UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

R. P. Sebast. Izqvierdo Alcarazensis Soc. Iesv, svpremis Inqvisitionis Senatvs Censoris, Et Olim Complvti SS. Theologiæ Professoris. Pharvs Scientiarvm

Izquierdo, Sebastián

Lugduni, 1659

[Teil 2]

urn:nbn:de:hbz:466:1-95620

Visual Library

R. P. SEBAST. IZQVIERDO

ALCARAZENSIS SOC. IESV,

SVPREMI S. INQVISITIONIS SENATVS CENSORIS,

ET OLIM COMPLVTI SS. THEOLOGIÆ PROFESSORIS.

PHARI SCIENTIARVM.

PARS ALTERA.

VBI, QVIDQVID AD COGNITIONEM HVMANAM humanitùs acquisibilem pertinet, vbertim iuxtà, atque succinctè pertractatur.

SCIENTIA DE SCIENTIA, OB SVMMAM VNIVERSALITATEM vtilissima, Scientificisque iucundissima, scientificâ methodo exhibetur.

ARISTOTELIS ORGANVM IAM PENE LABENS Restituitur; illustratur, augetur, atque à defectibus absoluitur.

ARS DEMVM LEGITIMA, AC PRORSVS MIRABILIS SCIENDI, OMNESQVE Scientias in infinitum propagandi, & methodicè digerendi; à nonnullis ex Antiquioribus religiosè celata; à multis studiosè quæsita; à paucis inuenta; à nemine ex propriis principiis hactenus demonstrata, demonstratiuè, apertè, & absque inuolucris mysteriorum in lucem proditur. Quò veræ Encyclopediæ Orbis facilè à cunctis circumuoluendus, eximio scientiarum omnium emolumento, manet expositus.

LVGDVNI,

Sumpt. CLAVDII BOVRGEAT, & MICH. LIETARD.

M. DC. LIX.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

PHARVS SCIENTIARVM.

DISPVTATIO XV.

DE ORDINE, SIVE ORDINATIONE entium, seu rerum; Atque adeò obiectorum intellectus humani.

MATERIA huius Disputationis ex vniuersalissimis est 1
Metaphysicæ, exactaque notitia eius eximium vsum habet in scientiis humanis; potissiméque in Sacra Theologia. Quam notitiam multi, vt video, propterea non sunt assequuti: quia nemo hactenus, quod sciam, materiam ipsam vniuersaliter, & ex professo pertractauit. Quo factum est, vt dum illam passim offendunt, quo pedem figant, nil fixum habeant. Tantùm interest, pro veritatibus per scientias sparsis reperiundis, vniuersalitatis imprimis fontem aperire; vnde suam vnaquæque trahat originem necesse est. Id, quod nos modò circa materiam præsentem facere aggredimur.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit ordo, siue ordinatio rerum, & quotuplex?

DVOBVS modis entia dicuntur ordinata: secundum seriem, & secun- 2
dum proportionem. Secundum seriem ordinata sunt illa, quæ in aliquâ serie sunt constituta, vel quæ seriem aliquam componunt, siue conficiunt; series autem (quæ vix per quidpiam notius est explicabilis, vtpotè terminus per se notissimus) ex pluribus entibus coalescit, siue componitur, quæ tractu quodam continuo sibi succedunt; seu, quæ inter se referuntur continuâ quâdam successione. Huiusmodi est series partium, siue punctorum eiusdem lineæ; tum series partium temporis; atque etiam motus. Series causarum, & effectuum cum causâ causat effectum, & effectus causat alium effectum, & hic iterum causat alium, &c. Series etiam connexorum; cùm primum connectitur secundo; secundus tertio; tertius quarto, &c. Sic denique series quorumuis relatorum, ex quibus primus ad secundum; secundus ad tertium, & tertius ad quartum, ac deinceps pariter comparantur. Quæ igitur in aliquâ serie huiusce-modi disposita sunt, ea ordinata voco secundum seriem. Secundum proportionem autem ordinata dicuntur illa, quæ inter se proportionem aliquam seruant, cuiusmodi sunt ea, ex quibus constat pulchritudo, harmonia, consonantia, analogia, temperamentum; ac demum quæcunque inuicem comparata aliquam proportionem habent, aut seruant, siue ea naturalis sit, siue artificialis; tam enim Natura, quàm Ars in suis operibus ordinatè procedunt, iuxtà istud ordinationis genus.

Porrò in præsenti disputatione de ordine seriei 3
potissimum est nobis agendum, siue de entibus ordinatis secundum seriem. De ordinatis autem

secundum proportionem nonnihil fortasse tangemus *disp.16.* dicturi plura suo loco, vbi de quantitate rerum in vniuersum sermo nobis sit.

4 Ergò ordinata secundum seriem, alia sunt ordinata suapte naturâ; alia sunt ordinata ex accidente. Illa suapte naturâ ordinata sunt, quæ per suam essentiam, nihilo prorsùs superaddito, seriem, seu ordinem constituunt; vel in serie, seu ordine sunt; vel ordinem habent. Huiusmodi sunt plures præsentiæ suapte essentiâ ordinatæ secundum seriem in spatio locali; & plures durationes similiter in spatio temporali; atque adeò etiam plures partes temporis (quæ à durationibus seu actualibus, seu possibilibus non distinguuntur, vt dictum alibi) necnon plura entia suapte essentiâ ordinatè, seriatimque connexa, & cætera similia. Ordinata autem ex accidente sunt, quæ non ratione suæ essentiæ, siue naturæ; sed ratione accidentis adiuncti in serie aliquâ ponuntur; atque adeò, eo accidente deficiente, eadem extra seriem, seu non ordinata sunt, vti erant prius. Hoc pacto per ordinatas præsentias corpora ordinantur in loco, quæ eadem, eâ serie præsentiarum sublatâ, non ordinata permanebunt. Similiter per ordinatas durationes aliqua ordinantur in tempore, quibus durationibus variatis, & eorum ordo potuit variari; ita vt, quæ posteriora sunt modò fuissent priora quoad existentiam, & vice versâ. Vnde series, & ordo, quem habuerunt de facto ex accidente prouenit non ex naturâ; nimirùm quia cum talibus partibus temporis per tales durationes coniuncta sunt quoad existentiam, & non cum aliis per alias, vt potuerunt. Paritérque in similibus.

5 Hinc duplex ordo secundum seriem est distinguendus; alter dici potest ordo naturæ; ille videlicet, qui in ipsâ ordinatarum rerum natura immediatè fundatur; atque adeò consistit re ipsâ: Alter dici potest ordo accidentis, qui prouenit ex accidente rebus ordinatis adiuncto. Quoniam autem omnis series, seu ordo in alicuius rei naturam, à quâ proueniat immediatè tandem est referendus, vt est notissimum; efficitur planè, vt ordo accidentis eorum, quæ accidentaliter ordinata sunt, in naturam accidentium, quæ illis accrescunt referri debeat, tanquam in id, à quo ducit originem. Vnde eiusmodi ordo, aut ipsemet erit ordo naturæ, respectu accidentium, à quibus, veluti à primo fonte promanat; aut saltem ex ordine naturæ eorumdem accidentium nascetur. Nulla enim entia ex accidente ordinata dicuntur, nisi accidentia, vnde emanat ordo, sint ordinata ex suâ natura. Nam corpora, quæ ordinantur accidentaliter in aliquo loco, seu spatio, idcircò ita dicuntur ordinata; quia eorum præsentiæ suapte naturâ in eo spatio ordinatæ sunt, adeò, vt repugnet prorsùs, eas talem, qualem habent, ordinem non seruare. Similiter, quæ ordinantur in tempore, ideò eum ordinem habent: quia durationes, quas accidentaliter habent, & partes temporis, quibus accidentaliter respondent, essentialiter seruant ordinem, vnde alter accipitur. Idemque contingit in reliquis ordinatis ex accidenti, vt per singula discurrenti constabit, atque ex discursu disputationis satis conspicuum fiet.

6 Rursus ordo seriei, siue naturæ sit ordo, siue accidentis, duplex est; alius enim est ordo prioris, & posterioris, in quo ordinata sic se præcedunt, vt primum secundo, secundum tertio, tertium quarto, paritérque deinceps priora sint; idque aut suapte naturâ cum ordine naturæ ordinatur, aut ex accidente dumtaxat, quandò ordo eorum est accidentis. Alius est ordo sine priori, & posteriori, in quo nullum ordinatorum præcedit aliud, si inter se præcisè comparentur. Primi ordinis exemplum sit, series durationum, & partium temporis; ex quibus aliæ præcedunt alias suapte naturâ; tum series rerum, quæ per durationes sibi accidentarias in tempore ordinantur, ex quibus aliæ, præcedunt alias ex accidenti. Exemplum autem alterius ordinis sit series præsentiarum, quæ ita ex naturâ suâ ordinatæ sunt in spatio locali, vt nulla earum comparata ad aliam præcisè prior sit illa, vel posterior ex suâ natura; tum series corporum præsentium, quæ ita ratione præsentiarum ordinata quoad locum sunt, vt alterum altero non sit prius ex accidente ratione præsentiarum, dum comparantur inter se.

Cæterùm, quanquam in serie secundi generis 7
non sit prioritas, & posterioritas inter res ordinatas præcisè inter se comparatas, vti est in serie primi generis; Est tamen prioritas, & posterioritas in illis, prout comparantur alicui tertio, respectu cuius in quâuis serie, quod propinquius est, prius dicitur remotiori. Hæc tamen strictè potius est maior, vel minor propinquitas respectu tertij, quàm prioritas, & posterioritas, vt ex dicendis apparebit.

Alius præterea ordo seriei excogitari posset 8
mixtus ex ordine naturæ, & ex ordine accidentis. qui rursus in plures diuidendus esset iuxta diuersos modos mixtionis, qui fieri possunt; sed non oportet de his ordinibus mixtis sermonem miscere, ne materia hæc obscuretur multitudine terminorum: quia si quid in aliquo casu de eorum naturâ, aut proprietatibus scire opus fuerit, id facillimè ex dicendis circa simplices ordines dignoscetur.

QVÆSTIO II.

Quid sit ordo prioris, & posterioris. Et quotuplex.

ARistot. *in lib. Prædicam. cap.12. de modis prioris*, quinque omnino modos enumerat, 9
quibus alterum altero prius dicitur. Primò enim id prius altero, & propriissimè dicitur secundum tempus, quod antiquius eo, & vetustius est. Secundò dicitur prius altero, quod non conuertitur cum illo secundum subsistendi consequentiam; vt vnum duobus prius est: quia, duobus existentibus, consequens est, vt vnum existat; sed non è conuerso. Tertiò inquit Philosophus, vnum altero dicitur prius secundum aliquem ordinem, vti in Geometriâ elementa priora sunt iis, quæ ex elementis demonstrantur. In Grammaticâ elementa priora sunt syllabis; & in orationibus proœmium prius est narratione; Quartò quod melius, & honorabilius est, priùs naturâ esse videtur ait Arist. addit tamen, hunc penè alieniss-imum esse modum priorum. Quintò denique eorum, quæ conuertuntur secundum essendi consequentiam, quod alterius est causa quauis ratione, prius naturâ illo esse docet Arist. Quo pacto prius est, inquit, hominem esse, quàm esse veram orationem id affirmantem; esse enim hominem re ipsâ

ipsâ causa est quodammodo, cur sit vera propositio, quâ, hominem esse, affirmatur.

10 *In lib. autem 5. Metaph. cap. 11.* ea in vniuersum, dicit Philosophus, esse aliis priora, quæ propinquiora sunt alicui principio, sicuti ea sunt priora secundum locum, quæ alicui præfinito loco propinquiora sunt: tempore autem, quæ propinquiora sunt instanti præsenti priora vocantur reliquis, cùm sunt futura. Ex præteritis verò, ea sunt priora, inquit Aristoteles, quæ respectu instantis præsentis remotiora sunt. Secundum motum similiter id est prius alio, quod primo alicui mouenti propinquius est; siue illud mouens sit natura aliqua; siue sit electio. Ratione enim huius tanquam principij Princeps prior dicitur esse subditis, vtpotè magis remotis ab ipsa Principis electione. Denique secundum ordinem in rebus discretis ea dicit esse priora quæ alicui primo propiora sunt; vt in chorea, qui secundas tenet, prior est eo qui tenet tertium locum. Deinde docet, esse quædam priora aliis secundum cognitionem: vniuersalia namque priora sunt singularibus quoad cognitionem intellectiuam; quoad sensitiuam verò è conuerso singularia priora sunt vniuersalibus. Item accidens prius est cognitione composito conflato ex accidente, & subiecto. Præterea inquit priora sunt passiones priorum, vt rectitudo læuitate: rectitudo enim est passio lineæ, & læuitas passio superficiei; linea autem prior est superficie. Postremò dicit, ea secundum naturam priora esse, quæcumquæ contingit esse sine aliis, ista verò non sine illis, qua diuisione vsus est Plato. Hæc Arist. *in summâ de ordinibus prioris, & posterioris.*

11 Ego verò, vt distinctius procedam, suppono ex *quæst. præced.* quædam esse priora aliis secundum naturam; quædam ex accidente tantùm, Tum prioritatem ex accidente in prioritate naturæ fundari, vti fundatur ordo accidentis in ordine aliquo naturæ iuxta *ibi* dicta.

12 Suppono deinde, ea quæ sunt priora aliis secundùm naturam duplicia esse, vt *q. præced.* indicaui. Alia enim sunt priora aliis prioritate absolutâ à tertio, quæ est propria, & stricta prioritas: qua ratione vna pars temporis prior alterâ est, & causa causalitate est prior, &c. Alia sunt priora aliis prioritate respectiuâ ad tertium, quæ potiùs est maior propinquitas, quàm prioritas. Quo pacto in serie præsentiarum A. B. C. D. præsentia B. prior dicitur esse comparatione præsentiæ A, quam præsentia C. quia B propinquior est suâ naturâ ipsi A; quam C, cùm tamen respectu præsentiæ D prior sit C quam B: quia propinquior. Id, quod in quâlibet omninò serie siue ordine naturæ licebit meditari; quod enim alteri in vnoquoque ordine immediatum est, id propinquius est illi, quàm mediata; atque adeo priusquam illa respectu: eius inter mediata autem, illud est prius respectu tertij, sine propinquius illi, à quo ad tertium pauciora media intercepta sunt, vt est notissimum. Simili modo sunt in duo membra diuidenda ea, quæ non suapte natura sunt aliis priora; sed ex accidente dumtaxat. Alia enim sunt, quorum prioritas accidentalis est absoluta à tertio: quia sumitur à prioritate absolutâ à tertio accidentium: qua ratione, qui natus est heri prior est tempore absolutè, quàm, qui nascitur hodie. Alia sunt, quorum prioritas accidentalis est respectiua ad tertium quoddam: quia sumitur ex prioritate accidentium respectiuâ ad tertium. Quo pacto, qui propinquior est alteri ratione præsentiæ propinquioris, prior dicitur respectu eius, quàm qui sunt remotiores. Hinc factum est, vt quoties plura aliqua mobilia in locum aliquem determinatum per motum tendunt, extremum illud totius seriei, quod propius accedit ad destinatum locum, absolutè dicatur primum reliquis in eiusmodi motu; cum tamen extremum alterum seriei dicatur postremum. Tum primum illud anteire dicitur, & præcedere; subsequi autem reliqua: inter quæ etiam, quæ propinquiora sunt illi primo; atque adeo loco, quo omnia tendunt, priora reliquis appellantur.

His ita positis, prioritates omnes naturæ 13
imprimis recensendæ sunt; inde enim facilè fier gradus ad numerandas prioritates ex accidente, vt satis ex dictis notum est. Quod autem de prioritate dixero, pariter est intelligendum de posterioritate, hæc enim duo vicissim inter se referuntur.

Dico ergo primò, quatuor omninò modis esse 14
alia aliis priora secundum naturam eâ prioritate, quam absolutam à tertio diximus, nempè, duratione, origine, inconnexione non mutuâ, & dignitate, seu perfectione. Duratione dicuntur aliæ aliis priores suapte naturâ partes temporis, quia vnaquæque ita se habet, vt essentialiter ex conceptu suo sit prior respectu alterius subsequentis, posteriórque respectu antecedentis. Tempus quippe in serie quadam durationum, seu actualium, seu possibilium consistit suapte essentiâ ordinatarum, ac se succedentium temporaliter, provt aliàs iam tetigi, & suo loco fusius exponam. Origine autem illud altero est prius, quod in id influit quoquo modo siue vt principium influxiuum, siue vt causa, siue vt conditio, siue vt causalitas. Inconnexione verò non mutuâ, vnum altero prius est, quando posterius cum priore necessariò connectitur; sed non vicissim. Qui modus prioritatis ille ipse est, in quo non valet subsistendi consistentia iuxta Aristot. phrasim. Dignitate denique, seu perfectione id est prius alio, quod dignius, seu perfectius est illo quauis ratione.

Item sunt species simplices prioritatis, ex 15
quibus aliæ compositæ emergunt, cum earum duæ vel plures in eodem ente reperiuntur respectu eiusdem. Sunt autem mixtiones possibiles ex quatuor simplicibus dictis omnino vndecim; & ex regulis conbinationum tradendis à nobis alibi constat, & quisque ipsas efficiendo poterit experiri. Cæterùm quia prioritas dignitatis minus propria est, nec multum vsum in scientiis metaphysicis habet, satius erit, quod attinet ad rem præsentem, prætermittere illam: quâ prætermissâ, mixtiones ex tribus residuis possibiles omninò erunt quatuor. Ex quibus, ea potissimum præ oculis habenda est, quæ resultat ex prioritate originis; & ex prioritate inconnexionis non mutuæ, vtpotè, quæ frequentius potest, atque etiam solet occurrere. Omnis quippe causa non necessitata ad causandum prioritate originis, & simul inconnexionis non mutuæ est prior suâ causalitate; cùm tamen omnis causa, & causalitas cum effectu connexa solius originis prioritatè sit prior ipso effectu.

Secundò dico, prioritatem naturæ respectiuam 16
quâ eatenùs vnum dicitur esse prius altero respectu tertij, quatenus tali tertio propinquius est, in

omni omninò serie, siue ordine naturæ posse inueniri, vt dicebam *num.* 12. siue series sit earum, vbi datur prioritas, & posterioritas naturæ absoluta à tertio, quales sunt quatuor commemoratæ, & compositæ ex illis; siue earum, vbi non datur, quales sunt reliquæ omnes excogitabiles.

17 Venio ad prioritates ex accidente, quæ tot ferè modis, ac prioritates naturæ recensendæ sunt. Imprimis enim prioritate ex accidente, quam respectiuam ad tertium appellauimus, ea aliis priora sunt, quæ ratione alicuius accidentis tertio, ad quod omnia comparantur sunt propinquiora; vt in serie locali corpora illa ratione præsentiarum sibi accidentium priora sunt aliis ex accidente respectu tertij, ad quod comparantur, quæ propinquiora sunt ipsi tertio ratione earumdem præsentiarum. Et vniuersim quæcumque in quolibet ordinum genere ex accidente ordinata sunt; ex accidente etiam priora, aut posteriora erunt respectu tertij, ad quem comparantur, prout magis propinqua, aut magis remota illi tertio fuerint in ea serie, in qua ordinantur ex accidente.

18 Prioritate autem ex accidente absolutâ à tertio illa sunt priora aliis in vniuersum, quibus priores gradus obueniunt eorum ordinum naturæ, à quibus accidentariè denominantur ordinata. In serie enim durationis, seu temporis, qui natus est heri prior est secundum tempus; quàm, qui nascitur hodie: quia natiuitas illius accidentaliter fuit coniuncta tempori hesterno, quod prius est tempore hodierno suapte naturâ; cùm tamen natiuitas alterius tempori hodierno etiam accidentaliter coniuncta sit: fieri enim potuit, vt vtriusque natiuitas eidem tempori coniungeretur: quo casu neuter esset prior altero secundum tempus; sed simul essent duratione. Similiter in serie dignitatis, seu perfectionis, illud est accidentaliter prius altero, quod est illo dignius; aut perfectius non ratione suæ naturæ; sed ratione alicuius accidentis adiuncti. In serie autem inconnexionis non mutuæ id vniuersè prius altero erit accidente, quod aliqua ratione, accidentariè tamen coniunctum fuerit cum gradu eius seriei suapte natura priore. Hoc pacto prius est in intellectu Dei obiectiuè obiectum conditionatum, quàm absolutum: quia scientia Dei conditionata naturâ præcedit absolutam isto genere prioritatis, prout explicabitur suo loco. Denique iuxta seriem originis illud erit ex accidente prius, quod à priori sua natura in ea serie denominatur tale; posterius verò, quod denominatur à posteriore. Sic obiectum cognitum per cognitionem influentem in cognitionem alterius, prius altero ex accidente iuxta seriem hanc appellabitur quoad esse obiectiuum, seu intentionale. Huc spectat prioritas illa, qua finis prior dicitur esse, quàm media ordine intentionis: quia intentio, quam terminat finis prior est secundum originem, quàm electio mediorum, quæ sane prioritas in fine intento tantum est prioritas ex accidente, vt ex dicendis apparebit.

19 Dubitari potest hîc primò: vtrùm in serie originis, prioritas mediata dicenda sit prioritas ex accidente, quando extrema possunt existere, ablato medio, quin alterum prius altero sit. E. g. causa, quæ mediâ actione, cum qua non connectitur producit effectū, prior est ipso effectu mediatè: quia est prior actione, quæ est prior effectu; & tamen si effectus ab aliâ causâ produceretur, vt potuit: possent existere effectus, & causa, à quâ modò est, quin vnus esset prior altero secundum originem: imò res ita fortasse potuissent disponi, vt qui modò est effectus, aliàs esset causa suæ causæ. Respondeo, hîc solùm posse esse quæstionem de nomine, censeo tamen, aptiùs loquutum iri, si dicatur causa prior esse effectu natura sua. Nam licet causa ratione actionis sibi accidentis sit prior effectu; actio tamen non pertinet ad aliam seriem naturæ, sed eamdem seriem cum causa constituit; tum causa ipsa naturâ suâ emittit actionem, esto contingenter, vt cum eâ eamdem seriem constituat originis: posita autem actione, iam causa non potest non esse prior effectu. Adde, causam mediatè tantùm esse priorem effectu; prioritas autem mediata essentialiter postulat medium inter extrema; nec sine tribus entibus potest subsistere; sicut prioritas immediata nequit esse sine duobus. Vnde sicut natura ordinata dicuntur duo entia immediatè, quorum alterum non potest non esse prius altero, casu, quòd ambo existant; ita etiam mediatè dicentur illa secundum naturam ordinata, quæ, posito medio, ratione cuius ordinatur mediatè, nō possunt nō esse ordinata. Sic se habent causa, & effectus, positâ actione, siue influxu intermedio. Itaque, loquendo propriè, illud solum dicitur prius alio ex accidente, quod participat prioritatem ab accidente existente in aliâ serie naturæ, quam ipsum non constituit; sed supponit, vt patet in omnibus exemplis commemoratis. Quod verò prioritatem participat à re existente in eâdem serie, quam ipsum cum illâ constituit, etsi accidentariè coniungantur, prius naturâ erit dicendum prioritate mediatâ.

Secundò dubitari potest, num causa per acci- 20
dens sit dicenda prior naturâ effectu; an verò solùm prior ex accidente. Respondeo, causam per accidens, quæ verè influit in effectum priorem illo naturâ esse: quæ autem non influit; sed coniungitur causæ influenti, eam ex accidente tantùm posse esse priorem. Quæ autem influat, & quæ secus, suo loco dicetur.

Superest dicendum de prioritate cognitionis, siue 21
cognoscibilitatis entium. Quædam enim aliis priora dicuntur secundum cognitionem, vt *suprà* ex Arist. dictum est: nimirum, quia priùs quàm alia cognoscuntur, siue cognoscibilia sunt. Bifariam autem dici solet, vnum prius, quam alterum cognosci. Primò, sumptâ prioritate ex parte obiecti. Secundò, sumptâ prioritate ex parte cognitionis. Priori modo cognoscitur prius altero id, cuius prioritas cognoscitur; seu quod ex parte obiecti prius altero apparet: posteriori verò id, cuius cognitio est prior, quàm cognitio alterius. Porrò cognitio vnius tot ferè modis potest esse prior, quàm cognitio alterius; quot aliud ens quoduis reale potest esse prius altero; nempe prioritate temporis, prioritate originis, prioritate inconnexionis non mutuæ, &c. Ad prioritatem autem cognitionis secundùm tempus, reducitur prioritas numerationis: quia series numerationis successiua (in qua aliæ vnitates aliis dicuntur esse priores ab vnicâ omnium primâ incipiendo) in serie successiua cognitionum numerantis fundatur; ordo enim iste numeri (vt modò alios, quos habere potest omittam) denominatio est extrinseca sumpta ab ordine cognitionum. Ex quo patet, ordinem, quem obiecta participant ab ordine cognitionum, quibus noscuntur, aut numerantur, non esse ordinem naturæ; sed accidentis; vt iam *suprà* indicatum est. Iam verò, quod ex parte obiecti prius altero apparet, aut habet re verâ eam prioritatem, cum quâ cognoscitur,

&

& sic ea erit aliqua ex prioritatibus realibus iam recensitis; aut verè non habet eam prioritatem, sub quâ concipitur; & sic illa erit prioritas factitia, siue prioritas rationis ficta.

22 Prioritas autem ista rationis multifariam confingi potest. Primò cum fundamento in rebus ipsis. Secundò sine fundamento. Deinde, aut inter conceptus identificatos realiter, aut inter entia distincta; sed non ordinata realiter. Præterea aut inter conceptus reales siue identificatos, siue distinctos, aut inter conceptus purè fictitios, aut inter conceptus mixtos, iuxta dicta de Ente rationis vniuersè *disp.* 12. Denique prioritas rationis ficta, aut esse potest eiusdé generis cum prioritatibus realibus, quas recensuimus; accommodata tamen rebus, quibus verè non competit; aut potest esse aliorum generum variè, provt cuique libuerit confictorum. Prioritas demùm rationis suppositicia alia non est à prioritate reali phantasmatum pro rebus cognoscendis ab intellectu nostro substitutorum; sicut distinctio rationis suppositicia alia non est à distinctione reali ipsorum substitutorum, prout *in dictâ disp.* 12. explicatum est.

23 Ex dictis constat, ordinem prioris, & posterioris in vniuersum aliud non esse à serie rerum, quarum aliæ aliis succedunt; aliæque subindè aliis priores, & aliæ aliis posteriores dicuntur; idque vel suapte essentiâ, siue naturâ, vel ex accidente sibi adiuncto: tum aut prioritate, posterioritatéque absolutâ à tertio; aut prioritate, posterioritatéque respectiuâ ad illud. Qui omnes termini adeò ex se, & ex dictis sunt noti, vt amplius nequeant explicari. Nonnulla tamen de singulis prioritatibus (tantumdémque de posterioritatibus censè) singillatim sunt adnotanda, quò luculentiùs innotescat earum essentiâ. Et primùm, de illis prioritatibus naturæ, quas absolutas à tertio dicimus: inter quas primum locum obtinet prioritas durationis.

24 Porrò prioritas durationis, quâ aliæ partes temporis aliis partibus sunt priores suapte naturâ omnium profectò prioritatum naturæ notissima est. Vnde & reliquarum solet nobis esse mensura, ad cuius instar eas concipere, seu imaginari consueuimus. Quid enim notius, quàm diem hodiernum esse priorem crastino, qui nondum accessit, & posteriorem hesterno, qui iam præteriit. Ad quam naturæ prioritatem, pertinet prioritas durationum respondentium partibus temporis, vtpotè, quod re ipsâ consistit in serie quâdam successiuâ huiusmodi durationum, seu actuali, seu possibili; vt iam tetigimus, & latiùs *suo loco* explicabimus. Quocirca prioritas naturæ talium durationum, in prioritatem naturæ partium temporis recidit; subindéque æque, atque illa nota, seu cognoscibilis ex terminis censenda est.

25 Sequitur prioritas originis, quâ alio dicitur prius esse, quod influit in illud quoquo modo. Quæ sanè prioritas, quod attinet ad sui cognoscibilitatem, secundum locum post prioritatem durationis habet. Cuilibet enim satis ex ipsis terminis innotescit id, per quod aliud est, vel à quo aliquo modo accipit *esse*, prius illo esse debere aliquo genere prioritatis, neque enim intelligibile videtur, quod vnum alteri det aliquâ ratione existentiam, aut communicet *esse*, nisi illud prius altero aliquo modo sit: quia nemo dare intelligitur, quod nullo modo habet, &, quod alicui datur, prius esse concipitur in dante quàm inaccipiente; vnde id, quod dat alteri per influxum aliquo modo *esse*, aut existere, priùs censetur habere in se virtualiter illud *esse*, quod dat; quòd non est aliud, quàm habere prius proprium *esse*, à quo veluti à virtute quâdam promanat aliud.

Prioritas dignitatis non est propria, & stricta 26
prioritas, vt bene aduertit Arist. *cap. illo 12. supra citato*; cùm dixit, tunc penè alienissimum esse modum priorum. Quod enim dignius, seu perfectius est alio, eatenùs solum videtur dici prius illo, quatenùs ipsi præfertur, & anteponitur, quod attinet ad æstimationem. Digniori namque primus accubitus conceditur in conuiuiis: digniori primæ epulæ ministrantur; digniori primus locus traditur in consessibus ac demùm in quolibet ordine rerum primus obtinere solet, qui dignior est. Et quod melius, siue perfectius est in vnoquoque genere id prius appetitur, prius eligitur, prius quæritur, prius insequitur, prius capitur quam deterius. Quoniã igitur huiusmodi prælationum causa, seu radix est maior dignitas, vel perfectio: ideò per quamdam analogiam, quod dignius est, aut perfectus prius dicitur minùs digno, siue minùs perfecto: quemadmodum medicina analogicè dicitur sana: quia est causa sanitatis animalis, quod propriè à sanitate suâ dicitur sanum.

Supereſt prioritas inconnexionis non mutuæ, 27
qua vnum altero prius esse dicitur, quoties posterius cum priori connectitur, eóque iure ab illo dicitur dependere; prius tamen non est connexum cum posteriori; atque adeo nec dependet ab illo. sic possibilitas prior est existentiâ, & status conditionatus prior est statu absoluto: sic etiam vnitas prior binario dicitur esse, & vniuersale prius particularibus. Fundatur autem hæc naturæ prioritas, in dependentiâ non mutuâ oriundâ à non mutuâ connexione, præsertim metaphysicâ. Quando enim connexione metaphysicâ (de quâ, quod ad rem attinet, semper loquimur, loquemurque, *in sequentibus*, nisi aliud expresserimus,) non mutuâ duo quæpiam quoad esse referuntur, ideò profectò, quod cum altero non est connexum dicitur prius illo suapte naturâ; quia ab illo quoad esse non dependet; cum tamen connexum ratione connexionis pendeat à non connexo. Quoniam, dum non connexum A terminat connexionem connexi B. A, quidem aliquâ ratione conducit, vt sit B, cumque B nihil conducat, vt sit A, eo quòd A aliundè habet esse omninò independenter à B; efficitur sanè, vt A priùs concipiatur esse, quam B, & verè sit prius naturâ suâ, eo ferè pacto, quo in serie originis, quod in aliud influit, priusillo concipitur, vt explicuimus, & verè est. Vt enim id, quod per originem non mutuam ab alio est, posterius est illo suâ naturâ, eo quod habet esse ab alio, quin aliud pariter esse habeat ab ipso. Ita, quod per connexionem non mutuam dependet ab alio posterius etiam est illo naturâ suâ: quia ab illo quodam modo videtur habere esse quin aliud pari ratione habeat esse ab ipso. Illud inter originem, & connexionem discrimen est; quod origo non potest vllo modo esse mutua, vt *supra disp. 9. q. 5. proposit. 29.* monstratum est; connexio autem mutua esse potest, vt vidimus *disp. 14. q. 4.* Quo fit, vt quod ab alio dependet quoad esse ratione connexionis, possit non esse posterius illo, quando aliud pariter per connexionem pendet ab hoc: quia dependentia mutua quoad esse non posterioritatem facit, sed simultatem: Non enim est maior ratio, cur aut sit prius illo quàm contrà. Idem autem prius & posterius natura sua respectu eiusdem esse non potest, vt *infrà*

videbimus. Quod autem dependet ab alio ratione originis, non potest non esse posterius illo. Putarem tamen posse, si esset possibilis origo mutua ob rationem dictam.

28 Cæterùm, etsi prioritas originis, & prioritas inconnexionis non mutuæ adeò sint similes, id nihilominus apud omnes certum esse debet, prioritatem originis longè strictioris conditionis esse, quàm prioritas inconnexionis non mutuæ; quemadmodum dependentia per originem proprior est dependentia, quàm dependentia per connexionem. Quis enim non videat, propriùs ab alio dependere, quod ab illo accipit suum esse tanquam à principio influxiuo, quàm quod cum alio connectitur tanquam cum termino quodam, sine quo non haberet esse. Quanquam enim vinculum connexionis metaphysicæ strictius sit, quàm coniunctio originis; eo quod sine contradictione non potest esse sine alio, quod metaphysicè cum eo connectitur; cùm tamen, quod ab alio est per originem sæpè esse possit sine illo: tamen semper illud est verum, propriori modo dependere vnum ab alio per originem, quàm per connexionem. Tum eam prioritatem strictiorem & præstantiorem esse, quæ in propriori dependentiâ fundatur, qualis est prioritas originis comparatione prioritatis inconnexionis non mutuæ.

29 Ex quo fit, prioritatem originis omninò præualere; prioritatem verò inconnexionis non mutuæ prorsùs irritari, & euanescere, quoties ambarum fundamenta sibi ex aduerso occurrunt. Si enim A. influit in B; A. quidem prius erit, quàm B prioritate originis; & B nullatenus dicetur prius esse, quam A, tametsi A metaphysicè, & non mutuò connectatur cum B, quo iure B prius esset A. prioritate inconnexionis non mutuæ, nisi A. influeret in B. Hâc ratione actio prius est termino secundum originem; cùm tamen terminus nullatenùs sit prior actione; etiamsi actio cum termino metaphysicè connectatur connexione non mutuâ. Cuius rei ea ratio est: quia ex vnâ parte idem comparatione eiusdem prius, & posterius suapte naturâ concipi nequit, ex aliâ verò parte independentia non mutua, quam actio habet respectu termini secundum originem vincit dependentiam non mutuam, quam habet secundum connexionem respectu eiusdem, vt ea non obstante prius illo dicatur. Similiter, esto A & B mutuò connexa sint, non dicentur illo modo simul naturâ ob eam mutuam connexionem: quia influxus, quem A. habet in B multò melius eiusmodi simultatem absorbet impeditve, vt benè vidit Arist. *q. seq.* referendus.

30 Quælibet autem ex dictis prioritatibus, posterioritatibúsque naturæ, denominatio, siue relatio quædam est semiextrinseca subiecto priori, aut posteriori; id est, realiter identificata partim cum ipso, partim cum cæteris fundamentis, vnde illa desumitur. Fundamenta autem sunt subiectum dumtaxat, & terminus, quando prioritas, aut posterioritas est immediata; quando autem mediata; cæteræ insuper entitates, quæ mediant. Vnde prioritas, & posterioritas naturæ in suo conceptu reali ista omnia fundamenta inuoluit: formaliter tamen acceptæ relationes quædam rationis suppositiæ sunt; perinde ac similitudo, æqualitas, distinctio, & cæteræ huiusmodi, iuxta doctrinam vniuersa em traditam *suprà disp. 14 q. 1.* & hæc de prioritatibus naturæ absolutis à tertio.

31 De respectiuis autem ad tertium nihil fermè est, quod addamus præter iam dicta. Ex quibus constat, eas omnes in omni serie reperiri, eiusdémque rationis esse; cùm omnes in maiori propinquitate ad tertium consistant; quemadmodùm posterioritates consistunt in minori. Vnde illæ formaliter relationes quædam rationis suppositiæ sunt; realiter verò ab aggregato fundamentorum, vnde sumuntur, sunt indistinctæ, quorum vnum est ipsum subiectum, quod dicitur prius, aut posterius, id est, magis, aut minùs propinquum ad tertium, relatè ad quod dicitur talis. Quæ omnia ex dictis, tum *in superioribus*, tum *loco citato* satis sunt nota. De prioritatibus demum ex accidente, déque quidditate earum nihil est, quod addamus præter dicta. Ex quibus, in quo illæ; tum formaliter, tum realiter consistant, facilè quisque colliget.

QVÆSTIO III.

Quid sit simultas rerum. Et quotuplex?

Appello simultatem ob vocabuli inopiam eam 32
coniunctionem, à quâ res habent; siue dicuntur esse simul. Tametsi nomen *simultas* aliud diuersum significet apud Latinos.

Arist. *in lib. Prædicam. cap. 13. de modis simul.* tres 33
dumtaxat assignat modos, quibus aliqua simul esse dicuntur. Primum enim, inquit Philosophus, simul dicuntur simpliciter quidem, & propriissimè ea, quorum generatio in eodem est tempore. Deinde naturâ simul dicit esse quæcumque conuertuntur quidem secundũ eius, quod est essendi consequentiam; sed nequaquam alterum alteri causa est, vt sit. Præterea simul naturâ appellat species, quæ ex æquo diuidunt idem genus siue immediatè, siue mediatè; hoc est, quæ æqualiter distant ab eodem genere. Hæc Arist.

Ego verò, vt vniuersaliùs rem explicem, sup- 34
pono primò de simultaneis, perinde ac de prioribus, & posterioribus, siue cum proportione ad illa philosophandum esse; atque ita dicendum, alia esse simultanea suapte naturâ, alia ex accidente dumtaxat. Deinde alia sunt simultanea simultate absolutâ à tertio; alia simultate respectiuâ ad tertium. Præterea, alia sunt simultanea re ipsâ; alia verò tantummodò secundum rationem, alia secundum cognitionem, &c.

Secundò suppono, simultatem rerum prioritati, 35
posterioritatique earum oppositam esse. Nam, quâ ratione vna res alteri prior est, aut posterior, eâdem simul cum illâ esse non potest, nec vice versâ. Vnde, quot sunt prioritates, & posterioritates rerum, tot sint oppositæ simultates necesse est. Ex quo rursùs fit, vt simultates rerum intra easdem omninò series considerandæ veniant, & collocandæ, intra quas considerantur, & collocantur oppositæ rerum prioritates, & posterioritates.

Ex quibus dico vniuersè ea in vnâquâque se- 36
rie, siue ordine simultanea dicenda esse, quæ ad eundem talis seriei, siue ordinis pertinent gradum. Erunt autem simultanea suapte naturâ, si ordo ad quem pertinent sit ordo naturæ; ex accidente verò erunt simultanea, si ordo, ad quem pertinent sit ordo accidentis, iuxta diuisionem factam *quæst. 1.* Tum simultanea erunt simultate absoluta à tertio,

quæ

quæ simultatem habent oppositam prioritati absolutæ à tertio; quæ verò simultatem habent oppositam prioritati respectiuæ ad tertium, & ipsa eorum simultas ad tertium respectiua erit.

37 Hinc in serie durationis, seu temporis simul naturâ sunt plures quæque durationes eidem mensuræ temporis respondentes. Ex accidente verò sunt simul in serie similiter durationis, seu temporis, plures quæque res per durationes sibi accessorias in eodem tempore existentes. In serie autem originis simul naturâ sunt plures quæque causæ ex æquo influentes physicè in eumdem effectum; atque etiam plures quique effectus ex æquo prouenientes physicè ab eâdem causâ. Ex accidente verò simul erunt in serie originis plura quæque obiecta ex æquo mediâ sui cognitione; atque adeò intentionaliter, siue moraliter ad eumdem effectum concurrentes. In serie autem connexionis simul naturâ erunt plura quæque subiecta ex æquo connexa non mutuò cum eodem termino. Necnon plures quique termini ex æquo terminantes non mutuam connexionem eiusdem subiecti. Ad quod simultatis genus pertinet, quam habent plures species ex æquo diuidentes idem genus; siue immediatè, siue mediatè, vtpotè quibus ex æquo est prius genus ipsum prioritate inconnexionis non mutuæ. Extrema verò mutuò connexa, non quidem, quòd ad eumdem gradum seriei connexionis pertineant; sed aliunde ab Aristotele, & ab aliis communiter dicuntur esse simul naturâ, nempe: quia mutuò sunt inseparabilia; quæcunque autem ab inuicem separari non possunt, simul naturâ esse censentur. Iam verò ex accidente in serie connexionis simul esse dicentur, quæcumque ad eumdem gradum talis seriei quoquo modo accidentariè tamen spectauerint. Denique in serie dignitatis simul naturâ dicenda veniunt quæcunque æqualem dignitatem, seu perfectionem habent suapte essentia. Ex accidente verò, quæ ab accidentibus superadditis illam habuerint. Et hæc de rerum simultate absolutâ à tertio. Simultate verò respectiuâ ad tertium, imprimis simul naturâ sunt plures quæque præsentiæ eidem spatio locali correspondentes: ex accidente verò plures quæque res per superadditas præsentias in eodem spatio locali, siue in eodem loco existentes. Et vniuersim plures quæque res per suam essentiam pertinentes ad eumdem gradum cuiuslibet omninò seriei, simul naturâ dicendæ veniunt in tali serie, simultate respectiuâ ad tertium; hoc est, æquali ad tale tertium propinquitate. Ex accidente verò, quæ per accidens superadditum ad eumdem gradum spectauerint.

38 Quæ cùm ita sint; vniuersaliter factum est, vt quæcunque in eodem tertio coniunguntur, simul in eo esse dicantur; idque, vel per suam naturam, vel per accidens superadditum; siue tale tertium sit idem locus; siue idem tempus; siue idem status; siue idem subiectum; siue aliud quidvis, in quo pluta dici possunt habere esse. Cuius ratio est: quia nullum huiusmodi tertiorum erit, quod alicuius seriei, seu ordinis aliquem gradum constituere, aut saltem ad aliquem gradum reduci nequeat. Nec solùm, quæ ad vnum, eumdemque seriei gradum pertinent, simul in eo esse dicuntur; sed etiam interdum, quæ pertinent ad gradus contiguos, siue immediatos: imo nonnunquam, quæ in essendo quovis modo consortium habent. Ita enim simul esse, siue simul habere esse dici solent, quæ aut se se tangentia, aut contigua, aut coniuncta, aut associata sunt quoquo modo, aut demùm quodvis genus habent consortij in essendo; tametsi modi isti loquendi laxi sint, & improprij.

Porrò quævis rerum simultas denominatio quædam earum est aut semiextrinseca, aut extrinseca consistens realiter in aggregato fundamentorum, vnde desumitur: formaliter vero in quâdam relatione rationis supposititia, provt dictum est de prioritate *quæst.* 2. consentaneè ad vniuersalem doctrinam traditam, tum *disp.* 12. *quæst.* 3. tum *disp.* 14. *quæst.* 1. quæ ad rem recolenda. 39

Denique, quotmodis aliqua possunt esse simul re ipsâ, tot modis, & aliis pluribus possunt esse simul per rationem, vti de prioribus, & posterioribus dictum est *quæst.* 2. secundum cognitionem autem simul esse dicuntur, quæ simul dicuntur cognosci: dicuntur autem simul cognosci, propriè loquendo, quæ, vel per vnicam cognitionem, vel per plures simultaneas cognoscuntur. Cognitiones autem tot modis, quot cæteræ res simultaneæ esse possunt. Alio item sensu dicuntur simul cognosci illa, quorum simultas attingitur ex parte obiecti, quidquid sit de cognitionibus, quibus attingitur, vt *de prioribus, & posterioribus ibidem*, etiam dictum est. 40

QVÆSTIO IV.

Virum prioritas naturæ aliquibus in casibus impediatur. Et qua ratione?

TVnc dicitur impediri prioritas naturæ, quando dantur in rebus prædicata ex se sufficientia ad eam fundandam; ab aliis tamen prædicatis interuenientibus eneruantur, ne illam fundent. Examinandum ergò suscipimus in *præsenti quæst.* in quibus id casibus eueniat 41

Propositio 1.

Prioritas naturæ respectiua ad tertium in nulla serie constante vt minimùm tribus gradibus potest vllo modo impediri. 42

Sit enim series quævis compacta ex A. B. C. ea posita impossibile prorsùs erit, vt B. respectu C. non sit prius, quàm A. quia impossibile est, vt B. non sit propinquius ipsi C. quàm A, vt ipsa seriei constructio supponit. Id autem ipsum est, B. respectu C. prius esse, quàm A. vt constat ex *superiùs* dictis.

Propositio 2.

Prioritas naturæ absoluta à tertio in serie durationis non potest vllo pacto impediri. 43

Quia impossibile est, vt dies hodiernus, & quæuis duratio ei correspondens, non sit suapte naturâ prior die crastino, & cuivis durationi ei correspondenti, vt ex se patet; tantumdemque est de cæteris partibus temporis, & durationibus correspondentibus illis quibus solis prioritas naturæ; conuenit in serie durationis. Nulla enim est, quæ in illo casu possit non esse prior naturâ subsequentibus, & posterior antecedentibus, cùm omnes sint, quod ad rem attinet, eiusdem rationis, vt etiam patet.

Propositio 3.

44 In serie itidem dignitatis, seu perfectionis impossibile est, vt prioritas naturæ impediatur aliquo modo.

Quia, quod semel dignius est alio, siue perfectius per suam essentiam, non potest non semper esse dignius, siue perfectius illo per suam essentiam, & est notissimum. Hoc autem ipsum est, non posse non semper esse prius illo per suam essentiam. Verum est, quod per essentiam est perfectius, per accidens superueniens posse reddi imperfectius, aut æquè perfectum; semper tamen dicetur per essentiam, seu per naturam prius, tametsi insuper in eo casu dicendum veniat posterius, aut simultaneum ex accidente.

Propositio 4.

45 In serie similiter originis, nullatenus impediri potest prioritas naturæ.

Quoniam, quod alteri dat *esse*, aut ex parte dantis *esse* ipsius facultatem quoquo modo complens se habet, eo ipso nequit non esse prius illo naturâ suâ, quidquid occurrant alia. Tum quia dependentia per originem strictissima est; per nullamque subinde oppositam impediri potest, quominùs gignat posterioritatem naturæ ad seriem originis pertinentem; cùm potiùs ea obstet, quominùs quæuis alia opposita dependentia minùs stricta, qualis est dependentia per connexionem, posterioritatem naturæ in suâ propriâ serie causet. Quo iure actio non mutuò connexa cum termino per illam producto, prior est naturâ ipso termino prioritate originis, & nullomodo posterior ipso posterioritate connexionis non mutuæ: talis enim connexio ab alio prædicato actionis eneruatur, quominus in eâ posterioritatem causet. quam in alio ente causaret. Quæ omnia ex dictis iam *quæst.* 2. *à num.* 25. satis sunt nota.

Propositio 5.

46 In serie verò connexionis variis modis impeditur connexio, ne causet posterioritatem naturæ; & consequenter prioritas naturæ pariter in eâ serie impeditur.

Primò enim quoties connexio siue immediatè, siue mediatè mutua est, prioritas, & posterioritas naturæ cassantur, solaque simultas naturæ datur in serie connexionis. Nam si cum A. connectitur B, & cum B. connectitur C; etiamsi quantum est ex parte talium connexionum, præcisè A. esset prius, quam B, & C; & B. esset prius, quàm C, si tamen A vicissim sit connexum cum C, omnia tria A B C connexa mutuo fiunt, siue mediatè, siue immediatè; atque adeo simultanea euadunt, iuxta dicta *quæst.* 3. omni eorum prioritate, posterioritatéque naturæ impeditâ. Infertur. Ergo si detur etiam mutua causalitas, siue mediata, siue immediata in serie originis, prioritas naturæ impedietur in illâ serie, contra doctrinam statutam *propos.* 4. Respondeo, in tali hypothesi fore quidem, vt prioritas naturæ in serie originis impediretur: quia tamen hypothesis est impossibilis, eo quòd mutua causalitas physica impeditura prioritatem naturæ, allaturaque simultatem prorsùs repugnat, vti *disputat.* 9. *quæst.* 5. *propos.* 29. statuimus. Idcircò casus non est contra *propos.* 4. absolutè asserentem: impedibilem esse in serie originis prioritatem naturæ: quia non est possibilis mutua origo, quâ impediretur in serie originis, vt est possibilis mutua connexio, quâ, vt dictum est, impeditur in serie connexionis.

Secundò, in serie connexionis prioritas naturæ 47
impeditur, vbi interuenit origo opposita, vt dicebamus *propos.* 4. Ob id causa, vel actio non mutuò connexa cum effectu, etsi titulo talis connexionis præcisè deberet esse posterior illo; absolutè tamen non est posterior: quia titulo influxus ea posterioritas, & prioritas effectus illi respondens penitùs impediuntur, solæque manent prioritas naturæ causæ, vel actionis, & posterioritas effectus ad seriem originis pertinentes. Similiter simultatem mutuæ connexionis impedit influxus causæ in effectum, quando causa, & effectus inuicem connectuntur, vt bene vidit Aristot. citatus *suprà quæst.* 3. Quando autem causa mediatè connectitur cum effectu connexione non mutuâ, prioritas effectus inde aliàs oriunda etiam impeditur per influxum causæ. Sed dubitari potest, quomodo id medio, quo causa connectitur cum effectu ad causam, & ad effectum sit comparandum, quando nullius respectu eius influxus interuenit, vt fieri potest. Censeo, comparandum esse, vt posterius naturâ causâ posterioritate mediatâ coalescente ex connexione, quâ tale medium dependet non mutuo ab effectu, & in influxu, quo effectus dependet non mutuò à causâ. Quocirca censeo, in tali casu, etiam impediri posterioritatem immediatam causæ, aliàs oriundam à dependentiâ non mutuâ connexionis, quâ causa dependet à dicto medio: quia dependentia mediata, quam medium habet à causâ coalescens ex connexione, & influxu, contra dependentiam immediatam solius connexionis, quam habet à medio, videtur prævalere.

Tertiò. Quando duo connexa non mutuò per 48
eamdem actionem fiunt, videbitur alicui fortasse impediri prioritatem, posterioritatémque oriundam à connexione non mutuâ eorum, eo quòd in tali casu, inuicem illa dependentia quoad *esse* euadunt, quatenus quodvis eorum per originem immediatè dependet ab actione. & per connexionem mediâ actione dependet ab altero, cum quo actio ipsa immediatè connexa est. Ego verò arbitror, in eo casu, nõ impediri prioritatem, posterioritatémque dictam: quia quamuis mutuam dependentiam quoad *esse* ea duo sortiantur, maiori tamen dependentia dependet ab altero, quod cum altero est connexum non mutuò, quàm è conuerso: siquidem dependet ab illo, tum mediâ actione cum vtroque connexa, in quo ambo sunt paria; tum insuper mediâ sui connexione non mutuâ, quo iure adhuc posterius illo manere videtur. Vnde multò certius est, manere posterius natura altero, quod ab eo per originem dependet; tametsi rursus ambo indiuisim per eamdem actionem fiant, mutuámque quamdam vt sic dependentiam sortiantur. Hæc namque refunditur in dependentiam per connexionem, quam talis actio habet cum vtroque; dependentia autem per connexionem contra dependentiam per originem non potest prævalere, vt constat ex dictis.

Hinc sequitur, quando vnum dependet ab alio 49
non mutuo, siue per connexionem: siue per originem, prioritatem, posterioritatémque naturæ in eâ dependentiâ fundatam, nequaquam impediri ex eo, quòd ambo indiuisim peridem decretum Dei efficax decernantur, ab eoque quamdam mutuam dependentiam sortiantur; quatenus ambo à decreto depen

dependent per originem, & quoduis eorum ab altero medio decreto cum eo connexo: quia de decreto efficaci tangente indiuisim prædicta extrema, perindè ac de actione, quod ad rem attinet, philosophandum est, vt constat. Quod autem dictum est pro casu, quod eiusmodi extrema tangantur eâdem actione, aut eodem decreto: pariter venit dicendum pro casu, quo duabus actionibus, aut duobus decretis mutuò inter se connexis tangantur, vt satis ex se notum est.

50 Mitto alios casus, qui excogitari possunt, & ab vnoquoque per ea quæ diximus facilè resoluentur.

QVÆSTIO V.

Qualiter ex pluribus ordinibus naturæ vnus, & idem componi possit.

51 Bifariam potest vnus ordo naturæ ex pluribus excogitari compositus. Primò veluti mixtione quâdam in eisdem entibus repertâ. Secundò veluti quadam cõcatenatione repertâ in entibus diuersis. Priori modo erit ordo cõpositus ex pluribus in his entibus A.B.C.D. si A. aut duobus, aut tribus, aut quatuor generibus prioritatis, omni combinatione facta, sit prius, quam B; & eisdem prorsus B. sit prius: quam C, & C, quam D. Posteriori autè modo erit ordo compositus ex pluribus in his entibus, A. B.C.D. si A, vno prioritatis genere sit prius, quam B & B. alio prius, quam C, & C. alio prius, quam D. Igitur vtroque modo posse ex aliquibus vnus ordo componi certũ est, vt ex dicendis constabit. Examinare tamen oportet, ex quibus, discurrendo per singulos. Agemus autem primum de primo; deinde verò de secundo compositionis genere; & in vtroque imprimis de prioritate, & posterioritate absolutâ à tertio; dicturi nonnihil ad calcem de respectiuâ ad illud.

Propositio 1.

52 Vnum ens esse prius alio, & hoc prius tertio, & ita deinceps, tum duratione simul, & dignitate; tum origine, & dignitate, tum inconnexione non mutuâ; & dignitate possibile est.

Est clarum: quia nihil vetat esse perfectius, seu dignius alio id quod aut duratione, aut non mutua inconnexione prius eodem est. Et hoc rursus esse perfectius, seu dignius tertio similiter se posteriore, & ita deinceps. Vt est notissimum.

Propositio 2.

53 Vnum ens esse prius alio, & hoc tertio, & ita deinceps prioritate inconnexionis non mutuæ, & simul prioritate aut durationis, aut originis possibile est.

Hæc etiam propositio est certissima: quia eiusmodi prioritates sæpe in eisdem entibus, aut coniunguntur de facto, aut possunt coniungi, vt cunctis satis, superque, si rem considerent, notum fiet.

Propositio 3.

54 Vnum ens esse prius alio, & hoc tertio, & ita deinceps prioritate durationis, & simul prioritate originis possibile est.

Hæc propositio non adeò est certa vt præcedentes, loquendo, vt loquimur modò de prioritate naturæ, quam in serie durationis partes dumtaxat temporis, & aliæ entitates, eis per essentiam alligatæ habent: quia, quod per essentiam prius est tempore, quam aliud, non videtur posse, in illud influere; vt sit etiam prius origine, quam illud; eo quod causa & effectus, eidem tempori correspondere debent. Sed probatur nihilominus: quia licet causa dans esse effectui in eâdem mensurâ temporis simul cum effectu esse debeat, conditio tamen requisita, vt causa sit proximè potens causare effectum (quæ eo ipso, prius etiam est origine, quàm effectus) in ipsâ eâdem mensurâ temporis non semper esse debet; sed vel in antecedente; vel subsequente esse potest, iuxta doctrinam statutam *disp. 9. q. 5 propos.* 30. quo locus datur, vt idem comparatione eiusdem, tum duratione, tum origine simul naturâ sit. Sic, dum mobile mouetur localiter ab spacio A. ad spatium B. immediatum, vt est conditio requisita habuisse illud præsentiam in spatio A ad hoc, vt possit per motum producere præsentiam in spatio B; ita, & durasse illud sub præsentiâ spatij A in in tempore immediatè antecedente, vt producat in præsente præsentiam spatij B. quo fit, vt duratio eius in tempore antecedente tanquam conditio quædam concurrat ad productionem præsentiæ spatij B (quam tempori præsenti suapte essentiâ affixam ponamus) atque ita tali productione tum tempore, tum origine prior naturâ sit. Sic etiam, vt intellectus sit hodie proximè potens ad eliciendũ actum fidei diuinæ, de duratione Adami, præterita conditio requisita est, extitisse talem durationem; sub hypothesi saltem, quòd hodiè existat talis actus, atque ita illa tum tempore, tum origine ipso actu fidei prior naturâ est. De quo iterum redibit sermo *q. 7.*

Ex dictis colligitur, vnum ens posse esse prius 55
alio, & hoc tertio, & ita deinceps; tum omnibus quatuor prioritatibus prædictis; tum tribus earum, omni combinatione factâ. Agamus ergò iam de secundo compositionis genere per cõcatenationem.

Propositio 4.

Ex serie dignitatis, & ex reliquis, non coalescit 56
vnus ordo naturæ concatenatione compositus, qui simplicium retineat proprietates, quod ad prius attinet, & posterius

Nam in simplici quolibet naturæ ordine, quod est prius priore, prius est etiam posteriore, vt ostendemus *q. 7. propos.* 2. Quod secus euenit in ordine compositõ ex ordine dignitatis, & reliquis, si enim A. sit dignitate prius naturâ, quàm C. B. & B. sit prius naturâ quàm aut duratione, aut origine, aut inconnexione non mutuâ; non mox sequitur, A, prius esse, quam C. Potest namque naturâ esse posterius illo, vel simul cum illo, tum dignitate, tum etiam, aut duratione: aut origine, aut inconnexione, vt consideranti notũ fiet. Tantumdémque euenit, si A. prius naturâ sit quàm B. aut duratione, aut origine, aut inconnexione non mutuâ, & B. prius dignitate, quàm C.

Propositio. 5

Ordo naturæ concatenatione compositus ex 57
serie

serie originis, & ex serie connexionis perinde se habet, ac si esset vnus simplex ordo naturæ, quod ad prius attinet, & posterius.

Itaque, si A. prius naturâ est, quàm B. prioritate inconnexionis non mutuæ, & B. prius naturâ est, quàm C prioritate originis, absolutè est dicendum, A. prius naturâ, quàm C. Quòd si iterum C. prius naturâ, fuerit, quàm D prioritate inconnexionis non mutuæ, A, & B; priora quoque naturâ dicentur absolutè, quàm D, & ita pariter deinceps. Fundatur, autem propositionis veritas in similitudine horum duorum naturæ ordinum, expositâ iam à nobis *suprà quæst.* 2. Et confirmari potest primò: quia A in exemplo posito ideò est prius naturâ, quàm B: quia B. dependet quoad esse ab A. ratione connexionis, & non è conuerso; sed etiam C. dependet quoad esse ab A. ratione originis simul, & connexionis; & non è conuerso: quia C. origine dependet à B, & B connexione dependet ab A; non autem è contrà. Igitur A prius naturâ est etiam, quàm ipsum C. similitérque potest argui ad probandum, A ipsum prius naturâ esse, quàm D. Secundò, si C connexione non mutuâ penderet à B, quemadmodum B. ipsum pendet ab A: A prius naturâ esset, quàm C sine dubio prioritate mediatâ: sed dependentia per originem, quâ C. pendet à B. præstantior est in genere dependentiæ, quàm dependentia per connexionem: ergo in casu nostro potiori iure dicendum est, A esse prius, quàm ipsum C. mediatè. Pari ratione, si C. penderet à B. connexione non mutuâ; B quidem sine controuersia prius esset, quàm D, quo etiam magis mediatè prius esset A: ergo dependente C. per originem non mutuò à B potiori iure B, & A. dicenda sunt priora, quàm D. Tertiò C, & D. non se habent disparatè respectu A: quia ab illo mediatè dependent quoad esse; neque sunt priora, quàm A, ad quod nullo modo conducunt; neque simul sunt naturâ cum illo: quia nec habent mutuam dependentiam cum illo; nec sunt in eodem seriei gradu: ergo à fortiori sunt illo posteriora.

58 Itaque ex dictis duobus ordinibus concatenatione fit vnus, qui proprietates simplicium habet. Quo fit, vt in eo, quâ parte est ordo connexionis prioritas, & posterioritas naturæ impediri possit; quatenus in ordine connexionis impedibilis est, iuxta dicta *quæst.* 4. *posit.* 5. licèt, quâ parte est ordo originis impediri non possit: quia in eo non est impedibilis, iuxta dicta *in eadem quæst. propos.* 4. Vndè multi casus excogitandi veniunt præter tactos ibi; qui tamen consentaneè ad doctrinam *ibidem* traditam ab vnoquoque resolui poterunt.

Propositio 6.

59 Ex serie durationis, & ex serie originis non coalescit vnus ordo naturæ concatenatione compositus perinde se habens, ac si esset simplex, quod ad prius attinet, & posterius.

Quia in omni serie simplici naturæ, ex vnâ parte, quod est prius priori, & posteriori debet esse prius. Ex aliâ verò, idem se ipso prius esse non potest, vt *infrà quæst.* 7. *propos.* 2. & 4. ostendemus. Hæc autem duo in ordine naturæ concatenatione composito ex serie durationis, & ex serie originis semper stare non possunt: quia cum possit esse in serie durationis prius naturâ altero, id quod eodem in serie originis est posterius naturâ, vt *in eadem quæst. posit.* 5. videbimus. Casu, quòd A. sit prius duratione, quàm B. & B. prius origine, quàm C. si C. vice versâ sit, vt potest prius duratione, quàm B, & B prius origine, quàm A; fiet vtique, vt vel A. non sit prius, quàm C; neque C prius quàm A, vt postulat ordo concatenatione compositus; vel si est, aut A. erit prius remotè se ipso, aut cùm sit prius priore, nempè ipso C non erit prius posteriore, nempe se ipso, quod vtrumque simplici ordini naturæ repugnat. Ordo igitur naturæ concatenatione compositus ex serie durationis, & serie originis coalescere nequit perinde se habens, ac si esset simplex, quod ad prius attinet, & posterius, vt propositio fert.

Propositio 7.

Ex serie durationis, & ex serie connexionis non 60
coalescit vnus ordo naturæ concatenatione compositus perinde se habens, ac si esset simplex, quod ad prius attinet, & posterius.

Hæc propositio eodem modo, ac præcedens probanda venit: quia sicut in serie durationis potest esse prius naturâ altero id, quod eodem in serie originis posterius est; ita quoque in serie durationis potest esse prius naturâ altero, id, quod eodem est posterius in serie connexionis, vt *q. 7. propos. 5. iam citatâ* ostendimus: ergo sicut in primo probatio præcedentis propositionis fundata est; ita in secúdo fundari ab vnoquoque potest probatio præsentis.

61 Et hæc de vtraque compositione vnius ordinis naturæ ex pluribus, quod attinet ad prioritatem, posterioritatémque absolutam à tertio. Iam verò, quod ad prioritatem, posterioritatémque respectiuam ad tertium attinet, dico vno verbo, eodem modo de illâ philosophandum esse in quovis ordine naturæ qualibet ratione compositò; atque in ordine naturæ simplici. Quoniam, si A. B. C. D. serie quâdam continuâ semel ponantur ordinata, quocumque demum modo talis series concipiatur composita ex pluribus, semper B. prius erit, quàm C. respectu A, & C. prius erit, quàm D. quia B. propinquius est ad A, quàm C. & C. propinquius, quàm D in tali serie.

61 Ex dictis autem de compositione vnius ordinis naturæ, ex pluribus, facilè quisque potest colligere: quid sit dicendum de compositione vnius ordinis accidentis ex pluribus, discurrendo per omnia genera ordinum accidentis; vti discurrimus per omnia ordinum naturæ. Quem propterea discursum vnicuique, ne hîc diutius immoremur, faciendum remittimus.

QVÆSTIO VI.

Vtrum prioritas, & posterioritas ad seriem connexionis pertinens, non solùm in connexione Metaphysicâ, sed etiam in Physicâ, & morali fundari possit?

63 QVod fundetur in connexione Metaphysicâ, & quâ ratione *quæst.* 2. statutum, & explicatum est. Nunc autem pro resolutione supponimus ex dictis *disp.* 14. id cùm alio esse connexum metaphysicè, quod nulla potentia potest sine illo esse. Physicè autem, quòd naturaliter, & citra miracu-

lum

lum non potest: moraliter denique, quod non potest moraliter. Vnde connexio Metaphysica in quiditate rei connexæ, provt penitus inseparabili à termino connexionis fundatur. Connexio autem physica in debito, siue iure connaturali, quo ex suppositione rei connexæ terminus connexionis debet existere, siue ipsi debetur existentia. Connexio verò moralis in inclinatione, quâ ex suppositione rei connexæ causæ termini connexionis ad ipsum inclinatæ sunt.

64 Hinc: quia terminus connexionis metaphysicæ non potest non conducere; vt habeat *esse* res connexa hoc ipso, quòd hæc absque tali termino nullatenùs potest habere *esse*, & consequenter nullatenus potest ab ipso in suo *esse* non dependere. Ideò terminus connexionis metaphysicæ, quando est non mutua, nequit non esse prior naturâ, quàm res connexa, nisi aliundè talis prioritas impediatur iuxta dicta *q. 4.* vtpotè, quia talis prioritas, & posterioritas ei correspondens nequeunt non fundari; nisi quid obstet in eiusmodi conducentiâ, atque dependentiâ non mutuâ, vt satis constat ex dictis *quæst. 2.*

65 Quia verò terminus connexionis physicæ, seu naturalis; neque vt aliquid omninò requisitum ad hoc, vt existat res connexa; neque aliter ad eius existentiam conducit: potius res connexa conducit ad existentiam termini connexionis, quatenùs eius debitum, seu ius connaturale inducit, quo Deus mouetur ad illi existentiam præstandam: vt cernere est in materiâ vltimò dispositâ ad formam, vt sicque connaturaliter connexa cum forma, quatenùs hæc illi connaturaliter debetur. Forma enim nullatenus conducit, vt existat materia disposita; cum tamen materia disposita conducat, vt existat forma, quatenùs iure suo connaturali poscit à Deo, vt illam causet. Quia, inquam, hæc ita se habent, conficitur, in connexione physicâ, seu naturali, quantumuis ea non mutua sit, nullam fundari prioritatem, quâ terminus connexionis prior euadat, quàm res connexa, vti fundatur in connexione metaphysicâ. Prioritatem autem in eo fundatam, qua res connexa prior est termino connexionis, vtpotè ad huius existentiam modo dicto conducens, ad seriem originis pertinere; non verò ad seriem connexionis: quia est prioritas cuiusdam influxus, non quidem physici; sed quasi moralis, seu obiectiui: id est exerciti mediâ diuinâ cognitione de iure connaturali, quo Deus mouetur ad causandum terminum connexionis. Vnde non est prioritas naturæ; sed prioritas ex accidente; ad seriémque proindè originis non naturæ, sed accidentis spectat, iuxta huiusmodi serierum discrimen satis expositum *in superioribus*. Vnde tandem concluditur, in connexione physicâ, seu naturali, nullam prioritatem, aut posterioritatem fundari, quæ ad seriem connexionis pertineat.

66 Ex quo planè videtur colligi, neque fundari in connexione morali. Quia terminus connexionis moralis minùs adhuc videtur conducere ad existentiam rei connexæ, quam terminus connexionis physicæ: prioritas autem, & posterioritas ad seriem connexionis pertinens in huiusmodi conducentia fundanda erat, vt constat ex dictis. Stet ergo, prioritatem, posterioritatémque pertinentem ad seriem connexionis in solâ connexione metaphysica fundari; non item in physicâ, aut morali. De solâque connexione metaphysicâ sermonem esse, quoties de serie connexionis, de prioritate, posterioritatéque ad illam spectante sermo est.

QVÆSTIO VII.

Quænam propositiones euidentes, aut aliàs certæ, seu per se notæ, seu demonstratæ ex terminis huius disputationis in superioribus expositis eliciantur, tum inter se, tum cum terminis præcedentium collatis.

DIco, elici, quæ sequuntur. 67

Propositio 1.

In omni ordine, siue serie naturæ, quod est prius priore, & posteriore prius est prioritate mediatâ. 68

Si enim A prius naturâ est, quàm B, & B prius naturâ est quàm C intra eamdem seriem naturæ, non potest A non esse mediatè prius naturâ, quàm C. Id, quod ex ipsis terminis satis est euidens; sed declarari amplius potest discurrendo per singulos naturæ ordines. Et quidem, si sermo sit de prioritatibus respectiuis ad tertium, quæ per omnes omninò series excogitabiles vagantur, propositio plane est aperta. Si enim B respectu A prius est, quàm C, quia propinquius, & C respectu eiusdem A prius est, quàm D; necessum planè est, vt B respectu A prius sit, quàm D prioritate mediatâ. Repugnat enim, B esse propinquius ad A, quàm C, & non esse propinquius, quàm D, quo propinquius est C. Hìc autem idem est, esse propinquius, ac esse prius. Si autem sit sermo de prioritatibus absolutis à tertio, quæ, vt ex dictis *in superioribus* constat, ad quatuor series reuocantur, non minùs certa, perspicuaque videtur propositio.

Primùm namque in serie dignitatis, seu perfectionis, quod est prius ptiore, non potest non esse prius posteriore prioritate mediatâ. Impossibile quippe est, vt A sit dignius, seu perfectius, quàm B, & B, quàm C, quin A quoque sit dignius, seu perfectius, quàm C, sicut A non potest esse maius, quàm B, quin etiam sit maius, quàm C, quò maius est ipsum B. In præsenti autem idem est esse prius, atque esse dignius, seu perfectius, siue maius quoad dignitatem, vel perfectionem. 69

Deinde in serie durationis, quod est prius priore, non potest non esse etiam prius posteriore prioritate mediatâ. Dies enim hesternus, qui prior est hodierno, non potest non esse prior etiam crastino, quo hodiernus est prior, vt patet. 70

In serie etiam connexionis, quod prius est alio priore, prius est quoque posteriore suapte naturâ: Nam si A est prius, quàm B: quia inconnexionem non mutuam habet cum illo, & B est prius, quàm C ob similem inconnexionem; necesse est, vt A sit etiam prius, quàm C. Etenim idcircò A. prius est, quàm B. in huiusmodi ordine: quia A. conducit, vt sit B. (eo quòd B. ratione connexionis quoad esse dependet ab A.) B tamen nullatenùs conducit, vt sit A; vtpotè, quod non est connexum cum ipso B; sed A etiam conducit, vt sit C, quia conducit, vt sit B, sine quo nequit esse C; C verò nullo modo conducit, vt sit A 71

(quia

(quia, vt ſupponimus, A ; neque cum C connexum eſt :) ergo A. prius eſt etiam, quàm C: prioritate tamen mediatâ. Quod ſi verò A connexum eſſet, immediatè cum C, nequiret vtique prius illo eſſe ; tametſi non connecteretur immediatè cum B ; imò neque eſſet tunc prius ipſo B ; ſed omnia tria ſimul eſſent naturâ, iuxta doctrinam ſtatutam *quæſt.* 3. quia omnia tria eſſent mutuò connexa, & inter ſe dependentia, vel mediatè, vel immediatè : ſiquidem A immediatè penderet à C, & mediatè à B, à quo pendet C, & C mediatè penderet ab A ; & immediatè à B, quod immediatè pendet ab A. Nihil autem intereſt ad ſimultatem naturæ, quòd mutuæ connexiones, ſeu dependentiæ immediatæ ſint, vel mediatæ : cùm etiam dependentiæ, & connexiones mediatæ verè ſint dependentiæ, & connexiones, & tam ſtrictæ, quàm immediatæ. Nam connexiones Metaphyſicæ (de quibus habemus ſermonem, iuxta *quæſt.* 6.) æquè ſunt neceſſariæ, cùm ſunt mediatæ, atque cùm ſunt immediatæ, vt ex ſe patet, & ex dictis *diſputat.* 14.

72 In ſerie denique originis, quod prius eſt alio priore, non poteſt non eſſe etiam prius poſteriore prioritate mediatâ. Hoc tamen aſſertum non videtur adeo eſſe certum apud omnes, vt ſunt præcedentia ; cùm ſint multi, qui probabiliter doceant in ſerie cauſarum, & effectuum poſſe effectum remotum influere ſaltem moraliter in cauſam remotam. Ex quo videtur ſequi, cauſam remotam poſſe non eſſe priorem effectu remoto, ſeu mediato ; etſi ſit prior, quàm cauſa proxima, quæ prior ipſo effectu eſt ; ſed verò aſſertum dictum, ſi ſtemus in eodem ordine naturæ, non poteſt non eſſe apud omnes certum. Nam qui dicunt, effectum remotum poſſe moraliter influere in cauſam remotam ; non ſtant in eodem ordine naturæ, provt iuxta præſentem propoſitionem ſtari debet ; ſed effectum provt influentem in ſuam cauſam remotam in ordine collocant accidentis; dicunt enim effectum provt cognitum influere in ſuam cauſam moraliter media ſui cognitione. Quod eſt, eum in accidentis ordine collocare, vt conſtat ex dictis *in præcedentibus*, & ex dicendis *in ſequentibus* ampliùs conſtabit. Nemo autem dixit effectum phyſicè influere poſſe in ſuam cauſam adhuc remotam eodem genere influxus, quo cauſa remota influit in ipſum : quo pacto in eodem ordine naturæ ſtaretur. Deinde in præſenti aſſerto id ſupponitur quod *ſuprà diſp. 9. q. 5. prop* 29. ſtatutum eſt, ex omnium ſententia : repugnare ſcilicet, quòd aliqua duo, vel plura entia ſe mutuò phyſicè cauſent quoad idem ſui *eſſe*, atque adeo effectum remotum per eamdem Phyſicam exiſtentiam, quâ accipit mediatè à cauſâ remotâ, neutiquam poſſe viciſſim ipſi cauſæ exiſtentiam dare ; ipſamve phyſicè cauſare. Quo poſito, non poteſt non cauſa remota iuxta ſententiam omnium eodem iure eſſe prior naturâ effectu prioritate mediatâ, quo per influxum phyſicum non mutuum cauſa eius mediata eſt.

73 Stet ergo certum, in omni ordine, ſiue ſerie naturæ, quod eſt prius priore, & poſteriore, prius eſſe prioritate mediatâ, dummodò intra eamdem ſeriem naturæ ſemper ſtetut, cùm fit comparatio. Vnde conſequenter efficitur, intra vnamquamque ſeriem naturæ, quod eſt poſterius poſteriore ; priore quoque poſterius eſſe poſterioritate mediatâ, vt patet. Ex quibus etiam perſpicuè apparet, quo pacto omnis ordo naturæ ex pluribus gradibus coaleſcat, quorum quilibet vnico aliorum prior, aut poſterior eſt immediatè, & reliquis omnibus mediatè, eóque magis, aut minus mediatè, quò gradus intermedij plures ſunt, aut pauciores.

Propoſitio 2.

Quod prius naturâ altero eſt, eodem poſterius 74
naturâ non poteſt eſſe ; nec vice versâ intra eamdem ſeriem naturæ.

Eſt clarum : quia, quod prius eſt, eâ ratione, quâ prius eſt, neutiquam poteſt poſterius eſſe, cùm prioritas, & poſterioritas eiuſdem generis reſpectus ſint omninò oppoſiti, & ſibi inuicem repugnantes, vt cunctis notiſſimum eſt. Si autem, quod prius naturâ altero eſt ; naturâ etiam poſſet eodem poſterius eſſe intra eamdem ſeriem, idem, quâ ratione eſt prius, eâdem prorsùs eſſet poſterius ; aliámque ſubinde naturam ab eâ, quam habet, haberet. Quod planè eſt chymericum. Et quidem in ſerie durationis ſatis eſt euidens : non poſſe diem hodiernum, qui prior eſt craſtino naturâ ſuâ, eodem craſtino eſſe poſteriorem ſuâ eâdem naturâ. Idem patet in ſerie dignitatis. Nam, quod eſt alio dignius naturâ ſuâ non poteſt ſecundum eamdem naturam, quæ inuariabilis eſt ; eodem minus dignum eſſe ; nec minùs certa res eſt in ſerie originis, & in ſerie connexionis non mutuæ ; vt ſatis ex ſe conſtat.

Eſt autem propoſitio vera non ſolùm de priori- 75
tatibus immediatis ; ſed de mediatis etiam tum inter ſe, tum cum immediatis comparatis : ſi enim A eſt prius, quàm C mediatè, quia eſt immediatè prius, quàm B prius ipſo C, impoſſibile eſt, vt C prius ſit, quàm A vel mediatè, vel immediatè, vt conſtat ex dictis. Etenim cùm eſſe A naturâ ſuâ immediatè prius, quàm B, & B prius, quàm C ; & conſequenter A mediatè prius, quàm ipſum C, aliud non ſit à parte rei ab eſſentiis prorſus inuariabilibus horum trium entium A B C, impoſſibile eſt, vt talia non ſint. Non eſſent autem talia, ſi eſſet A naturâ ſuâ poſterius, quàm B ; vel, quàm C aut B poſterius, quàm ipſum C : quandoquidem eſſe prius, & ſimul poſterius idem comparatione eiuſdem ſuâ naturâ, & in eâdem ſerie ; atque adeo prioritate, poſterioritatéque eiuſdem generis, euidenter eſt impoſſibile ; cùm ſint euidenter oppoſitæ metaphyſicè talis prioritas, & poſterioritas non minus, quàm æqualitas, & inæqualitas, ſimilitudóque, & diſſimilitudo, & aliæ huiuſmodi relationes, ſeu denominationes. Et hæc de prioritate, poſterioritatéque abſolutâ à tertio.

De reſpectiuâ autem ad tertium euidentior ad- 76
huc eſt propoſitio noſtra : quia euidentius adhuc eſt, non poſſe idem naturâ ſuâ eſſe ſimul magis, & minus propinquum ; quàm aliud comparatione tertij ; quod ipſum eſt, non poſſe idem naturâ ſuâ eſſe prius, & poſterius, quàm aliud reſpectiuè ad tertium, vt ex dictis *in ſuperioribus* liquet.

Propoſitio 3.

Quod prius, aut poſterius naturâ altero eſt, eo- 77
dem ſimul naturâ eſſe non poteſt, nec vice versâ intra eamdem ſeriem naturæ.

Hæc propoſitio æquè, ac præcedens euidens eſt, eamdémque, atque illa explicationem, confirmationémque ab vnoquoque præſtandam habet : quia, quàm euidens eſt, prioritatem naturæ poſteriori tati naturæ eiuſdem ſeriei eſſe oppoſitam, tam

euidens

euidens est, prioritatem, posterioritatémque naturæ simultati naturæ eiusdem etiam seriei oppositas esse.

Propositio 4.

78 Idem prius, aut posterius natura se ipso esse impossibile est.

Hæc propositio ex terminis imprimis est satis euidens, si sermo in eâ sit de prioritate, ac posterioritate immediatâ; cùm sit compertum: hanc nisi inter duo distincta extrema aliquam seriem componentia dari non posse. Prioritas siquidem, & posterioritas naturæ quemadmodum distinctio, dissimilitudo, inæqualitas, & aliæ huiusmodi relationes euidentissimè sunt ex genere earum; quæ duo minimùm extrema depoſcunt ex conceptu suo, neque vnius tantùm ad se ipsum vllatenus esse possunt.

79 Si autem sit sermo in propositione, vt verè etiam est, de prioritate, ac posterioritate mediatâ; non adeo clarè se prodit veritas eius: posset enim quispiam fortasse concipere tamquam possibile, quòd A sit prius naturâ, quàm B, & B, quàm C, & C, quàm ipsum A: atque ita, quòd A mediatè prius naturâ se ipso sit. Cæterùm, hoc prorsus esse impossibile demonstratur. Primò: quia si A esset mediatè prius, quàm C, atque immediatè posterius ipso C, vt ita esset mediatè prius se ipso, A simul esset prius, & posterius naturâ eodem C intra eamdem seriem contra *propositionem* 2.

80 Secundò, id ipsum demonstratur discurrendo per singulos naturæ ordines, quo, & ampliùs confirmatur doctrina *dictæ propositionis* 2. Compertum est enim, in serie durationis diem hesternum hoc ipso, quòd naturâ suâ prior est crastino mediatè, nullatenùs posse ipso crastino naturâ posteriorem esse, vt ita posset esse prior se ipso mediatè. In serie autem dignitatis, quis non cernat esse impossibile, vt A suâ naturâ sit dignius mediatè C: quia dignius B digniori ipso C, & simul sit suâ naturâ ipso C indignius immediatè? Iam in serie connexionis res adhuc est clarior, in quâ, vt A sit prius naturâ, quàm C. mediatè: quia prius est B priori ipso C; ita debet C esse mediatè connexum cum A, vt A nullatenus sit connexum cum C; alioquin A, & C; atque etiam B simul naturâ essent; vt dictum est *propositione* 1. sublatâ autem connexione ipsius A cum C, non potest A in tali serie esse posterius ipso C, vt constat. Denique in serie originis ex dictis *propositione* 1. constat, non posse naturâ posteriorem mediatè suâ causâ remotâ, naturâ quoque esse immediatè priorem illâ: quia mutuò influxu physico in illam influere nullo modo potest; sed esto influeret: adhuc non esset prior illâ, potiùs illius prioritate impedita simul cum illa esset: quia, vt mutua dependentia per connexionem facit naturæ simultatem in serie connexionis, iuxta nuper dicta; ita mutua dependentia per influxum physicum, si possibilis esset, naturæ simultatem etiam efficere in serie originis, vt constat ex dictis *quæstione* 4. Postremò, in nullâ serie potest respectiuè ad tertium, esse aliò prius naturâ immediatè illud, quod eodem est naturâ posterius: quia nullo modo potest esse propinquius alio ad tertium id, quod eodem ad idem tertium aliquo modo remotius est, vt est notissimum. Ex quibus patet, idem se ipso naturâ suâ prius, aut posterius esse non posse, vt præsens propositio fert; sicut neque esse naturâ prius alio immediatè, quod eodem est posterius mediatè, vt fert *propos.* 2.

Propositio 5.

Quod in vnâ serie naturæ prius naturâ altero est, eodem potest esse in aliâ posterius naturâ. 81

Hæc propositio ita indefinitè prolata certissima est: quia in aliquibus seriebus manifestè verificatur; tametsi non verificetur in aliis. Discurramus per singulas, prænotantes, sermonem esse de prioritate, & posterioritate naturæ absolutâ à tertio. Nam alia non habet hîc locum. Etenim, quod prius naturâ altero est in serie originis, eodem in serie dignitatis bene potest esse posterius: quia instrumenta, vt fatentur omnes, sæpissimè influunt in effectum se perfectiorem, est actio, cùm accidens sit, in substantiam se perfectiorem influit; atque ita instrumenta, & actio priora suâ naturâ sunt in serie originis iis, quibus in serie dignitatis sunt posteriora. Vnde etiam infertur, naturâ simultanea esse posse in serie dignitatis, quæ in serie originis comparantur, vt prius, & posterius: quia certum est, id, quod influit in aliud, posse esse illi æquale quoad perfectionem.

Similiter, quod prius naturâ altero est in serie connexionis, eodem in serie dignitatis potest esse posterius: quia non repugnat; imo sæpè datur entitas connexa non mutuò cum aliâ se imperfectiore; quæ idcircò posterior naturâ illa est in serie connexionis, & prior in serie dignitatis, vt cernere est in actu fidei diuinæ de accidente aliquo se imperfectiore, cum quo non mutuò connexus est. Vnde etiam infertur, quæ sunt in serie connexionis simul naturâ, in serie dignitatis, vt prius, & posterius habere se posse, & vice versâ: quia possunt esse mutuò connexa, quæ sunt perfectione inæqualia, & è conuerso, æqualia perfectione esse, quæ connexa non mutuò sunt, vt satis ex se apparet. 82

In serie etiam durationis, naturâ prius potest esse, quod in serie dignitatis posterius est. Actus enim fidei diuinæ suapte essentiâ durans hodie; atque adeò affixus hodiernæ mensuræ de duratione Adami præteritâ, suâ naturâ, in serie durationis est posterior duratione Adami, & prior in serie dignitatis vtpotè illâ perfectior. Vnde etiam infertur. Quod est altero prius naturâ in serie durationis, eidem simultaneum esse posse in serie dignitatis, & vice versâ. Prioris namque generis sunt, durationes perfectione æquales diuersis temporis mensuris correspondentes. Posterioris autem durationes perfectione inæquales eidem correspondentes temporis mensuræ, vt est notum. 83

Iam quod prius naturâ altero est in serie durationis, eodem potest esse posterius naturâ in serie connexionis. Actus enim fidei diuinæ se ipso existens hodie de duratione Antichristi futura, prior est ipsâ duratione in serie durationis, & posterior in serie connexionis ob connexionem non mutuam, quam cum illâ habet. Ob eam namque dicunt omnes communiter, prius esse, Antichristum fore, quàm credi futurum: verumque esse ideo credi futurum: quia re verâ futurus est; non tamen è contrà: ideò futurum esse quia creditur fore, eo quòd esse futurum conducit, vt credatur futurum, non tamen è conuerso. Vnde etiam infertur. Quod est altero prius naturâ 84

in serie durationis; eidem simultaneum esse posse in serie connexionis, & vice versâ. Prioris enim generis erunt, durationes mutuò connexæ diuersis mensuris temporis respondentes Posterioris autem durationes correspondentes eidem tempori connexæ non mutuò, quæ omnes citra dubium possibiles sunt.

85 Interdum etiam, quod prius naturâ altero est in serie durationis, posterius eodem esse potest in serie originis. Hæc pars non adeò, vt præcedentes est certa. Probatur tamen: quia licèt causa dans *esse* effectui, non possit non existere in eâdem mensurâ temporis, in quâ existit effectus; nonullæ tamen conditiones ex parte causæ requisitæ; atque adeò complentes eius potentiam proximam ad causandum possunt existere provt vidimus *disp. 9. q. 5. prop.* 30. Accidere ergo poterit, vt aliqua eiusmodi conditionum posteriùs tempore sit effectu, in quem aliquo modò cum causâ influit, ipsóque subindè in serie originis priùs naturâ est. Sic veritas saltem conditionata de futuritione durationis Atichristi sub conditione quod intellectus noster eliciat actum fidei diuinæ de illâ se ipso affixum mensuræ hodiernæ ex vnâ parte prior naturâ est ipso actu fidei in serie originis vtpotè complens potentiam proximam nostri intellectus ad illum eliciendum iuxta dicta *loco citato*: Ex aliâ verò, posterior naturâ est eodem in serie durationis, vt constat. Posse autem, imò, & fæpè debere esse simul naturâ in serie durationis ea, quæ, vt prius, & posterius comparantur in serie originis, manifestum ex dictis est; tametsi è conuerso fortasse nequeant esse simul naturâ in serie originis, quæ vt prius, & posterius naturâ se habent in serie durationis, nisi quis velit, durationem hodiernam, & crastinam, dum eodem decreto Dei decernuntur, & exequuntur, ob id natura simultaneas in serie originis appellare, quod à doctrinâ traditâ *suprà q. 3.* non multum fors erit alienum.

86 Denique, quod prius natura est altero in serie originis, eodem in serie connexionis nequit posterius esse, etsi possit esse cum eo connexum non mutuò: quia posterioritas naturæ ex tali connexione oriundâ per prioritatem originis impeditur; sicut & simultas naturæ oriunda ex mutuâ connexione iuxta doctrinam statutam *quæstione* 4. vnde patet, nec simultanea posse esse in serie connexionis, quæ in serie originis vt prius, & posterius naturâ se habent. Quomodò autem nec vice versâ simul naturâ in serie originis esse possint, quæ, vt prius, & posterius naturâ in serie connexionis se habent, ex dictis in *eadem q.* facilè quisque potest colligere.

Propositio 6.

87 Quod prius naturâ altero est in quauis serie respectiuè ad vnum tertium, eodem potest esse posterius respectiuè ad aliud.

Est clarum. Quia in serie naturæ A B C D quæcumque ea sit compertum est C respectu D prius esse, quàm B: quia propinquius; B autem posterius: quia remotius. Cum tamen respectù A vice versâ B prius sit, quam C, quia propinquius; C autem posternus, qua remotius. Tantumdemque obeandem rationem euenit in quâlibet serie accidentis.

Propositio 7.

Quod in vnâ serie naturæ prius naturâ altero est, 88
in correspondente serie accidentis potest eodem ex accidente posterius esse, & vice versâ.

Sermo est imprimis de prioritate, & posterioritate, quas dicimus absolutas à tertio, & quæ in quatuor omninò naturæ ordinibus, siue seriebus, durationis scilicet, originis, connexionis, & dignitatis, in totidemque accidentis eis respondentibus dumtaxat reperiuntur. Appello autem seriem accidentis vnicuique seriei naturæ correspondentem, quæ in ipsâ fundatur, eamdémque sortitur nomenclaturam. Series quippe accidentis durationis seriei naturæ durationis respondet, & series accidentis originis seriei naturæ originis &c. Quæ ex dictis. *quæstione.* 1. & 2. satis sunt nota.

Igitur propositio sic intellecta, & indefinitè 89
sumpta certissima est, quatenus in aliquibus seriebus naturæ, & accidentis manifestè verificatur; tametsi in aliis, aut non ita certò, aut nullo modo verificetur. Discutiamus per singulas. Enim verò in serie dignitatis quod prius naturâ altero est, eodem ex accidente manifestè potest esse posterius; atque etiam vice versâ. Planè enim potest contingere, vt A perfectius, seu dignius sit, quàm B suapte naturâ, & tamen B. ab accidentibus sibi adiunctis perfectius, seu dignius euadat, quàm ipsum A. Tum etiam, & A imperfectius seu indignius suâ naturâ sit, quàm B; & tamen B ab accidentibus adiunctis imperfectius, seu indignius euadat, quàm A. Vnde etiam patet, in serie dignitatis quod prius aut posterius natura est altero, eidem ex accidente posse euadere simultaneum; & è conuerso, quod alteri naturâ est simultaneum, eodē posse ex accidente euadere prius, aut posterius.

In serie item originis electio mediorum, & ipsa 90
media priora naturâ sunt fine intento, quem physicè causant, quo eodem ex accidente sunt posteriora; quatenus finis prout apprehensus, aut etiam intentus, quod ipsi accidentarium est, ad ea omnia mouet; in eaque subindè media sui cognitione, aut etiam intentione influit. Nec solùm bonitas finis, & eius quiditas sumpta secundum se, quo pacto diuersa veritas obiectiua est ab existentiâ exercitâ eiusdem, mouet ad electionem mediorum, ad ipsâque media, & in ea influit; sed etiam existentia ipsa exercita, quæ per electionem, & media physicè exequutioni mandatur. Hæc enim est, quæ per intellectum proposita intenditur à voluntate per intentionem; siquidem, quod intendit voluntas est, vt existat finis; tametsi non per iudicium; sed per simplicem apprehensionem proponi debeat, siue iudicium de possibilitate eius insuper requisitum sit, siue secus. De quo suo loco. Hinc in serie mediorum, & finis communiter ab omnibus dici solet esse prius in intentione, siue ordine intentionis; quod in executione, siue ordine exequutionis posterius est.

Iuxta quam doctrinam dicam suo loco, ex 91
præuisione etiam iudicatiuâ, & absolutâ effectus, posse Deum ad decernendam causam eius moueri. Quo casu effectus cùm sit posterior naturâ causâ, eadem erit prior ex accidente in serie originis. De quo *ibi* plura. Quemadmodum autem effectus provt habens esse intentionale in sui cognitione dicitur in serie originis prior ex accidente sua causa; qua

qua posterior natura est, hoc ipso, quod cognitio effectus influit in causam; Ita è conuerso causa provt habens esse intentionale in sui cognitione posteriot ex accidente dicitur esse in serie originis effectu, quo est prior naturâ, quando effectus ipse in cognitionem causæ influxerit, vt fieri potest. Ita namque causa esse intentionale dicitur habere ab effectu, cui ipsa communicat esse physicum.

92 Ex quibus etiam patet, quæ simul naturâ sunt in serie originis, vt prius, & posterius ex accidente habere se posse, & vice versâ. Primum enim eueniet, quando ex duobus effectibus ex æquo, atque adeo simul naturâ ab eadem causâ productis, alterum mediâ sui cognitione in alterum influxerit siue immediatè, siue mediatè. Secundum, quando causa prior naturâ effectu, & effectus ipse indiuisim mediâ sui cognitione, aut concurrant ad aliud causandum, aut ab alio quoad esse intentionale causentur, vtroque enim modo erunt ex accidente simul in serie originis.

93 Similiter in serie durationis, si detur actus fidei diuinæ affixus hodiernæ mensuræ de duratione futurâ Antichristi, duratio Antichristi, quæ posterior naturâ est die crastino, prior ex accidente erit eodem quoad esse intentionale, quod hodie habebit in actu fidei. Quo iure veritas obiectiua durationis futuræ Antichristi ex accidente, est prior die crastino naturâ priore duratione ipsâ, quatenus iam hodie est, totoque tempore antecedente fuit verum, id est, iudicabile verè Antichristum fore. Paritérque in serie durationis posterius ex accidente, quoad esse intentionale esse poterit, quod est prius natura. Tum simul ex accidente, quæ, vt prius, & posterius naturâ se habent, & vice versâ, vt consideranti patebit. Quoad esse verò physicum, in serie durationis non potest esse posterius alio ex accidente, quod prius naturâ eodem est, nec vice versâ. Ad id namque necesse erat, vt duratio naturâ prior, atque adeo tempori priori correspondens redderetur insuper correspondens tempori posterioti per aliam superadditam durationem, aut vice versa. Quod est impossibile, vt satis ex se est notum, & amplius innotescet suo loco.

94 Denique in serie connexionis, quod altero prius naturâ est, eodem ex accidente posterius poterit esse quoad esse intentionale, & vice versâ. Casu enim, quòd in tali serie sit A prius naturâ quàm B, & B prius naturâ, quàm C; si C sit cognitio de ipso A, vt accidere potest, A quidem, quod prius est naturâ quàm B, posterius eodem erit ex accidente quoad esse intentionale, quod obiectiuè habebit in C: è conuerso autem, si A sit cognitio de ipso C, vt etiam potest euenire; C quidem prius erit ex accidente, quàm B quoad esse intentionale; quod obiectiuè habet in A, quo eodem B posterius suâ naturâ est. Quoad esse verò physicum non apparet, quomodo in serie connexionis, quod prius naturâ altero est, eodem possit ex accidente posterius esse, aut vice versâ.

95 Iam verò de prioritate, posterioritatéque respectiuâ ad tertium eodem fermè pacto, quod ad rem attinet, philosophandum est; atque ita dicendum, quod in vnâ serie naturæ prius naturâ altero est, in correspondente serie accidentis posse eodem ex accidente posterius esse. Hoc enim ipso, quòd prioritate, posterioritatéque absoluta à tertio in quavis serie A B C D; C provt habens accidentaliter esse in A est prius ex accidente, quàm B, quo posterius naturâ est, consequens est, vt prioritate, posterioritatéque respectiuâ ad D, sit C prius naturâ, quàm B: quia propinquius, quo eodem posterius est ex accidente provt habens esse in A remotiori. Per quam generalem doctrinam quid in singulis seriebus speciatim dicendum sit quisque dispiciet.

Propositio 8.

Quod in vna serie naturæ prius naturâ altero est, in serie accidentis non eidem, sed alteri seriei naturæ correspondente potest eodem ex accidente posterius esse, & vice versâ. 96

Hæc propositio ita indefinitè sumpta etiam est certa, quatenus in aliquibus saltem seriebus naturæ, & accidentis, de quibus agit, apertam veritatem habet, vt facto discursu per singulas notum fiet: agit autem de prioritate, posterioritatéque talium serierum absoluta à tertio. Etenim, quod in serie naturæ dignitatis prius naturâ altero est, in serie accidentis durationis manifestè potest eodem ex accidente esse posterius. Similitérque in serie accidentis connexionis saltem quoad esse intentionale, vt per doctrinam in superioribus traditam vnicuique consideranti satis conspicuum fiet. Pariterque vice versâ potest accidere, vt quod posterius naturâ est altero in serie naturæ dignitatis, eodem ex accidente sit posterius in qualibet dictarum serierum accidentis. Vnde etiam colligitur, simultanea ex accidente, posse esse in eisdem accidentis seriebus, quæ vt prius, & posterius naturâ in serie dignitatis se habent. Et è conuerso, quæ in serie dignitatis naturâ simultanea sunt, in aliis seriebus vt prius, & posterius ex accidente posse se habere.

Item, quod in serie naturæ durationis prius naturâ altero est, in serie accidentis dignitatis manifestè potest eodem esse posterius ex accidente; necnon in serie accidentis originis, & in serie accidentis connexionis, saltem quoad esse intentionale, vti in casu præcedente dicebam. Ex quo cætera ad præsentem pari ratione transferenda, & applicanda sunt. Imò verò in reliquis casibus possibilibus omni eorum combinatione factâ, eamdem doctrinam locum habere, quisque discurrendo per singulos deprehendet, consentaneè ad doctrinam traditam *propos*it. 7. pro omnibus itidem casibus ad eam spectantibus, cùm sit manifestè facilius; atque adeo certius, posse esse ex accidente posterius, quod naturâ est prius in seriebus naturæ, & accidentis sibi non correspondentibus, de quibus modò, quam in sibi correspondentibus, de quibus ibi. Quocirca huiusmodi discursum, ne prolixiùs immorer, legenti faciendum relinquo. 97

Propositio 9.

Quod in vnâ serie accidentis prius ex accidente altero est, in aliâ diuersâ serie accidentis ex accidente etiam potest eodem posterius esse, & vice versâ. 98

Hæc propositio perinde, atque duæ præcedentes, est certa: locumque habet in omnibus casibus, qui, factâ omni combinatione, coalescere possunt

sunt ex quatuor seriebus accidentis, vbi prioritas & posterioritas absoluta à tertio, de qua sermo est, reperitur; diguitatis scilicet, durationis, originis, & connexionis, vt vnicuique per dictos casus discurrenti consentaneè ad doctrinam traditam *propositi.* 7. compertum fiet. In quo propterea discursu faciendo non oportet multùm morari. Etenim, quod prius ex accidente esse potest in serie dignitatis, eodem posterius ex accidente esse potest in serie durationis; necnon in serie originis, & in serie connexionis, saltem quoad esse intentionale, & vice versâ, vt ex se, & ex dictis satis est notum. Similitérque, quod prius ex accidente altero est in serie durationis, eodem posterius ex accidente potest esse in serie originis, & in serie connexionis saltem quoad esse intentionale, & vice versâ. Et in cæteris pariter.

Propositio 10.

99 Idem se ipso prius, aut posterius ex accidente potest esse, sæpéque est.

Quotiescumque enim ex accidente est posterius altero id, quod eodem est prius naturâ, vel vice versâ, in seriebus naturæ, & accidentis sibi correspondentibus, iuxta *propositi.* 7. nequit non idem se ipso mediatè esse prius, aut posterius ex accidente. Si enim in serie A, B, C, prius naturâ est B, quàm C, provt habens esse in se, quo eodem provt habente esse in A, est posterius ex accidente, nequit non C provt habens esse in A, esse mediatè prius ex accidente se ipso provt habente esse in se. Et è conuerso. Si B posterius est naturâ, quàm A, provt habens esse in se, quo eodem provt habente esse in C; prius ex accidente est; nequit non A, mediatè provt habens esse in C posterius ex accidente esse se ipso provt habente esse in se. Hoc pacto finis provt in intentione prior ex accidente est se ipso provt in exequutione prioritate originis. Similitérque effectus oriundus mediatè à sui cognitione, provt in cognitione est prior ex accidente se ipso provt in se. Sic etiam duratio Antichristi futura provt habens esse in actu fidei de se hodierno ex accidente est prior se ipsa provt habitura esse in se prioritate durationis. Paritérque vice versâ est posterior ex accidente se ipsâ duratio præterita Adami. Tantumdemque dicendum est de cæteris huiusmodi casibus.

100 In aliis verò casibus spectantibus ad *propositi.* 5. 8. & 9. ex eo quod idem comparatione eiusdem possit esse prius, & posterius respectiuè ad diuersas series, non sequitur, idem posse esse prius, aut posterius se ipso, adhuc ex accidente prioritate, aut posterioritate mediata: quia eiusmodi diuersæ series non ita concatenantur ad componendum vnam, vt in eis quod est prius priore, eo ipso dicatur prius posteriore prioritate mediatâ, provt opottebat, vt quod est prius altero in vnâ serie priore se in aliâ, prius se ipso mediatè esset ex accidente. Recognoscatur doctrina tradita *suprà quæst.* 5.

Propositio 11.

101 Prioritas, quam multi appellant maioris vniuersalitatis, ipsa inconnexionis non mutuæ prioritas naturæ est. Túncque propterea, & non aliàs conceptibus vniuersalioribus respectu minùs vniuersalium conuenit, quando hi cum illis suâ naturâ metaphysicè, & non mutuò connexi sunt.

Quòd Aristoteles inter exempla priorum ea magis vniuersalia respectu minùs vniuersalium posuerit, in quibus subsistendi consequentia non valet, vt phrasis est eius; eo videlicet, quòd connexionem non mutuam inter se habent, vulgò introductum est, vt magis vniuersalia indiscriminatim dicantur priora minùs vniuersalibus prioritate maioris vniuersalitatis; quasi prioritas sic nuncupata specialem quamdam constituat speciem prioritatis in maiori vniuersalitate fundata. Cæterùm hic concipiendi, & loquendi modus abusiuus est, & ab Aristotelis mente prorsùs alienus. Tum, quia non omnia magis vniuersalia minus. Vniuersalibus sunt priora, vt mox dicemus. Tum, quia, quæ sunt, non à maiori vniuersalitate, sed ab inconnexione non mutuâ, quæ in multis aliis conceptibus non magis vniuersalibus reperitur, habent talia esse; proindéque prioritas maioris vniuersalitatis non specialis quædam prioritas solis magis vniuersalibus respectu minùs vniuersalium competens, sed ipsa inconnexionis non mutuæ prioritas est, quæ ad multò plura quàm magis vniuersalia se extendit, vt ex dictis in superioribus satis est notum.

Quòd autem non omnia magis vniuersalia minùs vniuersalibus, etiam iis, de quibus vt de inferioribus prædicantur, priora sint est; certum: quia vniuersalia accidentalia inferioribus, de quibus, vt sic prædicantur priora non sunt; nullo quippe genere prioritatis est prius in homine esse album, aut mouerí, aut currere, quàm esse hominem, vt ex se patet: cùm tamen esse album, moueri, aut currere prædicatum sit vniuersalius homine, atque conueniens vt inferiori. Solùm ergo ea magis vniuersalia minùs vniuersalibus sunt priora, cum quibus hæc sunt connexa non mutuò, cuiusmodi non sunt vniuersalia accidentalia, sicut nec, quæ ad minùs vniuersalia disparatè se habent; eo quòd hæc illorum inferiora non sunt. Per quæ propositio sufficienter est demonstrata. 103

Propositio 12.

Omnis veritas quiditatiua entis distincti à Deo prior natura est veritate existentiali sibi correspondente prioritate inconnexionis non mutuæ. 104

Est certum: quia omnis veritas existentialis entis distincti à Deo cum veritate quiditatiua sibi correspondente connexa metaphysicè est connexione non mutua. Ob id enim sic benè arguitur: homo existit: ergo est possibilis: homo existentialiter, est rationalis: ergo quiditatiuè est rationalis: homo existentialiter est risibilis: ergo quiditatiuè est risibilis; non tamen è conuerso. Dico autem, veritates quiditatiuas, & existentiales inuicem sibi correspondentes eas, quæ conueniunt eidem enti; entitatiuéque proinde inuicem identificantur, vt cernere est in exemplis datis. Veritas quippe quiditatiua vnius entis veritate existentiali alterius non est prior naturâ ex eo præcisè, quòd illa quiditatiua, & hæc existentialis sit, nisi existentialis aliundè connexa non mutuò sit cum quiditatiuâ, vt est connexa omnis veritas existentialis creaturæ, cum veritate quiditatiua Dei; & vniuersim omnis veritas existentialis rei connexæ non mutuò,

mutuo cum veritate quiditatiua termini talis connexionis. Excepi autem in propositione Deum: quia quiditas eius mutuò cum eius existentia connexa est, atque adeo non est prior illa.

104 Inferet aliquis. Ergo idem potest se ipso prius naturâ esse contra doctrinam statutam prop. 4. distinguo consequens. Idem tam verificatiue, quàm entitatiue; siue tam quoad statum, quàm quoad entitatem, de quo dumtaxat sermo est in ea propos. 4. potest se ipso prius naturâ esse; nego. Idem entitatiuè tantum, non item verificatiuè, & quoad statum potest se provt verificatiuè, & ratione status diuerso prius natura esse; concedo. Quod non est contra dictam prop. 4. Recognoscatur doctrina tradita *disp.* 10. *q.* 1. vbi monstrauimus, quomodo veritas quiditatiua, & existentialis, etsi entitatiuè identificatæ, diuersæ nihilominus veritates; imò & separabiles sunt, ad diuersósque, & separabiles status pertineant. Quod satis est, vt vna prius naturâ possit esse, quàm altera; etiamsi vna, & eadem veritas ad vnum, & eumdem statum pertinens prius natura se ipsa esse non possit iuxta doctrinam statutam *dicta prop.* 4.

105 Ex quo item patet, quomodo status rerum quiditatiuus statu earundem existentiali prior natura sit; nam status isti ab ipsarum rerum veritatibus obiectiuis quiditatiuis, & existentialibus nihilò differunt, vti etiam *disp.* 10. *q.* 1. citatâ explicatum est.

Propositio 13.

106 Omnis veritas conditionata creaturæ, prior naturâ est veritate absoluta sibi correspondente prioritate inconnexionis non mutuæ.

Hæc propositio æquè est certa, ac præcedens, eodémque modo, atque illa, exponenda venit, & comprobanda, in quo morari opus non est. Solùm aduerto veritatem conditionatam, & absolutam illi correspondentem, quales sunt, quæ eidem enti conueniunt, siue de eodem subiecto verificantur; aut ad statum quiditatiuum; aut ad statum existentialem spectare posse, prout vidimus *disp.* 10. *q.* 1. citata nuper, vbi ad rem plura. Ex quibus etiam apparet, quomodo status conditionatus statu absoluto sibi correspondente prior natura sit.

Propositio 14.

107 Omnis pars prior naturâ suo toto est prioritate saltem inconnexionis non mutuæ; nisi quando pars cum toto mutuò connexa est.

Est clarum: quia pars cum toto regulariter non mutuò connectitur, etsi mutuò connectatur nonnunquam. Addidi autem *saltem*: quia, si pars est re verâ causa totius, aliquo modo influens in illud, vt multi putant, de quo suo loco, prioritate etiam originis erit dicenda prior illo. Quo titulo prior semper illo dicenda erit, etiamsi mutuò cum illo connexa sit; siquidem prioritas originis per mutuam connexionem non impeditur, quemadmodum prioritas spectans ad seriem connexionis, vt ex dictis in superioribus satis est notum.

Propositio 15.

Quidquid per se influit in aliud, siue tanquam 108
principium, siue tanquam causa, siue tanquam conditio, siue tanquam causalitas prius natura illo est prioritate originis, idque prioritate immediata, si influxus immediatus est; mediata verò, si mediatus.

Hæc propositio ex dictis in superioribus satis supérque nota est. Ex ea autem sequitur primò contra quosdam recentiores: actionem, passionem, & quamlibet aliam causalitatem realiter ab effectu distinctam priorem naturâ esse effectu ipso prioritate originis. Quod enim illa cum effectu connexa metaphysicè sit, non impedit prioritatem eius originis comparatione effectus; tametsi impediat aliam inconnexionis non mutuæ, quam insuper habet causa comparatione ipsius causalitatis, & effectus, quando cum his, vt sæpè euenit, metaphysicè non est connexa.

Secundò sequitur, Patrem æternum prioritatem 109
originis habere respectu Filij; similitérque Patrem & Filium respectu Spiritus sancti: quia Filius re verâ producitur à Patre, Spiritus sanctus à Patre, & Filio. Quamuis autem ista prioritas prioritas naturæ sit, quatenùs prioritas naturæ à prioritate ex accidente condistincta est. Absolutè tamen loquendo, non dicitur à Theologis prioritas naturæ; sed tantùm prioritas originis; ne eo loquendi modo innuatur distinctio aliqua realis naturæ Patris à naturâ Filij, naturæque Patris, & Filij à natura Spiritus sancti; eandémque quippè naturam, essentiámque Thologicam habent Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, vt fides docet; tametsi proprietates personales distinctas habeant, in quibus prout talibus fundatur; atque adeò re ipsâ consistit eiusmodi originis prioritas, & posterioritas.

Tertiò sequitur decretum Dei prædefinitiuum 110
actus liberi compatibile cum libertate, quod eo ipso remotè tantum debet in actum ipsum influere, prioritatem naturæ habere remotam comparatione talis actus ad seriem originis pertinentem. Vnde necessitas, quæ datur ad actum ex suppositione existentiæ talis decreti, ob connexionem, quam illud habet cum actu, necessitas antecedens remotè ad talem actum dici posset. Cæterùm, quia necessitas antecedens ad actum, simpliciter, & absolutè loquendo, ea dumtaxat dici solet, quæ libertati actus opposita est; vtpote oriunda ab aliquo antecedente connexo cum actu, quod per arbitrium voluntatis, à qua actus est, impediri non potest, & talis non est necessitas per dictum decretum inducta; vtpotè, quod per arbitrium voluntatis, cuius actum prædefinit est impedibile. Idcircò necessitas per eiusmodi decretum inducta non solet appellari antecedens, simpliciter, & absolutè loquendo; sed potius consequens: per istam tamen loquutionem non est censenda negari prioritas naturæ remota, quam tale decretum habet ad talem actum. De quo plura suo loco. Mitto alia plura, quæ ex data propositione possunt inferri singillatim, & vnusquisque facilè inferre poterit.

DISPVTATIO XVI.

DE SIMILITVDINE, ET DISSIMILITVDINE; Deque æqualitate, & inæqualitate entium, seu rerum; atque adeò obiectorum intellectus humani.

1 AD multa conferet explicatio, notitiaque horum terminorum, vt apparebit ex dicendis. Quocirca disputatio de illis prætermitti non debet. Et quamuis de æqualitate, & inæqualitate rerum iterum agendum sit alibi, dum sermo sit de quantitate, cuius propriæ passiones sunt: modò tamen, tum ob affinitatem, quam habent cum similitudine, & dissimilitudine, tum, quòd earum notitia ad sequentia præmitti debet; De ipsis etiam tractare necesse est.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit similitudo, oppositáque dissimilitudo rerum. Et quotuplex?

2 SIMILIA dicuntur ea, quorum vnum sicut alterum est, seu quorum vnum eodem modo in suo esse sese habet, ac alterum. Dissimilia autem è contrà ea, quorum vnum aliter, ac alterum est; seu quorum vnum aliter in suo esse sese habet, ac alterum. Nec ampliùs termini isti sunt explicabiles; cùm sint ex notissimis. Hinc similitudo relatio quædam, siue denominatio est semiextrinseca, siue actus quidam semiextrinsecus, quo vnum extremum alteri assimilari, siue alteri esse simile dicitur, consistens formaliter quidem in actu quodam suppositiuè respectiuo, siue in relatione quâdam rationis suppositiuè vnius extremi tanquam subiecti ad alterum tanquam ad terminum, realiter verò in ipsismet entitatibus extremorum, in quibus adæquatè fundatur; cum quibúsque subinde realiter, & adæquatè est idem, iuxta doctrinam vniuersalem actuum, & relationum traditam *disp.* 8. & 14. quæ ad rem recognoscenda est. Pariterque dissimilitudo sumpta formaliter relatio quædam est, siue actus, quo vnum extremum alteri dissimilari, siue dissimile esse dicitur. Sumpta verò realiter, aliud non est ab ipsis extremis dissimilibus. Vtraque autem, cùm sit mutua, inter duo quæque extrema duplicatur sumpta formaliter; quatenus primum secundo assimilari, aut dissimilari concipitur per actum distinctum ab eo, per quem secundum primo: cuius vtriusque actus, siue relationis formalis eadem prorsus fundamenta realia sunt; nimirum ambo extrema ipsa similia, aut dissimilia.

3 Sunt autem similitudo, & dissimilitudo relationes positiuæ; atque adeò contrariè oppositæ: sicut identitas, & distinctio, æqualitas, & inæqualitas, veritas, & falsitas, aliæque huiusmodi: quia tamen citra medium ita opponuntur, quatenus non possunt non esse similia extrema, quæ non sunt dissimilia; & vice versa; idcircò vnaquæque earum per negationem alterius potest, & solet definiri, siue explicari; vti etiam euenit in identitate, & distinctione, iuxta dicta *disput.* 13. in cæterisque huiusmodi extremis contrariè oppositis citra medium.

Porrò, sicut distinctio, æqualitas, veritas, & alij 4
huiusmodi conceptus ex eorum genere sunt, qui in indiuisibili consistunt; atque adeò non suscipiunt magis, & minus, vt dici solet, eo quod nullâ quantitate aut physicâ, aut metaphysicâ prædita sunt, iuxta dicenda *suo loco*. Vbi de quantitate in genere sermo sit. Ita pariter similitudo, rigorosè loquendo, in indiuisibili consistere; atque adeò non suscipere magis, & minus dicenda esset; nisi vsu introductum esset, vt ea etiam extrema similia dicantur, quæ non omninò talia sunt; sed aliquid dissimilitudinis admixtum habent. Quemadmodum enim ea solùm dicuntur æqualia, quorum alterum tantum omninò quantum alterum est; alterúmque subinde ab altero nihilo excedit, sicque nihil inæqualitatis admixtum habent; ita etiam ea dumtaxat in rigore similia erant appellanda, quorum alterum omninò sicut alterum est, nec aliquid dissimilitudinis admixtum habent. Supposito tamen vsu oppositio, duplex claritatis gratia similitudo distingui poterit, & debebit. Quarum altera dicetur similitudo exacta, seu pura, vtpotè nihil omninò dissimilitudinis admixtum habens, & hæc in indiuisibili consistit, sicut æqualitas. Altera dicetur similitudo mixta, seu temperata, cum aliqua scilicet dissimilitudine; & hæc eo maior, aut minor erit, quo minor, aut maior fuerit opposita dissimilitudo, quâ metaphysicè temperari concipitur, ad eum modum, quo calor, & frigus vicissim temperantur physicè. Dissimilitudinem quippe suscipere magis, & minus certissimum est, sicut & inæqualitatem. Constat enim, alia magis inter se esse dissimilia, quàm alia, sicut alia magis inter se inæqualia, quàm alia sunt. In quo exacta similitudo, & æqualitas à suis oppositis discriminantur.

Iam verò similitudo, oppositaque dissimilitudo 5
alia realis est, alia rationis. Realis, quâ extrema à parte rei similia, aut dissimilia sunt. Rationis, quâ extrema talia sunt tantùm per nostram rationem: Similitudo autem, dissimilitudoque rationis, quemadmodum, & alia entia rationis rursus est duplex: alia suppositicia: alia ficta. Suppositicia, quâ extrema similia, aut dissimilia euadunt in mente nostrâ obiectiuè à phantasmatibus substitutis similibus inter se, aut dissimilibus, in quibus à nobis concipiuntur: Ficta autem, quâ extrema talia euadunt à similitudine, dissimilitudi-

néve sibi per intellectum directè, & ex intentione tributa; quam tamen verè in se non habent, iuxta dicta latiùs de duplici isto entium rationis genere *suprà disp.* 12. quæ ad rem videnda. Vtraque denique, dicta similitudo, dissimilitudóque rationis, aut potest concipi in extremis distinctis realiter, vt si extrema re ipsa similia concipiantur dissimilia, vel vice versa, aut potest concipi in extremis, quæ cùm realiter sint idem, distincta à nobis concipiuntur, sicque aut similia, aut dissimilia.

QVÆSTIO II.

Quid sit æqualitas, oppositáque inæqualitas rerum, & quo tuplex.

6 ÆQualia dicuntur, ea quorum vnum tantum est, quantum alterum: inæqualia verò ea, quorum vnum maius, aut minus altero est. Vnde esse æqualia, vel inæqualia proprium est extremorum habentium in se quantitatem aliquam, seu magnitudinem siue physicam consistentem in physica, formalique multitudine partium; siue metaphysicam consistentem in multitudine partium dumtaxat æquiualente, siue fundamentali, iuxta dicenda latiùs suo loco. Esse quippe æqualia, vel inæqualia non solùm conuenit quantis physicis, siue continuis, vt loco, & tempori, &, quæ illis commensurantur; siue discretis, vt numero; seu numerabili multitudini: sed etiam quantis metaphysicis, cuiusmodi sunt bonitas rerum etiam indiuisibilium, perfectio, malitia, imperfectio, potentia, virtus, & cætera prædicata, quæ susципere dicuntur magis, & minus. De quibus plura sunt dicenda *loco citato*.

7 Hinc æqualitas sumpta formaliter relatio quædam rationis suppositiua est: est sumpta verò realiter ab ipsis extremis æqualibus nihilo differt. Tantumdémque de inæqualitate venit dicendum, prout de similitudine, dissimilitudinéque dicebamus *q. præced.* Est autem æqualitas, quemadmodùm & similitudo relatio mutua, iuxta *ibi* dicta; inæqualitas verò non itidem, in quo à dissimilitudine differt; siquidem extremorum dissimilium eodem modo est vtrumque dissimile alteri; extremorum verò inæqualium non est eodem modo vtrumque inæquale alteri, cùm sit necesse, vt alterum maius, & alterum minus altero sit, nisi quis velit, dissimilitudines formales inter duo quæque extrema dissimilia repertas suam etiam diuersitatem habere penes diuersitatem subiecti, & termini vniuscuiusque, iuxta dicenda *infra q.* 4. Id certum; non esse pro illis diuersa nomina, aut concreta, aut abstracta, vti sunt pro inæqualitatibus, quarum altera suum subiectum maius, & altera suũ minus denominat; alteráque subinde maioritas, & altera minoritas venit dicenda. Itaque similitudines, & æqualitates formales citra omne dubium sunt relationes mutuæ in rigore: quia duo quæque extrema similia, aut æqualia relationibus eiusdem omninò rationis concipiuntur inter se vicissim similia, aut æqualia. inæqualitates verò formales; atque etiam dissimilitudines, si inter se sunt diuersæ, etsi mutuæ quoque dici possint, & soleant; quatenus nequit vnum extremum esse dissimile, aut inæquale alteri, quin hoc vicissim sit alteri dissimile, aut inæquale; rigorosè tamen loquendo, mutuæ non sunt dicendæ, quatenus dissimilitudine inæqualitatéque diuersæ rationis est primum extremum dissimile, aut inæquale secundo, ac est secundum dissimile, aut inæquale primo.

Sunt autem æqualitas, & inæqualitas relationes 8
positiuè; atque adeò contrariè oppositæ, sicut de similitudine, & dissimilitudine est dictum *quæst. præced.* Non tamen sunt, sicuti hæ contrariè oppositæ citra medium, loquendo vniuersè; quia dantur multa extrema, quæ inter se comparata, nec sunt æqualia, nec inæqualia, cùm tamen nulla omninò dentur, quæ inter se comparata non sint similia, aut dissimilia. Cum enim æqualitas, & inæqualitas quantorum proprietates sint, extrema expertia quantitate tam physica, quàm metaphysica æqualia, aut inæqualia esse nequeunt. Huiusmodi sunt omnes conceptus obiectiui, qui in indiuisibili cõsistere dicuntur; atque adeò non susципere magis, & minus, vt essentiæ, existétiæ, identitates, distinctiones, veritates, & alij id genus. Vnde deprehendes, similitudinem, & dissimilitudinẽ latiùs patere, quàm æqualitatem, & inæqualitatem. Illæ enim transcendunt omnia entia, omnéſq; omninò conceptus obiectiuos; quatenus nulli non sunt inter se similes, aut dissimiles: cùm tamen hæ solis conueniant entibus, conceptibusque obiectiuis quantis, respectu quorum dumtaxat possunt proinde citra medium opponi, non tamen semper sic opponuntur; seu tantùm quandò eorum quantitas eiusdem est generis. Ob id enim superficies, & linea, quà tales, nec æquales, nec inæquales esse possunt, propriè loquendo: quia licèt linea sit quanta quoad longitudinem, non habet tamen quantitatem quoad latitudinem, quoad quam est quanta superficies, qua talis. Dico autem *propriè loquendo*: quia improprie interdum solet extremum quantum extremo non quanto dici inæquale, & vice versâ, vt superficies latior, quam linea, & corpus profundius, quàm superficies; vel è contrà linea minùs lata, quàm superficies, & superficies minus profunda, quàm corpus; cum tamen nec linea vllam latitudinem, nec superficies vllam profunditatem habeat. De quibus plura suo loco, vbi de quantitate.

Quomodo autem ipsa æqualitas expers sit quan- 9
titate adeò vt nulla extrema magis in se æqualia, quam alia inter se possint esse, cùm tamen inæqualitas opposita quanta sit, ob idque alia extrema magis inter se inæqualia, quàm alia inter se possunt esse, sæpéque sunt. Similitérque vnum extremum magis, quàm aliud inæquale eidem tertio *quæstione præceden.* retigimus, & satis ex se notum est.

Iam verò æqualitas, oppositáque inæqualitas 10
alia realis est, alia rationis. Et hæc alia suppositiua, alia ficta; tum alia conuenientis extremis distinctis realiter, alia extremis distinctis tantùm per rationem, iuxta dicta de similitudine, de oppositáque dissimilitudine *q. præced.* quæ huc pariter applicanda sunt.

QVÆSTIO III.

Quænam propositiones euidentes, aut aliàs certæ, seu per se notæ, seu demonstratæ ex terminis huius disputationis in superioribus expositis eliciantur, tum inter se, tum cum terminis præcedentium collatis.

11 DIcò, elici, quæ sequuntur.

Propositio 1.

12 Similitudo, & æqualitas relationes mutuæ sunt cum toto rigore. Dissimilitudo verò, & inæqualitas; quadamtenus etiam mutuæ dicendæ veniunt.

Itaque impossibile est, vnum extremum esse simile, aut æquale alteri, quin hoc vicissim simile sit illi aut æquale: paritérque impossibile est, vnum extremum esse dissimile, aut inæquale alteri, quin hoc vicissim dissimile sit, aut inæquale illi. Differunt similia, & æqualia à dissimilibus, & inæqualibus, quod similia, & æqualia relationibus eiusdem rationis; atque adeò cum toto rigore mutuis inuicem talia sunt. Inæqualia verò relationibus diuersæ rationis; atque adeo minùs strictè mutuis sunt inæqualia. Idemque de dissimilibus venit dicendum; si tamen diuersis etiam relationibus sunt dissimilia iuxta dicta *q.*2. & dicenda *q.*4. vnde collige, impossibile esse, vt vnum extremum sit inæquale alteri per excessum; atque adeò maius illo, quin hoc per defectum sit illi inæquale; atque adeò minus illo.

Propositio 2.

13 Quæ eidem tertio sunt æqualia, inter se sunt æqualia; & quæ eidem tertio sunt similia inter se sunt similia.

Vtraque pars propositionis ex se est satis euidens. Prima autem primum Geometriæ Axioma est traditum ab Euclid. *lib.*1. *Elem.* ex quo Auctore alia quædam sunt sumenda per sequentes propositiones, etiam ex terminis euidentia, & satis, superque cunctis nota, ad æqualitatem. & inæqualitatem spectantia, quibus singulis affinia æquè euidentia spectantia ad similitudinem, & dissimilitudinem, vbi ea locum habuerint, adiiciemus.

Propositio 3.

14 Si æqualibus æqualia adiecta sint, tota sunt æqualia. Euclid. *ibidem Axio.* 2. Et si similibus similia adiecta sint, tota sunt similia,

Propositio 4.

15 Si ab æqualibus æqualia ablata sint, quæ relinquuntur sunt æqualia. Euclid. *ibidem Axiom.* 3. Et si à similibus similia ablata sint, quæ relinquuntur sunt similia.

Propositio 5.

Si inæqualibus æqualia adiecta sunt, tota sunt 16
inæqualia. Euclid. *ibidem Axiom.* 4. Et si dissimilibus similia adiecta sint, tota sunt dissimilia.

Propositio 6.

Si ab inæqualibus æqualia ablata sint, reliqua 17
sunt inæqualia. Euclid. *ibidem Axiom.* 5. Et si à dissimilibus similia ablata sint, reliqua sunt dissimilia.

Propositio 7.

Quæ eiusdem duplicia sunt, inter se sunt æqua- 18
lia: Et quod vnius æqualium duplum est, duplum est & alterius æqualium. Euclid. *ibid. Axiom.* 6.

Propositio 8.

Quæ eiusdem sunt dimidia, inter se sunt æqua- 19
lia, & è contrà, quæ æqualia sunt eiusdem sunt dimidia. Euclid. *ibid. Axiom.* 7.

Propositio 9.

Totum suâ parte maius est. Euclid. *ibid. Axio.* 9. 20
Totum suâ parte, aut simile, aut dissimile potest esse.

Propositio 10.

Si æqualibus inæqualia adiiciantur, erit toto- 21
rum excessus adiunctorum excessui æqualis. Euclid. *ibidem Axiom.* 19. Et si inæqualibus æqualia adiungantur, erit totorum excessus excessui eorum, quæ à principio erant, æqualis. Idem *ibidem Axiom.* 16.

Propositio 11.

Si ab æqualibus inæqualia demantur, erit resi- 22
duorum excessus excessui ablatorum æqualis. Euclid. *ibid. Axiom.* 17. Et si ab inæqualibus æqualia demantur, erit residuorum excessus excessui totorum æqualis. Idem *ibidem Axiom.* 18.

Propositio 12.

Omne totum æquale est omnibus suis partibus 23
simul sumptis. Euclid. *ibid. Axiom.* 19.

Propositio 13.

Si totum totius est duplum, & ablatum ablati; 24
erit & reliquum reliqui duplum. Euclid. *ibidem Axiom.* 20.

Nullam adiicio explicationem istis propositionibus: quia satis per se sunt claræ, & notæ. Si quis tamen desiderauerit aliquam, adeat nostrum Clauium *ad locum citatum* Euclid.

Propositio 14.

Idem sibi ipsi dissimile, aut inæquale esse im- 25
possibile est.

Propositio per se est clarissima. Ex eâ autem sequitur, idem sibi ipsi quodammodo simile; & æquale censendum esse; tametsi hæc loquutio fortassè minùs propria videri possit, eo quòd similitudo, & æqualitas propriè dicta extremorum similium, æqualiúmque distinctionem videtur postulare.

postulare. Cæterum, sicut idem sibi ipsi identificatum, & secum ipso connexum à nobis concipitur per actus quosdam circulares identitatis, & connexionis, vt aliàs diximus, & est certum. Ita sanè concipi à nobis bene potest, & sæpè concipitur idem simile sibi ipsi, & æquale per actus quosdam circulares similitudinis, & æqualitatis. Quâ conceptione suppositâ cum fundamento in re, non est, cur non appellemus quamuis essentiam, quemuisve obiectuum conceptum simile, & æquale sibi ipsi, æquo fermè iure, ac appellamus secum ipso identificatum, connexúmque.

Propositio 15.

26 Extrema similia possunt esse æqualia, vel inæqualia; & extrema æqualia possunt esse similia, vel dissimilia.

Propositio est certissima, & per exempla geometrica demonstrari potest. Constat enim ex illâ scientiâ atque etiam ex ipsis terminis, duo quadrata, duos triangulos æquilateros, duos circulos, & duas quasque alias eiusmodi figuras inter se similes, aut æquales inter se, aut inæquales esse posse. Tum triangulum, & quadratum, quadratum, & parallelogrammum, aliasque huiusmodi figuras inter se dissimiles, aut æquales inter se, aut inæquales posse esse. Vnde patet, inter extrema etiam metaphysicè tantum quanta, & quæ similia sunt posse esse æqualia, vel inæqualia, & quæ æqualia sunt posse esse similia, vel dissimilia. Sic duæ essentiæ, inter se similes aut æquales, aut inæquales quoad perfectionem esse possunt; patitérque duæ dissimiles aut inæquales, aut æquales.

Propositio 16.

27 Extrema similia, quâ talia eiusdem speciei esse dicuntur; dissimilia autem diuersæ, simpliciter, & absolutè loquendo.

Ita enim omnes censent, atque loquuntur, vt est notum. Vnde fit primò, ad hoc vt extrema censeantur, dicanturque eiusdem speciei simpliciter, & absolutè loquendo, nihil obstare, quòd sint inter se inæqualia, si sunt similia, vt patet in circulis, quadratis, triangulis, aliisque huiusmodi figuris inter se inæqualibus, & similibus; necnon in qualitatibus similibus, & inæqualibus quoad intensionem, quæ ab omnibus censentur, asseruntúrque citra dubium eiusdem speciei, vnde vulgatum illud proloquium emanauit: *Magis, & minus non variant speciem.* Secundò fit, extrema inter se dissimilia, quantumuis sint inter se æqualia, diuersæ speciei venire dicenda, loquendo absolutè, & simpliciter, vt cernere est in quadrato, & triangulo æqualibus, quæ ob dissimilitudinem, quam habent figuræ specie diuersæ citra dubium vocantur. Vnde fit tertiò, neque æqualitatem ad identitatem specificam; neque æqualitatem ad diuersitatem specificam extremorum sufficere. Cum quo stat, extrema inæqualia secundùm quid dici posse diuersæ speciei: etsi simpliciter sint eiusdem ob similitudinem, quam habent, patitérque secundum quid eiusdem, quæ æqualia sunt; tametsi ob dissimilitudinem sint diuersæ simpliciter; quatenus æqualia sub aliquem conceptum communem cadere possunt, ratione æqualitatis, sub quem inæqualia non possunt cadere. Quocirca Recentiores aliqui duas ad rem distinguunt species, physicam scilicet, & logicam. Vocantes eiusdem speciei physicæ extrema similia; diuersæ autem dissimilia, eiusdem verò speciei logicæ extrema æqualia, aut aliam à similitudine conuenientiam habentia; diuersæ autem inæqualia, aut aliam à dissimilitudine habentia discrepantiam, vt pluribus exponemus *infrà disp.* 17. *q.* 8. vbi etiam videbimus quænam similitudo, & æqualitas ad vnitatem, quænamque dissimilitudo, & inæqualitas ad diuersitatem specificam sit requisita, & quâ ratione.

Modò obseruandum superest, vnumquodque 28
indè dici specificari, siue suam speciem sumere, vnde habet, quod talis speciei sit præ aliis: Esse autem talis speciei præ aliis inde vnumquodque habet, vnde habet, quod talibus extremis simile, & talibus dissimile sit, si agitur de specificatione quoad speciem, quam physicam dicunt; aut quod talibus extremis æquale, & talibus inæquale, vel aliter cum talibus conueniens à talibúsque discrepans sit: Si agitur de specificatione quoad speciem, quam dicunt logicam. Quoniam autem vnumquodque à suâmet essentiâ habet hæc omnia suppositâ essentiâ aliorum extremorum ad quæ comparatur (quandoquidem similitudo, dissimilitudo, æqualitas, inæqualitas &c. aliud non sunt realiter ab essentiis extremorum, quibus conueniunt, iuxta dicta *q.* 1. & 2.) conficitur, vnumquodque à suâmet essentiâ intrinsecè specificari, suppositâ essentiâ aliorum, ad quæ comparatur. Verumtamen, quia essentia actus siue relationis in vniuersum ex proprio, & formali conceptu intrinsecè respectiua est ad subiectum, & terminum extrinsecè à tali subiecto, & termino censetur habere, quod talis essentia præ aliis sit, quatenus actus, siue relatio ex eò talem essentiam præ aliis habet, quia talis subiecti ad talem terminum præ aliis actus, siue relatio est: quo iure etiam à tali subiecto, & tali termino extrinsecè specificari censetur, passimq; dicitur. Sed quâ ratione hoc vtrũ sit, & in quibus casibus, ex dicendis *q.* 4. cõstabit.

Propositio 17.

Quæ eidem tertio sunt dissimilia, aut inæqualia, 29
inter se tum dissimilia, aut inæqualia, tum similia, aut æqualia, esse possunt.

Prior pars cernitur in tribus quibusque essentiis specie inter se diuersis, aut physicâ, aut logicâ: atque adeò inter se dissimilibus, aut inæqualibus: vnaquæque enim aliis duabus dissimilis, aut inæqualis est, sicque duæ quæque, tum inter se, tum eidem tertio dissimiles sunt, aut inæquales. Secunda autem pars cernitur, quoties duæ essentiæ eiusdem speciei physicæ, aut logicæ; atque adeò similes inter se, aut æquales à tertiâ essentiâ distinguuntur specie physicâ, aut logicâ; eidémque subinde dissimiles, aut inæquales sunt.

Propositio 18

Quæ inter se sunt dissimilia; aut inæqualia, ei- 30
dem tertio similia, aut æqualia esse nequeunt.

Nam, alioquin possent similia, aut æqualia eidem tertio non esse similia, aut æqualia inter se contra *prop.* 2.

Propositio 19.

Quæ inter se sunt similia, aut æqualia, eidem 31
tertio tum similia, aut æqualia possunt esse; tum dissimilia, aut inæqualia.

Quod

Quod possint esse eidem tertio similia,aut æqualia ex *propos.*2. compertum est. Quod dissimilia item,aut inæqualia possint esse ex *propositt.*17. est conspicuum.

Propositio 20.

32 Idem tertium extremis inter se dissimilibus,aut inæqualibus simile,aut æquale esse nequit.

Nam aliàs extrema similia, aut æqualia eidem tertio possent inter se non esse similia,aut æqualia contra *propos.*2.

Propositio 21.

33 Idem tertium extremis inter se similibus, aut æqualibus tum simile, aut æquale, tum dissimile, aut inæquale esse potest.

Vtraque pars propositionis constat ex *propositt.* 19.cùm enim iuxta illam extrema inter se similia, aut æqualia eidem tertio sunt similia, aut æqualia, tunc per *propositt.*1. & tertium vicissim est illis æquale,aut simile, tunc verò inæquale,aut dissimile,cum iuxta eandem sunt ipsi tertio inæqualia, aut dissimilia extrema ipsa inter se similia, aut æqualia.

Propositio 22.

34 Quoties primum secundo, & secundum tertio simile est,aut æquale,non potest non primum tertio simile quoque esse, aut æquale.

Quia in tali casu nequit non tertium esse vicissim simile, aut æquale secundo iuxta *propositt.*1. Státque primum simul, & tertium similia; aut æqualia esse eidem secundo, atque ita etiam inter se,iuxta *propos.*2.

Propositio 23.

35 Quoties primum secundo,& secundum tertio dissimile est, aut inæquale, primum tertio; tum dissimile itidem,aut inæquale; tum simile,aut æquale esse potest.

Quia in tali casu nequit non tertium esse vicissim dissimile, aut inæquale secundo, iuxta *propositt.*1.Statque primum simul & tertium dissimilia, aut inæqualia esse eidem secundo. Quoties autem, duo quæque extrema eidem tertio, quale in dato casu est secundum, sun dissimilia, aut inæqualia inter se tum dissimilia,aut inæqualia,tum similia, aut æqualia esse possunt, iuxta *propositt.*17.

Propositio 24.

36 Quod vni plurium inter se similium,aut æqualium simile, aut æquale est,& cæteris est simile, aut æquale.

Est clarum: quia si alicui eorum simile, aut æquale non esset,simile,aut æquale esset vni simili, aut æquali alteri, quin huic alteri tale esset; atque ita primum secundo, & secundum tertio simile esset,aut æquale, quin ipsum primum ipsi tertio simile esset,aut æquale contra *propos.*22.

Propositio 25.

37 Quæcumque pluribus inter se similibus, aut æqualibus similia, aut æqualia sunt, eidem tertio sunt similia, aut æqualia.

Quia quoduis illorum cuilibet horum est simile,aut æquale,iuxta *propos.*24. ergò omnia, & singula illa vnicuique horum, & consequenter eidem tertio similia,aut æqualia sunt.

Propositio 26.

Quod vni plurium similium inter se,aut æqua- 38
lium dissimile, aut inæquale est, & cæteris est dissimile,aut inæquale.

Si enim primum dissimile, aut inæquale secundo,quod simile,aut æquale ponitur tertio,ipsi tertio non esset dissimile, aut inæquale; tam primum, quàm secundum esset simile,aut æquale eidem tertio,& nihilominùs inter se, vt ponitur,essent dissimilia,aut inæqualia contra *propos.*2.

Propositio 27.

Quæcumque pluribus inter se similibus, aut 39
æqualibus sunt dissimilia, aut inæqualia, eidem tertio sunt dissimilia,aut inæqualia.

Quia,quoduis illorum cuilibet horum est dissimile,aut inæquale, iuxta *propositt.* 26. Ergò omnia, & singula illa vnicuique horum, & consequenter eidem tertio sunt dissimilia, aut inæqualia.

Propositio 28.

Quoties plura pluribus aliis inter se similibus, 40
aut æqualibus sunt similia,aut æqualia; & inter se sunt similia,aut æqualia.

Est clarum: quia sunt similia,aut æqualia eidem tertio, iuxta *propos.*26. atque adeò etiam inter se, iuxta *propositt.*2.

Propositio 29.

Quoties plura pluribus aliis inter se similibus, 41
aut æqualibus sunt dissimilia, aut inæqualia,inter se tum dissimilia,aut inæqualia, tum similia, aut æqualia esse possunt.

Quia sunt dissimilia, aut inæqualia eidem tertio iuxta *propos.*27. Quæ autem eidem tertio sunt dissimilia,aut inæqualia inter se,tum dissimilia, aut inæqualia, tum similia, aut æqualia esse possunt, iuxta *propos.*17.

Propositio 30.

Quæ non possunt esse similia,eo ipso sunt ne- 42
cessariò dissimilia;atque item vice versâ. Et, quæ non possunt esse æqualia, & quanta sunt eiusdem generis,eo ipso sunt necessariò inæqualia; atque item vice versâ.

Propositio est certissima: quia similitudo, & dissimilitudo in quibusuis extremis sunt relationes citra medium oppositæ; paritérque æqualitas, & inæqualitas in extremis quantis eiusdem generis,vt constat ex dictis *q.*1. & 2. Vndè extrema, quæ non habent vnam necessariò habent alteram, & è conuerso.

Propositio 31.

Quoties plura inter se sunt dissimilia,aut in- 43
æqualia pluribus aliis similibus inter se,aut æqualibus,similia,aut æqualia esse nequeunt.

Quia nequeunt esse similia, aut æqualia eidem tertio, iuxta *propositt.*18. essent autem similia, aut

aut æqualia eidem tertio, si pluribus aliis similibus inter se aut æqualibus essent similia, aut æqualia iuxta *propos.* 25. Vndè iuxta *propos.* 30. sequitur: quoties plura sunt inter se dissimilia, aut inæqualia pluribus aliis similibus inter se, aut æqualibus necessariò esse dissimilia, aut inæqualia.

Propositio 32.

44 Quoties plura pluribus aliis inter se dissimilibus, aut inæqualibus sunt similia, aut æqualia inter se sunt dissimilia, aut inæqualia.

Nam alioquin, cùm in tali casu posteriora plura prioribus sint vicissim similia, aut æqualia iuxta *propos.* 1. si priora essent inter se similia, aut æqualia, posteriora, quæ inter se dissimilia, aut inæqualia ponuntur prioribus inter se similibus, aut æqualibus essent similia, aut æqualia contra *propos.* 31.

Propositio 33.

45 Quoties plura inter se sunt similia, aut æqualia, pluribus aliis inter se dissimilibus, aut inæqualibus similia, aut æqualia esse nequeunt.

Quia posteriora plura vicissim per *propos.* 1. Similia, aut æqualia essent prioribus; atque ita plura inter se dissimilia, aut inæqualia pluribus aliis similibus inter se; aut æqualibus, similia, aut æqualia essent contra *propos.* 31. Vnde iuxta *propos.* 30. sequitur, quoties plura sunt inter se similia, aut æqualia, pluribus aliis inter se dissimilibus, aut inæqualibus necessariò esse dissimilia, aut inæqualia.

Propositio 34.

46 Quæcumque eidem tertio sunt similia; aut æqualia, & cæteris, quibus tale tertium est simile, aut æquale sunt similia, aut æqualia.

Quia talia cætera tali tertio vicissim sunt similia, aut æqualia, iuxta *propos.* 1. omnia autem eidem tertio similia, aut æqualia; similia, aut æqualia sunt inter se iuxta *propos.* 2.

Propositio 35.

47 Quæcumque eidem tertio sunt dissimilia, aut inæqualia, & cæteris similibus, aut æqualibus tali tertio sunt dissimilia, aut inæqualia.

Quia, quod vni similium, aut æqualium dissimile, aut inæquale est, & cæteris tale est iuxta *propos.* 26.

Propositio 36.

48 Quoties plura sunt inter se similia, aut æqualia, pluribus aliis inter se similibus, aut æqualibus, tum similia, aut æqualia, tum dissimilia, aut inæqualia esse possunt.

Quia talia esse possunt eidem tertio, iuxta *propos.* 19. Quæ autem eidem tertio tum similia, aut æqualia, tum dissimilia, aut inæqualia esse possunt; consequenter talia esse possunt omnibus tali tertio similibus, aut æqualibus, iuxta *prop.* 34. & 35.

Propositio 37.

49 Quoties plura sunt inter se dissimilia, aut inæqualia, pluribus aliis inter se dissimilibus, aut inæqualibus dissimilia, aut inæqualia possunt imprimis esse omni modo. Deindè possunt esse similia, aut æqualia; non tamen singula omnibus singulis; sed per distributionem accommodam.

Prima pars propositionis apparet in his duobus aggregatis A, B, C, D. & E, F, G, H. singulæ enim partes prioris omnibus singulis posterioris, & totum toti sunt dissimilia, necnon in his 1.2.3.4. & 5.6.7.8. Prioris namque singulæ partes omnibus singulis posterioris, & totum toti sunt inæqualia. Secunda autem pars propositionis apparet in his A, B, C, D. & A, B, C, D. Prioris enim quælibet pars in posteriore habet aliquam sibi similem; atque ita totum toti est simile; singulæ tamen partes vnius alterius omnibus singulis non sunt similes; necnon in his 1.2.3.4. & 1.2.3.4. prioris namque, quælibet pars in posteriore habet aliquam sibi æqualem; atque ita totum toti est æquale: singulæ tamen partes vnius alterius omnibus singulis non sunt æquales.

Propositio 38.

Quoties plura pluribus aliis inter se dissimilibus, aut æqualibus sunt dissimilia, aut inæqualia, inter se tum dissimilia, aut inæqualia, tum similia, aut æqualia esse possunt. 50

Possunt esse dissimilia, aut inæqualia: quia bene stat, esse inter se dissimilia, aut inæqualia, quæ pluribus aliis dissimilibus inter se, aut inæqualibus sunt dissimilia, aut inæqualia, iuxta *propos.* 37. Possunt item esse similia, aut æqualia: quia bene etiam stat, esse inter se similia, aut æqualia, quæ pluribus aliis dissimilibus inter se, aut inæqualibus dissimilia sunt, aut inæqualia, iuxta *propos.* 33.

Propositio 39.

Quoties essentiæ compositæ partes inter se sunt dissimiles, & ipsi essentiæ sunt dissimiles, vicissimque essentia ipsa earum singulis dissimilis est. 51

Nam aliàs, quæ inter se sunt dissimilia, eidem tertio possent esse similia contra *propos.* 18. ipsumque tertium posset illis simile esse contra *propos.* 20.

Propositio 40.

Quoties omnes partes essentiæ compositæ, sunt inter se similes, & ipsi essentiæ sunt similes, vicissimque essentia ipsa earum singulis similis est. 52

Hæc propositio certissima est, constatque in omnibus compositis homogeneis, quæ manifestè sunt similia singulis suis partibus; hoc ipso, quòd istæ inter se vicissim sunt similes; vt cernere est in aquâ compositâ ex aquis partialibus mutuò similibus, & eis propterea prorsus simili; in lumine composito pariter ex luminibus partialibus in aliisque huiusmodi compositis ex partibus inter se similibus. Et ratio quasi à priori est: quia quoties cuiusuis compositi omnes partes sunt inter se similes, necundè potest nasci dissimilitudo inter ipsas, & compositum; vtpotè quod cum aggregato omnium suarum partium est idem omnino.

Ex hac, & præced. propos. colligitur primò: discrimen inter æqualitatem, inæqualitatémque ex vnâ parte, & similitudinem, dissimilitudinémque ex alterâ. Quod totum nunquam esse potest æquale singulis suis partibus, quantumuis omnes 53

illæ

illæ inter se sint æquales, siquidem totum semper est maius suâ parte iuxta primam partem *propoſit. 9.* Potest tamen tum simile, tum dissimile singulis suis partibus esse, iuxta secundam; siquidem, quando aliquæ suarum partium sunt inter se dissimiles, earum singulis est dissimile : simile autem quandò sunt omnes inter se similes , iuxta *hanc, & præced. propoſit*

54 Secundò colligitur ratio, cur pars dissimilis reliquis, essentialis composito dici soleat, & debeat, similis verò non essentialis, sed integralis. Ratio enim est : quia, deficiente parte dissimili reliquis, eadem essentia specifica, quæ erat in composito permanere non potest; essentia siquidem residui, quæ permanet, diuersa specificè est ab essentiâ compositi, vtpotè dissimilis illi; proindéque, pars dissimilis reliquis omninò necessaria , atque adeò essentialis est ad hoc, vt essentia specifica compositi valeat subsistere. At, deficiente parte simili reliquis, eadem essentia specifica compositi permanet in residuo; siquidem essentia compositi, & essentia talis residui ob similitudinem, quam habent, eiusdem speciei sunt simpliciter talis (de quâ hîc agitur) eadémque subindè appellantur essentia specifica. Quo fit, vt pars similis reliquis necessaria non sit; atque adeò nec essentialis ad hoc , vt subsistere valeat essentia specifica compositi ; proindéque non essentialis composito; sed integralis dicitur. Sic forma aquæ pars essentialis aquæ est; quia absque tali formâ essentiâ specifica aquæ stare non potest : aqua verò partialis, aquæ totali ex illâ , & ex aliis compositæ essentialis non est : quia absque illa essentia specifica aquæ stare potest in residuo.

Propoſitio 41.

55 Quoties aliqua pars vnius compositi omnibus, & singulis partibus alterius compositi dissimilis, aut inæqualis est , & ipsa composita inter se sunt dissimilia, aut inæqualia.

Est certum, euidénsque ex terminis ipsis : quia planè repugnat esse composita inter se similia, aut æqualia, quandò aliquid vnius nihil omninò habet in altero, quod sibi sit simile, aut æquale ; vti in casu propositionis euenit : multóque magis consequenter id repugnabit, quando plures, aut omnes partes vnius nullam sibi similem, aut æqualem in altero habuerint, vt constat.

Propoſitio 42.

56 Quoties omnes, & singulæ partes vnius compositi totidem sibi similes , aut æquales habent in altero, & vice versâ, non possunt non talia composita esse inter se similia, aut æqualia.

Quia, nihil est in tali casu, vnde eorum dissimilitudo, aut inæqualitas nasci possit , vt est notissimum, idque siue partes vniuscuiusque compositi dissimiles, aut inæquales sint comparatæ inter se, siue sint similes, aut æquales. Ob id enim composita ista A B C D. A B C D similia , & æqualia inter se sunt ; tametsi partes vniuscuiusque dissimiles ; & inæquales sint inter se : quia omnes, & singulæ partes vnius totidem sibi similes & æquales habent in altero , & vice versâ : atque hæc satis modò.

Propoſitio 43.

57 Omnis diuersitas rerum ad tres omninò species reducitur nempè ad distinctionem, dissimilitudinem, & inæqualitatem , ex quibus secunda, & tertia necessariò sunt connexæ cum primâ ; sed non vice versâ. Inter secundam autem , & tertiam neque connexio datur, neque oppositio.

Prima propositionis pars inde constat ; quia, vt vnicuique consideranti apparebit, ob nihil aliud dicuntur res intrinsecè inter se diuersæ, nisi, quia, vel distinctæ, vel dissimiles, vel inæquales sunt inter se; extrinsecè autem ob nihil aliud diuersæ dicéndæ veniunt , nisi quia ea , à quibus diuersificantur extrinsecè , vel distincta pariter, vel dissimilia, vel inæqualia inter se sunt. Diuersitas autem statuum eiusdem rei his omnibus est minor : quia extremis inter se identificatis conuenit. Quocirca minus propriè diuersitas dicitur , de quâ satis est dictum *supra disp. 10.*

Secunda autem propositionis pars inde mon- 58
stratur : quia , cùm idem sibi ipsi dissimile, aut inæquale esse nequeat , iuxta *propoſit. 14.* consequens est , vt non possint extrema vlla esse inter se dissimilia, vel inæqualia, quin inter se distincta sint ; cùm tamen posse aliqua extrema esse inter se distincta, quin sint inter se dissimilia , vel inæqualia prorsùs indubitabile sit.

Tertia denique propositionis pars inde constat: 59
quia, cùm extrema similia possint esse æqualia, vel inæqualia , & extrema æqualia possint esse similia , vel dissimilia , iuxta *propoſ. 15.* conficitur planè , dissimilitudinem nec poscere ; nec recusare consortium inæqualitatis; paritérque inæqualitatem nec poscere ; nec recusare consortium dissimilitudinis; quod ipsum est inter illas nec oppositionem dari , nec connexionem.

QVÆSTIO IV.

Vtrum actus in vniuersum ita à suis subiectis, & terminis specificentur, vt non possint non esse specie diuersi , quotiescumque aut subiecta specie diuersa, aut terminos specie diuersos habent.

NOmine actus omnem omninò respectum, siue 60
relationẽ amplector iuxta dicta *disp. 8. & 14.* specie autem diuersa dico tum, quæ talia sunt simpliciter, vt dissimilia , tum quæ talia sunt secundum quid, vt inæqualia iuxta dicta nuper *q. 3. propoſ. 16.* Itaque , quæstio imprimis est : vtrum actus respicientes aut subiecta inter se dissimilia, vel inæqualia , aut terminos inter se dissimiles, vel inæquales à tali subiectorum, vel terminorum dissimilitudine , vel inæqualitate sibi extrinseca necessariò inter se dissimiles , vel inæquales intrinsecè euadere debeant. Videntur affirmare plerique, dum in specialioribus materiis penes diuersitatem subiectorum , aut terminorum ponunt communiter actus specie diuersos simpliciter ; atque etiam inæquales quoad perfectionem penes inæqualitatem, quam habent eorum termini, aut subiecta; atque ita eò perfectiorem censent esse, cæteris paribus, conceptum quemuis respectiuum, quo perfectius est id, quod respicit, Cæterùm, nisi ego fallor, distinctione multâ opus est.

Pro resolutione suppono primò. Duplex genus 61
actuum,

actuum, quod ad rem attinet, distingui oportere consentaneè ad doctrinam traditam *disp.* 8. alterum eorum, qui re ipsâ formales sunt; atque ita realiter, & adæquatè à subiecto, & termino sunt distincti, vt actio, passio, vnio, cognitio, volitio, præsentia, & cæteri huiusmodi: alterum eorum, qui re ipsâ non sunt formales; atque ita in suo conceptu reali includunt vel subiectum, vel terminum, vel vtrumque, vt distinctio, oppositio, consonantia, dissonantia, resistentia, potentia, & similes.

62 Suppono secundò, vnum eumdémque actum re ipsâ formalem aut duo subiecta, aut duos terminos indiuisim, posse respicere, quod fit, quando totus, & integer actus per quamdam sui repetitionem respicit vnum, & alterum; totius enim actus vnum, & totus alterum nequit respicere, provt opus est, vt respiciat indiuisim vtrumque, nisi per sui repetitionem circa vnum, & alterum, vt est notissimum: termini autem, aut subiecta per eumdem actum indiuisim respecta aut similia, aut dissimilia inter se esse possunt tum aut inæqualia, aut æqualia, vt constat. Cernitur id in actione haud dubiè possibili, per quam indiuisim duo effectus produci possunt aut similes inter se, aut dissimiles, aut æquales, aut inæquales; tum in cognitione tangente pariter duo obiecta, tum in volitione, & aliis huiusmodi.

63 Suppono tertiò, actum re ipsâ formalem per suam essentiam physicam respicere quidquid respicit: quia respicit respectu sibi intrinseco, & adæquatè identificato realiter, quo nihil desideratur, vt talis respectus de essentiâ eius physicâ sit. Vnde patet, talem respectum tali actui essentialem esse, ac penitus indefectibilem; proindéque actum habentem talem respectum non posse non esse diuersum, seu differentem saltem numericè ab actu non habente illum; sed alium. His positis sit

Propositio 1.

64 Quoties aut termini, aut subiecta in conceptibus realibus actuum clauduntur, iuxta dicta suppositione primâ, sùntque inter se dissimilia, vel inæqualia, non possunt non actus ipsi esse inter se dissimiles, aut inæquales re ipsâ.

Est clarum: quia in tali casu, aggregata fundamentorum, in quibus actus sumpti realiter consistunt dissimilia sunt, aut inæqualia à dissimilitudine, aut inæqualitate partium, quas habent, iuxta *propos.* 41. *Statutam q.* 3.

65 Vtrum autem huiusmodi actus sumpti formaliter; seu provt concipiuntur à nobis dissimiles etiam, aut inæquales necessariò debeant euadere quoad suos intrinsecos conceptus, aut solùm quoad terminos, aut subiecta extrinseca ipsis, ex postmodum dicendis constabit.

Propositio 2.

66 Actus re ipsâ formales iuxta dicta suppositione primâ non necessariò euadunt dissimiles quoad suum esse intrinsecum ex eo quòd eorum termini dissimiles inter se sint; sed similes esse possunt intrinsecè, quantumuis eorum termini sint inter se similes.

Probatur propositio primò: quia, quando vnus actus indiuisim; atque adeò per sui repetitionem iuxta suppositionem secundam respicit duos terminos dissimiles à terminorum dissimilitudine non euadit dissimilis sibi ipsi; quia id est impossibile, vt constat ex se, & ex *propos.* 14. *statutâ q.* 3. Ergò, neque quando duo actus diuisim respiciunt duos terminos dissimiles, à terminorum dissimilitudine dissimiles euadent; atque adeò intrinsecè similes esse poterunt, quantumuis eorum termini dissimiles inter se sint. Consequentia videbitur bona: quia nō est cur termini dissimiles terminent necessariò dissimiles actus, quandoquidē vnum, & eumdē, qui sibi simillimus est, terminare valēt. Et cōfirmari potest: quia vnio extremorū dissimiliū, vt animæ, & corporis nequaquā, provt respiciens vnum sibi, provt respicienti alterum realiter, & intrinsecè dissimilis est: quia penitùs est id impossibile, vt diximus: ergò respicere dissimilia, loquendo absolutè, nullam importat intrinsecam dissimilitudinem; poterunt ergò duo etiam, vel plures actus dissimilia respicere, quin inter se quoad suas entitates intrinsecas dissimiles sint.

Secundò probatur propositio: quia certum est, 67
actus dissimiles circa terminos similes, aut etiam circa eumdem versari posse, vt patet in actibus productionis, & cognitionis similium terminorum, aut etiam eiusdem: ergò è conuerso actus similes circa dissimiles terminos versari poterunt: quia non satis apparet, cur termini dissimiles debeant necessariò refundere realem dissimilitudinem in actus aliàs futuros similes, & termini similes non debeant necessariò refundere similitudinem realem in actus aliàs futuros dissimiles.

Tertiò probatur: quia certum est etiam, actus 68
habentes dissimiles terminos ex præciso modo tendendi in ipsos similes prorsùs esse posse, vt patet in productionibus, quibus dissimiles effectus eodem prorsùs modo dependent ab eodem principio, in cognitionibus, quibus dissimilia obiecta eodem prorsus modo cognoscuntur ab eodem intellectu, & in aliis huiusmodi; sed nihil est excogitabile in actibus prout respicientibus terminos ab ipsis terminis condistinctum propter tendentiam; atque adeò propter modum tendendi eorum in tales terminos, vt satis ex se videtur norum: & consequenter in actibus habentibus terminos dissimiles, & ex præciso modo tendendi in ipsos similibus nihil est excogitabile, vnde intrinsecè, realitérque habeant esse dissimiles propter dissimilitudinem extrinsecam terminorum: ergò huiusmodi actus ex præciso modo tendendi similes realiter, & vndequaque sunt similes, quantumuis termini eorum dissimiles inter se sint.

Quartò probatur: quia actus distincti circa termi- 69
nos identificatos versari possunt; & actus inconnexi circa terminos connexos, & actus non oppositi circa terminos oppositos, vt est certissimum: ergò & actus non dissimiles; atque adeò similes circa terminos dissimiles.

Quintò probatur: quia nulla videtur excogita- 70
bilis idonea ratio, cur actus in se ipsis necessariò debeant esse dissimiles ex eo quòd eorum termini dissimiles sint inter se: cùm enim actus suis terminis possint esse dissimiles, & sæpè sæpiùs sint, vt constat, terminorum dissimilitudo similitudini actuum obstare non potest; siquidem, bene possunt esse inter se similia, quæ pluribus aliis inter se dissimilibus sunt dissimilia; iuxta *propos.* 38 *Statutam q.* 3. tametsi nequeant esse inter se similia, quæ pluribus aliis inter se dissimilibus sunt similia, iuxta *prop.* 32. *Statutam ibid.* Ob idque actus habentes terminos inter se dissimiles nequeant similes inter se esse, sed necessariò debeant esse dissimiles, quando ipsis terminis sunt similes.

71 Sextò deniq; probatur propositio: quia bene possũt esse actus, de quibus agimus, intrinsecè æquales, quamtumuis eorum termini sint inæquales, vt videbimus *propos.* 4. Ergò benè quoque possunt esse actus, de quibus agimus, intrinsecè similes, quantumuis eorum termini dissimiles sint. Eadem quippe, quod ad rem attinet, est ratio de similitudine, ac de æqualitate, vt est notum.

72 Verùm, contra statutam propositionem obiici potest primò. Actus, quorum termini sunt inter se specie diuersi, eo ipso sunt inter se specie diuersi, iuxta communem, firmamque Philosophorum, ac Theologorum persuasionem: ergò actus, quorum termini sunt inter se dissimiles, eo ipso sunt inter se dissimiles. Consequentia est bona: quia ea dumtaxat, simpliciter, & absolutè loquendo specie inter se diuersa dicuntur, quæ sunt inter se dissimilia, vt constat ex dictis. Antecedens autem probatur: quia iuxta communem omnium sententiam, actus virtutum, & vitiorum specie inter se diuersi sunt, hoc ipso, quòd obiecta eorum præsertim formalia inter se sunt specie diuersa: Cognitiones etiam obiectorum, præsertim formalium specie inter se diuersorum specie inter se diuersæ reputantur communiter; paritérque, productiones diuersorum effectuum, vniones diuersorum extremorum, & vniuersim relationes diuersorum terminorum.

73 Pro solutione noto primò ex dicendis *infrà disp.* 17. *q.* 8. quoties termini actuum apparent inter se dissimiles, actus quantumuis intrinsecè sint similes, sub vnum conceptum cunctis communem neutiquam cadere posse. Et quoniam, quæ defectu similitudinis sub vnum conceptum cadere nequeunt, specie diuersa reputantur, atque dicuntur; idcircò actus, quantumuis inter se intrinsecè similes, quorum termini sunt dissimiles, specie diuersi reputantur, atq; dicuntur; diuersitate scilicet non quidem intrinsecâ sui, sed extrinsecâ terminorũ. Vnde notãdũ est secundò, bifariã dici posse actus specie diuersos. Primò diuersitate intrinsecâ, quandò ipsi inter se sunt dissimiles. Secundò diuersitate extrinsecâ, quando non ipsi; sed eorum termini sunt dissimiles; & hæc de actibus non includentibus terminos in suis conceptibus realibus. De includentibus verò notandum est tertiò, tametsi illi quoad conceptus formales similes apparere possint, iuxta dicenda postmodum: quia tamen quoad conceptus reales dissimiles intrinsecè sunt à dissimilitudine terminorum, quos intrinsecè claudunt, non solùm extrinsecâ; sed intrinsecâ item diuersitate posse eos, aut etiam solere dici specie diuersos.

74 Ex his ad argumentum respondeo vniuersè; actus, quorum termini sunt specie diuersi, eo ipso specie diuersos meritò reputari, ac dici, loquendo absolutè; tametsi multi eorũ non intrinsecâ, sed extrinsecâ tantùm diuersitate sint specie diuersi; eo quòd non intrinsecâ, sed extrinsecâ tantùm suorũ terminorum dissimilitudine sunt inter se dissimiles. Hæc namq; dissimilitudo terminorum sufficit, vt illi cadere non possint sub vnũ conceptũ cõmunẽ; atq; adeò, vt absolutè dicantur esse non eiusdem; sed diuersæ speciei. Vnde patet, propositionem nostram sententiæ communi non refragari absolutè, & indistinctè asserenti, esse diuersæ speciei actus, qui terminos habent specie diuersos; verè enim sunt diuersæ speciei: diuersitate tamen vel intrinseca, vel extrinseca. Vnde, ad specialiora descendens dico, actus virtutum, & vitiorum habentes obiecta formalia specie diuersa esse quidem diuersos specie tam quoad esse morale, quàm quoad physicum saltem diuersitate extrinsecâ; quoad morale verò, speciatim fortasse etiam intrinsecâ: quia fortasse quoad esse morale includunt in suo conceptu reali ipsa obiecta formalia tanquam vnum ex fundamentis suæ bonitatis, aut malitiæ moralis, De quo suo loco. Cognitiones similiter, quorum obiecta specie differunt diuersitate saltem extrinsecâ sunt specie diuersæ; paritérque actiones diuersorum effectuum, vniones diuersorum extremorum, & vniuersim relationes diuersorum terminorũ; nisi earum aliquæ ex speciali modo tendendi insuper diuersitate intrinsecâ sint specie diuersæ.

Secundò obiici potest. Omnes actus specificantur à suis terminis: ergo quoties termini sunt specie diuersi, & actus sunt specie diuersi. Distinguo antecedens. Specificantur intrinsecè, nego: extrinsecè, concedo. Tum etiam consequens: ergò quoties termini sunt specie diuersi, & actus sunt specie diuersi diuersitate intrinsecâ, nego, extrinsecâ, concedo. Ex quo contra nos nihil. 75

Tertiò obiici potest. Actus seorsim tendentes in terminos indiuidualiter diuersos necessariò sunt inter se indiuidualiter diuersi diuersitate intrinsecâ: ergò actus seorsim tendentes in terminos specificè diuersos necessariò sunt inter se specificè diuersi diuersitate intrinsecâ. Concesso antecedente, nego consequentiam: quoniam distinctio realis terminorum absque distinctione reali actuum tendentium in ipsos seorsim contradictionem implicat, vt patet in casu, quòd idem actus tenderet in A & non in B; atque etiam in B, & non in A. Dissimilitudo verò realis terminorum absque dissimilitudine reali actuum tendentium in ipsos seorsim nullum fert secum inconueniens, vt constat ex dictis. Vnde apparet ad rem discrimen inter diuersitatem specificam consistentem in dissimilitudine, & numericâ consistentem in distinctione eorum, quæ diuersa dicuntur. Itaque, vt actus tendant seorsim in terminos distinctos realiter ampliùs non exposcunt, quàm esse inter se distinctos realiter, siue termini vltra realem distinctionem realem etiam dissimilitudinem habeant, siue non habeant: Quia tendere seorsim in terminos distinctos dumtaxat importat distinctionem in ipsis tendentiis, qualescumque demùm termini sint, vt ex se patet, sicut tendere indiuisim in terminos distinctos dumtaxat importat identitatem in ipsâ tendentiâ, qualescumq; demum sint termini, vt etiam est notum. 76

Ex dictis circa hanc propositionem colligitur primò, actus re ipsâ formales, de quibus in ea fermo est, ex vi præcisè habendi terminos dissimiles; atque adeo specie diuersos non euadere specie diuersos diuersitate intrinsecâ; euadere tamen specie diuersos diuersitate intrinsecâ, quod satis est, vt absolutè dicantur specie diuersi: quatenus satis est, vt sub eumdem conceptum specificum absolutè non possint cadere; eâ suorum terminorum diuersitate retentâ. Euadent tamen insuper specie diuersi diuersitate intrinsecâ, si aliundè ex proprio modo tendẽdi dissimiles intrinsecè sint, vt sæpè fit. 77

Secundò colligitur, actus re ipsâ formalis habentes terminos similes absolutè esse eiusdem speciei, quando ipsi intrinsecè etiam sunt similes; diuersæ autẽ, quando ipsi intrinsecè ex proprio modo tendendi dissimiles sunt; quia in hoc etiam casu, sunt absolutè non adunabiles sub eumdem conceptum specificum; imò in hoc casu eorum diuersitas specifica intrinseca est, vt est notum. 78

Tertiò colligitur, actus non re ipsâ; sed tantùm ex 79

ex modo concipiendi nostro formales, includentesque in suo conceptu reali terminos inter se dissimiles, etsi re ipsâ sint propterea dissimiles dissimilitudine intrinsecâ, iuxta *prop.* 1. atque adeò absolutè specie diuersi non solùm extrinseca, sed etiam intrinsecâ diuersitate dicendi veniant. Quod attinet tamen ad suos conceptus formales intrinsecè similes esse posse; sæpeque esse: quia, cùm concipiantur à nobis, vt quid adæquatè distinctum à suis terminis tendens in ipsos, nihil vetat, eos concipi similes; etsi eorum termini concipiantur dissimiles, sæpè que ob id sic concipiuntur; siquidem nihil vetat, actus re ipsa formales reipsâ esse similes, etsi eorum termini, in quos tendunt, sint re ipsâ dissimiles, sæpéque etiam ob id sunt tales iuxta præsentem propositionem. Vnde, si ad conceptus formales, quos tantùm in mente nostrâ obiectiuè habent prædicti actus, attendatur, diuersitate illi tantùm extrinsecâ specie diuersi dici poterunt.

Propositio 3.

80 Actus re ipsâ formales non necessariò euadunt dissimiles quoad suum esse intrinsecum ex eo, quod eorum subiecta dissimilia sunt inter se; sed similes esse possunt intrinsecè, quantumuis eorum subiecta inter se dissimilia sint.

Hæc propositio eodem prorsus modo, ac præcedens, probanda venit: quia actus, de quibus in eâ sermo est, eodem prorsùs modo, quod ad rem attinet, ad sua subiecta, atque ad suos terminos comparantur. Quare quæcumque pro præcedente propositione sunt dicta, huic pariter applicanda sunt. Solùm aduerto: etsi actus intrinsecè similes perindè à dissimilitudine subiectorum, atque à dissimilitudine terminorum absolutè specie diuersi diuersitate extrinseca veniant dicendi; tum prout se habentes re ipsâ; tum prout à nobis in abstracto concepti; eo quod vt sic sub eumdem conceptum specificum absolutè cadere nequeunt: Concreta tamè, quæ ex talibus actibus, ex talibusque subiectis resultant, prout concipiuntur à nobis eiusdem speciei dici posse, & sæpe solere, eo quòd prout concipiuntur à nobis similia inter se; atque adeò sub eumdem conceptum specificum adunabilia apparent; occultatâ videlicet dissimilitudine subiectorū præ confusione conceptionis eorum sub similitudine actuum, qui expressiùs concipiuntur, iuxta dicenda fusiùs *infrà disp.* 17. *q.* 8.

Propositio 4.

81 Actus re ipsâ formales non euadunt necessariò inæquales quoad suum esse intrinsecum ex eo, quòd eorum termini inæquales sint inter se; sed æquales esse possunt intrinsecè, quantumuis eorum termini sint inter se inæquales.

Hæc propositio eisdem argumentis, quibus probata est secunda, probanda venit, quæ illi propterea ab vnoquoque sunt applicanda. Insuper tamen inde primùm probatur: quia certum est, obiecta inæqualia quoad intensionem physicam per cognitiones, aut volitiones æquè physicè intensas attingi posse: quis enim neget, posse æquè intensè videri, imaginari, intelligi, aut appeti accidentia intensa inæqualiter. Ergò certum quoque esse debet, circa obiecta quouis alio modo inæqualia physicè, aut metaphysicè actus quouis etiam modo æquales versari posse.

82 Deinde certum est etiam, per actus cognitionis, & volitionis diuinos, aut etiam creatos indiuisibiles physicè; atque adeò quoad quantitatem physicam tam intensionis, quam extensionis intrinsecè æquales obiecta multa de facto tangi quanta inæqualiter physica quantitate tum intensionis, tum extensionis: ergò nihil vetat, per actus æquales quouis alio genere quantitatis terminos quouis etiã alio genere quantitatis inter se inæquales attingi.

Præterea certum est etiam; per cognitiones æque 83
claras; atque adeò æque perfectas quoad claritatem, obiecta inæqualia quoad quoduis genus perfectionis seu physicæ, seu metaphysicæ posse cognosci, sæpéque cognosci de facto: omnes enim cognitiones diuinæ, & multæ creatæ, quibus obiecta quouis modo inæqualia cognoscuntur, æquales sunt quoad claritatem: ergò inæqualitas terminorum actuum tendentium in ipsos æqualitati nihil obstat in quouis genere.

Obiici tamen potest contra propositionem. 84
Melius est videre obiectum formosum, quàm fœdum, formosiúsque, quàm minùs formosum, & vniuersim melius est cognoscere obiectum perfectius, quàm minùs perfectum; ob id enim cognitio de Deo tam abstractiua, quàm intuitiua cognitionibus de creaturis præstantior est, & appetibilior. Meliùs est etiam amare maius bonum, quàm minùs bonum, maiórque semper delectatio capitur de maiori bono, quàm de minori, propterea amor Dei amore cuiusuis obiecti præstantior est. Ergo, quò perfectior est terminus, eò perfectior est actus tendens in illum; atque adeo circa terminos perfectione inæquales actus perfectione æquales versari non possunt. Respondeo primò, esto actus cognitionis, & amoris ob suam peculiarem naturam non possent esse æquè boni, siue perfecti, quando versantur circa obiecta inæqualiter bona, siue perfecta, inde tamen necessariò non sequi, debere id ipsũ reperiri in cæteris omnibus actibus respectiuè ad suos terminos.

Respondeo secundò, in actibus cognitionis, & 85
amoris duplicem bonitatem, seu perfectionem spectari posse: aliam absolutam, quâ in se sunt boni, siue perfecti: aliam respectiuam, quâ boni sunt, siue conuenientes suis subiectis; vtraque autem aut adæquatè intrinseca, siue identificata cum ipsis actibus esse potest, aut partim extrinseca; atque adeò, tum ex eorum entitatibus; tum ex adiunctis distinctis ab illis coalescens iuxta doctrinam de bonitate in vniuersum tradendam *suo loco*. Quo posito, dico, etsi plerumque actus cognitionis, & amoris bonitate semiextrinsecâ, præsertim respectiuâ includente in suo conceptu reali ex connotato obiecta ipsorum eò meliores sint, quò obiecta ipsa sunt præstantiora; bonitate tamen, seu perfectione adæquatè intrinseca præsertim absoluta sæpè esse, aut æquè, aut minùs perfectum actum habentem perfectius obiectũ, quàm habentem minùs perfectum. Constat enim, actum de obiecto perfectiori sæpè esse aut æquè, aut minùs clarum, vel intensum; atque adeo aut æquè, aut minùs perfectum perfectione claritatis, vel intensionis sibi adæquatè intrinseca, quàm actum de obiecto imperfectiori. Cùm constet, sæpè homines; aut etiam Angelos clariùs cognoscere, intensiúsque amare creaturas, quàm Deum, aut creaturas minùs perfectas, quàm magis perfectas. Tantumdémque, quod ad cæteras perfectiones adæquatè intrinsecas attinet, sæpè etiam euenire censendum est.

Itaque, quò perfectius obiectum est, eò melius est 86
cognoscenti, cæteris paribus, illud cognoscere, non quia cognitio obiecti perfectioris intrinsecè, cæteris paribus, perfectior sit ex eo præcisè, quòd

sit obiecti perfectioris ; sed quia, quò perfectius est obiectum, extrinsecè ab illo, tanquam à circumstantiâ quâdam euadit ea conuenientior, appetibiliórque cognoscendi, si cætera sint paria. Quo eodem pacto amor obiecti perfectioris conuenientior amanti est, tametsi intrinsecè non propterea perfectior sit, quòd est obiecti perfectioris. Quamuis autem, maius bonum connaturaliter, & regulariter, maiorem de se, atque adeo magis intensam intrinsecè delectationem pariat : Id tamen necessarium non est, cùm videamus sæpè homines intensius de minoribus bonis, quàm de maioribus delectari.

87 Quæ quidem doctrina inde etiam confirmanda venit: quia in actibus odij, eò minor bonitas, cæteris paribus, reperiri solet, quo eorum obiecta sunt meliora, ob id actus odij Dei reliquis peius est. Quod argumentũ imprimis est, intrinsecam bonitatem actuum penes intrinsecam ipsorum naturam ; non verò penes bonitatem obiectorum, seu terminorum taxandam esse. Deinde ne intrinsecam quidem bonitatem illorum eò semper maiorem esse, quo obiectorum, vel terminorum maior est bonitas.

Vnde planè colligitur, effatum illud, quod vulgò solet circumferri : *eò perfectior est actus, cæteris paribus, quò perfectior est eius terminus*, falsum imprimis esse, si intelligatur de perfectione actus intrinsecâ. Deinde, etiamsi intelligatur de extrinsecâ non vniuersaliter ; sed suis cum exceptionibus esse verum. 88

Propositio 5.

Actus re ipsâ formales non euadunt necessariò inæquales quoad suum esse intrinsecum ex eo quòd eorum subiecta sunt inæqualia ; sed æquales esse possunt intrinsecè quantumuis eorum subiecta inæqualia sint inter se. 89

Hæc propositio perinde ac præcedens probanda venit: quia actus, de quibus agit, perindè veniunt, quod ad rem attinet, comparandi ad sua subiecta ; atque ad suos terminos. Supponitur autem in tota hac quæstione ex dictis *disp.* 8. de subiectis prædicationis actuum sermonem esse, sub eisque proindè principia actuum, de quibus illi prædicantur comprehendi.

DISPVTATIO XVII.

DE VNITATE, ET MVLTITVDINE ENTIVM, seu rerum ; atque adeò obiectorum intellectus humani.

1 IN hac disputatione primùm de vnitate, & multitudine entium in vniuersum breuiter disseram. Deinde de vnitate, & multitudine obiectorum intellectus nostri prout talium agam, atque ita de obiecto vniuersali, quod definitur *vnum in multis*, déque ipsi correspondente particulari generatim sumptis imprimis ; mox verò de eisdem speciatim acceptis ; atque adeo de singulis prædicabilibus potissimus mihi sermo erit ; circa quæ breui etiam perstringam, vt soleo, quæ apud Autores obuia sunt, & vel minore egent explicatione, vel ad institutum, quod insequor minus conferunt, nonnihil amplius cætera producturus.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit vnum, quid vnitas, & quotuplex ?

2 VNVM sic solet vulgò definiri : *est ens indiuisum in se, & diuisum à quolibet alio.* Arist. tamen, *lib.* 5. *Metaph. cap.* 6. ita vnum vniuersè sumptum descripsit : *vniuersaliter namque quotcumque non habent diuisionem, quatenus non habent, eatenus vnum dicuntur.* Et quibus verbis apertè constat vnum sufficienter definiri per illa priora verba definitionis vulgaris : est *ens indiuisum in se.* Vnde plerique à definitione vnius remouent reliquas particulas, *& diuisum à quolibet alio*, quasi ad rationem vnius formalem non pertinentes. Ità Soar. *disp.* 4. *Metaph sectione prima*, Fonsec. *libro quarto, Metaph. cap.* 2. *q.* 5. *sec.* 5. Gillius *in* 1. *p. lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 5. Fasol. plures pro eâdem sententiâ referens *in* 1. *p. q.* 11. *art.* 1. *dub.* 14. contra Nazar. Suesan. & alios etiam à se relatos. Id quod haud. dubiè sentit itidem S. Th. dum *in ea q.* 11. *aliisque in locis* sæpe vnum definit per solam indiuisionem entis in se.

Sed est difficultas in hac quæstione vadè celebris, quid addat vnum supra ens, quidue per indiuisionem, à qua ens indiuisum in se ; atque adeò vnum euadit intelligatur ? an positiuum quid, an potius aliqua negatio ? Prima sententia est, vnum supra ens nihil omninò positiuum addere ; sed meram negationem. ita S. Th. 1. *p. q.* 11. *art.* 1. *aliisque in locis.* Soar. *supra n.* 6. Fonseca *sec.* 4. Fasol. *dub* 5. Gillius *cap.* 3. Arriag. *disp.* 1 *Metaphysicæ sec.* 3. & apud eos alij plures ; qui tamen inter se non conueniunt in assignandâ negatione, quam vnum addit supra ens. Nam Caiet. Argent. Nazar. apud Fasol. & Gill. *suprà* censent, esse negationem, quâ ens nõ est diuisũ à seipso. Soar. verò Fas. & alij esse negationẽ, quâ ens in se non est diuisũ in plura. 3

Secunda sententia est, id, quod addit vnum suprà ens, non negationem ; sed aliquid positiuum esse. Ita Vasq. *tom.* 2. *in* 1. *p. disp.* 128. *c.* 2. cum S. Bon & aliis. Petr. Hurt. *disp.* 4. *Metaph.* Auic Scot. & plures alij apud Soar. & Fasol. *suprà*. Qui etiam inter se non consentiunt, quatenus Auic. Scot. & sui ex naturâ rei distinguunt ab ente id positiuum, quod vnum supra ens in ipsorum sententia addit ; cæteri verò, dumtaxat distinguunt per rationem. 4

Pro

5 Pro resolutione suppono primò, ea dici propriè diuisa, quæ, cùm sint inuicem distincta, vnita inuicem non sunt: diuisio quippè propriè sumpta negatio vnionis est distinctorum; duoque proindè inuoluit in conceptu suo; distinctionem scilicet, & carentiam vnionis extremorum, quæ diuisa dicuntur. Quocirca ea dicuntur propriè indiuisa, quæ vel inuicem identificata, vel inuicem vnita sunt. vnde colligitur, indiuisionem entis in se, per quam definitur vnum, non propriam, & strictam; sed latam indiuisionem esse, qualis est indistinctio, diuisio enim, & distinctio, indiuisioque, & indistinctio pro eodem sæpè in hac materiâ vsurpari solent, vt apud præcitatos Authores cernere est. Et quidem nomine indiuisionis, per quam vnum definitur, non indiuisionem strictam; sed indistinctionem venire intelligendam tum apud. Arist. tum apud alios Antiquiores (quidquid recentiores aliqui contra sentiant) manifestum est in S. Th. id sæpè supponente. Ait enim in 1. dist. 24. q. 1. art. 3. ad 1. *Ad primum ergo dicendum, quòd in multitudine negatio est secundum quod vna res distinguitur ab aliâ per negationem; vnde in multitudine est negatio, vel priuatio realis, secundum quod vna res non dicitur esse alia, & huiusmodi distinctionem per negationem negat negatio importata in ratione vnitatis.* Et 1. p. q. 11. art. 2. ad 4. *Primò*, inquit, *cadit in intellectu ens: secundò, quod hoc ens non est illud ens, & sic secundò apprehendimus diuisionem.* Ecce diuisionem appellat distinctionem illam à quâ vnum ens non est aliud ens. Et *q. 29. art. 4. in corp.* ita definit indiuiduum, cuius definitio aut est eadem, quæ vnius, aut illam includit, vt infrà suo loco exponemus. *Indiuiduum autem est, quod est in se indistinctum, ab aliis verò distinctum.* Itaque nomine indiuisionis, per quam definitur vnum, non indiuisio propria, & stricta; sed indistinctio debet intelligi. Id, quod ratio etiam manifestè suadet: quia, vt aliqua verè sint plura; atque adeo non vnum, non opus est, quòd in se sint propriè, & strictè diuisa; sed satis, est, quòd in se sint distincta; plura enim membra nostri corporis, & plures quæque partes cuiusuis compositi verè sunt plures partes, non vna, & tamen propriè, & strictè loquendo, non sunt in se diuisæ; sed indiuisæ, cùm sint vnitæ. Indiuisio ergo propria, & stricta in se non facit vnum; sed indistinctio in se. Vt iam iam explico.

6 Suppono enim secundò, ad rationem vnius non omnimodam indistinctionem entis in se requisitam esse; altoquin, nullum ens compositum esset vnum: quia omne ens compositum habet in se distinctionem omnium suarum partium; atque adeo non est omnimodis indistinctum in se: solùm ergo ad entis vnitatem requiritur indistinctio eius in plura talia, quale ipsum est, qua ratione dicitur vnum E. G. vt aliquod ens sit vnus homo satis est, quòd sit in se indistinctum in plures homines; vt sit vnum animal, quod sit in se indistinctem in plura animalia; vt sit vnum membrum, quòd sit in se indistinctum in plura membra eiusdem rationis; vt sit vna pars, quòd sit in se indistincta in plures partes eiusdem rationis &c. Id quod Arist. haud dubiè sibi voluit, cùm dixit lib. 5. Metaph. cap illo 6. citato. *Vniuersaliter autem, quotcumque non habent diuisionem, quatenus non habent, eatenus vnum dicuntur, vt putà, si prout homo non habet diuisionem, vnus est homo: quòd si prout animal, vnum animal*, &c. Hinc plane constat, cur exercitus, populus, numerus, ac demum multitudo quæuis suam nihilominùs vnitatem habeant, tametsi aliundè sint quædam multa; quia nimirùm, tametsi exercitus, aut populus sit plures homines, eo quòd in se habeat distinctionem omniù eorù; proindéq; in se indiuisus, siue indistinctus non est in plures homines, at in plures exercitus, aut plures populos eiusdè rationis verè indiuisus, siue indistinctus est in se; atq; ita vnus verè est exercitus, aut vnus populus. Et numerus, aut multitudo quæuis similiter verè vnus numerus, aut vna multitudo est: quia in sed istinctionem non habet pluriùm numerorum, aut pluriùm multitudinem eiusdem rationis; tametsi aliundè sint multa quædam eo quòd in se habent distinctionem omnium earum vnitatum, seu partium, ex quibus coalescunt, cuiuslibet demum rationis sint tales vnitates, seu partes. Vnde obitet colliges cõtra plerosque Recentiores, ad vnitatem cuiusuis aggregati, seu multitudinis nullam necessariam esse vnionem adhuc moralem partium eorum; quantumuis enim partes sint inunitæ constituent quoddam in se indiuisum in plura aggregata, seu multitudines eiusdem rationis.

7 Suppono tertiò ex dictis *disp.* 13. distinctionem sumptam formaliter aliam esse positiuam, quæ propriè dicitur distinctio, in actúque obiectiuo consistit, quo concipitur, vnum extremum distingui ab alio, & è conuerso: aliam esse negatiuam, quæ solùm per quamdam illationem, atque adeò minus propriè distinctio appellatur, consistitque in negatione identitatis, quâ vnum extremum non est aliud, & vice versâ. Vnde indistinctio etiam est duplex, alia opposita distinctioni positiuæ, quæ negatio quædam est eius: alia opposita distinctioni negatiuæ, quæ est ipsa identitas concepta per modum negationis sui contradictorij, provt dicebamus *ibi*. Quomodo autem negatio distinctionis positiuæ extremorum identificatorum, & negatio positiuæ identitatis extremorum distinctorum per quamdam æquiualentiam, non verò formaliter veræ, & reales negationes dicendæ veniant respectu nostri; tametsi formaliter dici debeant negationes à nobis fictæ, eò quòd negationes sunt conceptuum solùm in substitutis alienis, non verò in se; atque adeo solùm à nobis, non verò à Deo, aut ab aliis intuentibus conceptibilium ex dictis *disp.* 11. & 12. satis est notum. Quomodo etiam, dum nos aliquid positiuum per modum negationis sui contradictorij concipimus; tamen illud conceptus positiuus absolutè dicendus sit, quædam nihilominus negatio rationis ibi interueniat non ficta; sed suppositicia ex doctrinâ *disp.* 12. & sæpè alibi tactâ compertum est.

8 Suppono quartò, distinctionem positiuam duplicem rursus considerari posse; aliam adæquatè intrinsecam alicui essentiæ, qualis est ea qua partes essentiæ compositæ inuicem distinguuntur, & intra essentiam ipsam est; sicut & ipsæ partes, cum quibus est realiter idem; aliam semiextrinsecam cuius essentiæ, qualis est ea, quâ quæuis essentia ab aliâ quâpiam sibi extrinsecâ distingui dicitur, quam vtramque distinctionem positiuam sua negatiua proportionata consequitur. Et à distinctione quidè prioris generis essentia, quæ illam habet, distincta in se dici potest, aut etiam solet: à distinctione verò posterioris generis, quæuis omnino essentia dicitur distingui ab aliâ quâpiam. Hinc fit, vt duplex pariter indistinctio veniat considerãda; alia opposita distinctioni prioris generis, à quâ essẽtia, habẽs illã dicitur indistincta in se, alia opposita distinctioni posterioris generis, à quâ essentia,

siue formalitas gaudens illa, aut à se ipsâ, aut ab aliâ formalitate dicitur indistincta. Igitur indistinctio, à quâ vnumquodque ens euadit vnum, & in quâ subindè vnitas cuiusque entis consistit, ex illis est; quæ distinctionem remouent prioris generis, prout suppositione secunda expositum est; non verò ex illis, quæ remouent posterioris, vtpotè quæ etiam conueniunt multitudini, siue multis. Multa enim etiam quâ talia à seipsis sunt indistincta; non tamen sunt indistincta in se; sed potius distincta; & ideò multa.

9 Suppono quintò, vnitatem, à quâ habet vnumquodque ens esse vnum, & posse sumi fundamentaliter, pro eo videlicet, quòd in se realiter est, & posse sumi formaliter; pro conceptu scilicet obiectiuo, quem habet in mente nostrâ obiectiuè, iuxta ordinarium modum, quem illam concipiendi habemus pro statu præsenti. Quo etiam pacto identitatem, & distinctionem entium in fundamentalem, & formalem diuisimus *suprà disp.* 13. His positis sit

Propositio 1.

10 Vnitas, quam vnum supra ens addit non est quidpiam positiuum aut realiter, aut ex naturâ rei formaliter distinctum ab ente.

Primò: quia illud positiuum non posset non esse etiam vnum, vt patet. Vel ergò tale esset per aliud pariter superadditum, & sic abiretur in infinitum: Quod planè est impossibile. Vel per seipsum, & sic idem ob eamdem rationem de ente ipso venit dicendum; quòd superadditum illud ad entis vnitatem non confert; atque adeo vnitas eius esse non potest. Secundò: quia, illo positiuo præciso, adhuc manet ens in se indiuisum, & nullo modo multiplicatum: ergo tale positiuum rursus redundat, nec vnitas entis potest esse.

11 Et quidem, quòd vnitas entis non sit aliquid positiuum realiter ab ente distinctum, & ei superadditum apud omnes est certissimum, & prorsùs in confesso. Quòd autem, neque sit aliquid positiuum realiter identificatum cum ente, distinctum tamen ab illo, & ei superadditum formaliter ex naturâ rei, vt censent Scotistæ, satis, supérque constat ex dictis à nobis contra eosdem *disp.* 13. *quæst.* 5. vbi huiusmodi distinctionem formalem ex naturâ rei, tanquam penitùs impossibilem multis rejicimus, in quo ampliùs non oportet morari.

Propositio 2.

12 Vnitas fundamentalis, à quâ vnumquodque ens est vnum à parte rei, & independenter à nostris conceptibus, nihilo prorsùs differt ab ipso ente, seu ab eius essentiâ.

Quia, nec est aliquid positiuum ipsi enti superadditum, iuxta *propos.* 1. neque est aliqua negatio realis adiuncta à parte rei ipsi enti (quâ ratione negationes à parte rei entibus positiuis dici possunt adiungi consentaneè ad doctrinam traditam *disp.* 9. *quæst.* 3.) vt videbimus *propos.* 3. nec est aliquid coalescens ex ipso ente, & ex alio quopiam extrinseco, vt est distinctio fundamentalis, quia illud ab alio quopiam distinctum est: quia vnumquodque ens, vt sit vnum, non indiget consortio alterius, quemadmodum, vt ab altero distinctum sit, vt est notissimum. Relinquitur ergo, vt vnitas fundamentalis entis ab ipso ente, seu ab eius essentiâ nihilo prorsus differat à parte rei.

Propositio 3.

13 Vnitas formalis, quam vnum addit supra ens, seu potius supra subiectum, quod dicitur vnum, si sumatur pro indistinctione opposita distinctioni positiuæ entis in se, negatio quædam est æquiualenter quidem vera; sed formaliter ficta: Si verò, sumatur pro indistinctione, opposita distinctioni negatiuæ entis in se, formalitas est positiua concepta per modum negationis; atque adeò secum ferens negationem rationis non fictam, sed suppositiuam.

Hæc tota propositio integrè constat ex suppositionibus factis: quoniam vnitatem formalem entis consistere in quadam indistinctione entis in se suppositione 1. statutum est: nimirùm, in indistinctione, qua ens in se est indistinctum in plura talia, quale ipsum est, quâ ratione dicitur vnum, iuxta *suppos.* 2. huiusmodi autem indistinctionem entis in se (diuersam quidem ab indistinctione entis, vel à se, vel ab alio quopiam, iuxta *suppos.* 4.) duplicem esse, alteram negantem distinctionem positiuam: alteram negantem distinctionem negatiuam entis in se, constat ex *suppos.* 3. vbi etiam ex dictis alibi fusiùs statutum est; Primam in negatione quâdam consistere æquiualenter quidem vera respectu nostri: formaliter tamen à nobis ficta. Secundam in identitate positiua entis in se concepta per modum negationis sui contradictorij: atque adeò ferente secum quandam negationem rationis supposititiam. Liquet ergo ex suppositionibus factis integra propositio.

14 Per quam quidem vnam quodammodo veniunt componendæ duæ commemoratæ, oppositæque Doctorum sententiæ, quarum altera in aliquo negatiuo, altera in aliquo positiuo ponit vnitatem, quam vnum dicitur addere supra ens. Etenim S. Th. per negationem rationis, quam nos suppositiam vocamus, complet conceptum vnitatis, de quo non negat nihilominus; sed potius supponit esse quid positiuum. Loquitur enim de vnitate consistente in indistinctione oppositâ distinctioni negatiuæ entis in se; quæ nequit non esse quædam identitas entis in se, vt constat ex dictis; atque ita *in* 1. *dist.* 24. *q.* 1. *art.* 3. *ad* 1. post verba recitata à nobis *suprà n.* 5. addit. *Vnde dico, quòd negatio ista, in qua perficitur ratio vnitatis, non est nisi negatio rationis tantùm. Omnis enim respectus, qui est entis ad negationem, vel ad non ens, non est nisi rationis; vnde relatio, qua refertur ens ad non ens, non est nisi tantùm in ratione: & similiter priuatio, qua de ente negatur non ens est in ratione tantùm, vt priuatio priuationis, vel negatio negationis.* Quod etiam repetit *in respons. ad* 2. Cui sententiæ non refragantur Vazq. & sui: Fatentur enim, id positiuum, in quo vnitatem entis ponunt, concipi per modum negationis, quod ipsum est ferre secum negationem dictam rationis suppositiam. Soar. verò, & alij qui censent, in quâdam negatione reali constituendam esse vnitatem, loquuntur de vnitate consistente in indiuisione oppositâ distinctioni positiuæ entis in se, quæ vnitas, quædam negatio est; æquiualenter quidem realis; sed ficta formaliter, vt nos censemus.

15 Dixi autem in propositione, vnitatem potiùs subiecto, quod vnum dicitur, quàm enti superaddi; quia ens, & vnum duo concreta metaphysica sunt vnicum tantùm subiectum habentia; cui proindè amborum concretorum formæ superadduntur ad ipsa concreta cõponenda, vt constat ex generali doctrinâ

ctrinâ traditâ *disp. 9. q. 1. & 2.* concreti autem secundi forma vnitas est.

16 Iam verò, ex dictis colligitur primò contra Petrum Hurtad. *suprà*, vnitatem entis compositi nullatenus in vnione partium eius consistere, vt ipse putat: fieret enim inde, vt aggregatum, quorum partes non sunt vnitæ nullatenus posset dici vnum. Tum, vnitas entis compositi, & vnitas entis simplicis non essent eiusdem rationis; proindéque, quæ conueniunt in ratione entis, in ratione vnius non conueniunt. Tum denique, vnitas entis vniuersè non esset indiuisio, siue indistinctio entis in se. Quæ omnia plane falsa esse, & contra omnes constat ex dictis.

17 Secundò colligitur, vnitatem. quæ transcendentalis, & passio entis appellatur, & vnitatem, quæ numerica, & principium numeri dici solet, eatenus solùm differre, quatenus secunda supra primam addit respectum mensuræ ad mensuratum, & partis ad totum. Numerus quippe vnitate, seu potiùs vno mensuratur, ex pluribúsque vnitatibus, seu potiùs ex pluribus vnis compositus est. Vtrum autem ex solis vnis quantis quantitate continuâ coalescat numerus, qui est species quantitatis discretæ, vt volunt aliqui Thomistæ; an potiùs ex quibusvis vnis etiam non quantis, vt volunt alij *suo loco* à nobis dicetur. Videantur interim Soar. *disp. 3. Metaph.* & Vasq. *1. part. disput. 128. & 129.* Quomodo verò differat transcendentalis vnitas ab vnitate singulari, quæ etiam dicitur numerica, iuxta illud Aristot. *lib 3. Metaph. text. 14. Singulare dicimus, quod vnum numero est.* in sequentibus explicabitur.

18 Tertiò colligitur, inter prædicata, quæ passiones entis dicuntur priorem esse ratione nostrâ distinctionem, quam vnitatem, quâ prioritate id, quod negatur prius est conceptione nostrâ negatione, per quam negatur; siquidem, vnitas negationem distinctionis præ se fert in suo conceptu, provt explicatum est.

19 Quartò colligitur, vnum, & multa quodammodo contrariè, & quodammodo priuatiuè, siue contradictoriè opponi, provt videtur docere Aristot. *lib. 10. Metaph. c. 5.* fundamentaliter enim sumpta contrariè opponuntur; cùm sint vt sic tam vnum, quàm multa extrema quædam positiua, vt constat ex dictis; sumpta verò formaliter tanquam negatio quædam, & id, quod per illam negatur, opponenda veniunt, siquidem, vnitas, indistinctio, atque adeo negatio quædam est, siue remotio distinctionis entis in se. Qua ratione est satis, superque *in superioribus* explicatum.

20 Restat iam; vt pro secunda quæstionis parte dicamus, quotuplex sit vnum, & vnitas. Aristoteles *lib. 5. Metaph. cap. 6.* Vnum diuisit in vnum per se, & vnum per accidens, nonnullâque vtriusque exhibuit exempla. Ex quibus apparet, vnum per accidens ab Aristotele appellari quodvis concretum adiectiuum dicens in recto subiectum, & formam in obliquo, vt album, musicum, iustum, & similia: cùm enim talis formæ talis subiecti accidens sit, quodcumque huic ab illâ prouenit per accidens dicitur ei conuenire; atque ita provt illam habens, quo pacto concretum est adiectiuum, ens per accidens esse dicitur, haberéque essentiam per accidens, provt ex eodem Aristotele à nobis explicatum est *suprà disputat. 9. quæst. 2.* Vnde similiter factum est, vt vnum per accidens dicatur. Et hæc est genuina, Aristotelicáque appellatio entis, & vnius per accidens, quidquid nonnulli contradicant; iuxta quam ens per se venit appellandum quidquid vel quidpiam simplex est, vel si est compositum non adiectiuè, sed substantiuè capitur; sumptis videlicet omnibus partibus eius ex æquo, & directè, quo pacto, vt est ens per se; essentiamque per se habere dicitur sicuti vidimus *loco citato*, quantumvis sit aggregatum coalescens ex pluribus casu, & fortuitò concurrentibus; vel vt cumulus lapidum; ita etiam vnum per se dicendum est, quod planè significauit Aristoteles *loco citato*, dum in exemplum vnius per se attulit fascem vinculo colligatum, & ligna conglutinata visco; si verò, cuipiam nihilominus visum fuerit, aggregatum coalescens ex pluribus casu concurrentibus citra omnem naturalem, aut etiam moralem connexionem eo titulo vnum per accidens dici debere, non multum renuam: quia dissidium de solo modo loquendi est, quod, re intellectâ, parum interest.

Deinde, diuiditur vnum in simplex, & compositum. Simplex est, quod expers partibus, atque adeo penitus indiuisibile est. Compositum, quod ex partibus quoquo modo coalescit. Quod rursus, tot diuisionibus, quot totum diuidendum venit, de quibus *infrà suo loco* nobis agendum est. 21

Præterea vnum aliud vnitate reali tale est, aliud vnitate rationis; vnitas autem rationis, tum supposititia, tum etiam ficta potest esse iuxta doctrinam generalem datam *suprà disputat. 12.* & aliàs sæpè commemoratam: supposititia autem vnitas, aut vniuersalitatis, aut collectionis, aut disiunctionis esse potest iuxta doctrinam datam etiam *disp. 2. quæst. 3. sect. 5.* de quâ iterum redibit sermo *infrà quæst. 8.* 22

Denique, vnum in vagum, & determinatum diuidi potest. Vagum dicitur, quod, cùm sit vnum ex suo conceptu, per plura tamen disiunctiuè vagatur, de pluribúsve disiunctiuè dicendum, siue verificandum venit: vt aliquis homo de Petro, vel Ioanne, vel Francisco, vel alio quouis, omnibus reliquis sub disiunctione pariter recensitis. Vnde, vnitas constituens vnum vagum illa vnitas rationis est, quam disiunctionis nuper diximus: quia à parte rei non datur quidpiam vagum, aut disiunctiuum vt satis ex se notum est, & ex dictis *disputat. 10.* satis conspicuum. Vnum autem determinatum est quodlibet aliud, quod non est vagum; atque adeo tum essentiam, tum vnitatem habet assignabilem determinatè, seu citra disiunctionem. 23

QVÆSTIO II.

Quid sit multitudo, quid multa, & quotuplicia.

EX *quæst. 1.* constat, ea venire dicenda multa, quæ in se sunt distincta, siue inter se; quatenus talia, vel, vt definiunt alij cum Arist. *lib. 10. Metaph. text. 9.* ea quæ in se diuisa sunt; sumptâ nimirum diuisione pro distinctione, iuxta *ibi* notatâ. Etenim, cùm vnum, & multa opposita sint, eo ipso, quo vnum est indistinctum in se, quatenus tale, provt explicuimus ibidem, consequens est, vt multa sint distincta in se quatenus talia; multitudo autem iuxta vulgatam huius nominis acceptionem, nihil est aliud ab aggregato multorum vt constat. 24

25 Sed dubitari hic solet primò: an ad rationem multitudinis, siue multorum, sit necessarium, quòd quoduis eorum sit in se vnum. Censeo, non esse: quia hoc ipso, quòd quæuis extrema sint inter se distincta sunt multa, siue sit quoduis eorum vnum, siue etiam multa. Vnde multò minùs necesse erit, quòd concipiatur vnum formaliter quoduis eorum extremorum, ex quibus multitudo coalescit. Potest enim vnumquodque concipi distinctum à reliquis; atque adeò cum illis faciens multa, quin concipiatur indistinctum in se; atque adeò formaliter vnum, vt satis ex se est notum.

26 Secundò dubitari solet: an in conceptu multitudinis, siue multorum aliqua negatio inuoluatur præter extrema positiua, quæ multa dicuntur? Affirmat Soar. *disp. 4. Met. sec. 6. & lib. 1. de Trinit. cap. 10.* cum aliis. Negat Vazq. *1. p. disp. 129.* etiam cum aliis. Ego eos compono dicens. Si per multitudinem, siue multa intelligamus distincta in se distinctione positiuâ, multitudo, & multa nullam negationem inuoluent: inuoluent tamen, si intelligamus distincta in se distinctione negatiuâ. Quid autem vtraque hæc distinctio sit, *num. 17.* tetigimus & latiùs explicuimus *suprà disp. 13. q. 1. & 2.* recognoscantur *ibi* dicta. Quòd si multitudinem concipiamus, significemúsque per negationem vnitatis, vt fieri potest, dicentes, ea multa esse, quæ non sunt vnum (quoduis enim oppositorum citrà medium per negationem alterius exponi potest, & sæpè solet, vt *alibi* dictum) tunc in conceptu multitudinis negatio quædam vnitatis inuoluetur, vt constat. An autem talis negatio realis sit, vel potiùs rationis, eaque vel supposititia, vel ficta; ex dictis *q. præced.* facilè quisque potest colligere. Id namque pendet ex naturâ vnitatis per eam negatæ, quam *ibi* distinctè explicuimus.

27 Tertiò dubitari solet: an vnitas vnicè, & determinatè sit passio entis; an potiùs vnitas, vel pluralitas sub disiunctione, omissis variis modis dicendi, suppono contra Vazq. *1. p. disp. 128. c. 3.* vni enti, & pluribus, quà talibus, rationem communem entis dari non posse: quia vnum, & multa, quà talia aut sunt ex suo conceptu dissimilia, aut saltem inæqualia, proindéque in vnum conceptum communem coire non possunt, iuxta dicenda *infrà q. 8.* Id quod ipsa vocabula manifestant, nam *ens* significat vnum, *entia* autem multa; nec datur tertium significans conceptum communem. Quod si infinitiuum *esse*: tum de vno, dum de multis dicitur; id sanè æquiuocè fit, significat enim vnum actum essendi, cùm dicitur de vno subiecto, multos autem, cùm dicitur de multis; nunquam autem quidpiam commune vni, & multis, propter rationem dictam. Hinc fit primò, vnitatem, vel pluralitatem sub distinctione non posse esse passionem entis præscindentis ab vno, & multis: quia tale ens non datur. Secundò, entis per nomen *ens* in singulari significati vnicè, & determinatè esse passionem vnitatem. Tertiò, entium per nomen *entia* in plurali significatorum passionem esse pluralitatem, hoc est, distinctionem in se, à quâ habent talia entia esse plura formaliter, iuxta dicta.

28 Iam verò multa aut realiter, aut solùm per rationem talia esse possunt, multa realiter sunt, quæ inter se realiter distincta sunt: multa verò solùm per rationem, quæ solâ ratione sunt distincta inter se; quocirca multa per rationem tot diuisionibus diuidi possunt, quot distinctio rationis, de quibus iam actum est *supra disp. 12. & 13.*

Multitudo autem alia est finita, alia infinita. 29
Finita, quæ numerando successiuè finiri potest: infinita, quæ secùs: Vnde, multitudo finita, & numerus in idem recidunt: *numerus etenim est multitudo vno mensurabilis*, vt definit Arist. *lib. 10. Met. text. 21.* qualis est etiam omnis multitudo finita; vnum quippè aliquoties sumptum, ac successiuè repetitum metiri potest quemuis numerum, quamuisque multitudinem finitam; cùm tamen multitudo infinita ita mensurari vno non possit, cùm sit omnino successiuè; atque ideo numerus non est. Ex quo patet, multitudinem vniuersè sumptam quasi genus esse numeri, & multitudinis, quæ non est numerus, vt expressit Aristot. *loco citato.*

Aduerto, ad extremum huius quæstionis, tametsi 30
negationes entium sint à parte rei merè nihil nostro modo eas concipiendi, & per quamdam æquiualentiam suam vnitatem, aut pluralitatem habere, vt suum esse habent, iuxta doctrinam stabilitam *disp. 9. q. 3.* dicitur autem esse vna negatio, quæ vnius entis remotio est, plures autem, quæ plurium, vt ex dicendis ampliùs constabit.

QVÆSTIO III.

Quænam propositiones euidentes, aut alias certæ, seu per se notæ, seu demonstratæ ex terminis huius disputationis in superioribus expositis eliciantur, tum inter se, tum cum terminis præcedentium collatis.

DIco, elici, quæ sequuntur. 31

Propositio 1.

Quod semel est vnum, semper, & necessariò est 32
vnum, & quæ semel sunt plura, semper, & necessariò sunt plura.

Est euidens ex ipsis terminis; cùm constet, vnitatem, & pluralitatem reales, de quibus solùm est sermo in propositione, ex prædicatis omnino necessariis esse subiectorum, quibus conueniunt, vt sunt identitas, & distinctio, in quibus fundantur.

Propositio 2.

Vnum, quâ ratione est vnum esse plura, aut 33
plura, quâ ratione sunt plura esse vnum impossibile est.

Quia vnitas, & pluralitas sub eâdem ratione penitus sunt oppositæ, vt constat, æquè, ac identitas, & distinctio; sic nec vnus homo potest esse plures homines, nec plures homines possunt esse vnus homo, &c. Habet autem propositio locum suâ seruatâ proportione, tam in vnitate, & pluralitate rationis, quàm in vnitate, & pluralitate reali. Vtrique enim inuicem æquè opponuntur, vt etiam constat.

Propositio

Propositio 3.

34 Vnitas, & pluralitas rerum ad earum essentiam Physicam spectat intrinsecè.

Sicut earum identitas, & distinctio, in quibus fundantur, iuxta *prop.* 8. *datam disput.* 13. *quæst.* 3. in quam hæc recidit.

Propositio 4.

35 Vbicumque sunt res vna, vel plures, ibi esse vnitatem, vel pluralitatem earum necesse est.

Sicut earum identitatem, & distinctionem, iuxta fundantur, iuxta *propositr.* 9. eiusdem quæstionis, recidit.

Propositio 5.

36 Quæ alicubi sunt vnum, aut multa, vbicumque per se sint, erunt vnum, aut multa.

Hæc etiam recidit in *propositr.* 10. eiusdem quæstionis, eademque consectaria habet, ac illa. Recognoscantur.

Propositio 6.

37 Vbicumque sunt multa, ibi esse vnum necesse est, non tamen è conuerso.

Quia multitudo ex vnitatibus componitur: vbicumque autem est compositum, ibi esse aliquam eius partem omnino est necessarium; sed non vice versâ, vt est notum.

Propositio 7.

38 Multitudo cum vnitate in se inclusa connexa est non mutuò, atque adeò posterior illa suâ naturâ in serie connexionis.

Prior pars propositionis ex præcedente, & ex se constat: quia multitudo sine vnitate in se inclusa esse non potest: vnitas verò, bene esse potest sine multitudine, nisi cum aliis vnitatibus multitudinem componentibus sit connexa. Quod causale, siue accidentarium erit ad rem: posterior autem pars ex dictis *disp.* 15. manifesta est.

Propositio 8.

39 Vnum, & multa contrariè citra medium opposita sunt.

Quia plane sunt extrema opposita, iuxta *propos.* 2. & non contradictoria, siquidem aliud alterius negatio non est. Sunt ergo opposita contrariè; Citra medium autem; quia impossibile est quidpiam esse, quin sit vnum, aut multa, atque hæc impræsentiarum sint satis: quia de terminis huius disputationis mixtis cum aliis plura iam in præcedentibus dicta sunt.

QVÆSTIO IV.

Quid sit vniuersale.

40 QVatuor potissimum modis solet vox *vniuersale* vsurpari. Primò pro vniuersali in causando, quale est causa aut ad omnes; aut ad plerosque effectus concurrens, vt Deus, cœli, planetæ, & cæteræ huiusmodi. Secundò pro vniuersali in significando, quale est vox ad plura significanda se extendens, vti istæ, *viuens*, *animal*, *homo*, & similes. Tertiò pro vniuersali in repræsentando, quale est cognitio humana voci vniuersali respondens, & eadem plura, quæ talis vox significat, eodémque modo repræsentans. Quartò denique pro vniuersali in prædicando, aut etiam in essendo, quale est conceptus obiectiuus per cognitionem vniuersalem cognitus, per vocémque vniuersalem significatus. Ergo in præsenti de vniuersali hoc quarto modo vsurpato nobis sermo est.

Quod sic definit Aristoteles lib. 7. Metaphysicæ, 41
cap. 13. text. 45. *Hoc enim dicitur vniuersale, quod pluribus ineſſe natum est.* Et *lib.* 1. *Periherm. cap.* 5. ita habet. *Dico autem vniuersale, quod de pluribus natum est prædicari, singulare verò, quod non vt homo quidem vniuersale est, Plato verò eorum, quæ singularia sunt.* & lib. 1. Post. cap. 8. *Tamen verum est dicere necessariò, vnum esse de pluribus prædicandum. Nam si id non sit vniuersale sanè non erit. Esse igitur vnum quid oportet, idemque de pluribus non solum communi nomine prædicandum.* Et *lib.* 2. *Post. cap. vlt.* Loquens de vniuersali ait: *Quod est vnum præter multa, quodque in omnibus illis vnum ineſt.* Denique *lib.* 1. *de part. animal. cap.* 4. dicit: *Quæ enim in pluribus insunt, hæc vniuersalia appellamus.* Ex quibus has duas definitiones vniuersalis desumunt Authores communiter. *Vniuersale est vnum potens esse in pluribus. Vniuersale & vnum potens prædicari de pluribus.* Quarum primam essentialem, secundam descriptiuam dicunt, quia prius est in naturâ vniuersali posse esse in pluribus siue eis conuenire, quàm posse prædicari de pluribus; atque ita primum essentia, secundum verò proprietas vniuersalis reputatur.

Igitur vniuersale ita est vnum conueniens plu- 42
ribus, vt formaliter, seu logicè idem reperiatur in singulis; tametsi realiter, seu physicè distinctum in singulis, multiplicatúmve inueniatur. Hoc enim præ se ferunt verba Aristotelis, & experientia manifestat. Eumdem quippe conceptum obiectiuum vendicat sibi in mente nostrâ, eâdemque subinde voce significatur animal abstractum ab homine, & bruto, atque in ipsis per eorum differentias contractum; tametsi animal hominis, & animal bruti sumpta seorsim tum ab se inuicem, tum ab animali communi vtrique realiter distincta sint. De quo plura in sequentibus. Itaque defectu vnitatis aggregatum plurium cum distinctione conceptorum non est vniuersale, etsi in plura ipsa diuisibile, seu multiplicabile sit. Defectu autem identitatis in singulis compositum physicum non est vniuersale, quia licet sit vnum, & multiplicabile in plura, nimirum in partes, ex quibus constat; non tamen ita vt maneat idem in singulis formaliter, seu logicè. Defectu denique multiplicationis in plura essentia diuina non est vniuersalis; tametsi vna sit, & conueniens pluribus, nempe tribus personis, eadémque manens in singulis.

De quo vltimo puncto vide plura apud Conimb. 43
in Præf. Porphyr. quæst. 8. *art.* 4. vbi censent casu, quod eadem albedo in multis subiectis poneretur, tametsi essent multa alba sumpta adiectiuè, conceptum tamen albi etiam adiectiuè vsurpatum, nequaquam fore vniuersale respectu talium subiectorum defectu multiplicationis formæ albedinis in eisdem. In hoc tamen mihi non placent, quia sat est ad vniuersalitatem concreti albi in casu dicto, quòd illud ratione subiecti realiter sit multi-

tipli

tiplicatum, vt verè est in eis, de quibus est prædicabile, nempe in subiectis multis prædictis. Dummodo enim conceptus per rationem vnus re ipsâ sit plura, vniuersalis vtique erit, vndecumque illi proueniat illa pluralitas.

44 Ex quibus manifestè apparet præter voces communes pluribus conceptus obiectiuos vniuersales per voces ipsas significatos, & à rebus indistinctos necessariò asserendos esse, vt perspicuè docet Aristoteles, tum suprà, tum aliis in locis, & cum eo S. Thom. cæteique omnes Scholastici contra quosdam paucos Nominales ponentes vniuersalitatem dumtaxat in vocibus, in quorum sententiâ refellendâ non immoror, vtpotè, quæ iam ab omnibus etiam Nominalibus, seu Nominalium quoad alia sectatoribus despecta prorsus est. Videantur Conimbr. *in Præf. Porphyr. q. 1. art. 2.*

QVÆSTIO V.

Vtrum independenter ab operatione intellectus detur à parte rei vniuersale, aut aliqua vnitas multis communis; atque adeo minor vnitate numericâ, quâ vnum est in se quodvis singulare?

45 ARistoteles *lib. 1. Metaphysicæ, cap. 6. & lib. 7. cap. 8. & lib. 1. ethic. cap. 6. & alibi*, cui consentiunt S. Thom. 1 *part. quæst. 25. art. 1. & quæst. 84. art. 1.* & alij Scholastici, Platoni adscribit quamdam sententiam asserentem dari re ipsâ ante intellectus operationem naturas vniuersales præsertim specificas separatas à singularibus, & eis communes, vtpotè à quarum participatione ipsa singularia habent esse. Tametsi ab hac sententiâ tanquam absurda, tantóque Philosopho indigna multi conantur variis modis vindicare Platonem, vt sunt Iamblic. Apull. Eustra. S. Aug. & alij, de quo videantur Conimb. *in Præf. Porphyr. q. 1. art. 3.* Ouied. *contr. 3. Log. pun. 2.* & alij.

46 Secunda sententia, quam multi Thomistæ attribuunt Scoto *in 2. distinct. 3. q. 1. & 7. Metaphys. quæst. 18.* est, naturam pluribus communem formaliter ex naturâ rei esse distinctam à differentiis eorum, formalitérque subinde ex naturâ rei esse in se vnam ante intellectus operationem. Quo nihil videtur desiderari; quominus à parte rei independenter ab intellectu detur vniuersale. Cæterùm Merinero nobilis Scotista in Logicâ *cap. 1. de vniuers. disp. 2. quæst 1.* multis contendit demonstrare longè abfuisse Scotum ab istâ sententiâ; quod credo. Tametsi putem eam non longè abesse ab Scoti principiis. Nam vt distinctio formalis ex naturâ rei secundum Scotum cum identitate reali extremorum potest componi; ita è conuerso identitas, siue vnitas plurium formalis ex naturâ rei cum eorum distinctione reali bene posset componi. Bene ergo dici posset in Scoti principiis naturam humanam in omnibus, & singulis hominibus existentem non solùm esse distinctam formaliter ex naturâ rei ab eorum differentiis numericis, tametsi sit cum illis idem realiter (quod fatetur Scotus) sed etiam esse in se vnum quid multis commune formaliter ex naturâ rei, tametsi sit plura realiter. Sícque dari à parte rei vniuersale independenter ab intellectus operatione. Imò id tandem ab Scotistis necessariò fatendum esse, si volunt in suis principiis consequentiam seruare, latius probatum à nobis est suprà contra ipsos *disputat. 13. quæst. 5.* vbi de distinctione Scoticâ. Quo iure noster Fonseca *lib. 5. Metaph.* insistens vestigiis Scoti plane fatetur naturam specificam in signo quodam antecedente sui contractionem per differentias numericas vniuersalem esse ante omnem intellectus operationem, quia in eo signo habet vnitatem multis communem, atque adeo aptitudinem vniuersalis propriam, vt insit multis, & prædicetur de illis.

Sed verò Caiet. *cap. 4. de ente, & essentiâ, quæst. 6.* 47
paulò aliter intelligit, & sequitur Scotum, *vbi sup.* Cum quo etiam sentiunt Scotistæ Rada *tom. 2. contr. 3.* Merin. *suprà disputat. 1. quæst. 3.* & alij. Dicunt itaque naturam specificam in signo ante contractionem pet differentias numericas vnitatem quamdam negatiuam habere ante omnem intellectus operationem, in eo omnino consistentem, quòd talis natura pro tunc non est singularis; verùm non esse vniuersalem, quia ad vniuersalitatem requiritur vnitas positiua.

Reliqui tamen omnes Doctores tam Theologi, 48
quàm Philosophi vnanimiter asseuerant cum sancto Thoma *1. part. quæst. 29. artic. 7. & quæst. 85. art. 12.* Sæpéque alibi; ante operationem intellectus nullatenus dari vniuersale, aut vnitatem aliquam multis communem minorem vnitate numericâ.

Propositio 1.

Vniuersale illud Platoni adscriptum, de quo 49
num. 45. omnino chymericum est.

Primò, quia natura illa realiter à singularibus separata, & illis communis ex vnâ parte debet realiter esse ab illis distincta, quia ponitur realiter separata, aut separabilis ab ipsis: ex aliâ verò indistincta, quia ponitur communicabilis ipsis; siquidem natura specifica non aliter, quàm per identitatem communicatur indiuiduis. Quæ duo contradictoria sunt. Aut conuertendo. Natura specifica reperta in Petro realiter est idem cum ipso: ergo æquè repugnat eam, aut separabilem à Petro, aut aliis indiuiduis communem esse, atque repugnat Petrum aut à se ipso separabilem, aut aliis indiuiduis esse communem.

Secundò; aut illa natura realiter à singularibus 50
separata est quid increatum, aut quid creatum? Si quid increatum erit Deus, & consequenter Deus erit quid vniuersale per cætera entia contrahibile. Quod est ridiculum. Si verò quid creatum, id nequit non esse quid singulare per singularem actionem factum, vt cætera entia creata. Chymerica ergo est vndaquaque dicta natura realiter vniuersalis. Hæc satis in re comperta.

Propositio 2.

Natura specifica in nullo signo potest habere ex 51
naturâ rei vnitatem, quâ reddatur vna communis pluribus, atque adeò vniuersalis ante intellectus operationem.

Probatur: quia natura specifica nulla omnino distinctione distinguitur ex naturâ rei ante intellectus operationem à differentiis singularium, cum quibus realiter est idem, atque adeo in nullo signo potest ex naturâ rei esse sine talibus differentiis,

prout

provt opus erat, vt esset in illo indiuisa, seu non multiplicata per illas, & consequenter vna communis pluribus, ac pro signo alio multiplicabilis per differentias ipsas. Porro naturam specificam nullatenus distingui ex natura rei ante intellectus operationem à differentiis numericis singularium, cum quibus est realiter idem, *disp. 13. q. 5.* citatis monstratum est, vbi contra Scotistas affatim est probatum, chymericam omninò esse distinctionem ex naturâ rei formalem, quam ipsi ponunt inter formalitates identificatas realiter, quæ quidem clariùs adhuc cernitur impossibilis inter prædicata transcendentia, & formalitates, quas dicuntur transcendere, qualis est indiuiduatio respectu omnium formalitatum cuiuscumque indiuidui. Semel tamen admissâ huiusmodi distinctione formali ex naturâ rei inter naturam specificam, & omnes indiuiduationes, cum quibus ea est idem realiter, consequenter ponit Fonseca naturam specificam vnam, & communicabilem pluribus ante intellectus operationem in aliquo signo antecedente ipsas indiuiduationes, non quidem vnitate reali (realiter enim talis natura semper est multiplex) sed vnitate formali ex natura rei, quæ cum multiplicitate, & distinctione reali compatibilis censenda est, iuxta doctrinam Scoti, vti cum identitate reali compatitur distinctio formalis ex naturâ rei, vt *suprà* dicebam. Quocirca dictâ distinctione naturæ ab indiuiduationibus semel suppositâ, male impugnatur communiter opinio Fonsecæ; modò tamen meum non est talibus impugnationibus repugnare; sat fuerit exhibuisse solidam subuertentem distinctionem Scoticam formalitatum, cui Fonsecæ opinio subnititur.

Propositio 3.

52 Vnitas negatiua, quam Caiet. & alij ponunt in naturâ specificâ ante intellectus operationem, etiam est impossibilis.

Quia supponit distinctionem formalem ex naturâ rei inter naturam specificam, & differentias singularium, cum quibus est idem, quam distinctionem esse chymericam statuimus. In quo ampliùs non oportet morari.

53 Quod si in naturâ specificâ nulla vnitas est reddens illam vniuersalem ante intellectus operationem, neque in generica, neque in differentiali, neque in accidentali erit, vt constat. Nullumque subinde erit vniuersale, quod per intellectum non fiat, vt fert sententia communis penè omnium Doctorum.

QVÆSTIO VI.

Qualis sit vnitas ab intellectu oriunda, quâ constituitur vniuersale? Qualis item aptitudo eius ad essendum in pluribus, & ad prædicandum de illis?

54 SVppono vt certum fere apud omnes contra Caiet. *in opusc. de ente, & essen. cap. 4. q. 6.* Sot. *q. 3. vniuersalium*, & Zumel *1. p. q. 13. art. 7.* vniuersale nequaquam fieri per operationem aliquam intellectus agentis: quia intellectus agens non est potentia cognoscitiua, sed productiua simul cum actu Phantasiæ specierum intelligibilium, provt *suprà disp. 1. q. 2. sub finem* expositum est: vniuersale autem solùm per potentiam cognoscitiuam valentem concipere plura vt vnum effici potest; qualis dumtaxat est intellectus possibilis. Quo autem sensu dici possit intellectus agens abstrahere à materiâ obiecta, quorum species causat, ibidem etiam est declaratum. Supposito itaque, quòd vniuersale, atque adeo vnitas, quâ constituitur, per intellectionem efficitur, Quærimus, qualiter, & qualiter illud aptum euadat inesse pluribus, ac prædicari de illis.

Prima sententia est Nominalium, & Recentio- 55
rum non præscindentium obiectiuè; qui censent tunc ab intellectu nostro effici vniuersale, quando ille vnicâ cognitione plura simul cognoscit, atque complectitur obiecta; adeo tamen confusè, vt eorum non discernat pluralitatem: perinde enim apparere ea plura per talem cognitionem, ac si essent vnum; non quidem, quòd vnitas aliqua ex parte eorum repræsentetur, sed quòd ipsa eorum pluralitas repræsentatur confusè, totâ confusione se habente ex parte cognitionis. Vnde concludunt vnitatem vniuersalis neutiquam esse quid cognitum per dictam cognitionem, aut ex parte obiecti se habens, sed esse cognitionem ipsam, à quâ dumtaxat plura illa confusè cognita extrinsecè denominantur vnum. Ita cum Nominalibus à se relatis Petr. Hurt. *disp. 5. Metaph.* Arriag. *disp. 6. Logicæ.* Ouid. *contr. 3. Logic.* & alij. Qui consequenter arbitrantur ab eâdem cognitione, à quâ vniuersale habet esse vnum, habere quoque esse commune pluribus, atque adeo aptum inesse illis, ac prædicari de illis, citra omnem aliam formam superadditam realem, vel rationis.

Communior tamen tum Thomistarum, tum cæ- 56
terorum, qui præcisiones obiectiuas aut expressè defendunt, aut indubitatè supponunt, sententia est, vniuersale per cognitionem fieri repræsentantem plura vt vnum vnitate quadam rationis ex parte obiecti se habente, per ipsamque cognitionem cognitâ. Plerique tamen censent, aut certè supponunt, huiusmodi vnitatem rationis, quâ vniuersale constituitur, fictitiam esse, sicut sunt in sententiâ eorum omnia entia rationis. Plerique item arbitrantur eiusmodi cognitionem repræsentantem plura vt vnum eo ipso esse abstractiuam, seu præcisiuam conceptus obiectiui adunati à differentiis singulorum, quibus ille conuenit; quasi nequeant plura sub vnico conceptu adunari nisi per cognitionem abstrahentem, seu præscindentem conceptum ipsum à differentiis singulorum. Quam abstractionem debere esse negatiuam nonnulli censent. Alij positiuam etiam admittunt, vt non minus idoneam ad vniuersale efficiendum. Iam verò aptitudo, quam vniuersale habet, vt sit in multis, & prædicetur de illis, ab omnibus pene Doctoribus huius factionis ponitur in respectu quodam rationis ipsius vniuersalis ad sua inferiora facto per cognitionem alteram comparatiuam. De quibus omnibus singillatim dicemus.

Propositio 1.

Vniuersale nullatenus constitui potest per cogni- 57
tionem attingentem plura confusè absque aliâ vnitate per ipsam cognitâ, & ex parte obiecti se habente, provt cum Nominalibus putant Recentiores nuper relati.

Probatur

Probatur primò. Quia nisi plura appareant vnum cognoscenti, non fit vniuersale, quantumuis ea per vnicam cognitionem tangantur, vt Aduersarij ipsi fatentur. Alioquin Deus, & alij intuentes per vnicam cognitionem plura vt plura tangentes, vniuersale compingerent, quod est absurdum. Sed impossibile est plura apparere vnum, nullâ ipsorum apparente vnitate, siquidem vnum ex suo conceptu per vnitatem constituitur, vt notum est: ergo vt fiat vniuersale, aliqua vnitas plurium debet ex parte obiecti se habere distincta à cognitione, quâ fit, & per illam cognita, reddénsque vnum plura ipsa, constituénsque subinde cum illis ipsum vniuersale. Dicunt; vt plura appareant vnum sat esse, quòd attingantur per cognitionem confusam non discernentem differentias. Sed contrà. Aut ista confusio cognitionis in causâ est, vt plura cum vnitate appareant, aut secus? si primum, ergo ex parte obiecti talis cognitionis est vnitas. Si secundum. Ergo plura non apparent per illam vnum, quia nequeunt apparere vnum sine vnitate.

58 Aliter tamen probo plane per nullam cognitionem nostram quantumvis obscuram posse iuxta Aduersariorum sententiam plura apparere nobis vnum, provt ipsi necessarium putant ad faciendum vniuersale. Quoniam iuxta Aduersariorum sententiam, quidquid ab intellectu nostro cognoscitur, quantumvis obscurè, in se immediatè, non verò in substituto alieno attingitur per cognitionem: Ergo quidquid ab intellectu nostro cognoscitur, quantumvis obscurè, id ipsum omnino, & non aliud est in mente nostrâ obiectiuè, quod est realiter in se. Est clarum; quia si res cognita aliud esset in mente nostrâ obiectiuè ab eo, quod realiter est in se, hoc aliud loco rei, non verò res in se immediatè tangeretur per cognitionem, contra suppositionem, vt constat. Pergo. Ergo impossibile omninò est, vt ea, quæ in se re ipsâ sunt plura, obiectiuè in mente nostrâ sint vnum, quantumvis obscurè cognoscantur, nam essent aliud in mente ab eo, quod sunt in se, vt est notissimum. Ergo, & vt nobis appareant vnum, quod est idem ac esse in mente nostrâ obiectiuè vnum. Recognosce *proposit.* 5. *suprà q.* 3. statutam, & *proposit.* 10 statutam *disputat.* 13. *quæst.* 3. Igitur iuxta Aduersariorum sententiam de modo cognoscendi nostro per nullam nostram cognitionem possunt plura apparere vnum, provt opus est, vt per illam vniuersale fiat, etiam in ipsorum sententiâ. Tota ergo eorum Philosophia, quod ad rem attinet, & sibi inconstans, & plane falsa est.

59 Sed dicet aliquis. Si duo alba in eodem loco penetrarentur, vnum ea apparerent oculis, etiamsi in se, & per proprias species cognoscerentur ab ipsis: ergo bene possunt plura apparere vnum, quantumvis in se cognoscantur. Respondeo in casu penetrationis duorum alborum fore, vt ea non vnum, sed duo apparerent oculis, vt probat ratio facta. Visio tamen eorum in vno loco in causâ esset, vt falleretur intellectus putans ea vnum esse; id tamen non fieret absque interuentu vnius phantasmatis ab intellectu vtente iam specie alienâ subrogati pro vtroque. Quemadmodum vnum album visum simul in duobus locis oculis quidem vnum est, quia in se ab ipso cognitum: tamen, quia sub præsentiâ duplici, intellectui inde decepto sæpè duplex apparet, non in se quidem iam, sed in phantasmate duplici substituto, provt dicebamus *disp.* 10. *quæst.* 9.

Secundo; si constituitur vnicè vniuersale per vnitatem cognitionis, ab eâque solâ plura cognita denominari possunt vnum, quin vlla alia vnitas obiectiua interueniat, quoties per vnicam cognitionem quantumvis claram plura attingantur, efficietur vniuersale; siquidem nec claritas detrahit, nec confusio addit aliquid vnitatis. Quod tamen contra omnes est absurdum. 60

Tertiò; distinctio rationis, quâ ab intellectu distinguuntur. quæ sunt realiter indistincta, nullatenus potest consistere in distinctione reali, quâ distinguuntur inter se cognitiones, quibus illa tanguntur, vt contrà eosdem Authores probaui *suprà dictâ disputatione* 13. *quæstione* 9. Ergo neque vnitas rationis, quâ ab intellectu adunantur, quæ realiter sunt distincta, in vnitate reali cognitionis, quâ cognoscuntur, potest vllo modò consistere. 61

Quartò; vniuersale ita debet esse vnum commune pluribus; vt idem formaliter, seu logicè reperiatur in singulis, provt *suprà quæstione prima*, ex Aristotele, & experientiâ statuimus; sed hoc cum sententiâ Aduersariorum constare non potest; quia neque plura confusè cognita reperiuntur in singulis, neque eadem cognitio confusa plurium potest ad singula terminari: Ergo cum sententiâ Aduersariorum vniuersale Aristotelicum, & verum non potest constare. 61

Quintò. Fundamentum necessarium, vt intellectus noster faciat vniuersale pet adunationem plurium à suâ cognitione oriundam eorumdem plurium exacta similitudo est; vti fatentur omnes, & experientia manifestat, iuxta dicenda *infrà quæstione octaua.* Ob id enim à pluribus, quæ inter se dissimilia apparent, qualia sunt differentiæ omnes specificæ tum inter se, tum, cum generibus comparatæ; & alia huiusmodi obiecta, conceptum eisdem communem, atque adeo vniuersalem neutiquam abstrahere possumus, aut efformare. Ergo cum Aduersariorum sententiâ neutiquam possunt componi vniuersalia saltem generica. Probo consequentiam. Nam in Aduersariorum sententiâ ea plura, ex quibus erat abstrahendum, seu compingendum vniuersale genericum, neutiquam possunt nobis apparere exactè similia; quandoquidem neque apparent nobis præcisa, siue distincta obiectiuè à suis differentiis, de quibus est certum apparere nobis dissimiles, neque apparent nobis in substituto alieno, sed in se ipsis, quo pacto certum est etiam esse dissimilia inter se. Itaque in Aduersariorum sententiâ animal hominis idem conceptus est obiectiuus, ac rationale; & animal bruti idem ac irrationale; homoque integer indiuisim, vt est in se est in mente nostrâ obiectiuè, pariterque integrum brutum. Ergo eamdem dissimilitudinem habent in mente nostrâ obiectiuè animal hominis, & animal bruti, quam habent rationale, & irrationale, quamque re ipsâ inter se habent homo, & brutum: Ergo in sententiâ Aduersariorum nequaquam possumus defectu similitudinis requisitæ formare conceptum vniuersalem, atque genericum animalis communem homini, & bruto. Quod erat probandum. Recurrere autem ad connotata similia, tutum non est, vt multis monstrauimus in simili *disp.* 13 *q.* 9. Tum, quia sæpe numero prædicata generica non habent connotata similia. Tum, quia conceptus vniuersalis genericus non ex extrinsecis connotatis, sed ex prædicatis intrinsecis speciebus, & cum earum differentiis identificatis consurgit, vt satis ex se notum est.

Sextò.

Sextò. Ex dicendis circa sequentem hæc propositio confirmabitur.

Propositio 2.

64 Vnitas constituens vniuersale obiectiua est; ea nimirum, quam sortiuntur plura cognita, vt vnum ab vno phantasmate substituto, in quo ita cognoscuntur à nobis.

Hoc enim ipso, quòd cuncta cognita à nobis per species alienas, non in se ipsis, sed in phãtasmatibus sensibilibus, vt in quibusdã substitutis repræsentantur, prout latè monstrauimus *suprà disp. 2. q. 3.* vt ea, quæ re ipsâ sunt vnum, cognita in pluribus phantasmatibus multiplicata nobis apparent, atque adeo inter se distincta, vel præcisa obiectiuè; ita, quæ re ipsâ sunt plura, cognita in vnico phantasmate adunata nobis apparent, atque adeo obiectiuè, quod est vniuersale

65 Probatur autem hæc propositio, primò ex perspicuâ cohærentiâ, quam doctrina de modo nostro cognoscendi in substitutis alienis *q. illâ 3. traditâ* habet cum hoc puncto, & cum cæteris, quæ concernunt.

66 Secundò; quia nisi in substitutis alienis cognosceremus, quæ cognoscimus per species alienas, nequaquam possemus facere vniuersale, vt *dicta q. 3. conf. 4.* statuimus, insuperque modò probatur. Imprimis enim non possemus facere vniuersale extrinsecè constitutum per cognitionem absque vllâ vnitate rationis habente sed ex parte obiecti; eò quòd tale vniuersale prorsus repugnat, vt satis constat ex dictis *propositione 1.* sed neque possemus facere vniuersale constitutum vnitate obiectiuâ, quâ nobis plura apparerent vnum, quia cognoscentibus res in se ipsis, & non in substitutis alienis, vt nequeunt plura apparere ea, quæ sunt realiter vnum; proindéque nullam distinctionem rationis inter extrema identificata facere possunt, vt constat ex doctrinâ traditâ *disp. 13. q. 12.* ita neque unt apparere vnum, quæ realiter sunt plura, nulláque proinde vnitate rationis possunt plura inter se distincta adunari. Cuius vtriusque ratio à priori est, quam in *eadem q. 12.* atque etiam nuper *propositione 1.* exhibuimus, iuxta propositionem 5. haud dubiè euidentem *suprà q. 3.* statutam. Quia nimirum, quæ in se cognoscuntur, & non in substituto alieno, non possunt non esse apud cognoscentem, siue in eius mente obiectiuè id, quod re ipsâ sunt in se; atque ita non possunt esse obiectiuè in mente cognoscentis plura, quæ in se realiter sunt vnum, neque vnum, quæ in se sunt plura. Ex quibus patet idcircò nobis plura apparere vnum, cùm facimus vniuersale, quia ea à nobis non in se ipsis, sed in vno substituto phantasmate cognoscuntur, ac proinde vnitatem, quâ vniuersale à nobis factum in esse talis constituitur, aliam non esse ab eâ, quàm plura ipsa ab ipso phantasmate vno, in quo nobis apparent, obiectiuè in mente nostrâ sortiuntur, vt dicimus in propositione.

67 Quæ tandem inde tertiò probatur, quia cum doctrinâ eius bene cohærent quæcumque de naturâ vniuersalis tum Aristoteles, tum alij plerique Philosophi, duce experientiâ, conceperunt. Sit primum. Vniuersale ita esse vnum commune pluribus, vt idem ipsum formaliter, seu logicè reperiatur in singulis. Quod cum toto rigore euenit, dum intellectus noster idem phantasma sensibile subrogat ad concipiendum singula seorsim in statu contractionis, quod subrogarat ad concipienda omnia simul in statu abstractionis. Inde enim fit, vt licet plura, ex quibus vniuersale compingitur, à singulis seorsim acceptis, & ipsa singula ab se inuicem realiter, & physicè, & provt sunt in se, sint distincta, formaliter tamen; & logicè, & provt sunt in mente nostrâ obiectiuè distincta non sint. Itaque animal hominis, & animal bruti tum ab se inuicem, tum ab animali communi vtrique, atque adeo complectente vtrumque, realiter, & physicè in se ipsis distincta sunt; formaliter tamen, & logicè in phantasmate substituto, in quo nobis repræsentantur, vnum, & idem esse solent, atque ita idem, & eodem modo nobis apparent, vt experientia monstrat, eodemque propterea nomine significanda veniunt. Cæterum, quam. quam plerumque hæc ita eueniant, nihil est, quod vetet conceptum vniuersalem sæpe multiplicari à nobis in inferioribus etiam formaliter, & logicè secundum numerum dumtaxat, subrogatis scilicet, pro singulis, ex quibus coalescit, phantasmatibus distinctis numericè, sed exactè similibus: quo pacto nomina etiam eis respondentia numericè distincta esse solent. His tamen etiam in casibus idem conceptus communis pluribus dicitur reperiri in singulis non rigorosâ identitate, sed latâ, qualis exacta similitudo appellari solet, eo quod fundamentum est promptum identitatis, quam nuncupamus formalem, seu logicam, seu obiectiuam.

Secundum, quod omnes communiter circà vniuersalis structuram censent, est, vt intellectus concipiat plura vt vnum, atque ita faciat vniuersale necessarium omnino esse, quod ea appareant illi exactè similia. Quod tamen cum sententiâ non præscindentium, saltem quoad vniuersalia generica componi non potest, vt nuper monstrauimus. Cum nostrâ verò cohæret optimè, nam iuxta illam in singulis naturis specificis, quibus immediatè conuenit ratio generica, duas concipit intellectus noster rationes obiectiuè præcisas; alteram exactè similem in omnibus à similitudine exactâ phantasmatum substitutorum, & consequenter adunabilem ad constituendum vniuersale genericum: alteram in omnibus dissimilem à dissimilitudine pariter subrogatorum phantasmatum; & consequenter differentialem, & non adunabilem. e. g. animal hominis, & animal leonis omnino similia appareat nobis à similitudine omnimodâ phantasmatum substitutorum, & ideo vtrumque adunamus ad compingendum animal vniuersale, quod hominis, & leonis est genus: cùm tamen rationale hominis, & rugibile leonis dissimilia nobis appareant à dissimilitudine subrogatorum phantasmatum. Quòd si homo, & leo secundum totum, quod sunt, & in se ipsis, vti Aduersarij putant, conciperentur, non possent non apparere dissimiles, quo inadunabiles prorsus essent sub vno conceptu vtrique communi, atque adeò vniuersale genericum penitus pessum iret. Ex quo patet ad faciendum vniuersale genericum omninò necessarium esse præcisionem, quâ ratio generica ex parte obiecti à differentiis præscindatur. 68

Tertium, quod de vniuersali dicunt communiter Philosophi, est. Vniuersale per abstractionem fieri, quâ natura multis communis à differentiis singulorum abstrahitur. Quod in sententiâ non præscindentium obiectiuè locum non habet; benè tamen in nostrâ. Loquuntur enim Philosophi de abstractione propriè dictâ, quæ præcisio obiectiua est, vt nomen ipsum præse fert, eo quòd per hanc, 69

vt plurimùm, & regulariter fiunt vniuerſalia cuncta, & quædam eorum niſi per illam non poſſunt fieri, tametſi quædam alia poſſint per abſtractionem minus propriam, quæ non eſt præciſio obiectiua. Quod vt planè intelligatur, notandum eſt abſtractionem dici vniuersè in hac materiâ eum actum intellectus, per quem vt vnum concipiuntur, quæ re ipsâ ſunt plura; quæ duplex eſt. Propria & impropria. Propria, quæ eam rationem obiectiuam, formalitatémve, quam adunat, ex parte obiecti præſcindit ab aliis rationibus: abſtrahere quippè propriè præſcindere eſt. Impropria, quæ adunat ſolùm non præſcindendo; ſed complectendo ſuo conceptu omnes rationes obiectiuas rerum adunatarum. Vnde adunatio potius plurium, quàm abſtractio dici deberet; cùm tamen altera & adunatio ſit, & abſtractio. Quo iure ſatius fuerit dicere vniuerſale per adunationem plurium à nobis fieri; hanc autem aut abſtractiuam rationis adunatæ ab aliis, aut non abſtractiuam eſſe poſſe. Tametſi plerumque de facto interdúmque ex neceſſitate per abſtractiuam adunationem vniuerſale fiat. Etenim cùm differentia indiuidualis vltimata aliud non ſit à diſtinctione, quâ vnumquodque indiuiduorum ab aliis diſtinguitur, vt infrà oſtendemus, & hanc non reſpuat, ſed potiùs ſupponat ſimiſitudo exacta plurium, in quâ fundatur vniuerſale ex illis per adunationem compactum, iuxta dicta *num. præced.* conficitur plura quæque indiuidua omnino ſimilia quoad totum, quod re ipsâ ſunt, nullâ rélictâ formalitate, poſſe ab intellectu adunari, atque ita poſſe per adunationem non præciſiuam, ſeu non abſtractiuam vniuerſale fieri. Quod eueniet, ſi intellectus noſter pro eiuſmodi pluribus indiuiduis vnicum phantaſma ſubſtituat in ordine ad cognoſcendum totum, quod omnia illa, & ſingula re ipsâ ſunt; quo caſu nulla interueniet præciſio, vt conſtat ex doctrinâ traditâ *diſput. 2. quæſt. illâ 3. citatâ.* Quod ſimiliter euenire poteſt, dum vniuerſale accidentale ſumptum in concreto compingimus; cuius inferiora quoad totum, quod re ipsâ citrà omnem præciſionem poſſumus adunare ſub accidentali conceptu concretè ſumpto, vt ex dicendis in ſequentibus notum fiet. Regulariter tamen non videtur ita fieri à nobis vniuerſale ex pluribus indiuiduis, quantumuis omninò ſimilibus, ſed factâ præciſione obiectiua eius rationis, quæ adunatur à differentiis indiuidualibus; eò quòd dum intellectus vnicum phantaſma ſubſtituit pro cognoſcendis illis vno conceptu, regulariter non videtur tendere ex ſe vi principiorum, quibus mouetur, ad cognoſcendum talitates, ſeu differentias indiuiduales eorum, ſed tantum rationem ſpecificam; quo fit, vt hanc ab illis obiectiuè præſcindat, ſecundum doctrinam commemoratam nuper ex illâ quæſtione tertia. Cuius conſectarium quintum omnino ad rem videndum eſt. Pariterque videtur philoſophandum de vniuerſali accidentali etiam concretè accepto, vti regulariter fit, iuxtà dicenda infrà ſuo loco. Quomodo autem vniuerſale genericum ſine obiectiuâ præciſione rationis genericæ à differentiali niſi per adunationem abſtractiuam non poſſit fieri, ex dictis *num. præced.* conſtat. Similéque venit dicendum de vniuerſali differentiali, de aliiſque innominatis eſſentialibus vt condiſtinctis ab ſpecifico, provt ex dicendis in ſequentibus apparebit. Ex quibus omnibus palàm eſt, quod propoſuimus in præſenti, nempe vt plurimùm, & regulariter vniuerſalia cuncta fieri à nobis per adunationem abſtractiuam, & quædam eorum niſi per illam non poſſe fieri. Tametſi quædam alia poſſint per non abſtractiuam.

Quartum, quod de vniuerſali communiter exiſtimatur, & mihi videtur veriſſimum, eſt, illud ſolùm à cognoſcentibus abſtractiuè, ſiue per ſpecies alienas, non item à cognoſcentibus intuitiuè, ſiue per ſpecies proprias effici poſſe. Quod ſententiæ noſtræ præ cæteris clarè conſpicitur quadrare. Si enim cognoſcentes per ſpecies alienas, non in phantaſmatibus ſubſtitutis ſed in ipſiſmet immediatè attingerent obiecta cognita, non aliter vniuerſale, facerent quàm cognoſcendo, plura obſcurè, vt cum Nominalibus cenſent Recentiores ſuprà relati; cognoſcere autem plura obſcurè etiam cognoſcentibus per proprias ſpecies poteſt citrà dubium competere, quare & hi quoque poſſent vniuerſale facere contrà ſuppoſitam exiſtimationem communem Si tamen cognoſcentes per ſpecies alienas in phantaſmatibus ſubſtitutis cognoſcunt cuncta, vt nos cenſemus, atque adeò non aliter vniuerſale faciunt, quàm ſubſtituendo pro pluribus cognoſcendis ſimul vnum phantaſma; palam eſt nequaquam poſſe vniuerſale facere, qui cognoſcunt per proprias ſpecies; quia per proprias ſpecies nihil poteſt in ſubſtituto alieno cognoſci; cùm omnia cognoſcantur in ſe, vt eſt notum. 70

Propoſitio 3.

Vnitas conſtituens vniuerſale vnitas rationis 71
eſt non ficta, ſed ſuppoſitia, iuxta doctrinam ſuprà ſtatutam *diſp. 2. q. 3. conſect. 7.*

Nam vt conſtat ex propoſit. præced. vnitas conſtituens vniuerſale alia non eſt ab vnitate, quam plura cognita à nobis in vno phantaſmate ſubſtituto ab vnitate ipſius phantaſmatis ſortiri in mente noſtrâ dicuntur, quatenus in illo nobis vnum apparent, atque ita in mente noſtrâ obiectiuè vnum quid ſunt, tametſi in re ipsâ ſint plura. Huiuſmodi autem vnitatem ita eſſe vnitatem rationis, vt non fictitia ſit, ſed ſuppoſitia, ex doctrinâ illius conſect. 7. latiùs expoſitâ *diſp. 12.* conſtat, quæ ad rem recolenda, non repetenda eſt.

Hinc collige vniuerſale non conſiſtere in illo 72
phantaſmate ſenſibili, ſeu ſpectro, ſeu idolo præciſè ſumpto, quod intellectus noſter ſubrogat pro pluribus à ſe cognoſcendis, quando facit vniuerſale, vti nonnulli malè intelligentes ſententiam noſtram ſupponunt; quia huiuſmodi ſubſtitutum phantaſma, ſicut non eſt, quod abſolutè cognoſci dicitur, dum pro abſolutè cognoſcendis ſubrogatur, vt *q. illâ 3.* affatim explicuimus; ita abſolutè prædicari, aut poſſe prædicari de pluribus dici non poteſt, provt ad vniuerſale requiritur. Conſiſtit ergò vniuerſale in conceptu illo obiectiuo: qui ex pluribus cognitis vt vnum obiectiuè in mente noſtrâ compingitur, dum plura ipſa in vno ſubſtituto phantaſmate à nobis cognoſcuntur. De quo conceptu obiectiuo ſimpliciter, & abſolutè venit dicendum eſſe vnum quid commune pluribus, & prædicabile de illis, atque adeo vniuerſale.

Quæ autem contrà hanc, & præcedentes propoſitiones opponi poſſunt, abundè iam *q. 3. ſæpè illâ citatâ* diluta ſunt. 73

Pro

Propositio 4.

74 De potentiâ, quam vniuersale habet ad essendum in multis, & ad prædicandum de illis, perinde ac de aliis potentiis philosophandum est. Atque ita dicendum eam sumptam materialiter, & quasi physicè nihilo prorsus differre à fundamentis, vnde habet vniuersale denominari potens aut esse in multis, aut prædicari de illis; sumptam verò formaliter, seu logicè respectum quemdam rationis esse non fictum, sed supposititicium.

Pro cuius intelligentia notandum est pleraque potentias denominationes quasdam semiextrinsecas esse identificatas realiter partim cum subiecto, quod potens dicitur, partim cum possibilitate actus, partim cum aliis, quæ fundant eiusmodi denominationes. Quæ proinde sumptæ physicè, seu materialiter ab aggregato suorum fundamentorum non distinguuntur. Sumptæ verò logicè, seu formaliter actus quidam primi sunt ex conceptu suo, atque adeò respectus quidam inter subiectum, & terminum, iuxta doctrinam supra traditam *disputat. 2. quæstione 4.* & fusiùs *disputat. 8. quæstione 2. & sequentibus.* Sic potentia ignis ad comburendum realiter ab entitate ignis, & à possibilitate combustionis non differt. Formaliter tamen actus quidam primus est, quo ignis ad combustionem referri concipitur, eò quòd phantasma substitutum pro fundamentis talis actus è genere respectiuorum est. Quocirca respectus huiusmodi respectus rationis est non fictus, sed supposititicius, iuxta doctrinam sæpè citatam ex *disp. 2. q. 3.* atque ex *disp. 12.*

75 Similiter ergo potentia, quam habet vniuersale ad essendum in pluribus, materialiter, & quasi physicè nihilo differt ab eo conceptu obiectiuo, in quo vniuersale posuimus, & à possibilitate actus essendi in pluribus: formaliter verò, siue logicè actus quidam primus est ex conceptu suo, atque adeo respectus rationis non fictus, sed suppositius, iuxta dicta. Pariterque philosophandum est de potentia, qua vniuersale potens est prædicari de pluribus quæquidem diuersa ab alterâ est vtpote terminata ad diuersum actum. Actus quippè vniuersali competens essendi in multis, & actus prædicandi de illis diuersi sunt, vt iam expono.

76 Etenim actus prædicandi de multis denominatio semiextrinseca est, quâ natura vniuersalis passiuè dicitur prædicari de multis, putà prædicatione verâ; cuius denominationis fundamenta sunt prædicatio actiua, siue mentalis consistens in iudicio intellectus, siue vocalis, quæ affirmatio vocalis est, & conuenientia realis quâ natura vniuersalis verè conuenit illis multis, de quibus prædicari dicitur. Qui quidem actus prædicationis passiuæ sumptus formaliter respectus rationis est non fictus, sed supposititicius. Sicut & cæteri actus extrinsecè, aut semiextrinsecè denominantes iuxta generalem doctrinam datam locis citatis.

77 Actus verò essendi in multis vniuersali competens nequit consistere vt quidam censent, generatim acceptus in identitate reali naturæ vniuersalis cum multis, quia vniuersale accidentale significabile per verbum non identificatur realiter cum eis multis, relatè ad quæ est vniuersale, & de quibus prædicabile est. vt cernitur in loquutione, cursu, & similibus prædicabilibus sic de multis. *Petrus loquitur. Ioannes loquitur. Franciscus loquitur. Petrus currit. Ioannes currit. Franciscus currit*, &c. Neque consistit, vt alij putant, in inclusione naturæ vniuersalis in multis, quia neque includitur in multis, respectu quorum vniuersale est, vniuersale accidentale prædictum, vt patet in exemplis datis. Consistit ergo in conuenientiâ, quâ omne vniuersale re ipsâ conuenit eis multis, de quibus vt de subiectis prædicatur, siue per identitatem, siue per adhæsionem, siue aliter eis conueniat. Perinde enim est posse vniuersale multis inesse, ac posse eis sic conuenire, vt verè de illis fit prædicabile.

Ita tamen vniuersale est potens esse in multis, 78
& prædicari de multis, vt licet formaliter, & logicè sumptum idem indiuisim possit, aut etiam soleat in singulis reperiri, iuxta dicta *numero 67.* physicè tamen, & materialiter acceptum non indiuisim, sed diuisim, seu distributim illis conueniat; pariterque proinde & eis inesse, & de eis prædicari possit, vt dicebamus *quæstione 4.* & omnes confitentur communiter. Itaque animal commune homini, leoni, & equo, animal hominis, & animal leonis, & animal equi, quæ realiter inter se distinguuntur, complectitur in suo conceptu. Proindeque dum talis conceptus homini, leoni, & equo figillatim tribuitur, sic distribuitur, seu diuiditur, vt homini animal hominis, leoni animal leonis, & equo animal equi solummodò tribuatur.

Superest notandum duplex à multis dialecticis 79
distingui hic vniuersale consentaneè ad doctrinam traditam, Metaphysicum scilicet, & logicum. Vniuersale metaphysicum dicunt naturam abstractam à differentiis inferiorum, ad vnumque subinde conceptum obiectiuum redactam: eò quòd proprium Metaphysicorum est ita considerare naturas, de quibus disputant aut tractant. Vniuersale autem logicum vocant naturam communem, prout potentem formaliter inesse multis, & prædicari de illis; quia ad logicos spectat naturam multis communem ad sua inferiora comparare. Vnde concludunt vniuersale metaphysicum constitui præcisè per vnitatem rationis cadentem suprà naturam re ipsâ multiplicem. Vniuersale autem logicum addere insuper potentiam formalem, quâ expressè ea natura adunata concipitur potens inesse multis, aut etiam prædicari de illis. Cæterùm his appellationibus non multùm est hærendum. Nam & vnitas rationis, quâ vniuersale metaphysicum constitui dicitur, vnitas logica, siue secunda intentio logica nuncupatur, ipsumque vnum totum logicum ad distinctionem totius physici, atque etiam metaphysici iure optimo dicitur. De quo alibi.

Postremò obseruandum est: vniuersale, quod- 80
cumque illud sit, bifariam vsurpari posse. Primò adiectiuè, siue, vt alij dicunt, pro subsituto, hoc est pro naturâ, vt subest vniuersalitati, siue vt eam connotans in obliquo. Secundò substantiuè, siue, vt dicunt alij, pro constituto: hoc est, pro composito dicente ex æquo & in recto naturam, & vniuersalitatem. Id, quod omnibus concretis ex subiecto, & formâ commune est, vt iam non semel in superioribus dictum reliquimus, præsertim *disput. 2. quæstione 4. & disp. 9. q. 1. & 2.*

Consectaria Præcedentis doctrinæ.

Consectarium 1.

81 In actuali contractione, quâ vniuersale contrahitur ad singula sua inferiora, siue per actualem prædicationem, siue per alium actum, non retinet eamdem vniuersalitatem, quam antea in suo statu abstractionis, siue adunationis habebat.

Sententia est communis, & satis constans ex dictis. Indeque declarari ampliùs, & confirmari potest. Quia qui dicit *Petrus est homo*, non identificat cum Petro omnem humanitatem contentam sub conceptu vniuersali hominis; sed aliquam. Et, qui dicit; *Homo est animal*, non identificat cum homine omnem animalitatem, quam animal vniuersale complectebatur anteà, sed aliquam; & in cæteris pariter. Alioquin omnes eiusmodi propositiones essent falsæ: quod est absurdum. Similiter, qui concipit hominem vt conuenientem soli Petro, aut animal vt conueniens soli homini, conceptus hominis, & animalis ampliores anteà contrahit, vt iam non omnem humanitatem, & omnem animalitatem, quam anteà, complectantur; sed aliquam; siquidem nec Petro omnis humanitas, nec homini omnis animalitas, sed aliqua solùm re verâ conuenit. Non ergo in actuali contractione retinet vniuersale eamdem vniuersalitatem quam in statu abstractionis, siue adunationis habebat.

82 Sed est aduertendum. Regulariter, & vt plurimum conceptum anteà vniuersalem per actualem contractionem non manere determinatum, sicut est conceptus subiecti, de quo prædicantur, sed vagum, eoque modo indifferentem ad alia subiecta, sicut & vox, quâ significatur, indifferens est. Ita enim euenit cùm dicimus. *Petrus est homo: Homo est animal*, qui est modus ordinarius contrahendi vniuersalia. Dico tamen *regulariter*, & *vt plurimùm*, quia interdum euenit oppositum. Vt cùm dicimus, *Petrus est hic homo: Homo est hoc animal*. Quam doctrinam latiùs expositam, & probatam reperies *suprà disp.* 2. *q.* 3. *consect.* 4. *circa medium.*

83 Quam autem vniuersalitatẽ habeat in actuali prædicatione conceptus, qui de subiecto vniuersali, seu distributo, seu non distributo prædicatur, *inferiùs disp.* 18. vidimus, vbi de terminorum suppositione sermo nobis sit.

Consectarium 2.

84 Vniuersale propriè dictum non est conceptus vagus complectens multa vagè, seu disiunctiuè hoc est, vnum, vel aliud, vel aliud sub disiunctione sed determinatus complectens multa determinatè.

Hoc consectarium contrà Petr. Hurt. est, docentem, seu supponentem oppositum *disp.* 5. *Metaph. sec.* 10. §. 157. & 175. sed illud tenent Arriag. *in log. disp.* 6. *sec.* 6. *subs.* 2. Ouied. *controu.* 3. *log. pun.* 8. & alij communiter. Probatur autem, non vt probat Ouied. quia per actum vagè attingentem plura, hoc est; vnum, vel aliud, vel aliud sub disiunctione necessariò debeant illa tangi vt distincta, non verò vt vnum. Hoc enim falsum est, quia dum intellectus noster in vnico subsituto phantasmate vagè cognoscit multa, vnum vtique apparent illa, vt experientia monstrat; sed quia conceptus vagus, seu disiunctiuus, qui per singularia vagatur, quâ talis est, non reputatur vniuersalis in communi existimatione. Ob id enim hęc propositio, *aliquis homo currit*, non vniuersalis, sed de subiecto vniuersali, sed particularis, seu de subiecto particulari ab omnibus reputatur, & dicitur. Cuius ratio à priori est, quia conceptus vniuersalis multa debet in se complecti, quibus per quamdam sui distributionem communis sit, vt ex superioribus liquet. At conceptus vagus prædictus vnum dumtaxat ex multis complectitur in se re verâ; tametsi, non determinatè; sed vagè, quo fit, vt ex illis omnibus quadamtenus communis sit non per distributionẽ, sed per disiunctionem. Quo iure si quis illum vniuersalem minus propriè per analogiam ad alterũ appellare voluerit, non multum renuam. Hoc tamen pacto vniuersale vsurpatum eamdem retinebit in actuali prædicatione vniuersalitatem, quam habebat anteà; vt ex dictis *consect.* 1. colligere est.

Consectarium 3.

Vniuersale tum per abstractionem negatiuam, 85
tum etiam per positiuam effici potest.

Abstractio, siue præcisio negatiua appellatur, quâ cognoscitur vna rei formalitas, ignoris aliis, cum quibus illa est idem. Abstractio verò positiua dicitur, quâ cognoscitur vna rei formalitas vt condistincta ab aliâ, vel aliis simul cognitis, cum quibus illa idem est. Ergo prior pars consectarij apud omnes est in confesso, qui præcisiones obiectiuas admittunt. (Qui enim negant impropriè solùm, & abusiuè dicere possunt; dicunt tamen per abstractionem negatiuam vniuersale fieri.) Et probatur, quia nihil verat cognosci à nobis animal, e. g. vt vnum, atque commune multis, ignotis penitus differẽtiis rationalis, & irrationalis, cum quibus illud re ipsâ est idem, vt experientia docet. Quod est fieri à nobis vniuersale per abstractionem, seu præcisionem negatiuam.

Secunda verò pars consectarij non adeò est com- 86
munis. Negant enim illam nonnulli putantes, hoc ipso, quòd animal e.g. cognoscitur à nobis vt positiuè cõdistinctum à rationalitate hominis, à rugibilitate leonis & ab aliis huiuscemodi differentiis non posse non concipi contractum per differentias ipsas, atque adeo non vniuersale, quod est per abstractionem positiuam vniuersale fieri non posse. Fallũtur tamen, quia nihil prohibet concipere nos animal vt vnum, atque commune pluribus, quantumuis illud concipiamus positiuè distinctum à differentiis singulorum. Cùm enim animal hominis, & animal leonis, vt condistincta à rationali, & rugibili sint ex conceptu suo exactè similia, poterunt vtique vt sic condistincta à rationali, & rugibili sub vnico conceptu adunari, siue concipi vt vnum: Siquidem fundamentum adunationis plurium exacta eorum similitudo est. Quo fiet vt animal vnum commune pluribus appareat, simulque positiuè distinctum à differentiis singulorum. Quod est per positiuam abstractionem vniuersale fieri.

Ex quo patet ad contractionem naturæ aliàs vni- 87
uersalis auferentem, & impedientem eius vniuersalitatem non satis esse, quòd ea concipiatur vt positiuè condistinctè à differentiis inferiorum, in quibus ea reperitur, sed insuper esse necessarium, quod concipiatur in ipsis multiplicata, aut etiam determinata ad singula per coniunctionem: cum talibus differentiis, vt iam ampliùs declaro.

Con

Consectarium 4.

88 In contractione vniuersalis ad sua inferiora duo regulariter interueniunt; Nempe & multiplicatio obiectiua eorum, quæ prius apparebant vnum; & coniunctio obiectiua eorumdem cum differentiis ipsorum inferiorum, cum aliisve formalitatibus in illis repertis; interdum tamen primum inuenitur sine secundo.

Etenim tunc dicitur vniuersale contrahi ad sua inferiora, quando conceptus illis antea communis, eoque iure latiùs patens, quasi constringitur, seu coarctatur, atque limitatur in singulis. Id autem fit cum intellectus noster naturam antea vniuersalem multiplicatam, atque distinctam vti re ipsâ est, concipit in suis inferioribus, atque adeo etiam coniunctam cum inferiorum differentiis, cum aliisve formalitatibus in eis repertis, quando ab illis fuerat abstracta, siue præcisa, vti regulariter euenit. Quando enim natura re ipsâ multiplex per adunationem non abstractiuam, seu non præcisiuam facta fuerat vniuersalis, & euenire potest interdum, iuxta doctrinam suprà traditam n. 6. 9. tunc quidem ea per solam sui multiplicationem obiectiuam contrahenda venit citra omnem coniunctionem eius cum differentiis, formalitatibusve ab eâ præcisis, quæ in tali casu nullæ sunt. Itaque contrahere vniuersale genericum ad suas species, nihil est aliud, quam concipere illud multiplicatum in illis, coniunctumque cum illarum differentiis specificis. Pariterque de vniuersali differentiali, de aliisque essentialibus innominatis philosophandum est, iuxta inferiùs dicenda. Contrahere autem vniuersale specificum ad sua indiuidua similiter nihil est aliud regulariter, quàm concipere illud multiplicatum in illis, coniunctumque cum illorum differentiis numericis. Interdum tamen dumtaxat est concipere illud in indiuiduis multiplicatum citra omnem coniunctionem cum differentiis. Tantumdemque venit dicendum de contractione vniuersalium accidentalium in concreto sumptorum, vt ex dicendis apparebit.

Consectarium 5.

89 Natura abstracta ab vno indiuiduo, siue à differentiâ eius numericâ non est vniuersalis, neque vnitatem habet mediam inter vnitatem vniuersalis, & vnitatem singularis. Si autem abstrahatur à multis, vt fieri potest, quamuis sint eorum aliqua impossibilia, vniuersalis erit.

Prima pars huius consectarij eatenus est contra Petr. Hurt. *disp. 5. Metaph. sec. 9.* & Smiglecium *disp. 4. log. q. 4.* quatenus asserunt naturam abstractam ab vno indiuiduo, eo ipso ab omnibus, & pro omnibus esse abstractam, & consequenter vniuersalem esse. Eam autem ferè omnes alij communiter tenere videntur, & probatur. Quia natura abstracta ab vno indiuiduo eius indiuidui propria est: ergo nequit esse aliis communis. Tum de eo dumtaxat indiuiduo est prædicabilis, quia cum eo solo est re ipsâ identificata: ergo non est vniuersalis. Natura quippè vniuersalis, & communis pluribus, & prædicabilis plutibus esse debet, vt constat. Confirmatur, & declaratur. Quia natura vniuersalis ita est vna ratione nostrâ, vt re ipsâ sit plures; inde enim habet esse communem pluribus, & prædicabilem de pluribus, vt ex superiùs dictis satis est notum: sed natura abstracta ab vno indiuiduo re ipsâ non est plures, sed vnica: Ergo.

90 Sed arguunt Aduersarij primò. Natura abstracta ab vno indiuiduo cognoscitur sine vlla singularitate: Ergo abstrahitur ab omni singularitate, quia abstrahi ab aliquo, & cognosci sine illo idem est in præsenti: Ergo natura abstracta ab vnico indiuiduo, eo ipso est abstracta ab omnibus, atque adeo vniuersalis. Egregia æquiuocatio. Abstrahi vnum ab alio, provt ad præsentem rem attinet, non est vtcunque sine illo cognosci, sed cognosci sine illo suppositâ identitate reali amborum; alioquin, qui cognosceret integrum Petrum, nullo alio homine cognito, conceptum obiectiuum haberet abstractum à multis, & consequenter vniuersalem, quod est ridiculum. Igitur, qui abstrahit naturam ab vno indiuiduo, etsi eam absque vllâ singularitate sicut & absque vllo alio integro indiuiduo cognoscit; non tamen abstrahit illam à pluribus abstractione ad rem pertinente, idoneâque ad faciendum vniuersale.

Deinde arguunt. Qui abstrahit naturam ab vno 91
indiuiduo, non magis clarè cognoscit illud, quàm reliqua similia: Ergo cõfundit illud cum aliis: Ergo conceptum habet confuso quodam modo abstractum ab omnibus, atque adeo communem omnibus, & prædicabilem de omnibus. Et confirmari potest; quia aliàs ad faciendum vniuersale omnibus indiuiduis commune, ab omnibus expresè facienda esset abstractio naturæ, quod videtur à praxi alienum, imò impossibile. Nemini enim possunt simul occurrere omnia indiuidua, vt ab illis naturam abstrahat.

Respondeo ad argumentum. Qui abstrahit na- 92
turam ab vno indiuiduo magis clarè cognoscere illud, quàm reliqua, quæ penitus ignorat; siquidem cognoscit illud quoad naturam cum præcisione à differentiâ, reliqua verò, quoad nihil cognoscit, vt supponimus. Et quamuis cognitio abstractiua naturæ vnius indiuidui à differentiâ eius confusa ob id quodammodo dici possit, sed non confusione confundente tale indiuiduum cum aliis, quo pacto confundi dicuntur, quæ per eamdem cognitionem, sed indistinctè, siue ignotâ ipsorum distinctione, attingũtur. Vnde abstrahens naturam ab vno tantum indiuiduo non habet conceptum vllomodò abstractum ab omnibus abstractione, de quâ hîc tractamus; atque adeo neq; communem omnibus; nec prædicabilem de illis. Ad confirmationem respondeo: ad faciendum mediâ abstractione vniuersale commune omnibus indiuiduis ab omnibus omnino debere naturam abstrahi. Ad hoc tamen non requiri, quòd omnia distinctè occurrant menti abstrahentis; sed sufficere occurant aliqua, aut etiam vnicum, vndemens excitetur ad concipiendum vno conceptu tum eorum, illiusve, tum omnium illis similium naturam cum præcisione à differentiis, quod non solùm possibile, sed praxi consentaneum est. De quo iterum redibit sermo *q.* 8.

Quod si vniuersale specificum, vt tale sit, pluribus 93
eget indiuiduis, ex quibus illud abstrahatur, siue adunetur; etiam vniuersale genericum egebit pluribus speciebus, & quodvis aliud vniuersale pluribus eorum inferiorum, respectu quorum vniuersale est.

Aduerto tamen Conimbr. *in Præf. Porph. q. 8. art. 3.* vbi punctum hoc tractant, asserere concre- 94
tum hoc *creator*, tametsi soli Deo conueniat, vniuersale esse, quia forma eius est creatio communis: sed mihi non placent, quia quidquid sit de formâ concreti, si illud in se nullomodò est multiplex, sed vnicum tantùm, vndecunque ei proueniat vnitas, & consequenter neque in mente nostrâ est vnum multis commune, atque adeò conueniens multis,

& prædicabile de illis, non potest esse vniuersale, vt ex definitione vniuersalis ab omnibus recepta constat.

95 Iam secunda pars consectarij aliàs communis contra vnum, aut alterum est sentientem oppositum. Probatur tamen; quia omnis vnitas aut constituit vnum commune pluribus communitate vniuersalis, aut constituit vnum non ita pluribus commune; non enim datur medium, cum sint extrema contradictoriè opposita. Si primum; est vnitas vniuersalis. Si secundum; vnitas singularis: Ergo vnitas media repugnat: Ergo vnitas naturæ abstractæ ab vno indiuiduo non media, sed singularis vnitas est.

96 Dices, præscinditur à singularitate: Ergo non manet ex suo conceptu vnitas singularis. Distinguo antecedens. Præscinditur à singularitate formali: concedo: fundamentali, siue reali: nego: & nego consequentiam; quia vt aliquid dicatur vnum vnitate singularis, sat est fit illud indistinctum ex conceptu suo à singularitate fundamentali, siue reali; eo ipso, quod singularitas ex prædicatis est transcendentibus omnes omninò formalitates cuiuscunque indiuidui, vt pluribus exponam inferiùs.

97 Denique tertia pars consectarij contra Petr. Hurt. Qui licet loco citato teneat naturam ab vnico indiuiduo abstractam vniuersalem esse, vt vidimus, requirit tamen ad id, vt talis naturæ plura indiuidua sint possibilia. Vnde *disp. 5. log. sect. 3.* enixè contendit casu, quòd aliqua species vnum dumtaxat habeat indiuiduum possibile, vt de speciebus Angelorum censent Thomistæ, neutiquam posse talem speciem vniuersalem esse. Cuius sententiæ etiam sunt Rub. *cap. de specie, q. 4.* Arriag. *disp. 7. log. subs. 2.* & alij Recentiores: sententiam tamen nostram tenent communiter Thomistæ cum Cajet. *1. p. q. 13. art. 9. §. Aduerta hic, & cap. 3. de ente, & essentiâ, & cap. de specie dub. 3.* Pro eâdemque Conimb. *in Præf. Porph. q. 8. art. 3.* referunt S. Th. Capr. Soncin. & alios. Qui cùm doceant singulas Angelorum species vnicum tantùm indiuiduum habere posse; censent nihilominus tales species vniuersales posse esse respectu talis indiuidui, & aliorum ratione nostrâ conceptibilium. Ratio autem huius sententiæ est, quia nihil est, quod vetet naturam chymericam aliquod ex conceptu suo obiectiuo prædicatum habere exactè simile, & æquale prædicato naturæ veræ, vt patet ex naturâ compactâ ex homine, & leone identificatis, quæ nequit non habere ex conceptu suo prædicatum hominis exactè simile, & æquale prædicato hominis veri: ergo neque erit quidpiam quod vetet prædicata illa exactè similia, & æqualia naturæ chymericæ, & naturæ veræ sub vnico conceptu adunari ab intellectu nostro, siquidem ad huiusmodi adunationem præter exactam similitudinem, & æqualitatem prædicatorum nihil aliud requiritur, vt vel ipsa experientia ostendit, constabitque ampliùs ex dicendis *infrà q. 8.* Talis igitur vnus conceptus talibus naturis veræ, & chymericæ communis erit, & prædicabilis de illis, vtpote ab ambabus abstractus, proindeque vniuersalis propriissimè, vt ex definitione constat.

98 Dices: vniuersale est potens esse in multis: Ergo debent illa multa esse posse, atque adeo esse possibilia, vt vniuersale re verâ sit potens esse in illis. Caue æquiuocationem. Distinguo antecedens: Vniuersale est potens esse in multis determinatè, & semper in statu absolutè existentiali, nego antecedens; est potens esse in multis vel in statu existentiali, vel in statu quiditatiuo, iisque vel absolutis, vel conditionatis, iuxta diuersas materias vniuersalitatis, concedo; & nego consequentiam. Quia etiam chymeris in statu quiditatiuo, aut etiam existentiali conditionato conueniunt sua prædicata vniuersalia, hæcque proinde concipi possunt vt potentia illis inesse; atque de illis prædicari intra huiusmodi status, vt est notissimum.

99 Deinde obiici potest. Ens rationis dicitur ens per analogiam tantùm ad ens reale: Ergo nequit dari conceptus vnus vniuersalis, & communis enti reali, & enti rationis: Hìc etiam æquiuocatio cauenda est. In ente enim rationis ficto duplex venit ratio entis considerandа; nimirum ratio entis ficti, & ratio entis intentionalis. Prima ex parte obiecti se habet, per actumque fingentem cognoscitur, realisque est ex genere, siue ex conceptu suo, provt reale intentionali opponitur tametsi sæpe non sit vera, quia sæpe non est in se, vt concipitur. Secunda per actum fingentem non cognoscitur, ab eo tamen desumitur, quatenus obiectum medio illo intentionaliter, seu obiectiuè dicitur esse, seu existere in mente cognoscentis, proindeque à potentiâ, quam habet ad sic intentionaliter existendum, ens intentionale, seu ens rationis appellatur, quæ ratio entis vera quidem est, non tamen realis, provt reale intentionali opponitur, sed intentionali, quia tale obiectum verè potest obiectiuè existere in mente cognoscentis, tametsi verè non possit existere in se à parte rei. De quo plura sunt dicta à nobis suprà *disp. 12.* Itaque ens impossibile duplici titulo dicitur ens. Primò, quia verè est potens existere intentionaliter in mente illud cognoscentis, & hoc pacto analogicè tantùm conuenit in solo nomine cum ente reali, quia potentia ad existendum intentionaliter, & potentia, ad existendum realiter non habent omnimodam similitudinem, vt in vnicum conceptum vniuersalem coire possint, sed aliqualem dumtaxat, quæ analogia dicitur. Secundò, vel quia verè est id, quod de suo est, ex suo conceptu obiectiuo: vel quia tametsi fictitiè, etiam est suo conceptu obiectiuo potens realiter existere similiter ac verum ens; tale enim à fingente concipi potest. Atque ita in vtrâque ratione entis vnicâ, vniuersali, & vniuocâ cum ente reali, & possibili potest conuenire. Pariterque in aliis rationibus obiectiuis, quæ præcisè spectatæ cum similitudine omnimodâ sunt in vtroque conceptibiles. Ex quo patet ad obiectionem. Quam quidem doctrinam, quia multi non animaduerterunt, ideo conceptus vniuersales, vniuocéque communes entibus realibus, & chymericis, abs iure tamen abnegarunt.

Consectarium 6.

100 Vniuersale, quod metaphysicum appellant, per adunationem naturæ re ipsâ multiplicis seu abstractiuam, seu non abstractiuam fit. Vniuersale autem logicum insuper per comparationem, qua natura adunata potens concipitur inesse multis, aut etiam prædicari de illis.

Vtraque pars communis est, & ex dictis in superioribus satis conspicua. Quod dubitant hìc aliqui, est: An comparatio, per quam fit vniuersale logicum, sit simplex aut composita; hoc est an sit apprehensio simplex, vel potius iudicium? Et quidem non esse iudicium, quo natura vniuersalis de suis inferioribus affirmatur, certum est apud omnes

omnes, contra nescio quos tacito nomine citat Rub. *q.6.* Quia per tale iudicium potius desinit esse vniuersalis natura, vt vidimus consect. 1. solùm ergo potest esse dubium de iudicio, quo iudicatur natura vniuersalis potens esse in multis, aut prædicari de illis.

101 Dico vniuersè per nullum iudicium nostrum effici vniuersale, aut aliquod aliud ens rationis seu suppositicium, seu fictum. Quia cùm ad omne iudicium nostrum præsupponatur apprehensio simplex obiecti iudicati, vt *suprà disp. 2. q. 4 consect. 2.* statuimus; quando aliquod iudicium nostrum circà aliquod ens rationis versatur, iam præsupponit illud factum per præuiam apprehensionem, atque adeò non facit, vt pluribus explicatum est suprà *disp. 12.* vbi vidimus etiam, quomodo propter eumdem titulum, inter alios, per nullum actum voluntatis, alteriusve potentiæ appetitiuæ, vt præsupponentem cognitionem sui obiecti, aliquod ens rationis effici possit.

102 Quod autem neque à Deo, neque ab Angelis, neque ab alio quopiam cognoscente per species proprias possit vniuersale fieri ex dictis *in disp. citata*, atque etiam in præsente satis est notum.

Consectarium 7.

103 Potentia ad essendum in multis, quâ vniuersale logicum constitui dicitur, proprietas quædam est vniuersalis metaphysici, quemadmodum prædicabilitas, siue potentia vt prædicetur de multis, proprietas vniuersalis logici dici solet. Quæ subinde proprietas mediata erit vniuersalis metaphysici.

Ratio est; quia hoc ipso, quòd natura per adunationem ex multis facta est vna, atque adeo vniuersalis metaphysicè, consequenter euadit potens inesse eisdem multis, siue eis conuenire, vt conuenit prædicatum subiecto. Ad quod rursus consequitur, vt possit prædicari de illis, quod est potentiam dictam ad essendum in multis esse immediatam proprietatem vniuersalis metaphysici, mediatam autem eiusdem potentiam, vt prædicetur de multis, quæ propterea proprietas erit immediata vniuersalis logici, si hoc, vt ponimus, constituitur per illam ad essendum in multis.

Consectarium 8.

104 Eodem iure dicendum est proprietatem vniuersalis metaphysici esse subiicibilitatem respectu eorum, quæ de ipso possunt prædicari; atque adeo etiam præuiam potentiam, vt subsit illis tanquam subiectum prædicato.

Ratio conspicua est; quia quidquid à nobis est conceptibile, quemadmodum confestim à nobis est prædicabile de illis, quibus conuenit, vt subiectis; ita confestim quoque à nobis est subiicibile illis, quibus conuenit vt prædicatis; atque ita sicut citra prædicationem concipi potest inesse illis, quibus conuenit vt subiectis; ita pariter citra prædicationem concipi poterit subesse illis, quibus conuenit vt prædicatis, vt est notissimum: sed vniuersale metaphysicum à nobis conceptibile est, vt constat. Ergo.

105 Solùm dubitare quis poterit, quibusnam prædicatis sit subiicibile vniuersale, quorumnamve prædicatorum possit subiectum esse? Dico imprimis, prædicatione indirectâ iis omnibus subiicibile esse, de quibus prædicatione directâ prædicabile est: putà factis prædicationibus per verbum substantiuum *esse*, vt semper fieri possunt, tametsi sæpe etiam possint fieri per alia verba iuxta doctrinam suprà datam *disp. 2. q. 4. confes. 1.* Ratio est; quia cùm verbum *esse* substantiuum significet identitatem extremorum, quæ non potest non mutua esse, quidquid prædicatur verè de aliquo, eidem verè quoque subiici potest, saltem prædicatione indirectâ. Quænam autem prædicatio directa dicatur *q. illâ 4. citatâ* consect. 4. exposuimus. Itaque, quia homo e. g. de Petro, Ioanne, Francisco &c. directè prædicabile est ita, *Petrus est homo: Ioannes est homo: Franciscus est homo:* &c. idcirco eisdem est indirectè subiicibilis sic, *Homo est Petrus: Homo est Ioannes: Homo est Franciscus*, &c. Facta nimirum hominis contractione, eiusque vniuersalitate amissâ in his indirectis prædicationibus æque ac in illis directis, iuxta doctrinam paulò ante consect. 1. statutam. Ex quo patet, quomodò non minus sit proprietas vniuersalis posse subiici suis inferioribus indirectè, quam posse prædicari directè de illis.

Deinde prædicatione directâ iis omnibus præ- 106
dicatis est subiicibile vniuersale, quæ illi directè conueniunt, quæ multa esse solent essentialia, & accidentalia. e. g. homini conuenit directè esse animal, esse rationalem, esse admiratiuum, esse risibilem, esse diuersum à bruto, esse coloratum, esse quantum, esse relatum, esse alicubi, &c. quibus propterea prædicatis directè est homo subiicibilis. Esse tamen hominem directè his prædicatis subiicibilem non est proprietas eius in quantum vniuersalis (sicut esse indirectè subiicibilem Petro, Ioanne, & Francisco, &c.) sed in quantum hominis, eo quod per talem subiicibilitatem non est homo multiplicabilis in talia prædicata, (sicut per subiicibilitatem, quâ Petro, Ioanni, & Francisco, &c. subiici potest) ob id enim quoduis hominis indiuiduum nullatenus vniuersale eisdem prædicatis, eodemque modo directè subiicibile est. De Petro enim, non minus quàm de homine est prædicabile directè esse animal, esse rationalem, esse risibilem, &c.

Ex quibus patet ex eo, quod aliquid sit vnum 107
directè subiicibile pluribus, non esse vniuersale nisi sit in eis pluribus multiplicabile, nam quoduis indiuiduum est vnum directè subiicibile pluribus, iis scilicet omnibus prædicatis, cuius subiectum esse potest, nec tamen est vniuersalis defectu multiplicationis in illis. Quemadmodum neque ex eo, quod aliquid sit vnum directè de pluribus prædicabile, & vniuersale, nisi sit multiplicabile in ipsis pluribus, vt patet in vnâ, indiuiduâque essentiâ Dei directè de tribus personis prædicabili, in vnâque albedine positâ in pluribus subiectis, & prædicabili de illis.

Quod dubitari potest est. An sicut pleraque vni- 108
uersalia in quantum huiusmodi prædicabilia sunt directè de multis; eisdemque subinde indirectè subiicibilia, vt vidimus, aliquod sit possibile vniuersale, quod in quantum vniuersale, vice versâ, directè sit subiicibile multis, de eisdemque consequeretur indirectè tantùm prædicabile. Dico esse possibile. Tale enim est conceptus vniuersalis subiecti ad multa prædicata distincta inter se comparatus, quæ de illo possunt directè prædicari, mediâ eius multiplicatione, siue distributione, atque adeò contractione sic: *subiectum est album: subiectum est nigrum: subiectum est frigidum: subiectum est calidum*, &c. Quæ prædicationes directæ sunt, & de prædicatis distinctis. Quibus proinde subiectum

realiter multiplex, & per nostram rationem vnum per sui multiplicationem & contractionem directè subiicibile est, & indirectè prædicabile. Ita *Album est subiectum: Nigrum est subiectum: Frigidum est subiectum, &c.* Quo nihil desideratur, vt subiectum sic vsurpatum respectu talium prædicatorum vniuersale sit. Cui alia similia præterea absque dubio sunt possibilia, faciléque possent excogitari.

Consectarium 9.

109 De vniuersalitate negationum, seu carentiarum rerum perinde philosophandum est suâ proportione seruatâ, & per quamdam æquiualentiam, ac de vniuersalitate rerum ipsarum.

Nam licèt negationes rerum nihil omninò sint positiuè in se conceptibile, & adhæsiuè iudicabile, proindeque iudicium negatiuum rei non circà rei negationem per modum positionis, siue adhæsionis; sed circa rem ipsam per modum recessus, siue remotionis versetur, vt *suprà disput. 2. quæst. 4. proposit. 4.* statuimus, & latiùs *disput. 9. quæst. 3.* Cæterùm, quia, vt ibi etiam adnotauimus, nos in præsenti statu ad instar rerum in phantasmatibus substitutis negationes positiuè concipimus, de eisque vt sic positiuè, & adhæsiuè per æquiualentiam quamdam iudicia ferimus; perinde enim est apud nos iudicare. *Negatio Petri existit*, ac iudicare. *Petrus non existit.* Hoc imprimis pacto per quamdam etiam æquiualentiam de negationibus rerum perinde, atque de rebus ipsis poterimus philosophari, quod ad earum vniuersalitatem, & singularitatem attinet. Sicut enim ex hoc, & illo, & illo homine abstrahimus, siue adunamus rationem hominis ipsis communem, & specificam; ita ex hâc carentiâ hominis, & illâ, & illâ poterimus abstrahere, siue adunare rationem carentiæ hominis ipsis communem, & specificam. Et sicut ex homine, equo, & leone abstrahimus, & adunamus rationem animalis genericam; ita ex carentiis hominis, equi, & leonis poterimus abstrahere, & adunare rationem carentiæ animalis genericæ; & in cæteris pariter. Sicque per simplicem apprehensionem ante iudicij adhæsiui, seu positiui aduentum facimus vniuersalia negatiua, non aliter, ac positiua, iuxta dicta *consect. 6.*

110 Veruntamen, quia cùm procedimus per iudicia negatiua rerum, quibus iudicia positiua negationum rerum æquiualent, nulla negatio obiectiua à nobis concipitur, quia per apprehensiones præuias dumtaxat apprehenduntur, ac proponuntur ipsæ res, in quas eadem iudicium tendit per modum recessus, seu remotionis; idcirco in huiusmodi casibus nullum vniuersale negatiuum in rigore formamus, quod se habeat ex parte obiecti; illud tamen per quamdam etiam æquiualentiam poterimus dici formare, quando conceptus positiuus per apprehensionem propositus, & per iudicium negatiuum remotus vniuersalis est, taléque vniuersale negatiuum dicetur fieri, quale est conceptus ipse. Sic, qui iudicat nullum hominem existere, vniuersale negatiuum specificum, & qui iudicat nullum animal existere vniuersale negatiuum genericum, & qui iudicat nullum equum currere, vniuersale negatiuum accidentale dici poterunt fabricari; & in cæteris pariter.

111 Recole alia, quæ *supra* de vniuersali diximus *disput. 1. quæst. 3. in consectariis*, quibus ampliùs adhuc tibi innotescent natura, & affectiones eius. Quæ autem hic à multis logicis de prædicationibus actualibus scribuntur, supra etiam *disput. 2. quæstione 4. consectar. 3. & 4.* reperies exposita.

QVÆSTIO VII.

Quotuplex sit vniuersale?

112 VAriis modis potest vniuersale diuidi. Celebris tamen ille est, quo diuiditur in quantum prædicabile penes diuersas habitudines, quas potest habere ad subiecta, de quibus prædicabile est. Diuiditur autem vt sic primâ diuisione in duo membra: Secunda verò in septem omninò venit exactè diuidendum, quidquid Porphyr. & cæteri quique logici post ipsum diuiserint in quinque. Quæ rursus septem membra in alia plura possunt subdiuidi, & prorsus debent, vt in materiâ prædicabilium cum eâ distinctione, quâ par est, procedatur. Igitur,

Diuisio 1.

113 Vniuersale vt prædicabile aliud essentiale, aliud accidentale est.

Etenim, quod prædicatur de subiecto per verbum substantiuum *esse*, (vt omne vniuersale prædicari potest, iuxta doctrinam statutam *disputat. 2. quæst. 4. consect. 1.*) aut nihil adiicit suprà subiectum, sed vel totum ipsum, vel partem aliquam eius repetit, aut adiicit aliquid supra subiectum? Si primum. Prædicatum est subiecto essentiale. Si secundum, accidentale, sumpto vocabulo accidentis cum omni latitudine pro eo quod essentiæ adiicitur quoquo modo; affectioque essentiæ vniuersè solet vocari. Essentia enim subiecti dicitur (sicut & cuiusvis alterius conceptus obiectiui siue simplicis, siue compositi) id totum, quod subiectum est ex suo conceptu adæquato siue id, quod subiectum in essentiali prædicatione adæquatè sibi identificat per actum essendi substantiuum, qualem significat vnicè verbum *esse* substantiuè vsurpatum: idque siue subiectum sit simplex, siue compositum vel physicè, vel metaphysicè. Quamquam enim vox *essentia* primitùs actum essendi substantiuum significaret, quem verbum substantiuum *esse* significat tanquam nomen verbale eius; iam tamen non pro tali actu vsurpatur, sed pro conceptu medio ipso actu identificato subiecto, vt pluribus explicatum est suprà *disputat. 9. quæst. 1. & 2.*

114 Vbi essentiam sic vniuersè sumptam in quatuor primùm membra diuisimus; nempe in essentiam physicam, metaphysicam, transcendentalem, & logicam. Deindeque quamuis earum in essentiam per se; & in essentiam per accidens. Essentia per se physica est totum, quod res physicè est ex æquo, & directè. Essentia verò physica per accidens concretum adiectiuum est physicum constans ex subiecto in recto, & actu, seu forma in obliquo distinctis physicè, quod obiectum seorsim à formâ etiam dicetur essentia per se physica talis concreti. Essentia per se metaphysica est subiectum omnium actuum vnicuique rei conuenientium, & solâ tatione nostrâ à tali subiecto distinctorum. Essentia verò metaphysica per accidens concretum adiectiuum metaphysicum erit coalescens ex tali subiecto in recto, & ex talibus actibus, aut aliquo eorum in obliquo. Essentia transcendentalis est, quæ non solum

solum rebus, sed etiam formalitatibus omnibus conuenit, eritque per se, si totum suum conceptum dicit in recto. Per accidens autem, si partim in recto, & partim in obliquo. Denique essentiam logicam appellamus, quæ ex genere, & differentiâ composita est. De quibus vide plura loco citato. Hæc summatim retuli, vt notem doctrinam præsentis diuisionis in quauis harum essentiarum habere locum, quia quæuis potest poni ex parte subiecti, repetique ex parte prædicati aut sine additione, aut cum illâ. Itaque prædicatum, quod repetit totam subiecti essentiam quæcumque ex dictis sit, aut partem eius citra additionem essentiale dicitur. Quod autem vltra aliquid adiicit, accidentale.

Diuisio 2.

115 Vniuersale, seu prædicabile essentiale in quinque omnino: Accidentale verò in duo membra sequitur statim diuidendum diuisione immediatâ.

Nam prædicatum, quod nihil adiicit subiecto, vel repetit totum ipsum subiectum siue sub eodem siue sub diuerso conceptu; vel partem subiecti dumtaxat? Si totum; est prædicatum specificum quo prædicatur tota essentia. Si partem; aut illa est per alteram contrahibilis, & sic est prædicatum genericum; aut est alterius contractiua, & sic est prædicatum differentiale; aut neque contrahibilis per alteram, nec contractiua alterius, & sic est prædicatum anonymum; aut simul est contrahibilis per alteram & contractiua alterius, & sic est prædicatum mixtum ex differentiâ & genere. Quod etiam potest esse mixtum ex prædicato anonymo, & differentiâ, aut ex omnibus hisce tribus, vt paulò infrà exponam. Hasce tamen omnes mixtiones sub vniquo nomine vnius prædicati mixti comprehendimus. En itaque quinque imprimis species prædicatorum essentialium, quæ ex diuisione adæquatè provt oportet factâ resultant. Dicuntur autem, & sunt essentialia, quia primum est totae ssentia subiecti; reliqua partes intrinsecè constitutiuæ eiusdem essentiæ.

116 Prædicatum autem adiiciens aliquid subiecto; aut est necessarium subiecto, quia hoc cum illo connexum est, & accidens inseparabile, seu potius passio subiecti appellari solet; vel certè ita id distinctionis gratiâ expediet appellare vniuersè; aut est contingens subiecto, quia ita illi conuenit, vt possit non conuenire, & sic subiecti accidens seperabile, seu potius subiecti accidens absolutè dici solet, & debet, sumpto hoc vocabulo paulò strictiùs, quàm antea, pro additamento scilicet essentiæ non necessario.

Diuisio 3.

117 Rursus quoduis ex quinque prædicatis essentialibus recensitis in duo membra est diuidendum. Quoduis autem ex duobus accidentalibus in alia duo immediatè: mediatè autem suo ordine in alia plura.

Quando enim essentia subiecti est composita ex partibus seorsim de subiecto ipso prædicabilibus, vti plerumque fit, hæc compositio aut physica, siue realis, aut metaphysica, siue rationis esse potest. iuxta quam differentiam singula dictorum prædicatorum duo membra subeant. Atque ita prædicata, siue prædicabilia essentialia decem omnino sunt. Et quinque quidem metaphysica; quinque autem alia physica dici poterunt.

118 Iam verò tam passio subiecti, quàm accidens (quæ sunt duo commemorata prædicabilia accidentalia) aut conuenit huic soli subiecto, & non aliis: & sic vel passio propria, siue proprietas; vel accidens proprium subiecti est; aut conuenit insuper aliis; & sic, vel passio communis, vel accidens commune dicetur. Eruntque quatuor huiusmodi prædicabilia; nimirum proprietas; passio communis, accidens proprium, & accidens commune.

119 Quorum singula præterea in physica, & metaphysica sunt diuidenda; quatenus id, quod subiecto adiiciunt, aut metaphysicè dumtaxat, seu per rationem nostram; aut physicè, & re ipsâ ipsi subiecto adiectum est. Quo pacto iam sunt octo.

120 Et quoniam id, quod physicè subiecto adiicitur, aut potest esse intrinsecum, siue adhærens ipsi subiecto, aut extrinsecum, & à subiecto remotum; aut partim intrinsecum, partim extrinsecum, seu mixtum ex vtroque, alia hinc octo pullulant prædicata, quibus accidentalia physica duodecim sunt.

121 Similiter, quia, quod subiecto metaphysicè adiicitur, aut potest re ipsâ esse adæquatè idem cum ipso: aut inadæquatè dumtaxat, quatuor hinc etiam accrescunt prædicata accidentalibus metaphysicis, quibus ea sunt octo.

122 Itaque accidentalia omnia viginti omnino sunt, iunctaque decem essentialibus triginta prædicata, seu prædicabilia conficiunt. Pluráque erunt, si accidentale necessarium subiecto, quod passionem vocamus, rursus multiplicetur, vt potest, penes necessitatis diuisionem in metaphysicam, physicam, & moralem superius explicatam à nobis *disp.* 11. Ex quibus prædicabilibus licet omnia accidentalia ad duo priora, sub quibus continentur, reduci possint, & decem essentialia ad quinque. Ast ex his septem, quæ supersunt, nullum ad aliud congruè potest reduci; quia prædicabile anonymum sub nullo aliorum continetur: mixtum verò ex differentiâ & genere, etsi partim ad genus, partim ad differentiam videntur spectare, quatenus vtriusque exercet munus; sumptum tamen adæquatè, & indiuisim ad neutrum spectat, sed suam vt sic propriam constituit classem. Tantumdémque pariter de aliis mixtis dicendum est. De reliquis autem nullum est dubium, quin singula propriam classem constituant. Vnde plane concluditur Porphyrium, & Asseclas eius insufficienter hactenus, & diminutè in quinque dumtaxat species prædicabile diuisisse.

123 Aduerto hîc Porphyrium *cap. de Proprio*, & cum eo alios Logicos in quatuor membra Proprium diuidere. Nempe in illud, quod conuenit soli, non tamen omni, idest, soli alicui speciei, non tamen omnibus indiuiduis eius; & in illud, quod conuenit omni, non tamen soli: & in illud, quod conuenit omni, & soli, non tamen semper; & denique in illud, quod conuenit omni, & soli, & semper. Sed primùm perperàm diuisum huius diuisionis dicitur esse Proprium: quandoquidem aliquod membrum eius non quid proprium, sed quid commune dici debet, vt re verâ est; nimirum illud, quod non solùm alicui speciei, sed & aliis conuenit. Deindè diuisio facta sub assumptis terminis manca est, & diminuta, defectu exactæ combinationis eorum: sunt namque membra, quæ resultant, omnino octo sic recensenda. Quod conuenit omni, soli, & semper. Quod conuenit omni, non tamen soli, nec semper. Quod conuenit omni, & soli, non tamen semper.

Quod

Quod conuenit omni, & ſemper, non tamen ſoli. Quod conuenit ſoli, non tamen omni, nec ſemper. Quod conuenit ſoli, & ſemper, non tamen omni. Quod conuenit ſemper, non tamen omni, nec ſoli. Quod conuenit non tamen omni, nec ſoli, nec ſemper. En adæquatam diuiſionem ſub terminis datis; in eâ tamen exponendâ non immoror ampliùs, quia multa eius membra in eadem recidunt aliarum diuiſionum. De cæteris autem, ſi quid fuerit notatu dignum, inferiùs notabo, cùm de prædicabilibus accidentalibus in ſpeciali ſermo ſit.

124 Ne autem exemplum deſideres prædicabilis anonymi, ſume concretum adiectiuum ex aliquâ eſſentiâ per ſe metaphyſicâ, e. g. ex eſſentiâ metaphyſicâ entis vt ſic, & ex duabus, aut pluribus eiuſdem eſſentiæ proprietatibus, iuxta doctrinam concretorum, & eſſentiarum nuper propoſitam, & datam *ſuprà diſp. 1. quæſt. 2. & diſput. 9. quæſt. 1 & 2.* De eoque prædica vnam earum proprietatum pariter in concreto, eritque prædicatio eſſentialis, quia partis de toto: non generis; quia talis proprietas aliis eſſentiis non eſt communis, alioquin non eſſet proprietas, vt ponimus: non differentiæ; quia in toto, de quo prædicatur, nulla alia ponitur pars aliis eſſentiis communis, & contrahibilis per illam. Speciei autem eſſe non poteſt, quia non eſt totius eſſentiæ; ſed partis, & multò minus paſſionis, aut accidentis, cùm ſit prædicatio eſſentialis. Erit igitur ſexti prædicabilis anonymi, vt ponebamus.

125 Iam verò ſeptimi prædicabilis mixti in homine imprimis habes exemplum. De quo tum animal, quàm rationale ſimul vt genus, vt differentiáque prædicatur: ambóque propterea prædicabilia ſunt mixta ex differentiâ, & genere. Conuenit namque homo in eſſe rationalis vt ſic cum Angelis, in eſſe animalis cum brutis: in coniuncto verò cum neutris: quo fit, vt ambo ea prædicata viciſſim ſe ſe contrahant, & à ſe mutuò contrahantur; atque ita vtrumque & munus differentiæ, & munus generis exerceat.

126 Paritérque prædicabile mixtum ex genere, & differentiâ erit, ſi ſit pars ſubiecti, in quo ſint duæ aliæ partes, quarum alteram ipſum contrahat vtpotè vniuerſaliorem, & ab alterâ contrahatur, vtpotè minus vniuerſali. Prædicabile autem mixtum ex genere, & prædicabili anonymo erit, ſi ſit, pars ſubiecti habentis alias duas partes, alteram minus vniuerſalem, & alteram æqualem ipſi. Mixtum, verò ex differentiâ, & prædicato anonymo, ſi ex duabus aliis ſubiecti partibus, altera æqualis, & altera vniuerſalior eo ſit. Mixtum denique ex omnibus tribus, ſi ſubiectum alias duas partes habeat, quarum alteram illud contrahat, ab eâque contrahatur viciſſim, cum alteráque ſit æqualis. Vel ſi ſubiectum tres alias partes habeat, aliam magis, aliam minùs vniuerſalem, quàm prædicatum ipſum, & aliam ipſi æqualem. Qui omnes caſus poſſibiles ſunt, vt conſideranti patebit. Quandoquidem tam ex parte ſubiecti, quàm ex parte prædicati pro libito ponere poſſumus quaſlibet formalitates rei, de quâ ſermonem inducimus, relictis aliis. Conſtat autem in vnâquâque re multas eſſe formalitates, quoad vniuerſalitatem æquales, vt ſunt omnes rei proprietates ſpecificæ, atque etiam genericæ viciſſim inter ſe comparatæ: & multas inæquales, vt ſunt omnes ſubordinatæ in categoriâ talis rei ab infimâ ſpecie vſque ad ſupremum genus, & earum pariter ſubordinatæ proprietates.

Quod ſi verò exempla itidem exoptas prædicabilium eſſentialium phyſicorum, quæ inſuper addimus. Accipe imprimis concretum adiectiuum ex aliquâ eſſentiâ phyſicâ, & ex paſſione communi, ex proprietaté que phyſicâ eiuſdem eſſentiæ; de quo prædica paſſionem communem concretè ſimiliter ſumptam, eritque prædicatio generis. Deinde prædica proprietatem, & erit differentiæ: poſtmodum prædica totum concretum aut de ipſomet, aut de aliquo eius indiuiduo, & erit prædicatio ſpeciei. In primâ quippe prædicatum eſt pars eſſentiæ ſubiecti aliis communis, contrahibiliſque ſubinde per aliam eiuſdem eſſentiæ partem; atque adeo genus; in ſecundâ prædicatum eſt pars eſſentiæ ſubiecti propria, & aliam contrahens; atque adeo differentia. In tertiâ prædicatum eſt tota eſſentia ſubiecti, atque adeò ſpecies. Vbi vides eſſentiam ex genere, & differentiâ compoſitam, quæ tum inter ſe, tum ab eſſentiâ ipsâ realiter diſtincta ſunt ſecundum formas concretorum, quæ in obliquo capiuntur. Quod fors, ſi non videres, non crederes. Præterea, ſi accipias concretum ex eſſentiâ phyſicâ, & duabus phyſicis proprietatibus, de eoque ſingulas prædices ſeorſim, duo prædicata phyſica habebis eorum, quæ anonyma dicebamus. 127

Denique ſi ſumas concretum ex eſſentiâ phyſicâ, & duabus paſſionibus communibus reſpectu diuerſorum quælibet harum prædicata de toto concreto redder prædicatum mixtum ex differentiâ, & genere: illudque phyſicum: quemadmodum in exemplo hominis animal, & rationale mixta ſimiliter prædicata ſunt metaphyſicia. Aliáſque pariter mixtiones facies ponendo in concreto ex parte ſubiecti paſſiones, & proprietates phyſicas mixtas cæteris modis. 128

Quæ omnia, vt clariùs appareant, adnotandum eſt primò. Cùm dicimus prædicatum ſpecificum repetere totum ſubiectum, ſeu totam eſſentiam ſubiecti, cætera autem prædicata eſſentialia partem eiuſdem; aut intelligendum id eſt de ſubiecto vniuerſali omninò indiſtincto à prædicato ſpecifico, quale eſt natura ſpecifica ex pluribus indiuiduis adunata, vel etiam abſtracta, aut ſi intelligitur etiam de ſubiecto indiuiduali, de quo item prædicatum ſpecificum, & cætera prædicari poſſunt, putandum non eſt ſermonem eſſe de eſſentiâ ſubiecti indiuiduali, quæ præter naturam ſpecificam inſuper includere ſolet in ſuo conceptu differentiam numericam, proindéque per prædicatum ſpecificum integrè non repetitur; ſed de eſſentiâ ſubiecti vniuerſali, omnibúſque indiuiduis communi, quæ ſemper repetitur integrè per prædicatum ſpecificum. Nam huius dumtaxat eſſentiæ, atque adeò etiam partium eius habetur impræſentiarum ratio, vbi ſermo dumtaxat eſt de prædicatis, ſeu prædicabilibus vniuerſalibus; non item de indiuidualibus, de quibus agendum *infrà ſuo loco.* 129

Secundò adnotandum eſt, vt pars eſſentialis phyſica verè prædicari poſſit de ſuo toto, in concreto, eoque adiectiuo ſumi debere; quia, vt pars phyſica abſtractè ſumpta non eſt idem cum ſuo toto, ita de illo per verbum ſubſtantiuum *eſſe*, quod identitatem ſignificat; verè prædicari non poteſt; bene tamen ſumpta in concreto adiectiuo, cuius ſubiectum idem ſit cum ſubiecto totius pariter adiectiuè ſumpti. e. g. ſume concretum adiectiuum ex ſubiecto dulci ſimul, & albo, ex eiuſque albedine, & dulcedine; vocaque illud *dulce album.* Hæ propoſitiones erunt omnino falſæ: 130

falsæ, *Dulce album est albedo. Dulce album est dulcedo.* Hæ tamen prorsus veræ. *Dulce album est dulce: Dulce album est album:* erúntque essentiales, quia partis de toto, & prædicabilis mixti, quia partium se mutuò contrahentium. Dulce album enim per esse album distinguitur ab omni dulci non albo, cum quo conuenit in esse dulce, & per esse dulce distinguitur ab omni albo non dulci, cum quo conuenit in esse album. Quo exemplo facilè duci poteris ad alia excogitanda pro cæteris prædicabilibus physicis essentialibus, quæ prædicantur, vt pars physica de toto physico. Suntque genus, differentia, & anonymum. Pars verò essentialis metaphysica abstractè sumpta verè prædicatur de suo toto in sensu reali, & identico; quia verè est idem cum suo toto realiter: vt tamen in sensu formali verè de illo prædicetur; in concreto, eoque adiectiuo accipi debet.

131 Pro quo tertiò adnotandum. Tum aliquid prædicari verè de altero per verbum substantiuum *esse* in sensu reali, identico, & materiali, quando prædicatum, & subiectum realiter sunt idem. Tunc autem prædicari insuper in sensu formali, quando formaliter, seu obiectiuè in mente nostrâ insuper idem sunt. Per cætera autem verba adiectiua, tunc actus de subiecto prædicari formaliter, quando ei formalitati subiecti attribuitur, cui per se conuenit non solùm à parte rei, sed etiam in mente nostrâ obiectiuè; tunc verò tantùm materialiter, quando ei tribuitur, cui conuenit tantùm à parte rei, non verò in mente nostrâ, vt pluribus explicatum est *suprà disp. 2. q. 4. conclus. 4.*

Diuisio 4.

132 Hinc alia insuper resultat prædicatorum, seu prædicabilium diuisio.

Fit enim primò prædicationes essentiales, quibus pars metaphysica de toto metaphysico prædicatur, siue ea sit genus, siue differentia, siue prædicabile anonymum, siue mixtum, tum materiales, seu identicas, tum etiam formales esse posse; imò verò prædicatio, quâ totum metaphysicum de toto metaphysico est prædicabile, eamdem subire potest fortunam, ob diuersos modos, quibus tale totum accipi potest substantiuè, vel adiectiuè. Quo quinarius iste numerus prædicatorum essentialium iterum duplicatur: suntque proinde prædicabilia essentialia quindecim. E. g. Hæc prædicatio generis est formalis, *Homo est animal*, sicut & hæc differentiæ, seu potius prædicabilis mixti: *Homo est rationalis*, sumpto animali adiectiuè pro habente animalitatem, quæ est potentia ad sentiendum, & rationali similiter pro habente rationalitatem, quæ est potentia ad ratiocinandum; sumptóque homine pariter adiectiuè pro habente simul animalitatem, & rationalitatem, vt sic enim dictæ prædicationes veræ sunt in sensu formali: Eo quòd id, quod in recto dicit homo, & id, quod in recto dicunt animal rationale, quodque dumtaxat identificat verbum *est*, idem est non solùm realiter, sed etiam in mente nostrâ obiectiuè. Hæ verò prædicationes tantum sunt identicæ, & materiales, seu veræ in sensu identico, & materiali; *Homo est animalitas: Humanitas est animalitas: Homo est rationalitas: Humanitas est rationalitas*, eo quod subiectum, & prædicatum earum non sunt idem in mente nostrâ, etsi sint idem à parte rei. Cùm tamen duæ priores nihilominùs sint prædicationes generis, quia sunt partis de toto per aliam contrahibilis; Duæ autem posteriores prædicabilis mixti; quia partis de toto simul contrahibilis per alteram, & contractiuæ alterius. Tantumdèmque venit dicendum de aliis duabus prædicationibus prædicati differentialis, & prædicati anonymi.

Simili modo prædicationes horum quatuor præ- 133
dicabilium partialium tantùm erunt veræ in sensu materiali, & identico, non item in formali, quando subiectum, & prædicatum ita sumantur in concreto, vt vel ambo substantiuè, vel alterutrum substantiuè, alterutrumque adiectiuè accipiantur: quia tunc etiam tantùm erunt idem re ipsâ, non verò in mente nostrâ obiectiuè. Si verò subiectum sumatur in abstracto, & prædicatum in concreto, vt si dicas: *Humanitas est animal*, prædicatum ad accidentalia spectabit, quia adiiciet aliquid subiecto in eo non inclusum.

De prædicatione autem prædicati specifici me- 134
taphysici ad se vt subiectum comparati, vt si dicas: *Homo est homo*, dico tunc esse veram in sensu formali, quando subiectum, & prædicatum, aut simul substantiuè, aut simul adiectiuè vsurpantur, quia vtroque casu erunt idem in mente nostra. Tunc autem esse veram in sensu identico siue materiali dumtaxat, quando subiectum sumitur adiectiuè, & prædicatum substantiuè, aut è conuerso: quia licet subiectum humanitatis, hoc est animalitatis, & rationalitatis, & compositum metaphysicum ex tali subiecto, & tali humanitate coalescens sint idem realiter non sunt tamen idem in mente nostrâ.

Quod si prædicatum specificum metaphysicum 135
comparetur ad indiuiduum cum præcisione à differentiâ numericâ; tunc de illo, quod ad rem attinet, sicut de aliis prædicatis partialibus philosophandum est, quia in tali casu prædicatum specificum pars etiam metaphysica est indiuidui. Addidi *tamen cum præcisione à differentiâ*; quia si absque illâ ad indiuiduum comperetur, vt potest contingere, iuxta doctrinam in superioribus traditam de adunatione possibili naturæ specificæ ex indiuiduis sine abstractione à differentiis, perinde erit ad propositum, ac si comparetur ad se.

Stat itaque quinque prædicabilia essentialia 136
metaphysica tum in sensu formali, tum in identico solùm, seu materiali prædicabilia esse, quando ea tum in concreto ex subiecto, & actu, seu formâ, tum in abstracto, aut iam substantiuè, iam adiectiuè sumi possunt, vti euenit in exemplis datis. Vnde infero, quando in abstracto solùm, & substantiuè sumi possunt; vti euenit citra dubium, quando metaphysica compositio diuersarum formalitatum, seu partium peragitur in ipsis abstractis siue actibus, siue formis, tunc quidem eiusmodi prædicabilia in sensu dumtaxat identico, seu materiali prædicabilia esse, non item in formali. E. g. istæ prædicationes: *Apprehensio simplex est cognitio: Creatio est actio: Eductio est passio. Iudicium est persuasio obiecti. Hæc creatio est creatio. Hoc iudicium est iudicium*, quarum duæ primæ sunt generis, duæ secundæ differentiæ, duæ tertiæ speciei; aliæque similes tum ad hæc, tum ad alia duo prædicabilia essentialia spectantes peractæ in huiusce modi actibus abstractè sumptis, in sensu identico dumtaxat, seu materiali veræ sunt; non item in formali, quia licet earum prædicatum, & subiectum sint idem realiter, in mente tamen nostrâ obiectiuè, atque adeo formaliter distincta sunt: ibi enim prorsus se habent vt pars, & totum, de quibus notum est inter se distingui. Excipe tamen

ab

ab hâc doctrinâ prædicabile speciei ad se comparatum, aut ad indiuiduum sine præcisione à differentiâ numericâ, quia tunc idem omnino conceptus, qui ponitur ex parte subiecti, ponitur ex parte prædicati, proindèque prædicatio in sensu formali vera erit, vt si dicas; *creatio est creatio*, vel *hæc creatio est creatio*, signante particulâ, *Hæc* non talitatem subiecti, quæ sit formalitas subiecto addita, nec posita ex parte prædicati, vt signat in exemplis paulò antea positis, sed tantùm maiorem expressionem prædicati, quod prorsus sit idem cum subiecto: vtrumuis enim signare potest, iuxta diuersos modos, quibus prædicatum specificum contrahitur ad indiuidua, quando erat adunatum ex illis cum præcisione à differentiis, & quando sine tali præcisione, quod vtrumque est possibile, vt constat ex doctrinâ commemoratâ nuper, & latiùs traditâ *in superioribus*.

136 Ex his infertur primò prædicabilia essentialia metaphysica, quæ iam in abstracto, iam in concreto, & si in concreto, iam adiectiuè, iam substantiuè sumi possunt, tum formaliter, tum solùm identicè prædicari posse cum veritate, iuxta modum; quo accepta fuerint respectiuè ad subiectum. Prædicabilia verò essentialia metaphysica, quæ solùm in abstracto sumi possunt, vt sunt, quæ conueniunt actibus, quos significant verba, sumptis abstractè, dumtaxat posse prædicari cum veritate in sensu identico, vno excepto casu, quando prædicatum, & subiectum idem conceptus sunt adæquatè.

137 Secundò infertur prædicabilia essentialia physica in sensu solùm formali prædicari cum veritate; in sensu verò purè identico minimè. Supponitur enim ea à parte rei distingui à subiecto (eo namque iure dicuntur physica) quoties metaphysica in mente nostrâ, & non re ipsâ distinguuntur. Quo in physicis locum non habet prædicatio identica, sicut habet in metaphysicis.

138 Venio iam ad prædicabilia accidentalia, quæ omnia tam physica, quàm metaphysica tum in sensu formali, tum in sensu solùm materiali prædicari possunt; iuxta doctrinam statutam *num.* 131. Si enim prædicatio fiat per verbum substantiuum *esse*, tunc erit formalis, siue vera in sensu formali, quando prædicatum, & subiectum non solùm re ipsâ, sed insuper in mente nostrâ sunt idem quantum ad id, quod directè dicunt, quodque solùm identificat verbum *esse*, vt, *Homo est albus: Album est dulce: Petrus est currens*, quæ sunt prædicationes de prædicato accidentali physico. *Animal est homo. Animal est rationale. Rationale est animal*, quæ sunt de prædicato accidentali metaphysico. Tunc verò prædicatio tantùm erit identica, seu materialis, in sensu ve identico solùm, seu materiali vera, quando prædicatum, & subiectum in se à parte rei idem sunt, secus in mente nostrâ, vti euenit in his de prædicato metaphysicè accidentali. *Animalitas est rationalitas. Animalitas est animal. Rationalitas est animal? Actio est passio*, & similibus. Si autem prædicatio fiat per alia quæuis verba adiectiua; tunc erit vera in sensu formali, quando prædicatum ei subiecti formalitati attribuitur, cui per se conuenit non solùm à parte rei, sed etiam in mente nostrâ obiectiuè, vt in his: *Rationale ratiocinatur: Animal sentit: Voluntas Dei vult*. Tunc verò in sensu solùm materiali, quando prædicatum ei subiecti formalitati tribuitur, cui tantùm à parte rei conuenit; non verò in mente nostrâ, vt si dicas, *Animal ratiocinatur: Rationale sentit: Intellectus Dei vult, &c.* Per quam diuisionem integer numerus suprà positus prædicabilium accidentalium duplicatur.

Diuisio 5.

Aliter pones diuersitatem aliam prædicationis directæ, & indirectæ, multa saltem ex recensitis prædicabilibus in duo membra diuidi possunt. 139

Etenim omne subiectum verè prædicatur, sed indirectè de concreto adiectiuo seu physico, seu metaphysico coalescente ex ipsomet subiecto in recto, ex actuque, seu formâ in obliquo, vt, *Currens est homo: Rationale est subiectum rationalitatis, &c.* Quæ prædicatio, cùm semper sit partis de toto, erit essentialis, atque adeo vel generis, vel differentiæ, vel prædicabilis anonymi, vel mixti, iuxta diuersitatem terminorum prædicationem componentium. Deinde omne vniuersale inferiùs indirectè prædicatur de vniuersali superiori, vt, *Animal est homo: Album est equus*. Quæ prædicatio, cùm semper sit totius de parte, erit accidentalis ratione eius, quod adiicit prædicatum subiecto; atque adeo vel erit passionis propriæ, aut communis, physicæ, aut metaphysicæ, &c. vel accidentis proprij similiter, aut communis physici, aut metaphysici, &c. iuxta diuersitatem terminorum prædicationem integrantium. Ex quo patet, quomodo multa saltem prædictorum prædicabilium iterum duplicentur. Quid si eorum rursus faceremus mixtionem penes mixtionem prædicationum indirectæ, & directæ cum prædicationibus formali, & materiali? Sed has mixtiones, ne prolixus videar, aliorum considerationi remitto.

Diuisio 6.

Deinde prædicabile vniuersale ratione materiæ in substantiale, & accidentale diuidi potest, accepto nunc *accidentale* aliter, quàm hucusque. 140

Pro quo sciendum est. Ens immediatè diuidi in substantiam, & accidens. Substantia dicitur ens per se stans, per séque substans aliis entibus physicè sibi accrescentibus, siue accidentibus. Quæ ob id accidentia dicuntur, & ab Aristotele *lib. Prædicam. cap.* 4. in nouem genera diuisa sunt, nempe in quantitatem; relationem, qualitatem, &c. post præmissum substantiæ genus, quod decem prædicamentorum est primum. De quibus suo loco. Hinc bifariam sumi solet accidens. Primò pro ente physicè superueniente substantiæ, quod accidens prædicamentale appellari solet. Secundò pro conceptu seu physicè, seu metaphysicè superadiecto subiecto per prædicationem. Quod accidens prædicabile dici consueuit, & de quo nos in superioribus hactenus egimus. Ex quibus patet accidens prædicabile latiùs, quàm prædicamentale patere; nam omne accidens prædicamentale est etiam accidens prædicabile, sed non è conuerso, cùm sæpe sit accidens prædicabile quid substantiale contrapositum prædicamentali accidenti. Et quamuis nomen *substantia* vt implurimùm pro prædicamentali nuper expositâ vsurpetur; Interdum tamen solet sumi pro essentiâ, quæ latiùs patet, cùm & accidentibus conueniat.

Igitur in præsenti diuisione vniuersale substantiale dicimus, cuius materia substantia prædicamentalis est, vt homo, animal, &c. Accidentale verò, cuius materia accidens est prædicamentale, 141

vt

vt actio, relatio, &c. Concretum autem, cuius subiectum est substantia, & forma accidens, vt album, legens &c. aut accidentale etiam, sumptâ denominatione à formâ significatâ expressè, aut potiùs mixtum dici poterit Quæ quidem diuisio per omnia, & singula prædicabilia in superioribus recensita vagatur, eorumque subinde numerum duplicat.

Diuisio 7.

142 Ampliùs, vniuersale in incomplexum, & complexum diuidi potest.

Incomplexum dicitur, quod vno conceptu concipitur, & vnâ voce significatur, vt *homo*: complexum, quod pluribus, vt *animal rationale*. Quâ item diuisione cuncta hactenus numerata prædicabilia iterum duplicantur.

Diuisio 8.

143 Præterea vniuersale aliud positiuum est, aliud negatiuum.

Et positiuo quidem inprimis competunt omnes hucusque propositæ diuisiones. De negatiuo autem, quo pacto ad instar positiui suâ proportione seruatâ philosophandum sit, *quæst. 6. prædic. conf. 9.* docuimus.

Restat tamen nunc adnotandum primò aliqua esse prædicata positiua re verâ, quæ nihilominus per aliquas negationes concipiuntur, & explicantur à nobis; propterea quod ad rem attinet, ea inter prædicata positiua censenda sunt e. g. distinctio inter Petrum, & Paulum prædicatum positiuum eorum est, positiuè solùm conceptibile à cognoscentibus per species proprias, quod tamen nos per negationem identitatis sæpe concipimus, & explicamus, aut negatiuè iudicando, & dicendo. *Petrus non est Paulus*, aut positiuè iudicando, & dicendo: *Petrus caret identitate cum Paulo*. Quocirca huiusmodi negatio distinctio negatiua vocari solet, provt *suprà. disp. 13. q. 2.* exposuimus. Similiter immortalitas Dei apud intuentes, & re verâ quid positiuum est nullatenus ab eis iudicabile negatiue. A nobis tamen per negationem mortalitatis est iudicabile, aut dicentibus. *Deus non est mortalis*; aut dicentibus *Deus caret mortalitate*. Tantumdemque venit dicendum de aliis plerisque Dei attributis, quæ negatiua nuncupantur, & de similibus aliorum entium prædicatis. Vnde sola negatio rerum non existentium prædicatum negatiuum; atque adeo vniuersale negatiuum est, quia de solis rebus non existentibus iudicant negatiuè intuentes earum remouendo existentiam: neque alia iudicia negatiua præterquam remouentia existentiam rerum non existentium habere possunt, sicut nos, eo quod cæteros conceptus chymericos; quos nos per cætera quæque nostra iudicia negatiua, & vera remouemus, ipsi concipere non possunt, vt pluribus explicatum est *suprà disp. 11.* Quo fit, vt sola negatio rerum non existentium speciale sit verificatiuum iudiciorum negatiuorum; quæ talium rerum existentiam remouent, ab omni positiuo distinctum: (quo pacto, quod prorsus est nihil verificatiuum iudicij, & ab omni positiuo distinctum dici potest, de quo *loco citato*) verificatiua enim cæterorum nostrorum iudiciorum negatiuorum, quibus remouentur à nobis chymeræ ab intuentibus non conceptibiles; veræ aliquæ, & positiuæ entitates sunt, vt ibidem tradidimus. Propterea dico solam negationem existentiæ rerum, quæ verè non existunt, prædicatum negatiuū, atque adeo vniuersale negatiuum censendum esse.

Secundò cùm vniuersale negatiuum ex parte materiæ prorsus sit nihil, vt supponimus, loquendo cum toto rigore, nec prædicabile essentiale, nec prædicabile accidentale; atque adeò nec prædicabile vllomodò poterit esse, quia, quòd nihil est, nec essentia, nec accidens alicuius potest esse in rigore. Per quamdam tamen æquiualentiam, seruatâque proportione conceptuum positiuorum, quos remouet, tum prædicabile essentiale, tum prædicabile accidentale poterit dici; tum omnes fermè diuisiones prædicabilis positiui hucusque expositas subire. Sic hæ prædicationes essentiales, seu de prædicato essentiali venient dicendæ. *Negatio hominis est negatio animalis: Negatio hominis est negatio rationalis. Hæc negatio hominis, seu negatio Petri est negatio hominis.* Primaque dicetur prædicatio generis, secunda differentiæ, tertia speciei, pariterque censendum de cæteris. Tum hæ propositiones de prædicato accidentali dicendæ sunt. *Lapis non intelligit, seu caret intellectione: Homo non currit. Substantia non inhæret subiecto.* Quarum prima passionis communis, secunda accidentis communis, tertia proprietatis censenda est, & sic de aliis: vniuersaliter enim quoties subiectum est positiuum, & prædicatum negatiuū nequit hoc non esse illi accidentale; quia essentiâ intrinsecâ conceptus positiui nihil negatiuum esse potest. 144

Hinc tertiò si subiectum sit mixtum ex positiuo, & negatiuo, prædicatum simplex seu positiuum, seu negatiuum, aut pars essentiæ subiecti, aut eius accidens esse poterit, non verò tota essentia: prædicatum verò mixtum etiam tota essentia esse poterit, vt satis ex dictis est notum. De subiecto autem negatiuo prædicatum negatiuum tum essentialiter, vt vidimus, tum etiam accidentaliter dici poterit, quia benè potest vna negatio alteri accidere; prædicatum verò positiuum aut mixtum nō poterit esse essentiale, sed accidentale tantùm, vt etiam est notum; quinimò inter accidentalia nec passio nec proprietas necessitate metaphysicâ tali subiecto annexa esse poterit, quia nulla negatio cum aliquo positiuo est metaphysicè connexa, vt *suprà disp. 14. q. 4.* ostensum est. 145

Diuisio 9.

Insuper vniuersale, seu prædicabile aliud transcendens est; aliud non transcendens. 146

Transcendens dicitur, quod de omnibus, & singulis formalitatibus, seu partibus, tum metaphysicis, tum physicis earum rerum, quibus conuenit, prædicatur formaliter, vt ens, verum, bonum, &c. Non transcendens autem, quod non ita prædicatur de omnibus, vt animal, rationale, homo, &c. De quibus plura *inferius*.

Diuisio 10.

Denique prædicabile seu prædicatum aliud dicitur primæ intentionis; aliud secundę intentionis. 147

Prædicata secundæ intentionis ea accidentalia dicuntur, quæ rebus proueniunt ab actibus nostri intellectus, quibus illæ aut cognoscuntur, aut sunt cognoscibiles, vt esse subiectum, esse prædicatum, esse genus, esse speciem, & huiusmodi alia. Prædicata verò primæ intentionis appellantur cætera cuncta præter ista.

Diuisio 11.

148 Postremò vniuersale in quantum subiectum, aut prædicatum vniuersè in categorema, & syncategorema diuidi potest.

Categorema dicitur, quod ratione sui est prædicatum, aut subiectum; atque ita per se solum prædicari potest, aut subiici. Syncategorema verò, quod solùm ratione alterius est tale; atque ita nisi adiunctum alteri nec potest prædicari, nec subiici. De quibus iterum erit sermo *disp.* 18 Modò solum aduerto omne significatum verbi categorema esse, & vniuersim quidquid aut ex parte subiecti, aut ex parte prædicati in recto siue directè sumitur, concipiturve ab intellectu. Cætera verò omnia, quæ in obliquo, siue indirectè, siue ex connotato, vt dicunt, sumuntur, seu concipiuntur ab intellectu, aut ex parte prædicati, aut ex parte subiecti syncategoremata sunt. Vnde ad horũ pertinent classem formę omnium concretorum adiectiuorum, vtpotè, quæ in obliquo semper sumuntur. Sunt autem tanti momenti huiusmodi syncategoremata, vt tota diuersitas prædicationum accidentalium, & essentialium ab eorum adiectione dependeat, aut remotione, vt ex dictis, & ex dicendis in decursu apparebit.

149 Porro inter omnia prædicata vniuersalia, quæ recensuimus, duo sunt, quæ in scientiis humanis potissimum obtinent locum, nempe proprietas, & passio communis. Eo enim tendunt præcipuè scientiarum discursus, vt passiones tam proprias quàm communes rerum, de quibus in illis agitur, deprehendant: mediâ videlicet connexione, quâ res ipsæ proximè, vel remotè cum talibus passionibus connectantur. Connexio quippè rerum in vniuersum fundamentum vnicum est, cui nititur humanus discursus, vt aliàs explicui *suprà*, inferiúsque explicabo. Cæterum quia connexio rerum, siue essentiarum cum prædicatis sibi accrescentibus, siue accidentibus triplex esse potest, metaphysica, physica, & moralis, iuxta diuisionem traditam *suprà disp.* 2. *q.* 5. & latiùs *disp.* 14. tot modis prædicatum accidentale potest esse passio subiecti: nimirum aut metaphysicè, aut physicè, aut moraliter ei annexa, seu necessaria, hoc est, vel omnimodâ necessitate, vel naturali, vel morali.

150 Ecce quot diuisionibus (præter alias aut minus vtiles, aut dandas alibi quas omittimus) prædicabile vniuersalè diuidi potest, atque debet. Quibus ferè omnibus itidem prædicabile singulare diuidemus inferiùs, vt videant Logici, quàm diminutè prædicabile in vniuersum diuiserint hactenus.

151 Hoc vnum ad extremum aduertimus. Quâ ratione de vniuersali vt prædicabili philosophati sumus, eâdem de vniuersali vt subiicibili, suâ seruatâ proportione philosophari posse. Quod etiam logici tacuerunt. Etenim non minus est proprietas logica vniuersalis metaphysici posse subiici multis seu esse subiectum multorum, quàm posse prædicari de multis, seu esse multorum prædicatum. Et primùm quoduis vniuersale iis omnibus est subiicibile prædicatione indirectâ, de quibus prædibile est prædicatione directâ per verbum substantiuum *esse* factâ, vt constat. Deinde omnia vniuersalia de multis indirectè prædicabilia, iuxta dicta *suprà diuis.* 5. eisdem erunt directè subiicibilia, vt etiam est notum. Præterea multa saltem vniuersalia de multis prædicabilia directè, multis quoque ab illis diuersis erunt subiicibilia etiam directè. Exempli gratia homo est directè prædicabilis de Petro, Ioanne, Francisco &c. idemque homo directè est subiicibilis albo, nigro, rufo, &c. Esse autem diuersas denominationes logicas, imò & oppositas relatiuè, & consequenter diuersas vniuersalis proprietates prædicabilitatem, & subiicibilitatem indubitatum est; siquidem planè est munus diuersum logicum in quouis obiectiuo conceptu esse illum prædicatum, ac esse subiectum prædicationis.

Abstineo tamen nihilominus à diuidendo spe- 152
ciatim in varia membra vniuersale vt subiicibile, quemadmodum diuisi illud vt prædicabile, quia diuisiones inde oriundæ in iam datas recidunt. Vel enim subiectum in suo conceptu aliquid ampliùs dicit, quàm prædicatum, vel nihil amplius dicit? Si dicit ampliùs, prædicatio erit partis de toto, atque adeo essentialis, easdemque, quas suprà dedimus, prædicationis essentialis partis de toto diuisiones subibit. Si nihil amplius dicit. Aut iustè dicit integrum prædicatum, & erit prædicatio speciei. Aut dicit minùs, quam prædicatum, & erit prædicatio prædicati accidentalis (vtpotè addentis aliquid subiecto) toties, ac suprà, eodemque modo diuidenda. Etenim denominatio essentialis, & accidentalis, aliæque sub illis contentæ prædicationibus conuenientes, à prædicato potiùs respectu subiecti, quàm à subiecto respectu prædicati sumuntur.

QVÆSTIO VIII.

Quod fundamentum requiratur ex parte obiectorum ad faciendum vniuersale?

SVpponimus ex dictis *suprà q.* 5. ad faciendum 153
vniuersale omnino esse requisitum ex parte intellectus, quòd hic per species alienas, atque adeo in substitutis alienis ea cognoscat, ex quibus vniuersale faciendum est; nam per species proprias nequaquam possunt plura concipi vt vnum, prout ad vniuersale requiritur, vt ibi monstrauimus. Quid verò insuper ex parte obiectorum sit requisitum, modò inquirimus.

Conueniunt omnes Philosophi, atque indubi- 154
tatè supponunt ad faciendum vniuersale ex multis sub vnico conceptu adunatis, necessarium omnino esse, quòd ea inter se similia sint. Ob id enim multæ differentiæ specificæ vt tales in vnum conceptum coire nequeunt, quia inter se dissimiles sunt, atque adeo ita sunt ex propriis conceptibus, quo species differunt, vt nullatenus esse possint, in quo conueniunt. Qualis verò, & quanta, & quâ de causâ requisita ista similitudo sit, quâ multa in vniuersale adunanda similia esse debent; & an loco similitudinis, aut præter illam eorumdem sufficiat, aut insuper requiratur æqualitas, vel aliud genus conuenientiæ, seu concordantiæ, nemo, quem viderim, ex professo examinauit, aut explicuit.

Pro exactâ explicatione suppono primò tribus 155
modis, quod ad rem attinet, posse duo quæuis, aut plura extrema vicissim inter se comparari. Primò vt distincta, vel indistincta; secundò vt similia, vel dissimilia; tertio vt æqualia, vel inæqualia. Ad hæc enim tria capita reuocantur omnes diuersitates, rerum, vt *suprà disp.* 16. explicatum est. Distin-

cta

cta dicuntur, quorum vnum non est alterum: indistincta, quorum vnum est alterum. Similia dicũtur, quorum vnum est sicut alterum: dissimilia, quorum vnum non est sicut alterum. Æqualia dicuntur, quorum vnum tantum est, quantum alterum: Inæqualia, quorum vnum maius, aut minus est altero. De quibus *disp.* 13. & 16. plura scripta relinquimus; quæ ad rem recolenda.

156 Suppono secundò, quæ æqualia sunt, dissimilia esse posse, vt patet in triangulo, & quadrato inter se æqualibus; &, quæ similia sunt, posse esse inæqualia, vt patet in duobus quadratis inæqualibus. Posse autem, quæ sunt similia, esse etiam æqualia, &, quæ dissimilia inæqualia, indubitatum est: sicut & cuncta extrema ista, qua talia distincta inter se debere esse: eo quòd idem sibi neque æquale, neque simile, loquendo strictè, dici potest, multóque minus potest esse sibi inæquale, vel dissimile. De quibus etiam plura sunt dicta *disp.* 16.

157 Suppono tertiò; distinctionem eorum conceptuum esse, qui in indiuisibili consistunt, atque adeo non suscipiunt magis, & minùs, vt dici solet: eo quòd nullâ quantitate, aut physicâ, aut metaphysicâ prædita sunt. Neque enim vnum ab altero magis aut minus distingui dicitur, sed vel distingui, vel non distingui simpliciter eo genere distinctionis, de quo sermo est. Tantumdémque dicendum est de æqualitate; quia neque vnum magis, aut minus æquale alteri venit dicendum, sed, vel æquale simpliciter, vel inæquale. Nec secus de similitudine philosophandum esset, nisi vsus obtinuisset, vt ea etiam similia dicantur, quæ non omninò talia sunt, sed aliquid dissimilitudinis admixtum habent. Quemadmodum enim ea solùm dicuntur æqualia, quorum alterum tantum omnino quantum alterum est, alterumque proinde ab altero nihilo exceditur; atque adeo nihil inæqualitatis admixtum habent. Ita etiam ea dumtaxat in rigore similia erant appellanda, quorum alterum omnino sicut alterum est, neque aliquid dissimilitudinis admixtum habent. Suppositio tamen vsu oppositio, duplex, claritatis gratiâ, similitudo distingui poterit. Altera dicitur similitudo exacta, seu pura, & hæc in indiuisibili consistit, sicut æqualitas. Altera dicitur similitudo temperata seu mixta, & hæc eo maior, aut minor erit, quò minor, aut maior fuerit opposita dissimilitudo, quâ metaphysicè temperati concipitur ad eum modum, quo calor, & frigus vicissim temperantur physicè: dissimilitudinem enim quemadmodum inæqualitatem, magis, & minus suscipere indubitatum est: De quo etiam diximus *disp.* 16.

158 Suppono quartò; nulla esse entia, siue entium conceptus, quæ non sint inter se re ipsâ, vel distincta, vel indistincta, atque etiam vel similia, vel dissimilia. Cùm tamen multi conceptus entium re verâ neque æquales, neque inæquales sint inter se, quia nullam quantitatem aut physicam, aut metaphysicam habent, de eorúmque subinde genere sunt, qui dicuntur non suscipere magis, aut minus. Æqualitas quippe, vel inæqualitas solius quantitatis; atque adeo eorum dumtaxat, quæ quantitatem aliquam habent, proprietas est. Cùm tamen distinctio, vel indistinctio, similitudóque vel dissimilitudo omnium conceptuum cogitabilium, atque inter se comparabilium passio communis sit; verùm de his latiùs est actum *disputatione decimasexta citatâ*.

Suppono quintò; vt ea quæ sunt in se distincta, in mente nostrâ obiectiuè possunt esse idem, & vice versâ, quæ sunt idem, distincta, ita pariter, quæ in se sunt dissimilia vel inæqualia in mente nostrâ obiectiuè similia, vel æqualia esse posse: & è conuerso inæqualia, vel dissimilia, quæ æqualia, vel similia in se. Nam vt ea, quæ in se sunt distincta, ab vno eodemque substituto phantasmate, in quo concipiuntur à nobis, vnum, & idem, euadunt in mente nostrâ obiectiuè: &, quæ in se sunt idem, à distinctis phantasmatibus euadunt distincta, vt satis in superioribus expositum est; ita pariter ea, quæ in se sunt dissimilia, vel inæqualia, à similibus, vel æqualibus phantasmatibus, in quibus à nobis concipi possunt, similia, vel æqualia in mente nostrâ obiectiuè possunt euadere, sicut è contra dissimilia, vel inæqualia, à dissimilibus, vel inæqualibus phantasmatibus, ea, quæ in se similia, vel æqualia sunt. His positis

Propositio 1.

159 Vt aliqua plura sub vno conceptu cunctis communi, atque adeo vniuersali adunentur, exactè, & purè inter se similia debent à nobis concipi.

Talia enim concipi debent, qualia opus est, vt ille conceptus communis idemmet logicè acceptus reperiatur in singulis, provt experientia monstrat; subrogato scilicet per quamdam repetionem pro singulis sumptis diuisim, aut eodem prorsus phantasmate, quod pro omnibus sumptis simul, aut phantasmatibus prorsus similibus, soloque numero differentibus iuxta doctrinam datam *suprà num.* 67. Quod absque exactâ, & purâ similitudine obiectiuâ singulorum non potest fieri, vt satis ex se notum est. Id, quod etiam impositio vocum ostendit; siquidem, eâdem repetitâ voce, tum conceptum communem, tum singula, quæ sub illo adunantur, in quæque subinde ille multiplicatur, significamus. Vna enim vox *animal*, exempli gratia, nunc animal commune multis speciebus, nunc animal cuiusque speciei, nunc animal cuiusque indiuidui prorsus immutata significat. Quod signum est ea cuncta animalia obiectiua, provt per vocem significantur, exactè, & purè similia esse. Et sane iuxta consensum communem, & phrasim omnium, ea, ex quibus vniuersale consurgit, eamdem rationem, eumdemve conceptum ipsius vniuersalis participant: hoc autem citra exactam eorumdem similitudinem, quoad dictam rationem, seu conceptum non posset fieri, vt constat: nam, quo pacto dici posset eadem in singulis ratio, quæ exactè, & omnino similis non esset in singulis? Itaque existimatio communis, & modus loquendi omnium in hâc materiâ satis, superque demonstrant propositionem nostram.

Propositio 2.

160 Ea, ex quibus ratio, seu conceptus vniuersalis abstrahitur, siue adunatur, in se ipsis à parte rei rarò sunt exactè, & purè similia. Talem tamen debent habere similitudinem, qualis requiritur, vt à nostro intellectu purè similia concipiantur, quoad eam rationem, seu conceptum, in quo adunantur.

Prior pars propositionis constat imprimis in speciebus, ex quibus ratio generica concepta à nobis in singulis purè, & exactè similis abstrahitur, siue adunatur. Species enim à parte rei dissimiles inter

se sunt, vt cernere est in homine, equo, leone, & cæteris speciebus animalis. Nec dici potest eas à parte rei esse similes in ratione animalis, dissimiles autem in rationibus differentialibus singularum propriis; siquidem ratio animalis in singulis, & ratio differentialis vnum quid sunt à parte rei, & idem omnino. Proindéque homo, leo, equus &c. non aliter, quàm integrè, & indiuisim possunt comparari re ipsâ, & ante nostras præcisiones tanquam similes, aut dissimiles, vt sic autem constat esse dissimiles. Quo fit, vt animal hominis, animal leonis, & animal equi non minùs sint dissimilia à parte rei inter se, quàm sunt homo, leo, & equus cum quibus sunt idem. Deinde id ipsum apparet in plerisque indiuiduis ex quibus ratio specifica dicitur abstrahi, siue adunari, quæ in singulis conceptione nostrâ purè, & exactè similis est. Cùm tamen ipsa indiuidua à parte rei cum quibus ea ratio specifica prorsus est idem, non adeo sint inter se similia, vt cernere est in hominibus, de quibus satis ex se apparet non adeo esse inter se similes, vt sunt duo circuli, aut duo oua, &c. Iam verò de aliis inferioribus, ex quibus vniuersale differentiale, cæteraque essentialia abstrahuntur, siue adunantur, idem omnino dicendum venit, vt consideranti patebit. Nec aliter res se habet vt plurimum in vniuersalibus accidentalibus cuiusuis generis, & iis ex quibus illa abstrahuntur, siue adunantur, vt videre licet in conceptu vniuersali sapientis simili omnino per conceptionem nostram in omnibus, de quibus dicitur; cùm tamen eorum sapientiæ re ipsâ non adeò sint similes inter se. In cæterisque huiusmodi pariter.

161 Dixi autem in istâ parte propositionis rarò esse à parte rei exactè similia ea, ex quibus conceptus vniuersalis abstrahitur, siue adunatur; quia aliquando exactè ea similia sunt, vt patet in pluribus circulis, in pluribúsque quadratis omninò similibus, quæ sub conceptu circuli, quadratique communi illis adunantur, & in pluribus candoribus, aut coloribus etiam similibus omnino, qui adunantur pariter sub vno conceptu candoris, aut caloris illis communi in aliisque huiusmodi.

162 Venio iam ad secundam partem propositionis, quam vt declarem, & simul probem, noto primò conceptus obiectiuè ab intellectu nostro adunabiles plerumque esse respectiuos ad extrinsecum connotatum: quia plerumque vel sunt actus, quos significant verba, vel concreta ex talibus actibus, & ex eorum subiectis coalescentia. Constat autem ex sæpe in superioribus dictis huiusmodi actus conceptus respectiuos esse ad subiectum, & terminum. Oportet ergo vt tales conceptus adunari possint, quod inter se exactè similes concipiantur non solùm quoad suas intrinsecas essentias, sed etiam quoad sua extrinseca connotata. Nam aliàs in vnum conceptum multis communem nequibunt coire, vt paulò *inferiùs in hâc q. Conſect.* 3. monstrabo. Ex quo patet non solùm res, ex quibus conceptus isti sumuntur, sed etiam res, ex quibus sumuntur eorum connotata eam inter se similitudinem habere debere, quæ satis sit vt dicti conceptus quoad intrinsecum, & extrinsecum exactè similes concipiantur ab intellectu nostro.

163 Secundò noto, intellectum nostrum ea quam habet, vi præcisiuâ formalitatum, tunc à rebus in se non exactè similibus conceptus quosuis aut respectiuos, aut absolutos exactè similes contrahere, quando de singulis earum iudicat, aut iudicanda apprehendit aliqua prædicata præ aliis, in quibus tales res conspirant, præbentibus fundamenta ad talia iudicia ad talesve apprehensiones rebus ipsis qualibet ratione conceptis, quando prædicata iudicanda ex se sunt vniuersalissima; vel aliqua experimentali notitia, quando prædicata iudicanda ex se sunt magis specialia. Et quoniam nulla sunt entia adeò à parte rei dissimilia, vt aliquam similitudinem admixtam non habeant, nulla sunt, ex quibus intellectus suâ, quam habet, vi iudicatiua, & præcisiua non abstrahat prædicata simillima vtique in phantasmatibus substitutis, in quibus ea iudicat quasi extrahendo, & separando in huiusmodi prædicatis talium entium similitudinem ab eorumdem dissimilitudine, cum quâ veluti immixta re ipsâ erat. e. g. Apprehendit intellectus Angelum, statímque ex terminis iudicat illum esse idem secum, à cæterisque rebus distinctum, esse bonum, esse vnum, esse verum, &c. Postmodum apprehendit lapidem, de illoque pariter eadem prædicata, siue exactè similia iudicat. Quo facto in promptu iam est concipere sub vno conceptu bonitatem communem Angelo, & lapidi, similiterque identitatem, distinctionem, veritatem, vnitatem, &c. Ecce quomodò Angelus, & lapis, qui à parte rei sunt tam dissimiles, in mente nostrâ obiectiuè aliquas formalitates habent purè, & exactè similes ratione substitutorum phantasmatum, in quibus cognoscuntur; ex quibus proinde conceptus vniuersalis compingi potest, provt dictum est.

Hæc de prædicatis ex se vniuersalissimis entium. 164
Quæ enim specialiora sunt, maiorem similitudinem entitatiuam debent habere à parte rei, vt ab intellectu nostro cum exactâ, & purâ similitudine concipi possint; eóque maiorem, quò magis specialia fuerint, tametsi exactè similia à parte rei esse non debeant, nisi quando absque vllâ præcisione à differentiis dissimilibus, sed tantùm à differentiis inæqualibus, aut merè inter se distinctis ab intellectu nostro sunt concipienda aut seorsim, aut sub vno vniuersali conceptu, iuxta dicenda latiùs *infrà q.* 12. Tunc enim nisi in se sint exactè similia, talia ab intellectu nequibunt concipi, & consequenter nec dictis modis sub vno conceptu adunari. Quia intellectus noster nequit concipere purè similia, & consequenter nec sub vno conceptu vniuersali complecti vt talia ea, quæ in se re verâ aliquam dissimilitudinem habent, nisi præscindendo à tali dissimilitudine, hoc est, à prædicatis differentialibus, vnde illa à nobis proueniet concipitur. Explicemus cuncta paulatim per varia exempla.

Concipit intellectus noster circulum, & qua- 165
dratum extrema inter se re ipsâ satis dissimilia; moxque ab vnoquoque præscindit rationem figuræ plenæ, quasi separans eis conceptibus similitudinem, quam circulus, & quadratum habent à dissimilitudine eorum, quæ relinquitur in differentiis, talemque subinde rationem provt à differentiis præcisam exactè similem apprehendit in quadrato, & in circulo, quo fit, vt in promptu sit eam sub vno conceptu adunari. Rursus concipit intellectus quadratum, & triangulum rectilineum, quæ duo magis similia sunt reipsâ, quàm quadratum, & circulus. Proindéque in iis aliquid amplius similitudinis habet intellectus noster, quod præscindat à dissimilitudine: sicque in huiusmodi extremis non solam rationem figuræ planæ, vt in præcedentibus, sed rationem figuræ planæ rectilineæ, eamque purè,

&

& exactè similem, sub vnoque conceptu adunabilem præscindit à residuis talium extremorum differentiis. Pergit dein intellectus, & concipit triangulum ambligonium, qualis dicitur, qui vnum angulum obtusum, & duos acutos habet, & triangulum oxigonium, qui acutos habet omnes tres angulos. In quibus extremis longè similioribus quam prædicta, rationem iam trianguli omninò similem à differentiis abstrahit, vt suprà; quæ ratio est figuræ rectilineæ habentis omnino tres angulos, & tria latera.

166 Hoc pacto concipiens intellectus noster duas luces non omninò similes, ab earum differentiis præscindit rationes lucis omninò similes, & adunabiles. Tantumdemque præstat dum hominum, & brutorum sensationes animaduertens, quæ quidem non nihil à parte rei dissimilitudinis habent, præscindens ab eâ, rationem sensationis abstrahit in omnibus omninò similem; atque adeo etiam adunabilem sub vno conceptu. In aliisq; huiusmodi pariter.

167 Denique concipit intellectus noster duos circulos eiusdem materiæ, vbi cum nihil habent dissimilitudinis, quod suâ præcisione secernat, aut concipiendo eos exactè similes, & æquales, quando re ipsâ tales sunt, quoad totum etiam, quod sunt, citrà omnem præcisionem adunat. Aut rationem circuli pariter prorsus similem à differentiis inæqualitatis, si sunt circuli inæquales, à purisve singularitatibus, si sunt æquales, abstrahit, abstractamque etiam adunat, iuxta doctrinam statutam *suprà n. 69.* Est namque singularitas pura, seu differentia purè numerica, quæ citra omnem dissimilitudinem, atque inæqualitatem distinguit indiuidua, vti explicabimus *inferiùs q.* 12.

168 Pari ratione quando conceptus adunati sunt respectiui ab ipsis connotatis extrinsecis, quæ tales terminant respectus, solet adunatio inchoari. E. g. videt quis plures illuminationes à pluribus agentibus oriundas exactè similes, statimque inde in promptu habet plures potentias illuminatiuas exactè similes in ipsis agentibus ab eorum differentiis abstrahere; quæ subinde illuminationibus adunatis sub vno, & communi conceptu illuminationis, sub vno pariter, & communi conceptu potentiæ illuminatiuæ iunguntur. Similiter quia sensationes hominis, & brutorum exactè similes concipiuntur à nobis in ratione sensationis, vt paulò antè notabamus, procliue est, vt principium sentiendi exactè quoque simile nobis appareat in homine, & singulis brutis, & consequenter etiam vnum illis commune; atque ita homo, & omnia bruta conueniant in ratione animalis, hoc est, potentis sentire, vti fatentur omnes. Pariterque in similibus euenit.

Propositio 3.

169 Vt aliqua plura sub vno conceptu cunctis ipsis communi, atque adeo vniuersali adunentur, non solùm purè, & exactè inter se similia, vt statuimus *propos.* 1. Sed etiam æqualia debent à nobis concipi, æqualitate videlicet phantasmatũ subſtitutorũ.

Quia eædem rationes ibi adductæ, quæ pro omnimodâ similitudine faciunt, pariter faciunt pro æqualitate, vt consideranti patebit. Itaque sicut ratio trianguli conueniens triangulis dissimilibus omnino similis abstrahitur intellectu nostro in omnibus illis à dissimilitudine ipsorum. Sic ratio trianguli cõueniẽs triãgulis inæqualibus omninò æqualis abstrahitur intellectu nostro in omnibus illis ab ipsorũ inæqualitate. Pariterq; dicendum de cæteris.

Vbi nota, etsi aliqua à parte rei nec sint inter se 170
æqualia, nec inæqualia, eo quòd nullam quantitatem aut physicam, aut metaphysicam habent, iuxta suppositum 4. datam. *n.* 158. At in mente nostrâ obiectiuè non posse non cuncta aut æqualia, aut inæqualia esse, hoc ipso, quod non in se ipsis, sed in substitutis corporeis quantisque, atque adeo vel æqualibus, vel inæqualibus concipiuntur.

Propositio 4.

Ea, ex quibus ratio vniuersalis abstrahitur, siue 171
adunatur, rarò in se ipsis à parte rei sunt æqualia physicè, aut metaphysicè, concipiuntur tamen ab intellectu nostro æqualia in phantasmatibus substitutis cum præcisione ab inæqualitate, quam in se habent, idoneaque euadunt vt sic, vt sub vno vniuersali conceptu adunentur.

Hæc propositio eodem pacto ac secunda venit explicanda, & probanda: quia, quod ad rem attinet, de æqualitate, & inæqualitate perinde philosophandum est hîc, atque ibi philosophati sumus de similitudine, & dissimilitudine. Quare accommodentur ad rem præsentem, quæ *ibi* diximus, proportione seruatâ, ne diutius frustra immoremur. Præsertim, quia de his plura iterũ *infra q.* 12. dicenda sunt.

Duo tamen mihi occurrunt hic animaduertenda. 172
Primum est. Bifariam posse cognosci à nobis duo quæpiam, vel plura extrema inter se similia, aut æqualia. Primò similitudine, aut æqualitate logicâ, quam participant à phantasmatibus substitutis, in quibus à nobis cognoscuntur. Secundò similitudine, aut æqualitate physicâ, quam ipsa habent in se. Vt priori modo cognoscantur, seu potius talia appareant, nullatenus posteriori modo cognosci debent: alioquin quando extrema non sunt in se exactè similia, & æqualia, talia apparere nobis non possent nisi delusis, & deceptis, contra superiùs statuta. Sed sat est vt intellectus subroget phantasmata similia, & æqualia pro dictis extremis cognoscendis quoad alios conceptus præscindendo à similitudine, & æqualitate, quam ipsa habent, aut non habent in se. Et hoc pacto vt plurimùm, & fere semper cognoscuntur à nobis ea, ex quibus per adunationem fiunt vniuersalia. Vt vero posteriori modo similia, aut æqualia appareant, seu potius cognoscantur aliqua extrema, eò debet tendere intellectus, vt illorum similitudinem, vel æqualitatem cognoscat in phantasmatibus substitutis, quemadmodum ad cognoscendum quosuis alios rerum conceptus, siue formalitates se gerit. Similitudo siquidem, & æqualitas quædam sunt rerum formalitates, sicut distinctio, identitas, vnitas, bonitas, & cæteræ huiusmodi. Cæterùm, vt plures similitudines, vel æqualitates rerum (tantumdémque de dissimilitudinibus, atque inæqualitatibus cense) in conceptum vniuersalem coire possint, exactè inter se similes, & æquales debẽt euadere in phantasmatibus substitutis, quẽadmodũ cætera obiecta, ex quibus vniuersalia fiunt; quia de omnibus, quod ad rẽ attinet, eadẽ ratio est, vt cõstat.

Alterum animaduertendum est, vt intellectus fa- 173
ciat vniuersale non opus esse, quòd priùs distinctè, & expressè concipiat exactè inter se similia, & æqualia, aut omnia, aut multa eorum, ex quibus conceptus vniuersalis per adunationem est compingendus, tametsi id ita sæpe eueniat de facto; sed satis esse, (quod sæpe etiam de facto euenit) vt vno dumtaxat, aut altero eorum expressè concepto, pro illo, & cæteris, quæ eumdem conceptum, seu prorsus similem habuerint, concipiendis, quæcumque illa

sint, vnicum intellectus phantasma subroget. Ita enim fiet, vt omnia sub vno conceptu in tali phantasmate adunentur; quo nihil desideratur, vt talis conceptus respectu omnium vniuersalis sit.

Restat modò, vt ex doctrinâ huius quæstionis aliqua consectaria eliciamus, quæ veluti regulæ quædam sint ad faciendam, & dignoscendam conceptuum vniuersalium adunationem.

Consectarium 1.

174 Quæ in se sunt physicè exactè similia, & æqualia, taliáque à nobis seorsim apprehenduntur, citra omnem præcisionem obiectiuam possunt à nobis sub vno conceptu adunari.

Ita se habent plures circuli, & plura quadrata æqualia, plures calores, & plures candores æquè intensi, & alia huiusmodi. Ratio autem consectarij ex dictis est clara, quia in ordine ad adunationem, ad id solum præcisio requitur, quòd extrema adunanda exactè nobis appareant similia, & æqualia; in casu autem consectarij talia nobis apparent absque vllâ præcisione.

Consectarium 2.

175 Vt concreta ex subiecto, & actu, siue ex subiecto, & formâ exactè similia, & æqualia nobis appareant, provt opus est, vt in vnum conceptum coeant cunctis communem, sat est, quòd eorum actus, siue formæ tales nobis appareant; quantumuis eorũ subiecta inter se dissimilia, aut etiam inæqualia sint.

Ratio est, quia huiusmodi concretorum subiecta connaturaliter concipiuntur à nobis valde obscurè, & confusè, nempe quasi obuoluta, & contecta actibus, siue formis, quæ concipiuntur clarè, & expressè, provt *suprà disp. 2. q. 4. conf.* 3. notauimus, quo fit, vt talium subiectorum diuersitas non discernatur, atque ita concretorum adunationi non obstet. Id, quod vel ipsâ experientiâ est manifestum; iuxta quam constat omnia calida exactè nobis apparere similia, & æqualia ab exactâ similitudine, æqualitatéque calorum, quidquid sit de diuersitate subiectorum. Paritérque omnia existentia à similitudine, & æqualitate actuum existendi: omnia bona à similitudine, æqualitatéque bonitatum, &c. etiam quando subiecta horum concretorum quod totum, quod sunt, concipiuntur, & non quoad vnam solam formalitatem in omnibus similem, iuxta *disp. 2. q. 3. conf. 5. & q. 4. conf. 3. citato.*

176 Vnde sequitur, quando concreta sunt physica, contingere posse, vt ea citrà omnem metaphysicam præcisionem adunabilia sint, quantumuis habeãt dissimilitudinis physicæ ex parte subiectorum, si tamen formæ exactè similes, & æquales physicè sint, & vt in se sunt concipiantur, qualia essent plura calida exactè similia, & æqualia, tam quoad intensionem, quàm, quoad extensionem caloris quorum subiecta alia essent lignea, alia lapidea, alia ferrea, & alia aliarum materierum.

177 Hoc tamen casu excepto, quæcumque physicè aliquam inter se dissimilitudinem habent, in vnum conceptum cunctis communem coire nequeunt, nisi interueniat obiectiua præcisio, quæ conceptum adunatum ab omni differentiarum dissimilitudine exuat, iuxta superiùs dicta.

Consectarium 3.

178 Vt actus, quos significant verba, in vnicum conceptum communem sumpti in abstracto coire possint, non satis est eos quoad intrinsecum suum conceptum exactè similes apparere; sed insuper est necessarium vt talia appareant, tum eorum termini, tum subiecta, quæ tanquam connotata à se distincta suopte conceptu respiciunt.

Hoc etiam constat experientiâ, & ratione probatur; quia tales actus non possunt concipi absque talibus connotatis, vtpotè qui respectus quidam ad illa sunt. Ergo nec possunt adunari, ni talia etiam connotata adunentur, quod sine horum exactâ similitudine, iuxta dicta non potest fieri. Probo consequentiam. Quia si adunarentur omnes actus, non adunatis connotatis, omnia hæc simul, distinctéque, & vt plura, sicuti in se re ipsâ sunt, deberent cognosci; quod tamen impossibile est, quia sunt infinita, aut innumera; & nos non possumus simul innumeras cognitiones habere, quales nobis sunt necessariæ ad cognoscenda innumera distinctè, & vt plura, iuxta doctrinam statutam *disp. 2. q. 3. Conf. 2.* Deinde ille conceptus, sub quo essent adunati omnes actus, ad ea innumera connotata distinctè cognita ita terminari conciperetur, iuxta modum nostrum connaturalem intelligendi, quasi singuli actus particulares in illo contenti ad ipsa omnia connotata terminarentur, quod tamen est mendacium ab abstrahentibus alienum, iuxta Logicorum effatum. Si enim concipias conceptum vniuersalem cognitionis quatuor obiectorum, is vtique contrahendus venit ad hanc cognitionem quatuor obiectorum, & ad illam etiam quatuor obiectorum, & ad aliam quatuor obiectorum, &c. Paritéque si concipias conceptum vniuersalem vnionis materiæ ad quatuor, aut plures formas, & alios huiusmodi. Stet ergo quatuor cognitiones exactè similes, quarum vnaquæque vnum tantùm habet obiectum, sub vnum conceptum cognitionis venire non posse, nisi simul sub vnum conceptum obiecti veniant ipsa quatuor obiecta.

Et confirmari potest. Quoniam eo ipso, quod 179
actus sine subiecto, & termino concipi nequit, hæc tria vnicum adæquatum obiectum complent, quod vtique vt aliis ternariis huiusmodi exactè sit simile, omnes suas partes omnibus partibus aliorum, singulas singulis, provt correspondent, debet habere exactè similes, vt est notissimum. Cùm igitur cætera quæque obiecta absque tali similitudine non sint adunabilia, vt constat ex dictis; neque hæc absque illâ adunabilia erunt. Quod est non posse actus similes sub vnicum conceptum cadere, nisi & eorum subiecta cadant sub vnicum conceptum, & eorum termini pariter.

Et quoniam actus bene possunt esse inter se simi- 180
les, tum physicè, tum in mente nostrâ obiectiuè, tametsi tum eorum termini, tum eorum subiecta inter se dissimilia sint, vt *suprà disp. 13. quæst. 9. Consect. 6.* statuimus, & latiùs rursus *dispur. 16. quæst. 4.* dum talis subiectorum, aut terminorum dissimilitudo retinetur, tales actus, quantumuis intrinsecè similes, non erunt adunabiles, obstabit namque dissimilitudo subiectorum, aut terminorum, à quâ dissimilis extrinsecè, & ipsi actus dici possunt. Cæterùm vt est intellectus noster promptissimus ad adunanda quælibet alia obiecta, quantumuis inter se dissimilia sub aliquo conceptu ipsis communi, abstrahendo scilicet ab illis aliquem actum in cunctis similem, moxque cuncta ipsa superuestita tali actu concretè concipiendo, iuxta doctrinam *consect. 2.* (sic enim adunamus facilè lapidem, hominem, arborem, & alia obiecta dissimilia

dissimilia sub conceptibus existentis, potentis existere, distincti, veri, boni, &c.) Ita quoque promptissimè potest, & solet terminos, subiectâque dissimilia actuum similium sub aliquo conceptu ipsis communi adunare, vt & actus ipsos sub proprio eorum conceptu queat adunare, & adunet. Si quando autem alij conceptus communes subiectis, aut terminis desint, ad manum est ipse conceptus subiecti, in quo conueniunt omnia subiecta quatenus talia, & ipse conceptus termini, in quo conueniunt omnes termini, quatenus tales. Subiici enim actui formaliter alius actus est intermedius, in quo concretè assimilantur omnia subiecta pariterque terminare actum formaliter alius actus est intermedius, in quo concretè assimilantur omnes termini, iuxta doctrinam statutam *q. illâ 9. citatâ.*

Consectarium 4.

181 Adunationi actuum similium sumptorum in concreto dissimilitudo subiectorum non obstat. Obstat tamen dissimilitudo terminorum.

Prior pars ex *consect. 2.* constat: Ibi enim statuimus per actus in concreto positos ita eorum subiecta contegi, vt horum dissimilitudo non discernatur; atque adeo neque obstet, quominus ipsa concreta appareant exactè similia, & consequenter adunabilia, quando sunt actus exactè similes. Posterior autem pars inde apparet, quod termini actus per actus quantumuis sumptos in concreto non conteguntur; sed semper concipiuntur distinctè, vt patet in horum actuum, seu concretorum terminis *legens lectionem, videns parietem, cognoscens obiectum, potens existere, distinctum ab homine,* & consequenter in aliis omnibus. Hinc autem fit, quando termini actuum similium sunt inter se dissimiles, æquè apparere inter se dissimiles, siue actus in concreto sumantur, siue in abstracto, atque adeo æquè non adunabiles tum ipsi, tum actus defectu adunationis ipsorum, nisi sub aliquo conceptu ipsis communi adunentur, vt facilè possunt ipsorum dissimilitudine præcisâ, & contectâ, iuxta doctrinam *consect. 3.*

Consectarium 5.

182 Actus intrinsecè dissimiles, quâ tales non sunt adunabiles, quantumuis eorum termini, subiectaque adunabilia sint. Possunt tamen facilè adunari, sicut & alia obiecta sub aliquo conceptu concreto eorum dissimilitudinem obuoluente, & tegente. Abstractè tamen, manentéque intra sphæram actuum non sunt vllatenus adæquatè adunabiles; sed merè inadæquatè dumtaxat quoad aliquas formalitates sui.

Prima pars consectarij ex dictis est nota, neque vllâ nouâ eget explicatione; secunda etiam constat ex dictis: quia sicuti alia quæque obiecta dissimilia possunt adunari in ratione entis, boni, veri, distincti, &c. ita & actus dissimiles. Hoc tamen casu quasi egrediuntur ab sphærâ actuum, cùm fiant subiecta aliorum actuum similium, quibus superinduti apparent similes iuxta dicta. Tum hâc ratione quadamtenus adæquatè adunari possunt, præsertim quando conceptus, sub quo adunantur, transcendens est, hoc ipso, quod sub illo totum, quod re ipsâ sunt, potest obuolui, id exigentibus principiis, quæ mouent, siue determinant ad talem adunationem, & conceptiones præuias faciendas, iuxta doctrinam datam *suprà disputat. 2. quæstione 3.* præsertim *consect. 5. & disp. 13. quæst. 9.*

Cæterùm quando actus dissimiles non vt subiecta aliorum; sed secundum se considerantur, quo pacto intrà propriam actuum sphæram contineri censentur, in nullo sensu possunt adæquatè adunari, quia vt sic dissimiles apparent; possunt tamen præscindi ab illis vna, vel plures formalitates inter se similes, quæ adunari poterunt. Ita enim in actibus cognitionis physicè dissimilibus formalitates actus, cognitionis, iudicij abstractiui, vel intuitiui similes, & adunatas passim concipimus cum præcisione à differentiis, in quibus dissimilitudo tota relinquitur, iuxta superiùs dicta. Quo tertia pars consectarij satis, superque explicata manet. 183

Consectarium 6.

Quæ dicta sunt in totâ hâc quæstione de adunatione plurium sub vno conceptu vniuersali, & illis communi, eodem pacto locum habent, siue ea plura talia sint physicè, & realiter, siue tantùm metaphysicè, & per rationem nostram. 184

Itaque quemadmodum plures res inter se distinctæ realiter, ita & plures formalitates eiusdem rei, aut etiam plurium distinctæ solùm per rationem; si sint inter se dissimiles, quâ tales adunari non possunt. Possunt tamen sub ratione, siue formalitate aliquâ in omnibus reperta simili in vnum conceptum communem omnibus, atque adeo vniuersalem coire, prout est *in superioribus* explicatum. Sic omnipotentia Dei, æternitas, immensitas, infinitudo, & cætera diuina attributa, secundum conceptus peculiares singulorum non sunt adunabilia, quia tales conceptus sunt inter se dissimiles; benè tamen secundum conceptus in cunctis similes, atque adeo cunctis communes, vt sunt conceptus entis à se, diuini attributi, distincti à creaturâ, boni, veri, &c. Paritérque de pluribus aliis formalitatibus aut eiusdem, aut plurium rerum philosophandum est.

Vnde colligitur primò adunationem plurium sub vno conceptu vniuersali cunctis communi semper habere locum, quando ea plura similia apparent, prout ad talem adunationem requiritur, iuxta superiùs dicta. Siue ita appareant similia ex vi primorum conceptuum, quos de ipsis formamus, siue ex vi secundorum cadentium super primos quasi reflexè, dum alia phantasmata substituta pro primis conceptibus subrogamus, siue ex vi tertiorum, & ita deinceps, iuxta doctrinam datam suprà *disp. 2. quæst. 3. & disputat. 13. quæst. 9.* de modo, quo intellectus noster subrogat substituta phantasmata non solùm immediatè pro rebus cognoscendis; sed etiam mediatè pro cognoscendis conceptibus earum per alia substituta phantasmata iam prius formatis. 185

Ex quo colligitur secundò: quia, vt ibi notabam, & ego mihi experiri videor, sæpè per ipsum phantasma vocis, aut prolatæ, aut scriptæ aliquod obiectum significantis solemus concipere obiectum ipsum, sæpe vtique fieri, vt sub vnum conceptum per tale phantasma formatum omnia obiecta adunemus, quæ per talem vocem significantur, quantumuis ea sint inter se dissimilia, vt sunt, quando vox est æquiuoce: neque hoc à doctrinâ datâ exorbitat; quia omnia ea obiecta in hoc, quod est per talem vocem significari, similia sunt, vt 186

ſicque ſub vnico vocis phantaſmate comprehenduntur inſtar aliorum concretorum ſimilium à ſimilitudine actuum, quibus eorum conteguntur ſubiecta, iuxta doctrinam datam. Neque propterea cenſenda eſt tolli vocis æquiuocatio in caſu propoſito. Quoniam licet verè ea eſſet vniuoca, ſi tantùm ſignificaret dicta plura obiecta provt ſimilia, & adunata in ſui phantaſmate ſubſtituto pro illis; quia tamen primariò, & principaliùs ſignificat illa provt diſſimilia ſecundum præuios, & proprios ſingulorum conceptus, ſuam retinet æquiuocationem, vt ampliùs conſtabit ex dicendis *infra q.* 22. vbi ex principiis hîc iactis facillimè diiudicabimus, quid de æquiuocis, vniuocis, & analogis ſentiendum ſit.

Conſectarium 7.

187 Huc vſque loquuti ſumus in hac quæſtione de adunatione plurium ſub vno conceptu vniuerſali, quæ eo ipſo eſt adunatio vniuerſalitatis. Nunc breuiter ex dictis deducimus de adunatione diſiunctionis pariter philoſophandum eſſe, de adunatione verò collectionis paulò aliter.

Itaque ſuppoſitis naturis, & differentiis horum trium generum adunationis plurium in vno conceptu, quas *diſp.* 2. *q.* 3. *conſect.* 5. exp.icuimus. Dico primò, ſub vno conceptu obiectiuo vago, qualem ſignificant hi termini, *aliquis homo*, *aliquis leo*, *aliquis lapis*, & ſimiles: formatúrque quando pro pluribus diſiunctiuè cognoſcendis vnicum phantaſma ſenſibile ſubſtituit intellectus noſter; plura diſſimilia, quà talia adunari non poſſe, quia de huiuſmodi conceptu vago perinde, quod ad rem attinet, ac de conceptu vniuerſali philoſophandum venit, vt ex dictis in hâc quæſtione præſertim *propoſit.* 1. ſatis clarè colligitur. Cum quo ſtat, quando plura diſiunctiuè à nobis cognoſcuntur non ſub vno conceptu vago, vt in caſu propoſito; ſed ſub pluribus ſaltem partialibus, quales reſpondent iſtis terminis: *homo'*, vel *Angelus*, vel *lapis*, *&c.* eorum diſſimilitudinem, quantumuis expreſsè conceptam nihil obſtare. Circa quod recolantur dicta *ſuprà diſp.* 10. *q.* 2.

188 Dico ſecundò. Adunationem collectionis, (quæ fit ſubrogando vnum phantaſma, ita pro multis collectiuè, vt non ſubrogetur pro ſingulis diſtributiuè, nec illis poſſit ſingulatim accommodari) bifariam euenire poſſe. Primò ſi phantaſma ſubrogatum pro multis ea cuncta capiat in ſuâ extenſione diſtinctè, itavt ſingulis ſingulæ partes extenſionis phantaſmatis correſpondeant, iuxta doctrinam de extenſione phantaſmatum datam *diſp.* 1. *q.* 2. *&* 3. *&* *diſp.* 2. *q.* 3. Quo caſu talium multorum diſſimilitudo nihil obſtabit, quominus ea ſub talem vnicum conceptum cadere poſſint, imò verò ſub illo expreſsè diſſimilia apparebunt. Ita fit, quando multa corpora diſſimilia vnumquodque in ſuo loco diſtinctè nobis repræſentantur, & ſimul vnico totali conceptu, ita tamen extenſo, vt ſingula illa ſingulis partibus ipſius conceptus correſpondeant. Secundo modo euenit dicta adunatio, quando phantaſma ſubrogatum pro multis ea cuncta in ſuâ extenſione non capit, ob idque aut pleraque, aut etiam omnia quaſi obuoluta, & contecta, ac veluti penetrata refert, ad eum modum, quo in conceptu communi cuiuſvis concreti quaſi contecta per formam, & obuoluta, ac veluti penetrata concipiuntur omnia ſubiecta, iuxta ſuperius dicta. Vt enim phantaſma cuiuſvis particularis formæ veluti circumducitur ſuprà ſuum ſubiectum, illudque contegit, dum concretum ex ſubiecto, & formâ conflatur, vt notauimus *diſp.* 2. *quæſt.* 4. *conſect.* 3. indéque fit vt concreta ex formis ſimilibus ſub vnum conceptum vniuerſalem venire poſſint. Ita in caſu noſtro phantaſma ſubrogatum pro collectione multorum inſtar tegumentum quoddam extenſum, quo illa obuoluuntur, apprehenditur. Quocirca phantaſma proprium multitudinis tanquam cuiuſdam formæ multorum eſt. Vnde ex hoc modo adunandi multa ſub vno conceptu collectiuo ſequitur primò talium multorum diſſimilitudinem huic adunationi nihil obſtare, vt non obſtat diſſimilitudo ſubiectorum, vt adunentur ſub eâdem formâ. Secundò huiuſmodi conceptum collectiuum ſingulis in eo contentis nequaquam poſſe conuenire; ſed tantùm eorum collectioni, in quo differt à conceptu vniuerſali, & à conceptu vago. Tertiò ſemel ita adunato vario aggregato multorum, ita ea in ratione multitudinis poſſe ſimilia euadere, vt in vnicum conceptum vniuerſalem multitudinis coire valeant; ita vtſit verum multa aggregata in ratione multitudinis, ſiue in ratione aggregati vniuocè conuenire poſſe.

Porrò, quidquid de ſimilitudine, & diſſimilitu- 189
dine multorum diximus in ordine ad eorum adunationem, eodem pacto locum habet circa eorumdem æqualitatem, & inæqualitatem, vt ſatis conſtat ex dictis *in totâ hâc quæſtione*.

Ad cuius extremum ex dictis etiam in eâ breuitet 190
reſoluenda venit quæſtio, quam aliqui hic ſolent extendere. Num ſcilicet vniuerſale in communi vniuocum ſit, atque adeò genus reſpectu omnium vniuerſalium, ſiue prædicabilium? Dico vno verbo vniuocum eſſe. Tum, quia vt tale ab Ariſtotele, ab aliiſque Philoſophis citra vllam diſtinctionem definitione vnicâ definitur, quod proprium vniuocorum eſt; tum, quia omnia vniuerſalia exactè ſimilia, & æqualia concipiuntur à nobis quoad rationem vniuerſalis præcisè ſumptam, quoad illámque proinde ſub vno conceptu vniuerſalis adunantur. Quo nihil deeſt, quominus talis conceptus vniuocè dicatur de omnibus, iuxtá doctrinam vniuocorum tradendam *infrà quæſt.* 22. Quod ſi eſt vniuocum, & genus erit, de quo nullus dubitat, quia aliter, quàm vt genus ad vniuerſalia ſpecialia non poteſt comparari, vt conſtat. Contrà hoc tamen quædam ſophiſmata fieri ſolent pro ingeniis tyronum exercendis inde deſumpta, quod vniuerſale in communi per denominationem quaſi reflexam generis, & conſequenter vniuerſalis ſibi ſuperuenientis genus quoddam indiuiduum efficitur. Quo fit, vt vno modo acceptum ſuperius ſit reſpectu generis, quod eſt vna ſpecierum eius, & altero modo acceptum ſuperius ſit reſpectu ipſius generis, & conſequenter reſpectu ſui. Tum vno modo acceptum eſſentialiter eſt vniuerſale. Altero autem accidentaliter eſt tale. Tum vnomodo genus generis, cæteróque vniuerſalium eſt. Altero quoddam eſt ipſius generis indiuiduum. Quod indicaſſe ſatis ſit pro dictis ſophiſmatibus diluendis. Videantur Conimbricenſes *in Præf. Porphyr. quæſtione ſeptima.* Rub. *quæſtione ſeptima.* & alij Recentiores.

QVÆ

QVÆSTIO IX.

Quid sit particulare correlatiuum vniuersalis: & quotuplex?

191 TRia sunt nomina, quæ ob vicinitatem sæpè confusionem inducunt, sæpéque etiam pro eodem accipi solent, *indiuiduum*, *singulare*, & *particulare*. Ex quibus duo priora semper sumuntur pro eo, quod numericè est vnum, distinctúmque à cæteris; atque adeo non vniuersale iuxta dicenda *quæstione decima*. Tametsi *indiuiduum* expressiùs dicat vnitatem numericam, quæ quædam est indiuisio in plura. Singulare autem distinctionem à cæteris. Particulare verò etsi pro eodem significato sæpè vsurpetur, frequentiùs tamen solet vsurpari à Philosophis pro eo, quod vniuersali subiicitur, siue sit etiam vniuersale, qualis est species subiecta generi, siue non sit, vt indiuiduum subiectum speciei, vti cum sancto Thoma *in* 1. *Post. lect.* 12. testantur Conimbr. *in Præf. Porphyr. q.* 8. *art.* 1.

192 Itaque Particulare strictè, & specialiter sumptum, quo pacto est correlatiuum vniuersalis, est id, quod vniuersali subiicitur, seu, cui vniuersale conuenit, & de quo prædicatur. Vnde illud in duo membra venit diuidendum. Aliud enim est particulare vniuersale, siue commune pluribus, qualia sunt subiecta immediata generis, nimirum species. Aliud est particulare singulare, seu multis non commune, qualia sunt subiecta immediata speciei, nimirum indiuidua, & cætera huiusmodi.

193 Igitur Particulare physicè sumptum nihilo differt à rebus ipsis, quæ per iudicia nostra, & prædicationes vniuersali subiiciuntur. Sumptum verò logicè perinde, ac vniuersale logicum tanquam correlatiuum eius venit constituendum, vt bene docent Conimbr. *vbi suprà*. Atque ita sicut vniuersale logicum est, quod potest esse in multis, seu eis conuenire, atque prædicari de illis, prout in superioribus exposuimus, ita Particulare logicum (quale dicitur quodvis eorum multorum, ad quæ refertur vniuersale) id erit, quod potest subesse vniuersali, vt subiectum, cui illud conuenit, eidémque subinde subiici potest, vt subiectum, de quo illud prædicatur. In quo ampliùs non oportet morari.

194 Disputant tamen Conimbr. *quæst. citatâ, art.* 2. An particulare vniuersali subiectum ita debeat esse vnum per se, vt non sit aggregatum pluriumphysicè distinctorum. Affirmantque debere esse talia particularia subiecta vniuersalibus, seu prædicabilibus essentialibus, secus, quæ prædicabilibus accidentalibus subiiciuntur, tametsi addant & hæc quoque plerumque talia esse de facto. Quo iure negant hominem in communi de albo, & nigro vniuersaliter, vniuocéque prædicari, quia prædicatio est essentialis, albúmque, & nigrum non habent vnitatem per se, cùm quodvis eorum dumtaxat sit vnum per accidens, vtpotè complexum quoddam ex subiecto, & accidente. Tantumdémque censent de similibus.

195 Ego verò cum Recentioribus ab eisdem Conimb. suppresso nomine relatis oppositum censeo. Quia vnitas, quam ipsi exposcunt in subiectis vniuersalium essentialium impertinens est, vt hæc tanquam vera vniuersalia vniuersaliter, vniuocéque prædicentur de illis. Quid enim interest particularia esse complexa compositáve physicè ex partibus, vt detur vnicus conceptus eis essentialis, eisque communis, & prædicabilis de ipsis? Quo nihil deest quominus illo respectu horum verè vniuersale sit, & vniuocum. Quocirca dico prædicationes, quibus homo in communi de albo, & nigro est prædicabilis, etsi indirectæ sint, verè esse prædicationes de prædicato vniuersali, & vniuoco. Sunt autem essentiales, quia partis de toto, & generis, seu potius prædicabilis mixti, quia partis de toto per aliam mutuò contrahibilis: prædicabilis inquam, mixti, non metaphysici, sed physici; iuxta doctrinam stabilitam, *quæst.* 7. paritérque de similibus philosophandum est.

Hæc de particulari strictè, & specialiter sum- 196
pto pro subiecto vniuersalis sint satis. Sequitur vt de singulari, seu indiuiduo sub illo contento tractemus. Sed prius adnotandum est propositionem particularem dici à Logicis eam, cuius subiectum est terminus singularis vagus, qui etiam terminus particularis appellatur. Vnde nomen *particulare* bifariam, & quidem æquiocè, vsurpatur; primò pro subiecto vniuersalis quodcumque illud sit. Secundò pro termino singulari vago, à quo etiam propositio, cuius subiectum est talis terminus, particularis dicitur.

QVÆSTIO X.

Quid sit singulare seu indiuiduum?

BIfariam solet vsurpari indiuiduum. Physicè vi- 197
delicet, seu primò intentionaliter, vt aiunt, & logicè, seu secundò intentionaliter. Et priori quidem modo acceptum sic definitur à sancto Thoma 1 *parte, quæst.* 29. *art.* 4. *in corp. Indiuiduum autem est, quod est in se indistinctum, ab aliis verò distinctum.* Ex Porphyrio autem *in sua Isagoge cap. de specie* aliter sic definiri solet. *Est id, cuius collectio proprietatum in altero reperiri non potest.* Ex quibus duabus definitionibus prioti omnino bene intellectæ standum est, ita nimirum vt per indistinctionem in se non quævis vnitas, sed solùm numerica intelligatur, iuxta illud Aristot. *lib.* 3. *Metaphysicæ, text.* 14. *Numero enim vnum dicere, aut singulare nihil differt; ita enim singulare dicimus, quod vnum numero est; vniuersale, quod in his.* Posterior enim definitio vel sub collectione proprietatum cuiusque indiuidui comprehendit eius numericam vnitatem, & distinctionem ab aliis, vel non comprehendit? Si comprehendit, superfluè cæteras proprietates commemorat: quandoquidem per vnitatem, numericam, & distinctionem ab aliis sufficienter explicatur natura indiuidui, vt videbimus. Si non comprehendit, non definit omne indiuiduum vniuersè, quia multa sunt quæ nullam habent proprietatem, per quam discriminentur ab aliis præter distinctionem ab eisdem. Et quidem per hanc definitionem Porphyrij non omnia indiuidua, sed aliqua solùm definiri, communis expositorum sententia est, vt notant Conimbric. *in Porphyr. Isagog. cap. de specie, quæst.* 3. *art.* 1.

Itaque singulare, seu indiuiduum dicimus id, 198
quod vnum numericè est, & ab aliis distinctum. Per particulam *vnum* conuenit indiuiduum cum vniuersali, à quo differt per particulam *numericè*. Vnitas quippe indiuidui numerica est, id est, constituens vnum non commune multis, cùm tamen

vnitas

vnitas vniuersalis, vniuersalis sit, id est, constituens vnum multis commune. Per particulam autem *ab aliis distinctum* differt vnũquodque indiuiduum à reliquis omnibus. Vltimata enim rerum differentia, & simplicissima omnium, & sine quâ nulla alia differentia potest constare, distinctio est, quâ inuicem inter se distinguuntur; siquidem omnis alia differentia, aut per dissimilitudinem, aut per inæqualitatem constituenda venit, vt ex dictis *disp.16.* constat, atque etiam ex hîc dicendis constabit: dissimilia autem, aut inæqualia esse non possunt, nisi, quæ sunt distincta, vt est notum. Cùm tamen distincta esse possint, quæ nec dissimilia sunt, neque inæqualia, nullâmque aliam subinde differentiam inter se habent præter distinctionem; & hæc necessariò sunt solo numero differentia, atque adeo indiuidua.

199 Dices. Pleráque indiuidua præter vnitatem numericam, & distinctionem ab aliis habent alias proprietates, quibus in quantum indiuidua discriminantur, vtpotè in quibus aut dissimilia, aut inæqualia sunt, vt cernere est in hominibus, in brutis, in plantis, & eiusdem speciei, &c. Ergo malè definitur indiuiduum per solam vnitatem numericam, & distinctionem ab aliis. Omisso modò antecedente, de quo *infrà quæst.* 14. nego consequentiam. Primò, quia non debet definiri vnumquodque per omnes suas proprietates, sat est definiatur per vnam ex primis, & notissimis, iuxta doctrinam tradendam *infrà disputat.* 25. qualis in indiuiduo est vnitas numerica, & distinctio ab aliis. Secundò, quia multa sunt etiam indiuidua, quæ vt talia nullam aliam proprietatem habent præter vnitatem numericam, & distinctionem ab aliis, vt patet in circulis, & quadratis, aliisque huiusmodi figuris omnino similibus, æqualibúsque, & eiusdem materiæ, in coloribus eiusdem speciei intensis, & extensis æqualiter: in partibus omnino homogeneis, æqualibusque multorum compositorum, &c. Per vnitatem ergo numericam, & distinctionem ab aliis solùm debet definiri indiuiduum, vt omnibus indiuiduis definitio communis sit. De quo vide dicenda insuper *q.12.*

200 Iam verò indiuiduum logicè sumptum, siue secundò intentionaliter duabus definitionibus desumptis ex Porphyr. *cap. de specie* solet communiter definiri. Prima in quantum prædicatum, seu prædicabile; secunda in quantum, subiectum seu subiicibile, sic: *Indiuiduum est, quod de vno solo prædicatur. Indiuiduum est, quod subiicitur speciei.* Quot tamen modis indiuiduum de vno solo sit prædicabile. Quomodo etiam non soli speciei, sed etiam generi, cæteríque prædicabilibus vniuersalibus, multíque aliis singularibus sit subiicibile, ex dicendis *quæst. seq.* constabit.

QVÆSTIO XI.

Quotuplex sit singulare, seu indiuiduum?

201 INdiuiduum physicè, seu primò intentionaliter sumptum tot modis diuidi posse, quot diuiditur ens, indubitatum est. Atque ita aliud est indiuiduum substantiale; aliud accidentale. Substantiale autem aliud spirituale; aliud corporeum. Corporeum rursus aliud viuens; aliud non viuens, &c. Accidentale similiter aliud est quantitatis; aliud relationis; aliud actionis; aliud passionis, &c. In quo non opus est morari. Videantur diuisiones entis *suprà disp.9.* indicatæ.

Diuidunt præterea impræsentiarum indiuiduum 202
physicè sumptum in vagum, & determinatum, sed hæc diuisio non est indiuiduorum propria, nam & conceptibus vniuersalibus conuenire potest, vtpotè qui à nobis etiam concipi possunt vel determinatè, vel vagè, siue sub disiunctione. Tota quippe discretio conceptus vagi à determinato à nostro modo concipiendi promanat, quoniam à parte rei nihil omninò vagum est, sed cuncta omnino determinata sunt, determinatéque assignabilia, siue demonstrabilia non solùm quoad esse, de quo nemo dubitat, sed etiam quoad respici in se, siue tangi per aliquem actum, siue respectum, vt nos censemus, & latè ostendimus *suprà disp.* 10 Quo iure etiam censemus, eos solùm, qui res cognoscunt per species alienas, siue in alienis substitutis posse conceptus vagos formare, siue aliquid vagè concipere: non item eos, qui cognoscunt per species proprias tactis obiectis in se ipsis, atque adeo prout in se sunt vt *suprà iam dipsi. 2. q. 3.* tetigimus & latiùs *disp.10. citatâ* explicuimus. Vbi de his plura.

Aliter tamen diuidendum est indiuiduum primò 203
intentionaliter sumptum in completum, & incompletum. Indiuiduum completum dicitur quodlibet integrum cuiusuis speciei indiuiduum, prout iacet à parte rei. Vt hic homo, hæc aqua integra, hæc albedo. Incompletum autem, quod est pars indiuidui completi aut physica, vt hæc pars aquæ, hæc pars albedinis, aut metaphysica, vt hæc formalitas huius hominis, scilicet hoc viuens, hoc animal, hoc rationale, &c.

Iam verò indiuiduum logicè, seu secundò inten- 204
tionaliter sumptum, nimirum in quantum prædicabile, aut subiicibile eodem venit ordine diuidendum, quo vniuersale pariter in quantum huiusmodi *q.7.* diuisum est. Tametsi non tot diuisiones, quot vniuersale patiatur.

Imprimis enim prædicabile indiuiduum aliud 205
essentiale, aliud accidentale est subiecto, de quo prædicatur. Nam vel nihil adiicit suprà subiectum ipsum, & sic est prædicabile essentiale, vel aliquid adiicit, & sic accidentale est.

Deinde prædicabile indiuiduum essentiale ni- 206
hil subiecto adiiciens, aut repetit totum subiectum, aut partem subiecti dumtaxat. Si totum prædicabile indiuiduum essentiale totale poterit dici. Si autem partem; partiale, nam pro his nomina propria non habemus. Pars autem, quam respicit partiale, per aliam contrahibilis esse nequit, cùm sit indiuidua. vt supponimus, vnique dumtaxat subiecto, non pluribus conueniens (in quo prædicabile indiuiduum partiale à prædicabili vniuersali partiali discriminatur). Poterit tamen esse aut contractiua alterius, aut non contractiua. Si contractiua; erit prædicabile indiuiduum differentiale, siue differentiæ indiuidualis. Si verò non contractiua; erit prædicabile indiuiduum innominatum. Quale erit vtrique, si sumas concretum indiuiduale adiectiuum, coalescens præcisè ex subiecto, & ex duabus proprietatibus indiuidui vt formis: de eoque alterum eorum proprietatum prædices pariter in concreto, vti dicebamus in simili *q. citatâ* de prædicabili vniuersali innominato. Vnde vides prædicabilia indiuidua essentialia tria hactenus esse; quia tamen duo partialia aut metaphysicè, aut physicè talia esse possunt, erunt omnino quinque. Cùm tamen prædicabilia vniuersalia essentialia formaliaque & directa sint decem, quinque metaphysica,

sica, & quinque physica, vt *in eadem quæstione* monstratum est.

207 Iam prædicabile indiuiduum accidentale adiiciens aliquid subiecto, aut est subiecto necessarium, quia hoc cum illo connexum est, aut est subiecto contingens, quia hoc sine illo potest esse? si necessarium; passio propria, siue proprietas subiecti erit. Si verò contingens; accidens proprium. (Hîc enim non habet locum diuisio passionis, & accidentis in proprium & commune, sicut in prædicabili vniuersali, cùm sermo sit de indiuiduali pluribus non communi.) Ambo autem prædicabilia hæc aut metaphysica, aut physica possunt esse: quatenus id, quod subiecto adiiciunt, aut metaphysicè dumtaxat, seu per rationem nostram, aut physicè, & re ipsâ ipsi subiecto adiectum est. Quò prædicabilia indiuidua accidentalia quatuor hactenus sunt. Rursus verò physica, aut intrinseca, siue adhærentia subiecto, aut ei extrinseca, aut mixta ex vtroque esse possunt. Metaphysica autem aut adæquatè, aut inadæquatè dumtaxat ipsi subiecto identificata. Quo cuncta iam sunt decem.

208 Quorum præterea prædicabilium indiuiduum tam accidentalium, quàm essentialium pleraque alias diuisiones subire possunt penes diuersos modos prædicationis formalis, vel materialis, seu identicæ, directæque, vel indirectæ. Ac demum prædicabile indiuiduum, quemadmodum prædicabile vniuersale, aut substantiale, aut accidentale, aut complexum, aut incomplexum, aut positiuum, aut negatiuum, aut categorematicum, aut syncategorematicum esse potest. Quas omnes diuisiones non opus est in præsenti, distinctiùs persequi. Recognoscatur tota ea quæstio 7. citata, vbi latè sunt expositæ in simili; vnde hàc cum proportione transferri poterunt. Indidemque licebit etiam colligere, quomodò etiam subiicibilitas respectu eorum, quæ de ipso prædicabilia sunt, affectio quædam logica est indiuidui. Et quot præterea modis illud in quantum subiicibile possit diuidi. Sat fuerit hîc prædicta attigisse, vt iterum pateat, quàm diminutè hucúsque Logici processerint in diuisione prædicabilium, atque subiicibilium. Cùm tamen hæc plurimi interfit ad ipsam logicam, sicut & ad ad quamlibet scientiam interest diuisio exacta materiæ eius.

QVÆSTIO XII.

An dari possit vna ratio communis indiuiduis?

209 CONueniunt omnes indiuiduis logicè, seu secundò intentionaliter sumptis vnam rationem communem dabilem esse, de factoque dari: omnia quippe indiuidua planè conspirant in hoc, quod est esse prædicabilia de vno, & subiicibilia speciei, cùm enim in his accidentibus similia sint, quantumuis seorsim ab illis sint inter se diuersa, bene poterit ex concretis, quæ ex talibus accidentibus, tanquam ex formis, ex ipsísque indiuiduis physicis, tanquam ex subiectis resultant, ratio quædam vna, & communis abstrahi, siue adunari; quemadmodum ex quibusvis aliis concretis formarum inter se similium, quantumuis subiecta sint diuersa, abstrahitur, siue adunatur, vt ex omnibus albis, ex omnibus nigris, ex omnibus calidis, &c. iuxta doctrinam vniuersalem statutam, *quæstione* 8.

Controuersia igitur solùm est; an possit dari vna 210
ratio communis indiuiduis physicè, seu primò intentionaliter sumptis, in quantum indiuidua sunt. Quod addo, quia certum est ab indiuiduis absolutè spectatis abstrahi rationem communem specificam genericam, &c. Omnis quippe ratio vniuersalis ab indiuiduis desumitur immediatè, aut mediatè, quandoquidem à parte rei cuncta entia sunt indiuidua, cùm nullum à parte rei sit vniuersale, vt *suprà quæst.* 5. statutum est. Sed difficultas est, an dari' possit ratio communis indiuiduis vt indiuiduis, siue vt constituris, & differentibus per differentias indiuiduales. Negant Caiet. *cap. de specie, ibidémque* Albertus, Sotus, Toletus, Louanienses, & alij. Quibus subscribit Fonseca *lib.* 5. *Metaph. cap.* 6. *quæst.* 5. *sect.* 4. *& cap.* 228. *quæst.* 11. *sect.* 3. Affirmant tamen Rub. *cap. de specie, quæst.* 6. Soar. *disput.* 5. *Metaph. sect.* 2. *num.* 18. *& seqq. & disp.* 6. *sect.* 8. *num.* 13. *&* 14. Petr. Hurtad. *disp.* 5. *Log. sect.* 7. Arriag. *disp.* 7. *Log. sect.* 4. *subs.* 2. & alij Recentiores communiter.

Propositio 1.

Quoties plura indiuidua in aliquâ proprietate 211
(vltra vnitatem numericam, & distinctionem ab aliis) earum, quæ non censentur variare speciem, sunt similia, aut æqualia, ab eis provt talem proprietatem habentibus optimè potest astrahi ratio communis.

Sic à pluribus lineis palmaribus ratio vna lineæ palmaris, à pluribus calidis in quarto gradu ratio vna calidi vt quatuor; à pluribus actionibus eiusdem numero principij, & termini ratio vna actionis talis principij, & termini; à pluribus hominibus complexione biliosis ratio vna hominis biliosi, & à pluribus pituitosis ratio vna hominis pituitosi abstrahi potest, à cæterisque huiusmodi patiter. Probatur facile, quia talia indiuidua quoad talem proprietatem exactè similia, & æqualia concipiuntur à nobis æquè, ac quoad rationem specificam, & genericam, quoad aliasque formalitates ipsis communes, vt ex se testante experientiâ satis apparet; aliundéque abstractâ formalitate talis proprietatis relinquitur in eis alius conceptus, quo indiuidualiter distinguantur, nimirum distinctio vniuscuiusque ab aliis, aut etiam vnitas numerica: ergo non est vnde repugnet eiusmodi proprietatem à nobis concipi vt vnam, atque communem talibus indiuiduis, de factóque citra dubium ita concipitur. Quocirca existimo propositioni præsenti neminem posse dissentire.

Solùm potest controuersia esse, cur huiusmodi 212
proprietates dicantur non variare speciem, itaquidem vt lineæ palmares specie diuersæ dicantur à lineis pedalibus, & calores vt quatuor à caloribus vt sex, & actiones eiusdem agentis, & termini ab actionibus plurium agentium, & plurium terminorum prorsus similium, & pituitosi hominis à biliosis, & cætera huiusmodi. Dico quia imprimis solùm reputantur communiter, dicunturque absolutè loquendo specie diuersa ea, quæ rigorosè, & propriè sunt dissimilia; non item, quæ inæqualia sunt quocunque genere inæqualitatis. Vnde illud natum est vulgare proloquium; *magis, & minus non variant speciem.* Lineæ autem palmares lineis pedalibus non sunt dissimiles, sed inæquales; Similiter

militer calores vt quatuor caloribus vt sex non sunt dissimiles, sed inæquales; actiones etiam eiusdem principij, vel termini actionibus plurium, quando omnia similia sunt, non quidem dissimiles, sed inæquales extrinsecè veniunt dicendæ. Etenim dissimilitudo, & inæqualitas, sicut similitudo, & æqualitas affectiones rerum valde inter se diuersæ sunt, vt satis constat ex dictis *q.* 8. & latiùs traditis *suprà disp.* 16. tametsi interdum ab aliquibus loquentibus impropriè soleant confundi. Ex quibus dissimilitudo diuersitatem, similitudo vnitatem specificam ita absolutè dictam faciunt, non verò itidem inæqualitas, & æqualitas. Deinde, quia neque omnia, quæ propriè inter se sunt dissimilia, specie diuersa censentur, sed ea dumtaxat, quorum dissimilitudo notabilis, & non exigui momenti est, quæ enim parum dissimilitudinis habent ad eamdem reuocantur speciem, quia parum pro nihilo reputatur, sic omnes homines eiusdem speciei censentur, cùm tamen haud dubiè pleraque eorũ aliquâ inter se dissimilitudinẽ non solùm accidentalẽ, sed etiam substantialem habeant. Tantumdémq; euenit in leonibus, equis, & aliis speciebus animalis, in quibus saltẽ mares, & fœminas esse inter se dissimiles substãtialiter nõ videtur negabile.

213 Quæ cùm ita sint, duplex, claritatis gratiâ, quod ad rem attinet distingui poterit species, quarum altera simpliciter talis dicatur, altera cum addito, nempe logica, ita quidem, vt ea solùm, quæ sunt dissimilia notabiliter, simpliciter, & absolutè dicantur specie differre: ea verò differre specie tantùm logicâ, quæ aut tantùm sint inter se inæqualia, non item dissimilia, aut valdè exiguam inter se dissimilitudinem habent. Quo fiet, vt species simpliciter dicta genus quoddam logicum sit comparatione specierum logicarum contentarum sub illâ. Eaque dumtaxat dicentur differre solùm numericè, quæ nullam inter se inæqualitatem, aut dissimilitudinem habent De quo iterum redibit sermo *q* 14.

Propositio 2.

214 Ratio indistincti in se, siue vnius numericè vna, & communis concipi potest omnibus quibusque indiuiduis siue eiusdem, siue diuersarum specierum.

Ita Authores *suprà num.* 210. relati pro parte affirmatiuâ. Et probatur. Quia in hoc, quod est esse in se indistinctum, siue vnum numericè quodvis inuiduum concipi potest de facto que à nobis concipitur exactè simile, aut etiam æquale cuiuis alteri, vt experientia manifestat. Ergo nihil est, quod vetet quælibet omnino indiuidua in ratione indistincti in se numericè concipi à nobis adunata, iuxta doctrinam statutam *quæst.* 8. Et confitmari potest; quia distincta in se in ratione talium exactè similia, & æqualia, atque adeo sub vno conceptu communi adunata possunt à nobis concipi, iuxta dicenda *propos.* 3. Ergo idem est dicendum de indistinctis in se, quà talibus; siquidem indistinctio negatio quædam est distinctionis. Et certum est negationes habituum sub vno conceptu adunabilium à nobis, sub vno itidem conceptu à nobis adunabiles esse. Et quidem cùm de vnitate, & vno in communi agimus vtrumque definientes, & diuidentes, non videtur negabile habere nos in mente obiectiuè quosdam conceptus, siue rationes vniuersales, pluribusque communes, nimirum rationem vnitatis communem omnibus vnitatibus, rationémque vnius cõmunem omnibus vnis. Tantumdem ergo euenire censendum procul dubio est cùm de vnitate numericâ, de vnóque per illam constituto in communi tractamus.

Sed rogabit hic aliquis, quo differat vnitas, quæ 215
ponitur passio entis, ab vnitate numericâ, in quâ conueniunt indiuidua? Respondeo in eo differre, quòd vnitas passio entis conuenit entibus in quantum entia sunt, vnitas verò numerica conuenit entibus in quantum talibus numericè, quod est conuenire illis in quantum indiuiduis. Vnde sicut ratio entis non solùm indiuiduis, sed etiam speciebus, & generibus entium communis est, ita ratio vnius, quæ ponitur passio entis, non solùm vnis numericè, sed etiam vnis specificè, genericéque communis est; cùm verò ratio vnius numericè sequens entium talitates numericas solis vnis numerice, hoc est indiuiduis entibus sit communis.

Deinde rogabit hîc aliquis. An conceptus vnita- 216
tis, siue vnius numericè communis omnibus indiuiduis, & per rationem nostram vnus, & consequenter vniuersalis respectu illorum, ad aliquam vniuersalis specié ex recensitis *suprà q.* 7. pertineat; an alia quædam pro eo illis addenda sit. Tum, quâ ratione, & per quas differentias talis conceptus ad indiuidua contrahatur? Respondeo, quod ad hæc attinet, perinde de conceptu vnitatis, siue vnius numericè, ac de conceptu distinctionis, siue distincti etiam indiuiduis communi philosophandum esse, provt explicabimus *propositon. seq.*

Propositio 3.

Ratio distincti ab alio quopiam, siue ab omnibus aliis vna, & communis concipi potest omnibus quibusque indiuiduis siue eiusdem, siue diuersarum specierum.

Ita etiam tenent Doctores pro parte affirmatiuâ 217
citati *n.* 210. Et probatur ferè vt præcedens. Quia in hoc, quod est distingui ab aliis exactè simile, & æquale cæteris concipitur à nobis quodlibet indiuiduum cum fundamento in re, non minùs, quàm in hoc, quod est esse ens, esse bonum, esse verum, &c. Ergo non est cur nequeamus adunare cuncta indiuidua in rationibus entis, boni, & veri. Confitmat id communis omnium existimatio, qui de distinctione sumptâ vniuersè, tanquam de conceptu vno, communique omnibus distinctionibus, atque adeo vniuersali respectu earum loquuntur, & philosophantur, eam definitione vnicâ definientes, in pluraque membra diuidentes, non secus ac diuiduntur alij conceptus vniuersales. Si enim ratio vna distinctionis communis omnibus distinctionibus dabilis est, nequit non esse quoque dabilis ratio vna distincti communis omnibus distinctis, qualia sunt indiuidua omnia. Quandoquidem quotiescunque formæ sub vno conceptu communi sunt adunabiles in abstracto, & in concreto tali abstracto correspondente sunt adunabiles, vt est notissimum. Constat autem distinctionem, & distinctum, non aliter, quàm vt abstractum, & concretum sibi inuicem correspondentia differre.

Quod si distinctionis vniuersalissimè sumptæ, 218
quo pacto inter passiones entis censetur tum in abstracto, tum in concreto acceptæ vna, & communis ratio datur. etiam distinctionis propriæ indiuiduorum, qua talium acceptæ similiter haud dubiè habitur: quia vtriusque eadem, quod ad rem attinet: fortuna procul dubio est. Differunt autem distinctione propriâ indiuiduorum qua talium: quia per illam non solùm entia numerica, sed etiam specifica, & generica distinguuntur ab omnibus aliis. Per hanc verò tantùm numerica.

Obiici

219 Obiici tamen potest primò contra propositionem. Distinctio quâ hic homo distinguitur ab aliis omnibus indiuiduis omnium specierum; & distinctio, quâ hic equus distinguitur pariter ab omnibus aliis omnium specierum indiuiduis, & cæteræ huiusmodi distinctiones non possunt apparere nobis exactè similes, vtpotè, quæ non possunt non concipi à nobis relatè ad aggregata entium inter se dissimilia qualia sũt aggregatum omnium indiuiduorum præter hunc hominem, & aggregatum omnium indiuiduorum præter hũc equũ, quæ vt minimum dissimilia euadunt ab homine in vno & ab equo in alteto incluso, & cætera eiusmodi aggregata. Igitur nec possumus tales distinctiones sub vno conceptu adunare. Nego antecedens. Ad probationem dico, aggregata indiuiduorum cæterorum, à quibus vnumquodque indiduum distingui concipimus, etsi re ipsâ sint inter se dissimilia, à nobis tamen similia concipi posse duobus modis. Primò si concipiamus contenta in illis non secundum rationes peculiares, secundum quas apud nos etiam sunt dissimilia, sed secundum rationem aliquam cunctis communem, qualis est ratio entis, ratio vnius, ratio distincti &c. secundum quam cuncta nobis exactè inter se similia apparent, etiam quando concipiuntur singularizata singularitate incompletâ, vti concipiuntur hoc ens, hoc vnum, hoc distinctum &c. Quo pacto prædicta aggregata exactè, quoque inter se similia apparebunt, nihilque subinde desiderabitur, quominus distinctiones quorumuis indiuiduorum relatè ad illa exactè similes appareant. Secundò aggregata dicta similia nobis apparebunt, tametsi quoad totum, quod re ipsâ sunt, concipiantur, si concipiantur, vt sæpiùs fit, confusè quidem, seu implicitè, quoad ea omnia, ex quibus coalescunt, & explicitè, seu distinctè solùm quoad rationem aggregati, seu multitudinis, in quâ tanquam in quâdam formâ apud nos exactè similia, & conuenientia sunt. Quotiescumque enim formæ sunt similes concreta ex talibus formis, & ex quibusuis subiectis quantumuis inter se dissimilibus coalescentia similia apparent nobis, eo quòd talia subiecta, quasi contecta talibus formis, atque adeo confusè repræsentatis formis ipsis, explicitè implicitéve repræsentantur, iuxta doctrinam commemoratam *quæst.* 8.

220 Quod si indiuidua diuersarum specierum in rationem distincti ab omnibus aliis coire possunt modis dictis, tametsi aggregata reliquorum, à quibus vnumquodque eorum distinctum concipitur, re ipsâ inter se sint dissimilia, multò meliùs indiuidua eiusdem speciei in rationem distincti ab aliis talis speciei poterunt coire, tametsi aggregata similia reliquorum, àquibus vnumquodque eorum distinctum concipitur in eo re ipsâ discriminentur, quod non ex omnibus eisdem indiuiduis coalescant, aggregatum siquidem omnium hominum, à quibus distinguitur Petrus, non includit ipsum Petrum, quem tamen includit aggregatum omnium hominum, à quibus distinguitur Ioannes: & in cæteris pariter.

221 Secundò contra propositionem communiter solet opponi. Distinctio quâ vnumquodque indiuiduum distinguitur ab aliis, est id quo vltimò constituitur in ratione indiuidui, & ab aliis discriminatur: ergo in huiusmodi distinctionibus non possunt conuenire indiuidua, alioquin aliæ rationes dandæ essent in illis, quibus vltimò constituerentur, & inter se differrent, procederetutque in infinitum (quod est absurdum.) Quia in quibusuis datis possent eodem titulo, ac in distinctionibus dici conuenire indiuidua. Siquidem in hoc, quod est differre inuicem semper eodem titulo dici possunt conceptibilia à nobis exactè similia.

Qui non præscindunt obiectiuè, facilè ab ar- 222
gumento isto se excutiunt; censent enim in vniuersum rationem communem, quæcumque sit, non aliter per differentias contrahi, quàm concipiendo distinctè, & per modum plurium, atque adeo vt inter se differentia, siue diuersa eadem omnino obiecta, quæ priùs concepta fuerant confusè, & per modum vnius. Esse enim omnino idem ex parte obiecti rationem communem, & differentias, solúmque ex parte actus distingui penes diuersos modos quibus idem ipsum concipitur. Quo cessat infinitus processus, totâque vis argumenti facti. Cæterùm; quàm falsa non præscindentium doctrina sit, satis superque in superioribus monstratum est.

Vnum nihilominus simile, quod ad rem attinet 223
nos quoque, qui præscindentes sumus, admittimus in quodam casu; provt *suprà iam q.* 8. atque etiam alibi notauimus; nempè quando aliqua plura exactè sunt inter se similia, & æqualia, benè posse nos adunare illa sub vno conceptu; quoad totum, quod sunt citra præcisionem à differentiis, seu distinctionibus, quibus differunt, subrogato scilicet pro eis omnibus vno phantasmate in ordine ad cognoscendum totũ, quod sunt. Quo casu contractio talis cõceptus communis ad sua inferiora non aliter fiet, quàm concipiendo vt plura eadem, quæ concepta fuerant vt vnum; atque adeo argumentum factum vim non habebit. Verùm; quia doctrina propositionis nostræ, quam ipsum impugnat, vniuersalior est; nec de ratione communi solis indiuiduis similibus, & æqualibus, sed de ratione communi omnibus omnino indiuiduis, quantumuis inter se dissimilibus, & inæqualibus agit.

Aliter ad illud vniuersaliterque respondeo lu- 224
bens admittens, amplectensque cum P. Soar. *disp.* 5. *Metaph. sec.* 2. *n.* 18. & aliis processum in infinitum possibilem huiusmodi præcisionum, seu abstractionum conceptus, seu rationis communis à differentiis. In præcisionibus quippe formalitatum transcendentium de facto etiam sæpe progredimur, semperque pro arbitrio cum fundamento in rebus ipsis progredi possumus sine fine, vt *supr. iam disp.* 13. *q.* 10. *sæpéque alibi* notauimus, iterum notaturi *infrà q.* 20. Nec vllum fert secum incommodum progressiones infinitas non quidem categorematicè, sed tantùm syncategorematicè in obiectiuis præcisionbus ab intellectu nostro factis admittere, vt egregiè dixit Soar. quandoquidem in aliis materiis necessariò debeat admitti, passimque ab omnibus admittuntur. Vide ad rem dicta, & dicenda *locis citatis.*

Itaque postquam intellectus noster rationem di- 225
stincti communem omnibus indiuiduis abstraxit, relictis in singulis eorum talitatibus ab eâ ratione præcisis, quibus inter se differant; quia quælibet rursus huiusmodi talitatum ex proprio conceptu fundamentaliter est ab aliis distincta, atq; adeo fundamẽtum nobis præbet, vt distincta ab aliis formaliter concipiatur, rursus item in huiusmodi talitatibus, & consequenter in indiuiduis ratione ipsarum conceptus alius, seu ratio distincti communis omnibus, aliæque talitates singulorum propriæ veniunt à nobis præscindendæ Tantumdemque in hisce talitatib præstare possumus ad eamdẽ rationẽ

& sic deinceps sine fine. Quæ quidem omnes talitates semper sunt inter se dissimiles, & inæquales ex conceptu suo, quoties indiuidua, quibus conueniunt dissimilia sunt, & inæqualia. Relinquitur enim in illis ab intellectu nostro tota dissimilitudo,& inæqualitas huiusmodi indiuiduorum, dum ab illis rationem adunabilem, atque communem omnibus abstrahit, quæ eo ipso non potest non in omnibus apparere omnino similis,& æqualis vt ex dictis in superioribus satis est notum.Quando verò indiuidua omnino sunt inter se similia,& æqualia in ipsisque ratio communis à talitatibus præscinditur obiectiuè, vt potest, & solet, tametsi etiam citrà omnem præcisionem quoad totum, quòd sunt talia indiuidua adunari possint, vt diximus. Tunc quidem dictæ talitates non possunt non ex conceptu suo esse inter se omnino similes, & æquales, quia in indiuiduis quibus conueniunt,nihil dissimilitudinis,aut inæqualitatis est, vt supponimus. Quocirca talitates istæ non aliter discriminabuntur vicissim, quàm per distinctionem, quâ quælibet ab aliis distinguitur, conceptum videlicet singulariter citra omnem adunationem. Quemadmodum autem de talitatibus distinctionis philosophati sumus, ita etiam de talitatibus vnitatis, aliarúmque quarumque rationum, quæ indiuiduis possunt esse communes, philosophandum est. Quælibet enim ratio communis indiuiduis talitatem sibi correspondentem ab illis præcisam potest, & solet habere, quâ immediatè contrahi,& indiuiduari, seu singularizari concipitur, vt attendenti ad experientiam satis constabit, & ex dicendis *q.* 13. ampliùs patebit.

226 Porrò quia quæuis omnino talitates dissimiles inter se,aut inæquales, quales sunt semper, quæ indiuiduis inter se dissimilibus, aut inæqualibus conueniunt,in hoc ipso,quod est esse dissimiles,aut inæquales,similes, & æquales concipi possunt,pariterque subinde similia, & æqualia indiuidua ipsa in eo, quod est ea dissimilia, aut inæqualia esse (quidquid refragetur Arriaga *suprà* citatus)idcirco à quibusuis talitatibus inter se dissimilibus, aut inæqualibus, atque adeo inter se diuersis,seu differentibus (diuersa quippe,seu differentia dici solent in vniuersum tum dissimilia, tum inæqualia, tum etiam distincta, vt aliàs dictum)& consequenter ab indiuiduis per eas constitutis vt talibus, ratio insuper, seu conceptus communis, dissimilis, aut inæqualis diuersíque proinde, seu differentis abstrahi potest relictis, præcisísque à tali conceptu aliis talitatibus,quibus rursus ipsa indiuidua discriminantur, quæque itidem inter se dissimilia,aut inæqualia erunt,aptáque proinde vt ab illis ratio alia communis dissimilis, aut inæqualis abstrahi possit, reiectis aliis talitatibus pariter inter se dissimilibus; aut inæqualibus,& ita deinceps sine fine.Etenim vt quæuis alia extrema quantumuis inter se dissimilia, & inæqualia conueniunt in multis rationibus sibi communibus,& consequenter conceptis à nobis in eorum singulis exactè similibus, & æqualibus cum præcisione à differentiis,vbi tota ipsorum extremorum dissimilitudo,& inæqualitas cõceptione nostrâ relinquitur, iuxta *superius* dicta. Quo pacto cuncta conueniunt in ratione entis, boni,veri, distincti, vnius &c. Ita ipsæ dissimilitudines,& inæqualitates quantumuis sint inter se dissimiles, & inæquales, optimè possunt conuenire in ratione dissimilitudinis, & inæqualitatis, atque adeo in ratione diuersitatis seu differentiæ conceptâ à nobis in singulis exactè simili,& æquali cum præcisione à differentiis.Nec est cur hoc negauerit Arriaga; siquidem non aliter de dissimilitudine,inæqualitate, diuersitatéve in communi passim tractamus, quàm de distinctione,vnitate,bonitatéque in cõmuni,&c.

Ex his deducitur discrimen repertum inter tali- 227
tates indiuiduorum dissimilium, aut inæqualium, & talitates indiuiduorum omninò æqualium,& similium. Illæ enim singulatim conceptæ non solùm faciunt differre indiuidua, atque etiam inter se differunt, quatenus sunt distinctæ, sed etiam quatenus sunt dissimiles, aut inæquales inter se. Quo titulo sumptæ adæquatè sub vnũ conceptum communem cadere nequeunt, tametsi ab illis abstrahi possit conceptus communis, relictis aliis talitatibus, vt dictum est. Hæ verò singulatim conceptæ solùm differre faciunt sua indiuidua, atque etiam inter se differunt, quatenus inter se sunt distinctæ. Proindeque sumptæ adæquatè sub vno conceptu communi, atque adeo non singulatim concipi possunt,prout etiam in superioribus dictũ est.

Iam verò quod isti conceptus communes ab in- 228
diuiduis abstracti modo explicato vniuersales propriè sint,vt sæpe posuimus,non est cur in dubium vertatur, quandoquidem quiuis eorum vnum quid est aptum inesse pluribus, atque prædicari de illis, perinde ac cætera vniuersalia. Solùm est dubitabile ad quam speciem vniuersalis pertineant ex recensitis *suprà quæst.* 7. Caiet. apud Rubium citatum suprà censuit pro huiusmodi conceptibus aliam speciem vniuersalis, prædicabilis ponendam esse præter commemoratas *loco citato.* Ipse tamen Rub. illos reducit ad prædicabile speciei. Arriaga autem partim ad prædicabile speciei, partim ad prædicabile proprij asserit pertinere.

Ego verò assero primò contra Caiet. nouam spe- 229
ciem vniuersalis præter eas, quas recensuimus *quæst. cit.* excogitabilem non esse pro istis conceptibus: quia omnium possibilium facta est ibi diuisio adæquata.

Secundò assero.contra Arriag. impossibile esse, 230
vt vnum,& idem prædicatum ad prædicabile essentiale, quale est prædicabile speciei, & ad prædicabile accidentale, quale est prædicabile proprij simul pertineat respectiuè ad idem subiectum.Nam, vel addit aliquid supra ipsum subiectum, & ita pertinet ad prædicabile accidentale, vel non addit, & ita pertinet ad essentiale. Constat autem impossibile esse, vt simul addat,& non addat.

Tertiò assero,vt discernatur ad quod vniuersale, 231
seu prædicabile pertineat ratio communis abstracta ab indiuiduis,considerare oportere, quid ponatur ex parte subiecti de quo ea prædicatur.Si enim ex parte subiecti ipsa ratio ponatur cum talitate,seu differentiâ indiuiduali singulatim conceptâ vt tali:vt cùm dicimus. *Hoc indiuiduum est indiuiduum. Hoc vnum est vnum.Hoc distinctum est distinctum* &c.tunc prædicatio pertinebit ad speciem,quia erit prædicatio de totâ essentiâ communi,seu vniuersali subiecti. Si verò ex parte subiecti ponatur tota eius realitas,nullâ formalitate exclusâ,vt solet poni cùm dicimus. *Petrus est indiuiduum; Ioannes est indiuiduum* &c. tunc prædicatio spectabit ad genus, quia erit prædicatio de parte essentiæ cõmunis subiecti per aliam partem contrahibili. Constat enim rationem vnius, & distincti ab omnibus aliis,ex quibus ratio indiuidui omnibus cõmunis coalescit,per rationes hominis,animalis,viuentis &c.quæ minus vniuersales sunt,& Petri entitati conueniunt,cõtrahibilé esse. Si autẽ ratio ab indiuiduis abstracta ex parte subiecti ponatur cũ aliâ ratione vniuersaliore

quæst.

quam contrahat, ad prædicabile differentiæ spectabit. Si cum alia sibi æquali ad prædicabile anonymum. Si cum aliquâ mixtione eatum ad mixtum, iuxta doctrinam *supra* traditam *q.* 7. Si denique dicta ratio abstracta non includatur in subiecto, accidentaliter dicitur de illo: atque ita vel spectabit ad prædicabile proprij, vt si dicas: *Hoc ens est indiuiduũ*, id est, *vnum, & distinctum ab aliis*, vel ad prædicabile passionis communis, vt si dicas *Hic homo est indiuiduum*, non includendo in conceptu hominis rationes formales vnius & distincti ab aliis, sed tantùm prædicata entis, substantialis, corporei, viuentis, sensibilis, rationalis. Etenim quemuis vniuersalem conceptum ad varias species vniuersalis ex numeratis à nobis *q. illâ 7. citatâ* spectare posse pro varietate subiectorum, ad quæ comparatur, indubitabile est, vt ex ibidem etiam dictis licet colligere, & ex dicendis in sequentibus amplius constabit. Ex quibus patet, quid veritatis, aut falsitatis habeat quod ad præsens attinet punctum sententia Rubij.

232 Vnum ex dictis colligo, vt hæc prædicatio *Petrus est homo* ad prædicabile speciei pertineat, si ex parte subiecti, vt fieri solet, ponatur tota Petri realitas cum omnibus suis formalitatibus, ex parte quoque prædicati omnes ex se communes poni debere (è quarum numero est formalitas, seu ratio indiuidui) ita vt subiecto talitas dumtaxat addatur, seu differentia indiuidualis, vt talis, quæ vulgò Petreitas dici solet. Alioquin si vel vnica formalitas ex communibus inclusa in subiecto non includatur in prædicato non erit prædicatio de totâ essentiâ communi subiecti, atque adeo neque speciei, sed de parte essentiæ communis, & consequenter vel generis, vel differentiæ, vel prædicabilis anonymi, vel alicuius mixti, Vnde quando in conceptu hominis ratio communis indiuidui, aliæque, quæ passiones entis dicuntur, formaliter non includuntur, vt sæpe fit, animusq; est hominem prædicare de Petro, tanquâ speciem de indiuiduo, neque in conceptu Petri includuntur, quod sæpe etiam vsu venit. Tunc enim pro eadem accipimus istas duas propositiones. *Petrus est homo. Hic homo est homo*; constat autem subiectum secundæ dumtaxat addere talitatem, seu differentiam indiuidualem vt talem, quam eccetitatem dicunt supra conceptum prædicati. Tantumdémque propterea contingit subiecto primæ.

233 Aduerto tandem quæcumque in præsenti quæstione diximus perinde in indiuiduis incompletis, atque in indiuiduis completis suâ proportione seruatâ locum habere: quia de vtrisque quod ad rem attinet, eadem philosophia est, in quo non est opus morari. Et hæc de indiuiduis modò sunt satis. Pergamus iam ad reliqua. De naturâ namque indiuidui vagi, de quâ multi hic agunt, à nobis hic agendum non est. Tum quia hoc quod est, concipi vagè, seu disiunctiuè non est indiuiduorum proprium, sed commune etiam vniuersalibus, vt iam notauimus *supra q.* 11. Tum quia de conceptibus vagis seu disiunctiuis in vniuersum satis superque à nobis est dictum *disp.* 10. Vnde quæcumque de indiuiduo vago hîc dici possunt facilè quisque colliget.

QVÆSTIO XIII.

Quid sit genus, quotuplex, & quale?

POstquâ de obiecto vniuersali, & particulari generatim acceptis in præcedentibus quæstionibus actum est, de eisdem speciatim sumptis ab hac quæstione incipimus agere. Porro obiectum vniuersale prout prædicabile *q.* 7. diuisimus. Primùm quidem in prædicabile essentiale, & prædicabile accidentale. Deinde essentiale in prædicabile generis, prædicabile speciei prędicabile differentiæ, prędicabile anonymum, & prædicabile mixtum. Accidentale verò in prædicabile accidentis inseparabilis, quòd passio dicitur, eaq; in cõmunẽ, & propriã rursus diuiditur; & prędicabile accidentis separabilis, quod accidens venit dicendũ, strictiùs vsurpato hoc vocabulo, similiterq; rursus diuiditur in commune, & propriũ. De hisce igitur septem obiectis prædicabilibus vniuersalibus suo ordine, quo morem logicis geramus, per totidẽ quæstiones speciatim nobis agẽdũ est. De obiectis namq; particularibus, & singularibus nihil restat specialiùs dicendũ præter iam dicta in prędcedẽtibus, &, quę in sequẽtibus tãgemus. Incipimus autẽ in hâc quęstione à genere, siue à prędicabili generis, de quo quærimus; quid sit & quotuplex, & quale?

Et circa primam quidem quæstionis partẽ, omissis 234
variis acceptionibus huius nominis *genus*, quæ apud Calepinum videri possunt. Genus, quod ad rẽ attinet, sic definitur à Porphyr. in suâ Isag. c. 1. *Genus est, quod de plurib. differẽtibus specie in eo quod quid est prædicatur.* Siue, vt exponunt Conimb. *ibi*, & alij *Genus est, quod de plurib. specie differentibus in quæstione, quid est, prædicatur.* quasi dicant *essentialiter prædicatur.* Per quæstionem enim, *quid est*, subiecti essentia aut totalis, aut partialis inquiritur.

Multi impræsentiarum vexantur in defendendis 236
hâc, & aliis definitionibus prædicabilium traditis à Porphyrio, in illisque componendis, & explicandis, vt sint exactæ, addentes etiam nonnumquam eis particulas aliquas, quas in suo Autore non habent, quasi hoc sit defendere Autorem, & non potiùs eum tacitè reprobare, quod tales particulas omiserit. Sed certè non est cur in acommodandis definitionibus Porphyrij ętpus teramus, in eisq; cum suo Auctore defẽdẽdis tantopere solliciti simus Qui enim in diuidendis, recensendisve prædicabilibus adequatè, & provt scientia postulat manifestè deceptus est, vt *supra q.* 7. demonstrauimus; cur in eisdem exactè, & provt scientia postulat definiendis non potuit decipi? Imò de facto fuit deceptus haud dubiè: siquidẽ definitiones, quas tradidit neque discernunt ab aliis sua definita, neque illa sufficienter declarant.

Imprimis enim genus non sẽlùm prædicatur in 237
eo quod quid, seu essentialiter de pluribus differentibus specie, sed etiam de pluribus differentibus numero. Imò genera superiora etiam prædicantur de pluribus differentibus genere. Vnde species non differt à genere per prædicari in eo quod quid de pluribus differentibus numero, per quod dumtaxat definit eam Porphyrius *c.* 2. Nec satis est dicere speciem prædicari de solis differentibus numero; cùm tamen genus insuper prædicetur de differentibus specie, aut etiam genere. Primò, quia id Porphyrius debuisset exprimere. Secundò, quia esto prædicabile generis, & prædicabile speciei per id inter se distinguantur; at ab aliis prædicabilibus non distinguantur. nam prædicabile mixtum tum de pluribus differentibus specie, tũ de pluribus differentibus numero prædicatur, in eóque proinde conuenit cum genere. Anonymũ autem, & differentia, quâ vniuersalia de solis differentibus numero prædicantur, in quo cõueniũt cũ specie; quæ omnia ex dicẽdis patebunt. Deinde per prędicari in eo quod quid seu essẽtialiter genus, & species nõ distinguũtur à differẽtia. Falsũ enim est hãc prædicari in quale quid, vt docet

Porphyrius *cap.* 3. sunt namque isti termini repugnantes, siquidem prædicari in quale proprium est prædicatorum accidentalium additium aliquid subiecto, atque adeo illud quodammodo qualificatium; prædicari autem in quid proprium essentialium nihil subiecto addentium; sed illud constituentium intrinsecè, qualiter constituit differentia. Quę subinde absolutè dicenda est in eo quod quid, seu essentialiter prædicari. Quod omnibus prædicabilibus esśetialibus cõmune est. Id, quod directè tradidit nobis Arist. *l.* 1. *Post. text.* 21. docens vtrãque partem definitionis, nempe genus, & differentiam prædicari in quid; & clarius *l.* 7. *Topic. c.* 2. *loco* 31. dicens. *In eo quod quid est genus, & differentia prædicantur.* Nec refert differentiam adiungi generi, vt in quale dicatur prædicari: quia non adiungitur illi vt subiecto, sed vt comparti, cum quâ constituit speciem. Alioquin prædicari in quale quid aliis etiam prædicabilibus, quæ sunt subiectorum partes, conuenit, atque ita definitio differentiæ, quo sensu traditur à Porphyrio, aliunde etiam vitiosa erit, quia conuenit aliis à definito, nimirum prędicabili mixto, & anonymo, aut etiam prædicabili generis, quæ omnia vt partes prædicantur suorum subiectorum, aliisque proinde eorumdem partibus adiunguntur. Accedit, quod in definiendo genus per speciem *cap.* 1. & rursus *cap.* 2. speciem vt subiicibilem circulum vitiosum fecit Porphyrius, vt Arriaga notat *in log. disp.* 7. *sect.* 2.

238 Igitur genus per prædicabilitatem sic venit exactè definiendum. *Genus est prædicabile de multis, vt pars essentiæ eorum communis per aliam partem contrahibilis non contractiua.* Per particulam *prædicabile* cõuenit genus cum aliis omnibus prædicabilibus, seu prædicatis. Per particulam *de multis* differt ab indiuiduo prædicabili tantùm de vno conuenitque cum cæteris prædicabilibus vniuersalibus. Per particulam *vt pars essentiæ eorum* differt à prædicabilibus accidentalibus, quæ essentiæ iam constitutæ accrescunt; & conuenit cum cæteris essentialibus etiam cũ specie, quæ pars quoque est essentiæ singularis vniuscuiusque indiuidui, de quo prædicatur simul cum differentiâ indiuiduali constituens ipsum. Per particulam *communis* differt genus ab specie, quæ non est pars, sed tota essentia indiuiduorũ communis, & conuenit cum aliis tribus, quæ vt partes etiam prædicantur essentię alicuius communis. Per particulam *per aliam partem contrahibilis* differt genus à prædicabili differentiæ, & à prædicabili anonymo quæ vt partes non contrahibiles prædicantur, sed primum vt pars contractiua: secundum vt pars aliis quoad vniuersalitatem æqualis, atque adeo nec contractiua, nec contrahibilis. Adiuncta autem particula *non contractiua* differt demum genus à prædicabili mixto, quæ vt pars contrahibilis simul, & contractiua prædicatur.

239 Hic solent pro tyronibus obiici quædam sophismata, quibus probari videtur genus non posse definiri. Videlicet quia definitio debet constare genere, & differentiâ, & generis non datur genus, nam abiretur in infinitum. Tum quia sola species est definibilis vtpotè, quæ sola constat genere, & differentiâ, genus autem non est species. His tamen facilè occurret, qui animaduerterit diuersis modis sumi posse genus, & speciem, vt *suprà q.* 8. *fine* de generi, & vniuersali dicebam in simili. Generis quippe in communi formaliter sumpti non datur aliud genus formaliter sumptum, quia ipsum vt sic complectitur omnia genera formaliter sumpta: datur tamen aliud genus sumptum materialiter, cùm sit ipsum species quædam materialis, siue essentia denominabilis species, quæ eo ipso duobus constat prædicatis intrinsecis, per quæ est definibilis, quorum alterum genus est materiale, siue denominabile genus: alterum differentia materialis, siue denominabile differentia. Per quæ satis patet, quo pacto diluenda sint sophismata indicata, & similia.

Cæterùm suppositâ iam exactâ definitione ge- 240
neris, quoniam genus concretum quoddam est coalescens ex naturâ, quę denominatur genus, tanquam ex materiâ, & ex secundâ intentione generis (vt vocant Logici) tanquam ex forma. Dubitatur hic ptimò quidnam per definitionem generis definiatur: Natura ne, an secunda intentio, an concretum ex vtroque? Caiet. *in opusc. de ente, & essen. cap.* 4. censuit definiri secundam intentionem. Nec defuit, qui diceret solam definiri naturam, quam sententiam aliqui tribuunt Scoto sed S. Th. *opusc. de ente, & essen. cap.* 4. Sot. *in cap. de genere q. vnic.* Tolet. *quæst.* 1. Rub. *quæst.* 2. cum Iauel. Venet. & aliis, Petr. Hurt. *disp.* 4. *sec.* 1. Arriag. *disp.* 7. *sec.* 1. & communiter Recentiores meritò docent definiri concretum; quia genus nec est naturâ, nec secunda intentio seorsim, sed concretum ex vtrâque. Verùm, quia tale concretum tum adiectiuè tum substantiuè sumi potest. Si sumatur adiectiuè sumpto subiecto in recto, & formâ in obliquo, pariter definitio est sumenda. Si autem sumatur substantiuè sumptis subiecto, & formâ, in recto, similiter sumenda est definitio. In quo non est, cur ampliùs moremur. Videantur dicenda *infra disp.* 25. *de definitione in vniuersùm.*

Secundò dubitatur. An definitio generis data 241
per prædicabilitatem de pluribus sit essentialis, an descripta? Esse essentialem docuit Scot. *quæst.* 14. & 15. *vniuers.* & Caiet. *in cap. de gen. quæst.* 1. Esse verò descriptiuam docet S. Thom. *opusc.* 84. *tract.* 1. *cap.* 2. & 3. Sot. *in cap. de genere qu. vnic.* Tolet. *quæst.* 2. Conimb. *quæst.* 1. *art.* 2. Rub *q.* 3. cum plura Amon. Albert. Villalp. Merca, & aliis. Ego assero si ex parte definiti capiatur genus pro primo vniuersali logico vt tali, sicuti communiter capi solet, prædicta, definitio descriptiua erit, vtpote data per proprietatem definiti: quippe esse prædicabile de pluribus proprietas est vniuersalis logici, provt diximus *q.* 6. *sect.* 7. Quocirca definitio essentialis generis ita sumpti hæc erit iuxta dicta ibi. *Genus est, quod potest esse in multis vt pars essentiæ eorum communis per aliam partem contrahibilis, non contractiua.* Si verò ex parte definiti capiatur genus pro primo prædicabili vt tali, sicuti capi potest, prædicta definitio essentialis erit. Quippe esse prædicabile de pluribus essentia ipsa est prædicabilis de pluribus, quatenus talis, vt est notissimum. Vide quæ *infrà disp.* 15. *cit.* dicimus vniuersè de definitione essentiali, & descriptiuâ.

Tertiò dubitatur; an genus de speciebus vt to- 242
tum, an vt pars prædicetur? Sot. *in cap. de gen. quæst. vnic.* Rub. *quæst.* 3. & Soar. *disp.* 15. *Metaph. sec.* 11. *n.* 16. dicunt genus vt totum potentiale de suis speciebus prædicari. Caiet. verò *cap. de gen.* Venet. *cap. de spec.* Petr. Hurt. *disp.* 4. *log. sec.* 1. Arriag. *disp.* 7. *sect.* 1. & communiter Recentiores vt partem prædicari censent.

Pro resolutione suppono vt certum apud omnes 243
genus bifariam comparari ad suas species. Primò vt partem vniuscuiusque earum, quatenus natura generica simul cum naturâ differentiali naturam vniuscuiusque speciei componit; vt animal, & rationale componunt hominem; animal, & equus

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

hinnibile equum, &c. Secundò vt totum quoddam vniuersale seu logicum (quod potentiale appellant) quatenus suâ vniuersalitate quodammodò complectitur omnes suas species, seu potiùs eas illarum formalitates, ex quibus adunatis fit genus. Dicitur autem genus, sicut & quoduis aliud vniuersale, totum potentiale, non verò totum actuale respectu suorum inferiorum non quidem, vt explicant Soar. & Rub. quia differentias eorum confusè in suo conceptu contineat (hoc enim falsum est, siquidem à talibus differentiis prorsus præcisum est, & abstractum) sed quia ex formalitatibus eorum, ex quibus coalescit, non per compositionem, & quasi vnionem, sed per adunationem, & identitatem coalescit. Tales enim formalitates non compingunt vniuersale per sui actualem compositionem, vt sic enim intra ipsum aliquomodò retinerent suam pluralitatem; vti retinent quælibet aliæ partes actu componentes suum totum; sed per quamdam identitatem, ac veluti conuersionem suæ pluralitatis in vnitatem. Fieri quippe vniuersale ex talibus formalitatibus aliud non est, quàm eas per intellectum fieri vnum, cùm re ipsâ sint plura. Quo inprimis fit, vt nec dictæ formalitates sint partes actuales vniuersalis, nec vniuersale respectu earum sit totum actuale. Deinde, vt vniuersale respectu ipsarum formalitatum totum potentiale, & illæ respectu vniuersalis partes potentiales idcirco dicantur, quia vniuersale in eas est multiplicabile, perinde ac si partes sui essent, non quidem per proprium sui diuisionem (qualiter tota actualia in suas partes multiplicantur) sed per quamdam conuersionem suę vnitatis in earum pluralitatem, quæ euenit, cum vniuersale contrahitur ad sua inferiora. Etenim hoc ipso, quòd aliquod vnum est in plura multiplicabile si non actu, & formaliter, potentiâ tamen & virtualiter censetur ex illis compositum, ob idq; iure respectu illorum totum potentiale appellatur. Et hæc est haud dubiè ipsissima ratio cur prisci Philosophi vniuersale totum potentiale vocarunt respectu particularium, ex quibus coalescit. In quâ profectò vestigandâ, & reddendâ non parum sunt implicati Recentiores, vt quisquam eorum scripta legens animaduertet.

244 Ex quibus collige primò genus non tam respectu specierum quàm respectu formalitatum earum, per quarum adunationem fit, totum potentiale dicendum esse, e. g. Animal non tam respectu hominis, leonis, equi &c. quàm respectu animalis hominis, & animalis leonis, & animalis equi &c. dicendum est totum potentiale; quia genus animalis has tantùm partes suarum specierum ab earum differentiis præcisas adunat, non integras ipsas species, vt ex dictis in superioribus, præsertim q. 8. conspicum est. Idemque est de cæteris vniuersalibus, quæ non tam respectu suorum inferiorum adæquate, prout re ipsâ iacent, sumptorum, quàm respectu formalitatum, siue rationum eorum, quæ adunant, tota potentialia dicenda sunt.

245 Secundò collige conceptum collectiuum ex pluribus collectiuè in mẽte nostrâ adunatis resultantem, iuxtà doctrinam datam *supr. disp. 2. q. 3. conf. 5. & in hac disp. q. 8. conf. 7.* in eo à conceptu vniuersali differre, quod non totum potentiale sicut ille, sed totum actuale dici debet. Tum quia sæpe ea omnia, quæ in tali conceptu adunantur, etiam in mente nostrâ obiectiuè retinent suam pluralitatem in pluralitate partium phantasmatis extensi, in quo cognoscuntur. Atque ita per quamdam solùm compositionem euadunt vnum. Tum quia licet nõ omnia retineant, aut etiam omnia confundantur, vel quia extensio phantasmatis ea omnia distinctè non capit, vel aliâ de causâ, censentur tamen retinere, quia adunatio collectiua ex proprià naturâ adunatio compositionis siue vnionis obiectiuæ est; Cùm tamẽ adunatio vniuersalitatis adunatio cuiusdã identitatis obiectiuæ, atque suppositiuæ sit, vt ex dictis tum *hic*, tum *loc. cit.* satis superque notum est.

His positis dico ad dubitationem. Genus non vt 246
totum potentiale, sed vt partem actualem dicendum esse prædicari, quia genus in actuali prædicatione non retinet vniuersalitatem, quã anteà habebat, vt constat ex dictis *suprà q. 6. conf. 1.* Si quis tamen voluerit dicere prædicationem generis prædicationẽ totius potẽtialis propter totalitatem potentialem, quam prædicatum ante actualem prædicationem habebat, vt propter vniuersalitatem, & genereitatem, quam pariter habebat anteà, dicitur prædicatio vniuersalis, & prædicatio generis; non multùm renuam (quæ loquutio cæteris etiam prædicabilibus conueniet) dummodo non negetur genus & partem actualem, talemque partem prædicari de suis inferioribus, in quo stat eius constitutiuum, ac distinctiuum ab aliis prædicabilibus, prout ex datâ definitione constat

Dices pars nequit prædicari de toto verè, aut ab- 247
solutè, si sit distincta à toto realiter, aut saltem in sensu formali, si sit distincta solâ ratione. Ergo genus non potest prædicari vt pars de suis inferioribus. Distinguo antecedens. Pars nequit prædicari de toto vere &c. sumpta in abstracto, aut in concreto subſtantiuo concedo. Sumpta in concreto adiectiuo nego, & nego consequentiam. De quo vide iam dicta *suprà q. 7. diuis. 3.* &, quæ iterum paulo *infrà præsenti in q.* dicemus.

Quartò dubitatur. An in omnibus entibus, atq; etiã 248
non entibus conceptus generici inueniri queant, qui denominationis generis apta materia sint, & qualiter? Conimb. *in cap. de genere q. 2.* sentiunt primò tales cõceptus in negationibus reperiri nõ posse dicũntque sententiã hanc esse Arist. S. Th. & omnium grauium Authorum. Arist. quidem *l. 4. Top. text. 67. & lib. 1. de partibus animal. c. 3.* S. Th. autẽ *in 2. dist. 28. q. 1. art. 1. & 12. q. 72. art. 6.* Addunt tamen reperiri præterquam in entibus realibus, in entibus rationis propriis, secus in figmentis impossibilibus. Nonnulli apud Arriag. *suprà subs. 2.* supponentes dictos conceptus in entibus rationis dari putant genus in communi non esse vniuocum sed analogum respectu generum entium realium, & entium rationis. Ipse verò Arriag. idem supponens vniuocum esse asseuerat, sicut & Hurt. *suprà sec. 2.*

Dico primò intra quoduis genus conceptibilium 249
à nobis dari posse rationes genericas specificas, differentiales &c. quia intrà quoduis genus possumus concipere essentias integras cõmunes per differẽtias numericas contrahibiles, quæ erũt species; tũ rationes partiales essentiæ communis alias cõtrahibiles tãtùm, & alias contractiuas, quæ erũt genera, & differẽtię. Paritérq; censendũ est de cæteris prædicabilib. Ex quo infero, quo pacto negationes ad instar entiũ à nobis cõceptibiles sũt in phãtasmatib. substitutis, eodẽ posse illas rationes genericas, differentiales, specificas, & alias habere, atque ita denominationes generis, speciei, differẽtię, aliorũmque prędicabilium subire. Tamẽsi secundum se, cùm nihil prorsus sint, neq; vllã essentiam in se conceptibilem habeant, nec genera, nec species, nec quidpiã aliud esse possint. Quod solùm volunt Arist. & S. Th. Recole, quæ diximus *supr. q. 7. diuis. 8.* Tãtumdemque

censendum est de iis chymeris, quæ tantùm per
species alienas, atque adeò in substitutis alienis
sunt conceptibiles, cùm tamen nullam essentiam
in se immediatè, atque adeo per proprias species
conceptibilem habeant, iuxta doctrinam datam *supra disp.* 11. & sæpe alibi tactam in superioribus.
Cætera verò impossibilia in se immediatè conceptibilia abs intuentibus, & quælibet huiusce generis
entia rationis sine limitatione datâ dicenda sunt
rationes genericas, specificas, differentiales, aliorumque prædicabilium habere posse, non minùs,
quàm quæuis entia realia, de quibus non est dubiũ.

250 Dico secundò. Genus in communi vniuocè conuenit omnibus omnino generibus, quantumuis
ea diuersam materiam, siue realem siue rationis, siue
veram, siue fictam habeant. Nam quoties forma,
quam dicunt explicitè concreta, in omnibus est
prorsus similis, atque adeò conueniens vniuocè
sub vnâ ratione communi; concreta ipsa pariter
talia euadunt, quidquid sit de diuersitate materiæ,
siue subiecti, quod concreta includunt implicitè, vt
suprà q. 8. statuimus, & iterum *infrà q.* 18. dicemus.
Sed forma generis, quod quoddam concretum est,
vt constat ex dictis, in omnibus omnino generibus,
quantumuis quoad materiam diuersis est prorsus
similis, vt est notissimum: ergo & omnia omnino
genera vt talia, quantumuis quoad materiam diuersa, prorsus quoque similia sunt, atque adeo vniuocè
conuenientia in conceptu communi generis.

251 Iam verò circa secundam partem quæstionis primò venit diuidendum genus in physicum, & metaphysicum. Secundò in prædicabile formaliter, &
prædicabile identicè, seu materialiter de suis inferioribus. Tertiò in prædicabile directè, & prædicabile indirectè de illis. Quartò in substantiale, &
accidentale, id est, habens pro materiâ substantiam
aut accidens prædicamentale. Quintò in complexũ,
& cõplexum. Sextò in positiuum, & negatiuũ. Quæ
diuisiones sufficienter sunt iam expositæ, atq; explicatæ à nobis vniuersaliter *supra q.* 7. sunt enim cõmunes generi, & aliis prædicabilibus. Recognoscãtur *ibi* dicta, & generi speciatim accommodentur.

Deinde diuiditur genus in supremum, infimum,
252 & intermedium. Quæ diuisio duo supponit. Primum, idque certissimum, est dari ordines quosdam
seu series generum, in quibus alia sint superiora, &
alia inferiora. Dicuntur autem superiora, quæ magis sunt vniuersalia, quia extenduntur ad plura.
in inferioribusque includuntur contrahenda per
differentias eorum. Inferiora autem vocantur, quæ
minùs sunt vniuersalia, quia ad pauciora extenduntur, & in se superiora continent, illaque per proprias contrahunt differentias. e.g. hæc series generum est *substantia, corpus, viuens, animal, brutum.* In
quâ *substantia* genus est superiùs, quàm *corpus*, quia
vniuersalius illo, in illóque inclusum, & contractũ.
Substantia quippe ad omnes substantias etiam spirituales extenditur. *Corpus* verò dũtaxat ad substãtias
corporeas. similiter *corpus* genus superius est, quàm
viuẽs; & *viuẽs*, quàm *animal*; & *animal*, quàm *brutũ*,
ob eandem rationem. Et consequenter propter eandem vice versâ *brutum* genus inferius est, quàm
animal, & *animal* inferiùs, quàm *viuens*, & *viuens*,
quàm *corpus*, & *corpus* quàm *substantia*. Secundum,
quod supponit diuisio non adeo certum est, nempe
vnamquamque generum seriem vndequaque finitam esse, duobusque extremis generibus terminatam, supero, & infero. Ex quibus illud supremum,
hoc infimum, & quæ interiacent, intermedia dicuntur. Sed an hæc suppositio vniuersaliter sit
vera, & quâ ratione suo loco determinabimus.

Vnum aduerto circa seriem generum propositam, id, quod est genus prædicabile respectu inferiorum, speciem esse subiicibilem respectu superiorum, atque etiam prædicabilem respectu propriorum iudiuiduorum, quæ in eâ serie non ponuntur, 253
vnde omnis series generum etiam est series specierum, iuxta aliam considerationem, quatum infima
species erit, quæ sub genere infimo collocatur, vt in
posita serie *leo*, vel *equus*, vel quæuis alia species contenta sub genere *brutum*. Sub quâ immediatè veniunt collocanda indiuidua, vt *hic*, vel *ille*,
vel *alter leo*. Genus autem supremum seriei, etsi non
sit species subiicibilis respectu superioris generis,
quod non datur; est tamen species prædicabilis respectu indiuiduorum propriorum. Quæ omnia ex
dicendis in sequentibns ampliùs constabunt.

Denique circa tertiam quæstionis partem hæc, 254
quæ sequuntur, restant noranda. Primum. Genus
de indiuiduis specierum, seu inferiorum mediatè, &
vt genus; de indiuiduis verò propriis immediatè, &
vt species prædicabile est. e. g. *Brutum* mediatè,
& vt genus prædicatur de hoc, & illo, & alio leone,
immediatè verò, & vt species de hoc, & illo, & alio
Bruto. *viuens* mediatè, & vt genus prædicatur de
hoc, & illo, & alio animali, tum de hoc, & illo, &
alio bruto, atque etiam de hoc, & illo, & alio leone.
Immediatè autem, & vt species de hoc, & illo, &
alio viuente; & in cæteris pariter. Dicitur autem
genus de indiuiduis inferiorum specierum prædicari mediatè, non quia necessariũ sit, quòd genus prius
prædicetur de specie, vt possit de indiuiduis eius
postmodum prædicari, sed quia in serie prædicabilium inter genus, & indiuidua specierum inferiorum, ipsæ species sunt intermediæ. Vt genus autem
prædicatur de huiusmodi indiuiduis, quia prædicatur de illis vt pars essentiæ eorum communis per
aliam partem contrahibilis, & non contractiua, quæ
est prædicatio propria generis, vt ex definitione
generis traditâ constat. De propriis autem indiuiduis genus vt species, & immediatè prædicatur, quia
prædicatur vt tota essentia communis eorum, quæ
est propria prædicatio speciei, & consequenter absque interuentu alius prædicati.

Posse autem conceptum genericum, sicut & quæ- 255
libet alium vniuersalem per differentias indiuiduales sibi proprias, & immediatas contrahi ad constituendum cum talibus differentiis præcisè indiuidua sibi immediata, de quibus prædicetur, vt species, indubitabile est. Differentia quippe indiuidualis in distinctione ab aliis consistens conceptus
quidam est transcendens, atque adeo immediatè comitans omnes omnino formalitates cuiusuis entis
indiuidui. In Petro enim e. g. non solùm reperitur
hic homo, sed etiam hoc rationale, hoc animal, hoc
viuens, hæc substantia &c. diuisa videlicet per nostrum rationem non solùm eius humanitate in tot
formalitates partiales, sed etiam eius talitate in tot
talitates partiales. Vt ergo immemores prorsus cæterarum formalitatum cum suis talitatibus huius
hominis, huius leonis, huius equi, &c. & concipientes præcisè hoc animal singulari huius hominis, &
hoc animal huius leonis, & hoc animal huius equi,
&c. exactè similia, & æqualia, ex eis vt sic immediatè
possumus adunare conceptũ animalis ipsis cõmunẽ,
idque vel cum præcisione à propriis eorumdẽ talitatibus, vel sine illa iuxta doctrinã sæpè datã *in superioribus*, præsertim *q.* 8. ita pariter vice versâ conceptũ animalis aliàs vniuersalẽ immediatè contrahere
possumus ad hoc animal huius hominis, & ad hoc

animal

animal huius leonis, & ad hoc huius equi, &c. de eisque vt sic prædicare illũ, ponendo supra prædicatum ex parte subiecti solas talitates partiales talium animalium singulatim conceptas. Quæ prædicatio subinde erit prædicatio speciei, vtpote prædicatio totius essentiæ communis subiecti. Tantumdémque est de aliis quibusvis formalitatibus vniuersalibus, quia omnes, vt dixi, de propriis, & immediatis indiuiduis immediatè, & vt species prædicabiles sunt.

256 Hinc sequitur primò: Naturam genericam ad indiuidua incompleta sibi propria, & immediata contrahi, vel per coniunctionem sui cum talitatibus partialibus talium indiuiduorum, quando ab illis fuerat præcisa, vel per distinctas conceptiones huiusmodi singulorum indiuiduorum vt talium, quando illa citra præcisionem talitatum quoad integrum vnicuiusque conceptum adunata fuerant, iuxta doctrinam nuper commemoratam. Ad indiuidua verò completa suarum specierum contrahitur tum vno ex dictis modis, quod attinet ad indiuidua propria incompleta in illis tanquam eorum partes inclusa; tum insuper per coniunctionem sui cum cæteris formalitatibus in se non inclusis indiuiduorum completorum. Secundò sequitur etiam quando natura generica contrahitur ad proprias species cum suâ vniuersalitate sumptis, aut posse ad illas contrahi per coniunctionem cum differentiis specificis singularum, à quibus ea fuerat præcisa, vt regulariter contingit, aut absque vllâ memoriâ huiusmodi differentiarum per talitates singularum specierum speciatim conceptas, consistentesque in distinctione transcendenti, quâ natura generica reperta in vnâ specie à repertis in reliquis est distincta. Itaque conceptus genericus bruti non solùm est contrahibilis ad leonem per rugibilitatem, quæ est eius differentia specifica, sed etiam per talitatem à rugibilitate præcisam, quâ brutum leonis re ipsâ à bruto equi, & ab aliis aliarum bruti specierum distinctum est. Per istam autem talitatem bifariam potest fieri contractio, quemadmodum de talitate indiuiduorum incompletorum est dictum; nimirum, aut coniungendo illi naturam genericam, quando ab eâ quoque, & non solum à differentiâ specificâ fuerat præcisa; aut illam distinctè, & speciatim multiplicatam concipiendo in singulis speciebus.

257 Secundum notandum: Vniuersale à pluribus speciebus abstractum tum genus, tum prædicabile mixtum potest esse respectu diuersarum. Ita enim animal abstractum ab homine, leone, equo, &c. respectu leonis, & equi est genus, quia pars eorum contrahibilis, & non contractiua; respectu verò hominis, & si, quæ sunt aliæ species huiusmodi, prædicabile mixtum est, quia pars earum contrahibilis simul, & contractiua, vt dicebamus *suprà q.* 7. & iterum *infrà* dicemus *q.* 17.

258 Tertium notandum contra Arriagam *disputatione septima Logicæ, sectione* 1. *subs.* 3. Si natura, quæ modò est generica, in vnicâ tantùm reperiretur specie, tunc respectu talis speciei non esset genus, quia non esset prædicabilis de illâ vt pars essentiæ eius communis per aliam contrahibilis. Neque esset species, quia non esset prædicabilis de illâ; aut de indiuiduis eius vt tota essentia eorum communis. Esset ergo prædicabile anonymum: quia prædicabilis vt pars nec contractibilis per aliam, nec contractiua aliûs. Quod prædicabile quia Arriaga non nouit, quasi coactus recurrit ad speciem dicens ad illam spectaturam prædicationem casus nostri, quia implicitè saltem esset prædicatio totius essentiæ, eo ipso, quòd esset prædicatio partis æqualis in vniuersalitate alteri, & inferentis eam. Non tamen benè. Primò, quia pro distinguendis prædicabilibus, dumtaxat attenduntur conceptus eorum expliciti; alioquin prædicabile differentiæ omnino relegandum esset, quandoquidem multò certius est dum prædicatur species, implicitè prædicari differentiam, quam prædicandam fore implicitè totam essentiam in casu, quem versamus. Secundò, quia sequeretur ex doctrinâ Arriagæ è medio tollendam esse prædicabile proprij, omnemque humanum discursum ad vestigandas proprietates rerum, vt noua ipsarum prædicata superuacaneum esse; siquidem sola prædicatio speciei, aut differentiæ eius implicita prædicatio esset omnium proprietatum, respectu quarum species cum suâ differentiâ tum æqualis, tum illatiua est.

QVÆSTIO XIV.

Quid sit species, quotuplex, & qualis?

CIrca primam quæstionis partem, omissis aliis 259
acceptionibus nominis *species* apud Calepinum videndis, pro specie dumtaxat logicâ modò illud accipimus, quam Porphyrius *in suâ Isagoge, cap.* 2. sequentibus definitionibus definiuit. *Species dicitur, quæ sub assignato genere est. Species est, quæ subiicitur generi, & de quâ genus in eo quod quid est prædicatur. Species est, quæ de pluribus differentibus numero in eo quod quid est prædicatur.* Per quam vltimam species prædicabilis, per reliquas species subiicibilis definitur. Quæ quidem sub nomen *species* æquiuocè cadunt.

Cæterùm quia in componendis, & explican- 260
dis definitionibus Porphyrij morari non expedit, vt notauimus *q.* 13. speciem vniuersalem, seu prædicabilem, de quâ potissimùm hîc agitur, sic nos censemus definiendam. *Species est prædicabilis de multis, vt tota essentia eorum communis.* Per particulas *prædicabilis de multis* conuenit species cum cæteris prædicabilibus vniuersalibus. Per reliquas differt ab eisdem; ab essentialibus quidem, quia cætera præter speciem prædicantur vt pars essentiæ; ab accidentalibus autem, quia illa vt quid essentiæ superadditum, siue vt quid essentiæ superadditum prædicantur. Quomodo autem hæc definitio respectu speciei vt vniuersalis sit descriptiua (& quam species vt sic essentialem habeat) respectu verò eius vt prædicabilis sit essentialis, ex dictis de genere *q.* 13. notum est. Quemadmodum, quâ etiam ratione species totum quoddam Logicum, seu potentiale dici possit, & quomodo in omnibus entibus, & non entibus conceptibilibus à nobis reperiri queat.

Iam cùm esse speciem subiicibilem generi, ni- 261
hil sit aliud, quàm posse eam esse subiectum generis; nescio profecto cur Porphyrius, & assecla de solo subiecto generis sermonem in præsenti introduxerint, nihil dicentis de subiectis cæterorum prædicabilium. Etenim vt species est subiicibilis generi, sic indiuidua speciei, & generi subiicibilia sunt; & genus inferius superiori, & differentia inferior generi: necnon quævis essentia omnibus suis passionibus, proprietatibus, & accidentibus subiicibilis est. Demum omnia prædicabilia iis omnibus sunt subiicibilia prædicatione indirectâ, de

quibus prædicatione directâ prædicabilia sunt. De quo nos satis iam diximus generatim *q.* 7. *circa finem.* Vnde facilè erit vnicuique colligere, quid sit subiicibilitas speciei, & quomodò illa diuersa affectio logica sit à prædicabilitate, imò ei opposita relatiuè. Esse quippe conceptum aliquem subiicibilem alteri nihil est aliud, quàm posse esse subiectum prædicationis eius; recognoscantur *ibi* dicta.

262 Hoc speciatim aduerto modò, specierum subiicibilium continuatam seriem dari, in quâ vna suprema, alia infima, & cæteræ intermediæ sunt, vt constat ex dictis *suprà q.* 13. Quæ etiam series dici potest earumdem vt prædicabilium, nisi, quòd cæteræ præter infimam non sunt prædicabiles vt species de iis, quæ supponuntur in eadem serie, cum de illis prædicentur vt genera, sed de propriis, atque incompletis indiuiduis, quæ velut ad latus seriei ponuntur: recole dicta *q. cit.* Voco autem intermedias eas species, quæ inter infimam, & supremam ponuntur in serie, non verò subalternas, vt vulgus vocat, perperam enim per tale nomen illæ ab extremis discernuntur. Nam & infima æquali iure potest subalterna appellari, quandoquidem locum habet sub alterâ, sicut quæuis aliarum.

263 Circa secundam quæstionis partem, species prædicabilis tot modis diuidenda venit, quot genus q. præced. diuisum est, nimirum in physicam, & metaphysicam: in prædicabilem formaliter, & prædicabilem identicè; in prædicabilem directè, & prædicabilem indirectè: In substantialem, & accidentalem; in incomplexam & complexam. In positiuámque, & negatiuam. Prout vniuersè, latéque explicatum est *suprà q.* 7. Quarum diuisionum nonnullæ speciei etiam subiicibili possunt aptari.

264 Deinde diuidenda est species, vt suprà diuisimus illam *q.* 12. *proposit.* 1. In speciem simpliciter dictam, & speciem logicam. Speciem simpliciter dictam appellamus eam, quæ ex conceptu suo notabiliter est dissimilis aliis speciebus, quæ cum illâ, sub eodem genere collocantur, vt sunt sub gene bruti leo, & equus; sub genere coloris albedo, & nigredo; sub genere lineæ recta, & circularis; sub genere actionis illuminatio & calefactio, &c. Speciem autem logicam dicimus eam, quæ ex suo conceptu aut non est dissimilis, sed tantùm inæqualis aliis, quæ cum illa sub eâdem specie simpliciter dicta ponuntur, aut parum eis dissimilis est; vt sunt sub specie leonis leo naturâ velox, & leo naturâ tardus; sub specie albedinis albedo vt quatuor, & albedo vt sex; sub specie lineæ rectæ palmaris, & pedalis; sub specie illuminationis, quæ nascitur ab eodem numero luminoso, &, quæ nascitur à distinctis omnino similibus, &c. Itaque leo, & equus simpliciter propterea dicuntur specie differre; atque adeo genere solùm conuenire. Leo verò naturâ velox, & leo naturâ tardus, etsi simpliciter dicantur esse eiusdem speciei, seu conuenire specie, propter aliqualem tamen dissimilitudinem, quam quoad naturam habent, specie logicâ differre dicendi sunt. Potest quippe dari ratio communis omnibus naturâ velocibus, quæ nullatenus sit cõmunis naturâ tardis. Similiter illuminatio, & calefactio specie simpliciter differunt. Illuminatio verò huius numero luminosi, & illuminatio distincti solùm numericè etsi simpliciter dicantur eiusdem speciei, differre nihilominus dicendæ sunt specie logicâ, quia potest abstrahi ratio communis illuminationibus nascentibus ab hoc numero luminoso, quæ nascentibus ab aliis solùm numericè ab eo distinctis communis non sit. Paritérque de aliis exemplis ratiocinandum est: recognosce doctrinam traditam *loco citato.* Porro diuisio hæc, etsi potissimum conueniat speciei prædicabili, suo etiam modo potest aptari speciei subiicibili.

Denique circa tertiam quæstionis partem dubitari solet primò. An species vnicum tantùm habens indiuiduum possibile, quales in sententiâ Thomistarum sunt species Angelorum, possit vniuersalis esse? Respondeo cum communi non posse si ab eo tantùm indiuiduo ratio specifica abstrahatur, vt me iudice, fieri potest, tum ab eo indiuiduo possibili, tum ab aliis chymericis illi quoad talem rationem prorsus similibus ex suis conceptibus obiectiuis. De quo latè iam egimus *suprà q.* 6 *sect.* 5. videatur. Sed dato, quòd talis natura nullomodò possit vniuersalis esse, vt multi opinantur; cur, inquies, appellatur species? Dico, quia differt ab aliis vti inter se differunt species citra dubium vniuersales, & prædicabiles de multis, generíque perinde atque illæ subiicibilis est. Iamque propterea quidquid cæteris omnibus est dissimile notabiliter, specie ab illis differre dicitur, quantumuis ponatur illud subire non posse rationem speciei prædicabilis. Ita enim Deus specie dicitur differre à reliquis entibus, & Personalitates diuinæ specie inter se differre censentur communiter. Neque obstat earum æqualitas, quidquid contradicat Pett. Hurt. *disp.* 5. *log. sect.* 2. vt contra eum docet Arriag. *disp.* 7. *log. sect.* 3. *subs.* 1. Quia bene possunt species differre extrema omnino æqualia, si sint notabiliter dissimilia, vt patet in triangulo, & quadrato prorsus æqualibus, &c.

Hinc nascitur secunda dubitatio. An scilicet ratio personæ diuinæ communis tribus diuinis Personis sit genus comparatione earum. (idémque est dubium de ratione Angeli communi Michaëli, & Gabrieli, suppositâ sententiâ Thomisticâ de eorum diuersitate specificâ). Affirmat Arriaga *suprà*, sed fallitur. Quia supposito, quod conceptus Patris sit g. non potest esse vniuersalis, & consequenter Pater nullum alium conceptum habet, qui possit aliis logicè esse communis præter conceptum Personæ diuinæ, vt Arriaga ipse supponit. Hæc prædicatio *Pater est Persona diuina* non est prædicatio partis, sed totius essentiæ logicè communis subiecti; atque adeo non est prædicatio generis, sed speciei. Aliter secundum meam sententiam euenit, nam cùm putem conceptum Patris vniuersalem posse esse respectu Patris veri, & fictitij; & consequenter præter conceptum Personæ diuinæ conceptum insuper differentialem Patris esse aliis logicè communem, apud me prædicatio hæc, *Pater est persona diuina*, prædicatio generis est, cùm sit prædicatio non totius, sed partis essentiæ logicè communis subiecti per aliam partem contrahibilis, & non contractiuæ.

Tertiò dubitatur. An prædicatio, quâ definitio essentialis composita ex genere, & differentiâ prædicatur de definito, sit prædicatio speciei? Negat Arriaga *suprà*, sed ego distinguo. Si enim partes talis definitionis indiuisim, seu collectiuè sumantur, vnica erit prædicatio, eaque speciei, quia totius essentiæ communis subiecti. Si verò sumantur distributiuè, seu diuisim, duæ erunt prædicationes duorum prædicatorum de eodem subiecto, altera generis, & altera differentiæ.

Quartò

268 Quartò dubitatur. An idem conceptus vniuersalis respectu aliquorum inferiorum possit esse genus, & respectu aliorum species? Dico posse. Nam animal, e. g. genus est respectu leonis & equi, species autem respectu huius, & illius animalis, quæ indiuidua eius sunt immediata, & incompleta iuxta dicta *quæst.* 13. ab omnique leone, & equo ponuntur distincta. Eumdem quippe conceptum vniuersalem ad multas, variasque species vniuersalis posse spectare, iuxta diuersitatem inferiorum, ad quæ vt subiecta est comparabile *suprà quæstione* 12. notauimus; sæpéque insuper tangemus, & est certissimum.

269 Quintò dubitatur. An totum genus in vnicâ specie, & tota species in vnico indiuiduo reperiri queat? Affirmant communiter Thomistæ; negant communiter Nominales, & assectæ. Ego vtrosque compono dicens conceptum genericum, vt animal, integrum formaliter, & logicè in quâuis specie reperiri. Integrum verò materialiter, & physicè minimè. Quia formaliter, & logicè idem conceptus est in se, & in singulis speciebus, secus materialitel, & physicè, vt constat ex doctrinâ traditâ *suprà quæst. 6. propos. 2.* quæ ad rem recognoscenda est, non reperenda. An verò conceptus genericus provt à differentiis præcisus æqualis perfectionis sit in omnibus, & singulis speciebus ita, quod tota harum inæqualitas à differentiis solis nascatur, ex dicendis *suo loco* constabit, vbi de perfectione formalitatum in vniuersum disseremus. Hæc satis de specie. Quod autem hic de indiuiduo tractari solet, iam est tractatum à nobis in præcedentibus quæstionibus.

QVÆSTIO XV.

Quid sit differentia, quotuplex, & qualis?

270 Circa primam quæstionis partem *differentia* propriâ suâ significatione actum differendi significat, quâ vnumquodque ab alio, aut etiam à se ipso differre dicitur: cùm ipsius verbi *differre* verbale sit. Iam tamen non pro tali actu, sed pro fundamento, seu formâ, vnde ille nascitur, siue desumitur vsurpatur Quo pacto accepta differentia alia essentialis est; alia accidentalis. Essentialis, quæ intrinsecè constituit essentiam eius, quod differt. Accidentalis, quæ essentiæ differentis iam adæquatè constitutæ extrinsecè accrescit; vnumquodque enim non solùm per essentiam, sed etiam per accidentia adiuncta dicitur ab aliis differre. Accidentalis autem differentia alia est communis; alia propria. Communis dicitur, quæ pluribus conuenit essentiis, atque adeo illis omnibus communis est. propria verò, quæ vni dumtaxat essentiæ conuenit, atque ita eius solius est propria. Quæ vtraque rursus in inseparabilem, seu necessariò annexam essentiæ, & separabilem, seu contingentem essentiæ diuidi potest. Et differentia quidem communis inseparabilis ipsa est essentiæ passio communis; separabilis autem commune accidens. Sicuti differentia propria inseparabilis ipsa est essentiæ proprietas; separabilis autem accidens proprium, iuxta diuisionem factam à nobis *suprà quæst.* 7. accidentis prædicabilis latissimè sumpti, de quâ iterum sedibit sermo *quæst.* 18. Vnde perspicies differentiam accidentalem tot insuper modis diuidi posse, quot accidens prædicabile, siue prædicabile accidentale insuper etiam *quæst.* 7. *citatâ* diuisum est.

Adhæc. Differentia tam accidentalis, quàm essentialis, iuxta diuisionem etiam prædicabilium ibidem traditam in physicam, & metaphysicam diuidenda est; ita, quod differentia physica dicatur, quæ realiter est distincta ab ente, quod facit differre: metaphysica autem, quæ à tali ente per rationem tantùm distincta est; siue, quia est pars aut realiter, aut per rationem componens essentiam talis entis, quando est differentia essentialis: siue, quia est accidens aut realiter, aut per rationem adiunctum eiusmodi essentiæ, quando est accidentalis. Cæterum in præsenti quæstione potissimum agendum est nobis de differentiâ essentiali, quam Porphyrius, & eius assectæ propriissimam appellant. Diuidunt namque primâ diuisione differentiam in communem, propriam, & propriissimam, vocantes propriissimam essentialem, & comprehendentes accidentales sub propriâ, & communi; minùs tamen bene, quàm oporteret, terminos istos applicantes, ac subdiuidentes, vt legenti textum Porphyrij post nostras diuisiones præuisas non obscure apparebit. 271

Vtrum autem differentia essentialis, & accidentalis, siue differentia communis, & propria, & propriissima vniuocè, vel analogicè tantùm sub nomen differentiæ cadant, quæstio est, quam latè exagitant Logici, alij primum, alij secundum affirmantes, vt videre est apud Conimbricenses *cap. de specie, quæstione* 1. *artic.* 2. & apud Rub. *ibidem quæst.* 2. Ego summatim dico primò; si formæ, quæ differentiæ dicuntur, entitatiuè, seu materialiter accipiantur, sicquæ acceptæ differentiæ appellentur, eas quidem in tali nomine analogicè tantùm, aut æquiuocè conuenire; quia vt sic nullatenus habent similitudinem sufficientem, vt in vnum conceptum sibi vniuersalem, & vniuocum per tale nomen significandum coire possint, cùm aliæ sint substantiæ, aliæ accidentia], aliæ huius, aliæ alterius essentiæ, siue conceptus obiectiui, in quo Conimb. & Rub. & omnes conspirant. Si verò huiusmodi, formæ formaliter provt facientes differre sub nomen differentiæ cadant (vt re verâ de facto cadunt; siquidem ab actu, seu munere, quod exercent faciendi, vt res, quibus conueniunt ab aliis differant, differentiæ nomen sortitæ sunt.) Dico secundò. Adhuc vt sic differentiam essentialem, & accidentalem in nomine differentiæ analogicè conuenire. Accidentales verò inter se comparatas in nomine differentiæ accidentalis vniuocè. Primum probo; quia munus, seu actus faciendi differre competens differentiæ essentiali dissimilis est ex suo conceptu actui faciendi differre competenti differentiæ accidentali; proindeque huiusmodi actus in vnum conceptum vniuersalem sibi, & vniuocum coire non possunt; & consequenter nec differentia essentialis, & differentia accidentalis provt denominatæ per ipsos. Esse autem prædictos actus ex suo conceptu dissimiles inde conspicitur, quia differentia essentialis differre facit vt pars intrinsecè constituens essentiam, quam facit differre. Accidentalis verò differre facit vt accidens extrinsecè adiunctum essentiæ, quam facit differre. Pars autem ad totum, & accidens ad subiectum non possunt non diuersimodè comparari; atque adeo diuersimodè concipi quoad ipsum actum faciendi differre, siue discriminandi totum ipsum, & subiectum ab aliis Secundum autem probo oppositâ 272

ratione,

ratione, quia nimirum omnia accidentia eodem modo sunt comparabilia ad subiectum, vt satis est notum, quandoquidem in hoc omnia conspirant, quod est esse subiecto adiuncta, siue illi accidentia. Atque adeo eodem modo sunt à nobis conceptibilia quoad actum, seu munus discriminandi subiectum, cui competant à cæteris, quæ non habent illa. Igitur in vnum conceptum discriminantis suum subiectum à cæteris coire possunt, qui subinde vniuocè significandus veniet per voces *differentia accidentalis*, de factóque per illas significabitur.

273 Quærunt deinde hîc Logici. An munus, siue actus faciendi differre conueniens cuilibet ex dictis differentiis sit in eis aliquid reale, vel potius aliquid rationis? Omissis variis opinionibus, dico huiusmodi actum sumptum formaliter aliquid rationis esse non fictum, sed supposititium, iuxta diuisionem entis rationis *suprà disp. 2. q. 3.* commemoratam, & *disp. 12.* latiùs expositam. Sumptum verò fundamentaliter, siue pro fundamentis, vnde desumitur, quid reale esse, quod omnibus denominationibus semiextrinsecis, è quarum genere est iste actus, commune est, vt *locis citatis* notauimus. Est autem hæc doctrina vera, siue differentia, cui actus faciendi differre conuenit, realiter distincta sit ab eo, quod facit differre, vti euenit, quando est differentia, physica; siue tantùm distincta sit per rationem, vt quando est metaphysica. Nam & huiusmodi distinctio rationis ad entia rationis supposititia pertinet, non ad ficta, vt explicuimus ibidem.

274 Aduertunt præterea in præsenti nonnulli Recentiores hoc esse obseruandum discrimen inter differentia, & diuersa. Quòd differentia, vt talia dicantur, in aliquo sui conueniendebent, & per aliud discriminari. Diuersa verò illa dicenda veniunt, quæ se totis discrepant inter se. Verùm huius obseruatio discriminis parum in vsu communi videtur esse, iuxta quem pro eisdem indiscriminatim solent vsurpari hæc vocabula; quæcumque enim quovis modo discriminantur inter se, tum differentia, tum diuersa vocari solent. Dicuntur autem vt plurimùm aut differentia, aut diuersa quæcumque siue se totis, siue per aliquid tantùm sui vel sunt inter se dissimilia, vel inæqualia, vel vtrumque. Quæ verò citra omnem dissimilitudinem, atque inæqualitatem distincta tantùm inuicem sunt, tametsi neque ita frequenter, neque ita propriè, interdum etiam diuersa, & differentia nuncupantur.

275 Venio iam ad agendum speciatim de differentiâ essentiali tertij prædicabilium essentialium de quo potissimũ est quæstio præsens, constitutiua, quæ sub nomen *differentia* absolutè, & sine addito pronunciatum intelligenda venit. In quâ quidem tria muneta considerari possunt. Primum diuidere genus, siue illud ad propriam speciem contrahere. Secundum constituere speciem faciendo vt illa ab aliis speciebus discriminetur. Tertium posse prædicari de omnibus, de quibus species ipsa prædicabilis est. Igitur omissis definitionibus Porphyrij propter rationem datam *q.* 13. differentia, quod attinet ad primum munus, sic potest definiri. *Differentia est diuisiua generis, & contractiua ad suas species.* Quod attinet verò ad secundum sic. *Differentia est, quæ constituens speciem, illam à cæteris discriminat, siue differre facit.* Quod attinet ad tertium sic. *Differentia est prædicabilis de multis vt pars essentiæ eorum communis alterius partis contractiuæ, & non contrahibilis.* Quarum definitionum duæ priores satis patent ex dictis nuper. Circa posteriorem solùm aduerto, per illam particulam eius *prædicabilis de multis* conuenire differentiam cum cæteris prædicabilibus vniuersalibus. Per illam autem *vt pars essentiæ eorum communis* differt ab omnibus accidentalibus, & ab essentiali speciei, conuenit tamen cum essentialibus generis, anonymo, & mixto; à quibus differt per definitionis residuum.

Conuenit autem hæc definitio omnibus differentiis, quæ in serie prædicabilium etiam considerantur subordinatæ, quatenus constituunt species subordinatas in tali serie. Omnes namque ab infima vsque ad supremam prædicabiles sunt de multis vt partes essentiæ eorum communis aliarum partium contractiuæ, & non contrahibiles. Nisi, quod infima solùm est ita prædicabilis de multis differentibus numero. Cæteræ verò (sicut & species, quas constituunt, quæ ipsæ etiam sunt genera) tum de pluribus differentibus specie, tum de pluribus differentibus numero ita prædicabiles sunt, e. g. rugibile, quæ est differentia infima constituens infimam speciem leonis, præter quam de ipsâ specie, de quâ prædicatur, vt de æquali solum est prædicabile vt de inferioribus prædicatione differentiæ de hoc, & illo, & alio leone, quæ sunt indiuidua immediata talis speciei. Sensibile verò, quæ est differentia intermedia constituens animal præterquam de animali ipso vt de æquali, vt de inferioribus est prædicabile prædicatione differentiæ tum de leone, equo, & cæteris animalis speciebus; tum de hoc, & illo leone, de hoc, & illo equo, & cæteris omnibus indiuiduis specierum ipsarum. Dico, prædicatione differentiæ: nam de propriis, & incompletis indiuiduis, quæuis differentia est insuper prædicabilis vt species, quod omnibus prædicabilibus commune est, vt constat ex doctrinâ tradita *q.* 1. Sic sensibile prædicatur de hoc, & illo sensibili, rugibile de hoc, & illo rugibili, &c. Adde cæteras omnes differentias præter vnam infimam non solùm esse prædicabiles prædicatione differentiæ de speciebus se inferioribus, & de indiuiduis completis speciei infimæ, sed insuper de indiuiduis incompletis tum reliquarum specierum se inferiorum, tum eius, quam vnaquæque constituit, e. g. vegetatiuum, quod est differentia constituens viuens, præterquam de viuente ipso, vt de æquali, vt de inferioribus est prædicabile, prædicatione differentiæ non solùm de animali, bruto, & leone, quæ sunt species ipso inferiores, & de indiuiduis completis leonis, sed etiam de hoc, & illo viuente; de hoc, & illo animali; de hoc, & illo bruto, &c. quæ sunt indiuidua incompleta speciei, quam vegetatiuum ipsum constituit, & reliquarum ab infima ipso inferiorum. De his quippe omnibus est prædicabile vegetatiuum vt pars essentiæ eorum communis alterius contractiua, & non contrahibilis. 276

Sed rogabis. An prædicatio, quâ vnaquæque differentia de specie, quam constituit, prædicatur vt de subiecto sibi æquali quoad vniuersalitatem prædicatio differentię dicenda sit spectans ad hoc prædicabile tertium, vel secus? Respondeo certum esse eatenus dici debere prædicationem differentiæ ad hoc tertium prædicabile pertinentem, quatenus est prædicatio partis essentiæ communis subiecti contractiuę alterius partis, & non contrahibilis. Vtrum verò dicenda sit prædicatio differentię vt vniuersalis etiam respectu talis subiecti, vel vt æqualis ipsi, quæstio erit de modo loquendi arbitraria, & parui momenti. Ego arbitror quoduis prædicabile de multis vniuersale dici posse, imò & debere 277

debere non solùm comparatione inferiorum, sed etiam comparatione æqualium, de quibus eodem modo prædicabile est, quia etiam æqualia intrant aggregatum eorum multorum, in quibus illud vt in subiectis potest inesse, & de quibus, vt de subiectis est prædicabile, quod ipsum est etiam respectu æqualium esse illud vniuersale. Prædicatio ergo differentiæ de specie, quam constituit, non solùm differentiæ spectans ad tertium prædicabile, sed differentiæ vt vniuersalis dicenda prædicatio est. Quo eodem iure prædicatio, quâ species prædicatur de se ipsâ, vt si dicas *homo est homo*, vel *animal est animal*, & prædicatio speciei, & speciei vt vniuersalis dici potest, & debet. Pariterque dicendum de prædicatione, quâ prædicabile anonymum de toto, quod constituit, tanquam de æquali prædicatur.

278 Iam verò vt ad secundam quæstionis partem accedam, vnum aduerto compendij gratiâ. Quæcumque circa definitionem primi, & secundi prædicabilis, generis scilicet & speciei, circa eorumque essentias *q.* 13. & 14. aut resoluendo propositas ibi dubitationes, aut alio titulo adnotauimus. Pariter, proportione seruatâ circa definitionem tertij, quod est differentia vt prædicabilis, & circa essentiam eius habere locum. Quocirca illa ad rem præsentem recognoscenda à legente, & applicanda sunt, ne in eisdem rescribendis operam, & tempus teramus.

279 Ergo circa secundam partem quæstionis eisdem diuisionibus est diuidenda differentia, quibus *q.* 13. & 14. & *q.* 7. genus, & speciem prædicabilia essentialia generatim diuisimus; videlicet in differentiam physicam, & metaphysicam; in prædicabilem formaliter, & prædicabilem identicè. In prædicabilem directè, & prædicabilem indirectè. In substantialem, & accidentalem prædicabiliter. In incomplexam, & complexam. In positiuam, & negatiuam; ac denique in supremam, intermediam, & infimam secundum seriem prædicabilium ipsis differentiis constitutorum, qualia sunt genera; & species. Vide huiusmodi diuisiones *locis citatis* explicatas. Addeque insuper differentiam specificam in differentiam speciei simpliciter dictæ, & differentiam speciei logicæ diuidi posse, iuxta diuisionem harum specierum factam *q.* 14.

280 Tandem circa tertiam partem quæstionis dubitatur primò: vtrum differentiæ superiores in inferioribus includantur formaliter, de eisdemque formaliter prædicentur? Prima sententia affirmat, pro quâ Rub. *c. de differentiâ q.* 5. refert. Soncin. Sot. & Canter. Secunda negat; pro quâ sunt ipse Rub. cum Scot. Capreol. Tolet. Merc. & Fonsec. à se relatis. Necnon quoad primam eius partem, Petr. Hurt. *disp.* 6. *log. sect.* 3. & alij Recentiores. Idem tenet absolutè Arriag. *disp.* 8. *log. sec.* 1. *subs.* 1. Addit tamen iuxta sententiam Præscindentium obiectiuè; quam ipse non sequitur, necessariò dicendum esse genus superius, & consequenter differentiam constitutiuam eius non posse non includi formaliter in differentiâ inferiori, quoties genus respectu huius transcendens est, quale esse putat genus viuentis respectu differentiæ inferioris animalis, videlicet sensibilitatis, vtpote, quæ ex conceptu suo vitale quid est, & alia huiusmodi. Existimat enim nullatenus posse apud Præscindentes obiectiuè à prædicatis transcendentibus differentias præscindi.

281 Ego asserо primò nullam omnino differentiam inferiorem includere in suo conceptu genus superius, aut differentiam superiorem constitutiuam eius, esto genus superius transcendens prædicatum sit respectu differentiæ inferioris; quod, num possibile sit, *inferiùs suo loco* decernam. Id mihi interim certum, genus viuentis tale non esse respectu differentiæ animalis; quia genus viuentis tantùm dicit vitam vegatiuam animalibus, & plantis communem, non item vitam sensitiuam animalium propriam. Ratio à priori assertionis est, quia differentia inferior ille præcisè conceptus est, quem species inferior addit supra integrum genus superius; repugnat autem id, quod supra integrum genus additur, imbibere in se genus ipsum, aut aliquid eius. Clarius species aliquid amplius dicit in suo conceptu præter totum genus, vt constat: ergo in eo alio, quod dicit, non includitur genus; alioquin in eo præter totum genus maneret aliquid generis, quod repugnat apertè. Sed illud aliud, quod præter totum genus dicit species, est quod vocamus differentiam. Ergo. Quomodo autem differentia quantumuis ponatur esse genus prædicatum transcendens, ab eo nihilominus sit præscindibilis obiectiuè ex dictis *disp.* 13. *q.* 10. constat, ampliúsque constabit ex dicendis *q.* 10.

Secundò asserо. Licet differentia superior in in- 282
feriori non includatur formaliter, formaliter nihilominus de illâ prædicabilem esse, si vtraque in concreto capiatur; quia ad prædicationem formalem concretorum talis inclusio necessaria non est, sed tantùm quòd prædicatum, & subiectum quoad id, quod dicunt in recto, quodque dumtaxat identificat verbum *est* substantiuum non solùm à parte rei, sed etiam in mente nostrâ obiectiuè sint idem. Quod euenit in nostro casu. Itaque hæ prædicationes formales sunt, siue veræ in sensu formali. *Rugibile est sensibile*, *Rugibile est animal*, &c. De quo vide plura dicta vniuersè *suprà disp.* 2. *quæstione* 4. *sect.* 4.

Secundò dubitant aliqui. Vtrum differentia infi- 283
ma ex duabus, aut pluribus differentiis infimis partialibus coalescere possit? Respondeo posse. Si enim ex parte subiecti, de quo genus est prædicandum, sumantur simul cum specie constante differentiâ simplici aliæ eius proprietates, subiectum ex omnibus compositum, species erit subiicibilis constans iam differentiâ compositâ ex pluribus formalitatibus. Pone enim per vocem *leo* significari non solùm has duas formalitates *animal rugibile*, sed insuper has duas *voracissimum*, *audacissimum*, quas pono esse proprietates leonis. Tum quidè hæc prædicatio *leo est animal* prædicatio generis erit de specie, cuius differentia ex tribus illis formalitatibus erit composita *rugibile*, *voracissimum*, *audacissimum*. Quæ doctrina verissima est non solùm quando species ex duobus generibus non subordinatis coalescit, in quo deceptus est Arriaga *suprà subs.* 2. sed etiam quando vnicum tantùm huiusmodi genetum habet, vt satis, superque apparet ex regulâ datâ. Quin imò contra Arriagam ipsum intrepidè dicendum est, quando aliqua species ex duobus generibus non subordinatis coalescit, neque aliud illa prædicatum includit in suo conceptu, vt plerumque fit, tunc talia genera vicissim se se contrahere ad talem speciem. Atque adeo eam nullâ differentiâ, nulloque genere constare, quæ purè sint genus, & differentia, & ad prædicabile generis, & prædicabile differentiæ pertineant; sed duobus prædicatis mixtis ad aliud diuersum prædicabile pertinentibus, quod hactenus prætermiserunt Logici, vt ex doctrinâ à nobis traditâ *q.* 7. & sæpè *in superioribus* tactâ satis superque constat. Exemplum

plum habemus in homine, qui iuxta communem omnium consensum hæc duo prædicata dumtaxat claudit in suo conceptu *animal rationale*; & tamen in primo conuenit cum brutis, in secundo cum Angelis, in coniuncto amborum cum neutris, quod est illum nullâ purâ differentiâ nulloque puro genere constare; sed duobus prædicatis spectantibus ad prædicabile mixtum.

284 Tertiò solet hîc dubitari. An compositio ex genere, & differentiâ sit realis, vel tantùm rationis? Communis sententia eam ponit tantùm rationis, contra Scotistas ponentes illam formalem ex naturâ rei. Ego communi sententiæ assentior, si sermo sit de genere, & differentiâ metaphysicis, quia hæc prædicata tantùm per rationem distinguuntur (vtrum verò distinctione ex parte obiecti, an ex parte nostrorum actuum se habente, pertinet ad celebrem controuersiam de præcisione formalitatum, de quâ nos *suprà disputat. 13. quæst. 9.*) si verò sermo sit de differentiâ, & genere physicis, dico compositionem ex illis realem esse, sicut distinctio eorum realis est; de quo etiam satis est iam à nobis dictum *quæst. 7.*

285 Quartò dubitatur. Quid sibi velit illud commune effatum ducens originem ex Aristotele *lib. 8. Metaphysicæ, cap. vlt. Genus sumitur à materiâ, & differentia à formâ.* Respondeo non aliud quidem, quàm genus respectu differentiæ se habere, sicut se habet materia respectu formæ. Quemadmodum enim materia ex suo conceptu indifferens est, atque in potentiâ ad constituendas varias essentias per coniunctionem cum variis formis, & per talem determinatam formam ad talem determinatam essentiam actu constituendam determinatur. Ita genus ex suo conceptu indifferens est pariter, & in potentiâ ad constituendas varias essentias per coniunctionem cum variis differentiis, per talémque differentiam determinatam ad talem essentiam determinatam actu constituendam determinatur. Nec aliud voluit Aristot. *loco citato*, vt legenti textum palàm erit. Quidquid nonnulli aliter prædictum effatum vsurpent.

286 Quintò denique dubitant hîc nonnulli, an differentia ex conceptu suo semper sit perfectior, quàm genus? Alij affirmant, aliique negant, vt videre est apud Rub. *suprà q. 6.* Ego verò resolutionem huius dubij in suum locum remitto. Vbi de perfectione formalitatum vniuersè tractandum est.

287 Porrò, quæ de differentiâ vniuersali in totâ istâ quæstione diximus, differentiæ quoque indiuiduali, suâ seruatâ proportione, bonâ ex parte conueniunt, faciléque ei vnusquisque poterit illa accommodare, si priùs bene perspectam habeat doctrinam de indiuiduis, quam dedimus *suprà quæst. 10. 11. & 12.*

QVÆSTIO XVI.

Quid sit prædicabile anonymum? quotuplex? & quale?

288 DIco, *Est prædicabile de multis vt pars essentiæ eorum communis per alteram partem non contrahibilis, nec contractiua alterius.* Per illam particulam *prædicabilis de multis* conuenit cum aliis prædicabilibus vniuersalibus. Per illam, *vt pars essentiæ eorum communis* differt ab specie, & à prædicabilibus accidentalibus. Per reliquam differt à genere, & differentiâ, & prædicabile mixto.

Esse autẽ hoc prædicabile provt à cæteris condistinctum possibile ex dictis *q. 7.* satis constat: si enim ex parte subiecti prædicationis ponatur concretum ex essentiâ aliquâ metaphysicâ, & ex duabus proprietatibus eius, de eóque altera tantùm talium proprietatum prædicetur, prædicatio erit partis de toto nec contrahibilis per alteram, nec contractiuæ alterius, ad nullúmque propterea prædicabile præterquam ad hoc pertinebit, vt dicebamus *ibi.* 289

Dices. Illa essentia ex parte subiecti posita non potest non includere in suo conceptu aliud prædicatum saltem ex transcendentalibus se, & suis proprietatibus vniuersaliùs: ergo prædicatio vnius dictarum proprietatum de subiecto includente dictam essentiâ, prædicatio differentiæ erit, quâ ipsum subiectum, ipsaque essentia ab aliis differant, cum quibus in tali prædicato se vniuersaliori conueniunt. Prædicabile ergo anonymum præter tria essentialia chymericum est. Nego antecedens, primò, quia si essentia metaphysica pro exemplo posita sit conceptus vniuersalissimus omnium, qualis est conceptus entis, nullum poterit prædicatum habere se, & suis proprietatibus superius, vt constat. Quo cessat obiectio. Secundò, quia quæcumque talis essentia sit, cum præcisione ab omni prædicato etiâ transcendentali se superiore poterit concipi, vt constabit ex dicendis *infrà q. 20.* sicque cceõpta affectaque, solis duabus suis proprietatibus pro subiecto poni prædicationis alterius earum. Quo iterum cessat obiectio. Sed esto, sume quamuis essentiam logicam ex genere, & differentiâ compositam, planéque proinde includentem prædicatum superius se, iungeque illi proprietatem æqualem ipsi. Si enim de concreto ex his tribus prædices ipsam essentiâ logicam tanquam vnicum prædicatũ sumptis videlicet eius duabus partibus indiuisim; prædicatio vtique huius prædicabilis erit, neque ad aliud spectare potest, vt si de concreto ex homine, & risibili prædices esse hominem, erit quippe prædicatio partis de toto alteri parti æqualis, atque adeo nec contractibilem per illam, nec contractiuam eius. Ex quibus satis superque apparet hoc quartum prædicabile anonymum non solùm possibile, sed inexcusabile esse. 290

Iam circa secundam quæstionis partem, eisdem illud diuisionibus diuidendum venit, quibus alia prædicabilia essentialia diuisa sunt, tum generatim *q. 7.* tum speciatim *q. 13. 14. & 19.* quas non opus est toties repetere. Recognoscantur ibi. 291

Circa tertiam verò quæstionis partem nihil occurrit, quod ad huius prædicabilis intelligentiam sit necessarium adnotare præter dicta iam circa prædicabilia generis, speciei, & differentiæ in præcedentibus quæstionibus, quæetiam huic prædicabili communia sunt, &, quæ generatim de omnibus diximus *q. 7. sæpe citata.* 292

QVÆSTIO XVII.

Quid sit prædicabile mixtum, quotuplex, & quale?

293 DIco. *Est prædicabile de multis vt pars essentiæ eorum communis per aliam partem contrahibilis simul, & contractiua alius.* Per particulam *prædicabile de multis* conuenit hoc prædicabile cum cæteris prædicabilibus vniuersalibus. Per particulam, *vt pars essentiæ eorum communis* differt ab

ab accidentalibus, & ab specie. Per residuam autem differt à genere, & differentiâ, & anonymo. Debere autem hoc prædicabile constitui diuersum à cæteris omnibus, inde manifestè conuincitur, quòd re verâ à cæteris omnibus specificè distinctum est. Et primum distingui specifice à prædicabili speciei, & ab omnibus prædicabilibus accidentalibus non est dubitabile, vt patet. Deinde distingui itidem specificè ab iis essentialibus, ex quorum mixtione dicitur fieri, probatur aperte: quia tam in rebus physicis, quàm metaphysicis, quàm logicis, quoties essentia aliqua coalescit ex partibus diuersis inter se specificè, non potest non illa à singulis suarum partium specificè diuersa esse, vt est notissimum; indeque constat, quia quoties partes sunt inter se dissimiles, totum non potest non esse dissimile cuiuis earum, quia non potest non comparari ad quamuis vt continens dissimilitudinem quà reliquæ sunt dissimiles illi; sed prædicabile, de quo agimus, essentia quædam est coalescens ex mixtione prædicabilium specificicè inter se distinctorum; igitur ab eorum singulis ex quorum mixtione coalescit, specifice distinctum est.

Nº Tantumdemque venit dicendum de cæteris prædicabilibus mixtis relatè ad prædicabilia simplicia, ex quorum mixtione coalescunt. Ex quibus apparet hoc prædicabile necessariò ponendum esse distinctum à cæteris omnibus.

294 Circa secundam partem quæstionis. Prædicabile mixtum primò diuiditur, quemadmodum & alia essentialia, in metaphysicum. & physicum. In prædicabile formaliter, & prædicabile identicè. In prædicabile directè, & prædicabile indirectè. In substantiale, & accidentale. In incomplexum & complexum. In positiuumque, & negatiuum, prout generatim *quæstione septima* explicatum est.

295 Deinde speciatim diuiditur in mixtum ex genere, & differentiâ; in mixtum ex genere, & anonymo. In mixtum ex differentiâ, & anonymo. In mixtúmque ex omnibus tribus. provt etiam loco citato notatum est.

296 Et quidem mixtio ex genere, & differentiâ bifariam potest euenire. Primò si subiectum huius prædicabilis ex duabus partibus ipso vniuersalioribus, & non subordinatis coalescat, quæ se se mutuo contrahant, vt contingit in homine composito ex animali, & rationali; animal enim, in quo homo conuenit cum brutis, contrahitur per rationale; & rationale, in quo homo conuenit cum Angelis, viciſſim contrahitur per animal; atque ita vtrumque est prædicabile mixtum ex genere, & differentiâ, quatenus vtrumque pars est subiecti per alteram contrahibilis, sicuti genus, alteriusque item contractiua, sicuti differentiâ. Secundo modo mixtio ex genere, & differentiâ contingit quando subiectum tres partes habet, quarum vna aliam residuarum contrahit, & ab alia contrahitur. Illa enim simul erit contrahibilis, & contractiua, tametsi respectu partium diuersarum; atque adeo tum generis, tum differentiæ prædicata in se complectetur. Sic prædicatur differentia intermedia præcisè sumpta de specie inferiori, vt sensibile de leone; est enim pars contractiua generis superioris, vt viuentis, & contrahibilis per differentiam inferiorem, vt per rugibile, quæ etiam partes sunt metaphysicæ inferioris speciei, vt leonis.

297 Mixtio autem ex genere, & prædicabili anonymo tunc contingit, quando subiectum prædicationis tres partes habet, duas quidem tertiâ vniuersaliores, æquales tamen inter se; ita enim quæuis illarum respectu tertiæ se inferioris contrahibilis erit, respectu autem alterius sibi æqualis nec contrahibilis, nec contractiua, proindeque prædicata generis, & prædicabilis anonymi participabit. sic prædicabuntur genus, & aliqua eius proprietas de specie inferiori, si talis proprietas simul cum specie ex parte subiecti ponatur, vt si ponamus hanc vocem *leo* non solùm animal rugibile, sed insuper loco motiuum (quæ proprietas est animalis) significare. Istæ prædicationes *leo est animal, leo est loco motiuus* ad istam speciem prædicabilis mixti spectabunt, quia vtraque erit partis de toto per aliam partem ipsius totius contrahibilis, & respectu alius nec contrahibilis, nec contractiuæ.

Tertia mixtio ex differentiâ, & prædicabili ano- 298
nymo accidit ob rationem inuersam, quando subiectum prædicationis tres partes habet, duas quidem inferiores tertiâ, & inter se æquales. Quo pacto differentia constitutiua speciei, eiusdemque speciei proprietas sumptæ seorsim prædicabuntur de complexo ex ipsâ specie, & tali proprietate: vtriusque enim prædicatio erit partis de toto contractiuæ respectu alius, & respectu alius, nec contractiuæ nec contrahibilis, subindeque pertinens ad prædicabile mixtum ex differentia, & anonymo, modo iam explicato.

Denique mixtio ex genere, differentiâ, & anony- 299
mo simul fiet, vel si subiectum prædicationis tres partes habeat, duas quidem mutuò se contrahentes & tertiam alterutri æqualem; vel si subiectum habeat quatuor partes, duas æquales inter se; tertiam his duabus superiorem, & quartam eisdem inferiorem. Qui casus facilè cuique ex dictis intelligendi exemplisque comprobandi veniunt.

Præterea prædicabile mixtum in infimum, su- 300
premum, & intermedium diuidi potest; quia etiam ex prædicabilibus mixtis, aut solis, aut cum aliis interpositis series potest ordinata compingi, vbi aliquod eorum infimum, aliud supremum, & cætera intermedia sunt, vt facile erit vnicuique colligere ex dictis.

Tandem circa tertiam quæstionis partem solùm 301
occurrit adnotandum, quod iam in superioribus tetigi. Eumdem scilicet conceptum vniuersalem respectu aliquorum ex iis, de quibus prædicari potest, posse esse prædicabile mixtum; cùm tamen respectu aliorum aut genus, aut differentia, aut species, aut aliud prædicabile sit. Eumdem enim vniuersalem conceptum ad varias species prædicabilium spectare posse pen.s diuersitatem subiectorum, ad quæ comparatur, iam etiam in superioribus diximus, & est certissimum. Animal quippè e. g. respectu hominis, aliorumque excogitabilium animalium huiusmodi prædicabile mixtum est ex differentiâ, & genere respectu leonis, & equi est genus, respectu huius & illius animalis est species respectu complexorum ex ipso animali, & aliquâ proprietate eiusdem est anonymum; respectu complexorum ex aliquâ ipsius proprietate, & aliquâ specie inferiori eiusdem est mixtum ex genere, & anonymo; respectu viuentis, atque etiam respectu rationalis est accidens, &c. In quo amplius non oportet morari.

QVÆSTIO XVIII.

Quid sit propria passio, siue proprietas. Quid item passio communis. Quotuplex. Et qualis.

302 EGimus in quinque quæstionibus præcedentibus de prædicabilibus essentialibus. Restat vt in hâc, & sequente agamus de accidentalibus.

303 Dicimus autem prædicabile accidentale (sumpto latè hoc vocabulo) id, quod aliquid subiecto adiicit seu physicè, seu metaphysicè. Quidquid enim alicui conceptui adiicitur, id iure optimo accidens eius, hoc nomine latè accepto, appellatur. Accidens autem ita sumptum imprimis aliud inseparabile est, aliud separabile. Inseparabile dicitur, quod subiecto conuenit necessariò; eo quòd subiectum cum illo connexum est, atque adeo sine illo esse non potest. Separabile autem appellatur, quod contingenter subiecto conuenit; eo quòd subiectum cum illo connexum non est, proindeque sine illo esse potest. Porro accidens inseparabile passionem subiecti, seu eius essentiæ distinctionis gratiâ appellamus. Separabile autem accidens absolutè, strictiùs vsurpato hoc nomine, dici solet, & debet. Deinde passio in propriam, & communem; accidensque similiter in proprium, & commune diuiditur. Passio propria, siue proprietas subiecti, seu essentiæ est, quæ tali subiecto, seu essentiæ, non item aliis conuenit. Passio verò communis, quæ insuper conuenit aliis. Accidens pariter subiecti proprium nuncupatur, quod illi dumtaxat, non verò & aliis conuenit: commune autem, quod, & aliis. Quæ quidem quatuor membra plures alias diuisiones patiuntur, quas *suprà* dedimus *q.* 7. deincépsque iterum tangemus. In præsente ergo quæstione de accidenti inseparabili, atque adeo de passione communi; & propriâ tractandum nobis est.

304 Sed prænotare oportet primò; præter accidens eo titulo inseparabile, atque necessarium subiecto, quòd ipsum subiectum cum illo suapte naturâ connexum est: quale est, quod appellamus passionem subiecti; aliud dari accidens inseparabile, & necessarium subiecto alio diuerso titulo, nimirum titulo necessitatis, quàm accidens ipsum habet essendi, ita vt deficere non possit. Quo fit, vt subiectum sine illo non possit esse, tametsi cum, illo suâ naturâ nullatenus connexum sit. Igitur, quia genus istud inseparabilitatis prædicati, quasi casuale est subiecto, subindéque nihil confert ad scientiam; ideo accidens sic à subiecto inseparabile neutiquam sub nomen passionis, aut communis, aut propriæ cadet, vti accidens inseparabile priori modo, sed tantùm sub nomine accidentis absolutè dicti, quale vocamus accidens separabile. Est quippe separabile reputandum in ordine ad scientiam eo ipso, quod non ex merito subiecti, sed aliunde veluti à casu inseparabile est.

305 Secundò oportet prænotare; hæc duo prædicabilia potissimum sibi vendicare locum in scientiis humanis discursiuis, quæ totæ in inuestigandis, & sciendis passionibus, & proprietatibus rerum distentæ sunt. Quocirca in illis exponendis accuratiùs mihi est incumbendum, quàm hactenus incubuerunt Logici, qui Porphyrium sequuti in tradendis proprio, & accidente, quæ solùm ipsi ponunt prædicabilia accidentalia, minùs profectò exactè, & magis confusè, quàm oporteret, processerunt. Quare in eorum assertis referendis, & refellendis non immorabor, sed, quid res habeat explicare conabor, quantum ad præsens attinet institutum. Iungo autem in eadem quæstione passionem communem, & proprietatem; tum quia in plerisque sunt similes; tum maximè, quia sæpe in dicendis necesse erit vnam alteri comparare.

Igitur quoad primam quæstionis partem, bifariam possunt considerari passio communis, & proprietas. Primò secundum se. Secundò vt vniuersales, seu prædicabiles de multis. Priori modo sumpta proprietas nihil est aliud, quàm *prædicatum quoddam essentiæ adiectum, siue aliquid essentiæ adiiciens, ipsique conueniens vnicè, & necessariò.* Dico *essentiæ adiectum, siue aliquid essentiæ adiiciens*, quia proprietas sumpta per modum actus significati per verbum, vel per nomen verbale conceptus est essentiæ adiectus, vt *posse ridere*, seu *potentia ad ridendum*, seu quod idem est *risibilitas*, quæ essentiæ hominis adiicitur. Sumpta verò per modum concreti, siue in concreto conceptus est aliquid essentiæ adiiciens, vt *potens ridere*, seu *risibile*, quod essentiæ hominis, quam dicit confusè, ipsam potentiam ad ridendum, seu risibilitatem adiicit, quam dicit expressè, vt ex doctrinâ concretorum, & abstractorum sæpe in superioribus traditâ notum est. Conuenit autem proprietas essentiæ, cuius est proprietas, *vnicè*, quia aliis essentiis non est communis, in quo à passione communi differt, & conuenit *necessariò*: quia essentia cum illa suâ naturâ connexa est, eoque titulo sine illâ consistere nequit, in quo differt ab accidente absolutè dicto, quod essentiæ conuenit contingenter, eo quod hæc cum illo non est connexa, eoque iure sine illo bene existere potest. 306

Quæ omnia de passione communi pariter dicta sunto, solâ particulâ *vnicè* ex eius definitione sublatâ. Itaque passio communis dicto priori modo accepta nihil est aliud, quàm *prædicatum quoddam essentiæ adiectum, siue aliquid essentiæ adiicens, ipsique conueniens necessariò non tamen vnicè*; quia & aliis conuenit essentiis, in quo solo differt à proprietate, conueniens in cæteris cum illâ. Nomine autem essentiæ, cui passio, seu propria, seu communis adiicitur, quæuis omnino essentia venit intelligenda siue specifica, siue generica, siue metaphysica, siue per se, siue per accidens, &c. iuxta diuisiones essentiæ traditas *disputatione noua, quæstione secunda*, omnes enim habeat suas passiones, & proprietates, vt ex dicendis apparebit. 307

Sumpta verò posteriori modo proprietas, sic definienda venit. *Proprietas est prædicabilis de multis vt quid adiectum, siue adiiciens aliquid eorum essentiæ communi vnicè, & necessarie.* Per illam definitionis partem *prædicabilis de multis* conuenit proprietas cum reliquis omnibus prædicabilibus vniuersalibus. Per illam autem, *vt quid adiectum, siue adiiciens aliquid eorum essentiæ* imprimis differt proprietas à prædicabilibus essentialibus, deinde significantur duo modi, quibus illa prædicabilis est, nempe per modum actus 308

signi

significati per verbum, vel etiam per nomen abstractum, vt si dicas: *Petrus potest ridere*, vel *Petrus est risibilitas*. Et per modum concreti, siue in concreto, vt si dicas: *Petrus est risibilis*. Priori enim modo prædicatum totum additur subiecto; posteriori aliquid tantùm sui subiecto addicit, cùm & subiectum in se inuoluat, iuxta dicta nuperrimè. Quod amplius paulò post explicabitur. Per particulam verò *communi* datur intelligi, proprietatem solùm esse talem respectu essentiæ communis inferiorum; nam respectu essentiarum peculiarium eorum non est nisi passio communis. e. g. *risibile* proprietas est Petri, Ioannis, &c. in quantum sunt homines, at in quantum sunt Petrus, Ioannes, &c. vniuscuiusque est passio communis. Similiter *loco motiuum* proprietas est hominis, leonis, &c. in quantum sunt animalia. At in quantum sunt homo, leo, &c. passio communis est cuiusvis eorum. Denique per particulam *vnicè* differt proprietas à passione communi, quæ non soli essentiæ communi eorum, de quibus vt talis est prædicabilis, sed & aliis essentiis etiam communibus aliorum conuenit. Postremò per particulam *necessariò* differt proprietas ab accidente, quod no necessariò, sed contingenter modo dicto prædicabile est. Difficultates autem, quæ in hanc definitionem moueri possent, in simili sunt expeditæ *supra q.* 13.

309 Iam verò passio communis vt prædicabilis eodem modo definienda, atque explicanda est: ac proprietas vnica ex definitione demptâ particulâ *vnicè*. Itaque *passio communis est prædicabilis de multis vt quid adiectum, siue adiiciens aliquid eorum essentiæ communi necessariò, non tamen vnicè*: Quia pariter est item prædicabilis ãe multis aliis aliam diuersam essentiam communem habentibus; In quo differt à proprietate conspirans in reliquis cum illâ. Exemplo sit *locomotiuum* vt prædicabile de Petro, Ioanne, Francisco, &c. Quod itidem de hoc, & illo, & alio leone, &c. diuersam ac illi essentiam communem habentibus pariter prædicabile est.

310 Hîc quærunt aliqui: an passio tum propria, tum communis dicenda sit vniuersalis non solum respectu inferiorum, de quibus vt talis est prædicabilis, sed etiam respectu essentiæ sibi æqualis, cuius primario est passio propria, aut communis; sed quæstio est de modo loquendi, & parui momenti, quam *suprà quæstione decimaquinta*, agens de differentiâ vniuersaliter resolui. Vide dicta ibi, & huc applica, quia de differentiâ, & passione eadem, quod ad rem attinet, ratio est.

311 Circa secundam quæstionis partem. Primò tam passio communis, quàm proprietas in physicam, & metaphysicam diuidenda est. Physica dicitur, quæ realiter est distincta ab essentiâ, cuius proprietas est, aut passio communis. Metaphysica verò, quæ tantùm per rationem nostram distinguitur ab huiusmodi essentiâ. Secundò diuidenda est tum passio communis, tum proprietas penes diuersitatem connexionis, quâ essentiâ cum illâ connectitur, in annexam essentiæ ipsi necessitate metaphysicâ: in annexam necessitate physicâ, & in annexam necessitate morali. Essentia quippe cum proprietate, aut connexione metaphysicâ, aut physicâ, aut morali connecti potest. Quid verò sit connexio metaphysica, & quid physica, & quid moralis, necessitatésque ex ei oriundæ, & quomodo in prima, secunda, & tertiaj tertiaque in secundâ, sed non vice versâ includantur, superiùs diximus *disputatione secunda, quæstione quinta, & disputatione octaua, quæstione secunda*, ex dictisque etiam *disputatione decimaquarta* constat. Tertiò proprietas, & passio communis physica in intrinsecam essentiæ per adhæsionem, & extrinsecam, siue essentiæ non adhærentem, & in mixtam ex vtroque siue partim tali modo intrinsecam, & partim extrinsecam potest diuidi. Similitérque metaphysica in intrinsecam per identitatem, siue adæquatè identificatam cum essentiâ re ipsa, & semiextrinsecam, siue identificatam inadæquatè, quia partim identificatur essentiæ, & partim ab eâ distincta est. Quartò diuidi potest passio tum communis, tum propria in prædicabilem formaliter, & prædicabilem materialiter. Tum in substantialem, & accidentalem prædicamentaliter: in incomplexam, & complexam; in positiuam, & negatiuam. Recognosce has diuisiones vniuersaliùs datas *suprà q.* 7.

Quintò denique vtraque passio communis sci- 312
licet, & propria speciatim est diuidenda in immediatam, & mediatam comparatione essentiæ. Immediata dicitur ea, cum quâ immediatè essentia connexa est. Mediata autem, cum quâ essentia mediatè, siue mediâ aliâ passione propriâ, aut communi, mediis pluribus connectitur. Esse enim essentiam quamlibet cum quibusdam suarum passionum, & proprietatum immediatè, & cum plerisque non immediatè, sed mediatè, siue mediis aliis connexam; & consequenter ab ipsâ essentiâ, vt à radice, siue fonte varias series proprietatum, & passionum communium ordinatim connexarum procedere; in quibus aliæ propinquiores essentiæ, & aliæ remotiores sunt, indubitabile omnino est. Ob id enim in scientiis humanis, cognitâ essentiâ, passim dubitatur de proprietatibus, aut passionibus communibus; quia connexio essentiæ cum illis vtpote mediata non se prodit donec discursu facto, & sæpe, longissimo, aliæ quæ intermediæ sunt innotescunt. Ob id in Mathematicis disciplinis, aliisque scientiis demonstratiuis, pleræque propositiones demonstrari non possunt nisi per alias priùs demonstratas, quæ propinquiores sunt principiis, adeò vt sæpenumerò ad aliquam propositionem ex remotioribus demonstrandam, & scicndam milliaria propositionum demonstratarum necessariò debeant præsciri. Demum longitudo ratiocinationum, siue discursuum, quibus ad aliquid ostendendum, siue probandum sæpe indigemus, à longitudine seriei proprietatum, aut passionum communium suo ordine connexarum, in quâ illud suum locum habet, ducit originem. Etenim si A eatenus solùm connectitur cum D, quatenus connectitur cum B connexo cum D, & B eatenus etiam dumtaxat connectitur cum D, quatenus connectitur cum C connexo cum D, impossibile erit scire A non posse esse sine D vi connexionis quam cum eo habet, nisi præsciatur A non posse esse sine B, & B non posse esse sine C, & C non posse esse sine D. Paritérque non poterit sciri, B non posse esse sine D, nisi præsciatur B non posse esse sine C, & C non posse esse sine D, vt est notissimum. Tantumdémque in cæteris huiusmodi seriebus proprietatum, aut passionum communium euenit. De quo pluradicenda *infrà disp.* 22.

Modò pro tertiâ quæstionis parte consectaria 313
quædam ex dictis sunt colligenda scitu digna, & necessaria ad ea, quæ *disp.* 22. *cit. de scientia humana tradenda sunt.*

Consectarium 1.

314 Passio seu propria, seu communis tum per verbum adiectiuum, tum per substantiuum, semper tamen adiectiuè est prædicabilis de suâ essentiâ, siue de suo subiecto.

Hoc consectarium omni prædicabili accidentali commune est. In eóque prædicabile accidentale differt ab essentiali. Essentiale enim nec per verbum adiectiuum, nec adiectiuè per substantiuum, sed substantiuè dumtaxat est prædicabile. Quæ omnia, vt explicem, prænoto, quod aliàs iam non semel notaui. Nimirum solum verbum *esse* provt significat actum essendi substantiuum, seu identitatem, verbum substantiuum vocari; cætera verò cuncta verba, & ipsum verbum *esse* prout actum existendi significat, dici verba adiectiua, eo quod actus significari per cetera omnia verba & per verbum *esse* sumptum pro *existere*, essentiis subiectorum, quorum sunt actus adiiciuntur saltem ratione nostrâ. Actus verò essendi substantiuus, etsi sit itidem per nostram rationem distinctus à subiecto, cuius est actus; quia tamen est ex conceptu suo ipsum exercitium essendi id, quod tale subiectum est, talis subiecti essentiæ non censetur adiectus, sed potius quasi constituens illam. Ob idque verbum talem actum significans non adiectiuum, sed substantiuum, seu quasi essentiatiuum venit dicendum; pro eodem namque vsurpari solent essentia, & substantia. De quo vide plura dicta *suprà disp.* 9. Hinc etiam fit, vt quoties prædicatio fit per verbum adiectiuum, solus actus significatus per verbum, non item terminus eius sit prædicatum. Quoties verò per verbum substantiuum fit, & actus, & terminus eius prædicatum constituunt; e.g. in hac prædicatione *Petrus legit lectionem* solus actus legendi, non item lectio dicitur prædicari de Petro. In hac verò *Petrus est legens* non solus actus essendi legens, sed ipsum legens dicitur prædicari. De quo vide, quæ suprà diximus *disput.* 2. *quæstione quarta, consectario primo*. Vnde rursus efficitur, si prædicatio per verbum adiectiuum fiat, vt *homo legit, homo potest ridere*, &c. non posse non prædicatum dici adiectiuè de subiecto, atque adeo accidentale prædicabile esse, quia non potest non prædicatum subiecti essentiæ adiectum esse. Si verò prædicatio per verbum substantiuum fiat, vtrumque potest euenire; &, quod prædicatum sit accidentale subiecto, vtpotè adiiciens aliquid eius essentiæ, vt, cùm dicimus *homo est legens: homo est risibilis*, &c. &, quod sit essentiale; vtpotè, nihil subiecti essentiæ adiiciens, sed vel ipsam integram, vel aliquam eius partem repetens, vt cùm dicimus *homo est homo: homo est animal: album est album*, &c. Ex quibus consectarium propositum satis superque manet conspicuum.

Consectarium. 2.

315 Quæuis omninò essentia innumeras, imò infinitas passiones tum proprias, tum communes habet scibiles ab intellectu humano.

Nam tot ferehabet citra omne dubium, quot sunt possibiles comparationes, quibus ea cum omnibus aliis essentiis, seu terminis obiectiuis possibilibus & impossibilibus siue realiter, siue formaliter à se diuersis est comparabilis omni factâ combinatione. Nulla enim est huiusmodi comparatio, vnde aliqua passio propria, aut communis essentiæ comparatæ non pullulet. Constat autem comparationes, combinationesque istas infinitas esse; quandoquidem termini excogitabiles, possibiles, & impossibiles siue realiter siue formaliter à quâuis essentiâ diuersi infiniti sunt, vt nullus negat; nosque suo loco ostendemus. Quod autem ex quâuis comparatione vniuscuiusque essentiæ cum alio quopiam aliqua passio propria, aut communis essentiæ comparatæ pullulet, facilè demonstrari potest.

Quod vt præstem, suppono primò duos illos 316
modos considerandi, siue cognoscendi vnumquodque quoad quid est, & quoad an est, seu prout in statu quidditatiuo, & prout in statu existentiali, de quibus mentionem fecimus *supra disp.* 2. *q.* 3. & latiùs egimus *disp.* 10. Suppono secundò. Id dici comparari ad aliud, quod cum respectu ad illud concipitur. Suppono tertiò omnem respectum actum esse significabilem per verbum, aut certè per modum actus concipi posse; respicere quippe aliud, aut ad illud referri actus quidam sunt, vt apparet. Suppono quartò vbicumque intercenit actus, ibi materiam idoneam obiectumue idoneum esse, iudicij humani affirmatiui, aut negatiui, vt constat ex doctrinâ datâ *disput.* 2. *quæstione* 3. & sæpe aliàs repetitâ. Materiâ autem apta iudicij affirmatiui, vel negatiui, apta quoque materia quæstionis est; quia quidquid sub quæstionem cadit, id vtique vel affirmabile, vel negabile est, & è conuerso; vt est notissimum. Vnde manifestè concluditur, vbi est materia idonea comparationis, ibi materiam esse idoneam quæstionis.

His positis demonstro iam ex quâuis com- 317
paratione vniuscuiusque essentiæ cum alio quopiam passionem aliquam communem, aut propriam talis essentiæ resultare. Quoniam factâ comparatione mox circa materiam eamdem sequitur quæstio; nimirum an essentia ita se habeat ad illud, ad quod comparatur, vti concipitur, vel secus; cúmque in omni quæstione nequeat non esse verum alterutrum ex extremis contradictionis, non potest non essentiæ, quæ est subiectum quæstionis, alterutrum conuenire re verâ; sed non conuenit ei vt prædicatum essentiale, quia per prædicationem essentialem non subiicitur essentia cuipiam à se adæquatè diuerso, vti supponimus subiici in casu proposito, sed vel sibi toti, vel parti sui, provt ex dictis in superioribus satis est notum. Ergo conuenit ei vt prædicatum accidentale. Pergo. Aut huiusmodi prædicatum seu positiuum, seu negatiuum conueniens essentiæ, est ipsi necessario annexum, & sic passio quoque erit eius communis, aut propria; aut est ipsi contingens; accidensque proinde eius vel proprium, vel commune; & sic nequibit non habere ipsa essentia aliud prædicatum annexum sibi, & necessarium (quod subinde passio sit eius propria, aut communis) capacitatis videlicet, & indifferentiæ ad vtrumvis contradictionis extremum sibi contingens. Concluditurque ex quâuis omnino comparatione vniuscuiusque essentiæ cum alio quopiam passionem aliquam communem, aut propriam talis essentiæ resultare, quod erat demonstrandum. Et consequenter vnamquamque essentiam, quæ infinitas comparationes cum infinitis aliis terminis potest subire: infinitas eo ipso passiones tum proprias, tum communes habere

ab

ab intellectu humano scibiles, vt Consectarium nostrum ferr. Huiusmodi autem passiones seu communes, seu propriæ interdum sunt adæquatè intrinsecæ, siue identificatæ realiter cum essentiâ, tametsi à nobis sine respectu ad aliud quidpiam concipi nequeant. Interdum sunt adæquatè extrinsecæ, siue distinctæ realiter ab essentiâ. Plerumque tamen sunt semiextrinsecæ; quia partim cum essentiâ, & partim cum alio termino, ad quem ea comparatur, sunt realiter identificatæ. Quo casu, si essentia non est connexa cum tali termino non erunt ipsi annexæ absolutè, sed ex hypothesi ipsius termini; proindéque veluti conditionatæ ex parte eiusdem termini erunt.

Consectarium 3.

318 Eadem essentia multas proprietates, multásque passiones communes sibi immediatas potest habere, & sæpe solet, à quibus multæ, & diuersæ series mediatarum ordinatum connexarum incipiunt.

Quod possit, ex terminis patet: quia ex terminis est euidenter possibile eamdem essentiam cum multis proprietatibus, atque passionibus communibus immediatè connexam esse. Quod sæpe soleat, ipsa experientia monstrat; nam sæpe ex terminis ipsis citra discursum de eâdem essentiâ tum multas proprietates, tum multas passiones communes iudicamus, & prædicamus. Quod vtique non possemus præstare nisi tales proprietates, atque passiones tali essentiæ immediatæ essent ob immediatam connexionem essentiæ cum ipsis. Et quidem, cùm sit incredibile ex infinitis proprietatibus, aut passionibus communibus, quas vnaquæque essentia habet, iuxta *consectarium secundum*, præter vnam, vel alteram cæteras omnes esse mediatas, credendum procul dubio est, multas earum esse immediatas.

Consectarium 4.

319 Series proprietatum, passionúmque communium suo ordine connexarum ex quâvis essentiâ prodeuntes in infinitum extenduntur, & prorsus interminabiles sunt. Tum series huiusmodi ex quolibet suorum graduum in plures ramos pariter infinitè extensos distrahi potest, & sæpè solet.

Prior pars huius consectarij valde notandi sic demonstratur à priori. Quævis omnino passio propria, aut communis earum, quæ componunt, siue constituunt quamlibet dictarum serierum, imprimis quædam etiam essentia est; quia nihil est excogitabile; quod suam essentiam per identitatem non habeat, quodque subinde essentia non sit, vt constat. Deinde cum infinitis aliis terminis est comparabilis, vt est notissimum. Præterea infinitas eo ipso alias passiones tum proprias, tum communes habet, iuxta doctrinam *consectarij secundi*. Ergo vltra quamuis passionem communem, aut propriam cuiuslibet dictarum serierum non solùm datur alia passio propria, aut communis, quod ad intentum satis esset, sed aliæ dantur infinitæ. Ergo quælibet dictarum serierum in infinitum extenditur absque vllo prorsus termino. Vel aliter ab absurdo. Si in aliquâ dictarum serierum aliqua daretur passio propria, aut communis, quæ esset vltima, in quâ talis series terminaretur, seu finiretur, ea vtique nullam aliam sui passionem propriam, aut communem haberet. Ergo cùm ea nequeat non esse quædam essentia, iuxta dicta nuperrimè, aliqua iam daretur essentia nullam habens passionem. Cùm tamen quævis omnino essentia infinitas habeat, vt *Consectar.* 2. monstratum est. Quod est contradictio. Porrò id, quod est passio alicuius passionis, essentiæ quoque, cuius est hæc passio, passionem esse magis mediatam, aut saltem ipsam constituere, provt in demonstratione factâ supponimus, indubitabile est. Nam omne id, cum quo essentia vt cum distincto à se connectitur, ad aliquam eius passionem non potest non spectare. Constat autem quamuis essentiam cumpassione suæ passionis vt cum distincto à se connecti. Hinc, quia risibile est passio admiratiui, & admiratiuum est passio hominis, risibile quoque passio hominis est, &c.

Iam posterior pars huius consectarij faci- 320
lè ex dictis demonstratur. Etenim passiones propriæ, aut communes componentes prædictas series, atque adeo constituentes gradus earum, cùm sint etiam essentiæ quædam, multas alias passiones sibi immediatas habere possunt, & sæpè solent, à quibus series mediatarum incipiunt iuxta doctrinam *Consectarij tertij*. Igitur fieri potest, & sæpè fit, vt ex quouis gradu, seu (quod idem est) ex quâvis passione earum, quæ ipsas series componunt, quæ eo vsque vnica series fuerat, plures deinceps series sit, quod ipsum est, talem seriem, ex tali gradu in plures ramos distrahi, provt dicimus in Consectario, hoc est, in plures series incipientes ab vna, & cum ipsâ continuatæ, quæ eoipso tanquam quidam rami se habent. Huiusmodi autem ramos esse infinitè extensos ipsummet est, quod argumenta facta pro priore parte Consectarij demonstrant.

Ex quibus iam se incipit prodere, quàm sit 321
immensa amplitudo humanarum scientiarum, quamque sine termino ab intellectu humano in quâuis materiâ nouæ in dies veritates sint inuenibiles, & deprehensibiles errores anteà putati veritates, &c. provt *infrà disputatione vigesima secunda* ex fundamentis modò iactis ex professo demonstrandum, & ponderandum est.

Aduerte tamen hîc. Quoties aliqua series pas- 322
sionum nata ex essentiâ vsque ad certum gradum sui vna, & simplex procedit; ex illo tamen deinceps procedit | dissecata in plures, absolutè dici debere plures ibi series passionum esse, sed, quæ segmentum quoddam habent commune, nempe eam partem, quæ inter essentiam, & gradum, à quo incipit talis pluralitas posita est. Vniuersaliter enim tot series simplices passionum sunt computandæ in quâvis essentiâ, quot sunt virgultaramorum ab illa tanquam à radice nascentium. Ex quo patet (suppositâ doctrinâ traditâ) eas aut plane innumeras, aut infinitas esse, tametsi à principio propè essentiam, à quâ egrediuntur, paucæ quædam incipiant.

Consectarium 5.

Series passionum ab essentiâ egredientium, aut 323
ex solis passionibus propriæ, seu proprietatibus, aut ex solis passionibus communibus, aut ex vtrisque possunt coalescere.

Sermo est de seriebus simplicibus, quæ ab essentiâ nascentibus in infinitum porriguntur, iuxta doctrinam statutam *consect.* 4. Tum sermo esse potest, aut de passionibus propriis, & communibus, quæ tales sunt comparatione essentiæ radicalis, à quâ incipit tota series; aut de passionibus propriis, & communibus, quæ tales sunt comparatione essentiæ præuiæ immediatè ad vnamquamque, quæ essentiæ radicalis antecedentis passio quoque est propria, aut communis.

324 Et primùm, quod sit possibilis series simplex ex solis proprietatibus essentiæ radicalis constans est certum; quia certum est nihil obstare, quominus proprietatis immediatæ talis essentiæ alia immediata proprietas detur, & huius alia, & ita deinceps sine fine (quæ omnes subinde præter primam mediatæ proprietates erunt talis essentiæ) quandoquidem omnes huiusmodi proprietates essentiæ quædam sunt, & euidenter est possibile omnes, & singulas essentias in aliquâ serie constitutas aliquam proprietatem habere. An verò necessarium est, vt omnis essentia in vniuersum aliquam proprietatem habeat, sub dubium potest cadere, quia non ita apparet ex terminis.

325 Dico esse necessarium, quia nulla est essentia excogitabilis, quæ cum aliis terminis comparata aliquam denominationem subire nequeat aut intrinsecam fundatam in suâ speciali naturâ aut semi extrinsecam fundatam tum in suâ speciali naturâ, tum in aliis terminis, ad quos comparatur, quæ denominatio eo ipso talis essentiæ proprietas erit; quia ei soli essentiæ, & non aliis conueniet necessariò, vt constat. Sed nulla est essentia excogitabilis, quæ cũ innumeris, imò cũ infinitis terminis nõ sit cõparabilis; vt satis ex se, & ex dictis cõstat. Ergo.

Hinc sequitur primò necessarium esse, vt quæuis
326 essentia aliquam proprietatem sibi immediatam habeat. Demonstro sic: necessarium est, vt quæuis essentiâ aliquam proprietatem habeat, iuxta argumentum n. præced. Vel ergo ea est immediata; & iam habeo intentum; vel est mediata, & hæc nequit non supponere immediatam. Ergo. Quòd autem proprietas mediata essentiæ supponat necessariò immediatam, est clarum; quia necessariò supponit medium immediatum essentiæ, per quod, seu ratione cuius conueniat ipsi essentiæ: sed hoc nequit esse accidens separabile, nec passio communis (cùm sit separabile, quod ratione alicuius separabilis essentiæ conuenit, & aliis commune, quod conuenit ratione alicuius aliis communis: proprietas autem nec separabilis, nec aliis comunis esse possit, vt constat): ergo necessariò est proprietas: omnis ergo proprietas mediata essentiæ necessariò supponit immediatam quod erat probandum. Ex quo etiam patet, quando medium, per quod proprietas mediata essentiæ conuenit, pars quædam seriei est constans ex pluribus prædicatis suo ordine interpositis, non posse non hæc omnia, & singula proprietates essentiæ esse, quia proprietas mediata per nullum prædicatum intermedium potest essentiæ conuenire, quod non sit etiam proprietas eius, vt probat ratio facta, & consequenter quæcumque essentiam versus supponit in serie suâ necessariò sunt proprietates talis essentiæ.

327 Vnde sequitur secundo. Non solùm possibile, sed necessariu metiam esse, vt ex quauis essentiâ aliqua series porrigatur in infinitum constans ex solis proprietatibus talis essentiæ, quia necesse est *ex n. præced.* vt omnis essentia aliquam proprietatem sibi immediatam habeat: ergo si essentia A habet proprietatem B, proprietas B, cùm sit etiam quædam essentia, habebit proprietatem C, & C ob eamdem rationem proprietatem D, & ita deinceps sine fine. Quæ omnes proprietates erunt essentiæ, A. Quia, quod est proprietas proprietatis alicuius essentiæ, nequit non esse etiam proprietas magis mediata talis essentiæ, vt ex dictis *consect.* 4. colligitur, ad rémque demonstrari potest. Quia, quod est proprietas proprietatis essentiæ, eo ipso, quòd necessariò, & insolidum conuenit proprietati immediatè, nequit non etiam necessariò, & insolidum mediatè conuenire essentiæ, vt satis ex se est notum. Quod est illud talis essentiæ proprietatem mediatam esse. Ex quo patet, id, quod est proprietas proprietatis essentiæ, passionem communem ipsius essentiæ esse non posse. Sicut nec vice versâ passio communis esse potest proprietatis propinquioris essentiæ id; quod in eâdem serie ipsius essentiæ proprietas remotior est.

Iam verò, quòd sit possibilis series simplex ex so- 328
lis passionibus communibus essentiæ radicalis constans inde probatur; quia nihil est, quod vetet passionis communis immediatæ alicuius radicalis essentiæ dari aliam passionem communem, & huius aliam & ita deinceps sine fine. Quo casu series simplex in infinitum extensa ex solis passionibus communibus talis essentiæ radicalis coalescat.

Sed dubitari potest, an sit necesse in vniuersum; 329
quòd ex quâuis essentiâ aliqua series porrigatur ex solis passionibus communibus talis essentiæ constans, sicut necesse est, vt porrigatur constans ex solis proprietatibus, prout demonstrauimus. Dico esse necesse, dummodo essentia non sit ex conceptibus vniuersalissimis, quibus superior aliquis conceptus non datur. Quod vt ostendam, suppono tanquam omnino certum id, quod est passio communis cuiusuis essentiæ, eo ipso esse proprietatem prædicati superioris, aque adeo communis aliis in eâ essentiâ necessariò reperti, ratione cuius illi conuenit talis passio. In eo quippè differunt vniuersè passio propria, & communis, quòd propriam ratione sui communem verò ratione prædicati necessarij se superioris vendicat sibi essentia, proindeque propria ab essentiâ ipsâ, communis verò præcisè ab eo prædicato necessario ipsi, & aliis communi trahunt originem. Sic quia *risibile* proprietas est hominis, *locomotiuum* verò passio communis eius, verum est hominem ideo esse risibilem, quia est animal rationale, quod est ipsa essentia eius. Ideo verò esse *locomotiuum* præcisè, quia est animal, quod est prædicatum necessarium, superiusque eiusdem essentiæ, ipsi, & aliis commune. Quod est, *risibile* conuenire hominiratione essentiæ eius, *locomotiuum* verò ratione prædicati necessarij ipsi, & aliis communis. Et quoniam nequit *locomotiuum* conuenire homini, quia est animal, siue ratione animalis ei superioris, quin conueniat ipsi animali, quia animal est, sine ratione essentiæ eius. Conficitur hoc ipso, quòd *locomotiuum* est passio communis hominis ipsi conueniens, quia est animal, non posse non *locomotiuum* ipsum ipsius animalis passionem propriam, seu proprietatem esse. Ex quo patet in vniuersum prorsus esse impossibile, vt id, quod est passio communis alicuius essentiæ, passio propria non sit alterius, quæ sit prædicatum necessarium, superiúsque respectu illius; & conuertendo pariter impossibile esse, vt id, quod est passio propria alicuius essentiæ, non sit passio communis alterius eâ inferioris, vt prædicato necessario. Quod addo, vt prædicatum superius contingens excludam. Nam, quod

huic,

huic conuenit vt proprietas similem contingentiam ferat secum respectu subiecti inferioris, proindeque titulo proprietatis talis prædicati superioris, talis subiecti inferioris passio communis esse non potest.

330 Hoc posito, sic assumptum ostendo. Ex eo, quòd est necessarium quamuis essentiam aliquam proprietatem habere necessarium efficitur ex quâuis essentiâ aliquam seriem solarum proprietatum protendi in infinitum, sed etiam est necessarium quamuis essentiam aliquam habere passionem communem, nisi ea conceptus sit vniuersalissimus: ergo pariter est necessarium ex quâuis essentiâ, nisi ea conceptus sit vniuersalissimus, aliquam seriem in infinitum protendi solarum passionum communium. Maior est euidens ex discursu facto à n..... Consequentia est bona, quia discursus ipse eumdem prorsus locum habet in passionibus communibus; atque in propriis, vt applicanti notum fiet. Probo ergo minorem: quia sicut ex comparatione cum aliis terminis, cum quibus citra dubium est comparabilis, nequit non subire quæuis essentia aliquam denominationem, aut intrinsecam, aut semiextrinsecam fundatam aut in se totâ solum, aut in se totâ simul, & in iis terminis; quæ eo ipso erit eius proprietas, vt dicto *n.* statutum est. Ita etiam ex comparatione cum aliis terminis nequit non subire quæuis essentia aliquam denominationem aut intrinsecam, aut semiextrinsecam fundatam aut in solo prædicato & sibi necessario, & se superiore, atque adeo sibi, & essentiis aliis communi aut in tali prædicato simul & in terminis ipsis; quæ denominatio subinde passio communis talis essentiæ erit, vt ex suppositione factâ constat.

331 Vel aliter assumptum propositum ex dictis sic monstrari potest. Necesse est, quòd ex omni essentiâ aliqua series porrigatur solarum proprietatum, prout *n.*.. statutum est. Ergo, & quod porrigatur ex essentiâ, quod est prædicatum tum necessarium, tum superius alterius essentiæ; sed series proprietatum conueniens essentiæ ita alterâ superioris nequit non esse series passionum communium respectu ipsius essentiæ inferioris: siquidem omnis proprietas essentiæ, quæ prædicatum est necessarium, superiúsque alterius essentiæ, nequit non esse passio communis eiusdem essentiæ inferioris, iuxta doctrinam suppositionis factæ *n.*.. Igitur necesse est, quod ex omni essentiâ inferiori alteri vt prædicato necessario aliqua series porrigatur solarum passionum communium, & consequenter, quod ex omni essentiâ absolutè, prætetquam ex consistente in conceptu vniuersalissimo; quod erat probandum. Solus quippe talis conceptus non est inferior alterâ essentiâ vt prædicato necessariò.

332 Excipio autem essentiam conceptus vniuersalissimi huiusmodi, quia tali essentiæ nulla conuenire potest passio communis (nedum series infinita communium passionum) eo ipso, quod nullum habet prædicatum se superius, & necessarium, vt ponimus, ratione cuius ei conueniat. Quod est valde notandum. Conceptus quippe vniuersalissimi omnium nihil habent necessarium sibi, & aliis commune; proindeque nec potest aliquid necessarium eis conuenire, quod ipsis, & aliis commune sit, prout requiritur ad passionem communem, iuxta dicenda paulò explicatius *infrà numero*....

Denique, quòd sit possibilis series simplex sese 333
in infinitum extendens tum ex passionibus propriis, tum ex communibus essentiæ radicalis conflata, est clarum: quia nihil vetat seriem conflatam ex solis passionibus propriis vsque ad certum sui gradum pergere, indéque continuari cum serie infinitâ conflatâ ex solis communibus, cum eâque componere vnicam seriem simplicem, cuius pars ex solis propriis, pars verò ex solis communibus passionibus essentiæ radicalis constet. Tametsi pars constans ex propriis ex eodem gradu per aliam lineam continuetur itidem cum aliâ parte etiam porrectâ in infinitum, quæ ex solis pariter propriis passionibus coalescens sit, cum eâque similiter componat alteram seriem simplicem.

Imò necessarium esse, quòd ex quâuis (exceptis vniuersalissimis) aliqua huiusmodi series mixta in infinitum porrigatur, ex dictis in superioribus patet. Sume enim essentiam A, sitque series ex solis proprietatibus constans, & essentiæ A necessaria, iuxta doctrinam traditam B, C, D, E, F, G, &c. sine fine. Deinde sume essentiam G, sitque series constans ex solis passionibus communibus, & essentiæ G necessaria etiam, iuxta doctrinam H, I, L, M, N, O, &c. sine fine. Certè integra series continuata, compositaque ex illâ parte prioris A, B, C, D, E, F, G, & ex integrâ posteriore G, H, I, L, M, N, O, &c. nequibit non necessaria esse eidem essentiæ A, nam priorem partem eius necessariam supponimus, secunda verò hoc ipso, quòd necessaria ponitur essentiæ G, quę necessaria est essentię A, non potest non eidem quoque essentiæ A esse necessaria, vt est notum. Necesse ergo est, quòd ex essentiâ A, & consequenter ex quâuis aliâ (exceptis vniuersalissimis) aliqua series porrigatur in infinitum coalescens partim ex propriis, partim ex communibus passionibus talis essentiæ. Quod erat probandum. 334

Addo tamen non esse possibilem seriem ex pas- 335
sionibus propriis, & communibus essentiæ radicalis compositam alio compositionis genere ab assignato, quale esset, si prior seriei pars ex communibus, posterior ex propriis passionibus essentię radicalis constaret, aut intermiscendo post aliquas communes aliquæ propriæ passiones eiusdem essentiæ sequerentur, rursúsque aliquæ aliæ communes; Dein aliæ propriæ, & sic deinceps; series, inquam, hisce modis composita non est possibilis. Quia, quod essentiæ conuenit mediâ aliquâ passione communi, nequit esse proprietas talis essentię; tametsi comparatione passionis communis intermediæ proprietas sit, sed passio communis pariter talis essentiæ erit. Vnde quoties à passione communi essentię radicalis incipit series, nequeunt non cuncta prædicata sequentia esse quoque passiones communes comparatione talis essentiæ, etiamsi cuncta sint proprietates comparatione ipsius passionis communis, à quâ incipit series. Tum in serie à proprietatibus incipiente nequeunt non eâdem de causâ à primâ passione communi occurrente cuncta, quę deinceps sequuntur, passiones communes euadere comparatione radicalis essentię. Quæ omnia ex superiùs dictis satis, superque constant. Poterit tamen series quouis ex modis prædictis esse composita ex passionibus communibus, & propriis, quæ tales sint non comparatione solius essentiæ radicalis; sed vnaquæque cõparatione essentiæ se propinquius antecedente:

Apponamus exemplum. Sit series A, B, C, D, E, F, G, H, I, L, M, N, O, &c. Dico eo ipso, quòd B, C, sint passiones communes comparatione essentiæ A, non posse non cætera, quæ sequuntur, esse quoque passiones communes comparatione eiusdem essentiæ A, Nihilominus tamen D, E, proprietates sunt comparatione essentiæ C, & F, G, passiones communes comparatione essentiæ E; rursusque H, I, proprietates comparatione essentiæ G, & iterum L, M, passiones communes comparatione essentiæ I, ac tandem N, O, proprietates respectu essentiæ M, &c.

336 Esse autem non solùm possibile, sed necessarium etiam, quòd ex quâuis essentiâ (vniuersalissimis exceptis) aliqua series porrigatur composita quouis compositionis genere, tum ex propriis, tum ex communibus passionibus, quæ tales sint non comparatione radicalis essentiæ, sed vnaquæque comparatione essentiæ sibi propinquioris antecedenter, non minùs est certum, quàm præterita. Faciléque ab vnoquoque ex illis poterit demonstrati, ne nos diutiùs hic moremur.

Consectarium 6.

337 Non solùm possibile, sed necessarium est, vt ex quâuis omninò essentiâ aliqua saltem series solarum proprietatum in infinitum porrigatur.

Tum etiam necessarium est, vt ex quâuis essentiâ (si excipias vniuersalissimas) aliqua saltem series pariter porrigatur solarum passionum communium. Necnon aliqua coalescens ex proprietatibus, & ex passionibus communibus ipsius essentiæ. Ac demum aliqua, vel plures compositæ quouis compositionis genere ex passionibus communibus, & proprietatibus, quarum vnaquæque talis sit non comparatione prædictæ essentiæ radicalis, sed comparatione aliûs essentiæ se propinquiùs antecedentis.

Hoc consectarium per doctrinam adductam circa præcedens est demonstratum, neque aliâ eget demonstratione.

Consectarium 7.

338 Passio non propterea est communis, aut desinit esse propria, quòd pluribus essentiis conueniat spectantibus ad eamdem seriem, sed tantùm, quòd conueniat pluribus spectantibus ad diuersas.

Adiicio præcedentibus hoc consectarium aliàs notissimum, ne quis offendat in definitionibus datis passionis communis, & propriæ. Itaque in serie istâ essentiarum, A, B, C, D, E, vbi essentia radicalis est A, & cæteræ proprietates eius ab ipsâ suo ordine prodeuntes, ipsiue suo ordine conuenientes, proprietas, E non propterea desinit esse proprietas, aut est passio communis, quia pluribus essentiis, iisque inter se diuersis conuenit, nimirum immediatè essentiæ D, mediatè essentiæ C, & magis remotè aliis duabus B, A, sunt namque essentiæ, etsi inter se diuersæ subordinatæ tamen, eamdemque seriem connexionis continuo quodam tramite componentes; & vt passio aliqua sit communis, non verò propria, requiritur, quòd essentiæ diuersæ, quibus ea conuenit, non sint inter se subordinatæ in eâdam serie connexionis, sed disparatè se habentes, quoad attinet ad eiusmodi seriem. Hoc enim sensu est recipienda, vti recipitur ab omnibus, definitio superius tradita passionis communis.

Consectarium 8.

Passio propria cum quidditate eius essentiæ, cuius est propria, connexa est, Passio verò communis cum quidditate eius essentiæ, cuius est communis, non item. 339

Ratio prioris partis est; quia cùm passio propria suopte conceptu sit quid conueniens essentiæ, cuius propria est, & non aliis; suopte conceptu postulat vt talis essentia sit id ipsum, quòd est, & non aliud, vt constat. Hoc autem ipsum est talem passionem cum quidditate talis essentiæ connexam esse. Ratio autem posterioris partis est, quia cùm passio communis ita sit quid conueniens essentiæ, cuius est passio communis, vt etiam sit quid conueniens aliis, non postulat ex suo conceptu vt talis essentia sit id ipsum, quod est, & non aliud. Posset enim ei conuenire, etsi esset aliud ab eo, quod est. Quod ipsum est talem passionem cum quidditate talis essentiæ connexam non esse. 340

Hinc colligitur primò essentiam, & proprietatem intra statum quidditatiuum, in quo metaphysicæ omnes scientiæ procedunt, mutuam connexionem habere: essentiam verò, & passionem communem non item. 341

Secundò colligitur intra statum quidditatiuum per proprietatem prius cognitam venire posse in cognitionem essentiæ æquè ac per essentiam prius cognitam in cognitionem proprietatis; non verò pariter per passionem communem priùs cognitam. 342

Tertiò colligitur intrà statum quidditatiuum possibilem esse seriem circularem proprietatum, non item passionum communium aut mixtam. Est autem series circularis, quæ incipiens ab essentiâ in ipsam essentiam reuertitur, & tunc contingit, quando aliqua proprietas, cum quâ essentia remotè connectitur, proximè cum essentiâ ipsâ connexa est, vt citrà dubium est possibile; tametsi eadem cum aliâ etiam proprietate proximè connectatur, & hæc cum aliâ, & sic deinceps. Sicque series concluso circulo cum essentiâ inde progrediatur vlteriùs, & in directum, aut etiam veluti obiter faciendo alios huiusmodi circulos sine fine extendatur, iuxta doctrinam staturam *Consect.* 4. Est autem hocgenus circulorum possibile in serie proprietatum, secus in serie passionum communium, aut in serie mixtâ ex vtrisque, ob mutuam connexionem, quam proprietas potest habere cum essentiâ, cum quâ nequit mutuò connecti, vt diximus, passio communis; aliàs non esset passio communis, sed propria talis essentiæ, contra suppositionem. 343

Sed dubitari hîc potest, an etiam intra statum existentialem, in quo procedunt scientiæ physicæ, ita sint essentia, & proprietas mutuò connexæ, vt neutra sine alterâ possit existere. Dico plerumque esse, non tamen semper: quia fieri potest, vt sola quidditas proprietatis, non verò existentia terminet connexionem essentiæ, & è conuerso; eo quòd aut proprietas secundum solum *esse* quidditatiuum, non verò secundum existentiale est essentiæ proprietas, aut essentia secundum solum esse quidditatiuum, non verò existentiale subiectum proprietatis est, exempli gratia, posito, quòd vera sit sententia communis de connexione causæ creatæ cum possibilitate effectus, effectus secundum *esse* possibile tantùm, non verò secundum existentiale est proprietas essentiæ causæ terminans connexionem eius, aut ad illam pertinet. E contrà verò 344

essentia

essentia creaturæ secundum *esse* quidditatiuum tantum habet pro proprietate cognitionem creatoris de tali *esse*, eiusque connexionem terminat.

Consectarium 9.

344 Quo ordine comparantur passiones seu propriæ seu communes tum cum essentiâ radicali, tum inter se secundum seriem connexionis; eodem etiam comparantur secundum seriem prioritatis.

Est dicere. Essentia radicalis prior est immediatè eâ passione, cum quâ connectitur immediatè, mediatè autem prior est aliis, cum quibus mediatè connectitur, eóque aut magis, aut minùs mediatâ, siue remotâ prioritate, quò magis, aut minùs mediata, siue remota connexio est. Similiterque quælibet passio ex constituentibus seriem prior est immediatè eâ, cum quâ immediatè connexa est, posteriórque immediatè, vel essentiâ, vel aliâ passione, quæ immediatè cum ipsâ connectitur: mediatè autem prior est iis, cum quibus mediatè connectitur, posteriorque iis, quæ cum ipsâ connectûtur mediatè, idque eò magis, aut minùs mediatâ prioritate, & posterioritate, quò magis, aut minùs mediata est connexio, quam habet, aut terminat.

345 Sed dubitandum venit, cuius sit generis hæc prioritas, & posterioritas. An respectiua ad tertium, quæ tantùm est maior, aut minor propinquitas ad tale tertium: an absoluta ab illo, quæ simpliciter est prioritas, & posterioritas? Quod si absoluta. An temporis, an originis, an inconnexionis non mutuæ, an dignitatis? Hisce enim modis vnum prius, aut posterius altero dici potest, idque aut ex suâ naturâ, aut ex accidente, vt fusè tradidimus *suprà disp.* 15.

346 Dico. Prioritas, quâ essentia suis passionibus, & ex his aliæ aliis priores dicuntur (tantumdem de posterioritate correlatiuâ censè) non est dumtaxat maior propinquitas ad tertium. Constat enim essentiam passionibus, & ex his alias aliis non respectiuè ad tertium aliquod, sed absolutè ab illo dici priores. Nec est prioritas temporis, cùm sit notissimum essentiam, & eius passiones plerumque saltem non pertinere ad diuersa tempora. Nec est inconnexionis non mutuæ, quia hoc genere prioritatis tantùm dicitur prius alio, quod cù illo non est connexum, illius tamen terminat connexionem, quo pacto conceptus magis vniuersales minùs vniuersalibus priores sunt. Constat autem essentiam connexam esse cum passionibus, & ex his alias cum aliis, respectu quarum nihilominus priores dicuntur; non ergo genere isto prioritatis, sed alio tales appellantur. Relinquitur ergo, vt essentia suis passionibus, & ex his aliæ aliis suo ordine prioritate quâdam originis, aut etiam dignitatis priores dicantur. Originis, inquam, non physicæ, sed metaphysicæ, quia rarò physicæ passiones, & nunquam metaphysicæ nascuntur physicè ab essentiâ.

347 Itaque essentia prioritate quâdam originis metaphysicæ, quæ origo tantùm rationis est fundata in ipsis rebus, dicitur prior suis passionibus, & ex passionibus aliæ aliis; quia nos veluti causam, fontem, seu radicem passionum concipimus essentiam, ex passionibus autem alias concipimus veluti principium aliarum, quod prodiens à radicali essentiâ proximè, vel remotè, aut per se, aut simul cum essentiâ ipsâ dat illis *esse*. Quo enim fundamento ex parte rerum se habente ducitur intellectus noster suppositio modo intelligendi, quem habet pro hoc statu ad distinguendas suâ ratione passiones inter se, & ab essentiâ, ad easque concipiendas cum talibus naturis præ aliis, siue cum talibus conceptibus obiectiuis potiùs, quàm cum aliis; eodem ducitur pariter ad concipiendas omnes illas tanquam ex essentiâ oriundas, aliasque ex aliis, atque adeo cum quodam ordine prioritas, atque posterioritatis originis. Iam verò vt ordine etiam dignitatis principium solet præcedere principatum: ita etiam essentia suas passiones, & ex passionibus aliæ solent alias præcedere.

Ex his colligitur primò. Quoties plures pas- 348
siones aut propriæ, aut communes pertinent ad eumdem gradum seriei directæ connexionis, & ad eumdem etiam seriei originis censendas esse pertinere; atque ita non prioritatem, nec posterioritatem, sed simultaneitatem habere inter se inuicem comparatas. Pertinent autem ad eumdem gradum seriei directæ connexionis, quæ ab essentiâ radicali æquè distant, eo quod vel ipsa essentia, vel passio immediatè illas præcedens cum illis omnibus immediatè connexa est: tunc enim illę omnes simul censentur nasci ab essentiâ, aut ab eâ passione, quin inter se comparatę inuicem aliquem ordinem causalitatis habeant; vti quando plures effectus simul ab eâdem causâ nascuntur, nullo eorum concurrente vllo modo ad existentiam reliquorum.

Secundò colligitur. Si solus ordo connexionis 349
attenderetur, nec essentia proprietatibus, nec proprietates essentiâ priores essent, sed omnes essent simultaneæ, passiones verò communes priores essentiâ dicendæ essent. Quia iuxtà hunc ordinem præcisè id solùm dicitur prius alio, quod cum illo non est connexum; eius tamen terminat connexionem, quâ ratione passiones communes cum essentiâ, cuius sunt tales, comparantur. Simul autem esse dicuntur, quæ mutuò connectuntur, quo pacto essentia, & proprietates se habent, provt *Consect.* 8. explicatum est. Cæterùm, quia prioritas originis semper prævalet contra prioritatem inconnexionis non mutuæ, eamque veluti absorbet, & extinguit, quando concurrunt, iuxta dicta *loco citato*, vt cernere est in coniuncto actionis, & termini, vbi simpliciter actio dicitur prior termino prioritate originis, tametsi terminus inconnexionem habeat non mutuam comparatione actionis; idcirco in nostro proposito essentia simpliciter venit dicenda prior suis passionibus communibus prioritate originis metaphysicâ, tametsi tales passiones inconnexionem habeant non mutuam comparatione essentiæ.

Hinc tertiò colligitur: quando plures passio- 350
nes ad eumdem gradum seriei directæ connexionis pertinent, nullâque proinde earum est prior alterâ, sed omnes simul secundum originem, iuxta dicta *num...* bene posse aliquam earum, aut plures esse aliis priores secundum inconnexionem non mutuam; possunt namque ipsæ comparatæ inter se seriem quamdam connexionis obliquam constituere intra eum gradum directæ, iuxta quam etiam eæ erunt simul, quæ mutuo inter se connexæ fuerint; eæ autem ordinem prioris, & posterioris habebunt, quæ habuerint connexionem non mutuam.

Quartò colligitur. Si de prioritate solùm physi- 351
câ, realique fermo sit, inter essentiam tantùm physicam, & eius physicas passiones, interque ipsas passiones posse esse ordinem prioris, & posterioris, idque vel originis, aut etiam dignitatis, quando intercedit causalitas, vel inconnexionis non mutuæ

mutuæ, si quando causalitas desit, iuxta doctrinam datam. Inter essentiam tamen metaphysicam, & passiones eius cum ipsâ identificatas realiter adæquatè, aut inadæquatè, ordo prioritatis physicæ dari non potest: quia talis ordo physicam postulat distinctionem eius, quod prius dicitur, ab eo, quòd dicitur posterius, vt est notissimum; atque ita tales passiones & essentia loquendo physicè simultaneæ dicentur simultaneitate identitatis, saltem inadæquatè.

352 Quintò colligitur, quo iure dicatur demonstratio à priori; cùm per vnam passionem aut physicè, aut metaphysicè priorem, alteram posteriorem illâ demonstramus de essentiâ. A posteriori autem, cum vice versâ. Tertiumque proinde membrum demonstrationis à simultaneo adstrui debere pro casu quòd demonstretur vna passio per alteram ad eũdem seriei gradum spectantem, eique proinde simultaneam, iuxta dicta *n.... & n.....* Quin imò si de priori, aut posteriori physicè sermo sit, nulla demonstratio passionis metaphysicè erit à priori, aut à posteriori; sed omnes à simultaneo, vt constat ex dictis.

353 Sextò colligetur demonstratione à posteriori omnem passionem propriam per aliam se posteriorem demonstrabilem esse, omnem verò passionem communem non item. Etenim passio per quam alia est demonstrabilis, cum illâ est connexa, vt est notum. Omnis autem passio propria cum omni priori se est connexa, non verò itidem omnis passio communis, vt satis superque constat ex dictis. Potest tamen fieri, & sæpe fit, vt passio communis posterior cum priore mutuò connexa sit, proindeque respectu eius sit passio propria, tametsi ambæ comparatione essentiæ anterioris sint passiones communes, vt ex dictis *Consect.* 5. liquidum est; quo casu prior earum passionum per posteriorem à posteriori demonstrabilis erit,

Consectarium 10.

354 Essentia metaphysica rei per duas passiones sibi immediatas alteram communem, alteram propriam frequenter ita solet exponi, vt non tam subiectum earum, quod propriè est metaphysica essentia, quàm concretum ex subiecto, & illis resultans absolutè talis rei essentia dicatur.

355 Sit nobis pro exemplo *leo*, cuius essentia in eo dicitur absolutè consistere, quòd sit animal rugibile, id est, potens sentire, & potens rugire, cùm tamen essentia metaphysica eius subiectum sit potentiæ ad sentiendum, & potentiæ ad rugiendum, quarum prima passio communis, secunda autem passio propria talis subiecti est, idemque euenit in similibus. Iure tamen concretum ex subiecto, & passionibus propriâ, & communi, essentia etiam rei absolutè appellatur; tum quia eiusmodi metaphysica subiecta, nisi per actus aut primos, aut secundos, cuiusmodi sunt ex suo conceptu eorum passiones, neque dignosci à nobis, neque notificari possunt (vtpotè, quæ non per se, sed tantum per huiusmodi actus sub iudicium nostrum, subque enunciationem externam cadere possunt, vt ex dictis *disp.* 2. *q.* 4. & sæpè aliàs de modo nostro iudicandi compertum est) atque adeò loco quidditatis eorum concretum ex ipsis, ex dictisque passionibus est. Tum etiam, quia inde factum est vt tale concretum essentia rei logica composita ex genere, & differentiâ veniat dicenda. Quocirca dicere solent logici primam rei proprietatem loco differentiæ eius poni, eodemque iure possent dicere poni loco generis primam rei passionem communem. Itaque in leone potens sentire, quod est animal, genus eius est; potens autem rugire, quod est rugibile, differentia, ex quibus duobus componitur essentia eius logica: Cùm tamen essentia eius metaphysica subiectum sit talium concretorum, cuius subiecti passio communis est forma Prioris, & passio propria forma posterioris.

Hæc quadrant essentiis metaphysicis atque logicis concretorum metaphysicorum. Essentiæ enim metaphysicæ actuum, siue formarum in abstracto aliter solent explicari, vt videbimus *disp.* 25. sicut & aliter ex genere, & differentia essentiæ logicæ componi iuxta *ibi* dicenda: Vide etiam, si placet, quæ de rerum essentiis diximus *disp.* 9. Et hæc satis modò de passione propriâ, & communi. 356

Hoc vnum restat aduertendum. Quæcumque de passione propriâ, & communi essentiæ vniuersalis in hâc quæstione dicta sunt, etiam habere locum, suâ seruatâ proportione, in passione propriâ, & communi essentiæ singularis cuiusuis individui. Singula quippè individua suam propriam, & singularem essentiam habent; atque adeò etiam suas singulares proprietates, & passiones communes. De quibus proinde eodem pacto, suâ seruatâ proportione, atque de proprietatibus, & passionibus communibus essentiarum vniuersalium, philosophandum est. 357

QVÆSTIO XIX.

Quid sit accidens proprium. Quid commune? Quotuplex &, quale?

SErmo est de accidente sumpto specialiter vt contraponitur passioni. Quod ex Porphy. *cap. de acciden.* sic vulgò solet definiri, *Accidens est, quod adest, & abest præter subiecti corruptionem.* Verùm definitio hæc aut insufficiens est, aut obscura. Nam accidens hominis est corrumpi, seu desinere esse; & tamen non adest præter subiecti corruptionem, aliaque plura sunt huiusmodi. Quare in hâc, & in aliis Porphyrianis definitionibus, aut etiam assertionibus explicandis & defendendis non est cur immoremur, vt sæpe notaui. 358

Ergò circà primam quæstionis partem duobus modis accipi possunt accidens proprium, & commune. Primò secundum se. Secundò vt vniuersalia, siue prædicabilia. Priori modo sumptum accidens proprium sic potest definiri. *Est prædicatum quoddam essentiæ adiectum, siue aliquid essentiæ adiiciens, ipsique conueniens vnicè, & contingenter.* Accidens verò commune sic. *Est prædicatum quoddam essentiæ adiectum, siue aliquid essentiæ adiiciens, ipsique conueniens contingenter, non tamen vnicè.* Eadem definitiones dedimus *suprà. q.* 18. & explicuimus pro passione propriâ, & communi, mutatâ dumtaxat particulâ *contingenter* in particulâ *necessario*. Quare in eis iterum explicandis non est cur immoremur; recognoscantur dicta *ibi*, & huc applicentur, hâc solùm differentiâ adnotatâ, quòd passio, de quâ *ibi*, necessariò; accidens verò, de quo hîc, contingenter essentiæ conuenit, eo quod essentia suopte conceptu, & naturâ cum passione connexa est, cum accidente verò non item. 359

Sumptum verò posteriori modo accidens proprium ita est definiendum. *Est prædicabile de multis vt* 360

quid

quid adiectum, siue adiiciens aliquid eorum essentiæ communi vnicè, & contingenter. Accidens autem commune ita. *Est prædicabile de multis adiectum, siue adiiciens aliquid eorum essentiæ communi contingenter, non tamen vnicè.* Quarum etiam definitionum explicatio pariter *ex loco citato* petenda est, notatâ solùm differentiâ necessitatis, & contingentiæ nuperrimè expositâ.

361 Quomodo autem accidens seu proprium, seu commune tum essentiæ specificæ, tum genericæ, tum physicæ, tum metaphysicæ &c possit accidens esse. Necnon, quo pacto illud non solum de subiectis inferioribus, sed etiam de essentiâ sibi æquali, cuius est accidens, sit prædicabile, ex loco item citato petendum est. In hisce namque omnibus passio, & accidens prorsus conspirant.

362 Circa secundam quæstionis partem. Primò diuiditur accidens tum commune, tum proprium in physicum, & metaphysicum. Physicum est, quod physicè adiicitur essentiæ, cuius est accidens. Metaphysicum, quod tantùm per nostram rationem. Secundò, accidens physicum in intrinsecum per adhæsionem, & extrinsecum, siue essentiæ non adhærens, & mixtum ex vtroque diuidi potest. Paritérque metaphysicum in intrinsecum per identitatem, siue adæquatè identificatum cum suo subiecto re ipsâ & semiextrinsecum, siue identificatum inadæquatè, quia ex parte idem cum subiecto, ex parteque distinctum ab illo est. Exemplum primi membri sit vnio contingens extremo vnito; exemplum secundi visio contingens obiecto viso; exemplum tertij obligatio vera desumpta tum à præcepto extrinseco superioris, tum à cognitione intrinsecâ subditi obligati; exemplum quarti, existentia contingens Petro; exemplum denique quinti coexistentia Petri cum Ioanne. Tertiò diuidi potest accidens tum proprium, tum commune in prædicabile formaliter, & prædicabile materialiter. Tum in substantiale, & accidentale prædicamentaliter. Tum in incomplexum, & complexum. In positiuum, & negatiuum &c. Recognosce has diuisiones traditas pro passione *q.* 18. & vniuersaliùs, fusiúsque *supra quæst.* 7.

363 Circa tertiam partem quæstionis. Hic disputant aliqui, an de conceptu accidentis sit inhærere, seu adhærere subiecto vel actualiter, vel aptitudinaliter? Sed quæstio hæc, si in eâ sit sermo de inhærentiâ, seu adhærentiâ reali, solùm potest habere locum circa accidens prædicamentale physicum substantiæ physicæ contrapositum. De quo *alibi* agitur. Non circâ accidens prædicabile, de quo agimus modò; & de quo est certum sæpè tale esse, vt nequeat physicè adhærere subiecto, quia vel extrinsecum illi, vel identificatum est physicè. Nihilominus accidenti prædicabili, dum concipitur per modum actus, vt sæpe solet, & semper potest, ex proprio conceptu conuenit actualiter adhærere subiecto, cuius actus concipitur, seu illud intrinsecè tangere adhærentiâ scilicet, seu attingentiâ aut reali, aut rationis, iuxta diuersam actus naturam; id enim est de conceptu actus in vniuersum, vt constat ex doctrinâ traditâ *supra disp.* 8. *q.* 1. Quod propterea passioni etiam prædicabili, cæterisque quodammodo prædicabilibus commune est.

Hoc posito supereſt vt ex dictis quædam consectaria eliciamus.

Consectarium 1.

364 Idem prædicatum sub diuersis considerationibus potest esse passio, atque etiam accidens comparatione eiusdem subiecti.

Si enim sit metaphysicè tantùm contingens comparatione subiecti, physicè tamen ipsi annexum, vt fieri potest; erit quidem passio quatenus physicam connexionem talis subiecti terminat: accidens autem quatenus non terminat metaphysicam. Similitérque poterit esse passio prout terminans connexionem moralem, & accidens prout non terminans physicam, nec metaphysicam. Vnde accidens in tria membra, quod ad rem attinet, diuidi poterit: nempè in accidens subiecto contingens metaphysicè, in contingens physicè, & in contingens moraliter, ita vt cõtingẽs moraliter physicè quoque, & metaphysicè contingens sit. & contingens physicè etiã metaphysicè sit contingens, sed non vice versâ.

Consectarium 2.

Id, quod est accidens contingens comparatione 365
cuiusque essentiæ, non potest non esse etiã contingens comparatione omnium passionũ talis essentiæ.

Si enim alicui ex passionibus necessariò esset annexum, & ipsi quoque essentiæ mediâ illâ necessariò esset annexum, atque adeo ei non contingens contra suppositionem. Essentia quippe non potest non connecti cum omni eo, cum quo connectitur aliqua passio eius, vtpotè cum omni suâ passione connexa, iuxta doctrinam statutam *q.* 1.

Consectarium 3.

Id, quod est accidens contingens comparatione 366
alicuius passionis essentiæ, non eo ipso comparatione essentiæ contingens est.

Est certum. Quia passio propria vt accidens contingens comparatur ad passionem communem eiusdem essentiæ, si quidem hæc sine illâ in aliâ essentiâ, cui est communis, esse potest, & tamen passio propria cõparatione essentiæ nullatenus cõtingens est.

Consectarium 4.

Tametsi accidens ex essentiâ demonstrati non 367
possit: nihil vetat essentiam ex accidente demonstrabilem esse. Et quoad quiditatem quidem semper ex prædicato accidentali sibi proprio, quâ tali essentiâ demonstrabilis est.

Prior pars consectarij inde constat; quia essentia cum accidente connexa non est; solùm autem demonstrari potest ex aliquo, quod eius terminat connexionem. Secunda autem pars consectarij inde probatur; quia nihil vetat accidens cum essentiâ connecti etiam prout existente, quo casu essentia etiam quoad existentiam ex accidente demonstrabilis erit. Tertia denique pars ostenditur; quia prædicatum accidentale, qua tale, quando essentiæ est proprium, suopte conceptu est prædicatum ipsi conueniens, & non aliis; hoc autem stare non potest absque eo, quod ipsa id ipsum sit, quod est. & non aliud, vt ex se constat, & ex dictis *q.* 18. *cons.* 8. Hoc autem idem est, ac eiusmodi prædicatum, quâ tale, cum eo quod talis essentia sit id, quod est, atque adeo cum quiditate eius connexum esse. Vnde confestim fit talem essentiam quoad quiditatem ex tali prædicato accidentali demonstrabilem esse, vt patet ex dictis.

QVÆ

QVÆSTIO XX.

An dentur prædicabilia, seu prædicata aliqua transcendentia; & quâ ratione illa transcendant, Et quo pacto sint discernenda à non transcendentibus.

368 QVamuis prædicabilia, prædicatave transcendentia ad aliqua capita ex recensitis, & explicatis in præcedentibus quæstionibus tandem sint referenda: quia tamen speciales aliquas difficultates habent non alienas ab instituto disputationis præsentis. Oportuit de illis in hac, & sequentibus quæstionibus speciatim tractare.

369 Porrò prædicatum transcendens id vniuersè solet appellari, quod reperitur in omnibus, & singulis formalitatibus eius rei, cui conuenit, siue cõueniat insuper aliis rebus, siue non item. Vnde triplex genus prædicatorum transcendentium iuxta hanc cõmunem transcendentiæ acceptionem distingui potest. Alia enim sunt propria alicuius rei singularis, cuius tamen omnem omnino formalitatem transcendunt, vt sunt in Deo æternitas, immensitas, & similia. Alia conueniunt pluribus rebus, quarum omnes formalitates transcendunt, non tamen omnibus, vt sunt prædicatum accidentis, prædicatum substantiæ, & cætera huinsmodi. Alia denique conueniunt omnibus rebus, earumque formalitates transcendunt, vt sunt ens vniuersalissimè sumptum, & eius passiones.

370 Igitur Scotus *in* 1. *dist.* 3. *quæst.* 3. *&* *dist.* 8. *quæst.* 2. *&* *in* 2. *dist.* 3. *quæst.* 6. docet ens non includi in differentiis, neque in modis intrinsecis, quibus ad decem genera prædicamentorum Aristotelis determinatur, neque in suis propriis passionibus de quibus sentit esse positiuas, & reales formalitates, vt videre est *in* 2. *dist.* 3. *quæst.* 2. Tantumdémque subinde censet de cæteris huiusce generis prædicatis, quæ communiter transcendentia appellantur. Quo iure multi putant, Scotum talium prædicatorum omnem transcendentiam negare quasi aliud genus transcendentiæ non detur præterquam per inclusionem prædicati transcẽdentis in illis formalitatibus; quas transcendere dicitur. Scotum sequuntur omnes Scotistæ, & quidam alij. Communis autem reliquorum sententia absolutè pronunciat ens cuncta transcendere vsque ad vltimas differentias, tantumdémque censet de cæteris huius generis prædicatis Ita S. Thom. *lib.* 1. *contra Gent. cap.* 25. *&* *quæst.* 21. *de verit. art.* 1. *&* *alibi.* Fonsec. *lib.* 4. *Metaph. cap.* 2. *quæst.* 3. Soar. plures alios referens *disp.* 2. *Metaph. sec.* 5. *num.* 16. Petr. Hurt. *disp.* 2. *Metaph. sec.* 4. Fran. Alfo. *in log. disp.* 13. *sec.* 6. Quiedo *contr.* 1. *Metaph. pun.* 4. Qui censet sententiam hanc locum habere, & veram esse in quâuis opinione seu præscindente, seu non præscindente obiectiuè. Arriaga verò *disp.* 11. *log. sec.* 3. *subs.* 3. solùm existimat esse veram apud Præscindentes. In opinione verò non Præscindentium, quam ipse sequitur, putat dicendum, ens non magis transcendere differentias; quàm animal, aut quoduis aliud prædicatum superius. Vnde concedit *num.* 37, nulla esse prædicata transcendentia in rigore, quamuis ens, & similia ob suam maximam vniuersalitatem transcendentia appellari possint.

371 Pro exactâ resolutione quæstionis suppono primò, duobus titulis dici posse aliquod prædicatum transcendens. Primò, quia transcendit omnes, & singulas partes metaphysicas entis, cui conuenit; quales sunt formalitates eius solâ ratione nostrâ distinctæ, & hæc est communis, & magis vsitata transcendentiæ vsurpatio. Secundò, quia transcendit omnes & singulas partes physicas entis, cui conuenit, quando illud physicè est compositum ex partibus realiter inter se distinctis. Quæ transcendentię vsurpatio minus quidem est vsitata, sed non minore forsitan iure ibi postulat vsum.

372 Secundo suppono vtramuis dictam transcendentiam tribus modis factam excogitari posse. Primò per inclusionem prædicati transcendentis in subiectis, quæ transcendere dicitur. Secundò per adiectionem ad talia subiecta. Tertiò per identitatem cum illis. Et quoniam huiusmodi inclusio, adiectio, & identitas vel physica potest esse, vel metaphysica: idcirco transcendentia vniuersè sumpta in physicam, & metaphysicam diuidẽda venit; ita, quod illud prædicatum dicatur transcendere physicè, quod siue per inclusionem, siue per adiectionem, siue per identitatem physicam, & realem transcendit: illud verò metaphysicè, quòd transcendit per inclusionem, adiectionem, aut identitatem metaphysicam, hoc est, oriundam à ratione nostrâ, seu modo concipiendi, idque, siue subiecta, quæ talia prædicata transcendunt, sint partes physicæ, siue sint partes metaphysicæ illius, aut illorum entium, quibus ea conueniunt.

373 Tertiò suppono, quoduis prædicatum, quouis ex dictis modis transcendens aut in concreto, aut in abstracto considerari posse, vel sumi. Quid autem concretum sit, quid abstractum satis superque à nobis est *in superioribus* explicatum.

374 Quarto suppono eos, qui censent non posse dari in transcendentibus conceptum communem ab inferioribus abstractum, vt sunt Caiet. Vasq. & alij *infrà* referendi *quæst.* 21. re verâ, & propriè loquendo transcendentiam prædicatorum negare, quia solùm admittunt transcendentiam nominum, non item conceptuum significatorum per nomina, sine quibus nomina ipsa prædicata transcendentia propriè dici non possunt, quia non tam nomina, quàm conceptus per illa significati dicuntur propriè prædicata, & de ratione prædicati transcendentis est, vt vnum cùm sit, omnibus, & singulis partibus, siue formalitatibus entis, quod transcendit conueniat. Quæ vnitas in transcendentiâ metaphysicâ de quâ commemorati Auctores loquuntur; imò, & in plerisque reliquarum, quas nos recensuimus, alia ab vnitate vniuersalitatis esse non potest, vt ex dicendis apparebit. Itaque, qui solum nomen transcendentium faciunt commune, in re plus negant prædicatorum transcendentiam, quàm Scotistæ; nam hi solam transcendentiam metaphysicam per inclusionem negant; non alias citra dubium possibiles, vt etiam ex dicendis constabit. Stet igitur in præsenti quæstione de prædicatis transcendentibus, quæ verè talia sunt, nempe de conceptibus obiectiuis per nomina significatis formonem esse: hi enim sunt, qui in communi, & propriâ vocabuli acceptione prædicata transcendentia dicendi veniunt. His positis procedamus ad resolutionem quæstionis per singula transcendentiæ recensita membra diuisim.

Propositio 1.

375 Multoties transcendit prędicatum omnes omnino partes compositi physici per physicam identitatem.

Vt

Vt patet in omnibus compositis ex partibus homogeneis, quæ prædicata habent eo ipso sibi, & omnibus suis partibus per physicam identitatem communia. Ita prædicatum albedinis contractum ad totam albedinem, & ad omnes partes eius, de omnibus, & singulis verificatur per physicam identitatem, quia & tota albedo, & quælibet pars physicè, & realiter est albedo.

Propositio 2.

376 Multoties etiam transcendit prædicatum omnes partes compositi physici per physicam adiectionem.

Quoties videlicet aliquod accidens homogeneum omnibus, & singulis partibus subiecti alicuius conuenit physicè, ita transcendit albedo omnes, & singulas partes quantitatis; cui inhæret, quia de omnibus, & singulis prædicatur verè, siue per modum actus, siue in concreto; omnes quippè albescunt siue sunt albæ per albedinem sibi adiectam.

Propositio 3.

377 Stando in sententiâ satis communi de compositione continui ex partibus in infinitum diuisibilibus; atque adeo vnitis per infinita indiuisibilia, prædicatum datur transcendens per inclusionem physicam omnes, & singulas partes compositi physici. Negato verò vt impossibili huiusmodi compositionis genere, tale prædicatum transcendens impossibile est.

Secunda pars propositionis ostenditur: quia si partes compositi physici non sunt diuisibiles in infinitum, partes, à quibus primò incipit compositio eius, & in quas vltimò illud resolubile est, indiuisibiles erunt, vt constat; & consequenter incapaces, vt in ipsis aliquid per inclusionem physicam includatur, vt etiam est notum: ergo repugnat prædicatum transcendens per inclusionem physicam omnes, & singulas partes talis compositi.

378 Prima etiam pars propositionis conspicua est: quia prædicatum vnionis in omnibus omninò, & singulis partibus compositi reperitur physicè inclusum stando in eâ sententiâ: quia nulla est omnino compositi pars, quæ physicè non componatur ex aliis mediâ aliquâ vnione, quæque subinde vnionem aliquam physicè non includat in se. Suppono itaque vniones, quà tales, iuxta dictam compositionem sub nomen partium non venire. Si enim venirent, cum illæ sint indiuisibiles, inepræque subinde ad quidpiam physicè includendum, heret vtique iuxta doctrinam *numero præced.* vt neque in sententiâ dictâ esset possibile prædicatum per physicam inclusionem transcendens omnes omnino partes compositi physici. Loquor etiam de prædicato non formaliter, sed fundamentaliter sumpto: nam loquendo formaliter secundum nostrum modum concipiendi, & iudicandi, prædicatum, de quo tractamus, non conuenit subiecto per inclusionem physicam; sed per adiectionem metaphysicam, quia concipitur per modum actus. vt constat ex vniuersali doctrinâ dictâ *disp. 2. q. 4, & disp. 8. q. 1.* Quod tamen ad institutum præsens parum interest, aut nihil.

379 Fateor quidem ex huiusmodi transcendentiâ, quâ prædicatum vnionis per inclusionem physicam transcendere dicimus omnes omnino partes continui, suppositâ dicta sententiâ, vnum ex potissimis argumentis desumi, quibus sententia ipsa, quam supponimus, impugnatur. Sic enim argui potest. Et pono iuxtà sententiam dictam nihil aliud esse in hoc calamo præter partes, & vniones, quibus illæ vniuntur; nam licet sint etiam aliqua indiuisibilia terminatiua ea ad argumentum faciendum nihil interfunt; proindeque suppono ea non esse; & sic argumentum efformo. Vel præter omnes omnino vniones huius calami restat insuper in illo aliquid aliud, vel nihil restat? Si nihil, calamus ex solis vnionibus coalescet, contra suppositionem. Si aliquid: id in se nullam includit vnionem, etiam contra suppositionem: quia præter omnes omnino vniones nulla restare potest vnio, vt constat: restaret autem, si in eo quod præter omnes restat, aliqua vnio ineluderetur. Confirmatur primò. Pone iudicium citra dubium possibile de existentiâ omnium omnino vnionum huius calami præscindens ab omni alio obiecto. Tum sic: aut posito tali iudicio ignoratur aliquid de calamo, aut nihil? Si nihil, ergo calamus solis vnionibus constat. Si aliquid: id nullam vnionem claudat necesse est; quia si id, quod prorsus manet incognitum per tale iudicium, clauderet aliquam vnionem, hæc simul esset cognita, & incognita per tale iudicium, quæ sunt contradictoria. Confirmatur secundò. Aut collectio omnium vnionum calami est idem adæquatè cum calamo, & sic iterum calamus constabit solis vnionibus: aut solùm inadæquatè; & sic erit in calamo aliquid, à quo adæquatè distinguatur talis collectio vnionum, quod subinde pars erit carens omni vnione, contra suppositionem. Repugnat enim distingui aliquid ab alio adæquatè, quin distinguatur adæquatè ab aliquo contento in illo: nam distinctio, & identitas inadæquata necessariò est includentis ab incluso, vt constat: inclusum autem nullam aliam habet identitatem cum includente præteream, quam habet secum: ergo præter hanc quidquid distinctionis restat, adæquata distinctio est: ergo quidquid est in includente præter inclusum ab ipso incluso necessariò distinguitur adæquatè.

Hæc argumenta, & alia huiusmodi, me quidem iudice, satis vrgentia non meam propositionem impugnant, quæ hypothetica est, sed sententiam in eâ suppositam, quæ mihi quidem difficillima est intellectu, nisi in aliquo bono sensu dicatur continuum ita esse diuisibile in infinitum, vt partes, quas de facto habet, non actu, sed potestate solùm sint infinitæ. Id quod expressit Arist. *lib 8. Physic. cap. 8. text. 68.* sæpéque *alibi*, & cum eo S. Th. *variis in locis.* Ita enim fiet, vt tandem sit confitendum continuum ex partibus physicè indiuisibilibus esse compositum, atque ita impossibile esse prædicatum transcendens omnem partem compositi per inclusionem physicam, iuxta secundam partem propositionis nostræ. Cæterùm hic locus non est resoluendi hanc difficultatem de compositione continui; præstabo id, Deo dante, *suo loco.* Ob id conditionatè tantùm loquutus sum in propositione. 380

Propositio 4.

Per identitatem metaphysicam benè potest aliquod prædicatum transcendere partes compositi physici omnino similes, & æquales. Reliquas verò minimè. 381

Sermo est de identitate metaphysicâ adæquatâ, nam, quæ inadæquata est, sub aliud membrum cadit diuisionis superiùs factæ, nempe sub inclusionem. Est autem identitas metaphysica ea, quâ conceptus obiectiui nostri intellectus formaliter, seu per rationem nostram identificari dicuntur, quo sensu dicimus vnamquamque formalitatem non solùm realiter, & physicè, sed etiam formaliter, & metaphysicè esse indistinctam à se ipsâ. Tum definitionem formaliter esse idem cum definito &c.

382 Igitur prior pars propositionis inde mihi probanda venit; quia censeo prædicatum specificum cum specie logicâ, quale est, quod abstrahitur ab indiuiduis prorsus inter se similibus, & æqualibus, adæquatè posse identificari formaliter cum singulis ipsis indiuiduis, dum ad illa contrahitur, quin detur in eis duplex formalitas, altera speciei, altera differentiæ indiuidualis intrinsecæ, quod euenit, quoties tale prædicatum ab indiuiduis est abstractum, seu potius ex eis adunatum citra præcisionem à differentiis iuxta doctrinam datam *suprà quæst.* 14. Quo posito eiusmodi prædicatum specificum abstractum à partibus compositi physici omnino similibus, & æqualibus per identitatem metaphysicam adæquatam dicitur partes ipsas transcendere, dum ad illas mente nostrâ contrahitur, vt satis est notum.

383 Secunda autem pars propositionis ex contrario fundamento probatur; nempe quia prædicatum abstractum à partibus compositi physici vel dissimilibus, vel inæqualibus non potest non saltem logicè genericum esse: de ratione autem generis est componere speciem simul cum differentiâ specificâ, atque adeo inadæquatè dumtaxat cum ipsâ specie identificari: nequit igitur per adæquatam identitatem metaphysicam suas species, & consequenter neque earum indiuidua transcendere.

384 Ex his colligo primò apud eos, qui censent non posse non componi indiuiduum ex prædicato specifico, quodcumque illud sit, & ex differentiâ indiuiduali intrinsecâ æquè ac ex prædicato generico, & ex differentiâ specificâ componitur species; vniuersaliter esse impossibile prædicatum transcendens per metaphysicam identitatem, de quâ tractamus, aliquas partes compositi physici, quæcumque illæ sint.

385 Secundò colligo etiam apud nos esse impossibile prædicatum transcendens pariter omnes partes compositi physici habentis plures, quàm duas indiuisibiles: quia vbi dantur plures, non possunt non aliquæ saltem esse inæquales, quas proinde nullum poterit prædicatum modo dicto transcendere, vt constat ex dictis.

386 Hic tamen oportet aduertere, ne aliqua æquiuocatio subrepat, cum dicimus aliquod prædicatum transcendere per identitatem aut physicam, aut metaphysicam, non loqui nos de identitate formali, quæ provt à nobis concipitur, distincta formalitas est ab extremis identificatis, cùm sit quidam actus aut rectus, quo vnum extremum dicitur esse aliud, aut circularis, quo vnum dicitur esse ipsummet iuxta doctrinam datam *suprà disp.* 2. *quæst.* 4. *& disp.* 8. *quæst.* 2. de huiusmodi quippè identitate formali, quod ad rem attinet, vt de quâdam formalitate aliis adiuncta philosophandum est; proindéque si sit transcendens per metaphysicam adiectionem erit transcendens; sed loquimur de identitate fundamentali indistinctâ penitus ab eo, quod secum est idem aut physicè, si physica sit, aut metaphysicè seu provt in mente nostrâ obiectiuè, si sit metaphysica.

Propositio 5.

Per metaphysicam adiectionem bene possunt ali- 387
quà prædicata transcendere omnes omnino partes cuiuslibet compositi physici.

Quia nullæ sunt partes compositi physici, quæ non habeant aliquas passiones metaphysicas sibi communes. De ratione autem metaphysicæ passionis est formaliter superaddi, & adiici subiectis, quorum passio est, vt ex dictis in superioribus liquet, ampliúsque ex dicendis patebit. Adde prædicatum entis, & alia huiusmodi vniuersalissima, quæ per metaphysicam adiectionem transcendunt omnes omnino rerum omnium formalitates, vt videbimus *propos.* 11. eo ipso non posse non per similem adiectionem transcendere omnes, & singulas cuiuslibet compositi physici partes, vtpotè, quæ res quædam sunt formalitatibus constantes.

Dices, passiones, & quæuis prædicata metaphy- 388
sicè dumtaxat distincta à re, cui conueniunt, & si aliis eiusdem rei formalitatibus metaphysicè possint adiici; at toti rei physicè sumptæ (qualiter partes compositi physici in præsenti propositione à nobis sumuntur) nequaquam posse, cùm talis res physicè aut metaphysicè etiam præcontineat in se eiusmodi passiones, & prædicata sibi identificata realiter. Respondeo primò, sæpè prædicatum contentum in subiecto fundamentaliter, formaliter in eo non contineri; atque ita bene posse formaliter ei superaddi. Quo pacto fieri potest vt partes compositi physici apprehensæ ex parte subiecti, quoad totum, quod realiter sunt fundamentaliter tantùm contineant prædicatum, quod eis superadditur formaliter, iuxta doctrinam à nobis traditam *disp.* 2. *quæst.* 4. *& disp.* 8. *quæst.* 2. Respondeo secundò ex modo, quem nos iudicandi habemus, semper superaddi prædicatum, aut aliquid prædicati subiecto tametsi illud ipsum formaliter intra subiectum contineatur: quo casu etsi prædicatum non adiiciat subiecto formalitatem à præcontentâ in ipso diuersam, adiicit tamen formalitatem à præcontentâ distinctam per quamdam multiplicationem eiusdem, vt iam *in superioribus* non semel explicui, & nominatim *disp.* 13. *quæst.* 10.

Propositio 6.

Per metaphysicam inclusionem aliqua prædica- 389
ta transcendunt omnes, & singulas partes cuiuslibet compositi physici.

Est clarum: quia prædicata omnia generica, quæ citra dubium omnes habent in se contenta, metaphysicè includuntur in illis; de quo nullum est dubium.

Propositio 7.

Quælibet cuiuslibet entis siue creati, siue increa- 390
ti formalitas prædicatum est transcendens per physicam identitatem omnes eius entis formalitates. Per physicam verò inclusionem, vel adiectionem tale esse non potest.

Vtraque pars propositionis certissima est tam in sententiâ præscindentiú, quàm non præscindentiú obiectiuè: quia in omni sententiâ, quælibet cuiuslibet entis formalitas quomodolibet supra physicè & identificata cum reliquis omnibus eiusdem entis

forma

formalitatibus, de eísque subinde in sensu physico identico verè prædicabilis est. Nec physicam inclusionem, aut adiectionem desiderantem distinctionem realem comparatione illarum subire potest.

Propositio 8.

391 Quæcumque per physicam adiectionem conueniunt cuilibet enti siue increato siue creato, ea prædicata sunt transcendentia per adiectionem physicam omnes, & singulas talis entis formalitates. Per adiectionem verò physicam, simul & metaphysicam, quædam eorum transcendunt illas, quædam verò non item. Neutra tamen valent ipsas transcedere per physicam identitatem, aut inclusionem.

Ponamus exemplum in Deo, & idem, quod ad rem attinet, de quouis ente creato iudicium esto. Dico itaque prædicata creantis, & Mundo coexistentis, quæ creationem, & existentiam Mundi distinctam à diuinâ substantiâ physicè adiiciunt Deo; per physicam adiectionem transcendere omnes diuinas formalitates, quatenus de omnibus in sensu physico, & materiali verè dicuntur: quia seclusâ distinctione virtuali, quæ hic non interuenit, nullum prædicatum potest vni formalitati Dei, & non reliquis physicè conuenire. vt constat. Deinde dico prædicatum coexistentis Mundo per physicam simul, & metaphysicam adiectionem transcendere omnes formalitates diuinas: prædicatum verò creâtis minimè: quia primum de omnibus, & singulis formalitatibus Dei est prædicabile, non solùm in sensu physico, & materiali, sed etiam in metaphysico, & formali. Secundum verò non item; eo quòd nulla formalitas Dei, quæ non sit coexistens Mundo in sensu formali. Cùm tamen sola Omnipotentia in sensu formali sit creans, Quæ autem prædicata in sensu solùm physico, & materiali, & quæ in formali, & metaphysico prædicari dicantur, affatim explicatum est *suprà disp. 2. q. 4.* Per quæ prima, & secunda pars propositionis datæ manent probatæ. Tertiâ autem probatione non eget, cum sit certissimum ea, quæ physicè distinguuntur à diuinâ substantiâ, nec posse identificari physicè, nec physicè includi in omnibus formalitatibus eius. Porro prima, & tertia pars propositionis in omni sententiâ de præcisionibus locum habet, vt constat. Secunda verò alioquin apud omnes certa cum substantiâ non præscindentium malè cohæret, vt ex dicendis in sequentibus apparebit.

392 Solùm restat rationem reddere, cur prædicatum coexistentis Mundo omnibus formalitatibus diuinis conueniat formaliter, & metaphysicè. Prædicatum verò creantis soli formalitati Omnipotentiæ, non reliquis. Dico id ex diuersitate naturæ, seu quiditatis tum talium prædicatorum, tum formalitatũ Dei nasci. Nulla quippe est diuina formalitas, quæ ex suo quiditatiuo conceptu, provt à reliquis condistincto non sit existens, atque adeo coexistens Mundo, suppositâ Mundi existentiâ, cùm tamen soli formalitati omnipotentiæ conueniat ex conceptu proprio creare. Quod vt vniuersaliùs exponam regulamque præscribam ad dignoscendum, quę prędicata sint transcendentia metaphysicè, quæ verò non item. Noto, quemadmodum in physicis quædam sunt passiones, & accidentia, quæ alicui aliquibusve rebus conueniunt physicè, reliquis verò minimè; quædam, quæ aut pluribus rebus, aut etiam omnibus conueniunt propter diuersitatem scilicet naturæ, tum rerum, tum accidentium, & passionum.

Ita pariter in metaphysicis quædam sunt passiones, & accidentia, quæ alicui, aliquibúsve eiusdem rei formalitatibus, non verò reliquis conueniunt metaphysicè: quædam verò, quæ omnibus propter diuersitatem videlicet conceptuum, siue quiditatum tum formalitatum ipsarum, tum accidentium, & passionum. Passio igitur, vel accidens conueniens metaphysicè omnibus, & singulis eiusdem entis formalitatibus prædicatum est talis entis transcendens metaphysicè; secus verò passio, vel accidens alicui solùm, vel aliquibus formalitatibus; non tamen omnibus. Porro tunc aliqua passio, vel accidens alicui formalitati dicitur metaphysicè, formalitérque conuenire, quando ita illam afficit, aut denominat, provt à reliquis contradistinctam formaliter, vt eam nihilominùs afficeret, aut determinaret, etiamsi ipsâ persistente, aliæ per impossibile desinerent esse, aut non persisterent.

Quæ quidem regula generalis est tam pro prædicatis adiicientibus aliquid physicè suprà formalitates, de quibus dicuntur, cuiusmodi sunt ea, de quibus egimus in præsenti propositione, quàm pro prædicatis nihil adiicientibus physicè; sed tantùm metaphysicè, & per rationem, qualia sunt, de quibus in sequentibus. Ita prædicatum coexistentis Mundo ideo est transcendens comparatione Dei quia ita illud, suppositâ Mundi existentiâ, singulis Dei formalitatibus conuenit ex proprio conceptu, vt de qualibet sit verum per locum intrinsecum, fore eam nihilominus Mundo existenti coexistentem, etiamsi per impossibile reliquis deficientibus, ipsa dumtaxat permaneret. Prædicatum verò creantis ideo non est transcendens; quia ita soli dumtaxat Omnipotentiæ conuenit ex proprio conceptu, vt verum sit per locum intrinsecum Deum non creaturum, si retentis reliquis formalitatibus, sola illi Omnipotentia per impossibile deficeret. 393

Obseruandum tamen est primò prædicata metaphysicè transcendentia ratò esse accidentia formalitatum, quas transcendunt; vt plurimùm enim sunt earum passiones. Et quoniam passionum aliæ sunt immediatæ, & per se notæ; aliæ remotæ, & per aliud notæ, seu noscibiles; Obseruandum secundò est ex prædicatis transcendentibus alia esse per se immediatè iudicabilia de formalitatibus, quas transcendunt, solis terminis apprehensis: quo iure tales formalitates apprehensæ fundamentum præbere dicuntur ad talia iudicia facienda; & ex prædicatis quidem metaphysicè transcendentibus pleraque haud dubiè sunt huius generis, quia vt plurimùm sunt conceptus valde vniuersales, & noti. Alia nihilominus esse possunt non immediatè iudicabilia à nobis, sed solùm beneficio discursus ad quæ subinde iudicanda non dicentur fundamenta per se præbere subiecta eorum apprehensa. En regulam, per quam deprehendes quænam prædicata tum diuina, tum creata sint transcendentia, & quæ non item. 394

Propositio 9.

Impossibile est in omni sententiâ, quòd aliquod prædicatum transcendat omnes formalitates diuersas eiusdem entis per metaphysicam identitatem. 395

Sermo est de identitate metaphysicâ adæquatâ, iuxta notationem præmissam *propos. 4.* Propositio autem est certissima: quia in quâuis sententiâ seu præscindente, seu non præscindente obiectiuè, nulla formalitas singularis potest idẽtitate adæquatâ cũ reliquis eiusdẽ entis ab ipsâ, & inter se diuersis idẽtificari formaliter, seu metaphysicè quandoquidẽ

omnes formalitates diuersæ eo ipso sunt inter se distinctæ formaliter, seu per rationem nostram; vt constat. Deinde prædicatum commune abstractum à diuersis formalitatibus eiusdem; vt is non potest non esse genericum; quia, quæ diuersa sunt non solùm numero, sed etiam specie distinguuntur; & prædicatum genericum nequit cum singulis speciebus, & indiuiduis specificis identificari formaliter identitate adæquatâ, vt etiam est notum. Igitur in quâuis sententiâ nulla est possibilis formalitas aut singularis, aut commuuis, quæ per identitatem metaphysicam transcendat omnes formalitates diuersas eiusdem entis.

396 Loquor autem in propositione dumtaxat de formalitatibus diuersis, hoc est, inter se dissimilibus, aut etiam inæqualibus: quia huiusmodi fermè sunt omnes, quæ in singulis entibus censentur. Si quæ tamen nonnunquam fuerint omnino inter se similes, & æquales respectu harum, benè poterit esse prædicatum transcendens per metaphysicam identitatem. Tale enim erit conceptus communis specificus ab eis abstractus citrà omnem præcisionem à differentiis numericis, iuxta doctrinam datam in simili *propos.* 4.

Propositio 10.

397 In sententiâ non præscindentium impossibile est, quòd aliquod prædicatum transcendat omnes eiusdem entis formalitates per purè metaphysicam adiectionem.

Dico purè metaphysicam, vt excludam modò adiectionem physicam, simul & metaphysicam, de quâ egi *prop.* 8. Ratio autem propositionis conspicua est: quia adiectio purè metaphysica dumtaxat valet reperiri inter conceptus per solam rationem distinctos, quod enim ab alio non per solã rationem sed realiter distinctum est, non sanè purè metaphysicè, sed physicè insuper dicetur adiici illi, si semel adiiciatur; sed apud non præscindentes prædicatum, quod transcendens vocatur secundum id, quod dicit in recto, idem omnino est ac subiectum, quocirca quoad id præcisè non potest dici subiecto adiici, quia idem sibi ipsi, quâ ratione est idem sibi, adiici non potest, vt constat; secundum id verò, quod connotat in obliquo, siue id sit diuersa cognitio, siue diuersum medium cognoscendi, siue diuersum cuiusuis alterius generis connotatum, realiter ab ipso subiecto distinctum est, vti ipsi non præscindentes ponunt; atque adeo per solam rationem subiecto adiici non potest: ergo absolute in sententia non præscindentium transcendentia prædicatorum per adiectionem pure metaphysicam im-

398 possibilis est.

Adde nec fieri posse in eorum sententiâ, vt aliqua prædicata præ aliis sint transcendentia adhuc per adiectionem physicam simul & metaphysicam. Nam cùm in eorum sententiâ subiectum omnium prædicatorum, quæ eidem rei reali conueniunt, idem conceptus sit obiectiuus, quantum ad id, quod dicit in recto, & cui prædicata conueniunt, quidquid sit de extrinsecis connotatis, efficitur omnia prædicata adiectiua, quæ eidem rei reali conueniunt, de eodem omnino subiecto, eodemque omnino modo verificari; atque ita vel omnia pariter, vel nulla transcendentia per adiectionem physicam simul & metaphysicam dicenda esse. De quo iterum redibit sermo *propositione duodecima.*

Propositio 11.

Secundum meam, & communem præcisionum 399
obiectiuarum sententiam plurima dantur prædicata, quæ omnes omnino formalitates eiusdem entis tam increati, quàm creati transcendunt per purè metaphysicam adiectionem.

Pro hâc propositione aduoco omnes Doctores citatos *num.* 370. qui transcendentiam metaphysicam entis, aliorumque huiusmodi prædicatorum admittunt, nam licet plerique eorum videantur supponere eam per inclusionem fieri, saltem in illa adstruenda, quocumque modo fiat, nobiscum conueniunt, & fortasse interpretari poterunt de inclusione solum fundamentali, quo à nostrâ sententiâ non discrepabunt. A quâ quidem neque Scotistæ dissentiunt, quia solùm negant, & quidem iure iuxta dicenda postmodum, metaphysicam transcendentiam entis vsque ad vltimas differentias per inclusionem, per adiectionem verò nequaquam iuxta sua principia negare possunt.

Probo ergo propositionem primò: quia plurima 400
sunt prædicata, quæ non solùm in sensu reali; sed in formali, & metaphysico verificentur de omnibus, & singulis formalitatibus eiusdem entis siue increati, siue creati, à quibus realiter sunt indistincta, adeo, vt si per impossibile quælibet talium formalitatum, aliis pereuntibus permaneret, affecta nihilominus talibus prædicatis persisteret, siue illa sibi retineret annexa. Hoc autem ipsum est transcendere eiusmodi prædicata dictas omnes formalitates metaphysica transcendentia, iuxta regulam supra statutam *propositio.* 8. Quod autem transcendentia ista per adiectionem fiat, ex doctrinâ traditâ à nobis *disputatione secunda, quæstione quarta, & disputatione octaua, quæstione secunda*, & sæpe aliàs repetita de modo nostro iudicandi, ac prædicandi manifestè monstratur. Cùm enim omne prædicatum significabile per verbum, cuiusmodi sunt transcendentia omnia, per modum actus & instar cuiusdam exercitij subiecti, cui attribuitur, concipiatur à nobis, nequit non illud ex conceptu suo esse quid superadditum, & adiectum ipsi subiecto, quod est euenire illi per adiectionem, quæ purè metaphysica erit, quando prædicatum, & subiectum per solam rationem distincta sunt. Vide id in prædicato entis, seu potentis existere quod per verbum *possum* significabile est. Dum enim dicimus *rationalitas potest existere*, non potest non potentia ad existendum concipi vt actus adiectus rationalitati, cui subinde etiam adiicitur, cùm conformatus in participium per verbum substantiuum *esse* ipsi attribuitur, vt cùm dicimus *rationalitas est potens existere*, siue *est ens*. Huiusmodi enim participia, vel nomina semper sumuntur adiectiuè vt possint de subiecto verificari in sensu reali, & formali, vt constat ex doctrinâ etiam tradita *in citatis disputationibus*. Tantumdemque censendum est de reliquis huiusmodi transcendentibus prædicatis. Dari autem plurima eorum tum in Deo, tum in creaturis manifestum est. Quia talia sunt in Deo immensitas, æternitas, necessitas, & similia: in creaturis, atque etiam in Deo potentia ad existendum, bonitas, veritas, &c. Nulla quippè est formalitas Dei, cui ratione sui, & provt ab aliis condistinctæ non conueniat esse vbique, esse ab æterno, necessariò existere, &c. Sicut nulla est formalitas,

aut

aut Dei, aut creaturæ, cui pariter ratione sui non conueniat posse existere, esse bonam, esse veram &c. Quod vel ex terminis ipsis satis superque notum est.

401 Secundò probatur propositio. Quia de aliquibus saltem prædicatis adeo euidens est omnes & singulas formalitates rerum transcendere, vt neque Scotistæ, nec alij quipiam negare id poterunt, si semel eis statuatur transcendentiam aliter fieri, quàm per metaphysicam inclusionem; quoniam hanc solùm tanquam impossibilem negant, quicunque transcendentiam prædicatorum metaphysicam negant, vt iam notaui. Ergo cùm propositio nostra non de transcendentiâ per inclusionem, sed per adiectionē loquatur, nullo prætextu poterit quispiam ei refragari. Etenim euidentissimum est, quamlibet cuiusuis entis formalitatem non fictitiam ex proprio conceptu, & ratione sui, nullaque aliarum ratione habita, cum quibus idēntificatur esse possibilem, esse veram, esse perfectionem &c. Similiter de quauis formalitate Dei, supposito, quod sit Dei, euidens esse eam per se & ratione sui æternam, immensam, bonam, &c. Et confirmari potest; quia certum est in scientiis humanis primam passionem metaphysicam conceptui essentiæ esse annexam, conceptui autem primæ secundam, secundæ autem tertiam &c. eo quod aliquæ formalitates præ aliis cum aliquibus connexæ sunt metaphysicè ex proprio conceptu, & ratione sui, quemadmodum in rebus physicis aliquæ præ aliis cum aliquibus physicè connectuntur. Igitur sicut in physicis sæpe sunt res, cum quibus aliæ plures, aut omnes alicuius generis, aut absolutè omnes physicè ratione sui connectuntur; ita in metaphysicis nihil vetat, quominus sæpe sint prædicata, cum quibus omnes & singulæ alicuius entis, aut alicuius generis entium, aut absolutè omnium formalitates metaphysicè connectantur per se immediatè, siue ratione sui; atque ita talia prædicata talibus formalitatibus per se & formaliter conueniant. Quod ipsum est prædicata huiusmodi transcendentia metaphysicè esse. Quod autem eorum transcendentia, siue transcendens conuenientia, seu prædicatio per adiectionem metaphysicam fiat, tum ex modo nostro prædicandi nuper commemorato constat. Tum quia illa nec per identitatem metaphysicam, vt constat *ex propositione* 9. nec per inclusionem, vt constabit ex *propositt.* 12. & 13. possunt transcendere; aliud autem genus metaphysicæ transcendentiæ excogitabile non est, vt liquet ex totâ hâc quæstione.

402 Tertiò, probatur propositio; quia illud euidentissimum axioma, *quodlibet est, vel non est* non solùm de quolibet ente adæquato, & in sensu reali, sed de qualibet cuiusuis entis formalitate, & in sensu formali verificatur, vt apud omnes est in confesso. De quolibet enim excogitabili conceptu obiectiuo non potest non verificari in omni sensu reali, & formali quoduis disiunctum quorumuis prædicatorum sibi contradicentium, eo ipso, quod inter duo contradictoria non datur medium, prout per præfatum axioma statuitur. Ergo imprimis quoduis disiunctum contradictoriorum prædicatum transcendens est omnem omninò cuiusuis entis formalitatem, quæ transcendentia vagè saltem metaphysica erit, quando alterum ex contradictoriis à formalitatibus, de quibus ipsorum disiunctum prædicatur, realiter distinctum non est. Deinde, quia, quo sensu de quouis subiecto verificatur contradictorium disiunctum, eodem de subiecto ipso debet alterum contradictorium determinatè verificari; eo quod ex duobus contradictoriis necesse est alterum esse, & alterum non esse determinatè: ideo quoties contradictorium negatiuum in sensu formali de omnibus formalitatibus eiusdem entis falsificatur, vt sæpe fit: non potest non positiuum de eisdem formalitatibus in sensu formali verificari, atque adeo illas omnes transcendere metaphysicè, si realiter ab illis distinctum non est. Sic quia de omnibus, & singulis formalitatibus diuinis falsificatur in sensu formali non esse vbique, de eisdem in eodem sensu verificatur esse vbique, quod est prædicatum positiuum immensitatis illas omnes transcendere, quod pariter euenit in aliis huiusmodi. Fieri autem transcendentiam istam per adiectionem satis superque ex dictis liquidum est.

Verùm contrà doctrinam propositionis oppo- 403
ni potest, sequi ex illâ in formalitatibus transcendentibus dari progressum in infinitum. Nam si rationalitas, exempli gratia, est ens per potentiam ad existendum ipsi metaphysicè adiectum, eadem rationalitas vt præcisa à tali potentiâ erit pariter ens per aliam, & vt præcisa ab hac per aliam, & sic in infinitum. Similiter quæuis potentia ad existendum erit ens per aliam sibi superadditam, & hæc per aliam, & sic sine fine. Id namque iuxta doctrinam stabilitam fert secum noster modus iudicandi per adiectionem prædicati ad subiectum. Respondeo primò hoc argumentum etiam contra transcendentiam metaphysicam per inclusionem militare, atque adeo ab omnibus esse soluendum. Nam si rationalitas est ens per rationem entis in se inclusam, si semel hanc à rationalitate præscindas, alia ratio entis in rationalitate manebit inclusa, & hac præcisâ alia, & sic in infinitum. Similiter quæuis ratio entis per aliam in se inclusam erit ens, & hæc per aliam, & ita deinceps sine fine. Progressio autem infinita per inclusionem longè maiorem difficultatem præ se fert, quàm progressio infinita per adiectionem vt in continuo diuisibili in infinitum, vbi solùm illa habet locum, iuxta dicta *propositt.* 3. cernere licet. Respondeo secundò progressum infinitum dumtaxat syncategorematicè, ita quod multitudo partium actu existentium semper finita sit, augibilis tamen sine fine, absque illo inconuenientē admitti etiam in rebus realibus. Tale autem vt summum est, quod probat argumentum factum in formalitatibus transcendentibus, vnde nihil infert absurdi. Respondeo tertiò ne syncategorematicè quidem posse in infinitum multiplicari in mente nostrâ formalitates transcendentes, posito, quod illæ multiplicentur, prout argumentum factum prætendit, ita vt dato quouis earum numero, alius maior de facto dabilis sit. Quia intellectus noster pro hoc statu certam dumtaxat quantitatem obiecti siue continuam, siue discretam potest simul cognitione complecti; ita, quod si aliquid addatur ab vno latere, tantumdem detrahi ab alio necesse sit, vt explicuimus, & ostendimus *disput.* 1. *quæst.* 2. & 3. Demum respondeo quartò formalitates, quæ in casibus argumenti, & similibus possunt ab intellectu nostro sine fine multiplicari, solùm numericè distingui, atque adeo æquiualenter esse eamdem in ordine ad scientiam rerum, vnde extrahuntur, quia non tam ex ipsarum meritis, quàm ex nostro concipiendi modo ducunt originem. Ex quibus patet huiusce-

cemodi formalitatum transcendentium progressus in infinitum syncategorematicè tantùm, & nostro intellectui pro hoc statu connaturales esse, & nullum omnino secum incommodum ferre, provt iam etiam *in superioribus* à nobis sæpe dictum est.

Propositio 12.

404 In sententiâ non præscindentium impossibile est, quòd aliquod prædicatum transcendat omnes eiusdem entis formalitates per metaphysicam inclusionem.

Est clarum: quoniam apud non præscindentes omnes, & singulæ formalitates eiusdem entis quantum ad id, quod dicunt in recto, idem omnino sunt metaphysicè, quantum ad ea verò, quæ dicunt de connotato, quæcumque illa sint, realiter & adæquatè inter se distinguuntur. Ergo impossibile est vt vna formalitas in reliquis omnibus eiusdem entis claudatur metaphysicè, provt requiritur ad transcendentiam, de quâ tractamus: quia neque idem omnino in se ipso, neque distinctum realiter in distinctis à se realiter, & adæquatè, metaphysicè claudi potest, vt est notissimum. Confirmatur primò, quia negantes præcisiones obiectiuas eo ipso dicunt distinctionem formalitatum à ratione oriundam non ex parte obiecti, sed ex parte solùm actus se habere; ita, quòd conceptus obiectiuus omnium prorsus sit idem, cognitus tamen diuersis modis se habentibus ex parte cognitionis, hoc est, diuersis cognitionibus. Sed neque vna cognitio includi potest metaphysicè in reliquis ad idem obiectum terminatis, neque vnus, & idem conceptus obiectiuus in se ipso. Igitur apud non præscindentes impossibile est, vt vna formalitas in reliquis eiusdem entis claudatur metaphysicè. Confirmatur secundò: quia si nomen *immensitas*, & cætera omnia, ac singula nomina Dei totum, quod Deus est re ipsâ significant, quæcumque dicantur illa insuper connotare extra Deum, impossibile est, vt attributum immensitatis per inclusionem metaphysicam transcendat alia Dei attributa; quia nec Deus integer in se toto, nec connotatum immensitatis in omnibus omnium attributorum Dei connotatis potest includi metaphysicè, vt constat.

405 Dicent non præscindentes, contra quos hæc propositio militat, transcendentiam metaphysicam iuxta sententiam suam in eo consistere, quòd nequeat tota res cognosci in ordine ad alia extrinseca connotata, quin cognoscatur simul in ordine ad illud, quod constituit prædicatum transcendens, bene tamen vice versâ. E.g. entitas hominis nequit cognosci in quantum potens rationari, hoc est, relatè ad connotatum rationalis, quin cognoscatur in quantum potens existere, id est, relatè ad connotatum entis. Bene tamen è contra; & ideo formalitas entis transcēdit formalitatem rationalis, sed non è conuerso. Ita philosophantur Ouiedo *contr.* 1. *Metaphysicæ, punct.* 4. *num.* 6. cum Hurt. *disp.* 9. *Log. sect.* 4. *subs.* 5. & alij Recentiores.

406 Sed contrà primo. Quia, vt constat ex dictis, hæc non est transcendentia per inclusionem metaphysicam, vti ipsi passim supponunt dicentes prædicatum entis, & alia huiusmodi formaliter includi, & imbibi in differentiis.

407 Contrà secundò: quia iuxta sententiam ipsorum conceptus entis, seu potentis existere nequit habere pro connotato existentiam, vt aliqui eorum videntur supponere, vtpotè indistinctam realiter à potentiâ existendi. Connotatum autem conceptus entis reperti in principio ratiocinandi non posse esse existentiam discursus, vt dicit Ouiedo, palam est: quia cùm conceptus entis in omnibus rebus, in omnibúsque formalitatibus, quibus conuenit, debeat esse eiusdem rationis, vt censet ipse Ouiedo, in omnibus debet habere idem connotatum. Constat autem in aliis rebus, in aliisque formalitatibus conceptum entis non connotare existentiam discursus, imò neque existentiam effectus vt sic, quia non omnes habent effectus, neque existentiam connotati vt sic, quia non omnes connotant quidpiam existens, & plures nihil omnino connotant, vt pluribus confecimus *suprà disp.* 13. *quæst.* 9.

Contrà tertiò: quia prædicatum entis, & alia 408
huiusmodi, nō connotatis rerum extrinsecis, sed intrinsecis earum conceptibus conueniunt, & attribuuntur, dum de omnibus, & singulis talium rerum formalitatibus verificantur, & prædicantur, vt constat. Prædicatum enim entis non ideo dicitur omnes hominis formalitates transcendere, quia in omnibus hominis extrinsecis connotatis; sed quia in omnibus hominis intrinsecis, & identificatis conceptibus reperitur formaliter. Sicut prædicatum immensi non ideo dicitur transcendere omnes formalitates Dei, quia in omnibus Dei extrinsecis connotatis; sed quia in omnibus Dei intrinsecis, & secum identificatis conceptibus reperitur formaliter; extrinseca enim Dei connotata immensa re verâ non sunt: ergo cùm eiusmodi conceptus intrinseci, & identificati in vnaquaque re sint vnicus prorsus, & idem, iuxta sententiam non præscintium, conficitur iuxta illam prædicatum entis, & similia nec per inclusionem, nec per adiectionem, nec aliter dici posse transcendere plures eiusdem rei formalitates; quin imò de totâ integrâ re, tum illud, tum cætera omnia ipsius rei prædicata indiuisim, eodemque modo verificari, & prædicari; atque adeo neque alia præ aliis, neque vlla omnino transcendentia dicenda esse, vt contra communem consensum conuictus fassus est Arriaga.

Contrà quartò: Quia falsum omnino est, vt be- 409
ne vidit ipse Arriaga, non posse non cognosci à nobis vnamquamque rem in ordine ad ea connotata, quæ iuxta præfatos non præscindentes prædicata transcendentia constituunt, etsi in ordine ad alia possint. Constat enim passim nos concipere alias rerum formalitates, & de eis tractare immemores prorsus prædicatorum transcendentium, quæ illis conueniunt, & consequenter suorum, si quæ habent, connotatorum. Sæpe etiam accidit, vt cognitis aliis rerum prædicatis non transcendentibus, aliqua earumdem transcendentia penitus ignorentur, vt multis argumentis suprà monstrauimus *disp.* 13. *quæst.* 10. vniuersaliter ostendentes prædicata transcendentia, & non transcendentia mutuò inter se esse præscindibilia, & sæpe de facto præscindi. Igitur etsi demus Aduersarios per id constituti prædicatum transcendens, quod nequeant reliquæ eiusdem rei formalitates concipi sine illo, quia nequit non simul cum connotatis illarum cognosci connotatum illius, adhuc in ipsorum sententiâ falsum persistit aliqua esse prædicata præ aliis transcendentia: quia nulla sunt, quæ necessariò concipi debeant, dum concipiuntur reliquæ omnes eiusdem rei formalitates.

Meliùs profectò dixissent non præscindentes 410
prædicata metaphysicè transcendentia ea esse, quæ ex omnibus cuiusque rei formalitatibus bene inferuntur:

runtur : non transcendentia verò, quæ secus : nam illationes huiusmodi penes extrinseca connotata, relate ad quæ constituunt ipsi rerum formalitates, bene constare possunt, quatenus aliqua connotata illationem habent ex reliquis, non verò è contra. Cæterum, quia sæpe sæpius in obiectis humanarum scientiarum eiusmodi connotata pro distinguendis ipsorum formalitatibus non supperunt, vt fusè demonstrauimus *supra disp. 13. quæst. illâ 9. citatâ*, & eis deficientibus nulla est formalitas, quæ mutuò non inferatur ex reliquis eiusdem rei, iuxta sententiam non præscindentium : quia omnes, seclusis connotatis, vnicus sunt, & indiuisus conceptus; ideo ne isto quidem modo defendi potest in eorum sententiâ aliqua esse prædicata transcendentia præ aliis. Adde per istud genus transcendentiæ potius dicendum esse vnum connotatum transcendere physicè alia ex quibus infertur, quàm vnam formalitatem transcendere metaphysicè alias, quæ in ordine ad talia connotata constitui dicuntur.

411 Ex quibus omnibus concluditur, semel sublatis præcisionibus obiectiuis, omnem omninò transcendentiam prædicatorum metaphysicam è medio tolli, vt vel inuitus fortasse fassus est Arriaga.

Propositio 13.

412 Etiam suppositâ nostrâ, & communi præcisionum obiectiuarum sententiâ, impossibile est, quod aliquod prædicatum transcendat omnes eiusdem entis formalitates per metaphysicam inclusionem.

In hanc propositionem conueniunt omnes Scotistæ & reliqui qui absolutè negant transcendentiam entis, aliorumque huiusmodi prædicatorum, loquuntur enim de transcendentiâ per metaphysicam inclusionem, vt iam *proposit.* 11. notaui. Probatur autem primò : quia si potentia ad exigendum, e. g. transcenderet per metaphysicam inclusionem omnes formalitates hominis; rationalitas esset conceptus per rationem nostram compositus ex potentiâ existendi, & ex aliâ quâpiam formalitate, quæ quidem non posset non esse adæquatè condistincta à potentiâ existendi, & eam excludens à se, vtpotè pars cum illâ componens totum : omnis quippè pars cum aliâ componens totum necessariò excludit illam à se, vt est notissimum. Quo fieret, vt potentia existendi in illâ hominis formalitate non includeretur formaliter, & aliàs includeretur, cum supponatur includi in omnibus, quæ est contradictio. Quod si dicatur in illâ etiam includi; idem argumentum conficiam, donec sistamus in aliquâ, in quâ non includatur : nam hîc progressio infinita locum non habet, cùm nos neutiquam possimus simul concipere infinitas formalitates actu inter se distinctas, quarum aliæ in aliis citra finem actualiter concipiantur inclusæ, vt constat.

413 Dices confusè bene posse concipi à nobis eam infinitam formalitatum inclusarum, & includentium progressionem, vti in continuo in infinitum diuisibile similem partium physicarum progressionem confusè concipimus, etsi concipere nequeamus expresè. Sed primùm caue æquiuocationem : nam strictè, & propriè loquendo aliud est cognitionem esse confusam; aliud esse obscuram. Cognitio cõfusa est, quâ cognoscũtur plura, non tamen vt plura, sed per modum vnius, quo pacto nos sub vno conceptu vniuersali cognoscimus confusè plura inferiora contenta sub illo, & hæc opponitur cognitioni distinctæ tangenti plura, vt plura, & inter se distincta, Vtraque autem harum cognitionum aut clara, aut obscura esse potest : Nam cognitio obscura est, quæ opponitur claræ, tangítque obiectum suum, sine illud sit vnum, siue multiplex, veluti sub luce malignâ, id est, obscurè : Cùm tamen clara, veluti sub perspicuâ luce illud attingat, id est, clarè. Vnde patet discrimen cognitionis confusæ, & distinctæ ex parte obiecti se habere, cùm tamen cognitio obscura, & clara ex modo solùm tendendi discriminentur. Hinc dico cognitione distinctâ, siue ea clara sit, siue obscura, dumtaxat posse nos concipere simul certum, limitatumque numerum conceptuum obiectiuorum. Nam cùm intellectus noster cuncta cognoscat per phantasmata sensibilia habentia aliquam quantitatem, quæ minor minima sensibili esse non potest, in eisque apprehendendis phantasiam sequatur, certam dumtaxat, limitatamque quantitatem obiecti aut continuam, aut ex continuâ, & discreta coalescentem, & consequenter certam, limitatamque multitudinem conceptuum obiectiuorum potest simul suâ apptehensione complecti; adeo vt si aliquid amplius velit concipere, tantumdem ex præconceptis relinquere debeat, vt experientiâ constat, & fusius demonstrauimus *suprà disp. 1. q. 2. & 3.* Tantùm abest vt multitudinem infinitam conceptuum obiectiuorum simul possimus concipere cognitione distinctâ, siue ea clara sit, siue obscura. Ex quo patet neque in aliquo ente infinitas formalitates, neque in continuo diuisibili sine fine infinitas partes posse nos simul distinctè, & per modum plurium concipere, sed necessariò eas finitas, imò, & paucas esse debere. Et quoniam formalitates in ente plures non sunt, quàm, quæ à nobis actu concipiuntur distinctæ, quia earum distinctio, & pluralitas à nostrâ dumtaxat nascitur cognitione, ideo licet demus cognosci à nobis in continuo prædicto infinitas partes confusè, dum paucas quasdam dumtaxat distinctè cognoscimus, eo quod talis partium infinitudo, vt ponimus, datur à parte rei, tenditque intellectus ad cognoscendum quidquid ibi est realiter; dum tamen cognoscimus in quouis ente aliquas formalitates distinctè, nullas alias, nedum infinitas dici possumus cognoscere confusè : nisi fortasse eas, quas prius cognitas distinctè postmodum sub vno conceptu secundario adunamus, vti adunare solemus formalitates generis, & differentiæ sub vno conceptu definiti : quo iure sub conceptu definiti dicuntur complecti confusè, quæ per definitionem attinguntur distinctæ, iuxta doctrinam latiùs traditam *supra disp. 13. q. 9.*

Ex quibus liquet progressionem actu infinitam 414
formalitatum inclusarum, & includentium neque confusè, neque distinctè, neque obscurè, neque clarè posse concipi à nobis, & consequenter illam omnimodis impossibilem esse; sistendumque necessariò esse subinde in aliquibus formalitatibus, quæ non includant in se formaliter eam, quæ dicitur omnes transcendere, quales sunt vltimæ differentiæ; atque adeo transcendentiam metaphysicam per inclusionem actualem vsque ad vltimas differentias nequaquam fieri, provt opinati sunt Aduersarij. Adde nec fieri posse per inclusionem fundamentalem, præbentibus scilicet fundamentum ipsis vltimis differentiis, vt nos in eis formalitatem transcendentem concipiamus inclusam partientes videlicet illas in duas formalitates, cùm an-

teà essent penitus indiuisæ: quoniam vltimæ differentiæ dumtaxat possunt fundamentum præbere, vt nos iudicemus de illis formalitatem transcendentem, nequimus autem iudicare supposito modo naturali, quem iudicandi habemus, nisi attribuendo eam ipsis per modum cuiusdam actus ab eisdem adæquatè distincti. Quo fit, vt transcendentia talis formalitatis necessariò per adiectionem metaphysicam fiat, vt *propos.* 11. statutum est.

415 Secundò probatur propositio, supposito quod potentia ad existendum e.g. in rationalitate includatur, vt censent Aduersarij. Aut præter totam potentiam existendi repertam in rationalitate restat aliquid insuper in ipsâ rationalitate formaliter, aut nihil prorsus restat? Si nihil: ergo potentia existendi non magis includitur in rationalitate, quàm in se ipsâ, potentiaque existendi, & rationalitas idem omninò conceptus obiectiuus est synonymè significatus per ista nomina: quo nihil absurdius, neque remotius ab Aduersariorum sententiâ. Si verò præter totam potentiam existendi restat in rationalitate aliquid, id quidem nequit in se includere potentiam existendi: quia aliàs, præter totam potentiam existendi, restaret potentia existendi, quod est implicatorium, vt patet.

416 Tertiò pone hominem per cognitionem præcisiuam cognoscere omnem omninò potentiam existendi imbibitam in rationalitate, & nihil ampliùs, quod in opinione præscindentium obiectiuè, in quâ procedimus, manifestè est possibile. Quo posito, rogo. Aut talis homo ignorat aliquid de rationalitate, aut nihil? Si nihil: ergo rationalitas formaliter amplius non est, quam potentia existendi, quod & absurdum est, vt patet, & omnem inclusionem formalitatis transcendentis è medio tollit, vt etiam pater. Si aliquid; in eo vtique nequit includi aliqua potentia existendi: Fieret enim vt aliqua potentia existendi in rationalitate imbibita ignoraretur, seu non cognosceretur à tali homine: quo tempore cognoscitur omnis, quod est contradictio.

417 Quartò probatur propositio: quia si potentia existendi includitur in rationalitate non potest non distingui ab illâ inadæquatâ distinctione tanquam inclusum ab includente: sed quoties aliquid ab ab alio inadæquatè distinguitur tanquam inclusum ab includente, necesse est vt habeat in illo aliquid, à quo adæquatè distinguatur, & in quo subinde non includatur: igitur si potentia existendi includitur in rationalitate, necesse est, vt sit ibidem aliquid non claudens potentiam existendi. Quo cessat eius transcendentia per inclusionem vsque ad vltimas differentias, provt ab Aduersariis adstruitur. Cætera patent. Minor probatur: quoniam distingui inadæquatè inclusum ab includente nihil est aliud, quàm esse in includente aliquid adæquatè identificatum cum incluso, & aliquid adæquatè ab illo distinctum, vt satis ex se est notum. Pone ergo omnem omninò potentiam existendi in rationalitate inclusam esse A, & residuum ipsius rationalitatis esse B, eritque coniunctum A B inadæquatè distinctum ab A: quia habet ipsum A, quod secum adæquatè est idem, & B, quod est adæquatè distinctum ab A, atque adeo nihil illius habens inclusum in se.

418 Quintò probatur propositio argumentis omnibus, quibus *disp.* 13. *quæst.* 10. monstraui formalitates transcendentes mutuò præscindi obiectiuè per intellectum nostrum ab illis, quas dicuntur transcendere. Quod fieri non posset si transcenderent per inclusionem, sicuti censent Aduersarij, vt est notum. Imò verò, quia præcisio non mutua formalitatum omninò impossibilis est, vt ibi monstraui, inde conuincitur transcendentiam metaphysicam per inclusionem omnino implicatoriam esse: quia ex vnà parte sine ali quâ præcisione formalitatum stare non potest, vt patet. Cùm certum sit non posse includi in alio id, quod illud non componit simul cum alterâ parte à se distinctâ, siue præcisâ: ex aliâ verò parte nulla queat formalitatum præcisio siue mutua, siue non mutua in tali transcendentiâ inueniri. Quo iure P. Vasquez omnem transcendentiam conceptus obiectiui entis (puta per inclusionem) negauit, admittens dumtaxat transcendentiam solius nominis, & cum eo alij, vt videbimus *q. seq.*

Obiici tamen potest, & solet contrà nostram 419
propositionem. Rationalitas, e.g. vt condistincta ab animali non est nihil: ergo est aliquid: ergo est ens formaliter. Resp. esse quidem ens formaliter, non tamen per formam entis in se inclusam; sed sibi adiectam metaphysicè. Concretum enim *ens* ex potentiâ ad existendum tanquam ex formâ, & ex subiecto talis potentiæ coalescit, quod in proposito est rationalitas. Quod concretum subinde adiectiuè vsurpatum in sensu formali verificatur de rationalitate, vt vniuersè omne concretum adiectiuum, seu metaphysicum, seu physicum in sensu formali verificatur de subiecto, cui conuenit, iuxta doctrinam vniuersalem datam *disp.* 2. *q.* 4.

Sed replicabis. Rationalitas vt condistincta formaliter à potentiâ existendi sibi adiecta non est nihil: ergo est aliquid: ergo est ens, non adiectiuè, sed substantiuè, & intrinsecè: ergo per rationem entis intrinsecè in se inclusam. Respondeo rationalitatem, substantiuè loquendo, dumtaxat esse potentiam ratiocinandi, quæ formaliter conceptus quidam obiectiuus est simplex, de quo (sicut & de aliis huiusmodi) nihil potest prædicari in sensu formali essentialiter præter ipsum de ipsomet, vt si dicas *rationalitas est rationalitas*, aut quid æquiualens; quidquid enim aliud prædicaueris, accidentaliter prædicetur de illo, atque adeo adiectiuè necesse est, iuxta doctrinam vniuersalem etiam datam *disp.* 2. *q.* 4. *& sæpe alibi.* Itaque esti sit verum absolutè loquendo rationalitatem sub quâvis præcisione acceptam ex parte subiecti, esse formaliter ens, verum, bonum, distinctum à reliquis, &c, sumptis (vt absolutè iuxta nostrum communem modum concipiendi sumuntur) his prædicatis accidentaliter, siue adiectiuè metaphysicè: loquendo tamen substantiuè, solùm erit verum in sensu formali rationalitatem esse rationalitatem, esse essentiam, esse aliquid, esse ens fundamentale, &c. sumptis nominibus *essentia, aliquid, ens fundamentale, &c.* vti sumi solent æquiuocè pro quouis conceptu obiectiuo non ficto, & consequenter impræsentiarum synonymè cum his nominibus *rationalitas, & potentia ratiocinandi.* Vide ad rem plura *loco citato.* 420

Constat itaque ex dictis in totâ hâc quæstione quot modis dentur tum in Deo, tum in creatis prædicabilia, seu prædicata transcendentia. Quo pacto illa à non transcendentibus sint discernenda, & quot sint transcendentiæ genera possibilia. 421

QVÆST

QVÆSTIO XXI.

Vtrum entis, aliorúmque prædicabilium transcendentium conceptus aliquis obiectiuè vnus, atque communis multis detur?

422 NEgant Caietanus *opusc. de ente & essen. cap. 1. quæst. 2. & tractat. de nomin. analog. cap. 5. & 6.* Pereir. *lib. 2. Physicæ, cap. 2.* Fonsec. *lib. 4. Metaph. cap. 2. q. 2.* Vasq. *1. part. disp. 22. cap. 5. & disp. 114. cap. 2. & disputat. 121. cap. 2.* Capreol. Ferrar. Deza Hispal. Soncin Fland. quos refert, & sequitur Rub. *in Log. tractat. de Analog. num. 38. & sequentibus.* Itaque isti Doctores nomen dumtaxat entis, aliorumque huiusmodi prædicatorum censent esse vnum, & multis commune, non item conceptum obiectiuum per nomen ipsum significatum. Oppositam tamen sententiam tenent Scot. *in 1. dist. 3. q. 1. & 3. & dist. 8. q. 1. & in 2. dist. 3. q. 2.* & cum eo omnes Scotistæ, Iauel. Sot. & alij, quos refert, & sequitur Soar. *disp. 2. Metaph. sect. 2.* Petr. Hurtad. *disputat. 9. Log. sect. 4. & disputat. 2. Metaph. sect. 3.* Arriag. *disputat. 11. Logicæ. sect. 1.* Ouied. *controu. 1. Metaphysicæ, punct. 5.* & alij Recentiores communiter. Ego imprimis agam de ente, de quo specialiter plerique, dicturus postmodum nonnihil de cæteris prædicabilibus transcendentibus.

423 Supponendum tamen est primò solùm esse modo sermonem de nomine *ens* provt significat ens reale; nam provt ad ens rationis significandum etiam extenditur, dicemus posteà.

424 Secundo supponendum est *ens* duobus imprimis modis, & valde æquiuocè, vt dicemus infra, vsurpari: primò pro existente; secundò pro essente quidpiam, vt ita loquar. Est enim participium verbi *esse*, quod modò actum existendi, modò actum essendi quidpiam, siue identitatem significat etiam æquiuocè. Petrum enim esse in rerum naturâ est Petrum existere: Petrum verò esse rationalem est Petrum identificari cum rationali. Quocirca verbum *esse*, provt significat actum essendi, qui est identitas, dicitur verbum substantiuum, adiectiuum autem sicut & cætera verba, provt significat actum essendi, qui est existentia, eo quod identitas pertinet ad substantiam, siue ad essentiam rei: cæteri autem actus significati per alia verba non item, vt pluribus *suprà disput. 9. quæst. 1. & 2.* explicuimus. Et quoniam omnem actum secundum non potest non comitari actus primus, qui est potentia ad actum secundum, factum est vt *ens* non solùm pro existente, sed etiam pro potente existere vsurpetur, nec solùm pro essente quidpiã, sed etiam pro potente esse quidpiam.

425 Tertiò supponendum est *ens* pro essente quidpiam bifariam rursus posse vsurpari. Primò pro essente quidpiam essentiale, qualis est homo, provt subest actui essendi, quo dicitur *homo est rationalis.* Secundò pro essente quidpiam accidentale, qualis est homo, provt subest actui essendi, quo dicitur *homo est albus.* Ex quibus primum ens per se, secundum verò ens per accidens appellatur ab Aristotele *locis infrà citandis.* De quo etiam plura sunt dicta *loco citato.* His positis sit

Propositio 1.

426 Nomen *ens* sumptum tam pro existente, quàm pro potente existere conceptum obiectiuum significat obiectiuè vnum, & omnibus entibus commune.

Probatur primò ab experientiâ. Audito enim nomine *ens* in significatione propositâ haud dubiè experimur conceptum vnum per ipsum significatum, non plures nostræ menti obuersari. Ergo.

Secundò certum est nomen *ens* sumptum 427
in sensu dicto vniuersale esse, siquidem de pluribus dici potest: Igitur significat plura: sed non significat plura concepta vt plura, igitur significat plura concepta vt vnum: non enim datur medium, quod est significare vnum conceptum obiectiuum communem pluribus. Quòd autem non significat plura concepta vt plura probatur: quia quoties nomen vniuersale significat plura vt plura, & inter se diuersa, vti euenit in æquiuocis, eo audito, non statim in eius significato quiescimus, donec sciamus, quo sensu vsurpatur, siue pro quo suorum significatorum accipitur. At audito nomine *ens* in communissimâ significatione, de quâ tractamus, statim in eius significato quiescimus, vt constat: Igitur nomen *ens* sic sumptum non habet plura immediata significata, sed vnum, quod est significare illud plura, de quibus dicitur, non quatenus concepta vt plura, sed quatenus concepta vt vnum.

Tertiò conceptui obiectiuo significato per no- 428
men *ens* in significatione prædictâ vnicus dumtaxat correspondet in mente nostrâ conceptus formalis, siue vnica cognitio: ergo conceptus ipse obiectiuus vnum quid obiectiuè est. Consequentia est bona. Nam vt ex doctrinâ sancti Thomæ ostendi. *suprà disp. 2. q. 3. conf. 2* per vnicam cognitionem non possunt à nobis pro hoc statu cognosci plura vt plura, sed quidquid per vnicam cognitionem à nobis concipitur, nobis appareat vnum necesse est. Antecedens autem imprimis traditur, & latè probatur ab Auctoribus nostræ sententiæ, provt apud Soar. & apud Petrum Hurtadum videre est. Deinde breuiter probari potest primò ab experientiâ. Non enim plures cognitiones, sed vnam haud dubiè experimur, cùm audito nomine *ens* eius significatum modo dicto concipimus. Secundò, quia vni voci in singulari, qualis est *ens*, vna cognitio respondet in mente nostrâ, quando ea ad suum obiectum significandum in actu secundo vsurpatur, vti vsurpatur nomen *ens* in significatione præfatâ. Ob id enim quando vox est æquiuoca, atque adeo plura diuersa significans veluti in actu primo, conceptum determinatum de eius obiecto non formamus, quoysque scimus pro quo in actu secundo significando ea vsurpatur. Et sanè si vni voci, provt iam iam significanti in actu secundo, plures conceptus tum formales, tum obiectiui in mente nostrâ corresponderent: quid opus esset ad significandos plures pluralitate vocum, quas ad id muneris adhibemus? Nec obstat sæpè nos ex vnâ voce audita ad plura cognoscenda per plures cognitiones moueri. Inde enim id nascitur, quod vnum vnicè per talem vocem significatum cætera fert aliquo modo secum annexa.

Quintò, & potissimè probatur propositio à 429
priori; quia ratio entis per nomen *ens* sumptum, vt diximus, significata manifestè à nobis præscinditur ab specialibus rationibus rerum, de quibus *ens* dicitur; Siquidem passim concipimus aliquid sub ratione entis, imò iudicamus, & scimus illud ens esse, ignorantes penitus, an illud sit substantia, vel accidens, vel aliud quippiam specialius. Imò huiusmodi præcisionem entis, sicut & alio

aliorum transcendentium, esse obiectiuam multis monstratum est à nobis *supra disp.* 13. *quæstione* 10. Igitur nihil est, quod vetet rationem entis concipi à nobis vt vnam, & communem multis. Patet consequentia: quia vbi non est, quod impediat præcisionem alicuius rationis ab aliis, quas habent insuper res inter se diuersæ, vnde ea sumitur, nihil consequenter est, quod impediat talem rationem ab omni diuersitate exutam, adeò euadere similem, vt in vnicum conceptum obiectiuum omnibus iis rebus communem coire queat, vt ex doctrinâ generali de fundamento adunationis vniuersalium traditâ *suprà quæst.* 8. liquidum est. Ob id enim animalis conceptus est vnus, & communis homini, & bruto; quia ratio animalis per præcisionem à rationali in homine, & ab irrationali in bruto exuta ab omni diuersitate, quam homo, & brutum re ipsâ habent, adeo in vtroque euadit similis, vt in vnicum conceptum obiectiuum coire possit de factoque connaturalissimè coeat. Similiter ergo ratio entis hoc ipso, quod in substantiâ, & accidente, in aliisque omnibus rebus specialioribus, quantumuis inter se diuersis, ab aliis earum rationibus præscindi potest, ab omni earum diuersitate exuta ita potest in omnibus similis euadere, atque de facto euadit, vt in vnicum conceptum obiectiuum possit coire, atque de facto connaturalissimè coeat.

430 Et confirmari potest primò. Quoniam vel nomen *ens* sumitur pro existente actualiter, vel sumitur pro potente existere? Si priori modo sumatur, concretum est ex actu existendi, & ex subiecto eius. Si posteriori, Concretum pariter ex subiecto & ex potentiâ existendi. Quis autem dubitet actum existendi tum in abstracto, tum in concreto concipi à nobis in omnibus existentibus similem, atque adeo etiam vt vnum quid omnibus iisdem commune? Quandoquidem de eo, vt de tali loquimur, quoties eius occurrit sermo vnica scilicet definitione definientes, in plura membra diuidentes tanquam de vno quodam conceptu multis communi ratiocinantes, &c. si autem tum existentia, tum existens vt quid in omnibus existentibus simile, atque adeo etiam vt vnum eis omnibus commune concipitur, consequens est vt tum potentia existendi, tum potens existere pariter concipiatur. Siquidem potentiæ ad actus similes necunde à nobis dissimiles concipi possunt cum fundamento in rebus, sed semper concipiuntur similes, vt ex dictis à nobis *supra disputatione* 16. constat.

431 Confirmatur secundò. Ideo conceptus substantiæ est vnus, & omnibus substantiis communis quantumuis inter se diuersis, quia in ratione essendi per se vt præcisa ab aliis omnes substantiæ similes, proindeque adunabiles sunt: sed omnia itidem entia in ratione essendi in rerum naturâ, siue existendi, & consequenter etiam in ratione potentis existere vt præcisa ab aliis similia sunt, atque subinde adunabilia, ergo & conceptus entis vnus est, omnibusque entibus communis, quantumuis inter se diuersis, siue nomen *ens* pro potente existere, siue pro existente vsurpetur. Quod enim ratio entis etsi transcendens æquè ac ratio substantiæ à cæteris rationibus sit præscindibilis, atque adeo de facto præscindatur, vt in vnicum conceptum cunctis communem possit coire, plane probatum supponimus ex *disputat. illâ* 13. *quæstione* 10. *citatâ*, nec minùs planè constat insuper ex dictis *quæst. præced.* de transcendentiâ entis.

Verùm contra propositionem nostram opponunt 432
Aduersarij primò sequi ex illâ nomen *ens* prout in propositione accipitur non analogum, sed vniuocum esse comparatione omnium realium. Respondemus id non esse inconueniens, vt constabit *q. sequente.*

Secundò opponunt. Ratio entis transcendit per 433
inclusionem omnes omnium rerum formalitates vsque ad vltimas differentias: ergo non potest ab illis abstrahi, vt in vnicum conceptum obiectiuum cunctis communem coire possit. Hoc potissimùm argumento conuictus est Vazq. cum aliis sed sequendam sententiam nostræ propositioni oppositam. Et quidem semel supposità transcendentiâ entis per metaphysicam inclusionem vsque ad vltimas differentias, qualem supponebant Vazq. & alij, mihi efficax est; quia cum tali transcendentiâ non stat abstractio, siue præcisio mutua entis à differentiis, cùm pars à toto mutuò non possit abstrahi, vt constat; neque non mutua; quia ea repugnat, vt ostendi *dictâ disputatione* 13. *quæstione* 10. ex dictisque etiam *quæstione præced. proposit.* 13. liquet: Absque omni autem abstractione à differentiis nequit ratio entis exui à diuersitate, quam habet in singulis rebus, provt est necessarium, vt in vnicum conceptum cunctis communem coire possit; vt constat ex generali doctrinâ traditâ *suprà quæstione* 8. Vnde apparet eos Auctores nostræ sententiæ, qui eamdem transcendentiam entis per metaphysicam inclusionem supponunt, malè ab argumento hoc expediri. A quo tamen ego facillimè me expedio, negatâ tali transcendentiâ: censeo enim eam esse impossibilem, vti *q. præced. propos.* 12. & 13. probaui.

Tertiò opponunt aliqui Recentiores. Si daretur 434
ratio vna obiectiua entis ab omnibus entibus abstracta, daretur in creaturâ formalitas; quæ sumpta præcisè non penderet à Deo, atque etiam in Deo daretur formalitas, quæ sumpta præcisè non esset à se? talis enim esset ea ratio entis communis Deo, & creaturæ præcisè sumpta: at vtrumque est absurdum: ergo sententia, ex quâ sequitur, tenenda non est. Sed verò forma ista arguendi pariter contra omnes venit probandum non dari conceptum substantiæ communem spirituali, & corporeæ: quia daretur in Angelo aliqua formalitas, quæ sumpta præcisè non esset spiritualis, & in lapide aliqua, quæ sumpta præcisè non esset corporea, quod similem præ se fert absurditatem. Eodemque iure non dari genus relationis, neque præsentiæ, neque qualitatis, &c. commune spirituali, & corporeæ. Similiter non dari conceptum communem aut intellectus, aut voluntatis, aut scientiæ, aut amoris, aut productionis, aut generationis, aut personæ, aut bonitatis, aut veritatis, aut demum plurium prædicatorum, quæ vel citra omne dubium, vel iuxta communiorem sententiam Deo, & creaturis communia sunt. Ex quibus patet argumentum propositum contra propositionem nostram nullius roboris esse.

Respondeo igitur ad illud. Rationem entis con- 435
sideratam in statu abstractionis, siue adunationis, in quo est indifferens vt contrahatur ad Deum, & ad creaturam formaliter, seu per rationem nostram, seu in mente nostrâ obiectiuè neque habere prædicatum essendi à se, nec prædicatum essendi ab alio, quia vt sic est præcisa ab vtroque, in quo nihil absurdi cernitur, cùm tota hæc præcisio opus nostri intellectus sit; realiter enim illa ratio nihil est aliud, quam entitas Dei, & entitas creaturæ, quarum

quarum prima re ipsâ à se, secunda verò ab alio est. Semel tamen contracta dicta ratio, seu formalitas entis ad creaturam per coniunctionem cum aliquâ aliâ formalitate creatâ, & ad Deum per coniunctionem cum aliquâ aliâ formalitate diuinâ, in Deo quidem acquirit sibi prædicatum essendi à se vtpote transcendens omnem formalitatem diuinam: in creaturâ verò prædicatum essendi ab alio, vtpote transcendens itidem omnem formalitatem creatam, idque non per inclusionem, sed per adiectionem metaphysicam, qualiter solùm possunt huiusmodi prædicata, iuxta sententiam nostram transcendere. Pariterque philosophandum est de cæteris prædicatis, siue formalitatibus Deo, & creaturæ communibus, & proportione eâdem de reliquis indicatis, & aliis similibus.

436 Quartò solent nobis opponi quædam Aristotelis loca, vbi docere videtur substantiam simpliciter, & absolutè esse ens; accidens verò tantùm cum addito diminuenti, nimirum entis ens: quo indicatur substantiam, & accidens non in aliquo conceptu per nomen *ens* significato, sed solùm in ipso nomine conuenire. Verùm, quo sensu iis in locis loquatur Philosophus vidimus propositione 2.

Propositio 2.

437 Nomen *ens* immediatè sumptum pro essente quidpiam essentiale, vt ita loquar, & pro essente quidpiam accidentale, qualiter sæpè sumi solet, non significat vnum conceptum vtrique communem. Nihil tamen vetat sumi illud pro essente quidpiam cum præcisione ab iis duobus, quo pacto vnicum conceptum vtrique communem significabit. Tantumdémque venit dicendum de nomine *ens* sumpto pro potente esse quidpiam,

Prima pars propositionis inde probatur: quia actus essendi quidpiam essentiale, & actus essendi quidpiam accidentale, conceptus sunt inter se manifestè dissimiles saltem ex parte termini, atque ita nullatenus adunabiles sub vno conceptu communi, iuxta generalem doctrinam suprà statutam *q.* 8. Ergo concreta ex talibus actibus composita nequeùt non esse etiam conceptus inter se dissimiles. Et consequenter nomen *ens* provt immediatè significans talia concreta non potest non duos diuersos conceptus, non verò vnicum eis communem significare, vt ex doctrinâ etiam *ibidem* traditâ satis superque liquidum est.

438 Quod autem nomen *ens* sumi sæpè soleat in significatione prædictâ inde constat: quia Arist. *libro 5. Metaph. capite 7. & libro 7. capite 1.* diuidens ens in ens per se, & ens per accidens. ens per accidens appellat id, quod per actum essendi sibi identificat concretum aliquod accidentale, vt cùm dicimus *homo est musicus*. Ens autem per se, quod rei quiditatem præ se fert, vtpote identificans sibi per actum essendi suam essentiam, vt cùm dicimus: *homo est animal rationale*, subditque ens per se primariò & simpliciter dici ens: ens verò per accidens secundariò tantùm, & cum addito, vt ens quantum, ens quale, &c. Quo satis indicat has duas differentias entis immediatè citra vllum conceptum communem per nomen *ens* significari. Quo etiam sensu loquitur *ibi* S. Th. & sæpe *alibi*; aliique multi cum Arist. eodem sensu nomen *ens* vsurpare videntur.

439 Sed dices. Actus essendi, qui est identitas, non minùs apparet semper nobis similis, quàm actus essendi, qui est existentia: igitur non minùs ille, quàm hic, tum in abstracto, tum in concreto à nobis erit semper sub vno conceptu adunabilis, quo doctrina tradita ruit. Distinguo antecedens: actus essendi, qui est identitas non minùs apparet nobis semper similis, quàm actus essendi, qui est existentia, quoad intrinsecum suum conceptum concedo; quoad terminum extrinsecum nego, & nego consequentiam. Sat enim est, vt actus intrinsecè similes non sint adunabiles, quòd termini eorum sint dissimiles, vt *q. illâ* 8. *citatâ* probatum est. Et actus quidem essendi, qui est identitas, dissimiles terminos habet, quando identificat subiecto essentiam, & quando identificat eidem concretum quoduis accidentale, vt satis ex se est notum; cùm tamen actus essendi, qui est existentia semper concipiatur respectiuè ad eumdem terminum, nempe ad naturam rerum, in quâ vnumquodque existere dicitur, ad tempùs ve, vel aliud quidpiam, in quo concipiuntur existere quæcumque existunt.

Hinc facilè se dat probatio secundæ partis pro- 440
positionis: nam nihil est, quod vetet terminos actuum essendi, qui sunt identitates, sub aliquo conceptu ipsis communi concipi à nobis exactè similes; atque adeo adunabiles, quo casu etiam isti actus adunabiles erunt sub vno conceptu communi per nomen *ens* significabili, vt ex dictis etiam in *eâ q.* præsertim *conf.* 3. liquidum est.

Vnde etiam patet tertia propositionis pars De potentiis enim ad actus essendi prædictos eodem modo venit dicendum sub vno conceptu esse adunabiles, sicque vt vnum quid per nomen *ens* significabiles, quando actus, qui eorum sunt termini, adunabiles fuerint, ex parte namque conceptuum intrinsecorum earum nihil est dissimilitudinis tali adunationi repugnans, vt constat ex iis, quæ dicebamus *num.* 430. *sub finem.* Quando autem actus dictarum potentiarum ob terminorum suorum dissimilitudinem sub vnum conceptum vniuersalem non possunt cadere, vti euenit in casu primæ partis propositionis, neque ipsæ potentiæ sub vnum conceptum vniuersalem per nomen *ens* significabilem cadere poterunt: quia vt actus seu primi, seu secundi sub vnum conceptum vniuersalem cadant, & eorum termini, quales respectu potentiarum sunt actus secundi, sub vnum conceptum vniuersalem cadere debent, vt ex generali doctrinâ traditâ *loco citato* iam dictum est:

Propositio 3.

Nomen *ens* immediatè sumptum pro essentibus 441
speciales essentiæ, vt sic loquar, aut pro essentibus specialia concreta accidentalia, qualia sunt ens homo, ens Angelus, ens Deus, ens quantum, ens quale, ens album, &c. iis omnibus conceptum vnum entis communem significare nequit.

Constat ex dictis: quia licet actus essendi substantiuus, nimirum identitas, quæ eiusmodi concretorum entis est forma, exactè similis in omnibus concipiatur, terminus tamen eius, qui est essentia, vel concretum accidentale, quæ subiecto identificat in singulis sunt dissimilia. Quod satis iuxta dicta est, vt ea omnia sub vnum conceptum entis communem cadere nequeant,

Vnde colliges primò. *Ens* sumptum immediatè 442
pro essente quid increatum, & pro essente quid creatum conceptum vnum, & communem vtrique significare non posse: quia ens increatum, & ens creatum

ex

ex parte termini actus essendi substantiui valde sunt dissimilia. Quo sensu censendi sunt accipere *ens* quotquot docent Deo, & creaturis rationem entis communem dari non posse.

443 Secundò colliges. *Ens* sumptum immediatè pro essente quidpiam essentiale partiale, & pro essente quidpiam essentiale totale vnum conceptum vtique communem significare non posse: quia essentia partialis, & essentia totalis, quæ termini sunt actus essendi, dissimiles sunt inter se. Idémque eueniet, si sumatur *ens* immediatè pro singulis essentiis partialibus, siue partibus essentiæ in speciali, quarum vna est genus, alia differentia, alia prædicabile mixtum, alia anonymum, iuxta dicta *q.* 7. Similiterque de similibus casibus ratiocinandum est.

Propositio 4.

444 Quodlibet aliorum prædicatorum transcendentium, quæ recensuimus *quæst.* 20. conceptus quidam est obiectiuè vnus, atque communis omnibus rebus, earumque partibus seu physicis, seu metaphysicis, quas transcendere dicitur.

Quoniam ibi non de transcendentiâ nominum, sed de transcendentiâ prædicabilium obiectiuorum significatorum per nomina egimus. Impossibile autem est vt aliquod prædicabile obiectiuum transcendens sit aliquo ex modis recensitis in ea quæstione, nisi sit vnum, & commune iis omnibus, quæ transcendere dicitur, siquidem aliquod prædicatum transcendere plura subiecta aliud non est, quàm idem reperiri in singulis, siue singulis conuenire eâ ratione, quâ vnus, & idem conceptus vniuersalis, siue communis iis omnibus, quibus est communis, conuenire, siue in eis reperiri dicitur, iuxta doctrinam supra statutam *quæst.* 6. Et quidem sicut ad transcendentiam nominis vnitas nominis requiritur, vt est notissimum, ita ad transcendentiam prædicati obiectiui significati per nomen, vnitas ipsius prædicati requiratur necesse est. Quoties igitur aliquod prædicatum obiectiuum aliquo genere transcendentiæ transcendens adstruitur, non potest non illud pariter vnum & commune pluribus adstrui. Quodlibet ergo prædicatum obiectiuum transcendens ex recensitis dictâ *q.* 20. hoc ipso, quod aliquomodo transcendens sit, iuxta *ibi* dicta, non potest non esse obiectiuè vnum, atque commune omnibus rebus, & earum partibus, quas transcendere dicitur, vt propositio nostra fert.

445 Restabat modò quædam consectaria ex dictis in *hâc quæstione* colligere, ea tamen magis commodè colligentur post resolutionem sequentis.

QVÆSTIO XXII.

Vtrum ens, & alia transcendentia vniuoca sint, aut analoga comparatione eorum, quæ dicuntur transcendere?

446 Esse analoga, & non vniuoca censent, quotquot illis negant conceptum obiectiuum communem, quos *quæst. præced.* citauimus. Ex aliis verò, qui talem conceptum concedunt, pariter censent esse analoga, & non vniuoca. Soar. *disp.* 28. *Metaphysicæ, sect.* 3. loquens de ente provt communi Deo, & creaturis, & *disp.* 32. *sect.* 2. loquens de ente provt communi substantiæ, & accidenti. Estque sententia communis inter Thomistas, quam etiam tenent Petrus Hurtadus *disp.* 9. *Logicæ, sect.* 3. & alij. Cæterum ens, & cætera huiusmodi prædicata vniuoca esse comparatione eorum omnium, quibus conueniunt, sententia est etiam satis communis inter Nominales, & Scotistas. Eam tenent Ocham *in* 1. *dist.* 2. *q.* 4. Gabriel. *ibidem.* Gregor. *q.* 8. Scotus *in* 1. *dist.* 3. *q.* 2. & 3. & *in* 3. *dist.* 8. *q.* 2. Lichet. & Tartaretus *ibidem.* Anton. Andræ. 4. *Metaphysicæ, q.* 1. Trombet. *q.* 2. Rada *controu.* 21. Phil. Faber *Theorem.* 95. Merine. *in Logica, cap.* 1. *categ. disput.* 2. *quæst.* 3. & alij tum Nominales, tum Scotistæ. Quibus accedunt Arriag. *disp.* 11. *Logicæ, sect.* 2. & *sequentibus.* Ouied. *contr.* 1. *Metaphysicæ, punct.* 8. & alij multi Recentiores. Agunt autem omnes isti Auctores de ente provt communi omnibus entibus realibus. Tantumdémque proinde censendi sunt velle de cæteris huiusmodi prædicatis.

Pro resolutione huius quæstionis duas neces- 447
se est præmittere hypotheses ad explicandum quænam æquiuoca, quænam vniuoca, & quænam analoga dicantur.

Hypothesis 1.

Æquiuoca dicuntur ea quorum nomen solùm com- 448
mune est; ratio verò substantiæ nomini accommoda-ta diuersa. Vniuoca ea dicuntur, quorum & nomen commune est, & ratio substantiæ nomini accommodata eadem est. Denominatiua ea dicuntur, quæ ab aliquo nominis appellationem habent, solo differentia casu.

Verba sunt Aristoteli *in lib. Prædicam.* 1. *part.* quam de Anteprædicamentis vocant *cap.* 1. Circa quæ notandum est primò ex Ammonio, Simplicio, Boetio, & aliis, quadrifariam posse se habere aliqua duo penes nomen, & rationem obiectiuam per nomen significatam: aut enim ea conueniunt nomine, & ratione, & dicuntur synonyma, seu vniuoca; aut vtroque differunt, & dicuntur etheronyma, seu diuersiuoca; aut nomine conueniunt, & ratione discrepant, & appellantur homonyma, seu æquiuoca; aut denique ratio vtriusque est eadem, nomina autem plura, vocanturque Polyonyma, seu multiuoca, quamuis hæc (vt notat Simplicius, & vsus communis ostendit) synonyma appellari soleant. Ex quibus primum tantùm, & tertium genus definit Arist. *hoc loco.*

Secundò notandum est æquiuoca, vniuoca, & de- 449
nominatiua tam dici de nominibus significantibus, quàm de rebus, siue obiectis significatis, distinctionis tamen gratiâ, nomina dici solent æquiuoca æquiuocantia, vniuoca vniuocantia, & denominatiua denominantia. Res verò, siue obiecta per talia nomina significata; æquiuoca æquiuocata, vniuoca vniuocata, & denominatiua denominata. Pariterque loquendum venit de analogis; quæ pariter etiam dicuntur tum de nominibus, tum de rebus per nomina significatis. Aristoteles autem in præsenti æquiuoca æquiuocata, & vniuoca vniuocata definit, vt ex ipsis verbis patet; denominatiuaque itidem denominata definire censendus est, quidquid nonnulli contradicant tum quia aliàs inconsequenter procederet. Tum quia obiecta denominata sunt haud dubiè, de quibus dicit sumere appellationem nominis ab aliquo, à quo, quod ad nomen ipsum attinet, solo casu differunt.

Tertiò

450 Tertiò notandum est non solùm nomen strictè sumptum, sed verbum item, & participium, & alia vocabula posse esse æquiuoca, aut vniuoca, aut etiam analoga. Quocirca in definitionibus datis *nomen* latè sumitur pro vocabulo. Tametsi denominatiua solùm possint esse nomina, aut participia: quia eorum obiectum est concretum ex subiecto, & formâ, à quâ sumit denominationem, quod per solum nomen, aut participium significabile est.

451 Quartò notandum est vocabula significare res non prout in se sunt, sed prout à nobis concipiuntur, siue prout sunt in mente nostrâ obiectiuè: assumimus enim illa ad notificandum aliis, quod à nobis conceptum est. Vnde fit tot nos vocabulis vti solere ad eamdem rem significandam, quot de eâ formamus conceptus obiectiuè diuersos; & vice versâ, plures res per vnum vocabulum solere à nobis significari, quando illæ omnes in mentem nostram sub vnum cadunt conceptum obiectiuum. Tametsi etiam soleat contingere, vt & plures conceptus obiectiuè diuersi, siue eiusdem rei siue plurium per vnum à nobis vocabulum soleant significari, & per vocabula etiam plura vnus, & idem obiectiuus conceptus. Qui iidem quatuor casus sunt, quos ex Ammonio, Boetio, & aliis *notat.* 1. retulimus.

452 Igitur æquiuoca dicuntur ea iuxta Arist. quæ cùm in mente nostrâ obiectiuè diuersa sint, seu dissimilia, per vnum nihilominus vocabulum significanda veniunt quoad ipsos conceptus obiectiuos dissimiles, quos in mente nostrâ fortiuntur. Id enim ipsum est eorum solum nomen, id est, vocabulum esse commune, & rationem substantiæ nomini accommodatam, id est, rationem obiectiuæ essentiæ, siue essentiam obiectiuam, ad quam significandam nomen assumitur, esse diuersam. Vniuoca autem dicuntur iuxta eumdem Philosophum, quæ & adunantur in mente nostrâ sub vno conceptu communi, & per vnum vocabulum quoad talem conceptum significanda veniunt. Hoc enim est eorum nomen, id est, vocabulum esse commune, & rationem substantiæ nemini accommodatam, id est, essentiam obiectiuam significatam per tale nomen esse eamdem.

453 Ex quo patet primò vocabulum æquiuocum respondens obiectis æquiuocis definitis ab Arist. aliud esse, quod ita plures diuersos conceptus obiectiuos significat quasi in actu primo, vt modò pro vno, modò pro alio significando in actu secundo vsurpatur; quale est nomen *Gallus*, quod modò ad auem significandam, modò ad significandum hominem natione Francum vsurpatur, & alia huiusmodi. Ad æquiuocationem enim vocabuli non satis est significare plura quâtumuis diuersa, si ita in actu primo omnia illa significet, vt & in actu secundo pro omnibus illis significandis simul sumatur. Vt sic enim significat illa per modum vnius, atque adeo vniuocè, cuiusmodi sunt nomina ista *binarium, quaternarium, multitudo, numerus*, & similia.

454 Secundò patet vocabulum vniuocum respondens obiectis vniuocis ab Arist. definitis illud esse, quod ita significat vnum conceptum obiectiuum multis communem, vt ad ipsum significandum sumatur, semper, siue ille consideretur in statu abstractionis adunatus, quo pactomultis communis est, siue in statu contractionis distributus iam, & contractus ad ipsa multa, semper tamen in illis, aut idem logicè, aut purè, & exactè similis iuxta doctrinâ de conceptu vniuersali traditâ *supr. q.* 4 & 6. Tale est nomen *animal*, quod & de animali in cõmuni, & de animali reperto in homine, & de animali reperto in leone, de cæterisque animalibus, quà talibus vniuocè dicitur. Cæterùm præter vocabula vniuoca multis communia, quæcumque vocabula significant vnicum conceptum obiectiuum quantumuis singulare, & non communem pluribus, vniuoca dicenda sunt, hoc ipso, quod vnum conceptum obiectiuum significant, & non plures diuersos, quod enim talis conceptus in vnicâ re dumtaxat reperiatur, aut pluribus communis sit, ad rationem vocabuli vniuoci nihil interesse videtur.

455 Iam verò denominatiua dicuntur ab Arist. concreta adiectiua, quorum nomina suam originem, suamve ethymologiam trahunt à nominibus formarum eorumdem concretorum ab illisque solo casu, siue cadentiâ, hoc est, quoad vltimas syllabas differunt, quæ formæ propterea formæ denominantes vocari solent. Sic concretum, atque etiam nomen adiectiuum *Grammaticus* denominatiuum est à *Grammaticâ*, *album* ab *albedine* paritérque similia. Hinc tamen iam vniuersaliter vsu introductum est, vt subiectum cuiusuis omnino concreti adiectiui à formâ ipsius concreti denominati dicatur, atque adeo etiam à fundamentis, quęcumque illa sint, vnde nostro modo concipiendi desumitur, siue concipitur talis forma, siue per modum actus significabilis per verbum, siue aliter concipiatur, ipsaque seu forma, seu fundamenta formæ denominare dicuntur ipsum subiectum; quin imò omne prædicatum accidentale adiiciens aliquid subiecto iuxta diuisionem factam prædicatorum accidentalium, & essentialiũ *supr. q.* 7. denominatio dicitur conueniens, aut attributa subiecto, siue illud per modũ concreti adiectiui verbo substantiuo *esse* interpositio de tali subiecto prædicetur, siue per modum actus significati per quoduis aliud verbum. Et hęc quidẽ, quantumuis sint inter se diuersa nomina obiecti prout denominati, ipsiusve denominationis, & formæ, aut fundamentorum denominantium. Vnde rursus efficitur vt denominatio eadem subeat diuisiones, quas prædicatum accidentale subijt, iuxta dicta loco citato. Quocirca alia dicitur denominatio extrinseca, alia semiextrinseca, alia intrinseca, alia physica, alia metaphysica, &c. Sic à contractu matrimonij præterito dicitur denominari vir *maritus*, & fœmina *vxor*, ipsique conceptus mariti, & vxoris dicũtur denominationes conuenientes prima viro, secunda fœminæ. Sic ab actu odij Dei cõcepto ab homine cum libertate dicitur denominari homo ipse *peccator*, siue *peccans*, siue *peccare*, aut *peccauisse*: ipsique conceptus, seu prædicata significata per hæc nomina *peccator, peccans, peccat*, aut *peccauit*, dicuntur denominationes tali homini conuenientes; & in cæteris pariter.

456 Disputant autem hîc non pauci, vtrum denominatiua, quæ Arist. definiuit, æquiuoca sint, aut vniuoca, aut medium quid inter illa extrema: & nonnulli quidem esse ea vniuoca asseuerant. Pleriq; verò, è quibus sunt Tolet. Conimb. & Rub. cum aliis *ad cap. citatum Arist.* cẽsent ea neque esse vniuoca, neque æquiuoca, sed quasi medium inter illa: quia alioquin, inquiunt, non adiunxisset ea Arist. vniuocis, & æquiuocis in eodem capite vt membrum diuersum ab illis. Ego cẽseo denominatiuorum alia quidem vniuoca, & alia æquiuoca dari posse, atque de facto etiam dari. Quo iure Arist. ea vniuocis, & equiuocis iunxit. Quę enim pertinent ad classem prædicabilium accidentalium, cum iure inter vniuersalia recenseantur tanquam propriæ species vniuersalis in communi, abs iure à classe

vniuocorum remouentur, cum omne vniuersale eo ipso secundum omnes sit vniuocum. Præterquam quod aptissimè conuenit illis definitio vniuocorum tradita ab Arist. Æquiuoca autem ea omnia denominatiua erunt, quæ nominis sui appellationem habuerint ab aliquo vocabulo æquiuoco: qualia sunt *iustus* à *iustitiâ*, *iniustus* ab *iniustitiâ*, & similia. *Iustitia* enim æquiuocè sumitur modò pro virtute speciali iustitiæ, modò pro sanctitate; pariterque *iniustitia* modò pro peccato speciali, modò pro quouis generatim. Atque adeo etiam sub denominatiuum *iustus* æquiuocè veniunt modò sanctus, modò seruans vnicuique ius suum; pariter sub *iniustus* modò lædens ius alienum, modò peccator.

Hypothesis 2.

457 Analogia, quæ medium locum inter æquiuoca, & vniuoca communiter habere dicuntur, solum nomen commune habent, conceptum verò obiectiuum per nomen significatum non item.

Pro intelligentiâ huius hypothesis notandum est primò analogiam propriè sumptam similitudinem habitudinum binorum extremorum inter se dissimilium esse; ita quidem vt quando vnum se habet ad vnum, sicut aliud ad aliud, tunc inter illa bina extrema analogia reperiri dicatur, quantumuis ea inter se dissimilia sint. Quocirca Mathematicorum proportionalitas, quæ similitudo est proportionum binarum quantitatum plerumque inter se dissimilium, analogia græcè dicitur. Talis est quæ reperitur inter proportiones horum binorum numerorum 8. 4. & 6. 3. Nam sicut se habet 8 ad 4. ita se habet 6 ad 3. nempe 8 duplam proportionem habet cum 4. similiterque 6 cum 3. tametsi numeri ipsi omnes inter se sint dissimiles; de quo plura videri possunt à nobis *suo loco* dicenda; vbi de quantitate. Hinc fit similitudinem habitudinum binorum extremorum inter se dissimilium, in quâ consistit analogia, non exactam, & puram (qualis requiritur ad adunanda per rationem sub vno conceptu vniuersali extrema similia, iuxta doctrinam suprà statutam *quæstione octaua*,) sed temperatam, mixtamque cum aliquâ dissimilitudine esse, iuxta dicta ibidem. Quippe habitudines extremorum inter se dissimilium, quæ ab ipsis extremis, aut ab aliquibus eorum realiter distinctæ non sunt, eo ipso non possunt realiter exactè, & purè similes esse. Tametsi per rationem nostram interdum mediâ abstractione seu præcisione ab omni dissimilitudine exutæ exactè, & purè similes in mente nostrâ obiectiuè soleant euadere, vti in proportionalitatibus mathematicis euenit. Eo tamen casu non tam analogiam, quàm vnitatem specificam dicuntur habere inter se. Analogia enim non in quâuis similitudine habitudinum binorum extremorum consistit, sed solùm in temperatâ, mixtâque cum aliquâ dissimilitudine. Vnde rursus effectum est, vt nomen *analogia* non tantùm pro similitudine habitudinum binorum extremorum, sed etiam pro similitudine quorumuis extremorum simplicium accipi soleat, dummodò talis similitudo non pura, & exacta, sed temperata, & mixta cum aliquâ dissimilitudine sit.

458 Secundò notandum est. Ab interpretibus Aristotelis, ab aliisque Logicis communiter multifariam diuidi æquiuoca. Primò in æquiuoca à casu, siue à fortunâ, & in æquiuoca à consilio. Æquiuoca à casu dicuntur, quibus vocabulum æquiuocum casui, & fortuitò impositum est, nullâ eorum consideratione habitâ, nullâque eorum habitudine præbente fundamentum, aut ansam. Hoc pacto sunt æquiuoca homo Francus, & auis prout significata nomine *Gallus*. Æquiuoca verò à consilio appellantur, quibus ex industriâ ob motiuum aliquod se habens ex parte rerum vocabulum æquiuocum est impositum. Hæc ab aliquibus vniuersaliter appellantur analoga. Ab aliis tamen iterum diuiduntur in purè æquiuoca, & analoga. Appellantur purè æquiuoca, quando motiuum imponendi eis idem vocabulum aliunde quàm ab ipsis desumitur, analoga verò quando ab ipsis. Si quis enim, vel in memoriam sui patris, qui vocabatur Carolus, vel sub spe patrocinij S. Caroli, Carolum iubet filium vocari, tale nomen inquiunt, purè est æquiuocum, puréque subinde æquiuoca sunt significata eius vel à memoriâ, vel ab spe. Quando verò idé vocabulum pluribus citra vniuocationem imponitur propter aliquam habitudinem inter ipsa reperta, quæcunque ea sit, analoga inquiunt, ea sunt, mediumque quoddam inter purè æquiuoca & vniuoca tenent. Quocirca Rub. *in log. tract. de analog.* & cum eo alij analoga in communi definiunt. *Quorum nomen est commune, ratio verò substantiæ nomini accommodata neque omnino diuersa, neque omnino eadem.*

Porro analoga sic latè sumpta plerique in tria di- 459
uidunt membra: nempe in analoga secundum inæqualitatem, secundum attributionem, & secundum proportionem. Siue in analoga inæqualitatis, attributionis, & proportionalitatis; pariterque consequenter diuidunt analogiam. Analogiam inæqualitatis dicuntur habere omnia genera, quatenus inæqualiter perficiuntur per differentias. Hæc tamen, inquiunt statim ferè omnes, non est propria analogia: quia non excludit vniuocationem, quam genera habent. Analogiam autem attributionis dicuntur habere illa multa, ad quorum vnum cætera aliquam habitudinem habent, eoque titulo vocabulum eius participant. Sic homo, pulsus, alimentum, pharmacum, & diæta sana dicuntur. Primò quidem homo, quòd in se sanitatem habet, secundatiò verò pulsus, quòd illam indicat; alimentum, quod illam causat; pharmacum, quòd illam restituit; diæta, quòd illam conseruat. Quoniam autem habitudines plurium ad vnum, à quo vocabulum participant, semper sunt aut effectus ad causam, aut causæ ad effectum in aliquo genere causæ. Idcirco non pauci hanc analogiam attributionis analogiam à causâ vocant, eamque per quatuor genera causarum subdiuidunt; nempe à causâ efficiente, à causâ finali, à materiali, à formali. Analogiam denique proportionalitatis eam dicunt, quam in notatione præcedente nos explicuimus. Qui verò nomine *analogia* similitudinem temperatam, seu mixtam simplicium extremorum, qualem habent homo viuus, & pictus, aliâque huiusmodi non comprehendunt, aliud membrum addunt analogiæ, quam vocant à similitudine, siue similitudinis. Sunt & alij, qui aliud præterea analogiæ membrum adiiciunt ex mixtione analogiæ attributionis, & proportionalitatis confurgens.

Tertiò notandum est Aristotelem analogiam 460
proportionalitatis dumtaxat, quæ sola propriè loquendo, analogia est, agnouisse; atque adeo ea solùm extrema vocasse analoga, quæ propter illam eodem nomine nuncupantur. Ea verò, quæ modò analoga attributionis appellant, ipsum dicta ad vnum, vel ab vno appellare, vt videre est *lib. 4. Metaph. text. 2. & lib. 5. text. 12. & lib. 7. text. 14. & 15. & l. 12 text. 19. 22. & 23. & l. 2. Post. text. 25.* &

& lib.1.Eth.cap.6. Vbi ea, quæ dicuntur ad vnum, ab iis, quæ dicuntur secundum analogiam, discriminat, videturque indicare vtraque æquiuoca quædam esse, non tamen à casu. Id, quod supponere videtur. *lib.7. Physic.cap.4.text.31* dum ait. *Equiuocationum autem aliæ nimium distant, aliæ similitudinem quamdam habent, aliæ sunt propinquæ, aut genere, aut similitudine rationis.* Et clariùs *in lib.Prædicam.cap.1.* Vbi definiens vniuoca, & æquiuoca nullâ speciali mentione, vel distinctione factâ eorum, quæ citra rationem communem eamdem nomenclaturam habent, cuncta hæc sub æquiuocis comprehendisse videtur. Quocirca non abs mente Arist. æquiuoca sumpta vniuersè diuiseris primò in à casu, & à consilio. Secundo, quæ à consilio, in æquiuoca secundum habitudinem ad vnum, & æquiuoca secundum analogiam. Tertiò, quæ secundum habitudinem ad vnum, in secundum habitudinem intrinsecam, & extrinsecam. Hęc namque membra complectuntur homonyma omnia commemorata, & explicata. Si tamen magis tibi arridet consentaneè ad diuisiones Modernorum expositas loqui, loquere iuxta beneplacitum, quia ad rem parum interest. Ego in hypothesi præsenti statuere intendo præter illa, quæ iuxta sententiam omnium vniuoca sunt, cætera quæ eodem vocabulo nuncupantur, siue ea æquiuoca, vniuersè, siue eorum quædam æquiuoca, & cætera analoga appellentur, solum vocabulum, non item rationem, siue conceptum obiectiuum significatum per illud
461 habere communem.

Quod imprimis expressè docet Arist. de iis, quæ dicuntur ad vnum, analogáque attributionis à Modernioribus appellantur *lib.7. Met.text.14.& 15. & lib.1.Ethic.cap.6.* & ferè vbicumque de eis agit, idemque exprimit de analogis propriè dictis, quæ analoga proportionalitatis dicuntur *in dicto cap. 6. lib.1.Ethic.* & supponit *lib.5. Metaph.text.12.* & tenent Caiet. Ferrar. Deza, Perei. Fons. Vaz, Rub. & alij relati *suprà q.21.* pro sententiâ negante conceptum communem entis, & aliorum transcendentium,
462 quæ analoga esse supponunt.

Deinde probatur ratione: quia conceptus obiectiuus significatus per vocabulum siue æquiuocum, siue analogum non est purè, & exactè similis in singulis analogatis. Igitur neque est adunabilis sub vno conceptu communi. Consequentia constat ex dictis *q.8.* vbi ostendimus ea dumtaxat sub vnum conceptum communem cadere posse, quæ exactè, & purè similia sunt inter se. Antecedens autem aperte imprimis ex terminis ipsis innotescet per singula quæque analogata discurrenti. Quis enim plane non videt, similitudinem repertam inter risum hominis & risum prati, inter acumen piperis, & acumen gladij, inter pedem animalis, & pedem montis, inter caput hominis, & caput libri, inter aliaque huiusmodi analogata esse temperatam, mixtamque cum dissimilitudine, non verò puram, & exactam, qualis inter duos calores, duas albedines, duos homines, aliaque eiusmodi extrema vniuoca repetiuntur? Deinde constat: quia audito nomine, quouis ex modis suprà dictis æquiuoco, aut analogo, vt sunt *sanus, militaris, acutus, suauis*, & similia non statim formamus conceptum rei significatæ, donec scimus, quo sensu à proferente accipiatur *Sanus* quippè dici potest de homine, de pulsu, de cibo, de aere, &c. *militaris* de homine, de equo, de veste, de gladio, &c. *acutus* de homine, de gladio, de allio, de accentu, &c. *Suauis* de cibo, de potu, de musicâ, de vento, &c. Atque ita quousque scimus pro quo ex hisce significatis, quoduis horum nominum sumatur, nominis solùm, non item obiecti significati conceptum formamus, vt experientiâ constat. Formaremus autem, si huiusmodi nomina conceptum vnum suis analogatis communem significarent, vti formamus, quando audimus nomina vniuoca. Hæc satis pro hypothesi datâ. Alia autem, quæ de speciebus analogiæ explicatis ab Auctoribus disputantur, vt parùm vtilia prætermitto; apud illos videri possunt.

Hisque ita suppositis, pergo ad resolutionem quæstionis.

Propositio 1.

Nomen *ens* sumptum tam pro existente, quàm pro 463
potente existere vniuocum est comparatione tum substantiarum, & accidentiũ, tum Dei & creaturarũ, quatenus entia nũcupantur in istâ entis acceptione.

Probatur primò: quia nomen *ens* ita vsurpatũ conceptum obiectiuum vnum, communémq; omnibus entibus significat, vt ex dictis *q.21 prop 1.* constat, sed nomen vnum conceptum obiectiuum pluribus communem significans eo ipso est vniuocum, si Aristotelicæ vniuocorũ definitioni, receptę ab omnibus standum sit, iuxta dicta *hypoth.1.* Ergo nomẽ *ens* ita vsurpatum comparatione omniũ entiũ vniuocũ est.

Secundò probatur: quia supposito, quòd nomen 464
ens sumptũ in acceptione dictâ significat vnum conceptũ obiectiuum omnibus entibus communem, nõ potest esse respectu eorũ aut æquiuocũ, aut analogũ siquidem neque æquiuoca nomina, neque analoga significant vnum conceptum obiectiuum suis æquiuocatis, analogatisque communem, vt *hypoth.2.* statutum est. Relinquitur ergo vt sit vniuocum, quia nullum restat aliud nominum genus, vt est notum.

Opponi tamen potest contrà propositionem pri- 465
mò Aristoteles, qui *lib.4.Metaph.text.2.& lib.7. text.14.& 15.* sæpeq; alibi nomen *ens* à classe vniuocorũ excludit. Censet enim se habere nomen *ens* ad ens substantiale, & accidentale, sicut se habet nomen *sanum* ad animal sanum, & ad medicinam, vrinam, & cætera, quæ dicuntur sana, respectu quorum certum est nomen *sanum* non esse vniuocũ, sed analogum analogiâ attributionis, iuxta dicta *hypoth.2.* Quocirca tale etiam nomen *ens* esse S. Th. & cæteri interpretes Aristotelis vnanimiter censuerunt. Respondeo Aristotelem *locis citatis* apertissimè loqui de ente sumpto non pro existente, aut potente existere, vt nos illud sumimus modò, sed pro essente quidpiã (vt sic loquar) de quo nos *prop.2.& 3.* & de quo proinde S. Th. cæteriq; Peripatetici sèper loqui cẽsendi sunt. Quare nec Arist. nec S. Th. nec cæteri verè Peripatetici aduersantur propositioni nostræ.

Secundò opponunt aliqui Ratio entis abstracta à 466
Deo, & creaturis, & à substantiâ, & accidentibus priùs est participabilis à Deo, quam à creaturis, & priùs à substantiâ, quàm ab accidentibus: quia Deus priùs habet esse, quàm creaturæ, vtpote earum causa; & substantia priùs habet esse, quàm accidentia, vtpote etiam causa eorum. Creaturæq; subinde à Deo, & accidentia à substantiâ in suo esse dependent: ergo ens provt talem rationem significans de Deo, & creaturis, de substantiâ, & accidentibus non vniuocè, sed analogicè dicitur. Respondeo primò, hoc argumentum, si quid probat, probare vtiq; nullũ ferè nomen esse vniuocum eorũ, quæ citra omnẽ controuersiã vniuoca sunt. Cùm enim inter se substantias, inter corpora, inter viuentia, inter animalia; & inter homines alia sint causæ aliorum, & omnis causa prior naturâ sit, quàm effectus, ratio communis substantiæ, corporis, viuentis, animalis, & hominis

priùs à causis, quàm ab effectibus participabilis erit; subindéque nomina hæc tales rationes significantia *substantia, corpus, viuens, animal, homo*, respectu eorum, de quibus dicuntur, non vniuoca, sed analoga erunt. Tantumdemque de similibus citra omne dubium vniuocis erit dicendum; quod est absurdum. Ex quo patet argumentum oppositum nihil probare. Respondeo ergo ad illud, secundò. Rationem entis abstractam à Deo, & creaturis, & à substantiâ, & accidentibus physicè quidé priùs in Deo, quàm in creaturis, & in substantiâ, quàm in accidentibus repetiri, quâ prioritate Deus, quàm creaturæ, & substantia, quàm accidentia prior physicè est: quia talis ratio physicè aliud non est à Deo, & creaturis, & à substantiâ, & accidentibus. Logicè tamen, & metaphysicè consideratam in statu abstractionis, non priùs à Deo, quàm à creaturis, nec priùs à substantiâ, quàm ab accidentibus ex suo intrinseco conceptu participabilem esse: quia in eo statu æquè est indifferens ad cuncta, quibus communis est, vtpotè præcisa in eo statu ab omni eo, quo diuersificatur in singulis; atque adeo à rationibus causæ, & effectus, dependentiæ, & independentiæ &c. Ex quo patet nihil desiderari, quominus *ens* provt talem rationem significans vniuocum sit. Adde. Si cũ vnitate obiectiuâ rationis entis stare posset, vt ea priùs à Deo, quàm à creaturis, & à substantiâ, quàm ab accidentibus ex suo intrinseco conceptu participabilis esset; adhuc *ens* respectu eorum vniuocum fore: quia adhuc conueniret illi vniuocorum definitio, sed certè neutiquam potest stare. Fieret enim inde, vt ratio entis in Deo, & creaturis, in substantiâ, & accidentalibus non conciperetur à nobis purè, & exactè similis, provt ad eius adunationem requiritur iuxta doctrinam suprà statutam *quæst.* 8.

467 Eiusdem farinæ est argumentum aliud, quod aliqui faciunt prætendentes rationem entis communem Deo, & creaturis, substantiæ, & accidentibus inæqualiter ab illis participabilem esse, indéque inferentes nomen *ens* illam significans esse analogum. Ex dictis tamen circa præcedens facilè hoc itidem ab vnoquoque & retorquebitur in arguentes, & diluetur: quare in his præstandis non immoror.

468 Quartò obiiciunt alij. Ratio entis transcendit per inclusionem metaphysicam vsque ad vltimas differentias Dei, & creaturarum, substantiarumque, & accidentium: ergo non potest esse simpliciter eadem in istis omnibus, adhuc logicè, vtpotè quorum differentiæ vltimæ diuersissimæ sunt, sed necessariò debet esse partim eadem, partim diuersa: ergo nomen *ens* provt rationem significans non potest esse vniuocum, sed analogum necessariò esse debet. Respondeo primò hoc argumento æquè probari nomen *ens* non posse esse vniuocum respectu substantiarum seorsim, nec respectu viuentium, nec respectu animalium, nec respectu inferiorum cuiusuis cæterorum generum seorsim, vtpote quorum differentiæ vltimæ, quas transcendit ratio entis, diuersissimæ sunt, quod tamen à communi Philosophorum consensu videtur alienum. Respondeo secundò negando rationem entis transcendere per inclusionem metaphysicam vsque ad vltimas differentias eorum, quibus communis est; id enim est falsum, vt constat ex dictis *q.* 20. *propositt.* 12. & 13. quo penitùs argumentum ruit. Respondeo tertiò. suppositò, quòd ratio entis sub vno conceptu obiectiuo omnibus entibus communi sit adunabilis, vt in argumento supponitur, non posse non illam præcisè sumptam in singulis suis inferioribus exactè, & purè similem, atque adeo vniuocam esse, iuxta doctrinam statutam *dictâ q.* 8. Quod si suppositâ transcendentiâ eius per inclusionem apud me impossibili, in singulis suis inferioribus purè, & exactè similis nequeat euadere, de quo non curo, neutiquam erit sub vno conceptu adunabilis. Cùm tamen adunabilem esse, & Aduersarij fateantur, & suprà à me *q.* 21. *propositt.* 1. absolutè probatum sit. Ex quibus patet argumentum ab ipsis factum nihil præstare contra me.

Quintò obiicitur Accidẽtia ex eo præcisè dicun- 469
tur entia, quia sunt aliquid substantiæ, quæ per se simpliciter, & propriè est ens, tantumdemque euenit creaturis comparatis cum Deo: ergo ens non vniuocè, sed analogicè dicitur de substantiâ, & accidentibus, de Deóque, & creaturis. Nego antecedens, accepto ente, vt modò illud accipimus, pro existente, aut potente existere. Accidentia quippe per se simpliciter, & propriè existunt, & possunt existere, tametsi cum dependẽtiâ à substantiâ, tanquàm à suo subiecto, & creaturæ & per se etiam propriè, & simpliciter existunt, possuntque existere, tametsi cum dependentia à Deo, tanquam à suo efficiente; eoque titulo non vero in argumento assignato entia in acceptione dictâ appellantur. Quidni ens ita sumptum de substantiâ, & accidentibus, de Deóque, & creaturis dicetur vniuocè.

Propositio 2.

Nomen *ens* immediatè sumptum pro essente quid- 470
piam essentiale, & pro essente quidpiam accidentale non vniuocè; sed analogicè de illis dicitur analogia attributionis, siue, vt loquitur Arist. ad vnum, vel ab vno.

Ita sentit ipse Arist. *lib.* 4. *Metaph. cap.* 1. *& lib.* 5. *cap.* 7. *& lib.* 7. *cap.* 1. *sæpeque alibi*, & cum eo S. Th. aliique Peripatetici communiter, & ratio est: quia essenti quidpiam essentiale, seu substantiale, & essenti quidpiam accidentale (quorum primum Arist. ens per se, secundum ens per accidens vocat, vt *suprà* notauimus) provt immediatè cadentibus sub nomen *ens* vna ratio communis non datur, vt *supra q.* 21. *propositt.* 2. probatum est. Constat autem ex dictis *in hâc q. hypoth.* 1. & 2. nomen significans plura non sub vnâ ratione cunctis communi, sed subdiuersis non vniuocum, sed vel æquiuocum, vel analogum esse. Est autem *ens* ita vsurpatum analogũ analogiâ attributionis, siue ad vnum, vel ab vno, quatenus *ens* ita vsurpatum primariò, & per se dicitur de essente quidpiam essentiale, seu substantiale, secundariò autem, & per accidens de essente quidpiam accidentale, eo quòd subiectum, quod abactu essendi substantiuo, siue identificante dicitur ens primariò, & per se est, siue identificat sibi suam essentiam, siue substantiam. Secundariò autem, & per accidens sibi adiunctum est, siue identificat sibi concretum accidentale ex se ipso, & tali accidente adiuncto coalescens.

Vnde cognosces Arist. locis citatis, vt textus eius 471
præ se ferunt, pro eodẽ sumere substantiã, & essentiã, cui nomen ens primariò, & per se conuenire cẽsset propter rationẽ datam: per accidentia autẽ, quib. conuenire arbitratur secundariò, & per accidens, dũtaxat intelligere eũ cõcreta accidẽtalia adiectiue, vbi accidentia propriorum accidentiũ per adiectionẽ ad subiectũ funguntur munere. Cæteroquin ipsa accidentia secundũ se, & abstractè cõsiderata, quo pacto suã essentiam per se habent, eãque sibi primariò, & per se identificant per actũ essendi substantiuũ, id-

circo

circo inter entia per se, & essentialia, seu substantialia, iuxta mentem Aristotelis censenda sunt. Videantur ad rem plura à nobis dicta *suprà disp. 9. quæst. 1. & 2.*

Propositio 3.

472 Nomen *ens* immediatè sumptum pro essente quidpiam increatum, & pro essente quidpiam creatum non vniuocum, sed analogum est respectu Dei, & creaturarum.

Hoc sensu veniunt mihi intelligendi Auctores, qui absolutè pronunciant nomen *ens* de Deo, & creaturis non vniuocè dici, sed analogicè. Probo autem, propositionem. quia nomen *ens* ita vsurpatum vnam rationem communem Deo, & creaturis significare nequit, iuxta dicta *quæstione vigesimaprima*, *proposit.* 3. Ergo respectu Dei, & creaturarum vniuocum esse non potest: Erit ergo analogum: quia sicut Deus ab actu essendi, quo sibi identificat suam essentiam increatam, dicitur ens putà increatum; ita creaturæ ab actu essendi, quo sibi identificant suam essentiam creatam, dicuntur entia, putà creata. In quibus extremis quamdam proportionalitatis analogiam cernere est.

Propositio 4.

473 Quodlibet aliorum prædicatorum transcendentium, quæ recensuimus *quæstione vigesima*, nomenque significans illud vniuocum est comparatione eorum, de quibus dicitur.

Quia, vt statuimus *quæstione vigesimaprima*, *proposit.* 4. quodlibet talium prædicatorum conceptus quidam est obiectiuè vnus, communisque pluribus, per vnumque nomen eisdem etiam commune significatur. Quo nihil ad vniuocationem eius desideratur iuxta definitionem vniuocorum traditam *suprà hypoth. 1.*

474 Ex dictis in hâc, & præcedente quæstione nonnulla consectaria sunt colligenda. Priùs tamen est adnotandum nos *dictâ disp. 9. quæst. 1. & 2.* distinctionis gratiâ appellasse ens sumptum pro existente ens existentiale; sumptum verò pro essente quidpiam ens essentiale (provt essentiale existentiali contraponitur) diuidentes hoc cum Arist. in essentiale per se, quale est, quod sibi identificat essentiam per se; & essentiale per accidens, quale est, quod sibi identificat concretum accidentale, iuxta *superiùs* dicta. Et quoniam ens etiam pro potente existere, & pro potente esse quidpiam accipi solet: rursus existentiale in existentiale actuale, & existentiale potentiale diuisimus. Similitérque ens essentiale in actuale, & potentiale. Quibus appellationibus etiam impræsentiarum vtemur distinctionis, & breuitatis gratiâ, in consectariis, quæ sequuntur.

Consectarium 1.

475 Nomen *ens* comparatione entis existentialis, & entis essentialis æquiuocum est.

Quia ens existentiale, & ens essentiale extrema sunt valde inter se dissimilia, in vnumque proinde conceptum obiectiuum per nomen *ens* significabilem non coeunt, sed immediatè, quà dissilia per nomen *ens* significantur, atque adeo æquiuocè. Quemadmodum actus existendi, qui forma est prioris concreti, & actus essendi quidpiam, qui est forma posterioris, vtpotè valde inter se dissimiles, æquiuocè etiam significantur per verbum *esse*. Quæ omnia ex superiùs dictis satis sunt nota.

Consectarium 2.

Nomen *ens* comparatione entis actualis, & po- 476
tentialis (tam existentialis, quam essentialis) etiam est æquiuocum, aut analogum.

Quia etiam potentia ad essendum, & actus essendi, quæ talium concretorum sunt formæ, atque adeo & concreta ipsa dissimilia sunt inter se, vt constat; in eamdemque proinde rationem per nomen *ens* significatam non coeunt, sed solo in nomine ipso conueniunt; atque adeo vel æquiuocè, vel analogicè, si ob habitudinem vnius ad aliud ex vno ad aliud nomen extensum est, vt videtur. Hæc etiam ex *suprà* dictis satis nota sunt.

Consectarium 3.

Conceptus obiectiuus significatus per nomen 477
ens sumptum vel pro existente, vel pro potente existere, quo pacto vniuocum esse statuimus *propos. 1.* comparatione omnium vel existentium, vel potentium existere verè, & propriè est vniuersalis respectu eorumdem. Proindéque ad aliquam pertinet ex speciebus prædicabilium vniuersalium recensitis *quæst. 7.*

Prima pars huius consectarij inde constat: quia conceptus obiectiuus per nomen vniuocum multis commune significatus, eo ipso est vnus conueniens multis, & prædicabilis de multis, vt constat ex dictis. Quod ipsum est esse illum verè, propriéque vniuersalem. Secunda autem pars constat ex eo, quòd nulla est species vniuersalis, quæ in recensitis *loco citato* comprehensa non sit.

Sed quæris, ad quam speciem vniuersalis perti- 478
neat ens dictum? Respondeo ens sumptum pro potente existere respectu quorumdam suorum inferiorum esse genus; respectu aliorum speciem; & respectu aliorum passionem communem: nempe respectu substantiæ, & accidentis est genus immediatum; respectu hominis, leonis, &c. genus remotissimum: quia de hisce omnibus prædicatur vt pars metaphysica per aliam partem contrahibilis; respectu verò huius, & illius entis, & cæterorum vt sic est species: quia prædicatur de illis, vt de indiuiduis incompleris tanquam essentia integra cõmunis eorum: respectu autem differentiarum substantiæ, & accidentis, hominis, & leonis &c. est passio communis: quia de his prædicatur vt accidens ipsis commune, & necessarium, vtpote, quod non per inclusionem, sed per adiectionem metaphysicam transcendit eiusmodi differentias iuxta doctrinam suprà statutam *9.* 20. Nec nouum est eumdem conceptum obiectiuum multis communem ad plures, diuersasque species vniuersalis, seu prædicabilis pertinere penes diuersa inferiora, subiectaue, ad quæ comparatur. Animal enim respectu huius, & illius animalis est species; respectu huius, & illius hominis est prædicabile mixtum; respectu leonis, & canis est genus; respectu rugibilis, & latrabilis est passio communis &c. De quo *in superioribus* etiam satis est dictum.

Iam verò ens sumptum pro existente actu, si 479
comparetur ad hoc, & illud existens actu, quà tale erit species. Si comparetur ad Deum sumptum secundum se cum præcisione ab existentiâ, passio propria metaphysica erit eius vpote prædicatum nostro modo concipiendi adiiciens Deo

sic concepto actum existendi ipsi conueniens necessariò. Si verò comparetur ad creaturas similiter secundum se conceptas accidens earum metaphysicum, atque contingens erit, vtpotè quibus contingenter euenit actu existere: quo pacto *disputatione nona, quæstione septima* explicuimus.

Consectarium 4.

480 Cæteraitidem prædicabilia transcendentia, quæ vniuoca esse statuimus *proposit.* 4. vniuersalia propriè sunt, ad suasque species vniuersalis consentaneè ad nuper dicta spectabunt.

Quia de iis omnibus, quod ad rem attinet, perinde ac de prædicabili transcendenti entis nuper expositio philosophandum venit, vt consideranti patebit.

Consectarium 5.

481 Nomen *accidens*, provt id significat, quod alteri adiicitur vt subiecto, vniuocum est respectu omnium accidentium.

Quia in hoc, quod est subiecto adiici omnia accidentia concipiuntur à nobis exactè similia: adeoque sub vno conceptu cunctis communi per nomen *accidens* significabili adunabilia sunt, de factoque adunantur à nobis. Quo nihil desideratur, vt illa in tali conceptu, & nomine conueniant vniuocè. Vnde etsi talis accidentis conceptus transcendens sit, vniuersalis nihilominus propriè est, ad suasque vniuersalis species spectat, quemadmodum de ente, & aliis transcendentibus *consect.* 3. & 4. expositum est.

482 Mitto alia plura, quæ ex dictis facilè ab vnoquoque colligi poterunt. Per ea enim, quæ hucusque sunt tradita, facilè quisque diiudicare poterit, quænam vocabula vniuoca, & quænam æquiuoca, siue analoga dicenda sint; & quomodò quilibet conceptus communes per quæuis vocabula vniuoca significati vniuersales sint, ad quasque species vniuersalis pertineant.

Hoc vnum adnoto, quod iam tetigi *quæstione octaua*, persæpe vsu venire, vt nomina, quæ iuxta suam primæuam significationem æquiuoca, vel analoga sunt: eo quòd non ad vnum communem pluribus, sed ad plures, diuersosque conceptus immediatè significandos primitùs sunt imposita, communiter vsurpentur tanquam vniuoca; eo quòd veluti reflexè quodammodò vniuoca facta sunt: nimirum, quia licet primarij conceptus obiectorum, ad quos immediatè significandos imposita sunt, à diuersitate phantasmatum sensibilium, in quibus sunt à nobis concepta talia obiecta, iuxta doctrinam suprà statutam *disputatione secunda, quæstione tertia: & sæpe alibi*, diuersi euaserint; secundarij tamen eorumdem obiectorum conceptus, quos per phantasmata ipsorum nominum solemus formare, exactè similes; atque adeo in vnum adunabiles sunt, de factòque à nobis adunantur, sicque adunati per eadem nomina significandi veniunt. Quo nihil deest, quominus hæc veluti per reflexionem quamdam vniuoca euadant; tametsi directè spectata æquiuoca, vel analoga sint. Taliáque subinde loquendo absolutè dicantur. Ita contingit haud dubiè in istis nominibus *Res, entitas, essentia, quiditas, aliquid, quidpiam, hoc, illud, istud, ipsum, quod*, & cæteris huiusmodi. Imò in plerisque aliis æquiuocis, & analogis ita contingere videtur. 483

TRACTA

TRACTATVS IV.

DE TERMINO, PROPOSITIONE, ATQVE ARGVMENTATIONE,

Deque eorum ſpeciebus, quæ ſunt veluti materiâ, ex quâ omnis ſcientia humana coaleſcit.

IN hoc Tractatu de termino, propoſitione, atque argumentatione tum obiectiuis, tum formalibus, hiſque tum mentalibus, tum vocalibus, ſiue ſcriptis agendum nobis eſt: obiectiua enim, & formalia, quod ad rem attinet viciſsim ſibi lucem præſtant. Dicimus autem formalia impræſentiarum tum actus noſtrarum intellectionum, tum voces ſiue prolatas, ſiue ſcriptas ipſis correſpondentes; quæ proinde in mentalia, vocaliáque, aut etiam ſcripta diuiduntur: obiectiua autem ſunt ipſi conceptus obiectiui, in quos tendunt, quóſve reſpiciunt, ſeu circa quos verſantur formalia. Porrò in hoc Tractatu, qui bonam partem continet Logicæ, ab innumeris inutilibus controuerſiis, quibus Moderni Logicam implicarunt, omninò abſtinebo. Logica enim vera, & legitima, quam tradere ſtudeo, contentioſa non eſt; ſed certis regulis, & vt implurimùm apertè demonſtratis ſubnixa.

DISPVTATIO XVIII.

De terminis.

1 QVos terminos nuncupant Logici, dictionibúſque, ſiue vocabulis Grammaticorum correſpondent, veluti prima elementa ſunt, ex quibus omnis ſcientia humana compingitur, ſumpti videlicet tum pro conceptibus formalibus, tum pro obiectiuis: quo pacto hi conducunt ad ſcientiam: tum etiam pro vocibus, quæ eorum loco nobis ſunt. De iſtis igitur eſt diſputatio præſens.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid ſit terminus.

TErminum voco cum Ariſt. lib. 2. Prior. cap. 1. *in quem reſoluitur propoſ.* atque adeò, in quem terminatur propoſitionis reſolutio; puta aptitudinaliter, vti plerumque definitiones accipi ſolent. Ab eo quippe videtur terminus dictus, quòd terminat, ſeu quod terminare valet propoſitionis reſolutionem. Eſt autem propoſitio oratio enunciatiua, ſiue ſuaſiua; atque adeo habens veritatem vel fasitatem, provt explicabimus *diſp. ſeq.* Reſolutio verò vniuersè eſt cuiuſuis totius in ſuas partes diuiſio. Vnde, reſolutio propoſitionis erit diuiſio propoſitionis in ſuas partes. Quare, idem omnino ſunt terminus, & pars aptitudinalis propoſitionis, id eſt habens potentiam, ſeu aptitudi- 2

nem ad componendam propositionem, & consequenter ad terminandam resolutionem eius. Aut certè, vt multas inutiles controuersias, quas hic Recentiores excitant, vno ictu præcidam; terminum ego apello vniuersè, deinceps que appellabo
3 semper, quamlibet partem aptitudinalem propositionis.

Quamlibet, inquam partem aptitudinalem propositionis logicam, siue cuius dumtaxat apud Logicos habetur ratio: quales sunt ex vocalibus dictiones inter se distinctæ & ex mentalibus conceptus tum formales, tum obiectiui distincti etiam inter se. Quanquam enim dictiones, & consequenter propositiones ex eis compositæ ex litteris insuper, & syllabis componantur: quia tamen compositio hæc non sub logicam; sed sub grammaticam considerationem cadit, ideo litteræ, & syllabæ nec partes logicæ propositionis, nec termini dicendæ veniunt; sed integræ dictiones dumtaxat. Et quamuis conceptus obiectiui sæpe non sint partes re ipsâ, & physicè propositionis obiectiuæ; sed tantùm per rationem nostram, seu logicè; termini nihilominus distincti inter se dicendi ve-
4 niunt: quia ad id distinctio eorum rationis, seu logica sufficit.

Itaque terminus in vniuersum dicetur quælibet dictio apta ad componendum simul cum aliis propositionem siue vocalem, siue scriptam, & quælibet apprehensio simplex ei correspondens apta ad componendum simul cum aliis propositionem mentalem, quam vocant formalem; & quilibet conceptus obiectiuus correspondens vtrique aptus ad componendum simul cum aliis distinctis à se, seu realiter, seu per rationem propositionem obiectiuam. Qui omnes sub Aristotelica termini definitione aptitudinaliter sumptâ comprehenduntur, quæ, vt sic, in hanc recidit, iuxta dicta: *Terminus est pars aptitudinalis propositionis*, nimirum logica, seu cuius consideratio spectat ad logicos, vti explicuimus. Ex quo patet, nullam eiusmodi partem quoquo modo constitutiuam intrinsecè propositionis, siue vt extremum, siue vt copula extremorum, siue aliter quomodolibet à ratione, siue conceptu termini excludi debere.

QVÆSTIO II.

Quotuplex sit terminus.

5 TErminus sumptus vniuersè, quâ ratione *q.* 1. definitus est, multifariam venit diuidendus, vt sequitur.

Diuisio 1.

6 Primò enim diuiditur terminus in mentalem, vocalem, & scriptum.

Mentalis dicitur; qui in mente, siue intellectu nostro suam sedem habet. Hic autem est duplex: alius formalis consistens in apprehensione simplici, quâ intellectus quidlibet apprehendit; alius obiectiuus consistens in obiectiuo conceptu per ipsam apprehensionem simplicem apprehenso. Vterque autem rursùs diuiditur in vltimatum, & non vltimatum. Vltimatus dicitur, qui concipitur de quâuis re significatâ per
7 vocem: non vltimatus, qui concipitur de ipsâ voce significante rem.

Iam verò terminus vocalis quælibet dictio est apta componere propositionem provt ore prolata. Terminus verò scriptus eadem dictio provt scripta. Vterque autem (qui vt condistinctus ab obiectiuo significato per illam formalis etiam dici solet) signum quoddam ad placitum est alicuius termini mentalis tum formalis, tum obiectiui, significans scilicet obiectiuum quidem primariò, & directè; formalem autem ipsi correspondentem secundariò, & indirectè; id quod terminus vocalis præstat per se immediatè: Scriptus verò medio vocali, ad quem immediatè significandum est institu-
8 tus. Quæ omnia, vt perspicua fiant,

Noto primò: Signum ab August. *lib. 2. de Doctrina Christ. cap. 1. & lib. de principiis dialect. cap. 5.* sic definiri. *Signum est, quod se ipsum sensui, & præter se aliquid aliud animo manifestat.* Ex quâ definitione communiter recepta constat, signum aliquid sensibile debere esse, per quod cognitum intellectus ducatur ad cognoscendum aliud. Vnde cognitio ipsa, quæ non provt cognita; sed per se formaliter manifestat obiectum impropriè ab aliquibus appellatur signum formale, appellantibus signum instrumentale id, quod August. definiuit. Et quod dumtaxat loquendo propriè signũ absolutè, & simpliciter videtur dicendum. Tamersi nonnulli signum latiùs accipiant pro omni eo, quod quoquo modo dicit in aliculus veritatis cognitionem. Quâ acceptione suppositâ, diuisio signi in formale, & instrumentale locum habebit. Verùm in his solùm potest esse dissidium de modo loquendi. Videatur noster Lynce *tom. 1 suæ Philosophiæ, lib. 6. tract. 1. cap. 1. & 2.* 6

Est autem signum in primis triplex. Aliud naturale; aliud ad placitum; aliud ex consuetudine. Naturale est quod naturâ suâ notificat aliud; vt fumus ignem, gemitus dolorem, risus lætitiam, & alia huiusmodi. Ad placitum est, quod ex hominum institutione aliud notificat, vt ramus proaribus appensus vinum vendibile; sonitus cymbali sacrorum celebrationem; voces, & scripturæ res cognoscendas; & alia id genus. Voces quippe, non naturalia, vt quidam Pythagorici voluerunt; sed ex arbitrio hominum, atque adeò ad placitum signa esse rerum, certa cæterorum omnium sententia est: cum quo stat earum aliquibus, accepto à rebus significatis aliquo fundamento, fuisse significationem impositam, ob analogiam scilicet quamdam, quam earum sonus cum ipsis rebus habet. De quo videndus Lynce *suprà tractat. 2. cap. 2.* Ex consuetudine denique signum dicitur, quòd suppositâ consuetudine oriundâ ab hominum arbitrio aliud notificat quoquo modo; vt mappæ super mensam extensæ prandium mox futurum: & vniuersim quidlibet solitum ab hominibus fieri id, quod ex eo regulariter sequi solet. Deinde, signum ad placitum aliud doctrinale est; aliud artificiale. Doctrinale dicitur, quo vtimur ad manifestandum aliis, quæ interiùs nosci mus; & ad doctrinas propterea, seu scientias comparandas subseruit: huius generis sunt voces siue prolatæ, siue scriptæ. Artificiale autem dicitur, quo alterius negotij peragendi admonemur, cuiusmodi sunt ramus appensus, sonitus cymbali, & similia. Relictis ergo cæteris signis, agendóque de solo signo ad placitum 10 doctrinali.

Noto secundò: Etsi nonnulli videantur docere, per terminum vocalem ita significari vtrumque mentalem, formalem scilicet, & obiectiuum, vt primariò, & immediatè formalis, secundariò autem

tem, & mediatè obiectiuus significetur; communem tamen, & veram sententiam esse, vtrumque significati immediatè: Ita tamen, vt obiectiuus primariò, & directè; formalis verò secundariò, & indirectè significetur. Quod certè non ita intelligendum est (sicuti multi intelligunt) vt imponentes significationem vocibus solùm intenderint per eas significare res cognitas, indeque per accidens, & præter intentionem sequatur, vt ipsas etiam cognitiones significent. Hoc enim falsum est. Intenderunt etenim commercium hominum, iuxta Aristotelem in Politicis, Plat. in Cratylo, & omnes, quod maximè in communicatione, & manifestatione cognitionum internarum consistit; sed ita est intelligendum, vt ex primariâ intentione intenderint significare res provt cognitas, quod est intendisse significare vtrumque, res scilicet, & earum internas cognitiones; res tamen directè, cognitiones verò in obliquo, siue de connotato. Quo fit, vt voces diuerso modo res, atque earum cognitiones significent: pro rebúsque subinde, non item pro cognitionibus accipiantur. Quo, quædam sententia manet reiecta, quam Lyncè *supra tract. 2. cap. 3.* conatur contra communem adstruere. Significat itaque terminus vocalis vtrumque mentalem, formalem scilicet, & obiectiuum per se primariò, & directè, quantum est ex parte intentionis significationem eius instituentis: quantum verò est ex parte modi significandi, directè quidem solùm significat obiectiuum; formalem verò ex connotato, siue indirectè, atque ita pro obiectiuo solùm accipitur, siue vsurpatur, siue supponitur. Vtrumque tamen significat modo dicto immediatè, in quo differt à termino scripto. Termini enim scripti, licèt sint pariter instituti, sicut vocales, ad significanda obiecta cognita directè, & cognitiones eorum de connotato, vti explicatum est. Hoc tamen non immediatè; sed mediis ipsis vocalibus præstant, quos immediatè significant, significando eorum syllabas ore prolatas per coniunctionem litterarum, ex quibus constant. Ob id paucis litteris omnia vocabula omnium linguarum scribi possunt mediisque illis per terminos scriptos eis respondentes omnia ipsorum obiecta significari. De quo valde mirati sunt. Sinæ qui cum suis terminis scriptis non immediatè vocales; sed obiecta eorum significarent, tot figuris diuersis ad suas scripturas indigebant, quot erant obiecta significanda per scripturas ipsas. Vnde oriebatur, vt vix posset homo per totam vitam discere integram artem scribendi, isque proinde doctior haberetur, qui plura scribere, eorum depictis figuris sciret. Ob id etiam omnia vocabula omnium linguarum scripta ab iis itidem, qui eorum significationum ignorant, legi possunt. Quo casû legentes scripturam planè sciunt quid termini scripti significent immediatè nempe vocabula, nescientes, quid significent mediatè, nempe obiecta per ipsa vocabula significata. Ex quibus patet, quid, & quà ratione significent termini vocales, & scripti.

11 Porrò termini vocales (tantumdemque de scriptis, suâ seruatâ proportione censendum est) ad duo capita reuocantur, nempe ad Nomen, & Verbum. Nomen, iuxta Arist. lib 1. Periherm. cap. 2. *est vox significatiua ad placitũ sine tempore, cuius nulla pars significat separata.* Per particulam *sine tempore* distinguitur nomen à verbo, iuxta statim dicenda; subsequentium autem sensus est, nullam partem nominis sumptam seorsim significare quidpiam, dum nomen cum aliis componit, præter id, quod omnes significant simul, & indiuisim; id namque proprium est partium cuiusuis vocabuli simplicis logicè, quale nomen est. Vnde, rursùs fit, vt nulla pars nominis, aut cuiusuis vocabuli simplicis logicè significet separata ab aliis, id quod simul, & indiuisim iuncta cum aliis significabat. Vocabulum quippè logicè simplex est, quod simplicem significationem habet, id est, indiuisim conuenientem omnibus syllabis; atque adeò partibus eius, quasi physicis, vt sunt *Homo, Angelus, Lapis*, &c. cùm tamen complexum, siue compositum logicè sit, quod habet significationem compositam: quia coalescit ex pluribus vocabulis seorsim propriam significationem habentibus, ac retinentibus intra complexum ipsum, siue compositum ex illis, vt sunt: *Homo doctus: Angelus fortis: videns lapidem*, & similia: Omitto duas alias particulas, quibus definitionem nominis propositam limitat Aristoteles; quia puto, aptiùs eam absque tali limitatione relinqui, vt omnes dictiones logicè simplices præter verbum, reductæ ad vnum nomen possint sub illâ comprehendi: quò ad nomen, & verbum, provt oportet, omnes vocales termini reducantur compendij simul, & claritatis causâ.

Est autem verbum ex eodem Aristotele suprà 12
cap. 3. *Quod consignificat tempus, cuius nulla pars significat seorsim; & est semper eorum, quæ de altero prædicantur, nota.* Dicitur autem verbum consignificare tempus: quia proprium obiectum eius est actus, provt habens actualiter esse in aliquâ differentiâ temporis præsentis, præteriti, aut futuri, provt ex dictis latiùs *suprà distinct. 2. quæst. 4.* præsertim *hypoth. 4.* compertum est, in quo potissimùm discriminatur Verbum à Nomine. Dicitur deinde esse semper notam, siue signum eorum, quæ de altero prædicantur: quia in quavis omnino propositione, potissimum, propriissimumque prædicatum est semper significatum verbi, vt in eâdem etiam *quæst. 4. consect. 1.* latiùs est explicatum. Nullam autem esse possibilem propositionem vocalem sine verbo, sicut nullum est possibile iudicium, quod non habeat pro obiecto significatum verbi, ex doctrinâ eiusdem quæstionis, quæ ad rem recolenda, palam est. Cæteræ, definitionis particulæ ex se, & ex dictis satis sunt notæ.

Hæc dicta de terminis vocalibus, & scriptis 13
significatiuis, siue aliud à se significantibus, qui propterea propriè sunt signa. Sunt tamen insuper termini dictiones non significatiuæ, siue aliud à se non significantes, quatenus pro se possunt poni in propositione, vt si dicas: *Blitiri est vox.* Quo etiam pacto dictiones significatiuæ pro se in propositione positæ termini sunt, vt si dicas: *Homo est nomen.* De quo iterum redibit sermo, *quæst. 3.*

Diuisio 2.

Terminus vniuersè sumptus in subiectum, & 14
prædicatum propositionis diuiditur.

Quæ diuisio à munere, quod exercet terminus intra propositionem subiecti, aut prædicati desumitur. Est autem subiectum id, de quo aliud, vel affirmatur, vel negatur; prædicatum autem id, quod vel affirmatur, vel negatur de ipso subiecto. Omnis quippe propositio immediatè ex subiecto, & prædicato composita est. Erunt autem subiectum, & prædicatum aut vocalia, aut scripta,

ptæ, aut mentalia siue formalia, siue obiectiua penes naturam propositionis ex illis compositæ aut vocalis, aut scriptæ, aut mentalis, siue formalis, siue obiectiuæ. Et prædicatum quidem potissimum propositionis vocalis semper est verbum; mentalis autem obiectiuæ significatum verbi, vti dicebam paulò antè. Sicut semper est subiectum potissimum illius quidem nomen, huius autem significatum nominis. Quanquam enim aliquid spectans ad verbum interdum pro subiecto ponatur, vt cum dicimus: *intelligere est bonum*, tunc id non per modum verbi; sed per modum nominis ponitur, vt satis ex se apparet. Nil tamen vetat cum verbo ex parte prædicati poni aliquod, aut aliqua nomina, & cum nomine ex parte subiecti poni aliquod, aut aliqua verba, vt quædam syncategoremata prædicati, & subiecti; sæpè enim subiecto categorematico, quod potissimum subiectum dicimus, & prædicato categorematico, quod potissimum prædicatum vocamus, nonnulla syncategoremata solent apponi, vt iam iam explico. Etenim.

Diuisio 3.

15 Terminus vniuersè etiam sumptus alius categorematicus, & alius syncategorematicus est: quorum primus categorema, secundus syncategorema solet item vocari.

Terminus categorematicus dicitur, qui per se solus potest poni in propositione tanquam subiectum, aut prædicatum eius, vt *homo: Petrus currit, legit*, & similes. Terminus verò syncategorematicus est, qui non per se solus; sed tantùm aliis adiunctus potest poni in propositione ex parte subiecti, aut prædicati, vt *hominis, Petri, velociter, tardè, qui*, & alij huiusmodi; sæpè autem integra aliqua propositio est syncategorema alterius, vt *Petrus, qui currit, mouetur: homo legit librum, quem emit*, &c. Quomodò autem syncategoremata aut ex parte prædicati propositionis posita ipsam propositionem constituant: atque adeò diuersam faciant, sub eiúsque aut affirmationem, aut negationem cadant, ex dictis *disput. 2. quæst. 4. conferatur. 5.* sumendum est.

Diuisio 4.

16 Terminus vniuersè etiam sumptus alius est abstractus, alius concretus, alius adiectiuus, alius substantiuus, alius absolutus, alius relatiuus, alius connotatiuus.

Abstractus dicitur ille, qui præ se fert aliquid quasi secundum se præcisè consideratum, vt *potentia, lectio*. Concretus verò ille, qui præ se fert idem vt coniunctum cum alio quopiam, tanquam cum subiecto, vt *potens, legens*. Terminus autem substantiuus est, qui dicit ex æquo, & directè quæcumque dicit, vt *homo* corpus, & animam; *potens* sumptum pro composito ex subiecto, & potentiâ. Adiectiuus autem est, qui dicit vnum in recto, & aliud tanquam adiectum illi in obliquo; *potens* sumptum pro habente potentiam: *legens* sumptum pro exequente lectionem. De quibus plura dicta *supra disput. 2. q. 4.* præsertim *conject. 3.* videuda sunt. Terminus absolutus est, qui præ se fert aliquid sine respectu ad aliud, vt *homo, Angelus*. Relatiuus, qui cum respectu ad aliud, vt *pater, Dominus*. Connotatiuus denique, qui cum connotatione alterius, vt *coexistens, coniunctus*. De quibus etiam plura *loc. cit. & disputat. 14. quæstione 1.*

Diuisio 5.

Terminus vniuersè etiam sumptus alius est singularis, alius communis, & vterque aut positiuus, aut negatiuus. Communis autem alius est distributus, alius collectiuus, alius vagus, alius indefinitus. Tum alius transcendens; alius non transcendens. 17

Singularis est, qui solùm conuenit vni indiuiduo, vt *Socrates, hic homo*: Communis, qui conuenit pluribus, vt *homo, animal*. Positiuus, qui aliquid ponit in rebus, vt *Socrates, homo*. Negatiuus, qui aliquid remouet, vt *negatio, cæcitas*. Distributus autem est terminus communis, qui ligno aliquo vniuersali, vel præuiâ negatione affectus, plura, & singula, quibus conuenit diuisiuè, siue distributiuè dicit; ob idque etiam diuisiuus, siue distributiuus vocatur, vt *omnis homo, nullus lapis*, ipseque lapis in hac propositione: *Socrates non est lapis*. Collectiuus verò est, qui, aut nullo signo, aut vniuersali affectus; plura, quibus conuenit, dicit collectiuè, siue indiuisim: vt *multitudo, numerus*, & *omnes Apostoli* in hâc propositione: *Omnes Apostoli sunt duodecim*. Vagus est, qui affectus signo aliquo vago, seu disiunctiuo ea plura, quibus conuenit, dicit vagè, seu sub disiunctione, id est, vnum, vel aliud, vel aliud, &c. omnibus recensitis; vt *Aliquis homo: quoddam animal*, qui etiam terminus particularis, & signum, quo afficitur particulare dici solet à Logicis; cæteríque termini, provt condistincti ab illo, determinati nuncupantur: quia non vagè, sed determinatè dicunt quæcumque dicunt, siue plura sint, siue vnum. Indefinitus denique terminus est, qui, cùm sit communis, nulloque signo affectus indifferens ex modo suo significandi manet, vt modo pro vno, eoque, vel determinato, vel vago; modò pro multis, iisque, vel pluribus, vel paucioribus supponatur, iuxta naturam aliorum terminorum, quibus adiungitur, re tamen ipsâ, & in actu exercito nunquam cum eâ indifferentiâ, atque adeo neque indefinitus existit: huiusmodi sunt *homo, animal*, & cæteri termini communes. *Animal*, enim in hâc propositione: *Aliquis homo est animal*, accipitur pro vno animali vago, quod cum homine ex parte subiecti vagè sumpto identificatur. In hâc verò: *omnis homo est animal* accipitur per quandam distributionem accommodam pro omnibus animalibus, quæ sunt identificata cum hominibus, non item pro reliquis, iuxta dicenda *quæst. 3.* & in hâc: *Nullus lapis est animal* pro omnibus omnino animalibus distributiuè. Paritérque in cæteris. Iam verò terminus transcendens est qui de omnibus partibus seu physicis, seu metaphysicis eorum omnium, quibus conuenit, formaliter dicitur, vt *ens, bonum*: Non transcendens autem, qui non item; vt *viuens, animal*, &c. De quibus omnibus plura *in superioribus disp. 2. q. 3. & disp. 9. q. 2. & disp. 10. q. 2. & disp. 17. q. 20.*

Diuisio 6.

Terminus vniuersè etiam sumptus, alius est simplex, siue incomplexus; alius complexus 18

Simplex est, qui ex aliis terminis non est compositus, tametsi componatur ex partibus, quæ non sunt termini, iuxta ea, quæ *in præcedentibus* diximus.

Com

Complexus verò est, qui ex aliis terminis est compositus quouis modo. Vnde, terminus complexus, & oratio in idem recidunt, quod ad rem attinet. Si tamen oratio sumatur non solùm pro aggregato plurium dictionum, vt eam sumpsit Arist. *lib. 1. Periherm. cap. 4.* sed insuper pro aggregato plurium conceptuum, tum obiectiuorũ, tum formalium ipsis dictionibus respondentium, vti sumi impræsentiarùm expedit, vt quemadmodum terminus complexus, ita etiam oratio in mentalem vocalem, & scriptum, rursusque mentalis in formalem, & obiectiuam diuidenda veniat, iuxta dicta *diuis. 1.*

Diuisio 7.

19 Terminus vniuersè etiam sumptus, alius primæ, alius secundæ intentionis est.

Terminus primæ intentionis est, qui præ se fert aliquid reale, vt *homo. Angelus, lapis*, &c. Terminus verò secundæ intentionis est, qui præ se fert aliquid rationis, siue otiundum ab intellectu, vt vniuersale, genus, species, &c.

Diuisio 8.

20 Terminus sumptus specialiter pro vocali, atque adeò etiam pro scripto, alius est vniuocus; alius æquiuocus: alius analogus, alius denominatiuus. Tum alius primæ, alius secundæ impositionis. Tum alius finitus, alius infinitus.

De vniuoco, æquiuoco analogo, & denominatiuo satis est dictum *disp. 17. q. 22.* Terminus primæ impositionis dicitur, qui significat res, vt *homo, lapis*, &c. Secundæ verò impositionis, qui significat voces significantes res, vt *Nomen, Verbum*, &c. Terminus finitus dicitur, qui determinat id, quod significat, vt *Homo, Angelus*. Infinitus autem, qui non determinat id, quod significat, sed id, quod non significat, vt *non Homo, non Angelus*, sumptâ particulâ *non* infinitanter; non verò negatiuè. Priori enim modo sumptâ, *non homo* significat cætera omnia præter hominem: posteriori autem modo sumptâ, *non homo* significabit negationem hominis dumtaxat. Quo secundo modo sumitur semper, quoties iungitur verbo, & negatiuam reddit propositionem, cuius verbum potissimum est prædicatum, iuxta dicta *n. 12.*

Diuisio 9.

21 Termini plutaliter sumpti, alij sunt pertinentes, alij impertinentes. Pertinentes autem alij sequelâ, alij repugnantiâ sunt tales. Rursus pertinentes sequelâ, alij conuertibiles sunt, alij non conuertibiles.

Hæ locutiones sunt logicorum fundatæ in connexione, oppositioneque terminorum. Quare satius foret eos in connexos, & non connexos in oppositosque, & non oppositos diuidere; diuisâ subinde connexione, oppositioneque eorum in suas species, iuxta dicta à nobis *supra disp. 14.* Etenim pertinentes dicunt, quando ex vno ad alium bene arguitur. Si affirmatiuè quidem, pertinentes sequelâ; vt: *est homo: ergo visibilis*: si negatiuè verò, pertinentes repugnantiâ, vt: *est calidum: ergo non frigidum*. Bonitas autem consequentiæ ab vno ad alterum affirmatiuè in connexione; negatiuè verò in oppositione vnius cum altero fundatur. Vnde, pertinentes repugnantiâ semper sunt mutuò tales: quia oppositio semper est mutua. Pertinentes autem sequelâ aliquando sunt mutuò tales, quo casũ dicuntur conuertibiles, aliquando verò non mutuò, quo casu dicuntur non conuertibiles quia connexio aliquando mutua, aliquando non mutua est. Videantur cætera ad rem spectantia cum cæteris connexionis, oppositionisque diuisionibus loco citato. Impertinentes verò terminos appellant Logici, qui inter se, nec connexionem, nec oppositionem habent; proindéque ex vno ad alterum nec affirmatiuè, nec negatiuè licet arguere, vt *album, & dulce*.

QVÆSTIO III.

Quid sit suppositio termini: & quotuplex?

22 SVppositio termini est *acceptio termini pro re, quam significat, aut pro se*. Cùm enim, vt ait Arist *lib. 1. Elench. cap. 1.* res ipsas in disputationem non possimus adducere, vocibus pro rebus per ipsas significatis vtimur, vt mediis illis de rebus ipsis disputemus, nisi disputatio sit de vocibus, quo casu voces à nobis pro se ipsis in disputatione accipiuntur. Quod ipsum est eas, aut pro rebus significatis, aut pro se ipsis inter disputandum supponi. Vnde patet, suppositionem termini vocalis dumtaxat affectionem, seu proprietatem esse,

23 Hinc suppositio imprimis diuiditur in materialem, & formalem. Materialis dicitur acceptio termini pro se ipso, vt cum dicimus: *Homo est vox*. Formalis verò acceptio termini pro re, quam significat, vt cùm dicimus: *Homo est animal*. In primâ enim propositione terminus *homo* pro se ipso; in secundâ verò pro re quam significat, capitur. Quod ex diuersitate prædicati ipsi attributi venit diiudicandum. Porrò, suppositio formalis alia propria, est alia; impropria. Propria est vsurpatio termini pro re, ad quam posteà significandam primò est impositus, vt cum dicimus: *Homines rident*. Impropria verò vsurpatio termini pro re, ad quam posteà significandam titulo alicuius habitudinis translatus est, vt cùm dicimus: *Prata rident. Ridere* quippè de hominibus propriè; de pratis autem dicitur translatitiè. Rursus, suppositio propria, alia dicitur simplex; & est acceptio termini pro re, vt subest conceptui secundæ intentionis, vt, si dicas: *Animal est genus*. Alia dicitur personalis; & est acceptio termini pro re, vt subest conceptui primæ intentionis, vt, si dicas: *Animal est sensibile*. Quid sit autem conceptus secundæ intentionis: & quid primæ ex dictis *q. 2. diuis. 7.* notum est.

24 Deinde suppositio personalis, alia singularis est: alia cõmunis. Singularis est acceptio termini singularis pro significato singulari. Communis autem acceptio termini communis pro significato communi, iuxta dicta de termino singulari, & communi *q. 2. diuis. 5.*

25 Præterea suppositio communis in distributiuam, copulatam, determinatam, & confusam diuidi solet. Distributiua est acceptio termini communis pro omnibus, & singulis significatis suis sumptis diuisim, vti accipitur terminus *Homo*, cùm dicimus: *omnis homo est risibilis. Nullus homo est lapis*. Quæ rursùs aut est distributiua pars singulis generum, id est, pro singulis significatis individuis, vt in exemplis positis; aut pro generibus singulorum, id est, pro aliquo, vel aliquibus significatis

ficatis indiuiduis singulorum generum, quo pacto supponitur distributiuè terminus *Animal*, cùm dicitur: *Omne animal fuit in arcâ Noë*: Quæ vtraque, aut absoluta potest esse, hoc est, complectens omnia, quæ distribuit, vti in prioribus exemplis euenit, aut cum exceptione, hoc est, alicuius exceptionem compatiens, vti euenit in posteriore. Copulata autem suppositio est acceptio termini communis pro omnibus suis significatis collectim, siue indiuisim sumptis. Qualiter accipitur terminus *Apostoli*, cùm dicitur: *Omnes Apostoli Dei sunt duodecim*. Determinata verò suppositio dicì à plerisque solet acceptio termini communis pro aliquo ex suis significatis vagè quidem, sine disiunctiuè significato; sed quod re ipsâ determinari, siue signari potest, vt cùm dicimus: *Aliquis homo currit*. Vbi terminus *Homo* pro vno hominum significato indeterminatè, seu vagè accipitur; sed, cui re ipsâ determinatè conuenit currere; réque ipsâ subinde, quis ille sit, cui conuenit currere, determinari potest, atque signari. Hæc tamen suppositio ab aliquibus ob eam indeterminatam, seu vagam termini significationem confusa nuncupatur. Strictiùs tamen ab omnibus dicitur suppositio confusa acceptio termini communis pro significato ita confuso, vt neque determinari, neque signari possit re ipsâ, vt cùm dicimus: *Equus requiritur ad equitandum*. Nulli enim equo determinato conuenit absolutè re verâ requiri ad equitandum, pronulloque subinde equo determinato, & assignabili accipitur terminus equus in dictâ propositione; sed tantùm pro equo sumpto confusè. Quod est suppositionem eius in tali propositione confusam esse. Qualis censetur etiam à multis suppositio prædicati, cuius subiectum affirmatiuè distribuitur, vt prædicati *Animal* in hâc propositione: *Omnes homo est animal*; necnon suppostio subiecti, cuius prædicatum distributur affirmatiuè, vt subiecti *homo* in hâc propositione: *homo domat omnia animalia*.

26 Ego verò censeo, duplicem suppositionis confusionem debere distingui. Alia enim, quæ confusio communitatis potest vocari, oritur ex vniuersalitate termini non distributi. Quo pacto dicitur supponi confusè prædicatum propositionis vniuersalis affirmatiuæ, vt huius: *Omnis homo est animal*. Et subiectum commune propositionis, cuius prædicatum affirmatiuè distribuitur, vt harum: *Homo omnia animalia domat. Caro arietina vbique terrarum comeditur. Piper venditur Toleti, & Matriti*: & similium. Quo etiam spectat confusio termini communis, cui aduerbia numeralia iunguntur, vt in his. *Ter feci sacrum. Bis legi lectionem*, & similibus. Et vniuersè confusio cuiuslibet termini communis, qui nec sumitur pro vno tantùm inferiori, nec distribuitur pro pluribus. Alia verò, quæ confusio indeterminationis poterit appellari, tunc reperitur, quando terminus communis accipitur pro vno tantùm inferiori, non tamen determinato; sed vago, siue indeterminato. Quæ rursus duplex est. Alia enim est confusio indeterminationis ex parte modi significandi dumtaxat; alia confusio indeterminationis ex parte rei significatæ. Prima inuenitur, vbi terminus communis pro vno inferiore vagè sumpto vsurpatur, quod tamen illi attribuitur, alicui determinato re ipsâ competit, vt cùm dicimus: *Aliquis homo loquitur*, loquente re ipsâ homine aliquo determinato, & assignabili. Secunda verò inuenitur, vbi terminus communis ita pro vno inferiore indeterminatè sumpto vsurpatur, vt id, quod illi attribuitur, nulli determinato, & assignabili conueniat re ipsâ absolutè, vt cùm dicimus: *Aliqua actio requiritur, vt effectus fiat*, nullâ determinatâ actione ad id re ipsâ requisitâ absolutè, sed tantùm vnâ, vel alterâ sub disiunctione. *Vna auditio Missæ præcepta est*, nullâ determinatâ Missæ auditione re ipsâ præceptâ absolutè. Paritérque in similibus. Quomodo verò in his casibus prædicatum nulli inferiorum subiecti communis re ipsâ conueniens determinatè, & absolutè, eatenus solùm dicatur alicui eorum sub disiunctione, indeterminatéve conuenire, quatenùs cuiuis eorum determinatè, sub conditione tamen negationis aliorum conuenit, ex dictis *disputat. 10. quæstion. 2, & 5.* liquidum est.

Ad sciendum autem, quo ex dictis modis 27
vnusquisque terminus supponatur, istæ regulæ sunto. 1. Quoties subiectum propositionis afficitur signo *nullus* non solùm subiectum ipsum, sed etiam prædicatum distribuitur; & vniuersim negatio quæuis omnes terminos communes alias non distributos, quos post se siue immediatè, siue mediatè reperit, distribuit. Sic in hâc propositione. *Non aliquis homo est lapis*: termini *homo*, & *lapis*; & in hâc: *Aliquis homo non est lapis*: terminus *lapis* distributiuè supponuntur. 2. Signum *omnis* terminum, quem afficit immediatè, distribuit; quem verò mediatè, facit supponere confusè confusione communitatis, vt in exemplis *suprà* positis cernere est. 3. Terminus communis sumptus pro collectione omnium, quæ sub se continet indiuisim, supponitur copulatè, siue ex parte subiecti propositionis, siue ex parte prædicati ita sumatur. 4. Signum *Aliquis* vel æquiualens facit supponere confusè confusione indeterminationis solùm ex parte modi significandi terminum communem, quem afficit tam mediatè, quàm immediatè, dum nulla præcedit negatio, aut signum distribuens. Sic enim in hâc propositione: *Aliquis homo est animal* supponuntur tam *animal*, quàm *homo*. In his verò: *Aliquis homo non est aliquis lapis*, terminus *lapis* distributiuè supponitur; Et in hâc: *Omnis homo est aliquod animal*, terminus *animal* confusè confusione communitatis, perinde ac si signo *aliquis* non essent affecti. 5. Quando nulli contentorum sub termino communi conuenit determinatè, quod ei attribuitur; sed vni, vel alteri eorum sub disiunctione, tunc talis terminus supponitur confusè confusione indeterminationis ex parte rei significatæ, vt terminus *oculus* in hâc propositione: *oculus requiritur ad videndum*. 6. Termini æquiualentes eodem genere suppositionis supponi censentur, quibusuis demùm signis, aut negationibus afficiantur alij præ aliis. Sunt autem termini æquiualentes, qui idem obiectum significant æquiualentéque faciunt propositiones, quas componunt, iuxta dicenda *infrà disp. 19. q. 2.*

Porro ad resoluendas, ampliúsque subindè ex- 28
plicandas quatuor suppositiones communes commemoratas, totidem Descensus, Ascensúsque connumerantur à Logicis. Nempe copulatiuus, copulatus, disiunctiuus, & disiunctus. Quorum primus, inquiunt, suppositioni distributiuæ correspondet, eique debetur; secundus suppositioni copulatiuæ; tertius suppositioni determinatæ; quartus suppositioni confusæ. Est autem descensus

progressio

progressio à termino communi ad particularia sub eo contenta sufficienter enumerata : ascensus verò vice versâ progressio à particularibus sufficienter enumeratis ad terminum communem. Et quoniam conceptus obiectiuus communis aliud non est re ipsâ à particularibus, quos amplectitur ; atque adeò quidquid realiter illi conuenit, & his conueniat necesse est, atque è conuerso. Idcircò, ascensus, & descensus legitimæ quædam sunt argumentationes.

29 Itaque, bene sic arguitur : *Omnis homo est animal : Ergo hic homo est animal, & hic homo est animal : & hic homo est animal*, &c. aliquis omnibus pariter recensitis : atque item è conuerso. Similiter benè sic arguitur ; *Nullus homo est lapis : Ergo neque hic homo est lapis ; neque hic homo est lapis*, &c. pariter recensendo reliquos omnes atque item è conuerso. Qui sunt descensus, ascensúsque copulatiui tum affirmatiui, tum negatiui suppositioni distributiuæ termini *homo* affirmatiuæ, & negatiuæ correspondentes, & debiti. Benè etiam arguitur : *Omnes Apostoli Dei sunt duodecim : Ergo hic Apostolus, & hic, & hic*, &c. numeratis omnibus, *sunt duodecim* : atque etiam è conuerso. Similiter : *Omnes Apostoli Dei non sunt viginti : Ergo hic Apostolus, & hic*, &c. numeratis omnibus, *non sunt viginti* : atque item è conuerso. Qui sunt descensus, ascensúsque copulati tum affirmatiui, tum negatiui suppositioni copulatæ termini *Apostoli* affirmatiuæ, & negatiuæ correspondentes, & debiti. Bene etiam arguitur : *Aliquis homo currit : Ergo, vel hic homo currit, vel hic homo currit*, &c. pariter percurrendo per omnes : atque item è conuerso. Similiter : *Aliquis homo non loquitur : Ergo vel hic homo non loquitur ; vel hic homo non loquitur*, &c. pariter per omnes percurrendo : atque item è conuerso. Qui sunt descensus ; ascensúsque disiunctiui affirmatiui, & negatiui respondentes, & debiti suppositioni termini *Aliquis homo*, quam plerique determinatam nonnullis refragantibus, vocant ; & nos suppositionem confusam confusione indeterminationis ex parte dumtaxat modi significandi dicendum censemus. In quibus omnes Logici re ipsâ conspirant. Et merito.

30 Dissentiunt tamen circa descensum, ascensumque, disiunctum, quem plerique indistinctè adscribunt suppositioni confusæ ; negantibus tamen aliis ; eo quòd suppositioni confusæ, quam habet prædicatum propositionis vniuersalis affirmatiuæ, aliisque huiusmodi, non videtur quadrare posse. Quanquam enim bene arguatur : *Aliqua actio requiritur, vt effectus fiat : Ergo, vel hæc actio, vel illa*, numeratis omnibus, *requiritur, vt effectus fiat* : atque item è conuerso ; Qui sunt descensus, ascensúsque disiuncti suppositioni confusæ termini *Actio* correspondentes, & debiti. Ast non benè arguitur. Similiter : *Omnis homo est animal : Ergo omnis homo est hoc animal, vel illud, vel illud*, &c. omnibus recensitis : Quia est antecedens verum, & consequens falsum. Falsum quippe est, omnem hominem esse vnum ex animalibus vage, siue indeterminatè sumptum, quod tale consequens significat. Quocirca, neque è conuerso benè arguitur. Vnde patet, suppositioni confusæ termini *Animal* eiusmodi ascensum, descensúmque disiunctum nec conuenire, nec deberi. Ergo, qui duas suppositiones confusas, præter eam, quam determinatam vocant communiter, paulò anteà distinxi, facilè dissidium hoc componeo, asserendo, suppositioni confusæ confusione indeterminationis ex parte rei significatæ descensum, ascensumque disiunctum prædictum conuenire, & deberi ; secus suppositioni confusæ confusione communitatis. Pro hâc enim, præter quatuor numeratos, receptosque communiter, alius descensus, ascensúsque adstruendus est, qui distributionis accommodæ dici potest. Per quem dumtaxat benè descenditur, aut ascenditur à termino talem suppositionem habente ad inferiori eius, aut è conuerso in hunc modum : *Omnis homo est animal : Ergo omnis homo est hoc animal, & hoc animal, & hoc animal*, &c. omnibus numeratis per distributionem accommodam, ita vt singulis hominibus singula animalia tribuantur. Similiter : *Vbique comeditur panis : Ergo vbique comeditur hic panis*, &c. recensitis omnibus per distributionem accommodam, ita vt singulis locis singuli panes vnicuique suus tribuantur. Pariterque, è conuerso ascendendum ; atque de cæteris huiusmodi philosophandum est.

31 Vnum hic superest adnotandum de termino negatiuè distributo, provt communiter vsurpari videtur ; nempè non descendi ab eo legitimè per solum descensum copulatiuum ; sed opus esse duos simul descensus coniungere, copulatiuum videlicet, & disiunctum : id, quod etiam, dum ascenditur, seruandum est, ne detur antecedens verum, & consequens falsum. Si enim ita ascendamus : *Hæc actio non requiritur, vt effectus fiat, neque hæc requiritur, neque hæc requiritur*, &c. *Ergo nulla actio requiritur, vt effectus fiat*, antecedens est verum, & tamen consequens est falsum, iuxta communem sentiendi, & loquendi morem. Sicuti etiam est falsum dicere, nullam esse necessariam Dei gratiam ad consequendam vitam æternam : cùm tamen sit verum dicere, hanc determinatam non esse necessariam, neque illam, neque illam, &c. numeratis omnibus. Ascensus igitur ita faciendus est. Gratia A non est necessaria ad salutem, neque est necessaria gratia B, neque gratia C, rursus neque est necessaria A, vel B, vel C, sub disiunctione : ergo nulla est necessaria gratia ad salutem : patérque descensus faciendus est. Etenim negatio absolutè prolata adeò est malignantis naturæ, vt non solùm soleat negare vnum de alio secundum se spectato ; sed etiam quouis modo comparato cum aliis. Quo fit, vt quidquid negatur de termino distributo, non solùm negetur de singularibus in eo contentis secundum se absolutè conceptis ; sed etiam inter se comparatis per disiunctionem. Hæc dicta loquendo de termino negatiuè distributo, provt communiter videtur sumi pro omnibus scilicet, & singulis in ipso contentis non solùm determinatè ; sed insuper disiunctiuè, disiunctim sumptis. Si enim pro illis determinatè tantùm sumptis sumatur, vt potest, atque etiam interdum solet ; tunc illi ascensus, descensúsque copulatiuus tantùm debitus erit.

32 Suppositioni adiungi solent aliæ quædam termini vocalis proprietates : nempe status, am-

pliatio, restrictio, distractio, alienatio, diminutio; remotio, & appellatio. Quarum omnium explicatio eò tendit, vt innotescat, quo sensu vnusquisque terminus, præsertim communis accipiatur. Hoc tamen sufficienter ex circumstantiis innotescit, quin opus sit tot vocabulis, torque regulis sub eis contentis audientis, siue legentis mentem obruere. Ob id eas omitto apud summulistas videndas.

DISPVTATIO XIX.

De propositionibus.

1 PROPOSITIONES tum obiectiuæ, tum formales, eæque tum mentales, tum vocales, aut ore prolatæ, aut scriptæ, quæ veluti materia sunt, vnæquæque suo modo, ex quâ omnis scientia humana compingitur, materia sunt etiam non ex quâ, sed circa quam disputatio præsens versatur.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit propositio; & quotuplex.

2 PRopositio (quam aliqui enunciationem appellant) ex Aristot. *libr. primo, Periherm. capit. quarto*, sic definiri solet: *Est oratio, in quâ verum, vel falsum est.* Tum ex eodem libr. primo, Prior. capit. primo, *Est oratio aliquid affirmans, vel negans.* Meliùs tamen alij, vt fugiant in definiendo disiunctionem distinguentem potiùs species definiti, ipsumve in illas diuidentem, quàm explicantem ipsius naturam talibus speciebus communem, ita definiunt: *Est oratio enuntians aliquid de aliquo*, id est, suadens aliquid de aliquo, siue alicuius de aliquo suasiua ex suo proprio modo tendendi. Hoc namque, & omni propositioni est commune, & eam sufficienter discriminat ab omni non propositione. Ex quibus definitionibus (quarum prima descriptiua, secunda autem, & tertia quiditatiuæ censentur, vnaquæque suo modo) satis superque apparet, quid sit propositio formalis, vocalis, & scripta, aut etiam mentalis. Propositio autem obiectiua aliud non est ab obiecto propositionis formalis.

3 Iam verò propositio, formalis sumpta vniuersè primò diuiditur in affirmatiuam, quæ affirmando ponit aliquid in rebus, vt *Petrus currit*; & negatiuam, quæ remouet aliquid negando, vt *Petrus non legit.* Quarum vtraque rursus, aut erit vera, si sit conformis suo obiecto, aut erit falsa, si sit difformis, iuxta dicta latè de veritate, & falsitate propositionum. tum formalium, tum obiectiuarum *supra disputatione tertia.* Quæ ad rem videnda. Propositionum quippe obiectiuarum aliæ veræ sunt veris formalibus correspondentes; aliæ falsæ correspondentes falsis formalibus: sicut etiam aliæ sunt positiuæ correspondentes formalibus affirmatiuis, aliæ negatiuæ correspondentes negatiuis formalibus.

Deinde, propositio formalis sumpta etiam 4
vniuersè in absolutam, seu categoricam, & conditionatam, seu hypotheticam est diuidenda. Prima est, quæ absolutè enuntiat aliquid de aliquo, vt *Petrus currit*: *Petrus non legit.* Secunda, quæ sub aliquâ conditione, siue sub aliquâ factâ hypothesi enunciat aliquid de aliquo, vt, *si Petrus curreret, moueretur*: *si Petrus non videret, non legeret.* Vtraque autem rursus in simplicem, & complexam diuidenda venit. Simplicem dico, quæ ex pluribus propositionibus non est composita, vt cernitur in exemplis positis. Complexam autem appello, quæ ex pluribus propositionibus composita est, vt cernitur in his: *Petrus currit, & Ioannes ambulat*: *si Petrus curreret, Petrus moueretur, & Ioannes cerneret.* Complexa verò propsitio rursus diuiditur à Logicis in copulatiuam, causalem, & rationalem. In multasque alias æquali ture diuidi posset, atque etiam in mixtas ex illis, combinatione factâ. Copulatiua est, quæ plures propositiones, seu categoricas, seu hypotheticas coniungit per particulam *&*, aut æquiualentem, vt in exemplis positis. Disiunctiua, quæ plures pariter disiungit mediâ particulâ *vel*, aut simili, vt *Petrus currit, vel Ioannes legit*: *Si Petrus curreret, Ioannes ganderet, vel non ganderet.* Causalis est, quæ mediâ particulâ *quia*, vel æquiualente indicat, obiectum vnius propositionis esse causam obiecti alterius „ idque, vel categoricè, vel hypotheticè, vt: *Quia Petrus currit, monetur*: *Si Petrus curreret, quia curreret, moueretur.* Rationalis denique est, quæ mediâ particulâ *ergo*, vel simili indicat obiectum vnius propositionis sequi ex obiecto alterius; id tamen solùm euenit categoricè, vt, *Petrus currit*: *ergo monetur.* Aliæ autem innominatæ diuersæ à prædictis huiusmodi sunt: *Dum Petrus legit, Ioannes audit. Quamdiu Petrus laborat, Ioannes quiescit*: *Vbi est magister*; *ibi est discipulus*: *sicut vnus ambulat, ita, & alter*; Et similes. Adde, hypotheticam propositionem trifariam posse esse complexam; idque, vel copulatiuè, vel disiunctiuè, vel causaliter, vel mixtè. Primo, ex parte conditionati tantùm, vt in exemplis *suprà* positis. Secundo, ex parte conditionis tantùm. Tertiò, ex parte vtriusque. Quò hypotheticarum complexarum plurimæ aliæ species pullulant.

Scio: Logicos communiter aliter diuidere pro- 5
positionem in categoricam, & hypotheticam. Eam enim solam categoricam dicunt, quam nos categoricam simplicem appellauimus: sub hypothetica autem comprehendunt tum dictam à nobis simplicem hypotheticam; tum quatuor complexas *suprà* relatas coalescentes ex categoricis, copulatiuam scilicet, disiunctiuam, causalem, rationalem. Aliarum autem complexarum mentionem non faciunt. Cæterum diuisioni à nobis factæ prorsùs videtur standum: quia Logici in suâ peccant dupliciter. Primò: quia vocabulo *hypothetica* abutuntur, vtpote, quod solùm dicitur proprie de conditionatâ; secùs de reliquis. Secundò: quia diminutè procedunt, cùm

tùm tot species propositionis complexæ commemoratas à nobis penitus prætermittant. In quod peccatum non semel incidunt, cùm alias præterea prætermittant propositionum diuisiones.

6 Etenim propositio conditionata, siue hypothetica proprie dicta aliter diuidenda venit in causalem, illatiuam, & purè coniunctiuam, prout *suprà disp. 2. quæst. secunda, diuis. 6.* tactum est. Purè coniunctiua dicitur, quâ enunciatur conditionatum, vt coniunctum cum conditione posita in hypothesi, siue, prout illi subest, vt sic, præscindendo ab omni huius in illud tum influxu, tum connexione. Causalis autem appellatur, quâ enunciatur conditionatum, vt subest conditioni positæ in hypothesi innuendo tacitè conditionem in conditionatum aliquem influxum habere sub hypothesi datâ. Illatiua denique vocatur, quâ enuntiatur conditionatum vt subest conditioni positæ in hypothesi, innuendo etiam tacitè conditionem cum conditionato sub hypothesi datâ connexionem aliquam habere. Vnde patet primò, omnem propositionem conditionatam sensum coniunctiuum, eumque præcipuum, & expressum habere. Causalem verò supra illum tacitè addere sensum causalem. Pariterque illatiua sensum illatiuum. Secundo patet, conditionalem purè coniunctiuam veram esse, eo ipso, quòd verè sit conditionatum ex hypothesi conditionis, vt planè potest, etiamsi conditio neque influat in conditionatum, neque cum eo connexa sit. Causalis tamen, vt vera sit, duo requirit: &, quòd verè sit conditionatum ex hypothesi coditionis, & quod conditio in illud influat aliquo modo conducendo ad illius *esse*: Pariterque illatiua duo ad suam veritatem requirit: Et, quod verè sit conditionatum ex hypothesi conditionis, &, quòd conditio cum illo ita connexa sit, vt sine illo esse non possit. De hâc tamen diuisione plura dicemus aliàs *in tractat. de scientiâ Dei.* Porrò, conditionalis illatiua, vtpotè, quæ assimilatur discursui, tot modis diuidenda venit, quot ipse discursus, cuius differentiæ innumeræ propemodum sunt, vt constat ex diuisionibus eius factis *ibidem diuisione septima*, faciendisque *infra disputatione vigesimæ*. Qualiter etiam est diuisibilis propositio complexa rationalis, quæ argumentatio, siue discursus formalis est.

7 Propositio autem categorica simplex communiter diuiditur à Logicis in vniuersalem, particularem, indefinitam, & singularem. Vniuersalis dicitur, cuius subiectum est commune signo vniuersali, siue distributiuo affectum, vt: *Omnis homo ambulat: Nullus homo legit.* Particularis, cuius subiectum est commune signo particulari, seu vago affectum, vt: *Quidam homo currit: Aliquis homo non legit.* Indefinita, cuius subiectum est commune nullo signo affectum, vt: *Homo est animal: Homo non legit.* Singularis, cuius subiectum est singulare, vt; *Socrates dicit*, vel commune pronomine demonstratiuo affectum, vt: *Hic homo non loquitur.* Quibus addi posset collectiua, cuius subiectum commune copulatè, siue collectiuè supponitur, *Omnes Apostoli sunt duodecim.* Hæc tamen ad singularem reducitur: quia de singulari quodam aggregato sumpto indiuisim, & determinatè prædicat aliquid. Addenda etiam fortasse alicui videbitur propositio de subiecto confuso confusione indeterminationis ex parte rei, vt: *Aliquis oculus est necessarius ad videndum*, iuxta dicta *disputatione decima octaua, quæstione tertia*, sed hæc inter categoricas simplices censenda non est: quia æquiualenter est complexa ex duabus, aut pluribus hypotheticis, quibus de singulis extremis subiecti disiuncti, seu vagi determinatè dicitur prædicatum sub conditione defectus aliorum. Hoc pacto; *Dexter oculus est necessarius ad videndum, si non sit sinister; & sinister, si non dexter*, prout constat ex doctrinâ traditâ suprà disputatione decima, quæstione secunda. Propositio autem indefinita talis non est, neque esse potest re verâ, & quoad sensum, iuxta doctrinam traditam *suprà disputatione secunda, quæstione secunda. diuision. decima, & quæstione tertia, consecta. quarto*; atque etiam iuxta dicta de termino indefinito *disputat. decima octaua, quæstione secunda, diuis. quinta.* Quocirca, dicitur à Logicis, quando est in materiâ necessariâ, aut remotâ, æquialere vniuersali; Particulari autem, quando est in materiâ contingente. Vnde, solùm venit dicenda indefinita, vel quia ex modo significandi est indifferens, vt pro vnâ, vel pro alterâ vsurpetur; vel quia pro subiecto habet terminum ex præciso suo modo significandi indefinitum, prout *disput. 18. quæst. 2. dicta diuis. 5.* explicuimus. Ex quibus concluditur, omnem propositionem simplicem categoricam ad vniuersalem, particularem, & singularem reuocari In quæ etiam membra venit pariter diuidenda simplex propositio hypothetica. Appello autem semperque appellabo deinceps, vt Logicis morem geram, particularem, quæ de subiecto vago est, tametsi ea potiori iure vaga dicenda esset.

Vnaquæque tamen harum trium in plura in- 8
super membra diuidenda est, quicquid Logici prætermiserint. Quia vnaquæque aut potest esse de prædicato singulari, aut de prædicato communi. Quod si de communi, aut affecto signo distributiuo, eoque, vel affirmatiuo, vt, *omnis*, aut signo particulari, seu vago, vt *aliquis*, aut nullo: atque ita vnaquæque trium quinque sub se complectitur, suntque proinde omnes 15 quarum quælibet, aut affirmatiua, aut negatiua potest esse, quo sunt 30. Quod si quamlibet rursùs diuidas in habentem & non habentem negationem præpositam, erunt omnes 60. Cæterum, quia ex his pleræque sunt aliis æquialêtes, ad 18. omninò inter se non æquialêtes sunt reducendæ. Nempe ad vniuersalem, particularem, & singularem affirmatiuas, & negatiuas, easque, aut de prædicato communi, nullo signo immediatè affecto, vt: *Omnis homo est animal: Nullus homo est animal: Aliquis homo est animal: Aliquis homo non est animal: Socrates est animal: Socrates non est animal*: Aut de prędicato communi signo vniuersali *Omnis* immediatè affecto, vt: *Omnis homo est omne animal: Nullus homo est omne animal: Aliquis homo est omne animal: Aliquis homo non est omne animal: Socrates est omne animal: Socrates nõ est omne animal.* Aut de prędicato singulari, quale erit terminus quiuis singularis, aut communis signo demonstratiuo affectus, vt: *Omnis homo est hoc animal: Nullus homo est hoc animal: Aliquis homo est hoc animal: Aliquis homo non est hoc animal: Socrates est hoc animal: Socrates non est hoc animal.* Imprimis namque nullæ harum 18. sunt æquiualentes inter se, vt eas consideranti manifestè apparebit. Deinde reliquarum quamlibet alicui ea-

rum æquiualere facilè ostenditur. Nam iuxta doctrinam certam tradendam *quæstione secunda*, quælibet ex 30. de negatione præuiâ superaddita per ipsam negationem fit æquiualens suæ contradictoriæ, quæ est vna ex aliis 30. vt constat ex adæquatione combinationis. ac diuisionis factæ. Atque ideò 30. de negatione præuiâ superadditâ reiiciuntur. Ex reliquis autem 30. quæ supersunt, sex habentes prædicatum commune affectum immediatè signo particulari *Aliquis*, aliis sex æquiualent, quæ habent prædicatum commune nullo signo affectum: quia quæ præcedunt prædicatum commune, pro eisdem, & eodem modo faciunt illud supponi, siue illud signo particulari *Aliquis*, siue nullo sit immediatè affectum. Ex aliis autem sex de prædicto communi signo vniuersali *Nullus* immediatè affecto, tres affirmatiuæ negatiuis sibi correspondentibus de prædicato communi nullo signo immediatè affecto æquiualent: quia *esse nullum animal* e.g. *& non esse animal* in idem recidit, vt constat. Tres autem negatiuæ affirmatiuis sibi correspondentibus de prædicato communi nullo signo immediatè affecto æquiualent: quia in idem etiam recidit *non esse nullum animal*, *& esse aliquid animal*, vt etiam constat. *Esse autem aliquod animal*, & *esse animal* in idem etiam recidunt, iuxta dicta. Reiectis igitur istis 12. supersunt 18. commemoratæ.

9 Porrò Logici compendij gratiâ vniuersalem affirmatiuam, & negatiuam, particularemque affirmatiuam, & negatiuam de prædicato communi nullo signo immediatè affecto quibusdam litteris designant, atque notificant Primam scilicet litteta A, secundam E, tertiam I, quartam O, iuxta vulgares illos versiculos: *Asserit A, negat E, sunt vniuersaliter ambo. Asserit I, negat O, sunt particulariter ambo.* Quo eodem pacto nos illas deinceps designabimus, addemusque pro singulari affirmatiuâ de simili prædicato litteram V. & quia pro negatiuâ deest vocalis, eadem V. cum litterâ n. postposita distinctionis gratiâ subseruiet hoc modo Vn. sex autem sequentes de prædicato communi affecto immediatè signo distributiuo *omnis*, per easdem vocales, eodemque ordine designabimus adiecta ante singulas litteras d. Reliquæ autem sex de prædicato singulari per easdem vocales, & eodem ordine adiecta ante singulas littera t; atque ita pro 18. propositionibus, quo ordine *numero octauo*, sunt recensitæ, hæc 18. signa compendij causâ ponentur à nobis semper deinceps. A. E. I. O. V. Vn. dA. dE. dI. dO. dV. dVn. tA. tE, tI. tO. tV. tVn. Et hæc de categoricis simplicibus possibilibus inter se non æquiualentibus. Totidem autem omninò sunt possibiles simplices hypotheticæ ipsis correspondentes: quia quidquid affirmatur, aut negatur de quolibet absolutè, id ipsum de eodem potest affirmari, aut negari sub aliquâ conditione, siue sub aliquâ factâ hypothesi. Vnde, cùm opus fuerit signis aliquibus eas significare per eadem signa categoricarum, quibus correspondent anteposita singulis littera H, quæ hypothesim denotet, significabuntur.

10 Et quoniam propositiones complexæ ex simplicibus componuntur, conficitur, tot esse propositiones complexas possibiles intra vnumquodque earum genus, quot sunt possibiles collectiones, siue combinationes propositionum simplicium numeratarum. Vnde ex 18. cathegoricis 262. 125, copulatiuæ componi possunt, totidemque disiunctiuæ, &c. quia ex 18. vnitatibus tot collectiones diuersæ confici possunt, iuxta regulas combinationum tradendas *disputatione vigesima nona*, totidémque copulatiuæ, & totidem disiunctiuæ, &c. confici possunt ex 18. hypotheticis. Ex mixtione autem vtrarumque, nimirum ex 36. penè innumerabilis multitudo complexarum intra vnumquodque earum genus consurgit, vt in tabulis tradendis *loco citato* videri poterit. Quid si ipsorum insuper generum complexarum mixtio efficiatur? Et hæc quidem loquendo de combinationibus absque positione, & repetitione. Si namque prædictæ 18. propositiones cum positione, repetitionéque combinentur, longissimè maiores numeri complexarum ex eis possibilium resultabunt. Imò, si absque termino repetitiones fiant, infinita erit earum multitudo possibilis, iuxta dicenda *q.* 4.

11 Diuiditur præterea propositio sumpta vniuersè in necessariam, contingentem, & impossibilem penes necessitatem, contingentiam, & impossibilitatem obiecti, siue obiectiuæ, veritatis enuntiatæ per illam; atque ita plures hinc diuisiones subire potest, penes diuisiones, quas subeunt obiectum necessarium, contingens, & impossibile, siue obiectiua veritas necessaria, contingens, & impossibilis. De quibus *supra quæstione vndecima.* Et quoniam obiectum propositionis materia, circa quam illa versatur, dicitur esse, ideò quando obiectum est necessarium, propositio dicitur esse in materiâ, seu de materiâ necessariâ: In contingente autem, seu de contingente, quando obiectum est contingens. In remotâ autem, seu de remotâ, quando obiectum est impossibile.

12 Amplius diuiditur propositio sumpta vniuersè, in essentialem, in quâ prædicatum est de essentiâ subiecti: & accidentalem, in quâ prædicatum accidentale subiecto est, siue ipsi aliquid adiiciens. Quarum vnaquæque in multas rursùs species diuidi potest, iuxta diuisiones prædicatorum essentialium, & accidentalium factas *supra disputatione decimaseptima* quæ adrem videndæ.

13 Diuidi etiam solet propositio in directam, & indirectam. Prima dicitur, quæ prædicat actum, siue eius concretum de subiecto, vt *Petrus currit: Petrus est currens*, aut partem de toto, vt: *Homo est animal: Homo est corporeus.* Indirecta verò, quæ vice versâ prædicat subiectum de concreto, aut totum de parte, vt *currens est Petrus: Animal est homo: Corporeus est homo.* Cuius nomenclaturæ ratio est: quia primus modus iudicandi nobis connaturalis; secundus quasi præternaturalis est. Mitto aliam diuisionem propositionis, quâ aliqui eam diuidunt in identicam, & formalem: quia hæc diuisio potiùs sensuum, in quibus propositiones sumi possunt, quàm ipsarum propositionum diuisio est. De quâ nos satis diximus *supra disputatione secunda, quæstione quarta, conclus.* 4.

Denique

14 Denique, propositio simplex in modalem, & non modalem, quam de *inesse* vocant, diuidi solet. Modalis est, quæ præ se fert modum, quo prædicatum subiecto conuenit, ipsíve inest, aut non inest, vt: *Petrus necessariò est homo: Ioannes possibiliter currit: Paulus contingenter non loquitur.* De *inesse* autem est, quæ nullum huiusmodi modum præ se fert; sed dumtaxat enuntiat prædicatum inesse, aut non inesse subiecto, vt: *Petrus est homo: Ioannes currit: Paulus non loquitur.* Sunt autem apud logicos celebres quatuor modi constituentes propositiones, quas speciatim vocant modales, de quibusque speciatim disserunt, ob idque modi dialectici dici solent, qui quidem, aut per hæc aduerbia *possibiliter*, *impossibiliter*, *necessario*, *contingenter*; aut per hæc nomina *possibile*, *impossibile*, *necesse contingens* significari solent. Potest enim quiuis eorum componere propositionem modalem aut aduerbialiter, quo casu est syncategorema prædicati, vt: *Petrus possibiliter loquitur: Paulus necessariò est homo*, &c. aut nominaliter, quo casu, aut potest poni ex parte subiecti, vt: *Possibile est Petrum loqui: Necesse est Paulum esse hominem*; aut ex parte prædicati, vt: *Petrum loqui est possibile: Paulum esse hominem est necesse.* Oratio autem infinitiui, ex quâ, & ex *modo* coalescit propositio modalis, *dictum* nuncupatur, compositaque subindè ex, *modo*, & *dicto* dicitur esse; atque ita vnaquaque quatuor propositionum modalium ex quatuor prædictis *modis*, sumptis nominaliter, resultantium, in quatuor membra penes affirmationem, & negationem diuidenda venit. Potest enim in eâ aut affirmari *modus*, & *dictum*, vt: *Possibile est Petrum loqui*; aut negari *modus*, & *dictum*, vt: *Non est possibile Petrum non loqui*: aut affirmari *modus*, & negari *dictum*, vt: *Possibile* est *Petrum non loqui*; aut negari *modus*, & affirmari *dictum*, vt *Non* est *possibile Petrum loqui.* Proindeque, ex hac diuisione sexdecim modales resultant. Quarum quælibet rursus in alias quatuor diuidi solet, quo crescunt vsque ad 64. quatenus quælibet potest habere *dictum* aut vniuersale, aut particulare, aut indefinitum, aut singulare, iuxta similem diuisionem propositionis simplicis categoriæ, quæ fieri solet à Logicis, vt vidimus *numer. septimò*, Iuxta diuisionem verò eiusdem factam à nobis *numer. octauo*, quælibet ex dictis sexdecim modalibus de dicto affirmato in nouem alias diuidenda venit, & in totidem quælibet de dicto negato: quia propositiones simplices categoricæ à nobis ibi numeratæ 18 sunt, 9 affirmatiuæ, & 9. negatiuæ.

15 Cæterum: quia quilibet prædictorum *modorum* de obiecto cuiusuis propositionis categoricæ, siue hypotheticæ, siue simplicis, siue compositæ enuntiabile est, cuiuslibet eorum modalis in tot præterea membra diuidi potest, quot sunt propositiones possibiles non modales, iuxta omnes earum diuisiones hactenùs factas: quo in immensum penè augetur eiusmodi modalium numerus. Itaque, modalis cuiuslibet prædictorum modorum aut potest esse de dicto categorico, aut de hypothetico, aut de simplici, aut de complexo, aut de copulatiuo, aut disiunctiuo, aut de causali, &c. eoque tot subeunte differentias, quot sunt eiusmodi propositionum non modalium species, siue membra diuersa, facto discursu per omnes diuisiones earum huc vsque datas. Adde, ex modalibus, aut solis, aut mixtis cum non modalibus omni earum combinatione factâ, innumeras alias propositiones complexas coalescere posse. Aduerto autem hîc, claritatis gratiâ, etsi propositiones non modales, vt condistinctæ à modalibus appellentur de *inesse*; Quoties tamen de quouis propositionum genere absolutè, & sine addito *modalis* fit sermo, hunc semper de non modali venire intelligendum.

16 Omnes autem diuisiones, quas hactenùs fecimus circa propositionem formalem vniuersè sumptam, circa obiectiuam pariter fieri possunt, factæque sunto: quia vnaquæque propositio obiectiua eandem ac formalis, quam terminat, participat nomenclaturam.

17 Vtrum verò prædictarum diuisionum membra diuidentia omnia, vel aliqua specie diuersa sint inter se, quod à multis hic controuertitur. Ego vno verbo resoluo dicens; eas omnes propositiones, quæ ex modo tendendi in sua obiecta intrinsecè sunt inter se dissimiles, intrinsecè quoque esse inter se specie diuersas; ex diuersitate tamen obiectorum præcisè intrinsecam diuersitatem nequaquam sortiri, iuxta doctrinam vniuersalem de similitudine, ac dissimilitudine actuum traditam *disputat. decimasexta*, Propositiones quippe ex conceptu suo quidam actus sunt ad sua obiecta terminati, vt est notum.

18 Aduerto ad extremum huius quæstionis, materiam propositionis dici ab aliquibus subiectum, & prædicatum eius; formam autem vtriusque copulam. Aliqui verò solum subiectum dicunt materiam, & prædicatum formam. Qui aptiùs mihi videntur loqui, maximè, cùm verbum, quod alij copulam appellant, aut vnicum, aut potissimum prædicatum sit. Ratio autem huius loquutionis est: quia subiectum, & prædicatum ita se videntur habere in logicis, sicut se habent in Physicis subiectum, & forma. Hæc verò dicta sunt de materiâ ex quâ. Materiam enim circa quam propositionis formalis esse propositionem obiectiuam nemini dubium est.

Iam verò quantitas propositionis ea dicitur, quæ eam ad plura extendit obiecta, vel ad pauciora restringit; faciendo videlicet eam aut vniuersalem, aut particularem, au singularem. Qualitas autem propositionis dicitur veritas, aut falsitas eius. Vtrum autem affirmatio, aut negatio, à quâ propositio est aut affirmatiua, aut negatiua, qualitas propositionis, aut potiùs differentia essentialis eius dicenda sit, controuersum est inter Logicos, quibusdam asserentibus primum, quibusdam verò secundum. Quirectiùs sentiunt, & loquuntur.

QVÆSTIO II.

Qua ratione propositiones simplices categoricæ oppositæ inter se sint, aut connexæ, aut æquivalentes.

19 QVid sit, & quotuplex oppositio; quid item, & quotuplex connexio rerum *supra disp.* 14. expositum est. Suppositâ autem totâ doctrinâ traditâ *ibi*, quæ ad rem recognoscenda est, Præterea est supponendum. Primò: propositiones formales bifariam posse dici inter se oppositas, aut inter se connexas. Primò: quia quoad suam entitatem sunt tales, quidquid sit de earum obiectis. Secundò: quia earum obiecta inter se opposita, aut inter se connexa sunt, quidquid sit de ipsarum entitatibus. Et de priori quidem genere oppositionis, connexionisque entitatiuæ propositionum formalium nihil est, quod in præsenti dicamus, præter vniuersaliter dicta ibi de simili oppositionéque connexionéque aliarum entitatum, seu rerum. De posteriori ergo dumtaxat dicendum nobis est. Quò quidem illæ omnes propositiones sunt oppositæ, quarum obiecta sunt opposita; illæ verò connexæ, quarum obiecta sunt connexa. Æquivalentes autem illæ propositiones dicuntur, quæ vnum, & idem ex parte rerum habent obiectum.

20 Secundò, supponendum est tamquam certum ex dictis latius *loco citato* omnem propositionem ad contradictoriam, & contrariam reduci: Contradictoria est, quæ reperitur inter extrema, quorum vnum est negatio, seu remotio alterius. Contraria autem, quæ reperitur inter extrema, quorum vnum simul cum alio esse non potest; sine ambo sint positiua, siue ambo sint negatiua, siue alterum positiuum, & alterum negatiuum sit. Et extrema quidem contradictionis citra medium opposita sunt, quatenus neque ambo simul esse, neque ambo simul deesse possunt; sed alterum esse, & alterum deesse necesse est, iuxta euidentissimum principium statutum *disp.* 9. *q.* 5. Extrema verò contrarietatis, etsi aliquando etiam sint opposita citra medium ob eamdem rationem, vt sunt similitudo, & dissimilitudo, æqualitas, & inæqualitas, distinctio, & identitas earumdem rerum, aliáque huiusmodi; plerumque tamen medium admittunt: quia licèt simul esse non possunt, possunt tamen simul deesse, atque adeo necesse non est, quod sit alterutrum, vt cernitur in peccato, & gratiâ, in odio, & amore, in assensu, & dissensu, in candore, & nigrore, & similibus. Vnde manifestè consequitur, propositiones contradictorias, & contrarias, quorum obiecta sunt opposita citra medium, nec simul veras, nec simul falsas esse posse: quia earum obiecta nec simul esse, provt ad earum simultaneam veritatem, nec simul deesse, siue non esse, provt ad earum simultaneam falsitatem requirebatur, iuxta doctrinam suprà traditam *disputatione* 3. Propositiones verò contrarias, quarum obiecta opposita medium admittunt, etsi simul veræ esse non possint, quia talia obiecta non possunt simu esse, posse tamen esse simul falsas, quia obiecta ipsa simul deesse, siue simul non esse possunt. Connexio autem obiectorum, & consequenter propositionum tendentium in illa, aut mutua, aut non mutua esse potest, iuxta dicta ibidem.

21 Tertiò, est supponendum etiam vt certum ex demonstratis *disputatione decimaquarta citata quæstione quarta*, vtrumlibet extremorum oppositorum cum alterius contradictorio connexum esse, & extremum connexum cum altero ipsius contradictorio esse oppositum; & extremorum connexorum contradictoria inuersam inter se connexionem habere; & consequenter propositiones tendentes in eiusmodi extrema eadem inter se conditiones, seu proprietates ab ipsis, vt ab obiectis sortiri. Vnde, rursus consequitur, à quovis ex extremis oppositis ad contradictorium alterius legitimè argui; necnon à contradictorio termini, cum quo alter connectitur, ad ipsius connexi cum illo contradictorium. Tantumdémque esse de propositionibus ipsis correspondentibus; siquidem, vt ex se, & ex dictis ibidem, sæpéque aliàs, est notissimum, à connexo ad id, cum quo est connexum illatio legitima est, seu consequentia bona.

Quartò est supponendum, in scientiis humanis passim occurrere propositiones aut oppositas, aut connexas, aut æquivalentes inter se ratione materiæ, circa quam versantur, eo quòd earum obiecta ab speciali suâ naturâ habent aut esse opposita, aut connexa, aut re ipsâ vnum, & idem, vt cernere est in his contrariis: *Petrus est in peccato: Petrus est in gratia: Petrus est albus: Petrus est niger.* In his connexis. *Ignis existit: Calor existit, Petrus currit: Petrus potest currere.* Et in his æquivalentibus: *Petrus non habet visum: Petrus est cæcus: Petrus opes habet: Petrus est dives.* In aliisque innumeris similibus. Impræsentiarum tamen in primis agemus de propositionibus oppositis, aut connexis, aut æquivalentibus veluti ratione formæ communis omni omnino materiæ (acturi postmodùm de reliquis) sunt autem tales; quæ habentes eosdem terminos à diuersitate particularum, quibus illi afficiuntur, aut oppositionem, aut connexionem, aut æquivalentiam mutuantur, vt cernitur in his oppositis: *Omnis homo est animal: Nullus homo est animal: Omnis homo est animal: Aliquis homo non est animal.* In his connexis. *Omnis homo est animal: Aliquis homo est animal: Hic homo non est lapis: Aliquis homo non est lapis.* Et in his æquivalentibus: *Non omnis homo est animal: Aliquis homo non est animal: Omnis homo non est lapis: Nullus homo est lapis.* Dicitur autem, quod ad rem attinet, ille terminus idem, qui per eamdem vocem exprimitur, tametsi à particulis, siue aliis terminis, quibus adiungitur, vel secus, modò distributus euadat aut positiue, aut negatiuè, modò particularis, seu vagus, modo indefinitus, modo singularis, vt *Omnis homo: Nullus homo, Non homo: Aliquis homo: Homo: Hic homo*: iuxta dicta *disputatione* 18. *quæstione* 1. *diuis.* 5. modo etiam collectiuus, quamuis collectiuus, quod ad præsens attinet, pro singulari est reputandus: quia propositio ab eo euadens collectiua ad singularem reducitur, vt dicebamus *quæstione* 1. *numero* 7. Censetur item idem terminus cum dictis, qui proprius est obiecti singularis, etsi diuersâ voce exprimatur, vt: *Socrates*, cum *hic homo*, &c. Cæterùm, etsi Logici solùm agant impræsentiarum de oppositione, connexione, & æquivalentiâ propositionum vniuersalium, & particularium, aut etiam interdum singularium de prædicato communi nullo signo immediatè affecto. Quia tamen de cæteris itidem vsque ad 18. numeratis, & suis litteris designatis paulò ante *quæstionem* 1. *numero* 8 debuissent agere; diminutéque proinde in hac parte, & minus scientifi-

22

cè,

cè, sicut & in aliis multis procedunt; de omnibus illis à nobis agendum est. Vtemur autem pro illis, compendij causâ litteris, quibus à nobis ibi sunt designatæ.

23 Quintò est supponendum. Propositionem vniuersalem, & particularem in ea contentam subalternas à logicis dici: quia secunda sub prima est. Et primam quidem seorsim subalternantem Secundam vero subalternatam causa distinctionis appellant. Quoniam autem prima cum secundâ non mutuo est connexa, à primâque subinde ad secundam legitimè arguitur; sed non vice versâ. Quæcumque ex 18. propositionibus commemoratis istam conditionem habuerint, vt vna cum alterâ non mutuo connexa sit, eas nos deinceps subalternas, connexamque subalternantem, & alteram subalternatam itidem nuncupabimus. Subalternatæ autem contrariarum propositionum subcontrariæ dicuntur à Logicis. Eodemque modo à nobis nuncupabuntur. Quando contrariæ quibus subalternantur, quæcumque sint, medium admittunt.

24 Sextò supponendum est tanquam certum, negationem, siue particulam negatiuam ex suâ naturâ sequentes proprietates habere. Primò, omnem terminum communem, quem post se reperit, aut nullo signo, aut particulari tantùm, seu vago affectum distributum reddit. Propterea in his propositionibus: *Petrus non est lapis: Non Petrus est lapis: Non aliquis homo est lapis*, & in similibus: termini omnes communes, quos præcedit negatio, distributiuè supponuntur. Secundò, Omnem terminum communem, quem post se reperit, signo distributiuo affectum, indistributum reddit, atque ita in his propositionibus: *Non omnis homo currit: Nonnullus homo currit: Petrus non est omne animal*, & in aliis huiusmodi termini communes, aliàs à signis sibi præpositis distribuendi, indistributi manent. Tertiò, Vnica negatio (sumpta negatiuè, provt eam hic sumimus semper, non verò infinitanter) vbicumque ponatur, reddit negatiuam propositionem, saltem æquialenter. Tales enim sunt omnes istæ: *Non omnis homo est lapis: Omnis homo non est lapis: Omnis homo est non lapis*, & similes. Quartò, duæ negationes affirmatiuam faciunt propositionem, vbicumque ponantur, vt in his: *Non omnis homo non est animal: Non omnis homo est non animal: Omnis homo non est non animal*. Quinto, Terminus distributus ab vnâ negatione præuiâ propter alteram subsequentem non redditur indistributus; transit tamen à distributione negatiuâ ad affirmatiuam, vt in his cernitur: *Nullus homo non est animal: Non aliquis homo non est animal: Nullus homo est non animal*, quæ omnes huic æquialent: *Omnis homo est animal*. Sextò, Terminus ab vnâ negatione præuiâ distribuendus per alteram etiam præuiam indistributus redditur, vt in eisdem exemplis patet, vbi prædicatum *Animal* ab alterâ præuiarum negationum distribuendum, ab vtrâque manet indistributum. Septimò, Terminus aliàs à signo præuio distribuendus, & per vnam negationem præpositam indistributus, indistributus nihilominus manet, etsi sequatur altera, vt in his apparet: *Non omnis homo non est animal: Nonnullus homo non est animal*. Octauò, Terminus verò aliàs à signo præuio distribuendus, & per vnam negationem præuiam indistributus, si altera etiam præuia ponatur, distributus efficitur, vt in hâc: *Nullus homo non est omne animal*; quæ huic æquialet: *Omnis homo est omne animal*. Et in hâc: *Aliquis homo non est non omne animal*: æquialente huic: *Aliquis homo est omne animal*. Et in hac: *Aliquis homo non est nonnullum animal*: æquialente huic: *Aliquis homo est nullum animal*. Nonò, Tres negationes in propositione negatiuam eam faciunt, sicut, & quiuis alius numerus impar negationum: quatuor autem, sicut & duæ, & quiuis earum numerus par affirmatiuam. Quem autem sensum propositionis faciant negationes plures, quàm duæ, & quos communes terminos distributos, aut indistributos reddant, ex dictis diiudicandum est. Decimò, Negatio, sicut, & quodvis aliud signum terminum singularem nunquam distribuit: quia terminus singularis prorsùs indistribuibilis est. Terminus, inquam, singularis, vel nomine proprio expressus, vt *Socrates*, vel communi cum signo demonstratiuo vt *hic homo*: Ex his negationum proprietatibus sequentes æquialentiæ, inferuntur, quibus sequentes termini inter se comparati æquialent. Primò, Non omnis, & Aliquis non. Secundò, Omnis non, & Nullus. Tertiò, Non omnis non, & Aliquis. Quartò. Nonnullus, & Aliquis. Quintò, Nullus non, & Omnis. Sextò, Nonnullus non, & Aliquis non. Septimò, Non aliquis, & Nullus. Octauò, Non aliquis non, & Omnis. Nonò, Non homo, & Nullus homo. Decimò, Non hic homo, & hic homo non.

Propositio 1.

25 A, & O, atque etiam E, & I contradictoriè, proindéque citra medium oppositæ sunt; atque adeo nec simul veræ, nec simul falsæ possunt esse.

Quoniam, qui affirmat de omni idem, quod negat, de aliquo contento sub omni, aut negat de omni idem, quod affirmat de aliquo contento sub omni, idem de eodem simul affirmat, & negat, vt est notissimum. Pro obiectisque subinde habet vtriusque affirmationis, & negationis extrema manifestè opposita tanquam positio, & negatio eiusdem. Quòd autem ea citra medium opposita sint, inde planè conuincitur: quia manifestè est impossibile, tum deficere quidpiam ab omni, quin deficiat ab aliquo; tum non deficere ab aliquo, quin adsit in omni. Hoc autem ipsum est, obiectum affirmationis A non posse deficere, quin adsit obiectum negationis O; & obiectum negationis O non posse deficere, quin adsit obiectum affirmationis A, atque adeo illa, & consequenter ipsæ A. & O oppositionem citra medium habere. Tantumdémque euenit in E & I. quia pariter est manifestè impossibile, tum deficere carentiam cuiuspiam ab omni, quin deficiat ab aliquo; tum non deficere ab aliquo carentiam ipsam, quin adsit in omni. Quod ipsum est etiam, neutrum ex obiectis E, & I deficere posse quin adsit altetum: atque adeo illa, ipsæque subinde E & I opposita citra medium esse. Constat itaque, A, & O, atque etiam E, & I oppositionem citra medium habere, quam habent positio, & negatio eiusdem, quo nihil desideratur, vt sint contradictoriè oppositæ; atque adeo, vt neque simul veræ, neque simul falsæ esse possint, iuxta dicta *suppos.* 2.

Propositio 2.

26 A cum I, atque etiam E cum O non mutuò connectuntur. Proindéque ex A ad I, & ex E ad O legitimè arguitur; sed non è conuerso.

Constat id manifestè. Primò: quia I in A continetur, vt pars positiua in toto positiuo, & O in E vt pars negatiua in toto negatiuo. Totum autem cum parte non mutuò connecti, ab illoque proinde ad hanc legitimè argui, non tamen è conuerso; tum ex se, tum ex demonstratis *suprà disp. 9. q. 5.* conspicuum est. Secundò: quia iuxta certissimam logicorum doctrinam statutam *disp. 18. quæst. 3. ex A, & E* ad singula contenta in illis sufficienter enumerata legitimè descenditur. Quod secus fieret, si ex A ad I, & ex E ad O non argueretur legitimè, vt est notissimum, Tum vt ex contentis in A, & E ad ipsas A, & E ascendatur legitimè omnia ea sufficienter enumerata debent assumi. Constat autem, I, & O non dicere omnia contenta in A, & E sufficienter enumerata: non ergò ex I ad A neque ex O ad E arguitur vicissim legitimè. Tertiò: quia, quicquid verè affirmatur, aut negatur de omni, verè affirmatur; aut negatur de quolibet contento sub omni, vt ferunt euidentissima illa principia: *Dici de omni*, & *Dici de nullo*, quibus ars syllogismorum de medio communi subnititur, vt infrà suo loco videbimus; Cùm tamen non eo ipso affirmetur, aut negetur verè quidpiam de omni quòd verè affirmetur id, aut negetur de aliquo contento sub omni. Hoc autem ipsum est ex A ad I, & ex E ad O, non tamen vice versâ legitimè argui, vt est notum.

27 Ex hâc propositione sequitur primò, A, & E non posse esse veras, quin I, & O sint veræ; alioquin ex illis ad has non argueretur legitimè. Secundò sequitur, si I, & O sint falsæ A quoque, & E necessariò esse falsas. Tum quia à contradictoriis ipsarum I, & O eas falsificantibus ad contradictoria ipsarum A, & E eas pariter falsificantia legitimè arguitur, iuxta principia statuta *suppositione tertiâ*. Tum quia, si existentibus I, & O falsis, A, & E essent veræ, à veritate ipsarum A, & E ad veritatem ipsarum I, & O non argueretur legitimè, contra præcedentem propositionem. Tertiò sequitur, posse I, & O esse veras, quando A, & E sunt falsæ. Si enim id non posset fieri, ex veritate ipsarum I, & O ad veritatem ipsarum A, & E legitimè argueretur, contra præsentem propositionem. A autem, & I, atque etiam E, & O subalternas esse: A quidem, & E subalternantes, I verò, & O subalternatas ex dictis *suppositis. 5.* constat.

Propositio 3.

28 A, & E oppositione contraria admittente medium sunt oppositæ, atque adeò licèt non simul veræ: simul tamen falsæ esse possunt.

Quòd sint oppositæ, proindéque simul veræ non possint esse, inde constat. Primò: quia in obiecto, quod vna affirmat, & quod altera negat, aliqua saltè inuoluuntur oppositatanquam positio, & negatio eiusdem, vt satis ex se est notum. Quod absque oppositione talium obiectorum, atque adeò, & ipsarum propositionum stare non potest, vt etiam constat. Secundò demonstratur: quia si A, & E possent esse simul veræ, ipsis existentibus simul veris, simul etiam essent veræ I, & O: siquidem A: vera esse non potest, quin sit vera I, neque E, quin sit vera O, iuxta dicta propos. 2. atque ita A O, & E I contradictoriæ simul veræ essent contra propos. 1. non posse autem A, & E simul veras esse, & esse oppositas in idem recidit.

Quòd autem earum oppositio medium admittat, 29
atque adeò simul falsæ esse possint, inde constat. Primò: quia prima affirmando ponit in omnibus id, quod secunda negando tollit ab omnibus: fieri autem potest, vt id in aliquibus tantùm sit, atque adeò neque sit in omnibus, neque desit ab omnibus. Quod est inter illarum oppositaobiecta medium dari posse, easque subinde ambarum obiectis deficientibus, simul falsas esse. Secundò, id ipsum demonstratur: quia possibile est, vt existente I vera, A falsa sit, vt propos. 2. demonstratum est: sed existente, I, verâ, necesse est, quòd E contradictoria eius sit falsa, iuxta propos. 2. ergo possibile est, vt existente I verâ, A simul, & E falsæ sint. Posse autem, A, & E simul falsas esse, & oppositionem earum medium admittere, atque adeo contrariam, siue contrarietatis esse, in idem recidit.

Propositio 4.

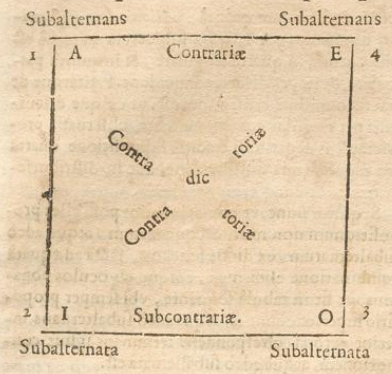
I, & O simul veræ esse possunt, atque adeò op- 30
positæ propriè non sunt, non possunt tamen esse simul falsæ; quòd earum contradictoriæ oppositæ sunt inter se.

Quòd possint esse simul veræ, atque adeò non sint propriè oppositæ præterquàm ipsâ experientiâ constat in his. *Aliquis homo sedet: Aliquis homo non sedet*, & in similibus, sic demonstratur. Existente A falsâ, O contradictoria eius necessariò erit vera, & existente E falsâ, I contradictoria eius necessariò etiam erit vera, iuxta propos. 1. sed est possibile, A, & E esse simul falsas, iuxta propos. 3. ergo est possibile, I, & O esse simul veras: Quòd autem simul falsæ esse non possint demonstratur ita: Quia existente I falsâ, A necessariò erit falsa; & existente O falsâ, E quoque necessariò erit falsa, iuxta dicta propos. 2. ergo, si I, & O essent simul falsæ, omnes quatuor essent simul falsæ, atque ita A, & O atque etiam E & I contradictoriæ essent simul falsæ, contra propos. 1. Quomodo autem I, & O subcontrariæ dicantur, quatenus sub A, & E contrariè oppositis contentæ, eique subalternatæ sunt, suppositum. 3. notatum est.

Ex dictis, & supposito insuper tanquam certissi- 31
mo principio, quòd omnis propositio necessariò est vera, vel falsa: quia cuiusuis obiectum necessariò est, vel non est; & nulla potest esse vera simul, & falsa. quia nullius obiectum potest simul esse, & non esse, manifestè consequitur, esse necessarium omninò, vt ex quatuor dictis propositionibus A. E. I. O. in omni euentu duæ tantùm sint veræ, & duæ tantùm sint falsæ: quia si plures, quàm duæ essent veræ, nempe tres, aut quatuor, contra propos. 1. darentur duæ saltem contradictoriæ veræ, quæ in quouis earum ternario; atque adeò etiam in quaternariò clauduntur. Si tamè pauciores, quàm duæ, aut earum nullæ essent veræ, reliquæ tres, aut omnes quatuor essent falsæ, atque ita contra eamdem propos. 1. duæ saltem contradictoriæ darentur simul falsæ.

Iam, si quis, quomodò dictæ propositiones com- 32
parentur, vno aspectû videre velit, aspiciat sequentem typum quadratum.

Subalternans

Propositio 5.

33 Contradictoriæ A O, & E I æquiualentes fiunt, si alterutrius subiecto præponatur negatio: contrariæ autem A E, & subcontrariæ I O si postponatur; subalternæ denique A I, & E O, si vna negatio præponatur, & altera postponatur subiecto vtriusuis. Pro quibus tribus regulis est ille versiculus.

Præ contradic. Post contra. Præ Postque subalter.

Constant autem satis clarè omnes illæ, tum ex naturâ; & proprietatibus negationis expositis suppositione sextâ, ex æquiualentiisque terminorum *ibidem* illatis, tum ex ipso sensu, quem exhibent in quâuis materiâ propositiones iuxta ipsas regulas formatæ, vt quisque exemplis adhibitis poterit facilè deprehendere, ne in re cuique promptâ moremur.

34 Et hæc de oppositione, connexione, & æquialentiâ illarum quatuor, celebriúmque propositionum A E I O, de quibus tractant Logici. Pergo iam ad conficiendam totalem, egregiamque professò Artem omnium 18. propositionum categoricarum simplicium, quas recensuimus, & suis litteris designauimus *q.* 1. oppositionem, connexionem, æquialentiamque demonstrantem. Pro quo sit.

Propositio 6.

35 V, & Vn contradictoriè opponuntur, atque adeò nec simul veræ, nec simul falsæ possunt esse.

Hæc propositio satis, superque per se manifesta est: quia in nullis propositionibus expressiùs cernitur contradictio, quàm in singularibus affirmatiua, & negatiua eiusdem de eodem. Obiecta quippe harum propositionum; *Socrates est homo: Socrates non est homo* manifestè opponuntur, vt positio; & negatio eiusdem. Manifestè etiam eutrum eorum deesse potest; nisi per positionem alterius; atque adeò medium non admittunt. Quo nihil desideratur ad oppositionem earum contradictoriam simultaneæ extremorum veritati, aut falsitati omninò aduersantem, vt ex se, & ex dictis notum est.

Propositio 7.

36 Vnaquæque nouem affirmatiuarum propositionum ex 18. de quibus agimus, inter alias nouem negatiuas habet suam contradictoriam, & vice versâ.

Ex dictis enim in primâ, & sextâ propositionae constat primò, tres has propositiones affirmatiuas A. I V. pro contradictoriis habere has tres negatiuas O. E. Vn. Secundò colligitur planè, quas contradictorias habeant sex aliæ affirmatiuæ, quæ supersunt: dA namque pro contradictoriâ habet dO, & dI dE, & dV dVn. Similitérque tA pro contradictoriâ habet tO, & tI. tE, & tV. tVn. eodem enim pacto, quo ostendimus, A, & O, I. & E, atque V, & Vn contradictoriè opponi, facilè ab vnoquoque ostendetur, opponi pariter, contradictoriè dA, & dO, dI, & dE, dV, & dVn. necnon tA, & tO, tI, & tE, tV, & tVn. Itaque ex dictis 18 propositionibus nouem affirmatiuæ, & nouem negatiuæ inter se opponuntur contradictoriè, vt indicat sequens tabella.

A	O
I	E
V	Vn
dA	dO
dI	dE
dV	dVn
tA	tO
tI	tE
tV	tVn

Vnde etiam colligitur, singularum propositionum vnicam tantum dari contradictoriam cæteris non æquialentem. Quòd addo: quia quoties vnius propositionis plures contradictoriæ assignantur, non possunt non omnes illæ inter se æquialentes esse. Cuius ratio conspicua est: quia obiecta contradictoriè opposita præcisè opponuntur tanquam positio, & negatio eiusdem. Vnius autem extremi positiui vnica tàtùm datur negatio, siue veritas negatiua ipsum excludens, siue remouens, & consequènter, vice versâ, vnum extremum positiuum vni tantùm sui negationi oppositum est, vt constat ex doctrinâ traditâ *suprà disp. 9. quæst. 3. & 4.* In quo oppositio contradictoria à contrariâ differt. Potest quippe vnum extremum pluribus singillatim, diuisimque opponi contrariè: quia nihil verat, vnum cum pluribus aliis simul esse non posse. Et quoniam in numero 18 propositionum, de quibus agimus, nullæ dantur in se æquialentes, vt constat ex dictis *q.* 1. conficitur vnamquamque earum vnicam tantùm in ipso numero contradictoriam habere. vt cernitur in tabellâ præmissâ, tametsi plures habeat, contrarias, vt patebit ex demonstrandis. 37

Propositio 8.

Binariorum 153. omnino, qui independenter à repetitione, & positione effici possunt ex 18. propositionibus, de quibus agimus, iuxta combinationum regulas *disp.* 29. tradendas 54. omninò sunt propositionum subalternarum, id est, ita se habentium, vt altera cum alterâ non mutuò connexa sit. 38

Vt propositionem demonstrem, & primùm ostendam, quænam ex prædictis propositionibus seriatim cum aliis sint non mutuò connexæ, sequentem serierum earum tabellam exhibeo.

Tabula

Tabula seriorum propositionum non mutuò connexarum

Affirmatiuæ.	*Negatiuæ.*
dA	E
tA	tE
A	dE
V	dVn
I	dO
dA	E
dV	Vn
dI	O
tI	tO
I	dO
dA	E
dV	Vn
tV	tVn
V	dVn
I	dO
dA	E
tA	tE
tV	tVn
tI	tO
I	dO

39 Itaque in primis duabus seriebus dA connectitur non mutuò cum tA & tA cum A, & A cum V, & V cum I. Similiterque E cum tE, & tE cũ dE, & dE cum dVn, & dVn cum dO, & in cæteris pariter. Quod demonstratur per tria certissima principia. Primum est: terminum distributum cum non distributo in ipso contento non mutuò esse connexum, sicut totum cum suâ parte, iuxta dicta *propositione secunda*, vt terminus *Omnis homo* cum quouis horum trium: *Homo: Aliquis homo: Hic homo*. Secundum est: terminum singularem cum suo vago, siue indefinito non mutuo etiam connexum esse, vt: *Hic homo* cum quouis horum duorum: *Homo*: *Aliquis homo*. Quia necessarium est, vt hic homo sit homo, & aliquis homo, non tamen est necessarium, vt homo, aut aliquis homo sit hic homo: quia potest esse alius. Tertium ex his sequutum est, propositionem habentem terminum distributum, siue ex parte subiecti, siue ex parte prædicati cum propositione habente eumdem terminum non distributum non mutuò connexam esse; quando in cæteris terminis conueniunt. Similiterque propositionem habentem terminum singularem cum habente eumdem particularem, aut indefinitum. Quod etiam manifestum est; quia propositio à connexione, quam sui termini habent cum terminis alterius nequit non eamdem cum illâ connexionem sortiri, quando non est aliquid, quod talem connexionem impediat, vt verè non est, quando conueniunt in cæteris, præter connexos.

40 Et quoniam propositiones omnes propositarum serierum ita se habent, idcircò non mutuò, vti diximus, connexæ sunt. Exempli gratia. Prima propositio primæ seriei: *Omnis homo est omne animal* significata per dA non mutuò est connexa cum secundâ: *omnis homo est hoc animal* significatâ per tA, & secunda cum tertiâ: *Omnis homo est animal* significatâ per A: quia prædicatum *animal* in primâ est distributum, & in secundâ singulare contentum in illo; & in tertiâ indefinitum, cum quo nõ mutuò connectitur singulare. In subiecto autem omnes tres conueniunt. Tertia autem ideo connectitur cum quartâ: *Hic homo est animal* significata per V, & hæc cum quintâ: *Aliquis homo est animal* significata per I, quia subiectum in tertiâ est distributum, in quartâ singulare, & in quintâ particulare, & in prædicato conueniunt. Paritérque de cæteris omnibus censendum est, vt cuique discurrenti per singulas conspicuum fiet, obseruatis proprietatibus negationis traditis suppositione quartâ pro dignoscendâ distributione, aut in distributione terminorum.

Sequitur nunc, vt omnes binarios possibiles propositionum non mutuò connexarum, atque adeò subalternarum, ex dictis seriebus, factâ adæquatâ combinatione eliciamus, eosque ob oculos ponamus, vt fit in tabulâ sequente, vbi semper propositio superior connexa, atque adeò subalternans, inferior verò ei correspondens terminans ipsius connexionem, atque adeò subalternata est. 41

Tabula binariorum propositionum non mutuò connexarum atque adeo subalternarum

Affirmatiuæ.			*Negatiuæ.*		
A	A	V	E	Vn	E
I	V	I	O	O	Vn
dA	dA	dA	O	E	Vn
A	I	V	dO	dO	dO
dA	dA	dA	dE	dVn	tO
dI	dV	tA	dO	dO	dO
dA	dA	tA	tE	tVn	O
tI	tV	A	dO	dO	tO
tA	tA	tA	E	Vn	tE
I	V	tI	tO	tO	tO
tA	dI	dI	tVn	E	tE
tV	I	tI	tO	dE	dE
dV	dV	dV	E	Vn	dE
I	V	dI	dVn	dVn	dVn
dV	dV	tI	tE	tVn	E
tI	tV	I	dVn	dVn	tE
tV	tV	tV	E	Vn	tE
I	V	tI	tVn	tVn	tVn

Modò adiiciẽda etiã & tabula binariorum, quæ factâ adæquatâ cõbinatione, nouẽ propositionũ affirmatiuarũ, & nouẽ negatiuarũ, de quib. agimus seorsim, supersunt propositionũ nõ connexarũ inter se, atque adeò absolutè disparatarum: quia neque oppositæ inter se sunt, siquidem ambæ vniuscuiusque binarij aut affirmatiuæ sunt, aut negatiuæ. 42

Tabula binariorum propositionum disparatarum, id est neque connexarum, neque oppositarum inter se.

Affirmatiuæ.			*Negatiuæ.*		
A	A	A	dE	dVn	tE
dI	dV	tI	O	O	O
A	V	V	tVn	dE	tE
tV	dI	tI	O	Vn	Vn
tA	tA	tV	dE	dVn	dE
dI	dV	dI	tO	tO	tVn

Propositiones autem istorum omnium binariorum ita esse disparatas, vt neque connexionem neque, 43

neque oppositionem vllam inter se habeant, facilè vnusquisque comperiet sigillatim discurrendo per singulos, in quo proinde discursu faciendo opus nō est, vt modò immoremur. Inueniet enim propositiones vniuscuiusque binarij aut absolutè, aut ex aliquâ factâ suppositione posse esse simul veras. Quod ipsum est, eas non esse oppositas. Inueniet item, quo casû prima est vera posse secundàm esse falsam; atque etiam vice versâ posse primam esse falsam, quo casu secunda vera est. Quod ipsum est neque primam cum secundâ, neque secundam cum primâ vllam connexionem habere.

44 Iam verò, ex prædictis primò sequitur adnotandum: Ex vtrovis nouenario affirmatiuarum, & negatiuarum propositionum seorsim combinato 36. omninò binarios propositionum resultare, qui numerus ex quatuor nouenariis coalescit. Vnde nota secundò correspondentiam. Tres namque eorum sunt binariorum propositionum non mutuò connexarum, & vnus binariorum propositionum disparatarum; atque ita ex affirmatiuis connexis sunt 27. binarij, & totidem ex negatiuis. Ex affirmatiuis autem disparatis sunt nouem binarij, & totidem ex negatiuis. Tertiò nota aliam correspondentam; nempe, quoties quævis affirmatiuarum propositionum ponitur in vtrâque tabulâ propositâ inter affirmatiuas, toties omnino poni eius contradictoriam inter negatiuas.

45 Habemus itaque ex dictis in hâc, & præcedente propositione primò, ex 18. propositionibus, de quibus agimus, 9. omnino esse binarios contradictoriè oppositarum. & quinam illæ sint. Secundò 27. omninò esse binarios subalternarum affirmatiuarum, & 27. negatiuarum, & quinam illi sint. Tertiò 9. esse binarios affirmatiuarum, & 9. negatiuarum disparatarum inter se. Supereſt modò demonstrandum, quot, & quinam sint binarij contrariarum: quot, & quinam subcontrariarum; quotque, & quinam disparatarum, quarum altera affirmatiua, & altera negatiua sit, quod egregiâ quidem demonstratione ostendit sequens problema.

Propositio 9.

46 Binariorum 153. qui ex 18. propositionibus; de quibus agimus, effici possunt, demonstrare, quot, & quinam contrariarum, quot, & quinam subcontrariarum, quotque, & quinam disparatarum sint.

Fiat in primis tabula 27. quadratorum pro totidem binariis propositionum subalternarum affirmatiuarum tabulæ præcedentis, acceptoque quovis binario illarum ponatur in duobus primis angulis cuiusque quadrati, itavt subalternans in superiori angulo collocetur, primáque quadrati dicatur, & subalternata in inferiori, dicatúrque secunda. Earum autem contradictoriæ, quæ in eâdem tabulâ suo ordine positæ sunt ponantur in duobus secundis angulis quadrati inuerso modo, nempe contradictoria subalternantis in inferiori angulo, quæ tertia quadrati dicetur; & contradictoria subalternatæ in superiori, quæ dicetur quarta. Eâ ratione, quâ posuimus in quadrato descripto *propos.* 4. has propositiones A I O E eisdem numeris adnotatas. Hæc namque tabula dabit præter contradictorias, & subalternas iam recensitas, omnes contrarias, & subcontrarias possibiles in Arte istâ.

Tabula exhibens omnes contrarias, & subcontrarias posſibiles ex 18. propositionibus, de quibus agimus, vna cum contradictoriis, & subalternis iam recensitis. 47

A	E	A	Vn	V	E
I	O	V	O	I	Vn
dA	O	dA	E	dA	Vn
A	dO	I	dO	V	dO
dA	dE	dA	dVn	dA	tO
dI	dO	dV	dO	tA	dO
dA	tE	dA	tVn	tA	O
tI	dO	tV	dO	A	tO
tA	E	tA	Vn	tA	tE
I	tO	V	tO	tI	tO
tA	tVn	dI	E	dI	tE
tV	tO	I	dE	tI	dE
dV	E	dV	Vn	dV	dE
I	dVn	V	dVn	dI	dVn
dV	tE	dV	tVn	tI	E
tI	dVn	tV	dVn	I	tE
tV	E	tV	Vn	tV	tE
I	tVn	V	tVn	tI	tVn

48 Quoniam enim prima propositio vniuscuiusque quadrati cum secundâ connexa est, quarta contradictoria secundæ cum tertiâ contradictoriâ primæ pariter erit connexa propter inuersam connexionem, quam habent contradictoria extremorum connexorum, vt suppositione tertiâ statutum est; atque ita quarta, & tertia eodem modo ac prima, & secunda subalternæ erunt. Id, quod etiam ex præcedente tabulâ propositionum subalternarum constat. Et quoniam extremum connexum cum altero ipsius contradictorio est oppositum, vt in eâdem suppositione tertiâ est statutum, & prima cum secundâ connexa est, necessariò consequitur, primam quartæ, quæ est contradictoria secundæ, oppositam esse. Vnde primò constat, primam, & quartam simul veras esse non posse: quia tales esse non possunt propositiones inter se oppositæ. Deinde id ipsum demonstratur: quia, si prima, & quarta essent simul veræ, secunda, & tertia subalternatæ earum, atque adeo omnes quatuor essent simul veræ, ; atque ita prima, & tertia, secundaque, & quarta, contradictoriæ cùm sint, essent simul veræ, quod est absurdum. Quoniam item existente secundâ verâ, prima falsa esse potest; & existente secundâ verâ quarta contradictoria eius necessariò est falsa, consequitur, primam, & quartam absolutè posse esse simul falsas, vt arguebamus *propos.* 3. Quod ipsum est, primam, & quartam oppositione admittente medium, atque adeo non contradictoriâ; sed contrariâ oppositas esse. Præterea, hoc ipso, quòd prima, & quarta simul falsæ esse possunt, consequens est, vt tertia, & secunda earum contradictoriæ simul veræ esse possint, ne dentur duæ contradictoriæ simul falsæ: quod est impossibile. Denique: quia, si secunda, & tertia essent simul falsæ, prima, & quarta, atque adeò omnes quatuor, subindeque & quæ contradictoriè opponuntur, simul falsæ essent, vt *propos.* 4. arguebamus: consequitur, secundam, & tertiam simul falsas esse non posse: Secunda igitur, & tertia compotes esse simul veræ, & impotes esse simul falsæ subcontrariæ sunt. Constat itaque suppositio, quòd prima, & secunda sint subalternæ, & quod earum contradictoriæ sint tertia, & quarta, prout omnium dictorum quadratorum constructio fert, necessarium omnino esse, vt in quouis eorum quarta, & tertia pariter subalternæ sint. Prima autem, & quarta ita contrariæ, vt possint esse simul falsæ, non verò simul veræ: secunda autem, & tertia ita subcontrariæ, vt possint esse simul veræ; non verò simul falsæ. Quod erat demonstrandum.

49 Fiat deinde similis tabula 9. quadratorum pro totidem propositionibus affirmatiuis in tabulâ præcedente disparatarum positis. Positóque in vnoquóque quadrato binario vno dictarum propositionum, & ex aduerso earum contradictoriis, vti in aliis quadratis nuper expositis factum est. Reliquarum omnium possibilium disparatarum numerus demonstratiuè exhibebitur. Disparatarum, inquam, quæ neque inter se connexæ, neque inter se oppositæ sunt, etiamsi altera affirmatiua, & altera negatiua sit.

Tabula exhibens omnes binarios propositionum disparatarum, qui inter oriundos ex 18. propositionibus, de quibus agimus, possibiles sunt.

A	dE	A	dVn	A	tE
dI	O	dV	O	tI	O
A	tVn	V	dE	V	tE
tV	O	dI	Vn	tI	Vn
tA	dE	tA	dVn	tV	dE
dI	tO	dV	tO	dI	tVn

Posito enim, quod prima, & secunda propositio vniuscuiusque quadrati inter se connexæ non sunt, manifestè sequitur, primò, tertiam, & quartam, quæ sunt illarum contradictoriæ, inter se connexas non esse, (præterquam quòd id etiam constat ex tabulâ disparatarum propositâ *numero* 42.) si enim hæ connexæ essent, & illæ quoque connexæ essent, propter inuersam connexionem, quam necessariò habent contradictoriæ propositionum connexarum, vt *suppos.* 3. statutum est, Secundò sequitur primam, & quartam non esse oppositas: quia, si oppositæ essent, prima, & secunda essent connexæ contra suppositionem; siquidem extremorum oppositorum alterum cum contradictorio altero necessariò connexum est, vt etiam *suppositione tertiâ* est statutum, & quarta, vt in constructione supponitur secundæ contradictoria est. Vnde, tertiò sequitur, secundam, & tertiam non esse subcontrarias tales, vt nequeant esse simul falsæ, cùm possint esse simul veræ. Si enim non possent esse simul falsæ, prima, & quarta, quæ sunt earum contradictoriæ, non possent esse simul veræ, atque adeo oppositæ essent, contra demonstrationem factam. Posito item, quòd prima, & secunda, atque etiam tertia, & quarta vniuscuiusque quadrati non sunt inter se oppositæ, vt *numero* 42. statuimus. Sequitur itidem, primam, & quartam, atque etiam secundam, & tertiam inter se connexas non esse: quia, si essent, prima, & secunda, atque etiam tertia, & quarta essent oppositæ inter se: quia, quod connectitur cum altero ipsius contradictorio oppositum est, vt *suppositione tertiâ sæpe citatâ* est etiam statutum, & prima tertiæ, secunda autem quartæ contradictoriæ sunt, vt in constructione supponitur.

51 Vnde patet, quatuor binarios propositionum vniuscuiusque ex dictis quadratis primæ videlicet, & secundæ, secundæ, & tertiæ, tertiæ, & quartæ, quartæque, & primæ disparatarum esse, quæ neque inter se connexæ, neque inter se oppositæ sunt, qua

quarum proinde omnes binarij possibiles 36. sunt: 9 ex affirmatiuis, & 9 ex negatiuis, & 18 mixti ex vtrisque.

52 Concluditurque ex 153 binariis, qui ex 18 propositionibus, de quibus agimus, confici possunt: 9 esse propositionum contradictoriarum, quorum est tabula *num.* 36. proposita 27 autem subalternarum affirmantium, & 27 negantium, quos habet tabula proposita *num.* 41. Tum 27. contrariarum, & 27. subcontrariarum, qui ex tabulâ quadratorum datâ *num.* 45. resultant; ac demùm 36. dicti disparatarum, qui omnes iustè componunt dictam summam 153.

Propositio 10.

53 Regulæ datæ propos. 5. ad faciendas æquiualentes, contradictorias, contrarias, subcontrarias, & subalternas, quæ ex his quatuor A E I O combinatis resultant. Eodem modo valent ad faciendas æquialentes contradictorias, contrarias, subcontrarias, & subalternatas, quæ resultant ex his 12. A. E. I. O. dA. dE. dI. dO. tA. tE. tI. tO. inter se combinatis. Non item ad faciendas æquiualentes reliquas contentas in tabulâ quadratorum *num.* 47. descriptâ Exceptâ regulâ contradictoriarum, quæ in omnibus contradictoriis valet, cuiusuis generis illæ sint.

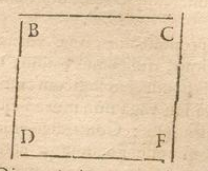
Itaque omnes contradictoriæ, siue altera vniuersalis, & altera particularis sit, siue ambæ sint singulares per negationem præpositam alterutri earum fiunt æquiualentes: quia negatio præposita affirmatiuæ facit, vt neget, idem. quod negatiua, & præposita negatiuæ facit, vt affirmet idem, quod affirmatiua. Et omnes contrariæ vniuersales & subcontrariæ particulares, de quocunque illæ sint prædicato per negationem postpositam subiecto alterutrius fiunt æquiualentes; quia *Omnis non* æquialet *Nullus*, & *Nullus non* æquialet *Omnis*. Tum *Aliquis non* æquialet *Aliquis non*, & *Aliquis non non* æquialet *Aliquis* iuxta dicta *suppositione sextâ*. Similitérque subalternæ, quarum altera vniuersalis, & altera particularis est, per negationem vnam præpositam, & alteram postpositam, subiecto alterutrius fiunt æquiualentes, de quocunque illæ sint prædicato: quia *Non omnis non* æquialet *Aliquis* & *Non aliquis non* æquialet *omnis*. Tum *nonnullus non* æquialet *Aliquis non* & *Non Aliquis non non* æquialet *Nullus*. iuxta dicta *ibidem*. Vnde, in prædictis omnibus, de quocunque sint prædicato, locum habet ille versiculus. *Præcontradic. Post contra. Præ, Postque subalter.*

54 At verò cæteræ contrariæ, subcontrariæ, & subalternæ in citatâ tabulâ quadratorum contentæ pariter æquiualentes non fiunt, aut per postpositam, aut per præpositam, & postpositam negationem, vt quisque discurrendo per singulas manifestè comperiet. Ratio autem est: quia vim, quam suâ naturâ habet negatio præposita, vel postposita subiectis affectis illis signis *Omnis*, *Nullus*, *Aliquis*. qua ratione in contrariis, subcontrariis, & subalternis prioris generis inter se comparantur, non habet præposita, vel postposita subiectis reliquarum.

Propositio 11.

55 Connexio duarum propositionum tam obiectiuarum, quam formalium, cuiuscunque illæ generis, & in quacunque materiâ sint, aliarum duarum connexionem, & aliarum contrarietatem, eamque, vel admittentem, vel recusantem medium, & aliarum duarum subcontrarietatem, aut etiam contrarietatem fert secum, atque etiam vice versâ.

Vt hæc propositio, quæ valdè est notanda, faciliùs intelligatur, & planiùs ex præcedentibus, ex quibus sequitur, demonstretur, sint loco propositionum tam obiectiuarum, quàm formalium cuiusuis generis, & materiæ, de quibus agit litteræ sequentis quadrati B. C. D. F. ita vt B. & F. similitérque D, & C contradictoriè oppositæ sint.

Quo posito: Dico primò. Ex eo, quòd B non mutuò connectatur cum D, necessariò sequi, C quoque non mutuò connecti cum F. B que, & C contrariè opponi contrarietate admittente medium, atque adeò B, & C non posse esse simul veras, posse tamen esse simul falsas. D autem, & F. ita esse subcontrarias, vt nequeant esse simul falsæ; possint tamen esse simul veræ. Quæ omnia ex demonstrationibus factis *propositt.* 3. 4. & 9. constant. Secundò dico. Ex eo, quòd B, & C contrariæ sint contrarietate admittente medium, necessariò vice versâ sequi, B cum D & C. cum F. non mutuò connecti, D que, & F subcontrarias esse modo dicto. Primum constat: quia oppositorum extremorum quoduis cum alterius contradictorio connexum est, vt statui suppositione tertiâ Secùdum verò: quia si D, & F non possent esse simul veræ B, & C non possent esse simul falsæ. Si autem D, & F simul falsæ esse possent, B, & C simul veræ esse possent, vt ex citatis propositionibus constat. Quod tamen vtrumque contra factam suppositionem est. Tertiò dico. Si B. & D connectantur mutuò necessariò sequi, C quoque, & F connecti mutuò propter inuersam connexionem, quam habent cõtradictoria extremorum inter se connexorum: B que, & B contrariè citra medium opponi; proindéque, nec simul veras, nec simul falsas posse esse. Similitérque opponi D, & F. Quod demonstratur: quia, vt constat ex dictis *locis citatis*, hoc ipso, quòd B connectitur cum D huius contradictoriæ C opponitur, & hoc ipso, quòd D vicissim connectitur cum B huius contradictoriæ F opponitur, suntque proinde inter se oppositæ tum B, & C, tum D, & F, atque adeò neutræ esse possunt simul veræ. Vnde, rursus sequitur necessariò neutras posse esse simul falsas. Quia si B, & C possent esse simul falsæ, D, & F contradictoriæ earum possent esse simul veræ, atque etiam vice versâ, ne possent simul falsæ esse duæ condictoriæ. Concluditur ergo ex eo, quòd B, & D sint mutuò connexæ, necessariò sequi tum C, & D mutuò similiter esse connexas, tum B, & C, atque etiam D, & F oppositas citra medium esse. Quòd autem earum oppositio non contradictoria sit, sed contraria, inde monstratur: quia vnius propositionis vnica tantùm contradictoria datur, eo quòd vnius extremi vnica tantùm datur negatio, vt *suprà propos.* 7. *num.* 37. statuimus. Cùm ergo B pro contradictoriâ habeat F, nequit etiã habere pro contradictoriâ C, quæ ab F est diuersa. Similiterque cum D habeat pro contradictoriâ C, nequit etiã habere F diuersã, à C B. ergo, & C, atque etiam D, & F oppositione contrariâ sunt oppositæ citra medium. Quod erat demonstrandũ.

Quartò dico. Ex eo quòd B, & C oppositæ citra medium sint necessariò vice versâ sequi, tum D, & F pariter esse oppositas, quod ex demonstratione iam factâ constat: tum B, & D, atque etiam C, & F mutuò esse connexas. Quod demonstratur: quia, vt constat ex dictis, titulo oppositionis, quam B habet cum C, cum eius contradictoria D necessariò connectitur, & titulo oppositionis, quam D habet cum F, cùm eius contradictoria B necessariò connectitur, atque ita B, & D mutuò connexæ sunt necessariò. Tantumdémque venit dicendum de C, & F, vt constat.

56 Ex hâc propositione, quæ vniuersalissima est, sequitur primò, quia omne totum, seu physicum, seu metaphysicum, seu logicum cum suâ parte seu determinatâ, seu vagâ non mutuò est connexarum, vt est notissimum: Contradictorium partis connexum quoque esse non mutuò cum contradictorio totius; & totum contradictorio partis contrarie esse oppositum contrarietate admittente medium, partémque subinde contradictorio totius subcontrariari, & vice versâ. Et consequenter propositiones habentes hæc extrema pro obiectis eadem conditiones subire. Hinc: quia homo est totum physicè compositum ex animâ, & corpore: hæ propositiones sunt subalternæ: *Homo existit: Anima existit*, atque etiam hæ: *Anima non existit*: *Homo nõ existit*; & hæ contrariæ admittentes medium: *Homo existit: Anima non existit*; hæ verò subcontrariæ: *Anima existit: Homo non existit*. Et, quia homo compositus est metaphysicè ex animali, & rationali, hæ propositiones sunt subalternæ: *Homo existit: Animal existit*, sicut & hæ: *Animal non existit: Homo non existit*. hæ autem contrariæ admittentes medium: *Homo existit*: *Animal non existit*. Et hæ subcontrariæ: *Animal existit*: *Homo non existit*. Denique, quia conceptus hic: *omnis homo* est totum compositum logicè ex hominibus indiuiduis, hæ propositiones sunt subalternæ: *Omnis homo existit: Socrates existit*, atque etiam hæ: *Socrates non existit*: *Aliquis homo non existit*. Hæ autem contrariæ admittentes medium: *Omnis homo existit: Socrates non existit*; & hæ subcontrariæ: *Socrates existit: Aliquis homo non existit*. Quo eodem iure tales sunt omnes quadratorum tabulæ primæ datæ *propos. 9. n. 47.*

57 Secundò sequitur: quia omnis essentia cum omni suâ passione communi est connexa non mutuò, iuxta doctrinam statutam *disp. 17. q. 18.* contradictorium passionis communis cum contradictorio essentiæ connexum quoque non mutuò esse, essentiaque, & contradictorium passionis contrariè cum admissione medij opponi: passionem denique ipsam contradictorio essentiæ subcontrariari. Et consequenter, propositiones habentes hæc extrema pro obiectis eadem conditiones subire. Hinc: quia cuiusvis actus quasi communis passio est potentia, hæ propositiones, *Socrates legit: Socrates potest legere*. Subalternæ sunt, atque etiam hæ: *Socrates non potest legere: Socrates non legit*: hæ autem contrariæ admittentes medium: *Socrates legit*: *Socrates non potest legere*; & hæ subcontrariæ: *Socrates potest legere: Socrates non legit*. Et idem est de innumeris aliis huiusmodi.

58 Tertio sequitur: quia omnis essentia cum omni suâ propriâ passione, seu proprietate mutuò connexa est iuxta dicta etiam in eâ *quæst.* 18, *citetâ*, contradictorium proprietatis cum contradictorio essentiæ esse quoque mutuò connexorum, essentiamque, & contradictorium proprietatis contrarie citra medium opponi. Similiterque proprietatem, contradictorium essentiæ, ealdémque subinde conditiones sortiri propositiones habentes pro obiectis talia extrema. Hinc, quia risibilitas est proprietas hominis, hæ propositiones mutuò subalternantur: *Petrus est homo*: *Petrus est risibilis*, tum etiam hæ: *Petrus non est homo*: *Petrus non est risibilis*; hæ verò contrariè citra medium opponuntur: *Petrus est homo*: *Petrus non est risibilis*; atque item hæ: *Petrus est risibilis*: *Petrus non est homo*. In cæterisque innumeris pariter.

Quartò sequitur: quia peccatum, & gratia contrariè cum admissione medij opponuntur, pariterque consequenter propositiones istæ: *Petrus habet gratiam*: *Petrus habet peccatum*, has inter se subalternas esse: *Petrus habet gratiam*: *Petrus non habet peccatum*, atque etiam has: *Petrus habet peccatum*: *Petrus non habet gratiam*; has verò subcontrarias: *Petrus non habet peccatum*: *Petrus non habet gratiam*. Similitérque venit dicendum de innumeris aliis huiusmodi. 59

Quintò sequitur: quia similitudo, & dissimilitudo contrariè opponuntur citra medium, atque adeò, & hæ propositiones: *Petrus est Paulo similis*: *Petrus est Paulo dissimilis*: has inter se mutuò connexas, atque adeò mutuò subalternatas esse: *Petrus est Paulo similis*: *Petrus non est Paulo dissimilis*, sicut etiam has: *Petrus est Paulo dissimilis*: *Petrus non est Paulo similis*; has verò, sicut & duas priores citra medium esse contrarias: *Petrus non est Paulo dissimilis*: *Petrus non est Paulo similis*. Paritérque de similibus philosophandum est. 60

Sextò sequitur vniuersè: quot habet vnaquæque propositio subalternatas, siue terminantes suam connexionem, aut immediatam, aut mediatam, tot habere contrarias, & vice versâ quæ quidem contrariæ admittentes medium erunt, si connexio non mutua sit; recusantes autem, si mutua. Item, quot habet vnaquæque propositio subalternantes, siue secum connexas non mutuò, tot habere subcontrarias, & vice versâ: quando enim subalternantes mutuò subalternatæ sunt loco subcontrariarum contrariæ recusantes medium succedunt. Quæ omnia ex demonstratis sunt nota. 61

Ex quibus omnibus apparet, quomodò per doctrinam præsentis propositionis certas iam nos, easque vniuersalissimas regulas habeamus ad demonstrandas in scientiis humanis ex semel inuentâ connexione aut non mutuâ, aut mutua quorumuis terminorum, siue quarumuis propositionum contrarietates, & subcontrarietates, illasque, vel admittentes, vel recusantes medium; necnon vice versâ, ad demonstrandas connexiones &c. ex semel inuentâ contrarietate. 62

Postremò sequitur ex dictis quoties duæ propositiones nullam inter se connexionem habent, neque earum contradictorias connexionem inter se habere, neque alteram cum alterius contradictoriâ habere contrarietatem vllam, aut subcontrarietatem sicuti vice versâ, quoties duæ propositiones oppositæ inter se non sunt, neque altera cum contradictoriâ alterius est connexa, neque ambarum contradictoriæ sunt subcontrariæ. Id, quod ex demonstratione factâ *propositione nona*, circa propositiones disparatas etiam est notum. 63

Propositio 12.

64 Oppositiones, connexiones, æquiualentiæque propositionum oriundæ à signis afficientibus earum terminos aut affirmatis, aut negatis, perinde nascuntur ab illis, suâ seruatâ propositione, siue terminis talibus signis affecti recti seu categorematici, siue obliqui, seu syncategorematici sint.

Ratio huius propositionis est: quia cùm termini etiam obliqui syncategorematici, seu connotati sub enuntiationem etiam propositionis cadant, quâ ratione supra explicuimus *disput 2. quæst. 4.* consequens est, vt ab illis etiam suo modo ratione signorum, quibus afficiuntur, sortiatur propositionem, atque adeò sensum aut vniuersalem, aut particularem, &c. & consequentet, aut oppositionem, aut cõnexionem, aut æquiualentiam cùm aliis propositionibus in huiusmodi quantitate fundatam. Itaque, sicuti hæ propositiones contradictoriæ sunt: *Omnis homo currit: Aliquis homo non currit*; ita etiam hæ: *Omnis hominis omnis capillus est albus*: *Alicuius hominis aliquis capillus non est albus*: *In omni vrbe venditur piper*: *In aliquâ vrbe non venditur piper*: *Petrus in omni scientiâ est doctus*: *Petrus in aliquâ scientiâ non est doctus*. Et cæteræ huiusmodi. Paritérque de contrariis, subcontrariis, & subalternis, atque etiam de æquiualentibus, iuxta regulas in præcedentibus traditas venit censendum. Semper tamen oportebit attendere, an ratione alicuius tacitè suppositi, siue enuntiati per propositionem ita illa æquiualeat complexæ, aut sensum aliquem implexum habeat, vt expediat priùs eam exponere: Quo de eius cum aliis oppositione, connexione, aut æquiualentiâ tutiùs agatur, iuxta regulas tum pro simplicibus, tum pro complexis traditas, & tradendas.

65 Est tamen aduertendum primò: perinde valere regulas æquialentiarum, quæ ab adiunctâ particulâ negatiuâ sortiuntur signa aliàs diuersâ, iuxta dicta *quæst. 2. suppos.* siue talia signa casus obliquos, siue casus rectos afficiant. Itaque negatio præposita signo vniuersali facit illud æquiualere particulari; & è conuerso præposita particulari facit illud æquiualere vniuersali: postposita verò in suâ vi relinquit illa, siue affeiant casus obliquos, siue rectos; ac proinde quando signum aut vniuersale, aut particulare positum est ex parte prædicati alicuius propositionis datæ, vt ipsi assignetur contradictoria, non est mutandum: quia à negatione præpositâ mutatur in propositione negatiuâ, provt oportet ad contradictionem; benè tamen, quando ponitur ex parte subiecti. Sic propositiones istæ: *Piper venditur in omni vrbe*: *Piper non venditur in omni vrbe*: *Petrus est doctus in omni scientiâ*: *Petrus non est doctus in omni scientiâ*, contradictoriè opponuntur absque mutatione signi vniuersalis in particularem, qualiter non opponerentur, si daretur talis mutatio; cùm tamen æquiualentes earum nuper propositæ eo solùm, quòd terminis inuersis ita formatæ sunt, vt signum in negatiuâ negationem præcesserit eiusmodi vnius signi in aliud mutationem expostularunt, vt contradictoriè opponerentur.

66 Secundò aduertendum est pro tyronibus aliqua esse vocabula, quæ vniuersalitatem, & particularitatem ei correspondentem secum ferunt absque interuentu signorum: *Omnis*, *Nullus*, *Aliquis*; nempe: *Semper*, *Aliquando*, *Vbique*, *Alicubi*, *Vterque*, *Neuter*, *Alter*, vel *Alteruter*, & alia huiusmodi: De quibus, quod attinet ad oppositionem, connexionem, & æquiualentiam, perinde, ac de terminis affectis signis, *Omnis*, *Nullus*, *Aliquis*, est censendum. Vnde, huic propositioni: *Semper pluit* sic contradicitur: *Aliquando non pluit*. Contrariatur autem sic: *Nunquam pluit* Et huic: *vterque oculus videt* sic contradicitur: *Alter oculus non videt*. Et sic contrariatur: *Neuter oculus videt*. Istæ similiter sunt contradictoriæ: *Vbique est lux*: *Alicubi non est lux*. Atque etiam hæ, iuxta notationem præcedentem: *Lux est vbique*: *Lux non est vbique*. Et in cæteris pariter.

QVÆSTIO III.

Quâ ratione propositiones simplices hypotheticæ oppositæ inter se sint, aut connexæ, aut æquiualentes?

SVppositâ diuisione propositionis hypotheticæ in causalem, illatiuam, & purè coniunctiuam, traditâ *suprà quæst.* 1. rursùs suppono primò: causalem, & illatiuam, etsi specie tenus sint simplices, quoad sensum tamen propositiones complexas esse: quia causalis duo diuersa enuntiat; expresè quidem *esse* conditionati sub hypothesi conditionis; & tacitè influxum conditionis in ipsum sub eâdem hypothesi; illatiua autem *esse* conditionati expresè, & connexionem conditionis cum ipso tacitè enuntiat sub hypothesi eâdem; cùm tamen purè coniunctiua dumtaxat enuntiet esse conditionati pariter sub conditionis hypothesi; quidquid sit de influxu conditionis in conditionatum, aut de illius cum hoc connexione. Quare, causalis & illatiuâ remissis ad sequentem quæstionem, de solâ purè coniunctiuâ superest agendum in præsente. 67

Suppono secundò: etiam quando conditio aut influit in conditionatum, aut connectitur cum illo re ipsâ posse propositionem hypotheticam habere sensum purè coniunctiuum, de factoque sæpe habere: quia potest tantũ enuntiare, de factoque sæpè enuntiat *esse* conditionati sub hypothesi conditionis; ne tacitè quidem innuendo aut influxum conditionis in conditionatum, aut connexionem illius cum eo, sed prorsùs ab iis præscindendo. In præsenti ergo quæstione de omnibus propositionibus hypotheticis habentibus sensum purè coniunctiuum tractamus, siue conditiones earum re ipsâ influant in conditionatum, aut cum eo connectantur, siue secùs. 68

Suppono tertiò: quando conditio nullo modo influit in conditionatum, nullóve modo ad illud conducit, & nullo item modo cum illo connexa est, tunc propositionem hypotheticam dici de conditione disparatâ, qualis hæc communiter: *Si gallus cantauerit Turca conuertetur*, & aliæ huiusmodi censentur. Est autem controuersum inter Doctores: an propositio hypothetica de conditione disparatâ sensum verè conditionatum, siue hypotheticum ab absoluto, siue categorico constinctum retinere, & veritatem conditionatam, siue hypotheticam ab absolutâ, siue categoricâ diuersam, per scientiamque conditionatam scibilem habere possit? Et aliqui negant, putantes, quando conditio est disparata, propositionem specie tenus dumtaxat esse conditionatam, re tamen ipsâ in sensu tantùm absoluto posse veritatem habere, coniunctionis scilicet, seu coexistentiæ 69

absolutè in eodem tempore conditionis, & conditionati, ita, quòd sensus illius propositionis *si gallus cantauerit, Turca conuertetur*, sit hic: *Quando gallus cantauerit, Turca conuertetur*; aut alius similis absolutus, in cæterisque huiusmodi pariter. Ego verò cum pluribus aliis censeo, quantumuis cõditio sit disparata modo dicto, propositionem nihilominùs sensum conditionatum retinere, & veritatem conditionatam ab absolutâ diuersam, per scientiamque conditionatam scibilem habere posse: quia nihil est, quod veteat, sub quâuis omninò conditione absolutè non iudicatâ; sed positâ tantùm in hypothesi per simplicem apprehensionem quidlibet aliud hypotheticè iudicare præscindendo per tale iudicium ab absoluto *esse* eius. Pariterque subinde enuntiare illud per propositionem vocalem. Quo casu, talis propositio & sensum conditionatum habebit, & veritatem conditionatam habere poterit de factóque habebit, si sit cum suo obiecto conformis, vt potest. Id, quod manifestè, me iudice, inde confirmatur quia eiusmodi sensus coniunctiuus omni propositioni conditionatæ communis est, per accidensque, & impertinenter se habet ad illum, quod sit conditio disparata, vel secus, quandoquidem, etsi conditio disparata non sit, ille solus reperiri potest, & sæpè solet, vt dictum suppositione secundâ, proindeque cum sensû causali, aut illatiuo accidentariè coniungitur, quando coniungitur, pro arbitrio scilicet enuntiantis aut solum *esse* conditionati sub hypothesi conditionis, aut insuper tacitè influxum, vel connexionem conditionis comparatione conditionati.

70 Fateor tamen cum doctis Recentioribus, hypotheticam de conditione disparatâ in suo signo status conditionati antecedentis ad absolutum nunquam esse veram, nisi quando absoluta ei correspondens in suo signo posteriori est vera. Quia eo ipso, quòd conditio nullatenus influit, conducitve, vt conditionatum sit, æquè est sèper verum illud fore, siue ponatur, siue non ponatur conditio, vt satis ex se est notum: si enim nihilo penitùs conducente galli cantu ad Turcæ conuersionem verum est, Turcam esse conuertendum, si gallus cantauerit, æquè erit id ipsum verum, etiamsi gallus non cantauerit. Atque ita vniuersaliter, quoties conditionatum est verum sub hypothesi conditionis disparatæ, pariter item verũ est sub hypothesi contradictorii talis cõditionis. Hinc autem manifestè consequitur, debere esse quoque illud absolutè verum: quia ex vnâ parte ex duabus conditionibus contradictoriis non potest non altera esse absolutè purificata, vt constat: siquidem ambo extrema contradictionis ab statu absoluto simul abesse est impossibile; ex aliâ verò parte omne verum conditionatè, cuius conditio purificatur, etiam est verum absolutè, vt etiam est notum.

71 Verùm enim verò, doctrina hæc non solùm habet locum in conditionibus disparatis; sed etiam in connexis nihil ad conditionatum conducentibus, qualis est scientia visionis, aut reuelatio, aut actus fidei de existentiâ creaturæ. Quod Recentiores cõmemorati non aduerterunt. Argumentum enim factum vniuersaliter probat: quoties conditio nihil ad conditionatum conducit, si illud est verum sub hypothesi conditionis, etiam esse verum sub hypothesi contradictorij conditionis, & consequenter absolutè. Posse autem conditionem connexam esse cum conditionato, & nihil ad illius *esse* conducere, in exemplis positis, aliisque eiusmodi palàm est. Vnde manifestè consequitur: quoties conditionatum absolutè non est verum, sub hypothesi conditionis connexi cum illo, & nihil conducentis ad illud, tum illud, tum eius contradictorium, atque adeò duo simul extrema contradictoria esse vera, qualiter vera esse solent sub hypothesi impossibili: In tali enim casu conditio posita in hypothesi impossibilis consequenter, siue ex suppositione est. Sic suppositò, quòd hodie Petrus absolutè non est peccaturus, sub hypothesi, quòd Deus reuelaret, Petrum hodie peccaturum, verum conditionatè est peccaturum illum simul, & non peccaturum; peccaturum, quia reuelatio sine peccato stare non posset, vtpote connexa cum illo; & non peccaturum: quia ille sponte suâ non est peccaturus, & reuelatio posita non magis, quàm non posita conferret ad peccatum, vt ponimus.

De his tamen *in tract. de scientiâ Dei* plura *suo* 72
loco dicẽda sunt. Quomodò autem ex hypothesi absolutè impossibili duo contradictoria verificentur, sequatúrque, aut non sequatur quidlibet *suprà disp.* 11. tractatum est. His positis sit

Propositio 1.

Quâ ratione de propositionibus categoricis 73
quoad oppositionem, connexionem, & æquiualentiam *q.* 2. philosophati sumus, eâdem prorsùs de hypotheticis purè coniunctiuis ipsis categoricis correspondentibus philosophandum est.

Ratio est clara. Quia obiecta categoricarum (quæ eadem sunt, atque hypotheticarum ipsis correspondentium, dumtaxatque differunt penes diuersitatem status absoluti, & conditionati) vt habent in vtroque statu idem *esse*, aut *non esse*, siue existentiale, siue quiditatiuum (id namque supponimus, dum loquimur de obiectis hypotheticarum correspondentium categoricis) ita non possunt non habere in vtroque statu eandem oppositionem, connexionem, aut æquiualentiam, vtpote, quæ nihilo differunt realiter ab ipsorum *esse*, aut non *esse*, vt constat. Vnde propositiones ad talia obiecta terminatæ, taleque eorum enunciantes *esse*, aut non *esse*, non possunt non eandem oppositionem, aut connexionem, aut æquiualentiam sortiri, siue terminentur ad illa, prout in statu conditionato, siue prout in statu absoluto. Itaque, vt Petrum existere absolutè, &, Petrum non existere absolutè, contradictoriè opponuntur; ita Petrum existere sub quâuis datâ hypothesi, & Petrum non existere sub eâdem, contradictoriè opponuntur. Et, vt, omnem hominem currere absolutè, & nullum hominem currere absolutè, contrariè opponuntur: ita omnem hominem sub quâuis datâ hypothesi currere, & sub eâdem nullum hominem currere, contrariè opponuntur. Et, vt, omnem hominem legere, & aliquem legere absolutè subalternantur: ita, omnem hominem legere sub quâuis hypothesi, & sub eâdem legere aliquem, subalternantur. Pariterque de cæteris huiusmodi obiectis, denique propositionibus ad illa terminatis venit censendum.

Quæ, cùm ita sint, accipe omnes propo- 74
siones categoricas *quæstione secunda*, commemoratas, suisque litteris designatas, earumque singulis, siue singularum litteris adhice compendij causâ litteram H. quâ denotes propositionem categoricam in hypotheticam ipsi correspondentem, atque adeò eosdem terminos habentem esse mutatam. Tum, ex toridem, quæ resulta

resultabunt, hypotheticis ita signatis compone totidem typos, tabulasque, atque sunt ibi categoricarum compositæ: habebisque Artem exhibentem oppositionem, connexionem, æquialentiamque hypotheticarum omnium purè coniunctiuarum, atque adeò simplicium eodem modo demonstrabilem, ac illa categoricarum simplicium demonstrata est. Vt enim sequens quadratum harum quatuor hypotheticarum, exempli gratia. *Si omnis homo vocetur, omnis homo respondebit: Si omnis homo vocetur, aliquis homo respondebit: si omnis homo vocetur, aliquis homo non respondebit: si omnis homo vocetur, nullus homo respondebit*, & omnium eamdem formam habentium in quâcumque materiâ sub his litteris HA HI. HO. HE. subalternationem, subcontrarietatem oppositionemque exhibet. Ita reliquarum omnium similia quadrata exhibebunt. Prima namque propositio, & secunda subalternæ non mutuò sunt. Prima autem, & tertia, atque etiam secunda, & quarta contradictoriæ, vt constat ex dictis; indeque demonstrandum venit, vt de categoricis, quibus correspondent, est demonstratum *q.* 2. quartam, & tertiam subalternari, sicut primam, & secundam: primamque, & quartam esse contrarias cum admissione medij, & consequenter subcontrarias secundam, & tertiam.

75 Quomodò autem tum istæ hypotheticæ, tum cæteræ omnes possibiles æquivalentes reddi possint aut secus, ex dictis *q.* 1. *propos.* 5. & 10. colligendum est.

Propositio 2.

76 Vt propositiones hypotheticæ; de quibus *propos.* 1. eamdem categoricarum, quibus correspondent, oppositionem, connexionem, aut æquivalentiam sortiantur, sub eâdem omnes hypothesi debent esse hypotheticæ.

Ratio generalis est: quia vt in statû absoluto diuersa tempora, diuersa loca, diuersa subiecta, & alia huiusmodi diuersos casus faciunt in ordine ad oppositionem, aut connexionem extremorum: quia, quod habet *esse* in vno tempore, aut loco, aut subiecto, potest non habere *esse* in alio, atque ita extrema opposita, aut connexa respectiuè ad idem tempus, aut spatium locale, aut subiectum; respectiuè ad diuersa possunt non esse opposita, aut connexa. Ita in statu conditionato diuersæ hypotheses faciunt etiam casus diuersos: quia, quod habet *esse* sub vnâ hypothesi, potest illud non habere sub aliâ, & consequenter extrema opposita, aut connexa sub vnâ hypothesi, sub diuersis possunt non esse opposita, aut cõnexa. Hinc autẽ sequitur extrema, quæ quoad aliquod *esse* absolutè opponuntur, aut connectũtur, tametsi non possint nõ etiã opponi, aut cõnecti quoad tale *esse* cõditionatè sub vnâ, eâdemque hypothesi, iuxta dicta *propos.* 1. eo quod sub vnâ, eâdemque hypothesi sic coniunguntur, vt eodem modo sub illâ quoad tale *esse* cõparentur conditionatè, ac comparãtur absolutè; sub diuersis tamen hypothesibus benè posse non opponi, aut connecti: quia sub diuersis hypothesibus quoad tale *esse* non coniuncta; sed quasi separata ponuntur. Paritérque subinde, de extremorum æquivalentia, iuxta regulas *in superioribus* traditas, & in *hâc q. propos.* 1. indicatas, venit censendũ.

Declaremus hæc per exempla. Gratiâ, & peccatũ 77
absolutè opponuntur respectiuè ad idẽ subiectũ, & idem tẽpus: quia nõ possunt existere absolutè in eodẽ subiecto proeodẽ tempore; atque ita hę propositiones sunt oppositæ, simulque veræ proinde esse nõ possunt: *Petrus nunc habet peccatum: Petrus nunc habet gratiã.* Hinc autẽ necessariò sequitur, vt gratia, & peccatũ respectu eiusdẽ subiecti, & temporis etiam conditionatè opponantur sub eâdem hypothesi; sub diuersis verò non itẽ: quia sub eâdem hypothesi nõ possunt conditionatè existere in eodẽ subiecto pro eodẽ tẽpore: benè tamen sub diuersis, eo quòd, si existerent sub eâdẽ, coniungerẽtur quoad existentiã in eodẽ subiecto pro eodẽ tempore quod eis repugnat: existentia verò sub diuersis non opus est, quòd cõiungãtur. Quô cessat repugnantia, atque ita hæ propositiones sunt oppositæ, simulq; veræ proinde esse non possunt: *si Petrus nunc pulsaretur cogitatione A, nunc haberet peccatũ: si Petrus nunc pulsaretur cogitatione A, nunc haberet gratiã*: quia alioquin verificaretur fore, vt Petrus pulsatus nũc cogitatione A, haberet simul nunc peccatũ, & gratiã: Quod repugnat. Hę verò propositiones nõ sunt oppositæ, atque adeò simul veræ esse possunt: *Si Petrus nũc pulsaretur cogitatione A, nũc haberet peccatũ: Si Petrus nunc pulsaretur cogitatione B, nũc haberet gratiam:* Quia benè cõponitur in casû prioris hypothesis Petrũ peccaturũ, atque ideò amissurũ gratiã. In casu verò posterioris non peccaturum, atque ideò retenturũ gratiam.

Pari ratione peccatũ, & carentia gratiæ respectiuè 78
ad idẽ subiectũ, & idem tẽpus absolutè connectũtur non mutuò: quia nequit peccatũ existere in subiecto, in quo non sit pro eodem tẽpore carentia gratiæ; atq; ita hæ propositiones sunt non mutuò cõnexæ, veritasque prioris subinde infert veritatẽ posterioris: *Petrus nunc habet peccatũ: Petrus nunc caret gratia.* Hinc autẽ necessariò sequitur, vt peccatũ, & carẽtia gratię respectu eiusdẽ subiecti, & tẽporis etiã conditionatè connectãtur sub eâdẽ hypothesi; sub diuersis verò non itẽ: quia non potest peccatũ existere cõditionatè in subiecto, quin in eodẽ pro eodẽ tẽpore existat sub eâdẽ hypothesi carentia gratiæ; benè tamen, quin sub diuersâ; atque ita hæ propositiones subalternæ sunt, primâque necessariò infert secundã: *Si Petrus nunc pulsaretur cogitatione A, nunc haberet peccatũ: Si Petrus nũc pulsaretur cogitatione A, nũc careret gratiâ.* Nã alioquin Petrus pulsatus nũc cogitatione A, posset habere simul nũc peccatũ, & gratiã. Quod repugnat. Hæ verò propositiones non sunt subalternæ, nec 1. necessariò infert 2. *Si Petrus nunc pulsaretur cogitatione A, nunc haberet peccatũ: Si Petrus nũc pulsaretur cogitatione B, nũc careret gratiâ.* Quia benè cohærent in casu priotis hypothesis, Petrũ peccaturũ, subindeque amissurũ gratiã. In casu verò posterioris non peccaturum, subindéque retenturum gratiam. Et consequẽter, primam propositionem veram, secũdam autem falsam esse. Ex quib. venit colligendũ, quomodò de propositiõnum cõditionalium æquivalentiã, iuxta regulas nuper cõmemoratas pariter impræsentiarum censendum est. Quo veritas nostræ propositionis perspicuè manet demonstrata, ampliúsque etiam confirmata veritas præcedentis.

Propositio 3.

Quo pacto construenda sit Ars exhibẽs oppositio- 79
nem, & connexionem, aut etiã æquivalẽtiam inter propositiones simplices categoricas, & hypotheticas vicissim cõparatas repertã, demonstratiuè ostẽdere.

Suppono : vti hactenus comparauimus propositiones categoricas cum categoricis , & hypotheticas cum hypotheticis, quod attinet ad oppositionem , connexionem , & æquualentiam; ita venire etiam comparandas categoricas cum hypotheticis, & hypotheticas cũ categoricis. Deinde suppono ex doctrinâ iã statutâ *disp. 10. q. 5 propos. 2.* omnẽ propositionẽ categoricã cũ aliquâ propositione hypotheticâ, aut cũ aliquibus cõnecti non mutuò: Quia eo ipso, quòd est absolutè verum, quidpiã habere *esse*, non potest non verum fuisse conditionatè, ipsum tale *esse* habiturum sub aliquâ hypothesi ; non tamen vice versâ. Quocirca , status rerum absolutus cum statũ ipsarum conditionato sibi correspondente connexus est ; sed non è conuerso. Vndè, omnis propositio categorica , siue ad statum rerum quiditatiuum , siue ad statum rerum existentialem pertinens connexa est non mutuò cum omni hypotheticâ , quæ sub quâuis hypothesi absolutè purificandâ enuntiat idem ipsum conditionatè , quòd categorica absolutè. Eo enim ipso, quod duo quæpiam absolutè sunt , aut non sunt, conditionatè fuit verum de vnoquoque fore , aut non fore sub hypothesi , quòd alterum esset, aut non esset, siue talis conditionata veritas de conditione disparatâ, siue de non disparatâ fuerit , quod non interest ad rem, vt constat ex doctrinâ statutâ *suppositione tertiâ*. Sic quia verum absolutè est. *Homo est rationalis* , & *leo rugibilis*, conditionatè quoque est verum, *si homo est rationalis, leo est rugibilis*, & è conuerso. Et quia absolutè est verum. *Homo est rationalis, & risibilis* , conditionatè quoque est verum : *si homo est rationalis, est risibilis*, & vice versâ. Et quia absolutè est verum *Petrus loquitur, & Paulus audit*, necnon : *Deus vocat Petrum , & Petrus respondet*, conditionatè quoque est verum : *si Petrus loquitur, Paulus audit* , necnon : *si Deus vocat Petrum Petrus respondet*. Præterea omnis propositio quiditatiua categorica cum aliquâ existentiali hypotheticâ est non mutuò connexa, vt in his cernitur: *Homo est rationalis : si homo extiterit, erit rationalis Actio connectitur cum termino : si extiterit actio, existet terminus*. Et in cæteris huiusmodi.

80 Hoc posito, sumatur quæuis propositio categorica ex omnibus recensitis *q.* 2. positaque in primo angulo quadrati ponatur sub ipsâ in secundo quæuis ex hypotheticis , cum quibus illa non mutuò connexa est. Deinde in aliis duobus angulis inuerso ordine ponantur earum contradictoriæ, iuxta regulas in præcedentibus traditas assignatæ vt cernitur in quadrato, sequenti.

Hac namque constructione suppositâ per demonstrationes factas in simili *quæst.* 2. venit pariter demonstrandum , HO, & O eodem modo esse subalternas, atque A, & HA : A verò , & HO contrarias esse contrarietate admittente medium , & consequenter HA, & O subcontrarias esse.

81 Quo eodem pacto, & tabula generalis quadratorum similium pro omnibus categoricis possibilibus effici posset : &, quod expeditius est , vnicuique categoricæ datæ tum hypothetica, cui contrarietur cum admissione medij; tũ altera, cui subcontrarietur pro natâ occasione poterit designari: Omnis quippe categorica pro contrariâ habet modo dicto hypotheticam contradictoriam hypotheticæ sibi subalternatæ , & pro subcontrariâ hypotheticam subalternatam suæ contradictoriæ, vt constat ex dictis.

82 Pro huiusmodi autem binariis propositionum mixtis , quarum altera categorica , & altera hypothetica est, non est quærenda æquualentia propria: quia status conditionatus , & absolutus, quâ tales, non possunt inter se æquualere propriè ; tametsi interdum possint mutuò connexos esse ratione materiæ, vt sunt status quiditatiuus absolutus, & existentialis conditionatus; quandò , tam propositio conditionata , quàm absoluta eiusdem prædicati, & subiecti connexionem necessariam subiecti cum prædicato præ se fert : quia , quod necessariò subiecto conuenit , in omni statu conuenit illi. Sic se habent propositiones istæ : *Homo necessariò est rationalis : si homo extiterit , necessariò erit rationalis: Homo identificatur cum rationali : si homo extiterit identificabitur cum rationali*, & similes. Quomodo autem , quando duæ quæuis propositiones sunt mutuò connexæ, contradictoria secundæ, & prima citra medium contrariæ sint ; contradictoria autem primæ, & secunda non subcontrariæ; sed contrariæ item sint citra medium , ex dictis *q.* 2. *propos.* 12. constat.

QVÆSTIO IV.

Quâ ratione propositiones complexæ oppositæ inter se sint , aut connexæ, aut æquiualentes.

PRo resolutione suppono primò : Omne ab intellectu iudicabile , atque adeò per propositionem enuntiabile, ad tria capita simplicia (vt modò eorum mixtiones omittam) reduci. Aut enim est vnum indiuisim , atque determinatè sumptum, siue illud in se sit quid simplex , siue ex partibus compositum quoquo modo. Aut sunt plura diuisim, siue distributiuè , atque determinatè sumpta. Aut est vnum ex pluribus sumptum vagè, seu (quod in idem recidit) plura sumpta disiunctiuè, siue sub distinctione. Aliud enim genus obiecti ad aliquod ex his tribus non pertinens excogitabile non est, vt cuique consideranti innotescit, constatque ex dictis à nobis *supr. disp. 2. q. 3 consect. 4.* Ob id omnis propositio simplex ad singularem correspondentem primo , & vniuersalem correspondentem secundo, & particularem correspondentem tertio reducitur, vt *suprà q.* 1. statuimus. 83

Suppono Secundò : propositionem complexam copulatiuam eam esse, quæ ex pluribus simplicibus seu categoricis, seu hypotheticis per particulam &, aut æquiualentem copulatis coalescit. Complexam autem disiunctiuam quæ coalescit ex pluribus disiunctis per particulam *vel* , aut similem, vt dictum etiam est , exemplisque explicatum *q.* 1. 84

Suppono tertiò : complexam copulatiuam, quâ talem , simplici vniuersali æquiualere enuntianti sub vno conceptu confusè eadem extrema, quæ illa sub pluribus enuntiat distinctè. Est certum: quia perinde est de omnibus , & singulis hominibus distinctè numeratis asserere : *Hic homo loquitur , & hic homo loquitur. & hic homo loquitur*

tur, &c. ac asserere de eisdem confusè : *Omnis homo loquitur*, vt est notissimum. Ratio est in promptu : quia vt simplex vniuersalis enuntiat plura distributiuè, atque determinatè sumpta, ita etiam complexa copulatiua enuntiat plura distributiuè, atque determinatè sumpta : Ergo, quando enuntiata ambarum sunt prorsus eadem, non possunt non esse ambæ æquiualentes quoad sensum. Quod enim altera confusè, & altera distinctè illa enuntiet, nequit variare ipsarum sensum, vt notum est.

86 Suppono quartò, complexam disiunctiuam, quâ talem, simplici particulari æquiualere enuntianti sub vno conceptu confusè id ipsum, quod illa enuntiat sub pluribus distinctè. Est etiam certum : quia perinde est dicere distinctè discurrendo per omnes homines *Hic homo loquitur, vel hic homo loquitur, vel hic homo loquitur*, &c. ac dicere respectiuè ad eosdem : *Aliquis homo loquitur*, vt etiam notissimum est. Etenim, vt simplex particularis enunciat vnum ex pluribus vagè, seu disiunctiuè, ita complexa disiunctiua enuntiat vnum ex pluribus vagè, seu disiunctiuè, nisi, quòd prima confusè, secunda verò distinctè per plura vagantur, siue ea disiungunt : Ergo quando talia plura sunt prorsus eadem, non possunt non ambæ quoad sensum æquiualentes esse.

87 Suppono quintò : complexam copulatiuam, aut purè copulatiuam, aut mixtam cum disiunctiuâ esse posse. Similiterque complexam disiunctiuam, aut purè disiunctiuam, aut mixtam cum copulatiuâ posse esse. Erit copulatiua puta, quæ neque vllam particulam disiunctiuam, neque vllum terminum vagum, seu disiunctum, disiunctiuè suppositum contineat in se. Erit purè disiunctiua, quæ neque vllam particulam coniunctiuam, neque vllum terminum non disiunctum, siue determinatè suppositum in se contineat. Mixta autem ex vtrâque erit, vel ex aliqua, aut aliquibus particulis coniunctiuis, & simul ex aliquâ, aut aliquibus disiunctiuis, vel ex aliquo, aut aliquibus terminis vagis, siue disiunctis, & simul ex aliquo, aut aliquibus determinatis, & non disiunctis composita sit. Vnde, mixtæ in duas classes sunt diuidendæ. Aliæ sunt mixtæ ex copulatiuâ, & disiunctiua formaliter, nimirum, quæ aliquam particulam coniunctiuam, & aliquam item disiunctiuam habent. Aliæ verò sunt mixtæ ex copulatiuâ, & disiunctiuâ tantùm æquiualenter. Videlicet, quæ cùm, aut solùm coniunctiuam, aut solùm disiunctiuam habeant particulam, proindeque formaliter copulatiuæ tantùm, aut disiunctiuæ tantùm sunt ? constant tamen ex aliquo, aut aliquibus terminis disjunctis, & simul ex aliquo, aut aliquibus non disiunctis. Exempla vnicuique erunt obuia. Ob id ea omitto.

88 Suppono sextò. : Omnem omnino propositionem complexam, cuiusvis ea generis sit, ad copulatiuam, & disiunctiuam, seu mixtas reduci, alicuiue earum æquiualere : quia nulla est excogitabilis, quæ non enuntiet, aut plura determinatè, & diuisim, siue distributiuè : quo casu erit re ipsâ copulatiua, aut plura sub disiunctione, siue disiunctiuè : quo casu erit disiunctiua : aliud enim genus enuntiandi plura non est, vt constat ex dictis. Sic causalis hæc : *Quia ignis existit existit calor* copulatiua re ipsâ est, siue ei æquiualens, quia tria enuntiat diuisim, & determinatè, nempe ignem existere, & calorem existere, & ignem esse causam caloris ; idemque est de aliis huiusmodi. Sic etiam hæc rationalis *Existit ignis : ergo existit calor :* copulatiua re ipsâ est, siue ei æquiualens : quia tria etiam enuntiat diuisim, & determinatè ; scilicet, existere ignem, existere calorem, & ignem cum calore connexum esse. Tantumdémque venit dicendum de reliquis similibus. Sic denique aliæ complexæ *suprà quæst. 1. numero 4.* commemoratæ ad copulatiuam reducuntur ob eamdem rationem. Aliæque excogitari poterunt, quæ reducantur ad disiunctiuam.

Vnde suppono septimò, quidquid in sequentibus dixerimus de complexis, copulatiuis & disiunctiuis, pariter intelligendum venire de omnibus omninò aliis propositionibus complexis, cuiusvis generis illæ sint. Oportet tamen vnamquamque imprimis exponere, expositionéque transformare in eam copulatiuam, aut disiunctiuam, ad quam reducitur, vt ita transformatæ clariùs, faciliúsque copulatiuæ, aut disiunctiuæ doctrinæ applicetur. 89

Octauo denique suppono : complexas copulatiuas, & disiunctiuas, ex quibusvis simplicibus commemoratis *quæstione 2. & 3.* compositas per ipsas litteras, quibus simplices ibi à nobis sunt designatæ, deinceps compendij causâ esse pariter designandas, additâ, interpositaque, aut particulâ coniunctiuâ &, aut particulâ disiunctiuâ *vel* in hunc modum *A & E* significat complexam copulatiuam ex duabus vniuersalibus categoricis primâ affirmatiuâ, & secundâ negatiuâ compositam : *I, vel I. vel I* disiunctiuam ex tribus particularibus affirmatiuis : *HA, & I, vel V* mixtam ex primâ vniuersali hypotheticâ, & & secundâ particulari tertiaque singulari categoricis affirmatiuis. Similitérque in cæteris. His positis. Sit. 90

Propositio 1.

Datâ quâvis propositione, aut purè copulatiuâ, aut purè disiunctiuâ, aut mixtâ illius contradictoriam assignare. 91

Sumantur, iuxta regulas traditas *quæst. 2. & 3.* contradictoriæ omnium simplicium propositionum, ex quibus complexa data composita est, dispositæque eodem ordine iungantur, aut disiungantur, mutata vbique in disiunctiuam particulâ coniunctiuâ reperta in datâ, & vice versâ, disiunctiuâ in coniunctiuam. Complexa enim, quæ resultabit, erit contradictoria datæ. e. g. huius datæ A, & E contradictoria est hæc *O, vel I.* & huius datæ, *I, vel I, vel I*, hæc *E, & E, & E.* & huius *HA, & I, vel V*, hæc *HO, vel E. & Vn.* Et in cæteris pariter.

Quod ostenditur primò. Quia simplex vniuersalis, & simplex particularis, quarum prima, aut affirmat determinatè, & distributiuè eadem obiecta, quæ negat secunda vage, seu disiunctiuè, aut negat pariter eadem, quæ affirmat pariter secunda, contradictoriè opponuntur, vt constat ex doctrinâ statutâ *quæst. 2.* Sed complexa copulatiua, & complexa disiunctiua simplici vniuersali, & simplici particulari æquiualent, iuxta suppositionem tertiam, & quartam. Ergo quando altera affirmat determinatè, & distributiuè eadem obiecta, quæ negat altera vagè, seu disiunctiuè, vel vice versâ, vti se habent in casu nostræ propositionis, contradictoriè opponantur necesse est. Affirmare autem, aut negare alteram determinatè, 92

& distributinè eadem obiecta, quæ negat, aut affirmat altera vagè, seu disiunctiuè, in casu nostræ propositionis est manifestum; quia, quæ particula coniunctiua determinatè distribuit in vna, particula disiunctiua vagè disiungitin altera. Idemque præstant aliæ particulæ, quæ faciunt, vt singulæ simplices vnius singulis simplicibus alterius contradictoriè opponantur, iuxta regulas pro eis datas *dictâ quæst.* 2.

93 Secundò ostenditur. Quia sicut simplici vniuersali altera vniuersalis simplex, aut singularis contenta in illâ contrariè tantùm opponi possunt relinquiturque subinde, vt sola particularis possit ei opponi contradictoriè, iuxta dicta *in eâdem quæst.* 2. Ita complexæ copulatiuæ altera complexa copulatiua, aut aliqua pars eius determinata contrariè tantùm possunt opponi, solaque proinde disiunctiua potest illi opponi contradictoriè, & è conuerso, provt nostra propositio fert. Quia sicut se habent ad simplicem vniuersalem altera simplex vniuersalis, & singularis in eâ contenta; ita se habent ad complexam copulatiuam altera complexa copulatiua, & pars determinata eius, vt ex se, & ex dictis satis est notum. Complexam autem disiunctiuam ad complexam copulatiuam se habere, sicut se habet simplex particularis ad simplicem vniuersalem, & vice versâ, iam constat ex dictis.

94 Itaque in doctrina huius propositionis omnes Logici re ipsâ conspirant. Addunt tamen plerique vniuscuiusque propositioni complexæ datæ, seu copulatiuæ seu disiunctiuæ per præpositam negationem non infinitâtem; sed negantem contradici- Quod verum est, quatenus composita ex data, & ex negatione præpositâ æquialens est contradictoriæ, quam nos ipsius datæ assignauimus: quæ certè magis formalis, magisque ex arte est contradictoria eius. Sic huius copulatiuæ: *Petrus legit, & Paulus audit*, eatenus hæc: *Non Petrus legit, & Paulus audit* contradictoria est, quatenus facit hunc sensum: Non sunt coniuncta re verâ hæc duo; sed alterum saltem eorum deest, atque ita huic æquialet: *Petrus non legit, vel Paulus non audit*, quæ est illius contradictoria legitima iuxta regulam à nobis traditam. Similiter huius disiunctiuæ: *Petrus legit, vel Paulus scribit*, eatenus hæc: *Non Petrus legit, vel Paulus scribit* contradictoria est, quatenus facit hunc sensum: Neutrum horum duorum re verâ datur", atque adeò huic legitimæ illius contradictoriæ iuxta regulam nostram æquialet: *Nec Petrus legit, nec Paulus scribit.* Et in cæteris pariter.

Propositio 2.

95 Propositio complexa copulatiua, qua talis, cum singulis simplicibus, quas coniungit tum determinatè, tum vagè seu disiunctiuè sumptis, atque adeò cum complexa disiunctiuâ ex eis coalescente; necnon cum ipsarum subalternatis, iuxta regulas subalternarum traditas *quæst.* 2. & 3. connexa est non mutuò. Et consequenter cum complexis tum copulatiuis, tum disiunctiuis coalescentibus ex eiusmodi subalternatis comparatis tum inter se, tum cum ipsis simplicibus, quibus subalternantur, sumptis seorsim. Ac tandem, cum omnibus disiunctiuis coalescentibus ex aliqua ex prædictis, & ex quibusuis aliis propositionibus possibilibus vndecunque desumptis. Complexa verò disiunctiua, quâ talis, cum singulis simplicibus, quas disiungit, seorsim, determinatéque connexa non est: atque adeò neque cum earum subalternatis, si quas habuerint, sumptis similiter; benè tamen cum earum disiunctis, seu cum complexis disiunctiuis ex eis coalescentibus, tum inter se comparatis, tum cum simplicibus ipsis, quibus subalternantur, sumptis seorsim: necnon cum omnibus disiunctiuis coalescentibus ex aliquo ex disiunctis prædictis, & ex quibusuis aliis propositionibus possibilibus vndecunque desumptis.

Octo partes habet hæc propositio, & omnes 96
certissimas. Prima inde constat primò: quia propositio complexa copulatiua comparatione cuiusvis simplicis earum, quas coniungit, vt totum comparatione suæ partis se habet, vt est notissimum. Constat autem, totum cum quauis suarum partium siue determinatè, siue vagè considerată non mutuò connecti: complexa ergo copulatiua cum quâvis dictarum simplicium tum determinatè, tum vagè, seu disiunctiuè sumpta non mutuò est connexa. Secundò: quia complexa copulatiua perinde se habet ad vnamquamque simplicem, ex quâ componitur, sumptam determinatè, & ad earum aliquam sumptam vagè, ac se habet simplex vniuersalis ad singularem, & ad particularem contentam in se; vt ex dictis in præcedentibus liquidum est; sed vniuersalis simplex cum singulari, & particulari in se contentis non mutuò est connexa. vt ex se, & ex statutis *quæst.* 2. est notissimum: ergo complexa copulatiua cum quâvis earum, ex quibus componitur, aut determinatè, aut vagè sumptâ non mutuò connexa est. Vnde etiam constat, quando complexa copulatiua, quâ talis, plures, quàm duas simplices in se continet, cum quâvis aliâ copulatiuâ in se contentâ, compositaque ex illis eodem modo connexam esse.

Hinc secunda, & tertia pars propositionis ma- 97
nifestè sequuntur. Cùm enim simplices componentes copulatiuam cum suis subalternatis sint connexæ non mutuò (eas enim illarum subalternatas nunc dicimus, quæ ipsarum non mutuam terminant connexionem) non potest copulatiua ipsa cum talibus simplicibus connexa non mutuò cum ipsarum subalternatis mediatè non connecti similiter. Et quoniam quodvis coniunctum, quodvisque disiunctum eiusmodi subalternatarum nequit non esse similiter, subalternatum coniuncto dictarum simplicium, quibus illæ sunt seorsim subalternatæ, vt est notissimum; consequens est, vt copulatiua consistens in tali simplicium coniuncto, cum talibus subalternatarum coniunctis, disiunctisque, hoc est, cum copulatiuis, ac disiunctiuis ex eis coalescentibus similiter connexa sit. Vnde tandem patet, copulatiuam ipsam similiter esse connexam cum copulatiuis, & disiunctiuis coalescentibus ex vnâ simplicium, quas in se continet, & ex subalternatis alterius.

Quarta denique propositionis pars, adhuc de 98
copulatiua agens, eaque valde notanda, indeostenditur. Quia quævis omninò propositio cum disiuncto ex ipsâ; & alia quapiam coalescente est non mutuo connexa. Ob id enim valet benè: *Petrus legit: ergo Petrus legit, vel Paulus currit*: sed non è conuerso. Ob id etiam propositio singularis cum particulari vaganti per omnia singularia sui generis est non mutuò connexa. Ratio autem est clara: quia ad veritatem disiuncti, seu disiunctiuæ propositionis sufficit veritas vnius ex extremis

mis eius, non tamen è conuerso. Vt enim verum sit, Petrum, vel Paulum existere, sat est esse verum, Petrum existere; non tamen è contrà: quia potest esse verum, Petrum, vel Paulum existere, Petro non existere; vt est notum. Itaque ex veritate vnius ex extremis propositionis disjunctiuæ inferri non mutuò veritatem ipsius disjunctiuæ atque adeò quoduis extremorum disiunctiuæ non mutuò cum disiunctiuâ ipsâ connexum esse indubitabile est. Vnde consequenter sequitur, quicquid cum tali extremo non mutuò connectitur, & cum ipsâ disiunctiuâ non mutuò connecti mediatè; atque adeò, copulatiuam, de quâ tractamus, cum omnibus disiunctiuis coalescentibus tum ex ipsâ, tum ex vnaquaque prædictarum, cum quibus ea non mutuò connexa est, & ex quibusuis aliis vndecumque tractis propositionibus non mutuò connexam esse. Quod erat ostendendum. Ex quâ doctrinâ inferemus postmodùm, omnem propositionem infinitas subalternatas, & consequenter infinitas contrarias, atque etiam subcontrarias habere. Quod est mirabile.

90 Iam, quinta pars propositionis, agens de disiunctiuâ inde ostenditur. Primò: quia complexa disjunctiua, quâ talis, propriè non se gerit vt totum comparatione extremorum suæ disiunctionis. Cùm eò tendat enuntiatio eius, vt adstruat vnicum tantum eorum, quodcunque illud sit; non verò, vt adstruat plura, vel omnia, sicut copulatiua, nullumque subinde titulum habet ad hoc, vt cum talibus extremis seorsim, ac determinatè sumptis, siue cum eorum aliquo connectatur. Secundò: quia simplex particularis, cui complexa disiunctiua æquiualet, iuxta sæpè dicta, cum nulla earum, quas disiungit, sumpta seorsim, connexa est. Ob idque, quando nullum habet terminum non disiunctum, siue non vagum, vti euenit, quando est de prædicato communi non distributo, nullam subalternatam habet, vt ex subalternatarum simplicium doctrinâ *quæst.* 2. compertum est: Ergo tantumdem est dicendum de ipsâ complexâ disiunctiuâ compertâ cum extremis suæ disiunctionis.

91 Vnde etiam patet, complexam disiunctiuam neque cum subalternatis suorum extremorum seorsim, & determinatè sumptis connexam esse. Quæ pars erat sexta propositionis. Quod tamen cum disiunctis earum, siue cum complexis disiunctiuis ex eis coalescentibus connexa sit quæ erat pars sexta, est manifestum. Quia hoc ipso quòd singula extrema complexæ disiunctiuæ cum singulis suis subalternatis connexa sunt, non potest non talium extremorum disiunctum, in quo consistit ipsa complexa disiunctiua cum talium subalternatarum disiunctis, hoc est, cum complexis disiunctiuis ex eis coalescentibus connexum esse. Manifestum quippe est, si A nequit existere sine C, & B nequit existere sine D, quòd nequeat esse verum, non existere A, vel B, quin sit quoquo verum, existire C, vel D. Ex quo etiam apparet, similiter esse connexam dictam complexam disiunctiuam cum disiunctis resultantibus ex vnâ earum simplicium, ex quibus ea constat, & ex subalternatis alterius.

92 Octaua autem, & vltima propositionis pars affirmans, disiunctiuam, de quâ nunc agimus, connexam esse non mutuò cum omnibus disiunctiuis coalescentibus, tum ex ipsâ, tum ex quâuis prædictarum, cum quibus ea connectitur, & ex quibusuis aliis propositionibus possibilibus vndecunque desumptis, per dicta circa partem quartam manet probata. Appellabo autem deinceps distinctionis gratiâ semiextrinsecas comparatione propositionis, cuius connexionem non mutuam terminant, omnes ea disiunctiuas, quæ in ipsâ quoad omnia sua extrema non continentur. Cæteras verò, quæ continentur, intrinsecas.

Propositio 3.

Quomodò ars exhibens omnes contradictorias, 93
contrarias, subalternas, & subcontrarias quarumuis omninò propositionum complexarum sit construenda, demonstratiuè ostendere.

Sumantur in primis 18 propositiones categoricæ simplices, de quibus *quæst.* 1. & 2. factisque ex illis omnibus combinationibus, seu collectionibus possibilibus absque positione, & repetitione, iuxta regulas tradendas *disput.* 29. dabunt binarios 153. ternarios 816. quaternarios 3060, &c. ita vt omnes collectiones à binario vsque ad octodenarium sint 262143. & ex binariis quidem fiant 153 complexas copulatiuas, particula & interposita totidemque disiunctiuas, interposita particula *vel*. Ex reliquis verò collectionibus, nempe 262143. fiant per solam particulam & repetitam totidem copulatiuas; per solamque particulam *vel* repetitam totidem disiunctiuas; per mixtionem autem ambarum particularum totidem mixtas. Eruntque propositiones complexæ, quæ resultabunt, copulatiuæ quidem formales 262143. & totidem disiunctiuæ formaliter; mixtæ autem formaliter totidem, atque ita omnes 786429.

His ita factis, iungantur huic numero propo- 94
sitionum complexarum ex prædictis 18. simplicibus possibilibus ipsę 18 simplices, ex numeroque resultati, nempe 786447. fiant omnes binarij possibiles, qui iuxta combinationum regulas tradendas *disp.* 29. *citata* sunt 309249048681. Ex quibus reiiciendi sunt 153 binarij simplicium, de quibus iam dictum est *quæst.* 2. Reliqui autem, qui, aut vtrumque, aut alteram saltem complexam habent, examinandi sunt sigillatim (ponamus nunc, id esse moraliter, practicéque possibile, de quo posteà) & reiectis disparatis, in quibus neutra propositionum cum alterâ connexa, aut opposita est, qui ferè quarta eorum pars erit iuxta propositionem, quam habuerunt binarij propositionum simplicium, de quibus *quæst.* 2. Ex reliquis subalternarum medietas accipienda est, qui erunt ferè 115968393268. totidemque sunt ex illis construenda quadra, vti construximus *quæst.* 2. ex binariis subalternarum simplicium, ita vt in primo vniuscuiusque quadrati anguli, quo ordine ibi sunt numerati, ponatur subalternans, & in secundo subalternata, & in tertio contradictoria subalternantis, & in quarta contradictoria subalternatæ. Quo fiet, vt iuxta demonstrationes traditas *ibi* in vnoquoque quadrato, propositiones quarti, & tertij anguli eodem modo sint subalternæ, ac propositiones primi, & secundi: propositiones autem primi, & quarti contrariæ sint contrarietate admittente medium, & propositiones secundi, & tertij subcontrariæ. Quo pacto constructa erit Ars constans dicto numero quadratorum, exhibensque ex omnibus binariis possibilibus propositionum complexarum, quę ex 18 simplicibus assumptis componi possunt, tum in-

ter

ter se, tum cum ipsis simplicibus comparatarum, quotnam subalternarum, quotnam contrariarum, & quotnam subcontrariarum sunt. Pariterque ex medietate binariorum disparatarum, qui fuerant reiecti, totidem componi possunt quadrata, quæ ostendant cæteros binarios disparatarum quoad connexionem, quoad contrarietatem, & quoad subcontrarietatem, vti *quæstion. 2. citata* pro binariis disparatarum simplicium factum à nobis est.

95 Quo eodem pacto venit construenda Ars exhibens omnes binarios possibiles complexarum tum subalternarum, tum contrariarum, tum subcontrariarum, tum disparatarum quoad hæc tria ac denique contradictoriarum, quæ ex 18 propositionibus hypotheticis simplicibus correspondentibus dictis 18 categoricis, iuxta dicta *q. 3.* effici possunt. Tum Ars vtramque comprehendens præstans idem circa binarios complexarum, quæ ex dictis 18 categoricis, & 18 hypotheticis simul sumptis possunt componi. Qui innumeri propemodùm sunt, vt ex dictis colligere est.

96 Et hæc quidem dicta tantum sunt de complexis resultantibus ex combinatione simplicium simpliciore, factâ videlicet independenter ab earum positione, & repetitione. Quia tamen complexæ à varietate non solùm naturæ, sed insuper positionis, atque repetitionis suarum simplicium possunt sortiri varietatem, diuersa quippe est hæc complexa A, & E ab hâc E, & A, & hæc ab ambabus A, & A, si combinatio cuiusuis prædictorum numerorum simplicium cum positione, & repetitione fiat, iuxta regulas huius generis combinationis *disputation. 29.* tradendas, incomparabiliter maior resultabit multitudo complexarum pro materiâ constituendarum Artium modo explicato. Si enim ex 23. litteris Alphabeti isto combinationis genere combinatis omnia vocabula diuersa omnium linguarum totius Vniuersi componuntur; insuperque incomparabiliter plura possent componi. Quot componentur propositiones complexæ ex 36. simplicibus combinatis eodem modo? semper tamen multitudo complexarum resultantium, tamersi immanis, numerus quidam finitus erit, dummodò numerus simplicium componentium vnamquamque complexam non excedat numerum assumptarum pro faciendâ combinatione, vt innotescet ex dicendis *disputat. citata.*

97 Cæterùm: quia natura propositionis complexæ necundè sibi taxat numerum simplicium, ex quibus componenda sit, quia datâ quâuis, alia ex pluribus simplicibus composita dari potest. Hinc nascitur, vt propositiones complexæ possibiles ex quouis numero simplicium cum repetitione componendæ absolutè sint infinitæ. Aliundè autem, sumptâ diuersitate à materiâ, non solùm complexæ; sed simplices etiam propositiones infinitæ sunt, cuiusuis illæ formæ sint, hoc est, siue sint vniuersales, siue particulares, siue singulares, &c. quia obiecta enuntiabilia, siue vniuersaliter, siue particulariter, siue singulariter, &c. absolutè sunt infinita, cum sint omnia entia tum aliquando existentia, tum purè possibilia, tum impossibilia. Vnde etiam sequitur binarios diuersos possibiles tam simplicium, quàm complexarum propositionum, quorum extrema aut contradictoria, aut contraria, aut subalterna, aut subcontraria, aut disparata sunt inter se, infinitos esse absolutè.

Imò, quod mirabilius est, nulla est propositio, 89
siue simplex, siue complexa, quæ non habeat infinities infinitas subalternatas, cum quibus non mutuò connexa est. Tales enim sunt disiunctiuæ tum ex ipsâmet, tum ex quâuis subalternatâ eius, & ex infinitis aliis possibilibus coalescentes iuxta doctrinam demonstratam *propos. 2.* Et quoniam iuxta demonstrationem sæpè in superioribus factam contradictoria subalternatæ contraria est subalternantis; & contradictoria subalternantis subcontraria est subalternatæ, conficitur, nullam esse omninò propositionem, quæ non habeat item infinities infinitas contrarias, & cuius contradictoria non habeat infinities infinitas subcontrarias, cùm tamen vnaquæque vnicam dumtaxat habeat contradictoriam, vt *supra iam q. 2.* agendo de simplicibus probatum est, probatione tamen, quæ generalis est etiam pro complexis.

Vnde obiter hoc valdè notandum collige docu- 99
mentum. Datâ quâuis omninò propositione in omni scientiâ humanâ, in promptu est aduertenti inferre ex illâ quascunque voluerit ex infinities infinitis, quas illa habet subalternatas, illatione affirmatiua, atque etiam quascunque voluerit ex infinities infinitis, quas illa habet contrarias, illatione negatiuâ. Id enim pro libito præstare potest, faciendo pro libito comparationem cum aliis quibusuis propositionibus cogitabilibus.

Quæ omnia, cum ita sint, colligo primo: ab- 100
solutè esse nobis impossibilem Artem singillatim exhibentem omnium propositionum complexarum possibilium vndecunque diuersarum oppositionem, & connexionem; quia sunt, vt vidimus, infinitæ. Impossibilis autem est, saltem humanitùs Ars dans formam materiæ infinitæ, vt constat. Ex reliquis autem Artibus indicatis pleræque saltem, aut certè omnes moraliter, practicèque impossibiles sunt: quia licèt earum materia sit aliqua multitudo complexarum finita ab aliquâ ex combinationibus etiam indicatis oriunda, tam ingens tamen illa est, vt omnium binarios sigillatim examinare, moraliter nobis sit impossibile. Quamuis autem vnam, aut alteram ex breuioribus, confectis tabulis, construere possibile esset; adhuc tamen id plus laboris, & prolixitatis, quàm vtilitatis haberet. Ob id omnes omittimus. Satis enim est, tum ostendisse, quo pacto illæ construi possunt, tum normæ, exēplique causâ subiectam proponere tabulam quadratorum exhibentem binarios contrariarum, subcontrariarum, & subalternatū, qui iuxta demōstrationes sæpe in præcedentibus factas, resultant ex binariis compositis ex solâ complexâ copulatiuâ A & E, & ex eius subalternatis tum simplicibus, tum copulatiuis, tum disiunctiuis ipsi intrinsecis, hoc est, contentis in illâ, quoad omnia sua extrema, iuxta phrasim suprà statutam *propos. 2.* sub finem. Pro binariis enim ex illa, & ex omnibus eius subalternatis disiunctiuis semiextrinsecis tabulam quadratorum conficere, præterquam quòd esset valdè prolixum, & superfluum, non solùm moraliter, sed absolutè est impossibile: quia sunt illi infiniti, vt constat ex dictis. Tabula autem est, vt sequitur.

Tabula

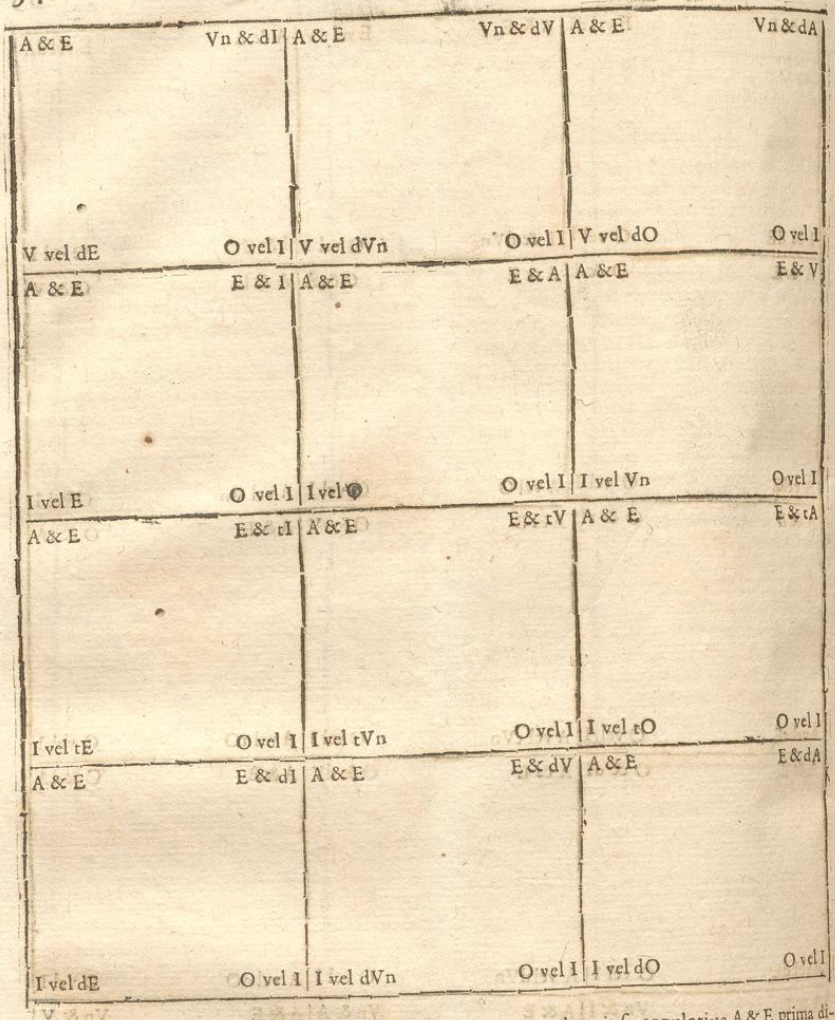
Tabula exhibens subalternatas intrinsecas, atque contrarias unius propositionis complexæ A & E una cum subalternantibus, & subcontrariis correspondentibus illis contradictoriæ eius. 101

A & E	Vn	A & E	E	A & E	A		
V	O vel I	I	O vel I	O	O vel I		
A & E	V	A & E	tI	A & E	tV		
Vn	O vel I	tE	O vel I	tVn	O vel I		
A & E	tA	A & E	dI	A & E	dV		
tO	O vel I	dE	O vel I	dVn	O vel I		
A & E	dA	A & E	O vel A	A & E	O vel V		
dO	O vel I	A & O	O vel I	A & Vn	O vel I		
A & E	O vel tI	A & E	O vel tV	A & E	O vel tA		
A & tE	O vel I	A & tVn	O vel I	A & tO	O vel I		

A & E

A & E	O vel dI	A & E	O vel dV	A & E	O vel dA		
A & dE	O vel I	A & dVn	O vel I	A & dO	O vel I		
A & E	Vn vel I	A & E	Vn vel A	A & E	Vn vel V		
V & E	O vel I	V & O	O vel I	V & Vn	O vel O		
A & E	Vn vel tI	A & E	Vn vel tV	A & E	Vn vel tA		
V & tE	O vel I	V & tVn	O vel I	V & tO	O vel I		
A & E	Vn vel dI	A & E	Vn vel dV	A & E	Vn vel dA		
V & dE	O vel I	V & dVn	O vel I	V & dO	O vel I		
A & E	E vel I	A & E	E vel A	A & E	E vel V		
I & E	O vel I	I & O	O vel I	I & Vn	O vel I		
A & E	E vel tI	A & E	E vel tV	A & E	E vel tA		
I & tE	O vel I	I & tVn	O vel I	I & tO	O vel I		

A & E	E vel dI	A & E	E vel dV	A & E	E vel dA
I & dE	O vel I	I & dVn	O vel I	I & dO	O vel I
A & E	O & I	A & E	O & A	A & E	O & V
A vel E	O vel I	A vel O	O vel I	A vel Vn	O vel I
A & E	O & tI	A & E	O & tV	A & E	O & tA
A vel tE	O vel I	A vel tVn	O vel I	A vel tO	O vel I
A & E	O & dI	A & E	O & dV	A & E	O & dA
A vel dE	O vel I	A vel dVn	O vel I	A vel dO	O vel I
A & E	Vn & I	A & E	Vn & A	A & E	Vn & V
V vel E	O vel I	V vel O	O vel I	V vel Vn	O vel I
A & E	Vn & tI	A & E	Vn & tV	A & E	Vn & tA
V vel tE	O vel I	V vel tVn	O vel I	V vel tO	O vel I

Vbi vides vnam propositionem complexam copulatiuam A & E subalternatas intrinsecas habere, cum quibus non mutuò connectitur, 63. & consequenter totidem contrarias contrarietate admittente medium. Contradictoriam autem eius O vel I. subalternantes habere, quarum non mutuam terminat, connexionem, etiam 63. & totidem subcontrarias illis correspondentes. Et eas quidem omnes ex numero tantùm 18. categoricarum simplicium desumpras esse: ex numero enim tum earundem, tum hypotheticarum simplicium multò plures assumi possent.

Porro, complexam copulatiuam A, & E subalternatam habere subalternatione non mutuâ vnamquamque earum propositionum, quas sub se habet in omnibus quadratis propositis, tum ex doctrinâ subalternarum traditâ *quæst.* 2. tum ex *propos.* 2. huius quæstionis est manifestum, vt cuique consideranti patebit. Suppositâ autem assignatione propositionum iis duabus contradicentium, quæ in aliis duobus angulis cuiusque quadrati inuerso ordine sunt positæ, quam esse legitimam constat ex dictis tum *quæst* 2. tum in præsente propos. 1. suppositoitem distinctionis gratiâ, quòd in vnoquoque quadrato ipsa copulatiua A & E prima dicatur; secunda autem eius subalternata, & tertia, quæ contradicit primæ; quarta verò, quæ contradicit secundæ, Per demonstrationes factas in simili *quæst.* 2. ad reinque in præsenti applicandas, facilè quisque demonstrabit, in vnoquoque quadratorum propositorum quartam, & tertiam perinde ac primam, & secundam subalternas esse: primam autem, & quartam esse contrarias contrarietate admittente medium, atque adeò posse esse simul falsas, etsi non possint esse simul veræ: secundam denique, & tertiam esse subcontrarias, ita, vt possint esse simul veræ; non verò simul falsæ.

Propositio 4.

De æquiualentiâ complexarum perinde ac de æquiualentia simplicium, quibus ipsæ æquiualent, censendum est.

Atque ita dicendum primò, complexas contradictorias, quæcunque illæ sint, per præpositam alteri earum negationem æquiualentes reddi. Hæc enim regula omnibus contradictoriis communis est, iuxta dicta *q.* 2 *propos.* 5. & 10.

Secundò

104 Secundo dicendum, complexas contrarias quando ambæ sunt copulatiuæ, compositæque ex eisdem simplicibus per negationem propositam subiectis simplicium, positamque subinde immediatè ante ipsarum verbum æquiualentes reddi: quia hoc pacto redduntur æquiualentes vniuersales simplices contrariæ, quibus illæ æquiualent, iuxta doctrinam statutam *q. 2. propos. 5. & 10. citatis*. Dico autem, quando ambæ sunt copulatiuæ: quia quando non sunt, vt sæpè fit, per negationem postpositam modo dicto æquiualentes non redduntur; sicut nec simplices, quibus æquiualent; provt dictâ propositione 10 statutum est. Dico etiam, quando ex eisdem simplicibus compositæ sunt: quia, quando sunt compositæ ex diuersis, vt sæpè etiam fit. etsi ambæ sint copulatiuæ, atque adeò aliquibus vniuersalibus simplicibus æquiualentes; sed non iis quæ per postpositam negationem æquiualentes fiunt, quales dumtaxat sunt vniuersales æquales de eodem subiecto, & prædicato, iuxta dicta *propositionibus citatis*.

105 Vnde, pro subalternis complexis dicendum tertiò, eas tunc solùm per antepositam, postpositamque modo dicto negationem æquiualentes reddi, quando alterâ vniuersali simplici, & altera particulari simplici contenta in illâ (pro quibus solùm hæc regula valet, vt vidimus *loco citato*, æquiualentes sunt; Non verò, quando aliter se habent, vti plerumque fit, aliisque subinde simplicibus subalternis aliquo modo æquiualent. Pro quibus non valet dicta regula, iuxta dicta *propos. 10. sæpe citatâ*.

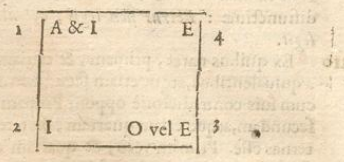
106 Tandem, dicendum subcontrarias complexas tunc solùm per postpositam negationem modo dicto æquiualentes fieri, quando particularibus simplicibus subcontrariis, pro quibus item dumtaxat valet hæc regula, vt dictum etiam *loco citato*, fuerint æquiualentes; secùs in aliis casibus. In quibus omnibus minutiùs explicandis non oportet morari.

Consectaria præcedentis doctrinæ.

Consectarium 1.

107 Quoniam in omni sygillosmo legitimo excogitabili antecedens cum consequente connexum est, vt ex sæpè dictis *in superioribus*, dicendisque *in sequentibus* est manifestum; & antecedens quædam est propositio complexa ex duabus composita, necessarium est iuxta dicta: primò, quòd contradictoria conclusionis cum contradictoriâ complexæ, quæ est antecedens, eodem modo connectatur, atque antecedens cum conclusione. Secundò, quòd contradictoria conclusionis, & complexa, quæ est antecedens, contrariè opponatur, aut contrarietate admittente medium, si connexio antecedentis cum conclusione mutua non est; aut contrarietate recusante medium, si est mutua iuxta doctrinam specialim traditam *q. 2 propos. 11*. Tertiò, quòd conclusio, & contradictoria antecedentis subcontrariè sint, quando connexio antecedentis cum conclusione est non mutua: Contrariæ verò citra medium, si fuerit mutua, iuxta dicta *ibid.* Idemque consequenter venit dicendum de quâlibet aliâ argumentatione legitima, quæ non sit syllogismus, cuius antecedens, vtpotè ex pluribus propositionibus compositum, propositio complexa sit.

Itaque, si ex syllogismo in *Darij* e. g. antecedens A & I ponatur in primo angulo quadrati; conclusio autem I in secundo, in tertióque, & quarto contradictoriæ ordine inuerso hoc pacto.

Propositiones quarta, & tertia subalternæ erunt, sicut prima; & secunda: Propositiones autem prima, & quarta contrariæ aut admittentes medium, si connexio primæ cum secundâ est non mutua, aut recusantes, si est mutua. Propositiones denique secunda, & tertia subcontrariæ erunt, in primo casu, contrariæ verò citra medium, sicut prima, & quarta in secundo.

Consectarium 2.

Propositiones, quas exponibiles appellant, 108
quales sunt potissimum exclusiuæ, exceptiuæ, & reduplicatiuæ, complexis æquiualent De earúmque subindè oppositione, connexione, & æquiualentiâ perindè, ac de complexarum censendum est.

Dicuntur propositiones istæ exponibiles, quia per complexas, quibus æquiualent, exponendæ veniunt, tum vt earum sensus clariùs appareat, tum, vt de earum oppositione, connexione, & æquialentiâ expeditiùs, tutiúsque agatur. Videndum itaque in primis est, quomodò illæ, & per quas complexas exponi debeant, vt inde constare cætera possint. Incipiendo ergo ab exclusiuis.

Suppono: propositiones exclusiuas dici, quæ, 109
aut ex parte subiecti, aut ex parte prædicati signum habent aliquod exclusiuum, vt sunt *tantùm, solùm, dumtaxat, solus*, & similes. Est autem propositio exclusiua habens signum exclusiuum ex parte subiecti, quadruplex. Prima affirmans signum simul, & verbum. Secunda negans vtrumque. Tertia negans signum, & affirmans verbum. Quarta affirmans signum, & negans verbum. Et prima quidem affirmans vtrumque, vt: *Tantùm Petrus legit* copulatiuæ huiusmodi æquiualens est: *Petrus legit, & nullus alius legit*. Quarta item affirmans signum, & negans verbum, vt: *Tantùm Petrus non legit* copulatiuæ etiam huiusmodi æquialet: *Petrus non legit & cæteri omnes legunt*. In quo conspirant omnes Logici. De secundâ autem, & tertia Recentiores quidam contra communem Logicorum sententiam censent, copulatiuis etiam complexis æquialere. Standum tamen nobis est pro sententiâ communi statuente, æquialere disiunctiuis. Quoniam secunda supra quartam, & tertia supra primam solùm addunt negationem præpositam, contradictoriéque subindè sunt illis oppositæ iuxta Logicorum dogma solemne vniuersaliter statuens vnicuique propositioni per compositam ex ipsâmet, & ex negatione præpositâ contradici. Constat autem ex dictis *in tota hac quæstione*, primæ, & quartæ vtpotè æquialentibus copulatiuis per disiunctiuas, aut disiunctiuis æquiualentes dumtaxat contradici posse. Itaque secunda negans vtrumque, vt: *Non tantùm Petrus non legit* disjunctiuæ huiusmodi æquialens est: *Petrus*

legit, vel aliquis alius non legit. Tertia autem negans signum, & affirmans verbum, vt: *Non tantùm Petrus legit* huiusmodi æquiualet disiunctiuæ: *Petrus non legit, vel aliquis alius legit.*

110 Ex quibus patet, primam, & tertiam cum suis æquiualentibus, atque etiam secundam & quartam cum suis contradictoriè opponi. Primam autem, & secundam, atque etiam quartam, & tertiam subalternas esse. Primam verò, & quartam contrarias, secundamque, & tertiam subcontrarias.

111 Pariter, propositio exclusiua habens ex parte prædicati signum exclusiuum aut signum solum, aut verbum solum, aut neutrum, aut vtrumque potest negatione affectum habere. Tametsi interdum paulò aliter, quàm in casu præcedente sit exponibilis. Sit itaque prima neutrum negans hæc: *Apostoli sunt tantùm duodecim*, cui copulatiua æquiualet: *Apostoli sunt duodecim, & non sunt plures.* Sit secunda negans vtrumque subalternata primæ hæc: *Apostoli non sunt non tantùm duodecim*, seu, quæ eiusdem est sensus hæc: *Non Apostoli sunt non tantùm duodecim*, cui hæc æquialet disiunctiua: *Apostoli non sunt duodecim, vel non sunt plures.* Sit tertia negans solum verbum contradictoria primæ, & subcontraria secundæ hæc: *Apostoli non sunt tantùm duodecim*, seu, quæ eiusdem est sensus hæc: *Non Apostoli sunt tantùm duodecim*, cui hæc disiunctiua est æquialens: *Apostoli non sunt duodecim, vel sunt plures.* Sit denique quarta negans solum signum contraria primæ, contradictoria secundæ, & subalternans tertiæ hæc: *Apostoli sunt non tantùm duodecim*, cui hæc copulatiua æquialet: *Apostoli sunt duodecim, & sunt plures.*

112 Iam verò propositio exceptiua ea dicitur, quæ signo aliquo exceptiuo constat, vt sunt: *Præter, Nisi*, & similia. Debet autem, vt aptè, & propriè propositio sit exceptiua, primò, id, à quo fit exceptio, verè dici de eo, quod excipitur. Secundò, id, à quo fit exceptio, notari signo vniuersali. Defectu enim primi inepta hæc exceptiua est: *Omnis homo præter brutum est rationalis*; defectu verò secundi hæc est impropria: *Aliquis Rex præter Cræsum fuit dines.* Hæc autem habens vtramque conditionem apta subinde, & propria erit: *Omne animal præter hominem est irrationale*; aliæque huiusmodi. De quibus solùm agitur in præsenti.

113 Igitur, propositio exceptiua aut affirmat signum exceptiuum, & verbum, aut vtrumque negat; aut negat signum, & affirmat verbum; aut affirmat signum, & negat verbum. Quarum vnaquæque per aliquam complexam exponenda venit, vt sequitur. Sit enim prima affirmans vtrumque hæc: *Omnis homo præter Petrum loquitur*, cui hæc copulatiua æquialet: *Omnis homo distinctus à Petro loquitur, & Petrus non loquitur.* Sit Secunda negans vtrumque subalternata primæ hæc: *Non omnis homo præter Petrum non loquitur*, cui hæc æquialet disiunctiua: *Aliquis homo distinctus à Petro loquitur, vel non loquitur.* Sit tertia negans signum, & affirmans verbum contradictoria primæ, & subcontraria secundæ: *Non omnis homo præter Petrum loquitur*, cui hæc disiunctiua æquialens est: *Aliquis homo distinctus à Petro non loquitur, vel Petrus loquitur.* Sit denique quarta affirmans signum, & negans verbum contraria primæ, contradictoria secundæ, & subalternans tertiæ hæc: *Omnis homo præter Petrum non loquitur*, quæ eumdem sensum habet cum hâc: *Nullus homo præter Petrum loquitur.* Et vtrique æquialent hæ duæ eiusdem etiam sensus: *Omnis homo distinctus à Petro non loquitur, & Petrus loquitur: Nullus homo distinctus à Petro loquitur, & Petrus loquitur.*

Denique, propositio reduplicatiua ea dicitur, 114
quæ signo aliquo reduplicatiuo constat, vt sunt: *Quatenus, in quantum, provt*, & similia. Quæ item est quadruplex, scilicet aut affirmans signum; & verbum, aut negans vtrumque, aut negans signum, & affirmans verbum, aut affirmans signum, & negans verbum. Et vnaquæque per complexam aliquam exponenda venit, vt sequitur. Sit namque prima affirmans vtrumque hæc: *Petrus quatenus animal sentit*, cui hæc copulatiua æquialet: *Petrus sentit, & in eo ratio sentiendi est animalitas.* Sit secunda negans vtrumque subalternata primæ: *Petrus non quatenus animal non sentit*, cui æquialet hæc disiunctiua: *Petrus sentit, vel in eo ratio non sentiendi non est animalitas* Sit tertia negans signum, & affirmans verbum contradictoria primæ, & subcontraria secundæ hæc: *Petrus non quatenus animal sentit*, cui hæc æquialet disiunctiua: *Petrus non sentit, vel in eo ratio sentiendi non est animalitas.* Sit denique quarta affirmans signum, & negans verbum contraria primæ, contradictoria secundæ, & subalternans tertiæ hæc: *Petrus quatenus animal non sentit*, cui hæc copulatiua æquialet: *Petrus non sentit, & in eo ratio non sentiendi est animalitas.*

Consectarium 3.

Propositiones hypotheticæ causales & illatiuæ complexis æquialent; perindéque subinde de illis, ac de complexis philosophandum est, quod attinet ad earum oppositionem, connexionem, & æquialentiam. 115

Dicitur enim hypothetica causalis, quæ præter *esse* conditionati expressè enuntiatum sub hypothesi conditionis tacitè insuper enuntiat influxum, siue conducentiam conditionis in ipsum *esse* conditionati. Illatiua verò, quæ præter præter dictum *esse* connexionem conditionis cum conditionato enuntiat, provt alias iam q. 1. atque etiam 3. notatum est.

Potest autem hypothetica causalis, vt ab eâ 116
incipiamus, quadruplex esse. Prima affirmans conditionem, & conditionatum. Secunda negans vtrumque. Tertia negans conditionem, & affirmans conditionatum. Quarta affirmans conditionem, & negans conditionatum. De quibus suo ordine, quod ad præsens attinet, vt sequitur, censendum est. Sit namque prima affirmans vtrumque hæc: *Si Petrus vocetur, consentiet*, cui hæc copulatiua æquialet: *Si Petrus vocetur, consentiet, & vocatio influet in eius consensum.* Sit secunda negans vtrumque, atque ita subalternata primæ hæc: *Non si Petrus vocetur, non consentiet*, cui hæc disiunctiua est æqualens: *Si Petrus vocetur, vel consentiet, vel vocatio in eius non consensum non influet.* Sit tertia negans conditionem, & affirmans conditionatum contradictoria primæ, & subcontraria secundæ hæc: *Non si Petrus consentiet*, cui hæc disiunctiua est æquialens: *Si Petrus vocetur, vel non consentiet, vel vocatio in eius consensum*

non

non influet. Sit denique quarta affirmans conditionem, & negans conditionatum contraria primæ, contradictoria secundæ, & subalternans tertiæ: *si Petrus vocetur, non consentiet*, cuius æquiualens hæc copulatiua est: *si Petrus vocetur non consentiet, & vocatio in eius non consensum influet*.

117 Eodemque penitus modo de hypothetica iliatiuâ philosophandum est, nisi, quòd hanc loco influxus conditionis in conditionatum, connexionem illius cum hoc tacitè enuntiare, est supponendum.

Consectarium 4.

118 Propositio de subiecto confuso confusione indeterminationis ex parte rei significatæ, complexæ ex conditionatis æquiualet. Tutiusque subinde, & clarius de illâ tanquam de complexâ, quod attinet ad oppositionem, connexionem, & æquiualentiam agetur.

Quænam sit eiusmodi propositio, ex dictis *disp. 18. q. 3.* constat. Pro exemplo sit hæc: *Aliqua actio requiritur ad existentiam effectus*: id est, ita hæc actio, vel illa, vel alia requiritur sub disiunctione, vt nulla earum requiratur determinatè. Quam quidem propositionem æquiualere copulatiuæ complexæ ex conditionatis asserentibus de vnâquâque actione disiuncti esse determinatè requisitam ad existentiam effectus sub hypothesi, quod cæteræ desint, ex doctrinâ traditâ *suprà disp. 10. q. 2. & 5.* compertum est. Quocirca, de illâ perinde, ac de eiusmodi complexâ venit impræsentiarum philosophandum, iuxta regulas complexarum in præcedentibus traditas. Quod satis fuerit aduertisse, ne diutius, quam oportet, in his moremur.

Consectarium 5.

119 De propositionibus alioquin simplicibus habentibus tamen subiectum, aut prædicatum, vel copulatum vel disiunctum, perindè ac de complexis, quibus correspondent, quod attinet ad oppositionem, connexionem, & æquiualentiam, philosophandum est.

Quoniam perindè est dicere: *Petrus, & Paulus loquuntur: Petrus loquitur, & deambulat*: *Petrus, vel Paulus currit: Petrus, vel currit, vel quiescit*; ac dicere: *Petrus loquitur, & Paulus loquitur: Petrus loquitur, & Petrus ambulat: Petrus currit, vel Paulus currit: Petrus currit, vel Petrus quiescit*. Perindèque propterea de prioribus, ac de posterioribus propositionibus, de cæterisque eiusmodi iuxta regulas complexarum in præcedentibus traditas est in præsenti philosophandum, vt est notissimum.

Consectarium 6.

120 De propositionibus siue complexis, siue simplicibus habentibus terminos numeri pluralis eodem modo est philosophandum, ac de habentibus terminos numeri singularis, quoad oppositionem, connexionem, & æquiualentiam, quando habent vtræque eumdem sensum, vt sæpè fit; secus quando diuersos.

Est certum: nec aliam, præter exempla, exigit probationem. Itaque: quia hæc propositio: *omnes homines currunt*, eumdem habet sensum, atque hæc: *omnis homo currit*, sicut huic, ita, & illi per hanc contradicitur: *Aliquis homo non currit*; non verò per hanc: *Aliqui homines non currunt*, vtpote, quæ simul falsa cum illâ esse potest: quia illi est contraria contrarietate admittente medium. Paritérque est censendum de similibus, & sua proportione seruatâ, de complexis ex eis compositis, iuxta regulas complexarum in præcedentibus datas. Quoniam verò hæc: *Omnes Apostoli sunt duodecim non* eundem sensum habet, atque hæc: *Omnis Apostolus est duodecim*: quia in primâ subiectum sumitur pro collectione Apostolorum sumptâ indiuisim: in secundâ pro omnibus, & singulis Apostolis diuisim, siue distributiuè sumptis; & ideò prima vera est, & secunda falsa. Idcircò, & si primæ rectè contradicatur per hanc: *Omnes Apostoli non sunt duodecim*: quia eius subiectum perinde se habet, ac singulare, vt notauimus alibi. Secundæ verò non benè per hanc contradicitur: *Omnis Apostolus non est duodecim*: quia eius subiectum est vniuersale, & vniuersalis non contradicit vniuersali, vt sæpè vidimus. Sed per hanc: *Aliquis Apostolus non est duodecim*. Similitérque dicendum est de similibus, & suo etiam modo de complexis ex eis compositis.

QVÆSTIO V.

Qua ratione propositiones modales oppositæ inter se sint, aut connexæ, aut æquiualentes.

SVppono primò: in hâc quæstione solùm esse ser- 121
monem de propositionibus modalibus compositis ex his modis dialecticis nominaliter sumptis: *Possibile*: *Impossibile*; *Necesse*: *Contingens*; & ex oratione infinitiui, quæ *dictum* appellatur; & alicui propositioni non modali, quæ de *inesse* dicitur, correspondet, eamdemque proindè naturam, materiam, quantitatem, & qualitatem cum illâ habet, vt in his cernitur: *Possibile est Petrum loqui*: *Impossibile est, aliquem hominem non esse animal*: *Necesse est, omne animal viuere*: *Contingens est, nullum hominem currere*. Quarum prima est de dicto singulari affirmato. Secunda de dicto particulari negato. Tertia de dicto vniuersali affirmato. Quarta de dicto vniuersali negato similibus propositionibus de *inesse* correspondentibus. De quo plura sunt dicta *suprà q. 1. n. 10.*

Suppono secundò: vnamquamque quatuor mo- 122
dalium ex quatuor prædictis *modis* constantium in quatuor membra dissecari. Potest enim esse aut de affirmato *modo*: simul, & *dicto*, vt: *Possibile est Petrum loqui*, aut de negato vtroque, vt: *Non est possibile, Petrum non loqui*; aut de affirmato *modo*, & negato *dicto*, vt *Possibile est Petrum non loqui*, aut de negato *modo*, & affirmato *dicto*, vt: *Non est possibile Petrum loqui*; atque ita ex hac diuisione sexdecim modales resultant. Quarum quælibet rursus in alias quatuor diuidi solet à Logicis, quo crescunt vsque ad 64. quatenus quælibet potest habere *dictum*, aut vniuersale, aut particulare, aut indefinitum, aut singulare, iuxta similem diuisionem propositionis simplicis categoricæ, quæ ab ipsis fieri solet. Cæterum, quia quilibet prædictorum *modorum* de obiecto cuiusuis omninò propositionis, siue categoricæ, siue hypotheticæ, siue simplicis, siue complexæ enuntiabile est, vt est notum cuiuslibet eorum modalis in tot præterea membra diuidi potest, quot sunt propositiones possibiles nõ modales, iuxta omnes earum diuisiones in *præcedentibus quæstionibus* factas quo penè in immensum augetur huiusmodi modalium numerus.

Itaque modalis cuiuslibet prædictorum *modorum*, aut potest esse de dicto categorico, aut de hypothetico, aut de simplici, aut de complexo, aut de copulatiuo, aut de disiunctiuo &c. circa quod plura etiam diximus *quæst.* 1. *num.* 10.

123 Suppono tertiò: Communiter docere Logicos in ordine ad oppositionem, connexionem, & æquiualentiam modum *Necesse*, æquialere signo *Omnis*, & modum *Impossibile* signo *Nullus* & modum *Possibile* signo *Aliquis*, iuxta vulgares illos eorum versus.

Omnis necesse valet, impossibile nullus
Possibile quidam, quidam non possibile non.

In quibus de modo *Contingens* tacent: quia in Arte modalium, quam ipsi construunt, pro eodem vsurpant *Contingens* in eademve significatione, ac *Possibile*, vt mox videbimus. Inducti autem sunt logici ad id docendum, quòd deprehenderint *Necesse*, & *impossibile* contrarie cum admissione medij opponi, sicut *Omnis*, & *nullus*: *necesseque*, & *possibile*, atque etiam *impossibile*, & *possibile non* subalternari non mutuo, sicut *omnis* & *aliquis*, atque etiam *nullus*, & *aliquis non*. Hinc dicunt, *Necesse*, & *impossibile* modos vniuersales esse; propositionesque modales vniuersales constituere: *Possibile* autem, & *possibile non* modos esse particulares constituentes propositiones modales particulares, eo quòd duo priores omnem differentiam temporis amplectuntur; duo verò posteriores non item: quia necessarium, & impossibile quoad *esse*, aut *non esse*, semper est tale; possibile verò quoad *esse*, aut *non esse* non semper; sed aliquando tale est. Cæterùm tam in doctrina, quàm in ratione eius decepti haud dubie logici sunt. In ratione quidem: quia *Necesse*, & *impossibile* ad plures differentias temporis, quàm *possibile* nequaquam extenduntur; siquidem multa sunt necessaria, aut impossibilia pro aliqua temporis differentia, quæ pro aliis talia non sunt; & pleraque sunt possibilia pro omni indifferentia temporis etsi sint aliqua pro vna tantùm, vt, me non peccare, quamdiu dormio, necesse, peccareque impossibile est; secus, dum vigilo; & pleraſque creaturas pro omni tempore existere possibile est. In doctrina autem: quia contrarietas admittens medium, & subalternatio non mutua vniuersalitati, & particularitati signorum, ac propositionum alligatæ non sunt; quandoquidem etiam in propositionibus singularibus reperiri possunt, vt constat ex demonstratis *quæst.* 2. in talibusque quadratorum ibi propositis *propos.* 9. videri potest; Atque ita, ex eo quòd *Necesse*, *Impossibile*, & *Possibile* contrarietatem admittentem medium, & subalternationem non mutuam inter se habeant, provt dictum est, male inferunt Logici, duos priores modos vniuersales esse, tertium autem particularem.

Suppono quartò: vt vnicuique propositioni 124
modali sua contradictoria, contraria, subalterna, subcontraria, aut æquiualens assignetur, Artem quamdam excogitasse logicos, quam construunt in hunc modum. Supponũt primò modalem affirmantem *modum* simul, & *dictum* significare per A, negantem autem vtrumque per V. affirmantem verò *modum*, & negantem *dictum*, per E; negantem denique *modum*, & affirmantem *dictum*, per I, pro quo afferunt versum illum.

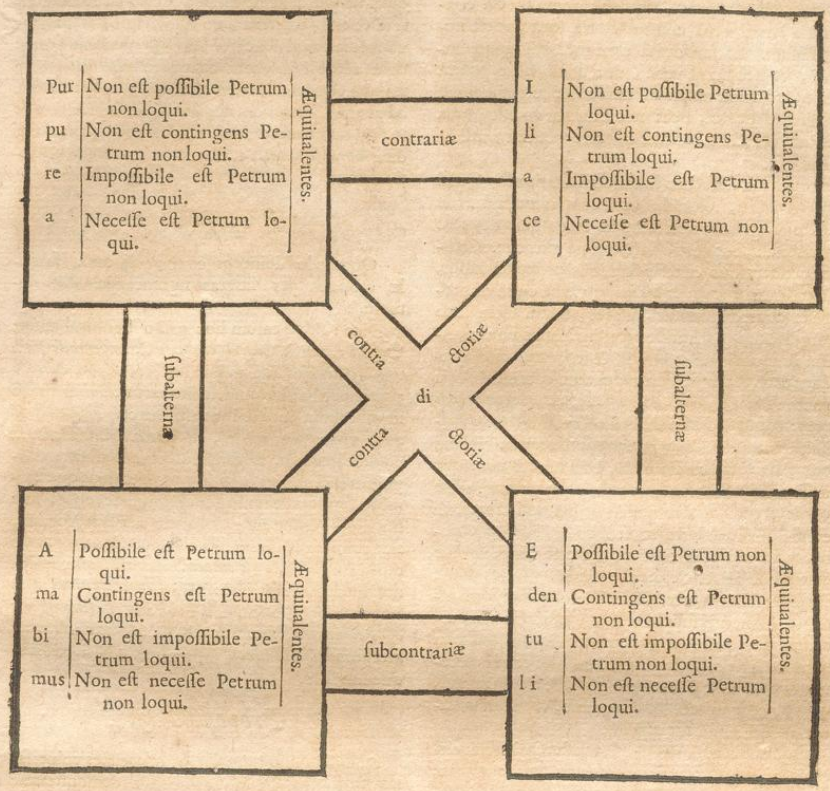
E dictum negat, Ique modum, nihil A; sed V. totum.

Ex his autem vocabulis quatuor dictiones componunt, nempe: *Purpurea, Iliace, Amabimus, Edentuli*: rursusque supponunt, in prima syllaba vniuscuiusque dictionis constituendam esse modalem de *possibile*, in secunda modalem de *contingens* sumpto pro eodem ac *possibile*. (Sed impertinenter, vt dicam postmodum;) in tertia modalem de *impossibile*; in quarta modalem de *necesse*, attenta semper significatione vocalis, cui vnusquisque modus respondet, vt sciatur, vtrum *modus* vel *dictum*, vel vtrumque sit negandum, vel neutrum. Quibus suppositis, omnes modales in quauis dictione constitutas, dicunt, euadere inter se æquiualentes; comparatas verò cum modalibus aliarum dictionum ita se habere. Quæ in *purpurea*, & *iliace*, sunt contrariæ. Quæ in *amabimus*, & *edentuli* subcontrariæ. Quæ in *purpurea*, & *amabimus*, atque etiam, quæ in *iliace*, & *edentuli* subalternæ. Quæ denique in *purpurea*, & *edentuli*, atque etiam quæ in *iliace*, & *amabimus* contradictoriæ, prout exhibet sequens typus, quo suam logici Artem exponunt.

Pur

1

4

2

3

225 Cæterùm in ista Logicorum arte defectus multos ego reperio. Primus est. Quòd impertinenter, vt paulò antea insinuaui, ponitur in ea propositio modalis de *Contingens*, sumpto pro eodem ac *Possibile*. Tum quia *Contingens* (cuius est non ad vnum præcisè, vt *Possibile*; sed ad vtrumuis contradictionis extremum potentiam adstruere, iuxta mox dicenda) à propria ad impropriam significationem transfertur inutiliter. Tum quia perinde est, ac bis repetere *Possibile* superuacaneè. Ob id in singulis prædictis dictionibus eadem vocalis bis repetitur pro iis duobus modis, ac si esset idem bis positus. Hic tamen defectus facile posset corrigi, subrogatis pro ipsis actionibus aliis, in quibus altera tantùm earum vocalium, quæ superflue duplicantur, remaneret, cæteris in eisdem locis relictis; cuiusmodi esse possent hæ: *Crumena, itaque, dabitur, censui.* Quo in singulis quadratis typis propositi tres tantum modales ponerentur, sublata ab omnibus modali de *contingens*, quæ in sensu, quo accipitur, superfluit.

226 Vnde apertius detegeretur secundus, & peior defectus quem habet hæc ars. Quòd scilicet de *contingens* in sua propria significatione vsurpato, deque modalibus ex eo compositis nihil dicit, cum tamen illæ comparatæ cum aliis suas item oppositiones, connexiones, aut etiam æquiualentias habeant, easque non minùs; sed fortasse magis, quam cætera scitu dignas.

227 Tertius defectus valde notandus istius Artis est. Quòd facit æquiualentes propositiones modales, quæ propriè æquiualentes non sunt; sed mutuo inter se connexæ, quod est valde diuersum, eo quòd non vnum, & idem ex parte rerum obiectum habent; sed diuersa mutuo inter se connexa. Vnde consequenter contradictorias facit propositiones, quæ verè non contradictorie; sed contrarie, citra medium tamen sunt oppositæ; eoque iure nec simul veræ possunt esse, nec simul falsæ. Quod forsitan Logicos fefellit. e.g. duæ posteriores primi quadrati, nempe: *Impossibile est, Petrum non loqui: Necesse est Petrum loqui*, non sunt æquiualentes proprie; sed mutuo connexæ, quia ex parte rerum non idem obiectum; sed diuersa mutuo inter se connexa habent, nimirum carentiam potentiæ Petri ad non loquendum, & potentiam eiusdem ad loquendum cum loquutione connexam. Secunda autem earumdem, & prima tertij quadrati, scilicet: *Possibile est Petrum non loqui*, quæ contradictoriæ asseruntur, non sunt contradictoriæ; sed contrariæ citra medium: quia vtriusque obiectum ex parte rerum est quid positiuum, prioris nimirum, vt dictum est, potentia Petri ad loquendum cum loquutione connexa; posterioris verò potentia eiusdem ad non loquendum; nemo autem dixerit, duo extrema positiua contradictorie opponi quantumuis ea nec simul esse possint, nec simul deesse. Quemadmodum hæ duæ propositiones: *Deus intuetur Petrum existere. Deus intuetur Petrum non existere*, prædictis similes non sunt contradictoriæ: quia earum obiecta sunt duæ scientiæ Dei positiuæ,

altera de existentia, & altera de non existentia Petri; sed contrariæ, sicut & earum obiecta contraria, non verò contradictoria sunt, vt est notissimum. Et tamen ita citra medium opponuntur, vt nec simul veræ, nec simul falsæ possint esse, eo quòd nequeunt ambæ illæ scientiæ simul à Deo deficere, sicut nec simul in eo esse: quia earum obiecta nec simul deficere possunt, nec simul esse.

128 Quartus defectus huiusmodi Artis est. Quòd prout iacet, solùm habet locum in modalibus de dicto singulari; non item in modalibus de dicto vniuersali, aut particulari, aut de aliis cæteris correspondentibus cæteris omnibus propositionibus, iuxta dicta *suppositione secunda*: sæpe enim eius regulæ deprehenduntur fallaces, si alia dicta loco singularium ponatur. e. g. si in duabus posterioribus propositionibus primi, & in prima tertij quadrati loco dicti singularis ponatur particulare hoc pacto: *Impossibile est aliquod animal non esse hominem: Necesse est aliquod animal esse hominem: Possibile est aliquod animal non esse hominem.* Prima erit falsa, & secunda vera, cum tamen ponantur æquiualentes: secunda autem, & tertia simul veræ erunt, cum tamen ponantur contradictoriæ. E conuerso autem eueniet, si loco signi *Aliquod* ponatur *Omne*: quia tunc prima erit vera, & aliæ duæ simul falsæ. Scio, aliquos recentiores hunc artis defectum aduertisse, tentasseque illum quibusdam documentis supplere. Sed vix, aut ne vix quidem id fieri posse per generalem aliquam, & fixam regulam inde colligitur: quia modales contradictoriæ, & contrariæ connexæ mutuo, & æquiualentes, quas hæc ars miscet, & confundit, vt vidimus, diuersas sibi vendicant regulas.

129 Quintus huius artis defectus est. Quòd non circumferatur demonstrata ex certis, fixisque principiis, & fundamentis. Vnde, tentando speciales singularum modalium naturas per earum applicationem ad varias materias potius, quam deducendo regulas eius, quales quales sunt, ex vniuersalibus principiis videtur constructa.

130 Sextus denique defectus huius Artis est. Quòd circa assumptum sibi præfixum exhibendi scilicet oppositiones, connexiones, & æquiualentias propositionum modalium ex supradictis quatuor modis componibilium valde diminutè procedit. Cum incomparabiliter plura sint, quæ ad rem tacet, quàm quæ dicit, vt apparebit ex dicendis.

131 Igitur, vt Artem vniuersalem, legitimam, & valde egregiam ex pluribus specialioribus coalescentem, quæ pro exhibenda omnium modalium oppositione, connexione, & æquiualentia possibilis est, construamus per diuersas propositiones oportebit nobis procedere, quarum, pleræque quasi practicæ sint, ad instar mathematicorum problematum, quemadmodum sequitur.

Propositio 1.

131 Quod sibi velint quatuor modi Dialectici: *Possibile, Contingens, Impossibile*, & *Necesse* imprimis statuere.

Dico: *Possibile* potentiam adstruit ad vnum ex duobus quibusque contradictionis extremis cum præcisione ab altero. *Contingens* verò potentiam adstruit ad vtrumuis contradictionis extremum sumptum seorsim. *Impossibile* autem potentiam demit ab vno contradictionis extremo præcise; sed consequenter siue illatiue adstruit illam ad alterum: quia nequit deficere simul potentia ad ambo contradictionis extrema, eo ipso, quòd ambo ipsa nequeunt simul deficere. *Necesse* denique potentiam adstruit ad vnum contradictionis extremum ita cum eo connexam, vt consequenter, siue illatiue ad alterum potentiam demat. Quæ omnia tum ex se satis sunt cunctis nota, tum ex doctrina late tradita *supra disputat.* 11. vnicuique eam recolenti notiora fient.

Propositio 2.

Quomodo deinceps compendij causa singulæ modales per litteras significandæ sint statuere. 133

Dico: *Modi* earum hoc pacto significabuntur: *Possibile*. per P. *Contingens* per C. *Impossibile*, ob repugnantiam, quam præ se fert, per R. *Necesse* autem per N. quæ quidem litteræ sine additamento significabunt modos istos affirmatos. Addita verò ante vnamquamquam, *n.* parua, significabunt eosdem negatos. *Dicta* verò per easdem litteras significabuntur, per quas in præcedentibus quæstionibus significatæ sunt propositiones de *inesse*, siue simplices, æque aut categoricæ, aut hypotheticæ, siue complexæ, quibus illa correspondent. e.g. hæc modalis: *Possibile est omnem hominem loqui* Sic denotabitur P A. hæc verò: *Non est contingens aliquem hominem loqui*, hoc n C I. Hæc autem: *Impossibile est Petrum non loqui*, hoc R V n. & hæc: *Non est necesse nullum hominem loqui*, hoc. n N E. cæteræque similiter.

Propositio 3.

Quotnam possibiles sint artes speciales vniuersalem componentes pro exhibenda demonstratiuè oppositione, & connexione, aut etiam æquiualentia omnium modalium propositionum ex quatuor modis prædictis componibilium determinare. 134

Vt id præstem, noto, duas quasque propositiones modales, quarum oppositio, & connexio, aut etiam æquiualentia venanda est, aut posse habere vnum, & idem omnino *dictum*, siue affirmatum, siue negatum; aut posse habere duo *dicta* aliqua ratione diuersa, vnamquamque suum. Quòd se habeant duo, aut posse illa inter se esse contradictoria, aut contraria recusantia medium, aut contraria admittentia medium, aut connexa, siue subalterna mutuò; aut connexa, siue subalterna non mutuò; aut subcontraria, aut disparata. Quæ sunt omnes comparationes, quod ad rem attinet, possibiles. A quibus vltima dempta modalium de *dictis* disparatis, quæ eo ipso nec oppositionem, nec connexionem inter se habent. Supersunt septem comparationes, penes quas totidem artes pro intento proposito sunt possibiles. Prima modalium habentium idem *dictum*. Secunda modalium habentium *dicta* contradictoria. Tertia modalium habentium *dicta* contraria citra medium. Quarta modalium habentium *dicta* contraria cum admissione medij. Quinta modalium habentium *dicta* mutuò connexa. Sexta modalium habentium *dicta* non mutuo connexa. Septima modalium habentium *dicta* subcontraria. Ex quibus Ars totalis de oppositione, & connexione, aut etiam æquiualentia modalium coalescit. Et de quibus in sequentibus, quo ordine sunt hic numeratæ, agendum nobis est.

Agemus

Agemus autem in earum singulis in primis de oppositione, & connexione modalium, quæ passiones earum sunt maioris momenti, dicturi posteà generatim de earum æquiualentiâ, quæ minoris momenti est, sub finem quæstionis.

Propositio 4.

135 Datâ quâlibet propositione modali, quænam sit eius contradictoria, vniuersaliter statuere.

Vt id præstem suppono primò: propositionem modalem de *modo* nominaliter sumpto, de quâ tractamus, aut posse habere *modum* ex parte subiecti, & *dictum* ex parte prædicati, aut vice versâ, vt *suprà* iam notatum est *quæst.* 1. *num.* 10. Et quandò habet *modum* ex parte subiecti, vt: *Possibile est omnem hominem loqui*, hunc sensum facere: Potentia datur ad hoc vt omnis homo loquatur, siue ad omnis hominis loquutionem. Quando verò ponitur ex parte prædicati, vt: *Omnem hominem loqui est possibile*, facere hunc sensum. Ad hoc vt omnis homo loquatur, siue ad omnis hominis loquutionem datur potentia. Vnde constat, modalem de *dicto* vniuersali, siue vniuersali æquialente, & modalem de *dicto* particulari, siue particulari æquialente perinde se habere, ac propositionem habentem terminum aliquem signo vniuersali, aut particulari affectum vel ex parte subiecti, quando *dictum* se habet ex parte subiecti; vel ex parte prædicati, quando *dictum* se habet ex parte prædicati.

136 Suppono secundò ex generali doctrinâ datâ *q.* 2. *propos.* 1. & 2. sæpeque aliàs tactâ, aut tanquam certissimâ suppositâ: quando signum vniuersale, aut aliquid ei æquialens positum est ex parte subiecti in quâuis propositione datâ, in eius contradictoriâ debere poni loco illius particulare, aut quid æquialens: quandò verò positum est ex parte prædicati in datâ, immutatum in contradictoriâ debere persistere formaliter: quia in primo casu negatio propositionis negatiuæ post signum posita illud non immutat. In secundo verò casu negatio anteposita æquialenter mutat illud de vniuersali in particulare, & vice versâ.

137 Ex his planè constat: quandò propositiones modales habent *dicta* ex parte subiecti, si in vnâ sit *dictum* vniuersale, aut æquialens, in alterâ debere esse particulare, aut æquialens, vt contradictoriè opponantur: quando verò habent *dicta* posita ex parte prædicati, quæcunque demum illa sint, immutata debere persistere formaliter in vtràque contradictoriâ: quia à negatione præuiâ negatiuæ æquialenter mutatur, quando opus est, de vniuersali in particularem; vel è conuerso, provt ad contradictionem requiritur.

138 Et quoniam nos in totâ istâ Arte pro exemplis vtimur semper modalibus habentibus *modum* ex parte subiecti, & *dictum* ex parte prædicati, quæ planiores sunt, & vsitatiores, idcircò in totâ istâ Arte propositiones contradictoriæ inuariatum semper habebunt *dictum*, quodcunque illud sit, habentes dumtaxat variatum modum penes affirmationem, & negationem. E. g. sicut istæ: PA. n PA. atque istæ CE. nCE. atque istæ RI. nRI. atque istæ NO. nNO. sic cæteræ quæque omnes contradictoriæ designabuntur.

Propositio 5.

Artem primam modalium de eodem *dicto* ea- 139
rum omnium oppositionem, & connexionem exhibentem demonstratiuè construere.

Accipiantur quatuor supradicti modi semel affirmati, & irerum negati hoc pacto: P. C. R. N. nP. nC. nR. nN. factáque omnium pcto adæquatâ combinatione, iuxta regulas tradendas *disp.* 29. absque positione, & repetitione. (Nam hic repetitio eiusdem modi, aut diuersitas positionis duorum circa idem *dictum*, inutilis est, vt ex se patet) 28. omninò binarij resultabunt, quibus adiuncto quouis omnino *dicto*, siue categorico simplici, siue hypothetico, siue quoquo modo complexo aut copulatiuo, aut disiunctiuo, iuxta diuisiones in præcedentibus factas circa correspondentes propositiones de *inesse*, totidem habebuntur binarij propositionum modalium de eodem *dicto*. In quibus sigillatim examinatis 10. reperientur modalium non mutuò connexarum, non mutuóque subinde subalternarum; & duo prorsus æquialentium. Ex quibus acceptâ medietate, modalium, ex quibus constant, non mutua connexio, æquialentiaque demonstretur. Ea enim demonstrata, reliquorum omnium binariorum, totiusque huius Artis dabit demonstrationem.

Demonstratio autem dictæ medietatis, hoc 140
est, sex eiusmodi binariorum per totidem principia fit in hunc modum 1. *Contingens* cum *Possibile* respectiuè ad idem *dictum* non mutuò connectitur. Quia, quod est contingens eo ipso est possibile; quod verò est possibile, non eo ipso est contingens, quia potest esse necessarium, vt est notissimum. 2. *Necesse* cum *Possibile* respectiuè ad idem *dictum* pariter est non mutuò connexum, ob proportionalem rationem. 3. *Impossibile* cum *Non contingens* respectiuè ad idem *dictum* non mutuò connectitur. Quia: quod est impossibile, eo ipso non est contingens; quod verò non est contingens, non eo ipso est impossibile: quia potest esse necessarium, vt constat. 4. *Necesse* cum *non contingens* respectiuè ad idem *dictum* pariter est non mutuò connexum, ob proportionalem rationem. 5. *Necesse* cum *Non impossibile* respectiuè ad idem *dictum* non mutuò connectitur. Constat ex princ. 2. Quia *Non impossibile* & *Possibile* prorsùs æquialent, vt ex se patet. 6. *Possibile*, & *Non impossibile* æquialentes modi sunt, vt etiam constat.

His statutis, adiunctoque exempli gratiâ sin- 141
gulis modis *dicto A.* fiat tabula sex quadratorum pro sex binariis modorum, atque adeò modalium demonstratis; ita vt in primo angulo superiori vniuscuiusque quadrati ponatur modalis subalternans, in secundo, qui est sub primo, subalternata, in tertio, qui est alter duorum inferiorum, contradictoria subalternantis (iuxta regulam assignandi contradictorias modalium propositione 4. præmissam;) & in quarto, qui est alter duorum superiorum, contradictoria subalternatæ, vti factum est in simili quæst. 2. 3. & 4. hoc pacto.

CA

Hoc ita facto. Dico primò: in singulis quinque priorum quadratorum quartam modalem contradictoriam secundæ perinde esse non mutuò connexam cum tertia contradictoria primæ, atque prima connexa est non mutuò cum secundâ, iuxta principia statuta nuper; atque ita non posse esse primam veram, quin secunda sit vera, nec posse esse secundam falsam, quin prima sit falsa, posseque esse secundam veram, quin prima sit vera. Tantumdemque esse de quartâ, & tertiâ inter se collatis. Secundò dico, primam, & quartam contrariè opponi contrarietate admittente medium, atque adeò etsi non possint esse simul veræ, posse tamen esse simul falsas. Tertiò dico, secundam, & tertiam ita esse subcontrarias, vt nequeant esse simul falsæ, etsi esse possint simul veræ. Quæ omnia per demonstrationes factas in simili *quæst. 2. propos. 9.* constant. Quæ ab vnoquoque in præsenti applicandæ sunt, ne inutiliter repetantur. Denique dico: primam modalem sexti, & vltimi quadrati prorsùs æquiualere secundæ, atque adeò etiam quartam; & tertiam æquialentes pariter esse inter se. Quo fit, vt non solùm prima, & tertia, atque secunda, & quarta; sed etiam prima & quarta, atque secunda, & tertia contradictoriè inter se opponantur, vt ex ipsis earum terminis est manifestum.

142 Ex quibus apparet, quo pacto omnes modales omnium 28. binariorum ex 8 assumptis modalibus resultantium inter se comparentur quoad oppositionem, & connexionem exceptis quatuor duorum binariorum, quæ vtpote inter se æquialentes nec oppositionem inter se, nec propriam connexionem habent. Sex enim quadrata proposita omnes dictos 28 binarios continent: quia vnumquodque continet sex; atque adeò omnes 36. à quibus si demas 8. contradictoriarum, qui repetuntur, eo quòd vnumquodque quadratum habet duos contradictoriarum binarios ex constructione, & binarij diuersi contradictoriarum ex 8. propositionibus possibiles dumtaxat sunt quatuor, supersunt dicti 28.

Vt autem pro exemplo *dictum* vniuersale affirmatiuum in omnibus modalibus posuimus, quodlibet aliud possibile loco eius poni potest. Vnde etiam patet, Artem hanc intra suum genus vniuersalissimam esse. Iam, quo pacto modales in eâ contentæ aut contradictoriæ, aut contrariæ, aut subalternæ, aut subcontrariæ æquialentes reddi possint, vel secùs ad finem huius quæstionis *propos.* 12. dicemus.

Propositio 6.

Artem secundam modalium de *dictis* contra- 143
dictoriè oppositis earum omnium oppositionem, & connexionem exhibentem demonstratiuè construere.

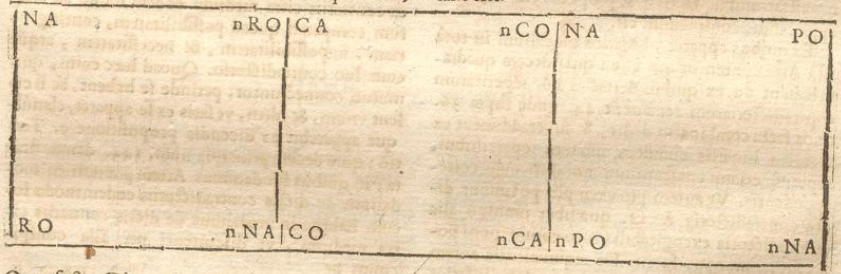
Accipiantur ijdem octo modi, qui in præcedente; fiatque eorum adæquata combinatio, iuxta regulas tradendas *disput.* 29. sine positione quidem (quia differentia positionis modorum comparatione extremorum contradictionis, ad quæ sunt comparandi, non interest; quandoquidem quoad oppositionem talia extrema inuicem inter se referuntur eodem modo, tametsi vnum positiuum, & alterum negatiuum sit) cum repetitione tamen: quia idem modus adambo extrema contradictionis comparari potest, & debet: constabitque per factam sic combinationem ex prædictis octo modis 36. omninò binarios confici, quorum singulis duo quæque *dicta* contradictoriè inter se opposita adiungenda veniunt vnum vni, & alterum alteri *modo* vniuscuiusque binarij. Quo totidem resultabunt binarij propositionum modalium de *dictis* contradictoriè oppositis. In quibus sigillatim examinatis sex reperientur modalium connexarum mutuò, & 14. connexarum non mutuò. Ex quibus assumptâ medietate 3. scilicet prioris generis, & 7. posterioris eorum connexio est demonstranda, vt inde ad cæterorum totius huius Artis binariorum demonstrationem fiat progressio, sicut in Arte præcedente.

Demonstratio autem huiusmodi per totidem 144
principia sequentia sic fiet. 1. Cuâ ratione vnum ex extremis contradictionis est necessarium; alterum impossibile esse debet; & è conuerso: atque adeò necessitas vnius, & impossibilitas alterius mutuò connexæ sunt. 2. Cuâ ratione vnum ex extremis contradictionis est contingens, & alterum debet esse contingens; atque ita contingentia

vnius

vnius cum alterius contingentiâ mutuò connectitur. Constant hæc duo, tum ex se, tum ex *propositt.* 12. & 13. demonstratis *disp.* 8. *quæst.* 4. 3. Quâ ratione vnum extremum contradictionis necessarium est, alterum non possibile est, & vice versâ; atque adeò necessitas vnius cum non possibilitate alterius mutuò connexa est. Constat ex 1. quia non possibile, & impossibile prorsùs æquiualent, vt patet. 4. Quandò, vnum contradictionis extremum contingens est, alterum eo ipso est possibile (quia eo ipso est contingens, iuxta princip. 2. & omne contingens est possibile, vt ex se, & ex propos. 9. demonstrata disp. 11. quæst. 5. constat;) sed non è conuerso: quia non eo ipso, quòd vnum extremum contradictionis est possibile, est alterum contingens, cùm possit impossibile esse, vt constat. vndè, contingentia vnius cum possibilitate alterius non mutuò connectitur. 5. Quando vnum contradictionis extremum est impossibile, alterum est eo ipso possibile (quia est necessarium per princ. 1. & omne necessarium est possibile, vt ex se, & ex propos. 8. citatæ quæstionis notum est); non tamen vice versâ: quia potest vnum contradictionis extremum possibile esse, quin alterum sit impossibile, si sit contingens, vt est notissimum. Vnde impossibilitas vnius cum possibilitate alterius non mutuò connectitur. 6. Non possibilitas vnius extremi contradictionis cum possibilitate alterius non mutuò connectitur. 7. Impossibilitas vnius extremi contradictionis cum non impossibilitate alterius non mutuò connectitur. Hæc duo constant ex 5. Siquidem non possibilitas, & impossibilitas, atque etiam non impossibilitas, & possibilitas prorsùs æquiualent, vt patet. 8. Quando vnum extremum contradictionis est impossibile, alterum eo ipso est non contingens, quia est necessarium per princip. 1. & necessarium, qua tale non est contingens, vt constat ex se, & ex propos. 12. quæstionis citatæ;) sed non è conuerso: quia potest vnum extremum contradictionis esse non contingens, quin alterum sit impossibile, si sit necessarium, vt ex se, & ex dictis est clarum. Vnde impossibilitas vnius cum non contingentia alterius non mutuò connectitur. 9. Quando vnum extremum contradictionis est necessarium, alterum eo ipso non est contingens (quia est impossibile per princip. 1. & impossibile, quâ tale, non est contingens, vt constat ex se, & ex propos. 13. dictæ q.) Non tamen è contrà: quia potest vnum extremum contradictionis esse non contingens, quin alterum sit necessarium, si sit impossibile, vt patet. Vndè, necessitas vnius cum non contingentiâ alterius non mutuo est connexa. 10 Quando vnum vnum extremum contradictionis est necessarium, alterum eo ipso est non necessarium (quia est impossibile per princip. 1. & impossibile, qua tale non est necessarium, vt patet ex se, & ex propos. 11. q. citatæ); sed non vice versâ: quia potest vnum extremum contradictionis esse non necessarium, quin alterum sit necessarium, si sit contingens, vt etiam est notum ex se, & ex dictis.

His ita statutis sint *dicta* contradictoriè oppo- 145
sita singulis modorum binariis addenda ad componendas modales propositiones, e. g. hæc A. O. fiatque imprimis tabella trium quadratorum pro tribus binariis modalium mutuò connexarum (quæ erit prima pars huius Artis) eodem pacto, ordine, & formâ ac facta est tabula Artis præcedentis, quæ talis erit.

Qua facta. Dico primo. Qua ratione prima, & secunda propositio vniuscuiusque quadrati sunt mutuò connexæ, vt ex tribus prioribus principiis num. 144. demonstratis constat, eâdem esse mutuò connexas quartam contradictoriam secundæ, & tertiam contradictoriam primæ; atque ita, nec primam posse esse veram, aut falsam, quin sit vera, aut falsa secunda: nec secundam, quin prima: idemque esse de quarta, & tertia collatis inter se. Secundò dico: primam, & quartam, atque etiam secundam, & tertiam contrariè citra medium opponi, atque adeò nec simul veras, nec simul falsas posse esse. Quæ omnia ex demonstratione factâ vniuersè quæstione secunda, propos. 11. pro tertiâ parte propositionis manifesta sunt, quæ ad rem ab vnoquoque applicanda, nobis verò modò non repetenda est.

Iam, pro septem binariis modalium non 146
mutuò connexarum fiat totidem quadratorum tabula eâdem ratione, quâ facta est tabula Artis præcedentis. Quæ Artis, de quâ modò agimus secunda pars erit in hunc modum.

RA

146 Quâ tabulâ factâ, dico primò: ſicut prima modalis vniuſcuiuſque quadrati non mutuò cum ſecundâ connexa eſt iuxta ſeptem principia poſtrema num. 144. demonſtrata, ita quartam cum tertiâ non mutuò connexam eſſe: conditionéſque ſubinde habere vtraſque propoſitionum non mutuò ſubalternarum ſæpè in præcedentibus repetitas. Secundò dico: primam & quartam contrarias eſſe cum admiſſione medij, & conſequenter ſecundam, & tertiam ſubcontrarias eſſe cum ſuis conditionibus, ſeu proprietatibus, provt ex demonſtrationibus factis q. 2. propoſit. 3. 4 & 9. hûc applicandis conſpicuum eſt.

147 Ex quibus apparet, binarios modalium in totâ iſtâ Arte contentos 44. eſſe: quia decem quadrata habent 60. ex quibus detractis 16. repetitarum contradictoriarum remanent 44. vndè ſupra 36. quos facta combinatio dedit, 8. ſuperadduntur ex totidem binariis eumdem modum repetentibus, repetitè etiam enaſcentium notabili cum correſpondentia. Vt autem pro exemplo poſuimus dicta contradictoria A. O. quælibet omninò alia contradictoria excogitabilia loco eorum poni poterunt, cùm opus fuerit. De æquiualentia autem poſſibili omnium modalium huius Artis inferiùs propoſit. 12. dicetur.

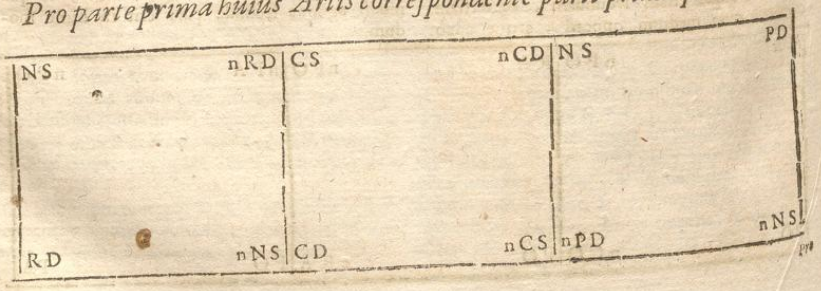
Propoſitio 7.

148 Ars tertia modalium de dictis contrariè citra medium oppoſitis, earum omnium oppoſitionem, & connexionem exhibens eadem prorsùs eſt, ac præcedens modalium de dictis contradictoriè oppoſitis, mutatis dumtaxat ipſis dictis contradictoriis in dicta citra medium contraria.

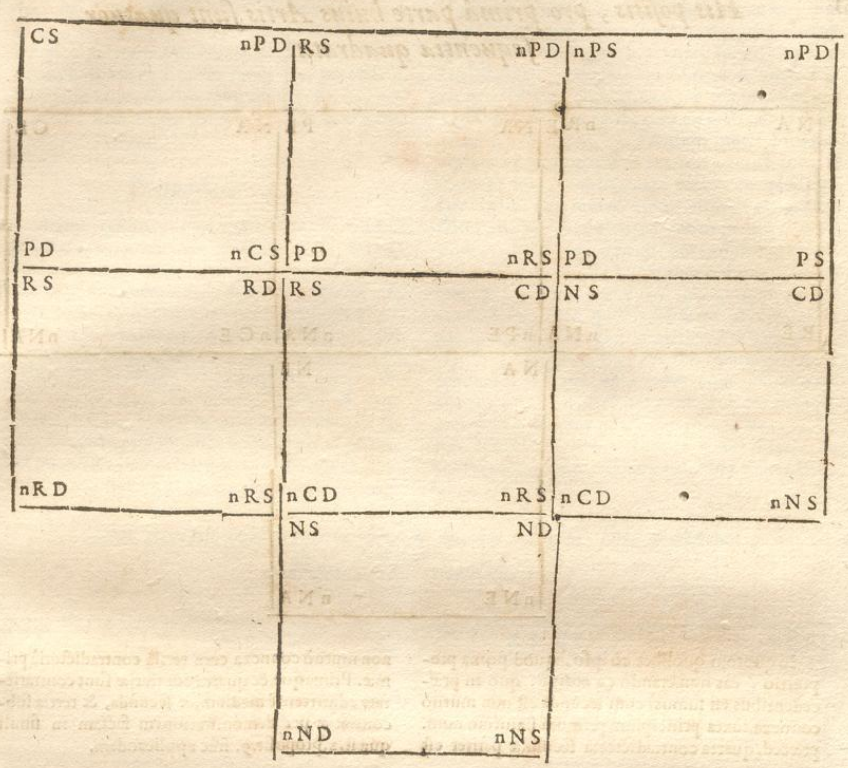
Conſtat hæc propoſitio. Primò: quia, cùm dicta contraria citra medium, & dicta contradictoria in hoc conſpirent, quòd neque ſimul eſſe, neque ſimul deeſſe poſſint, non poſſunt non ex vtriſque modales eamdem prorsùs oppoſitionem, atque connexionem ſortiri, vt ſatis ex ſe eſt notum. Secundò: quia, cùm contradictoriumvnius ex contrariis citra medium cum altero mutuò connexum ſit, vt conſtat, non poteſt non quodvis ex contrariis citra medium eodem modo ad alterum comparari quoad poſſibilitatem, contingentiam, impoſſibilitatem, & neceſſitatem, atque cum ſuo contradictorio. Quoad hæc enim, quæ mutuò connectuntur, perinde ſe habent, ac ſi eſſent vnum, & idem, vt ſatis ex ſe apparet, clariuſque apparebit ex dicendis propoſitione 9. Tertiò: quia decem principia num. 144. demonſtrata, in quibus fundauimus Artem præteritam modalium de dictis contradictoriis eodem modo locum habent in modalibus de dictis contrariis citra medium, vt diſcurrenti per illa conſpicuum fie

Hoc poſito mutemus dicta contradictoria il- 149
lius Artis in hæc contraria citra medium, e. g. *Similitudinem Petri cum Paulo exiſtere: Diſſimilitudinem Petri cum Paulo exiſtere* per has duas literas deſignanda S.D. factiſque eiſdem duabus tabulis, altera pro primâ & alterâ pro ſecundâ parte huius Artis, nihil deſiderabitur, nam cætera inde petenda ſunt, & huc applicanda.

Pro parte prima huius Artis correſpondente parti primæ præcedentis.

150 *Pro parte secunda huius Artis correspondente parti secundæ præcedentis.*

Propositio 8.

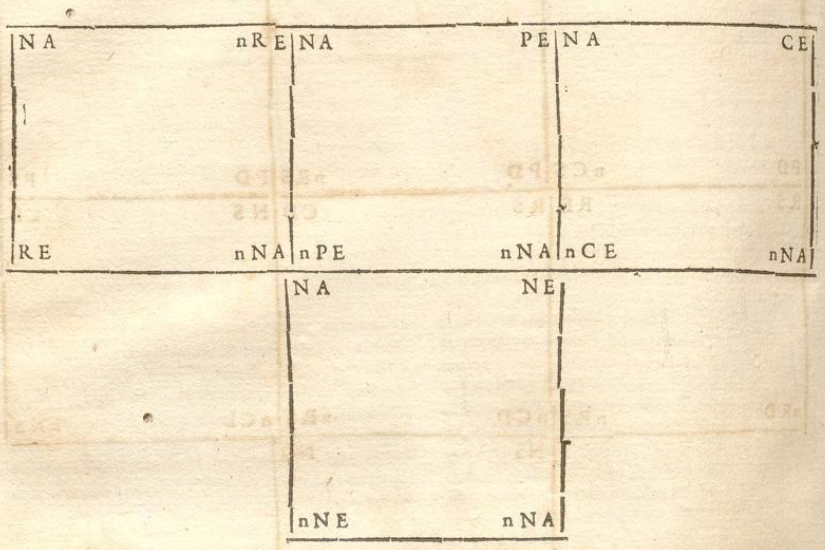
151 Artem quartam modalium de dictis contrariè cum admissione medij oppositis earum omnium oppositionem, & connexionem exhibentem demonstratiuè construere.

Accipiantur octo modi de quibus agimus. Et factâ eorum combinatione, qua ratione proposit. 6. factaque est vnicuique 36. binariorum, qui ex illâ resultant, duo quævis dicta adiungantur contrariè cum admissione medij oppositâ e. g. A. E. Quo totidem resultabunt binarij modalium de eiusmodi modis. In quibus sigillatim examinatis 8. reperientur modalium connexarum non mutuò, & 24. disparatarum tam quoad oppositionem, quàm quoad connexionem. Demonstratáque natura quatuor prioris generis, & sex posteriorís, per sequentia principia naturæ reliquorum omnium dabit demonstrationem.

152 Sit igitur principium primum. Necessitas vnius ex contrariis admittentibus medium, & impossibilitas alterius non mutuò connectuntur: quia cum non possint simul esse eo ipso, quòd necesse est esse vnum, impossibile est esse alterum: & cum possint ambo simul non esse, non eo ipso, quòd impossibile est esse vnum, est necesse esse alterum: quia potest item esse impossibile, vt constat. Et quoniam, quod est impossibile, eo ipso non est possibile nec contingens, nec necessarium, consequens est, vt necessitas vnius ex dictis contrariis etiam sit non mutuo connexa cum non possibilitate, cum non contingentia, & cum non necessitate alterius. Sit principium secundum. Possibilitas vnius prædictorum contrariorum, & impossibilitas alterius non sunt oppositæ; siquidem simul dantur, quando alterum est necessarium, iuxta principium primum. Idemque est de possibilitate vnius, & non possibilitate alterius; necnon de impossibilitate vnius, & nō impossibilitate alterius, propter omnium æquiualentiam. 3. Contingentia vnius prædictorum contrariorum, & contingentia alterius, atque etiam contingentia vnius, & possibilitas alterius, & consequentia contingentia vnius, & non impossibilitas alterius non sunt oppositæ; siquidem simul dantur de facto in peccato, & gratiâ, in aliisque huiusmodi. Quartum, Possibilitas vnius, & impossibilitas alterius non sunt connexæ: quia prima sine secundâ reperitur in peccato, & gratiâ, & similibus. Secunda autem sine primâ in assensu, & dissensu, supposito, quòd Deus decernat ad neutrum concurrere, in aliisque huiusmodi. Idem autem est de possibilitate vnius, & non possibilitate alterius; similiterque de impossibilitate, & non impossibilitate vt constat ex dictis. Quintum, Contingentia vnius & contingentia alterius non sunt connexæ: quia quodvis esse potest contingens, etsi sit alterum im-

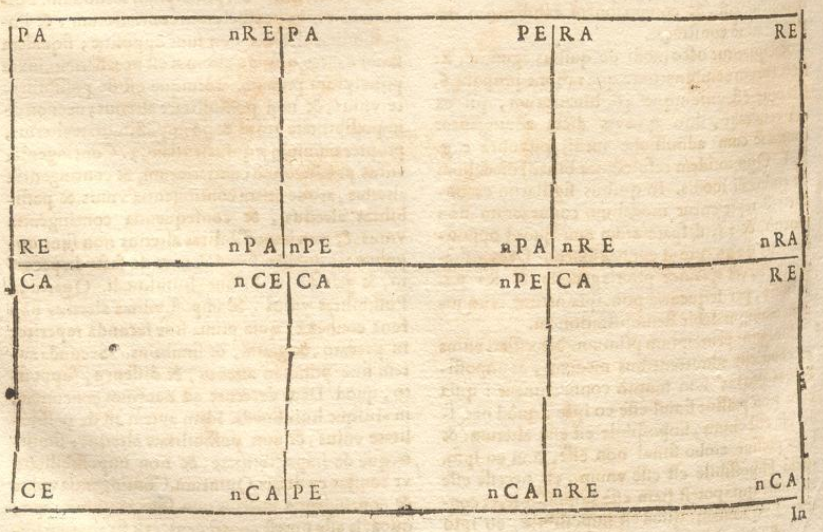
possibile, vt, si Deus decerneret non concurrere cum homine ad dissensum, relinquendo eum liberum ad consensum, vel vice versâ: pariterque in similibus. Idémque consequenter est de contingentiâ vnius, & possibilitate, aut non impossibilitate alterius.

153 *His positis, pro primâ parte huius Artis sunt quatuor sequentia quadrata.*

In quorum quolibet eo ipso, quòd prima propositio (eas numerando eo ordine, quo in præcedentibus vsi sumus) cum secunda est non mutuò connexa, iuxta principium primum statutum num. præced. quarta contradictoria secundæ pariter est non mutuò connexa cum tertiâ contradictoriâ primæ. Primaque, & quarta contrariæ sunt contrarietate admittente medium, & secunda, & tertia subcontrariæ per demonstrationem factam in simili quæst. 2. proposit. 9. húc applicandam.

154 *Pro secundâ autem parte huius Artis sex veniunt sequentia quadrata consideranda.*

In

In quorum quolibet eo ipso, quòd prima, & secunda propositio modalis neque inter se oppositæ, neque inter se connexæ sunt, atque adeò disparatè se habent quoad oppositionem, & connexionem, iuxta quatuor posteriora principia statuta num. 152. eodem pacto dispataté se habent quarta, & tertia, tum prima, & quarta; tum secunda, & tertia inter se comparatæ, vt constat ex demonstratione factâ in simili q. 2. propositione 9, n. 50. quæ impræsentiarum est applicanda. Cætera. quæ circa hanc Artem possunt notari, ex præcedentibus peti possunt.

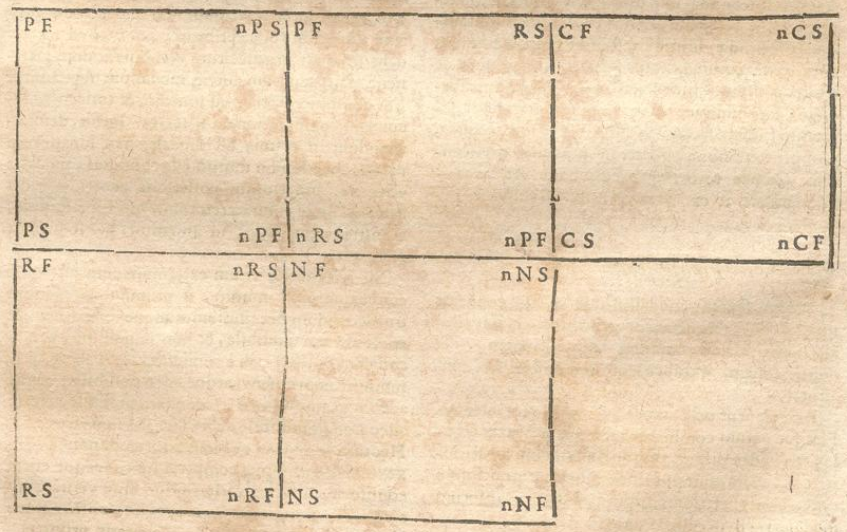
Propositio 9.

155 Artem quintam modalium de *dictis* mutuò connexis earum omnium oppositionem, & connexionem exhibentem demontratiuè construere.

Accipiantur octo modi, de quibus agimus, & factâ eorum combinatione, sicuti proposit. 6. vnicuique 36. binariorum, qui ex illâ resultant, duo quæuis *dicta* adjungantur mutuò connexa, e.g. hæc: *Filium Dei intelligere: Spiritum Sanctum intelligere* per has duas litteras significanda F. S. Quo 36. resultabunt binarij modalium de eiusmodi dictis. In quibus sigillatim examinatis 10. repetientur modalium mutuò connexarum, & totidem modalium non mutuo connexarum. Quorum vtrorumque medietatis demonstrata connexio per sequentiâ principia reliquorum omnium dabit demonstrationem.

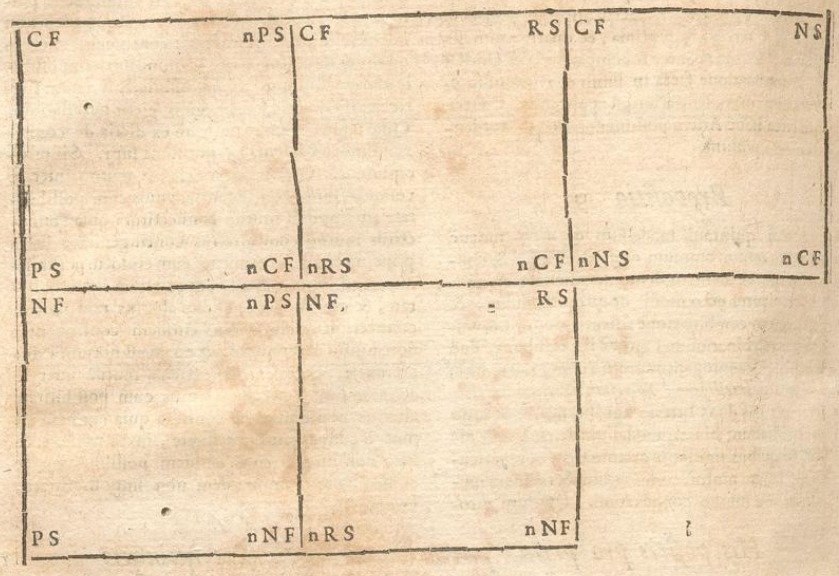
Sit igitur principium 1. Quoties duo extrema 156
inter se mutuò connexa sunt, si vnum fuerit possibile, & alterum erit possibile, atque adeò non impossibile; & si vnum fuerit contingens, alterum quoque erit cõtingens; & si vnum fuerit impossibile, alterum quoque erit impossibile; & si vnum fuerit necessarium, alterum quoque erit necessarium. Quæ omnia, tum ex se, tum ex dictis de connexione mutuâ disput. 14. notissima sunt. Sit principium 2. Quoties duo extrema mutuò inter se connexa sunt, contingentia vnius cum possibilitate alterius non mutuò connectitur: quia connectitur mutuò cum alterius contingentiâ, iuxta princ. 1. & hæc non mutuò cum eiusdem possibilitate, vt est notum. Vnde, & eum non impossibilitate, & cum non necessitate alterius non mutuò connectitur, cum quibus eiusdem contingentia non mutuò est connexa, vt etiam est notum. Principium 3. Quoties duo extrema mutuò inter se connexa sunt, necessitas vnius cum possibilitate alterius non mutuò est connexa quia connexa est mutuò cum alterius necessitate, iuxta princ. 1. & hæc non mutuò cum eiusdem possibilitate, & consequenter cum eiusdem non impossibilitate, vt constat.

His positis pro primâ parte huius Artis sint quinque sequentia quadrata. 157

In quorum quolibet eo ipso, quòd prima propositio cum secundâ est mutuò connexa, iuxta principium primum statutum num. præced. quarta contradictoria secundi pariter est mutuò connexa cum tertia contradictoria primæ. Primaque, & quarta contrariè citra medium oppositæ sunt. Similiterque secunda, & tertia contrariè sunt citra medium oppositæ, vt constat ex demonstratione factâ in simili suprà q. 2. proposit. 11. quæ in præsenti applicanda est.

158 *Pro secundâ autem parte huius Artis alia quinque sint sequentia quadrata.*

In quorum quolibet eo ipso, quod prima modalis cum secundâ non mutuò est connexa, iuxta princ. 2. & 3. statuta num. 156. quarta contradictoria secundæ similiter est non mutuò connexa cum tertiâ contradictoriâ primæ. Primaque, & quarta contrariæ sunt contrarietate admittente medium; secundáque, & tertia subcontrariæ per demonstrationem factam in simili quæstion. secunda, propositione nona, pariter in præsenti applicandam. Cætera verò, quæ circa hanc Artem possent notari, ex præcedentibus veniunt petenda.

Propositio 10.

159 Artem sextam modalium de dictis connexis non mutuò, atque adeò etiam non mutuò subalternatis earum omnium oppositionem, & connexionem exhibentem demonstratiuè construere.

Accipiantur octo modi, de quibus tractamus. Fiatque eorum combinatio adæquata, iuxta regulas tradendas disput. 29. non solùm cum repetitione; sed etiam cum positione. Quia hic non solùm differentia repetitionis supra differentiam ipsorum modorum est necessaria, vti in Arte secundâ traditâ propos. 6. & in aliis sequentibus; sed insuper differentia positionis eorum, eo quòd comparatione dictorum non mutuò connexorum, quæ eo ipso inter se diuersimodè referuntur, diuersa eorumdem modorum positio diuersam considerationem habet. Eiusmodi autem modorum combinatio, quæ 64. omninò binarios producit, bis facienda est; semel scilicet pro comparatione dictorum subalternantium cum subalternatis; & iterum pro comparatione dictorum subalternatorum cum subalternantibus: suntque proinde omnes binarij ambarum combinationum 128. Quibus totidem dicta adiuncta, 64. videlicet subalternantia, & 64. subalternata totidem propositionum modalium binarios conficiunt. In quibus examinatis sigillatim 20. reperiuntur modalium non mutuò connexarum, quorum 10. ad primam; 10. verò ad secundam duarum prædictarum combinationum pertinent. Disparatarum autem modalium reperiuntur 88. quorum 44 etiam ad primam, & totidem ad secundam combinationem spectant. Igitur, demonstrandum in primis est modales 10. binariorum prioris generis non mutuò esse connexas, modales verò 22. binariorum posterioris generis esse disparatas. Inde enim cæterorum, qui supersunt, demonstratio manabit; id autem fiet per sequentia principia.

Sit 1. Quoties vnum extremum cum altero est 160
connexum non mutuò, si primum necessarium sit, secundum necessarium quoque esse debet, & consequenter possibile, & non impossibile, & non contingens; sed non è conuerso. 2. Si autem primum sit contingens, atque adeò possibile, atque adeò non impossibile, secundum possibile, atque adeò non impossibile debet esse; sed non vice versâ. Hęc tum ex se, tum ex dictis disp. 14. de naturâ connexionis non mutuæ comperta sunt; indeque etiam confirmantur: quia veritas primi sine veritate secundi stare non potest, non tamen è contrà; atque ideò necessitas, & possibilitas veritatis primi necessitatem, & possibilitatem infert veritatis secundi, & cætera necessitati, atque possibilitati annexa; sed non vicissim. 3. Supposità connexione non mutuâ vnius extremi cum altero, si primum sit contingens, atque adeò possibile, atque adeò non impossibile, secundum aut contingens, aut necessarium potest esse; secùs impossibile. Vnde contingentia, & possibilitas, & non impossibilitas primi, etsi cum possibilitate secundi connexa sit; non tamen cum contingentiâ, aut cum necessitate determinate. Potest enim cum quâuis earum stare, atque adeò neque alicui earum opponitur dispa-

sparatéque proindè se habet respectu vniuscuiusque seorsim. 4. suppositâ connexione non mutuâ vnius extremi cum altero, si primum sit impossibile, secundum aut impossibile, aut necessarium, aut contingens, atque adeò possibile posset esse. Primique proindè impossibilitas neque cum impossibilitate, neque cum necessitate, neque cum contingentiâ, neque cum possibilitate, & consequenter neque cum non impossibilitate, neque cum non necessitate, neque cum non contingentiâ, neque cum non possibilitate secundi sumpti seorsim connexa est; neque alicui earum subindè sumptæ seorsim est opposita: atque adeò disparatè se habet respectû vniuscuiusque seorsim. Idemque venit dicendum in casu posito, si primum sit, aut non contingens, aut non possibile, aut non necessarium; siquidem, hoc ipso, quòd sit impossibile, tale erit. Quæ omnia tum ex se, tum ex dictis de naturâ connexionis non mutuæ disp. 14. citatâ satis sunt nota.

His ita statutis, iungamus recensitis modorum binariis hæc duo dicta *non mutuò connexa, e. g. AI. sintque pro prima parte huius Artis decem quadrata, quæ sequuntur.* 161

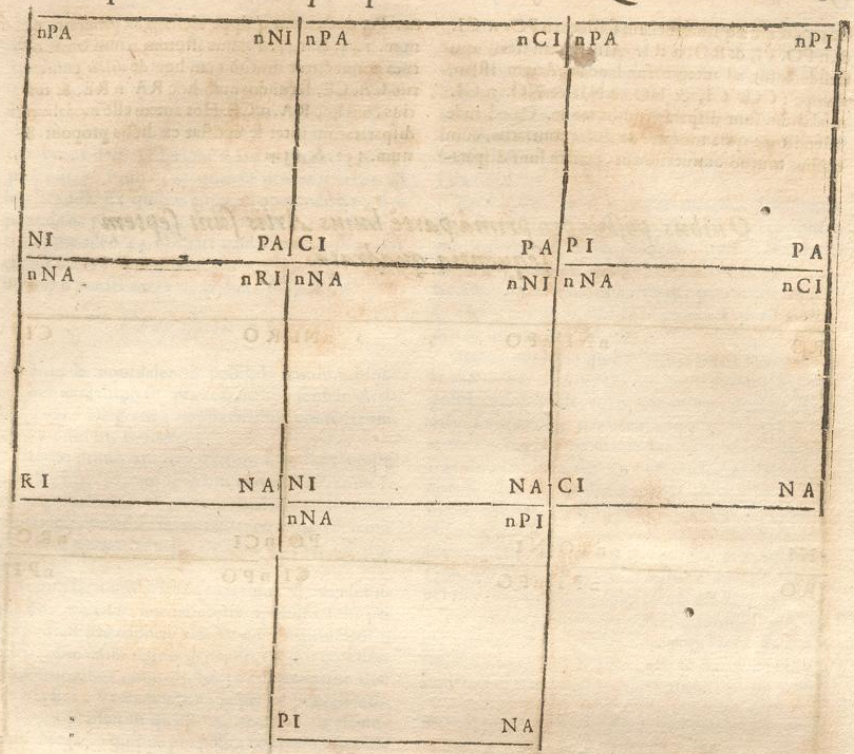
NA		nNI	NA		nPI	NA	RI
NI		nNA	PI		nNA	nRI	nNA
NA		CI	CA		nPI	CA	RI
nCI		nNA	PI		nCA	nRI	nCA
PA		nPI	PA		RI	nRA	nPI
PI		nPA	nRI		nPA	PI	RA
			nRA		RI		
			nRI		RA		

In quorum quolibet eo ipso, quòd prima propositio modalis de dicto subalternante cum secundâ de dicta subalternato est non mutuò connexa iuxta princip. 1. & 2. statuta num. 160. quarta contradictoria secundæ de dicto subalternato cum tertiâ contradictoria primæ de dicto subalternante pariter est non mutuò connexa. Primaque, & quarta contrariæ sunt contrarietate admittente medium; & atque adeò secunda, & tertia subcontrariæ iuxta demonstrationem factam in simili quæstione secunda, propositione nona, quæ pariter in præsenti applicanda est.

162 *Pro secundâ autem parte huius Artis sequentia vigintiduo quadrata sunto.*

CA	nCI	CA	nNI	PA	nCI		
CI	nCA	NI	nCA	CI	nPA		
PA	nNI	nRA	nCI	nRA	nNI		
NI	nPA	CI	RA	NI	RA		
RA	nRI	RA	nNI	RA	nCI		
RI	nRA	NI	nRA	CI	nRA		
RA	nPI	nCA	nRI	nCA	nNI		
PI	nRA	RI	CA	NI	CA		
nCA	nCI	nCA	nPI	nPA	nRI		
CI	CA	PI	CA	RI	PA		

nPA

In quorum vnoquoque eo ipso, quòd prima, & secunda propositio modalis, neque inter se oppositæ, neque inter se connexæ sunt, atque adeò disparatè se habent quoad oppositionem, & connexionem, iuxta duo posteriora principia n. 160. stabilita eodem pacto disparatè se habent tum quarta, & tertia, tum prima, & quarta, tum secunda, & tertia inter se comparatæ, vt constat ex demonstratione factâ in simili q. 2. propos. 9. num. 50. quæ huc est applicanda.

163 Constat itaque ex 128 binariis modalium de dictis non mutuò subalternis, qui ex duabus combinationibus num. 159. commemoratis resultant 40. quos reddunt 10. priora quadrata non disparatarum modalium esse (sunt quippe 20. non mutuò subalternarum, & 10. contrariarum cum admissione medij, & 10. subcontrariarum) & 88. quos reddunt 22. posteriora quadrata modalium disparatarum esse, quibus conficitur dictus numerus 128. Ad quem non pertinent, sicut neque ad duas prædictas combinationes binarij contradictoriarum, qui in dictis quadratis intercueniunt, vtpote, quorum modales contradictoriæ non de subalternis dictis sunt, sed de eisdem.

Propositio 11.

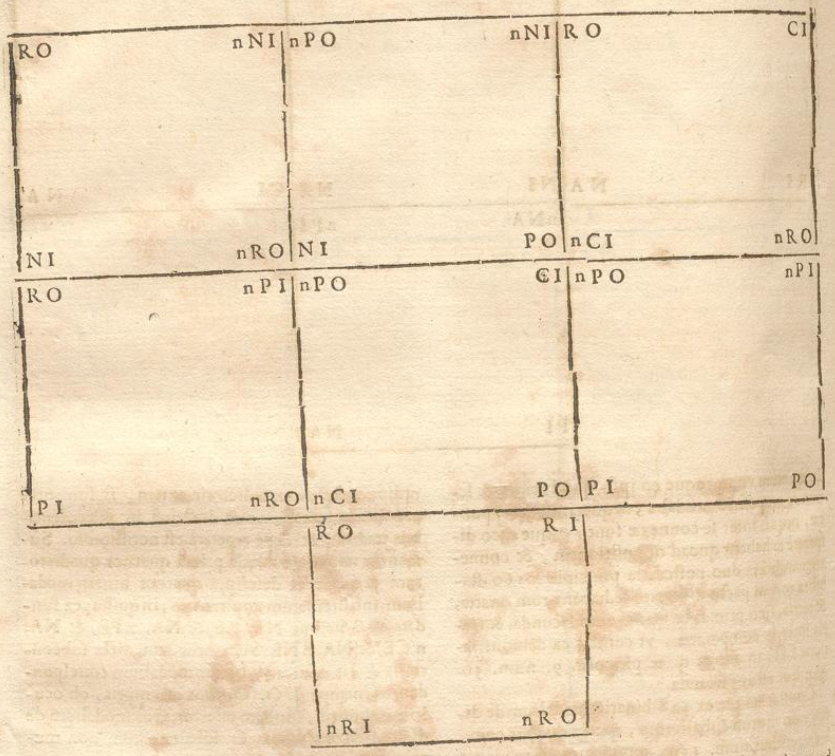
164 Artem septimam, & vltimam modalium de dictis subcontrariis earum omnium oppositionem, & connexionem exhibentem demonstratiuè construere.

Hæc Ars aliter, quàm præcedentes construenda est ex iam statutis propos. 8. circa Artem quartam modalium de dictis contrariis contrarietate admittente medium, quorum subalternata sunt dicta subcontraria, de quibus nunc agimus, si sumantur ordine recto; contradictoria autem, si sumantur ordine transuerso, vt ex doctrinâ in præcedentibus traditâ, & sæpè repetitâ est notissimum. Sumantur itaque ex tabulâ primâ quatuor quadratorum propos. 8. descriptâ quatuor binarij modalium subalternarum non mutuò, in quibus ea fundata est: nempe NA, RE, & NA, n PE, & NA, n CE, & NA, n NE. Sumantur dein dicta subcontraria dictis contrariis harum modalium correspondentia, nempe I. O. Quibus assumptis, ob oculosque positis, totidem esse binarios modalium de dictis subcontrariis I. O. subalternarum non mutuò facilè demonstratur.

Quoniam enim necessitas dicti A, & impossibi- 165
litas dicti O mutuò inter se connexæ sunt iuxta demonstrationem factam propos. 6. num. 144. & 145. similiterque, iuxta eamdem, sunt inter se mutuò connexæ tum impossibilitas, & non possibilitas dicti E cum necessitate dicti I, tum non contingentia dicti E cum non contingentiâ dicti I, tum non necessitas dicti E cum possibilitate dicti I. Hoc ipso, quòd NA connectitur non mutuò cum RE, consequitur planè, RO connecti non mutuò cum NI (quia RO connexa cum NA connexâ non mutuò cũ RE connexâ cũ NI, nequit non connecti non mutuò de primo ad vltimũ cum ipsâ NI.) Et hoc ipso, quòd NA connectitur non mutuò cum nPE, RO item, & loco eius æquiualens n PO connecti non mutuò cum NI. Et hoc ipso, quòd NA connectitur non mutuò cum nCE. RO connecti non mutuò cum n CI. Et hoc ipso, quòd NA connectitur non mutuò cum n NE. RO connecti non mutuò cum PI. Quo habemus quatuor binarios subalternarum non mutuò de dictis subcontrariis: nimirum, RO. NI. & n PO. NI & RO. n CI. & RO. PI. Quibus accedunt alij tres propter

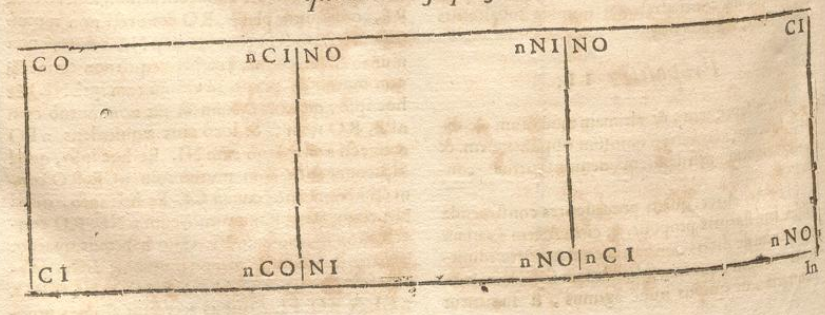
ter modorum æquiualentiam; scilicet: nPO. n CI. & n PO. PI, & RO. n RI. Alij autem tres, qui desiderantur ad integrè fundandam Artem istam, nempe: CO. CI, & NO. n NI, & NO. n CI. modalium sunt disparatarum inter se. Quod inde ostenditur: quia modales de *dictis* contrariis, cum quibus mutuò conuertuntur, etiam sunt disparatæ. Per doctrinam quippe citatam ex propositione 6, num. 144. & 145. Primus istorum trium binariorum connectitur mutuò cum hoc de *dictis* contrariis CA. CE, secundus cum hoc RA. n RE, & tertius cum hoc RA. n CE. Hos autem esse modalium disparatarum inter se constat ex dictis propositione 8. num. 152. & 154.

166 *Quibus positis pro primâ parte huius Artis sunt septem sequentia quadrata.*

In quorum quolibet hoc ipso, quòd prima propositio modalis cum secundâ est non mutuò connexa, vt constat ex demonstratis nuper num. 165. quarta contradictoria secundæ pariter est non mutuò connexa cum tertiâ contradictoriâ primæ. Primaque, & quarta contrariæ sunt contrarietate admittente medium; subindeque secunda, & tertia subcontrariæ sunt per demonstrationem factam in simili quæst. 2. propositione 9. in præsenti applicandam.

167 *Pro secundâ verò parte huius Artis tria sequentia quadrata supersunt.*

In

In quorum quolibet eo ipso, quòd prima, & secunda propositio modalis disparatæ sunt inter se quoad oppositionem, & connexionem, vti num. 165. statutum est. Eodem modo sunt inter se disparatæ tum quarta, & tertia, tum prima, & quarta, tum secunda, & tertia inter se comparatæ, vt constat ex demonstratione factâ in simili quæst. 2. posit. 9. num. 50. quæ in præsenti etiam est applicanda. Ex quibus apparet, quomodò hæc Ars perinde ac pleræque præcedentium, 10. quadratis, atque adeò 44. binariis modalium constet. qui est numerus, quem producit combinatio modalium ipsi consentanea iuxta dicta posit. 6.

Propositio 12.

168 Quid de æquialentiâ possibili omnium binariorum modalium in præcedentibus septem Artibus vnam integram componentibus contentarum censendum sit, statuere.

Statuo primò tanquam certum hos duos modos P. n R. inter se, atque etiam hos R. n P. inter se esse æquialentes. Ac proinde modales ex eis compositas æquialentes etiam esse inter se quotiescunque idem *dictum* habent. De quo nullum est dubium.

169 Statuo secundò etiam vt certum. Quotiescunque duæ modales contradictoriè oppositæ sunt per præpositam negationem alteri earum æquialentes reddi. Hæc enim regula generalis est pro omnibus propositionibus contradictorij, cuiuscunque illæ generis sint, vt ex doctrinâ sæpè in præcedentibus; sed præsertim quæst. 2. tradita satis est notum. Negatio quippe præposita contradictoriæ affirmatiuæ facit, vt illa neget id ipsum, quod negat negatiua, & præposita contradictoriæ negatiuæ facit, vt affirmet id ipsum, quod affirmat affirmatiua.

170 Statuo tertiò, vt mihi etiam certum, contra logicorum plerosque: Modales contrariè oppositas per negationem *modo* postpositam, & *dicto* appositam non fieri æquialentes, licèt interdum fiant mutuò connexæ, quod est diuersum, iuxta ea, quæ dicebamus suprà num. 127. Ratio est conspicua. Quia ex eo quod alteri modalium contrariatum adiiciatur negatio postposita *modo*, & apposita *dicto* non redduntur significantes idem ex parte rerum, prout ad æquialentiam requiritur. Tametsi diuersa, quæ significant, interdum mutuò connexa sint, exempli gratia, hæ contrariæ NA. RI positæ in tertio quadrato tabulæ primæ propositionis 10. per negationem appositam *dicto* secundæ fiunt hæ NA. RO. mutuò connexæ positæ in primo quadrato tabulæ primæ propositionis 6. quarum prima necessitatem ad vnum contradictionis extremum, secunda impossibilitatem ad alterum significant, quæ obiecta sunt re ipsâ diuersa. Dico autem interdùm per postpositam negationem reddi modales contrarias mutuò connexas. Quia interdum etiam redduntur connexæ non mutuò, vt cernitur in his quinti quadrati tabulæ vnicæ propos. 5. NA. RA. quæ per negatum *dictum* secundæ transeunt in has non mutuò connexas primi quadrati primæ tabulæ propositionis 8. NA. RE. Interdum verò redduntur etiam disparatæ, vt patet in his primi quadrati tabulæ vnicæ propositionis 5. CA. n PA. quæ per negatum *dictum* secundæ in has disparatas transeunt quinti quadrati tabulæ secundæ propos. 8. CA. n PE. Interdum item remanent contrariæ, vt videre est in his NA. CA. quarti quadrati tabulæ vnicæ propos. 5. quæ per negatum *dictum* secundæ fiunt hæ etiam contrariæ tertij quadrati tabulæ primæ propos. 8. NA. CE. Aliaque exempla adduci possent. Ex quibus patet, regulam generalem dari non posse, per quam omnes modales contrariæ interuentu negationis æquiualentes reddi possint. Idemque sublinde venit dicendum de subcontrariis.

Quomodò autem, neque modales subalternæ per præpositam simul, & postpositam negationem æquiualentes reddantur, vti redduntur subalternæ de *inesse*, quarum altera vniuersalis, & altera particularis est in quo etiam multi peccarunt logici) ex dictis colligere est: Nec opus est in eo ostendendo minutius immorari. 171

Statuo denique quartò: quia omne excogitabile *dictum* aut contingens, aut necessarium, aut impossibile debet esse, iuxta demonstrationem factam disp. 11. quæst. 5. modalem de quouis horum trium *modorum* negato quadamtenus æquialere, seu potiùs mutuò connecti cum disiuncto modalium de aliis duobus, dummodò omnes idem dictum habeant. Sic hæc, n CV. cum hoc disiuncto est mutuò connexa RV, vel NV. & hæc n NV cum hoc RV, vel CV, & hæc n RV, cum hoc CV, vel NV. Quo etiam pacto hęc PV, se habet cum eodem CV, vel NV. De qua doctrinâ nullum est dubium.

Ex quibus omnibus apparet: quousque per paucas regulas datas possint propositiones modales æquialentes reddi; & quomodò ad faciendas omnes æquialentes regula generalis præscribi non possit. 172

QVÆSTIO VI.

Quid sit, & quotuplex propositionum conuersio. Et qualiter vnaquæque propositio conuertenda veniat?

IN hâc q. primùm agam de conuersione propositionum categoricarum simplicium. Deinde de reliquis suo ordine, prout de earum oppositione, & connexione in præcedentibus quæstionibus actum est. Conuersio autem propositionis transmutatio quædam est subiecti eius in prædicatum, & prædicati in subiectum. Et consequenter transmutatio item vnius propositionis, quæ conuersa dicitur, in alteram, quæ dicitur conuertens. Estque duplex. Alia legitima, atque adeò vtilis ad scientias, quando à conuersa ad conuertentem legitimè arguitur. Alia illegitima, & inutilis, quando secùs. Solet autem inpræsentiarum, reiectâ illegitimâ tanquam inutili, solius legitimæ haberi ratio, tanquam cuiusdam legitimæ argumentationis, in quâ ex antecedente vero non potest non sequi consequens verum. 173

Quam quidem in tria membra diuidunt communiter Logici, in simplicem scilicet, per accidens, & per contrapositionem. Conuersionem simplicem dicunt, quando ita termini transmutantur, vt eadem quantitas in propositionibus seruetur, ita vt si conuersa erat vniuersalis, conuertens sit quoque vniuersalis; & si particularis, particularis. Quæ etiam conuersio in terminis dici solet iuxta Arist. lib. 1. Prior. c. 2. Conuersionem autem per accidens appellant, quando termini transmutantur, mutatâ in propositionibus quantitate ita, vt, si conuersa erat vniuersalis, conuertens sit particularis; sed non vice versâ. Quam conuersionem in partem 174

vocauit

vocauit Arist. loco citato. Conuersionem denique per contrapositionem, seu contrapositam appellant, quando termini transmutantur, seruatâ in propositionibus eâdem quantitate, ita tamen, vt termini, qui erant finiti in conuersâ, per præpositam negationem infinitentur in conuertente. Quæcunque autem conuersio sit semper, inquiunt, seruari debet in propositionibus eadem qualitas, siue natura, ita vt, si conuersa est affirmatiua, conuertens sit etiam affirmatiua; &, si negatiua, negatiua.

175 Hinc Logici pergunt, & statuunt, legitimâ conuersione conuerti; simpliciter quidem propositionem vniuersalem negatiuam, & particularem affirmatiuam: quia benè valet: *Nullus homo est lapis: Ergo Nullus lapis est homo. Aliquis homo est animal: Ergo: Aliquod animal est homo.* Per accidens autem vniuersalem negatiuam, & vniuersalem affirmatiuam. Valet enim: *Nullus homo est lapis: Ergo. Aliquis lapis non est homo: Omnis homo est animal: Ergo. Aliquod animal est homo.* Per contrapositionem denique vniuersalem affirmatiuam, & particularem negatiuam, vt: *Omnis homo est animal: Ergo omne non animal est non homo. Aliquis homo non est lapis: Ergo aliquod non lapis non est non homo*: Id, quod significatis propositionibus istis per litteras A. E. I. O. iuxta dicta quæst. 2. denotant per illos versus vulgares.

Simpliciter FECI. conuertitur. EVA per acci.
ASTO per contra. Et sic fit conuersio tota.

176 Cæterùm, circa has Logicorum regulas, provt communiter circumferuntur, aliquos ego noto defectus. Primus est, quòd neque eas demonstrant, Provt oporteret, neque principia metaphysica, in quibus fundantur, assignant. Secundus, quòd tantùm agunt de conuersione dictarum quatuor propositionum categoricarum simplicium, relictis pluribus possibilibus, & sæpè in scientiis occurrentibus quæ à nobis suprà sunt recensitæ quæst. 1. & 2. Tertius: quòd non docent vniuersales affirmatiuam, & negatiuam conuerti per contrapositionem in partem, siue in particularem, vt verè conuertuntur. Quartus: quòd non notant, quando conuersio mutua sit; quando verò secùs &c.

177 Quos omnes defectus vt suppleam, suppono primò. Principia, quibus innititur bonitas illationis à propositione conuersa ad conuertentem in omnibus conuersionibus (præterquam contrapositionis, de quâ postmodùm) esse. In affirmatiuis quidem: quod identitas extremorum necessariò debet esse mutua; in negatiuis autem, quòd distinctio extremorum pariter necessariò mutua esse debet, provt suprà disp. 13. quæst. 3. notatum est. Quoniam enim necessarium est, quòd si A identificatur cum B, B etiam identificetur cum A, &, si C distinguitur à D, D quoque distinguatur à C, vt tanquam per se notissimum ibidem statuimus. Idcircò, si verum est dicere: *A est B*, nequit non esse etiam verum dicere: *B est A*; & si est verum *C non est D*, necessariò etiam est verum *D non est C*. Verbum quippe *est* in huiusmodi propositionibus actum essendi substantiuum, qui est identitas, significat, atque ita, dum affirmatur, identitas extremorum adstruitur; dum verò negatur, negatio identitatis distinctioni annexa, & consequenter ipsa distinctio, iuxta dicta disputatione decimatertia citat.

178 Hinc venit supponendum secundò. In solis propositionibus de verbo substantiuo *esse*, quod affirmatum identitatem; negatum autem distinctionem extremorum adstruit, locum habere conuersionem, non verò in propositionibus cæteris de verbis adiectiuis, nisi reducantur, vt omnes possunt, ad æquiualentes de verbo ipso substantiuo, vt hæc: *Aliquis homo legit*, ad hanc: *Aliquis homo est legens*, & in cæteris pariter. Verumtamen, quia, quoties in propositionibus de verbo *esse* substantiuo extremis directè positis ex parte prædicati, & subiecti, quorum dumtaxat identitas aut affirmatur, aut negatur medio ipso verbo, aliqua syncategoremata adiiciuntur ex connotato, & in obliquo, præter talium extremorum identitatem, horum quoque syncategoremata tacitè saltem cadunt sub affirmationem, aut negationem iuxta doctrinam generalem traditam suprà disp. 2. quæst. 4. consect. 5. Ex varietateque proinde adiectionum huiusmodi syncategorematum varios sensus propositiones solent induere. Vt conuersio propositionis, vbi hæc interueniunt syncategoremata, fiat legitimè, solerter attendendus est sensus, quem tam conuersa, quàm conuertens ab illis participant.

Pro quo tertiò hæc regula generalis fundata in 179
ipsis conuersionis principiis supponenda est. Vt legitima sit conuersio eamdem, eorumdem extremorum identitatem ab ipsis extremis indistinctam, quam propositio conuersa affirmat, aut negat, debet (inuerso tamen ordine) conuertens affirmare, aut negare. Idque etiam intra eumdem, siue provt in eodem statu iuxta doctrinam generalem de statibus rerum traditam suprà disp. 10. si quid autem aliud præterea à ratione syncategorematum adiectorum, tacitè, vel expressè affirmat, aut negat conuersa, idem ipsum eodem modo, & provt in eodem statu debet conuertens affirmare, aut negare, Alioquin, si conuersio aliter fiat, procul dubio vitiabitur. Nisi fortasse integra veritas, quam nuntiat conuersa cum altera enuntiata per conuertentem connexa sit, vt est notissimum.

Quartò suppono duo certissima principia, quæ 180
ex dictis quæst. 2. sunt manifesta. Primum. A termino distributo ad non distributum in eo contentum legitimè arguitur. A termino tamen non distributo ad distributum, nequaquam. Bene enim valet: *Omnis homo loquitur: Ergo hic homo, aut aliquis homo, aut homo loquitur*; non tamen vice versâ, vt constat. Secundum. A termino singulari ad communem non distributum legitimè arguitur; non tamen è conuerso. Valet enim: *Socrates, aut hic homo loquitur: Ergo homo, aut aliquis homo loquitur*; sed non vicissim, vt etiam constat.

Suppono quintò ex dictis de naturâ negationis 181
suprà quæst. 2. suppos. 6. propositionem negatiuam de prædicato finito, & affirmatiuam de eodem infinito æquiualentes esse, seu potiùs mutuò connexas inter se, vt hæ: *Petrus non est lapis: Petrus est non lapis.* Idemq; est de propositione affirmatiuâ de prædicato finito, & negatiuâ de infinito, quales sunt istæ: *Petrus est animal, Petrus non est non animal.* Dico autem, huiusmodi propositiones mutuò connexas potiùs esse, quàm æquiualentes: quia non tam vnum, & idem, quàm duo obiecta mutuò inter se connexa enuntiant. Obiecta enim priorum sunt negatio identitatis Petri cum omni lapide, & identitas Petri cum aliquo non lapide. Posteriorum autem obiecta sunt identitas Petri cum aliquo animali, & negatio identitatis Petri cum omni non animali. Suppositio enim, quòd vnumquodque cum aliquo est idem (quandoquidem saltem secum ipso idem est) distinctio Petri ab omni lapide,

lapide, & identitas Petri cum aliquo non lapide mutuò inter se connexæ sunt. Similiterque identitas Petri cum aliquo animali, & distinctio Petri ab omni non animali. In idem autem recidunt, quod ad rem attinet, distinctio ab alio, & non identitas cum illo ob connexionem non mutuam, aut æquivalentiam, quam hæc duo habent, iuxta dicta *disp.* 13.

182 Hinc sequitur sextò supponendum. Principium Metaphysicum, quo nititur conuersio contrapositionis negatiua, vnum supponere certissimum, & in alio ex tali suppositione æquè certo consistere. Supponit vnumquodque ens cum aliquo identificari, consistitque in connexione mutuâ, quæ in tali suppositione datur inter distinctionem vniuscuiusque entis ab aliis, & identitatem cum aliquo, quod non sit de numero illorum. Suppositio enim, quod A est idem cum aliquo, si A distinguitur à B, & C, necesse est, quòd talis identitas sit cum aliquo, quod neque sit B, neque C. & è conuerso. Si talis identitas est cum aliquo, quod neque sit B, neque C, necesse est, quòd A distinguatur à B, & C, vt est notissimum. Itaque huiusmodi est principium, quo nititur conuersio contrapositionis negatiua. Principium verò, quo nititur affirmatiua, in connexione mutuâ stat, quæ datur inter identitatem duorum extremorum, & hoc, quod est, omne distinctum ab vno distingui ab altero. Eo enim ipso, quod A identificatur cum B, necesse est, quòd distinguatur à B quidquid distinguitur ab A, & è contrà. Et eo ipso, quòd omne distinctum ab A est distinctum à B, & è contrà, necesse est, quòd A identificetur cum B. Quæ ex se, & ex dictis disput. 13. sunt manifesta.

183 Suppono septimò. Omnem terminum infinitum, siue ille ex termino communi, siue ex singulari, & negatione infinitante coalescat, communem esse, vt: *Non homo: Non Socrates.* poterit tamen singularizari per particulam demonstratiuam, sicut & alij termini communes, vt si dicas: *Hoc non homo: Hoc non Socrates.* Quo casu, infinitus singularizatus dicetur, cùm tamen singularis finitus in infinitum transiens singularis infinitatus veniat dicendus. Atque ita terminus infinitus, sumptâ appellatione à finito, ex quo, & ex negatione coalescit, aut communis infinitatus, aut singularis infinitatus: sumptâ verò à se ipso, aut infinitus communis, aut infinitus singularizatus appellandus venit. Porrò negatio infinitans terminum aut communem, aut singularem, ante ipsum immediatè est ponenda, non ante signum vniuersale, aut particulare afficiens illum: quia posita ante talia signa non infinitat, vt constat. Benè tamen posita ante particulam demonstratiuam, à quâ habet terminus aliàs communis esse singularem: quia perinde est dicere *Non Socrates, ac Non hic homo*, signato Socrate, vt constat.

184 Suppono octauò. Terminos infinitos, siue infinitatos, ordine inuerso, atque finitos subalternari, quando distributi non sunt. Inter finitos enim singularis subalternatum sibi non mutuò habet communem, iuxta suppositionem quartam. Inter infinitos verò, qui infinitat communem subalternatum sibi non mutuò habet eum, qui infinitat, singularem. Valet enim: est *Non homo*: ergo est *Non Socrates*; non tamen vice versâ est *Non Socrates*: ergo est *Non homo*, vt satis ex se est notum. Terminus verò distributus semper subalternatum sibi non mutuò habet non distributum in se contentum, siue sint illi infiniti, siue finiti, vt notum ex sæpè dictis est.

Suppono nonò. Quotiescumque vnus, aut plures termini, qui sunt finiti in conuersa, infinitantur in conuertente, vel vice versâ, tunc talem conuersionem contrapositam, seu per contrapositionem, seu contrapositè factam dici. Quotiescunque verò talis non interuenit terminorum mutatio; sed, qui finiti sunt in vnâ propositione, in alterâ quoque finiti manent; &, qui infiniti, infiniti; tunc talis conuersio distinctionis gratiâ apposita, seu per appositionem, seu appositè facta dici potest, deinceps que dicetur. Et quoniam hæc in simplicem, & per accidens non est à Logicis sufficienter diuisa, his vocabulis omissis, in quam propositionem si vnaquæque tum appositè, tum contrapositè conuertibilis, sigillatim propriis earum nominibus exponemus. 185

Pro quo tandem est supponendum: appositâ quidem conuersione propositionem affirmatiuam semper conuerti in affirmatiuam, & negatiuam in negatiuam. Quod constat ex principiis pro eâ statutis suppositione primâ. Contraposita verò conuertione interdum propositionem affirmatiuam in negatiuam, & negatiuam in affirmatiuam conuerti, iuxta dicta suppositt. 5. & 6. 186

His ita positis quomodò vnaquæque 18. propositionum categoricarum simplicium, quas quæst. 1. atque etiam 2. recensuimus sit conuertibilis, aut secùs, per propositiones sequentes demonstratiuè est ostendendum. Agemus autem primùm de conuersione earum appositâ; deinde verò de contrapositâ. 187

Propositio 1.

tV. mutuò conuertitur in tV. hoc est, singularis affirmatiua de prædicato singulari in similem singularem. 188

Valet enim: *Hic homo est hoc animal: Ergo hoc animal est hic homo*; & vice versâ, vt ex se, & ex ipso principio, quo nititur huiusmodi conuersio, statuto suppositione primâ manifestissimum est. Nequit enim secundum illud hic homo esse idem cum hoc animali, quod conuersa enuntiat, quin hoc animal sit idem cum hoc homine, quod enuntiat conuertens, aut vice versâ.

Quoniam autem tV. subalternatas non mutuò, habet V, tI, & I, vt ex principio statuto suppositione quartâ, & ex dictis suprà quæst. 2. compertum est, consequitur; tV etiam in V. tI. & I. conuerti; non tamen mutuò. Vnde etiam sequitur, nullum harum V, tI, I, esse conuertibilem in tV. conuersione appositâ, de quâ agimus. Aliàs cum tV essent mutuò connexæ contra suppositionem. 189

Propositio 2.

V mutuò conuertitur in tI. id est, singularis affirmatiua de prædicato communi non distributo in particularem de prædicato singulari. 190

Quia, vt constat per idem conuersionis principium ex suppositione primâ citatum, eo ipso, quòd hic homo est animal, siue idem cum animali, non potest non aliquod animal esse hunc hominem, siue idem cum hoc homine, atque etiam vice versâ.

Hinc autem fit, tam V, quàm tI, etiam conuerti in I, quæ vtrique est subalternata, iuxta dicta; 191

cta; non tamen mutuò. Ex quo etiam fit, I, neque in V neque in tI, conuerti, iuxta dicta in simili nuper.

Propositio 3.

192 I mutuò conuertitur in I. hoc est, particularis affirmatiua de prædicato communi non distributo in similem particularem.

Quia, vt etiam constat ex principio citato, impossibile est, aliquem hominem esse animal, siue idem cum animali, quin aliquod animal sit homo, siue idem cum homine: atque etiam è conuerso.

Propositio 4.

193 E mutuò conuertitur in E, hoc est, vniuersalis negatiua de prædicato communi nullo signo immediatè affecto in similem vniuersalem.

Demonstratur primò ostensiuè: quia I, & I mutuò conuertuntur, iuxta posit. 3. mutuóque proinde I conuersa, & I conuertens connexæ sunt: ergo propter inuersam connexionem, quam habent extremorum connexorum contradictoria, statutam quæst. 2. suppositione tertiâ, non possunt non E conuertens, & E conuersa, quæ contradictoriæ sunt ipsarum I, & I. mutuam pariter connexionem habere, & consequenter mutuò conuerti conuersione legitima, de quâ agimus. Secundò demonstratur per impossibile. Quia posito, quod hæc conuersa sit vera: *Nullus homo est lapis*, si hæc conuertens: *Nullus lapis est homo* esset falsa, conuertentis contradictoria: *Aliquis lapis est homo* esset vera, & consequenter, iuxta posit. 3. eius conuertens, *Aliquis homo est lapis*. Ast hæc contradictoria est primæ conuersæ, quæ ponebatur vera. Ergo, si conuersio eius legitima non est, provt data propositio fert, duo dantur contradictoriæ simul veræ, quod est impossibile. Est ergo legitima. Pariterque venit demonstranda mutua conuersio secundæ in primam.

194 Et quoniam E subalternatas non mutuò habet has omnes tE, dE, dVn, dO, Vn, O, tVn, tO, vt constat tum ex principiis suppositione quartâ statutis, tum ex dictis quæst. 2. posit. 8. consequitur, E non solùm in E mutuò; sed etiam in dictas omnes non mutuò conuerti. Vnde etiam constat, eas in E, conuersione, de qua agimus, non conuerti, vt dictum in simili posit. 1.

195 Ex primâ autem demonstratione huius propositionis colligitur, statuiturque vniuersaliter pro omnibus sequentibus. Quoties vna propositio in aliam conuertitur, non posse non contradictoriam secundæ in contradictoriam primæ conuerti similiter.

Propositio 5.

196 A in I conuertitur, non tamen mutuò: hoc est, vniuersalis affirmatiua de prædicato communi nullo signo immediatè affecto in particularem de simili prædicato.

Prior propositionis pars demonstratur. Primò: quia contradictoria ipsius I, nempe E conuertitur in contradictoriam ipsius A, nempe O, iuxta posit. 4. Ergo A conuertitur in I. per principium ibi statutum. Secundò: quia posito, quod hæc conuersa sit vera: *Omnis homo est animal*, si hæc conuertens esset falsa: *Aliquod animal est homo*, conuertentis contradictoria, *Nullum animal est homo*, esset vera, quæ conuersa in similem iuxta posit. 4. redderet veram hanc: *Nullus homo est animal*, quæ contraria est primæ conuersæ, quæ ponebatur vera; atque ita dantur duæ contrariæ simul veræ, & consequenter etiam duæ contradictoriæ, iuxta doctrinam statutam quæst. 2. Quod vtrumque est absurdum. Quòd autem I non conuertatur in A, quæ est altera pars propositionis, inde constat: quia argueretur à termino non distributo ad distributum, contra principium statutum suppositione quartâ. Quâ eadem de causâ A in A conuerti non potest, vt est notum.

Propositio 6.

tVn mutuò conuertitur in tVn, hoc est, sin- 197
gularis negatiua de prædicato singulari in similem singularem.

Constat imprimis hæc propositio ex principio suppositione primâ statuto iuxta quod euidens est, eo ipso, quod hic homo ab hoc lapide distinguatur, quod enuntiat hæc conuersa: *Hic homo non est hic lapis*, non posse non hunc lapidem distingui pariter ab hoc homine, quod enuntiat hæc eius conuertens: *Hic lapis non est hic homo*; atque etiam vice versâ. Deindè, demonstrari potest. Primò: quia tV, & tV. mutuò conuertuntur per posit. 1. Ergo etiam tVn, & tVn contradictoriæ earum iuxta dicta *posit.* 4. secundò: quia, si conuertens esset falsa, hæc eius contradictoria esset vera: *Hic lapis est hic homo*, quæ conuersa, iuxta *prop.* 1. redderet hanc veram: *Hic homo est hic lapis* contradictoriam primæ conuersæ, quæ ponebatur vera, darenturque duæ contradictoriæ simul veræ. Paritérque demonstratur, secundam in primam conuertibilem esse.

Et quoniam tVn subalternatas non mutuò habet 198
has tres dVn, dO, tO, vt constat ex principiis statutis *suppositione quartâ*, & ex doctrinâ stabilitâ *suprà q. 2. posit.* 8. consequitur, tVn ita conuerti mutuò in tVn, vt etiam conuertatur non mutuò in dVn, dO, & tO. Vnde etiam constat, nullam harum dVn, dO, tO, conuertibilem esse in tVn, appositâ conuersione, de quâ tractamus. Aliequin cum tVn essent connexæ mutuò contra suppositionem.

Propositio 7.

Vn mutuò conuertitur in tE, hoc est, singularis 199
negatiua de prædicato communi nullo signo immediatè affecto in vniuersalem negatiuam de prædicato singulari.

Tum quia eo ipso, quòd hic homo distinguitur ab omni lapide, provt enuntiatur per hanc conuersam: *Hic homo non est lapis* necesse est, quòd omnis lapis distinguatur pariter ab hoc homine, provt enuntiat hæc conuertens *Nullus lapis est hic homo*; atque etiam vice versâ, iuxta principium statutum *suppositione primâ*. Tum quia tI, & V mutuò conuertuntur per *posit.* 2. ergo etiam Vn, & tE, contradictoriæ earum per dicta *posit.* 4. Tum quia, positâ veritate conuersæ, si conuertens esset falsa, hæc conuertentis contradictoria: *Aliquis lapis est hic homo*, esset vera, & consequenter, hæc eius cõuertens, iuxta *posit.* 2. *Hic homo est lapis* contradictoria primæ conuersæ; darenturque subinde duæ contradictoriæ simul veræ. Paritérque demonstrandum venit, secundam in primam conuerti, tE scilicet in Vn.

Et

200 Et quoniam tE, non mutuo subalternatas habet has omnes dE, dVn, dO, tVn, tO, vt ex principiis statutis *suppositione quartâ*, ex dictisque *q. 2. propos.* 8. compertum est; consequitur, Vn ita conuerti mutuo in tE, vt etiam conuertatur non mutuo in quamlibet dictarum quinque dE, dVn, dO, tVn, tO. Similiter, quia Vn subalternatas non mutuo habet has O, tO, dO, tVn, dVn, vt constat ex *locis citatis*; consequitur itidem, tE ita conuerti mutuo in Vn, vt etiam conuertatur non mutuo in quamlibet dictarum O, tO, dO, tVn, dVn. Vnde etiam sequitur planè, nullam harum dE, dVn, dO, tVn, tO, O, conuertibilem esse in Vn, aut in tE, conuersione appositâ, de quâ agimus, quia alioquin cum illis essent mutuo connexæ contra factam suppositionem ex *locis citatis*.

Propositio 8.

201 tA mutuo conuertitur in dV. hoc est, vniuersalis affirmatiua de prædicato singulari in singularem affirmatiuam de prædicato communi signo *omnis* immediatè affecto.

Constat hæc propositio. Primò: quia si omnis homo identificatur cum hoc animali, provt enuntiat conuersa hæc: *Omnis homo est hoc animal*, nequit non pariter identificari hoc animal cum omni homine, provt enuntiat eius conuertens: *Hoc animal est omnis homo*; & vice versâ, iuxta principium statutum suppositione primâ, vt est notum. Secundò constat: quia resolutis per suos descensus dictis ambabus propositionibus in singulares de vtroque termino singulari, ex quibus constant, omnes huiusmodi singulares mutuo erunt inter se conuertibiles, iuxta *propos.* 1. Ergo, & illæ eiusmodi singularium aggregatis æquiualentes mutuo inter se conuertibiles sunt. Tertiò demonstratur: quia posito, quòd conuersa esset vera, si conuertens esset falsa, contradictoria conuertentis: *Hoc animal non est omnis homo*, esset vera, atque adeò & hæc eius conuertens, iuxta *propos.* 9. *Aliquis homo non est hoc animal*, contradictoria primæ conuersæ, quæ ponebatur vera, darenturque duæ contradictoriæ simul veræ. Pariterque demonstrandum venit, secundam in primam conuerti.

202 Et quoniam dV subalternatas non mutuo habet dI, tI, I, tV, V, vt ex principiis statutis *suppositione quartâ* colligitur, constatque ex dictis *q. 2. propos.* 8. consequitur, tA ita esse in dV mutuo conuertibilem, vt insuper sit conuertibilis non mutuo in quamlibet dictarum dI, tI, I, tV, V. Similiter: quia tA subalternatas non mutuo habet A, V, I, tV, tI, vt constat ex locis citatis, rursus consequitur, dV ita mutuo conuerti in tA, vt etiam conuertatur non mutuo in vnamquamque dictarum A. V, I, tV, tI. Vnde tandem sequitur, nullam harum dI, tI, I, tV, V, A, in tA, aut in dV, posse conuerti. Nam aliàs cum illis essent mutuo connexæ, contra suppositionem factam ex locis citatis.

Propositio 9.

203 dVn mutuo conuertitur in tO, hoc est, singularis negatiua de prædicato communi affecto immediatè signo *omnis* in particularem negatiuam de prædicato singulari.

Probatur planè primò. Quia eo ipso, quòd hic homo non identificatur cum omni animali, provt enuntiat hæc conuersa: *Hic homo non est omne animal*, necesse est, vt distinguatur ab aliquo, & consequenter iuxta principium statutum *suppositione* 1. vt aliquod animal vicissim distinguatur ab hoc homine, provt hæc illius conuertens enuntiat: *Aliquod animal non est hic homo*, & vice versâ. Secundò: quia, si stante veritate conuersæ, esset falsa conuertens, huius contradictoria: *Omne animal est hic homo*, esset vera, & consequenter, iuxta *propos.* 8. hæc eius conuertens: *Hic homo est omne animal*, contradictoria primæ conuersæ, quæ ponebatur vera, darenturque duæ contradictoriæ simul veræ. Pariterque venit ostendendum, secundam dictarum propositionum conuerti in primam. Video in demonstrationibus per impossibile huius, & præcedentis propositionis circulum agi: quia vna demonstratur per alteram, & è conuerso. Eatenus tamen ille vitiosus non est, quatenus ambæ suppononuntur aliunde probatæ. Adde, tA, & dV, de quibus *propos.* 8. dVnque, & tO, de quibus in hâc contradictoriè opponi; atque ita ex conuersione mutuâ illarum harum mutuam conuersionem inferri, & è contrà, iuxta dicta *propos.* 4.

Et quoniam ambæ propositiones dictæ dVn tO 204
subalternatam non mutuo habent hanc dO, vt constat ex *locis sæpè citatis*, consequens est, vt ambæ etiam non mutuo conuertantur in illam; illa verò in neutram earum conuertibilis est, iuxta dicta sæpè etiam *in præcedentibus*.

Propositio 10.

dA mutuo conuertitur in dA, hoc est, vniuersalis 205
affirmatiua de prædicato communi affecto immediatè signo *omnis* in similem vniuersalem.

Hæc propositio in primis constat per principium sæpè citatum ex *suppositione primâ*. Quia eo ipso, quòd omnes, & singuli homines cum omnibus, & singulis animalibus essent idem, provt hæc conuersa enuntiat: *Omnis homo est omne animal*, non possent non pariter omnia, & singula animalia cum omnibus, & singulis hominibus esse idem, provt eius enuntiat conuertens: *Omne animal est omnis homo*; atque etiam vice versâ. Deinde: quia omnes singulares de prædicato vniuersali, ex quibus constat prima, in omnes vniuersales de prædicato singulari, ex quibus constat secunda, & è conuerso, mutuò conuertuntur, iuxta *propos.* 8. idémque est de omnibus singularibus de prædicato singulari seorsim sumptis, ex quibus ambæ constant, iuxta *propos.* 1. Ergo prima, & secunda dictarum aggregatis æquiualentes mutuo etiam conuertuntur. Præterea demonstratur. Quia casu, quòd prima conuersa esset vera, si secunda conuertens esset falsa, ipsius conuertentis contradictoria esset vera, nempe: *Aliquod animal non est omnis homo*, & consequenter huius conuertens, iuxta *propos.* 11. *Aliquis homo non est omne animal*, quæ contradictoria est primæ conuersæ, darenturque proinde duæ contradictoriæ veræ.

Hinc sequitur, dA in omnes, quas habet non mu- 206
tuo subalternatas, non mutuo insuper conuerti, ipsasque subinde subalternatas neutiquam conuerti in dA; sunt autem huiusmodi subalternatæ tA, A, V, I, dV, dI, tI, tV. Vt ex principiis statutis *suppositione quartâ* infertur, & constat ex dictis *q. 2. propos.* 8.

Propositio 11.

dO mutuo conuertitur in dO, id est, particularis 207
negatiua de prædicato communi affecto immediatè signo *omnis* in similem particularem.

Constat id. Primò. Quia, iuxta principium statutum suppositione primâ, eo ipso, quòd aliquis homo distinguitur ab aliquo animali, in quod recidit; quod enuntiat conuersa hæc: *Aliquis homo non est omne animal*, necesse est, quòd aliquod animal distinguatur ab aliquo homine, in quod etiam recidit, quod enuntiat hæc eius conuertens: *Aliquod animal non est omnis homo*, & vice versâ, vt est notissimum. Secundò demonstratur: quia, suppositâ veritate conuersæ, si conuertens esset falsa, hæc conuertentis contradictoria: *Omne animal est omnis homo* esset vera, & consequenter hæc eius conuertens, iuxta propos. 10. *Omnis homo est omne animal* contradictoria primæ conuersæ. Quo darentur duæ contradictoriæ simul veræ. Circulus autem demonstrationum per impossibile huius, & præcedentis propositionis earenùs non est vitiosus, etsi demonstrent vnam per alteram, & vicissim, quatenus ambæ aliundè supponuntur probatæ. Adde, dA, & dA, de quibus *posit.* 10. dO que, & dO, de quibus in præsente contradictoriè opponi; atque adeò ex conuersione mutuâ illarum harum mutuam conuersionem inferri, & vicissim, iuxta dicta *posit.* 4.

Propositio 12.

208 O non est conuertibilis in O, hoc est, particularis negatiua de prædicato communi nullo signo immediatè affecto in similem particularem (conuersione scilicet appositâ, de quâ agimus) sed est conuertibilis in dE; non tamen mutuò.

Prima propositionis pars inde constat: quia, si ab O conuersâ ad O conuertentem arguatur, procedetur à termino non distributo ad distributum contra principium statutum *suppositione quartâ*. Subiectum quippe non distributum in conuersâ, in conuertente sit prædicatum, subindéque distribuitur virtute negationis præuiæ iuxta doctrinam sæpè statutam *in præcedentibus*, præsertim *q.* 2.

209 Secunda autem pars propositionis inde constat. Primò. Quia, si: *Aliquis homo non est lapis*. Ergo. *Nullus lapis est omnis homo*, siquidem nullus lapis potest esse ille homo, qui non est lapis. Secundò id ipsum demonstratur. Quia, positâ veritate conuersæ, si esset falsa conuerens, hæc eius contradictoria esset vera: *Aliquis lapis est omnis homo*, quæ conuersa, iuxta *posit.* 13. daret hanc: *Omnis homo est lapis*, contradictoriam primæ conuersæ, quæ ponebatur vera.

210 Hinc sequitur, O etiam conuerti non mutuo in dO, & in dVn, quæ ipsius dE subalternatæ sunt non mutuo, iuxta principia suppositionis quartæ, & doctrinam *suprà* statutam *q.* 2. *posit.* 8.

211 Quòd autem dE non conuertatur in O, quæ est tertia pars propositionis, inde primò apparet: quia ex eo quòd nullum animal sit omnis homo, nequaquam sequitur, aliquem hominem non esse animal. Secundò: quia, si dE conuerteretur in O, contradictoria ipsius O, nempe A conuerteretur in contradictoriam ipsius dE, nempe dI, contra *posit.* 13.

Propositio 13.

212 dI in A conuertitur non mutuò, id est, particularis affirmatiua de prædicato communi affecto immediatè signo *omnis* in vniuersalem affirmatiuam de prædicato communi nullo signo immediatè affecto.

Est clarum. Quia ex eo quòd aliquod animal sit omnis homo, necessariò sequitur, omnem hominem esse animal. Ex eo verò, quòd omnis homo sit animal, non sequitur, aliquod animal esse omnem hominem, vt constat. Et demonstrari potest prior pars. Quia, positâ veritate huius conuersæ: *Aliquod animal est omnis homo*, si hæc eius conuertens: *Omnis homo est animal* esset falsa, conuertentis contradictoria: *Aliquis homo non est animal* esset vera, quæ conuersa, iuxta *posit.* 12, daret hanc: *Nullum animal est omnis homo*, contradictoriam primæ conuersæ, quæ ponebatur vera. Vbi vides, circulariter demonstrari per impossibile hanc propositionem per præcedentem, & illam per hanc. Eatenùs tamen non vitiosè, quatenus ambæ aliunde insuper innotescunt. Adde, O, & dE, de quibus in illâ, dIque, & A, de quibus in hâc, contradictoriè opponi. Atque idcircò non posse non dI conuerti non mutuo in A eo ipso, quòd O conuertitur non mutuo in dE, & è conuerso, iuxta dicta *posit.* 4. Ex eo autem, quòd dE in O non conuertitur, pariter sequitur, A non conuerti in dI, atque etiam vicissim.

Ex dictis hactenus apparet, quænam categoricæ 213
simplices ex 18 possibilibus *q.* 1 necessitis in qualnâ, & quomodò conuertantur cõuersione, quam appositâ nuncupamus. In quasnam autem vnaquæque earum non conuertatur isto genere conuersionis, omni earum combinatione, atque comparatione factâ, facilè esset itidem sigillatim demonstrare. Cæterùm, quia id plus prolixitatis, quàm vtilitatis haberet, & quia sub regulâ generali aut omnes, aut fermè omnes casus possibiles comprehendendi veniunt, ab eiusmodi minutiore, ac prolixiore demõstratione abstinemus generaliter statuentes, vnâquamque dictarum propositionum tunc non conuerti in aliam, quando, vel terminus aliquis non distributus in conuersâ, est distributus in conuertente; vel terminus aliquis communis, & non distributus in conuersâ, est singularis in conuertente, iuxta principia stabilita *suppositione quartâ*.

Restat modò, vt sophismata aliqua, quæ con- 214
tra nonnullas ex regulis conuersionis in præcedentibus statutis effici solent, diluamus. Quod breuiter fiet sub *propositione sequente*.

Propositio 14.

Sophismata quædam contra aliquas ex præce- 215
dentibus propositionibus fieri solita succinctè diluere.

Ponantur ob oculos principia statuta *suppositione primâ, secundâ, & tertiâ*. Ex illis enim constat primò. Hanc conuersionem: *Omnis grammaticus est homo*. Ergo. *Aliquis homo est grammaticus*, bonam non esse, si conuersa sumatur in sensu quiditatiuo: quia sic sumpta, erit de prædicato essentiali, atque adeò vera, nullo grammatico existente. Quo casû conuertens, vtpotè de prædicato accidentali, erit falsa. Homo quippe de quiditate grammaticis est; grammaticus verò non est de quiditate hominis. Erit tamen bona conuersio, si conuersa in sensû existentiali adiectiuo, & accidentali sumatur, vt sumitur conuertens. Quod fiet, si reddat hunc sensum: *Omnis sciens grammaticam existentialiter est homo*. Pariterque philosophandum est de his conuersionibus: *Nullum corpus est album*: Ergo. *Nullum album est corpus*, *Omnis ridens est homo*. Ergo *Aliquis homo est ridens*.

Nullus

Nullus homo est homo albus. Ergo. *Nullus homo albus est homo.* Et de similibus.

216 Hæc verò conuersio. *Hæc essentia diuina non est generans.* Ergo. *Nullum generans est essentia diuina*, aliunde non est bona, quantumvis terminus *generans* adiectiuè sumatur: quia scilicet ob distinctionem virtualem repertam inter essentiam, & Personam diuinam, etsi sit verum, id, quod generat, esse essentiam diuinam, nunquam est verum, essentiam diuinam generare, aut esse generantem adiectiuè. Principia quippe fundata in proprietatibus identitatis, & distinctionis, qualia sunt ea, in quibus conuersiones istæ nituntur iuxta suppositionem primam, quò vniuersalia sint, vt sunt in omni ente creato, supra identitatem, ac distinctionem extremorum realem insuper virtualem exposcunt, quæ interdum deest in diuinis; in creatis verò, minimè. De quo videnda plura dicta *disp.* 13.

217 Secundò ex dictis principiis constat, hanc conuersionem non esse bonam: *Omnis senex fuit puer:* Ergo *Aliquis puer fuit senex.* Debet enim iuxta illa sic fieri. Ergo *Aliquis, qui fuit puer, est senex*, vel sic. Ergo *Aliquis fuit puer, qui est senex.*

218 Tertiò constat, hanc conuersionem non esse bonam: *Aliquis homo est mortuus.* Ergo *Aliquid mortuum est homo.* Debet enim ita fieri iuxta dicta principia. Ergo *Aliquid quod est mortuum, fuit homo*; vel ita. Ergo *Aliquid est mortuum, quod fuit homo.* Similiterque de similibus est iudicandum.

219 Quartò constat, hanc conuersionem non esse bonam: *Nullum cœlum est in stella.* Ergo *Nulla stella est in cœlo.* Debet enim secundum principia dicta sic fieri. Ergo *Nullum existens in stellâ est cœlum.* Paritérque dicendum de aliis huiusmodi.

220 Ex quibus facilè quisque colliget, quo pacto omnia sophismata, quæ contra regulas conuersionum hactenus datas effici possunt per dicta principia *suppositione* 1. 2. & 3. stabilita, diluenda veniant.

221 Sequitur nunc, vt de conuersione contrapositâ earumdem categoricarum simplicium agamus per propositiones sequentes.

Propositio 15.

222 A de vtroque termino (subiecto scilicet, & prædicato) finito in A de eodem vtroque termino infinitato mutuò connectitur.

Demonstratur. Quia, posito, quòd hæc conuersa: *Omnis homo est animal*, vera est, si eius conuertens: *Omne animal est non homo* esset falsa, vera esset conuertentis contradictoria, nempe: *Aliquod non animal non est non homo*, & consequenter hæc ei æquiualens, siue mutuo connexa iuxta suppositionem quintam: *Aliquod non animal est homo*, atque adeo etiam huius conuertens, iuxta *propositionem tertiam*, nempe: *Aliquis homo est non animal*, ac tandem huic æquiualens, siue mutuò connexa iuxta eamdem suppositionem quintam: *Aliquis homo non est animal.* Quæ contradictoria est primæ conuersæ, quæ ponebatur vera. Darenturque de primo ad vltimum duæ contradictoriæ simul veræ. Quod est absurdum. Prima ergo duarum prædictarum propositionum legitimè in secundam conuertitur. Eodemque pacto retrogrediendo demonstrabitur, conuerti secundam in primam.

Ex hâc propositione sequitur primò, A de 223
vtroque termino finito non mutuò conuerti in V, & I de vtroque termino infinito, vtpote, quæ subalternatæ non mutuò sunt eius, in quam mutuo conuertitur, vt constat, tum ex principiis statutis *suppositione quarta*, tum ex dictis *quæst.* 2. *propos.* 8. Similitérque A de vtroque termino infinito non mutuò conuerti in V, & I de vtroque termino finito, ob eandem rationem. Vnde etiam patet, neutram V, neutramque I conuertentem in suam conuersam A vicissim conuerti.

Secundò sequitur, A de vtroque termino fini- 224
to mutuo conuerti in E de subiecto infinito, & prædicato finito, vtpotè, quæ mutuò est connexa, iuxta *suppos.* 5. cum eâ, in quam mutuò conuertitur.

Vnde sequitur tertiò, quia dicta E subalterna- 225
tas non mutuo habet has omnes de subiecto infinito, & prædicato finito tE, dE, dVn, dO, Vn, O, tVn, tO, vt constat ex *locis nuper citatis*, ita dictam A in ipsam E conuerti mutuò, vt etiam conuertatur non mutuò in quamlibet octo relatarum. Quæ subinde in ipsam A non sunt conuertibiles. Alioquin connecterentur media illa mutuo cum dicta E, contra suppositionem factam ex *citatis locis.* Paritérque sequitur, dictam E in V, & I non mutuo subalternatas ipsius A conuerti non mutuo, vt patet ex dictis.

Propositio 16.

O de vtroque termino finito in O de eodem vtroque termino infinitato mutuò conuertitur.

Demonstratur primò. Quia huiusmodi O, 226
& O contradictoriè opponuntur A, & A, de quibus *propos.* 15. sed illæ conuertuntur mutuò, vt *ibi* demonstratum est: ergo & istæ, per principium stabilitum *propositione quarta.* Secundò demonstratur. Quia, positâ veritate huius conuersæ: *Aliquis homo non est lapis*, si conuertens eius: *Aliquod non lapis non est non homo* esset falsa, conuertentis contradictoria esset vera: nempe, *Omne non lapis est non homo*, & consequenter hæc eius conuertens, iuxta propositionem decimamquintam: *Omnis homo est lapis* contradictoria primæ conuersæ, quæ ponebatur vera, darenturque duæ contradictoriæ veræ. Quod repugnat.

Ex hâc propositione sequitur primò, O de vtro- 227
que termino finito ita conuerti mutuo in O de vtroque eodem infinitato, vt etiam conuertatur non mutuo in tO, dO subalternatas non mutuo ipsius O, iuxta sæpe repetitam doctrinam ex *q.* 2. sicut è conuerso secunda O in tO, dO subalternatas non mutuo primæ, non mutuò conuertitur pariter ob eamdem rationem.

Secundò sequitur, O de vtroque termino finito 228
mutuo conuerti in I de subiecto infinitato, & prædicato finito, vtpotè, quæ iuxta *suppos.* 5. cum alterâ O, in quam illa mutuo conuertitur, connexa est mutuo.

Tertiò sequitur, O de vtroque termino infini- 229
tato mutuo conuerti in I de subiecto finito, & prædicato infinitato, vtpote, quæ cum alterâ O, in quam illa mutuo conuertitur, connexa mutuo est iuxta eamdem quintam suppositionem.

Propositio 17.

230 E de vtroque termino finito non mutuò conuertitur in O de eodē vtroque termino infinitato.

Demonstratur primò. Quia huiusmodi E & O cōtradictoriè opponuntur I de vtroque termino finito, & A de eodem vtroque termino infinitato: sed dicta A in dictam I non mutuo conuertitur, iuxta dicta *propos.* 15. ergo dicta E pariter non mutuò conuertitur in dictam O, per principium stabilitum *propos.* 4. Secundò. Quia, positâ veritate huius conuersæ: *Nullus homo est non lapis*, Si hæc eius conuertens: *Aliquod non lapis non est non homo*, esset falsa, eius contradictoria esset vera, nempe: *Omne non lapis est non homo*, quæ conuersa iuxta *propos.* 15. hanc daret: *Omnis homo est lapis* contrariam primæ conuersæ, quæ ponebatur vera, darenturque duæ contrariæ simul veræ. Quod repugnat.

231 Ex hâc propositione sequitur primò. Prædictum E insuper conuerti non mutuo in tO, & dO subalternatas dictæ provt diximus *propos.* 16.

232 Secundò sequitur, ipsum E non mutuo etiam conuerti in I de subiecto infinito, & de prædicato finito æquialentem, seu mutuo connexam cum ipsâ O, iuxta *suppos.* 5.

233 Quòd autem dicta O vicissim non conuertatur in dictam E, inde ostenditur: quia, iuxta principium statutum *propos.* 4. I contradictoria ipsius E conuerteretur in A contradictoriam ipsius O. Quod falsum est, vt apparebit ex *propos.* 19. Vnde consequenter apparet, neque alias, cum quibus dicta O est connexa, conuerti in ipsam E.

Propositio 18.

234 E de vtroque termino finito in E de vtroque eodem termino infinitato non conuertitur; nec vice versâ.

Prior propositionis pars inde constat. Quia estò conuersa vera sit, vt: *Nullus homo est lapis*, hæc eius conuertens: *Nullum non lapis est non homo* falsa nihilominus est: quia vera est hæc contradictoria eius: *Aliquod non lapis est non homo*; siquidem Angelus est non lapis, & simul est non homo. Posterior autem propositionis pars inde probatur: quia, si secunda dictarum propositionum conuerteretur in primam, contradictoria primæ conuerteretur in contradictoriam secundæ iuxta principium datum *propos.* 4. Quod tamen est falsum, vt apparebit *propos.* 19.

Propositio 19.

235 I de vtroque termino finito in I de eodem vtroque termino infinitato non conuertitur nec vice versâ.

Prior pars propositionis probatur. Quia, factâ suppositione, quòd nullum esset aliud ens excogitabile, præter hominem, & animalia bruta, hæc conuersa esset vera: *Aliquod animal est homo*; & tamen hæc eius conuertens esset falsa: *Aliquod non homo est non animal*: quia in suppositione factâ nullum non homo est non animal, vt constat. Posterior autem pars propositionis inde constat: quia, si secunda dictarum propositionum conuerteretur in primam, contradictoria primæ conuerteretur in contradictoriam secundæ, contra *propositionem decimam octauam* in cuius priore parte est ostensum oppositum. Hinc sequitur, I de vtroque termino finito in A de eodem vtroque infinitato non conuerti. Quia conuerteretur in I subalternatam eius, contra propositionem præsentem.

Hactenùs de propositionibus A. E. I O. de quarum dumtaxat conuersione contrapositâ tractant Logici. Pergamus iam ad reliquas, quæ restant, vsque ad 18. sæpè in præcedentibus recensitas, quas immeritò prætermiserunt. 236

Propositio 20.

tV de vtroque termino finito in A de eodem vtroque termino infinitato mutuò conuertitur. 237

Constat imprimis hæc propositio ex secundo principio statuto suppos. 6. quia ex eo, quòd hic homo sit idem cum hoc animali, quod enuntiat hæc conuersa: *Hic homo est hoc animal*, necessariò sequitur, omne distinctum ab hoc animali distinctum etiam esse ab hoc homine, in quod recidit enuntiatum huius conuertentis: *Omne non hoc animal est non hic homo*, & vice versâ. Secundò demonstratur: quia positâ veritate conuersæ, si conuertens esset falsa, hæc eius contradictoria esset vera: *Aliquod non hoc animal non est non hic homo*, & consequenter huic æquivalens, seu mutuò connexa, iuxta suppositionem quintam: *Aliquod non hoc animal est hic homo*, subindeque, & huius conuertens, iuxta propos. 2. *Hic homo est non hoc animal*, ac tandem huic mutuò connexa, seu æquialens iuxta eamdem suppositionem quintam: *Hic homo non est hoc animal* contradictoria primæ conuersæ, quæ ponebatur vera. Darenturque propterea de primo ad vltimum duæ contradictoriæ, simul veræ. Quod est absurdum. Prima ergò dictarum propositionum legitimè conuertitur in secundam. Paritérque demonstrabitur retrogrediendo, conuerti secundam in primam.

Ex hâc propositione sequitur primò, dictam tV non mutuò conuerti in V, & I subalternatas dictæ A. Similitérque dictâ A non mutuo conuerti in V, tI, I, subalternatas non mutuò ipsius tV. Secundò sequitur, ipsam tV mutuo conuerti in tE æquialentem, seu mutuo connexam cum ipsâ A iuxta suppositionem quintam, vtpotè habentem idem subiectum, & prædicatum singulare finitum loco infinitati, quod habet A. & consequenter tV præterea non mutuo conuerti in dE, dVn, dO, tVn, tO, subalternatas non mutuo ipsius tE, iuxta dicta in simili *propositione decimaquinta.* 238

Propositio 21.

V de vtroque termino finito in A de vtroque eodem termino infinitato mutuo conuertitur. 239

Primò: quia hoc ipso, quòd *Socrates est homo*, necesse est, quod *Omne non homo sit non Socrates*, & vice versâ, iuxta principium statutum *suppositione sexta.* Secundò. Quia si conuertens esset falsa, cùm conuersa sit vera, conuertentis contradictoria: *Aliquod non homo non est non Socrates* esset vera, & huic connexa mutuo, seu æquivalens: *Aliquod non homo est Socrates*, & huius conuersa: *Socrates est non homo*, & huic æquivalens *Socrates non est homo* contradictoria primæ conuersæ, quæ ponebatur vera. Quod repugnat. Pariterque venit demonstrandum, A dictam conuerti in dictam V.

Infer

240 Infertúrque primò, dictam V non mutuò conuerti in V, & subalternatas non mutuò ipsius A. secundò, ipsam A non mutuò conuerti in I subalternatam non mutuò ipsius V. Tertiò, ipsam V mutuò conuerti in tE mutuò connexam cum ipsâ A, & consequenter non mutuò in dE, dVn, dO, tVn, tO, subalternatas non mutuò ipsius tE, provt dictum in simili *propsit.* 20.

Propositio 22.

241 tA de vtroque termino finito mutuò couertitur in A de vtroque eodem termino infinitato.

Ostenditur sicuti duæ præcedentes. Primò, quia hoc ipso, quod *Omnis homo est Socrates. Omne non Socrates est non homo*, & è conuerso, vt patet. Secundò. Quia posito, quod conuersa sit vera, si conuertens est falsa. Hæc eius contradictoria vera erit *Aliquod non Socrates non est non homo*, & mutuò cum eâ connexa. *Aliquod non Socrates est homo*, & huius conuersa: *Aliquis homo est non Socrates*, & cum hâc connexa mutuò: *Aliquis homo non est Socrates*, contradictoria primæ conuersæ, quæ ponebatur vera. Quod est absurdum. Pariterque demonstrandum venit, dictam A in dictam tA conuerti.

242 Inferturque primò, ipsam tA non mutuò conuerti in V, & I subalternatas non mutuò ipsius A. Secundò, ipsam A non mutuò conuerti in A, V, I, tV, tI, subalternatas non mutuò ipsius tA. Tertiò, ipsam tA mutuò conuerti in E connexam mutuò cum ipsâ A, & consequenter non mutuò conuerti in has omnes ipsius E subalternatas non mutuò tE, dE, dVn, dO, Vn, O, tVn, tO, iuxta dicta in simili *propsit.* 15.

Propositio 23.

243 tVn de vtroquo termino finito in O de eodem vtroque termino infinitato mutuò conuertitur.

Demonstratur Quia tV, & A, de quibus *propsit.* 20. tVnque, & O, de quibus modò, contradictoriè opponuntur, vt constat: sed illæ mutuò conuertuntur, vt ibi est demonstratum: ergo, & hæ, per principium statutum *propsit.* 4. demonstrationem autem per impossibile quisque ad normam præcedentium pro hâc item propositione formare poterit.

244 Ex quâ infertur primò, dictam tVn non mutuò insuper conuerti in tO, dO, subalternatas ipsius O. Paritérque ipsam O in tO, dVn, dO, subalternatas ipsius tVn. Secundò, ipsam tVn mutuò conuerti etiam in tI mutuò connexam cum ipsâ O, & consequenter non mutuò in I ipsi subalternatam, provt in præcedentibus dictum in simili est.

Propositio 24.

245 Vn. de vtroque termino finito mutuò conuertitur in O de eodem vtroque termino infinitato.

Quia V, & A, de quibus *propsit.* 21. Vnque, & O, de quibus modo, contradictoriè opponuntur: sed illæ mutuò conuertuntur: ergo, & hæ, per principium datum *propsition.* 4. demonstrationem autem huius per impossibile, & consectaria ex illâ inferenda quisque ex *præcedentibus* colliget.

Propositio 25.

tO de vtroque termino finito, & O de eodem 246
vtroque infinitato mutuò conuertuntur.

Quia sic conuertuntur contradictoriæ earum tA, & A, de quibus *propsit.* 22. Cætera autem ad hanc spectantia ex dictis in *præcedentibus* potest vnusquisque colligere.

Propositio 26.

dA de vtroque termino finito in A de eodem 247
vtroque termino infinitato conuertitur; sed non vice versâ.

Prior propositionis pars demonstratur. Quia A de vtroque termino finito in dictum A de eodem vtroque infinitato conuertitur mutuò iuxta *propsit.* 15. Ergo, & dA, cui prima A subalternatur non mutuò iuxta dicta *quæst.* 2. *propsit.* 8. in A secundam conuertitur non mutuò; siquidem dA connexa non mutuò cum A prima, non potest non connecti pariter cum A secundâ, cum quâ connectitur mutuò ipsa A prima, vt ex se, & ex dictis *disput.* 14. notissimum est. Quod autem A secunda, de quâ in propositione, vicissim non conuertatur in dA (quæ est pars propositionis posterior) inde constat: quia alioquin A prima mutuò connexa cum A secundâ, mutuò, mediâ illa, connecteretur cum ipsâ dA, contra suppositionem factam ex *loco citato.*

Ex hâc propositione sequitur primò, dictam 248
dA non mutuò etiam conuerti in V, & I, ipsius A secundæ subalternatas iuxta dicta *ibidem.* Secundò sequitur per principium statutum *propsition.* 4. O contradictoriam dictæ A secundæ non mutuò conuerti in dO contradictoriam ipsius dA. Quod etiam constat ex dictis *propsition. decima sexta.* Vnde item constat, ipsam dO neque conuerti in E, neque in Vn subalternantes ipsius O: quia conuerteretur in O, contra suppositionem.

Propositio 27.

dV de vtroque termino finito in A de vtro- 249
que eodem infinitato conuertitur, non tamen mutuò.

Prior pars propositionis inde constat: quia V non mutuò subalternata ipsius dV mutuò conuertitur in dictam A, iuxta *propsit.* 21. ergo nego necessatio ipsa dV conuertitur non mutuò in ipsam A, vt arguebamus in simili *propsit.* 26. similiterque, vti *ibi*, monstrandum venit, ipsam A non conuerti vicissim in dV, quæ est altera pars propositionis.

Ex quâ infertur primò, sicut & *ibi*, prædi- 250
ctam dV etiam conuerti non mutuò in V, & I subalternatas prædictæ A. Secundò; O contradictoriam ipsius A non mutuò pariter conuerti in dVn contradictoriam ipsius dV. Atque adeò ipsam dVn neque conuerti in E, neque in Vn subalternantes ipsius O: quia conuerteretur in O, contra suppositionem.

Propositio 28.

tI de vtroque termino finito in I de eo- 251
dem vtroque infinitato non conuertitur; nec vice versâ.

251 Prior pars propositionis ostenditur. Quia ex hypothesi, quòd soli homines essent excogitabiles, hæc conuersa esset vera: *Aliquis homo est Socrates*; & tamen hæc eius conuertens esset falsa: *Aliquod non Socrates esset non homo*: quia nullum esset non Socrates in datâ hypothesi, quod non esset homo, vt constat. Secunda autem pars propositionis inde probatur: quia hæc conuersa absolutè est vera: *Aliquod non Socrates est non lapis*. Tale quippe est Petrus, constat; & tamen hæc eius conuertens est falsa: *Aliquis lapis est Socrates*.

252 Ex hâc propositione sequitur primò, dictam tI non conuerti in O de prædicato finito mutuò connexam cum dictâ I, iuxta sæpe dicta in simili. Secundò, tI non conuerti in A subalternantem ipsius I: quia conuerteretur in I, contra propositionem.

Propositio 29.

253 tE de vtroque termino finito in E de vtroque eodem infinito non conuertitur; nec vice versâ.

Vtraque propositionis pars inde constat: quia, si conuerteretur aut tE in E, aut E in tE, per principium statutum *propositione* 4. conuerteretur pariter, aut tI contradictoria ipsius tE in I contradictoriam ipsius E; aut vice versâ, contra *propositionem* 28.

254 Ex hâc autem infertur primò, dictam E non conuerti in E subalternantem dictæ tE: quia conuerteretur in ipsam tE. Id, quod constat etiam ex *propos.* 18. Secundò infertur, dictam tE neque conuerti in A de prædicato finito mutuò connexa cum ipsâ E.

Propositio 30.

255 dI de vtroque termino finito in I de vtroque eodem infinito non conuertitur; nec vice versâ.

Prima propositionis pars probatur. Quia ex hypothesi, quòd plures, & soli Dij essent, soluscque verus haberet personalitates, hæc conuersa esset vera: *Aliquis Deus est omnis Personalitas*; & tamen hæc conuertens esset falsa: *Aliquod non Personalitas non est Deus*: quia in datâ hypothesi omne non Personalitas Deus esset. Secunda autem propositionis pars probatur. Quia absolutè hæc conuersa est vera: *Aliquod non animal est non homo*. Tale enim est lapis; & tamen hæc conuertens est falsa: *Aliquis homo est omne animal*, vt patet.

256 Vnde infertur primò, dictam dI non conuerti in O de prædicato finito mutuo connexam cum dictâ I. Secundò, neque conuerti in A subalternantem ipsius I.

Propositio 31.

257 dE de vtroque termino finito in E de vtroque eodem infinito non conuertitur; nec vice versâ.

Quia dI, & I contradictoriæ earum nullatenùs conuertuntur, iuxta *propos.* 30. conuerterentur autem, si dE, & E conuerterentur, iuxta principium sæpe citatum ex *propos.* 4.

258 Vnde sequitur primò, dictam E neque conuerti in E, aut tE subalternantes dictæ dE: quia conuerteretur in ipsam dE. Secundo, dictam dE neque conuerti in A de prædicato finito mutuo connexa cum ipsâ E, vt sæpe dictum in simili.

Et hæc quidem hactenùs de conuersione tam contrapositâ, quàm appositâ omnium propositionum categoricarum simplicium. Ex quibus colligendum est, quid etiam de conuersione hypotheticarum simplicium, & cuiusvis generis complexarum, necnon modalium sit dicendum. Quod per sequentes propositiones præstandum nobis est. Sophismata autem, quæ contra aliquas ex regulis traditis contrapositæ conuersionis fortasse fieri possunt, non difficile quisque diluet ex principiis pro illâ statutis suppositione sextâ. Sicuti, quæ contra appositam fieri solent ex statutis pro ipsâ suppositione primâ, secundâ, & tertiâ nos *propositione decimaquarta* diluimus.

Propositio 32.

De conuersione tam contrapositâ, quàm appo- 259
sitâ omnium omnino propositionum hypotheticarum simplicium eodem pacto philosophandum est, ac de conuersione appositâ, & contrapositâ categoricarum simplicium, quibus earum singulæ correspondent, in præcedentibus philosophati sumus.

Est clarum: quia propositiones hypotheticæ id ipsum enuntiant conditionatè, quod categoricæ, quibus respondent, enuntiant absolutè. Atque adeo eamdem habent, aut non habent connexionem obiecta hypotheticarum conditionatè, atque adeo & ipsæ hypotheticæ provt tales, quam habent absolutè, aut non habent obiecta categoricarum subindéque & categoricæ ipsæ, vt ex dictis etiam *sup. q.* 3. liquidum est.

Itaque quemadmodum hæc categorica A, vt 260
Omnis homo est existens non mutuo conuertitur in hanc categoricam I, vt *Aliquod existens est homo*, ita hæc hypothetica HA correspondens primæ, vt, *Si Deus vult, omnis homo est existens*, non mutuo conuertitur in hanc hypotheticam HI correspondentem secundæ, vt, *Si Deus vult, aliquod existens est homo*. Paritérque de cæteris omnibus censendum est. Applicando videlicet omnibus, & singulis hypotheticis possibilibus regulas cuiusvis generis conuersionis pro categoricis, quibus illæ correspondent, *in præcedentibus* traditas. In quo minutiùs explicando non est, cur moremur.

Propositio 33.

De conuersione etiam tam contrapositâ, quàm 261
appositâ omnium omnino propositionum complexarum idem prorsùs dicendum est, quod hactenus à nobis est dictum de conuersione appositâ, & contrapositâ simplicium, ex quibus illæ componuntur.

Est etiam clarum. Quia propositiones complexæ, quod ad rem attinet, non aliter conuertendæ veniunt, quàm per conuersionem simplicium, ex quibus coalescunt; alterius enim generis conuersionis sibi propriæ, quæ sit alicuius momenti, capaces non sunt. Dico, quæ sit alicuius momenti: quia transpositio quoad locum simplicium propositionum, ex quibus coalescit complexa, quæ veluti conuersio quædam est eius, nullius est momenti in ordine ad scientiam, nullaque proinde ratio eius habenda est. Itaque com

complexa hæc : *Socrates est homo, & nullus homo est lapis* in hanc conuertitur : *Aliquis homo est Socrates, & nullus lapis est homo.* Propterea dumtaxat, quod prior simplex primæ in priorem simplicem secundæ, & posterior in posteriorem conuertitur. Paritérque de cæteris omnibus censendum est. Hoc vno tantùm adnotato, quòd complexa in complexam, aut adæquatè, omnibus scilicet eius simplicibus conuersis, aut inadæquatè, aliqua solùm modo earum conuersa, conuerti potest, vt est notum.

Propositio 34.

262 Artem vniuersalem, eamque satis pulchram omnium propositionum modalium conuersionem tam contrapositam, quàm appositam ostendentem demonstratiuè construere.

Suppono primò Arist. *lib.* 1. *Prior. c.* 3. de conuersione propositionum modalium tria docere. Primum modales de *Necesse* affirmato eodem modo conuerti ac propositiones de *inesse*. Secundum, idem dicendum de modalibus *de Possibile*, atque adeò, & de *Contingens* sumpto pro eodem ac *Possibile*, vel *Necesse*. Tertium modales de *Contingens* propriè sumptum eodem etiam modo conuerti, si sint de dicto affirmato, secùs, si de negato. De modalibus verò de *Impossibile*, de modisque negatis non tractat, de conuersioneque tantùm agit, quam appositam dicimus ; de contrapositâ non item. Tum sicut *cap.* 2. solùm agit de conuersione earum quatuor de *Inesse* A, E, I, O, ita *cap.* 3. *citato* solùm agit de modalibus eiusmodi quatuor dicta habentibus. Cæteri autem Logici sequuti. Arist. paulò plura de modalium conuersione scripserunt. Nec Artem generalem proeâ ostendendâ in vniuersum scientificè hactenus construxerunt.

263 Pro quâ modò construendâ, suppono secundò cum ipso Arist. & cæteris Logicis, hic non agi de conuersione modalium penes *modum* & *dictum*, quæ, & cuique obuia, & parui, aut nulliùs momenti est, cùm parum, aut nihil interfit ad scientiam, quòd ponatur *modus* ex parte prædicati, & dictum ex parte subiecti, vel vice versâ ; Sed tantùm de conuersione modalium penes subiectum, & prædicatum ipsius dicti, quæ, & multiformis esse potest, & neque parum interest, neque parum exhibet negotij : Vnde colligitur, toties vnam modalem dicendam esse conuerti in aliam, quoties dictum vniûs conuertitur in dictum alterûs more propositionum de *inesse*. Quæ conuersio tunc erit legitima : quando à conuersâ ad conuertentem legitimè arguitur ob connexionem, quam prima cum secundâ habet ; tunc verò illegitima, quando secùs defectu talis connexionis. Impræsentiarum autem de solâ legitimâ conuersione modalium agitur. Sicuti de solâ legitimâ propositionum de *inesse* hactenus egimus.

264 Vnde, suppono tertiò. Quoties *dictum* vniûs modalis conuertitur in *dictum* alterius, & vna est connexa cum alterâ, vnam in alteram legitimè dicendam esse conuerti, siue illæ vnum, & eumdem *modum* habeant, siue diuersos. Quidquid in oppositum videatur circumferri apud Logicos, dum solùm de conuersione vnius in alteram eiusdem modi agunt. Ea autem in alteram propriè conuerti dicetur, cuius dictum conuertitur in dictum alterius, quando ab illâ ad hanc legitimè arguitur, siue illæ eiusdem modi sint, siue diuersorum. Quia tamen euenire potest, vt *dictum* primæ in *dictum* secundæ conuertatur non mutuâ conuersione, & nihilominus non prima cum secundâ ; sed potius secunda cum primâ connexa sit : in tali casû â conuertente ad conuersam, non à conuersâ ad conuertentem dicetur legitimè argui. Fieri etiam potest, vt duarum modalium dicta mutuò conuertantur, atque connectantur inter se, & tamen ipsæ modales habeant connexionem non mutuam. Quo casû, ea solùm, quæ connexionem habet cum alterâ, dicetur in illam conuerti, conuersione scilicet legitimâ, de quâ tractamus ; non tamen vice versâ.

Suppono quartò : dicta modalium eamdem omninò inter se conuersionem, atque connexionem habere, quam habent propositiones de *inesse*, quibus correspondent : quia habent eadem omninò cum illis obiecta. De quo nullum est dubium. Itaque sicut hæc propositio *Omnis homo est animal* non mutuò conuertitur in hanc : *Aliquod animal est homo*, ita hoc *dictum : Omnem hominem esse animal* non mutuò conuertitur in hoc : *Aliquod animal esse hominem.* Ob id easdem litteras designamus modalium dicta, per quas designamus propositiones de *inesse*, quibus illa respondent, vt vidimus *quæst.* 5. 265

His suppositis. Duplex à nobis impræsentiarum Ars est construenda. Altera pro modalibus de dictis mutuò inter se conuertibilibus tum appositâ, tum contrapositâ conuersione correspondentibus omnibus propositionibus de *inesse* mutuò pariter conuertibilibus, de quibus in præcedentibus actum est. Altera pro modalibus de dictis conuertibilibus non mutuò correspondentibus similiter omnibus propositionibus de *inesse* conuertibilibus non mutuò, tum appositâ, tum contrapositâ conuersione. De quibus etiam in *præcedentibus* tractatum est. 266

Prima harum duarum Artium ita construitur. Accipiatur ex *quæstione quinta.* Ars quinta facta *propos.* 9. pro exhibendâ connexione, & oppositione modalium de dictis mutuò connexis, Positaque ante oculos prima eius tabula quinque quadratorum loco duorum *dictorum* mutuò connexorum, quibus constant omnes modales in illis positæ, ponantur duo quæque dicta mutuo conuertibilia, dabitque tabula ipsa decem binarios modalium constantium eisdem duobus *dictis* ; *modis* verò diuersis mutuo inter se conuertibilium ; vnumquodque scilicet quadratum binarios duos compositos ex primâ, & secundâ modali, ex quartâque & tertiâ, iuxta ordinem in eâ q. præscriptum illas numerandi. Ratio est manifesta : quia, vt ibi demonstratum est, eiusmodi binarij in dictâ tabulâ modalium sunt mutuò connexarum de dictis mutuo connexis. In idem autem recidit esse modalium mutuo conuertibilium, quando dicta sunt mutuo conuertibilia, atque adeò mutuo connexa, vt ponimus. Exempli gratia, in primo quadrato iunguntur *modis* ibi positis hæc duo dicta mutuo conuertibilia appositè, iuxta propos. 2. V, tI, dabitque hos duos binarios modalium, mutuo conuertibilium P V, P t I, & n P t I, n P V. id est: *Possibile est, Petrum esse album* : ergo *Possibile est, aliquem album esse Petrum.* Et : *Non est Possibile, aliquem album esse Petrum* : *ergo Non est possibile, Petrum esse album.* Pariter in secundo quadrato iungantur *modis* ibi positis eadem duo dicta, dabitque hos duos binarios modalium mutuò conuertibilium. P V, n R t I, & R t I, n P V. 267

Tertium autem quadratum hos dabit CV, CtI, & nCtI, nCV. & in cæteris pariter. Similitérque faciendum est, cum quibusvis aliis duobus dictis mutuò conuertibilibus tum appositè, tum contrapositè correspondentibus omnibus propositionibus mutuò similiter conuertibilibus, quæ in præcedentibus sunt recensitæ.

268 Deinde, posita itidem ob oculos secunda tabula quinque etiam quadratorum eiusdem Artis loco dictorum mutuò connexorum, quibus constant modales in illis positæ; ponantur similiter duo quæque ex prædictis dictis mutuò conuertibilibus, dabitque tabula ipsa decem alios binarios (vnumquodque scilicet quadratum duos ordine dicto) modalium constantium eisdem dictis, atque modales positæ in primâ tabulâ, quæ tamen ob diuersitatem modorum, erunt non mutuò conuertibiles cùm tamen illæ, vt vidimus, mutuò conuertibiles essent. Cuius ratio etiam est manifesta: quia, *ibi* demonstratum est, modales, pro quibus sunt subrogandæ de *dictis* sunt mutuò connexis, & nihilominus connexæ inter se non mutuò sunt. Perinde autem est esse de *dictis* mutuò conuertibilibus, ac proinde mutuò connexis, & esse inter se conuertibiles non mutuò, ac proinde etiam connexas non mutuò. E. g. in primo quadrato iungantur *modis* ibi positis eadem duo *dicta* mutuò conuertibilia, quæ suprà, dabitque hos duos binarios modalium non mutuò conuertibilium CV, PtI, & nPtI, nCV. id est: *contingens est, Petrum esse album:* Ergo *Possibile est, aliquod album esse Petrum. &: Non est possibile, aliquod album esse Petrum:* Ergo *Non est contingens, Petrum esse album.* Secundum autem quadratum hos dabit binarios, CV, nRtI, & RtI, nCV. Tertium autem hos CV, nNtI, & NtI, nCV. Quo prima ars vniuersalissima manet constructa ad demonstrandum, omnes binarios possibiles modalium de dictis mutuò conuertibilibus, quæ inter se mutuò conuertuntur, & omnes modalium de eisdem dictis, quæ conuertuntur non mutuò. Constatque, quemuis binarium talium dictorum decem binarios modalium prioris generis, & totidem posterioris generis procreare. Ex quo patet, eiusmodi modalium binarios innumeros propemodùm esse; cùm tam multi sint binarij dictorum mutuo conuertibilium, vt ex dictis in tot propositionibus præcedentibus colligere est.

269 Iam, secunda Ars suprà proposita pro modalibus de dictis conuertibilibus non mutuo ita constituitur. Accipiatur ex *quæst.* 5. Ats sexta facta *propos.* 10. ad exhibendam connexionem, atque oppositionem modalium de dictis non mutuo connexis. Positaque ob oculos prima eius tabula decem quadratorum loco dictorum non mutuò connexorum, quibus constant modales in illis positæ ponantur duo quæuis dicta conuertibilia non mutuò dabitque tabula ipsa 20. binarios modalium constantium eisdem duobus dictis; sed *modis* diuersis, vnumquodque scilicet quadratum duos, quorum primus: iuxta ordinem memoratum, erit modalium ita conuertibilium non mutuò, vt à conuersâ ad conuertentem legitimè arguatur; sed non è contrà. Secundus vero modalium ita conuertibilium, vt à conuertente ad conuersam legitimè arguatur; sed non vice versâ. Quod fors videbatur mirabile. Cuius ratio demonstrans est. Quia, vt *ibi* est demonstratum, primus binarius vniuscuiusque quadrati modalium est, quarum connexa cum altera non mutuò dictum habet connexum etiam non mutuò cum dicto alterius. Secundus verò modalium, quarum connexa cum alterâ non mutuò dictum habet terminans connexionem non mutuam dicti alterius. Adtem autem nihil interest, vtrum eiusmodi non mutua dictorum connexio ex eorum conuersione nascatur, vti euenit in proposito; an aliunde vndecunque, vti supponitur in Arte illâ, vt est manifestum. Ponamus itaque vnum, aut alterum exemplum, adiungendo *modis* quadratorum tabulæ dictæ hoc binarium dictorum conuertibilium non mutuò, iuxta *propos.* 2. V, I, dabit enim primum quadratum hos duos binarios modalium NV, NI, & nNI, nNV. id est: *Necesse est, hunc hominem esse album:* Ergo *Necesse est, aliquod album esse hominem.* Et *Non est necesse, aliquod album esse hominem:* Ergo *Non est necesse, hunc hominem esse album.* In quorum primo, vt vides, à conuersâ ad conuertentem legitimè arguitur; in secundo verò à conuertente ad conuersam. Secundum autem quadratum dabit hos duos binarios modalium NV, PI, & nPI, nNV. Pariterque reliqua suos. Similiterque venit faciendum cum quibuluis aliis duobus dictis conuertibilibus non mutuo.

Deinde, posita itidem ob oculos secunda tabu- 270
la eiusdem Artis 22. quadratorum, adiungantur *modis* in illis locatis eadem duo dicta conuertibilia non mutuo, dabitque vnumquodque quadratum duos binarios modalium disparatum, seu non conuertibilium ratione formæ, quantumuis earum dicta sint conuertibilia non mutuò, vt ponitur. Cuius ratio etiam est manifesta: quia, vt quævis alia dictorum connexio non mutua modalium ad eam tabulam pertinentium eas inter se connexas non facit, ita neque faciet connexio oriunda à conuersione. Pro exemplo sint hic duo binarij ex primo quadrato, CV, CI, & nCI, nCV. id est: *Contingens est, hunc hominem scandalosum esse:* Ergo *Contingens est, aliquem scandalosum esse hominem.* Et *Non est contingens, aliquem scandalosum esse hominem.* Ergo *Non est contingens, hunc hominem scandalosum esse.* Quæ consequentiæ sunt loquendo de cõtingentiâ morali, iuxta illud Matth. 8. *Necesse est enim, vt veniant scandala.* Quidquid sit de veritate consequẽtium ratione materiæ, loquendo de Physicâ, aut Metaphysicâ. Ob id dixi, modales eiusmodi disparatas esse ratione formæ. Sint etiam pro exemplo hi duo binarij ex secundo quadrato, CV, NI, & nNI, nCV. Ex tertio autem hi, PV CI, & nCI, nPV. Similiterque in cæteris. Quo Ars secunda vniuersalissima manet constructa exhibens omnes binarios possibiles modalium de dictis conuertibilibus non mutuò, tum in quibus à conuersâ ad conuertentem, tum in quibus à conuertente ad conuersam, tum in quibus à neutrâ ad alteram licet arguere. Qui quidem omnes innumeri propemodùm sunt.

Sophismata autem, quæ contra aliquas ex sta- 271
tutis modalium conuersionibus effici possunt, aut etiam solent, tum ex principiis pro eis suppositis in hâc q. tum ex dictis *proposition. decima quarta*, pro conuersionibus propositionum de *inesse*, facilè quisque diluet. Viderique ad rem possunt, si placet, Conimb. *in Logicâ ad caput tertium*, Aristot. *suprà citatum ex libr. primo, Post.* Et hæc de omnium propositionum conuersione satis sint dicta.

QVÆST

QVÆSTIO VII.

Quid sit quæstio & quotuplex?

272 QVæstio est oratio quædam dubitatiua, quâ de obiectiuâ propositione apprehensâ quæritur, an ita sit, vt apprehenditur, vel secùs. Vnde nomen *quæstio* propriè loquendo, de formali solùm vocali, & scriptâ, aut etiam mentali venit dicendum, vtpotè quarum obiectum propositio potiùs obiectiua, quàm quæstio obiectiua appellatur, quatenus sub propositionem formalem cadere potest, tametsi etiam cadere possit, aut cadat de facto sub quæstionem formalem. Distinctionis tamen gratia propositionem obiectiuam simplicem tantum ac dubitatiuè apprehensam citra affirmationem, aut negationem quæstionem obiectiuam dicemus.

273 Diuiditur autem inprimis quæstio celebri diuisione in quæstionem quoad *Quid est* & quæstionem quoad *An est*. Per quam diuisionem, vt autumo, voluerunt prisci Philosophi denotare duplex genus veritatum, quæ de rebus possunt quæri, & sciri: earum nimirum, quæ ad statum rerum quiditatiuum, & earum, quæ statum rerum existentialem pertinent, iuxta doctrinam *suprà* tactam *disput. 2. quæst. 3.* & ex professo latè expositam *disput. 10.* Quo pacto si intelligatur ista diuisio, quæstio quoad *Quid est* comprehendet omnem quæstionem de prædicato pertinente ad statum quiditatiuum, quodcunque illud sit, siue per illam quæratur de re proposità, quid sit, siue qualis sit, siue quotuplex, &c. nimirum intra illum statum. Quæstio verò quoad *An est* comprehendet omnem quæstionem de prædicato pertinente ad statum existentialem, siue per eam quæratur, quid sit res proposita, siue qualis, siue quotuplex, &c. videlicet existentialiter.

274 Aliter tamen possunt, & solent intelligi duæ dictæ quæstiones, ita scilicet, vt quæstio *Quid est* solùm sit de prædicato essentiali rei, de quâ quæritur, in quocunque illa statu consideretur. Per quæstionem autem *An est* solùm quæratur de re, an existat; intellectis tamen hoc modo dictis quæstionibus, diuisio quæstionis in illas adæquata non erit: quia in neutro membrorum diuidentium comprehendetur quæstio de prædicato accidentali, hoc est, essentiæ rei adiecto, quâ quæritur de re *Qualis sit*. In hanc igitur debet etiam quæstio diuidi, iuxta eiusmodi sensum; imò in hâc in rigore includitur quæstio *An est*: quia existentia, quam de re quærit, è numero prædicatorum est, quæ Metaphysicè adiicitur essentiæ eius, vt ex dictis *disput. 9.* & sæpe aliàs satis est notum. Quæstio autem *quotuplex est*, quæ rei diuisionem exposcit, atque sub initium cuiusuis scientiæ de quâuis re tractantis debet examinari, ad quæstionem *Quid est*, aut ad quæstionem *Qualis est* reducenda venit. Nam, vel exposcit rei diuisionem per partes intrinsecas, vel per extrinseca adiuncta. Si primum, reducitur ad primam; si autem secundum ad secundam. Cæteræ autem quæstiones *Propter quid est. Quare est. A quo est. Ex quo est. Quando est. Vbi est. Quomodò est*, & aliæ innumeræ huiusmodi sub quæstione *Qualis est* includuntur. Quia per omnes quæritur de re proposità prædicatum aliquod ipsius essentiæ superadditum vel Physicè, vel Metaphysicè, atque adeò illi accidentali, sumpto hoc vocabulo latissimè, iuxta dicta de prædicatis essentialibus, & accidentalibus rerum *suprà disp. 17. q. 7.*

Per hæc exponendus est Arist. qui *lib. 2. Post. cap. 1.* postquàm dixisset: *Ea, quæ quæruntur totidem numero sunt, quot sunt ea, quæ sciuntur*, ad has quatuor reducit omnes quæstiones *An est, Quid est. Quia est*, & *Propter quid est*. Quarum tres priores eædem sunt, quas nos recensuimus, nam quæstio *Quia est*, & *Qualis est* in idem recidunt. Addidit autem Arist. quartam *Propter quid est* aliàs sub eandem *Qualis est* comprehensam. Quia, quod maximè de rebus scire desideramus, atque adeò quærimus, postquam iam eas esse scimus, est causa, aut ratio à priori, propter quam sunt. 275

Dubitari hic potest, vtrum per quæstionem *An est*, vel potiùs per quæstionem *Quid est* vniuscuiusque obiecti scientia, siue tractatio, sit inchoanda. Multi censent, priùs de vnoquoque obiecto, cuius tractatio suscipitur, quærendum esse, *An sit*, quàm *Quid sit*. Ego verò censeo, cum distinctione respondendum. Atque ita dico primò, aliquælem explicationem quiditatis obiecti, cuius scientia, siue tractatio inchoanda suscipitur, omninò præmittendam esse ante omnia, eam scilicet, quæ necessaria est, vt sciatur de quo est agendum, quidve sit significatum nominis? per quod proponitur obiectum, cuius tractatio assumitur. Hoc enim, si ignoretur, neque *An sit*, de illo quæri poterit, vt est notum. Quare, si per quæstionem *Quid est* ampliùs, quàm id non inquiratur, consequenter affirmo, à tali quæstione *Quid est* debere omnem scientiam, aut tractationem cuiusuis obiecti inchoari. Quod à nemine negari potest, vt etiam est notum. Dico secundò. Quando scientia, quæ tractanda suscipitur, dumtaxat considerat obiectum, provt in statu quiditatiuo, vti considerant pleræque, omninò inchoandam eam esse à quæstione *Quid est*: quia quæstio *An est* in tali scientiâ locum non habet, cùm talis scientia de obiecti existentiâ, à quâ præscindit, nihil curet. Dico tertiò. Quando scientia tractat de obiecto, provt in statu existentiali, præmissa aliquali explicatione quiditatis ejus secundum se iuxta dicta, antequam inquiratur, quid illud sit existentialiter, & quale; an sit, examinandum est, atque adeò quæstio *An est* præponenda. Quo casu, & sensu dumtaxat vera est illorum sententia, qui ante quæstionem *Quid est*, censent, quæstionem *An est* debere præponi. 276

Ex quibus patet, quomodo omnis scientia per aliquam quæstionem *Quid est* inchoari debeat. Quomodo in plerisque, ne locum quidem vllum habeat quæstio *An est*, & quo solùm casu hæc ante illam debeat præmitti. Post quæstionem autem *Quid est* in omni scientiâ immediatè poni exactéque examinari debet quæstio *Quotuplex est*, exactè expositis diuisionibus obiecti sciendi. Post quam est sequenda quæstio *Qualis est*, quæ passiones ipsius obiecti tum proprias, tum communes inquirit, aut etiam contingentia accidentia. Hæc tamen quæstio, quia nimis vniuersalis est, sæpè sæpiùs in multas alias dissecari solet per quas speciatim solet inquiri de singulis causis, de singulisque effectibus obiecti, de aliisque, quæ ad ipsum pertinent singillatim, provt ratio postulat. 277

QVÆST

QVÆSTIO VIII.

Quid sit propositio per se nota. Quid nota per aliud. Quotuplex. Et qualis?

278 QVæstio hæc dumtaxat agit de propositione obiectiuâ, non item de formali: quia sola propositio obiectiua est, quæ per se, vel per aliud nota, siue noscibilis dicenda venit. Ea autem propositio obiectiua dicitur per se nota, siue immediata, quæ ex terminis ipsis semel conceptis, siue apprehensis citra discursum est iudicabilis, atque adeò scibilis. Ea verò per aliud nota, siue mediata, quæ ex alio quopiam priùs iudicato medio discursu est inferibilis, atque ita iudicabilis, & scibilis. Quoniam autem propositio obiectiua non solùm euidenter, sed sæpè etiam probabiliter tantùm, sæpè etiam improbabiliter ex ipsis terminis est iudicabilis, atque iudicatur de facto, vt cernitur in scientiis, & facultatibus, aliisque notitiis humanis, quæ non solùm ex euidentibus, sed ex probabilibus, aut etiam improbabilibus principiis ex terminis, & citra discursum iudicatis procedunt. Ideò propositio per se nota non solùm euidens; sed probabilis, atque etiam improbabilis esse esse potest; tametsi vulgò sola, quæ est euidens, soleat vocari per se nota. Sed prorsùs abs iure, quando tot facultatum probabilium, discursuumque improbabilium principia per se nota sunt, vt experimur. Quoniam item sæpè contingit, vt eadem propositio obiectiua & sit ex terminis ipsis per se iudicabilis, & ex alio priùs iudicato, vtpotè cum illâ connexo iudicari etiam possit medio discursu. Ideò sæpè contingit, vt eadem propositio obiectiua & per se, & per aliud sit nota, siue noscibilis, quidquid nonnulli contradicant. Esse quippe propositionem per se, aut per aliud notam, & esse per se, aut per aliud noscibilem, pro eodem accipitur in præsenti.

279 Cúmque propositio obiectiua respectiuè ad intellectum, per quem est ex ipsis terminis iudicabilis per se nota, siue noscibilis dicatur consequens est, vt propositio obiectiua, quæ comparatione vnius intellectus per se nota, siue per se noscibilis est, comparatione alterius talis non sit, eo quòd primus suâ perspicacitate, & acumine terminorum penetrat conuenientiam, aut repugnantiam, quam secundus ob suam hebetudinem, aut ruditatem non assequitur. Vnde fit, vt sæpè comparatione sapientis, & ingeniosi sit per se nota, siue noscibilis propositio, quæ comparatione rudis, aut idiotæ talis non est. Quô rursùs fit, vt quò quis perspicacior, aut magis exculti intellectus est, eò plures sint relatè ad ipsum propositiones per se notæ. Quemadmodum, eò etiam sunt plures propositiones euidentes iuxta doctrinam traditam *suprà disput. 4.* Nihilominus, sicut non dicitur propositio euidens absolutè, & simpliciter, quæ vni, vel alteri intellectui est talis; sed tantùm, quæ vel omnibus communiter, vel plerisque, vt ibi notauimus, ita non dicitur propositio per se nota absolutè, & simpliciter, quæ comparatione vnius, aut alterius intellectus talis est; sed tantùm, quæ comparatione omnium communiter, aut ferè omnium, aut saltem plurimorum.

280 Id, quod itidem venit dicendum de propositione notâ per aliud. Nam, & hæc respectiuè ad intellectum, à quo per aliud est iudicabilis, dicitur talis; atque ita sæpè contingit, vt propositio, quæ comparatione vnius intellectus per aliud priùs cognitum noscibilis est, non sit talis comparatione alterius. Quod ex duplici capite nasci potest: vel, quòd hic penetrare, atque adeo iudicare non potest illud aliud, per quod propositio erat noscenda, vel, quia estò illud iudicet, eius connexionem cum propositione penetrare, ac deprehendere non valet. Duo quippe præsciri debent, vt propositio per aliud noscibilis, medio discursu noscatur, & iudicetur iuxta doctrinam latiùs traditam *suprà disput. 2. quæst. 5.* primum antecedens illud, ex quo priùs iudicato, est inferenda propositio obiectiua, quæ propterea consequens dicitur. Secundum connexio ipsiùs antecedentis cum ipsâ propositione consequente. Fieri autem potest, vt talis propositio per tale antecedens non sit noscibilis respectu alicuius intellectus, vel quia vtrumque, vel quia alterum tantùm ex duobus dictis prænoscendis noscibile ab ipso non est; cùm tamen respectu alterius intellectus valentis vtrumque prænoscere noscibilis sit.

Vnde obiter colliges primò: quandò propositio obiectiua per aliud medio discursu noscitur, semper, aut plerumque saltem, interuenire aliquid notum per se ex terminis ipsis, etiam cùm illud aliud non per se, sed per priùs aliud notum est, nimirùm, connexionem cum ipsâ propositione illiusmet, ex quo ipsa immediatè infertur. Ex duobus enim, quæ prænosci debent, vt dicebamus, ad inferendum quoduis consequens ex antecedente immediato, nempe antecedens ipsum, & connexio eius cum consequente, connexio, aut semper, aut plerumque saltem cognoscitur ex terminis ipsis, etiam quando antecedens per aliud priùs notum est. Cùm enim quis per longam ratiocinationem ex A iudicato ex terminis infert B. & ex B illato ex A, infert C, & ex C illato ex B, infert D, & ita deinceps, etsi B iudicetur per A priùs iudicatum, & C per B, & D per C, &c. connexiones tamen B cum C, & C cum D & communiter iudicantur ex terminis. Dico *communiter*: quia fieri potest, vt B formaliter provt connexum cum C inferatur ex A, & C similiter ex B, & D ex C. quo casu etiam connexiones erunt iudicatæ per aliud, & non ex terminis. Hoc tamen rarò contingit, vel, quia, dum infertur B ex A ad connexionem, quam habet B cum C non attenditur; sed tantùm, quando progreditur intellectus ad inferendum ex B. C. & in sequentibus pariter. Vel quia A, re verâ non connectitur immediatè cum B formaliter, provt connexo cum C, nec B cum C, nec C cum D, atque adeò nec B est inferibilis ex A formaliter provt connexum, cum C, nec C ex B, nec D ex C similiter, ac proinde tantùm ex ipsis terminis noscibiles sunt connexiones istæ. 281

Vnde secundò colliges. Quidquid requiritur, aut conducit ad benè iudicandum ex terminis propositiones per se notas, etiam requiri, & conducere ad benè discurrendum pro iudicandis etiam propositionibus notis per aliud; siquidem, inter discurrendum connexiones, quibus subnititur discursus, ordinariè iudicantur ex solis terminis, & sæpè non sunt aliter iudicabiles, vt vidimus. 282

Et quoniam iudicia habita ex terminis propositionis obiectiuæ citra discursum ex præuiis simplicibus apprehensionibus ipsorum terminorum nascuntur saltem vt ex quibusdam conditionibus 283

propo

proponentibus, atque adeò veluti approximantibus intellectui terminos ipsos, vt constat ex doctrinâ suprà statutâ *disput. 2. quæst. 4.* sæpè fit, vt propter prauam, & confusam terminorum apprehensionem non possit propositio ex terminis ab intellectu iudicari, quæ alias iudicaretur, si termini ipsi meliùs, & clariùs, distinctiúsve apprehenderentur. Vndè, sequuntur duo. Primum, attentam terminorum considerationem, intentamque apprehensionem multùm conferre ad iudicandam ex terminis propositionem. Secundum, idoneitatem intellectus, atque etiam imaginationis (quâ ille iuuatur) ad probè apprehendendos terminos propositionum obiectiuarum apprimè conducere ad illas ex terminis iudicandas. Quæ etiam duo consequenter conducunt ad discurrendum, & medio discursu iudicandas etiam propositiones per aliud notas, iuxta dicta *num. præcedent.* Vnde rursùs efficitur, vt, qui facilem, & promptam imaginationem habent, aptiores sint ad scientias illas comparandas, quæ plùs, quàm aliæ ab imaginatione dependent, vt sunt Mathematicæ, & similes.

284 Sed dubitari hic potest: vtrum comparatione cognoscentium, seu iudicantium intuitiuè, siue per proprias species, sint etiam possibiles propositiones obiectiuæ per se, & per aliud notæ, vt sunt comparatione iudicantium per species alienas, qualiter nos iudicamus pro statu præsenti? Respondeo, possibiles esse. Et quidem de propositionibus per se notis est certum: quia pleraque saltem eorum, quæ Angeli, & animæ separatæ naturaliter cognoscunt per proprias species, per se immediatè, & citra discursum ab eis iudicantur per ipsamet intuitiuam cognitionem, quâ ab eis cognoscuntur, vt traditur à Theologis in materiâ de Angelis: imò verò nulla videtur esse possibilis veritas obiectiua, quæ saltem supernaturaliter, non sit per se noscibilis, ac iudicabilis intuitiuè ab intellectu Angelico, aut etiam humano; quandoquidem, veritas increata, & infinita Dei per visionem beatificam ita ab vtroque noscibilis, atque iudicabilis est. Vnde, loquendo supernaturaliter, omnis veritas obiectiua comparatione intellectus Angelici, atque etiam humani, per se nota, siue noscibilis esse videtur intuitiuè. Loquendo verò naturaliter, possibiles aliquas esse, quæ non per se, sed per aliud tantùm sint intuitiuè cognoscibiles ab iis, qui intuitiuè cognoscunt, inde probatur: Quia nihil est, quod vetet, dari in intellectu speciem propriam obiecti B, talis naturæ, vt nequeat causare naturaliter iudicium intuitiuum eius, quousque iuuetur præuio, & intuitiuo iudicio de obiecto A, provt connexo cum ipso B, eo tamen adiuta causet. Quo casu talis intellectus per discursum quemdam intuitiuum inferet obiectum B ex obiecto A, eritque comparatione eius obiectum B non per se; sed per aliud notum, siue noscibile intuitiuè. Ex quo patet, quænam propositiones, seu veritates obiectiuæ comparatione intuentium per se, & per aliud notæ esse possint. Et quâ ratione.

285 Sequitur nunc, vt specialiùs determinemus, quænam propositiones sint per se notæ, & quænam per aliud comparatione nostri intellectus cognoscentis pro hoc statu per species alienas. Pro quo suppono, duplicem illum modum *quæst. præcedent.* commemoratum, quem habemus iudicandi de rebus penes duplicem earum statum quiditatiuum, & existentialem, duplexque genus veritatum obiectiuarum, quas illæ habent, provt in talibus duobus statibus, iuxta dicta fusiùs *suprà disput. 10.* Inter quas, quod ad rem attinet, hoc est discrimen. Quòd veritates quiditatiuæ tam absolutæ, quàm conditionatæ; atque adeò propositiones obiectiuæ ab eis indistinctæ, omnes sunt Metaphysicè necessariæ; atque ita prædicatum inseparabile est à subiecto, subiectumque subinde cum illo connexum Metaphysicè est; in absolutis quidem absolutè; in conditionatis verò conditionatè, siue ex hypothesi conditionis, vt: *Homo est rationalis. Si Angelus esset homo, esset risibilis.* Inter veritates autem, siue propositiones obiectiuas existentiales, aliæ sunt omni modo contingentes, quia prædicatum subiecto est contingens, subiectumque subinde cum illo non est connexum, neque absolutè in absolutis, neque ex hypothesi conditionis in conditionatis, vt: *Petrus legit. Si Petrus vocaretur, responderet.* Aliæ verò licet absolutè sint contingentes, quando pertinent ad res creatas, ex suppositione tamen vel absolutâ, vel hypotheticâ subiecti, alteriusve conditionis, seu circumstantiæ subiecto adiunctæ necessariæ sunt, quia, tali suppositione factâ, prædicatum inseparabile est à subiecto, subiectumque cum illo connexum est, idque, aut Metaphysicâ, aut Physicâ, aut Morali connexione, vt: *Petrus existens est risibilis. Ignis calefacit. Mater diligit filium. Si Petrus existeret, esset risibilis. Si ignis applicaretur ligno, illud calefaceret. Si mater haberet filium, illum diligeret.* Ex quibus apparet, ad duas classes reduci posse propositiones obiectiuas tum affirmatiuas, seu positiuas, tum etiam negatiuas. Primam earum, quæ sunt de prædicato contingente subiecto, quæ omnes pertinent ad statum existentialem. Secundam earum, quæ sunt de prædicato necessario subiecto. Ex quibus aliæ ad statum rerum quiditatiuum; aliæ ad statum existentialem spectant. Et ad primam quidem classem pertinent omnes illæ, quæ de creaturis quibusuis possibilibus prædicant, quòd existunt, vel, quòd non existunt, vt constat. His ita positis, sit

Propositio 1.

Inter propositiones affirmatiuas de prædicato necessario subiecto, tum conditionales, tum absolutas spectantes ad statum rerum quiditatiuum multæ sunt per se notæ comparatione nostri intellectus pro statu præsenti. 286

Hæc propositio certissima est, & traditur ab Arist. *lib. 1. Post. cap. 3.* ab omnibusque post ipsum Philosophis, atque Theologis. Indeque ostenditur: quia omnia principia affirmatiua scientiarum agentium de rebus, provt in statu quiditatiuo, quales sunt pleræque humanæ, propositiones sunt huius generis per se notæ, eæque, vel euidentes, vel tantùm probabiles, vel etiam interdum improbabiles. Dari autem in omnibus scientiis humanis principia per se nota, & experientia manifestat, & ratio demonstrat: quia omnis humanus discursus ab aliquo, aut aliquibus iudiciis inchoari necesse est, Qui ex vnâ parte erunt primi, atque adeò ab aliis prioribus non oriundi; ex aliâ verò (cum nequeat à nobis pro libito, absque fundamento concipi, vt constat ex dictis *disp. 6. & 7.*) in ipsis terminis apprehensis propositionum obiectiuarum, quas iudicant, erunt fundati. Quod ipsum est, eas esse propositiones per se notas, siue per se noscibiles.

Fundamentum autem, quo noster intellectus 287

nititur

nititur ad iudicandam ex terminis propositionem affirmatiuâ ad statum rerum quiditatiuũ pertinentẽ, cõnexio est inter subiectum, & prædicatũ, quæ, semel ipsis apprehensis, per se se prodit intellectui, illũque inducit ad iudicãdum tale subiectum de suo necessariò ferre secum tale prædicatũ, siue tale prædicatũ de suo necessariò conuenire tali subiecto. Sic, semel apprehensis his terminis *totum*, *maius*, & *pars*, confestim iudicamus, *totum est maius suâ parte*: quia nobis per tales apprehensiones se detegit, totum de suo, sine eo quòd sit maius suâ parte stare non posse. Similiter, apprehensis semel his terminis, *Peccatum*, *dignitas*, & *pœna*, statim iudicamus, *peccatum est dignum pœna*; & in cæteris pariter. Quoties autem propositio absoluta pertinens ad statum quiditatiuum est per se nota, etiam conditionata ei correspondens est per se nota, vt: *Si Angelus esset totum, esset maius suâ parte. Si aliquid fuerit peccatum, erit dignum pœnâ.*

Propositio 2.

288 Vt propositio affirmatiua de prædicato necessario spectans ad statum quiditatiuum sit per se nota, connexio subiecti eius cum prædicato omninò debet esse immediata.

Ratio est in promptu: quia, si sit mediata, propositio non per se; sed per id, quod mediat, erit noscibilis. Itaque sit A connexum cum B, & B cum C, & C cum D, coalescatque propositio ex A, & D, vt ex subiecto, & prædicato. Hæc certè propositio per se nota non erit: quia connexio, quam habent termini eius A, D eo ipso, quod est mediata ex ipsis terminis apprehensis ab intellectu deprehendi non potest. Cùm enim A non sit per se, & de suo connexum cum D, nisi, quatenus est connexum cum B connexo cum C connexo cum D, sciri ab intellectu non potest, A esse connexum cum D, nisi præsciatur ab ipso, A esse connexum cum B, & B cum C, & C cum D. hoc autem ipsum est, propositionem coalescentem ex A, & D non per se, & immediatè, sed per aliud, & mediatè noscibilem esse.

Propositio 3.

289 Ex propositionibus affirmatiuis de prædicato necessario spectantibus ad statum rerum quiditatiuum eà dumtaxat per se nota esse potest, cuius prædicatum aut est essentiale subiecto, aut passio subiecti immediata. Reliquæ verò de passionibus mediatis non item.

Quia in illis prioribus dumtaxat, non item in his posterioribus est immediata connexio subiecti cum prædicato, proût ad propositionem per se notam, de quâ tractamus, est requisitum, iuxta *propos.* 2. Prædicata enim subiecto essentialia ea sunt, quæ vel totam essentiam, vel partem essentiæ subiecti dicunt. Prima autem passio subiecti est prædicatum aliquid adiiciens essentiæ subiecti, cum quo illud immediatè connexum est, iuxta diuisionem prædicatorum traditam *suprà disput. 17. q. 7.* Constat autem, subiectum cum essentiâ suâ, siue totali, siue partiali immediatè connexum esse, & cum quâlibet immediatâ suâ passione, cùm supponatur, eas subiecti passiones dici immediatas, cum quibus subiectum immediatè connexum est.

290 Vnde constat, eas omnes propositiones per se notas esse, quæ prædicant de subiecto vel speciem, vel genus, vel differentiam, vel prædicatum anonymum, vel mixtum, quæ sunt prædicata essentialia, eaque, vel Metaphysica, vel Physica. Necnon, quæ prædicant passiones immediatas subiecti vel communes, vel proprias, aut Physicas etiam, aut Metaphysicas iuxta dicta *ibid.*

Propositio 4.

Propositiones affirmatiuæ de prædicato contin- 291
gente subiecto per se notæ esse non possunt, nisi comparatione intellectus, qui assequitur illas per experimentalem notitiam, atque adeò mediâ aliquâ ipsarum specie propriâ interueniente.

Omni enim specie propriâ, & experientiâ seclusâ, nulla affirmatiua propositio potest à nobis ex ipsis terminis iudicari, nisi vi connexionis inter subiectum, & prædicatum repertæ inducatur intellectus noster ad eam iudicandam iuxta dicta in *propositionibus præcedentibus.* Vbi autem prædicatum subiecto est contingens, nulla connexio reperitur inter subiectum & prædicatum, vt constat. Ob id nemo scire potest, rem aliquam contingentem existere ex vi præcisè apprehendendi illam, & existentiam eius, nisi, vel ipsam experiatur, vel ex alieno testimonio, aut alio fundamento cum eâ connexo priùs noto, ad ipsius notitiam perueniat, vt est notissimum; alioquin, cùm quamlibet rem, proût existentem possimus pro libito apprehendere, de quâlibet pro libito possemus scire, vtrum existat, vel non existat. Quod est absurdum. Adde apprehensiones rei, & existentiæ eius ab experientiâ talis rei non oriundæ æquè esse indifferentes ad negandum, atque ad affirmandum, ipsam existere, vt etiam est notum. In quo differunt ab apprehensionibus rei, & prædicati necessarij eius vt talis, quæ de se ad illius affirmationem determinant, neque cum negatione possunt componi.

Iam de rebus, quæ sub experientiam cadunt me- 292
diis speciebus propriis, quas de se imprimunt, vt sunt omnia accidentia sensibilia, & actus nostrarum potentiarum intentionalium, iuxta dicta *disp.* 1. *q.* 2. alia ratio est. Multæ enim propositiones ad illas spectantes iudicantur ex ipsis terminis prout per apprehensiones experimentales apprehensis; atque ita per se notæ sunt comparatione intellectus tales res experientis, quantumuis sint de prædicato contingente subiecto: huiusmodi enim experimentales apprehensiones, vtpote ab speciebus propriis talium rerum oriundæ vim habent suapte naturâ ad procreanda per se immediatè talium propositionum iudicia. De quo nullum est dubium. Sic enim omnes ex terminis, & citra discursum iudicamus ea, quæ sentimus, existere, tum esse inter se similia, vel dissimilia, esse inter se distincta, vel loco dissita. Sic iudicamus de corporibus, quæ cernimus, esse alba, vel nigra, vel alterius coloris, formosa, vel fœda, magna, vel parua, æqualia, vel inæqualia, &c. Sic de iis, quæ tangimus, esse calida, vel frigida, sicca, vel humida, lenia, vel aspera, grauia, vel leuia, &c. Paritérque de innumeris aliis, quæ sub sensus nostros, aut aliter sub nostram experientiam cadunt.

Propositio 5.

Ex propositionibus affirmatiuis absolutis, seu 293
categoricis de prædicato contingente multæ sunt passim per se notæ. Ex hypotheticis verò de simili prædicato nullæ.

Prima

Prima propositionis pars ex dictis in præcedente constat. Ibi enim vidimus innumeras propositiones categoricas de prædicato contingente passim à nobis ex terminis ipsis iudicari circa res, quæ passim cadunt sub experientiam nostram.

Secunda autem pars inde ostenditur: quia propositio conditionata de prædicato contingente nec potest iudicari ex terminis vi connexionis repertæ inter subiectum, & prædicatum ex hypothesi conditionis: quia nulla talis connexio datur, alioquin non esset prædicatum ex tali hypothesi omninò contingens subiecto, vti supponimus. Nec potest iudicari ex terminis vi alicuius experientiæ, sub quam ea cadat. Quia nihil, provt conditionatè existens, potest sub experientiam cadere. Alius autem modus non est, quo possit aliqua propositio per se nota esse, vt constat ex dictis. Porrò, nihil provt conditionatè existens posse sub experientiam cadere, imprimis à priori monstratur: quia potentiæ experientes nihil non existens absolutè possunt percipere, cum à non existente absolutè nequeant recipere species, quibus illud sunt percepturæ, vt constat: sed neque per species receptas ab existentibus absolutè possunt percipere illa provt existentia tantùm conditionatè: quia nec tales species illa sic valent repræsentare, nec tales potentiæ actus ex parte obiecti conditionatos virtute talium specierum valent concipere, cùm pro absolutis tantùm dentur à naturâ obiectorum, vt etiam est notum. Deinde, id etiam ostenditur ab ipsâ experientiâ: quia nemo hactenùs expertus est quidpiam provt conditionatè existens præcisè, vt cunctis satis, superque compertum est, & manifestum.

Propositio 6.

294 Propositiones affirmatiuæ per se notæ de prædicato contingente de præsente, aut de præterito possunt esse. De futuro verò nequaquam.

Quòd possint esse de præsente constat ex dictis *propositi* 4. omnes enim propositiones per se notæ de prædicato contingente *ibi* commemoratæ de præsente sunt. Quòd autem possint etiam esse de præterito ipsa experientia manifestat. Passim enim per species memoratiuas in memoriâ asseruatas recordamur præteritorum; atque ita ex ipsis terminis iudicamus, tum nos illa anteà cognouisse, quod omninò contingens fuit, tum etiam illa anteà extitisse, quod etiam fuit omninò contingens, quando illa ex eorum genere sunt, quæ tunc à nobis experimentaliter, atque adeò ex terminis ipsis cognita fuere. Species quippe memoratiua relicta ex cognitione præteritâ obiecti experimentaliter noti, & cognitionem, & obiectum ipsum valet ex terminis notificare: quia vtriusque est species propria suo modo; à cognitione scilicet causatâ immediatè, ab obiecto autem mediâ specie propriâ, quam ipsum impressit potentiæ experienti.

295 Quod dubitari hic potest est. An species memoratiuæ præteritorum, quæ anteà non ex terminis ipsis; sed per discursum nouimus, siue ea fuerint contingentia, siue necessaria, valeant ipsa notificare ex ipsis terminis vt præterita? Cui dubitationi respondeo primò, certum esse, tales species valere ex terminis notificare ipsas præteritas, & contingentes cognitiones, quarum species propriæ sunt. Vt minimùm enim iudicamus ex ipsis terminis, nos tales cognitiones habuisse, cùm primùm in recordationem earum, & consequenter suorum obiectorum incidimus. Necessarium quippe est, vniuersaliter loquendo, vt primum iudicium, quod intellectus noster concipit in quouis negotio ex solis apprehensionibus terminorum propositionis iudicatæ nascatur, cùm non præcesserit aliud iudicium, vnde illud tunc possit nasci, atque adeò, quòd sit iudicium talis propositionis ex solis ipsius terminis, ac subinde, quòd propositio ipsa sit per se nota. Secundò respondeo. Quando propositio per cognitionem præteritam iudicata non est per se ex solis suis terminis noscibilis, vt non potuit ex solis suis terminis; sed per aliud prius notum ante à iudicio præterito iudicari, ita non posse posteà iudicio memoratiuo iudicari ex solis suis terminis; sed tantùm per aliud prius iudicatum, siue hoc sit id ipsum, per quod anteà fuit iudicata, siue sit, vti frequentiùs euenit, iudicium præteritum, quod ob connexionem saltem moralem, quam habet cum suo obiecto semel per se iudicatum fundamentum sufficiens præbet ad inferendum, & iudicandum ipsum obiectum. Sic dum obliti demonstrationis meminimus nos, propositionem aliquam anteà demonstrasse, inde euidenter inferimus, eam esse veram: quia euidenter scimus per iudicium memoratiuum ex ipsis terminis conceptum, nos anteà de illâ iudicium euidens habuisse. Similitérque sæpè euenit in aliis casibus. Respondeo tertiò: euenire item posse, sæpéque etiam fortasse de facto euenire, vt per iudicium memoratiuum citra discursum, atque adeò ex ipsis terminis iudicemus, propositionem anteà cognitam, quæcunque ea sit, vt coniunctam cum iudicio eius præterito, tanquam cum quodam syncategoremate reddente eam per se noscibilem, vti quoduis antecedens reddere quoduis consequens potest per se noscibile, si vt quoddam syncategorema coniungatur cum illo iuxta, iuxta doctrinam statuendam *propositi.* 7.

Iam verò nullam propositionem per se notam 296
de prædicato contingente posse esse de futuro, quæ est vltima pars propositionis, inde monstratur: quia propositio de prædicato contingente aliunde quàm media experientia, vel præsente, vel præterita per se nota esse nequit, vt constat ex dictis. Id autem, quod est futurum, quâ tale, sub experientiam cadere nequit, vt satis ex se est notum.

Propositio 7.

Propositio affirmatiua, quæ ex terminis catego- 297
rematicis non est per se nota, adiuncto aliquo syncategoremate, in per se notam transire potest.

Quod fiet, si subiecto propositionis aliàs non per se notæ, adiungatur syncategorema cum prædicato eius connexum immediatè, propositio enim, quæ resultabit integrum subiectum habebit connexum immediatè cum prædicato propter tale syncategorema inclusum in ipso, atque ita per se nota euadet, iuxta doctrinam statutam *propos.* 1. & 2. sic propositio, in quâ passio mediata prædicatur de essentiâ, ac proinde non est per se nota iuxta *propos.* 3. in per se notam transit, si passio immediata adiungatur, vt syncategorema subiecti. Et vniuersim omnis propositio aliàs mediata in immediatam transit, si termini omnes intermedij adiuncti subiecto syncategoremata sint eius.

Vt tamè doctrina hæc, quæ vniuersalis est & cer- 298
ta specialiùs, & clariùs constet, ex aliâ latè expositâ

suprà disp. 2. q. 4. conclar. 5. est supponendum. Quoties intellectus noster per iudicium expressè, & formaliter affirmat actum obiectiuum significabilem per verbum (quod propositionis obiectiuæ potissimum prædicatum est) provt connotantem terminos alios, siue, provt, subest illis, non posse non eum tacitè simul, seu virtualiter affirmare terminos ipsos, quâ ratione sunt connotati, nempe quoad *esse* eorum quiditatiuum, si connotantur, provt in statu quiditatiuo, aut quoad *esse* eorum existentiale, si connotantur, provt in statû existentiali. Quoties verò intellectus noster eiusmodi actum negat expressè, & formaliter per iudicium, necesse non esse, quòd neget tacitè, seu virtualiter terminos connotatos per illum. Ratio conspicua vtriusque est. Quia, vt actus habeat *esse* connotans alios terminos, euidenter est necessarium, quòd & ipsi termini habeant *esse* connotatum per actum, vt verò actus non habeat *esse* connotans alios terminos euidenter non est necesse, quòd & ipsi termini non habeant *esse* connotatum per actum, cùm euidenter sit sufficiens, quòd solus actus non habeat *esse*. Euidens quippe est, vt sit totum, debere esse omnes omnes partes; vt verò desit, sufficere, quòd desit vna. Atque ita affirmatio expressa de actû provt connotante alios terminos necessariò est quoque affirmatio tacita saltem de ipsis terminis, cùm tamen negatio expressa de actû, provt connotante alios terminos, negatio adhuc tacita de ipsis terminis necessariò non sit.

299 Hinc sequitur primò. Quoties ex parte subiecti, vel prædicati propositionis affirmatiuę ponitur aliquod syncategorema, quod eo ipso est connotatum actûs obiectiui talis propositionis, non posse non per expressam affirmationem huiusmodi actûs tacitè simul ipsum syncategorema affirmari, quâ ratione per ipsum actum connotatum est. Atque adeò neutiquam posse intellectum tali propositioni assentiri, nisi habeat simul fundamenta ad affirmandum tum actum, tum syncategorema, provt connotatum per ipsum; cùm tamen, etsi ex parte subiecti, vel prædicati propositionis negatiuæ ponatur quoduis syncategorema, vt connotatum actûs obiectiui per talem propositionem negati, opus non sit, quòd negatio talis actûs expressa simul negatio ipsius syncategorematis sit, & multò minùs, quòd sit affirmatio tacita eius, & consequenter, neque sit necessarium ad hoc vt intellectus neget talem propositionem, quòd fundamentum vllum habeat ad negandum, vel affirmandum syncategorema, dum habeat ad negandum actum: Imò neque eget fundamento ad negandum determinatè actum, dum habeat ad negandum syncategorema, vel actum sub disiunctione; siquidem, quouis deficiente, deficeret actus, provt connotans syncategorema, quod solum exposcit iudicium negans dictam propositionem.

300 Vnde secundò sequitur. Quod dictum est de syncategoremate posito ex parte subiecti, vel prædicati propositionis, eodem modo habere locum in ipso subiecto categorematico, siue directo propositionis. Nam & hoc connotatur per actum significabilem per verbum, in quem potissimùm tendit iudicium affirmatiuum, aut negatiuum, provt latiùs etiam *loco citato* explicatum est.

301 Quæ cùm ita sint, iam pro re nostrâ sequitur tertiò. Ad hoc vt propositio affirmatiua sit per se nota tatione syncategorematis adiuncti ex parte subiecti, ipsum syncategorema omninò debere esse per se notum siue noscibile; alioquin non præbebit propositio per se fundamentum sufficiens ad iudicandum ipsam ex terminis; sed forinsecùs erit quærendum. Itaque, quia iudicium huius propositionis: *Homo admiratiuus est risibilis* affirmans expressè, hominem esse risibilem, tacitè affirmat, hominem esse admiratiuum, vt sit ex terminis iudicabilis non solùm debet esse per se notum, admiratiuum esse risibile: sed etiam hominem esse admiratiuum. Similitérque, quia iudicium huius propositionis: *Causa fumi existentis existit* ita expressè affirmat, causam fumi existere, vt tacitè affirmet, existere fumum, vt sit ex terminis iudicabilis, non solùm debet esse per se notum, suppositâ existentiâ fumi, existere eius causam; sed etiam, existere ipsum fumum. Quod autem dictum est de syncategoremate subiecti directi eodem modo locum habet in ipso subiecto, consentaneè ad doctrinam traditam *num. præced.* Atque ita, vt hæc propositio ex terminis iudicabilis sit: *Ignis calefacit lignum*, tria per se nota esse debent, nempe *ignem existere*, *lignum existere*, & *calefactionem existere*. Iudicium siquidem expressum de calefactione provt existente, quo pacto ea duo extrema connotat, provt existentia, tacitum eorumdem extremorum provt existentium debet esse iudicium. Similiter, vt hæc propositio sit ex terminis iudicabilis: *Homo est admiratiuus*, tria per se nota esse debent, nempe identitas inter hominem, & admiratiuum expressè iudicanda, quam significat verbum *est*, & quiditas amborum extremorum iudicanda tacitè, vtpotè connotata per ipsam identitatem. Est tamen discrimen inter propositiones pertinentes ad statum quiditatiuum, & pertinentes ad existentialem, quòd in illis quiditas terminorum, quæ connotatur per actum semper est per se nota: quia nihil per se notius, quàm vnumquodque esse id, quod ex suo conceptu est. In his verò existentia terminorum, quæ connotatur per actum, non semper per se nota est; atque adeò hæ defectû solius notorietatis terminorum connotatorum per actum possunt non esse per se notæ; illæ verò secùs.

Quartò sequitur ex dictis. Quemuis discursum nostrum, præsertim simplicem, aut breuem ad iudicium ipsi æquiualens reduci posse. Id enim fiet, si antecedens discursûs iunctum consequenti, vt quoddam eius syncategorema, integram propositionem cum illo componat, per vnum iudicium iudicabilem expressè affirmans actum significabilem verbum, qui prædicatum potissimum est consequentis, & tacitè cæteros terminos per talem actum connotatos. Exempli gratia, hoc iudicium: *Causa fumi existentis existit* huic discursui æquiualens est: *Fumus existit: ergo causa eius existit:* & hoc iudicium: *Homo admiratiuus est risibilis* huic discursui: *Homo est admiratiuus: ergo est risibilis.* Dixi autem *præsertim simplicem, aut breuem.* Quia, si discursus est complexus, & longus ob multitudinem illationum, ex quibus coalescit, etiamsi ad vnam propositionem obiectiuam reduci possit, ea tamen talis erit, quæ ob longitudinem, & multitudinem terminorum non facilè sub vnicum iudicium nostrum cadere possit. Non tamen obstabit, quominùs possit, si discursui complexo ex tribus, aut quatuor tantùm, aut paulò pluribus simplicibus composito æquiualens sit, vt hæc: *Deus habens esse à se, æternus à parte antè, necessarius in existendo, vnicus, & cæterorum entium causa est*, huic discursui complexo æquiualens:

Deus

Deus est habens esse à se: ergo est æternus à parte ante: ergo est necessarius in existendo: ergo est unicus: ergo est cæterorum entium causa.

303 Quintò sequitur. Vt propositio æquivalens discursui simplici sit per se nota, debere omninò antecedens discursus in ipsâ pro syncategorematè positum per se notum esse, iuxta dicta *num.* 301. vt verò sit per se nota, quæ æquivalet discursui complexo, debere per se notum esse antecedens primum, à quo erat exordiendus discursus, & vltimum immediatè connexum cum prædicato consequentis, quidquid sit de cæteris intermediis. Nam alioquin, non erit propositio ex eiusmodi antecedentibus ad formam syncategorematum reductis composita ex solis terminis sibi intrinsecis iudicabilis, vt constat ex dictis. Et hæc de propositionibus affirmatiuis, seu positiuis dicta sunto Quid verò circa negatiuas ex dictis etiam sit inferendum postea subiiciam, cùm de illis speciatim sermo sit.

Propositio 8.

304 Inter propositiones affirmatiuas existentiales de prædicato necessario subiecto ex vi dumtaxat connexionis subiecti cum prædicato, & citra omnem experientiam multæ conditionatæ, seu hypotheticæ sunt per se notæ; absolutæ verò, seu categoricæ prorsùs nullæ.

Ratio prioris partis propositionis conspicua est. Quia, vt intellectus ponat in hypothesi quamlibet conditionem, nullo indiget fundamento, fit enim hypothesis per simplicem apprehensionem pro solo arbitratu voluntatis à nobis conceptibilem, vt est notissimum. Quoties autem ex hypothesi semel factâ, subiectum propositionis cum prædicato apparet immediatè connexum, nihil desideratur, quominùs talis propositio sub tali hypothesi sit ex terminis iudicabilis. At multæ dantur propositiones existentiales huiusmodi, vt patet in his: *Si peccauerit homo, reus erit supplicij: Si extiterit productio, existet terminus productus: Si Petrus curreret, moueretur: Si Sol luceret, dies esset,* aliisque huiusmodi sexcentis. Ergo inter propositiones existentiales de prædicato necessario multæ per se notæ dantur conditionatæ, seu hypotheticæ. Quod erat probandum.

305 Posterioris autem partis propositionis non minùs est manifesta ratio. Quam, vt exhibeam, suppono primò: nullam veritatem quiditatiuam cum aliquâ veritate existentiali connexam esse connexione immediatâ, & à nobis per se noscibili. Quia nulla veritas quiditatiua cum aliquâ veritate existentiali creata connexa est vllâ connexione provt demonstrauimus *disputatione 14. quæstione quarta:* Siquidem omnis veritas quiditatiua est necessaria, & omnis existentialis creata est contingens, necessarium autem cum contingente connecti repugnat, vt est notum Et connexio, quam cum existentiâ diuinâ habet quiditas Dei, atque etiam quiditas aliarum rerum aut non est immediata, aut non est à nobis per se noscibilis pro statû præsenti vt *suo loco* ostendemus. Suppono secundò ex dictis nullam propositionem comparatione nostri per se notam esse, nisi, quæ, vel cadit sub experientiam nostram, vel habet subiectum connexum immediatè cum prædicato connexione per se à nobis noscibili.

306 Quibus suppositis, formo iam sic rationem. Nulla est propositio affirmatiua absoluta, seu categorica existentialis de prædicato necessario ad creaturam pertinens, quæ non supponat, suum subiectum absolutè existere: tum, quia actus absolutè existens ex parte prædicati positus, & per verbum significatus, non potest non connotare suum subiectum, provt absolutè existens, vt constat: tum, quia subiectum nequit absolutè esse, vt est, in tali propositione, connexum cum prædicato, provt existente, nisi quoad suam absolutam existentiam; siquidem, quoad suam absolutam quiditatem esse connexum cum illo nequit, iuxta suppositionem primam. Ergo nulla eiusmodi propositio iudicari potest, quin tacitè saltem iudicetur; subiectum eius absolutè existere, iuxta doctrinam statutam *propos.* 7. Hæc certa. Pergo. At nequit citra experientiam iudicari per se, & ex terminis de subiecto, quod absolutè existit: quia id esset iudicare ex terminis citra experientiam propositionem de prædicato contingente subiecto contra *propos.* 4. Ergo nulla ex prædictis propositionibus ad creaturam spectans citra experientiam est ex terminis iudicabilis; sed neque propositio eiusmodi spectans ad Deum est à nobis ex terminis iudicabilis iuxta suppositionem primam. Ergo nulla prorsùs talium propositionum citra experientiam est per se nota comparatione nostri. Quod erat probandum. Itaque, quamvis ignis naturaliter cum productione caloris connexus est, hæc propositio: *Ignis producit calorem* non est per se nota, nisi comparatione experientis, ignem existere. Et in cæteris pariter.

Et hæc quidem de propositionibus per se no- 308
tis affirmatiuis, seu positiuis hactenus dicta sunt. Supereſt modò, vt etiam de negatiuis speciatim dicamus.

Propositio 9.

Inter propositiones negatiuas tum conditiona- 309
tas, tum absolutas spectantes ad statum rerum quiditatiuum multæ sunt per se notæ.

Illæ omnes nimirum, quarum subiectum cum termino, quod de illo negatur, oppositionem immediatam intra ipsum statum quiditatiuum, atque per se noscibilem habent, vt sunt ex absolutis: *Totum non est æquale suæ parti: Peccatum non est dignum præmio: Circulus non est triangulus,* & cæteræ huiusmodi. Ex conditionatis autem; *Si Angelus esset totum, non esset æquale suæ parti: Si qua actio fuerit peccatum, non erit digna præmio: Si qua figura fuerit circulus, non erit triangulus,* & similes. Dari autem huiusmodi negatiuas propositiones per se notas in omnibus scientiis agentibus de rebus, provt in statu quiditatiuo, tum euidentes, tum probabiles, tum etiam interdum improbabiles, quæ eiusmodi scientiarum principia negatiua sunt, & ex se cunctis scientificis manifestum, & ex dictis *propos.* 1 perspicuum est.

Perinde autem est, spectato nostro modo conci- 310
piendi, subiectum dictarum propositionum esse immediatè oppositum termino, qui de illo negatur, atque esse immediatè connexum cum talis termini negatione, tanquam cum passione quadam negatiuâ sibi immediatâ, ita enim nos huiusmodi negationes solemus concipere, tametsi re ipsâ intra statum quiditatiuum tales negationes, seu veritates negatiuæ non dentur, vti dantur intra statum existentialem. Proindéque, cognoscentes intuitiuè de rebus, provt in statu quiditatiuo, iudicia negatiua (sicuti nos habemus) non habeant, sed

tantùm de rebus, provt in statû existentiali, vt ex doctrinâ statutâ *suprà disp.* 10. & 11. satis est notum. Ob id potiùs dixi, tunc propositionem negatiuam per se notam esse, quando subiectum immediatè est oppositum termino de ipso negato, quàm quandò subiectum immediatè est connexum cum negatione talis termini: quia fundamentum reale ad talem propositionem iudicandam ex terminis illa potiùs oppositio est, quàm ista connexio; siquidem illa oppositio re ipsâ datur, secùs ista connexio, nisi per quamdam solùm æquiualentiam comparatione nostri. Recognosce insuper doctrinam traditam *disputatione nona quæstione tertia.*

310 Colligeque ex his, huiusmodi negatiuas propositiones per se notas ad eas reduci. quæ de passione immediatâ subiecti sunt, iuxta dicta *propositione tertia*, non ad eas, quæ sunt de prædicato essentiali, nisi fortasse nos aliquando de subiecto, provt negatione affecto, ipsam prædicemus negationem aut positiuè, aut negatiuè, vt, si dicas: *Totum carens æqualitate cum suâ parte ipsâ caret, aut suæ parti æqualè non est.* Tunc enim, iuxta nostrum concipiendi modum, talis propositio de prædicato essentiali erit.

Propositio 10.

311 Inter propositionis negatiuas spectantes ad statum existentialem de negatione contingente subiecto multæ absolutæ, seu categoricæ nobis sunt per se notæ; hypotheticæ verò nullæ.

Quemadmodum enim, experientia positiua sufficiens fundamentum est ad affirmandum ex ipsis terminis apprehensis existere in rerum naturâ absolutè id, quod sub experientiam cadit, iuxta dicta *propositione quarta & quinta*; ita ad negandum ex ipsis terminis apprehensis aliquid in rerum naturâ existere, sufficiens fundamentum est nobis experientia negatiua, id est, non experiri id, quod, si existeret, citra omne dubium experiremur. Hoc pacto ex ipsis terminis apprehensis iudico nunc Papam in hoc cubiculo præsentem non esse: quia nullatenùs experior eius præsentiam, experturus citra dubium, si esset præsens. Et in cæteris pariter. Itaque, eo ipso, quòd non experior id, quod experirer, si adesset, sufficiens fundamentum est, vt meus intellectus iudicet per species alienas, quas habet experientiarum similium, tum me id nunc non experiri, tum id non adesse. Ex quo patet prima propositionis pars.

312 Secunda autem inde etiam probatur: quia sicut defectu experientiæ positiuæ non sunt ex terminis iudicabiles propositiones conditionatæ affirmatiuæ de prædicato contingente subiecto, vt dicta *propositione quinta* statutum est; ita pariter defectû experientiæ negatiuæ non sunt ex terminis iudicabiles veritates similes negatiuæ. Experientia quippe negatiua tantùm valet ad iudicandum, non adesse absolutè id, quod, si adesset absolutè, sub experientiam caderet, vt satis ex se est notum.

313 Vnde collige, propositiones negatiuas per se notas, de quibus nunc agimus, de præsente, & de præterito, non verò de futuro esse posse, iuxta dicta de similibus affirmatiuis *propositione sexta*. Quia sicut se habet experientia tum præsens, tum præterita ad iudicandum ex terminis existere, vel extitisse id, quod cadit nunc, aut anteà cecidit sub experientiam, ita se habet experientia negatiua tum præsens, tum præterita ad iudicandum ex terminis, non existere, vel non extitisse id, quod nunc non cadit, aut anteà non cecidit sub experientiam, casurum haud dubiè, si existeret nunc, aut anteà extitisset. De futuris autem, vt nulla est positiua experientia, ita neque est negatiua, provt requiritur ad iudicandum ex terminis ea fore, aut non fore, vt satis ex se est notum. Recognosce dicta circa *propositiones sextam* & huc proportionaliter applica.

Propositio 11.

Inter propositiones negatiuas existentiales, de 314
negatione necessaria subiecto ob oppositionem subiecti cum termino negato, multæ non solùm conditionatæ, sed etiam absolutæ sunt per se notæ ex vi dictæ oppositionis præcisè citra experientiam omnem tam positiuam, quàm negatiuam.

Et de propositionibus quidem huiusmodi conditionatis negatiuis eodem modo venit probanda propositio, ac de affirmatiuis similibus probata est propositio octaua. Nam sicut hæ affirmatiuæ: *si extiterit ignis, calefaciet: Si homo peccauerit, dignus erit supplicio*, & similes, sunt per se notæ iuxta dicta, ob connexionem per se noscibilem subiecti cum prædicato sub datâ hypothesi; ita hæ negatiuæ: *si extiterit ignis, non frigefaciet: Si homo peccauerit mortaliter, non habebit gratiam: Si non extiterit ignis, non calefaciet*, & similes, per se notæ sunt ob oppositionem per se noscibilem subiecti cum negato termino sub datâ hypothesi. Cuius rationem dedimus *loco citato.*

De propositionibus verò absolutis negatiuis in- 315
de propositio probatur; Quia, quoties aliqua extrema ex suâ naturâ, ex suove conceptû obiectiuo in ordine ad existendum opposita sunt, atque adeò inepta, siue impotentia de suo ad existendum simul. talisque oppositio immediatâ, & per se noscibilis est intra statum quiditatiuum, vt sæpissimè euenit, in promptû est ex solis terminis iudicare, talia extrema de facto non existere simul, cum sit per se notissimum, & valde euidens, de facto non existere simul, quæ non possunt simul existere. Idem autem est iudicare, vnum eiusmodi extremorum non coexistere alteri, siue alteri non conuenire existentialiter, prout propositiones negatiuæ absolutæ, de quibus agimus, ordinariè præ se ferunt. Illæ igitur in eiusmodi casibus ex vi talis oppositionis præcisè, & citra omnem experientiam per se notæ sunt. Sic per se notum est, ignem non frigefacere, & nolentem quidpiam non velle id ipsum: quia ignis frigefactioni à se oriundæ, & nolitio volitioni eiusdem obiecti, opponuntur in ordine ad existendum oppositione per se noscibili. Paritérque euenit passim in aliis huiusmodi.

In quo propositiones categoricæ negatiuæ, de 316
quibus agimus, ab affirmatiuis eiusdem generis differunt. Ex illis enim nulla est per se nota citra experientiam, vt *propositione octaua citata* ostendimus, quantumuis termini eius connexione per se noscibili connexi sint, cum tamen ex his multæ sint tales, quæ terminos habent oppositos oppositione per se noscibili. Cuius discriminis ratio conspicua est: quia connexio vnius termini cum alio in ordine ad existendum, tantùm inducit ad affirmandam existentiam

secundi

secundi ex suppositione existentiæ primi, atque adeò ad affirmandum, secundum coexistere primo; cumque secundum coexistere primo affirmare absolutè nequeat, quin tacitè saltem affirmetur, existere primum, iuxta doctrinam statutam propos. 7. & primum existere citra experientiam affirmari non possit, iuxta *propos.* 4. conficitur, nullam huiusmodi propositionem affirmatiuam vi connexionis terminorum præcisè ex ipsis terminis citra experientiam affirmabilem esse. At oppositio vnius termini cum alio in ordine ad existendum per se inducit ad negandum, vtrumque simul existere, atque adeo etiam ad negandum, secundum coexistere primo; cúmque bene possit absolutè negari, secundum coexistere primo, quin, adhuc tacitè negetur, aut affirmetur, existere primum, iuxta doctrinam etiam statutam *propos.* 7. conficitur, eiusmodi propositiones negatiuas vi oppositionis terminorum præcisè citra omnem experientiam ex ipsis terminis esse negabiles, quando per se talis oppositio noscibilis est.

317 Cæterum: quia vi præcisè eiusmodi oppositionis per se noscibilis solùm negari potest ex terminis coexistentia exttemorum oppositorum; atque adeo, existentia tantùm alterutrius eorum sub disiunctione. Ad hoc vt vnius eorum determinatè existentia negetur, iam experientia erit necessaria, vel negatiua eiusdem, si illud sit ex genere eorum, quorum negatio est cognoscibilis per experientiam negatiuam; vel positiua alterius eius determinatam existentiam notificans, inducénsque vi oppositionis ad determinatè negandam existentiam alterius.

Propositio 12.

318 Omnis propositio per aliud nota, siue noscibilis, ad quemcumque statum pertineat, vi connexionis formalis, aut æquialentis illius, tanquam antecedentis cum ipsa tanquam cum consequente est iudicabilis.

Quia omnis discursus humanus medio quo ex aliquo antecedente prius iudicato infertur consequens, quale est omnis propositio nota per aliud, in connexione aut formali, aut æquialente antecedentis cum consequente nititur, vt *disput.* 2. *q.* 5. & sæpe alias dictum est. Dico *formali aut æquialente*: quia quando consequens est negatiuum, illatio eius ex antecedente sæpè non in reali connexione antecedentis cum consequente; sed in reali oppositione antecedentis cum obiecto negato in consequente fundatur, iuxta ea, quæ dicebamus *propos.* 9. tunc scilicet, quando agitur de negationibus intra statum quiditatiuum præcisè, intra quem non dantur re ipsâ, & formaliter veritates negatiuæ: tametsi positiuæ, quæ dantur, æquialenter per negatiuas à nobis sæpe iudicentur, vt cùm dicimus: *Homo non est lapis: lapis non est risibilis, &c.* De quo plura in *locis ibi citatis.* Itaque in omni discursu de consequente affirmatiuo, aut negatiuo existentiali connexio formalis interuenit antecedentis cum consequente. In discursu tamen de consequente negatiuo quiditatiuo æquialens dumtaxat. Quod tamen satis est, vt absolutè dicatur, vt inos sæpe diximus; & dicemus, omnem discursum humanum in connexione antecedentis cum consequente fundari.

Consectaria præcedentis doctrinæ.

Consectarium 1.

Diuisio propositionis per se notæ, qua cum 319
sancto Thoma 1. *p. quæst.* 2. *art.* 1. plerique Theologi vtuntur, in per se notam secundum se, & per se notam quoad nos, si bene intelligatur, optima est, quidquid nonnulli contradicant.

Quod, vt ostendam noto primò, eam propositionem iure optimo dici per se notam secundùm se, quæ ab aliquo intellectu per se immediatè est cognoscibilis, seu iudicabilis. Propositio enim, quæ aptitudinem habet, vt per se immediate, siue ex ipsis terminis iudicetur ab aliquo intellectu, quicumque ille sit, quasi à natura, atque adeo secundum se habet esse per se notam, seu noscibilem, tametsi à multis aliis intellectibus ob eorum imperfectionem ita nosci non possit. Secundò noto, prædictam diuisionem bifariam vsurpari posse. Primò ita vniuersè, vt diuisum omnem propositionem complectatur per se noscibilem, tam per proprias, quàm per alienas species. Secundò minus vniuersaliter, itavt diuisum solùm claudat propositiones per se noscibiles per species alienas. Igitur, si priori modo accipiatur, nulla omnino erit propositio, quæ non sit per se nota secundum se: quia nulla est, quæ per species proprias non sit per se, & immediatè noscibilis, saltem supernaturaliter, respectû alicuius intellectus, vt ex *superiùs* dictis constat. Quoad nos verò præter per se notas per species prorsùs alienas, dumtaxat erunt per se notæ, quæ cadunt sub experientiam nostram; quodammodoque subinde noscibiles per proprias species respectu nostri dici possunt. Si verò posteriori modo accipiatur diuisio, illæ propositiones erunt per se notæ secundum se, quæ sunt de subiecto immediatè connexo cum prædicato, aut propriâ, & formali, aut æquialente connexione, iuxta *superiùs* dicta: quia tales propositiones de suo sunt per se noscibiles ab intellectu valente per se immediatè penetrare talem connexionem, tametsi ab intellectû nostro pro statu præsenti ea penetrari, siue deprehendi non possit. Quoad nos verò erunt per se notæ illæ, quarum connexio immediata subiecti cum prædicato deprehensibilis à nobis, siue penetrabilis est, illæ verò neque quoad nos, neque secundum se erunt per se notæ, quarum subiectum cum prædicato non est immediatè connexum, quia citra huiusmodi immediatam connexionem, & citra experientiam, à nullo intellectu per solas species alienas potest per se immediatè vlla propositio cognosci, vt etiam constat ex dictis in superioribus. Ex quibus patet item ad ea, quæ contra dictam diuisionem ab Aduersariis solent opponi.

Consectarium 2.

Omnis scientia humana absoluta de rebus pro- 320
vt absolutè existentibus, quam Physicam dicimus, quâ parte affirmatiua est, à propositionibus de rebus singularibus sumit exordium, quâ parte verò est negatiua, à propositionibus tum de singularibus, tum de vniuersalibus rebus exordium suum potest desumere.

Quia propositiones affirmatiuæ per se notæ de rebus, prout absolutè existentibus, quæ huiusmodi

scien iæ quâ parte affirmatiua est, sunt prima principia, at æ ene non possunt ab iis quæ sub experientiam cadunt iuxta dicta *propos*it. 4. Sub experientiam autem dumtaxat cadunt singularia, vt est notum. Ex propositionibus verò negatiuis per se notis de rebus, prout ad statum absolutum existentialem pertinentibus, quæ talis scientiæ quâ parte negatiua est, sunt prima principia, aliæ sunt, quæ solùm cognosci possunt per experientiam negatiuam, quæ etiam de singularibus tantùm est; aliæ, quæ aliunde vi oppositionis terminorum citra omnem experientiam sunt cognoscibiles, quæ propterea de vniuersalibus esse possunt; de factóque plerumque sunt, iuxta *propositionem decimam & vndecimam*.

321 Portò propositiones sub experientiam cadentes, etsi de rebus singularibus sint, atque adeò absolutè sint singulares, prædicata tamen, quæ de illis prædicant, ex vniuersalioribus de suo sunt, vt implurimum: quia hæc potiùs, quàm alia magis peculiaria deprehenduntur à nobis in illis mediâ experientiâ, vt aliàs iam in *superioribus* notatum est. De re quippè visâ, aut per alium sensum sensâ promptè iudicamus, quòd existit, quòd potest existere, quòd est magna, aut parua, quòd est distincta ab aliis, & eis aut similis, aut dissimilis, aut æqualis, aut inæqualis &c. Quæ omnia ex prædicatis de suo, & ex se vniuersalioribus sunt; cum tamen de illa media sola experientia eius non possimus iudicare alia specialiora, vt, quòd habet talem, aut talem virtutem, istam, aut illam proprietatem nobis occultam &c.

Consectarium 3.

322 Longè plura ad negandum, quàm ad affirmandum res absolutè existere, habemus principia.

Quia imprimis plura sunt, quæ non experimur, experturi, si adessent, quàm, quæ experimur, de pluribúsque subinde ob experientiam negatiuam possumus existentiam negare, quàm affirmare ob positiuam. Præterea autem de pluribus aliis ob oppositionem, quam habent ex conceptu suo in ordine ad existendum, à nobis noscibilem, coëxistentiam absolutam negare possumus, prout constat ex dictis.

Consectarium 4.

323 Omnis scientia humana tum conditionata, tum absoluta de rebus provt in statú quiditatiuo, quam Metaphysicam appellamus, principia habet ex se vniuersalia in connexione, oppositioneve terminorum per se noscibili fundata. Eaque tum conditionata, tum absoluta.

Tales namque sunt propositiones per se notæ tũ conditionatæ tum absolutæ, de rebus, provt in statu quiditatiuo. Quæ ex se communes sunt omnibus similem quiditatem, similemve conceptum obiectiuum habentibus, ex ipsisque terminis apprehensis innotescunt, ob connexionem, oppositionémve immediatam in ipsis terminis deprehensam, prout ex dictis etiam est notum.

Consectarium 5.

324 Scientia humana conditionata de rebus provt conditionatè existentibus, in aliquâ differentiâ temporis, quam etiam Physicam appellamus, partim principia habet intra ipsum statum conditionatum in connexione, oppositioneve terminorum fundata citra omnem experientiam, partim nulla principia prima habet intra statum conditionatum, sed à principiis absolutis cadentibus sub experientiam sumit exordium.

Etenim cùm nulla propositio conditionata sub experientiam nostram cadere possit, iuxta *propos*it. 5. & 10. nulla vtique propositio conditionata est à nobis cognoscibilis pro statu præsenti, nisi vi connexionis, oppositionisve, aut conditionis cum conditionato, aut, quod, in idem recidit, alterius obiecti connexi cum conditionato, ipsive oppositi ex hypothesi conditionis, siquidem aliter, quàm per experientiam, vel vi connexionis, oppositionisve terminorum nulla propositio obiectiua à nobis cognoscibilis, siue iudicabilis est, vt ex dictis in superioribns satis, superque constat. Connexio autem, aut oppositio conditionis, aut alterius obiecti cum conditionato ex hypothesi conditionis, duplex, quod ad rem attinet, est. Altera, quæ citra omnem experientiam, vel ex solis terminis apprehensis, vel per discursum à nobis assequibilis, siue cognoscibilis est. Altera, quæ nisi interueniente experientiâ, à nobis assequi, atque adeò cognosci nequit. Prioris generis est connexio, quam habet totum cum eo quod sit maius suâ parte, & quam habet peccatum cum dignitate pœnæ; aliæque huiusmodi. Similiter prioris generis est oppositio, quam habet totum cum eo quod sit æquale suæ parti, & quam habet peccatum cum dignitate præmij; & similes. Posterioris verò generis est connexio, quam habet ignis cum lumine, & quam habet magnes cum attractione ferri, & quam habet piper masticatum cum productione caloris, & cæteræ huius generis. Similiter posterioris generis est oppositio, quam habent calida cum frigidis, sicca cum humidis, alba cum nigris &c.

Igitur, scientia conditionata de rebus, provt 325
conditionatè existentibus, fundata in connexione, oppositionéve primi generis principia habet intra statum rerum quiditatiuum, atque adeò etiam intra statum ipsum conditionatum existentialem, independentia ab experientiâ: quia eo ipso, quòd ex terminis apprehensis citra experientiam à nobis iudicabile est, totum de suo esse maius suâ parte, & peccatum de suo esse dignum pœnâ, ex terminis quoque apprehensis est iudicabile independenter ab experientiâ, totum extiturum maius suâ parte, si extiterit, & extituram dignitatem pœnæ, si extiterit peccatum. Paritérque in similibus. Scientia verò conditionata de rebus, provt conditionatè existentibus, fundata in connexione, oppositioneve secundi generis nulla principia per se nota habet intra ipsum statum conditionatum: quia eiusmodi connexio, siue oppositio, cui subnititur, per se, & ex solis terminis nunquam est noscibilis nobis; sed semper mediâ absolutâ experientiâ venimus in notitiam eius. Inde enim scio absolutè, magnetem lapidem necessitate naturali esse attractiuum ferri, atque adeò fore vt illud attrahat, si ei applicetur: quia vidi, experimentalitérque deprehendi, semper illud attrahere, quoties ei applicatur. Similiter, quia sæpè expertus sum calorem piperis masticati, & illud productiuum esse caloris, & fore vt producat, si masticetur, iudicare valeo. Et in cæteris pariter.

Consectarium 6.

Omnis scientia, siue notitia humana, humani- 326
tùs acquisibilis si sit Metaphysica vni connexioni oppositio

oppositionive terminorum subnixa est. Si verò sit Physica, tum experientiæ, tum connexioni, oppositionive terminorum subnititur.

Quia, si sit Metaphysica, tam principia, quàm, quæ ex principiis inferuntur medio discursu, vi connexionis, oppositionisve terminorum à nobis iudicanda veniunt. Si autem sit Physica, omnia eius principia absoluta per experientiam innotescunt; conditionata verò, quæ habet, & cætera, quæ ex vtrisque deducuntur discursu facto, vi connexionis, oppositionisve terminorum veniunt intelligenda, vt constat ex dictis. Ad Physicam autem reducitur saltem ex parte quæuis notitia fidei humanitùs acquisibilis: quia principia fidei, quæ sunt aliena testimonia, aliter quàm mediâ experientiâ nobis innotescere nequeunt. Physicam autem appellamus vniuersalissimè sumptam, quæ de rebus iudicat, prout in statu existentiali, qualiter iudicatur de rebus cadentibus sub experientiam, iuxta dicenda latiùs infrà *disp.* 21.

Consectarium 7.

327 Ars vniuersalis sciendi, proficiendique in omni humanâ scientiâ, siue notitiâ, eamque sine fine augendi, ac semper prorogandi, nouis quotidiè veritatibus detectis, quæ latebant anteà, ea vnicè erit, quæ modum, methodúmque præscripserit, tum experiendi, tum terminorum connexiones, oppositionesque immediatas in omni materiâ inueniendi, siue deprehendendi.

Constat ex dictis. Cum enim, vt vidimus, nulla propositio obiectiua sit iudicabilis, atque adeò scibilis à nobis, nisi, vel mediâ experientiâ, vel mediâ deprehensione connexionis, oppositionisve terminorum eius, & connexio, oppositioque terminorum mediata aliter, quàm deprehensis priùs immediatis, quæ interueniunt, illamque componunt, deprehensibilis non sit, manifestè consequitur, eam Artem, quæ viam ostendit, & ianuam aperit vniuersalem, tum ad experimenta capienda, tum ad connexiones, oppositionesque immediatas terminorum deprehendendas, seu inueniendas, vnicè Artem vniuersalem sciendi, scientiásque omnes (quæ sine fine augeri possunt, vt *infrà* demonstro) in infinitum augendi, ac semper propagandi esse. Quænam autem sit eiusmodi Ars, & qualis, *disp.* 23. exhibebo.

328 Sequebatur modò tractandum de propositionum fallaciis, seu deceptionibus, atque adeò de propositionibus fallacibus, seu deceptortiis. Sed de his commodiùs agemus *infra disp.* 20. *q.* 13.

DISPVTATIO XX.

De argumentationibus.

1 IN hâc disp. de argumentatione correspondente humano discursui, deque eius speciebus tractandum nobis est. Et quoniam argumentationes obiectiuæ, & formales, hæque tum mentales, tum vocales, aut prolatæ, aut scriptæ vicissim sibi lucem præstant, promiscuè fermè agemus de omnibus. Quemadmodum de terminis, & propositionibus tum obiectiuis, tum formalibus, iisque, aut prolatis, aut scriptis in *duabus præcedentibus disputationibus* actum à nobis est.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit argumentatio, & quotuplex?

ARgumentatio est oratio, quâ ex aliquo antecedente enuntiato consequens aliquod infertur enuntiatiuè. Accipio enim argumentationem vniuersè pro oratione correspondente discursui humano strictè sumpto, ipsumque etiam complectente. Discursus autem humanus strictè sumptus, nimirùm illatiuus, ea operatio mentalis est, quâ ex vnâ; vel pluribus veritatibus cognitis, seu per iudicium deprehensis ad aliam cognoscendam, seu iudicandam intellectus noster transcurrit, ductus connexione: quâ videt id, quod priùs iudicat (& antecedens appellatur) cum eo, quod ex illo infert (& consequens dicitur) connecti, prout *suprà disput. 2. quæst. 2. diuis. 1.* rursùs *quæst. 5.* dictum à nobis, & latiùs explicatum est. Itaque argumentatio mentalis formalis ipse dictus discursus est, vocalis autem, & scripta oratio illi correspondens vocalis, & scripta. Omnesque tres comprehendit definitio proposita. Per quam venit intelligendum, argumentationem formalem in vniuersum eam orationem esse, per quam aliquod obiectum iudicabile, aut simplex, aut ex pluribus seorsim iudicabilibus complexum priùs affirmatur, aut negatur, aut partim affirmatur partim negatur, indéque transitur ad aliud pariter affirmandum, siue negandum propter connexionem repertam in in priore cum posteriore, indicante illam particulâ aliqua illatiuâ, vt: *Petrus currit: ergo mouetur: Omnis homo est animal: aliquod risibile est homo: ergo aliquod risibile est animal. Ignis est iuxta lignum: ergo ignis producit, & lignum recipit calorem.* Vnde patet, argumentationem formalem orationem quandam esse complexam, siue compositam ex pluribus propositionibus formalibus subordinatis, & quodammodo copulatis per particulam illatiuam *ergo*, vel similem, vt plutibus agentes de discursu qui argumentatio mentalis est, *locis citatis* explicuimus. Quæ ad rem videnda, &, suâ proportione seruatâ, sunt applicanda. Ex quibus patet, quid sit argumentatio obiectiua, cùm aliud non sit ab obiecto argumentationis formalis. 2

Iam verò argumentatio sumpta vniuersè tot modis venit imprimis diuidenda, quot *disp. 2. q. 2. citatâ diuis.* 8. diuisus est à nobis discursus. Quocirca, primò penes diuersitatem antecedentis, & consequentis simplicis, complexi, positiui, negatiui, & mixti in 25. membra est diuidenda argumentatio, sicut ibi discursus. Rursúsque quodlis eorum in alia quinque penes diuersitatem connexionis antecedentis cum consequente Metaphysicæ, Physicæ, & Moralis in supremo, medio, & infimo gradu. 3

Secundò argumentatio de antecedente complexa, aut est de antecedente, cuius partes indiuisim connectuntur cum consequente, aut de antecedente, cuius partes connectuntur diuisim. Quæ differentia valdè est notanda, vt latiùs *ibid.* diximus circa discursum. 4

Tertiò argumentatio sumpta vniuersè alia euidens est, alia obscura. Idque aut ex parte antece- 5

dentis tantùm; aut ex parte illationis tantùm; aut ex parte vtriusque, atque adeò etiam consequentis. Quod si euidens quouis ex dictis modis, aut Metaphysicè, aut Physicè, aut moraliter duplici sensu. Si verò obscura, aut certa; idque pariter vel Metaphysicè, vel Physicè, vel moraliter; tum vel formaliter, vel subiectiuè; aut probabilis, aut improbabilis, iuxta doctrinam circa hos omnes terminos latè traditam *suprà disputat. 4. 5. & 6.* Ad hanc que diuisionem pertinet diuisio argumentationis in demonstratiuam, & non demonstratiuam.

6 Quartò argumentatio sumpta vniuersè alia categorica est, alia hypothetica, alia mixta ex vtrâque. Categoricam dico, quæ coalescit ex solis propositionibus categoricis; hypothetica autem, quæ ex solis hypotheticis; & mixta, quæ ex vtrisque, dicenda erat: quia tamen hæc solet etiam appellari hypothetica, nos quoque argumentationem hypotheticam appellabimus vniuersè omnem compositam ex propositionibus hypotheticis vnâ, vel pluribus. Quæ rursùs in mixtam ex categoricis, & non mixtam subdiuidenda erit.

7 Quintò argumentatio in modalem, & non modalem, siue de *inesse* diuidi potest. Diceturque modalis, quæ vel ex solis propositionibus modalibus, vel ex mixtione modalium, & non modalium constiterit. Quæ rursùs subindè in mixtam ex non modalibus, & non mixtam diuidenda veniet. Non modalis verò, siue de *inesse* dicetur, quæ ex solis non modalibus, siue de *inesse* fuerit composita.

8 Sextò argumentatio alia est simplex, alia complexa. Simplicem appello, quæ vnicam tantùm illationem vnius consequentis ex vno antecedente habet, siue antecedens, & consequens in suo genere sint simplicia, siue complexa. Complexam autem, quæ ex pluribus illationibus plurium antecedentium, & consequentium coalescit. vt quando ex antecedente A infertur consequens B, & ex B C, & ex C D, &c.

9 Septimò denique argumentatio simplex sumpta vniuersè in quatuor illa membra diuidi potest, in quæ ab Aristot. & aliis diuisa est; paulò tamen aliter intellecta, quàm vulgò solent: nempe, in Syllogismum, Enthymema, Inductionem, & Exemplum. Syllogismus dicitur argumentatio, quâ ex solis duabus propositionibus pro antecedente positis indiuisim infertur consequens. Enthymema autem dicitur argumentatio, quâ ex vnâ solâ propositione pro antecedente positâ, quin alia subticeatur, infertur consequens, eo quòd illa sola cum consequente connexa est. Dari enim huiusmodi genus enthymematum est certissimum, quidquid nonnulli Recentiores videantur refragari. Exemplum argumentatio est à simili comprehensa sub enthymemate. Inductio autem latè sumpta ea argumentatio vniuersaliter dicenda superest, quâ ex pluribus, quàm duabus propositionibus pro antecedente positis, siue diuisim, siue indiuisim, necnon, quâ ex duabus diuisim infertur consequens. Tametsi inductio strictiùs sumpta ea argumentatio dicatur, in quâ à singularibus ad vniuersale proceditur. De quâ diuisione plura diximus *loco cit.* recognoscantur

10 Postremò argumentatio ratione materiæ in argumentationē à priori, & à posteriori, & à simultaneo diuidi potest, penes prioritatem, aut posterioritatem aut simultaneitatem, siue concomitantiam, quam antecedens obiectiuum habet respectu consequentis. Quarum quælibet rursus penès diuersas species ordinum prioris, & posterioris expositas *disp. 15.* aliam, aut alias diuisiones subire poterit.

QVÆSTIO II.

Quid sit syllogismus. Et quotuplex.

DIximus quæst. 1. syllogismum esse argumentationem, quâ ex duabus propositionibus pro antecedente positis indiuisim infertur consequens, eo videlicet, quòd neutra earum sumpta seorsim connexa est cum consequente, benè tamen coniunctum ex vtrâque. Nunc solùm restat aduertendum, eiusmodi propositiones aut simplices posse esse, aut complexas; aut alteram simplicem, & complexam alteram, sicut & consequens ex eis illatum, aut simplex, aut complexa propositio esse potest, iuxta diuisionem propositionis in simplicem, & complexam datam *d. sp. 19. q. 1.* 11

Diuiditur autem syllogismus imprimis in categoricum, & hypotheticum, & ex vtroque mixtum. Categoricus dicitur, qui ex solis propositionibus categoricis coalescit; hypotheticus autem, qui ex solis hypotheticis; & mixtus, qui ex vtrisque dicendus erat: quia tamen hypotheticus dici solet, qui vel ex vnâ tantùm propositione hypotheticâ constat, nos quoque ita loquemur. Eritque syllogismus hypotheticus alius mixtus ex propositionibus categoricis, alius non item, iuxta dicta de argumentatione hypotheticâ *quæst. 1. num. 6.* Quilibet autem eorum rursus aut ex simplicibus propositionibus, aut ex complexis; aut ex vtrisque potest compositus esse, iuxta nuper dicta, omni eiusmodi propositionum mixtione, atque combinatione factâ, suppositis earum diuisionibus datis *disp. 19. quæst. 1.* 12

Deindè, syllogismus vniuersè sumptus in affirmatiuum, & negatiuum, & ex vtroque mixtum diuidi potest. Affirmatiuus dicitur, cuius omnes propositiones sunt affirmatiuæ; negatiuus autem, cuius omnes sunt negatiuæ; & mixtus, cuius aliqua, vel aliquæ sunt affirmatiuæ, & aliqua, vel aliquæ negatiuæ, dicendus erat. Quia tamen negatiuus vulgò appellatur, qui, vel vnicam propositionem negatiuam habet, nos etiam, vt vulgo morem geramus, ita loquemur; atque ita syllogismus negatiuus alius mixtus ex propositionibus affirmatiuis; alius non mixtus, quandò opus sit illos distinguere, dicendus erit. 13

Præterea syllogismus alius modalis est, alius non modalis, siue de *inesse*. Modalis dicitur vniuersè, qui, vel ex solis propositionibus modalibus, vel ex mixtione modalium, & non modalium constat. Qui rursùs propterea in mixtum ex non modalibus, & non mixtum diuidendus est. Non modalis verò, siue de *inesse* nuncupatur, qui ex solis propositionibus non modalibus, siue de *inesse* compositus est. 14

Diuidi denique potest syllogismus omnis in euidentem, & obscurum, &c. iuxta diuisionem tertiam argumentationis in genere factam *n. 5.* 15

Quæ cùm ita sint, pro iis, quæ in sequentibus sunt dicenda, aduertendum est. Artem communem syllogismorum, quam Arist. exhibuit, & cæteri sunt amplexati, de solis syllogismis categoricis coalescentibus ex propositionibus simplicibus vniuersalibus, & particularibus affirmatiuis, & negatiuis 16

tiuis de prædicato communi nullo signo affecto tractaro. De reliquis verò nullam autem vniuersalem esse hactenus constructam: licet nonnullas peculiares regulas circa eorum aliquos tradant Logici; cùm tamen præter eam, quam Aristot. adinuenit pro syllogismis prædictis, aliæ pro aliis non difficilè excogitari possent, & construi. Imò verò, Aristotelica neque exactè demonstrata, neque satis perfecta; sed manca, & mutila circumfertur, proùt ex dicendis à nobis *in sequentibus* apparebit. Vbi, & illam tum exactè demonstratam, tum omnibus numeris absolutam, perfectamque reddere, & alias, quæ pro aliis syllogismorum generibus desiderantur, demonstratiuè etiam constructas dare curabimus, aperiendo interim viam ad alias fortasse, quas oportebit prætermittere construendas.

QVÆSTIO III.

Qua ratione Ars categoricorum syllogismorum de medio communi, quæ in Logicâ Aristotelis circumfertur, sit construenda, vt demonstratiuè exacta, perfectaque euadat?

17 DIco, eâ ratione, quâ nos illam impræsentiarum construere aggredimur, vt sequitur.

Propositio 1.

Quidquid verè affirmatur de omni, verè etiam affirmatur de quolibet contento sub omni; & quidquid verè negatur de omni, verè etiam negatur de quolibet contento sub omni.

18 Hæc sunt duo illa ex ipsis terminis euidentissima principia vulgò appellata *Dici de omni, & Dici de nullo*. In quibus tota Ars ista nititur, ipso Aristotele testante *lib. 1. Prior. cap. 4.* Circa quæ nota primò, id dici affirmari, aut negari de omni, quod affirmatur, aut negatur de aliquo termino communi distributiuè sumpto. Secundò nota, ea omnia, quod ad rem attinet, censeri contineri sub omni, ex quibus sumptis formaler coalescit aggregatum omnium, quæ terminus communis distributiuè sumptus amplectitur, atque etiam ea, quæ cum illis realiter sunt identificata. Perinde enim est dicere: quidquid verè affirmatur, aut negatur de omni, verè etiam affirmari, aut negari de quolibet contento sub omni, ac dicere: quidquid verè affirmatur, aut negatur de singulis contentis sub omni, verè etiam affirmari, aut negari de quolibet identificato cum illis, vt latiùs est à nobis suprà explicatum *disput. 13. quæst. 7.* vbi, quo pacto in dictis duobus principiis hæc Ars funderur, etiam ostendimus. Tertiò nota, in quouis dictorum principiorum tres terminos, & tres propositiones inuolui. Termini sunt, qui distribuitur, qui continetur sub illo, aut formaliter, aut identicè, &, qui prædicatur de contento, quia prædicatur de continente. Propositiones autem sunt, quæ prædicat aliquid de continente, &, quæ prædicat idem de contento, &, que prædicat continentiam huius in illo. Hinc.

Propositio 2.

19 Omnis syllogismus subnixus duobus principiis statutis *propositione* 1. ex tribus omninò terminis, & tribus propositionibus debet necessariò componi.

Constat propositio hæc ex nuperrimè dictis; nec aliam demonstrationem desiderat; supersunt tamen circa illam adnotanda sequentia. Nempe. Ex propositionibus tribus, ex quibus, omnis syllogismus huius Artis coalescit, quæ ponitur primo loco, dicitur maior, quæ secundò minor, &, quæ ex vtrâque infertur, conclusio, quidquid nonnulli Logici controuertant. Tum maior, & minor præmissæ appellantur; & ambæ simul sumptæ antecedens, conclusio verò consequens. Ex terminis verò vnus debet bis repeti in antecedente (siquidem in eo duæ propositiones, atque adeò duo subiecta, & duo prædicata sunt, & termini totius syllogismi sunt tantùm tres) is autem dicitur medium, &, qui cum illo ponitur in maiore propositione dicitur maius extremum, qui verò in minore minus extremum (alij extremitates appellant.) Ex quibus duobus coalescit conclusio. Vnde apparet, quemlibet dictorum trium terminorum bis poni debere in syllogismo. Terminus autem, qui in distributo continetur, aut cum contento sub illo identificatur, subsumptus solet appellari, & præmissa, in quâ ille ponitur, subsumpta; atque hinc tandem constat, vitium syllogismi huius Artis esse, terminos plures, aut pauciores habere, quàm tres. Dico: *huius Artis*. Quia extra illam benè potest esse syllogismus concludens legitimè cum quatuor terminis, vt in hoc cernitur: *Petrus videt: sed non oculo dextro: ergo sinistro*. Aduerto tamen, quod attinet ad præsens propositum, terminum non propterea desinere esse vnum, & eumdem, quòd modò signo vniuersali, modò signo particulari, modò nullo signo affectus sit, aut etiam pronomine demonstratiuo. Imò, si loco nominis communis pronomine demonstratiuo affecti nomen proprium ad significandum idem obiectum singulare ponatur, idem terminus censendus est, vt aliàs *disput. 19. quæst. 2. num. 22.* notabamus.

Propositio 3.

Syllogismi huius Artis in duobus principiis *propos.* 1. statutis fundandi ex solis, & omnibus propositionibus categoricis simplicibus componi possunt. Hactenùs tamen ex paucis quibusdam, multis relictis, Logici sequuti Aristotelem composuerunt. Imò, ne ex illis quidem assumptis Artem perfectam sed mutilam, defectuosamque construxerunt. Quod vtrumque à nobis in præsenti pro viribus emendandum, atque supplendum est. 20

Pro intelligentiâ huius propositionis suppono primò, propositiones categoricas simplices inter se non æquiualentes (relictis reliquis, quæ eis æquiualent) omninò esse 18. vt *disp. 19. quæst. 1.* ostendimus, & suis litteris designauimus. Illæ autem sunt vniuersalis, particularis, & singularis, aut de prædicato communi nullo signo immediatè affecto, aut de prædicato communi affecto immediatè signo *omnis*, aut de prædicato singulari, quæ sunt 9. affirmatiuæ, & totidem negatiuæ. Ex quibus vniuersalis affirmatiua, & negatiua de prædicato communi nullo signo immediatè affecto per A, & E significantur ab omnibus: particularis autem affirmatiua, & negatiua de simili prædicato per I, & O. Pro singulari verò affirmatiuâ de simili prædicato nos vtimur V. & pro negatiuâ Vn. quia sextam vocalem

vocalem non habemus. Pro sex autem de prædicato communi signo *omnis* immediatè affecto eisdem litteris vtimur, adiectâ ante singulas litterâ d. Et pro sex aliis de prædicato singulari, eisdem, adiectâ ante singulas litterâ t.

21 Suppono secundò, Aristotelem; & cum eo cæteros Logicos hactenus solùm assumpsisse ad construendam hanc Artem, quatuor illas priores propositiones A, E, I, O. fortasse, quòd eæ sunt, quas magis ordinario, & connaturali modo concipimus, atque proferimus, quæque subinde syllogismos ad scientias vtiliores componunt. Potuissent tamen pariter assumere quemuis alium numerum ex 18. propositionibus commemoratis, omni combinatione factâ, aut etiam ipsas omnes 18. ex quibus assumptis integra Ars conficeretur. Porrò ex iis quatuor, quas assumpserunt, minùs exactè, perfectéque construxerunt Artem: quia multos syllogismos legitimos ad concludendum verum ex vero prætermiserunt; eos autem, quos posuerunt demonstratiuè ab illegitimis non separarunt, sicuti nec alias proprietates, quas Ars ipsa habet, demonstrarunt.

22 His positis. Vt nos defectus hosce suppleamus, totam Artem in tres partes diuidemus. Et primam quidem cum Logicis Aristotelis, vt illis morem geramus, syllogismosque vtiliores ad scientias separatim ponamus, ex illis tantùm quatuor propositionibus, A, E, I, O. exactiùs tamen, & perfectiùs, quàm hactenus construemus. Pro secunda verò parte construendâ, ex 18 propositionibus commemoratis 12. selectiores sumemus, sex scilicet de prædicato communi nullo signo immediatè affecto, & sex de prædicato singulari: quæ quidem, & frequentiùs occurrunt, & vtiliores sunt in scientiis humanis, relictis sex aliis de prædicato communi affecto immediatè signo *omnis*, vtpote, quæ rarissimè occurrunt, atque adeò parum vtilitatis ad scientias habent. Tertiam denique partem ex omnibus dictis 18. propositionibus componendam, quæ duas priores in se complectens integram Artem istam redderet, tanquam parùm vtilem ad scientias, & nimis prolixam omittemus, indicato tamen modo, quo illa erat construenda, & numero syllogismorum, qui ex illâ resultarent. Præstamus autem hæc tria, vt sequitur.

Propositio 4.

23 Vt syllogismus huius Ars legitimus sit, altera saltem præmissarum eius debet affirmatiua esse, & medium in alterâ saltem debet esse distributum.

Hæc propositio quoad vtramque partem ex principiis statutis *propsit.* 1. manifestè monstratur. Nam omnis syllogismus legitimus in eis fundatus tria necessariò præstare debet; nempè ex parte antecedentis dicere aliquid, siue affirmatiuè, siue negatiuè de omni, hoc est, de termino distributo, & affirmare, alium subsumptum terminum sub ipso omni, seu distributo termino contineri, siue cum contento sub illo identificari. Ex parte verò consequentis concludere; dicendo pariter de ipso subsumpto, quòd fuerat dictum de ipso omni. Hoc autem ipsum est, alteram saltem præmissarum eius affirmatiuam esse, & terminum in vtrâque positum, qui ob id est medium, semel saltem distribui.

24 Dices: quando medium, quantumuis distributum, est prædicatum in vtrâque præmissa, nihil dicitur de omni, tanquam de medio, quia nihil dicitur de medio; sed medium bis dicitur de aliis terminis: & tamè syllogismus potest hoc modo esse legitimus: ergo necessitas, vt dicatur aliquid de omni ex parte antecedentis, ad hoc, vt syllogismus in dictis dictis principiis fundatus legitimus sit, non est necessitas, vt medium ponatur distributum. Respondeo, in dato etiam casu dici aliquid ex parte antecedentis de omni, tanquam de medio, si non formaliter, saltem æquiualenter: quia perindè æquiualenter est dicere medium distributum de alio termino, ac dicere de omni contento in tali medio, quod conuenit, aut non conuenit tali termino, provt opus est, vt pariter de contento sub illo dicatur formaliter, aut æquiualenter, quòd conuenit, aut non conuenit eidem termino, vti prædicta principia postulant. Sic in hoc syllogismo legitimo: *Nullus lapis est animal: aliquis homo est animal: ergo aliquis homo non est lapis.* Ideò æquiualenter dicitur in conclusione de aliquo homine nulli lapidi conuenire: quia id ipsum pariter dicitur in maiore de omni animali, sub quo dicitur in nomine aliquis homo contineri. Maioris quippè vterque terminus, & prædicatum conclusionis distributiuè supponuntur, vt constat. Vnde patet necessarium esse in omni casu ad hoc, vt syllogismus euadat legitimus, quòd ex parte antecedentis aut formaliter, aut æquiualenter dicatur de omni, tanquam de medio distributo, id, quod in consequente est dicendum de subsumpto contento in illo, provt supradicta principia planè præ se ferunt.

Porrò syllogismus legitimus ille appellatur, qui 25
ex vero antecedente necessariò infert consequens verum. Ob idque etiam dici solet, rectè, siue bene concludere; necnon esse vtilis, puta ad veritatem comprobandam. Cùm tamen, qui ex antecedente vero non infert necessariò consequens verum, illegitimus, male concludens, & inutilis appelletur.

Propositio 5.

Vt syllogismus huius Artis legitimus sit, omni- 26
nò debet non procedere à termino non distributo ad distributum, siue non habere in conclusione distributum terminum, quem habet in antecedente non distributum.

Est clarum. Quia terminus non distributus con- 27
tinetur sub distributo, vt constat. Ex eo autem, quòd conueniat, aut non conueniat quidpiam contento sub omni, siue sub termino distributo, non sequitur, conuenire id, aut non conuenire ipsi omni, siue ipsi termino distributo, vt etiam constat. Compertum est enim, ex eo quòd conueniat homini contento sub omni animali esse risibile, non sequi, conuenire id ipsum omni animali. A termino ergo non distributo ad distributum nullatenùs licet arguere. Et declarari potest amplius. Quia tota conuenientia, quam inter se habent maius, & minus extremum in conclusione, nascitur ex conuenientia, quam in antecedente habent cum medio, vt est notum. Sed conuenientia cuiusuis extremi non distributi cum medio non infert conuenientiam sui distributi cum ipso medio in antecedente, vt est notum; neque enim ex eo quòd conueniat homini esse animal, infertur, conuenire homini esse omne animal. Ergo neque infert conuenientiam sui distributi cum altero extremo in conclusione. Non ergo licet terminum in antecedente non distributum in conclusione ponere distributum.

Propos.

Propositio 6.

Vt syllogismus sit legitimus, quoties ambæ præ-
27 missæ sunt affirmatiuæ, conclusio debet esse af-
firmatiua. Et quoties altera præmissarum est nega-
tiua, conclusio debet esse negatiua.

Ratio demonstrans vtrumque est: quia quando aliquid in antecedente affirmatur de omni, vti euenit, quando ambæ præmissæ sunt affirmatiuæ, non potest id, nedum debet, negari in conclusione de aliquo contento sub omni. Et quãdo aliquid in antecedente negatur de omni, vti euenit, quando existente affirmatiua subsumpta, vt debet, iuxta *propos.* 4. residua negatiua est, non potest id, nedum debet affirmari in conclusione de aliquo contento sub omni, vt est notissimum. Hæc dicta de syllogismis huius Artis; extra illam enim ex alterâ præmissâ negatiuâ legitimè potest conclusio affirmatiua inferri, vt in hoc cernitur: *vel mouetur Petrus, vel quiescit: at non mouetur: ergo quiescit.*

Propositio 7.

28 Vt syllogismus huius Artis legitimus sit, quoties altera præmissarum est particularis, & altera vniuersalis, conclusio debet esse particularis, neque vniuersalis esse potest.

Sermo est de particularibus, & vniuersalibus habentibus prædicatum commune nullo signo immediatè affectum, quales sunt A, E, I, O. de quibus solùm agimus modò. Ergo, vt planè propositionem demonstrem, suppono ex dictis *disp.* 18. *quæst.* 3. prædicatum commune propositionis negatiuæ siue vniuersalis, siue particularis distributiuè supponi; prædicatum verò commune propositionis affirmatiuæ siue vniuersalis, siue particularis, minimè. Iam arguo sic. Aut ambæ præmissæ sunt affirmatiuæ; aut altera affirmatiua, & altera negatiua (ambæ enim negatiuæ esse non possunt iuxta *propos.* 4.) Si ambæ sunt affirmatiuæ, solum subiectum vniuersalis erit distributum: quia neque prædicatum eius, neque subiectum neque prædicatum particularis erunt distributa; fietque, vt ex tribus terminis in antecedente positis, vnus tantùm sit distributus, & duo non distributi. Tum sic, vel distributum est medium, vel alterum ex extremis? Si alterum ex extremis: ergo defectu distributionis medij erit syllogismus inutilis, iuxta *propos.* 4. Si verò distributum est medium, & ambo extrema non distributa; ponaturque in conclusione vniuersali alterum distributum, procedetur à termino non distributo ad distributum, contra *propos.* 5. Si verò altera præmissarum est affirmatiua, & altera negatiua; aut affirmatiua est vniuersalis, & negatiua particula, aut è conuerso? Si affirmatiua est vniuersalis, prædicatum eius, & subiectum negatiuæ erunt indistributa; atque ita vnus saltem ex tribus terminis positis in antecedente erit indistributus omninò: sed hic nequit esse medium, quia defectu distributionis eius esset syllogismus inutilis: ergo est alterum ex extremis in conclusione ponendum. Si autem hæc ponatur vniuersalis negatiua distribuens vtrumque suum terminum (quia affirmatiua esse nequit, iuxta *propos.* 4.) procedetur iterum à non distributo ad distributum, contra *propos.* 5. debet ergo poni particularis. Denique, si affirmatiua est particularis, & negatiua vniuersalis, subiectum, & prædicatum affirmatiuæ erunt indistributa. Reditque idem argumentum. Debet ergo conclusio particularis esse, quando altera præmissarum est particularis. Quod erat demonstrandum.

Propositio 8.

Quoties ambæ syllogismi præmissæ sunt par- 29
ticulares, de quibus modò agimus, nihil ex eis legitimè infertur.

Quia, si ambæ sunt affirmatiuæ, in nullâ erit medium distributum, vt constat ex dictis: debet autem esse distributum, saltem in alterâ, iuxta *ibidem.* Si denique altera sit affirmatiua, & altera negatiua, subiectum, & prædicatum affirmatiuæ, & subiectum negatiuæ erunt indistributa; atque ita duo termini ex tribus antecedentis indistributi manebunt. Reditque argumentum factum pro primo casu *propos.* 6. includens, vel indistributionem medij, vel processum à non distributo ad distributum; siquidem conclusio in casu præsenti nequit non esse negatiua, atque adeò habens prædicatum distributum. Ex puris ergo particularibus nihil legitimè potest inferri. Quod erat demonstrandum.

Propositio 9.

Figuræ syllogisticæ ad istam Artem pertinentes 30
octo omninò debuissent adstrui ab Antiquis; vt minimùm autem quatuor ponendæ sunt, vt posuit Galenus. Quidquid Aristotelici tres solùm ponant.

Etenim figura syllogistica venit dicenda impræsentiarum ea dispositio, quam habent tres termini syllogismi inter se comparati panes prædicationem, & subiectionem. Sunt autem sic comparabiles inter se octo omninò modis. Nam medium potest esse aut prædicatum in vtraque præmissâ, aut subiectum in vtraque præmissa, aut prædicatum in maiore, & subiectum in minore, aut prædicatum in minore, & subiectum in maiore. In quolibetque horum quatuor casuum, præter habitudinem, quam habent extrema in antecedente cum medio, bifariam inter se in conclusione comparari possunt: quia potest in conclusione esse prædicatum maius extremum, & subiectum minus, vel vice versâ, prædicatum minus extremum, & subiectum maius. Quo euadunt casus possibiles omninò octo, iuxta quos octo figuræ debuissent poni, vt prima pars propositionis fert. Quod si figuræ syllogisticæ, iuxta comparationem duntaxat medij cum extremis sint adstruendæ, vt vulgò fit, quatuor omninò, iuxta quatuor primos casus propositos poni debent, vt fert pars secunda propositionis.

Hæ autem hoc ordine poni solent. Prima dici- 31
tur, quando medium est subiectum in maiore, & prædicatum in minore. Secunda, quando medium est prædicatum in vtraque. Tertia, quando medium est subiectum in vtraque. Quarta, quando medium est subiectum in minore, & prædicatum in maiore. Quando autem in vnaquaque harum quatuor figurarum maius extremum prædicatur in conclusione de minori extremo, syllogismus dicitur concludere directè; indirectè verò, quando conuerso minus extremum de maiori extremo prædicatur. Quo etiam pacto, vt vulgo morem gerentes clariùs procedamus, nos quoque loquemur deinceps, ponentes quatuor tantùm figuras proposito ordine, distinguentesque in quâuis earum syllogismos concludentes directè à concludentibus indirectè, appellantesque compendij causa priores quidem directos, & posteriores indirectos. In re enim, quæ parùm interest, non est, cur à more procedendi communi recedamus.

Propo-

Propositio 10.

32 Modi diuersi syllogismorum, qui ex his quatuor propositionum generibus A, E, I. O. in quatuor figuris statutis *propos.* 9. componi possunt, omninò sunt. 512.

Nam modus syllogismorum dicitur ea dispositio, quam habent tres propositiones syllogismi inter se comparatæ penes quantitatem, & qualitatem, hoc est, penes vniuersalitatem, & particularitatem, affirmationemque, & negationem. Atque ita, quot ex illis quatuor propositionum generibus A, E, I, O. possunt ternarij diuersi fieri diuersitate desumptâ, tum à diuersâ naturâ, tum à diuersâ positione, tum à diuersâ repetitione propositionum ipsarum, tot sunt possibiles diuersi modi, atque adeò veluti diuersæ species syllogismorum pertinentium ad partem primam Artis præsentis, de quâ tractamus, vt constat. Ternarij autem sic diuersi ex A, E, I, O. possibiles in quatuor prædictis figuris omninò sunt 512. Nam, vt ex regulis combinationum tradendis *disp.* 29. constat, ex quatuor terminis diuersis ternarij diuersi possibiles diuersitate, tum naturæ terminorum, tum positionis, tum repetitionis eorum omninò sunt. 64. siquidem quiuis numerus terminorum multiplicatus per se ipsum omnes possibiles binarios modo dicto diuersos reddit, qui sunt. 16. Rursusque numerus binariorum per ipsum numerum terminorum multiplicatus reddit omnes ternarios possibiles, qui sunt dicti. 64. vt practicè exhibebunt tabulæ mox subiiciendæ. Numerus autem 64. ternariorum ex A, E, I, O. compositorum in vnaquaque quatuor figurarum semel pro syllogismis directis, & iterum pro indirectis ponendus est, quo in omnibus quatuor figuris resultant dicti 512. syllogismi possibiles.

33 Ex quibus vtiles ad legitimè concludendum ab inutilibus modò sunt secernendi, iuxta regulas demonstratas *in præced. propos.* Cæterùm, quia vitium multorum inutilium ex præmissis præcisè nascitur independenter à conclusione, præmissas imprimis ex se inutiles ab vtilibus ex se secernere oportet in hunc modum.

Propositio 11.

34 Præmissæ syllogismorum, quæ ex A, E, I, O. componi possunt, in vnaquaque figurâ omninò sunt 16. Ex quibus septem omninò sunt ex se inutiles, & nouem vtiles.

Constat id ex combinatione factâ per sequentem tabulam.

	A	E	I	O
A	AA	AE	AI	AO
E	EA	~~EE~~	EI	~~EO~~
I	IA	IE	~~II~~	~~IO~~
O	OA	~~OE~~	~~OI~~	~~OO~~

In quâ præmissæ, quæ lineolâ superductâ velut expunctæ apparent, inutiles ex se sunt, iuxta dicta *propos.* 3. & 7. quia vt in ipsis cernitur contra id, quod dictæ propositiones præscribunt, vel ambæ sunt negatiuæ, vel ambæ sunt particulares, vel vtrumque habent vitium, Reliquæ verò præmissæ cum vtroque eo vitio carent, vtiles ex se sunt. Vnde, ad oculum patet, binarios præmissarum ex se inutilium septem omninò esse; ex se autem vtilium nouem in vnaquaque figurâ, vt propositio data fert.

35 Quoniam autem ex prædictis septem binariis præmissarum inutilium cum quatuor conclusionibus A, E, I, O. collatis altero numero per alterum multiplicato, iuxta regulam combinandi *n.* 32. indicatam, 28. omninò syllogismi directi, & totidem indirecti resultant in vnaquaque figura, conficitur, syllogismos omnes inutiles ex vitio præmissarum præcisè in omnibus quatuor figuris possibiles omninò esse 224. Quibus reiectis, sequitur nunc, vt ex residuis, qui ex reliquis nouem binariis præmissarum ex se vtilium in vnaquaque figurâ componi possunt, inutiles rursus ab vtilibus separemus. Inutiles, inquam, non iam vitio præmissarum præcisè, sed vitio integri syllogismi.

Propositio 12.

36 Syllogismi, qui ex nouem binariis præmissarum ex se vtilium (qui separatis inutilibus restant, iuxta dicta *propos.* 11.) componi possunt in vnaquaque figurâ 36. omninò sunt directi, & totidem indirecti. Ex quibus 24. directi, & totidem indirecti sunt in vnaquaque figurâ prorsus inutiles. 12. autem directi, & totidem indirecti vtiles saltem in aliquâ, vel in aliquibus figuris.

Constabit id ex combinatione factâ per sequentem tabulam, & cæteris, quæ subiungemus.

	A	E	I	O
AA	AAA	~~AAE~~	AAI	~~AAO~~
AE	~~AEA~~	AEE	~~AEI~~	AEO
AI	~~AIA~~	~~AIE~~	AII	~~AIO~~
AO	~~AOA~~	~~AOE~~	~~AOI~~	AOO
EA	~~EAA~~	EAE	~~EAI~~	EAO
EI	~~EIA~~	~~EIE~~	~~EII~~	EIO
IA	~~IAA~~	~~IAE~~	IAI	~~IAO~~
IE	~~IEA~~	~~IEE~~	~~IEI~~	IEO
OA	~~OAA~~	~~OAE~~	~~OAI~~	OAO

Syllogismi enim, qui in tabulâ propositâ lineolâ superdu

superductâ veluti expuncti apparent, inutiles prorsùs sunt, iuxta *propoſit.* 5. & 6. quia, vt in ipsis cernitur, contra id, quod dictæ propositiones præscribunt, aut habent conclusionem affirmatiuam, cùm altera ex præmissis sit negatiua, aut habent conclusionem negatiuam, cum ambæ præmissæ sint affirmatiuæ, aut habent conclusionem vniuersalem, cùm altera ex præmissis sit particularis, aut ex tribus hisce vitiis duo simul habent. Reliqui verò, qui supersunt, nullatenus expuncti, cùm omnibus iis vitiis careant, in aliquâ, vel aliquibus figuris, vbi neque vllum aliud habent, iuxta examen faciendum postmodùm vtiles sunt. Esse autem omnes, qui in tabulâ apparent 36. & ex eis 24. prorsus inutiles, & 12. vtiles ipsismet oculis cernitur. Quia tamen omnes aut directi, aut indirecti esse possunt, conficitur, possibiles in vnaquaque figurâ esse 36. directos, & totidem indirectos; prorsùs autem inutiles 24. directos, & totidem indirectos, vtiles denique saltem in aliquâ, vel in aliquibus figuris 12. directos, & totidem indirectos.

37 Ex quo patet, syllogismos prorsùs inutiles propter cõmemorata vitia in omnibus quatuor figuris omninò esse 192. qui iuncti cum 224. reiectis *propoſition.* 11. tanquam inutilibus propter vitia præmissarum præcisè reddunt 416. Torque subinde sunt, qui tanquam inutiles manent hactenùs ab reliquis separati.

38 Restat nunc. vt discurrendo per singulos 12. quos non inutiles exhibet tabula combinationum facta, examinemus singillatim, in quâ, vel in quibus figuris vnusquisque eorum sit vtilis; in quâ ue, vel in quibus euadat inutilis; idque tum directè, tum indirectè concludendo. Quod idem est ac examinare, quinam syllogismi vtiles, & quinam inutiles sint ex 96. qui supersunt in omnibus figuris possibiles 12. scilicet directi, & 12. indirecti in singulis. Præsto igitur id, provt sequitur, iuxta regulas præscriptas in præmissis propositionibus.

39 AAA directus valet in prima figurâ. Non valet in secundâ: quia non distribuit medium contra *propoſit.* 4. Non valet in tertiâ: quia procedit à termino non distributo ad distributum contra *propoſit.* 5. Non valet in quarta, propter idem vitium, contra eandem propositionem. AAA verò ind rectus valet in quartâ figurâ. Non valet in primâ: quia procedit à non distributo ad distributum. Non valet in secundâ: quia non distribuit medium. Non valet in tertiâ: quia procedit à non distributo ad distributum.

40 AEE directus valet in secundâ, & in quarta figurâ. Non valet in primâ: quia procedit à non distributo ad distributum. Non valet in tertiâ, propter idem. AEE verò indirectus valet in secundâ, & in quartâ figurâ. Non valet in primâ: quia procedit à non distributo ad distributum. Non valet in tertiâ propter idem.

41 EAE directus valet in primâ, & in secundâ figurâ. Non valet in tertiâ, neque in quartâ: quia in vtrâque procedit à non distributo ad distributum. EAE verò indirectus valet in primâ, & secundâ. Non valet in tertiâ, neque in quartâ propter idem.

42 AAI directus valet in primâ, tertiâ, & quartâ figurâ. Non valet in secundâ: quia non distribuit medium. AAI verò indirectus valet etiam in primâ, tertiâ, & quartâ. Non verò in secundâ propter idem.

AII directus valet in primâ, & in tertiâ figurâ. Non valet in secundâ, neque in quartâ: quia in neutrâ distribuit medium. AII verò indirectus valet etiam in primâ, & in tertiâ. Non valet in secundâ, neque in quartâ, propter idem. 43

IAI directus valet in tertiâ, & in quartâ figurâ. Non valet in primâ, neque in secundâ: quia in neutrâ distribuit medium. IAI verò indirectus valet etiam in tertiâ, & in quartâ; secùs in primâ, & secundâ, propter idem. 44

AEO directus valet in secundâ, & in quartâ. Non valet in primâ, neque in tertiâ: quia in vtraque procedit à non distributo ad distributum. AEO verò indirectus valet in omnibus quatuor figuris, 45

AOO directus valet in secundâ figurâ. Non valet in primâ, neque in tertiâ: quia procedit à non distributo ad distributum. Non valet in quartâ: quia non distribuit medium. AOO verò indirectus valet in tertiâ figurâ. Non valet in prima, neque in secundâ: quia procedit à non distributo ad distributum. Non valet in quartâ: quia non distribuit medium. 46

EAO directus valet in omnibus quatuor figuris. EAO verò indirectus valet in primâ, & in secundâ. Non valet in tertiâ, neque in quartâ: quia procedit à non distributo ad distributum. 47

EIO directus valet in omnibus quatuor figuris. EIO verò inditectus in nullâ valet: quia in omnibus procedit à non distributo ad distributum. 48

IEO directus in nullâ figurâ valet: quia in omnibus procedit à non distributo ad distributum. IEO verò indirectus in omnibus figuris valet. 49

OAO directus valet in tertiâ figurâ. Non valet in primâ: quia non distribuit medium. Non valet in secundâ, neque in quartâ: quia in vtrâque procedit à non distributo ad distributum. OAO verò indirectus valet in secundâ figurâ. Non valet in primâ: quia non distribuit medium. Non valet in tertiâ, neque in quartâ: quia in vtrâque procedit à non distributo ad distributum. 50

Quæ, cùm ita sint, iam liquidò apparet ex 96. syllogismis, quos examinandos suscepimus à *num.* 38. mediam omninò partem vtilium, & mediam inutilium esse, nempe 48. & 48. Ex quibus reiectis 48. inutilibus, qui coniuncti cum reliquis 416. *suprà num.* 37. recensitis, atque reiectis conficiunt 464. supersunt 48. vtiles, atque legitimi; in vnaquâque scilicet figurâ sex directi, & totidem indirecti 48. autem vtiles, & 464. inutiles 512. omninò componunt, qui est numerus omnium syllogismorum possibilium huius Artis, vt *suprà* præmisimus *propoſitione decima.* Itaque ex 512 modis diuersis syllogismorum, ex his quatuor generibus propositionum componibilium AEIO. præter 48. vtiles, & legitimos, quos sequens exhibet tabula, reliqui omnes sunt inutiles, & illegitimi ad inferendum necessariò ex antecedente vero consequens verum, provt requiritur in scientiis humanis ad comprobandam veritatem. Tametsi & illi aliquas habeant proprietates scitu dignas, vt *infrà* subiiciam. 51

52 Tabula prima, quæ exhibet omnes syllogismos de medio communi, omnésve modos syllogisticos possibiles in hâc primâ Artis parte, quibus necessariò concluditur ex vero verum; atque adeò legitimi, siue vtiles nuncupantur.

In 1. figurâ.
Directi.

A	A	A
E	A	I
A	I	I
E	I	O
A	A	I
E	A	O

Indirecti.

A	A	I
E	A	E
A	I	I
A	E	O
I	E	O
E	A	O

In 2. figura.
Directi

E	A	E
A	E	E
E	I	O
A	O	O
E	A	O
A	E	O

Indirecti.

A	E	E
E	A	E
I	E	O
O	A	O
A	E	O
E	A	O

In 3. figura.
Directi.

B	A	O
I	A	I
A	I	I
O	A	O
E	I	O
A	A	I

Indirecti.

A	A	I
A	E	O
A	I	I
I	A	I
I	E	O
A	O	O

In 4. figura.
Directi.

A	A	I
A	E	E
I	A	I
E	A	O
E	I	O
A	E	O

Indirecti.

A	A	A
I	A	I
I	E	O
A	E	E
A	A	I
A	E	O

53 Hinc deprehendes, quos syllogismos, seu modos syllogizandi vtiles, & legitimos vel ad primam huius Artis partem spectantes Logici Aristotelici omittant. Omittunt enim imprimis omnes quartæ figuræ; deinde indirectos omnes secundæ, & tertiæ: ac demùm eos de conclusione particulari, qui in aliis de vniuersala potestate includuntur, iuxta statim dicenda. Dumtaxatque numerant subindè quatuor primos directos, & quinque indirectos primæ figuræ, & quatuor primos directos secundæ, & sex directos tertiæ, qui omnes sunt 19.

54 Aduertendum tamen est, decem istorum syllogismorum, siue modorum potestate includi in aliis decem, sicut particulare includitur in vniuersali. Conueniunt enim cum illis in cæteris omnibus, præterquam in conclusione, quam habent particularem, cùm illi habeant vniuersalem includentem ipsam particularem. Hi sunt in prima figura duo vltimi directi inclusi in duobus primis, & vltimus indirectus inclusus in secundo. In secundâ figurâ duo vltimi directi inclusi in duobus primis, & duo vltimi indirecti inclusi similiter in duobus primis. Et in quarta figurâ vltimus directus inclusus in secundo, & duo vltimi indirecti inclusi alter in primo, alter in quarto. Quoties enim aliquis syllogismus concludit vniuersaliter, in promptu est, ex eisdem præmissis concludere particulariter, hoc ipso, quòd ab vniuersali ad particularem in vniuersali contentam prompta est consequentia. Sunt autem concludentes vniuersaliter omninò decem; atque ita totidem sunt concludentes particulariter, qui in illis potestate includi dicuntur.

55 Quòd, si aliqua exempla desideras accipe sequentia. Pro primo modo directo primæ figure: *Omnis homo est animal: Omne rationale est*

est homo: ergo omne rationale est animal. Pro primo indirecto eiusdem: *Omnis homo est animal: Omne rationale est homo: ergo aliquod animal est rationale.* Pro primo directo secundæ figuræ: *Nullus lapis est animal: Omnis homo est animal: ergo nullus homo est lapis.* Pro primo indirecto eiusdem. *Omnis homo est animal: Nullus est lapis est animal: ergo nullus homo est lapis.* Pro primo directo tertiæ figuræ: *Nullus homo est lapis: Omnis homo est animal: ergo aliquod animal non est lapis.* Pro primo indirecto eiusdem: *Omnis homo est animal: Omnis homo est rationalis: ergo aliquod animal est rationale.* Pro primo directo quartæ figuræ. *Omnis homo est animal: Omne animal est viuens: ergo aliquod viuens est homo.* Pro primo denique indirecto eiusdem. *Omnis homo est animal: Omne animal est viuens: ergo omnis homo est viuens.* Cætera tu poteris adhibere.

Propositio 13.

56 Singulos syllogismos, seu modos syllogisticos tabulæ præcedentis legitimos esse, atque adeo per illos ex antecedente vero necessariò inferri consequens verum demonstratiuè ostenditur.

Et primum, quod attinet ad decem de conclusione particulari potestate inclusos in aliis decem de conclusione vniuersali, iuxta dicta nuperrimè, non est, cur speciatim quidpiam dicamus; siquidem demonstrata in his vi concludendi vniuersaliter, vis concludendi particulariter in illis demonstrata manebit; cùm euidentissimum sit ex horum vniuersalibus conclusionibus particulares illorum in eis contentas legitimè inferri; illis ergo decem potestate in aliis decem inclusis, quod ad rem attinet, prætermissis, ad reliquos demonstrandos pergo, vtendo eâdem demonstrandi arte, quâ vtuntur Logici communiter circa syllogismos, seu modos syllogismorum, quos ipsi ponunt, extensa tamen proportionaliter ad cæteros, quos ego addo.

57 Suppono itaque primo: singulos modos singulis dictionibus significari compositis ex tribus vocalibus, quibus illi à nobis hactenùs significati sunt. Dictiones autem sunt istæ. Pro quatuor modis directis primæ figuræ *Barbara, Celarent, Darij, Ferio.* Pro quinque autem indirectis *Baralipton, Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisesomorum.* Pro quatuor directis secundæ figuræ *Cesare, Camestres, Festino, Baroco.* Pro quatuor autem indirectis *Camestre, Cesates, Festino, Botaco.* Pro sex directis tertiæ figuræ *Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison, Darapti.* Pro sex autem indirectis *Dapami, Faptemo, Datisis, Dismati, Fistemo, Batoco.* Pro quinque denique directis quartæ figuræ *Bamalip, Calemes, Ditamis, Fesapo, Fesiso.* Et pro quatuor indirectis *Barmaba, Dimari, Firemorum, Calerem.* Quæ omnes dictiones memoriæ causâ eodem ordine disponuntur sequentibus versibus.

1. figura. *Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baralipton.*
Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisesomorum.
2. figura. *Cesare, Camestres, Festino, iunge Baroco.*
Camestre, & Cesates, queis iunge Festino, Botaco.
Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.
3. figura. *Darapti, Dapami, Faptemo, simulque Datisis.*
Necnon Dismati, Fistemo, pariterque Batoco.
4. figura. *Bamalip, Calemes, Ditamis, Fesapo, Fesiso.*
Barmaba, Dimari, Firemorumque, Calerem.

Vbi aduerte, in dictionibus, quæ pro complemento versus plures, quàm tres vocales habent, ad rem trium priorum tantùm haberi rationem.

Suppono secundò quatuor modos directos primæ figuræ adeò expresè præ se ferre principia illa euidentissima *Dici de omni*, & *Dici de nullo*, in quibus fundantur, vt, his suppositis, satis, superque euidentes cunctis appareant, quin maiori egeant demonstratione. Ob id modi perfecti appellantur, & cæteri omnes imperfecti comparatione eorum. Vnde, eorum vi illatiuâ, tanquam per se euidente suppositâ, vis illatiua reliquorum per reductionem ad illos demonstranda est. Bifariam autem potest, & solet demonstrari. Primò ostensiuè. Secundò per deductionem ad impossibile. Ostensiuè demonstratur, conuertendo aliquam, aut aliquas propositiones syllogismi imperfecti, iuxta regulas conuersionis traditas *disp. 19. quæst. 6.* & componendo ex conuertentibus syllogismum perfectum, qui inferat conclusionem, quæ erat imperfecti hâc ratione ad ipsum reducti. Cùm enim quidquid legitimè infertur ex consequente legitimè illato ex aliquo antecedente, nequit non sequi etiam legitimè ex ex ipso antecedente, vt est notissimum. Si ex conuertentibus præmissarum syllogismi imperfecti legitimè illatis per conuersionem ex ipsis præmissis conuersis, & positis in syllogismo perfecto legitimè infertur conclusio syllogismi imperfecti, manifestum est, quòd talis conclusio ex ipsis præmissis in ipso syllogismo imperfecto positis legitimè etiam inferebatur. Quod est demonstrationis intentum. Idemque euenit, quando vna tantùm præmissa conuertitur syllogismi imperfecti, conuertensque eius simul cum alterâ constituit syllogismum perfectum, ad quem reducitur ille, vt constat. Per deductionem autem ad impossibile demonstratur vis illatiua syllogismi imperfecti, deducendo negantem illam ad concedendas duas propositiones aut contrariè, aut contradictoriè oppositas simul veras. Quod est impossibile. Suppositâ enim, atque concessâ veritate præmissarum syllogismi imperfecti, si quis neget conclusionem, vt falsam, eius contradictoriam concedere tenetur; vt veram. Quo posito, ex ipsâ contradictoriâ conclusionis negatæ, & ex alterâ præmissarum concessâ construendum est antecedens syllogismi perfecti, qui reddat conclusionem oppositam alteri præmissæ etiam concessæ. Quo negans conclusionem syllogismi imperfecti ad concedendas duas propositiones oppositas simul veras erit deductus. Siquidem conclusionem syllogismi perfecti (ad quem imperfectus hâc ratione reduci dicitur) concedere debet, vt supponitur. 58

Vt autem sciatur, per quem syllogismum perfectum, siue per reductionem, ad quem vnusquisque imperfectorum est demonstrandus ostensiuè, & quâ ratione ad dictiones nuper propositas solerter attendendum est. Illæ enim id indicant, cognita semel significatione litterarum, ex quibus constant. Pro quo suppono tertiò sequentia. 1. Per litteram initialem cuiusuis dictionis syllogismi imperfecti denotatur perfectus, ad quem ille reducitur; si enim est B. reducitur ad *Barbara*, si C, ad *Celarent*, si D, ad *Darij*, si F, ad *Ferio*. 2. Per litteram S. denotatur, propositionem designatam per vocalem antecedentem conuertendam esse simpliciter: per litteram autem P. conuertendam esse per accidens. propositionem, inquam, syllogismi imperfecti reducendi, quando est præmissa; syllogismi verò perfecti, quem ille reducitur, quando 59

est *conclusio* 3. *littera M* denotat mutationem præmissarum, maioris scilicet in minorem, & minoris in maiorem. 4. littera C. non initialis denotat, eadem syllogismum non posse demonstrari ostensivè; sed tantùm per deductionem ad impossibile. Apponamus exempla. *Baralipton* reducitur ad *Barbara*; inferendo ex eius præmissis positis *in Barbara* conclusionem vniuersalem, quæ conuersa per accidens, vt indicat littera P. dabit conclusionem ipsius *Baralipton*. Hâc ratione hæ duæ præmissæ: *Omnis homo est animal: Omne rationale est homo* acceptæ ex *Baralipton*, & positæ in *Barbara* hanc dant conclusionem: *Ergo omne rationale est animal*, quæ conuersa per accidens dat hanc, quæ est ipsius *Baralipton*: *Ergo aliquod animal est rationale*. Eodem modo reducitur ad *Barbara Bamalip*, nisi, quòd maior eius ponenda est in *Barbara* pro minore, & minor pro maiore, vt indicat littera M. *Fapesmo*, qui modus est indirectus primæ figuræ, reducitur ad *Ferio*, conuersâ illius maiore per accidens, vt indicat P. & minore simpliciter, vt indicat S. & positâ in *Ferio* pro maiore conuertente minoris, & pro minore conuertente maioris, vt indicat M. ita enim dabunt in *Ferio* conclusionem, quæ sit eadem ipsius *Fapesmo*. Sit namque syllogismus factus in *Fapesmo* iste: *Omnis homo est animal: Nullus lapis est homo: ergo aliquod animal non est lapis*. Cuius minor conuersa simpliciter hanc dabit ponendam pro maiore in *Ferio*: *Nullus homo est lapis*, & maior conuersa per accidens hanc ponendam pro minore: *Aliquod animal est homo*. Ex quibus positis in *Ferio*, eadem conclusio ipsius *Fapesmo* inferetur sic: *Nullus homo est lapis: Aliquod animal est homo: ergo aliquod animal non est lapis*. Simili modo *Camestres* reducitur ad *Celarent* conuersa illius minore simpliciter, & positâ conuertente pro maiore in *Celarent*, & pro minore maiore ipsius *Camestres*. Ex iis enim duabus in ipso *Celarent* inferetur conclusio, quæ conuersa simpliciter dabit eamdem conclusionem ipsius *Camestres*. Paritérque de cæteris ratiocinandum est, seruatis regulis statutis.

60 Superest, vt videamus, ad quem ex syllogismis perfectis, & quâ ratione est reducendus quilibet ex imperfectis, vt demonstretur vis illatiua eius per deductionem ad impossibile. Pro quo suppono quartò, quasdam dictiones excogitasse Logicos, per quarum vocales significantur tum syllogismi imperfecti, quo ordine positi sunt in carminibus suprà datis, tum conclusiones syllogismorum perfectorum, ad quos eorum singuli sunt reducendi. Dictiones autem sunt huiusmodi: *Nesciebatis odiebam letare Romanis*. Prima scilicet pro quinque modis indirectis primæ figuræ. Secunda pro quatuor directis secundæ, & residuæ pro sex directis tertiæ, quos solos ipsi ponunt vtiles, præter quatuor perfectos, vt suprà vidimus. Non verò pro reliquis, quos addimus, alias similiter directiones addimus. Nempe: *Odiebam errare nomina euiscerati omnino*. *Odiebam* scilicet pro quatuor indirectis secundæ figuræ. *Errare nomina* pro sex indirectis tertiæ. *Euiscerati* pro quinque directis quartæ. *Omninò* pro tribus indirectis eiusdem, *Barmaba* omisso, qui nequit reduci immediatè ad modum aliquem perfectum, vt mox dicam. Itaque quinque vocales dictionis *Nesciebatis* significant suo ordine quinque modos indirectos primæ figuræ; & conclusiones syllogismorum perfectorum, ad quos singuli reduci debent, videlicet prima E. denotat, *Baralipton* reduci ad *Celarent*: quia E significat vniuersalem negatiuam, qualis est conclusio ipsius *Celarent*. Deinde prima I denotat, *Celantes* reduci ad *Dary*, cuius conclusio est particularis affirmatiua significata per I. Rursus secunda E, quæ est tertia vocalis, denotat, *Dabitis* reduci pariter ad *Celarent*, & A sequens denotat, *Fapesmo* reduci ad *Barbara*, cuius conclusio est vniuersalis affirmatiua, quam significat A. Ac denique I vltima denotat, *Frisesomorum* reduci similiter ad *Dary*. Eodemque ordine, & pacto de cæteris dictionibus est censendum.

Hoc posito, regula generalis demonstrandi 61
syllogismos imperfectos, reducendique illos ad perfectos per deductionem ad impossibile tradita paulò ante *numero quinquagesimo octauo*, pro diuersitate syllogismorum reducendorum est diuersimodè exequenda, iuxta particulares regulas, quæ sequuntur. Sit prima pro syllogismis indirectis primæ figuræ, excepto *Celantes*, qui sic reducentur ad suos perfectos. Ex oppositâ conclusionis fiat maior syllogismi perfecti, & ex maiore imperfecti concessa fiat minor, inferaturque conclusio, quæ conuersa reddet oppositam minoris etiam concessæ syllogismi imperfecti. Sic enim syllogismus factus in *Dabitis*, & reducendus ad *Celarent*, iuxta nuper dicta hic: *Omnis homo est animal: aliquod rationale est homo: ergo aliquod animal est rationale*. Concessoque antecedente, neget aliquis consequentiam. Contra quem sic est arguendum. Si conclusio est falsa, cùm maior, & minor sint veræ (ideò enim antecedente concesso, consequentia negatur) illius contradictoria erit vera, nempe *Nullum animal est rationale*. Ponatur ergo hæc pro maiore in *Celarent*, & pro minore maior syllogismi imperfecti facti concessa. *Omnis homo est animal*, infereturque conclusio hæc necessariò concedenda: *Ergo nullus homo est rationalis*, quæ conuersa simpliciter hanc dabit necessariò etiam concedendam ex vi legitimæ conuersionis: *Nullum rationale est homo*, quæ contradictoria est minoris syllogismi imperfecti facti concessæ tanquam veræ, nempe *Aliquod rationale est homo*. Quo Aduersarius manet inductus, coactusque ad concedendum, esse veras simul duas contradictorias. Quod manifestè est impossibile. Patetque penitùs repugnare, vt syllogismi facti in *Dabitis* antecedens verum sit, & consequens falsum; siquidem ex hâc positione sequitur impossibile, duas videlicet contradictorias simul veras esse. Quo eodem pacto cæteri syllogismi imperfecti demonstratione deducente ad impossibile per reductionem ad perfectos sunt demonstrandi, seruatis vniuscuiusque regulis.

Secunda itaque regula pro *Celantes* est. Ex 62
oppositâ conclusionis fiat minor, & ex minori maior, infereturque conclusio, quæ conuersa reddet oppositam maioris. Tertia regula pro quatuor modis directis secundæ figuræ est. Ex oppositâ conclusionis fiat minor, & retentâ maiore inferetur opposita minoris. Quarta regula pro sex modis directis tertiæ figuræ est. Ex oppositâ conclusionis fiat maior, & retentâ minore, inferetur opposita maioris. Hactenus de modis imperfectis, quos solos ponunt Logici Aristotelici. Accidant reliqui, quos nos addidimus. Sit quinta regula pro quatuor indirectis secundæ figuræ. Ex oppositâ conclusionis fiat maior, & ex minori concessâ fiat minor, infere

inferturque opposita maioris. Sexta regula pro sex modis indirectis tertiæ figuræ est. Ex oppositâ conclusionis fiat maior, & ex maiore minor, inferetur opposita minoris. Septima regula pro modis directis quartæ figuræ, excepto *Calemes*, est. Ex oppositâ conclusionis fiat maior, & retentâ minore, inferetur conclusio, quæ conuersa reddet oppositam maioris. Octaua regula pro ipso *Calemes* est. Ex oppositâ conclusionis fiat minor, & retentâ maiore, inferetur conclusio, quæ conuersa reddet oppositam minoris. Nona regula pro duobus modis indirectis quartæ figuræ *Dimari*, & *Fiemorum* est. Ex oppositâ conclusionis fiat maior, & conuersa simpliciter maiore, fiat ex conuertente minor, infereturque opposita minoris. Decima regula pro *Calerem* indirecto etiam eiusdem figuræ est. Ex oppositâ conclusionis fiat minor, & conuersâ simpliciter minore, fiat ex conuertente maior, infereturque opposita maioris. *Barmaba* autem, qui reliquus est modus indirectus quartæ figuræ non potest reduci immediatè ad aliquem ex quatuor modis perfectis, mediatè tamen reducetur, si priùs reducatur ad *Bocardo* tertiæ figuræ hoc pacto. Ex oppositâ conclusionis fiat maior, & ex maiore minor, infereturque opposita minoris.

63 Aduertendum tamen est primò circa has regulas: quoties in eis dicitur, ex oppositâ conclusionis fiat maior, vel minor, &c. per oppositam conclusionis semper intelligi contradictoriam: quia, negans conclusionem vt falsam, solùm tenetur concedere eius contradictoriam vt veram, cùm sit euidentissimum, non posse esse simul falsas contradictorias, non item contrariam: quia contrariæ simul falsæ esse possunt. Vndè, vniuersaliter inferes argumentum deducens ad impossibile ex oppositâ tantùm contradictoriè propositioni negatæ debere procedere, vt sit firmum; non item ex oppositâ contrariè; poterit tamen procedere etiam ex subcontraria, tametsi subcontrariæ inter se non sint propriè oppositæ, eo quòd duæ etiam subcontrariæ non possint esse simul veræ, iuxta dicta *disp.* 19. *q.* 2. Quoties verò dicitur: infereturopposita maioris, vel minoris &c. per oppositam maioris, vel minoris, aut contrariam, aut contradictoriam eius venire intelligendam. Tum quia sæpè infertur immediatè contraria; non verò contradictoria alteriùs concessæ. Tum quia ad intentum arguentis, quod est deducere aduersarium ad concedendum impossibile, id satis est; cùm non sit minùs impossibile, dari simul veras duas contrarias, quàm duas contradictorias. Præterquam quod inductus immediatè ad concedendas duas contrarias simul veras, confestim potest mediatè induci ad concedendas etiam simul veras duas contradictorias; siquidem ex quâlibet contrariarum eiusdem subalterna, quæ alterius est contradictoria euidentissimè infertur. Vnde etiam vniuersaliter infertur per argumentum deducens ad impossibile, sat esse inferre simul veras duas contrarias.

Secundò aduertendum est: mûltos ex prædictis syllogismis, seu modis imperfectis syllogismorum aliter insuper, quàm dictæ regulæ præscribunt posse demonstrari, & ad perfectos reduci, vt attentè discurrenti per singulos notum fiet. Quas demonstrationes ego non addo: quia sat est eorum vim, & efficaciam vnâ dumtaxat via monstrasse. Omitto etiam aliud genus demonstrationis, siue expositionis, quo Aristot. per syllogismos de medio singulari quasi euidentiori exposuit syllogismos huius Artis spectantes ad tertiam figuram. Quo iure syllogismi de medio singulari expositorij nuncupantur. Id autem præstitit assumendo propositiones singulares contentas in vniuersalibus syllogismi exponendi, & ex eis per expositorium eandem conclusionem exponendi inferendo.

Consectaria præcedentis doctrinæ.

Mirabiles primo aspectu videntur huiusce Artis proprietates, quas per aliquot ex sequentibus consectariis iam iam subiicimus. Sed facilitas demonstrationis earum fortasse non est minùs mirabilis. 65

Consectarium 1.

Ex 512. modi syllogismorum in hac Artis primâ parte possibilibus, iuxta demonstrationem factam *propositione decima*, omninò sunt 48. nec plures, nec pauciores, in quibus ex antecedente falso necessariò sequitur consequens verum. Sunt autem omnes ex numero eorum, quos reiecimus vt inutiles ad necessariò inferendum ex vero verum. 66

Accipiatur enim tabula prima syllogismorum vtilium ad necessariò inferendum ex vero verum proposita *num.* 52. & loco præmissarum vniuscuiusque eorum ponantur earumdem præmissarum contradictoriæ, nempe loco A, vbicunque sit ponatur O, & loco E ponatur I, & loco I ponatur E, & loco O ponatur A, relictisque eisdem conclusionibus, quas habent syllogismi illi vtiles, resultabit tabula 48. syllogismos exhibens, de quibus loquitur consectarium. Ea autem est, quæ sequitur.

Tabula secunda, quæ exhibet omnes syllogismos in hâc Artis parte possibiles, in quibus ex antecedente falso necessariò sequitur consequens verum. 67

In 1. *figura.*

Directi.

O	O	A
I	O	E
O	E	I
I	E	O
O	O	I
I	O	O

Indirecti.

O	O
I	O
O	E
O	I
E	I
I	O

In 2. figura.
Directi.

I	O	E
O	I	E
	E	O
O	A	O
I	O	O
O	I	O

Indirecti.

	I	E
	O	E
E	I	O
A	O	O
O	I	O
I	O	O

In 3. figura.
Directi

I	O	O
E	O	I
O	E	I
A	O	O
I	E	O
O	O	I

Indirecti.

O	O	I
O	I	O
O	E	I
E	O	I
E	I	O
O	A	O

In 4. figura.
Directi.

O	O	I
O	I	E
E	O	I
I	O	O
I	E	O
O	I	O

Indirecti.

O	O	A
E	O	I
E	I	O
O	I	E
O	O	I
O	I	O

Quoniam enim impossibile est, quòd præmissæ syllogismorum huius tabulæ falsæ sint, quin sint veræ præmissæ syllogismorum vtilium tabulæ primæ, vtpote earum contradictoriæ (siquidem propositiones contradictoriæ non possunt esse simul falsæ, iuxta notissimum principium statutum *disp. 9. quæst. 5. propos. 1.*) Et impossibile est præmissas syllogismorum vtilium tabulæ primæ esse veras, quin sit vera eorumdem syllogismorum conclusio, vt est demonstratum *propos. 13.* Conclusioque syllogismorum tabulæ primæ, & conclusio syllogismorum huius prorsùs sit eadem. Planè consequitur de primo ad vltimum esse impossibile, quòd præmissæ syllogismorum huius tabulæ falsæ sint, & quòd non sit vera eorum conclusio. Quod erat demonstrandum.

Iam quòd syllogismi huius generis inferentes necessariò verum ex falso omnino sint 48. & omnes ex eorum numero, quos vt inutiles reiecimus, tabula ipsa ostendit ad oculum. In eâ siquidem apparet, omnes 48. quos continet, esse inter se diuersos, & nullum eorum reperiri in alterâ tabulâ vtilium. Dices, vt sumuntur ad conficiendam istam tabulam contradictoriæ præmissarum syllogismorum vtilium, posse etiam sumi contrarias, & subcontrarias, atque ita ex his alios insuper syllogismos componi posse, in quibus ex antecedente falso sequatur necessariò consequens verum. Respondeo, ex falsis contrariis præmissarum syllogismorum vtilium non sequi necessariò, ipsas præmissas esse veras, vt inde sequatur necessariò, esse quoque veras conclusiones: quia duæ contrariæ possunt esse simul falsæ, vt constat ex dictis *disput. 19. quæst. 2.* Quare, assumptio contrariarum præmissarum syllogismorum vtilium ad rem nihil prodest. Ex falsis verò subcontrariis præmissarum syllogismorum vtilium licet necessariò infertur veritas ipsarum præmissarum, & consequenter conclusionum: quia duæ subcontrariæ perinde atque duæ contradictoriæ non possunt esse simul falsæ, licet possint esse simul veræ, iuxta dicta *ibid.* atque ita ex illis etiam assumptis componantur syllogismi necessariò concludentes ex falso verum. Hi tamen omnes concidunt in vnaquâque figurâ mirâ quâdam correspondentiâ cum aliis compositis ex assumptis contradictoriis; atque ita numerum syllogismorum huius generis inter se diuersorum non augent, vt, re examinatâ, vnusquisque facilè deprehendet. Perspicietque planè, syllogismos huius generis inter se diuersos omninò esse 48. nec plures, nec pauciores, vt dictum est. 68

Consectarium 2.

Ex 512. modis syllogismorum in hâc Artis priore parte possibilibus 48. omninò sunt, in quibus ex antecedente vero necessariò infertur consequens falsum. Quorum nullus coincidit cum aliquo ex contentis aut in primâ vtilium, aut in præcedente inutilium tabulâ. 69

Accipiatur enim tabula prima syllogismorum vtilium, & retentis eorumdem præmissis, ponatur loco conclusionis vniuscuiusque contradictoria eius, resultabitque tabula syllogismorum, de quibus est sermo in Consectario. Qualis est sequens.

Tabula tertia exhibens omnes syllogismos in hâc Artis parte possibiles. In quibus ex antecedente vero necessariò sequitur consequens falsum.

In 1. figura.
Directi.

A	A	O
E	A	I

A	I	E
E	I	A
A	A	E
E	A	A

Indirecti.

A	A	E
E	A	I
A	I	E
A	E	A
I	E	A
E	A	A

In 2. figurâ.
Directi

E	A	I
A	E	I
E	I	A
A	O	A
E	A	A
A	E	A

Indirecti

A	E	I
E	A	I
I	E	A
O	A	A
A	E	A
E	A	A

In 3. figurâ.
Directi

E	A	A
I	A	E
A	I	E
O	A	A
E	I	A
A	A	E

Indirecti

A	A	E
A	E	E
A	I	E
I	A	E
I	E	A
A	O	A

In 4. figurâ.
Directi

A	A	E
A	E	I
I	A	E
E	A	A
E	I	A
A	E	A

Indirecti

A	A	O
I	A	E
I	E	A
A	E	I
A	A	E
A	E	A

Quoniam enim, vt constat ex iam demonstratis, impossibile est, quòd sint veræ præmissæ syllogismorum huius tabulæ quæ eædem sunt syllogismorum vtilium tabulæ primæ, quin eorumdem syllogismorum vtilium sint veræ conclusiones, & illæ veræ esse non possint, quin sint falsæ conclusiones syllogismorum huius tabulæ, vtpote contradictoriæ illarum (siquidem propositiones contradictoriæ simul veræ esse non possunt, vt constat) impossibile est de primo ad vltimum, quòd præmissæ syllogismorum huius tabulæ veræ sint, quin ipsorum conclusiones sint falsæ. Quod erat demonstrandum.

Iam, quòd syllogismi huius tabulæ 48. sint omninò diuersi adæquatè à syllogismis primæ, & secundæ, ex ipsis tabulis inspectis patebit vnicuique ad oculum. Dices assumptis etiam contrariis, & subcontrariis conclusionum syllogismorum vtilium tabulæ primæ cum eorumdem præmissis, plures componentur syllogismi huius generis. Respondeo, assumptionem subcontrariarum ad rem nihil prodesse; siquidem subcontrariæ simul veræ esse possunt: syllogismos autem compositos ex assumptis in contrariis in vnaquaq; figurâ recidere in compositos ex assumptis cõtradictoriis; atque ita syllogismorum huius generis numerum non augere; nempe compositi ex contrariis conclusionum decem syllogismorum vtilium concludentium vniuersaliter (aliorum enim conclusiones non habet contrarias) iidem sunt, atque compositi ex contradictoriis conclusionum aliorum decem, qui in illis potestate includuntur, iuxta dicta *suprà propos.* 12. & 13: 71

Consectarium 3.

Ex 152. modis syllogismorum in primâ hâc Artis parte possibilium 48. omnino sunt, in quibus ex antecedente falso necessariò sequitur consequens falsum; sunt autem omnes diuersi à syllogismis trium præcedentium tabularum. 72

Accipiatur enim tabula prima syllogismorum vtilium, & loco tam præmissarum, quàm conclusionum earum ponantur ipsarum contradictoriæ; tabula namque ex his composita dabit syllogismos dicti generis. Est autem, quæ sequitur.

Tabula quarta syllogismorum in hac parte Artis possibilium, in quibus ex antecedente falso necessariò sequitur consequens falsum.

In 1. figurâ,
Directi

O	O	O
I	O	I
O	E	E
I	E	A
O	O	E
I	O	A

Indirecti

O	O	E
I	O	I
O	E	E
O	I	A
E	I	A
I	O	A

in 2. figurâ.
Directi

I	O	I
O	I	I
I	E	A
O	A	A
I	O	A
O	I	A

Indirecti

O	I	I
I	O	I
E	I	A
A	O	A
O	I	A
I	O	A

in 3. figurâ.
Directi

I	O	A
E	O	E
O	E	A
A	O	E
I	E	A
O	O	E

Indirecti

O	O	E
O	I	A
O	E	E
E	O	A
E	I	A
O	A	A

In 4. figurâ.
Directi

O	O	E
O	I	I
E	O	E
I	O	A
I	E	A
O	I	A

Indirecti.

O	O	O
E	O	E
E	I	A
O	I	I
O	O	E
O	I	A

Etenim impossibile est, præmissas syllogismorum huius tabulæ falsas esse, quin sint veræ præmissæ syllogismorum vtilium tabulæ primæ, vtpote earum contradictoriæ; præmissæ autem syllogismorũ vtilium tabulæ primæ veræ esse non possunt; quin sit vera eorumdem conclusio, vt constat ex dictis, & talis conclusio vera esse nequit, quin falsa sit conclusio syllogismorum huius tabulæ, vtpote contradictoria eius: ergo de primo ad vltimum, impossibile est, quòd sint falsæ præmissæ syllogismorum huius tabulæ, quin & eorum conclusio sit falsa. Quod erat demonstrandum.

74 Iam, quòd syllogismi huius tabulæ 48: sint omninò diuersi adæquatè à syllogismis trium præcedentium tabularum per dicta circa secundam, & tertiam est manifestum; maximè, cum hæc mixtio quædam sit earum, vt constat.

Consectarium 4.

75 Ex 512. modis syllogismorum in hac parte Artis possibilium 48. omninò sunt diuersi à cæteris hactenus numeratis, in quibus ex maiori falsâ, & minori verâ necessariò sequitur conclusio vera.

Accipiatur enim tabula prima syllogismorum vtilium, & retentis minore, & conclusione eorumdem syllogismorum loco maioris vniuscuiusque ponatur eius contradictoria, resultabitque tabula exhibens syllogismos, de quibus agit consectarium. Qualis est, quæ sequitur.

Tabula quinta syllogismorum in hâc parte Artis possibilium, in quibus ex maiori falsâ, & minore verâ necessariò sequitur conclusio vera.

In 1. figurâ.
Directi

O	A	A
I	A	E
O	I	I
I	I	O
O	A	O
I	A	O

Indirecti.

O	A	I
I	A	E
O	I	I
O	E	O
E	E	O
I	A	O

In 2. figurâ.
Directi

I	A	E
O	E	E
I	I	O
O	O	O
I	A	O
O	E	O

In directi

O	E	E
I	A	E
E	E	O
A	A	O
O	E	O
I	A	O

In 3. figurâ.
Directi

I	A	O
E	A	I
O	A	I
A	I	O
I	I	O
O	A	I

Indirecti.

Indirecti.

O	A	I
O	E	O
O	I	O
E	A	I
E	E	O
O	O	O

In 4. figurâ.
Directi.

O	A	I
O	E	E
E	A	I
I	A	O
I	I	O
O	E	O

Indirecti.

O	A	A
E	A	I
E	E	O
O	E	E
O	A	I
O	E	O

Impossibile quippe est maiorem horum syllogismorum esse falsam, & minorem veram, quin sint veræ ambæ præmissæ syllogismorum vtilium tabulæ primæ, eo quòd maior horum contradictoria maiori illorum, & minor horum eadem cum minori illorum est: sed nequeunt esse veræ præmissæ syllogismorum primæ tabulæ, quin sit vera illorum conclusio, quæ eadem est syllogismorum huius tabulæ. Ergo impossibile est, maiorem syllogismorum huius tabulæ falsam esse, & minorem veram, quin sit vera eorumdem conclusio. Quod erat demonstrandum.

77 Quòd autem omnes syllogismi huius tabulæ, & inter se, & ab omnibus præcedentium diuersi sint ipsæ tabulæ inspectæ ostendunt. Tum, quòd sint 48. omninò, nec crescat hic numerus propter syllogismos, qui ex assumptis item subcontrariis effici possent, iuxta dicta *confect.* 1. planè etiam hic deprehendit, qui considerauerit, quomodò mira correspondentia semper syllogismi facti ex subcontrariis assumptis coincidunt cum aliis factis ex assumptis contradictoriis, iuxta *ibi* etiam dicta.

Consectarium 5.

78 Ex 512. modis syllogismorum ex hâc Artis parte possibilibus 48. omninò sunt diuersi à cæteris hactenus recensitis, in quibus ex maiori verâ, & minore falsâ necessariò sequitur conclusio vera.

Tales enim sunt, quos exhibet tabula sequens compositos ex eâdem maiore, & ex eâdem conclusione, & ex contradictoriâ minoris syllogismorum vtilium tabulæ primæ.

79 Tabula sexta syllogismorum in hac parte Artis possibilium, in quibus ex maiore vera, & minore falsâ necessariò sequitur conclusio vera.

In 1. figurâ,
Directi

A	O	A
E	O	E
A	E	I
E	E	O
A	O	I
E	O	O

Indirecti

A	O	I
E	O	E
A	E	I
A	I	O
I	I	O
E	O	O

In 2. figurâ.
Directi

E	O	E
A	I	E
E	E	O
A	A	O
E	O	O
A	I	O

Indirecti

A	I	E
E	O	E
I	I	O
O	O	O
A	I	O
E	O	O

In 3. figurâ.
Directi

E	O	O
I	O	I
A	E	I
O	O	O
E	E	O
A	O	I

Indirecti.

A	O	I
A	I	O
A	E	I
I	O	I
I	I	O
A	A	O

In 4. figurâ.
Directi

A	O	I
A	I	E
I	O	I
E	O	O
E	I	O
A	O	O

Indirecti

Indirecti

A	O	A
I	O	I
I	I	O
A	I	E
A	O	I
A	I	O

Quoniam enim est impossibile, maiorem syllogismorum huius tabulæ veram esse, & minorem falsam, quin sint veræ ambæ præmissæ syllogismorum vtilium tabulæ primę, vtpote quarum maior eadem, & minor contradictoria minoris horum præsentis tabulæ sunt. Et præmissæ syllogismorum tabulæ primæ veræ esse non possunt, quin sit vera earumdem conclusio, quæ eadem syllogismorum huius tabulæ conclusio est, impossibile est de primo ad vltimum, maiorem syllogismorum huius tabulæ veram esse, & minorem falsam, quin conclusio eorumdem sit vera, quod erat demonstrandum.

80 Quomodò autem huius tabulæ syllogismi omninò sint 48. diuersi à numeratis in præcedentibus, ex dictis etiam in præcedentibus palam est.

Consectarium 6.

81 Ex 512. modis syllogismorum in hâc parte Artis possibilibus 48. sunt omninò diuersi à cæteris hactenus numeratis, in quibus ex maiore falsâ, & minore verâ necessariò sequitur conclusio falsa.

Tales enim sunt, quos exhibet tabula sequens compositos ex contradictoriâ maioris, & ex eâdem minore, & ex contradictoriâ conclusionis syllogismorum vtilium tabulæ primæ.

82 Tabula septima syllogismorum in hâc parte Artis possibilium, in quibus ex maiore falsâ, & minore verâ necessariò sequitur conclusio falsa.

In 1. figura.
Directi.

O	A	O
I	A	I
O	I	E
I	I	A
O	A	E
I	A	A

Indirecti.

O	A	E
I	A	I
O	I	E
O	E	A
I	E	A
	A	

In 2. figura.
Directi

I	A	I
O	E	I
I	I	A
O	O	A
I	A	A
O	E	A

Indirecti.

O	E	I
I	A	I
E	E	A
A	E	A
O	E	O
I	A	A

In 3. figura.
Directi.

I	A	A
E	A	E
O	I	E
A	A	A
I	I	A
O	A	E

Indirecti.

O	A	E
O	E	E
O	I	E
E	A	A
E	E	A
O	O	A

In 4 figura.
Directi.

O	A	E
O	E	I
E	A	E
I	A	A
I	I	A
O	E	A

Indirecti.

O	A	O
E	A	E
E	E	A
O	E	I
O	A	E
O	E	A

Etenim impossibile est, maiorem syllogismorum huius tabulæ falsam esse, & minorem veram, quin sint veræ ambæ præmissæ syllogismorum vtilium tabulæ primæ, vtpote quarum maior contradictoria est maioris, & minor eadem cum minore syllogismorum huius tabulæ: sed nequeunt esse veræ præmissæ illorum vtilium syllogismorum, vt constat, quin sit vera conclusio eorumdem; & talis conclusio vera esse non potest, quin conclusio horum ipsius contradictoria sit falsa, vt etiam constat.

stat. Ergo de primo ad vltimum impossibile est maiorem syllogismorum huius tabulæ falsam esse, & minorem veram, quin sit eorum falsa conclusio. Quod erat demonstrandum.

83 Esse autem omninò 48. syllogismos huius tabulæ, diuersosque ab omnibus præcedentibus ex dictis in superioribus satis est notum.

Consectarium 7.

84 Ex 512. modis syllogismorum in hac parte Artis possibilium 48. sunt omninò diuersi à cæteris recensitis hucvsque, in quibus ex maiore verâ, & minore falsâ necessariò sequitur conclusio falsa.

Tales enim sunt quos exhibet tabula sequens compositos ex eâdem maiore, & ex contradictoriâ minoris & ex contradictoriâ conclusionis syllogismorum vtilium tabulæ primæ.

85 Tabula octaua omnium syllogismorum in hâc parte Artis possibilium in quibus ex maiore verâ, & minore falsâ necessariò sequitur conclusio falsa.

In 1. figurâ.
Directi

A	O	O
E	O	I
A	E	E
E	E	A
A	O	E
E	O	A

Indirecti.

A	O	E
E	O	I
A	E	E
A	I	A
I	I	A
E	O	A

In 2. figurâ.
Directi

E	O	I
A	I	I
E	E	A
A	O	A
E	O	A
A	I	A

Indirecti.

A	I	I
E	O	I
I	I	A
O	O	A
A	I	A
E	O	A

In 3. figurâ.
Directi

E	O	A
I	O	E
A	E	E
O	O	A
E	E	A
A	O	E

Indirecti.

A	O	E
A	I	A
A	E	E
I	O	E
I	I	A
A	A	A

In 4. figurâ.
Directi

A	O	E
A	I	I
I	O	E
E	O	A
E	E	A
A	I	A

Indirecti.

A	O	O
I	O	E
I	I	A
A	I	I
A	O	E
A	I	A

Etenim impossibile est, maiorem syllogismorum huius tabulæ veram esse, & minorem falsam, quin sint veræ ambæ præmissæ syllogismorum vtilium tabulæ primæ, vtpote quarum maior eadem est cum maiore, & minor contradictoria minoris horum syllogismorum: sed præmissæ illorum veræ esse non possunt, quin sit eorumdem vera conclusio, vt constat; & ipsa eorumdem conclusio nequit esse vera, quin sit falsa conclusio syllogismorum huius tabulæ contradictoria illius, vt etiam constat: ergo impossibile est, maiorem syllogismorum huius tabulæ veram esse, & minorem falsam, quin sit falsa eorum conclusio. Quod erat demonstrandum.

86 Esse autem 48. omninò huius tabulæ syllogismos, diuersosque ab omnibus propositis in septem præcedentibus ex iis, quæ in superioribus diximus satis superque notum est.

Consectarium 8.

87 Genera diuersa syllogismorum huius Artis concludentium cum necessitate, aut veritatem, aut falsitatem in omni materiâ 8. omninò sunt, quorum vnumquodque 48. omninò species diuersas, seu modos diuersos syllogismoium sub se complectitur.

Combinationes quippe possibiles penes veritatem, & falsitatem syllogismorum necessariò concludentium 8. sunt omninò. 1. Necessariò concludentium ex antecedente vero consequens verum. 2. ex antecedente falso consequens verum. 3. ex antecedente vero consequens falsum. 4. ex antecedente falso consequens falsum. 5. ex maiore falsâ, & minore verâ consequens verum. 6. ex maiore verâ, & minore falsâ consequens verum. 7. ex maiore falsâ, & minore verâ consequens falsum. 8. ex maiore verâ, & minore falsâ consequens falsum. Ex quibus prima combinatio est eorum, quos vtiles, siue legitimos dicunt; cæteræ autem septem eæ sunt,

sunt, de quibus suo ordine egimus in septem præcedentibus consectariis. In quauis autem earum, quod attinet ad hanc partem Artis, de quâ modò agimus 48. modi diuersi sunt, vt vidimus : in vnaquaque videlicet quatuor figurarum 12. sex directi, & sex indirecti. Quorum proinde omnium summa est 384. Summa autem vniuscuiusque figuræ 96. 48. directi, & 48. indirecti.

88 Et omnium quidem horum syllogismorum medietas, vt constat ex combinationibus factis, necessariò infert consequens verum, medietas autem consequens falsum. Itaque in 192. eorum ex suppositione antecedentis aut veri, aut falsi, aut mixti, necessarium omninò est, quòd sit consequens verum ; atque adeò impossibile, quòd sit falsum. In reliquis verò 192. ex suppositione antecedentis aut veri, aut falsi, aut mixti necessarium omninò est, quòd consequens sit falsum, atque adeò impossibile, quòd sit verum.

Consectarium 9.

89 Ex 512. modis syllogismorum possibilium in hac Artis parte 128. omninò sunt, in quibus ex quouis antecedente, siue vero siue falso, siue mixto nec verum, nec falsum consequens necessariò concluditur ; sed contingenter, aut verum aut falsum pro diuersitate materiæ.

Quoniam omnes syllogismi possibiles in hâc Artis parte, in quibus ex omni antecedente possibili, aut vero, aut falso, aut mixto concluditur cum necessitate consequens aut verum, aut falsum 384. omninò sunt, vt constat ex demonstratis. Nullus ergo reliquorum, qui restant vsque ad 512. in hâc Artis parte possibiles concludit ex quouis antecedente possibili aut vero, aut falso, aut mixto cum necessitate consequens, aut verum, aut falsum. Eo autem ipso neque concludit vllus eorum ex quouis antecedente cum impossibilitate consequens aut verum, aut falsum : quia iam concluderet cum necessitate verum, qui cum impossibilitate concluderet falsum, & vice versâ, vt constat. Relinquitur ergo, vt omnes, qui restant possibiles vsque ad 512. concludant ex quouis antecedente possibili cum contingentiâ, siue cum indifferentiâ consequens vel verum, vel falsum ; siquidem vbi neque necessitas, neque impossibilitas est, ibi sit contingentia necesse est, vt etiam constat. Sunt autem, qui restant 128. Igitur 128. concludunt cum contingentia ex quouis antecedente consequens vel verum, vel falsum. Quod erat ostendendum. Ex quibus ad vnamquamque figuram pertinent 32. scilicet 16. directi, & 16. indirecti. Itaque ex suppositione antecedentis siue veri, siue falsi, siue mixti vniuscuiusque horum 128. syllogismorum, neque est necessarium, quòd consequens sit verum, neque est necessarium, quòd sit falsum ; sed cum indifferentia potest esse aut verum, aut falsum, eo quòd quouis eorum antecedens neque cum veritate, neque cum falsitate consequentis connexum est. Cùm tamen ex suppositione antecedentis aut veri, aut falsi, aut mixti vniuscuiusque aliorum 384. necessarium sit, quòd consequens sit verum, si sit ille ex medietate inferentium verum ; aut, quòd consequens sit falsum, si sit ille ex medietate inferentium falsum, iuxta dicta *consectar.* 8. eo quòd tale antecedens cum veritate, aut cum falsitate talis consequentis necessariò connexum est. Porrò, tabulam horum syllogismorum cum indifferentiâ inferentium verum, vel falsum adiicere opus non est ; siquidem quicunque occurrerit ex aliqua harum propositionum A E I O combinatione compositus, & in præcedentibus tabulis non reperius ex eorum genere esse statim noscetur.

Consectarium 10.

In quouis ex syllogismis contentis in 8. tabulis præcedentibus, qua necessitate ex antecedente infertur consequens, eadem ex contradictorio consequentis infertur contradictorium antecedentis. 90

Qua, qua necessitate antecedens connexum est cum consequente, eadem contradictorium consequentis cum contradictorio antecedentis connexum est, propter inuersam connexionem, quam extremorum connexorum contradictoria habent, vt constat ex demonstratis *suprà disp.* 14. *q.* 4. Necessitas siquidem illationis consequentis ex antecedente, & contradictorij antecedentis, ex contradictorio consequentis in huiusmodi connexionibus fundatur, vt ex se, & ex sæpè dictis in superioribus est notissimum. Et quoniam antecedens cuiusuis syllogismi complexum quoddam est ex duabus propositionibus tanquam ex partibus, omni autem complexo duarum partium per contradictorium vnius, vel alterius earum sub disiunctione contradicitur, vt constat ex doctrinâ tradita *disp.* 19. *q.* 4. conficitur ex contradictoriâ conclusionis cuiusuis prædictorum syllogismorum necessariò inferri contradictoriam vnius, vel alterius præmissæ sub disiunctione, seu, quod in idem recidit, disiunctiuam coalescentem ex contradictoriis præmissarum. Quoniam item ex propositione disiunctiua, & ex contradictoriâ determinatâ vnius partis eius necessariò infertur altera pars iuxta doctrinam vniuersalem demonstratam *disp.* 10. *q.* 5. *propos.* 11. tradendamque iterum *infrà q.* 6. *propos.* 4. & consequenter ex disiunctiuâ contradicente antecedenti cuiusuis syllogismi, & ex contradictoria determinata vnius partis eius, quæ est vna ex præmissis ipsiùs syllogismi necessariò infertur altera pars, quæ contradictoria est alterius præmissæ. Rursus conficitur de primo ad vltimum, ex contradictoria conclusionis cuiusuis prædictorum syllogismorum, & ex vnâ eiusdem præmissâ necessariò inferri contradictoriam alterius præmissæ. Quæ duo communia etiam sunt cæteris omnibus syllogismis tradendis in sequentibus. In quibus ex quouis antecedente seu vero, seu falso, seu mixto, necessariò sequitur consequens seu verum, seu falsum. Quia communia sunt omnibus syllogismis, quorum antecedens, aut verum, aut falsum, aut mixtum cum consequente aut vero, aut falso connexum est, vt constat ex dictis.

Quæ cum, cùm ita sint, iam ex consectario pro- 91
posito, ex alteroque inde sequuto rursus inferuntur sequentia. 1. In syllogismis primæ tabulæ inferentibus necessariò verum ex vero, si sit falsa conclusio, nequit non esse falsa vna, vel altera præmissarum sub disiunctione : quia nequit non esse vera contradictoria vnius, vel alterius sub disiunctione. Tum si sit falsa conclusio, & vna præmissarum vera, nequit non altera determinatè esse falsa, quia nequit non esse vera contradictoria eius. 2. In syllogismis secundæ tabulæ inferentibus necessariò verum ex falso, si sit falsa conclusio, nequit non esse

esse vera vna, vel altera præmissarum. Tum si sit falsa conclusio, & vna præmissarum falsa nequit non esse altera vera. 3. In syllogismis tertiæ tabulæ inferentibus necessariò falsum ex vero, si sit vera conclusio, nequit non esse falsa vna, vel altera præmissarum. Tum si conclusio, & vna præmissarum sunt veræ, nequit non esse altera falsa. 4. In syllogismis quartæ tabulæ inferentibus necessariò falsum ex falso, si sit vera conclusio, nequit non esse vera vna, vel altera præmissarum. Tum si sit vera conclusio, & vna præmissarum falsa, nequit non esse altera vera. 5. In syllogismis quintæ tabulæ inferentibus necessariò verum ex maiore falsâ, & minore verâ, si sit falsa conclusi, nequit non esse, aut maior vera, aut minor falsa. Tum, si sit falsa conclusio, & maior falsa, nequit non esse etiam minor falsa, si autem sit falsa conclusio, & minor vera nequit non esse etiam maior vera. 6. Idem euenit in syllogismis sextæ tabulæ vice versâ pro maiore, & minore. 7. In syllogismis tabulæ septimæ inferentibus necessariò falsum ex maiore falsâ, & minore verâ, si sit vera conclusio, nequit non esse aut maior vera, aut minor falsa. Tum si sit vera conclusio, & maior falsa, nequit non esse minor etiam falsa; si autem sit vera conclusio, & minor vera, nequit non esse etiam maior vera. 8. Idem euenit in syllogismis octauæ tabulæ vertendo vicem pro maiore & minore. Quæ omnia satis, superque ex dictis manifesta sunt. Atque hæc de proprietatibus syllogismorum huius Artis ignotis hactenus dicta sint satis.

Consectarium 11.

92 Nonnullas tamen prætereà syllogismorum vtilium tabulæ primæ, quos ille posuit, recensuit Arist. proprietates, quas facultates, seu proprietates syllogismorum appellauit.

Prima est potestas plura concludendi. Quoties enim conclusio est vniuersalis præter illam infertur ex eisdem præmissis particularis ei subalterna, iuxta dicta à nobis suprà *num.* 54. Quæcunque autem sit conclusio, non solùm ipsa; sed eius conuertens infertur ex eisdem præmissis. Et vniuersè quidquid ex conclusione infertur, mediatè infertur ex eisdem præmissis, ex quibus immediatè infertur conclusio. Cæterùm, quando propositio illata ex conclusione syllogismi ex genere est earum quatuor AEIO, ex quibus Ars ista coalescit, vti euenit in subalternis, & conuertentibus, apud nos diuersum syllogismum constituit contentum in *num* 48. vtilium suprà statuto. Vndè non tam syllogismorum, huius Artis, quàm præmissarum potestas dicenda est. Imò vniuersaliter omne illatum ex consequente cuiusuis argumentationis ex eius antecedente infertur mediatè; atque ita potestas plura cocludendi cum istâ subordinatione ne antecedentibus quidem, nedum syllogismis huius Artis est propria; sed communis omnibus antecedentibus quarumuis argumentationum.

93 Secunda potestas est vera ex falsis colligendi. Nihil enim vetat, syllogismum vtilem inferentem necessariò ex vero verum, atque adeò impotem ad inferendum ex vero falsum, compotem esse ad inferendum interdum ex falso verum. Quod per accidens, & contingenter euenire ratione materiæ uotant Logici; sed non demonstrant. Ego verò demonstro facile ex præcedentibus consectariis. Cum enim, vt constat ex illis, omnes syllogismi huius Artis necessariò concludentes ex falso verum adæquatè sint diuersi ab vtilibus, plane consequitur, nullum ex vtilibus inferre necessariò ex falso verum; atque adeò, quando eorum aliquis infert, per accidens, siue contingenter inferre. Cum quo fiat, esse aliquod genus syllogismorum legitimorum ad concludendum verum ex vero, qui ijdem non contingenter, & per accidens; sed prorsus necessariò, & per se inferant item ex falso verum. Tales enim sunt aliqui hypothetici, vt videbimus *quæstion.* 5. *proposition.* 3. Quod tamen Logici hactenus non aduerterunt. Quod si in eisdem syllogismis, qui ex vero necessariò inferunt verum, quales sunt vtiles, interdum ex falso infertur verum contingenter. In eisdem etiam, qui ex falso necessariò inferunt verum, inferetur aliquando contingenter ex vero verum. Et in illis, qui ex vero necessariò inferunt falsum, quandoque inferetur contingenter ex falso falsum. Pariterque in cæteris classibus recensitis in præcedentibus propotionaliter succedet.

Tertia potestas est; circulariter, seu in orbem 94
ratiocinandi. Quod tum fit, cùm ex conclusione, & conuertente simpliciter alterius præmissæ infertur altera. Ex conuertente, inquam, simpliciter, siue ratione formæ, siue ratione tantùm materiæ vera, vt est hæc: *Omne risibile est homo* conuertens simpliciter huius: *Omnis homo est risibilis.* E. g. dato hoc syllogismo in *Darij*: *Omnis homo est risibilis: aliquod animal est homo: ergo aliquod animal est risibile* si conuertens simpliciter maiorem fiat maior, & conclusio minor, inferetur etiam in *Darij* minor dati sic: *Omne risibile est homo: Aliquod animal est risibile: ergo aliquod animal est homo.* Pariterque in similibus.

Quarta potestas est conuersiuè ratiocinandi. 95
Quod tunc fieri docet Arist. cùm ex contradictoria conclusionis cum alterâ præmissarum colligitur contradictorium alterius. Quo pacto suprà arguebamus demonstrantes syllogismos imperfectos per perfectos demonstratione ad impossibile deducente.

Quinta potestas est ratiocinandi per impossibile, 96
quæ solùm differt à præcedente, quòd illa supponit factum syllogismorum, vt sumat contradictoriam conclusionis cum alterâ præmissâ ad inferendum; hæc verò non supponit; sed ex contradictoriâ cuiusvis propositionis negatæ, & alterâ concessâ infert contradictoriam alterius, aut etiam concessæ, aut perspicuè veræ.

Sexta denique potestas ex traditis ab Arist. est 97
ratiocinandi ex oppositis. Quod tunc fit, cùm ex duabus contrariis, aut contradictoriis proteruè ab aliquo admissis infertur conclusio, in qua idem de se ipso negatur, quæ euidentissimè falsa est.

Consectarium 12.

Ars inueniendi medium ad probandam per syl- 98
logismos legitimos suprà statutos, quamlibet ex his propositionibus AEIO, quam Arist. *lib.* 1. *Prior. cap.* 29. præscripsit, & Logici amplexantur communiter, imprimis in suo genere non est exacta. Deindè, non est ars inueniendi; sed signandi pro quâuis dictarum propositionum probandâ medium idoneum; atque adeò parum, aut nihil vtilitatis habet ad scientias.

Quod vtrũque, vt ostendam, suppono apud Aristotelem ipsum, & assecias ex terminis communibus

eum, qui de altero verè affirmatur, consequentem dici respectu ipsius; eum verò, de quo alter verè affirmatur, respectu ipsius dici antecedentem; & eum, qui de altero verè negatur, respectu ipsius dici repugnantem, vbi quartam omiserunt comparationem termini, de quo alter verè negatur, qui ipsius reiiciens dici potest.

99 Deinde suppono: Artem istam iis in regulis consistere, quæ docent, vt quæuis propositio probetur in quauis figurâ, & modo, vbi potest probari, qualiter medium assumendum ad singulos terminos eius referri debet, vt antecedentis ne, vel, vt consequens, vel vt repugnans, vel, vt reiiciens.

100 Præterea suppono; ad Artem istam conficiendam exactè duo esse examinanda. Primum: per quot modos syllogismorum vtilium vnaquæque ex prædictis propositionibus probari possit. Quod facilè fiet posità ob oculos tabula eorum descripta *suprà n. 52.* visoque in illa, quot modorum vnaquæque propositio conclusio sit: per tot namque ea probari poterit, vt est notissimum. Secundum; qualiter in singulis modis medium comparetur ad extrema; taliter enim medium assumendum ad propositionem probandam per illos debebit ad subiectum, & prædicatum ipsius comparari: siquidem propositio inferenda in talibus modis, vt conclusio ex extremis comparatis cum medio in præmissis coalescit tanquam ex subiecto & prædicato. Igitur quia, tali facto examine, longæ plures resultant regulæ necessariæ ad discernendum, quale medium pro dictis propositionibus probandis in singulis modis, vbi probari possunt, signandum sit, quàm præscriptæ ab Arist. (quæ tantùm sunt sex) consequitur, Artem istam, provt traditam ab Arist. & à reliquis acceptam exactam non esse.

101 Etenim A. vt apparet in dictâ tabulâ, per duos modos probari potest. Nempe per primum directum primæ figuræ, vbi medium assumendum debet esse consequens subiecti, & antecedens prædicati; & per primum etiam directum quartæ figuræ, vbi medium debet esse consequens prædicati, & antecedens subiecti; atque ita duæ sunt regulæ pro A. E autem per octo modos potest probari. Nempe per secundum directum primæ figuræ, & quartum indirectum quartæ, vbi medium debet esse consequens subiecti, & reiiciens prædicati; & per secundum indirectum primæ, & secundum directum quartæ, vbi medium debet esse cõsequens prædicati & reiiciens subiecti; & per primum directum, atque etiam indirectum secundæ figuræ, vbi medium debet esse repugnãs prædicati, & consequẽs subiecti; & per secundum directum, atque etiam indirectum eiusdem, vbi medium debet esse repugnans subiecti, & consequens prædicati, sicque pro E sunt quatuor regulæ. Iam verò I. per 14 modos potest probari, qui omnes sub quatuor regulas cadunt. O denique per 24. modos potest probari cadentes itidem sub plures alias regulas, quas breuitatis causâ omitto: quia iuxta dicta ab vnoquoque facto examine iuxta prædictam tabulam, reperientur.

102 Cæterum per regulas istas tantùm docetur, vt ex eis pateat, quodnam sit idoneum medium ad vnamquamque dictarum propositionum probandam per modos syllogismorum vtiles. Quomodò verò tale medium sit inueniendum, vt ad id muneris assumatur, per eas non docetur. Quo fit, vt Ars hæc, quam absurdè inueniendi medium appellant, in talibus regulis consistens parùm, aut nihil sit vtilis ad scientias comparandas. Quibus integrum consectarium propositum manet probatum.

Porrò vera Ars inueniendi medium ad quamuis 103
propositionem probandam non solùm earum quatuor, ex quibus pars Artis syllogismorum constructa in hac quæstione coaluit; sed omnium omninò excogitabilium ea est, quam nos infra dabimus *Tract. 6*

Hactenùs egimus de primâ parte huius Artis ca- 104
tegoricorum syllogismorum de medio communi constructa ex illis quatuor dùtaxat propositionibus assumptis AEIO. sequitur iam vt de secundâ parte eius ex 12. selectis propositionibus constituendâ agamus; iuxta dicta *suprà propos. 3.* nimirum ex his AEIO, V, Vn, tA, tE, tI, tO, tV, tVn. Pro quo sequentes propositiones, sequendo præteritarum ordinem, statuendæ sunt.

Propositio 14.

Nullus binarius præmissarum, qui fieri possunt 105
ex his sex propositionibus I. V. tI. tO. tV. tVn, vtilis est in hâc Arte ad concludendum necessariò verum ex vero.

Quia in nullo eorum datur vllus terminus distributus, atque ita ne semel quidem in illis est medium distributum, vt debet, iuxta *propos. 4.* sunt autem binarij possibiles ex dictis sex propositionibus 36. ex quibus quatuor alio etiam titulo reiiciũtur, quod ex ambabus propositionibus negatiuis cõstãt.

Propositio 15.

Vt syllogismus huius Artis legitimus sit, quoties 106
in antecedente est vnus tantùm terminus distributus, conclusio debet nullum terminum habere distributum. Et quoties in antecedente sunt duo tantùm termini distributi, conclusio debet non habere duos terminos distributos.

Hæc propositio septimam in se comprehendit, ad pluresque extenditur, quæ specialiùs supponi possent; sed quia ea sufficit, omittuntur. Prima autem eius pars demonstratur: quia quando antecedens habet vnum tantùm terminum distributum, si non est medium, datur vitium indistributionis medij, contra *propos. 4.* si autem est medium, nullum extremum erit in antecedente distributum; atque adeò, si eorum aliquod distribuatur in conclusione, procedetur à termino indistributo ad distributum contra *propos. 5.* Eodemque modo demonstratur secunda pars: quia quando antecedens habet duos tantùm terminos distributos, si tertius indistributus est medium erit vitium indistributionis medij. Si autem alterum ex extremis, distributo vtroque in conclusione, procedetur ab indistributo ad distributum.

Propositio 16.

Terminus in antecedente communis non distri- 107
butus non debet esse singularis in conclusione, vt syllogismus legitimus sit.

Quia à termino communi non distributo ad singularem non licet arguere, vt constat ex dictis *disput. 19. q. 2.* Non enim valet: *Est homo, aut, est aliquis homo: ergo est hic homo.* Quia potest esse alius.

Propositio 17.

Modi diuersi syllogismorum, qui ex 12. assumptis 108
propositionibus pro hâc Artis parte A, E, I, O, V, Vn, tA, tE, tI, tO, tV, tVn. in quatuor figuris statutis *propos. 9.* componi possunt, omninò sunt 1382 4.

Quia totidem sunt ternarij diuersi, qui ex dictis
12. propositionibus effici possunt, diuersitate ordi-

dâ tum à naturâ, tum à positione, tum à repetitione talium propositionum, vt constat ex regulis combinationum indicatis *propositione* 10. Quia iuxta dicta *ibi* numerus 12. propositionum primò per se ipsum multiplicatus reddit 144. binarios præmissarum. Hic autem productus iterum per eumdem numerum 12. multiplicatus reddit 1728 syllogismos, qui numerus bis in vnaquaque figurâ ponendus est, semel pro directis, & iterum pro indirectis; atque ita in omnibus quatuor figuris resultant dicti 13824. syllogismi in hâc Artis parte possibiles.

Propositio 18.

109 Ex 144. binariis præmissarum, qui ex 12 propositionibus, de quibus agimus fieri possunt iuxta dicta nuper, 70. sunt inutiles in hâc Arte.

110 Vel quia ambæ sunt negatiuæ, quæ nihil valent, iuxta *propositione* 4. vel quia ambæ sunt particulares de prædicato communi, quæ etiam nihil valent, iuxta *propositione* 8. vel quia in neutra est vllus terminus distributus, ob idque etiam nihil valent, iuxta *propositione* 14. Pro quibus discernendis à reliquis constituenda est tabula combinationum ad normam constructæ *propositione* 11, quâ omnes dictæ 12. propositiones combinentur, sicuti ibi combinatæ sunt 4. Quam tabulam breuitatis causâ hic non appono: quia facilè quisque ad nomam dictæ poterit illam sibi compingere.

111 Et quoniam 70. binarij propositionum multicati per dictas 12. propositiones 840. syllogismos componunt, qui numerus in vnaquaque figurâ bis est ponendus semel pro directis, & semel pro indirectis, iuxta dicta *propositione* 11. *citata*. Conficitur, syllogismos qui ex vitio præmissarum præcisè reiiciendi in hâc Artis parte resultant tanquam inutiles ad concludendum necessariò verum ex vero omninò esse 6720. sequitur nunc examinandum, quid sit de reliquis, qui ex 74. binariis præmissarum, qui restant, immunibus à prædictis vitiis componi possunt.

Propositio 19.

112 Ex 74. binariis prædictis 888. omninò syllogismi resultant. Ex quibus 616. reiiciendi imprimis veniunt tanquam inutiles ad inferendum necessario verum ex vero.

Prior pars propositionis inde constat: quia 74. præmissæ per 12. conclusiones multiplicatæ reddunt 888. ternarios, qui sunt totidem syllogismi. Ex quibus, si construatur tabula ad normam constructæ suprà *propositione* 12. quam etiam breuitatis causâ prætermitto, ad oculum in eâ apparebit 616. esse inutiles ad inferendum necessariò verũ ex vero. Vel quia ex ambabus præmissis affirmatiuis inferunt negatiuè, aut ex alterâ negatiuâ affirmatiuè, contra *prop.* 6. Vel quia ex alterâ tantùm vniuersali inferunt vniuersaliter contra *propositione* 7. vel demum quia habentes in antecedente aut vnum, aut duos, tantum terminos distributos in conclusione, pariter habent distributos aut vnum, aut duos contra *propositione* 15. Atque ita immunes ab his vitiis reliquuntur 272. syllogismi pro singulis figuris examinandi singillatim. Quoniam autem dicti 616. bis pro vnaquaque figurâ sunt reiiciendi, semel scilicet pro directis, & semel pro indirectis, numerus, qui resultat hinc reiectorum omninò est 4928. qui iuncti cum reiectis *propositione* 18. conficiunt 11648.

Propositio 20.

Examinatis singillatim dictis 272. syllogismis tum directis, tum indirectis pro singulis figuris, hoc est 2176. pro omnibus (qui cum 11648. reiectis *propositione* 19. conficiunt 13824. qui est numerus integer omnium possibilium in hâc parte Artis, vt *propositione* 17. statutum est) deprehenduntur vtiles in primâ figurâ directi 96. & totidem indirecti. In secundâ directi 72. & totidem indirecti. In tertiâ directi 115 & totidem indirecti, in quartâ denique directi 96. & totidem indirecti; atque ita in omnibus quatuor 758. inutiles autem cum cæteris inutilibus coniungendi 1418. restantes. Sunt autem vtiles, quos exhibet tabula sequens. 113

Tabula omnium categoricorum syllogismorum de medio communi possibilium in hâc secundâ parte huius Artis, in quibus ex antecedente vero necessariò sequitur consequens verum, legitimique proinde, atque vtiles appellantur. 114

In 1. figurâ.
Affirmatiui directi.

	A	A	A
1	A	A	V
	A	A	I
2	A	I	I
3	A	V	V
	A	V	I
	A	tA	A
4	A	tA	V
	A	tA	I
5	A	tI	I
6	A	tV	V
	A	tV	I
	tA	A	tA
	tA	A	A
7	tA	A	tV
	tA	A	tI
	tA	A	V
	tA	A	I
	tA	tA	tA
	tA	tA	A
8	tA	tA	tV
	tA	tA	tI
	tA	tA	V
	tA	tA	I
9	tA	I	tI
	tA	I	I
10	tA	V	tV
	tA	V	tI
	tA	V	V
	tA	V	I
11	tA	tI	tI
	tA	tI	I
12	tA	tV	tV
	tA	tV	tI
	tA	tV	V
	tA	tV	I

Negatiui directi.

1	E	A	E
	E	A	tE
	E	A	tVn
	E	A	Vn
	E	A	O
	E	A	tO
2	E	V	Vn
	E	V	tVn
	E	V	O
	E	V	tO
3	E	tA	E
	E	tA	tE
	E	tA	tVn
	E	tA	Vn
	E	tA	O
	E	tA	tO
4	E	tV	Vn
	E	tV	tVn
	E	tV	O
	E	tV	tO
5	tE	A	tE
	tE	A	tVn
	tE	A	tO
6	tE	V	tVn
	tE	V	tO
7	tE	tA	tE
	tE	tA	tVn
	tE	tA	tO
8	tE	tV	tVn
	tE	tV	tO
9	tA	E	tE
	tA	E	tVn
	tA	E	tO
10	tA	Vn	tVn
	tA	Vn	tO
11	tA	tE	tE
	tA	tE	tVn
	tA	tE	tO
12	tA	tVn	tVn
	tA	tVn	tO
13	tI	E	tE
	tI	E	tVn
	tI	E	tO
14	tI	Vn	tVn
	tI	Vn	tO
15	tV	E	tE
	tV	E	tVn
	tV	E	tO
16	tV	Vn	tVn
	tV	Vn	tO
17	E	I	O
	E	I	tO
18	E	tI	O
	E	tI	tO
19	tE	I	tO
20	tE	tI	tO
	tA	O	tO
	tA	tO	tO
	tI	O	tO
	tV	O	tO

Affirmatiui indirecti.

1	A	A	tI
	A	A	I
2	A	I	I
3	A	V	tI
	A	V	I
4	A	tA	tI
	A	tA	I
5	A	tI	I
6	A	tV	tI
	A	tV	I
7	tA	A	tV
	tA	A	V
	tA	A	tI
	tA	A	I
8	tA	tA	tV
	tA	tA	V
	tA	tA	tI
	tA	tA	I
9	tA	I	V
	tA	I	I
10	tA	V	tV
	tA	V	V
	tA	V	tI
	tA	V	I
11	tA	tI	V
	tA	tI	I
12	tA	tV	tV
	tA	tV	V
	tA	tV	tI
	tA	tV	I

Negatiui indirecti.

2	E	A	E
	E	A	Vn
	E	A	tVn
	E	A	tE
	E	A	O
	E	A	tO
2	E	V	tE
	E	V	tVn
	E	V	tO
3	E	tA	E
	E	tA	Vn
	E	tA	tVn
	E	tA	tE
	E	tA	O
	E	tA	tO
4	E	tV	tE
	E	tV	Vn
	E	tV	tO
5	E	A	Vn
	tE	A	tVn
	tE	A	O
6	tE	A	tO
	tE	V	tVn
7	tE	V	tO
	tE	tA	Vn
	tE	tA	tVn
	tE	tA	O
8	tE	tA	tO
	tE	tV	tVn
9	tE	tV	tO
	tA	E	Vn
	tA	E	tVn
	tA	E	O
	tA	E	tO
10	tA	Vn	tVn
	tA	Vn	tO
11	tA	tE	Vn
	tA	tE	tVn
	tA	tE	O
	tA	tE	tO
12	tA	tVn	tVn

tA

	tA	tVn	tO
13	tI	E	Vn
	tI	E	tVn
	tI	E	O
	tI	E	tO
14	tI	Vn	tVn
	tI	Vn	tO
15	tV	E	Vn
	tV	E	tVn
	tV	E	O
	tV	E	tO
16	tV	Vn	tVn
	tV	Vn	tO
17	I	E	O
	I	E	tO
17	A	E	O
	A	E	tO
18	V	E	O
	V	E	tO
19	A	Vn	tO
19	I	Vn	tO
20	V	Vn	tO
21	A	tE	O
	A	tE	tO
22	A	tVn	tO

In 2. figura.
Omnes sunt negatiui.
Directi.

1	E	A	E
	E	A	tE
	E	A	tVn
	E	A	Vn
	E	A	O
	E	A	tO
2	E	V	Vn
	E	V	tVn
	E	V	O
	E	V	tO
3	E	tA	E
	E	tA	tE
	E	tA	tVn
	E	tA	Vn
	E	tA	O
	E	tA	tO
4	E	tV	Vn
	E	tV	tVn
	E	tV	O
	E	tV	tO
	Vn	A	tE
5	Vn	A	tVn
	Vn	A	tO
6	Vn	V	tVn
	V	V	tO
7	Vn	tA	tE
	Vn	tA	tVn
	Vn	tA	tO
8	Vn	tV	tVn
	Vn	tV	tO
17	E	I	O
	E	I	tO
18	E	tI	O
	E	tI	tO
19	Vn	I	tO
20	Vn	tI	tO
1	A	E	E
	A	E	tE
	A	E	tVn
	A	E	Vn

	A	E	O
	A	E	tO
2	V	E	tE
	V	E	tVn
	V	E	tO
3	tA	E	E
	tA	E	tE
	tA	E	tVn
	tA	E	Vn
	tA	E	O
	tA	E	tO
4	tV	E	tE
	tV	E	tVn
	tV	E	tO
5	A	Vn	Vn
	A	Vn	tVn
	A	Vn	O
	A	Vn	tO
6	V	Vn	tVn
	V	Vn	tO
7	tA	Vn	Vn
	tA	Vn	tVn
	tA	Vn	O
	tA	Vn	tO
8	tV	Vn	tVn
	tV	Vn	tO
9	A	O	O
	A	O	tO
10	tA	O	O
	tA	O	tO
11	V	O	tO
12	tV	O	tO

Indirecti.

1	A	E	E
	A	E	tE
	A	E	tVn
	A	E	Vn
	A	E	O
	A	E	tO
2	V	E	Vn
	V	E	tVn
	V	E	O
	V	E	tO
3	tA	E	E
	tA	E	tE
	tA	E	tVn
	tA	E	Vn
	tA	E	O
	tA	E	tO
4	tV	E	Vn
	tV	E	Vn
	tV	E	tO
	tV	E	tO
5	A	Vn	tE
	A	Vn	tVn
	A	Vn	tO
6	V	Vn	tVn
	V	Vn	tO
7	tA	Vn	tE
	tA	Vn	tVn
	tA	Vn	tO
8	tV	Vn	tVn
	tV	Vn	tO
17	I	E	O
	I	E	tO
18	tI	E	O
	tI	E	tO
19	I	Vn	tO

20	tI	Vn	tO
1	E	A	E
	E	A	tE
	E	A	tVn
	E	A	Vn
	E	A	O
	E	A	tO
2	E	V	tE
	E	V	tVn
	E	V	tO
3	E	tA	E
	E	tA	tE
	E	tA	tVn
	E	tA	Vn
	E	tA	O
	E	tA	tO
4	E	tV	tE
	E	tV	tVn
	E	tV	tO
5	Vn	A	Vn
	Vn	A	tVn
	Vn	A	O
	Vn	A	tO
6	Vn	V	tVn
	Vn	V	tO
7	Vn	tA	Vn
	Vn	tA	tVn
	Vn	tA	O
	Vn	tA	tO
8	Vn	tV	tVn
	Vn	tV	tO
9	O	A	O
	O	A	tO
10	O	tA	O
	O	tA	tO
11	O	V	tO
12	O	tV	tO

In 3. figura.
Affirmatiui directi.

2	A	A	I
2	A	E	I
3	A	tA	V
	A	tA	I
3	A	tI	V
	A	tI	I
5	A	V	I
6	A	tV	V
	A	tV	I
11	tA	A	tI
	tA	A	I
9	tA	I	tI
	tA	I	I
	tA	tA	tV
10	tA	tA	tI
	tA	tA	V
	tA	tA	I
10	tA	tI	tV
	tA	tI	tI
	tA	tI	V
	tA	tI	I
11	tA	V	tI
	tA	V	I
12	tA	tV	tV
	tA	tV	tI
	tA	tV	V
	tA	tV	I
2	I	A	I
3	tI	A	tI
	tI	A	I
5	V	A	I
6	tV	A	tI
	tV	A	I
9	I	tA	V
	I	tA	I
10	tI	tA	tV
	tI	tA	V
	tI	tA	tI
	tI	tA	I
11	V	tA	V
	V	tA	I
12	tV	tA	tV
	tV	tA	V
	tV	tA	tI
	tV	tA	I

Negatiui directi.

2	E	tA	Vn
	E	tA	tVn
	E	tA	O
	E	tA	tO
2	E	tI	Vn
	E	tI	tVn
	E	tI	O
	E	tI	tO
4	E	tV	Vn
	E	tV	tVn
	E	tV	O
	E	tV	tO
6	tE	tA	tVn
	tE	tA	tO
6	tE	tI	tVn
	tE	tI	tO
8	tE	tV	tVn
	tE	tV	tO
9	tA	E	tE
	tA	E	tVn
	tA	E	tO
10	tA	tE	tVn
	tA	tE	tO
11	tA	Vn	tE
	tA	Vn	tVn
	tA	Vn	tO
12	tA	tVn	tVn
	tA	tVn	tO
13	tI	E	tE
	tI	E	tVn
	tI	E	tO
14	tI	tE	tVn
	tI	tE	tO
15	tV	E	tE
	tV	E	tVn
	tV	E	tO
16	tV	tE	tVn
	tV	tE	tO
17	E	A	O
	E	A	tO
17	E	I	O
	E	I	tO
18	E	V	O
	E	V	tO
19	tE	A	tO
19	tE	I	tO
20	tE	V	Vn
21	Vn	tA	tVn
	Vn	tA	O
	Vn	tA	tO

20 tVn

12 tVn	tA	tVn
tVn	tA	tO
13 O	A	O
O	A	tO
14 Vn	A	O
Vn	A	tO
15 tO	A	tO
16 tVn	A	tO
17 O	tA	Vn
O	tA	tVn
O	tA	O
O	tA	tO
18 tO	tA	tVn
tO	tA	tO
19 tA	O	tE
tA	O	tVn
tA	O	tO
20 tA	tO	tVn
tA	tO	tO

Affirmatiui indirecti.

2 A	A	I
2 I	A	I
3 tA	A	V
tA	A	I
3 tI	A	V
tI	A	I
5 V	A	I
6 tV	A	V
tV	A	I
11 A	tA	tI
A	tA	I
11 I	tA	tI
I	tA	I
12 tA	tA	tV
tA	tA	tI
tA	tA	V
tA	tA	I
12 tI	tA	tV
tI	tA	tI
tI	tA	V
tI	tA	I
13 V	tA	tI
V	tA	I
14 tV	tA	tV
tV	tA	tI
tV	tA	V
tV	tA	I
2 A	I	I
3 A	tI	tI
A	tI	I
5 A	V	I
6 A	tV	tI
A	tV	I
11 tA	I	V
tA	I	I
12 tA	tI	tV
tA	tI	V
tA	tI	tI
tA	tI	I
13 tA	V	V
tA	V	I
14 tA	tV	tV
tA	tV	V
tA	tV	tI
tA	tV	I

Negatiui indirecti.

2 tA	E	Vn
tA	E	tVn
tA	E	O
tA	E	tO
2 tI	E	Vn
tI	E	tVn
tI	E	O
tI	E	tO
4 tV	E	Vn
tV	E	tVn
tV	E	O
tV	E	tO
6 tA	tE	tVn
tA	tE	tO
6 tI	tE	tVn
tI	tE	tO
8 tV	tE	tVn
tV	tE	tO
9 E	tA	tE
E	tA	tVn
E	tA	tO
10 tE	tA	tVn
tE	tA	tO
11 Vn	tA	tE
Vn	tA	tVn
Vn	tA	tO
12 tVn	tA	tVn
tVn	tA	tO
13 E	tI	tE
E	tI	tVn
E	tI	tO
14 tE	tI	tVn
tE	tI	tO
15 E	tV	tE
E	tV	tVn
E	tV	tO
16 tE	tV	tVn
tE	tV	tO
17 A	E	O
A	E	tO
17 I	E	O
I	E	tO
18 V	E	O
V	E	tO
19 A	tE	tO
19 I	tE	tO
20 V	tE	tO
11 tA	Vn	Vn
tA	Vn	tVn
tA	Vn	O
tA	Vn	tO
12 tA	tVn	tVn
tA	tVn	tO
13 A	O	O
A	O	tO
14 A	Vn	O
A	Vn	tO
15 A	tO	tO
16 A	tVn	tO
17 tA	O	Vn
tA	O	tVn
tA	O	O
tA	O	tO
18 tA	tO	tVn
tA	tO	tO
19 O	tA	tE
O	tA	tVn

O	tA	tO
20 tO	tA	tVn.
tO	tA	tO

In 4. figura.
Affirmatiui directi.

1 A	A	tI
A	A	I
2 A	A	I
3 V	A	tI
V	A	I
4 tA	A	tI
tA	A	I
5 tI	A	I
6 tV	A	tI
tV	A	I
7 A	tA	tV
A	tA	V
A	tA	tI
A	tA	I
8 tA	tA	tV
tA	tA	V
tA	tA	tI
tA	tA	I
9 I	tA	V
I	tA	I
10 V	tA	tV
V	tA	V
V	tA	tI
V	tA	I
11 tI	tA	V
tI	tA	I
12 tV	tA	tV
tV	tA	V
tV	tA	tI
tV	tA	I

Negatiui directi.

1 A	E	E
A	E	Vn
A	E	tVn
A	E	tE
A	E	O
A	E	tO
2 V	E	tE
V	E	tVn
V	E	tO
3 tA	E	E
tA	E	Vn
tA	E	tVn
tA	E	tE
tA	E	O
tA	E	tO
4 tV	E	tE
tV	E	tVn
tV	E	tO
5 A	tE	Vn
A	tE	tVn
A	tE	O
A	tE	tO
6 V	tE	tVn
V	tE	tO
7 tA	tE	Vn
tA	tE	tVn
tA	tE	O
tA	tE	tO
8 tV	tE	tVn
tV	tE	tO
9 E	tA	Vn
E	tA	tVn
E	tA	O
E	tA	tO
10 Vn	tA	tVn
Vn	tA	tO
11 tE	tA	Vn
tE	tA	tVn
tE	tA	O
tE	tA	tO
12 tVn	tA	tVn
tVn	tA	tO
13 E	tI	Vn
E	tI	tVn
E	tI	O
E	tI	tO
14 V	tI	tVn
Vn	tI	tO
15 E	tV	Vn
E	tV	tVn
E	tV	O
E	tV	tO
16 Vn	tV	tVn
Vn	tV	tO
17 E	I	O
E	I	tO
17 E	A	O
E	A	tO
18 E	V	O
E	V	tO
19 Vn	A	tO
19 Vn	I	tO
20 Vn	V	tO
21 tE	A	O
tE	A	tO
22 tVn	A	tO

Affirmatiui indirecti.

A	A	A
1 A	A	V
A	A	I
2 I	A	I
3 V	A	V
V	A	I
tA	A	A
4 tA	A	V
tA	A	I
5 tI	A	I
6 tV	A	V
tV	A	I
A	tA	tA
A	tA	A
7 A	tA	tV
A	tA	tI
A	tA	V
A	tA	I
tA	tA	tA
tA	tA	A
8 tA	tA	tV
tA	tA	tI
tA	tA	V
tA	tA	I
9 I	tA	tI
I	tA	I
10 V	tA	tV
V	tA	tI
V	tA	V
V	tA	I
11 tI	tA	tI

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

	tI	tA	I
12	tV	tA	tV
	tV	tA	tI
	tV	tA	V
	tV	tA	I

Negatiui indirecti.

1	A	E	E
	A	E	tE
	A	E	tVn
	A	E	Vn
	A	E	O
	A	E	tO
2	V	E	Vn
	V	E	tVn
	V	E	O
	V	E	tO
3	tA	E	E
	tA	E	tE
	tA	E	tVn
	tA	E	Vn
	tA	E	O
	tA	E	tO
4	tV	E	Vn
	tV	E	tVn
	tV	E	O
	tV	E	tO
5	A	tE	tE
	A	tE	tVn
	A	tE	tO
6	V	tE	tVn
	V	tE	tO
7	tA	tE	tE
	tA	tE	tVn
	tA	tE	tO
8	tV	tE	tVn
	tV	tE	tO
9	E	tA	tE
	E	tA	tVn
	E	tA	tO
10	Vn	tA	tVn
	Vn	tA	tO
11	tE	tA	tE
	tE	tA	tVn
	tE	tA	tO
12	tVn	tA	tVn
	tVn	tA	tO
13	E	tI	tE
	E	tI	tVn
	E	tI	tO
14	Vn	tI	tVn
	Vn	tI	tO
15	E	tV	tE
	E	tV	tVn
	E	tV	tO
16	Vn	tV	tVn
	Vn	tV	tO
17	I	E	O
	I	E	tO
18	tI	E	O
	tI	E	tO
19	I	tE	tO
20	tI	tE	tO
	O	tA	tO
	tO	tA	tO
	O	tI	tO
	O	tV	tO

Propositio 21.

Omnes syllogismos siue syllogisticos modos tabulæ præcedentis legitimos esse atque adeò per illos ex antecedente vero necessariò inferri consequens verum demonstratiuè ostenditur. 115

Pro quo suppono primò consentaneè ad dicta suprà *propos.* 13. omnes syllogismos directos primæ figuræ adeo expressè præ se ferre principia illa euidentissima *Dici de Omni*, & *Dici de Nullo*, *propos.* 1. statuta in quibus fundantur, vt eis suppositis, satis, superque euidentes appareant cunctis eos sigillatim considerantibus, & conferentibus cum dictis principiis, quin maiori egeant demonstratione. Vnde eorum vi illatiuâ suppositâ tanquam per se euidente propter principia dicta in ipsis exercita expressè, vis illatiua reliquorum per reductionem ad illos demonstranda est. Demonstratio autem aut ostensiua, aut per deductionem ad impossibile potest esse, iuxta dicta *propos. illa* 13. *citata*. Appellabimus autem, sicuti ibi distinctionis gratiâ, omnes dictos modos syllogisticos, siue syllogismos directos primæ figuræ perfectos, & reliquos omnes imperfectos comparatione eorum.

Suppono secundò, syllogismos imperfectos variis, & diuersis modis posse reduci demonstratiuè ad perfectos demonstratione tum ostensiuâ, tum deducente ad impossibile; eligemus autem vnum, aut alterum cæteris faciliorem, reiectis aliis, cùm satis sit vna, aut altera via dictorum syllogismorum vim legitimam concludendi demonstratiuè noscere. 116

Suppono tertiò: quoties in aliquo syllogismo ex imperfectis alij potestate includuntur eo quòd conclusiones eorum illius conclusioni subalternantur, eaſdemque cum illo præmissas habent, sat esse demonstrare illum per reductionem ad perfectum; eo enim semel demonstrato, reliqui potestate in ipso contenti demonstrati manent, vt constat; siquidem præmissæ legitimè inferentes aliquam propositionem, legitimè inferunt mediatè cæteras omnes illi subalternatas; subindeque ex ipsâ inferibiles. Quænam autè propositiones earum 12. ex quibus hæc pars Artis componitur, aliis subalternatæ sint in tabulâ subalternatarum propositâ *disp.* 19. *q.* 2. palàm est. In hâc autem syllogismorum tabulâ syllogismi imperfecti alios in se potestate includentes ij sunt, qui numeris notantur, & alios infra se sine numeris habent, scilicet, quos potestate continent. Vndè, ad perfectos reducendi potissimùm illi sunt, qui notati sunt numeris, exceptis quibusdam figuræ 4. qui ad eos, quibus ordine correspondent, reducentur, etsi numeris careant, iuxta regulam dandam, *num.* 124. 117

Suppono autem quartò, vnumquemque syllogismum imperfectum notatum numero ad eum perfectum reduci ostensiuè, qui eodem numero notatus est, quando ostensiuè est reducibilis; quando verò solùm per impossibile, ad eum, quem illi assignabimus. Vtraque autem ista reductio, suppositâ maiori eius explicatione traditâ suprà *propos.* 13. quæ ad rem recognoscenda est per sequentes regulas est facienda: quæ etiam supponunt regulas conuersionum traditas *disp.* 19. *q.* 6. quibus ostendimus, quomodo vnaquæque dictarum 12. propositionum sit conuertibilis; atque ita quidem, vt quoties regulæ modò tradendæ conuersionem alicuius propositionis absolutè præscribunt, de eo genere conuersionis intelligendæ veniant, quæ ad intentũ fuerit idonea ex variis, quas sæpè eadem propositio subire potest. 118

Sunt

119 Sunt itaque pro modis indirectis primæ figuræ reducendis regulæ istæ. 1. Omnes affirmatiui, & ex negatiuis omnes contenti in tabula à *n.* 1 vsque ad 16. inclusiuè, ad eos perfectos, quibus correspondent in numeris, affirmatiui quidem ad affirmatiuos, & negatiui ad negatiuos sic ostensiuè reducuntur, sumantur præmissæ vniuscuiusque modi imperfecti, & ex eisdem positis in modo perfecto illi correspondente inferetur conclusio, quæ conuersa dabit eamdem conclusionem modi imperfecti. 2. regula est. Reliqui indirecti negatiui contenti in tabulâ à *n.* 17. vsque ad 20. inclusiuè, sic ad suos correspondentes reducuntur etiam ostensiuè. Ex conuertente minoris modi imperfecti fiat maior perfecti, & ex conuertente maioris fiat minor, infereturque eadem conclusio imperfecti. 3. regula pro tribus vltimis indirectis, atque negatiuis, qui restant notati *n.* 21. & 22. est, quòd illi ad nullum ex perfectis reduci possunt ostensiuè; reducentur tamen ad aliquos per impossibile; nempe primus, in quo potestate est secundus ad A A A. & tertius ad tA A A hoc modo. Ex contradictoria conclusionis fiat maior, & ex maiori minor, infereturque conclusio, quæ conuersa dabit contradictoriam minoris.

120 Pro modis autem directis secundæ figuræ reducendis sequentes sunt regulæ. 1. Omnes contenti in tabulâ à *n.* 1. vsque ad 20. inclusiuè secundum primum ordinem numerorum ad eos perfectos, quibus correspondent in numeris, sic ostensiuè reducuntur. Ex conuertente maioris modi imperfecti fiat maior perfecti, & ex minore retenta minor, infereturque eadem conclusio imperfecti. 2. Regula est. Alij contenti etiam in tabula à *n.* 1, vsque ad 8. inclusiuè, iuxta secundum ordinem numerorum ad perfectos, quibus correspondent in numeris sic reducuntur ostensiuè. Ex conuertente minoris modi imperfecti fiat maior perfecti, & ex maiori minor, infereturque in modo perfecto conclusio, quæ conuersa dabit conclusionem imperfecti. 3. Regula est. Quatuor sequentes modi notati *n.* 9. & 10. secundi etiam ordinis numerorum, ad nullum ex perfectis possunt ostensiuè reduci; reducentur tamen ad aliquos per impossibile, nempe primus ad A A A, & tertius ad tA A A (alij namque duo potestate in eis continentur) hoc modo. Ex contradictoria conclusionis fiat minor, & ex maiore retenta maior, infereturque contradictoria minoris, siue, quod recidit in idem, conclusio, cuius subalternata erit contradictoria minoris. 4. regula pro duobus sequentibus postremisque modis notatis *n.* 11. & 12. eiusdem secundi ordinis est, quòd neque ostensiuè, neque per impossibile reduci possunt ad aliquem ex modis perfectis huius Artis; reducentur tamen per impossibile ad aliquos modos perfectos Artis syllogismorum de medio singulari *q. sequente* construendæ: nempe primus ad V tA A, & secundus ad tV tA A hoc pacto. Ex contradictoria conclusionis fiat minor, & ex maiori retenta maior, infereturque contradictoria minoris.

121 Pro modis verò indirectis secundæ figuræ, etsi totidem regulæ dari possent, ac pro directis, quibus reducerentur immediatè ad perfectos; sat tamen fuerit per vnicam reducere eos ad ipsos directos, singulos scilicet ad singulos, penes ordinem, quem habent in tabulâ: quo mediatè ad perfectos per ipsas regulas directorum manebunt reducti. Regula autem est. Ex minore modi indirecti fiat maior directi, & ex maiori minor infereturque in modo directo eadem conclusio indirecti.

Pro modis directis tertiæ figuræ istæ regulæ sunto. 1 Omnes modi affirmatiui contenti in tabulâ à *n.* 2. vsque ad *n.* 12. inclusiuè secundum primum ordinem numerorum ad perfectos affirmatiuos, quibus correspondent in numeris, sic reducuntur ostensiuè. Ex maiore modi imperfecti fiat maior perfecti, & ex conuertente minoris minor, infereturque eadem conclusio imperfecti. 2. regula est. Omnes modi negatiui contenti in tabulâ vsque *n.* 20. inclusiuè eodem pacto reducuntur ad modos perfectos negatiuos, quibus in numeris correspondent. 3 regula. Modi affirmatiui contenti in tabulâ à *n.* 2. vsque ad 12. inclusiuè, iuxta secundum ordinem numerorum, ad perfectos affirmatiuos, quibus in numeris correspondent, sic ostensiuè reducuntur. Ex minore modi imperfecti fiat maior perfecti, & ex conuertente maioris fiat minor, infereturque conclusio, quæ conuersa dabit conclusionem modi imperfecti. 4. regula. Eodem modo reducuntur ad modos negatiuos, quibus correspondent in numeris, modi notati *n.* 11. & 12. secundi ordinis numerorum. 5. regula. Modi verò negatiui contenti in tabulâ à *n.* 13. vsque ad 16. inclusiuè secundi ordinis numerorum non possunt ad vllum perfectum reduci ostensiuè; reducentur tamen ad aliquos per impossibile, nempe OAO, & Vn AO cum aliis duobus in eis potestate contentis ad AAA, & tO A tO, atque tVn A tO ad tA A tA hoc pacto. Ex contradictoriâ conclusionis fiat maior, & ex minore retentâ minor infereturque contradictoria, vel contraria maioris. 6. regula. Reliqui modi negatiui contenti in tabulâ à *num.* 17. vsque ad 20. inclusiuè eiusdem secundi ordinis numerorum neque ostensiuè, neque per impossibile reduci possunt ad vllum perfectum huius Artis; reducentur tamen ad aliquos ex perfectis Artis syllogismorum de medio singulari *quæst. seq.* construendæ: nempe O tA Vn ad V tA A, & tO tA tVn ad tV tA tA sic. Ex contradictoria conclusionis fiat maior, & ex minore retenta minor, infereturque contradictoria maioris. tA O tE verò, & tA tO tVn ad duos eosdem modos reducûtur hoc pacto. Ex conuertente contradictoriæ conclusionis fiat maior, ex maiore minor, infereturque contradictoria minoris. In his autem quatuor reductis residui potestate includuntur; atque ita, iuxta dicta, reductione non egent.

Pro modis verò indirectis tertiæ figuræ, etsi similes regulæ dari possunt, quibus ad perfectos immediatè sunt reducibiles, eas breuitatis causâ, omittimus ab vnoquoq; facilè cogitandas; cùm satis sit ad eorum demonstrationem ad directos iâ demonstratos eiusdem tertiæ figuræ hoc pacto reducere, vnumquemque scilicet ad suum correspondentem secundum ordinem, quem habent in tabulâ. Ex minore modi indirecti fiat maior directi, & ex maiore minor, infereturque in modo directo eadem conclusio indirecti.

Per quam etiam eamdem, solamque regulâ modos omnes quartæ figuræ sat erit demonstrare, reducêdo scilicet directos ad indirectos primæ iâm demõstratos, & indirectos ad directos, quos perfectos dicimus, vnumquêque ad sibi correspondentẽ, iuxta ordinem, quẽ vtrique habẽt in tabulâ, sumptâ minore modi reducendi pro maiore modi, ad quem reducitur, & maiore pro minore: quo eadem conclusio modi reducti in modo, ad quem reducitur, inferetur.

Quibus

125 Quibus vis illatiua legitima ad inferendum neceſſariò verum ex vero omnium modorum ſyllogiſticorum, quos continet præcedens tabula, ſufficienter eſt demonſtrata; cæteræ autem demonſtrationes, quibus tum oſtenſiuè, tum per deductionem ad impoſſibile illa demonſtrabilis eſt, non difficile ab vnoquoque ex dictis in totâ hâc Arte colligi poterunt.

Propoſitio 22.

126 Conſectaria, quæ ex primâ parte huius Artis intulimus ſuprà pariter ex hâc ſecundâ inferenda veniunt.

Eſt certiſſimum. Atque ita dicendum, vt ſunt in hâc ſecundâ parte Artis 758. modi ſyllogiſtici contenti in tabulâ propoſitâ *propoſit.* 21. in quibus ex antecedente vero neceſſariò ſequitur conſequens verum; ſic totidem eſſe, in quibus ex antecedente falſo neceſſariò ſequitur conſequens verum; & totidem neceſſariò concludétium ex antecedente vero conſequens falſum, & totidem ex falſo falſum, & totidem ex maiore falsâ, & minore verâ verum; & totidem ex maiore verâ, & minore falsâ verum; & totidem ex maiore falsâ, & minore vera falſum; & totidem ex maiore vera, & minore falsâ falſum. Quo omnes ſyllogiſmi in hâc parte Artis poſſibiles, in quibus ex antecedente, aut vero, aut falſo, aut mixto cum neceſſitate inferrur conſequens aut verum, aut falſum 6064. ſunt. Proindeque in reliquis, qui reſtant ex 13824. in hac parte Artis abſolutè poſſibilibus, nempe in 7760. ex quouis antecedente neque veritas, neque falſitas conſequentis ſequitur cum neceſſitate; ſed alterutra contingenter pro diuerſitate materiæ. Quæ omnia conſentaneè ad dicta in præcitatis conſectariis pro primâ huius Artis parte, pariterque demonſtrari poſſent, factis itidem huiuſmodi ſyllogiſmorum, iuxta ipſorum diuerſitatem, diuerſis tabulis. Cæterum, præterquam quod id eſſet valdè prolixum, ſuppoſitis ibi in ſimili dictis, neceſſarium non eſt, ſicut neque neceſſarium eſt alia conſectaria repetere, quæ inſuper circa primam partem Artis collegimus; tametſi ea, ſeruatâ ſuâ proportione, etiam circa ſecundam hanc habeant locum.

Propoſitio 23.

127 Quemadmodum ex quatuor propoſitionibus prima, & ex duodecim ſecunda pars huius Artis in præcedentibus conſtructa eſt; ita pars tertia continens totam integram Artem ex 18. propoſitionibus categoricis ſimplicibus poſſibilibus ſuprà *propoſit.* 3. commemoratis conſtrui pariter poſſet.

Conſtat ex hactenus dictis in totâ hac quæſtione. Cæterùm, quia huiuſmodi pars Artis tertia, ſiue integra Ars plus prolixitatis, quàm vtilitatis haberet, libenter illam prætermittimus. Si quis enim eam velit conſtruere per dicta à nobis circa alias duas facile poterit. Id tantùm adnoto. Ex dictis 18. propoſitionibus ſyllogiſmos poſſibiles omninò eſſe 46656. In quibus ferè 4000. ſunt legitimi ad inferendum neceſſariò verum ex vero. Vt videant Logici, quàm copioſa ſyllogiſmorum ſeges in illis duobus principiis *Dici de omni*, & *Dici de nullo*, quibus hæc Ars ſubnititur tanquam in ſemine contineatur. Et hæc de Arte categoricorum ſyllogiſmorum de medio communi ſatis ſint dicta. Pergamus ad alteram conſtruendam categoricorum ſyllogiſmorum de medio ſingulari.

QVÆSTIO IV.

Quâ ratione Ars categoricorum ſyllogiſmorum de medio ſingulari, quos expoſitorios appellant, ſit conſtruenda.

HÆc Ars adhuc deſideratur in Scholis, cùm tamen ea æquè fermè ad ſcientias ſit vtilis, ac altera ſyllogiſmorum de medio communi, de quâ egimus *quæſt.* 3. Quocirca eam in præſenti *quæſt.* tradere, qua norma illam ibi tradidimus, operæ pretium viſum eſt. Quod vt ſequitur, præſtare aggredior. 128

Propoſitio 1.

Quidquid verè affirmatur de termino ſingulari, verè etiam affirmatur de quolibet identificato cum illo. Et quidquid verè negatur de termino ſingulari, verè etiam negatur de quolibet identificato cum illo. 129

Hæc ſunt duo principia, in quibus Ars iſta fundatur, ſatis ex ipſis terminis euidentia; ſed quæ inde inſuper demonſtrantur: quia ſi affirmatum verè de termino ſingulari, non affirmaretur verè de identificato cum illo, idem de eodem affirmaretur, & ſimul non affirmaretur verè contra principium euidentiſſimum ſtatutum *diſp. 9. q. 5 propoſit.* 1. Idemque ſequitur, ſi negatum verè de termino ſingulari non negaretur verè de identificato cum illo, vt conſtat. Oportet tamen ad conſtantiam, & vniuerſalitatem iſtorum principiorum, quòd non interueniat diſtinctio virtualis formalitatum realiter identificatarum compatiens ſecum prædicata contradictoria, qualis reperitur inter Eſſentiam, & Perſonalitates diuinas, & in nullo ente creato debet admitti, iuxta dicta à nobis ſuprà *diſp. 13. q. 6 & 7.* quæ ad rem videndæ.

Propoſitio 2.

Omnis ſyllogiſmus ſubnixus duobus principiis ſtatutis *propoſit.* 1. ex tribus omninò terminis, & tribus propoſitionibus debet neceſſariò componi. 130

Hæc propoſitio perinde ac *propoſit.* 4. *quæſtionis tertiæ* eſt demonſtranda. Et appellationes quidem traditas ibi terminorum, & propoſitionum, ex quibus conſtant ſyllogiſmi illius Artis eodem modo habent hîc locum. Quare inde ſumendæ.

Propoſitio 3.

Syllogiſmi huius Artis in duobus principiis *propoſit.* 1. ſtatutis fundandi ex ſolis, & omnibus propoſitionibus categoricis ſimplicibus componi poſſunt. Ex paucis tamen imprimis. Deinde ex pluribus eos componere; atque ita Artem hanc, ſicut & præcedentem, in tres partes diuidere operæ pretium erit. 131

Pro intelligentiâ huius propoſitionis ſuppono primò, propoſitiones ſimplices categoricas, ex quibus huius Artis ſyllogiſmi, quemadmodum & præcedentis, componi poſſunt, omninò eſſe 18. recenſitas, ſuiſque literis deſignatas *diſp. 19. q. 1.* & rurſus *q. præced. propoſit* 3.

Suppono ſecundò. Quemadmodum oportuit Artem illam in tres partes diuidere conſtrucdo primam 132

ex

ex illis, quatuor propositionibus A. E. I. O. ex quibus dumtaxat vulgò circumfertur constructa. Et secundam ex duodecim illis selectis A. E. I. O. V. Vn. tA. tE. tI. tO. tV. tVn. & omittendo ob ipsius nimiam prolixitatem, constructionem tertiæ; ita etiam oportere, vt in hâc Arte procedamus.

133 Diuidemus igitur illam in tres partes, quarum primam ex sex prædictarum propositionum, quæ ad syllogismos categoricos de medio singulari frequentiùs occurrentes in scientiis cæteris aptiores videntur, construemus, nempe ex I. O. V. Vn. tI. tO. secundam ex dictis 12. selectis, *n. præced.* propositis. Tertiam autem ex omnibus 18. possibilibus construendam, vt nimis prolixam, & parum vtilem pariter omittemus. Hæc autem præstabimus, vt sequitur.

Propositio 4.

134 Vt syllogismus huius Artis legitimus sit, altera saltem præmissarum eius debet affirmatiua esse.

Hæc propositio, proportione seruatâ, eodem modo demonstratur ex principiis statutis *propos.* 1. ac *propos.* 4. *quæstionis* 3. ex statutis ibi monstrata est.

Propositio 5.

135 Vt syllogismus huius Artis legitimus sit medium in vtraque præmissâ debet esse singulare.

Id enim manifestè præ se ferunt principia statuta *propos.* 1. iuxta quæ quidquid affirmatur, aut negatur de termino singulari de identificato tantùm cum illo, quod eo ipso est singulare, neque commune potest esse, debet pariter affirmari, aut negari. Quod ipsum est ambo extrema cum eodem medio singulari debere comparari, vt inter se comparari legitimè valeant; alioquin non comparanda inter se legitimè ex vi dictorum principiorum, si alterum cum singulari, & alterum cum communi termino comparentur. Id quod manifestè cernitur in his syllogismis: *Hoc animal est homo: aliquis equus est animal: ergo aliquis equus est homo. Aliquis homo est hoc animal: aliquis equus est animal: ergo aliquis equus est homo. Hoc animal est homo: aliquod animal est equus: ergo aliquis equus est homo. Aliquis homo est hoc animal: aliquod animal est equus: ergo aliquis equus est homo.* Quorum primus est in primâ figurâ, secundus in secundâ, tertius in tertiâ: & quartus in quartâ, iuxta dicta de figuris syllogismorum, *q.* 3. & infrà dicenda in hac *q.* & tamen nullus benè concludit, eo quòd medium in maiori est terminus singularis, & in minori communis. Itaque propositio data indubitabilis est.

Propositio 6.

136 Vt syllogismus huius Artis legitimus sit, necesse est, tum, quòd terminus indistributus in antecedente non sit distributus in conclusione, tum, quòd terminus in antecedente communis non distributus non sit singularis in conclusione.

Prior pars constat ex *propos.* 5. *quæstionis* 3. Posterior autem ex *propositione* 16. *eiusdem quæstionis.*

Propositio 7.

137 Vt syllogismus huius Artis legitimus sit, quoties ambæ præmissæ sunt affirmatiuæ, conclusio debet esse affirmatiua. Et quoties altera præmissarum est negatiua, conclusio debet esse negatiua.

Hæc propositio eodem modo demonstratur, proportione seruatâ, ac *propos.* 6. *quæstionis* 3. vt est notissimum.

Propositio 8.

138 Quoties in syllogismis huius Artis ambæ præmissæ sunt particulares de prædicato communi nihil ex eis legitimè infertur.

Quia toties medium non est singulare in ambabus præmissis, contra *propos.* 4. cùm omnes termini earum communes sint.

Propositio 9.

139 Quoties altera præmissarum est particularis de prædicato communi, & altera aut est particularis de prædicato singulari, aut est singularis de prædicato communi, nihil ex eis legitimè infertur.

Quia iis in casibus semel tantùm ponitur in antecedente terminus singularis, debet autem ponibis singularis terminus, qui est medium, iuxta *propos.* 5.

Propositio 10.

140 Quoties in præmissis duo sunt termini communes non distributi, in conclusione nullus terminus singularis reperiri debet, vt syllogismus huius Artis legitimus sit.

Quia, si alterum talium terminorum est medium, non erit medium bis singulare, contra *propositionem* 5. Si autem ambo dicti termini sunt extrema, procedetur à termino communi non distributo ad singularem, contra *propos.* 6.

Propositio 11.

141 Figuræ syllogisticæ ad istam Artem pertinentes octo omninò debuissent adstrui, vt minimùm autem quatuor ponendæ sunt.

Hæc propositio eodem modo est ostendenda, & explicanda, atque *propositio* 9. *quæstionis* 3. Nam de figuris syllogisticis idem omninò hic, atque ibi censendum est. Quare ibi dicta pro hac pariter propositione dicta sunto.

Propositio 12.

142 Modi diuersi syllogismorum, qui componi possunt in quatuor figuris statutis *propos.* 11. ex iis sex propositionum generibus I. O. V. Vn. tI. tO. quas pro construendâ modo hac Artis parte selegimus *propos.* 3. omninò sunt 1728.

Hæc propositio ex dictis *propos.* 10. *q.* 3. demonstratur. Ex ibi enim dictis constat, tot esse possibiles syllogismorum modos diuersos, quot sunt possibiles ex numero propositionum, qui assumitur, diuersi ternarij diuersitate oriunda à naturâ, & à positione, & à repetitione propositionum: Constat item, hunc ternariorum numerum inue-

niri.

niri multiplicato numero propositionum per se ipsum, & rursus multiplicato per ipsummet producto prioris multiplicationis; productum quippe posterioris dat numerum syllogismorum possibilium in vnaquaque octo figurarum, si octo numerarentur, iuxta dicta *q. 3. propos. 9.* quia tamen reducuntur ad quatuor, numerus productus bis in earum quauis ponendus est. Semel pro directis, & semel pro indirectis syllogismis. Sex igitur propositiones impræsentiarum in primâ multiplicatione reddunt 36. præmissas; in secundâ 216. syllogismos directos, & totidem indirectos pro vnaquaque figurâ. Quorum omnium summa est prædicta 1728.

Propositio 13.

143 Præmissæ syllogismorum, quæ ex I. O. V. Vn. tI. tO. componi possunt in vnaquaque figurâ, omninò sunt 36. ex quibus 24. sunt ex se inutiles, & 12. vtiles.

Id demonstratur per tabulam combinationum similem illi, quam exhibuimus *quæstion. 3. propositions. 11.* vt enim ibi quatuor propositiones combinatæ reddunt 16. binarios, ita hic sex reddunt 36. Ex quibus 24. sunt ex se inutiles: quia, vel ambæ præmissæ sunt negatiuæ, contra *propositions. 4.* vel ambæ sunt particulares de prædicato communi, atque adeò ineptæ, iuxta *propositions. 8.* vel altera est particularis de prædicato communi, & altera, aut particularis de prædicato singulari, aut singularis de prædicato communi, quo pacto etiam sunt ineptæ, iuxta *propos. 9.* Reliquæ vero 12. ex se sunt vtiles. Quæ omnia in tabulâ, quam vnusquisque ad normam citatæ sibi potest compingere, perspicuè deprehendentur.

144 Et quoniam ex 24. binariis præmissarum ex se inutilium cum sex conclusionibus I. O. V. Vn. tI. tO. collatis altero numero per alterum multiplicato, iuxta dicta *ibidem* 144. syllogismi directi, & totidem indirecti resultant in vnaquaque figurâ, conficitur, syllogismos omnes inutiles ex vitio præmissarum præcisè in omnibus quatuor figuris possibiles omninò esse 1152. superest videndum, quid sit de reliquis, qui ex 12. binariis residuis effici possunt.

Propositio 14.

145 Syllogismi, qui ex 12. binariis præmissarum ex se vtilium (qui separatis inutilibus restant iuxta dicta *propos. 13.*) componi possunt in vnaquaque figura 72. omninò sunt directi, & totidem indirecti. Ex quibus 52. directi, & totidem indirecti inutiles sunt in vnaquaque figurâ; ex reliquis autem 20. qui supersunt, quidam in omni figurâ inutiles, & quidam in aliquâ tantùm, aut in aliquibus vtiles sunt.

Prima, & secunda propositionis pars per tabulam, quam vnusquisque potest sibi compingere similem illi, quam exhibuimus *quæst. 3. propos. 12.* demonstratiuè ostenditur. In eâ enim apparet, ex dictis 12. binariis præmissarum 72. syllogismos resultare pro vnaquaque figurâ, qui, propter directos, & indirectos bis sunt repetendi. Apparet etiam 52. ex illis esse inutiles, vel quia ex præmissis affirmatiuis inferunt negatiuè, vel quia ex alterâ præmissâ negatiuâ inferunt affirmatiuè, contra *propositions. 7.* vel quia habentes in præmissis duos terminos communes non distributos, in conclusione habent aliquem singularem, contra *propos. 10.*

Apparet denique, 20. syllogismos, qui supersunt in dictâ tabulâ omnibus iis vitiis carere.

Vnde constat, syllogismos hinc resultantes in- 146
vtiles esse 52. directos, & totidem indirectos pro vnaquaque figurâ; atque ita omnes 416. qui iuncti cum 1152. reiectis *propos. 13.* conficiunt 1568. superest, vt pro ostendendâ tertiâ parte propositionis examinentur sigillatim prædicti 20. qui pro omnibus figuris sunt 160. vti factum est in simili *propos. 12. citatâ, quæstionis 3.* Quo examine facto, quòd hic adscribere, opus non est, constat primò, ex dictis 160 syllogismis sigillatim examinatis, solos 16. esse vtiles in omnibus quatuor figuris, reliquos verò 144. inutiles esse, vel quòd non habent medium bis singulare, vel quòd procedunt à termino indistributo ad distributum, aut à termino communi indistributo ad singularem. Qui subinde iuncti cum 1568. inutilibus recensitis *num. præced.* faciunt 1712. quibus, si adiungas 16. vtiles, componitur integer numerus syllogismorum, quos possibiles in hac Artis parte statuimus *propos. 12.* nempe 1728. Vnde rursus liquidò apparet, ex 1728. syllogismis de medio singulari, qui ex supradictis propositionibus I. O. V. Vn. tI. tO. componi possunt, solos 16. esse vtiles ad concludendum necessariò ex antecedente vero consequens verum, quos exhibet tabula sequens; reliquos verò ad id inutiles esse.

Tabula omnium categoricorum syllogismorum de medio singulari in hac primâ parte Artis possibilium, quibus necessariò concluditur verum ex vero, atque adeò legitimi veniunt dicendi. 147

In 1. figurâ,
Directi.

V	tI	I
Vn	tI	O
Vn	tI	tO

Indirectus.

V	tI	I

In 2. figura.
Directus.

tI	tI	I

Indirectus.

tI	tI	I

In 3. figura.
Directi.

V	V	I
Vn	V	O
Vn	V	tO

Indirecti.		
V	V	I
V	Vn	O
V	Vn	tO

In 4. figurâ.
Directus.

tI	V	I

Indirecti		
tI	V	I
tI	Vn	O
tI	Vn	tO

Ex quibus quatuor habentes pro conclusione tO potestate continentur in aliis quatuor habentibus pro conclusione O, siquidem tO subalternata est ipsius O, vt constat ex tabulâ subalternarum proposita *disp.19.q.2.*

Propositio 15.

148 Singulos syllogismos tabulæ præcedentis legitimos esse, atque adeò per illos ex antecedente vero necessariò inferri consequens verum, demonstratiuè ostenditur.

Demonstratio autem eorum tum ostensiuè, tum per deductionem ad impossibile facienda est eâdem methodo, ac arte, quâ facta est *quæst.3.propos.13.* syllogismorum de medio communi pertinentium ad primam partem illius Artis. Pro quo (relictis quatuor in aliis potestate contentis, qui demonstrati manebunt, iis demonstratis) suppono primò, singulos reliquorum duodecim', quo ordine sunt in tabulâ positi per dictiones sequentium versuum significari, vti *loco citato* in simili factum est.

Vtili & Vntibo Rutilis, queis Tistiri iunge.
Tistilis Rubusi, pariter Punduso Musulli.
Pusmunno Timulis iunges, Tirumique Timunno.

Nempe per duas primas dictiones significantur duo primi directi primæ figuræ. Per tertiam indirectus eiusdem. Per quartam, & quintam directus, & indirectus secundæ figuræ. Per quatuor sequentes. duo priores directi, & duo priores indirecti tertiæ. Et per tres vltimas vnus directus, & duo priores indirecti quartæ. Suppono secundò. *Vtili*, & *Vntibo* per ipsa principia huius Artis in ipsis euidenter exercita demonstrari immediatè; atque adeò modos perfectos dici posse respectu aliorum, qui per reductionem ad ipsos sunt ostensiuè demonstrandi. Vnde suppono tertiò, cæteros omnes de conclusione affirmatiua reduci ostensiuè ad *Vtili*; ad *Vntibo* autem omnes de conclusione negatiuâ. Quartò suppono, per litteram S. denotari, propositionem significatam per vocalem præcedentem conuertendam esse eo genere conuersionis simplicis, quâ conuertitur singularis de prædicato communi in particularem de prædicato singulari, vel vice versâ, iuxta dicta *disput. 19. quæst. 6.* Per M. verò significatur, mutandas esse propositiones, ita vt maior pro minore, vel minor pro maiore ponatur. Cætera autem ad ostensiuam demonstrationem huiusmodi modorum præstanda ex *propos.it.illâ 13.quæstionis 3.citatâ* petenda sunt: quia hic eodem pacto habent locum.

Per deductionem autem ad impossibile demon- 149
strari nequeunt modi imperfecti propositæ tabulæ reducendo eos ad duos perfectos prædictos. Demonstrabuntur tamen vna cum duobus ipsis perfectis ad duos perfectos de medio communi contentos in tabulâ propositâ *quæst.3.propos.10.* nempe ad AVV, & EVVn. Qui solùm differunt à modis notissimis *Darij*, & *Ferio*, quòd loco particularis propositionis singularem habent. Est autem eorum demonstratio, reductioque perinde facienda, iuxta sequentes regulas, ac facta est *propos.illâ 13. citatâ* syllogismorum de medio communi. Quæ quidem regulæ regulas etiam conuersionum traditas *suprà disput.19. quæstion.6.* supponunt.

1. Omnes modi de conclusione affirmatiuâ re- 150
ducuntur ad EVVn, & omnes de conclusione negatiuâ ad AVV. 2. *Vtili* & *Vntibo* sic reducuntur. Ex contradictorio conclusionis fiat maior, & ex conuertente minoris concessæ fiat minor, infereturque contradictoria maioris etiam concessæ. 3. *Rutilis* reducetur sic. Ex contradictoriâ conclusionis fiat maior, & ex maiori minor, infereturque contradictoria conuertentis minoris ipsi minori consequenter repugnans, siue inferatur conclusio, quæ conuersa in vniuersalem reddet contradictoriam minoris. 4. *Tistiri* sic reducitur. Ex contradictoriâ conclusionis fiat maior, & ex conuertente minoris fiat minor, infereturque contradictoria conuertentis maioris, siue conclusio, quæ conuersa in vniuersalem reddet contradictoriam maioris. 5. *Tistilis* sic reducitur. Ex contradictoriâ conclusionis fiat maior, & ex conuertente maioris fiat minor, infereturque contradictoria conuertentis minoris, siue conclusio, quæ conuersa in vniuersalem reddet contradictoriam minoris. 6. *Rubusi*, & *Punduso* sic reducuntur. Ex contradictoriâ conclusionis fiat maior, & ex minore minor, infereturque contradictoria maioris. 7. *Musulli*, & *Pusmunno* sic. Ex contradictoriâ conclusionis fiat maior', & ex maiori minor, infereturque contradictoria minoris. *Timulis* sic reducitur. Ex contradictoriâ conclusionis fiat maior, & ex minori minor, infertur contradictoria conuertentis minoris, siue conclusio, quæ conuersa in vniuersalem dabit contradictoriam minoris. *Tirumi* denique, & *Timunno* reducuntur ita. Ex contradictoriâ conclusionis fiat maior, & ex conuertente maioris fiat minor; infereturque contradictoria minoris.

Ex dictis, ex ipsaque naturâ huius primæ par- 151
tis Artis præsentis infertur primò, 16. intra ipsam syllogismos esse, in quibus ex antecedente falso necessariò infertur consequens verum: quia 16. syllogismi sunt, qui habentes conclusiones easdem totidem syllogismorum vtilium contradictorias, aut subcontrarias, siue alteram contradictoriam, & alteram subcontrariam præmissas habent, provt ad istam proprietatem requiritur, iuxta dicta *quæst. 3. consectar. 1.* Vnde consequenter efficitur, esse quoque 16. syllogismos, in quibus ex maiori falsa (seu contradictoria, seu subcontraria maiori vtilium) & minore verâ necessariò infertur consequens verum. Et totidem, quibus idem efficitur ex maiori verâ, & minore falsâ, iuxta dicta *ibid.consect.3.& 4.*

Secundò infertur, in hâc Artis parte, nullum 152
esse syllogismum, in quo ex antecedente vero necessariò inferatur consequens falsum: quia nullus est, qui retinens easdem præmissas alicuius syl-

negatur

logismi vtilis pro conclusione habeat contradictoriam conclusionis illius, provt ad istam proprietatem requiritur, iuxta dicta etiam *quæst. 3. conclus. 2.* eo quòd nullus habet pro conclusione propositionem vniuersalem, qualis solùm esse potest contradictoria conclusionis cuiusuis syllogismi vtilis; siquidem omnes conclusiones syllogismorum vtilium particulares sunt, & propositioni particulari aliter, quàm per vniuersalem non potest contradici, vt constat. Vnde consequenter efficitur, nullum quoque esse intra hanc Artis partem syllogismum, in quo ex alterâ præmissarum verâ, & alterâ falsâ, aut ex vtraque falsâ necessariò inferatur consequens falsum: quia ad hos omnes casus necesse erat, quòd talis syllogismi conclusio contradictoria esset conclusionis alicuius syllogismi vtilis, iuxta dicta in eadem *q. 3. conclus. 5. & 7.*

153 Vnde tertiò infertur, præter eos paucos syllogismos, in quibus ex vero, & ex falso, & ex mixto antecedente necessariò sequitur consequens verum, cæteros omnes huius partis Artis eiusmodi esse, vt ex suppositione antecedentis consequens contigenter possit esse aut verum, aut falsum pro diuersitate materiæ.

154 Et hæc de primâ parte huius Artis categoricorum syllogismorum de medio singulari constructa ex illis sex dumtaxat propositionibus I. O. V. Vn. tI. tO. Sequitur iam, vt de secundâ parte eius ex 12. selectis propositionibus constituenda agamus, iuxta dicta suprà *propositione tertia*, nimirum ex A. E. I. O. V. Vn. tA. tE. tI. tO. tV. tVn Ex quibus eisdem construximus secundam partem syllogismorum de medio communi. Pro quo sequentes propositiones statuendæ sunt.

Propositio 16.

155 Omnes binarij præmissarum, quorum altera saltem est quæuis harum A.E.I.O. inutiles sunt ad concludendum legitimè in Arte istâ.

Hæc propositio aliquas ex præcedentibus comprehendit in se. Inde autem ostenditur: quia, cum dictæ quatuor propositiones nullum habeant terminum singularem, necesse est, vt omnis binarius, vel ex vnâ earum compositus non habeat medium bis singulare, contra *propositionem quintam*, quandoquidem medium amborum præmissarum debet terminus esse, vt constat ex *propos. 2.*

Propositio 17.

156 Modi diuersi syllogismorum, qui ex 12. assumptis propositionibus, nuperque expositis pro hac Artis parte in quatuor figuris statutis *propos. 11.* componi possunt, omninò sunt 13824.

Constat hæc propositio ex dictis *propos. 17. q. 3.* quæ ad rem recolenda.

Propositio 18.

157 Ex 144. binariis præmissarum, qui ex 12. propositionibus fieri possunt, iuxta combinationum regulam sæpè in superioribus repetitam, 96. sunt inutiles in hac Arte.

Vel quia ambæ præmissæ sunt negatiuæ, contra *propos. 4.* vel quia altera saltem earum est vna ex his propositionibus A. E. I. O. quæ binarium vitiosum reddunt in hâc Arte, iuxta *propos. 16.* Restant igitur 48. præmissæ pro singulis figuris ex se non inutiles.

Propositio 19.

158 In numero omnium syllogismorum, qui ex dictis 48. præmissis ex se non inutilibus in omnibus quatuor figuris effici possunt 340. omninò deprehenduntur legitimi; atque adeò, vtiles ad inferendum necessariò verum ex vero. Cæterique subindè omnes in hâc parte Artis possibiles ad id inutiles, atque adeò non legitimi sunt.

Hæc propositio planè constabit facienti examen omnium dictorum syllogismorum, iuxta regulas, quas præscribunt propositiones præcedentes eâ industriâ, quâ illud faciendum docuimus circa primam, & secundam partem Artis constructæ *qu. 3.* atque etiam circa primam huius: quam certè industriam repetere necessarium non est. Itaque ex 13824. syllogismis in hac parte Artis possibilibus, iuxta *propos. 17.* solùm sunt legitimi, atque adeò vtiles ad inferendum necessariò verum ex vero. In primâ quidem figurâ 42. directi, & 39. indirecti. In secundâ 66. directi, & 66. indirecti. In tertiâ 23. directi, & 23. indirecti. In quartâ denique 39. directi, & 42. indirecti; atque in omnibus quatuor figuris 340. Quos exhibet tabula sequens.

Tabula omnium categoricorum syllogismorum de medio singulari in hac secundâ parte Artis possibilium, quibus necessariò concluditur verum ex vero, legitimique proinde dicuntur. 159

In 1. figurâ,

Affirmatiui Directi.

1	V	tA	A
2	V	tA	V
	V	tA	I
3	V	tI	I
4	V	tV	V
	V	tV	I
5	tV	tA	tA
	tV	tA	A
6	tV	tA	tV
	tV	tA	V
	tV	tA	tI
	tV	tA	I
7	tV	tI	tI
	tV	tI	I
8	tV	tV	tV
	tV	tV	V
	tV	tV	tI
	tV	tV	I

Negatiui directi.

1	Vn	tA	E
	Vn	tA	tE
	Vn	tA	tVn
	Vn	tA	Vn
	Vn	tA	O
	Vn	tA	tO
2	Vn	tV	Vn
	Vn	tV	tVn
	Vn	tV	O
	Vn	tV	tO
3	tVn	tA	tE
	tVn	tA	tVn
	tVn	tA	tO

4	tV	tE	tE
	tV	tE	tVn
	tV	tE	tO
5	tV	tVn	tVn
	tV	tVn	tO
6	tVn	tV	tVn
	tVn	tV	tO
7	Vn	tI	O
	Vn	tI	tO
8	tVn	tI	tO
9	tV	tO	tO

Affirmatiui indirecti.

2	V	tA	tI
	V	tA	I
	V	tI	I
3	V	tV	tI
4	V	tV	I
6	tV	tA	tV
	tV	tA	tI
	tV	tA	V
	tV	tA	I
7	tV	tI	V
	tV	tI	I
8	tV	tV	tV
	tV	tV	tI
	tV	tV	V
	tV	tV	I

Negatiui indirecti.

1	Vn	tA	E
	Vn	tA	Vn
	Vn	tA	tVn
	Vn	tA	tE
	Vn	tA	O
	Vn	tA	tO
2	Vn	tV	tE
	Vn	tV	tVn
	Vn	tV	tO
3	tVn	tA	Vn
	tVn	tA	tVn
	tVn	tA	O
	tVn	tA	tO
4	tV	tE	Vn
	tV	tE	tVn
	tV	tE	O
	tV	tE	tO
5	tV	tVn	tVn
	tV	tVn	tO
6	tVn	tV	tVn
	tVn	tV	tO
7	V	tE	O
	V	tE	tO
8	V	tVn	tO

In 2. figura.
Affirmatiui directi.

2	tI	tA	A
	tI	tA	V
	tI	tA	I
3	tI	tI	I
4	tI	tV	V
	tI	tV	I
5	tA	tA	tA
	tA	tA	A
	tA	tA	tV
	tA	tA	V
	tA	tA	tI

	tA	tA	I
5	tV	tA	tA
	tV	tA	A
	tV	tA	tV
	tV	tA	V
	tV	tA	tI
	tV	tA	I
7	tA	tI	tI
	tA	tI	I
7	tV	tI	tI
	tV	tI	I
8	tA	tV	tV
	tA	tV	V
	tA	tV	tI
	tA	tV	I
8	tV	tV	tV
	tV	tV	V
	tV	tV	tI
	tV	tV	I

Negatiui directi.

1	tE	tA	E
	tE	tA	tE
	tE	tA	tVn
	tE	tA	Vn
	tE	tA	O
	tE	tA	tO
2	tE	tV	Vn
	tE	tV	tVn
	tE	tV	O
	tE	tV	tO
3	tVn	tA	tE
	tVn	tA	tVn
	tVn	tA	tO
4	tV	tE	tE
	tV	tE	tVn
	tV	tE	tO
5	tV	tVn	tVn
	tV	tVn	tO
6	tVn	tV	tVn
	tVn	tV	tO
7	tE	tI	O
	tE	tI	tO
8	tVn	tI	tO
9	tV	tO	tO
1	tA	tE	E
	tA	tE	Vn
	tA	tE	tVn
	tA	tE	tE
	tA	tE	O
	tA	tE	tO
3	tA	tVn	Vn
	tA	tVn	tVn
	tA	tVn	O
	tA	tVn	tO
4	tA	tO	O
	tA	tO	tO

Affirmatiui directi.

1	tA	tI	A
	tA	tI	V
	tA	tI	I
3	tI	tI	I
4	tV	tI	V
	tV	tI	I
5	tA	tA	tA
	tA	tA	A
	tA	tA	tV

tA

	tA	tA	V
	tA	tA	tI
	tA	tA	I
5	tA	tV	tA
	tA	tV	A
	tA	tV	tV
	tA	tV	V
	tA	tV	tI
	tA	tV	I
7	tI	tA	tI
	tI	tA	I
7	tI	tV	tI
	tI	tV	I
8	tV	tA	tV
	tV	tA	V
	tV	tA	tI
	tV	tA	I
8	tV	tV	tV
	tV	tV	V
	tV	tV	tI
	tV	tV	I

Negatiui directi.

1	tA	tE	E
	tA	tE	tE
	tA	tE	tVn
	tA	tE	Vn
	tA	tE	O
	tA	tE	tO
2	tV	tE	Vn
	tV	tE	tVn
	tV	tE	O
	tV	tE	tO
3	tA	tVn	tE
	tA	tVn	tVn
	tA	tVn	tO
4	tE	tV	tE
	tE	tV	tVn
	tE	tV	tO
5	tVn	tV	tVn
	tVn	tV	tO
6	tV	tVn	tVn
	tV	tVn	tO
7	tI	tE	O
	tI	tE	tO
8	tI	tVn	tO
9	tO	tV	tO
1	tE	tA	E
	tE	tA	Vn
	tE	tA	tVn
	tE	tA	tE
	tE	tA	O
	tE	tA	tO
3	tVn	tA	Vn
	tVn	tA	tVn
	tVn	tA	O
	tVn	tA	tO
4	tO	tA	O
	tO	tA	tO

In 3. figura.
Affirmatiui directi.

3	V	V	I
4	V	tV	V
	V	tV	I
7	tV	V	tI
8	tV	V	I
	tV	tV	tV

Pharus Scientiarum Tom. II.

	tV	tV	V
	tV	tV	tI
	tV	tV	I

Negatiui directi.

2	Vn	tV	Vn
	Vn	tV	tVn
	Vn	tV	O
	Vn	tV	tO
4	tV	Vn	tE
	tV	Vn	tVn
	tV	Vn	tO
5	tV	tVn	tVn
	tV	tVn	tO
6	tVn	tV	tVn
	tVn	tV	tO
7	Vn	V	O
8	Vn	V	tO
	tVn	V	tO

Affirmatiui indirecti.

3	V	V	I
4	tV	V	V
	tV	V	I
7	V	tV	tI
	V	tV	I
8	tV	tV	tV
	tV	tV	V
	tV	tV	tI
	tV	tV	I

Negatiui indirecti.

2	tV	Vn	Vn
	tV	Vn	tVn
	tV	Vn	O
	tV	Vn	tO
4	Vn	tV	tE
	Vn	tV	tVn
	Vn	tV	tO
5	tVn	tV	tVn
	tVn	tV	tO
6	tV	tVn	tVn
	tV	tVn	tO
7	V	Vn	O
	V	Vn	tO
8	V	tVn	tO

In 4. figura.
Affirmatiui directi.

2	tA	V	tI
	tA	V	I
3	tI	V	I
4	tV	V	tI
	tV	V	I
6	tA	tV	tV
	tA	tV	tI
	tA	tV	V
	tA	tV	I
7	tI	tV	V
	tI	tV	I
8	tV	tV	tV
	tV	tV	tI
	tV	tV	V
	tV	tV	I

Negatiui directi.

1	tA	Vn	E
	tA	Vn	Vn
	tA	Vn	tVn
	tA	Vn	tE
	tA	Vn	O
	tA	Vn	tO
2	tV	Vn	tE
	tV	Vn	tVn
	tV	Vn	tO
3	tA	tVn	Vn
	tA	tVn	tVn
	tA	tVn	O
	tA	tVn	tO
4	tE	tV	Vn
	tE	tV	tVn
	tE	tV	O
	tE	tV	tO
5	tVn	tV	tVn
	tVn	tV	tO
6	tV	tVn	tVn
	tV	tVn	tO
7	tE	V	O
	tE	V	tO
8	tVn	V	tO

Affirmatiui indirecti.

1	tA	V	A
2	tA	V	V
	tA	V	I
3	tI	V	I
4	tV	V	V
	tV	V	I
5	tA	tV	tA
	tA	tV	A
6	tA	tV	tV
	tA	tV	V
	tA	tV	tI
	tA	tV	I
7	tI	tV	tI
	tI	tV	I
8	tV	tV	tV
	tV	tV	V
	tV	tV	tI
	tV	tV	I

Negatiui indirecti.

1	tA	Vn	E
	tA	Vn	tE
	tA	Vn	tVn
	tA	Vn	Vn
	tA	Vn	O
	tA	Vn	tO
2	tV	Vn	Vn
	tV	Vn	tVn
	tV	Vn	O
	tV	Vn	tO
3	tA	tVn	tE
	tA	tVn	tVn
	tA	tVn	tO
4	tE	tV	tE
	tE	tV	tVn
	tE	tV	tO
5	tVn	tV	tVn
	tVn	tV	tO
6	tV	tVn	tVn
	tV	tVn	tO
7	tI	Vn	O
	tI	Vn	tO
8	tI	tVn	tO
9	tO	tV	tO

Propositio 20.

Omnes syllogismos, siue syllogisticos modos tabulæ præcedentis legitimos esse, atque adeo per illos ex antecedente vero necessariò inferri consequens verum demonstratiuè ostenditur. 160

Pro quo suppono primò, iuxta dicta *q. 3. propositione. 13. & 21.* omnes syllogismos directos primæ figuræ euidenter esse legitimos euidentiâ à principiis, in quibus Ars ista fundatur, *suprà pr. posit. 1.* statutis: quia in eiusmodi syllogismis expresse exercentur dicta principia. Vndè, eorum vi illatiuâ suppositâ tanquam per se euidente à dictis principiis, quæ præ se ferunt, vis illatiua reliquorum per reductionem ad illos demonstranda est. Demonstratio autem aut ostensiua, aut per deductionem ad impossibile potest esse iuxta dicta *loco cit.* Appellabimus autem, sicuti ibi, distinctionis gratiâ, omnes dictos syllogismos directos, siue syllogisticos modos primæ figuræ perfectos, & reliquos omnes imperfectos respectu eorum.

Suppono secundò, syllogismos imperfectos variis modis ad perfectos reduci posse demonstratione tum ostensiuâ, tum deducente ad impossibile; eligemus tamen vnum, aut alterum faciliorem, cæteris prætermissis: cùm satis sit vnâ, aut alterâ viâ vim illatiuam dictorum syllogismorum ostendere demonstratiuè. 161

Suppono tertiò: quoties in aliquo syllogismo ex imperfectis alij potestate includuntur, eo quòd conclusiones eorum illius conclusioni subalternantur, easdemque cum ipsis præmissas habent, sat esse demonstrare illum per reductionem ad perfectum. Eo enim semel demonstrato, reliqui potestate in ipso contenti demonstrati manent, vt suprà *q. 3. prop. 13. & 21.* citatis in simili statutum est. Sunt autem in præcedente tabulâ syllogismi imperfecti alios in se potestate includentes ij, qui numeris notantur, & alios infra se siue numeris habent, scilicet, quos potestate continent. Vndè, ad perfectos reducendi illi potissimùm sunt, qui notati sunt numeris. 162

Suppono quartò, vnumquemque syllogismum imperfectum notatum numero ad eum perfectum reduci ostensiuè, qui eodem numero notatus est, quando ostensiuè est reducibilis; quâdo verò solùm per impossibile, ad eum, quem illi assignabimus. Vtraque autem reductio, suppositâ maiori eius explicatione traditâ suprà *q. 3. propositi. 13* quæ ad rem recognoscenda est, per sequentes regulas est faciendа, quæ etiam supponunt regulas conuersionum traditas *disp. 19. q. 6.* eamque conuersionem præscribere semper censendæ sunt, quæ ad intentum fuerit idonea ex diuersis, quæ sæpè eadem propositio subire potest, vt dictum in simili *q. 3. propositi. 21.* 163

Sunt itaque pro modis indirectis primæ figuræ reducendis regulæ istæ. 1. Omnes affirmatiui, & ex negatiuis omnes contenti in tabulâ à *n. 1.* vsque ad *6.* inclusiuè ad eos perfectos, quibus correspondent in numeris, affirmatiui quidem ad affirmatiuos, & negatiui ad negatiuos sic ostensiuè reducuntur. Sumantur præmissæ vniuscuiusque modi imperfecti, & ex eisdem positis in modo perfecto illi correspondente inferetur conclusio, quæ conuersa dabit eamdem conclusionem modi imperfe 164

imperfecti. 2. Regula est. Reliqui indirecti negatiui notati *n.* 7. & 8. sic ad suos correspondentes reducuntur etiam ostensiuè. Ex conuertente minoris modi imperfecti fiat maior perfecti, & ex conuertente maioris fiat minor, infereturque eadem conclusio imperfecti.

165 Pro modis autem directis secundæ figuræ reducendis sequentes sunt regulæ. 1. omnes affirmatiui, & ex negatiuis omnes contenti in tabulâ à *n.* 1. vsque ad 9 inclusiuè secundum primum ordinem numerorum ad eos perfectos, quibus correspondent in numeris, affirmatiui quidem ad affirmatiuos, & negatiui ad negatiuos sic ostensiuè reducuntur Ex conuertente maioris modi imperfecti fiat maior perfecti, & ex minore retentâ minor, infereturque eadem conclusio imperfecti. 2. Regula est. Alij negatiui notati in tabulâ *n.* 1. & 3. secundi ordinis numerorum ad perfectos negatiuos sibi correspondentes in numeris sic reducuntur. Ex conuertente minoris modi imperfecti fiat maior perfecti, & ex maiori minor, infereturque in modo perfecto conclusio, quæ conuersa dabit conclusionem imperfecti. 3. Regula est. Reliquus modus negatiuus notatur *n.* 4. secundi ordinis cum suo subalternato ad nullum perfectum huius Artis reduci potest, aut ostensiuè, aut per impossibile. Reducetur tamen per impossibile ad aliquem modum perfectum Artis præteritæ syllogismorum de medio communi, nimirum ad tAA tA hoc pacto. Ex contradictoria conclusionis fiat minor dicti modi perfecti, & ex maiori concessâ fiat maior, infereturque contradictoria minoris etiam concessæ.

166 Pro modis verò indirectis secundæ figuræ, etsi dari possent totidem regulæ, ac pro directis, quibus reducerentur immediatè ad perfectos, sufficit tamen per vnicam reducere eos ad ipsos directos, singulos scilicet ad singulos, penes ordinem, quem habent in tabulâ: quo mediatè ad perfectos per ipsas regulas directorum manebunt reducti. Regula autem est huiusmodi. Ex minori modi indirecti fiat maior directi, & ex maiore minor, infereturque in modo directo eadem conclusio indirecti.

167 Pro modis directis tertiæ figuræ reducendi hæc vna est regula. Omnes affirmatiui ad affirmatiuos, & negatiui ad negatiuos, quibus correspondent in numeris, sic reducuntur ostensiuè. Ex minore modi imperfecti fiat maior perfecti, & ex conuertente minoris minor; infereturque eadem conclusio imperfecti.

168 Pro modis verò indirectis tertiæ figuræ satis est dare regulam, quâ illi singuli ad singulos directos eiusdem figuræ iam demonstratos reducantur. vti eam dedimus pro indirectis secundæ figuræ. Ea autem est. Et minore modi indirecti fiat maior directi, & ex maiore minor, infereturque in modo directo eadem conclusio indirecti.

169 Per quam etiam eamdem, solamque regulam, compendij causâ, modos omnes quartæ figuræ fat erit demonstrare reducendo scilicet directos ad indirectos primæ iam demonstratos, & indirectos ad directos, quos perfectos vocamus, vnumquemque ad sibi correspondentem, secundum ordinem, quem vtrique habent in tabulâ; sumptâ minore modi reducendi pro maiore modi, ad quem reducitur, & maiore pro minore: quò eadem conclusio modi reducti in modo, ad quem reducitur, inferetur.

170 Quibus omnium modorum syllogisticorum, quos continet præcedens tabula, vis illatiua legitima ad inferendum necessariò verum ex vero sufficienter est demonstrata. Cæteræ autem demonstrationes, quibus tum ostensiuè, tum per deductionem ad impossibile illa demonstrabilis est, non difficile ab vnoquoque ex dictis à nobis, tum circa præteritam, tum circa præsentem Artem colligi poterunt.

Propositio 21.

Consectaria, quæ ex primâ parte Artis præteri- 171
tæ syllogismorum de medio communi intulimus *q.* 3. pariter ex hâc secundâ parte præsentis Artis inferenda veniunt.

Est certissimum: quia licet ea omnia ex primâ parte huius Artis non potuerint inferri, vt vidimus *propositione.* 15. eo quod propositiones particulares, quales sunt conclusiones syllogismorum vtilium eius partis intra illam non habent suas contradictorias Ex hac tamen secundâ benè possunt: quia nulla est propositio, quæ intra illam suam contradictoriam non habeat quandoquidem ex duodecim propositionibus, quæ materia eius sunt, sex sunt aliis sex oppositæ contradictoriè, vt constat. Dicendum itaque ex 13824. syllogismis in hac parte Artis possibilibus, iuxta dicta *proposit.* 17. vt sunt 340. exhibiti per tabulam datam *proposit.* 19. In quibus ex antecedente vero necessariò sequitur consequens verum, sic totidem esse, in quibus ex antecedente falso necessariò sequitur consequens verum, & totidem necessariò pariter concludentium ex antecedente vero consequens falsum; & totidem similiter ex falso falsum; & totidem ex maiore falsa, & minore verâ verum; & totidem ex maiore verâ, & minore falsâ verum; & totidem ex maiore falsâ, & minore verâ falsum; & totidem ex maiore verâ, & minore falsâ falsum. Quo omnes syllogismi in hac parte Artis possibiles, in quibus, supposito antecedente, aut vero, aut falso, aut mixto cum necessitate infertur consequens aut verum, aut falsum 2720. sunt: Proindeque in reliquis, qui restant ex dicto *n* 13824. in hac parte Artis possibilium, nempe in 11104. ex quouis antecedente neque veritas, neque falsitas consequentis sequitur cum necessitate; sed alterutra contingenter pro diuersitate materiæ. Quæ omnia consentaneè ad dicta in præcitatis consectariis pariterque demonstrari possent, factis itidem huiusmodi syllogismorum, penes ipsorum diuersitatem, diuersis tabulis. Quæ tamen omittimus, ab vnoquoque, prout libuerit, facilè illinc huc transferenda, sicut & alia consectaria ibi tradita, & huc spectantia aliquo modo.

Propositio 22.

Quemadmodum ex sex suppositionibus prima, 172
& ex duodecim secunda pars huius Artis in præcedentibus constructa est; ita pars tertia continens totam integram Artem ex 18. propositionibus categoricis simplicibus possibilibus *disp.* 19. *quæst.* 1. recensitis, & sæpè hactenus commemoratis construi pariter posset.

Constat ex dictis in totâ hâc, & præcedente quæstione. Cæterùm, quia huiusmodi pars Artis tertia, siue integra Ars ob suam nimiam syllogismorum multitudinem plus prolixitatis, quàm vtilitatis haberet, eam omittimus aliisque, eam ex dictis à nobis facilè construendam, si forsan arri-

ſerit, remittimus. Vt factum in ſimili *quæſt.* 3. *propoſition.* 23.

QVÆSTIO V.

Quænam Artes pro ſyllogiſmis hypotheticis, & qualiter conſtrui poſſint?

173 SYllogiſmus hypotheticus dicitur, qui ex vnâ, vel pluribus propoſitionibus hypotheticis conſtat. Vnde purè hypotheticus dicetur, ſi omnes tres propoſitiones (ex quibus omnis ſyllogiſmus conſtare debet) hypotheticas habeat; mixtus verò, ſi habeat vnam, aut duas categoricas, vt dicebamus *quæſt.* 2. Dico ergo vniuersè, quot fuerint principia vniuerſalia pro omni materiâ, quorum virtute ex duabus propoſitionibus neceſſariò inferatur tertia, in quibus aut vna, aut plures ſint hypotheticæ, tot poſſe Artes ſyllogiſmorum hypotheticorum pro omni materiâ vniuerſales conſtrui in talibus principiis fundatæ, quarum conſtructiones tales erunt, quales poſtulauerint principia. Vt autem eiuſmodi Artes vniuerſales ſint pro omni materiâ propoſitiones hypotheticæ interuenientes in ſenſu coniunctiuo communi omnibus hypotheticis ſumendæ ſunt, præſcindendo à ſenſu cauſali, & illatiuo, qui non reperiuntur in omnibus, iuxta dicta *diſp.* 19. *quæſt.* 1. *&* 3. Igitur ſtatuentes imprimis per ſequentes propoſitiones aliquot eiuſmodi principia, aliquot ſubindè eiuſmodi Artes in illis fundemus, vt ſequitur.

Propoſitio 1.

174 Quidquid verificatur aut affirmatiuè, aut negatiuè de omni ſub aliquâ hypotheſi, ſub eâdem pariter verificatur de quolibet contento ſub illo.

Principium hoc ea duo celebria *Dici de omni*, & *Dici de nullo* (in quibus Ars ſyllogiſmorum categoricorum de medio communi fundatur, provt vidimus *quæſt.* 3 *propoſit.* 1.) complectitur translata ad ſtatum conditionatum. Nec minùs euidens, quàm illa eſt. Cùm ſit manifeſtum vniuerſaliter, quâ ratione, & in quo ſtatu verificatur aliquid de continente, eâdem ratione, & in eodem ſtatu debere itidem verificari de contento, iuxta dicta *ibi.* De quo nullum eſt dubium.

175 Per hoc principium transfertur ad ſyllogiſmos purè hypotheticos integra Ars ſyllogiſmorum categoricorum de medio communi conſtructa à nobis dicta *quæſt.* 3. cum omnibus ſuis propoſitionibus, & tabulis, & conſectariis, mutuo dumtaxat eorum omnium ſtatu ex abſoluto in conditionatum, propoſitaque in talibus ad reddendas hypotheticas propoſitiones abſolutas ſingulis litteris, quibus illæ ſignificantur, littera H. provt iam aliàs fecimus ſuprà *diſput.* 19. *quæſt.* 3. Itaque tota illa Ars, hâc ſolùm factâ mutatione, quam quilibet facere poteſt, æquè omninò valebit hîc pro ſyllogiſmis purè hypotheticis, atque ibi valuit pro categoricis. Sicuti enim legitimus eſt in primâ figurâ hic ſyllogiſmus categoricus A. I. I. hoc eſt: *Omnis homo loquitur: aliquod animal eſt homo: ergo aliquod animal loquitur*; ita etiam eſt legitimus in primâ figurâ hic ſyllogiſmus hypotheticus HA. HI. HI. id eſt: *ſi omnis homo vigilat, omnis homo loquitur: ſed, ſi omnis homo vigilat, aliquod animal eſt homo: ergo, ſi omnis homo vigilat, aliquod animal loquitur.* Et ſicut legitimus eſt in ſecundâ figurâ hic ſyllogiſmus categoricus E. A. E. ita & hic hypotheticus HE. HA. HE. & in cæteris omnibus pariter.

Adde. Eamdem ſyllogiſmorum categoricorum 176
Artem ad eos hypotheticos mixtos venire applicandam, qui ex vnâ præmiſſâ categoricâ, & alterâ hypotheticâ conſtant, inferuntque ſub eâdem hypotheſi concluſionem; hâc tamen lege, quòd conditio poſita in hypotheſi non excludat obiectum præmiſſæ categoricæ. Ratio eſt conſpicua: quia quando conditio non excludit obiectum abſolutè verum vnius præmiſſæ, ſi ſub hypotheſi talis conditionis eſt verum obiectum alterius, non poſſunt non ſub eâdem hypotheſi ambo eſſe vera; & conſequenter nec poteſt non eſſe verum ſub eadem hypotheſi obiectum concluſionis, iuxta dicta. Secùs eueniet, ſi conditio ita eſt excluſiua obiecti abſolutè veri vnius præmiſſæ, vt illud ſub hypotheſi talis conditionis verum non ſit, quantumuis ſub hypotheſi eius ſit verum obiectum alterius. In tali enim caſu, cùm non ſint ambo vera ſub tali hypotheſi, neutiquam inferunt ſub eâdem veritatem obiecti concluſionis, quæ ex veritate amborum ſimultaneâ inferenda erat. E. g. Quia hic ſyllogiſmus categoricus in tertiâ figurâ legitimus eſt. I. A. I. nimirum: *Aliquis homo currit*: *Omnis homo eſt animal: ergo Aliquod animal currit*, hic etiam hypotheticus mixtus ei correſpondens eſt legitimus. I. HA. HI. nimirum: *Aliquis homo currit: ſi nullus homo eſt lapis, omnis homo eſt animal: ergo ſi nullus homo eſt lapis, aliquod animal currit*, eo quòd conditio minoris non excludit veritatem minoris; hic verò legitimus non eſt: *Aliquis homo currit: ſi nullus homo mouetur, omni homo eſt animal: ergo, ſi nullus homo mouetur aliquod animal currit.* eo quòd conditio minoris excludit veritatem maioris: quia licet ſit abſolutè verum, aliquem hominem currere; non tamen eſt verum ex hypotheſi, quòd nullus homo moueatur. Similiterque in cæteris omnibus philoſophandum eſt.

Ex quibus patet, quo pacto integra Ars ſyllo- 177
giſmorum categoricorum de medio communi conſtructa à nobis *quæſtion.* 3. ad ſyllogiſmos purè hypotheticos ipſis correſpondentibus ſit abſolutè transferibilis; atque adeo ab vnoquoque transferenda pro libito. Ad ſyllogiſmos autem mixtos prædictos cum limitatione explicatâ. Quo huiuſmodi ſyllogiſmorum Ars æquè, atque illorum, conſtructa manet. Aduerto tamen id, quod ſupponit principium cui hæc Ars ſubnititur, omnes ſcilicet propoſitiones conditionatas, ſiue hypotheticas vniuſcuiuſque ex ſyllogiſmis prædictis eiuſdem hypotheſis, eiuſdemve conditionis debere eſſe, vt ſyllogiſmus ſit legitimus provt opus eſt, vt quæ ab ſtatu abſoluto ad conditionatum transferuntur eaſdem in ſtatu conditionato, atque in abſoluto ſortiantur proprietates, iuxta doctrinam traditam ſuprà *diſp.* 19. *quæſt.* 3. *propoſit.* 2.

Propoſitio 2.

Quidquid verificatur affirmatiuè, aut negatiuè de 178
termino

termino singulari sub aliquâ hypothesi, sub eâdem pariter verificatur de quolibet identificato cum illo.

Hoc etiam principium duo illa complectitur statuta à nobis *quæstione quarta*, in quibus Ars syllogismorum categoricorum de medio singulari *ibid.* constructa à nobis fundatur, translata tamen ad statum conditionatum, vbi non minùs euidentia sunt, quàm in absoluto. Vnde per illud tota illa Ars integrè transferenda est ad syllogismos purè hypotheticos de medio singulari correspondentes categoricis, de quibus ibi, vti ad hypotheticos de medio communi Artem constructam *quæstione tertia*, transferendam docuimus *proposition. præcedent.* Necnon ad hypotheticos de medio singulari mixtos cum limitatione ibi data. In quo amplius non oportet morari. Dicta enim pro illis in *præcedent. proposition.* pariter in præsenti pro his dicta sunto, porportione seruatâ.

Propositio 3.

179 Coniunctum ex duabus quibusque veritatibus absolutis cum duabus conditionatis, quibus vnaquæque absolutarum sub conditione alterius est vera, connectitur; legitimèque subinde ex tali coniuncto quæuis talium conditionatarum infertur. Vnde contradictorium cuiusuis ex dictis conditionatis cum contradictorio dicti coniuncti absolutarum connectitur pariter. Hocque subindè ex illo legitimè infertur. Coniunctum verò ex quâuis veritate conditionatâ, & ex purificatione conditionis cum veritate absolutâ conditionati connexa est. Taliſque subinde conditionati absoluta veritas legitimè infertur ex tali coniuncto. Vndè, rursus contradictorium absolutum conditionati pariter cum contradictorio connectitur dicti cuniuncti. Hocque subinde ex illo legitimè infertur.

180 Prima pars huius propositionis tum ex dictis *disputatione decima, quæstione quinta, propositione secunda*, tum maximè ex dictis *disputatione decima nona, quæstione tertia*, tum etiam, suppositis dictis ibi, ex terminis ipsis est manifesta. Si enim hæc duo vera sunt absolutè: *Petrus loquitur, & Paulus audit*, non possunt non esse vera hæc duo conditionatè: *Si Petrus loquitur, Paulus audit: si Paulus audit, Petrus loquitur.* Quoduisque subindè duorum posteriorum ex coniuncto duorum priorum infertur legitimè.

181 Secunda autem pars propositionis inde constat. Quia extremorum connexorum contradictoria in-inuersam connexionem habent, vt *disputatione decima quarta, quæstione quarta*, & sæpè aliàs statuimus. Et quoniam coniunctum ex duabus veritatibus absolutis per disiunctum ex contradictoriis earum contradicitur, iuxta doctrinam statutam *disputatione decima nona, quæstione quarta, propositione prima.* Taleque disiunctum & vnâ ex dictis veritatibus indiuisim cum contradictorio alterius connectuntur, iuxta doctrinam demonstratam *disputatione decima, quæstione quinta, propositione vndecima*, de quâ iterum redibit sermo *quæstion. sequent.* consequitur de primo ad vltimum; contradictorium cuiusuis ex veritatibus conditionatis, cum quibus coniunctum absolutarum connectitur, & vna ex ipsis absolutis indiuisim cum contradictorio alterius absolutæ connecti. Si enim ex contradictoriâ huius: *Si Petrus loquitur, Paulus audit* infertur contradictoria illius coniuncti: *Petrus loquitur, & Paulus audit*, consequens est, vt ex tali contradictoriâ, & ex vnâ talis coniuncti inferatur contradictoria alterius. Nempè ex his duabus: *Si Petrus loquitur, Paulus non audit: at Petrus loquitur*, illa, *Paulus non audit.* Ex hisque pariter duabus: *si Petrus loquitur, Paulus non audit, & Paulus audit*, illa, *Petrus non loquitur.* Tanoumdemque venit dicendum de contradictoriâ alterius conditionatæ, quæ infertur ex dicto absolutarum coniuncto.

Hinc tertia propositionis pars demonstranda 182
venit (præterquam quod ea tum ex terminis, tum ex doctrinâ iam statutâ *disputatione decima, quæstione quinta, propositione quinta*, manifesta est.) Si enim coniunctum ex veritate conditionatâ, & ex purificatione, hoc est, ex veritate absolutâ conditionis, non esset connexum cum veritate absolutâ conditionati, duo sequerentur contradictoria simul vera. Quod est impossibile Est ergo connexum. Sequela ostenditur. Ponamus namque hæc duo esse vera: *si Petrus loquitur, Paulus audit: Petrus loquitur*, & nihilominus non esse hoc verum: *Paulus audit*; huius vtique contradictorium: *Paulus non audit* verum erit; atque ita per doctrinam *numer. præcedent.* hoc erit verum: *si Petrus loquitur, Paulus non audit* contradictorium illius: *si Petrus loquitur, Paulus audit.* Quod ponebatur verum. Darentur ergo duo contradictoria vera.

Quarta autem pars propositionis eodem modo 183
ac secunda demonstranda est. Ex eâque pariter consequitur contradictorium absolutum conditionati, & altera pars coniuncti ex veritate conditionatâ, & ex purificatione conditionis cum contradictorio alterius partis esse connexum; atque ita bene sic argui: *si Petrus loquitur, Paulus audit: at Paulus non audit: ergo Petrus non loquitur.* Similiterque sic: *Petrus loquitur: at Paulus non audit: ergo non si Petrus loquitur, Paulus audit*, seu, quod in idem recidit: *ergo si Petrus loquitur, Paulus non audit.*

In his manifestis ptincipiis Ars specialis venit 184
fundanda syllogismorum hypotheticorum constantium duabus propositionibus categoricis, & vnâ hypotheticâ, ita vt altera ex categoricis pro obiecto habeat id, quod est conditio in hypotheticâ, aut eius contradictorium; & altera id, id quod est conditionatum in hypotheticâ, aut eius contradictorium. Et quoniam hypothetica in quadruplici differentiâ esse potest. Nam vel habet affirmatum, siue affirmatiuum vtrumque, conditionem scilicet, & conditionatum; vel negatum, siue negatiuum vtrumque; vel affirmatum primum, & negatum secundum, vel vice versâ. Octo hinc propositiones resultant, ex quibus hæc Ars construi potest. Significemus ergo eas in hunc modum. Hypotheticam de affirmato, siue affirmatiuo vtroque per H. Hypotheticam de negato, siue negatiuo vtroque per nHn. Hypotheticam de affirmatiuâ conditione, & negato conditionato per. Hn. Residuam hypotheticam per. nH. categoricam autem habentem pro obiecto conditionem affirmatiuam per C. habentem verò pro obiecto conditionem negatiuam per. ↄ. habentem conditionatum affirmatiuum per T. & habentem negatiuum per ⊥. Quo materia huius

ſus Artis ſunt H. nHn. Hn. nH. C. ☽. T ⊥.

185 Iam verò figuræ ſyllogiſticæ tres ſunt in Arte iſtâ ponendæ. Prima, in quâ ſyllogiſmi ex vnâ hypotheticâ, & alterâ harum duarum C.☽. concludant vnam harum duarum T.⊥. Quæ figura in tertio principio ſtatuto, in propoſitione fundatur. Secunda, in quâ ſyllogiſmi ex vnâ hypotheticâ, & alterâ harum T.⊥. concludant vnam harum C.☽. quæ figura in quarto principio ſtatuto in propoſitione fundatur. Tertia, quæ ex vna harum C.☽. & alterâ harum T. ⊥. omni factâ combinatione concludat hypotheticam. Quæ figurâ fundatur in primo principio ſtatuto in propoſitione. Non ponitur autem quarta figura fundanda in principio ſecundo, vi cuius ex contradictorio concluſionis ſyllogiſmorum tertiæ figuræ infertur contradictorium antecedentis, atque adeo ex ipſo contradictorio, & alterâ præmiſſarum contradictorium reſiduæ: quia ſyllogiſmi ita facti mirabili correſpondentiâ recidunt in eoſdem primæ, & ſecundæ figuræ.

186 Modi autem ſyllogiſtici, ſiue ſyllogiſmi poſſibiles in primâ figurâ omninò ſunt 16. quia ſingulæ quatuor hypotheticarum cum illis duabus C.☽. componunt 8. binarios præmiſſarum. Quorum ſinguli rurſus cum aliis duabus T.⊥. componunt 16. ſyllogiſmos. Totidem ſunt poſſibiles in ſecundâ figurâ, ob eamdem rationem. In tertiâ autem ex his quatuor categoricis C.☽. T.⊥. ad propoſitum combinatis 8. reſultant binatij præmiſſarum, quorum ſinguli cum quatuor hypotheticis ſupradictis componant modos ſyllogiſticos 32. atque ita omnes totius Artis ſunt 64.

187 Porrò modi vtiles ad concludendum neceſſariò verum ex vero quatuor omninò ſunt in primâ figurâ. Nimirum H.C.T. hoc eſt: *ſi Petrus loquitur, Paulus audit: at Petrus loquitur: ergo Paulus audit.* nHn. ☽. ⊥. hoc eſt: *ſi Petrus non loquitur, Paulus non audit: at Petrus non loquitur: ergo Paulus non audit.* Hn. C. ⊥. id eſt; *ſi Petrus loquitur, Paulus non audit: ſed Petrus loquitur: ergo Paulus non audit.* & nH. ☽. T. id eſt, *ſi Petrus non loquitur, Paulus audit: ſed Petrus non loquitur: ergo Paulus audit.* Quorum vis legitimè illatiua per demonſtrationem factam pro principio tertio in propoſitione ſtatuto, in quo illi fundantur, manet apertè demonſtrata. Modi itidem vtiles ſecundæ figuræ iſti quatuor dumtaxat ſunt. H. ⊥. ☽. id eſt: *ſi Petrus loquitur, Paulus audit: ſed Paulus non audit: ergo Petrus non loquitur.* nHn. T. C. id eſt: *ſi Petrus non loquitur, Paulus non audit: ſed Paulus audit: ergo Petrus loquitur.* nH. ⊥. ☽. hoc eſt: *ſi Petrus non loquitur, Paulus audit: at Paulus non audit: ergo Petrus loquitur.* & Hn. T. ☽. hoc eſt: *ſi Petrus loquitur, Paulus non audit: at Paulus audit: ergo Petrus non loquitur.* Quorum pariter vim illatiuam legitimam demonſtratio facta pro principio quarto ſtatuto in propoſitione demonſtrat. In tertiâ verò figurâ modi vtiles ad concludendum neceſſariò verum ex vero octo omninò ſunt, nempè ſequentes. C. T. H. id eſt: *Petrus loquitur, & Paulus audit: ergo ſi Petrus loquitur, Paulus audit.* T. C H. id eſt: *Petrus loquitur, & Paulus audit: ergo ſi Paulus audit, Petrus loquitur.* ☽. ⊥. nHn. id eſt: *Petrus non loquitur, & Paulus non audit: ergo ſi Petrus non loquitur, Paulus non audit.* ⊥. ☽. nHn. id eſt.: *Petrus non loquitur, & Paulus non audit: ergo ſi Paulus non audit, Petrus non loquitur.* C. ⊥. Hn. hoc eſt: *Petrus loquitur: & Paulus non audit: ergo ſi Petrus loquitur, Paulus non audit.* T. ☽. nH. hoc eſt: *Petrus loquitur, & Paulus non audit: ergo ſi Paulus non audit, Petrus loquitur.* ☽. T. nH. id eſt: *Petrus non loquitur, & Paulus audit: ergo ſi Petrus non loquitur, Paulus audit.* Ac denique ⊥. C. Hn. id eſt: *Petrus non loquitur, & Paulus audit: ergo ſi Paulus audit, Petrus non loquitur.* Quorum vim illatiuam manifeſtè demonſtrant dicta pro primo principio in propoſitione ſtatuto. Quod autem cæteri omnes modi vſque ad 64. inutiles ſint ad concludendum neceſſariò verum ex vero inde conſtat: quia ex principiis ſtatutis prædicti ſolùm tanquam legitimi deducuntur, vt per omnes diſcurrenti perſpicuum fiet.

Sequitur nunc vt per ſigna propoſita tabulam imprimis apponamus ſyllogiſmorum huius Artis concludentium neceſſariò verum ex vero. Deindeque per totidem conſectaria ſeptem alias adiiciamus ſyllogiſmorum concludentium neceſſariò verum ex falſo; & falſum ex vero; & falſum ex falſo; & ex alterâ præmiſsâ verâ, & alterâ falsâ tum verum, tum falſum. Vti præſtitimus *quæſtione tertia, poſt propoſitionem decimam tertiam*, pro ſyllogiſmis categoricis primæ partis illius Artis. Præſtandumque pariter deinceps docuimus pro reliquis tum illius Artis, tum conſtructæ *quæſtione quarta*. In hac enim Arte tabulæ iſtæ diuerſas atque in illis proprietates, eaſque valdè notandas habent, vt apparebit. 188

Tabula prima ſyllogiſmorum hypotheticorum præſentis Artis concludentium neceſſariò ex antecedente vero conſequens verum. 189

In 1. figurâ.

H	C	T
nHn	☽	⊥
Hn	C	⊥
nH	☽	T

In 2. figurâ.

H	⊥	☽
nHn	T	C
nH	⊥	C
Hn	T	☽

In 3. figurâ.

C	T	H
T	C	H
☽	⊥	nHn

⊥	ↄ	nHn
C	⊥	Hn
T	ↄ	nH
ↄ	T	nH
⊥	C	Hn

Vis illatiua horum syllogismorum in præcedentibus relinquitur demonstrata.

Consectarium 1.

190 Tabula 2. syllogismorum hypotheticorum præsentis Artis concludentium necessariò ex antecedente falso consequens verum.

In 1. *figurâ.*

Hn	ↄ	T
nH	C	⊥
H	ↄ	⊥
nHn	C	T

In 2. *figurâ.*

Hn	T	ↄ
nH	⊥	C
nHn	T	C
H	⊥	ↄ

In 3. *figurâ.*

ↄ	⊥	H
⊥	ↄ	H
C	T	nHn
T	C	nHn
ↄ	T	Hn
⊥	C	nH
C	⊥	nH
T	ↄ	Hn

Hos syllogismos, quòd loco præmissarum syllogismorum primæ tabulæ habent earum contradictorias necessariò ex falso inferre verum constat ex demonstratione factâ *q.* 3. *consect.* 1.

Consectarium 2.

191 Tabula tertia syllogismorum hypotheticorum huius Artis concludentium necessariò falsum ex vero.

In 1. *figurâ.*

H	C	⊥
nHn	ↄ	T
Hn	C	T
nH	ↄ	⊥

In 2. *figurâ.*

H	⊥	C
nHn	T	ↄ
nH	⊥	ↄ
Hn	T	C

In 3. *figurâ.*

C	T	Hn
T	C	Hn
C	⊥	nH
⊥	ↄ	nH
C	⊥	H
T	ↄ	nHn
ↄ	T	nHn
⊥	C	H

Hi loco conclusionis syllogismorum primæ tabulæ habent eius contradictoriam cum eisdem præmissis, & ideò concludunt ex vero falsum per demonstrationem factam *quæst.* 3. *consect.* 2.

Consectarium 3.

192 Tabula quarta syllogismorum huius Artis necessariò concludentium ex antecedente falso consequens falsum.

In 1. *figurâ.*

Hn	ↄ	⊥
nH	C	T
H	ↄ	T
nHn	C	⊥

In 2. *figurâ.*

Hn	T	C
nH	⊥	ↄ
nHn	T	ↄ
H	⊥	C

In 3. *figurâ.*

ↄ	⊥	Hn
⊥	ↄ	Hn
C	T	nH
T	C	nH
ↄ	T	H
⊥	C	nHn
C	⊥	nHn
T	ↄ	H

Hi syllogismi loco omnium propositionum syllogismorum primæ tabulæ habent earum contradictorias, & ideò necessariò concludunt falsum ex falso per demonstrationem factam *quæst.* 3. *consectar.* 3.

Consectarium 4.

193 Tabula quinta syllogismorum hypotheticorum huius Artis necessariò concludentium ex maiore falsâ, & minore verâ consequens verum.

In 1. *figurâ.*

Hn	C	T
nH	ↄ	⊥

H	C	⊥
nHn	ↄ	T

In 2. figurâ.

Hn	⊥	ↄ
nH	T	C
nHn	⊥	C
H	T	ↄ

In 3. figurâ.

ↄ	T	H
⊥	C	H
C	⊥	nHn
T	ↄ	nHn
ↄ	⊥	Hn
⊥	ↄ	nH
C	T	nH
T	C	Hn

Hi loco maioris syllogismorum primæ tabulæ habent eius contradictoriam, reliquis duabus retentis, atque adeò concludunt intentum per demonstrationem datam *quæst. 3. conſect. 4.*

Conſectarium 5.

194 Tabula ſexta ſyllogiſmorum huius Artis in quibus ex maiore verâ, & minore falsâ neceſſariò ſequitur concluſio vera.

In 1. figurâ.

H	ↄ	T
nHn	C	⊥
Hn	ↄ	⊥
nH	C	T

In 2. figurâ.

H	T	ↄ
nHn	⊥	C
nH	T	C
Hn	⊥	ↄ

In 3. figurâ.

C	⊥	H
T	ↄ	H
ↄ	T	nHn
⊥	C	nHn
C	T	Hn
T	C	nH
ↄ	⊥	nH
⊥	ↄ	Hn

Hi loco minoris syllogiſmorum primæ tabulæ habent eius contradictoriam, retentis maiore, & concluſione. Proindeque intentum concludunt per demonſtrationem factam *q. 3. conſect. 5.*

Conſectarium 6.

Tabula ſeptima ſyllogiſmorum huius Artis, in quibus ex maiore falsâ, & minore verâ neceſſariò ſequitur concluſio falſa. 195

In 1. figurâ.

Hn	C	⊥
nH	ↄ	T
H	C	T
nHn	ↄ	⊥

In 2. figurâ.

Hn	⊥	C
nH	T	ↄ
nHn	⊥	ↄ
H	T	C

In 3. figurâ.

ↄ	T	Hn
⊥	C	Hn
C	⊥	nH
T	ↄ	nH
ↄ	⊥	H
⊥	ↄ	nHn
C	T	nHn
T	C	H

Hi loco maioris, & concluſionis ſyllogiſmorum tabulæ primæ habent earum contradictorias, retentâ eâdem illorum minore; atque ita intentum concludunt per demonſtrationem factam *q. 3. conſect. 6.*

Conſectarium 7.

Tabula octaua ſyllogiſmorum huius Artis, in quibus ex maiore verâ, & minore falsâ neceſſariò ſequitur concluſio falſa. 196

In 1. figurâ.

H	ↄ	⊥
nHn	C	T
Hn	ↄ	T
nH	C	⊥

In 2. figurâ.

H	T	C
nHn	⊥	ↄ
nH	T	ↄ
Hn	⊥	C

In 3. figurâ.

C	⊥	Hn
T	ↄ	Hn
ↄ	T	nH
⊥	C	nH

C

C	T	H
T	C	nHn
ↄ	⊥	nHn
⊥	ↄ	H

Hi loco minoris, & conclusionis syllogismorum tabulæ primæ habent earum contradictorias, retentâ eâdem illorum maiore. Quare intentum concludunt per demonstrationem factam *quæstion. 13. consectar. 7.*

197 Circa has octo tabulas nonnulla sunt valde notatû digna. Primum, singulos earum syllogismos bis in eis poni, semel in vnâ, & semel in alterâ tabulâ; atque adeò omnes duplicatos esse. Vnde, cùm sint illi omnes 64. vt vidimus *numero 186.* in tabulis sunt 128. In quo tabulæ istæ à similibus in præcedentibus *ex quæstione 3.* citatis syllogismorum categoricorum discriminantur. In illis enim syllogismus repetitur; sed omnes vniuscuiusque tabulæ diuersi adæquatè sunt ab omnibus cæterarum, vt ibi notauimus, & ostendimus; atque ita in nullum eorum cadunt simul proprietates ad diuersas tabulas pertinentes, vti in hos omnes hypotheticos. Id, quod in diuersitatem valdè notandam naturarum vtrorumque refertur.

198 Secundum notandum est, (vt ad specialiora veniamus,) omnes syllogismos hypotheticos primæ figuræ tabulæ primæ, atque adeo concludentes necessariò verum ex vero, etiam reperiri repetitos in primâ figurâ tabulæ septimæ, atque adeo eius etiam naturæ esse, vt ex maiore falsâ, & minore verâ necessariò inferant conclusionem falsam. Exempli gratiâ, hic syllogismus H. C. T. id est: *Si Petrus loquitur, Paulus audit: at Petrus loquitur: ergo Paulus audit*, talis naturæ est, vt si antecedens sit verum necessariò consequens sit verum; si tamen maior sit falsa, & minor sit vera, necessariò sit consequens falsum. Id, quod ipsi syllogismi termini manifestant. Syllogismi autem secundæ figuræ eiusdem tabulæ primæ in secundâ figurâ tabulæ secundæ sunt repetiti. Et consequenter, talis naturæ sunt, vt si antecedens sit verum, consequens necessariò sit verum; & si antecedens sit falsum, consequens etiam sit necessariò verum. Quod est mirabile, vt cernere est in hoc H. ⊥. ↄ. id est: *Si Petrus loquitur, Paulus audit: sed Paulus non audit: ergo Petrus non loquitur.* Idemque cernetur in aliis tribus. Vndè, obitèr collige, esse aliquos syllogismos legitimos ad inferendum necessariò verum ex vero, qui non contingenter, & per accidens; sed prorsus necessariò, & per se ex antecedente falso inferunt etiam consequens verum, vt suprà *quæstione tertia, consectar. 11.* notabamus. Et idem est de aliis tribus. Ex syllogismis verò tertiæ figuræ eiusdem primæ tabulæ primus, tertius, quintus, & septimus (quo ordine sunt descripti,) repetiti reperiuntur in tertiâ figurâ tabulæ octauæ. Atque adeò eius naturæ sunt, vt in vnoquoque eorum, si antecedens est verum, necessariò consequens sit verum. Si tamen sit maior vera, & minor falsa necessariò consequens sit falsum. Secundus autem, quartus, sextus, & octauus residui repetiti sunt in tertiâ figurâ tabulæ septimæ. Eiusque proinde naturæ sunt, vt si antecedens sit verum, necessariò sit consequens verum. At, si maior sit falsa, & minor vera, necessariò sit consequens falsum. Sit hic pro exemplo repertus in primâ, & octauâ tabulâ C. T. H. id est: *Petrus loquitur, & Paulus audit: ergo, Si Petrus loquitur, Paulus audit.*

Sit tertium notabile. Omnes syllogismi, seu 199
syllogistici modi primæ figuræ positæ in tabulâ secundâ etiam sunt repositi in tabulâ octauâ; atque adeo talis naturæ sunt, vt si antecedens sit falsum, consequens necessariò sit verum; si tamen maior sit vera, & minor falsa, consequens necessariò sit falsum. Pro exemplo sit hic H n ↄ T. hoc est: *Si Petrus loquitur, Paulus non audit: at Petrus non loquitur: ergo Paulus audit.* Et idem est de aliis tribus. De syllogismis verò secundæ figuræ eiusdem tabulæ secundæ iam dictum est reperiri item in secundâ figurâ tabulæ primæ, & quam proprietatem propterea habent. Ex syllogismis autem tertiæ figuræ eiusdem tabulæ secundæ primus, tertius, quintus, & septimus reperiuntur etiam in tertiâ figurâ tabulæ septimæ, atque adeo tales sunt, vt, si antecedens sit falsum, necessariò sit consequens verum; si tamen maior sit falsa, & minor vera, necessariò sit consequens falsum. Exempli gratiâ, ↄ ⊥ H. id est: *Petrus non loquitur, & Paulus non audit: ergo, Si Petrus loquitur, Paulus audit.* Secundus verò, quartus, sextus, & octauus residui reperiuntur repetiti in tertia figurâ tabulæ octauæ. Taleque proinde sunt, vt, si antecedens sit falsum, necessariò sit consequens verum; si tamen sit maior vera, & minor falsa, necessariò sit consequens falsum.

Quartum notabile est. Omnes syllogismi pri- 200
mæ figuræ descripti in tertiâ tabulâ etiam descripti sunt in quinta. Eiusque subinde naturæ sunt, vt, si antecedens sit verum, necessariò sit consequens falsum; si verò sit maior falsa, & minor vera, necessariò sit consequens verum. Sit pro exemplo hic, n H n ↄ T. id est: *Si Petrus non loquitur, Paulus non audit: sed Petrus non loquitur: ergo Paulus audit.* Idemque de cæteris est. Syllogismi verò secundæ figuræ eiusdem tabulæ tertiæ, in secundâ figurâ tabulæ quartæ sunt repetiti, aique adeò talis naturæ, vt si antecedens sit verum, consequens necessariò sit falsum, si autem antecedens sit falsum, consequens etiam necessariò sit falsum. Id habet hic, n H ⊥ ↄ. id est: *Si Petrus non loquitur, Paulus audit: at Paulus non audit: ergo Petrus non loquitur.* Et cæteri pariter. Ex syllogismis autem tertiæ figuræ eiusdem tabulæ tertiæ primus, tertius, quintus, & septimus repetiti sunt in tabulâ sextâ. Taleque sunt proinde, vt si antecedens sit verum, necessariò sit consequens falsum; si tamen sit maior vera, & minor falsa, necessariò sit conclusio vera. Secundus verò, quartus, sextus, & octauus in tabulâ quintâ sunt repetiti; atque adeò talis naturæ, vt si antecedens sit verùm, necessariò sit consequens falsum; si verò sit maior falsa, & minor vera, necessariò sit consequens verum. Vt in hoc cernitur, qui est secundus T C H n. id est: *Petrus loquitur, & Paulus audit: ergo, si Paulus audit, Petrus non loquitur.*

Quintum notabile est. Syllogismi, siue modi 201

syllogistici primæ figuræ tabulæ quartæ etiam reperiuntur in tabulâ sextâ. Ac proinde eius generis sunt, vt, si antecedens sit falsum, & consequens necessariò sit falsum. Si verò sit maior vera, & minor falsa, consequens necessariò sit verum, vt in hoc cernitur. H ☽ T. id est: *Si Petrus loquitur, Paulus audit: sed Petrus non loquitur: ergo Paulus audit.* De syllogismis verò secundæ figuræ eiusdem tabulæ quartæ iam dictum est reperiri etiam in tabulâ tertiâ, & quam conditionem ob id habeant. Ex syllogismis autem tertiæ figuræ eiusdem tabulæ quartæ primus, tertius, quintus, & septimus reperiuntur etiam in tabulâ quintâ; atque adeò cum necessitate concludunt, tum ex antecedente falso consequens falsum; tum ex maiore falsâ, & minore verâ consequens verum. Secundus autem, quartus, sextus, & octauus in tabulâ sextâ repetuntur, necessarióque subinde concludunt, tum ex antecedente falso consequens falsum, tum ex maiore verâ, & minore falsâ consequens verum. Exempla cuique obuia sunt.

202 Sextum notandum est: Syllogismos primæ figuræ tabulæ quintæ etiam repetiri in tabulâ tertiâ, vt dictum *num* 200. Vndè etiam constat, quam proprietatem propterea habent. Syllogismi verò secundæ figuræ tabulæ quintæ in sextâ tabulâ repetuntur; atque adeò talis naturæ sunt, vt, si maior eorum falsa, & minor vera sit, consequens necessariò sit verum; atque etiam consequens sit necessariò verum, si sit maior vera, & falsa minor. Ex syllogismis tamen tertiæ figuræ eiusdem quintæ tabulæ mediam partem contineri insuper in tabulâ tertiâ, & alteram mediam in tabulâ quartâ, ex dictis circa illas *numero* 200. & 201. constat, & quas ob id proprietates habeant.

203 Septimum notabile. Syllogismi primæ figuræ tabulæ sextæ in quartâ item reperiuntur, vt dictum est *numero* 201. syllogismi autem secundæ figuræ eiusdem tabulæ in quintâ etiam tabulâ reperiuntur, vt dictum *numero* 202. Ex syllogismis verò tertiæ figuræ medietas in tabulâ tertiâ, & altera medietas in quartâ sunt repetiti, iuxta dicta *num.* 200. & 201.

204 Octauum notabile. Syllogismi primæ figuræ tabulæ septimæ in tabulâ etiam primâ sunt, vt dixImus *numero* 198. syllogismi autem secundæ figuræ in tabulâ octauâ. Et ex syllogismis tertiæ figuræ medietas in tabulâ primâ, & medietas altera in secundâ, iuxta dicta *numero* 198. & 199.

Nonum denique notabile est. Syllogismi primæ figuræ tabulæ octauæ in secundâ etiam tabulâ sunt; vt vidimus *numero* 199. syllogismi verò secundæ figuræ in tabulâ etiam septimâ, vt dictum est *numero* 204. Et ex syllogismis autem tertiæ figuræ medietas in tabulâ primâ, & altera medietas in secundâ, iuxta dicta *numero* 198. & 199. Vndè etiam constat, quas habeant omnes prædicti proprietates. Omniaque dicta ex demonstrationibus factis, suppositisque pro dictis tabulis ex *quæst.* 3. sunt manifesta.

Consectarium 8.

205 Suppositâ doctrinâ huius Artis, Ars quædam ei subalternata, & non contemnenda subinferenda venit ad probandam per quatuor syllogismos hypotheticos eamdem conclusionem cuiusuis omnino ex categoricis legitimis contentis in Artibus constructis *quæstione* 3. & 4. in hunc modum.

Ponatur ob oculos quilibet syllogismus categoricus ex prædictis. Exempli gratiâ, hic in *Barbara*.

Omnis homo loquitur:
Sed omne risibile est homo:
Ergo omne risibile loquitur.

Acceptáque pro conditione maiore, & conclusione pro conditionato, iuxta primam figuram huius Artis, arguatur sic.

Si omnis homo loquitur, omne risibile loquitur:
Sed omnis homo loquitur:
Ergo omne risibile loquitur.

Similiterque sic, acceptâ pro conditione minore.

Si omne risibile est homo, omne risibile loquitur:
Sed omne risibile est homo:
Ergo omne risibile loquitur.

Deinde, acceptâ pro conditione contradictoriâ conclusionis, & pro conditionato contradictoriâ maioris, arguatur sic, iuxta secundam figuram huius Artis.

Si aliquod risibile non loquitur, aliquis homo non loquitur:
Sed omnis homo loquitur:
Ergo omne risibile loquitur.

Similiterque sic acceptâ pro conditionato contradictoriâ minoris.

Si aliquod risibile non loquitur, aliquod risibile non est homo:
Sed omne risibile est homo.
Ergo omne risibile loquitur.

Pariterque probari potest conclusio cuiusliber omninò alterius ex syllogismis categoricis memoratis.

Consectarium 9.

Ex dictis etiam colligitur, syllogismos hypothe- 206
ticos huius Artis multas conditiones habere diuersas, oppositasque iis, quas habent categorici, de quibus *q.* 3. & 4.

Primò enim, hi legitimi esse possunt, habendo quatuor terminos, vt in hoc cernitur: *Si Petrus loquitur, Paulus audit: at Petrus loquitur: ergo Paulus audit.* Possunt etiam habere tantùm tres, vt si dicas: *Si Petrus currit, Petrus mouetur: at Petrus currit: ergo Petrus mouetur.* Cùm tamen illi tres tantùm habere debeant ad hoc, vt legitimi sint ibi monstrauimus. Secundò in illis à puris negatiuis legitimè non potest argui, iuxta dicta ibidem; benè tamen in his, vt: *Si Petrus non loquitur, Paulus non audit: at Petrus non loquitur: ergo Paulus non audit.* Tertiò in illis duo ex terminis, ex quibus constant, semel tantùm debent poni in præmissis, & nullus in toto syllogismo potest poni pluries, quàm bis. In his verò omnes termini bis in præmissis, & aliqui quater possunt in syllogismo poni, vt patet in exemplis adductis. Quæ, & aliæ differentiæ à diuersitate principiorum, in quibus hi, & illi syllogismi fundantur, trahunt originem.

Propositio 4.

Quoties vnumquodque duorum extremorum 207
conditionatè est verum sub hypothesi contradicto-

rij

rij alterius, non potest non eorum alterutrum esse absolutè verum.

Supposito enim, quòd sit conditionatè verum, existere A, si non existit B, & existere B, si non existit A, necesse est, absolutè existere A, vel B. demonstratur facilè. Nam ex duobus extremis contradictoriis alterum absolutè existere necesse est, iuxta principium euidentissimum statutum *disputatione 9. quæstione 5. propositione. 1.* Vel ergo absolutè existit A, & sic iam erit absolutè existens vnum ex duobus extremis A. B. vel absolutè existit contradictorium ipsius A, & sic, cùm sub eius conditione ponatur verum esse existere B, & eo existente sit putificata conditio, nequibit non existere B, iuxta principium tertium statutum *propositione. 3.* atque ita etiam absolutè existet vnum ex duobus extremis A. B. Posito igitur, quòd vnumquodque eorum conditionatè sit verum sub hypothesi contradictorij alterius, non potest non eorum alterutrum esse absolutè verum. Quod erat demonstrandum.

208 In hoc principio alia Ars syllogismorum hypotheticorum fundari potest habens vnam figuram, in quâ ex duabus propositionibus hypotheticis, quas ipsum principium præ se fert, inferatur categorica vagè, seu disiunctiuè enuntians alterutrum ex illarum conditionatis. Habet autem figura ista quatuor modos vtiles ad inferendum necessariò verum ex vero. Primus, in quo ambo extrema conditionata sunt positiua, vt: *Si Petrus non existit, Paulus existit; &, si Paulus non existit, Petrus existit: ergo alteruter eorum existit.* Secundus, in quo ambo extrema conditionata sunt negatiua; vt: *Si Petrus existit, Paulus non existit; &, Si Paulus existit, Petrus non existit: ergo alteruter eorum non existit.* Tertius, in quo conditionatum primæ propositionis est positiuum & conditionatum secundæ negatiuum, vt: *Si Petrus non existit, Paulus existit; &, Si Paulus existit, Petrus non existit: ergo, vel Paulus existit, vel Petrus non existit.* Quartus denique, in quo vice versâ, vt: *Si Petrus existit, Paulus non existit; &, Si Paulus non existit, Petrus existit: ergo, vel Paulus non existit, vel Petrus existit.* Poterit autem vnusquisque ad normam Artis præcedentis omnes syllogismos in hac possibiles numerare, à quatuorque vtilibus dictis inutiles secernere. In quo nobis non oportet ampliùs morari.

209 Aduerto tamen, categoricam illatam ex duabus conditionatis prædictis interdum pro ratione materiæ vsurpari in sensû disiuncto, id est, non postulante ad suam verificationem veritatem aliquam re ipsâ absolutam; sed dumtaxat duas conditionatas propositionum, ex quibus illa infertur. Quo casu antecedens, & conclusio æquiualentes prorsus sunt: quia idem re ipsâ obiectum enuntiant, licèt diuerso modo, vti euenit in hoc syllogismo. *Dexter oculus est necessarius ad videndum, si deest sinister, & sinister, si deest dexter: ergo dexter, vel sinister oculus est necessarius ad videndum.* Existente enim vtroque oculo, neuter eorum est necessarius absolutè ad videndum; sed tantùm sub conditione defectus alterius; atque adeò conclusio in tali casû solùm habere Potest veritatem conditionatam re ipsâ veritati antecedentis æquiualentem. Plerumque tamen categorica illata ex duabus conditionatis prædictis sumitur in sensu disiunctiuo postulante ad sui verificationem veritatem absolutam vnius ex extremis disiuncti, vti euenit in omnibus exemplis suprà propositis. Hæc enim conclusio: *Petrus, vel Paulus existit* illata ex his duabus conditionatis: *Petrus existit, si non existit Paulus; & Paulus existit, si non existit Petrus* idcircò vera est, quia vnus eorum absolutè, & determinatè existit, siue alter itidem existat, siue secùs. Id namque sensus disiunctiuus exposcit. Quo fit, vt conclusio in tali sensu sumpta non sit omninò æquiualens antecedenti, ex quo infertur, vti est sumpta in sensû disiuncto, licèt sit terminans connexionem eius. Quo sensu propterea debet sumi in syllogismis huius Artis, sicuti & in principio, in quo illa fundatur, sumitur. Alij enim syllogismi, in quibus antecedens, & consequens æquiualent non sunt syllogismi in rigore; sed tantùm specie tenus. Circa quæ videantur dicta *suprà disputatione 10. quæstione 2. & 5.*

Sed rogabit aliquis. Cur in hac Arte non 210
ponimus secundam figuram inferentem ex alterâ ex præmissis syllogismorum figuræ positæ, & ex contradictoriâ conclusionis eorum contradictoriam alterius præmissæ, iuxta doctrinam datam in simili *propositione tertia*? Respondeo: quia contradictoria conclusionis syllogismorum figuræ positæ non compatitur secum alteram ex præmissis; sed ambas necessariò excludit (quod est notandum;) atque adeò non potest simul cum alterâ ex præmissis inferre contradictorium alterius. Exempli gratiâ, contradictoria conclusionis huius syllogismi: *Si Petrus non existit, Paulus existit; & si Paulus non existit, Petrus existit: ergo alteruter eorum existit*, hæc est: *Neuter eorum existit.* Cuius veritas cum neutrius præmissæ veritate componi potest. Cùm enim ambarum purificet conditionem, si prima esset vera, & eius conditionatum esset absolutè verum; iuxta principium tertium statutum *propositione tertia*; atque ita darentur duo contraria simul vera. Quod repugnat; nempe, neque Petrum, neque Paulum existere, & Petrum existere; idemque est, si secunda esset vera, pariterque venit dicendum de contradictoriis conclusionum reliquorum syllogismorum vnicæ figuræ positæ pro Arte istâ, vt patet.

Propositio 5.

Hæc forma arguendi hypotheticè: *Si est A, est B, & si est B, est C: ergo, si est A, est C,* 211
etsi videatur legitima specie tenus, legitima non est.

Videtur specie tenus legitima: quia ex eo quòd A sit simul cum B, & B sit simul cum C, intra eumdem casum legitimè infertur, A esse etiam simul cum C. Quia respectû eiusdem casus, quæ sunt simul eidem tertio sunt simul inter se: secùs respectû diuersorum, quales faciunt diuersæ hypotheses in formâ arguendi propositâ iuxta dicta *disputatione decima nona, quæstione tertia*, ob idque legitima non est, vt cernitur in hoc exemplo: *Si extiterit auxilium A, existet consensus. si extiterit consensus, existet carentia auxilij A: ergo si extiterit auxilium A, existet carentia auxilij A.* Maior enim est

vera pro casu existentiæ consensus ab auxilio A minor etiam est vera pro casu existentiæ consensus ab auxilio B; & tamen conclusio falsa est. Pariterque in similibus. Itaque, sicut ex eo quòd A sit simul cum B in vno instanti, & B sit simul cum C in alio instanti, non sequitur, quòd A, & C sint simul in vllo instanti. Ita ex eo quòd A sit simul cum B sub vnâ hypothesi, & B sit simul cum C sub aliâ, non sequitur, quòd A sit simul cum C sub vllâ. Vide ad rem dicta *loco citato*. Et hæc satis de syllogismis hypotheticis.

QVÆSTIO VI.

Quænam Artes pro syllogismis ex complexis. Et qualiter construi possint.

212 APpello syllogismos ex complexis eos, qui ex aliquâ saltem, aut ex aliquibus propositionibus complexis componuntur. Supponoque ex dictis *disputatione decima nona, quæstione quarta*, omnes propositiones complexas ad copulatiuas, & disiunctiuas reduci. De hisque proinde dumtaxat esse sermonem in præsenti. Quanquam autem propositiones complexæ propriè dicantur, quæ ex duabus, aut pluribus simplicibus componuntur, vt ibi statuimus. Impræsentiarum verò quæcunque propositiones plura cum aliquâ distinctione enunciant, eo quòd terminos aliquos complexos habent, sub nomen complexarum cadere possunt, etiamsi ex pluribus simplicibus formaliter compositæ non sint. Cuiusmodi sunt istæ: *Omnis homo currit, & mouetur: Petrus, & Paulus, & Franciscus loquuntur: Mobile illud homo est, vel equus, vel leo*: & similes. His positis sit.

Propositio 1.

213 Quoties aliqua ex propositionibus simplicibus, ex quibus coalescit complexa, tanquam syncategorema alterius accipitur, syllogismi ex complexis per easdem regulas syllogismorum ex simplicibus componendi veniunt.

Est dicere. Syllogismi ex simplicibus eodem modo componendi veniunt, iuxta Artes in præcedentibus constitutas, siue eorum propositionibus per modum syncategorematum addantur aliæ simplices, quibus illæ in complexas transeant, siue non addantur. Exempli gratia, sicut hic syllogismus ex simplicibus in *Darij* legitimè concludit: *Omnis homo loquitur: aliquod risibile est homo: ergo aliquod risibile loquitur*; ita & hic ex complexis coalescentibus ex simplicibus modo dicto. *Omnis homo loquitur, & auditur: aliquod risibile est homo: ergo aliquod risibile loquitur; & auditur.* Similiter hic in *Cesare: Nullus lapis est animal, vel lapis viuit: sed omnis homo est animal: ergo nullus homo est lapis, vel lapis viuit.* Et hic in *Disamis: Aliquis homo, qui habet aures audit: omnis homo, qui habet aures est animal: ergo aliquod animal audit.* Et in cæteris pariter. Ratio autem propositionis conspicua est. Quia syncategoremata terminorum propositionum simplicium nullatenus immutant earum naturam in ordine ad syllogismos ex eis componendos, dummodò, vbicunque ponuntur termini categorematici, & ipsorum syncategoremata constanter ponantur, vt est notissimum.

Propositio 2.

Quia complexa copulatiua vniuersali simpli- 214
ci, & complexa disiunctiua particulari simplici æquiualent, iuxta doctrinam statutam *disputatione decima nona, quæstione quarta*, perinde de illis, ac de his, suâ seruatâ proportione, philosophandum venit in ordine ad componendos syllogismos concludentes legitimè secundum regulas in præcedentibus Artibus stabilitas.

Sic syllogismus hic syllogismo facto in *Derij* respondet, atque adeò legitimus est: *Hic homo est sapiens, & hic homo est dines: aliquod risibile est hic, vel hic homo: ergo aliquod risibile est hic sapiens, vel hic dines.* Similiter hic legitimus est respondens facto in *Cesare: Neque equus est homo, neque leo est homo: Sed omne risibile est homo: ergo neque hoc risibile est equus, aut leo, neque hoc, neque hoc* &c. Pariterque censendum de cæteris. Poterunt autem sub formâ quasi reflexâ vniuersaliore quælibet complexæ proferri ad formandos syllogismos, iuxta regulas Artium præcedentium hoc pacto, signatis ipsis complexis: *Omne extremum enuntiatum per propositionem primam est verum: Sed aliquod extremum secundæ est ex enuntiatis per primam ergo aliquod extremum secundæ est verum.* Ecce syllogismum in *Darij*. Pariterque procedendum in cæteris consentaneè ad illarum naturas. Ratio autem propositionis in promptû est: quia syllogismi æquialentes quoad sensum eodem pacto sunt, aut non sunt legitimi, vt constat. Eiusmodi autem syllogismi ex complexis legitimis ex simplicibus æquualentes sunt, vt supponimus.

Propositio 3.

Ex propositionibus copulatiuis Ars specialis 215
syllogismorum ex complexis ipsarum naturæ subnixa construi non potest, sicut ex disiunctiuis.

Quia nullum datur vniuersale principium, in quo ea fundari possit. Solùm namque est vniuersaliter verum ex veritate cuiusuis copulatiuæ inferri legitimè veritatem cuiusuis ex simplicibus, ex quibus constat, tum determinatè, tum vagè, seu disiunctiuè sumptis. In hoc autem principio non syllogismi; sed enthymemata ex complexis fundanda veniunt. Qualia sunt hæc: *Petrus loquitur, & Paulus audit: ergo Paulus audit: Petrus loquitur, & Paulus audit: ergo, vel Petrus loquitur, vel Paulus audit*, & similia. Quod si ex complexis habentes præpositam negationem, vt: *Non Petrus loquitur, & Paulus audit*, syllogismi possunt componi, id inde nascitur: quia illæ æquiualent disiunctiuis, per quas sunt exponendæ. Agamus ergo iam de syllogismis ex disiunctiuis, deque speciali eorum Arte.

Propositio 4.

Veritas disiunctiua, & veritas determinata 216
contradictoriè opposita vni ex extremis disiuncti sumptæ indiuisim cum veritate determinatâ alterius extremi connexæ sunt.

Si enim est verum disiunctiuè : *Petrus existit, vel Paulus existit*, & simul est verum determinatè : *Paulus non existit*, non potest non esse verum etiam determinatè : *Petrus existit* ; alioquin huius contradictoria : *Petrus non existit* esset vera, & consequenter hæc copulatiua. *Paulus non existit, & Petrus non existit*, contradictoria disiunctiuæ, quæ ponebatur vera, darentur que duæ contradictoriæ simul veræ. Quod est absurdum.

217 Est autem sermo in propositione de disiunctiuâ rigorosâ, quæ in sensu disiunctiuo vsurpatur, veritatemque absolutam vnius ex suis extremis exposcit ad sui verificationem. Non item vsurpata in sensu disiuncto, quæ nullius extremi postulat absolutam veritatem, cùm sit duabus conditionatis prorsus æquiualens, vt dicebamus *quæst. 5. num. 209.* atque ita ex positione eius, & contradictorij vnius ex eiusdem extremis non infertur positio alterius, vt cernitur in hoc syllogismo idcircò illegitimo. *Dexter, vel sinister oculus est requisitus ad videndum : sed non est requisitus dexter : ergo est requisitus sinister.* In quo maior in sensu disiuncto, & minor in sensu determinato sunt veræ, & nihilominus conclusio in sensu pariter determinato est falsa.

218 Igitur in principio proposito, atque ita exposito Ars specialis syllogismorum ex disiunctiuis, quos etiam disiunctiuos appellant, fundatur. In quâ ex vnâ propositione disiunctiuâ, & aliâ simplici enuntiante contradictorium vnius ex partibus disiuncti infertur tertia enuntians alteram partem. Est enim modò sermo dumtaxat de disiunctiuâ, deque disiuncto obiecto eius habente duas tantùm partes ; de habente namque plures dicemus posteà. Et in hâc quidem Arte maioris distinctionis gratiâ duæ figuræ distingui possunt. Prima, in quâ ex disiunctiuâ, & simplici enuntiante contradictorium prioris partis disiuncti infertur enuntians partem posteriorem. Secunda, in quâ vice versâ, ex disiunctiuâ, & simplici enuntiante contradictorium partis posterioris disiuncti infertur enuntians partem priorem. Designabimus autem compendij gratiâ, vti fecimus in simili *quæstione quinta, propositione tertia*, disiunctiuam de vtroque extremo affirmato per D. Disiunctiuam autem de vtroque extremo negato per. n Dn. de affirmato vero primo, & negato secundo per. Dn. Et de negato primo, affirmatoque secundo per. nD. simplex verò enuntians, vel contradictorium prioris partis disiuncti, vel ipsam partem, si fuerit affirmatiua, per rectam P. significabitur ; si verò fuerit negatiua, per inuersam d. & simplex enuntians vel contradictorium partis posterioris disiuncti, vel ipsam partem, si affirmatiua, per rectam S. si negatiua, per inuersam Ƨ. Quo materia huius Artis octo istæ propositiones erunt. D. nDn. Dn. nD. P. d. S. Ƨ.

219 Modi autem possibiles in primâ figurâ huius Artis omninò sunt 16. quia singulæ quatuor disiunctiuarum cum illis duabus simplicibus P. d. componunt 8. binarios præmissarum. Quorum singuli rursus cum aliis duabus S. Ƨ. componunt. 16. syllogismos. Totidémque sunt possibiles in secundâ figurâ ob eamdem rationem, in eo solùm differentes à prioribus, quòd pro præmissis habent illas S. Ƨ. & pro conclusionibus illas P. d. Priores autem è conuerso. Atque ita omnes modi possibiles in hac Arte sunt 32.

Porrò modi vtiles ad concludendum necessariò verum ex vero quatuor omninò sunt in primâ figurâ, vt ipsum principium, in quo Ars hæc fundatur, satis euidenter præ se fert. Nempe DdS. id est : *Vel Petrus loquitur, vel Paulus loquitur : sed Petrus non loquitur : ergo Paulus loquitur.* nDn P Ƨ. id est : *Vel Petrus non loquitur, vel Paulus non loquitur : sed Petrus loquitur : ergo Paulus non loquitur.* D nd Ƨ. id est : *Vel Petrus loquitur, vel Paulus non loquitur : at Petrus non loquitur : ergo Paulus non loquitur.* nD P S. id est : *Vel Petrus non loquitur, vel Paulus loquitur : at Petrus loquitur : ergo Paulus loquitur.* In secunda autem figurâ totidem omninò modi vtiles sunt, vt ipsum principium æquè euidenter etiam præ se fert. Nimirum D Ƨ P hoc est : *Vel Petrus loquitur, vel Paulus loquitur : at Paulus non loquitur : ergo Petrus loquitur.* nDn S d. hoc est : *Vel Petrus non loquitur, vel Paulus non loquitur : at Paulus loquitur : ergo Petrus non loquitur.* D n S. P. hoc est : *Vel Petrus loquitur, vel Paulus non loquitur : at Paulus loquitur : ergo Petrus loquitur.* Et n D Ƨ d. id est : *Vel Petrus non loquitur, vel Paulus loquitur : at Paulus non loquitur : ergo Petrus non loquitur* : Quos omnes exhibet tabula sequens.

220

Tabula syllogismorum disiunctiuorum concludentium necessariò verum ex vero. 221

In 1. figurâ.

D	d	S.
nDn	P	Ƨ
Dn	d	Ƨ
nD	P	S

In 2. figurâ.

D	Ƨ	P
nDn	S	d
Dn	S	P
nD	Ƨ	d

In hâc itidem Arte aliæ insuper septem tabulæ describi possunt, vti vltra primam vtilium ad concludendum necessariò verum ex vero descriptæ sunt *quæst. 5. propos. 3.* Nempe tabula syllogismorum concludentium necessariò verum ex falso. Tabula concludentium necessariò falsum ex vero. Tabula concludentium necessariò falsum ex falso. Tabula concludentium necessariò verum ex maiore falsâ, & minore verâ. Tabula concludentium necessariò verum ex maiore verâ, & minore falsâ. Tabula concludentium necessariò falsum ex maiore falsâ, & minore verâ. Et tabula concludentium necessariò falsum ex maiore verâ, & minore falsâ. Quarum vnaquæque octo etiam, sicut descripta syllogismos habebit ; atque ita omnes octo tabularum erunt 64. cùm tamen possibiles in hâc Arte tantùm

222

sint 32. vt diximus. Ex quo patet, vnumquemque eorum semel in vnâ, & semel in alterâ tabulâ venire ponendum, atque adeò duarum tabularum, in quibus ponitur, proprietates participare eodem pacto ac de hypotheticis *loco citato* dictum est.

223 Hoc tamen habent peculiare in hâc Arte syllogismi mutantes maiorem syllogismorum vtilium tabulæ primæ in eius contradictoriam, quales sunt ponendi in tabulis 2. 4. 5. & 7. quod veluti mutant speciem. Transeunt enim ex disiunctiuis in copulatiuos, cùm contradictoria maioris disiunctiuæ vtilium copulatiua debeat esse, iuxta dicta *disp. 19. quæst. 4.*

224 Hæc dicta sunt de modis syllogisticis, veluti simplicioribus huius Artis, habentibus scilicet pro maiore propositionem disiunctiuam compositam ex duabus tantùm simplicibus. Quia tamen propositio disiunctiua ex pluribus, quàm duabus simplicibus potest constare. Idque absque vllo limite, & termino; nempe ex tribus, aut ex quatuor, aut ex quinque, aut ex sex; & ita ascendendo sine fine. Restat modò, vt dicamus de modis syllogisticis veluti complexioribus habentibus pro maiore disiunctiuam ex pluribus, quàm duabus simplicibus constantem. Qui quidem, si penes diuersos numeros propositionum simplicium, diuersasque earum mixtiones affirmationis, & negationis, ex quibus eorum maior constare potest, discriminandi sint, infiniti erunt: quia, quibusuis eorum datis, alij plures diuersi dari poterunt à diuersitate maioris disiunctiuæ nullum habente terminum iuxta dicta. Pro omnibus tamen vnica vniuersalis regula assignanda est: quâ omnes sub principio huius Artis, atque adeò sub Arte ipsâ coërceantur. Ea autem est huiusmodi.

225 Datâ quauis omninò propositione disiunctiuâ, ex quibusuis simplicibus coalescens, si ea sumatur pro maiore, pro minore autem contradictoria cuiuslibet omninò partis eius, residua pars, prout iacet, legitimè pro conclusione inferetur. Id enim manifestè præ se fert principium statutum, in quo hæc Ars nititur. Sic, si disiunctiua pro maiore assumenda ex quatuor simplicibus coalescit, trifariam imprimis ex illâ, iuxta datam regulam argui legitimè potest in hunc modum. Primò. *Petrus loquitur, vel Paulus, vel Ioannes, vel Franciscus: sed non loquitur Petrus: ergo loquitur Paulus, vel Ioannes, vel Franciscus.* Secundò. *Petrus loquitur, vel Paulus, vel Ioannes, vel Franciscus: sed non loquitur Petrus, neque Paulus: ergo loquitur Ioannes, vel Franciscus.* Tertiò. *Petrus loquitur &c. sed non loquitur Petrus, neque Paulus, neque Ioannes: ergo loquitur Franciscus.* (copulatiua enim, quæ pro minore sumitur in secundo, & tertio casu contradictoria est disiunctiuæ partialis, cui correspondet, vt constat ex doctrinâ statutâ *disputatione decima nona, quæstione quarta.*) Deinde argui potest interpolatis simplicibus maioris, iuxta omnem combinationem possibilem. Primò sic: *Petrus loquitur, vel Paulus, vel Ioannes, vel Franciscus: sed non loquitur Petrus, neque Franciscus: ergo loquitur Paulus, vel Ioannes.* Secundò: *sed non loquitur Petrus, neque Ioannes: ergo loquitur Paulus, vel Franciscus.* Tertiò: *sed non loquitur Paulus, neque Ioannes: ergo loquitur Petrus, vel Franciscus.* Quartò: *sed non loquitur Paulus, neque Franciscus: ergo loquitur Petrus, vel Ioannes.* Quintò: *sed non loquitur Petrus, neque Ioannes, neque Franciscus: ergo loquitur Paulus* &c. multæ enim adhuc restabant combinationes. Similiterque de similibus philosophandum est.

Ex quibus patet, quàm multi syllogismi vti- 226
les ex quâuis disiunctiuâ coalescente ex pluribus, quàm duabus simplicibus componi possint, qui eò plures erunt, quò plures fuerint simplices, ex quibus ea constat. Multóque plures erunt inutiles, iuxta *superius* dicta. Et hæc de syllogismis ex complexis satis sint dicta.

QVÆSTIO VII.

Quænam Artes pro syllogismis modalibus. Et qualiter construi possint.

SVppono primò syllogismos modales dici in 227
præsenti quicumque aut vnâ, aut duabus, aut omnibus tribus propositionibus modalibus constant: modalibus, inquam, de modis dialecticis nominaliter sumptis, de quibus latè tractatum est suprà *disputatione decima nona, quæstione prima & quinta.*

Suppono secundò, Arist. *lib. 1. Prior. à cap. 8.* 228
vsque ad 21. de syllogismis modalibus prolixè tractasse discurrendo per singulas figuras, perque singulos earum modos tentandoque sigillatim, in quibus eorum qui syllogismi modales aut de *Necesse*, aut de *Contingens*, aut mixti ex his duobus concludant legitimè, non factâ mentione syllogismorum de *Possibile*, aut de *Impossibile*. In quo Aristotelem cæteri logici sunt imitati. Nullus tamen, quod sciam, Artem vniuersalem pro huiusmodi syllogismis constituxit, aut regulas vniuersales tradidit. Imò neque speciales ab Aristot. traditas modo dicto ex propriis principiis demonstrauit. Quem ego defectum, vt suppleam.

Suppono tertiò ex demonstratis suprà *disputa-* 229
tione vndecima, quæstione quinta: & disputatione decima quarta, quæstione quarta ex sæpéque dictis in præcedentibus principia sequentia. 1. Omnis syllogismus legitimus ad inferendum necessariò verum ex vero ideò talis est, quia in eo antecedens obiectiuum indiuisim sumptum cum consequente obiectiuo necessariò connexum est. 2. Quoties vnius ex præmissis obiectum contingens, aut impossibile est, integrum antecedens obiectiuum indiuisim sumptum contingens, aut impossibile est, quidquid sit de obiecto alterius præmissæ. Vnde, vt integrum antecedens obiectiuum sit aut necessarium, aut possibile ambarum præmissarum obiecta sumpta seorsim aut necessaria, aut possibilia debent esse. Ratio est clara: quia, vt totum quoduis contingens, aut impossibile sit, sat est, quòd vna pars eius contingens, aut impossibilis sit; cùm tamè, vt sit necessarium, aut possibile, omnes partes eius debeant esse necessariæ, aut possibiles. Quòd si altera ex præmissis sit de *Contingens*, & altera de *Impossibile*, hæc præualet, & antecedens indiuisim est impossibile, vt constat. 3. Quod est possibile, aut est necessarium, aut contingens; & quod est necessarium, aut contingens, eo ipso est possibile. 4. Contradictorium necessarij est impossibile; & contradictorium impossibilis est necessarium & contradictorium contingentis est contingens & contradictoriũ possibilis,

aut est impossibile, aut contingens, impossibile quidem, si possibile est necessarium; contingens autem, si possibile est contingens. 5. Necessarium cum necessario, atque adeò possibili potest connecti, secùs cùm contingente, vel impossibili: quia, quod connectitur cum contingente eo ipso est contingens, & quod connectitur cum impossibili eo ipso est impossibile. Vnde, quoties connexum est necessarium, & id, cum quo est connexum est necessarium; atque adeò etiam possibile. 6. Contingens cum contingente, atque etiam cum necessario; & consequenter cum possibili potest connecti, vt patet in actione contingente connexâ cum termino contingente, atque adeò possibili; & in creaturâ contingente connexâ cum Deo necessario, atque adeò possibili; secùs cum impossibili: quia connexum cum impossibili eo ipso est impossibile. Vnde, si connexum est contingens, id, cum quo est connexum, aut contingens, aut necessarium esse debet; atque adeò possibile. 7. Possibile cum possibili, atque adeò cum necessario, vel contingente potest connecti; secùs cum impossibili, iuxta dicta. Vnde, quoties connexum est possibile, & id, cum quo est connexum possibile est; & consequenter, vel necessarium, vel contingens. 8. Impossibile connecti potest, tum cum impossibili, vt patet in omni chymerâ connexâ cum duobus contradictoriis; tum cum necessario, vt patet in actione chymericâ peccaminosâ Deo cum ipso Deo ex suo conceptu connexa; tum cum contingente, vt patet in frigefactione chymericâ oriunda ab igne contingente, cum ipsoque subinde connexa ex conceptu suo. Vnde; si connexum est impossibile, id, cum quo est connexum, aut impossibile, aut necessarium, aut contingens, & consequenter possibile esse potest; atque etiam debet; siquidem inter impossibile, & necessarium, & contingens, atque adeò possibile non datur medium.

230 Suppono denique, modum *Necesse* significari per N. *Possibile* per P. *Contingens* per C, & *impossibile* per B. vt suprà statuimus *disput. 19. quæst. 5.* His positis sit.

Propositio 1.

231 In omni modo syllogistico omnium Artium in præcedentibus quæstionibus constructarum legitimo; atque adeò vtili ad necessariò inferendum verum ex vero, si sumatur integrum antecedens *de ineſſe* pro *dicto*, iungaturque modus *Necesse* antecedens modale de *Necesse* coalescet legitimè inferens consequens etiam modale de *Necesse* habens similiter eiusdem modi syllogistici consequens *de ineſſe* pro *dicto*.

E. g. in primo modo legitimo primæ Artis constructæ *quæst. 3.* AAA. sic. NA NA NA. id est, *Necesse est, omnem hominem esse animal: Necesse est, omne risibile esse hominem: ergo necesse est, omne risibile esse animal.* In primo autem *modo* legitimo secundæ Artis constructæ *quæst. 4.* VtI I. sic. NV NtI NI. id est. *Necesse est, Socratem esse animal: Necesse est; aliquod risibile esse Socratem: ergo necesse est, aliquod risibile esse animal.* Similiter in primo modo legitimo specialis Artis constructæ pro hypotheticis *quæst. 5. propos. 3.* HCT. hoc pacto. NH. NC. NT. *Necesse est, si Socrates est animal, Socratem viuere: sed est necesse, Socratem esse animal: ergo est necesse, Socratem viuere.* Et in primo modo legitimo Artis specialis constructæ pro disiunctiuis *quæst. 6. propos. 4.* DdS. sic ND. Nd. NS. id est: *Necesse est, vel Deum esse iniustum, vel omne peccatum esse puniendum: at necesse est, Deum non esse iniustum: ergo necesse est, omne peccatum esse puniendum.* Similiterque de cæteris omnibus modis legitimis omnium Artium syllogismorum in præcedentibus constitutis venit censendum. Ex quo patet, hanc vnicam propositionem vniuersalissimam Artem exhibere omnes præcedentes supponentem, & complectentem pro omnibus syllogismis modalibus fundatis in legitimis de *ineſſe* dictarum præcedentium, & habentibus antecedens integrum de *Necesse*, concludentibusque necessariò verum ex vero. Accipe enim omnes tabulas syllogismorum vtilium, siue legitimorum in prædictis Artibus factas, adiiceque singulis earum litteris litteram N. quâ modus *Necesse* designatur, habebisque vniuersalissimam Artem eiusmodi syllogismorum modalium vtilium, siue legitimorum quorum integrum antecedens est de *Necesse*.

Propositio autem ex principiis statutis suppositione tertiâ facilè demonstratur. Quia cuiusuis omninò syllogismi legitimi integrum antecedens cum consequente est connexum, iuxta *princ. 1.* sed quoties connexum est necessarium, & id, cum quo est connexum est necessarium, iuxta *princip. 5.* Ergo in quouis omninò syllogismo legitimo, quoties antecedens est necessarium, & consequens est necessarium. Ergo, qui per adiunctum modum *Necesse* modaliter enuntiat, tale antecedens necessarium esse, legitimè inde infert etiam modaliter per adiunctum modum *Necesse*, & tale consequens necessarium esse. Perinde enim est asserere, veluti in actu exercito: *Necesse est, omnem hominem esse animal: Necesse est, omne risibile esse hominem: ergo necesse est, omne risibile esse animal*; atque asserere quasi in actu signato de syllogismo *de ineſſe* facto in *Barbara*, cui modalis dictus respondet: *Antecedens est necessarium: ergo & consequens*, vt est notissimum. 232

Quoniam autem, quod est necessarium eo ipso est possibile, iuxta *princip. 3.* consequitur, omnem syllogismum legitimum ad inferendum consequens modale de *Necesse* legitimum quoque esse ad inferendum consequens modale de *Possibile*. 233

Propositio 2.

In omni modo syllogistico legitimo præcedentium Artium, si fiat syllogismus modalis, prout dictum *propos. 1.* cuius altera præmissa sit de *Necesse*, & altera de *ineſſe*, legitimè inferetur consequens de *Necesse*, quando præmissa de *ineſſe* fuerit in materiâ necessariâ. 234

Quia in tali casu integrum antecedens erit necessarium, atque adeò, & consequens iuxta *princip. 5.* statutum suppositione tertiâ, venitque demonstratio facta *propos. 1.* E. g. *Necesse est, omnem hominem esse animal: omne risibile est homo: ergo necesse est, omne risibile esse animal.* Vel: *Omnis homo est animal: Necesse est, omne risibile esse hominem: ergo necesse est, omne risibile esse animal.* Cæterum in his syllogismis illatio solùm est legitima ratione materiæ specialis; sub eâdem enim formâ erit illegitima, si præmissa de *ineſſe* sit in materiâ contingente. Tunc enim etsi antecedens sit verum, consequens erit falsum; atque etiam si præmissa de *ineſſe* sit in materiâ impossibili. Erit namque in primo casu integrum antecedens cor-

tingens,& in 1. impossibile, iuxta *princ.*2. Quorum neutrum infert determinatè consequens necessarium, iuxta *princ.*6.& 8.& posteà dicenda

235 Ex hâc propositione sequitur primò. Quoties in omni modo legitimo præcedentium Artium ambæ præmissæ sunt in materiâ necessariâ ex ambabus etiam de *inesse* inferri consequens modale de *Necesse* legitimè ratione materiæ; secùs, quando aliqua illarum est in materiâ contingente, vel impossibili

236 Secundò sequitur, sicuti dictum est circa præced. ex iis præmissis, ex quibus legitimè infertur quoquomodo consequens modale de *Necesse* etiam inferri legitimè consequens modale de *Possibile*.

Propositio 3.

237 In omni modo syllogistico legitimo præcedentium Artium si fiat syllogismus modalis, provt dictum *propos.*1. cuius ambæ præmissæ sint de *Possibile*, legitimè infertur consequens de *Possibile*, & consequenter de *Contingens*, vel *Necesse* sub disiunctione.

Quia quoties connexum est possibile, & id, cum quo est connexum, possibile est, atque adeò, vel contingens, vel necessarium sub disiunctione, iuxta *princip.* 7. statutum suppositione tertiâ: Ergo quoties antecedens legitimi syllogismi est possibile, & consequens, cum quo illud connectitur debet esse possibile, atque adeò vel contingens, vel necessarium sub disiunctione. Vnde syllogismus modalis adstruens possibilitatem antecedentis, qualis est dictus, legitimè infert possibilitatem consequentis; disiunctumque dein contingentiæ, vel necessitatis, provt demonstratum est in simili *propos.*1. Quo vniuersalissimam etiam Artem habemus pro syllogismis modalibus legitimis, quorum ambæ præmissæ sunt de *Possibile*.

238 Ex hac propositione sequitur, etiam inferri vniuersaliter consequens modale de *Possibile* ex antecedente, cuius aut altera, aut vtraque præmissa est de *inesse*: quia ex suppositione, quòd sit vera, nequit non esse possibilis, siue possibiliter talis. Quod ad rem recidit in idem, vt constat.

Propositio 4.

239 Syllogismus modalis habens aut vtramque, aut alteram præmissam de *Contingens* in nullo *modo*, seu penes nullum *modum* legitimum præcedentium Artium constitui potest, provt dictum est *propos.*1. legitimè inferens consequens de *Contingens*; benè tamen inferens consequens de *Possibile*, atque adeò etiam de *Contingens*, vel de *Necesse* sub distinctione.

Prima pars propositionis contra Logicos Aristotelicos, imò & contra ipsum Aristotelem suprà citatum est. Docent enim penes omnes modos secundæ, & tertiæ figuræ Artis à nobis constructæ *quæst.* 3. ex vtraque præmissâ de *Contingens* legitimè inferri consequens de *Contingens*; secùs verò penes modos secundæ figuræ. Sed demonstratur oppositum primò veluti à posteriori. Nam in hoc syllogismo facto penes *Celarent* primæ figuræ: *Contingens est, nullum currentem esse hominem: Contingens est, omnem equum esse currentem: ergo contingens est, nullum equum esse hominem*, planè est antecedens verum, & consequens falsum. Idemque euenit in hoc facto penes *Felapton* tertiæ figuræ. *Contingens, est, nullum currentem esse hominem: Contingens est, omnem currentem esse equum: ergo contingens est, aliquem equum non esse hominem.* Non ergo inferunt legitimè.

Deinde id ipsum simul cum alterâ propositionis parte demonstratur ex principiis statutis *suppositione tertiâ*: Quia ex eo quòd connexum sit contigens, non sequitur esse etiam contingens id, cum quo est connexum, licet sequatur, esse id possibile, atque adeò aut contingens, aut necessarium sub disiunctione, iuxta *princip.*6. Ergo ex eo quòd antecedens cuiusuis syllogismi legitimi præcedentium Artium sit contingens, non sequitur esse contingens consequens, cum quo illud connexum est, eoque titulo est legitimus syllogismus iuxta *princip* 1. licet sequatur, consequens esse possibile, atque adeò contingens, vel necessarium sub disiunctione: Ergo neque ex adstructâ talis antecedentis contingentiâ per modales de *Contingens* sequitur per modalem pariter de *Contingens* talis consequentis contingentiam adstrui debere, licet sequatur debere adstrui eiusdem possibilitatem; atque adeò contingentiam, vel necessitatem sub disiunctione. Quod ipsum est, syllogismum modalem habentem vtramque præmissam de *Contingens* penes nullum modum legitimum præcedentium Artium constitui posse legitimè inferentem consequens modale de *Contingens*. Tametsi penes omnes constitui possit legitime inferens consequens modale de *Possibile*, atque adeò & consequens modale de *Contingens*, vel *Necesse* sub disiunctione. Perinde autem est, eiusmodi syllogismum habere alteram tantùm, atque habere vtramque præmissam de *Contingens*, quod ad rem attinet; siquidem eo ipso quòd alterius præmissæ obiectum contingens est, integrum antecedens indiuisim sumptum, quo pacto cum consequente connectitur, contingens est iuxta *princip.*2. Per quæ integra propositione-stra demonstrata manet. Vniuersaliterque constat, quomodò syllogismi modales penes omnes modos legitimos præcedentium Artium formati cum alterâ, aut cum vtraque premissâ de *Contingens* ad inferendum consequens de *Possibile*; atque adeò etiam de *Contingens*, vel *Necesse* sub disiunctione legitimi sint; ad inferendum verò consequens de *Contingens* determinatè nequaquam. 240

Quidquid autem per conclusionem modalem legitimè infertur, vel non infertur ex alterâ, aut ex vtraque præmissâ de *Contingens*, iuxta dicta, id ipsum infertur ratione materiæ, vel non infertur ex alterâ, aut ex vtraque præmissâ de *inesse*, dummodò ea in materiâ sit contingente, vt constat ex dictis in simili *proposit.*2. 241

Propositio 5.

Syllogismus modalis habens aut vtramque, aut alteram præmissam de *Impossibile* penes nullum modum legitimum præcedentium Artium constitui potest legitimè inferens consequens de *Impossibile*, aut de *Necesse*, aut de *Contingens* determinatè; benè tamen penes omnes inferens consequens de vno, vel alio, vel alio eorumdem trium modorum sub disiunctione. 242

Demonstratur ex principiis statutis *suppositione tertiâ*. Quoniam ex eo, quòd connexum est impossibile, non sequitur, id, cum quo est connexum, debere esse determinatè aut impossibile, aut necessarium, aut contingens; potest namque esse primum, vel secundum, vel tertium sub disiunctione, iuxta *princip.*8 Ergo ex eo quòd antecedens cuiusuis

cuiusuis syllogismi legitimi præcedentium Artium sit impossibile, non sequitur, debere consequens, cum quo illud connexum est, esse determinatè impossibile, aut necessarium, aut contingens; sed tantùm esse, vel impossibile, vel necessarium, vel contingens sub disiunctione. Ergo neque ex adstructâ talis antecedentis impossibilitate per alteram, aut per vtramque modalem de *Impossibile*, sequitur debere talis consequentis adstrui impossibilitatem, aut necessitatem, aut contingentiam determinatè per modalem de aliquo ex tribus modis illis correspondentibus; sed tantùm vnam, vel alteram, vel tertiam sub disiunctione per modalem de disiuncto eorumdem trium modorum. Quod ipsum est id, quod adstruit hæc propositio quinta, iuxta dicta etiam in simili *propositione decima quarta*.

243 Ex hac autem sequitur, sicut ex illâ. Quidquid per propositionem modalem legitimè infertur, aut non infertur ex alterâ, aut ex vtràque præmissâ de *Impossibile* penes modos omnes legitimos præcedentium Artium, iuxta dicta id ipsum inferri ex alterâ, aut ex vtràque præmissâ de *ineſſe*, quando illa est in materia impossibili.

244 Ex dictis autem hactenus liquidum manet, quodnam modale consequens inferat, aut non inferat antecedens modale mixtum ex modalibus de diuersis *modis*, iuxta omnes mixtiones possibiles in omnibus syllogismis factis penes modos de *ineſſe* legitimos præcedentium Artium. Quotiescunque enim altera præmissa est de *Impossibile*, de quocunque aliorum trium modorum sit altera perinde se habet antecedens in ordine ad inferendum consequens iuxta *principium* 2. statutum suppositione tertiâ, ac si ambæ essent de *Impossibile*. De quo casû dictum est in hâc *proposit.* 5. Quotiescunque autem altera præmissa est de *Contingens* de quocunque aliorum duorum modorum sit altera, perinde se habet antecedens ac, si ambæ essent de *Contingens*, iuxta idem *princ.* 2. De quo casû dictum est *proposit.* 4. Quotiescunque denique altera præmissa est de *Necesse*, & altera de *Possibile*, ambæ sunt de *Possibile*. De quo casû est dictum *proposit.* 3. Quo integra Ars syllogismorum modalium, qui fieri possunt penes omnes modos legitimos syllogismorum de *ineſſe* omnium Artium in præcedentibus quæstionibus constructarum maner completa.

245 Venio iam ad syllogismos modales factos penes modos syllogismorum de *ineſſe* præcedentium Artium illegitimos, siue inutiles ad concludendum necessariò verum ex vero, vtiles tamen ad concludẽdum necessariò aut verum ex falso, aut falsum ex vero, aut falsum ex falso &c. iuxta septem eorum tabulas sub totidem consectariis factas, ac demonstratas *quæst.* 3. post *propos.* 13. Quibus similes in omnibus sequentibus Artibus effici possent, vt suis in locis adnotauimus. Sitque pro huiusmodi syllogismis modalibus.

Propositio 6.

246 Quoties syllogismus de *ineſſe* ex antecedente falso infert necessariò consequens verum, modalis penes ipsum factus ex antecedente de *Impossibile* legitimè inferet consequens de *Necesse*

Quia in tali casû syllogismus de *ineſſe* pro antecedente habet contradictorias præmissarum syllogismi legitimi, & pro conclusione eamdem syllogismi legitimi, vt ex eius constructione loco nuper citato constat; atque adeò quando antecedens talis syllogismi est impossibile, antecedens syllogismi legitimi, cui ille respondet, est necessarium, iuxta *princ.* 4. statutum suppositione tertiâ. Et consequenter ex adstructâ per propositiones modales de *Impossibile* impossibilitate antecedentis talis syllogismi legitimè sequitur adstruenda per modales de *Necesse* necessitate antecedentis legitimi syllogismi, cui ille respondet; sed ex talibus modalibus de *Necesse* legitimè infertur conclusio modalis de *Necesse*, iuxta *propos.* 1 Ergo de primo ad vltimum ex antecedente de *Impossibile* syllogismi modalis facti penes syllogismum de *ineſſe* inferentem necessariò verum ex falso, de quo tractamus, legitimè infertur idem consequens de *Necesse*, quod ex antecedente de *Necesse* syllogismi modalis facti penes legitimum, cui ille respondet, veniebat inferendum. Quo demonstrata satis pulchrè propositio manet.

Itaque, quia hic syllogismus de *ineſſe* IEO, qui 247
est quartus ex directis primæ figuræ in tabulâ propositâ loco citato sub *consect.* 1. ex antecedente falso necessariò infert consequens verum, hic modalis penes ipsum factus legitimus est. RI. RE. NO. id est: *Impossibile est, aliquem hominem esse lapidem: Impossibile est, nullum risibile esse hominem: ergo necesse est, aliquod risibile non esse lapidem.* Similiter, quia hic syllogismus de ineſſe OAO, qui est quartus ex directis secundæ figuræ eiusdem tabulæ necessariò infert ex antecedente falso consequẽs verum, hic modalis penes ipsum factus legitimus est: RO. RA. NO. id est: *Impossibile est, aliquem hominem non esse animal: Impossibile est, omnem lapidem esse animal: ergo necesse est, aliquem lapidem non esse hominem.* Idemq; est de cæteris omnibus huiusmodis syllogismis modalibus factis penes reliquos omnes modos de *ineſſe*, tum dictæ tabulæ, tum cæterarum similium; quæ in reliquis omnibus Artibus syllogismorum de *ineſſe* suum locum habent. In quibus syllogismis modalibus illud est etiam valde notandum, quòd semper, & necessariò eorum antecedens est verum, eo ipso, quòd antecedens syllogismorum de *ineſſe*, penes quos fiunt, falsum, & impossibile est; atque ita semper ex vero necessariò inferunt verum, eoque iure præ illis, siue aliter, quàm illi, in quibus fundantur, ad scientias sunt vtiles.

Ex hac propositione sequitur primò. Ex eisdem 248
præmissis modalibus in casû posito eriam inferri legitimè consequens de *Possibile*: quia consequens de *Possibile* in consequente de *Necesse* potestate contentum est, vt constat ex dictis.

Secundò sequitur, in casû propositionis ex præ- 249
missis modalibus de *Contingens* legitimè inferri consequens modale de *Possibile*, atque adeò de *Necesse*, vel *Contingens* sub disiunctione: quia quãdo præmissæ syllogismi de *ineſſe* fundantis sunt de obiecto contingente, earum contradictoriæ syllogismi legitimi, cui ille respondet, etiam sunt de obiecto contingente, iuxta *princ.* 4. citatum. Quãdo autem præmissæ syllogismi legitimi de *ineſſe* sunt de obiecto contingente modalis, in eo fundatus ex præmissis modalibus de *Contingens* legitimè infert consequens modale de *Possibile*, atque adeò & de *Necesse*, vel *Contingens* sub disiunctione, iuxta *proposit.* 4. Tantumdem ergo de primo ad vltimum in casû propositionis venit dicendum. Itaque penes syllogismum de *ineſſe* IEO citatum primæ figuræ legitimus fit hic modalis CI. CE PO. id est: *Contingens est, aliquem ambulantem esse equum: Contingens*

tingens est, nullum hominem esse ambulantem : ergo possibile est, atque adeò vel necessarium, vel contingens, aliquem hominem non esse equum. Pariterque de cæteris venit dicendum. In quibus etiam ex antecedente vero sequitur necessariò consequens verum, tametsi sit falsum antecedens syllogismorum de *ineſſe*, in quibus fundantur. Mitto alias comparationes, quæ ad rem fieri possent, quia minus vtiles. & pergo.

Propositio 7.

250 Quoties syllogismus de *ineſſe* ex antecedente vero infert necessariò consequens falsum, modalis penes ipsum factus ex antecedente de *Necesse* legitimè infert consequens de *Impossibile*.

Quia in tali casû syllogismus de *ineſſe* easdem præmissas habet syllogismi legitimi, & pro conclusione contradictoriam conclusionis eiusdem, iuxta *consect.* 2. ex citatis paulò antè ex *q.* 3. sed quoties antecedens legitimi de *ineſſe* fundat antecedens modale de *Necesse* legitimè infertur consequens modale de *Necesse*, iuxta *propositi.* 1. & quoties consequens est necessarium, eius contradictorium est impossibile, iuxta *princ.* 4. suppositionis tertiæ : ergo de primo ad vltimum antecedens modale de *Necesse* fundatum in antecedente de *ineſſe* syllogismi illegitimi, de quo agimus, quod idem est, atque legitimi, cui ille respondet, legitimè infert modale consequens de *Impossibile*. Quod erat demonstrandum. Exempli gratia, quia hic syllogismus AAO. qui primus est primæ figuræ in tabulâ descriptâ sub dicto *consect.* 2. ex antecedente vero necessariò infert consequens falsum legitimus est hic modalis penes ipsum factus NA.NA.RO. id est : *Necesse est, omnem hominem esse animal : Necesse est, omne risibile esse hominem: ergo impossibile est, aliquod risibile non esse animal.* Idemque est de cæteris omnibus dicendum. In quibus, vt vides ex antecedente vero necessariò infertur consequens verum ; tametsi syllogismi de *ineſſe*, in quibus fundantur, necessariò inferant falsum. Mitto hic etiam cæteras comparationes, vtpote minus vtiles : quia ab vnoquoque consentaneè ad prædicta facilè fieri possunt.

Propositio 8.

251 Quoties syllogismus de *ineſſe* ex antecedente falso necessariò infert consequens falsum, modalis penes ipsum factus ex antecedente de *Impossibile* legitimè infert consequens de *Impossibile*.

Quia in tali casû syllogismus de *ineſſe* pro præmissis, & conclusione habet contradictorias præmissarum, & conclusionis syllogismi legitimi iuxta dicta *consect.* 3. ex citatis ex *quæst.* 3. atque ita quoties hæ sunt de obiecto necessario, eoque iure fundant modalem integrum legitimum de *Necesse*, iuxta *propositi.* 1. nequeunt non esse illæ de obiecto impossibili, iuxta *princ.* 4. suppositionis tertiæ, fundareque idcircò modalem integrum legitimum de *Impossibile*, prout data propositio fert. Pro exemplo sit modalis fundatus in hoc IEA. qui quartus est primæ figuræ in tabulâ dicti *consect.* 3. nempe : RI.RE.RA. id est : *Impossibile est, aliquem hominem esse lapidem : Impossibile est, nullum risibile esse hominem : ergo impossibile est, omne risibile esse lapidem.* Idemque est de cæteris omnibus, in quibus omnes propositiones necessariò sunt veræ: cùm tamen in syllogismis de *ineſſe* fundantibus illos omnes sint falsæ.

Ex antecedente autem modali de *Contingens* in 252
casû huius propositionis legitimè infertur consequens etiam de *Impossibile* : quia infertur contradictorium consequentis inferendi ex eodem antecedente in casu propositionis sextæ, quod erat de *Possibile*, vt ibi vidimus, contradictorium autem consequentis de *Possibile* consequens de *Impossibile* est, vt constat. Sic penes eumdem modum citatum hic syllogismus est legitimus CI. CE. RA. id est : *Contingens est, aliquem ambulantem esse equum : Contingens est, nullum hominem esse ambulantem : ergo impossibile est, omnem hominem esse equum.* Pariterque sunt legitimi cæteri huiusmodi, semperque, & necessariò inferentes verum ex vero. Cæteras autem comparationes vt minus vtiles prætermitto.

Propositio 9.

De syllogismis modalibus factis penes eos de 253
ineſſe, qui ex alterâ præmissâ falsâ, & alterâ verâ necessariò inferunt consequens verum idem dicendum est, ac dictum *propositi.* 6. de factis penes necessariò inferentes verum ex vtraque præmissâ falsâ. De modalibus autem factis penes eos de *ineſſe*, qui ex alterâ præmissâ falsâ, & alterâ verâ necessariò inferunt consequens falsum, idem ac dictum est *propositi.* 8. de factis penes inferentes falsum ex vtraque præmissâ falsâ.

Ratio est in promptû : quia ex vnâ præmissâ modali de *Impossibili*, aut de *contingens* correspondente præmissæ falsæ dictorum syllogismorum de *ineſſe*, & ex aliâ quâuis correspondente præmissæ veræ eorumdem idem venit consequens modale inferendum, ac, si ambæ præmissæ modales essent de *Impossibili*, aut de *Contingens*, eo quòd quando vna pars antecedentis impossibilis, aut contingens est, perinde integrum antecedens est impossibile, aut contingens, ac si ambæ essent tales, iuxta *princ.* 2. statutum suppositione tertiâ : ergo, quod in casibus *propositi.* 6. & 8. infertur ex duabus præmissis modalibus de *Impossibile*, aut de *Contingens* correspondentibus duabus præmissis falsis syllogismi de *ineſſe*, id ipsum venit inferendum in casibus propositionis præsentis ex vnâ præmissâ modali de *Impossibile*, aut de *Contingens* correspondente vni præmissæ falsæ syllogismi de *ineſſe*, & ex alterâ quâuis modali correspondente præmissæ veræ. Idem ergo est dicendum de syllogismis modalibus ad hanc propositionem spectantibus, ac de spectantibus ad *propositi.* 6. & 8. Exempla autem pro hâc facilè quisque, iuxta adhibita pro præcedentibus poterit adhibere.

Et quomodò per præcedentes vniuersales, 254
scientificéque demonstratas propositiones Ars vniuersalissima ex multis, variisque Artibus, quasi partialibus coalescens constructa manet pro omnibus syllogismis modalibus, qui fieri possunt circa omnes de *ineſſe* tam illegitimos, quàm legitimos; tam categoricos, tum de medio communi, tum de singulari, quàm hypotheticos, atque etiam ex complexis, iuxta horum omnium Artes constructas in præcedentibus *qq.* & eis suppositis.

Modò in hâc illud idem infero, quod intuli in 255
omnibus illis. Nempe, quot sunt syllogismi modales legitimi, atque adeò vtiles ad inferendum necessariò verum ex vero, qui innumeri propemodum sunt, vt constat ex dictis, tot esse illegitimos

mos ad id inutiles; vtiles tamen ad concludendum necessariò verum ex falso. Tales enim erunt, qui habuerint præmissis contradictorias præmissarum legitimorum cum eâdem conclusione. Et totidem habeatur easdem legitimorum præmissas cum contradictoriâ conclusione concludentes necessariò falsum ex vero. Et totidem concludentes necessariò falsum ex falso. Ac demùm totidem in vnoquoque residuorum generum, iuxta dicta in simili in cæteris Artibus, & demonstrata in primâ *q. 3. post propos. 13.* in consectariis; atque hæc de Artibus syllogismorum satis sint dicta.

QVÆSTIO VIII.

Quid sit Enthymema, & quotuplex, quænamque pro Enthymemate vniuersales Artes construi possint. & qualiter.

256 EEnthymema dicitur in præsenti argumentatio illa, in quâ ex vnicâ tantùm propositione altera legitimè infertur. Possumus autem illud diuidere, vti diuisimus syllogismum *quæst. 2.* Primò in affirmatiuum, & negatiuum. Secundò in categoricum, & hypotheticum. Tertiò in compositum ex simplicibus propositionibus, & in compositum ex complexis. Quartò in modale, & non modale. Quintò in euidens, & obscurum &c. iuxta dicta *ibi*.

257 Putant nonnulli, omne Enthymema mentaliter esse syllogismum, etsi voce tenus duas tantùm propositiones habeat: quia semper, inquiunt, subintelligitur tertia; sed malè: Quia, quàm certum est, vnum extremum per vnicam tantùm propositionem tum vocalem, tum etiam mentalem enuntiabile connecti fæpissimè cum altero, tam certum est ex vnicâ tantùm propositione enuntiante primum legitimè inferri alteram enuntiantem secundum, quin subintelligatur tertia. Quod ex dicendis insuper manifestè patebit. Non nego, quoties ex vno obiecto iudicato inferimus aliud, præter iudicium expressum de primo dari etiam ex parte antecedentis iudicium tacitum de connexione primi cum secundo. Hoc tamen commune est omni humano discursui, vt vidimus *disput. 2. quæst. 5.* Neque hoc iudicium tacitum connexionis antecedentis cum consequente numeramus, dum de numero iudiciorum, siue propositionum interuenientium in discursu, siue argumentatione sermonem habemus, alioquin ex quatuor iudiciis dicendus esset syllogismus coalescere, quandoquidem, qui syllogisticè discurrit, præter duo expressa iudicia, quæ habet de obiectis duarum præmissarum insuper habet ex parte antecedentis iudicium tacitum de connexione eorum cum obiecto conclusionis. Itaque dari Enthymemata à syllogismis etiam mentaliter diuersa, in quibus ex vnicâ tantùm propositione legitimè infertur altera, quin tertia subticeatur modo explicato, dubitandum non est. De iisque dumtaxat agimus in præsenti. Alia enim, in quibus tertia propositio subauditur, qua in syllogismos coalescunt, ad syllogismos reuocantur, minusque propriè Enthymemata dicenda veniunt. Pro Enthymematibus ergo huiusmodi sequenter sunto Artes, siue regulæ vniuersales.

Propositio 1.

Omnes Artes, siue regulæ vniuersales traditæ 258
disput. 19. q. 2. & seqq. pro exhibendis binariis omnibus propositionum inter se connexarum, atque adeò subalternarum, siue non mutuò, siue mutuò, Artes siue regulæ vniuersales pro Enthymematibus sunt.

Est clarum: quia quoties vna propositio cuiusuis generis cum alterâ etiam cuiusuis generis connexa est siue non mutuò, siue mutuò legitimè ex primâ infertur secunda per Enthymema, vt est notum. Vnde omnia ea Enthymemata illegitima erunt, atque adeò inutilia ad inferendum verum ex vero, in quibus propositio, quæ est antecedens cum eâ, quæ est consequens, siue conclusio, connexa non est, vt etiam est notum.

Propositio 2.

Omnes regulæ supra traditæ *disput. 19. q. 6.* pro 259
conuersionibus propositionum etiam sunt regulæ pro Enthymematis.

Quia in omni conuersione legitimâ à propositione conuersâ ad conuertentem legitimè arguitur per Enthymema, vt ex *ibi* dictis est notum.

Propositio 3.

In omni modo syllogistico legitimo omnium 260
Artium in præcedentibus quæstionibus constructarum duo legitima Enthymemata de conclusione conditionata fundantur. Alterum, quo ex maiore syllogismi infertur consequens sub conditione minoris; Alterum, quo ex minore syllogismi infertur consequens sub conditione maioris. Eâ tamen lege, vt nec minor maiorem, nec maior minorem excludat.

Ratio est conspicua. Quia quoties modus syllogisticus legitimus est non potest non esse verum consequens, si ambæ præmissæ sint veræ, vt constat: sed quoties vna præmissa absolute est vera, & altera ipsam non excludit, necessariò sub alterius hypothesi sunt ambæ veræ, vt constat etiam ex se, & ex dictis *disput. 19. quæst 3.* Ergo, quoties modus syllogisticus legitimus est, & vna ex præmissis est vera, nequit non esse verum consequens sub hypothesi alterius, quando hæc non excludit illam. Quod ipsum est ex vnâ præmissâ legitimè inferri consequens sub conditione alterius non excludentis illam, vt propositio data fert. Itaque: quia hic syllogismus categoricus in *Darij: Omnis homo est animal: aliquod ambulans est homo: ergo aliquod ambulans est animal* legitimus est, & veritas minoris non excludit veritatem maioris, quia ex eo quòd minor sit vera, non fit, maiorem esse falsam, ideò hoc Enthymema etiam est legitimum: *Omnis homo est animal: ergo, si aliquod ambulans est homo, aliquod ambulans est animal.* Quia verò in hoc syllogismo disiunctiuo legitimo: *Vel existit actio, vel existit terminus sed non existit terminus: ergo existit actio*, veritas minoris excludit veritatem maioris: quia, si minor sit vera, nequit non esse maior falsa. Idcircò hoc Enthymema non est legitimum: *Vel existit actio, vel existit terminus: ergo, si non existit terminus: existit actio.* Est quippe conclusio conditionalis "falsa", etiamsi antecedens sit verum. Similiterque de similibus philosophandum est. Quo amplissimam pro Enthyme-

matis

matis Artem habemus omnes præcedentes syllogismorum sub datâ lege complectentem.

Propositio 4.

261 Vniuersaliter, quoties vnica propositio obiectiua cum alia quapiam connexa est, legitimè per Enthymema infertur ex primâ secunda.

262 Quia ab omni connexo ad id, cum quo connexum est legitimè arguitur, vt ex se, & ex sæpè dictis notissimum est.

263 Ex quibus infero provt in omnibus præcedentibus syllogismorum Artibus intuli, quot sunt enthymemata legitima, atque adeò vtilia ad inferendum necessariò verum ex vero, tot esse ad id quidem inutilia; vtilia tamen ad inferendum necessariò verum ex falso; & totidem ad inferendum necessariò falsum ex vero; & totidem ad inferendum necessariò falsum ex falso. Primi enim generis erunt, quæ loco propositionis antecedentis legitimorum habeant eius contradictoriam cum eâdem conclusione. Secundi, quæ loco conclusionis habeant eius contradictoriam cum eâdem antecedente; & tertij, quæ loco ambarum habeant earum contradictorias, iuxta demonstrationes factas suprà *q.* 3. post *propositionem decimam tertiam, in Corollariis.*

264 Aduerto ad extremum: *Exemplum*, quod inter argumentationes censetur à Logicis, ad Enthymema reuocari. Est enim quoddam Enthymema inferens vnam propositionem ex aliâ ob similitudinem quam habet prior cum posteriore, atque adeò ob connexionem saltem moralem, siue probabilem prioris cum posteriori fundata in tali similitudine. Quod argumentationis genus frequentissimum locum habet in scientiis humanis, vt infrà *disputatione decima tertia*, explicabimus.

QVÆSTIO IX.

Quid, & quotuplex sit Inductio. Et quænam pro Inductionibus Artes, siue regulæ vniuersales præscribi possunt.

265 INductionem appello, sumpto vocabulo latissime, omnem argumentationem simplicem ex pluribus quam tribus propositionibus compositam. In quo inductio sic sumpta à syllogismo, qui tribus, & ab enthymemate, quod duabus propositionibus constant, discriminatur.

266 Diuidi autem potest Inductio ita accepta in ascensum (à quo inductio specialius sumpta nihilo differt) descensum, soritem, & aggregationem. Ascensus, siue inductio specialis argumentatio est, in qua ex inferioribus sigillatim enuntiatis sufficienterque numeratis enuntiatiue infertur superius ea omnia complectens. Vt *Hic homo est albus, & hic homo est albus, & hic homo est albus, idemque de cæteris est. Ergo omnis homo est albus.* Descensus vero est argumentatio in qua vice versa ex superiore enuntiato inferiora contenta in illo sigillatim enuntiatiueque inferuntur vt, *Omnis homo est albus, ergo hic homo est albus, & hic homo est albus, & hic homo est albus & idem de cæteris est.* Pro diuersitate autem inferiorum in superiore contentorum ascensus atque descensus diuersi euadent. Possunt namque esse inferiora aut individua contenta in specie, aut species contentæ in genere, aut genera minus vniuersalia contenta in magis vniuersali &c. iuxta dicta latiùs supra de prædicabilibus *disp.* 17. Sorites, quæ argumentatio aceruatis, seu conglobata, seu de primo ad vltimum dici solet, ea argumentatio est, in qua ex pluribus propositionibus aliquo modo concatenatis, siue seriatim ordinatis quædam alia colligitur ex subiecto primæ, & prædicato vltimæ coalescens. Vt *A connectitur cum B. & B. connectitur cum C. & C. connectitur cum D. ergo A connectitur cum D.* Huius autem argumentationis tot diuersæ species distingui possunt, quot sunt diuersi ordine, siue series in quibus primum sicut comparatur ad secundum immediatè, ita comparatur ad tertium, ad quartum, ad quintum, ad reliquaque cuncta mediatè. Tales sunt ordines seriatim connexorum, identificatorum, distinctorum, priorum, & posteriorum, continentium, & contentorum, similium & cæteri huiusmodi. Denique Aggregationem appello eam argumentationem in qua ex pluribus propositionibus diuisim sumptis infertur consequens. Hoc enim differt à cæteris omnibus argumentatio ista, quòd in illis omnes propositiones pro antecedente positæ ita indiuisim inferunt conclusionem, est ea ex nullis illarum sumptis seorsim possit inferri. In hac vero ex singulis, aut aliquibus propositionibus pro antecedente positis seorsim sumptis potest conclusio inferri, tametsi euidentiùs, siue certiùs ex omnibus simul inferatur. Sic ex pluribus testimoniis prius iudicatis infertur obiectum testificatum. Quod ex vno, aut aliquibus eorum seorsim sumptis etiam posset inferri; tametsi cum minore certitudine, sic etiam ex pluribus indiciis aut coniecturis colligimus sæpè conclusionem, quam ex paucioribus earum, minus tamen certè possemus colligere &c. iam pro huiusmodi argumentationibus inueniendis stabiliendisque sequentes regulæ generales per sequentes propositiones præscribi possunt.

Propositio 1.

267 Pro ascensibus, & descensibus inueniendis statuendisve, seu formandis omnes regulæ generales traditæ *disp.* 17. ad sciendum quomodo ex inferioribus prædicata superiora abstrahantur, & quomodo prædicata superiora de inferioribus prædicentur, subseruiunt.

Est clarum, quandoquidem Ascensus illatio est ab inferioribus ad superius, in qua abstractio quædam interuenit huius ab illis. Descensus vero illatio est à superiore ad inferiora, in qua prædicatio interuenit illius de his. Aduerto autem primo ascensum, siue inductionem specialem, qua ascenditur ab indiuiduis ad rationem illis communem, in scientiis physicis magnum vsum habere, vtpote quæ ex indiuiduis sub experientiam cadentibus sua abstrahunt vniuersalia principia, iuxta dicenda *disputatione vigesima prima.* Secundo aduerto in descensu illationem semper esse euidentem ac prorsus certam, atque adeo illam argumentationem esse simplicem, & absolutè legitimam ad inferendum verum ex vero. Quia euidens est, ac prorsus certum quidquid conuenit, aut non conuenit omni, conuenire, aut non conuenire singulis contentis sub omni, iuxta principia statuta supra *quæst.* 3. *propos.* 1. in ascensu verò illatio tunc solum est euidens, & certa, atque adeo prorsus legitima. Quando ex parte antecedentis aut distinctè, aut partim confusè pronuntur omnia inferiora contenta in concepto communi,

communi, de quo in conclusione. Quando enim non ponuntur omnia vt sæpe contingit in scientiis, quam certum aut probabile, aut improbabile fuit idem esse de cæteris, quæ tacentur, ac de eis quæ ponuntur, tam certa, aut probabilis, aut improbabilis erit conclusio de termino cuncta complectente, vt est notum.

Propositio 2.

268 Quotiescumque in quouis ordine, in quauisve serie terminorum, sicut se habet primus ad secundum immediatè, ita se habet mediatè ad tertium, ad quartum, ad quintum, & cæteros. Sorites siue argumentatio de primo ad vltimum legitima est, tam euidensque ac certa, quam euidens ac certa est ea habitudo terminorum.

Sic, quia nequit A. connecti cum B connexo cum C. connexo cum D. quin mediatè connectatur cum D. ideo legitime arguitur. A. *connectitur cum B. & B. connectitur cum* C. *& C. connectitur cum D. ergo A. connectitur cum D.* Et quia nequit A. esse prius B. priore C. priore D. quin sit prius D. quolibet genere prioritatum de quibus tractatum est *supra disputatione decimaquinta*, ideoque legitimè ita arguitur A. *prius est quam B. & B. prius quam C. & C. prius quam* D. *ergo* A. *prius est quam D.* Similiter quia si A. est simile B. simili C. simili D. nequit non esse simile ipsi D. legitimè arguitur A. *est simile B. & B. est simile. C. & C. est simile D. ergo A. est simile D.* Denique quia nequit primum identificari cum secundo identificato cum tertio identificato cum quarto; quin identificetur cum quarto, eademque est ratio de continentia tum actiua, tum passiua atque identitate; ideirco propter vnum, aut propter alterum titulum hæc argumentatio est legitima. *Omnis homo est animal, & omne animal est viuens, & omne viuens est substantia, & omnis substantia est subiectum accidentium.* ergo (de primo ad vltimum) *omnis homo est subiectum accidentium*, pariterque philosophandum est de similibus omnibus.

269 Sed est aduertendum ad hoc vt sorites sit argumentatio legitima ex parte antecedentis, absque interruptione debere poni omnia media seriei, secundum quam fit, vt in exemplis positis, alioquin si fiat interruptio, aliquo ex mediis prætermisso, antecedens poterit esse verum & consequens falsum, vt si quis ita arguat. A connectitur cum B. & C. connectitur cum D. & D. cum E. ergo A connnectitur cum E. casu quod B, cuius connexio cum C. prætermissa est, verè cum C. non sit connexum, consequens erit falsum, etsi antecedens verum sit, & in cæteris pariter.

Propositio 3.

Pro argumentatione quam aggregationem 270
nuncupauimus specialis regula non videtur præscribi posse, præter generales tradendas infra *disputatione vigesima nona*, ad inueniendas obiectorum connexiones, oppositionesque in quauis materia.

Solum ergo aduertendum superest huiusmodi argumentationem in moralibus, & coniecturalibus magnum, frequentemque vsum habere, eiusque potissimum generis esse argumentationes, quibus prudentia humana subnixa est.

QVÆSTIO X.

Quid sit dicendum de Argumentatione quæ ex terminis obliquis; aut ex terminis infinitis componitur.

PRo syllogismis ex obliquis nonnullas regu- 271
las tradunt Logici, quæ videri possunt in Fonsec. *libro sexto, instit. dialectic. capite trigesimo*, in Lync. *libro quinto, Dialecticæ tractatu secundo, capite primo*, & in aliis: quas tamen solum applicant syllogismis categoricis de medio communi, de cæteris argumentationibus ex obliquis prorsus tacentes. Cæterum, quia eiusmodi regulæ, vtpote ex certis, vniuersalibusque principiis non demonstratæ satis firmæ esse non possunt: eas omitto, neque in aliis quærendis immoror, vtpote quæ vix aut nec vix quidem vniuersales & demonstratæ dari possunt, sat sit præceptum illud Aristotelicum præscribere, quo iubemur resolutione, expositioneve vti in eiusmodi argumentationibus ex obliquis, reuocando eas ad argumentationes ex rectis, pro quibus sunt omnes regulæ, arteque traditæ in præcedentibus. Quod facilè quisque præstare potest; retento eodem propositionum sensu. Exempli gratiâ, hic syllogismus ex obliquis. *Omnis potestas est, à Deo: Regnum est potestas: ergo Regnum est à Deo.* ad hunc ex rectis reducitur. *Omnis potestas est aliquid datum à Deo: Regnum est potestas: ergo Regnum est aliquid datum à Deo.* Similiter hic. *Nullum vitium est in Deo: Omnis acceptio personarum est vitium: ergo nulla acceptio personarum est in Deo.* ad hunc. *Nullum vitium est aliquid conueniens Deo. Omnis acceptio personarum est vitium: ergo nulla acceptio personarum est aliquid conueniens Deo.* & in cæteris pariter. Vnde vniuersaliter sequitur. Quotiescumque argumentatio ex obliquis alicui argumentationi legitimæ ex rectis æquiualens fuerit quoad sensum, tunc eam legitimam esse, quidquid sit de verbis, aut forma eius quæ pro illis examinandis, diiudicandisque vniuersalis regula esto.

Iam de argumentationibus coalescentibus 272
ex omnibus aut ex aliquibus terminis infinitis, siue infinitatis, dico vniuersè idem prorsus, censendum, ac de habentibus omnes terminos finitos, atque ita omnes Artes in præ-

cedentibus quæstionibus constitutas, & stabilitas cum omnibus suis regulis perinde prorsus in argumentationibus de terminis infinitis, ac definitis locum habere. Quia termini infiniti termini quidam communes sunt, in nihilo quod ad rem attinet, diuersi à finitis, nisi quod plerisque earum communiores sunt, siue vniuersaliores. quod ad propositum non interest, vt constat. Vnde non bene aliqui Logici de hac doctrina subdubitasse videntur, vt cernere est in Lync. *suprà, capite secundo*, quod viderint aliquos syllogismos de terminis aliquibus infinitis legitime concludere sub forma, quæ in syllogismis definitis locum non habet: etenim hoc inde non nascitur, quod Artes, regulæque traditæ pro syllogismis de terminis finitis non sint eodem pacto communes syllogismis de infinitis. Sed quod syllogismi aliqui de infinitis, à communibus vtrorumque regulis exorbitantes æquialentes esse possunt aliquibus legitimis definitis, seu mutuo cum illis connexi, eoque titulo petinde atque illi concludentes legitimè. Id quod in aliquibus syllogismis de terminis finitis contingit ob æquialentiam, quam habent cum aliis legitimis, vt mox ostendam, tantumdemque in aliis argumentationibus à syllogismis diuersis euenire poeest.

273 Enimverò cum propositio affirmatiua de prædicato infinito æquialeat, seu mutuo connexa sit, negatiuæ de prædicato finito; similiterque negatiua de prædicato infinito, affirmatiuæ definito, vt suprà *disputatione decima nona, quæstione 6. suppositione quinta*, statuimus. Huic legitimo syllogismo in *Darij*, *Omne non animal est non homo: Aliquis lapis est non animal: ergo aliquis lapis est non homo*, hic est æquialens seu mutuo connexus. *Nullum non animal est homo: Aliquis lapis non est animal: ergo aliquis lapis est non homo.* Eoque iure bene concludens cum tamen à regulis Artis multum exorbitet. Primo, quia procedit ex ambabus præmissis negatiuis. Secundo, quia ex antecedenti negatiuo concludit affirmatiue. Tertio, quia habet quinque terminos. Quarto quia non habet medium positum bis in antecedente, &c. Vnde non ratione formæ, sed solum ratione materiæ concludit benè, ob æquialentiam scilicet, seu mutuam connexionem quam ea habet cum materia prioris formam legitimam habentis, tantundemque est de aliis huiusmodi. Quo etiam pacto hic syllogismus de omnibus terminis finitis. *Nullus homo est nudus, aliquod rationale est homo: ergo aliquod rationale est vestitum*, benè concludit ratione materiæ, (etsi sit vitiosus quoad formam, vtpote habens quatuor terminos, & concludens affirmatiuè ex vna præmissa negatiua) quia æquialet huic legitimo, in *Darij*: *Omnis homo est vestitus: aliquod rationale est homo: ergo aliquod rationale est vestitum*. Pariterque censendum est desimilibus, de cæterisque argumentationibus huiusmodi ex quo patet ad quæstionem propositam.

QVÆSTIO XI.

Quid sit argumentatio demonstratiua, seu demonstratio quotuplex, & qualis.

BIfariam sumitur demonstratio. Primo lacè pro quauis argumentatione siue euidenti siue probabili inferente verum ex vero. Quo sensu dixit Clemens Alexand. *libro octauo, Stromat. ex veris aliquid concludere, est demonstrare.* Secundo strictè, pro quauis argumentatione inferente euidenter consequens ex antecedente euidente. Quo pacto accipi solet communiter à Philosophis. Tertio strictius pro argumentatione inferente euidenter effectum ex causa euidenter præcognita, quomodo eam accepit Aristot. *libro primo, Post. capit. secundo*, vbi postquam dixisset, *Scire autem vnamquamque rem simpliciter, sed non vt sophistæ per accidens, arbitramur, cum causam ob quam res est, illius causam esse, & fieri non posse, vt res aliter se se haberet, cognoscere arbitramur.* Subdit. *Demonstrationem autem dico, ratiocinationem eam, qua scientiam efficit, eam verò scientiam efficere dico, qua scimus, eam ipsam habendo.* Si igitur *ipsum scire tale est, quale posuimus, necesse est demonstratiuam scientiam ex veris & primis medioque vocantibus, & ex notioribus, & prioribus ipsa conclusione, causisque eiusdem esse.* In quibus verbis duas demonstrationis definitiones supponunt plerique interpretes contineri, cum tamen in rigore altera tantum demonstrationis, altera vero scientiæ demonstratiuæ sit definitio, vt verba ipsa præ se ferunt, circa quas tamen agentes de demonstratione varias quæstiones excitant, quas summatim tangam, vt sequitur. 274

Primo enim quærunt, quo sensu dicatur demonstratio scientiam afficere, effectiuéne causando habitum scientificum, an formaliter quatenus conclusio demonstrationis scientia formalis est? an ex parte inductiuè quo pacto præmissæ demonstrationis in conclusionem quæ est scientia, influunt, & ex parte formaliter, quatenus conclusio, quæ est scientia, integræ demonstrationis pars est? censeo hunc postremum esse sensum legitimum. 275

Secundo quærunt, an præmissæ demonstrationis necessario debeant esse veræ? quæ quæstio in eam recidit, an iudicium humanum necessario eo ipso quod est euidens verum sit, vel euidens, & falsum esse possit, de quo nos *suprà disputatione quarta, quæstione tertia.* 276

Tertio quærunt, an præmissæ veriores sint conclusione, quæ quæstio ab illa dependet, an vna cogitio verior altera possit esse, de quo nos *disput. 3. quæst. 3.* 277

Quarto quærunt, quid quotuplex, & qualis sit euidentia & certitudo intellectionum propositionumque, ex quibus constat demonstratio: de quo nos *disput. 4. & 5.* 278

Quinto quærunt, vtrum præmissæ sint necessario euidentiores, atque certiores conclusione, de qua quæstione paulo inferius dicemus. 279

Sexto quærunt, qua ratione præmissæ ad causandam conclusionem concurrant, de quo nos *suprà disput. 2. quæst. 5. propos. 4.* 280

Septimò

281 Septimò quærunt; an & quomodo præmissæ formales necessitent, aut non necessitent intellectum ad eliciendam conclusionem formalem. De quo nos *disputatione septima, quæstione secunda.* Quodnam autem obiectum habeat conclusio, & quomodo ea à præmissis discriminetur, *disputatione secunda, quæstione tertiâ*, declaramus.

282 Octauo quærunt. An omnis demonstrato debeat constare præmissis immediatis è *Circa quod*, certum est non debere; quia demonstrationes remotæ à principiis quales pleræque sunt, ex præmissis demonstratis per præuias demonstrationes constant; tametsi etiam certum sit omnem demonstrationem à propositionibus immediatis, seu notis, quæ sunt principia debere vel proximè, vel remote suam trahere originem, quod solùm voluit Aristoteles verbis relatis, sed de hoc plura à nobis dicentur infrà *disputatione vigesima secunda.* Quid sit autem, & quotuplex propositio immediata, seu per se nota iam est explicatum à nobis suprà *disputatione decimanona, quæstione octaua*, multa præterea ab aliquibus hic quæri solent, spectantia ad naturam, & accidentia discursus humani, aut euidentiæ, & certitudinis eius. De quibus à nobis satis est dictum *disputatione secunda, quæstione quinta, & disputatione quarta, & quinta*, per totas, aut etiam alibi in præcedentibus.

283 His positis, ego demonstrationem iuxta secundam acceptionem commemoratam, quæ communior est sic definio. *Est argumentatio, qua ex antecedente euidente per illationem euidentem consequens euidens infertur.* Omnis quippè argumentatio, legitima cuius obiectum integrum fuerit euidens demonstratiua argumentatio, seu demonstratio dicenda est. Obiectum autem integrum cuiusvis argumentationis legitimæ tria claudit, antecedens obiectiuum, consequens obiectiuum, & connexionem obiectiuam antecedentis cum consequente in qua illatio nititur. Vt ex dictis *disputatione secunda, quæstione quinta*, & sæpè aliàs satis est notum.

284 Itaque ad demonstrationem in primis requiritur quod antecedens in se sit euidens, deinde quod sit etiam euidens connexio antecedentis cum consequente, ex quibus duabus euidentiis nascetur, quòd & consequens in se sit euidens. Vt satis constat ex se, & dictis *disputatione quarta.* Ad euidentiam autem antecedentis ex pluribus partibus constantis omnium partium euidentia requiritur: vt ex se & ex dictis ibidem notissimum est; quia quam certum est non posse totum habere *esse* quin habeant esse omnes partes eius; tam certum est non posse totum habere *esse* quin habeant esse omnes partes eius: tam certum est non posse esse euidenter iudicabile *esse* totius, quin euidenter sit iudicabile *esse* omnium partium eius. Vnde fit primo neque ad euidentiam consequentis, neque ad demonstrationem sufficere quod vna ex præmissis antecedentis, sit euidens; quia vnius tantum euidentia non facit euidens integrum antecedens, ex quo infertur consequens. Secundò fit neque ad euidentiam consequentis, neque ad demonstrationem sufficere, quòd integrum antecedens in se sit euidens, si non est euidens connexio eius cum consequente, quia consequens ex antecedenti non vtcumque, sed provt connexo cum consequente infertur, vt constat. Tertiò fit quando euidentiæ, aut partium antecedentis, aut partium coniuncti ex antecedene, & ex connexione eius cum consequente sunt inæquales totum ipsum coniunctum indiuisim sumptum non magis euidens esse, quam est pars habens euidentiam minimam omnium. Vnde fit quanto euidentiam consequentis in tali casu prædicatam minimam euidentiam non posse excedere: quia euidentia consequentis ab euidentia antecedentis provt secum connexi participata maior esse non potest, quam euidentia coniuncti ex antecedente & connexione prædicta ex quo indiuisim sumpto illud infertur. Hæc certa apud omnes.

Est tamen controuersum iuxta quæstionem iu- 285
dicatam *num.* 279. Vtrum euidentia consequentis oriunda ab euidentia antecedentis provt secum connexi, æqualis saltem esse posset, cum ipsa euidentia antecedentis ex qua nascitur, vel minor semper esse debeat. Posse esse æqualem affirmant Petrus. Hurt. *in logica disput.* 11. *sect.* 3. Ouiedo *contr.* 10. *punct.* 3. *& alij*, debere tamen semper esse minorem tenent Petronius *lib.* 1. *Post. quæst.* 4. *articulo* 2. Lalemander *in logica disput.* 9. *partic.* 3. Peñafiel *disput.* 10. *quæst.* 3, Spinula *disput.* 12. *sect.* 4. Episc. Echalaz plures referens *disp.* 36. *cap.* 5. *& alij.* Quod est probabilius, primo quia expresse est traditum, ex professo probatum ab Aristot. *lib.* 1. *Post. cap.* 2. *citato*, & à sancto Thom. *ibidem.* Secundo, quia vt arguit Arist. *semper illud est tale magis, ob quod vnumquodque tale est, veluti magis id est dilectum atque amatum ob quod amamus, atque diligimus. Quare si ob prima scimus ac credimus, & illa sane scimus, ac credimus magis.* Tertio, quia sicut lumen sensibile semper est connaturaliter maius in luminoso vnde nascitur, quam in aliis corporibus in quæ deriuatur: ita lumen euidentiæ intellectualis connaturaliter erit maius in antecedente vnde deriuatur in consequens quam in ipso consequente, Quarto, quia id per quod aliud manifestatur clarius manifestato, esse debet; sed per antecedens manifestatur consequens: ergo antecedens clarius, siue euidentius consequenti esse debet. Quintò, quia intellectus quo plura simul cognoscit eo minus euidentius cognoscit singula, quia eo minus potest ad singula attendere: ergo quando iudicat consequens, & simul cum illo antecedens (consequens enim non iudicato simul antecedente, quoad illud iudicandum mouetur, iudicare non potest: vt constat.) minus euidentius iudicat vtrumque, quam iudicabat prius antecedens seorsim: ergo saltem euidentia qua antecedens est iudicabile antequam iudicatur consequens, maior est euidentia qua est iudicabile ipsum consequens. Hæc satis; quia cætera apud præcitatos Doctores videri possunt.

Iam pro secunda quæstionis parte, demonstra- 286
tio in demonstrationem *Propter quid*, & demonstrationem *Quia* diuiditur communiter ab Auctoribus ex Aristotele *libro primo Post. capite decimo*, Vbi tamen Aristot. scientiam potius, quæ per demonstrationem acquiritur, quam ipsam demonstrationem diuisit in *Quia* & *Propter quid*: dicens discrimen inter scire *Quia res est*, siue *rem esse*, & siue *Propter quid res est*: Et primum quidem tum per causam remotam, tum per quidpiam mutuo connexum cum re scita haberi posse. Secundùm verò solum haberi posse per causam proximam rei scitæ. Vnde apud Aristotelem cum scitur quidpiam per sui causam proximam, tanquam per medium, quia non solum scitur id esse, sed etiam *Propter quid* est, id-

circo talis scientia dicitur scientia *Præter quid*. Cum vero scitur quidpiam per quoduis aliud medium, quod non est causa immediata eius, talis scientia dicitur *Quia*. Eo quod tum solum scitur quia tale quid est, siue quòd tale quid est, seu tale quid esse: non vero cur est, seu propter quid est, seu vnde proueniat eius esse. Ex quo patet iuxta mentem Aristotelis demonstrationem *Propter quid*, eam solum dicendam esse, qua demonstratur quidpiam per causam sui proximam; demonstrationem autem *Quia*, qua demonstratur quidpiam per quoduis aliud medium.

287 Vnde rursus fit, non bene confundi communiter à Logicis diuisionem demonstrationis in *Propterquid*, & *Quia* cum diuisione demonstrationis in *A priori*, & *A posteriori* pro eadem vsurpantes vtramque. Constat enim ex dictis non omnem demonstrationem *Quia*, esse à posteriori: siquidem demonstratio *Quia* habita per causam remotam, à priori potius quam à posteriori esse dicenda est: & demonstratio *Quia* habita per aliquid simultaneum, & mutuo connexum cum eo quod demonstratur, à simultaneo non à posteriori dicenda est esse. Ex quo rursus apparet, etsi diuisio in *Propterquid & Quia*, provt intellecta ab Aristotele sit adæquata, eo quod omne, quod scitur demonstratiuè, siue demonstratur, non potest non aut per causam sui proximam, aut per aliud medium sciri, seu demonstrari. Diuisionem tamen in *A priori*, & *A posteriori*, adæquatam non esse: quia deest tertium membrum scientiæ, demonstrationisve *A simultaneo*. Quinimo quo sensu accipitur à Logicis longius adæquatione distat. Pro eodem enim vsurpant esse demonstrationem *A priori*, ac esse per causam: & esse *A posteriori*, ac esse per effectum: cum tamen aliæ prioritates, & posterioritates sint præterquam causæ, & effectus, vt constat ex doctrina tradita *disputatione decima quinta*. Itaque & est diuisio demonstrationis in *Propterquid* & *Quia* provt explicauimus, & est diuisio demonstrationis in *A priori*, *A posteriori*, & *A simultaneo*, cuiusuis membra rursus penes diuersos ordines prioris, & posterioris expositos *disputat. citata* subdividenda sunt in *A priori*, *A posteriori*, & *A simultaneo*, secundum seriem, aut temporis aut originis, aut connexionis &c. iuxta ibi dicta. Porro demonstratio *Propterquid*, & *A priori* in seriei originis, iuxta Aristotelem & fere omnes, non solum est ea, quæ habetur per causam physicam influentem physice in effectum, sed etiam ea, quæ habetur per causam metaphysicam ratione tantum nostra influentem in id quod demonstratur, qualis est essentia respectu passionis etiam à se indistinctæ realiter & passio immediatior essentiæ respectu remotioris iuxta doctrinam à nobis traditam supra *disputatione decima septima*, *quæstione decima octaua*.

288 Præterea demonstratio sumpta vniuersè in *Ostensiuam*, & *per impossibile*, siue deducentem ad impossibile, siue ad absurdum celebri diuisione diuiditur. *Ostensiua* est quæ per aliquod, aut aliqua connexa cum propositione demonstranda, prius iudicata vt talia, ipsam propositionem ostendit. *Per impossibile*, autem est, quæ ex contradictorio propositionis demonstrandæ aliquid infert impossibile seu absurdum, seu plane falsum, indeque concludit esse falsum tale contradictorium (quia nequit esse falsum consequens legitimæ illationis, nisi sit falsum antecedens, vt ex dictis in superioribus constat) & consequenter veram propositionem demonstrandam cui contradicit,

Denique demonstratio penes diuersitatem cui- 289
dentiæ, aut metaphysicæ, aut moralis &c. quam habere potest, iuxta diuisiones factas supra *disputatione quarta*, *quæstione secunda*, in metaphysicam, physicam, & moralem &c. diuidi potest: diuiditur insuper demonstratio in eam quæ fit per medium intrinsecum, id est pertinens ad materiam propriam scientiæ, de qua agitur, & in eam quæ fit per medium extrinsecum, id est, pertinens ad materiam alterius scientiæ, iuxta dicenda latiùs infra *disputatione vigesima secunda*. Venio ad tertiam quæstionis partem, pro qua præteriam dicta multa alia quæsita fieri solita breuiter sunt resoluenda, vt sequitur.

Primo enim quæritur. Quænam præcogne- 290
scenda sint ante scientiam conclusionis, quę acquiritur per demonstrationem, circa quod fere omnia sunt certa, (tametsi nonnulla ab aliquibus controuertantur) præsertim suppositis, quæ à nobis in superioribus tradita sunt. Certum namque primo est, debere præcognosci iudicatiuè, imo & euidenter omnia principia, in quibus demonstratio nititur, provt connexa cum conclusione, ex eis inferenda. Secundo est certum debere præcognosci per simplicem apprehensionem subiectum, & prædicatum propositionis obiectiuæ, in quam tendit ipsa conclusio, qua ratione ante omne iudicium nostrum apprehensio simplex terminorum propositionis iudicandæ debet præcedere, iuxta dicta à nobis suprà *disput. 2. quæst. 4.* Quod solum censendum est voluisse ibi Aristot. *lib. 1. Post. cap. 1.* cum docuit ante conclusionem demonstratiuam debere præcognosci subiectum, passionem, & principia, & de subiecto quidem cognoscendum esse, quòd sit; de passione quid vocabulum significet, de principiis autem quod vera sint: passionem enim pro prædicato vsurpauit, quia plerumque est passio, quod conclusio demonstratiua prædicat de subiecto, tametsi sæpè etiam sit accidens subiecto contingens. Alia autem præter hæc ante iudicium scientificum conclusioni demonstratiuæ respondens præcosci non debent, vt constat.

Secundo quæritur, an detur demonstratio, at- 291
que adeo scientia demonstratiua de subiecto singulari, & contingente, & corruptibili: negat Aristotele *lib 1. Post. cap. 2.* & *sequentibus*, & *lib. 6. Ethic. cap. 6. & 14.* & cum eo multi logici præsertim antiquiores. Affirmant tamen Pet. Hurt. *disput. 11. logi. cap. 6.* Ouiedo *contr. 10. punct. 6.* Peñafiel *disput. 12. quæst. 1. & 2.* Lync. *lib. 5. logi. tract. 3. cap. 2. & lib. 8. Metaphysicæ tract. 6.* Carleton *in logica disput. 49. sect. 1.* Spinula *disput. 12. sect. 1.* & alij recentiores. Circa quod, Dico primo, De subiecto singulari sepissime demonstratur, atque adeo scientia euidente demonstratiuaque scitur, seu iudicatur aliquod prædicatum: est certum neque vsquam ab Aristotele negatum: quia de Deo subiecto singularissimo multa demonstrant, tum Metaphysica tum Physica: de Sole, de Luna, de aliisque Planetis atque de singulis eorum Cœlis, quæ subiecta etiam sunt singularia, multa demonstrat Astronomia, de accidentibus sensibilibus sensu perceptis, quæ etiam provt talia subiecta singularia sunt, multa demonstrat Physica. Imo vniuersè

quæ

quæcumque omnis scientia humana demonstrat de subiectis vniuersalibus, de singularibus in eis contentis sumptis seorsim etiam provt talibus demonstrare potest, quia quidquid conuenit conceptui communi eo ipso conuenit singulari provt coalescenti ex ipso conceptu communi, & propria singularitate. Dico secundo, quod in omnibus prædictis scientiis demonstratiuè prædicatur de subiecto singulari vniuersale stricte loquendo esse non potest, sed vel singulare, vel particulare, seu vagum necessario esse debet. Quia dum quilibet conceptus quantumuis alias vniuersalis de subiecto singulari actualiter prædicatur non potest non contrahi reducique ad conceptum singularem, aut vagum, vt constat ex doctrina communi tradita suprà *disput 2. quæst. 3.* & rursus *disputat. 17. quæstion. 6. conclusion. 1.* Dico tertio, quod in omnibus prædictis scientiis demonstratiuè prædicatur de subiecto singulari, semper potest esse singulare: quia debet esse aut singulare, aut vagum iuxta dictum præcedens. Quoties autem est vagum cum euidentia reduci potest ad singulare determinatum, cum euidens sit subiecto determinato à parte rei quidpiam indeterminatum, & vagum conuenire non posse, iuxta doctrinam generalem traditam *disputat. 10. quæstione secunda, & quinta.* Dico quarto, prædicata nihilominus quæ de subiectis singularibus scientiæ supradictæ demonstrant, quamuis vt sic sint singularia, seu singularizata provt dictum est; semper tamen, aut fere semper sunt de suo seu ex se vniuersalia, id est talia, vt in concepum vniuersalem coire possint cum aliis omnino similibus conuenientibus aliis subiectis. Nam & obiectorum singularium ea sunt nobis notiora, quæ ex se de suove sunt vniuersalia; hoc est similia pluribus, vt aliàs in hoc opere tetigi. Quo sensu interpretandus est Aristot. si quando loquendo vniuersè ad demonstrationem, aut scientiam obiecti vniuersalitatem requirit. Locis enim citatis plerumque agit speciatim de demonstratione potissima *Propter quid*, de scientiaque acquisita per illam, qua per essentiam vniuersalem, tanquam per causam immediatam passio similiter vniuersalis demonstratur, ac scitur. Iam vero quod attinet ad contingentia, & corruptibilia. Dico quinto. Omnis demonstratio, omnisque scientia Metaphysica de rebus provt in statu quiditatiuo eo ipso est de necessariis atque adeo in suo genere incorruptibilibus, & quodammodo sempiternis. Quia eiusmodi sunt veritates ad statum rerum quiditatiuum spectantes, quæ ratione *disputat. 10. quæstion. 1.* expositum est. Demonstrationes vero, scientiæque Physicæ de rebus provt in statu existentiali plerumque sunt de contingentibus, atque adeo corruptibilibus, siue defectibilibus, loquendo absolutè. Quia omnis veritas existentialis, & absoluta distincta à Deo absolutè contingens, atque adeo corruptibilis, siue defectibilis est, tametsi omnis conclusio demonstratiua, atque scientifica ex suppositione antecedentis, atque adeo etiam principiorum ex quibus infertur & quorum subinde terminat connexionem necessario sit vera. Quia ex suppositione quod existit connexum, necessario existit terminus, cum quo provt existente est illud connexum: vt constat. quæ omnia certissima sunt, neque vllatenus admissa menti Aristotel. qui quoties docet, scientiam esse de necessariis, atque adeo indefectibilibus, aut loquitur speciatim de scientia rerum provt in statu quiditatiuo, quam nos Metaphycam dicimus; aut si vniuerse de omni scientia, certè non de necessitate absoluta conclusionis scientificæ, sed de necessitate eius ex suppositione principiorum loqui censendus est.

Tertio quæritur. An demonstratio debeat constare prædicato vniuersali de Omni, secundum quod ipsum, & per se. Affirmat Aristot. *libro primo, Post. per varia capit.* multique eius Expositores sub istis terminis, tametsi alij præsertim ex Recentioribus iam citatis, aut negat, aut limitent, aut explicent: potest autem controuersia esse de prædicato tùm præmissarum, siue principiorum, tum conclusionis: tametsi aliqui de solo primo agant. Diciturque prædicatum *Vniuersale*, quod verificatur de pluribus, de *Omni* autem dicitur, quod conuenit omni, & semper. *Secundum quod ipsum*, verò quod conuenit subiecto quatenus tali, atque adeo cum ipso reciprocatur siue conuertitur. *Per se* denique quod per se conuenit subiecto. Pro cuius postremi explicatione quatuor modi dicendi *per se* ex eodem Aristot. supponuntur. Primus est, quo definitio per se prædicatur de definito. Secundus, quo passio propria per se etiam prædicatur de subiecto, cuius est propria passio. Tertius, quo substantia dicitur per se non vero in alio stare. Quartus, quo causa per se non vero per accidens dicitur influere in effectum. Dico primo. Prædicatum tum principiorum, tum conclusionis demonstrationis non semper est vniuersale formaliter; quia sæpe est singulare. Tametsi aut semper, aut fere semper ex se, & quasi materialiter sit vniuersale, hoc est exactè simile aliis pluribus iuxta nuper dicta. Vnde & quia sæpe etiam iuxta dicta contingens est, neque semper est de *omni*. Dico secundò. Nec semper est prædicatum *secundum quod ipsum*, quia sæpe non est passio propria subiecti, sed vel passio communis, vel accidens contingens eius iuxta dicta etiam & postea *disputatione vigesima prima*, dicenda. Dico tertio, nec semper est prædicatum *Per se*: quia sæpe neque est definitio neque passio propria subiecti, neque effectus per se eius neque substantia, cum sit aut passio communis, aut accidens contingens aliunde ipsi subiecto obueniens citra vllam causalitatem oriundam ab eo per se, vt ex dictis in præcedentibus colligitur, constabitque ex dicendis infra *disputatione citata*. Aristot. autem dum prædictas conditiones ad prædicatum demonstrationis exposcit, de sola demonstratione potissima *Propter quid*, cuius prædicata eas habent, censendus loqui. 272

Quarto quæritur. Vtrum de entibus per accidens scientia demonstratiua detur? Negant multi Logici fundati in Aristotel. requirente ad conclusionem scientificam prædicatum per se. Sed ego cum Peñafiel *disputatione duodecima citata quæstione tertia*, & aliis Recentioribus affirmo. Quia sæpe demonstratur de subiecto concretum adiectiuum; quod solum est ens per accidens proprie loquendo. Vt constat ex dictis *disputatione nona, quæstione prima & secunda*. 273

Quinto quæritur. An demonstratio debeat constare principiis propriis non vero alienis, aut communibus? affirmat Arist. *lib. 1. Post. cap. 7.* sed loquitur de demonstratione potissima. Qua per 274

essentiam tanquam per causam immediate demonstratur aliqua passio eius. Vniuerse tamen loquendo dicendum procul dubio est cum communi, sæpissime conclusiones proprias scientiæ de qua tractatur demonstrari per principia, aut communia ipsi scientiæ & aliis, aut extranea ipsi propriaque alterius ab ea diuersæ, iuxta diuisionem scientiarum tradendam *disputatione vigesima prima*. Vnde etiam patet sæpissime conclusionem vnius scientiæ per medium demonstrari aut ipsi extraneum, proprium que alterius, aut ipsi & aliis scientiis commune. Quia in idem fermè recidit conclusionem demonstrari per principium commune aut extraneum, ac demonstrari per medium commune, aut extraneum. De quibus omnibus in sequentibus plura dicenda sunt. Verum autem in demonstrationibus fas sit admittere circulum aut regressum inferius *disputatione vigesima secunda*, explicabimus: vbi plura alia, quæ hîc circa demonstrationem aut scientiam demonstratiuam attingi possent, opportunius vniuersaliusque circa argumentationem siue discursum in vniuersum, circa scientiamve discursiuam latius acceptam attingemus.

QVÆSTIO XII.

Quid sit argumentatio probabilis. Quid improbabilis Quotuplex. & qualis.

295 SVpposito, quæ de probabilitate, & improbabilitate iudicij, atque adeo opinionis humanæ diximus supra *disputatione sexta*, pauca supersunt dicenda: in præsenteque dumtaxat enim restat notandum argumentationem tribus ex titulis posse dici probabilem, probabilitate scilicet de qua tractamus excludente euidentiam & certitudinem. Primo quia habet antecedens probabile; Secúdo quia habet illationem probabilé. Tertio quia habet consequés probabile, quoduis enim ex his tribus habeat probabile probabilis dicetur, siue duo residua probabilia, siue euidentia, aut certa sint. Pariterque argumentatio dicetur improbabilis si vel antecedens, vel illationem, vel consequens improbabile habuerit, quidquid sit de duobus residuis.

296 Vnde sequitur primo in omnibus modis arguendi legitimis ad necessario inferendum verum ex vero, quos in quæstionibus præcedentibus statuimus, tametsi illatio semper sit euidens, vtpote principiis euidentibus subnixa, probabiliter tantum, atque adeo citra demonstrationem argui, quando antecedens quod assumitur probabile tantum est. Quo casu & consequens erit tantum probabile ex vi talis antecedentis, quantumuis euidens sit illatio, qua infertur ex illo iuxta doctrinam demonstratam *disputatione sexta, citatá quæstione quinta*. Dico *Ex vi talis antecedentis*, quia nihil vetat, id quod ex vi alicuius antecedentis, ex quo infertur, est tantum probabile, aliunde nihilominus esse aut certum, aut euidens. Pari ratione in prædictis modis legitimis improbabiliter dicetur argui, quantumuis illatio sit euidens, quando antecedens assumptum improbabile fuerit. Quo etiam casu improbabile erit consequens illatum, quantum est ex vi talis antecedentis præcisè, quidquid sit aliunde de eo. Vt *loco* itidem *citato* monstratum est.

Secundo sequitur. Quoties illatio est tantum 297
probabilis, vt sæpe extra modos arguendi legitimos supradictos contingit, toties argumentationem esse tantum probabilem, atque etiam consequens probabile tantum euadere vi talis illationis, quantumuis sit certum, aut euidens antecedens: sicut tum argumentatio, tum consequens provt per illam illatum improbabilia sunt, quoties illatio est improbabilis; tametsi sit antecedens certum, aut euidens. vt ex doctrina etiam data *q. 5. citata* palam est. Illationem autem tunc esse euidentem, aut probabilem, aut improbabilem, quando connexio antecedentis cum consequente, in qua fundatur, est euidens aut probabilis, aut improbabilis *disp. 6. citata* & sæpe alias in præcedentibus dictum est: sicuti & ea obiecta dici euidentia, certa, probabilia aut improbabilia vniuersè, quæ ex vi fundamentorum quæ ad illa iudicanda extant, per iudicia euidentia, certa, probabilia, aut improbabilia iudicabilia à nobis sunt.

Denique aduerto. Syllogismos tantum probabi- 298
les Dialecticos nuncupari, eoque nomine à demonstratiuis distingui. Quo etiam iure quælibet alia argumentatio quouis ex dictis modis tantum probabilis, atque adeo non demonstratiua, dialectica argumentatio vocari poterit. Loci autem dialectici nuncupantur, ea capita siue sedes vnde argumentationes dialecticæ petuntur ad probabiliter, copioseque differendum pro vtraque parte circa quamuis propositam quæstionem. De quibus locis nos infra agemus *disp. 28*. Porro de argumentationibus dialecticis, de locis dialecticis, de cæterisque eò spectantibus in libris Topicorum agunt Arist. & eius interpretes.

QVÆSTIO XIII.

Quid sit argumentatio aut etiam propositio fallax, seu deceptoria; Quotuplex, & Qualis.

SVppono primo. Logicos communiter ex Ari- 299
stot. *lib. 1. Topic. capit. 1. & lib. 1. Elench. capit. 1.* syllogismum pseudographum à sophistico, siue fallaci discriminare, quod primus in peculiari materia alicuius scientiæ præsertim demonstratiuæ decipiat. Secundus vero in quauis materia cuiusuis scientiæ præsertim probabilis. Agunt autem in præsenti, quemadmodum & in præcedentibus de syllogismo tantum speciatim; cum tamen de argumentatione potius in genere deberent agere: quandoquidem præter syllogismum aliæ argumentationes dantur, vt constat ex dictis, in quas sicut euidentia & probabilitas, ita etiam fallacia non minus quam in syllogismos cadere potest.

Suppono secundo. Aristotelem *in libris Elenchorum*, & cum eo Dialecticos communiter late agere de syllogismo sophistico (qui & Sophisma, & interdum Paralogismus vocari solet) deque captionibus sophistarum (quales dicuntur homines illi, qui ex simulata sapientia quæstum faciunt, contentioseque eos, cum quibus disputant, in technam aliquam, seu deceptionem sophismatis suis conantur pertrahere.) Dicunt autem primo tria esse genera sophismatum. Primum eo- 300
rum

tum quæ solius materiæ ratione peccant. Secundum eorum quæ vitium habent ab ipsa forma. Tertiũ eorũ quæ peccant ex vtroque capite. Dicunt secundo, Sophistas quinque sibi metas seu fines suarum fallaciarum præscribere. Nempe Redargutionem, Falsum, Paradoxon, Solœcismum, & Nugationem. Redargutio est, cum respondens cogitur sibi contradicere, id est, negare quod in eadem disputatione antea concesserat, aut concedere quod negauerat. Falsum est, quando respondens trahitur ad aliquid asserendum apertè falsum. Paradoxon, quando inducitur ad asserendum aliquid incredibile, seu præter opinionem. Solœcismus, quando circa congruentiam sermonis allucinatur. Nugatio denique, quando perducitur ad verbi alicuius inutilem ineptamque repetitionem. Qui duo posteriores fines satis pueriles sunt.

301 Dicunt tertio Dialectici locos vnde sophistæ sua argumenta fallacia petunt ad obtinendum primum, potissimumque ex quinque prædictis finibus sibi propositis tredecim esse. Quorum sex in verbis consistunt, septem autem in rebus: omnesque captiones etiam eu fallaciæ appellari solent, accepta nomenclatura ab argumentis captiosis, seu fallacibus, quæ ex eis depromuntur. Nempe loci captionesve verborum siue fallaciæ hæ numerantur. Æquiuocationis, Amphibologicæ, Compositionis, Diuisionis, Accentus, & Figuræ dictionis. Rerum autem hæ Accidentis, eius quod simpliciter dicitur, & secundùm quid, Ignorationis elenchi, consequentis, Petitionis principij, Non causæ vt causæ, & Plurium interrogationum vt vnius. Quos omnes explicant Dialectici in hunc ferme modum.

302 Fallacia æquiuocationis est locus aptus ad decipiendum æquiuocatione vocabuli, quæ in vsum venit, quando idem vocabulum bis aut pluries in argumentatione ponitur in significationibus diuersis. Videtur enim idem terminus, cum re vera sit plures quantum ad obiecta significata: vnde nascitur, vt argumentatio male concludat re vera, cùm apparenter videatur bene concludere.

303 Fallacia amphibologiæ siue ambiguitatis est locus aptus ad decipiendum ambiguitate sermonis; quæ nascitur ex multiplici significatione orationis; sicut præcedens ex multiplici significatione simplicis vocis. Venitque in vsum quando in argumentatione eadem oratio modo in vna modo in diuersa significatione vsurpatur, atque adeo re vera est multiplex cum specie tenus videatur eadem.

304 Fallacia compositionis est locus aptus ad decipiendum ratione sensus compositi falsi, cum scilicet de subiecto provt coniuncto cum alio quopiam dicitur aliquid ei non conueniens nisi vt seiuncto ab illo. Diuisionis vero fallacia est locus aptus ad decipiendum ratione sensus diuisi falsi; cum scilicet vice versa de subiecto, provt seiuncto ab alio quopiam dicitur aliquid ei non conueniens, nisi vt coniuncto cum illo, e. g. Hæc propositio. *Possibile est sedentem stare.* Falsa est in sensu compositio; quia stare subiecto sedenti conuenire non potest nisi provt seiuncto à sessione. Vera tamen in diuiso; quia sedens potest non sedere, atque non sedens stare. Hæc vero propositio. *Necesse est currentem moueri.* Falsa est in sensu diuiso; quia subiecto currenti provt seiuncto à cursu non conuenit necessariò moueri; vera tamen in composito, quia vt coniuncto cum cursu conuenit. In vsum autem veniunt hæ duæ fallaciæ quando in argumentatione propositio exposcens ad suam veritatem sensum diuisum sumitur in composito, è contra vero quæ exposcit sensum compositum sumitur in diuiso.

Fallacia accentus est deceptio prouueniens à va- 305
rietate accentus, cum scilicet eadem vox diuersis cum accentibus prolata diuersa significat modoque cum vno, modo cum alio in argumentatione profertur. Quo fit vt cum videatur idem terminus multiplex sit reipsa.

Fallacia denique Figuræ dictionis locus est aptus 306
ad decipiendum propter similitudinem, quam dictiones inter se habent. Vnde occasionem capit sophista ad tribuendum vni dictioni quod conuenit simili, ad vnamve vsurpandum pro altera, quo in deceptionem respondentem tentat pertrahere.

Iam vero ex fallaciis quæ in ipsis rebus fundan- 307
tur, atque adeo extra dictionem esse, extra dictionemve euenire dicuntur. Prima & omnium deterrima, vtpote qua teste Aristot. *lib. 1. elench. cap. 5.* sapientes etiam capi solent, fallacia est Accidentis, quæ nascitur ex diuersitate subiecti, & accidentis, sumpto accidente, provt hìc sumitur, pro prædicato diuerso à subiecto aliquo modo & affirmabili de illo medio verbo *esse* substantiuo. Qui enim medio eiusmodi verbo affirmat subiectum esse prædicatum, atque adeo iudicat subiectum idem cum prædicato esse, proclive est, vt iudicet quidquid conuenit, aut non conuenit prædicato, conuenire etiam, aut non conuenire subiecto, & è conuerso, atque adeo vt fallatur, quando aliquid conuenit prædicato, non qua idem, sed qua diuersum est à subiecto, vel vice versa, vt cernitur in hoc syllogismo. *Petrus est animal, animal est genus, ergo Petrus est genus.* Cuius conclusio fallit; quia esse genus non conuenit animali quatenus identificato cum Petro, quale asseritur in maiori, sed quatenus ab illo distincto, diuersoque per rationem nostram, & in cæteris pariter.

Fallacia eius quod simpliciter dicitur, & secun- 308
dùm quid tunc intercenit, quando ex eo quod simpliciter, & sine adiectione dicitur, colligit sophista quod dicitur secundùm quid, seu cum adiectione, vel vice versa. Vt si ita inferat, *Arma sunt restituenda domino: ergo sunt restituenda domino furioso.* Vel è conuerso: *Arma non sunt restituenda domino furioso: ergo non sunt restituenda domino.*

Fallacia ignorationis Elenchi locus est idoneus 309
ad fallendum prætermissione conditionum requisitarum ad Elenchum, est autem Elenchus iuxta Aristotelem *lib. 1. Elench. cap. 1.* Syllogismus cum contradictione conclusionis, hoc est, coilligens contradictoriam, aut etiam contrariam alicuius certæ propositionis suppositæ. Tunc autem speciatim fallit Elenchus quando vt contradictoriam, vel contrariam propositionis suppositæ infert, quæ neque contradictoria, neque contraria illius re vera; sed tantum apparenter est.

Fallacia petitionis principij est locus aptus ad 310
decipiendum ex eo quod conclusio probanda ad probationem sui accipitur. Dicitur autem conclusio principium, quia initio proponitur, vt ad eam probatio dirigatur. Quæ quidem tunc dicitur peti cum sub aliis verbis synonymis postulatur. Si quis enim conclusionem sub eiusdem verbis à respondente poscceret. Vt eius concessione ipsam confirmaret, non deceptionis, sed initionis occasionem præberet, recenseri autem possunt ex Aristotele *lib. 8. Topicor. cap. vltimo*, varij modi petendi

principium. Primus cum ad probationem synonimi petitur synonymum. Secundus, cum ad probationem definiti petitur definitio, aut etiam è conuerso. Tertius cum petitur vniuersale ad probationem particularis in eo contenti, aut omnia particularia ad probationem vniuersalis. Quartus, cum petitur quoduis aliud totum ad probationem partis eius, aut omnes partes ad probationem totius. Quintus, cum ad probationem vnius ex correlatiuis petitur alterum. Quamquam enim iuxta solum primum modum detur in rigore quasi formaliter petitio vitiosa principij, in reliquis tamen sæpe etiam datur saltem æquiualenter.

311 Fallacia consequentis est, cum ex consequente videtur inferri antecedens, aut ex contradictorio antecedentis contradictorium consequentis, quemadmodum iuxta formas legitimas ex antecedente infertur consequens, & ex contradictorio consequentis contradictorium antecedentis. Vt siquis supponens ex igne bene inferri calorem, viciſſim, ex calore inferat ignem, aut supponens ex leone bene inferri animal, è contra ex non leone non animal inferat. Quæ illationes etsi apparentes vitiosæ erunt, & in cæteris pariter.

312 Fallacia nō causæ, vt causæ, in eo stat, quod falsitas alicuius conclusionis ei antecedenti tribuatur, à quo non est: vt si abusio pecuniæ aut armorū ipsis pecuniæ, & armis tribuatur, indeque pecuniam, & arma exterminandā esse inferatur, quòd aliqui abutantur illis. Vnde causa hoc loco late pro ratione motiua ad conclusionem sumitur, quæ sæpe reipsa consequentis obiectiui causa non est.

313 Fallacia denique plurium interrogationum, vt vnius locus idoneus est ad fallendum, eo quod qui plura diuersa sub vna interrogatione siue propositione comprehendit, ansam præbet vt respondens responsione simplici decipiatur. Proponente enim sophista, Socratem esse hominem, & equū: si negaueris coargueris, quod negas Socratem esse hominem: si concesseris coargueris, quod asseras Socratem esse equum. Sunt autem huius loci capita tria: primum, quando de vno quæruntur, seu proponuntur multa: secundum, quando de multis vnum: tertium, quando de multis multa.

314 Hactenus de locis sophismatum quibus potissimum vtuntur sophistæ ad obtinendum primum ex finibus sibi propositis, respondentis scilicet redargutionem. Modo supersunt indicandi alij loci, quibus ad reliquos quatuor fines *n.* 300. commemoratos obtinendos vtuntur, de quibus agit Aristot. *lib.* 1. *Elench. cap.* 12. Primum enim vt ad falsum inducant, tum nullam permittunt determinatam materiam disputationis, tum multitudine interrogationis onerant respondentem, tum eo illum perducere conantur, vbi maior sibi supperit argumentorum copia, tum denique omnia eius dicta commendant, vt incautè concedat, quod impugnent. Deinde vt ad Paradoxon impellant, tum admirabiliores cuiusque sectæ opiniones rogant, tum eā, in quibus voluntatis affectus repugnat iudicio rationis, tum ea, in quibus natura legibus repugnat, id est veritas rerum communi opinioni, tum ea quæ adeo sunt dubia, vt neutram in partem propendere videantur. Præterea vt trahant ad solœcismum, tum genera variare, tum fallacia figuræ dictionis, de qua supra, vti solent. Denique vt trahant ad Nugationem definitiones, aut orationes integras pro nominibus & vice versa vsurpant.

Postremò Aristot. *lib.* 2. *Elench.* & cum eo Dialectici de enodatione prædictorum sophismatum tractant, dicuntque aliam apparentem tantum esse, aliam veram. Veram autem generatim loquendo explicatione vitij sophismatis exhiberi, tum negatione consequentiæ, quando sophisma peccat in forma, quando vero in materia, aut negatione propositionis falsæ, aut distinctione dubiæ. 315

Et hæc de Fallacia argumentationis provt de illa cum Aristotele tractant Dialectici, quæ apud illos fusiori calamo scripta videri possunt, præsertim apud Conimbricens. *sub finem Logicæ* vbi de libris Elenchorum, & apud Fonsec. *institut. Dialecticæ, libro octauo.* Quibus suppositis nonnulla supersunt aut adnotanda à nobis, aut adiicienda sicut sequitur. 316

Enimvero fallacia siue deceptio humani intellectus in vniuersùm aut iudicij circa propositionem obiectiuam, aut discursus circa obiectiuam argumentationem esse potest, cumque discursus nihilo diferat ab aggregato iudiciorum inter se subordinatorum, provt explicauimus *disput.* 2 *quæst.* 5. consequens est vt omnis fallacia intellectus nostri in iudicio falso consistat. Nihilominus fallacia discursus in duo membra diuidi potest, nempe in fallaciam antecedentis, & fallaciam illationis, quarum vtraque secum fert fallaciam consequentis: & prima quidem à iudicio falso, expresso, & formali de antecedente obiectiuo incipit, completurque per iudicium falsum de consequente. Secunda verò à iudicio falso tacito saltem, aut virtuali de connexione antecedentis cum consequente incipit, & per iudicium de consequente falsum completur. Est autem iudicium de consequente provt tali falsum, esto alias consequens ipsum in se sit verum, quando deest veritas antecedentis, aut connexionis eius cum consequenti; quia consequens provt connotans talem veritatem, (qualiter per tale iudicium iudicatur, vti à nobis loco citato explicatum est) re vera non datur, esto secundùm se præcisè re vera detur. 317

Rursus prima dictarum fallaciarum circa argumentationis materiam, secunda verò circa formam dici potest versari. Quatenus forma argumentationis potissimum in connexione antecedentis cum consequente: materia autem in ipso antecedente, aut etiam consequente stare videtur. Ex quibus patet omnem fallaciam intellectus humani, aut circa propositionem per se notam, aut circa propositionem per aliud notam, aut circa connexionem antecedentis cum consequente, (quæ etiam cum ipso antecedente de quo saltem tacitè prædicatur, propositionem quandam, aut per se, aut per aliud notam construit) versari. 318

Præter causas autem, originesve fallaciarum, seu deceptionum humanarum, de quibus cum Dialecticis diximus, multæ aliæ insuper, quæ verè dantur signari possunt. Primo enim sæpe nascitur quod homo fallatur, aut falsum iudicando; aut etiam siniſtrè discernendo ex prauitate intellectus, qui aut tantæ habitudinis, aut perspicaciæ tam paruæ est, vt saltem circa obiecta ex se obscura facile eludatur & erret. 319

Secundò, nasci potest id ipsum ex prauitate imaginationis; siue phantasiæ, cum enim intellectus humanus pro statu præsenti ope imaginationis, siue phantasiæ ad intelligendum indigeat, qua ratione supra exposuimus *disput.* 1. & 2. *quæst.* 3. in promptu est vt prauitas imaginandi in pro- 320

prauitatem redundet intelligendi, ex prauitateque apprehensionem imaginationis suis Phantasiæ fallacia deceptiove iudiciorum intellectus nascatur. Intellectus quippe, quod attinet ad apprehensiones simplices, quibus proponit sibi res iudicandas, Phantasiam sequitur, quandoquidem illas per eadem Phantasmata sensibilia, quæ propria sunt obiecta phantasiæ, tanquam per quædam substituta apprehendit, vti etiam *locis citatis* affatim explicatum est; atque adeo sicut ad veritatem deprehendendam, ita etiam ad non errandum per iudicia maximopere confert, quòd huiusmodi apprehensiones atque phantasmata rebus ipsis apprehensis, & iudicandis consentanea sint, & proportionata: qualia vtique eò magis aut minùs erunt, quo magis, aut minùs recta, siue perfecta, quove minùs aut magis praua, siue imperfecta fuerit ipsa phantasia.

321 Vnde fit tertio ex læsione ipsius phantasiæ, siue imaginationis (quæ multis modis multisque ex causis potest atque etiam solet accidere) fallaciam intellectus enasci, sicut etiam interdum vel ex nimis intensa, vel ex nimis remissa, & perfunctoria imaginandi attentione.

322 Quarto, nasci solet fallacia intellectus humani ex defectu considerationis eorum quæ iudicat: ad recte enim, & sine errore iudicandum valde conducit attente, & per otium considerare quæ iudicanda sunt, cum omnibus eorum circumstantiis, cæterisque adminiculis, quæ ad rectum verumque iudicium de eis ferendum possunt conferre. Ob id à pecatoribus, & mundanis tam fœdè passim erratur circa ea quæ ad suam iustitiam, æternamque salutem pertinent: quia minùs quàm oportet ea considerant. Ob id etiam in vniuersum passim errant, & decipiuntur qui ante debitum examen temere de quibusque rebus statim, atque se illis offerunt, iudicium ferunt.

323 Quinto nasci solet fallacia ex defectu præuiæ notitiæ earum rerum de quibus agitur, propterea ij dumtaxat qui in vnoquoque genere rerum periti sunt, vt Theologi, in re theologica, Medici in re medica, Milites in re militari, & cæteri huiusmodi tutò, & citra periculum erroris iudicant de tali rerum genere. In quo alij non sic periti facilè decipiuntur.

324 Sexto. Passiones animæ tam ad irascibilem, quam ad concupiscibilem partem spectantes ad instar quarumdam nubium humanum intellectum obnubilant ac veluti obcæcant, ne videat veritatem, eoque magis quo magis sunt inordinatæ, & vehementes, in causaque proinde sunt, vt sæpe in suis iudiciis decipiatur. Vnde patet quantum interfit ad humanas scientias rectè assequendas pacatum animum habere, & ab eiusmodi inordinatis passionibus liberum.

325 Septimo. Ex deceptione externorum sensuum in intellectum deriuari potest, atque etiam sæpe solet fallacia. Quia quidquid sub externam sensionem cadit siue vere, siue fallaciter, connaturalissimè statim cadere solet sub iudicium. Quomodo autem decipiantur sensus externi & circa quæ obiecta suprà *disp. 1. q. 2.* expositum est.

326 Octauo denique obiecta ipsa iudicanda ex peculiari conceptu quem habent, sub quovè apparent, intellectum solent decipere; eo quod multa falsa, vt etiam notauit Arist. verisimiliora quam vera sunt ex conceptu suo obiectiuo, cuius generis fallacias aliquas satis abstrusas, atque adeo ad decipiendum aptissimas in isto opere detegimus, & suis in locis notauimus. Ex quibus omnibus apparet, quot ex causis, quotque modis intellectus humanus decipi possit atque etiam soleat, quotque subinde fallaciarum, seu deceptionum eius genera sint.

Media autem siue remedia ad huiusmodi fallacias seu deceptiones præcauendas, siue vitandas diuersa sunt pro diuersitate causarum, vnde proueniunt. Fallaciæ quippe oriundæ ex prauitate intellectus, ex prauitateve imaginationi connaturali maxima ex parte vitabuntur, si homo in se sentiens hos defectus aliorum, qui eis carent, auctoritate ducatur, potissimum ad iudicandum de rebus præsertim obscuris: iudicabit etiam si impensiori consideratione & studio curet supplere, quantum possit, facultatis suæ defectum. Qui autem læsione imaginationis, seu phantasiæ laborat petat remedia à medicinâ, interimque prædictis etiam mediis vtatur. Fallaciæ autem, quæ nasci solent ex defectu considerationis, examinis ve rei iudicandæ, sublato eiusmodi defectu per considerationem idoneam, siue per examen idoneum, euitabuntur: quæ autem proueniunt ex defectu præuiæ notitiæ materiarum quibus agitur, studio talium materiarum, interim tamen auctoritate peritorum in illis cauendæ sunt. Sicut quæ ex passionibus nascuntur passionum mortificatione, abstinentiaque à iudicando, dum passio turget, aut vrget, dilato iudicio, si potest, ad tempus tranquillius. Fallaciæ denique, prouenientes à deceptione externorum sensuum, reflexione supra eorum sensiones impedientur, si præhabeatur obseruatum (vt facilè adhibito tum aliorum sensuum, tum intellectus examine præ haberi potest) qua ratione quibus in casibus sensus ipsi decipi soleant. Postremo pro vitandis tum generatim plerisque dictarum fallaciarum, tum speciatim iis, quæ proueniunt à conditione obiectorum vniuersè conferunt deseruiuntque cuncta instrumenta sciendi tradenda *tract. seqqu.* cum regulis suis. Siquidem quæcumque conducunt ad inueniendam veritatem, non possunt non conducere consequenter ad euitandam seu præcauendam falsitatem.

QVÆSTIO XIV.

Quid sit argumentatio complexa quotuplex, & qualis.

328 ARgumentationem complexam diximus *suprà q. 2.* eam esse quæ ex pluribus argumentationibus simplicibus, atque adeo ex pluribus illationibus composita est. Cum tamen argumentatio simplex vnica constet illatione ex vnico antecedente, seu complexo, seu simplici vnicum infertur consequens seu complexum, seu simplex. Vnde argumentatio complexa tot inprimis modis diuidenda venit, quot est diuisa argumentatio simplex: de quibus in præcedentibus satis est dictum, insuperque in tot alia membra diuidi potest, quot sunt possibiles mixtione diuersarum argumentationum simplicium, ex quibus complexa potest coalescere, omni combinatione facta.

329 Speciatim vero argumentatio complexa quadruplex est. Prima, quâ ex vnico antecedente plura consequentia inferuntur per plures illationes. Secunda, quâ ex pluribus antecedentibus per plures illationes vnum, & idem consequens infertur.

Tertia,

Tertia, quâ ex pluribus antecedentibus per plures illationes plura inferuntur consequentia. Quarta quæ ex harum trium aliqua mixtione resultat, quæ mixtio rursus quadruplex potest esse, nempe primæ & secundæ, primæ & tertiæ, secundæ & tertiæ, primæ, secundæ & tertiæ.

330 Inter argumentationes autem complexas celebris illa censenda venit, quæ Dilemma appellatur, & argumentum cornutum, eo quod vtroque cornu feriat, dici consueuit, est quippe argumentatio, in qua suppositâ propositione disiunctiua euidente de extremis contradictoriè oppositis, aut etiam contrariè citra medium, quorum alterutrum determinatè est necessario concedendum ad Aduersario, ex quocumque concedatur, siue concedi supponatur, aliquid necessariò sequitur contra Aduersarium ipsum. Sic ad probandam extensionem fidei Christi Domini per vniuersum mundum miraculosam fuisse, potest argui in hunc modum, aut in confirmationem fidei Christianæ facta fuerunt vera miracula, aut secùs: si dicatur primum: ergo eius introductio, & extensio miraculosa fuit; si secundum, cum sit euidenter grande miraculum talem fidem tot tantisque obstaculis obnoxiam, absque veris miraculis in eius confirmationem factis fuisse introductam, & extensam, vtique eius introductio, & extensio miraculosa fuit. Similiter ad retundendam sententiam Pyrrhoniorum asserentium nihil sciri, ita potest solerque argui. aut sciunt ipsi quod asserunt, aut non, si sciunt: ergo iam aliquid scitur, si non, igitur asserunt quod nescunt, quo quid stultius? Pariterque in similibus.

331 Censenda similiter atque dicenda venit argumentatio complexa omnis series argumentorum, atque adeo illationum, quâ in omnibus, scientiis discursiuis ex aliquâ primâ propositione vel sola, vel iuncta cum aliâ, aut cum aliis infertur secuncunda, & ex secundâ pariter tertia, & ex tertia quarta, & ita deinceps: quæ quidem series siue ordines argumentorum, atque adeo illationum in duplici sunt differentia. Alij enim sunt ordines qui incipientes à principiis, siuè propositionibus per se notis versus alias propositiones tendunt, quæ tum immediatè tum mediatè ex ipsis principiis inferuntur, alij vero qui vice versa ex datis aliquibus propositionibus non per se noscibilibus, sed per aliud, versus ipsa principia tendunt, ex quibus propositiones ipsæ inferendæ subindéque noscendæ erant, eò quòd eiusmodi propositiones tum cum principiis ipsis, tum cum aliis propositionibus intermediis mutuò connexæ sunt: & prioris quidem generis ordines Synthetici dicuntur, posterioris vero generis Analytici, eò quòd, qui ex principiis versus alias propositiones ex eis inferendas procedunt, veluti componendo procedunt, cum tamen qui ex propositionibus datis versus principia, vt ibi tandem quiescant, tendunt, procedant quasi resoluendo. Synthesis quippe compositio, Analysis autem resolutio, loquendo cum proprietate, est.

Porro ordines analytici rursus in duplici sunt 332
differentia, alij enim ex datis propositionibus quarum veritas quæritur, alias & alias inferunt, vsque dum cadunt in principia vera, ex quibus eadem retrogrado ordine synthetico inferendæ veniunt, atque adeo demonstrandæ siue probandæ ostensiuâ demonstratione, siue probatione. Alij verò ex datis contradictoriis propositionum, quarum quæritur veritas, alias, & alias inferunt, vsque dum cadunt in contradictorias principiorum verorum. Quarum falsitas cum primùm per ipsa principia vera, quibus contradicunt, detegitur, propositionum datarum, à quibus discursus sunt inchoati, detegit falsitatem, & consequenter veritatem aliarum quibus eæ contradicunt, & quarum veritas quærebatur, quæ proinde demonstratæ, siue probatæ manent demonstratione, siue probatione ducente ad impossibile.

Est tamen aduertendum, ad demonstrandas propositiones, quarum veritas quæritur, discursu analytico cuiusuis ex duobus dictis generibus, necessarium non esse, quòd fiat illationum progressio vsque ad principia prima vera, aut eorum contradictoria falsa, sed satis esse, quòd fiat, donec cadatur in propositionem cuius aut veritas, aut falsitas aliunde iam præcognita est, siue sit illa principium, aut contradictoria principij, siuè secùs. Cæterum de iis omnibus in sequentibus præsertim *disputat. vigesima secunda*, & vberius, explicatius agendum est. Hæc modo tetigimus, vt sciatur eiusmodi argumentorum, atque illationum series, seu ordines, argumentationes quasdam complexas, easque potissimas esse. De cæteris autem excogitabilibus cadentibus sub diuisionem factam, quia in scientiis nullum vsum, aut fermè nullum habent, nihil est quod speciatim dicamus.

TRACT

TRACTATVS V.

DE SCIENTIA HVMANA, de obiecto que per ipsam scibili in vniuersum.

1 *QVAMQVAM multa de Scientia humana, de obiecto que per ipsam scibili sub terminis aliis in præcedentibus dicta sint, adhuc tamen restant nonnulla de illis sub terminis propriis dicenda in præsenti Tractatu. Qui quidem duabus disputationibus absoluetur. Altera erit de naturæ scientiæ humanæ sumptæ vniuersè, & obiecti eius provt talis. Deque varietate, & quidditate singularum scientiarum. Altera de Accidentibus humanarum scientiarum earumdemque obiectorum provt talium.*

DISPVTATIO XXI.

De Natura scientiæ humanæ sumptæ vniuersè, & obiecti eius qua talis. Deque varietate, & quidditate singularum scientiarum.

2 MATERIA huius Disputationis sub duabus tantum quæstionibus, quantum fieri possit succinctè est expedienda à nobis, ex quibus prima breuior, secunda autem productior erit.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit scientia humana. Quid obectum humanitùs scibile in vniuersum.

3 MVltifariam vsurpari solet hoc nomen *Scientia*. Primò latissimè pro qualibet omninò cognitione iudicatiuâ, siue ea sit euidens, siue obscura, siue sit certa, siue incerta, siue sit probabilis, siue improbabilis, siue sit ex terminis capta, siue per discursum acquisita. Dico *iudicatiua*, quia cognitio simpliciter tantum apprehensiua scientia non dicitur: sicut neque scire dicitur aliquid, qui illud apprehendit tantum simpliciter. Itaque iuxta hanc acceptionem quicumque aliquid iudicat, siue iudicatiuè cognoscit quauis ratione, illud scire dicitur. Omnéque subinde iudicium humanum, siue omnis cognitio humana iudicatiua (vt modo Diuinam, Angelicámque prætermittamus,) scientia humana appellatur. Appellatur insuper consentaneè ad hanc acceptionem humana scientia omne aggregatum iudiciorum ab intellectu humano oriundum, cuiusvis demum generis illa sint, præsertim quando talia iudicia ordinem, siue habitudinem aliquam inter se habent. Quo casu etiam simplices apprehensiones talibus iudiciis subseruientes vna cum ipsis iudiciis sub nomen scientiæ cadunt. Hoc sensu Philosophia, Theologia, Iurisprudentia, Mathematica, Medicina, & cæteræ huiusmodi humanæ scientiæ nuncupantur, quatenus aggregata quædam cognitionum humanarum aliquatenus inter se ordinatarum: in quibus præter apprehensiones simplices iudiciis subseruientes, quæ quasi per accidens ingrediuntur scientiæ conceptum, plerumque alia sunt iudicia euidentia, alia obscura, alia certa, alia incerta, alia probabilia, & alia interdum improbabilia, alia denique ex terminis habita, alia comparata per discursum.

Secundò nomen *Scientia* paulò strictiùs accipitur pro qualibet notitiâ, seu cognitione iudicatiuâ euidente, siue ea ex solis terminis apprehensis capiatur, siue acquiratur per discursum. Quo pacto sumpta scientia omnem cognitionem obscuram etiam iudicatiuam excludit, qualis est fides, & opinio, & cæteræ huiusmodi. Vnde iuxta hanc acceptionem solùm dicetur scientia humana (vt modò etiam Diuinam, Angelicámque 4

omit

omittam) omne iudicium humanum euidens qualis ratione comparatum. Et consequenter omne aggregatum huiusmodi iudiciorum, præsertim cum illa inter se habuerint aliquam habitudinem.

5 Tertiò sumitur nomen *Scientia* pro cognitione iudicatiuâ per discursum acquisitâ siue euidente, siue obscurâ, siue certâ, siue incertâ, siue probabili, siue improbabili, atque adeo etiam pro aggregato huiusmodi cognitionum præsertim inter se ordinatarum. Quo sensu sumpta scientia humana omne iudicium humanum comprehendit, præter iudicia principiorum, quæ citra discursum habentur ex solis terminis apprehensis.

6 Quartò sumitur nomen *Scientia*, strictiùs pro sola notitiâ, seu cognitione iudicatiuâ euidente, acquisitâ per discursum euidentem, siue demonstratiuum. Quo pacto accepta scientia humana, sola iudicia humana euidentia per demonstrationem comparata, atque adeo, & aggregata huiusmodi iudiciorum, præsertim inter se ordinatorum complectitur; non item iudicia humana etiam euidentia, quæ habentur ex terminis, & versantur circa principia.

7 Quintò denique nomen *Scientia* strictissimè vsurpatur ab Aristot. *lib.* 1. *Post. c.* 2. pro cognitione iudicatiuâ, & euidente habitâ per demonstrationem de obiecto omninò necessario: non vtcumque, sed per propriam, & immediatam causam sui demonstrato.

8 Hæc omnia de scientia actuali, quæ cognitio, siue intellectio quædam est actualis vna, vel multiplex, dicta sunt. Ex quibus patet scientiam humanam habitualem ipsi correspondentem totidem modis venire vsurpandam. Est quippe scientia habitualis habitus quidam intellectualis, siue facilitas quædam, quæ per repetitionem actuum scientiæ actualis in intellectu humano paulatim gignitur, ad similesque actus promptiùs, faciliúsque eliciendos, postquam est genita, subseruit.

9 Vnde etiam constat obiectum humanitùs scibile totidem modis venire accipiendum, ac accipitur scientia humana. Quia obiectum humanitùs scibile id omne, & solum appellatur, quod per scientiam humanam iudicatiuè cognoscibile, siue iudicabile est.

10 Portò nos in hoc, & in sequenti Tractatu, sicut & sæpe alias in toto hoc opere, scientiam humanam latissimè sumimus iuxta acceptionem primam, pro cognitione humanâ iudicatiuâ ad præsentem hominum statum pertinente in totâ suâ latitudine; potissiméque pro aggregato eiusmodi cognitionum, seu iudiciorum aliquatenus inter se ordinatorum in vniuersum, vnà cum simplicibus apprehensionibus eis subseruientibus, & consequenter obiectum humanitùs scibile latissimè pariter accipimus pro obiecto ab intellectu humano in statu præsente iudicabili quoquo modo, quoad totam suam latitudinem. Quale est quod correspondet prædictæ scientiæ.

11 Omne autem obiectum ab intellectu humano pro statu præsente iudicabile propositio obiectiua est constans, vt minimum, duobus terminis, & plerumque tribus; quorum primus significatur per nomen, & subiectum dicitur; secundus significatur per verbum, & dicitur actus; éstque potissimum prædicatum: tertius autem est id ad quod actus per verbum significatus terminati concipitur; ad prædicatúmque vt pars eius pertinere censetur, iuxta doctrinam latius traditam, & expositam *disputatione* 2. *quæstione* 4. & *disputatione* 8. Sæpeque alibi in præcedentibus. Vnde obiectum humanitùs scibile, seu cognoscibile latissimè sumptum in subiectum, & prædicatum diuidi in primis potest, atque etiam solet. Prædicatum autem aut est essentiale subiecto; quia vel ipsum totum est, vel pars eius: aut est accidentale ipsi; quia ipsius essentiæ quidpiam adiicit vel metaphysicè, seu per rationem nostram, vel physicè. Quod rursus aut necessarium, aut contingens subiecto esse potest, &c. iuxta doctrinam de prædicatis traditam latè *disputatione* 17. *quæstione* 7. Hinc quoties aliqua scientia humana in aliquo aggregato iudiciorum aliquatenus ordinatorum, iuxta dicta consistens, aut cætera omnia quæ attingit, aut eorum pleraque prædicat de vno subiecto; ipsíque proinde siue immediatè, siue etiam mediatè attribuit; tale subiectum talis scientiæ subiectum attributionis consueuit appellari. Sic Deus subiectum attributionis Theologiæ dicitur, corpus humanum prout medicabile subiectum attributionis Medicinæ, quantitas subiectum attributionis Mathematicæ: aliaque huiusmodi aliarum scientiarum subiecta attributionis vocantur.

Iam verò propositio obiectiua, in quam iudicium humanum, atque adeo scientia humana tendit, quando per se, & ex ipsis terminis apprehensis citra discursum est iudicabilis, principium obiectiuum dicitur; iudiciúmque illi respondens principium formale. Quando verò per aliam, aut alias priùs iudicatas medio discursu dumtaxat iudicabilis est; conclusio obiectiua, siue consequens appellatur, iudiciúmque illi respondens, formalis conclusio, seu consequens. Vnde scientia humana sumpta vniuersè ex principiis, & conclusionibus, seu consequentibus formalibus, obiectum autem ei correspondens, ex principiis & conclusionibus, seu consequentibus obiectiuis coalescunt. De quo plura sunt dicta *supra disputatione* 19. *quæstione* 8. dicenturque etiam in sequentibus. 12

Principia autem scientiarum omnium in duplici sunt differentiâ. Alia enim sunt quæ prædicant de subiecto, aut ipsius essentiam, aut partem eius. Alia quæ prædicant de subiecto, aut aliquam ex primis, seu immediatis ipsius passionibus, aut aliquod accidens ipsi contingens sub experientiam cadens. Et ad primum quidem genus principiorum pertinent definitiones, seu potius propositiones per se notæ prædicantes definitiones de definitis; ad secundum verò Axiomata quæ lia appellantur propositiones vniuersales immediatè, seu per se notæ, quæ prædicant de subiecto passionem aliquam immediatam, & sunt euidentes, (qualiaque appellari etiam expedit non euidentes,) ob id in scientiis demonstratiuis, quales sunt Geometrica, Arithmetica, Mechanica, & cæteræ huiusmodi definitiones, seu propositiones de definitionibus, & Axiomata vt fundamenta totius scientiæ, præmittuntur. In omníque scientiâ humanâ vniuersè prædicta duo genera principiorum quatenus ad illa prærequiruntur præmitti debent, vt scientificè procedatur. 13

QVÆ

QVÆSTIO II.

Quotuplex sit scientia humana latissimè sumpta iuxta dicta q. 1. Quotuplexque obiectum per ipsam scibile sumptum similiter.

14 SVppono primò. Varias scientiarum diuisiones tradi ab Auctoribus, vt videre est in Platone, Arist. Alcinoo, Laërtio, Ammonio, D. Isidoro, Hugone Vict. Richardo, Alberto, Eugubino, & aliis apud Conimb. *in Logica quæst 2. Proœmiali.*

Quas ipsi Conimb. ex communi Dialecticorum ad tres reducunt. Prima, quæ sumitur ex obiecto, est scientiarum in Sermocinales, quæ sunt Grammatica, Rhetorica, Dialectica, cum Historia, & Poëtica ad Grammaticam, aut Rhetoricam reducta; & Reales, quæ sunt cæteræ mox recensendæ. Secunda diuisio, quæ ex fine sumitur, est scientiarum in Practicas, quarum finis est opus, & Theoricas, quarum finis est sola cognitio veritatis. Practicarum autem, aliæ dirigunt actiones internas, vt Logica actiones intellectus, Moralis actiones voluntatis: quæ rursus diuiditur in Ethicam, Politicam, & Oeconomicam. Aliæ dirigunt actiones externas, vt Grammatica, & Rhetorica externum sermonem; Fabrilis, Pictura, Textoria, Nautica, & cæteræ huiusmodi alia opera externa. Theoricæ vero ad Physicam, Mathematicam, & Metaphysicam, siue Theologicam reuocantur; quarum vnaquæque rursus sua membra habet. Tertia diuisio, quæ sumitur ex scientiarum gradibus, earum est in superiores, & inferiores. Superiores sunt Physica, Moralis, & Theologia, siue Metaphysica. Inferiores quatuordecim numerantur, quarū septem Artes liberales dicuntur, nempe Grāmatica, Rhetorica, Dialectica, Arithmetica, Musica, Geometria, & Astrologia: septem vero Artes Mechanicæ seu seruiles, nimirum Agricultura, Venatoria, Militaris, Fabrilis, Chirurgica, Textoria, & Nautica: pluresque numerari potuissent, vt notant Conimb. *suprà articulo 2.* aut etiam deberent. Et aliquæ inter Mechanicas, siue Seruiles recensitæ abs iure tales appellantur; ab aliisque præsertim Recentioribus inter liberales censentur.

15 Suppono secundò. Aliam prætereà celebrem fuisse apud Antiquos diuisionem scientiæ humanæ latè vsurpatæ (quam Philosophiam latè etiam sumpto hoc vocabulo appellant): quâ videlicet ea diuiditur in Naturalem, Moralem & Dialecticam, comprehensis sub Naturali Physiologia, seu Physica, Metaphysica, & Mathematicis disciplinis. Cuius diuisionis meminerunt Plato, testante Alcinoo, Aristot. Chrysippus, Eudromus, Xenocrates, Plutarchus, Laërtius, Eusebius, Cæsar, & alij apud Conimb. *in Proœmio Physicæ ante quæstiones.*

16 Suppono tertiò. Celebratissimam omnium esse diuisionem scientiæ seu Philosophiæ Theoricæ, siue Contemplatiuæ in Metaphysicam, Physicam, & Mathematicam, idque non solùm apud Antiquos, sed etiam apud Moderniores Philosophos. Quam vt rectam, & exactam defendunt Conimb. *in Proœmio Physicæ, quæstione prima*, Pereira *in sua Physica libro primo, à capite quinto*, & alij Physici, Logicique communiter, quos longum esset recensere. Tametsi aliqui Recentiores eam non satis approbent. Ratio autem, quam omnes tradunt ad istam diuisionem probandam, est, quia intellectus humanus, vel titulo immaterialitatis, quâ gaudet, vt plerique censent; vel potiùs titulo modi intelligendi per species alienas, quem pro præsente statu habet, vt ego arbitror, ordinariè saltem concipit quidquid scit pro statu præsenti, cum aliqua abstractione à materiâ; atque adeo quot sunt obiectorum scibilium abstractiones à materiâ possibiles, tot eorum scibilitates diuersæ, torque subinde in intellectu humano scientiæ diuersæ asserendæ sunt. Abstractiones autem à materiâ obiectorum scibilium possibiles tres sunt omninò. Prima à materiâ solùm singulari, quam vocant signatam. Secunda à materiâ singulari, atque etiam a materiâ sensibili. Tertia à materiâ singulari & à sensibili, & ab intelligibili. Tresque proinde omninò sunt scientiæ scibilium obiectorum, nempe Physica, quæ suum obiectum considerat quatenus materiale, & sensibile, atque adeo sub solâ abstractione eius à singularitate. Mathematica, quæ suum obiectum, nempe quantitatem considerat præscindēdo ab eo, quòd illa sit in hoc ente materiali, vel alio; tametsi quia illa re ipsa in aliquo ente materiali siue corporeo debet esse, ab omni materiâ segregata intelligi nequit. Quod est, ipsam concipi cum abstractione à materia singulari, & sensibili; secùs cum abstractione ab intelligibili, & Metaphysica, quæ suum obiectum considerat sub eis tantum rationibus, quæ in entibus purè immaterialibus, siue incorporeis reipsa inueniuntur, eò quòd vel eorum sunt propriæ, vel entibus simul immaterialibus, ac materialibus sunt communes. Quod ipsum est, illud concipere cum abstractione ab omni materia singulari scilicet sensibili, & intelligibili.

Cæterùm Auctores huius diuisionis in quibus- 17
dam, nisi ego fallor, videntur peccare. Primò, quia illam solis scientijs speculatiuis siue theoricis applicant: cum & practicis æquo iure censenda videatur communis. Si enim, vt ipsi supponunt, nihil ab intellectu humano intelligitur, absque aliqua abstractione à materiâ: vtique scientiæ etiam practicæ subaliquâ abstractione à materiâ suâ obiecta considerabunt; atque ita quæuis illarum, aut sub Physicam, aut sub Mathematicam aut sub Metaphysicam cadet. Secundo, quia Arithmetica saltem, quæ pars citra dubium est Metaphysicæ, ab omni materia etiam intelligibili abstrahit, quandoquidem quæ demonstrat de numeris Angelorum, aliorumque entium purè immaterialium numeris communia sunt. Malè ergo dicitur vniuersè à plerisque, Mathematicam à sola materia singulari, & sensibili, non item ab intelligibili abstrahere, vt benè viderunt Conimb. *vbi suprà.* Tertiò quia, sicut Geometria pars Mathematicæ abstrahit à materiâ singulari & sensibili, secùs ab intelligibili modo explicato, ita ea pars Physicæ quæ agit de generatione & corruptione in vniuersum, aliæque huiusmodi abstrahunt à materiâ singulari, & sensibili, secus ab intelligibili: quia agunt de suis obiectis cum præcisione ab eo quòd sint in his entibus materialibus, aut in aliis, cum tamen re ipsâ in aliquibus esse debeant. Quartò quia, si sit sermo de subiecto obiectiuo scientiæ, sæpe illud est quid singulare, atque adeo nullatenus à materiâ abstractum: si autem de prædicato, etsi illud plerumque saltem sit ex se vniuersale, id est aptum ad conueniendum in conceptum vniuersalem cum aliis similibus; sæpe tamen est singularizatum, atque adeo propriè, & formaliter nullate-

nus abstractum à materia, iuxta doctrinam traditam *supr. disp.* 20. *q.* 11. Malè ergo supponitur indistinctè, omnem scientiam speculatiuam cõsiderare suum obiectũ sub aliquâ abstractione à materiâ. Mitto alia, &

18 Suppono quartò. Scientiam latissimè sumptam multifariam diuidi posse pro arbitrio diuidentis; vt ex doctrinâ vniuersali de diuisione & diuidendi methodo *infra disputatione vigesima septima*, tradenda constabit. Quare, quo aptiore possimus ordine ex variis, qui eligi possent, eiusmodi scientiam, atque adeo etiam eius obiectum in multa membra, quæ habere potest, in multasve partes diuidemus in *præsente quæstion.* Inter diuidendum autem singulorum membrorum, seu partium naturam, quantum sat fuerit ad propositum, succinctè tamen, & breuiter explicabimus.

19 Suppono quinto. Scientiam latissimam bifariam vsurpari posse: Primò pro aggregato singulari omnium iudiciorum, & consequenter apprehensionum simplicium eis subseruientium intellectui humano, pro statu præsente possibilium, circa omnia obiecta ab ipso scibilia. Quo pacto totum quoddam physicum est, ex scientiis minùs latis compositum physicè; atque adeo in eas tanquam in partes sui physicas diuisibile. Secundo pro conceptu vniuersalissimo abstracto ab omnibus humanis scientiis, siue aggregatis eiusmodi iudiciorum, apprehensionumque, & eis communi. Quo pacto totum quoddam Logicum est in dictas scientias, siue aggregata diuisibile tanquam in suas partes Logicas, seu tanquam in sua inferiora. Pariterque scientia itidem minùs lata, vel pro scientia singulari in alias ex quibus physicè componitur tanquam in partes sui physicas diuisibili; vel pro conceptu communi in alias, ex quibus Logicè abstrahitur, tanquam in sua inferiora diuisibili sumi potest: quibus suppositis sit.

Diuisio 1.

20 Scientia humana, sumpta latissimè pro singulari aggregato omnium aliarum minus latarum, in Physicam, & Metaphysicam tanquam in duas sui partes physicas diuidenda est in primis. Sumpta vero latissimè pro conceptu communi omnibus omninò scientiis humanis in Physicam & Metaphysicam, & ex vtraque mixtam est diuidenda, tanquam in tres suas partes Logicas siue tria sua inferiora. Quarum vnaquæque rursus in alias sub se contentas subdiuiditur.

Physicam enim dico, sumpto latè hoc vocabulo, eam partem scientiæ humanæ, siue eam scientiam humanam, quæ de rebus iudicat, provt habentibus *esse* intra statum existentialem, Metaphysicam autem, sumpto etiam latè hoc nomine, appello eam partem scientiæ humanæ, siue eam scientiam humanam, quæ de rebus iudicat, provt habentibus *esse* intra statum quiditatiuum præscindentem ab existentiâ, iuxta dicta de huiusmodi statibus *disputatione decima*, quæ ad rem recognoscenda sunt. Vnde scientia humana mixta ex vtraque erit, quæ de rebus iudicat partim provt habentibus *esse* intra statum existentialem, & partim provt habentibus *esse* intra statum quiditatiuum. Potest autem scientia humana trifariam excogitari mixta ex Metaphysicâ, & Physicâ. Primò quoad conclusiones tantùm. Secundò quoad principia tantùm. Tertiò quoad conclusiones & principia simul.

21 Deinde quæuis ex dictis tribus scientiis in Absolutam & conditionatam est diuidenda, aut tanquam in duas partes sui Physicas, si singulariter sumatur; aut tanquam in duo membra siue inferiora sua Logica, si sumatur vniuersaliter, iuxta duos modos, quibus ea potest sumi, paulo ante explicatos. Est autem scientia absoluta, quæ de rebus iudicat absolutè, siue provt in statu absoluto: conditionata verò, quæ de rebus iudicat conditionatè, siue sub aliquâ factâ hypothesi, siue provt in statu conditionato, iuxta dicta circa huiusmodi status *disput.* 10.

Porro inter Metaphysicam, seu absolutam, 22
seu conditionatam, & Physicam seu absolutam seu conditionatam prædictis modis vsurpatas, sequentia discrimina sunt. Primum; quòd Metaphysica tam conditionata, quam absoluta de rebus iudicat provt in statu quiditatiuo: Physica verò tam conditionata quam absoluta de rebus iudicat, provt in statu existentiali, vt dictum est. Secundum; quòd Metaphysicæ tam absolutæ, quam conditionatæ obiecta omnia necessaria sunt, quoad suam veritatem obiectiuam; quatenus vnumquodque necessariò est, aut non est, tam absolutè quam conditionatè id, quod de suo, siue ex conceptu suo obiectiuo, siue ex vi quiditatis suæ, independenterque ab existentia est, aut non est: Physicæ verò absolutæ omnia obiecta (vno Deo, & negationibus chymerarum impossibilium exceptis) quoad suam veritatem obiectiuam contingentia sunt; quatenus contingenter sunt, aut non sunt existentialiter, & absolutè. Physicæ autem conditionatæ quoad veritatem existentialem conditionatam multa obiecta sunt necessaria. Quia ex hypothesi conditionis necessariò existunt, aut non existunt: & multa sunt contingentia; quia etiam ex hypothesi conditionis existunt, aut non existunt contingenter. Tertium discrimen est, quòd Metaphysicæ tam conditionatæ quam absolutæ principia, in ipso lumine rationis intellectui humano indito sedem habent; quatenus intellectus humanus apprehensis terminis per species alienas, (quas à sensibus oriundas in memoriâ asseruatas ad concipienda cuncta habet iuxta doctrinam latè traditam *disputatione prima*,) citra discursum & experientiam, vi solâ sua iudicatiuâ eorum connexionem deprehendit; atque ita prædicatum necessariò conuenire subiecto iudicat, seu absolutè seu ex hypothesi conditionis. Principia verò Physicæ absolutæ in experientiâ ipsâ fundantur; quatenus intellectus humanus citra discursum quidem, non tamen citra experientiam, sed eâ adiutus, in eave fundatus iudicat illa, in quibus subinde iudicandis non deprehensione connexionis subiecti cum prædicato, sed experientiâ ipsâ ducitur. Physica autem conditionata, ex parte habet principia conditionata independenter ab experientiâ iudicabilia, (quoad quam subinde partem fortasse ad Metaphysicam eo titulo reduci posset, iuxta mox dicenda,) ex parte verò nulla principia conditionata habet, sed ab absolutis mediâ experientiâ iudicabilibus sumit exordium, iuxta dicta *disp.* 19. *q.* 8. *concl.* 5. De quibus omnibus plura etiam in ea *q.* dicta sunt.

Aliter diuisio proposita nec minus aptè fortasse 23
posset exponi dicendo, Metaphysicam latam esse eam scientiam, cuius omnia principia vi solius connexionis terminorum noscuntur. Physicam autem latam eam, cuius omnia principia noscuntur

cunt vi solius experientiæ. Mixtam verò, quæ aliqua prioris, & aliqua posterioris generis principia habet. Quo pacto vsurpatis dictis vocabulis, Metaphysica lata de multis iudicabit provt in statu existentiali conditionato, & Physica lata de multis iudicabit, provt in statu quiditatiuo tam conditionato quam absoluto. Quia multa sunt vi connexionis, & citra experientiam tum ex ipsis terminis, tum per discursum iudicabilia provt in statu existētiali cōditionato, & multa sunt ex principiis experimentalibus, atque adeo mediâ experientiâ, & non aliter per discursum iudicabilia provt in statu quiditatiuo tum conditionato, tum absoluto: vt constat ex doctrinâ traditâ *loco nuper citato*. Re tamen intellectâ non multùm interest priore illo, aut hoc posteriore modo loqui.

24 Interest tamen ad distinctionem, & ordinem sequentium diuisionum, schematúmque earum subiungendorum, vt prætermissâ scientiâ mixtâ, sub Physicâ latâ eas specialiores scientias ponamus, quæ aut adæquatè, aut maiore ex parte Physicæ sunt, tametsi aliquâ ex parte minore Metaphysicæ etiam sint: sub Metaphysicâ autem latâ eas, quæ aut adæquatè, aut maiore ex parte sunt Metaphysicæ; tametsi minore aliquâ ex parte etiam sint Physicæ.

25 Igitur Physica lata imprimis in Discursiuam, & Narratiuam est diuidenda. Discursiuam eam appello, quæ potissimè circa obiecta vniuersalia versatur discurrendo circa illa ex professo, discursúque illa comprobando; tametsi maiore ex parte ex principiis ab experientiâ oriundis; quod omnibus scientiis sub Physicam latam cadentibus commune est, iuxta dicta. Narratiuam autem voco eam, quę potissimè agit de euentibus rerum singularibus, eos potiùs narratiue adstruendo, quam medio discursu comprobando; tametsi etiam interdum suos circa illos discursus misceat, & aliqua alia vniuersalia obiecta tangat.

26 Ex quibus duabus scientiis Physicis, prima rursus diuiditur in Theologiam, Physiologiam, Rationalem, & Moralem. Theologia est scientia tractans de Deo, vt de subiecto attributionis, & consequenter de cæteris omnibus rebus Theologicè, id est, quatenus illæ respectum aliquem, seu habitudinem dicunt ad ipsum Deum, idque maiori ex parte physicè, hoc est, provt in statu existentiali, & ex principiis ab experientia oriundis. (Sub quæ complector principia credita fide diuinâ, aut etiam humanâ. Nam cum fides sit ex auditu *ad Rom.* 10. quæcumque per fidem scimus, ab experientiâ etiam dicuntur suam trahere originem) Physiologia autem, quæ & Physica (strictiùs sumpto, hoc nomine) dicitur de omni ente naturali condistincto à rationali, & libero provt talibus tractat, quatenus mobili, & causatiuo; indagando scilicet per motus & effectus eius sub experientiam cadentes naturam, & passiones ipsius; sub quâ ratione distinctionis gratia philosophicè de omni ente dici potest tractare. Rationalis verò scientia est, quæ agit de omni ente rationali intellectiuove provt tali: atque adeo de intellectione, & scientiâ; deque eius origine & cæteris ipsi annexis; vt sunt locutio vocalis, & scripta, aliaque signa manifestatiua conceptuum. Moralis denique scientia est, quæ tractat de omni ente libero quatenus tali, atque adeo de libertate, & operibus liberis, siue moribus, de cæterisque à libertate dependentibus, vel ipsi annexis. Vt sunt gubernatio, legislatio, obeditio, virtutes morales, vitia, merita, demerita, &c.

Secunda autem dictarum Physicarum scientiarum nimirum. Narratiua, rursus diuiditur in Historiasem; quæ versatur circa euersus præteritos, aut etiam præsentes publicos; & Prædictiuam, seu diuinatiuam, quæ versatur circa euentus futuros, aut etiam præsentes occultos. 26

Metaphysica item lata, quæ maximè omnium est discursiua, de obiectisque vniuersalibus potissimum agit, in Philosophiam primam, Mathematicam, & alias Anonymas scientias venit in primis diuidenda. Philosophia prima, quæ & Metaphysica (strictiùs sumpto hoc vocabulo) dici potest, ea pars vniuersalior Metaphysicæ latæ, quæ de conceptibus communibus vtrique generi rerum, spiritualium scilicet, & corporearum metaphysice tractat. Nimirum de ente, essentia, & existentia vniuersè: de ente distincto, & indistincto; vno, & pluribus; vero & falso; bono, & malo; absoluto, & relato; connexo, & inconnexo; opposito, & non opposito: simili, & dissimili; increato, & creato; infinito, & finito; simplici, & composito; substantiali, & accidentali; causatiuo, & causabili, aliisque huiusmodi. Vnde de Deo & Angelis & Hominibus, & cæteris tam huius vniuersi, quam cæterorum excogitabilium subiectis eatenus etiam metaphysicè tractat, quatenus in prædicatis conspirant cōmunibus enti spirituali, & corporeo. Hinc collige Philosophiam primam, in tractantem de omni obiecto possibili & in tractantem de omni obiecto impossibili siue chymerico, aut etiam in tractantem de vtroque sub dictis conceptibus communibus, diuidi posse. 28

Mathematica verò est, quæ maiore ex parte metaphysicè agit de quantitate corporea, qualis est continua: quo iure & sub Metaphysica lata, & extra Philosophiam primam ponenda venit. Tametsi & aliqua minore ex parte procedat physicè, & ea pars eius quæ agit de quantitate discretâ numerorum, nempe Arithmetica, eatenus ad philosophiam primam spectare videatur, quatenus quantitas discreta, & passiones eius tum rebus spiritualibus, tum corporeis communes sunt. Ponitur enim nihilominùs Arithmetica pars Mathematicæ, quia valde affinis, & necessaria cæteris eius partibus est; vtpote agens de suâ quantitate obiectiua sub eadem ratione, sub quâ cæteræ agunt de suâ, scilicet sub ratione æqualis vel inæqualis, proportionalisque subinde vel secus quoad ipsam æqualitatem, vel inæqualitatem: sub istâ enim omninò ratione agit vniuersa Mathematica de quantitate. 29

Anonymas autem scientias in præsentiarum dico, quæ excogitari possunt tractantes saltem maiori ex parte metaphysicè, hoc est provt in statu quiditatiuo, de aliis obiectis specialioribus, quam vt enti spirituali & corporeo communia sint. Nimirum de obiecto spirituali provt tali; eoque, vel substantiali, vel accidentali; vel absoluto, vel relatiuo, &c. descendendo vsque ad species atomas: & de obiecto corporeo provt tali; eoque vel substantiali, vel accidentali; vel viuente, vel non viuente, &c. pariter descendendo. veruntamen scientiæ istæ metaphysicæ, de facto non dātur. Quia cum circa eiusmodi obiecta vtpote, aut minùs vniuersalia, aut aliunde minus sæpe prudentia intellectui, pauca principia metaphysicè, atque adeo citra experientiam iudicabilia inueniantur, maiori ex parte de illis mediâ experientiâ, atque adeo physicè agitur: scientiæque humanæ proinde tractantes de illis sub Physicam potius, quam sub Metaphysicam latam locandæ veniunt. 30

Diuiſio 2.

31 Iam verò Theologia (quam Phyſicæ latæ diſcurſiuæ ſubiecimus,) primùm in ſupernaturalem, & naturalem, & ex vtraque mixtam; deinde vero in alia membra diuidi poteſt.

Theologiam ſupernaturalem dicimus eam, cuius principia per fidem diuinam ſupernaturalem ex diuinâ reuelatione habitam comparantur; ſiue eiuſmodi reuelatio immediatè ſit facta credenti, ſiue aliis prius facta per ſacras Scripturas, aut per traditiones, aut per Eccleſiæ definitionem, aut per prædicationem, aut aliter credenti innoteſcat. Theologiam verò naturalem vocamus eam, cuius principia naturaliter, independenterve à ſupernaturali reuelatione ab hominibus acquiruntur, aut mediâ experientiâ, aut vi naturali, quam intellectus habet ad iudicandum ex ſolis terminis apprehenſis, iuxta dicta latè *diſputatione decima nona, quæſtione octaua.* Mixta autem ex vtraque Theologiâ erit ea, cuius principia partim ſunt ſupernaturalia, ſiue per ſupernaturalem fidem parta, & partim ſunt naturalia, ſiue naturali experientiâ, rationeque intellectus ſubnixa. De facto verò Theologia purè ſupernaturalis, aut purè naturalis fere non datur: quia omnis Theologia, quæ circumfertur mixta eſt ex vtraque. Quocirca omiſſis duabus puris de ſolâ mixta deinceps poterit eſſe ſermo.

32 Hæc autem rurſus in Poſitiuam, Controuerſam, Scholaſticam, Moralem, & Prudentialem diuidenda venit. Poſitiua dicitur, quæ in exponendâ ſacrâ Scripturâ diſtenta eſt, eruendo ſcilicet ex illâ patefaciendóque ſenſus, quos habet. Qui quidem duo imprimis ſunt litteralis, ſiue hiſtoricus; & myſticus, ſiue ſpiritualis. Litteralis ſiue hiſtoricus dicitur, quem Auctor Scripturæ Spiritus ſanctus, primum ſignificare voluit per verba in vſitatâ eorum ſignificatione, ſiue propriâ, ſiue metaphoricâ vſurpata, myſticus autem ſenſus vocatur, qui non verbis, ſed rebus per verba ſignificatis proximè denotatur; ob idque myſticus ſiue ſpiritualis dicitur, quia ſub rebus ſignificatis per voces, quaſi reconditum myſterium ſub quadam vmbrâ ſeu figurâ, & quaſi ſpiritus ſub corpore latet. Qui quidem ſenſus myſticus in tria membra diuidi communiter ſolet: nempe in Tropologicum, ſeu Moralem, qui ad vitæ emendationem, ſiue honeſtos mores refertur; in Allegoricum, qui myſterium aliquod ad fidem pertinens præ ſe fert; & in Anagogicum, qui ad ea refertur quæ ſunt æternæ Beatitudinis. Qui quatuor communiter ſenſus ſcripturæ numerantur his verſiculis comprehenſi:

Littera geſta docet. Quid credas Allegoria.
Moralis quid agas. Quo tendas Anagogia.

De quibus omnibus videri poteſt. *Vaſquez*, diſſerens latè 1 *part. diſputat.* 15. & 16. Controuerſa autem Theologia dicitur, quæ dogmata fidei tuetur contra omnes errores oppoſitos. Quæ rurſus in tot partes diuidi poteſt, quot ſunt celebriores erroneæ ſectarum, quas impugnat. Quales ſunt Paganiſmus, Iudaiſmus, Mahometiſmus, Hæreſis. Eaque aut Ariana, aut Pelagiana, aut Manichæa, aut Lutherana, aut Caluiniſtica, aut Anabaptiſtica, aut alia cæterarum omnium. Scholaſtica autem Theologia eſt, quæ argumentis, & ratiocinationibus hinc inde diſputando conatur tum dogmata fidei alias ſtatuta confirmare illuſtrareque, tum ex illis ex aliiſque principiis naturalibus, alias & alias in dies veritates tum theologicas, tum etiam naturales inferre, notificaréque. Agit autem primùm de Deo, deinde de Chriſto Domino, de Angelis, de hominibus, deque toto vniuerſo, prout à Deo ſunt, ad Deúmque ipſum referuntur. Moralis verò Theologia eſt, quæ tum reuelatis tum naturalibus principiis vtens in eis ſpeciatim veritatibus illuſtrandis, & detegendis, quæ ad mores pertineant, diſtenta eſt. Atque adeo per honeſtos, prauóſque mores, per vitiáque ſubinde, & virtutes, tum generatim tum ſpeciatim latiſſimè excurrit generatim ſcilicet agendo de operum libertate, obligatione, honeſtate, & turpitudine. Speciatim autem de legibus, de contractibus, de votis, de iuramentis, de ſingulis virtutibus, de ſingulis vitiis, &c. Porro loca, ex quibus Theologia tum Scholaſtica tum Moralis ſua depromit argumenta, decem communiter numerantur. Nimirum Auctoritas ſacræ Scripturæ, Auctoritas Traditionum Chriſti & Apoſtolorum, Auctoritas Eccleſiæ Catholicæ, Auctoritas Conciliorum, Auctoritas Pontificis Romani, Auctoritas Patrum, Auctoritas Theologorum, atqueetiam Iuriſprudentium, Ratio naturalis lumine naturali deducta, Auctoritas Philoſophorum, Auctoritas humanæ Hiſtoriæ. De quibus latè diſſerit Canus *per lib.* 12 *in ſuo opere de locis*, videatur Vaſquez 1 *part. diſp.* 12. & alij Scholaſtitici *ad art.* 8. *queſt.* 1. Sanct. Thom. Denique Prudentialis Theologia dicitur ea, quæ de ſingulorum operum honeſtate Theologicè formet dictamina practica, quibus ad eorum exequutionem voluntatem humanam dirigit.

Diuiſio 3.

Phyſiologia, quæ & ſub Phyſicam latam diſcurſiuam cadit, & Phyſica (ſtrictiùs ſumpto hoc nomine) dici ſolet, in ſpeculatiuam, & practicam diuidi poteſt; deinde verò in plura alia membra ſubdiuidi. 33

Speculatiua dicitur ea, cuius finis ſpeculatio, cognitóque veritatis ſui obiecti eſt, ibique ſiſtit. Practica autem cuius potiſſimus finis praxis ſiue operatio eſt; tametſi aut abſolutè, aut reſpectiuè ad talem finem ſuas miſceat ſpeculationes. Porro Phyſiologia ſpeculatiua alia eſt, quæ generatim de Naturâ vniuerſâ, ſiue de omni ente mobili, & cauſatiuo prout tali, atque adeo philoſophicè tractat. Aliæ quæ ſub eadem ratione ſpeciatim tractant de Cœlis, de Elementis, Igne, Aëre, Aquâ, Terra: de mixtis, viuentibus vegetatiuis, vt ſunt Arbores, Herbæ: de mixtis viuentibus vegetatiuis ſimul, & ſenſitiuis, vt ſunt animalia Volatilia, Aquatilia, Terreſtria, & hæc tum irrationalia, ſeu Bruta tum rationalia, & conſequenter de animalibus, corporibuſque ſigillatim horum omnium viuentium. De mixtis denique non viuentibus, vt ſunt lapides, metalla, liquores, &c. atque de eorum formis materiiſque ſigillatim. Phyſiologia autem practica, eiuſque partes ſiue ſpecies (quæ ſicut, & aliæ quæque ſcientiæ, ſiue doctrinæ practicæ Artes vocari conſueuerunt) circa omnia & ſingula obiecta commemorata Phyſiologiæ ſpeculatiuę & partium, ſiue ſpecierum eius verſari poſſunt, non quidem in ipſorum ſpeculatione ſiſtendo, ſicuti ſiſtunt illæ, ſed vltra progrediendo

ad

ad praxin, mediaque illa procurando inipsis, aut ex ipsis obiectis affectus aliquos naturales homini aliquatenus vtiles comparare, applicando scilicet ac sua passiuis, aut per admotionem, aut per mixtionem alteratiuam, aut aliter, vt tales effectus ex vi natiuâ actiuorum, & passiuorum tandem procreati resultent. De facto tamen huiusmodi partes, seu species Physiologiæ practicæ, quæ dantur fere sequentes sunt. Medicina, quæ intrinseca hominis provt corporei per causas naturales procurat bona, nimirum sanitatem, longam vitam, robur, pulchritudinem, & voluptatem sensibilem, cuius quidem quasi administræ sunt aliæ, quæ extrinseca alia hominis bona ad dicta intrinseca conducentia etiam per causas naturales procurant, vt Magia quæ ratio quædam est operandi mira, & insolita, per causas naturales in hominis vtilitatem aliquâ ratione cedentia. Agricultura quæ in procreandis terræ fructibus proficuis homini distenta est. Coquinaria cuius munus est per causas etiam naturales conficere condireque quæcumque ad hominis substentationem, aut etiam voluptatem, aut comeduntur, aut bibuntur. Pharmacopœia, quæ docet omnia medicamenta per causas naturales conficere ad sanitatem hominis, longamque vitam conferentia. Plastica, quæ & massam parare & vasa, aut etiam alia instrumenta per causas etiam naturales ex illa confingere docet ad hominis vsum. Fulsonica, quæ rationem conficiendi tincturas, tingendique tradit etiam per causas naturales. Curatiua brutorum, quæ sicut Medicina hominis, ita brutorum sanitatem, & cætera ipsorum bona intrinseca per causas naturales procurat. His addi possent aliæ Artes, quæ in varias hominum vtilitates siue commoditates etiam corporeas cedunt. Quia tamen earum effectus vt in plurimum absque naturali aliquâ alteratione generationeve, aut corruptione interueniente ab aliquo genere motus artificioso potiùs quam ab aliis causis naturalibus enascuntur, ad Mechanicam, quæ circa quantitatem motus, vt circa obiectum proprium versatur, potius quam ad Physiologiam reducendæ veniunt. De quibus agemus subinde *infra diuisione octaua.*

34 Porro Medicina præsertim dogmatica rationi simul, & experientiæ subnixa (cum Empirica soli experientiæ, Methodica soli rationi subnitatur), etsi ex fine sit practica, parsque propterea à nobis practicæ Physiologiæ ponatur: quia tamen præuias quasdam multarum rerum speculationes ad praxin requisitas præmittit, eam in primis in duas partes oportebit diuidere, quarum altera primaria dicetur, altera secundaria. Primariæque speculationi incumbentis species siue partes erunt Anatomica, quæ singula membra corporis humani eorumque functiones considerat; atque discernit sigillatim. Ad quam reuocantur speculationes de humoribus corporis, de motibus de pulsibus; de respiratione; de somno, & vigiliâ; de generatione; de fœtus gestatione; de augmentis; de pubertate; de canicie; de impinguatione, & de similibus. Pathologica, quæ morborum omnium naturam proprietatesque speculatur. Pharmocologica, quæ medicamentorum etiam omnium tam simplicium, quam compositorum, necnon cæterarum rerum, quæ vel ad sanitatem, vel ad morbum hominis possunt quoquomodo conferre, naturam etiam, & proprietates speculatur. Quæ quidem Medicinæ pars latissimè excutit per cunctas fermè res totius vniuersi, & Prognostica, quæ de futuræ valetudinis, vel morbi, vel mortis hominis signis iudicium ferr. Secundaria autem pars medicinæ primò in Hygijnen agentem de valetudine conseruanda, & Therapeuticam agentem de valetudine recuperanda, necnon in Cosmeticam curantem corporis pulchritudinem, Athleticamque curantem robur membrorum, atque voluptuariam curantem corporis sensuumve eius voluptatem diuidenda est. Secundo autem in Diæreticam prædicta omnia, aut eorum aliqua procurantem per Diætam, hoc est per bonum regimen earum rerum, quibus humanus victus constat, (quæ sex numerantur à Medicis, dicunturque non naturales, sunt autem Ambiens; motus & quies; somnus, & Vigilia; quæ retinentur, aut excernuntur; quæ ingeruntur; & Passiones animi.) Et Pharmaceuticam prædicta omnia, aut eorum aliqua procurantem per medicamenta; & Chirurgicam prædicta Omnia, aut eorum aliqua procurantem per manuum opera, vt sectiones, adustiones &c.

Magia autem primum diuiditur in Naturalem, & superstitiosam. Naturalis est, quæ mira, & insolita operatur per solas causas naturales; atque adeo licita est, cuius multæ extant regulæ, & exempla apud Cardanum *de varietate rerum*, apud Alexium Pedemontanum, & apud Baptistam à Porta. Videatur etiam noster Delrius *in suo opere de Magia.* Et huius quidem Magiæ naturalis duæ sunt partes. Chymica scilicet, quæ & Pyrothecnica dicitur, quòd virtute ignis potissimùm sua opera eliciat, cuius munia sunt reducere mixta ad sua principia Sal, Sulphur, & Mercurium, & purum separando ab impuro succos omnes, liquores, olea, quintam essentiam, &c. ex omnibus mixtis extrahere, necnon ex aliis metallis aurum, argentumque conficere, & Magia arctiùs sumpta, quæ per alias ab igne causas sua opera exequitur. Magia autem superstitiosa, atque adeo illicita est, quæ mira & insolita operatur Dæmonis ope, interuentúque aliquorum signorum, aut etiam eius inuocatione, ad quam pertinent veneficia, philtra, incantationes, fascinationes, præstigiæque Diabolicæ cuiusuis generis, necnon Sagarum transmutationes, transportationes, & cætera huiusmodi opera Dæmoniaca. 35

Agriculturæ quatuor sunt vniuersalia munera (sub quibus specialiora alia considerari possunt,) excolere agros, & quæcumque ad hominum vtilitatem in illis seruntur infra arbores, & frutices, excolere consita cum arboribus fruticibusque ex quibus constant, etiam ad hominum vtilitatem, excolere pascua cum omnibus quæ pro pascendis gregibus, atque armentis vtilia sunt, & excolere florida cum omnibus ex quibus illa componuntur ad hominum voluptatem. 36

Coquinaria in quatuor, vel quinque membra diuidi potest, nempe in Panificam docentem conficere panem (cuius administræ sunt artes præparantes frumenta donec sunt conuersa in farinam) Pistoriam docentem conficere condireque quæcumque ex pane simul & carne fiunt. Dulciariam docentem conficere omnia edulia, quæ 37

cum saccharo, & melle confici, condirique solent. Potoriam, quæ poculenta omnia conficere docet, & Culinariam quæ cætera præter dicta, quæ in culina, vt plurimùm ad esum præparantur, conficit, condirque.

38 Pharmacopœia penes diuersa genera medicamentorum, quæ conficit diuidi potest in confectricem eduliorum, potionum, vnguentorum, emplastrorum, lotionum, &c.

39 Plastica diuiditur in Figulinam, quæ vasa conficit ex argilla; Vitriariam, quæ ex vitro, Ærariam, quæ ex ære; Argentariam quæ ex argento, &c.

40 Fullonica, vel penes diuersos colores, quibus tingit, vel penes diuersas materias quas tingit, diuidi poterit, provt libuerit.

41 Curatiua denique brutorum, perinde atque Medicina, diuidi posset. Sat tamen fuerit eam diuidere in Curatiuam brutorum volatilium, aquatilium, & terrestrium. Cuius postremæ pars est veterinaria, quæ sola extat pro brutis terrestribus veterinariis, id est aptis ad vectutam, medendis.

Diuisio 4.

42 Rationalis doctrina seu scientia (quæ etiam Physicæ latæ discursiuæ subiecta est) in eas quæ de ente rationali vniuersè, de Deo, de Angelo, & de homine provt intellectiuis, & rationalibus agunt, erat imprimis diuidenda. Cæterùm, quia tres priores de facto partes sunt Theologiæ Scholasticæ, de qua *diuisione secunda*, eis omissis, de sola vltima restat in præsenti dicendum, quæ quidem primò in Logicam & Administras eius, subindeque in alia membra diuidenda est.

Logica dicitur ea scientia, quæ intellectiones humanas dirigit, de illisque proinde quatenus dirigibilibus agit; atque adeo, etiam de earum obiectis provt talibus; de scientiâque, humana & scibili in vniuersum: quatenus horum omnium notitia ad intellectionum ipsarum directionem maximo opere confert. Sunt autem Logicæ duæ præcipuæ partes, altera inuentiua, quæ quâ ratione quærenda sint, & inuenienda obiecta intelligenda præscribit. Altera iudicatiua, quæ qua ratione de obiectis inuentis propositisque sit citra errorem iudicandum docet, vtraque autem tum de intellectionibus, earumque obiectis euidentibus tractat. Qua ex parte Logicæ nomen, vt plurimùm retinet, tum de intellectionibus, earúmque obiectis probabilibus. Quâ ex parte Dialectica potius consueuit vocari: vtraque vero rursus de intellectionibus earumque obiectis fallacibus atque adeo aut planè fallis, aut improbabilibus differit, quatenus ab illis docet cauere.

43 Scientiæ autem, quas Logicæ Administras dicimus sunt Animastica, qua parte de sensibus, & sensationibus, à quibus omnis humana intellectio sumit exordium, deque ipsius intellectionis naturâ & proprietatibus, necnon de cæteris animæ functionibus, quæ ad probè, aut prauè intelligendum conferre possunt, tractat. Memoratiua, quæ docet quomodo semel intellecta, aut etiam sentita in Memoria tum sensitiua tum rationali, contra obliuionis iniuriam sint conseruanda, vt quoties opus fuerit re intelligantur. Et Traditiua, quæ præscribit, quo pacto quæ nobis à nobis sunt intellecta aliis, vt & ipsi intelligant, communicanda sint.

Porro Traditiua alia Grammatica, & alia Rhetorica est. Grammatica docet loqui, cuius partes 44
sunt Etymologia, quæ vocabulorum venatur significationem? Syntaxis, quæ quo pacto ex vocabulis sint orationes componendæ, siue construendæ præscribit: Orthographia quæ rectè, & appositè scribendi vocabula ipsa regulas tradit, & Prosodia quæ pariter exhibet regulas eadem rectè, & consonè proferendi. Rhetorica autem ars est copiosè, & ornatè loquendi, quæ vt Cicer. *de Fin.* ait, à Logicâ non aliter differt quam manus extensa à compressâ, nisi quod Logica directè, primarióque incumbit in perficienda interna mentis intellectione, indirectè autem & secundariò in perficienda loquutione externa, intellectioni internæ correspondente. Rhetorica verò vice versa externæ loquutionis perfectionem directè, & primario procurat, consequenter autem, & veluti quid prærequisitum, perfectionem intellectionis, cui loquutio externa respondit. Rhetoricæ quippe finis persuasio motióque animorum audientium est. Munera autem penes materiæ diuersitatem sunt Exornatio laudationem, vituperationémque continens; Deliberatio suasioni dissuasionique incumbens, & Iudicium accusationem, defensionémque comprehendens. Quo circa Rhetorica à materia dicenda in exornantem, deliberantem, & iudicantem diuidi potest, eius autem partes sunt, Inuentio, docens quærere, & inuenire quæ sunt dicenda: Dispositio docens illa rectè disponere, & distribuere per Exordium, Narrationem, Confirmationem, & Epilogum: Eloquutio docens eadem idoneis verbis, sententiisque perpolire, exornaréque: Memoria docens memorare, siue recordari dicenda: & Pronunciatio docens vocem, motusque manuum, totiusque corporis inter dicendum moderari.

Diuisio 5.

Moralis scientia (quæ etiam sub Physicâ latâ 45
discursiuâ comprehenditur) in eas pariter quæ de ente libero in vniuersum; de Deo; de Angelo; de hominéque, quatenus liberis agunt, erat in primis diuidenda. Quia tamen tres priores de facto Theologicè potiùs quam philosophicè procedunt, atque ita partes quædam sunt Theologiæ Scholasticæ, de quâ diximus *diuisione secunda*, de solâ postremâ, quæ etiam sub meram philosophiam à Theologia condistinctam cadit, dicendum in præsenti est. Quæ quidem in Ethicam, Monasticam, Oeconomicam, Politicam, Iurisprudentiam, & Prudentiam diuidi primùm potest. Deinde autem in alia quædam membra subdiuidi.

Ethica est, quæ generatim agit de moribus, deque vltimo fine hominis; atque adeo generatim etiam præscribit, quænam hominis opera honesta & quænam turpia sint, vt illa sequatur, hæc fugiat, vltimumque subinde suum finem ita assequatur. Monastica, hominis provt vitam solitariam agentis mores considerat: atque adeo ad huiusmodi vitam honestè peragendam dirigit. Oeconomica vero, considerat mores hominis, provt vitam agentis domesticam intra suam scilicet domum, cum suâ familiâ. Quomodóque, talis

talis vita sit recte peragenda docet, Politica autem de moribus, de operibúsque liberis hominum, prout vitam ciuilem intra rempublicam agentium tractat. Cuius tres species simplices & quatuor compositæ numerantur. Prima simplicium est Monarchica, quando summa gubernatio reipublicæ penes vnum tantum supremum Principem est. Secunda est Aristocratica, quando reipublicæ clauo assidet Senatus, vel Concilium aliquorum selectorum virorum, quæ Oligarchica etiam dicitur. Tertia est Democratica seu Polyarchica, quando respublica administratur à plebe. Compositæ autem sunt quæ resultant ex trium simplicium mixtionibus, quæ quidem mixtiones quatuor sunt. Nempe ex primâ, & secundâ: ex primâ, & tertiâ; ex secundâ & tertiâ, & ex omnibus tribus. Quarum specierum Politicæ, vnaquæque rursus tres partes habet, prima quæ gubernatrix dici potest præscribens quoquomodo superiores erga subditos se debeant gerere. Secunda quæ dici potest Obœmperatrix præscribens quomodo subdicti vice versâ se debeant gerere erga superiores; & tertia quæ Socialis vocari potest, docens quâ ratione pares, siue inter se non subordinati se debent gerere inter se. Quo etiam pacto Oeconomica in gubernatricem, obtempetatricem, & socialem diuidi potest: imo harum quævis rursus est talis, aut filiorum, aut famulorum ob horum diuersas conditiones.

46 Præterea Monarchica Politica de facto alia Ecclesiastica est, alia Sæcularis, seu Ciuilis. Quarum prima circa ea, quæ pertinent ad spiritum, ad vitamque æternam referuntur, versatur. Quocirca Theologiæ potius, quam Moralis Philosophiæ, de qua modo agimus, pars est, tametsi distinctionis gratia mentio eius impræsentiarum importuna non sit. Sæcularis, autem seu ciuilis est quæ versatur circa ea quæ ad corpus potius, atque adeo ad vitam præsentem, & temporalem degendam pertinent.

47 Iam vero Iurisprudentia, quæ tum Oeconomicæ tum maximè Politicæ quædam est administra, doctrina est legum, & præceptorum, quæ sicut & Politica cui subseruit, in Ecclesiasticam, & Sæcularem, siue in Canonicam, & Ciuilem, quales de facto dantur, venit in primis diuidenda. Vtraque autem præterea diuidi potest, in Legislatricem, Obseruatricem, Punitiuam, & Remuneratiuam. Ita quod Legislatrix sit quæ docet, & leges condere, & conditas intimare, exponeréque, & explicare ad vsum. Obseruatrix verò, quæ docet leges obseruare, siue eis parere. Punitiua autem, quæ transgressoribus legum punitiones, pœnasve præscribit. Remuneratiua denique, quæ docet obseruatoribus legum præmia largiri.

48 Tandem prudentia ea singularum scientia est, quæ omnium præcedentium vniuersalia dogmata ad praxin reducit, formando practica dictamina de singularibus actionibus ad illas spectantibus exequendis. Vnde in totidem partes diuidi potest penes earumdem materias diuersas, circa quas versatur. Quocirca alia dici potest prudentia Ethica, alia Monastica, alia Oeconomica, alia Politica, alia Iuridica, &c.

Diuisio 6.

Historialis scientia, siue doctrina (quam Physicæ latæ narratiuæ partem posuimus) in veram, & fabulosam primò, deinde in alia quædam membra diuidenda venit. 49

Vera (quæ Historia absolutè dicitur) ea est, quæ euentus veros, siue qui reuera euenerunt, narrat. Fabulosa autem est, quæ aliqua saltem eorum quæ narrat, effingit: potest autem vera diuidi primo in sacram, & profanam, ita quod sacra comprehendat quæcumque narrantur spectantia quoquomodo ad Ecclesiam, siue ad spiritum, cum aliqua relatione ad vitam æternam: profana verò cætera cuncta. Vnde sacra rursus in Canonicam, quæ in sacra Scriptura continetur auctoréque Spiritu sancto dictata est, & Ecclesiasticam quæ cætera pertinentia ad Ecclesiam ex humanâ tantùm auctoritate refert, diuidenda venit. Profana autem primo diuidi potest in vniuersalem, & particularem: vniuersalisque rursus in vniuersalem quoad tempus tantum, tractantem de rebus gestis ab initio mundi vsque ad tempus præsens, non tamen vbique; sed in aliquo determinato loco: & vniuersalem quoad locum tantum, tractantem de rebus gestis in toto vniuerso pro aliquo tantum determinato tempore, non vero pro omni. Et vniuersalem quoad vtrumque tractantem de vtrisque, quæ subinde vniuersalis etiam erit quoad genera euentuum: quia nullus est qui non comprehendatur sub gestis in omni tempore, & omni loco. Harum autem vnaquæque, si absque discretione temporum, & locorum agit de cunctis, quæ aut in omni tempore, aut in omni loco, aut in vtroque, acciderunt, communi retento vocabulo, Historia appellatur. Si autem cum distinctione procedit narrans, quæ acciderunt per singulas vniuersi temporis partes suo ordine, Chronologia appellatur. Solet autem Annales dici, quando tales partes sunt anni, & Diarij, quando sunt dies, pariterque dici posset Mensales, quando sunt menses, Sæculares quando sunt sæcula, &c. Similiterque Topologia vocari poterit, quando cum distinctione prodit per diuersa loca. Posserque, dici proportione seruatâ Regnales, quando talia loca sunt regna. Prouinciales, quando prouinciæ, Vrbales quando vrbes, &c. Chronologia autem simul, & Topologia dicetur, quando tum per singula tempora, tum per singula loca narrans, quæ in singulis euenerunt, cum distinctione procedit. Particularis item historia aut potest esse talis quoad tempus tantum, quia agit de cunctis rebus gestis in aliquo particulari tempore, aut quoad locum tantum, quia agit de cunctis gestis in aliquo particulari loco, aut quoad vtrumque: quia agit de gestis in aliquo particulari loco, pro aliquo particulari tempore, aut quoad genus euentum: quia agit de aliquo tantum genere rerum præscindendo à temporibus, & locis in quibus illæ extiterunt. Et prima quidem in tot partes diuidi potest, in quot tempus hactenus transactum est diuisibile. Quo pacto Historiæ mundi ab eius creatione vsque ad Diluuium, & à Diluuio vsque ad Abraham, & ab Abraham vsque ad Moysem, & à Moyse vsque ad Christum Dominum, aliæque pariter, aut penes minoris temporis partes diuisæ diuersæ inter se reputantur. Secunda similiter in tot partes diuidi potest, quot sunt mundi loca diuersa.

Quâ ratione Historiæ Hispaniæ, Galliæ, Italiæ, Angliæ, Germaniæ, & cæteræ huiusmodi, aliæque penes minora loca, aut etiam penes maiora diuisæ diuersæ censentur. Tertia in tot eodem modo partes est diuisibilis quot diuersorum temporum, atque locorum partialium sunt combinationes possibiles. Quarta denique tot partes, siue species habet quot sunt rerum diuersa genera, quomodo alia est Historia de Cœlis, alia de Elementis, de Aëre, de Aqua, de Terrâ, alia de mixtis, iisque aut viuentibus, aut non viuentibus; quod si de viuentibus, aut vegetatiuis tantùm, vt plantis; aut vegetatiuis simul & sensitiuis, vt animalibus brutis; aut vegetatiuis simul sensitiuis, & rationalibus, vt hominibus. Quod si de hominibus, aut agit de familiarum prosapiis, & Genealogia dicitur; aut agit de personarum gestis, & Personalis dici potest. Personæ autem huiusmodi interdum publicæ sunt, interdum priuatæ. Ad Historias hominum reducuntur, historiæ tum generales, tum speciales de scientiis, & Artibus humanis de earumque effectibus, seu euentibus.

50 Iam Historialis Fabulosa in Poëticam, Mythologicam, Parabolicam, & Ænigmaticam potest diuidi; Poëtica est, quæ multa non vera verisimilia tamen fingit, & metricè narrat, tametsi sæpè etiam vera ponuntur; Mythologica est, quæ Apologos, & fabulas fingit, vt morale quidpiam verum ex eis colligi possit; cuius modi sunt Fabulæ Æsopi, & Apologi D. Cyrilli, aliæque eiusmodi; Parabolica est, quæ affingit parabolas, vt simile quid per illas viuidè exprimat. Quod sermonis genus valde est ad persuadendum efficax, ob id tam vsitatum à Christo Domino, vt constat ex Euangeliis. Ænigmatica autem est, quæ Ænigmata conficit, quibus aliud proponit, aut verbis, aut figuris pictis, aut vtrisque; aliud tamen valde sub eo occultum, abstrusumque significare intendit. Porro Poëtica primò penes formam carminis, siue poëmatis, quod componit, diuidi potest: Aliud enim est Monocolon constans vno tantùm genere versuum: aliud Dicolon constans duobus; aliud tricolon constans tribus, &c. Tum aliud est Distrophon, quod post secundum quemque versum reuertitur in idem genus; Aliud Tristrophon, quod post tertium; Aliud Tetrastrophon, quod post quartum, &c. Ipsorum autem versuum varia sunt genera, diuersisque ex capitibus sortiuntur nomina: vt à numero pedum quibus constant Hexametrum, Pentametrum, Tetrametrum, Trimetrum, Dimetrum. A diuersitate pedum, quos frequentius habent: Iambicum, Troehaicum, Dactylicum, Anapæsticum, Choriambicum, Pœonicum, Ionicum, Antipasticum, &c. A nominibus suorum Auctorum Alcaïcum, Archilochium, Pindaricum, Asclepiadeum, Anacreonticum, Ibicum, Sapphicum, Adonicum, Glyconicum, &c. Secundò diuidi potest Poëtica penes materiam in Comicam, Tragicam, & Satyricam confingentes comœdias, tragœdias, & satyras. Elegiacam, Epicam, Bucolicam, & Georgicam canentes res flebiles, funebres, pastoritias, & rusticas, in aliasque huiusmodi.

Diuisio 7.

Prædictiua scientia, seu diuinatrix (quam Physicæ latæ narratiuæ partem etiam posuimus) primo in supernaturalem, & naturalem: deinde autem in alia varia membra diuiditur. 51

Supernaturalis est, quæ habetur per diuinam reuelationem; estque triplex Prophetica, Fides diuina, & Prædictio Theologica, genita, scilicet per discursum ex præcognitis per prophetiam, aut fidem. Naturalis autem est, quæ independenter à reuelatione Dei, ab alioque supernaturali principio acquiritur. Hæc autem est duplex; licita scilicet, & illicita, siue Diabolica. Licita est quæ acquiritur per media licita, illicita autem, quæ per illicita, qualia sunt quoduis pactum, quouisque commercium cum Dæmone.

Porro Prædictiua licita alia est euentuum necessariorum, hoc est oriundorum à causis necessariò operantibus, qui subinde causis ipsis suppositis, nequeunt non euenire. Atque adeo scitis cum certitudine causis, & ipsi cum certitudine præsciuntur. Alia est, euentuum liberorum suamve trahentium originem à causis operantibus liberè; quorum quidem non certa, sed coniecturalis, vt summùm potest notitia haberi ex præcognitis scilicet aliquibus indiciis, & circumstantiis non quidem cogentibus, sed inclinantibus causas liberas in tales euentus. Vtraque autem in tot membra diuidi potest quot sunt principia, aut ostendentia, aut indicantia euentus futuros, vel occultos. Ea autem sunt Cœli cum suis Astris; Elementa, Aër, Aqua, Terra; Mixta viuentia, plantæ, bruta, homines, Mixta non viuentia, Lapides, Metalla, Liquores cum suis alterationibus & effectibus. De facto tamen ex scientiis prædictiuis solum videntur habere nomen Astrologia, quæ ex Cœlis Astrisque prædicit; & Physiognomia, quæ prædicit ex vultu aliisque partibus humani corporis. Prædicit autem Astrologia, primò cum omni certitudine euentus aliquos futuros cœlestes, vt Eclipses, oppositiones, coniunctiones Astrorum, aliosque huiusmodi; Qua parte dici potest cœlestium euentuum, à quorum computatione per confectas tabulas Ephemeristica etiam dicitur. Secundò prædicit cum aliquâ certitudine aliquos euentus futuros sublunares & necessarios: vt notabiliores alterationes elementorum, atque etiam mixtorum, cum effectibus ex eis oriundis; à quo munere sublunatium appellari potest euentuum. Cuius ea est pars, quæ ex positione quam Astra habent, dùm nascuntur homines, eorum inclinationes moresque coniectat, & Genethliaca nuncupatur. Patiterque inclinationes, & mores hominum coniectat ex eorum vultu, aliisque partibus corporis Physiognomia. Scientia verò, quæ ex elementis, eorumque alterationibus & effectibus euentus aliquos siue necessarios, siue liberos prædicit, aut coniectat Stœchiologia vocari potest. Mictologia autem quæ ex mixtis in vniuersum, quæcumque illa sint. 52

Iam verò prædictiua illicita, siue Diabolica multa sub se continet membra. Alia enim est prædictiua ex Astris, scilicet Astrologia illicita prædicens liberos euentus, qui ex Astris præsciri non possunt, alia est prædictiua ex elementis; & alia ex mixtis figillatim. Ex elementis siquidem per 53

ignem

ignem prædicit Pyromantia, & Lampadomantia per flammam; Capnomantia per fumum, & Tephramantia per cinerem. Per aërem prædicit Aëromantia, per aquam prædicit Hydromantia, & Lecanomantia per peluim, vel patinam, per terram prædicit Geomantia. Prædictiua autem ex mixtis, alia est prædictiua per sacrificia, quæ rursus diuiditur in Oenomantiam prædicentem per vnum, & Libamina; & Libanomantiam prædicentem per Thus, & Odoramenta, quæ Diis adolentur, diciturque etiam Empyroscopia. Alia est prædictiua per instrumenta; quæ diuiditur in Axinomantiam prædicentem per secures, Catoptromantiam prædicentem per specula, Coscinomantiam prædicentem per cribrum & forficem, Dactylomantiam prædicentem per annulos, & sortilegium prædicens per sortes. Alia est prædictiua per viuentia, eaque aut vegetatiua: vt Daphnomantia prædicens per lautum, quæ & Daphnephagia appellatur, Batomantia prædicens per herbas, Sycomantia per ficum, & Rhabdomantia per virgam. Aut sensitiua, vt Ichthyomantia prædicens per pisces, Ægomantia per capram, Aruspicina per victimarum exta, Auspiciumque, seu Augurium, seu Oeonoscopia prædicens per auium garritum, volatum, & pastum. Aut rationalia, vt Necromantia, seu Necyomantia, seu Sciomantia prædicens per defunctorum manes, siue vmbras ab inferis euocatas, Chyromantia per lineas manuum, Metoposcopia per lineamenta frontis, & Onirocrisia per insomnia.

Diuisio 8.

54 Denique Mathematica (quam partem diximus esse Metaphysicæ latæ) priuo diuiditur in Arithmeticam, Geometriam, Cosmographiam, Musicam, Opticam, Mechanicam, & Chronometriam: quarum singulæ deinde in alia membra subdiuiduntur.

Arithmetica est, quæ versatur circa quantitatem discretam numerorum, cum præcisione, seu abstractione ab omni materiâ: diuidi autem potest primò in Absolutam, & Algebraïcam. Absoluta est, quæ agit de numeris absolutis, iisque aut integris in infinitum ascendentibus supra vnitatem, quâ parte integra dici potest: aut fractis in infinitum descendentibus infra vnitatem, qua parte dici potest Fracta: aut partim integris, partim fractis, quo pacto dici potest mixta. Algebraïca siue Algebra est quæ agit de numeris figuratis, eorum radicibus veris, & fictis, in infinitumque ascendit supra quemlibet numerum, atque etiam in infinitum descendit non solum infra vnitatem; sed etiam infra nihil, seu cyphram.

55 Deinde absoluta Arithmetica in vulgarem Popularem, seu elementarem, & in Regularem, Tabularem, Analogisticamque potest diuidi: vulgaris est, quæ valgates simplicesque regulas præbet Numerandi; Addendi, Subtrahendi, Multiplicandi, Diuidendi, Reducendique datum numerum ad aliam denominationem. Regularem autem appello eam, quæ sublimiores alias, & compositas exhibet regulas, Quarum prima est Aurea, seu Regula trium directa & euersa. Secunda Regula Societatis multipliciter composita cum tempore, lucro, damno, &c. Tertia regula Alligationis, seu mixtionis. Quarta regula falsi cum simplici vel duplici positione. Tabularis verò est, quæ varias constituit tabulas ad varios vsus: quales sunt tabulæ sinuum rectorum, sagittalium, tangentium, & secantium, tabulæ Ephemeridum, tabulæ Logarithmorum, &c. Analogistica denique est, quæ agit de numerorum Combinationibus, Progressionibus, & Proportionibus, hisque Geometricis, Arithmeticis, Harmonicis; cuius pars est Arithmetica Astronomica vtens progressione Sexagenariâ. His adde Arithmeticam lusoriam, siue diuinatoriam, quæ problemata iucunda, vulgoque insolubilia, & res occultas per abditas numerorum proprietates pandit. Præterea vulgaris Arithmetica alia figuralis est, quæ per figuras, siue characteres procedit; eosque, vel communes, vel Romanos, vel Græcos, vel Hebraïcos, vel Gothicos, &c. Alia est imaginatoria, quæ mentaliter tantùm numerat; alia calculatoria, quæ numerat per calculos.

Algebraïca autem Arithmetica, siue Algebra 56
deinde pariter diuiditur in Prostaphæreticam, & Geometricam seu Cossicam. Quarum prior agit de operationibus numerorum in genere per signa, & id est plus, & minus, eos scilicet provt talibus, signis affectis numerando, addendo, subtrahendo, multiplicando, & diuidendo. Posterior autem agit de numeris Cossicis: hoc est planis, solidis, surdis, deque eorum radicibus, vel realibus, vel ineffabilibus: quæ quidem vniuersas figuras Geometricas & linearum potestates per numeros explanat. Diuidique potest in Realem, agentem de numeris planis, & solidis habentibus veras radices, vt quadratis, cubis; &c. & fictam, quæ agit de numeris surdis, seu irrationalibus, qui non habent veras radices, inquitens earum loco quam proximum illis numerum potest; & mixtam ex vtraque.

Geometria est, quæ tractat de quantitate con- 57
tinuâ extensâ, cum præcisione etiam seu abstractione ab omni materiâ saltem sensibili. Diuiditurque primo pro triplici quantitatis, quam habet pro obiecto, dimensione, longa scilicet, lata, & solida, in Longimetriam agentem de lineis; Planimetriam agentem de areis seu superficiebus; & Stereometriam agentem de corporibus, seu quantis solidis. Rursus autem prima in Rectilinearem tractantem de lineis rectis, & Curuilinearem tractantem de lineis curuis diuidi potest. Secunda pro figurarum planarum diuersitate, de quibus agit, in Cyclometriam tractantem de circulis, Trigonometriam de triangulis, Trapeziometriam de trapeziis, &c. Tertia denique penes figurarum solidarum, de quibus agit, diuersitatem in Sphærometriam tractantem de Sphæra, Conometriam de cono, Cylindrometriam de Cylindro, &c. 58

Cosmographia est, quæ agit de quantitate integri mundi ex Cœlis, & elementis, cum mixtis in eis inclusis, compositi: cuius tres partes numerantur, Geographia, quæ terras tum inter se comparatas, tum ad Cœlos relatas vniuersaliter describit: Hydrographia, quæ pariter describit maria: & Vranographia, quæ cœlorum motuumque eorum quantitatem considerat. Quibus Meteorographia est addenda, pro quantitate Aëris, aut etiam ignis elementaris (si datur) à terra vsque ad æthera extensa. Rursus verò Geographia diuiditur in Chorographiam, quæ maiora metitur loca, vt regiones, prouincias, insulas, &c. Et Topographiam, quæ minora, vt vrbes, portus, castra, templa, &c. quo etiam pacto Hydrographia, aut

etiam

etiam Vranographia, Meteorographiáque diuidi possit. Quibus adde Geodæsiam, quæ Planimatria quædam practica Agrimensorum propria est. Aliqui ponunt sub Vranographia Astronomiam, & Astrologiam prædictiuam; sed non satis bene. Quia licet secunda supponat primam, & ipsi subalternetur quodammodo, propriè tamen ad Mathematicam agentem de quantitate non pertinet, sed ad Physicam narratiuam, quâ parte prædictiua est effectuum ex causis. Ob id de Astrologia prædictiua diximus *diuis.* 7. Modoque Vranographiam pro eadem sumimus ac Astronomiam. Quæ quidem primo diuiditur in Sphæricam considerantem totam Sphæram Cœlestem, cum suis Circulis & motibus: & Theoricam complectentem septem planetarum theorias, seu speculationes speciales: lunæ videlicet, Mercurij, Veneris, Solis, Martis, Iouis, & Saturni. Sphærica autem rursus penes diuersa media, quibus iuuatur ad contemplandam sphæram cœlestem, diuiditur in Dioptricam ætherea phænomena obseruantem, per instrumenta Dioptrica; qualia dicuntur omnia visualia, siue adiuuantia visum, Planisphericam vtentem Planisphæriis, siue Astrolabiis, vbi sphæra ipsa in planum proiecta descriptaque visitur; idque vel orthographicè vel scenographicè, vel stereographice, iuxta dicenda postmodum: & Stereosphæricam vtentem globis arte factis, eandem sphæram referentibus siue repræsentantibus. Theoricæ autem Astronomiæ computistica subalternatur, quæ tres potissimè conficit computos Astronomicum scilicet, Politicum, & Ecclesiasticum.

59 Musica est, quæ quantitatem discretam soni, atque adeo proportionalem eius harmoniam considerat, ad praxinque reducit; quo titulo duplex in primis est; Theorica, & Practica, vtraque autem rursus penes sonorum diuersitatem in Vocalem, scnos naturalium vocum moderantem; & Organicam moderantem sonos instrumentorum diuidi potest Et secunda iterum in Flatricem pro sonis qui flatu, & Pulsatricem pro sonis qui pulsu instrumenti excitantur: ad ista namque duo genera reducuntur omnia instrumenta musica.

60 Optica est, quæ circa quantitatem specierum, siue radiorum visualium versatur. Diuiditurque primum in Perspectiuam; quæ optica etiam (strictiùs sumpto hoc nomine) dicitur; & de radiis directis agit: & Catoptricam, quæ agit de radiis reflexis; atque adeo de speculis Planis, Cõuexis & Concauis, Cylindricis, Conicis, Prismaticis, &c. Et Dioptricam, quæ agit de radiis refractis in aqua, nubibus (vbi deinde) Conspicilis, Telescopiis, Microscopiis, Vitris causticis, &c. quibus adde Diacatoptricam comparatem radios reflexos atque refractos interse. His omnibus subalternatur Prospectiua agés de variis proiectionibus & descriptionibus, quæ in varias species seu partes diuidenda venit. Quarum prima est orthographia, quæ rem describit vti apparet oculo infinitè distanti. Secunda est scenographia; quæ rem describit vti apparet oculo finite distanti, Tertia est stereographia, quæ rem describit; vti apparet oculo contiguo ipsi rei, & totam eius soliditatem veluti Diaphanam penetranti. Quarta est Sciographia, quæ rudibus lineamentis totam rei figuram in plano adumbrat. Quinta est Ichnographia à quâ describuntur fundamenta ædificij superstruendi. Vnde Sciographia, & Ichnographia magis ad Architectos pertinent, quàm ad Opticos. Orthographia vero, & Scenographia ad vtrosque pertinent, sed diuersis modis. Nam apud Opticos scientias significant, quæ versantur circa proiectiones rei prospectæ descriptas in plano postposito, provt apparentes in ipso plano oculo distanti infinite, aut distanti finitè. Apud Architectos verò orthographia scientiam significat delineantem aduersam frontem ædificij; & Scenographia importat insuper descriptionem abscedentium laterum; ideoque perfectior est, quam Orthographia. Stereographia autem ad solos Opticos, non item ad Architectos pertinet: quia soli proiectioni corporis inspecti describendæ in plano postposito potest seruire. Ex quibus patet, alias esse Orthographiam, Scenographiamque Opticorum, & alias Architectorum.

Mechanica ea scientia est, quæ ponderis, & 61
impulsus, atque adeo etiam motus ex eis oriundi quantitatem pro obiecto habet. Diuidi autem potest primo in Liberalem, quæ maiori ex parte est intellectualis, & discursiua, aut nobilioris conditionis; & Illiberalem, quæ maiori ex parte est manuaria, & inferioris notæ: quarum vtraque plures sub se comprehendit partes, & Artes. Ad Liberalem enim spectare in primis videntur Statica, Bellica, Nautica, Venatica, Lusoria, Gymnastica, Pictura, Statuaria, & Architectura. Ad Illiberalem verò Typographia, Fabrilis, Lanifica, Linifica, Serica, Textoria, Acupictoria, Sartoria, Sutoria, & aliæ huiusmodi.

Porro Statica, quæ Mechanicæ pars est potissi- 61
ma, vtpotè mensurandæ quantitati ponderum, impulsuum, & motuum potissimè incumbens, varias, & ipsa partes habet in quas subdiuiditur, penes diuersitatem scilicet tum potestarum, tum mediorum, circa quæ versatur. Prima est Centrobaryca agens de centro grauitatis; ad quam reducitur Isorthopostatica, de æquiponderantibus agens, quæ secunda nihilominus dici potest. Tertia est Zygostatica, tractans de librâ. Quarta Machlostatica, de vecte. Quinta Trochlostastica, de Trochleâ. Sexta Cochleostastica, de cochleâ. Septima Sphenostastica, de cuneo. Octaua Polymechanostastica, agens de variis harum machinarum coniunctionibus, seu mixtionibus. Nona est Hydrostatica, agens de corporibus provt in aqua, in quouisve humido vniuersè: cuius duæ sunt partes; altera de natantibus in humido dicta Bareocolymbia; altera de iis quæ in humido mergũntur, cuius nomen est Bareodysia. Decima est Aëriostatica, agens de corporibus provt in aëre. Vndecima Pyrostatica, agens de corporibus provt in igne. Duodecima Polymesostatica, agens de corporibus provt in diuersis mediis. Decima tertia est Hydatholcia, tractans de aquis attrahendis, & aquæductibus. Decima quarta est Automatica, agens de iis quæ per se moueri videntur, vt horlogia machinalia, & cætera huiusmodi. Bellica est ars, quæ tractat de omnibus, quæ pertinent ad bellum. Diuiditur primo in marinam, agentem de bello provt in mari; & terrestrem, agentem de bello provt in terra. vtraque autem partes habet, Fortificationem, docentem fortificare quæuis loca pro defensione; Castrametationem docentem ordinare exercitum; Poliorceticam docentem obsidere contrarium, & Tormentariam machinarum bellicarum pro offensione factricem, gubernatricemque. Nautica est ars nauigandi. Diuidi potest in Nauificam, docentem fabricare, & instruere naues, quò idoneæ sint ad nauigationem: & Nauigeram, docentem illas tutò per maria ducere. Venatica est

est ars venandi ; est triplex, Ferina, quæ docet animalia agrestia terrestriaque seu viua, seu occisa capere : Aucupium, quod docet pariter capere aues non eicutes : & Piscatura, quæ docet similiter capere pisces quorumuis generum Lusoria est ars ludendi quouis ludorum genere : vnde in tot partes diuidi potest, quot genera sunt ludorum diuersa. Ludi autem penes instrumenta, cum quibus luditur distingui possunt in ludos Alearum, Foliorum, Acierum, Pilarum, Globorum, &c. Quibus adde ludum Præstigiarum docentem tanta manuum, aliorumve instrumentorum subtilitate quædam mouere siue tractare, vt circumstantium oculis aliud appareat ab eo quod re verâ est. Gymnastica disciplina quædam est exercitationis : sub quâ poni possunt Equestris, Pugillaris, Collimatoria, Saltatoria, Cursoria, & aliæ huiusmodi. Pictura pingere in plano docet. Statuaria solidas statuas conficere : idque aut sculptura, quo pacto dicitur sculptoria, aut fusione, quo pacto fusoria appellatur. Architectura denique ædificandi est ars : diuidique potest in Idealem, docentem delineare siue describere ædificia ; idque vel orthographicè, vel scenographicè, vel ichnographicè, iuxta dicta *numero sexagesimo*. Et Realem docentem ædificia ipsa construere. Rursusque vnaquæque diuiditur penes diuersitatem ædificiorum, quorum formam præscribit, in Gothicam, & Romanam. Cuius postremæ ordines sunt Toscanus, Doricus, Ionicus, Corinthius, & ex eis Compositus

63 Iam verò Typographia in imprimendis libris distenta est. Fabrilis opera artificiosa docet componere ex variis materiis : à quarum diuersitate alia Æraria, alia Auraria, alia Argentaria, alia Ferraria, &c. Lanifica lanam laborare docet, Lanifica linum, Serica sericum. Textoria texit, Acupictoria acu pingit, Sartoria vestit, Sutoria calceat, &c. Præter eas, quas *supra diuis.* 3. posuimus, & cum his numerari possunt : præter aliasque innumeras huiusce generis, quas relinquimus.

64 Chronometria denique ea scientia est, quæ temporis quantitatem metitur, quod præstat per horologia tum Solaria, aut etiam Lunaria (quoad quam partem cæteris nobiliorem Gnomonica dicitur,) tum Rotata ; tum Arenaria, tum Aquaria, tum cætera cuiusuis generis.

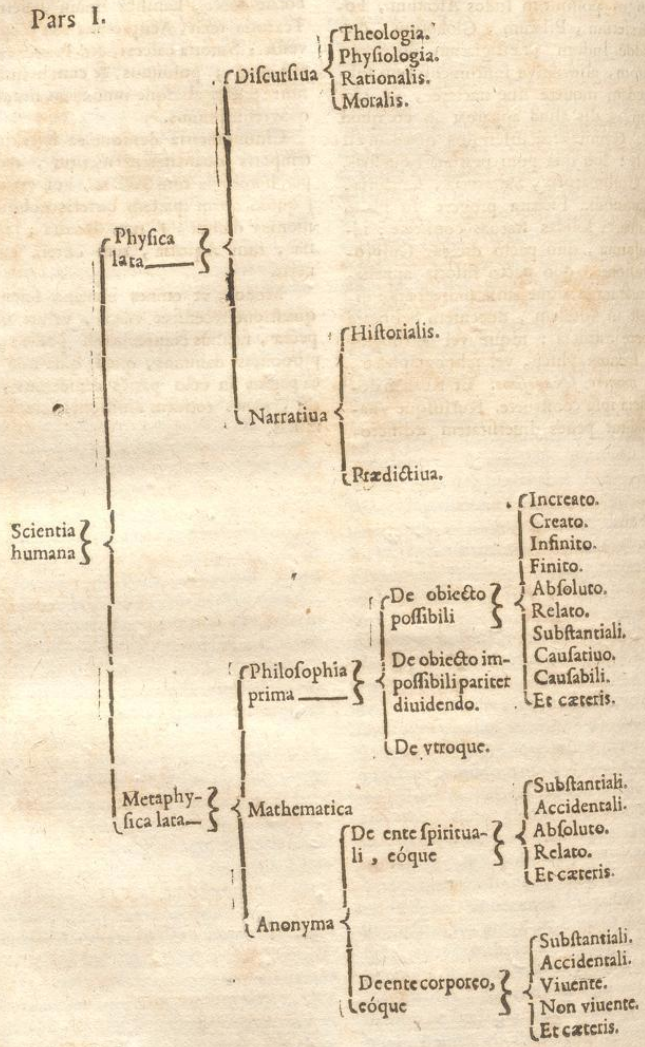
65 Modo, vt omnes humanæ scientiæ in hac quæstione recensitæ vnico, veluti obturu inspectæ, faciliùs comprehendi possint, schemate propositas dabimus, quod quia non capit vnica pagina in octo partes diuidemus, vt sequitur, penes totidem diuisiones scientiarum præmissas.

SCHEMA

SCHEMA OMNIVM SCIENTIARVM humanarum, in octo partes distributum, penes totidem ipsarum scientiarum diuisiones in præsenti quæstione traditas.

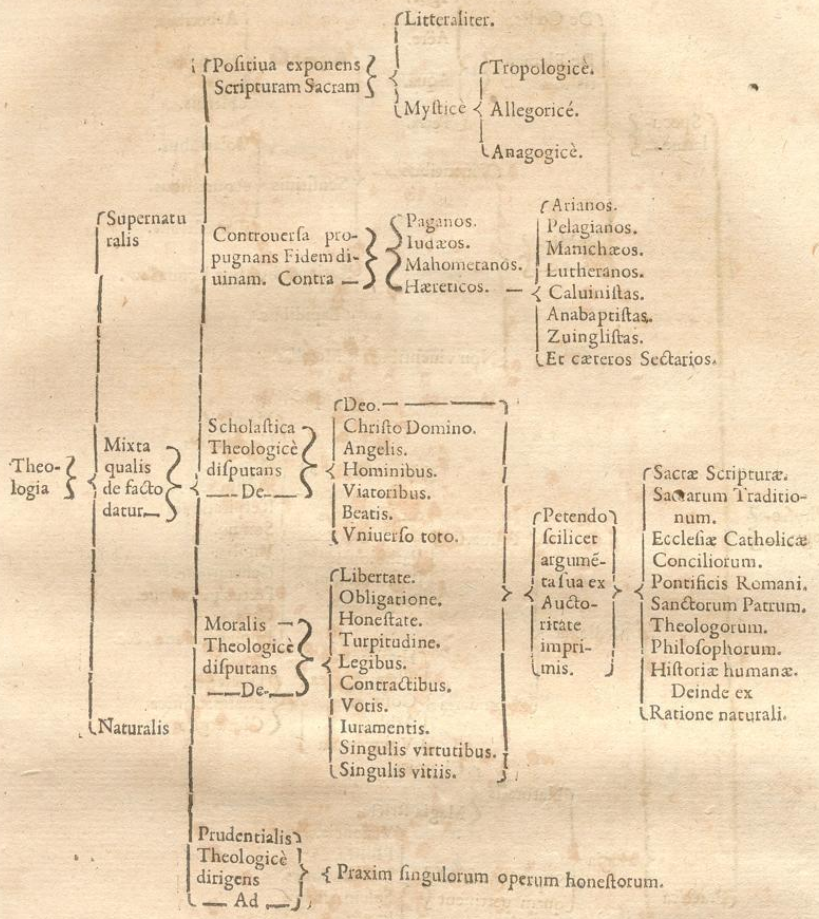
SCHEMATIS SCIENTIARVM

Pars I.

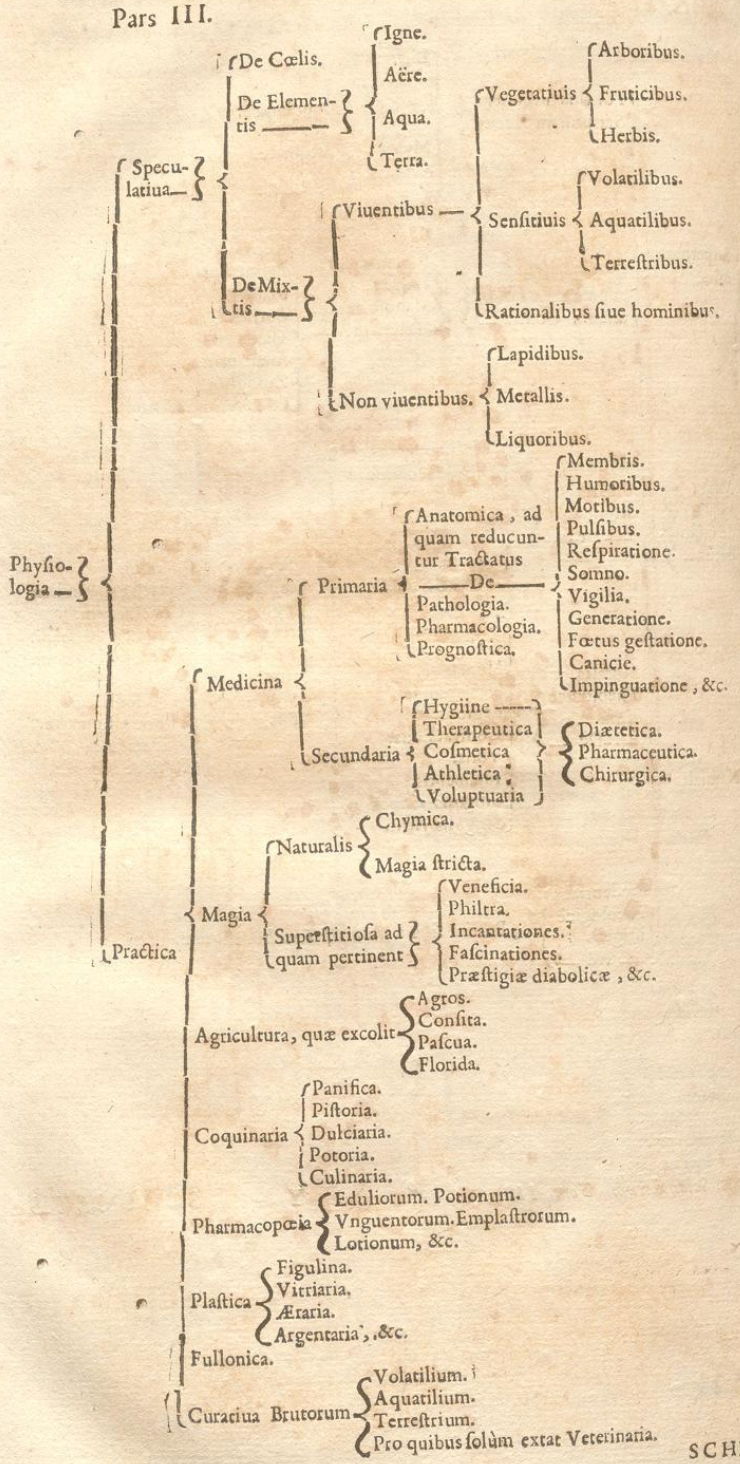

SCHEMATIS

SCHEMATIS SCIENTIARVM
Pars II.

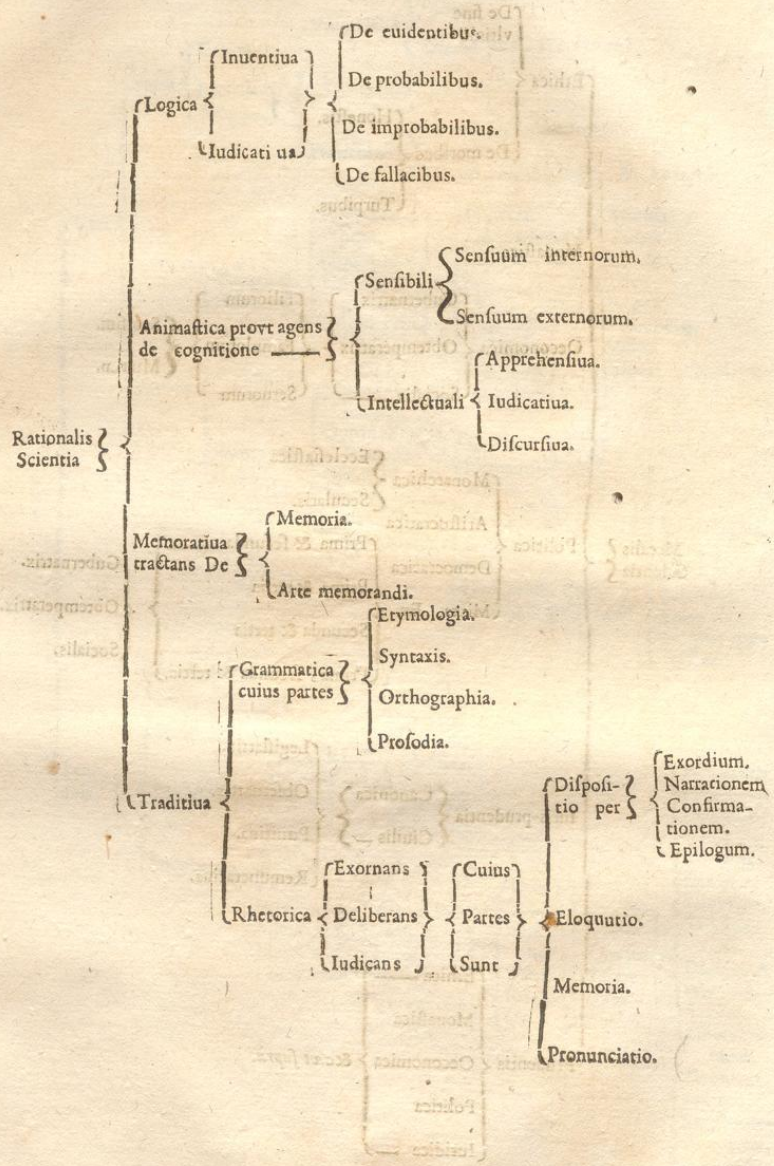

SCHEMATIS SCIENTIARVM
Pars III.

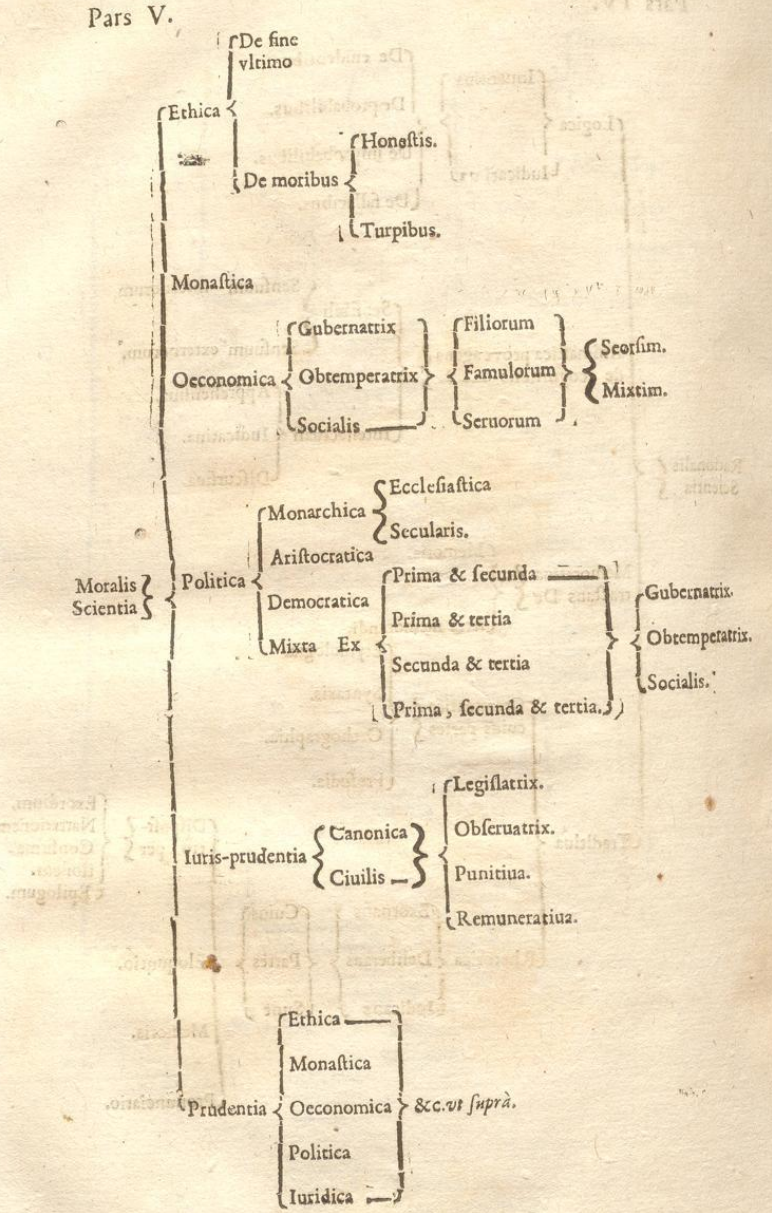

SCHEMATIS

SCHEMATIS SCIENTIARVM
Pars IV.

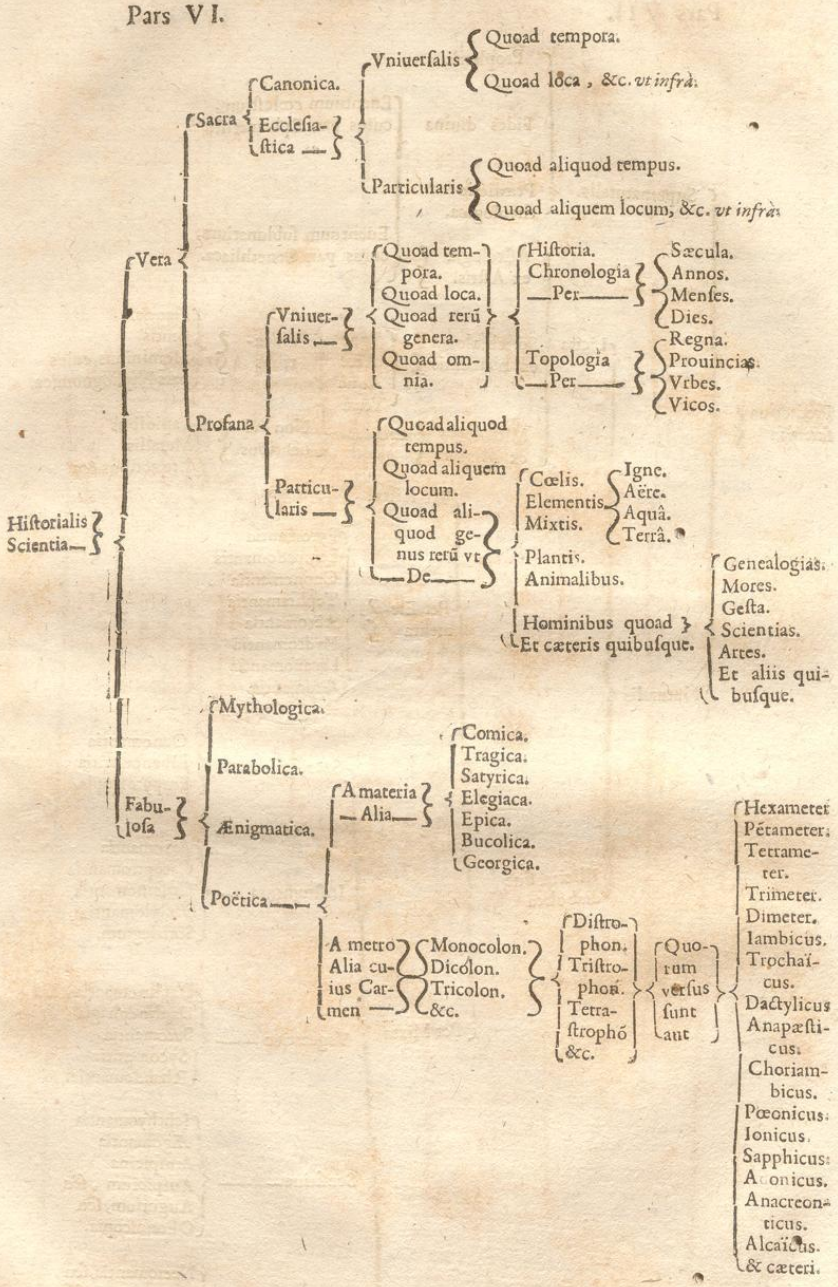

SCHEMATIS SCIENTIARVM
Pars V.

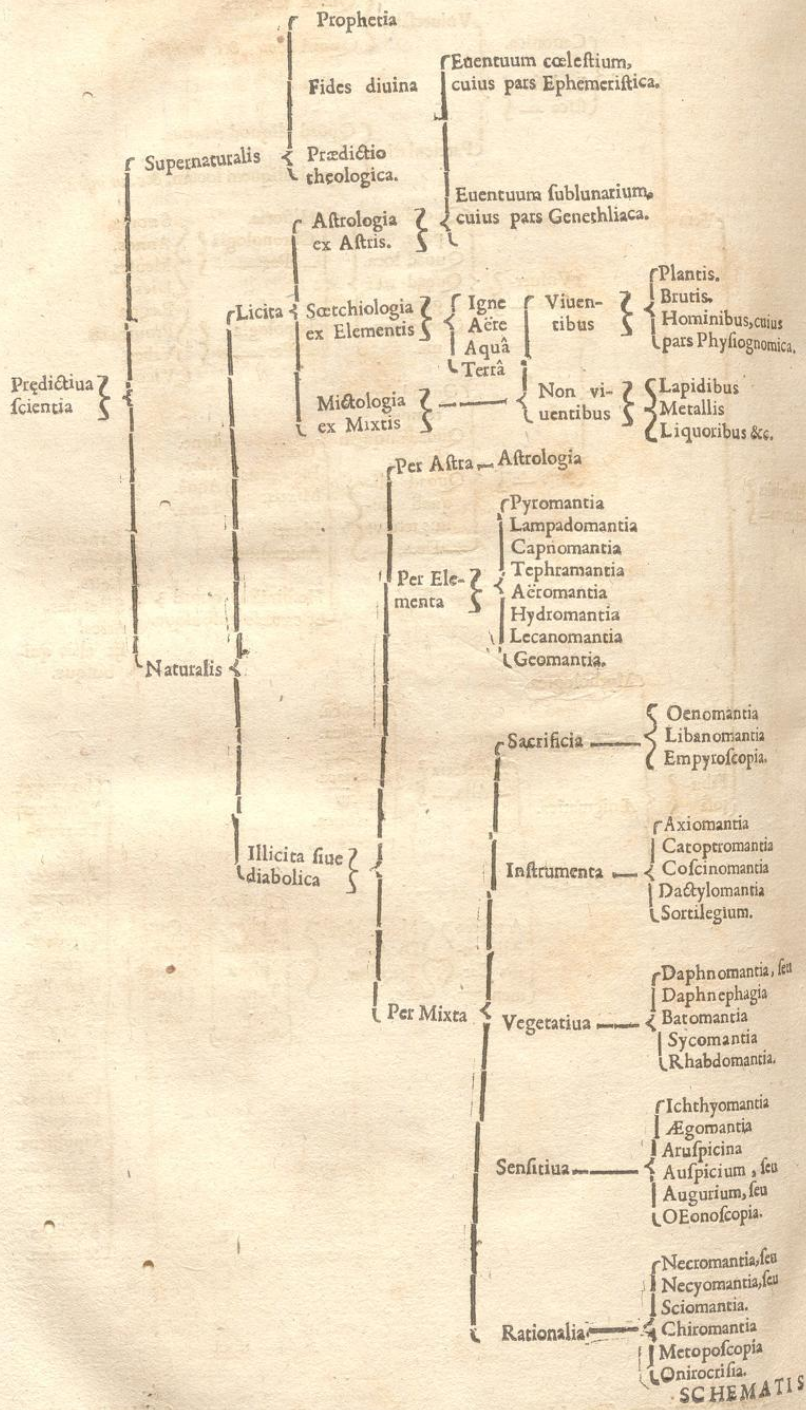

SCHEMATIS

SCHEMATIS SCIENTIARVM
Pars VI.

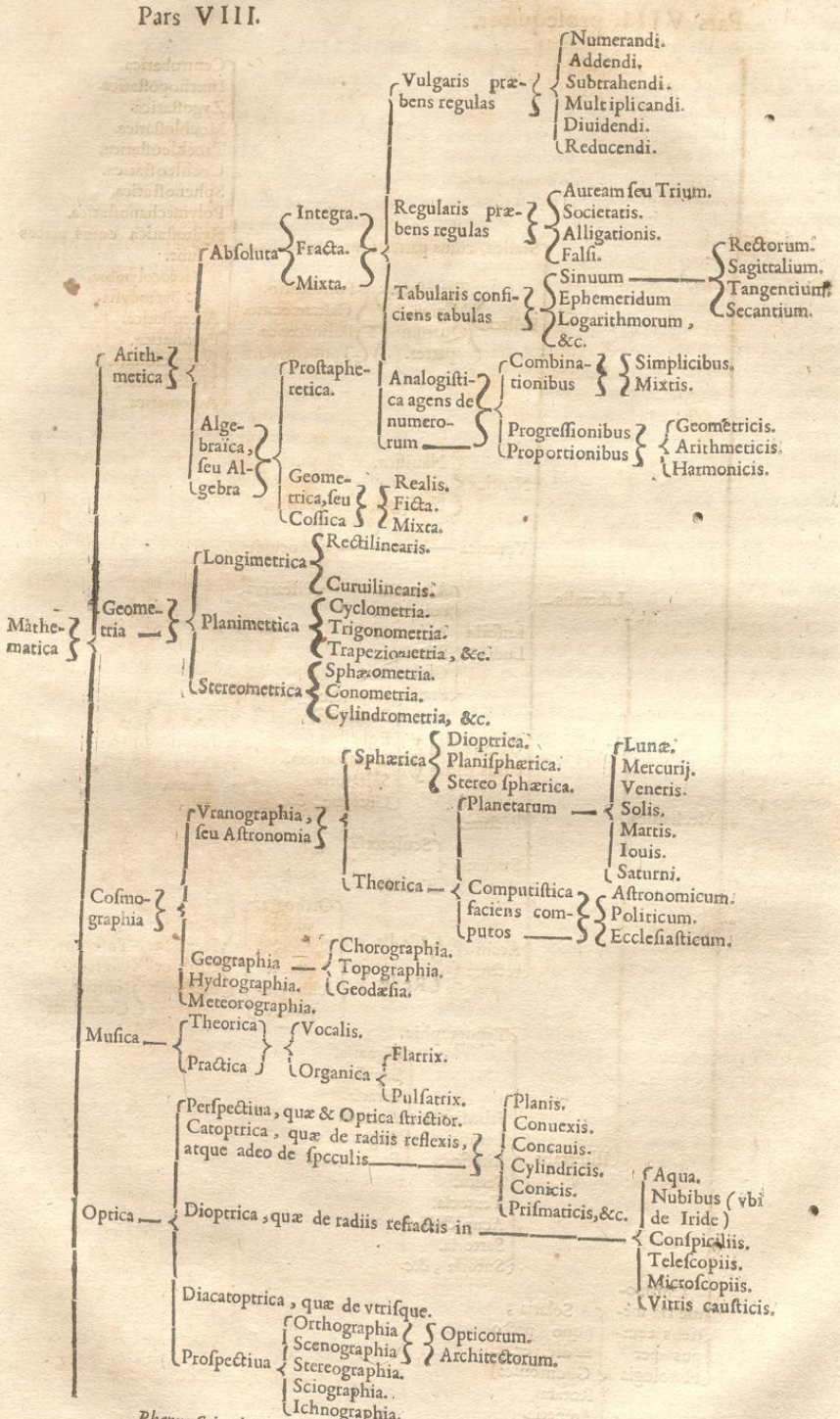

SCHEMATIS SCIENTIARVM Pars VII.

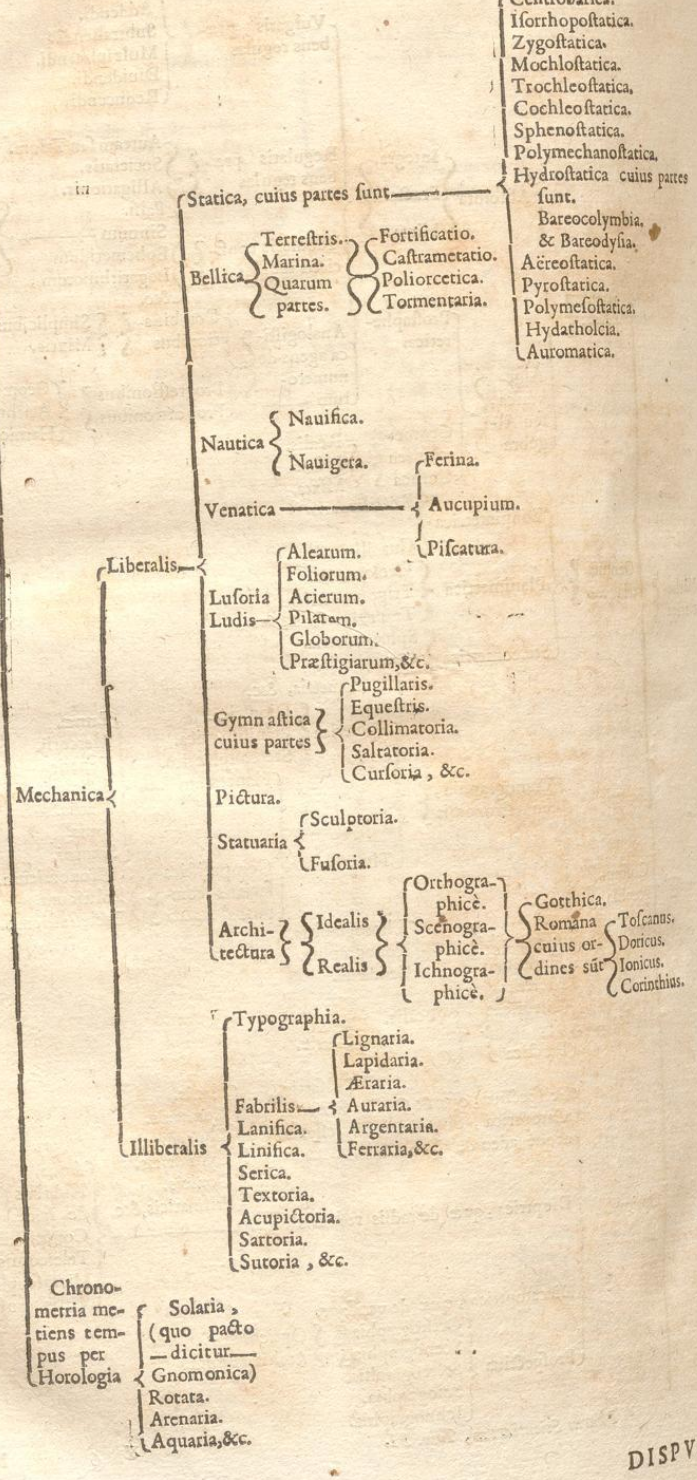

SCHEMATIS

SCHEMATIS SCIENTIARVM
Pars VIII.

SCHEMATIS SCIENTIARVM
Pars VIII. prosequitur.

DISPVTA

DISPVTATIO XXII.

De accidentibus humanarum Scientiarum earumdemque obiectorum provt. talium.

1 DIcimvs scientiarum & obiectorum accidentia (latè hoc nomine sūpto) quæcumque de eis prædicantur, adiiciendo quidpiam supra subiectum vel physicè, vel metaphysicè, seu per rationem nostram, iuxta diuisionem prædicatorum accidentalium & essentialium traditam *supra disp. 17. quæst. 7.* atque ita de huiusmodi prædicatis scientiarum humanarum in *præsenti disp.* tractandum est. Sumimus autem scientiam humanam, quemadmodum in præcedentibus, latissimè pro quouis humano iudicio ac iudiciorum aggregato, vnà cum simplicibus apprehensionibus iudiciis ipsis subseruientibus. Quæ quidem scientia actualis est, de quâ solùm agimus provt præsens institutum exposcit. De habituali quippe actuali correspondente ferè nihil amplius oportet scire impræsentiarum quam quòd est habitus quidam, siue facilitas per repetitionem actuum ipsius actualis scientiæ genita in intellectu, & ipsum ad similes actus faciliùs eliciendos adiuuans.

QVÆSTIO PRIMA.

Quâ ratione intellectus humanus acquirat Scientiam.

2 SVppono primò, ex doctrinâ cum Arist. ex fere omnibus Catholicis contra Platonem eiusque Assecias statuta *supr. disp. 1. q. 1. propos.* 1. Scientiam humanā neutiquam esse à naturâ, aut à Deo inditā infusamve hominibus à principio: sed quæcumque ab ipsis humanitùs sciuntur, per species successiu temporis sensuum ministerio acquisitas, perque vim, quam habent intelligendi, talibusque speciebus vtendi ab eorum intellectu indistinctam sciri. Vnde homines ne habitum quidem vllum humanarum scientiarum, ab intellectu distinctum accipiunt à Deo, quando creantur. Quidquid nouissimè annuens Platonicis arbitretur Valemander *tom. 1. decis. Philos. disp. 10. Partit. 1.* multas pro se rationes afferens referensque ex Platonicis, præsertim ex Marsilio Ficino *lib. 11. Platonicæ Theol. cap. 7.* Etenim pro omnibus ab experientiâ petitis, quæ eiusmodi habitui tribuuntur, vis intelligendi, quam intellectus à se indistinctam habet, vnà cum speciebus per sensus haustis, quibus iuuatur, sufficientissima est. Videatur si placet Vallius noster latè ad rem differens *in logicâ lib. 2. post. disp. 4.*

3 Suppono secundò, ex doctrinâ datâ *disp. 2. q. 4.* de modo indicandi nostro, sæpéque aliàs in hoc opere repetitâ, omne obiectum ab hominibus scibile, atque adeo iudicabile pro statu præsente propositionem esse obiectiuam constantem duobus saltem terminis, & plerumque tribus; subiecto videlicet significabile per nomen, & actu significabili per verbum, & termino talis actus per nomen item vt plurimùm, aut etiam interdum per verbum significabile, ex quo patet omnem scientiam humanam de huiusmodi propositionibus obiectiuis esse.

Suppono tertiò, ex dictis latiùs *disp. 19. q. 8.* 4 omnem propositionem obiectiuam humanitùs scibilem aut per se citra discursum, aut per aliud medio discursu, aut vtroque modo scibilem, siue iudicabilem esse. Propositionum autem per se scibilium alias tales esse vi cōnexionis immediatæ subiecti cū prædicato ab intellectu perceptibilis, alias vi experientiæ, sub quam cadit earum obiectiua realitas. Propositiones verò per aliud scibiles idcirco tales esse; quia aliud cum eis connexum provt tale præscibile ab intellectu est, iudiciumque de connexo, provt tali ad iudicium de termino connexionis valet intellectum determinare: vnde patet, quænam propositiones vtroque modo scibiles sint. Quænam autem propositiones ex scibilibus per se sint tales vi connexionis immediatæ subiecti cum prædicato, citra experientiam, & quænam sint tales vi experientiæ citra huiusmodi connexionem ex *q. citatâ* petendum, ac supponendum est.

Suppono quartò bifariam posse homniem assequi iudicium seu scientiam alicuius obiectiuæ propositionis. Primò absque adiutorio, secundò cum adiutorio Magistri docentis ipsum talem propositionem; idque siue propositio sit ex per se scibilibus, vel vi immediatę connexionis terminorum, vel vi experientiæ; siue ex scibilibus per aliud; siue ex scibilibus per se, & per aliud. Assequitur homo absque adiutorio Magistri scientiam propositionis per se scibilis, vi connexionis immediatæ terminorum, quando vel fortuitò, vel ex industriâ atque adeo liberè iuxta dicta *disp. 7* in tales eiusmodi terminorum apprehensiones cadit, quæ valent per se procreare talis propositionis iudicium, siue independenter, siue dependenter ab arbitrio concursuve voluntatis, iuxta dicta *ibidem.* Assequitur homo absque adiutorio Magistri scientiam propositionis per se scibilis vi experientiæ; quando eius realitas vel fortuitò, vel ex industriâ sub talem alicuius sensus, alteriusve porentiæ experientiam cadit, quæ in talis propositionis iudicium valet intellectum inducere: idque itidem vel independenter, vel dependenter à voluntate. Quænam autem realitates sub experientiam tum sensuum, tum potentiarum aliarum hominis cadant, ex dictis *disp. 1. quæst. 2.* sæpéque aliàs tactis constat. Assequitur denique homo absque adiutorio Magistri scientiam propositionis per aliud noscibilis, quando indicans aliud provt connexum cum illa, inde ad illam iudicandam determinatur seu mouetur: idque etiam seu concurrente, seu non concurrente voluntate iuxta dicta *disp. 7. citatâ*, ex quibus patet quomodo possit homo assequi absque Magistri adiutorio scientiam propositionis scibilis per se, & per aliud.

Cum adiutorio autem Magistri docentis pro- 6 positionem aliquam cuiusuis ex prædictis generibus tunc eam assequitur homo, quando per talem doctrinam ad illam iudicandam inducitur. Magister autem homo non aliter docere potest propositionem aliquam, quam significando illam provt à se iudicatam per verba, aut per alia signa externa siue prolata, siue scripta, iuxta dicta de huiusmodi signorum significatione *disp. 8. q. 2.*

Quo

Quorum signorum significationem debet propterea discipulus præscire, seu præ cognoscere vt per illam in conceptus tum obiectiuos, tum formales à magistro significatos *ibidem* dicta possit incidere. Bifariam autem potest discipulus mediâ doctrinâ Magistri siue prolatâ siue scriptâ venire in notitiam iudicatiuam, seu scientiam propositionis obiectiuæ. Primò, quia per talem doctrinam inducitur ad concipienda fundamenta idonea ad illam iudicandam; ex quibus semel conceptis determinatur ipse ad iudicium: secundò, quia independenter ab aliis fundamentis per testimonium, auctoritatemque Magistri præcisè ad iudicandam permouetur propositionem traditam. Potest autem ad eam iudicandam etiam vtroque ex capite simul moueri, nempe & ex fundamentis mediâ doctrinâ partis, & ex Magistri auctoritate. Porro fundamenta idonea ad iudicandam propositionem obiectiuam in vniuersum, aut sunt ipsius termini ritè & provt ad iudicium requiritur apprehensi, quando ea est ex per se noscibilibus, aut est antecedens aliquod præiudicatum provt connexum cum illâ, quando ea est ex noscibilibus per aliud, quale esse inter cætera solet auctoritas illam testificantis. Quare fundamentum idoneum ad propositionem obiectiuam iudicandam in extrinsecum & intrinsecum diuidi solet; ita quod extrinsecum dicatur auctoritas ipsam testificantis, intrinsecum autem quodlibet aliud. De quo plura diximus *supra disputatione sexta, & septima*, quæ ad rem recolenda. Iudicare autem propositionem ob testimonium auctoritatemve illam testificantis fide illam credere est, vt constat.

7 Et quod dicimus de propositione obiectiuâ, in quam tendit iudicium, pariter venit intelligendum de illatione obiectiuâ cui nititur discursus, hoc est de connexione antecedentis cum consequente, quam tacitè saltem iudicat qui secundum infert ex primo; vti *disputatione secunda, quæstione quinta*, sæpéque *alibi* docuimus: quæque subinde propositio obiectiua est, seu potius propositionem obiectiuam cum ipso antecedente, cui attribuitur, componit; Atque adeo perinde, ac aliæ obiectiuæ propositiones tum per se, tum per aliud, tum per intrinseca, tum per extrinseca fundamenta scibilis, seu iudicabilis esse potest. His positis sit.

Propositio 1.

8 Omnis scientia humana in suâ acquisitione à ministerio sensuum dependet proximè vel remotè.

Quatenus omnia quæ ab hominibus pro præsente statu sciuntur mediis speciebus obiectorum sensibilium per sensus haustis intellectuique communicatis sciuntur; provt latè expositum est *supra, disputatione prima*. Quomodo autem per species proprias sensibilium obiectorum cætera omnia obiecta scibilia, respectu quorum sunt illæ alienæ, ab hominibus cognoscantur, atque adeo sciantur, *disp. 2. quæst. 3.* ex professo explicatum est, & sæpè alias obiter in toto hoc opere repetitum.

9 Semel tamen acquisitis ab intellectu humano sensuum ministerio speciebus sensibilium obiectorum, multa vtens illis scire potest homo independenter ab aliquâ nouâ experientiâ; vt patet in eo qui visum amisit, & per species visibilium rerum, quas antea acquisierat, multa, nihil iam videns, cognoscit. Et quidem omnis scientia Metaphysica, quam de rebus provt in statu quiditatiuo præscindente ab existentia in dies acquirimus, etsi absque speciebus, quæ primitùs ministerio sensuum intrarunt in animam, acquiri non posset; attamen propriè loquendo ab experientiâ non dependet. Quia ea tantum scientia, loquendo propriè, dicitur ab experientiâ dependere, quæ vel est experimentale iudicium de re sub experientiam ipsam cadente, ex apprehensionibus experimentalibus terminorum citra discursum natum: qualia sunt principia formalia omnis scientiæ Physicæ. Vel est iudicium medio discursu ex alio, aut aliis eiusmodi experimentalibus oriundum, qualia sunt omnis scientiæ physicæ formales conclusiones, iuxta diuisionem traditam *disput. 21. quæst. 2.* & sæpe alibi in præcedentibus tactam scientiarum metaphysicarum, & Physicarum. Scientiæ quippe nullo ex his modis per experientiam, siue mediâ experientiâ genitæ non dicuntur, propriè loquendo, ab experientiâ dependere; etsi dependeant ab speciebus sensibilium rerum, quæ per experimentales sensiones acquisitæ primitus fuerunt. Vnde apparet non omnem scientiam humanam dependere ab experientiâ, loquendo propriè; tametsi à nonnullis loquentibus minus propriè dependere dicatur, quia dependet ab speciebus, quæ suam ab experimentalibus sensionibus trahunt originem.

Propositio 2.

Iudicium humanum de propositione per aliud 10
notâ, absque præsuppositio iudicio de propositione per se notâ, stare non potest: hoc tamen sine illo stare, nihil est, quod prohibeat.

Est certissimum. Quia cum propositio per aliud nota dicatur ea, quæ ex alio quopiam prius iudicato tamquam ex antecedente infertur per discursum, necessum planè est, vt iudicium de propositione per aliud notâ conclusio sit supponens iudicium de antecedente, ex quo illa infertur. Cumque series iudiciorum præcedentium, & subsequentium versus partem præcedentium in infinitum nequeat extendi; eò quòd intellectus non potest non illam ab aliquo iudicio primo inchoare, vt est notissimum: iudicium quæ primum nullum aliud supponens, eo ipso sit iudicium de propositione, non per aliud atque ad eo per se notâ; vt planè etiam constat. Concluditur tandem iudicium de propositione per aliud notâ, absque iudicio præsuppositio proximè, vel remotè de propositione per se notâ, stare non posse. Quæ erat pars prima propositionis. Secunda autem inde apparet: quia manifestè fieri potest, sæpéque de facto contingit, vt intellectus propositionem iudicet per se notam ex ipsis terminis apprehensis, ibique sistat nullam aliam ex illâ vlteriùs inferendo, seu iudicando.

Ex hac propositione sequitur. Omnem scien- 11
tiam humanam in aggregato iudiciorum consistentem, iuxta dicta *disputatione 21.* eo ipso quòd constet ex iudiciis de propositionibus per aliud notis, necessariò debere etiam constare ex aliquo, aut aliquibus iudiciis de propositionibus per se notis: non tamen è conuerso debere constare ex aliquo, aut aliquibus iudiciis de propositionibus per aliud notis, eo ipso quòd constet ex iudiciis de propositionibus per se notis.

Et quoniam in scientiis humanis iudicia de pro- 12
positionibus per se notis principia formalia, ipsæ verò pro

propositiones principia obiectiua dicuntur, eo quod ab illis, & scientiæ inchoantur, & iudicia subsequentia nascuntur. Iudicia verò de propositionibus per aliud notis conclusiones formales, ipsæque propositiones conclusiones obiectiuæ appellantur. Sequitur rursus omnem scientiam humanam ex conclusionibus constantem necessariò etiam debere constare ex principiis; non tamen è conuerso.

13 Tot autem differentiæ sunt principiorum humanarum scientiarum, quot sunt differentiæ propositionum per se notarum, seu per se noscibilium, de quibus satis diximus *suprà disputat. 19. quæst. 8.* Atque adeo, cæteris inde suppositis, duæ dumtaxat in præsenti notandæ sunt. Principiorum scilicet, quæ prædicant definitionem de definito, & principiorum, quæ de subiecto prædicant quidpiam aliud. Quarum priora explicationes quædam sunt terminorum vniuscuiusque scientiæ, in omnique scientiâ subinde præmitti debent, atque etiam solêt; definitionésque absolutè appellantur appellatione mutuâ à prædicato, quod in se continent. Ex posterioribus autem, est. ea potissimùm quæ prædicant cum euidentiâ Passionem aliquam immediatam de essentiâ, Axiomata, seu Pronuntiata nuncupari soleant: nos tamen omnia compendij causâ sic nuncupabimus deinceps diuidentes adæquatè principia scientiarum in definitiones, & Axiomata seu Pronuntiata.

Propositio 3.

14 Multæ obiectiuæ propositiones scibiles sunt ab vno homine, quæ non sunt scibiles ab altero per fundamenta intrinseca. Nulla tamen est propositio scibilis ab vno homine, quæ non sit scibilis ab altero per fundamenta extrinseca.

Prior pars propositionis inde constat apertè. Quia actus interni prorsus secreti vnius hominis sub ipsius experientiam, atque adeo scientiam cadentes nullatenus per fundamenta intrinseca possunt innotescere alteri: quia nullum datur fundamentum intrinsecum valens ipsos alteri homini manifestare. Aliàs non essent prorsus secreti, vt ponimus. Dari autem re verâ multos huiusmodi actus secretos, indubitatum est. Euentus etiam singulares contingentes in vno tempore, neque aliter quam mediâ experientia hominum existentium in eodem tempore per fundamenta intrinseca noscibiles (quales innumeros in singulis temporibus dari indubitatum est) aliis hominibus in eodem tempore non existentibus, sed tantùm, vel in præterito, vel in futuro, neutiquam per fundamenta intrinseca innotescere possunt. Innumeræ denique propositiones sunt obiectiuæ, tum ex per se noscibilibus tum ex per aliud, quas homines actioris ingenij, perspicacioríque, aut etiam magis exculti intellectus per fundamenta extrinseca assequi possunt, sæpéque de facto assequuntur. Quas tamen pariter per fundamenta intrinseca nequaquam alij homines possunt assequi, qui hebetiori ingenio, ac minùs perspicaci, aut etiam rudiori, seu minùs exculto intellectu prædicti sunt.

15 Posterior autem propositionis pars inde monstratur. Quia nemo est quamlibet sciens propositionem, qui non possit eam per signa externa siue prolata, siue scripta ita notificare alteri, vt hic ad eam credendam atque adeo sciendam per extrinsecam auctoritatem notificantis permoueri possit. Quod ipsum est, nullam esse propositionem scibilem ab vno homine, quæ ab altero per fundamenta extrinseca non sit scibilis.

Ex hac propositione infertur. Etsi sint multæ 16
propositiones obiectiuæ per aliud noscibiles, quæ nullo modo per se noscibiles sunt ab hominibus; eo quòd nec habent subiectum cum prædicato vllo modo connexum, nec vllo modo sub experientiam hominum cadere possunt, provt ad id opus erat; iuxta dicta *disp. 19. q. 8.* nullam tamen esse propositionem obiectiuam per se noscibilem ab hominibus, quæ non sit etiam per aliud noscibilis, per extrinsecam scilicet auctoritatem eius, qui potest illam ex terminis noscere; & semel notam aliis per signa notificare. Alia quæ in hac *q.* possunt adiungi, opportuniùs dicentur in sequentibus.

QVÆSTIO II.

Qualiter obiecta scibilia sint inter se ordinata. Et quo ordine possint illa cadere sub scientiam humanam.

SErmo est de propositionibus obiectiuis, quales 17
sunt omnia obiecta scibilia humanitùs, iuxta dicta *q. 1.* Suppono autem primò totam doctrinam de connexione oppositionéque rerum in vniuersum traditam *suprà disp. 14.* necnon quam de connexione oppositionéque propositionum dedimus *disp. 19.*

Suppono secundò ex dictis *disp. 2. q. 5.* sæpéque 18
aliàs repetitis, omnem discursum humanum, quo ex vnâ vel pluribus propositionibus aliam inferimus, in connexione antecedentis cum consequenti fundari. Quamquam enim ad inferendum negatiuè possit intellectus, aut etiam sæpe soleat induci per oppositionem eius quod adstruitur in antecedente cum eo, quod negatur in consequente. Quia tamen nequit non esse connexum cum negatione id quod opponitur rei negatæ, negatióque suo modo adstructa per conclusionem negatiuam, potiùs quam res negata, est consequens illatum ex antecedente; ideo vniuersaliter dicimus, sicut & aliàs sæpe diximus; omnem discursum humanum in connexione antecedentis, cum consequenti fundari: tam quando consequens negatiuum, quam quando potissimum est. Itaque fundamentum ad inferendum consequens, seu positiuum, seu negatiuum vniuersaliter est connexio antecedentis seu positiui, seu negatiui cum consequenti ipso.

Suppono tertiò ex demonstratis *disp. 17. q. 18.* 19
consectar. 2. & sequent. ex quauis essentiâ in infinitum porrigi multas progressiones siue series passionum tum propriarum, tum communium, tum vtrarumque in quarum serierum vnaquaque essentia cum primâ passione, prima autem passio cum secundâ, secunda cum tertiâ, tertia cum quartâ, & ita deinceps sine termino connexæ sunt connexione immediatâ. Quo fit vt singulæ cum reliquis, præter sibi immediatam, mediatè connectantur; eoque magis, aut minùs mediatè, quò sunt plures, aut pauciores, quæ mediant. Huiusmodi autem progressionum, siue serierum aliquæ sunt solarum proprietatum, aliquæ solarum passionum communium, aliquæ vtrarumque mixtim. Quæ mixtio variis modis potest accidere, ita tamen quidem, vt cùm primùm in quauis serie occurrit aliqua passio communis respectu essentiæ sibi immediatè præcedentis, nec possit non esse illa etiam passio communis respectu omnium præcedentium

tium essentiarum vsque ad primam radicalem, à quâ incipit series; nec possint non cæteræ omnes post illam sequutæ, respectu earumdem essentiarum, esse itidem passiones communes: tametsi quælibet earum, respectu essentiæ sibi immediatè præcedentis, sit passio propria, siue proprietas. Quemadmodum autem essentia radicalis, seu prima prioritate quadam originis saltem Metaphysicâ, prior est passionibus tum propriis, tum communibus, cum quibus connectitur: ita & passiones ipsæ similiter priores sunt illis, cum quibus connectuntur, & posteriores illis, quarum terminant connexionem prioritate, posterioritatéque originis saltem Metaphysicâ: eaque aut immediatâ, aut mediatâ pro ratione connexionis quàm habent, vel terminant aut immediatam, aut mediatam. Et passiones quidem propriæ cum quidditate essentiarum præcedentium, quarum sunt propriæ, vicissim connectuntur: passiones verò communes non item. Quæ omnia *loco citato* tum demonstrata, tum explicata latiùs sunt.

20 Ex quibus patet, quomodo ex principiis vniuersalibus per se notis, vi connexionis subiecti cum prædicato, & positis pro antecedente, tanquam ex quibusdam essentiis radicalibus siue primis, in infinitum porrigantur multæ series consequentium tanquam passionum; ita vt in vnaquáque earũ primum antecedens cum primo consequente, & hoc cum secundo, & hoc cum tertio, &ita deinceps sine fine immediatè connexa sint. Vnde singulorum rursus resultant connexiones mediatæ. In hisce quippe seriebus à dictis principiis vniuersalibus exordientibus: semper continetur in consequente passio aliqua propria, aut communis essentiæ contentæ in antecedente; eodemque pacto subinde veniunt illæ demonstrandæ infinitæ; ac demonstratæ sunt infinitæ *loco citato* series talium passionum. Et sicut in seriebus illis passiones, quæ connectũtur, priores sunt secundum originem saltem Metaphysicam iis, quæ ipsarum terminant connexionem; ita in his antecedentia connexa consequentibus, cum quibus connectuntur, simili prioritate priora sunt. Series tamen consequentium, exordientes à principiis singularibus per se notis, ex vi experientiæ plerumque non incipiunt ab essentiis radicalibus versus passiones, quia plerumque incipiunt ab effectibus versus causas, & causæ nõ sunt passiones effectuum, sed potius è conuerso; atque adeo neque incipiunt à prioribus versus posteriora, sed vice versâ Cæterùm quia postquam intellectus ex effectibus tanquam ex principiis experimentalibus venit in cognitionem causarum, potest deinde ex essentiis causarum pergere ad inquirendum earum passiones, quarum series, iuxta dicta, sicut & aliarum essentiarum, infinitæ sunt; idcirco series etiam consequentium à principiis singularibus experimentalibusque exordientes in infinitum porrigi possunt, vel incipiendo à posteriori ab effectibus versus causas, & progrediendo à priori à causis versus earum passiones, vel incipiendo & progrediendo à priori à rebus sub experientiam cadentibus versus earumdem passiones, omissis causis, vt fieri etiam potest, & solet.

21 Suppono quartò. Connexionem mediatam siue vnius termini cum alio, siue vnius propositionis cum aliâ, siue vnius antecedentis cum vno consequente (quæ omnes connexiones mediatæ vnius essentiæ aut simplicis, aut complexæ cum aliâ veniunt etiam dicendæ) realiter identificari cum aggregato coalescente tum ex extremis, quæ mediate connecti dicuntur, tum ex mediis omnibus quæ interiacent, vt est notissimũ ex dictis *disp.* 14. Quocirca connexio mediata nullatenus ab intellectu deprehendi potest, vel scitu, non apprehensis, aut etiam deprehensis, vel scitis vnà cum extremis connexis omnibus dictis mediis, quæ interiacent. Vnde si sit series continua terminorum connexorum, A B B D E, & intellectus solùm apprehendat A & E, nequibit iudicare E prædicatum conuenire A subiecto, siue ei annecti vi connexionis, quam A re ipsâ habet cum E: sed oportebit, vt his omnibus terminis apprehensis, priùs iudicet B annexum esse ipsi A. & C. ipsi B. & D. ipsi C. & E ipsi D. indéque pergat ad iudicãdum E, de primo ad vltimum, vt aiunt, annexum esse ipsi A. Similiter si sit eadem series propositionum, aut antecedentium quorumuis, & consequentium, nequaquam potent intellectus ex iudicato A inferre E. cum quo A re ipsâ, mediatè tamen, connexum est: nisi inferendo priùs B. ex A, vi connexionis immediatæ, quam A habet cum B, paritérque C. ex B. & D. ex C. & E. ex D. quibus præillatis in promptu erit inferre ipsum E ex ipso A, ob connexionem mediatem huius cum illo per talem discursum deprehensam. Tantumdemque venit dicendum de oppositione mediata, qualis reperitur inter connexa cum vno ex extremis oppositis & altero, iuxta dicta *disp.* 14. *q.* 4. Quæ quidem oppositio mediata, sicut etiam identificatur realiter cum aggregato coalescente ex extremis mediatè oppositis, & mediis omnibus, quæ interiacent, ita etiam nisi his omnibus deprehensis, & notis neutiquam potest deprehendi, noscique ab intellectus

Suppono quintò. Quoties cumque vna propositio 22
vera est, eius oppositam, seu contradictoriè, seu contrariè necessariò esse falsam: quia duæ propositiones oppositæ quouis oppositionis genere non possunt esse simul veræ, vt constat ex doctrinâ statutâ *disp.* 19. Quoties cumque autem vna propositio falsa est, eius opposita necessariò est vera, si sunt oppositæ citra medium, vt sunt omnes contradictoriæ, & aliquæ contrariæ; secùs si sunt oppositæ cum admissione medij: quia illæ simul falsæ non possunt esse sicut hæ, iuxta dicta *ibidem*. Vnde qui scit duas propositiones esse oppositas, si sciat vnam esse veram, confestim scit alteram esse falsam: & si sciat vnam esse falsam confestim scit alteram esse veram, quando oppositio recusat medium, secùs quando illud admittit. Quoties verò vna propositio cum altera connexa est, si prima sit vera, secunda necessariò est vera; & si secunda sit falsa, prima necessariò est falsa; atque ita qui nescens eiusmodi connexionem scit primam esse veram, confestim scit secundam quoque veram esse: qui verò eandem connexionem nescens scit secundam esse falsam, confestim scit esse falsam & primam. Quæ constant etiam ex dictis *disp.* 19. *citata*. Tantumdémque venit dicendum de antecedente comparato cum consequente, quia antecedens, & consequens, duæ quædam propositiones sunt, vel complexæ, vel simpliciter, vt est notum.

Suppono sextò. Quâ ratione ex quouis antece- 23
dente infertur consequens, eâdem ex contradictorio consequentis inferri contradictorium antecedentis, propter inuersam connexionem, quam extremorum connexorum contradictoria habent, de quâ *disp.* 14. *quæstione quarta*, & sæpe *alibi*. Vnde quando antecedens habet partes ex contradictorio consequentis, & vnâ ex partibus antecedentis infertur contradictorium residuæ, qua ratione ex antecedente infertur ipsum consequens, iuxta doctrinam statu

ſtatutam *diſp.* 20. *q.* 5. & 6. & quoniam ex quouis contrario conſequentis legitimè infertur contradictorium ipſius conſequentis: quia nequit vnum ex contrariis ſtare quin deſit alterum, vt conſtat: conficitur, vt, de primo ad vltimum, ex quouis contrario conſequentis inferatur etiam legitimè contradictorium antecedentis. Atque adeo etiam ex quouis contrario conſequentis vnà cum alterâ parte antecedentis compoſiti legitimè infertur contradictorium reſiduæ. Ex quouis verò contrario conſequentis licet inferatur legitimè, vt diximus, contradictorium antecedentis, non tamen infertur legitimè ipſius antecedentis quoduis contrarium; quia contrarium antecedentis contrarietate admittente medium bene poteſt ſimul deeſſe cum ipſo antecedente, vt conſtat, atque adeo ex eo quòd, ſtante contrario conſequentis, deſint tum conſequens, tum antecedens, non ſequitur debere ſtare contrarium antecedentis, poteſt namque deeſſe item, cùm contrarietas eius eſt ex admittentibus medium. Ex quibus patet ex falſitate conſequentis legitimè inferri falſitatem antecedentis, iuxta paulo ante dicta: nec non ex falſitate conſequentis & alterâ ex partibus antecedentis compoſiti falſitatem reſiduæ, quemadmodum ex veritate contradictorij conſequentis infertur legitimè veritas contradictorij antecedentis, necnon ex veritate contradictorij conſequentis, & vnâ ex partibus antecedentis compoſiti veritas contradictorij reſiduæ. Siquidem ex duobus quibuſuis extremis contradictoriè oppoſitis neceſſariò eſt alterum falſum, quando alterum eſt verum, & vice versâ. Quæ omnia tum ex ſe, tum ex dictis *locis citatis* notiſſima ſunt.

24 Suppono ſeptimò. Propoſitionem per aliud notam ſiue noſcibilè aut poſſe innoteſcere, ſeu probari, ſeu demonſtrari *oſtenſiuè*, inferendo ſcilicet eâ ex aliquo, vel aliquibus præiudicatis provt connexis cum illâ. Aut per *impoſſibile* inferendo ex eius contradictoria cõſequens falſum, quo falſitas talis cõtradictoriæ & conſequenter veritas propoſitionis, cui contradicit, comprobatur: iuxta dicta de hoc duplici demonſtrationum, ſiue argumentorum genere *ſuprà diſp.* 20. *q.* 11. Argumentatio autem ad probandam propoſitionem per aliud notam, ſiue ea ſit oſtenſiua, ſiue deducens ad impoſſibile, aut poteſt procedere à priori; vt quando pro antecedente ſumitur quid prius ad inferẽdum quid poſterius; aut à poſteriori, vt quando è conuerſo pro antecedente ſumitur quid poſterius ad inferendum quid prius; aut à ſimultaneo, vt quando antecedens, & conſequens ſimultanea ſunt iuxta dicta etiam de his argumentationum generibus *loco citato*. Aut poteſt procedere mixtè, vt quando cum ſit argumentatio complexa, aliam aut alias illationes habet à priori, aliam, aut alias à poſteriori, aliam, aut alias à ſimultaneo, &c. His poſitis ſit.

Propoſitio 1.

25 Principia obiectiua ſcientiarum quatenus talia abſque vllo ordine ſunt ſcibilia ab intellectu humano: ſiue ea inter ſe ordinem aliquem habeant re ipſa; ſiue ſecùs.

Quia vnumquodque eorum independenter à quouis alio ſcibile eſt, hoc ipſo quod titulo principij per ſe, & ex ſolis ſuis terminis apprehenſis ſcibile ſit.

26 Dico autem *quatenus talia*. Quia vt conſtat ex doctrina tradita *diſp.* 19. *q.* 8. eadem propoſitio obiectiua & per ſe, & per aliud ſcibilis eſſe poteſt. Eſt tamen principium dumtaxat quatenus ſcibilis per ſe. Quo pacto quoad ſuam ſcibilitatem nullum cum aliis principiis ordinem habet cum ſit potiùs obiectiua cõcluſio, quatenus ſcibilis per aliud: quo pacto ſubordinata eſt ei principio, ſiue iis principiis, aut etiam aliis propoſitionibus, per quę ſcibilis eſt.

Propoſitio 2.

Scientia de quauis omnino concluſione obiectiuâ quatenus tali, neceſſariò ſupponit ſcientiam de aliquo principio obiectiuo. 27

Hæc propoſitio in *propoſit.* 2. datam *q.* 1. recidit, eſtque certiſſima. Quia vel antecedens, ex quo immediatè infertur concluſio obiectiua titulo talis eſt quid per ſe notum, atque adeo principium obiectiuum vnum, aut multiplex: & ſic habetur intentum. Vel eſt quid notum per aliud; & ſic cum intellectus ab aliquo iudicio, aut ſimplici, aut complexo ex terminis habito, debeat neceſſariò inchoare diſcurſum ſuum, vt eſt notiſſimum. Tandem ad aliquod principium obiectiuum, aut ſimplex, aut complexum eſt deueniendum, à cuius ſcientiâ ducat originem ſcientia de concluſione obiectiuâ. Scientia ergo de concluſione obiectiuâ quatenus tali, neceſſariò ſupponit ſcientiam de aliquo principio obiectiuo. Dico autem *quatenus tali*: quia fieri poteſt, vt propoſitio obiectiua, quæ quatenus nota per aliud concluſio eſt, per ſe etiam noſcibilis ſit; quâ ratione ſi noſcatur, nullius principij ſcientiam ſupponet notitia eius, iuxta *propoſit.* 1.

Propoſitio 3.

Quando concluſio obiectiua non immediatam, ſed mediatam connexionem terminat principij obiectiui, per quod ſcitur, eius ſcientia non ſolum ſupponit ſcientiam de tali principio, ſed etiam ſcientiam de omnibus aliis concluſionibus obiectiuis, quæ interiacent. 28

Eſt etiam certum. Quia, cum connexio mediata principij obiectiui cum concluſione obiectiuâ non poſſit innoteſcere, ignotis mediis; iuxta *ſuppoſitionem quartam*; nec poterit principium ſciri, vt connexum cum concluſione, provt opus eſt, vt ſcientia principij in ſcientiam concluſionis influat; niſi & talia media ſciantur. Debent ergo illa vna cum principio præſciri ad hoc, vt concluſio ſciatur.

Ex hac propoſitione infertur. Quò remotior, ſeu magis mediata eſt connexio principij cum concluſione ſciendâ, eò plures propoſitiones præſciri debere; vt ea ſciatur. 29

Propoſitio 4.

Ex quauis omnino propoſitione obiectiuâ aliquæ aliæ poſſunt ab intellectu humano inferri immediatè. Mediatè autem aliæ, & aliæ & aliæ abſque vllo termino, ſeu fine ſunt inferibiles.

Quæ dico in hac propoſitione, & dicam in ſequẽtibus de propoſitionibus obiectiuis, pariter ſunt intelligenda de antecedentibus; & conſequentibus; etſi de illis ſub his nominibus ſermo non fiat; ſiquidem antecedentia, & conſequentia propoſitiones quædam ſunt, vel complexæ, vel ſimplices: propterea perinde ſit loqui de propoſitionibus obiectiuis inferentibus, & illatis, ac de antecedentibus & conſequentibus. Igitur prima pars propoſitionis noſtræ inde probanda venit. Quia, vt conſtat ex doctrina ſtatuta *ſuppoſitione tertia*, nulla eſt eſſentia in quauis propoſitione contenta, quæ multas propoſitiones ſibi immediatè annexas, atque adeo 30

ex se inferibiles immediatè non habeat. In quibus licet nonnullæ dentur, quæ de facto ab intellectu humano inferri non possint: (eo quòd connexiones immediatæ quas essentia cum illis habet adeo sunt abstrusæ, & occultæ, vt nequeant ab intellectu humano pro statu præsenti deprehendi, iuxta doctrinã tactam *supra disp.* 19. *q.* 8. ob id namque sunt aliquæ propositiones per se noscibiles secundum se, non verò quoad nos, vt *ibi* explicauimus) aliquæ tamen dantur proculdubio quæ possunt; vt experientia manifestat. Quia, vt quisque facilè poterit experiri, nulla est excogitabilis propositio obiectiua, aut simplex, aut cõplexa; ex qua immediatè nequeat ab intellectu humano aliquæ aliæ de facto inferri. Et quidem ex infinitis aliis comparationibus, quas quæuis essentia atq; adeo & quæuis propositio obiectiua cũ infinitis aliis terminis à se diuersis subire potest, iuxta doctrinã certissimã, quam supponimus: quis credat, fieri posse, vt nulla alia resultet propositio ab intellectu humano iudicabilis, atque adeo ex tali essentiâ, ex talive propositione antecedente inferibilis de facto? Quod si necesse est, vt aliquæ resultent tales, indistinctè loquendo, consequenter est necesse, vt resultet aliquæ immediatè tales: quia propositiones mediatè iudicabiles & inferibiles absque immediatè talibus dari non possunt, vt ex dictis in præcedentibus constat.

31 Secunda autem propositionis nostræ pars ex primâ sequitur manifestè. Quia si nulla est propositio obiectiua, siue ea sit prima siue secunda, siue quælibet alia cuiusuis seriei, ex quâ immediatè non possent aliquæ aliæ inferri; nulla vtique erit ex quâ mediatè non possint inferri infinitæ, vt est notissimum. Siquidem ex illatis quibusque aliæ, & ex his aliæ, & semper aliæ supersunt sine fine inferendæ.

Propositio 5.

23 Quotiescumque propositiones obiectiuæ sunt mutuò connexæ, mutuò etiam quæuis earum ex quauis inferibilis est, absolutè tamen vna per alterã, & hæc vicissim per illam scibiles esse non possunt.

Prior pars propositionis cernitur in serie solarum proprietatum, ab aliquâ essentiâ radicali suo ordine prodeuntium, & mutuò connexarum: vbi ex essentia proprietatis prima, & ex primâ proprietate secunda, & ex secundâ tertia, & ex tertiâ quarta, & ita deinceps procedendo sine fine inferuntur. Pariterque ex quauis proprietate totius seriei assumpta vicissim inferri potest, quæ immediatè præcedit, & ex hac alia immediatè præcedens, & ex hac alia, & ita semper retrocedendo, donec in essentiâ radicali discursus sistatur. Itaque si sint propositiones seriatim, & mutuò connexæ. ABCD. ex A. poterit inferri B & ex B C & ex C D. vicissimque ex D. poterit inferri C. & ex CB. & ex BA. Quas mutuas illationes in primis veluti hypotheticè, siue ex suppositione fieri posse, nihil est, quod prohibeat; iudicando scilicet esse, veram propositionem B ex factâ hypothesi, siue suppositione quòd vera sit propositio A. & vicissim iudicando esse veram propositionem A ex factâ hypothesi, siue suppositione quòd vera sit propositio B. Paritérque de cæteris. Deinde si A aliũde quã per B absolutè sciatur, & ex A ita præscitâ absolutè inferatur B, nihil erit quod vetet, ex B absolutè iudicatâ, vicissim & absolutè inferri ipsam A. tametsi hoc iudicium secundum de A virtute contineatur in primo de eadem; casu quod ex solo illo nascatur mediatè, vt supponimus supponentes ex illo solo nasci immediatè iudicium absolutum de B. Quo casu proinde iudicium secundum de A non magis intensiuè scitam reddet intellectui ipsam A. quàm erat per primum iudicium; sed quasi extensiuè dumtaxat veluti per quandam primij iudicij replicationem. Aliud erit, si B non solùm per A, ex quâ supponimus inferri, sed aliunde insuper sit iudicabilis absolutè: tum enim ex B per A simul, & aliunde iudicato absolutè eo iudicio inferetur vicissim A, quod reddat ipsam magis scitam intensiuè intellectui, quàm erat per primum: quia, præterquam ex fundamento primi, nascetur illud insuper ex fundamento peculiari iudicij de B.

Cæterùm inferri absolutè B ex A, & vicissim 33
A ex B, ita quod B aliunde quam per A, & A aliunde quam per B non sciantur absolutè, omninò impossibile est; vt fert posterior nostræ propositionis pars. Fieret enim inde, vt scientia absoluta de A esset simul prior, & posterior naturâ quam scientia absoluta de B; tum vt mutuò causarentur adinuicem, quoad primum suum physicum *esse*, idque intra idem genus tum prioritatis, tum causalitatis. Quod manifestè repugnat, vt omnes fatentur; & nos ostendimus *suo loco*.

Vnde patet demonstrationes, siue argumen- 34
tationes, siue discursus rigorosè circulares quibus ita probatur, sciturve primum vnicè per secundum, vt secundum vicissim probetur, sciaturve vnicè pariter per primum, omnino impossibiles esse: vt diserte docuit Aristot. & cum eo omnes scientifici. Tametsi, per illatum ex primo aliunde præscito, quodam regressionis genere, iterum ipsum primum sciri possit; maximè quando secundum non solum per illationem ex primo sed aliunde insuper scitur; vt sæpè contingere potest.

Propositio 6.

Licet omnis scientia humana à principiis tum 35
formalibus, tum obiectiuis necessariò sumat exordium, iuxta doctrinam in præcedentibus, præsertim *propos.* 2. statutam: principia tamen à quibus de facto exorditur non adeo sunt prima, vt non sint aliqua priora, à quibus posset exordiri.

Quia principia obiectiua, à quibus omnis scientia humana de facto incipit, etsi titulo talium sint per se nota, insuper sunt nota siue noscibilia per aliud, à fundamento extrinseco, nimirum per testimonium eorum, qui priùs illa asseruerunt, iuxta *dicta quæstione prima*, sub finem; & sæpè etiam à fundamento intrinseco, per alias scilicet propositiones obiectiuas secum connexas. Potuerunt igitur ista principia non solum per se, vti de facto cognoscuntur, sed insuper per dictas propositiones, aut per dicta testimonia cognosci. Quo casu scientiæ ab eis de facto exordientes non ab eis quidem, sed ab aliis principiis priùs notis inchoarentur, vt est notissimum. Itaque licet omnis scientia humana necessariò insuper debeat à principiis inchoari, quæ de facto sint prima, nullatamen ita sunt prima, vt non potuerint esse alia priora; quæ nulla sunt quantumuis per se euidentia, quæ non potuerint per alia prius nota cognosci, nempe per testimonia saltem asserentium siue testificantium ipsa. Quantumuis enim sit

per

per se euidens propositio obiectiua, ob idque fortasse non possit non per se & ex terminis semel tantè apprehensis ab intellectu iudicari; insuper tamen per aliud quoduis præcognitum provt connexum cum illâ cognosci poterit; firmiúsque aut etiam euidentiùs per se simul, & per illud, quam per se solum cognoscetur; etsi illud tantum sit testimonium cuiuluis hominis, qui in ea materiâ puretur fide dignus. Quo sensu series propositionum scibilium ordinatè connexarum, etiam versus principia dici possunt in infinitum extendi, quatenus à nullis principiis potest incipere earum scientia, quin possit à prioribus.

Propositio 7.

36 Omnis propositio scibilis, demonstrabilis, seu probabilis ostensiuè, & per impossibile est scibilis, demonstrabilis seu probabilis, atque etiam vice versa, omnis quæ est talis per impossibile, & ostensiuè talis est

Suppositis definitionibus argumentationis ostensiuæ, & argumentationis per impossibile, seu deducentis ad impossibile statutis suppositione septima, facile demonstratur hæc propositio. Sit namque in primis propositio demonstrabilis ostensiuè per CBA. quatenus ex A per se nota legitimè inferri potest B, & ex B C & ex C D. sint autè contradictoriæ illarum DCBA, istæ EFGH. Quoniam enim per principium statutum *suppositione sexta*, eo ipso quod D potest legitimè inferri ex C, & C ex B, & B ex A, necesse est quod ordine inuerso, ex E possit inferri F. & ex F G. & ex G H. si accipiatur E contradictoria ipsius D demonstrandæ: ex illaque accepta, & suppositâ inferatur F. & ex FG tandem ex G inferatur H. contradictoria ipsius A per se notæ vt veræ. Quo ipsius H falsitas deprehenderur, atque adeo iuxta principium etiam statutum *suppositione sextâ*, & falsitas ipsius E antecedentis vnde H infertur. Quo tandem veritas ipsius D. cui E contradicit demonstrata erit per impossibile. Necesse est ergo quod D. sit demonstrabilis per impossibile, si semel est demonstrabilis ostensiuè. Quod erat ostendendum.

37 Deinde sit propositio D demonstrabilis per impossibile, quia ex eius contradictoria E est inferibilis F. & ex FG. & ex GH. quæ contradictoria est propositionis A per se notæ vt veræ, atque adeo & ipsa H & E, vnde infertur, falsæ deprehenduntur, veritasque proinde ipsius D per earum falsitatem demonstranda venit demonstratione per impossibile. Sint insuper B contradictoria ipsius G, & C contradictoria ipsius F. His namque positis hoc ipso quo F ex E, & G ex F, & H ex G sunt inferibiles, necessario sunt inferibiles vice versa, iuxta iam dicta, B ex A & C ex B & D ex C. atque adeo & demõstrabilis ostensiuè ipsa D ex A per se nota, perq; intermedias BC. Necesse est ergo quod si D est demõstrabilis per impossibile, & ostensiuè quoque sit demonstrabilis. Quod erat ostendendum.

38 Cæterum, quamquam omnis propositio demonstrabilis ostẽsiuè possit demonstrari per impossibile, & omnis demonstrabilis per impossibile possit demonstrari ostẽsiuè, vt practicè etiam in scientiis humanis poterit vnusquisque experiri; nihilominus pro varietate propositionum demonstrandarum aliquæ promptiùs, & meliùs veniunt demonstrandæ ostensiuè: aliquæ verò per impossibile. Demonstratio quippe, vt in plurimum procedit promptiùs, & meliùs per media affirmatiua quam per negatiua, eo quòd positiuorum connexiones promptiùs & meliùs quam negatiuorũ se produnt. Quare vt in plurimùm propositiones quæ per media negatiua erant demonstrandæ ostensiuè promptiùs, & minùs demõstrantur per impossibile per media opposita positiua: & vice versa, quæ per media negatiua veniebant demonstrandæ per impossibile, promptiùs, & meliùs per positiua opposita veniunt demonstrandæ ostensiuè: per demonstrationem autem impræsentiarum, semper intelligo probationem propositionum, etiam non euidentem.

Denique aduerto; ad demonstrationem per im- 39
possibile non solùm contradictoriam propositionis demonstrandæ assumi posse: sed etiam contrariam citra medium, secus contrariam cum admissione medij. Quia falsitas duarum priorum necessariò arguit veritatem propositionis demonstrandæ; cũ nequeant simul cum illa falsæ esse, secus falsitas posterioris quæ simul cum illa falsa esse potest, iuxta doctrinam statutam *disp.* 19.

Propositio 8.

Bifariã in primis potest intellectus humanus, seu 40
discurrẽdo, seu argumẽtando procedere ad acquirendam veritatem, aut falsitatem alicuius propositionis; Syntheticè videlicet, & Analyticè, siue ordine synthetico, & analytico, secundum vtrumuis autem ordinem rursus variè potest se gerere.

Ordine synthetico, siue compositorio dicitur intellectus discurrendo, seu argumentando procedere, quando in seriebus propositionum ordinatè connexarũ, à principiis aut ab ea parte, in qua sunt principia, incipit, & versus alteram partem conclusionũ in infinitum iuxta *superiùs* dicta extẽsibilem pergit: ordine vero analytico, siue resolutorio similiter seu discurrendo, seu argumentando procedere dicitur, quando vice versa ab aliquâ dictarum serierũ propositione incipiendo pergit versus principia. Potest autem intellectus istis discursibus, siue argumentationibus inuestigare scientiam siue demõstrationẽ, seu probationem, aut determinatæ alicuius propositionis datæ, propositæque per modum quæstionis, vt eius veritas, falsitásve inquiratur, aut aliquarum propositionum indistinctè per ipsos discursus, argumentationesve inueniendarum, nulla earum in particulari præeunte aut apprehensione, aut quæstione.

Porrò. ad inueniendam, siue probandam veritatem, aut falsitatem alicuius determinatæ propositio- 41
nis datæ primo modo, potest intellectus procedere syntheticè, sumendo aliqua principia quæ magis videantur concernere propositionem datam siue materiam eius, inferendoque ex illis tum immediatè, tũ mediatè varias propositiones, (quas nõ difficilè reperiet præsertim per regulas à nobis inferiùs tradẽdas) donec incidat in aliquam cum propositione data immediatè connexã, atque adeo ipsã inferentem: Quo casu veritas eius scita, siue demõstrata manebit, vel in aliquã propositionẽ datæ oppositã, atq; adeo ipsã excludentẽ. Quo casu scita siue demõstrata erit falsitas eius. Hic tamen modus procedendi satis est incertus, & casualis ad inueniendum quod inquiritur. Secundo modo potest intellectus procedere Analyticè, quærendo propositionem aliquam connexam immediatè cum propositione data, & aliam connexam cum aliqua eius opposita: illisque inuentis, quærendo alias duas similiter connexas cum ipsis, & rursus tertio loco alias duas connexas pariter immediatè cum duabus secundi loci, & ita deinceps donec incidat in propositionem per se notam: quæ in principium

vnius, vel alterius seriei inferens reliquas propositiones suo ordine aut simul cum data; quo casu veritas eius scita, seu demonstrata erit; aut simul cum eius opposita; quo casu eius falsitas erit demonstrata, seu scita. Qui quidem modus certior, & aptior est, quam primus ad inueniendum quod quæritur. Tertiò modo potest procedere intellectus sumendo propositionem datam, & aliam ei oppositam, & inferendo ex ambabus seorsim alias duas, cum quibus illæ connectantur, & rursum ex his duabus alias duas, & ita deinceps donec incidatur per vnam, aut alteram seriem in propositionem, aut planè veram, quia vel ex terminis vel aliunde scitur talis esse, aut planè falsam: quia planè opponitur propositioni, quæ vel ex terminis, vel aliunde scitur esse vera. Etenim si per seriem incipientem à propositione data inciditur in propositionem falsam, argumento est, propositionem datam falsam esse; quia ex vera falsa nequit inferri iuxta *suppos.* 5. si autem per seriem incipientem à propositione oppositæ datæ inciditur in propositionem falsam pariter propositio oppositæ datæ arguitur falsa propter eamdem rationem. Quocirca propositio data vera erit, si oppositio sit citra medium, (si namque medium admittat ambæ poterunt esse falsæ.) Deinde si per seriem incipientem à propositione datâ inciditur in propositionem veram, quia vera tum ex verâ tum etiam interdum ex falsâ potest inferri, inde de propositione data nihil certum sciri potest: Quare tentandum est an ex propositione verâ, in quam inciditur, discursu retrogrado ipsa propositio data sit inferibilis, vt eueniet, quoties omnes seriei propositiones mutuò inter se connexæ sint; provt sæpe contingit iuxta dicta *propos.* 5, Quo pacto propositionis datę veritas comprobabitur, & consequẽter etiam falsitas oppositæ eius, si vero per seriem incipientem à propositione oppositâ datæ inciditur in propositionem veram, ob eandem rationem de ipsâ propositione oppositâ datæ nihil certi scietur; nisi ipsa discursu inuerso ex repertâ verâ mutuò inferatur ob mutuam cum illa connexionem. Quo casu & ipsa comprobabitur vera, atque adeo etiam falsa data, cui opponitur. Potest autem intellectus tertio isto modo procedere aut syntheticè, aut analyticè, quia aut versus eam partem seriem, in qua sunt principia, vel propositiones principiis immediatè oppositæ potest procedere, aut versus alteram in qua sunt conclusiones oriundæ à principiis, vel propositiones ipsis oppositæ.

42 Iam vero ad inueniendam siue probandam cum veritatem, tum falsitatem multarum propositionum nullatenus antea præconceptarum, primo modo eoq; potissimo potest procedere intellectus syntheticè sumendo aliquam propositionem, quæ scitur iam vera vel ex terminis, vel aliunde, adhibitoque instrumento inuentionis vel naturaliter, vel exartè iuxta *inferiùs* dicenda, quærendo multas alias, cum quibus illa aut immediatè, aut mediatè connexa sit, quæ omnes ex illâ pariter illatæ veræ comprobabuntur, & consequenter etiam falsæ omnes illis oppositæ. Quia duæ quæque oppositæ simul veræ esse non possunt. Secundo modo potest procedere intellectus analyticè, sumendo aliquam propositionem, quæ scitur falsa, eo quod aliqua eius eius opposita scitur vera, & quærendo multas cum ea connexas atque adeo inferentes ipsam immediatè, aut mediatè, quæ omnes falsæ comprobabuntur (quia falsa nisi ex falsâ nequit inferri) & consequenter veræ omnes illis oppositæ citra medium: quia duæ quæque citra medium oppositæ non possunt esse simul falsæ. Tertiò modo potest intellectus procedere syntheticè simul, & analyticè sumendo propositionem, cuius nec veritas nec falsitas scitur, & quærendo multas ex ea inferibiles immediatè, & mediatè ob connexionem eius, quam terminant, atque etiam multas inferentes ipsam immediatè, & mediatè ob connexionem, quâ, cum ipsa connexæ sunt; omnesque obseruando, donec incidatur in aliquam, quæ aut ex terminis, aut aliunde sciatur esse vera. Per quam omnes illatæ ex illa veræ comprobabuntur, quia quæ inferuntur ex verâ necessariò sunt veræ. De inferentibus autem ipsam examinabitur, an vicissim ob mutuam connexionem inferantur ex ipsâ. Quo casu etiam veræ comprobabuntur. Per omnes autem iam scitas vetas consequenter scientur falsæ omnes illis oppositæ, vel rursus obseruando omnes, tum ex propositione assumpta illatas tum eam inferentes, donec incidatur in aliquam, quæ sciatur falsa ob oppositionem cum aliqua, iam scita vera; per quam falsæ comprobabuntur omnes eam inferentes, & consequenter veræ harum oppositæ citra medium: quia falsam inferentes necessario sunt falsæ: de illatis verò ex illa examinandum erit an mutuo inferentes illam sint. Quo casu & ex falsæ erunt, atque adeo veræ ipsarum citra medium oppositæ.

Ex quibus omnibus modis procedendi intellectus circa propositiones scibiles ordinatè connexis, totidem regulæ sumendæ veniunt ad eum dirigendum pro quærendâ veritate, & falsitate propositionum obiectiuarum ad omnes humanas scientias spectantes, atque adeo pro scientiis ipsis augendis in infinitum iuxta ea, quæ in sequentibus fusiùs dicenda sunt. Circa quas regulas illud est aduertendum. Quoties dicimus assumptâ aliquâ propositione, quærendas esse alias tum inferibiles ex illâ, tum illam inferentes tam mediatè quam immediatè non ita esse intelligendum, vt intellectus coarcteturad vnam, aut alteram seriem propositionum ordinatè connexarum, incipientem ab assumptâ propositione per vnam aut alteram propositionem ipsi immediatam. Potest enim, imo & debet cum latitudine discurrere per omnes series, quæ se obtulerint à dictâ propositione assumpta incipientes, & quoquo versùs se extendentes etiam in varios ramos dispertiæ, vt citiùs inueniat quod inquirit, & plurium propositionum, siue verarum, siue falsarum scientiâ ditetur. Posse quippe ex qualibet propositione assumpta vtrimque extendi multas, & varias series propositionum ordinatè connexarum tum ex illa inferibilium, tum illam inferentium incipientes ab ipsa propositione assumpta per multas propositiones ipsi vtrimque immediatas, ex iam dictis in *præcedentibus* indubitatum est.

Ex dictis colliges quantum inuentio veritatis ac 44
falsitatis propositionum à deprehensione connexionum, oppositionumque earum pendeat.

QVÆ

QVÆSTIO III.

Quousque scientia humana per nouas veritates in dies inuentas, per vetereſque errores in dies detectos augibilis ſit ſucceſſu temporis.

45 QVæstio hæc cum ex doctrinâ in præcedentibus traditâ, tum ex euentibus ſcientiarum diuerſis temporibus reſpondentibus eſt reſoluenda.

Propoſitio 1.

46 Scientia humana ex naturâ ſuâ per nouas veritates inuentas, ſucceſſuve temporis inueniendas in infinitum eſt augibilis.

Hæc propoſitio ex dictis in præcedentibus manifeſtè monſtratur. Quia omnis ſeries propoſitionum obiectiuarum ordinatè connexarum, atque ab intellectu humano ſucceſſiuè ſcibilium, quæ à principiis per ſe notis incipiunt, in infinitum porriguntur, nullaque ſubinde eſt propoſitio obiectiua, ex quâ ſemel ſcitâ, vt verâ non poſſit alia immediatè inferri, atque adeo ſciri etiam ut vera, ſubindeque mediatè aliæ, & ſic deinceps ſine fine, vti *quæſtione præcedenti propoſit. 4.* ſtatutum eſt. Igitur datâ ſcientiâ humanâ de quibuſuis veritatibus obiectiuis, de aliis inſuper & aliis ſine vllo termino poteſt ſucceſſu temporis dari, quod ipſum eſt ſcientiam humanam per nouas veritates ſucceſſu temporis inuentas in infinitum poſſe augeri, ſiue augibilem eſſe, vt noſtra propoſitio fert.

47 Quæ confirmari poteſt, ſeu declarari. Quia quæuis eſſentia in quauis propoſitione obiectiua contenta, per infinitas combinationes comparationeſque, quas cum infinitis aliis terminis à ſe diuerſis ſubire poteſt, infinitas paſſiones tum proprias, tum communes ex ipſa ab intellectu humano inferibiles poteſt ſortiri, vt ex doctrinâ demonſtratâ *diſput. 17. quæſt. 18.* compertum eſt. Sed huiuſmodi combinationes comparationeſque aliter quam ſucceſſiuè ab intellectu humano pro ſtatu præſenti non poſſunt fieri, atque adeo nec aliter quam ſucceſſiuè eiuſmodi paſſiones ſciri vt eſt notiſſimum, & infinitum ſucceſſiuè pertranſire aut exhauriri impoſſibile eſt, vt etiam conſtat. Ergo vniuſcuiuſque eſſentiæ quibuſuis paſſionibus ſucceſſu temporis ſcitis, aliæ in infinitum reſtant ſciendæ Quot ergo reſtabunt ſemper ſciendæ paſſiones omnium eſſentiarum excogitabilium, quę etiam infinitæ ſunt? Certè infinities infinitæ. Vnde patet, etſi homines innumerabiliter plures eſſent, innumerabiliterque pluribus annis viuerent, omneſque ſtudiis ſemper dediti in ſcientiis humanis excolendis augendiſque ſemper intenti, ſemperque occupati manerent, fore vtique, vt nunquam tot eſſent ab illis veritates inuentæ, quin infinitè infinities plures ſemper reſtarent inueniendę. Scientia ergo humana etiam in eâ hypotheſi in infinitum eſſet augibilis ſucceſſu temporis. Quanto igitur potiori iure talis modo aſſerenda eſt, quando tam pauci, tam parcéque incumbunt in augenda illa?

Propoſitio 2.

48 Scientia humana ex naturâ ſuâ etiam eſt in infinitum augibilis per veteres errores in dies detectos, detectis videlicet ſucceſſu temporis falſitatibus propoſitionum, quæ veræ antea putabantur, & veritatibus propoſitionum, quæ putabantur antea falſæ.

Vt hanc propoſitionem demonſtrem, ſuppono 49
primò. Propoſitionum, quæ iam per humanas ſcientias ſciuntur, à fundamentis iam notis, per quæ ſciuntur, alias euadere certas aut phyſicè aut moraliter, alias vero tantum probabiles, & de certarum quidem veritate, inuariatis fundamentis à quibus certæ euadunt, nemo dubitare poteſt, ſaltem prudenter: quocirca abſolutè cenſentur veræ, & conſequenter falſæ earum oppoſitæ Ex probabilibus autem ferè omnes habent oppoſitas etiam probabiles, atque adeo à quibuſdam tantum hominibus prudenter cenſentur illæ veræ, cum tamen ab aliis prudenter etiam cenſeantur veræ illarum oppoſitæ, ſtantibus eiſdē fundamentis ab vtriſque notis Et hæc quidem communia ſunt propoſitionibus per ſe notis, quæ ſunt principia ſcientiarum, & propoſitionibus notis per aliud, quæ ſunt concluſiones. Igitur quod per præſentem propoſitionem intenditur eſt, fundamenta quibus innititur intellectus humanus ad iudicandas, atque adeo ſciendas propoſitiones aut certò, aut probabiliter, ita ſucceſſu temporis variari poſſe; vt propoſitio quæ modo eſt certa, atque adeo ab omnibus communiter vera cenſetur, poſtmodum ſit incerta (reddita aut certâ aut probabili oppoſitâ eius,) atque adeo aut ab omnibus communiter, aut ab aliquibus cenſeatur falſa, & vera eius oppoſita, quæ antea ab omnibus communiter cenſebatur falſa. Tum vt propoſitio quæ modo eſt probabilis atque adeo ab aliquibus ſaltē reputata vera, poſtmodū ſit improbabilis (reddita certâ eius oppoſitâ) atque ita ab omnibus communiter reputetur falſa, & eius oppoſita vera, quę antea ab aliquibus ſaltē falſa reputabatur.

Suppono ſecundò. Fundamenta ad iudicanda 50
principia obiectiua ſcientiarum aut eſſe connexionem, oppoſitionemve immediatam ſubiecti cum prædicato ab intellectu deprehenſam; aut eſſe experientiam iuxta duo diuerſa huiuſmodi principiorum genera, de quibus latius *ſupra diſp. 19. quæſt. 8.* Fundamenta verò ad iudicandas concluſiones obiectiuas ſcientiarum tum ex principiis, tum ex aliis antecedentibus, quæ interiacent, tum ex connexione ex oppoſitioneve eorum cum concluſione iudicanda provt deprehenſis, ſeu iudicatis prius ab intellectu integrari: vti ex dictis in *præcedentibus* ſatis conſpicuum eſt. Connexionem autem ſiue oppoſitionem eiuſmodi quando eſt mediata, ab intellectu deprehendi non poſſe, niſi vnà cum extremis mediatè connexis, aut oppoſitis ipſi omnia media, quæ intetiacent, innoteſcant: provt ex doctrinâque *præced. ſuppoſit. quarta* ſtatuta cōſtat.

Suppono tertiò. Ex antecedente certo per illationem euidentem atque adeo certam, neceſſariò inferri conſequens certum, ex antecedente autem certo per illationem probabilem, & ex antecedente probabile per illationem certam neceſſario inferri conſequens probabile; certum verò minimè, ex antecedente denique probabili per illationem probabilem, & probabile? & improbabile conſequens inferri poſſe: certum verò nequaquam; quæ omnia *ſupra* ſunt demonſtrata *diſput. 6. quæſt. 5.*

His ſuppoſitis, probatur propoſitio primò. Quia 51
fieri poteſt, ſæpéque fit, vt vel experimentum ignotum antea, vel per deprehenſionem connexionis

subiecti cum prædicato antea etiam ignotæ, principia aliqua certa successu temporis innotescant hominibus, quæ manifestè sunt opposita aliquibus propositionibus antea putatis veris, quę subinde iam deinceps certo censentur falsæ ob manifestam oppositionem, quam habent cum principiis certis inuentis. Fieri etiam potest vt, per principia probabilia similiter successu temporis inuenta, propositiones ipsis oppositæ, quæ antea certæ erant incertæ reddantur, atque adeo ab aliquibus saltem, quibus talia principia illis opposita arridēt, iam falsæ credantur.

52 Secundo probatur pròpositio. Quia fieri potest, sæpeque fit vt, discurrendo ex principiis certis per certas illationes in aliquas conclusiones certas incidat intellectus humanus successu temporis, quæ manifestè sunt opppositæ propositionibus antea putatis veris, quæ subinde propositiones certo deprehenduntur falsæ successu temporis. Similiter fieri potest, & sæpè fit, vt discurrendo ex principiis probabilibus, aut per certas, aut per probabiles illationes, incidat intellectus humanus successu temporis in aliquas conclusiones probabiles, oppositas propositionibus antea certis; quæ subinde à suâ certitudine cadunt, falsæque ab aliquibus iam reputantur; cum ante ab ominbus veræ censerentur. Vnde patet multas intellectum humanum in eodem tempore amplecti propositiones re ipsa oppositas eo, quòd earum oppositio, cum sit mediata ipsi non innotescit, donec successu temporis discurrendo ex vnâ mediatè oppositarum, tandem incidit in conclusionem immediatè oppositam alteri; quo & ipsarum oppositarum mediatè mediatam oppositionem deprehendit, atque ita iam deinceps alteri dumtaxat earum, alterâ tanquam falsâ repudiatâ, assentitur. Per quæ satis superque demonstrata propositio manet.

53 Sed dicet aliquis. Propositiones reipsa falsæ, & veræ putatæ in quouis tempore ab intellectu humano finitæ sunt: ergo, esto omnes successu temporis falsæ ab intellectu humano deprehendantur, per detectionem huiusmodi falsitatum finitè tantum augebitur scientia eius. Non ergo est illa augibilis in infinitum per detectionem veterum errorum, vt propositio data fert. Respondeo: etsi in quouis tempore determinato propositiones falsæ eo vsque ab intellectu humano veræ putatæ sint finitæ, sicut etiam propositiones veræ eo vsque ab eo scitæ finitæ sunt. Quia tamen in dies potest intellectus humanus, absque vllo termino, propositiones falsas veras putare; sicuti potest in dies absque vllo termino propositiones veras scirè iuxta dicta *propos.* 1. ita similiter potest in dies absque vllo termino propositiones falsas re ipsa, & antea putatas veras falsas deprehendere, atque ita perinde eius scientia in infinitum est augibilis per detectionem veterum errorum, atque per inuentionem veritatum nouarum.

Propositio 3.

54 Scientiam humanam successu temporis esse sine termino augibilem, tum per nouas veritates inuentas, tum per veteres falsitates detectas, ipsi euentus scientiarum qui semper successu temporis euenerunt, satis superque manifestant.

Imprimis enim certum est singulas scientias humanas in aliquo tempore cepisse, cum antea non essent, vel quia nunquam fuerunt, saltem in aliis à prioribus Mundi Parentibus, vel quia eas vtcumque tempus à mentibus hominum aboleuit. Ob id singularum inuentores ab Historiographis notantur, vt videre est in Theatro vitæ humanæ *lib.* 1. & *seqq.* vb incipiendo ab ipsis litteris Alphabeti, & à diuersis Characterib⁹, quibus diuersæ Nationes illas describunt, de horum omnium primis inuentoribus agitur. Sicut de inuentoribus Grammaticæ, Prosodiæ, Poëticæ, Rhetoricæ, Logicæ, Physicæ & Metaphysicæ: necnon de singularum Mathematicarum disciplinarum inuentoribus, tum de inuentoribus aliarum scientiarum, atque etiam artium cuiusuis generis. Deinde etiam est certum singula scientias, & artes, aut saltem pleraſque à paruis initiis inchoatas successu temporis excreuisse, in diesque sumpsisse accrementa, atque etiam num sumere. Quæ manifesto argumento sunt eas semper successu temporis, atque adeo sine fine augibiles esse.

55 Vtque ad specialiora, & nobis propiora veniamus. Nemo est qui nesciat Theologiam scholasticam, quæ paucis retro annis vix noscebatur, & vnà cum illa Metaphysicam, seu primam Philosophiam à tempore S. Thom. D. Bonau. Scoti, Nominalium, aliorumque huiusmodi Magistrorum mirum in modum auctam fuisse, quotidiéque adhuc citra intermissionem augeri. Logica autem & creuit hactenus nonnihil, & modo eam non parum præterea auctam istud opus ostendit. Physiologia etiam cum plerisque suis partibus sua, currente tempore, accepit, & adhuc accipit augmenta. Ecquid de Artibus magis practicis tum liberalibus tum illiberalibus, de earumque operibus & inuentis quotidie aut absolutè, aut quoad suam perfectionem crescentibus dicam? Mirabile profecto est quanta hinc singulis fermè annis noua adinuenta pullulent.

56 Quorum quidem commemorare singula neque est necessarium, neque possibile. Quatuor tamen inter omnia notatu digniora, quæ sese paucis abhinc annis prodiderunt hominibus, omnino reticere non possum; vtpotè ea quibus innumera propemodum alia inuenta noua; & scientiæ humanæ augmenta manarunt; adeò vt per illa vniuersum hoc & faciem quodammodo, & mores videatur mutasse. Sunt autem illa quatuor, Magnetis virtus sine proprietas, qua naturaliter sese conuertit ad Polos Mundi, deprehensa primum paucis retro annis à Ioanne Gita Amalphitano in Regno Neapolitano. Tubus opticus, quo res distantes perfectè conspiciuntur, & quæ ob distantiam nimiam latebant oculos, quasi ad eorum ditionem tractæ visuntur. Quod instrumentum ante quinquaginta ferè annos vel sexaginta casu, vt fertur, adinuentum est in Hollandia. Puluis tormentarius, qui recens etiam est horum sæculorum inuentio: & Ars imprimendi quam anno 1450. primus inuenisse dicitur Ioannes Faustus Moguntinus, quaque primus liber impressus, vt fertur, fuit ille celebris D. Augustini de Ciuitate Dei.

57 Etenim Acus nautica tacta Magnete, eiusdemque per tactum virtute collimandi in Polum affecta inuentum est, quod nauigantibus primo viam aperuit, certumque & tutum iter præbuit per immensa, & aliàs imperuia spatia maris Oceani. Quo factum est, vt Europæi, Hispanis præeuntibus, nouũ Americæ orbem, & Indi ex America vicissim antiquum Europæ orbem appulerint. Tum vt vtrique cum habitantibus in remotissimis partibus Africæ,

Africæ, & Asiæ mutuò communicauerint, ac mutuum subinde assiduumque cum illis & inter se commercium iniuerint. Vnde prouenit, & in dies prouenit, vt omnibus, & singulis Mundi nationibus innumerabiles innotuerint, & in dies innotescant, quas antea ignorabant veritates tam naturales, quam politicas: necnon, vt multi antiqui errores per nouas veritates detecti fuerint. Iam enim plane constat Mundum hunc inferiorem ex terris, & aquis compositum sphæricam figuram habere. Constat multas regiones eius ex spectantibus ad Zonam Torridam, & ad duas Zonas frigidas non solum habitabiles, sed valde temperatas esse & amœnas. Constat esse Antipodes, qui contraria nobis, & aliis vestigia premunt, aliaque huiusmodi sexcenta constant, circa quæ Antiquiores etiam doctissimi planè decepti sunt, deceptique extiterunt per multa tempora.

58 Per Tubum autem opticum in Cœlis multæ veritates priscis Astronomis prorsus ignotæ apparuerunt. Sit prima. Plures quam septem sunt Planetæ, siue erratica Astra, visuntur enim alia quatuor exigua erraticè circa Iouem moueri, quæ primus obseruauit Galilæus Galilæi Florétiæ Mathematicus. Secunda, circa Saturnum alia duo sunt obseruata tam vicina corpori eius, vt illud oblongum ad instar oui repræsentent. Tertia, quotidie in Sole videntur diuersæ maculæ, quæ Astra etiam quædam errantia circa Solem sunt, & dum inter Solem, & aspectum nostrum ponuntur, exiguam eius nobis eclypsant particulam. De his scripsit volumen integrum P. Christophorus Scheyner Societatis nostræ, & primus ipsarum inuentor. Qui in altero suo libello dicto, *Apelles post tabulam*, dicit Mercurium, dum infra Solem transit, similem maculam causare. Quarta, in Pleiadibus, vbi naturali oculo, vt summum septem, per tubum opticum videntur stellæ fixæ quadraginta. Quinta, Nebulòsa Cancri dicto instrumento cernitur esse congeries exiguarum stellarum, & Galilæus citatus testatur se suo instrumento perfectissimo vidisse viam lacteam esse etiam congeriem stellarum, quæ ob nimiam paruitatem oculo non distinguuntur, sed velut confusum lumen apparent. Sexta, Venus instar Lunæ crescit, & decrescit, atque adeo modo plena, modo corniculata per tubum videtur, quod primus obseruauit Ioannes Keplerus Germanus Mathematicus Imperatoris Rodolphi. Vnde manifestè constat primo, lumen Veneris, sicut & Lunæ à Sole esse: secundò, Venerem circa Solem tanquam circa centrum moueri; atque ita eo aliquando superiorem, & aliquando inferiorem esse. Id quod etiam de Mercurio ob alia experimenta demonstrat noster Scheyner in suo *Apelle post tabulam*. Septima, Luna non est corpus perfectè sphericum, & rotundum, sed asperum, & montuosum, vt terra, provt per tubum quotidie potest videri, & primus Galilæus obseruauit scribens, & plane ostendens in suo libello cuius titulus *Sidereus Nuntius* in Lunâ esse asperitates velut montes, qui comparatione corporis lunaris maiores sunt, quam nostri altissimi, sicut Olympus, & similes comparatione orbis terræ. Octaua, Multi Cometæ, Luna, & quibusdam aliis Planetis multo altiores esse sunt visi. De quo videndus Tychobrahe, apud quem etiam videndum, quomodo Mercurius, & Venus sæpe distant à terrâ magis, quàm Mars. Ex quibus, & aliis huiusmodi veritatibus iam hac nostrâ ætate constantibus manifestè conuincitur, Cœlos neque esse solidos, neque ita inter se distinctos, atque ordinatos vt putarunt Antiqui, id quod demonstrat, & eruditè confirmat noster Scheyner in suo opere *de Maculis Solaribus*, per integrum librum. Quo circa noster Clauius cum communes Ptolemæi, & aliorum veterum opiniones de Cœlorum soliditate, distinctione, & ordine perpetuò defendisset, in suoque opere de sphærâ dilucidè explicasset, in vltimâ huius impressione factâ, ipso viuente, addidit se multa ex relatis per tubum opticum vidisse, & obseruasse tandemque iunxit. *Quæ cùm ita sint, videant Astronomi, quo pacto orbes cœlestes constituendi sint, vt hæc phænomena possint saluari.* Manifestè significans suam communemque opinionem, quam de Cœlis eo vsque tenuerat, iam cum nouis obseruationibus stare non posse,

Iam verò ex Pulueris tormentarij noua inuentione quot alia inuenta sint deriuata facilè deprehendere poterit, qui animaduerterit ab eâ vnâ inuentione ortum esse, vt integra ars bellica antiqua cum suis partibus Fortificatione, Castramentatione, Poliorceticâ, & Machinariâ in nouam artem bellicam longè diuersam nouas, & longè diuersas partes habentem sit transformata, & consequenter omnia illius opera artificiosa in longè diuersa huius conuersa, id quod pariter bona ex parte etiam contingit artibus Venatoriis antiquæ; & nouæ. Missaque facio innumera aliàs ignium artificialium ostenta pulcherrima, quæ propace, & lætitia inuenta ex eodem primæ inuentionis fonte manarunt. 59

Denique Ars imprimendi quantum humanis scientiis, earumque augmentis fuerit proficua, nemo est, qui non videat: compertum enim est, si Typographia mundo deesset fore vt innumeræ veritates, quæ ab hominibus modo existentibus sciuntur, & ab extituris deinceps sciendæ sunt, (quod eas Typographiæ facilitas in libris per totum orbem spargendis perpetuo duraturas impressit, & in dies imprimit) ignorarentur. Certum quippe est, si deesset Typographia fore, vt pleraque eorum quæ beneficio eius innumeris in libris facile scripta per totum orbem circumferuntur, ob idque cunctis hominibus innotescunt, aut non scriberentur calamo, aut eo scripta in libris paucissimis, pauciique hominibus subinde communicata plerosque laterent. 60

Itaque per hæc pauca exempla euentuum scientiarum humanarum conspicue apparet à posteriori etiam, seu ab effectu, quam sine fine sint illæ augibiles naturæ suâ successu temporis, tum per nouas veritates in dies inuentas, tum per veteres errores in dies detectos, vt nostra propositio fert. 61

Consectaria præcedentis doctrinæ.

Consectarium 1.

Etsi nouitas doctrinæ sine idoneo fundamento, aut etiam temerè inducta reprehensibilis, ac penitus vitanda sit, vt re vera est, at nouitas doctrinæ prudenter, & benè fundata non solùm laudabilis, & expetenda, sed prorsus necessaria est, suppositæ scientiæ humanæ natura. 62

Prior consectarij pars per se est manifesta, cùm sit notissimum esse reprehensione dignam, atque adeo vitandam doctrinam idoneo fundamento carentem, & multò magis quando idoneo fundamento destituta communi prudentium oppositum

asserentium placito aduersa, atque adeo temeraria est.

65 Posterior autem pars consectarij ex propositionibus statutis sequitur euidenter. Si enim necessarium est, supposita humanæ scientiæ natura, quod in dies crescat scientia, atque adeo etiam doctrina bene fundata nouis inuentis veritatibus, & vetustis detectis erroribus, ob nouæ fundamenta idonea, aut etiam conuincentia successu tempores emergentia; vt statuimus: aliundeque huiusce modi scientiæ doctrinæque humanæ accrementa expetibilia plane sint laudabiliter. Apertè sequitur nouitatem doctrinæ prudenter & benè, aut etiam conuincenter fundatam tum laudabilem, & expetendam, tum etiam necessariam esse, suppositâ scientiæ humanæ naturâ.

64 Id quod appositè confirmat illud Daniel. 12. *Plurimi pertransibunt, & multiplex erit scientia*, iuxta intelligentiam Richard. de sancto Victore *lib. de Tabernaculo fœderis, tractat.* 1. dicentis: *Non est malum, nec mirum, si in vno aliquo aliquid possumus addere: quod ad maiorem euidentiam, vel pleniorem intelligentiam possit proficere. Hæc propter illos dicta sunt, qui nihil acceptant, nisi quod ab antiquissimis Patribus acceperunt. Sed qui assiduè producit nouos fructus ad recreationem hominis exterioris, nunquam credendum est, nullos de cæteris scientiæ fructus impertiri ad innouandos sensus hominis. Vbi ergo est quæso? Pertransibunt plurimi, & abundabit scientia.* Etenim vt bene Cornelius Tacitus *lib.* 3. *Annalium. Non omnia apud priores meliora: sed nostra quoque ætas multa laudis, & artium imitanda posteris tulit.* In multis enim quæ humanitùs, & citra diuinam reuelationem priores iudicarunt, & docuerunt, eo ipso quod fuerunt homines potuerunt falli: Dicente Galeno *lib.* 2. *Compos. med. cap.* 8. *Difficile est, qui homo sit, non in multis peccet, quædam videlicet penitus ignorando, quædam male iudicando, & quædam tamen negligentiùs tradendo.* Et quidem *artes fiunt per ad inuentiones*, ait Aristoteles *in Proœmio Metaphysicæ*, Et *artis est*, inquit Hippocrates *lib. de Arte Medic. ea inuenire posse, quæ antea non erant.* Vnde pariter Columel. *de re Rustic. lib.* 1. *in Præfat.* dicit: *Sic miror antiquos, vt temporum nostrorum ingenia non despiciam, neque enim quasi cassa, & effœta natura nihil iam laudabile pariat.*

65 Facit etiam illud Matth. 13. *Omnis Scriba doctus in Regno Cœlorum similis est Patrifamilias, qui profert de thesauro sua noua, & vetera.* Vtraque enim in scientiis æstimatione digna esse possunt; sicut etiam contemptu penes meritum, quod habuerint aliunde, quam à vetustate, aut nouitate. Nam vt ait D. Isidorus Pelusiota *lib.* 2. *epist.* 46. *Non graue ac sceleratum est, aliquid innouare, cum vtilitas nouitati adiuncta est: non enim noxia, & vtilia vetustate perpenduntur; verum id explorandum est, an in antiquioribus rebus vitium inueniatur; an contra in recentioribus virtus reperiatur.* Mitto huiusce generis plura quæ possent adiici, præter dicenda etiam ad rem postmodum *consect.* 2.

Consectarium 2.

66 Etsi sæpe sit necessarium, sæpe vtile, sæpe rationi consonum atque laudabile, alios tamquam Magistros, siue Doctores sequi in scientiis humanis addiscendis, acquirendis, & amplexandis. Vnum tamen Auctorem non Canonicum, atque adeò humanitùs scribentem, siue docentem semper, & in omnibus sequi contra naturam scientiæ humanæ, atque adeo rationi absonum, & prorsus irrationabile est: quinimò interdum penitus impossibile.

Est imprimis necessarium simpliciter alios tanquam Magistros, Doctoresve, seu Auctores sequi in his omnibus, quæ sciri non possunt independenter à fide humana, & consequenter ab auctoritate aliorum hominum cui fides humana subnititur, vt est manifestum. Quam multa autem sint, quæ vel ab omnibus, vel à multis hominibus aliter quam mediâ fide humanâ, mediaque subinde auctoritate aliorum hominum sciri nequeunt, ex dictis in præcedentibus constat. Deinde omnibus tyronibus communiter, qui scientiam aliquam, siue doctrinam humanam acquirere, siue addiscere incipiunt, necessarium est habere Magistros, à quibus doceantur, illósque sequi; quia sine illis, aut nihil, aut parum, cum magnaque difficultate proficiunt. Vnde patet in his duobus casibus à fortiori esse rationi consonum, atque laudabile alios, tanquam Magistros, Doctoresve, siue Auctores sequi.

Præterea rationi consonum, & laudabile, imò 67
& necessarium moraliter ad vitandos errores est, vt etiam prouecti in quavis scientia eos Auctores, sequantur vt plurimum, qui in illa excelluerunt, eximiique & præclari Magistri habiti sunt. His namque passim contradici ab hominibus inferioris notæ etiam prouectis in tali scientiâ, & rationi dissonum, & morali periculo errandi expositum est. Dico *inferioris notæ*: quia homines ingenio, & eruditione pares sibi vicissim contradicere, sæpe non est cur dissonet rationi, aut censeatur moraliter obnoxium errori. Ratio est conspicua, quia quoties duo intellectus perfectione, & eruditione inæquales, ex eisdem propositis fundamentis ad iudicandum moti, sibi in iudiciis contradicunt, pro perfectiore, & sapientiore standum procul dubio est, iuxta prudentiæ regulas; quia credendus ille est penetrare, perspicereque quod iudicat melius, quàm alter. Vnde secundus imprudenter, & temerè iudicabit, si aduertat se suo iudicio contradicere primo, imprudenterque subinde quilibet alius præ primo sequitur secundum. Quando vero intellectus perfectione, & eruditione pares, ex eisdem propositis fundamentis ad iudicandum moti, sibi in iudiciis contradicunt, non est cur pro vno potiùs, quàm pro altero stetur; quia non est cur credatur vnus melius, quàm alter penetrare, quod iudicat. Vnde & vtrique eorum alteri contradicere, & cuilibet vtrumvis eorum pro arbitratu sequi fas erit, citra vllam imprudentiæ notam. Itaque ex Auctoribus ingenio, & eruditione paribus nullus tenetur alterum sequi, aut per prudentiæ regulas, aut alio titulo. Auctores vero ingenio, & eruditione excellentes à cæteris inferioris notæ eleruditione excellentes à cæteris inferioris notæ eleruditione excellentes à cæteris inferioris notæ ele

aliis, tum à se inuentas quilibet Auctor suo tempore sciuit; scriptasque reliquit, aliæ, & aliæ successu temporis sunt à successoribus eius sine fine inuentibiles, ac scibiles; in quibus subinde asserendis, neque illum sequi, neque illius auctoritate possunt vlla ratione duci, vt constat. Secundo. Quia licet in propositionibus, quas talis Auctor adstruxit ob fundamenta suo tempore nota ex eisdem solis fundamentis iure non possit à successoribus contradici, quando ij neque tanto ingenio neque tantâ eruditione sunt præditi, iuxta dicta *nuper*: tamen quia iuxta *propos. 2.* ob fundamenta noua, quæ successu temporis sine fine detegi possunt, in diesque deteguntur de facto, aliquæ dictarum propositionum, quas talis Auctor prudenter reputauit veras, plane à successoribus eius (quantumuis hi sint notæ inferioris.) deprehenduntur falsæ, aut quas ipse prudenter reputauit falsas, deprehenduntur veræ; idcirco in omnibus talis Auctor quantumuis cæteros præcellat, à successoribus eius quantumuis ipsi inferioribus sequendus non est; sed potius est relinquendus omnino; tum iuxta regulas prudentiæ, quoties ob fundamenta detecta nouitet, ab illoque ignota, eius sententiæ minùs probabiles, quam erant antea, factæ sunt, quod sæpe contingit; tum ex necessitate, quando pariter ob fundamenta noua eius sententiæ factæ sunt improbabiles; quod euenire etiam solet non rarò.

69 Et quidem homines quantumuis magnos, & eximios ingenio, sapientiâ, prudentiâ, aut etiam sanctitate decipi posse, & sæpe de facto deceptos fuisse in iis quæ humanitùs iudicarunt, & docuerunt: atque adeo neminem debere eos semper in omnibus sequi; imò potius omnes debere interdum eos deserere, vel etiam debitâ cum reuerentiâ impugnare; concors huiusce modi hominum, aliorumque sententia, & frequens experientia est. Ostendamus primum, allatis aliquot testimoniis eorum. Sanctus Augustinus *in Prologo, lib. 3. de Trinitate*, dicit: *Noli meis litteris quasi Canonicis scripturis deferre; sed in illis & quæ non credebas, cum inueneris incunctanter credere; in istis autem quod certum non habeas, nisi certum intellexeris, noli firmum tenere.* Et ad Vincentium Victorem *lib. 2. Negare non possum, nec debeo sicut in ipsis maioribus ita multa esse in tam multis opusculis meis, quæ possunt iusto iudicio, & nullâ temeritate culpari.* Et *in Epist. 8. ad Hieronymum. Ego solis eis Scriptoribus, qui iam Canonici appellantur, didici hunc timorem, honoremque deferre, vt nullum eorum scribendo erasse audeam credere, &c. Alios autem ita lego, vt quantalibet sanctitate, quantáve doctrina polleant, non ideò verum putem, quia ipsi ita senserunt; sed quia mihi per alios Auctores, vel Canonicas, vel probabiles rationes, quod à vero non absonet, persuadere potuerunt;* Quam sententiam etiam tenet *in lib. 2. de Vnico Baptismo.* Et rursus *in Epist. ad Vincentium. In Epistola autem ad Fortunatum* similiter ait: *Neque quorumlibet disputationes quamuis Catholicorum, & laudatorum hominum veluti Scripturas Canonicas habere debemus, vt nobis non liceat saluâ honorificentiâ, qua illis debetur hominibus, aliquid in eorum scriptis improbare, atque respuere. Si forte inuenerimus, quod aliter senserint, quam veritas habet, diuino adiutorio, vel ab aliis intellecta, vel à nobis. Talis ego sum in scriptis aliorum, quales esse volo intellectores meorum.* Quæ omnia habentur in Decreto, *distinctione 9.* per varios Canones. Consonat sanctus Hieronymus *in Epistol. ad Theophilum aduersùs Ioannem Hierosolymitanum*, dicens: *Scio me aliter habere Apostolos; aliter reliquos tractatores, illos semper vera dicere, istos in quibusdam, vt homines aberrare.* Et S. Thomas 1. *part. quæst. 1. art 8. ad secundum*, docet sacram Theologiam ex Auctoribus quidem Scripturæ Canonicæ arguere necessariò. Ex Auctoribus verò Philosophorum, & aliorum Doctorum Ecclesiæ dumtaxat arguere probabiliter, in cuius confirmationem adduxit verba Augustini iam relata *ex Epistola ad Hieronymum. Ego solis, &c.*

Quæ etiam verba cùm retulisset Abulens. *in defensione part. 2. c. 18.* subdit. *Ecce qualiter solum vult Augustinus debere adhiberi firmam fidem libris Canonicis, id est, libris, qui sunt in Canone Bibliorum, &c. In Scripturis autem hominum singularium, qui loquuntur vt homines, quantacumque sapientiæ, & ingenij sint, & quantacumque sanctitatis, non est danda tanta auctoritas, sed scimus eos potuisse errare: ideò licet ipsi aliquid asserant, non est credendum necessariò quod ita sit, sed possumus aliis magis credere, si videamus, quod melius proderit.* Multaque insuper dicit ad rem *in eo cap.* Et *cap. 81. & 82.* latè demonstrat, & si libri alicuius Doctoris sint aliquo modò approbati per Ecclesiam, vti libros Cypriani, Athanasij, Nazianz. Basil. Chrysostom. Hilarij, Augustini & reliquorum Patrum Catholicorum approbauit Gelasius Papa, in Decreto *dist. 15. Can. sancta Romana* non propterea omnia, quæ sunt in ipsis scripta, tenenda esse vt vera, nisi per Ecclesiam sint definita. 70

Et Durandus in præfatione sui operis sub finem 71
postquam ex relatis Augustini testimoniis monstrasset solis Scripturis Canonicis, non item scriptis Doctorum etiam sublimiorum Ecclesiæ vt Ambrosij, Hieronymi, Augustini, & Gregorij integram fidem in omnibus præbendam esse, subiungit. *Ex quibus patet, quòd compellere, seu inducere aliquem, ne doceat, vel scribat dissona ab iis quæ determinatus Doctor scripsit, est talem Doctorem præferre sacris Doctoribus, præcludere viam inquisitioni veritatis, & præstare impedimentum sciendi, & lumen rationis non solum occultare sub modio, sed comprimere violenter,* Accedat huc Philo Iudæus in vita Moysis, *lib. 1.* dicens: *Præclara ingenia multa nonant circa scientiam: Anima benè nata præceptis obuiam se se offerens à se ipsa magis, quàm à Magistro adiuta.* Et *infra: Qui arreptas semel qualiacumque dogmata obstinatè defendunt, siue probata siue improba more causidicorum mercenariorum ius, & æquum negligentes.*

Multa ad rem tradit Merchior Canus *disp. 7. de locis cap. 3.* Primò enim statuit auctoritatem sanctorum, siue paucorum, siue plurium, siue etiam omnium in rebus purè Philosophicis fidem tantum probabilem facere, certam vero minimè. Imò 72
in rebus etiam ad fidem ad sacramque doctrinam spectantibus non solum vnius, aut alterius Doctoris quantumuis eruditi; & sancti auctoritatem certam fidem non facere, sed neque plurium, reliquis, licet paucioribus, reclamantibus; *Hanc siquidem, inquit, felicitatem Deus in solis diuinis voluminibus, ineſſe voluit, quemadmodum Augustinus grauissimè ac verissimè tradidit. Cæteroqui nemo quantumuis eruditus & sanctus non interdum hallucinatur, non alicubi cæcutit, non quandóque labitur.* Quod multis comprobat exemplis sanctorum, qui circa fidem interdum bonâ fide errarunt. Itaque ad certam fidem suâ auctoritate faciendam in rebus fidei communem omnium, sanctorum Patruum consensum exposcit Canus. Quæ omnia

loco

loco citato efficaciter, & eruditè demonstrat. Multa præterea de auctoritatis Doctorum gradibus, deque varietate approbationum doctrinæ eorum videri possunt apud eundem Canum *libro 5. cap. 5.* Abulens. *in defens. part. 2. cap. 80. & sequentibus.* Azor. *lib. 2. cap. 14.* Turrecremata *super Decretum, distinct. 9. & 15.* Bann. *1. part. quæst. 1. art. 8.* Grabin. *tom. 3. præscript. part. 1.* & alios præsertim scribentes super *cap. Gloriosus* de reliquiis, & veneratione Sanctorum, *in 6.*

73 Et quidem auctoritati puræ humanæ esse rationem præferendam insuper docet Augustin. *lib. 19. de Ciuitat. c. 3. & lib. 2. de ordine c. 9.* Estque latissimè probatum *in lib. de Placitis Philosophiæ intento 2. Prologi.* Multaque ad rem tradunt Hostiensis *in Proœmio Summæ.* Abbas *in c. Cappellanus de Feriis.* Turrecrem. in Decreto *distinct. 9. & 15.* Sarmiento *lib. 2. Select. cap. 10.* quibus consonant sanctus Thomas *in lib. 1. Ethic. lect. 6.* & Aristoteles *ibidem.* Necnon Socrates in Charmide scribens, *Considerandum semper esse verene dictum sit, non quis dixerit.* Et Plato in Phædro, *Oportet præter Hippocratem vtrum nobis disputationis ratio constet.* Quo etiam spectat illud Quintiliani *libro decimo. institut. cap. 2. Pigri est ingeny contentum esse iis, quæ ab aliis sunt inuenta.* Et *cap. 5. Non semper est desperandum aliquid illis, quæ dicta sunt melius posse reperiri.* Porrò prætexitis Auctoribus communiter, plùs, quàm præsentibus defertur, vt solet, inuidiæ præsentium attribuunt aliqui. Quo circa Velleius Paterculus *lib. 2.* dixit: *Nos præterita veneratione prosequi, inuidiâ præsentia, his nos obrui, illis vero instrui credere solitos, atque audita libentius, quàm visa laudare.* Et Martialis lib. 5. Epigramm. 10.

Esse quid hoc dicam; viuis quòd fama negatur:
Et sua quod rarus tempora Lector amat?
——Hæc sunt inuidiæ nimirum regula mores;
——Præferat antiquos semper vt illa nouis.

74 Iam verò quòd multi viri ingenio, & sapientiâ, aut etiam sanctitate eximij in iis, quæ humanitùs iudicarunt, & scripserunt, sæpè decepti fuerint imprimis cernitur in S. August. qui in libris suarum Retractationum multa reprobat tanquam falsa, quæ priùs docuerat vt vera, multaque subinde vera censet, quæ prius reputauerat falsa, in quibus omnibus propterea aliquando deceptus est. Idem apparet in sancto Thoma, in cuius operibus multæ propositiones extant aperte sibi contradicentes, præter eas quæ tantùm specie tenus oppositæ sunt: quidquid conetur Petrus Bergomo omnes ad concordiam reducere, à sensúque oppositio vindicare in tabulâ, quam fecit earum, vnde petendæ sunt. Ex oppositis enim re verâ, quæ posterius tempore sunt scriptæ à sancto Doctore aliarum sunt quædam retractationes. Quocirca Caietanus *1. part. quæst. 34. art. 1.* ait *Diuus Thomas circa Verbum essentialiter dictum, quod aliquando concessit, mutauit opinionem.* Additque. *Nec derogat dignitati Doctoris, quoniam naturale est intellectui humano perfici in progressu temporis.* Ipseque S. Thomas *3. part. quæst. 9. art. 4.* inquit: *Quamuis alibi aliter scripserim.* Et Catharin, *lib. 1. pro immaculata Conceptione. fol. 53.* Sic habet. *De Diuo Thoma, etiam qui insignes Thomistæ habentur, Capreolus, & Caietanus fatentur ingenuè in nonnullis eum variè scripsisse, & posteriùs, quæ antea scripserat, retractasse.* Præterquam quod, vt fama est, S. Thom. suum Magistrum sanctum Augustinum imitatus, suum quoque librum Retractationum, qui tamen non exstat, dicitur conscripsisse. Quinimò fermè omnes alij Patres insigneſque Doctores Ecclesiæ, non in Philosophicis tantum, sed etiam Theologicis ad fidemque spectantibus rebus errores aliquos bonâ tamen fide habuerunt. Quorum plures refert Sixtus Senensis in suâ Bibliothecâ per totum librum 5. & 6. Vbi videndi.

Aristotelem autem in multis errasse contra fidem conspicuè in eius scriptis cernitur; Aliquosque 75
eius errores congerit sanctus Antoninus *parte 4. titulo 11. capite 4. & 5.* Sed & in rebus ipsis Philosophicis sæpè eum deceptum fuisse, & erasse indubitatum est. Imò & in rebus Mathematicis, vbi facilius deprehenduntur errores. E. g. *lib. 4. de Cœlo*, dicit latitudinem figuræ esse causam cur corpora aquæ supernatent. & *in Problemat. sect. 23*, Plus aquæ magis sustinere, quam minus, atque adeò in aquâ profundiore minus mergi nauigia: Quod vtrumque falsum est, & contra demonstrationes factas ab Archimede. Tum *lib 7. Physicæ*, ait lineæ circulari non posse dari rectam æqualem. Quod planè repugnat Archimedi, & possibilitati quadraturæ circuli ab eo demonstratæ, quam tamen ipse Aristot. sæpe fatetur. In *qq. Mechan.* errat reducens ad vectem primi generis cuneum, atque etiam remum, & temonem nauis; asserensque maioribus trochleis onera faciliùs attolli, &c.

Platonem itidem, Socratem, Zenonem, Epicu- 76
rum, alioſque huiusmodi illustres Philosophos multos errores habuisse, non solum contra fidem, sed etiam contra Philosophiam, indubitatum est. Ex quibus omnibus abundè manet consectarium nostrum probatum.

Consectarium 3.

Ad innouandum laudabiliter in scientiis hu- 77
manis, præsertim contra auctoritatem præcedentium Doctorum, non solùm acri ingenio, maturo iudicio, & discursu facili; sed magnâ insuper prudentiâ, atque discretione opus est, sinceroque solius veritatis studio ab omni nouitatis libidine prorsus immuni.

Imprimis enim nouitatis studioſi qui potiùs proferendi noua, quàm inueniendi vera tenentur cupidine, eaque præuenti & præoccupati scientiis incumbunt, valdè obnoxij incedunt erroribus. Humanæ doctrinæ non quod nouæ, sed quod veræ, sunt æstimandæ; & veritas vbicumque appareat amplexanda, nullibique despiciendа est: siue in rebus ipsis inculta, siue in libris iam ex culta inueniatur. Gemmæ quippe, argentum, & aurum, aliaque huiusmodi pretiosa non minoris habentur, dum ex scriniis iam depurata, elaborata, & perpolita percipiuntur, quàm dum impura, deformia & inculta capiuntur ex fodinis. Itaque ad securè innouandum, veritas ab omnibus, non nouitas est prætendenda; nec tamen deserenda eo titulo, quòd est cum nouitate coniuncta, qualiter, vel rudioribus item potest, atque etiam solet quandoque occurrere. Tametsi regulariter nouarum veritatum inuentio productioque selectis dumtaxat viris, ingenio doctrináque præstantibus congruat; cæteris per tritas iam vias præcurrentium, vti par est, vestigia prementibus. Vtrique autem ne deuient, aut errent, suppositо solius veritatis studio sincero prædicto, hisce prudentiæ regulis ducendi sunt,

Primò, In propositionibus per se notis iam à 78
præeuntibus Auctoribus determinatis tunc solùm

inno

innouandum est, quandoad id fundamenta idonea, quæ non innotuerunt illis, detecta sunt. Cæteroquin ei Auctorum determinationi regulatiter standum est, pro quâ maius steterit pondus auctoritatis: auctoritatis autē pondus tum ex Auctorum multitudine, tum maximè ex ipsorū qualitate pēsanda est. Dico *regulariter*. Quia interdum intellectui præstantissimo, cuius perspicaciæ, aut plus, aut certè nō minus, quàm præeuntiū iure possit deferri, fas erit contra omnes illos, absque nouo fundamēto detecto, solis propositionis terminis iudicare.

79 Secundò, In propositionibus per aliud notis, quæ ex principiis, aut ab omnibus, aut à meliore, Auctorū præeuntiū parte receptis, inferēdæ veniūt; à nemine tamen illorum aut illæ, aut earū oppositæ illaræ sunt; quia discursus eorum eo vsque nō peruenerunt, vnicuique est licita, atque laudabilis innouatio; vtpotè quæ nulli præeuntium contradicens præeuntium scientiæ præbet augmentum.

80 Tertiò, in propositionibus per aliud notis, quæ ex principiis à meliore, siue magis authorizatâ parte Auctorū receptis, inferendæ veniunt, vnicuique est innouatio licita, atque laudabilis; vtpotè consentiens meli ori Auctorū parti, ipsorūque scientiā adaugens: tametsi cōtradicēs sit aliorū parti deteriori.

81 Quartò, In propositionibus per aliud notis, quæ ex principiis à deteriori siue minùs authorizatâ parte Auctorum receptis, inferendæ veniunt nulli est laudabilis, sed omnibus vituperabilis aut etiam illicita innouatio: quando talium Auctorum principia sententiæque improbabilia sunt; quia vituperabile, aut etiam illicitum est, ex principiis improbabilibus quidpiam inferre tanquam verum. Quando verò talium Auctorum principia sunt probabilia, tametsi minùs quàm opposita; licitum & laudabile erit in propositionibus ex eis inferendis probabiliter innouare: tametsi minùs, quàm innouare in inferendis probabiliter ex oppositis (Nisi fortassè eximia auctoritas inferentis suppleat aliquando defectum dictæ probabilitatis minoris.) Quia licitū & laudabile est amplecti iudicium probabile, etsi minus probabile: tametsi minùs, quàm amplecti iudicium probabilius.

82 Quintò, In propositionibus per se notis à præeuntibus Auctoribus nullatenus tactis, vel quia in eas non inciderunt, vel quia materiam earum non tetigerunt: necnon in propositionibus pariter antea intactis inferibilibus ex illis, licitum, & laudabile est vnicuique innouare. Dūmodo innouatio, vel euidens, vel saltem probabilis sit. Quia licitū, & laudabile est scientiam saltem probabilem nemini contradicentem inducere. Quæ omnes regulæ tū ex se, tum ex dictis, in præcedentibus satis sunt notæ.

83 Ex quibus vniuersaliter concluditur, licitam & laudabilem esse nouitatem cuiuslibet omninò scientiæ siue iudicij humani vel euidentis, vel probabilis: vituperabilem verò, aut etiam illicitam esse nouitatem cuiuslibet scientiæ siue iudicij humani improbabilis. Qualia autem iudicia probabilia, & qualia improbabilia censenda sint, per vniuersalem de probabilitate, & improbabilitate doctrinam traditam *disp.* 6. diiudicandum est.

Consectarium 4.

84 Ad eligendum inter sententias præeuntium Auctorū, siue illæ circa propositiones per se notas, siue circa per aliud notas scientiarū humanarū versentur. sua etiam prudentia, discretioque necessaria est.

Præter sententias enim euidentes, de quarum electione nemini est dubitandum. imprimis est necessaria prudentia ad discernendas sententias probabiles ab improbabilibus; vt, improbabilibus reiectis, de quarum pariter reiectione nemini potest dubium esse, ex probabilibus illæ, sicuti par est, eligantur, quæ visæ fuerint probabiliores. Discernere autem inter magis, & minus probabiles, prudentiæ itidem opus est. Pro quo seruire potest tota doctrina tradita *suprà disputatione sexta*, cum regulis ad rem ibi etiam traditis. Recognoscantur.

QVÆSTIO IV.

Quænam præterea de scientiis humanis quæstiones hic ab Auctoribus tractari soleant.

85 Dico. Eæ, quæ sequuntur redactæ ad summam pro complemento disputationis præsentis, quia ad institutū, quod insequimur id satis est.

86 Quæritur autem primò. Quâ ratione scientiæ humanæ, aut à suis obiectis, aut etiam aliunde specificentur. Circa quam quæstionem quid à nobis dicendum, atque tenendum sit, ex generali doctrinâ despecificatione rerum præsertim respectiuarum tradita *suprà disput.* 15. facilè quisque potest colligere; nisi malit eam speciatim latéque tractatā videre apud P. Hurt. *disp.* 1. *Metaph. sect.* 6. Arriag. *disp.* 1. *Log. sect.* 3. Ouied. *contr.* 1 *Log. pūct.* 3. & alios.

87 Secundò quæritur. Quam vnitatem habeant singulæ scientiæ humanæ, & vnde eam accipiant. In quâ quæstione vt certum supponitur ab omnibus singulas scientias actuales; quarum quælibet vna appellatur: vt vna Logica, vna Medicina, vna Geometria, &c. vnitatem Physicam non habere; quia neque habent vnitatem Physicæ identitatis; cùm coalescant ex multis actibus inter se physicè distinctis: neque habent vnitatem physicæ vnionis; cùm coalescant ex multis actibus successiuè, & absque continuatione temporis ab intellectu humano conceptis, atque adeo physicè non vnitis. Vnitas ergo, à quâ vna dicitur quælibet huiusmodi scientiarum actualium, quasi moralis est, in aliquâ subordinatione, siue ordine affectuū, ex quibus constat consistens. Quæ quidem subordinatio, seu ordo, atque adeo vnitas singularum scientiarum quasi moralis ex variis capitibus sumi potest, seu deriuari in earum actus. Primò ex quauis subordinatione obiectorum. Secundò ex vnitate siue similitudine rationis, sub quâ illa attinguntur per actus scientiæ. Tertiò ex vnitate siue similitudine modi tendendi ipsorum actuum in sua obiecta. Quartò, demùm ex quavis omninò necessitudine, siue respectu considerabili, aut obiectorum actuum scientiæ, aut ipsorū actuū; siue inter se consideratorū siue relatè ad quoddam tertiū: Et quoniā penes huiusmodi respectuum diuersitatem actus humanæ scientiæ arbitrariè in plura, & minora, aut in paucrora, & maiora aggregata diuidi possunt, aut etiam ad vnum aggregatum omnes complectens reuocari. Idcirco scientiæ humanæ, aut plures, & minùs extensæ, aut etiam vnica tantùm si libuerit possunt signari. Quare nec penitus est dānandus Mirandulanus qui apud Conimbr. *in Proœm. Physicæ, q.* 1. ad vnā reduxit omnes scientias humanas; nec reliquorū Auctorum est miranda varietas, qua diuersimodè illas in plures diuidunt. Provt cōstat ex dictis à nobis *suprà disp.* 21. *q.* 2. Hæc dicta de scientiis actualibus.

88 De habitualibus verò controuertitur inter Auctores. Quam vnitatem habeant, & vnde desumptam. Sunt multi qui dicunt singulas, quæ communiter distinctæ censentur, vt Logica, Medicina, Geometria &c. physicam eamque identitatis vnitatem habere; ita vt quæuis earum vnicus, & indiuisibilis physicè habitus sit, atque adeo vnica,

ca, & indiuisibilis physicè qualitas : indeque id nasci : quia ratio formalis , sub quâ vnaquæque respicit omnia sua obiecta , vnica saltem logicè est. Communior tamen est & longè probabilior sententia asserentium scientiarum etiam habitualium vnitatem , perinde atque actualium , quibus respondent quasi moralem tantum esse in aliquâ subordinatione , siue ordine partium earum consistentem. Pro diuersitate enim actuum vniuscuiusque scientiæ non posse non esse diuersas partes integri habitus , qui in intellectu gignitur ex ipsorum actuum repetitione , & in quo habitualis ipsas scientia consistit. De quibus apud Auctores præsertim Recentiores plura videri possunt.

89 Tertiò quæritur. Quo differant inter se scientia speculatiua, & practica. Inquove ratio scientiæ speculatiuæ, practicæque consistat : quæ quæstio à multis valdè fusè; prolixéque tractatur, cùm tamen ea, vt multi etiam aduertunt, de nomine sit, sicut & aliæ huius generis , quæ circa definitiones rerum versantur : eo quippè tota controuersia reducitur , vt statuatur quænam Scientia siue cognitio practica , & quænam speculatiua sit nuncupanda. Censeo , iuxta communem , & magis vsitatum modum loquendi ; eam omnino cognitionem practicam venire dicendam , quæ & praxim , seu operationem ipsius cognoscentis habet pro obiecto , & ad eam exequendam cognoscentem ipsum dirigere, mouere , seu quoquomodo iuuare valet. Cæteras autem cognitiones omnes speculatiuas seu Theoricas venire dicendas. Quo posito sequitur primò : cognitionem habentem pro obiecto operationem alterius suppositi speculatiuam esse , non practicam. Secundò sequitur , cognitionem non habentem pro obiecto operationem ipsius cognoscẽtis,etsi ad eius exequutionem concurrat , vt concutrit cognitio de Deo ad amorem de eodem , non esse practicam , sed speculatiuam. Tertiò sequitur : cognitionem de operatione ipsius cognoscentis provt iam exequutâ , siue existente non esse practicam : quia ad illam exequendam nequit concurrere. Deber ergo esse , quo sit practica , de eiusmodi operatione provt exequibili. Quartò sequitur , vt cognitio sit practica , operationem , in quam tendit , non debere esse liberam : in brutis enim , atque etiam sæpe in hominibus cognitiones practicæ dantur de operationibus non liberis. Quintò sequitur , vt cognitio sit practica , non debere esse de operatione expositâ errori. Alioquin Deus nullam cognitionem haberet practicam: quod est absurdum. Sextò sequitur non ad solas operationes connaturales cognoscenti , sed etiam ad ipsi supernaturales cognitiones practicas dari. Quæ nimirum & illas habent pro obiecto, & ad illas concurrunt. Septimò sequitur, vt cognitio sit practica non satis esse quod ex intentione extrinsecâ cognoscentis ordinetur ad praxim , & in eam influat: potest enim sic ordinari, & influere, quæ nõ habet pro obiecto ipsam praxim, provt requiritur ad cognitionem practicam. Octauò sequitur , cognitionem habentem plura obiecta respectu vnius practicam, & respectu alterius speculatiuam esse posse. Nonò sequitur , cognitionem siue practicam , siue speculatiuam respectu alterius cognitionis de se in se influxiuæ praxim esse posse. Decimò sequitur , scientiam in aggregato plurium cognitionum consistentem adæquatè esse practicam ; si omnes tales cognitiones sint practicæ, (quod raro , aut nunquam eueniet ,) inadæquatè verò, si tantùm aliquæ. Communiter tamen ea scientia quæ maiori ex parte practica est, practica solet dici absolute, præsertim quando cognitiones eius speculatiuæ, vel ex intentione scientis , vel aliunde sunt ordinatæ ad practicas in easque influunt, siue ad eas quoquomodo conducunt. Ex quibus palam est, quo pacto circa materiã huius quæstionis loquendũ sit.

Quartò quæritur. Quo inter se differant Scien- 90
tia & Ars. Dico Artem interdum latissimè vsurpari pro Scientiâ , cum Scientiaque subinde confundi. Vnde Arist *lib.* 1. *Post. c.* 1. Et *lib.* 1. *Rhetoricorum ad Theodectem* , Mathematicas disciplinas appellat Artes: quas easdem appellat scientias *lib* 8. *Topic. cap.* 2 & *lib* 13. *Metaphysicæ, cap. vltimo.* Paulo strictiùs solet etiam Ars vsurpari pro quavis scientiâ practicâ , atque adeo etiam cum scientiâ practicâ confundi. Strictissimè verò , & propriè sumitur Ars pro eâ facultate intellectuali , quæ dirigit hominem ad ea opera siue externa , siue interna exequenda, quæ & cadunt sub libertatem eius , & benè , aut malè effici possunt. Vnde scientia practica , quæ præscribit quo pacto eiusmodi opera rectè facienda sunt propriissimè , & strictissimè omnium dicitur Ars, iuxta communem & visitatum loquendi morem. In quo non est cur ampliùs moremur.

Quintò quæritur , An detur scientia demon- 91
stratiua de singularibus , de contingentibus , de corruptibilibus , ac de entibus per accidens. Quas nos quæstiones suprà resoluimus *disp.* 20. *q.* 11.

Sextò quæritur , Quomodo scientiæ subal- 92
ternentur inter se. Dico , Duplici ex titulo dici communiter vnam scientiam subalternari alteri. Primò , quia obiectum illius , sub huius obiecto continetur tanquam inferius sub superiori. Secundò , quia illa huius conclusionibus, aut etiam principiis vtitur ad suas conclusiones in propriâ materiâ probandas. Priori modo subalternantur Metaphysicæ strictæ , seu Primæ Philosophiæ cæteræ fermè scientiæ. Posteriori autem eidem Primæ Philosophiæ subalternatur Logica , & Physiologiæ Medicina. Ex quibus duabus subalternationibus prior magis propria est, quàm posterior. Addunt aliqui tertium subalternationis modum pro scientiis , quarum subalternata de eodem obiecto subalternantis agit , sub differentiâ, tamen quadam accidentali ipsi , quo pacto Perspectiua de quantitate , quod est Geometriæ obiectum agit sub differentiâ visualis. Cæterùm subalternatio hæc à primâ duarum præcedentium non differt; quia omnis scientia de obiecto inferiori scientiæ de obiecto superiori subalternata, iuxta eum modum de obiecto agit coalescente ex ipso superiore, & differentiâ propriâ, quæ ipsi obiecto superiori accidentalis est ; atque ita de eodem obiecto scientiæ subalternantis sub differentiâ accidentali ipsi agit. Itaque Perspectiua eo primo subalternationis modo est subalternata Geometriæ, nõ tertio ab illo, & à secundo diuerso. Addunt præterea alij quartum pro scientiis subordinatis , vt media ad finem: quo pacto Ars Frænofactoria subordinatur Equestri, & vtraque Militari, sed huiusmodi subordinatio magis adhuc impropriè venit appellãda subalternatio: multique renuunt propterea eam subalternationem vocare. In quibus omnibus subinde solum de modo loquendi potest esse dissidium.

Septimò quæritur. Quomodo inter se differant 93
scientia euidens; opinio, & fides. De quo satis est dictum *supra disp.* 2. *q.* 2. *diuis.* 12. Quæritur item, an scientia euidens, opinioque, aut fides de eodem obiecto possint in eodem intellectu coniungi. Necnon an ex motiuo talis scientiæ , talisque opinionis, aut fidei possit idem numero actus simul enasci, De quibus etiam est dictum satis *disp.* 4. *q.* 5. & 6.

TRA

TRACTATVS VI.

DE INSTRVMENTIS, REGVLISQVE SCIENDI.

Atque adeo de Arte mirabili quamlibet scientiam compendiariâ viâ addiscendi, tractandi, docendi, ac sine fine propagandi: tum de re quauis pariter sine fine dicendi, seu disserendi.

1 *AD decem capita reduci possunt omnia instrumenta sciendi, ea sunt Obseruatio, Compositio, Diuisio, Definitio, Locatio, Combinatio, Argumentatio, Translatio, Memoratio, Traditio. Quæ totidem disputationibus in hoc tractatu sunt exponenda; adiunctis in singulis regulis ad vsum vniuscuiusque instrumentorum idoneis. Quomodo autem Ars vniuersalis sciendi ex hisce omnino instrumentis, & regulis, prout à nobis fuerint exposita, constare debeat; & qualis demum ea naturæ & efficaciæ sit, in sequente disp. præmittendum est.*

DISPVTATIO XXIII.

De natura siue scientia, existentiaque, & accidentibus Artis vniuersalis sciendi.

2 TRADITVRI in sequentibus Artem sciendi vniuersalem de naturâ, possibilitate, & existentia deque accidentibus tum contingentibus, tum necessariis eius, nonnulla in præsenti disputatione præmittere operæ pretium duximus.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit Ars vniuersalis sciendi.

3 ARtem vniuersalem sciendi dicimus in præsenti eam facultatem quâ instructus quilibet intellectus humanus in qualibet omninò scientiâ comparandâ, tractandâ, augendâ, tradendaque ita iuuari possit; vt cũ illa aut absolutè, aut longè faciliùs, certiùs, & breuiùs præstare valeat id, quod sine illâ aut absolutè non valeret, aut si valeret, difficiliùs ramen, & tardiùs, aut etiam à casu, & fortuitò. Scientiam autem hic vsurpamus latissimè, vti & in præcedentibus, pro quolibet omnino iudicio humano humanitùs pro præsente statu acquisibili, pro quolibetque aggregato huiusmodi iudiciorum aliquatenus subordinatorum vnà cum simplicibus apprehensionibus ipsis iudiciis subseruientibus.

4 Etenim, vt cæteræ fermè Artes hominem iuuant modo ad faciendũ absolutè, quod sine illis nõ posset, modo ad faciendum longè faciliùs, & expeditiùs; vt in Mechanicâ cerni potest, cuius machinis interdum homo subleuat pondus, quod sine illis subleuare non posset: interdum quod sine illis posset, faciliùs subleuat, & expeditiùs. Ita Ars hæc, de quâ tractamus, hominẽ adiuuare valet quandoque ad præstandũ, quod sine illâ absolutè nõ posset præstare in acquisitione, tractatione, atque traditione scitiarum, plerumque autem ad id præstandum faciliùs expeditiúsque. Et sicut per alias artes certâ viâ inuenitur id, quod sine illis casu dumtaxat, fortuitóque obuenire solet: vt in Venatoriâ, Bellicâ, Nauticâ, Architectonicâ, Picturâ, & aliis huiusmodi licet videre; ita similiter per Artem istam intellectus humanus certis determinatisque viis assequi valet ea, in quæ aliàs nõnisi casu, & fortuitò solet incidere. Denique vt per alias Artes breui compendiariâ viâ assequuntur homines ea, quæ sine illis nõ nisi longissimâ, subindeque, & laboriosâ valdè assequerentur, vt in Typographiâ, Fusoriâ, Chymicâ, & similibus cernere est. Ita per hanc Artem breui, & compendiariâ via assequitur intellectus humanus, quod aliàs longissimâ. Quippe inter addiscere, docereque cum Arte istâ, & sine illâ, id interest, quod inter scripta compingere typis, & calamis; aut inter statuas fabricare fusione, & sculpturâ.

Dicitur autẽ Ars hæc sciendi vniuersalis. Quia talis est ex suo conceptu, & naturâ tum ex parte subiecti, cui prodest; tum ex parte formæ quam præscribit; tum ex parte materiæ propriæ, quam præbet, & alienæ ad quam extenditur; tum ex parte scopi, seu finis, in quẽ ordinatur. Ex parte quidem subiecti: quia nullus est intellectus humanus, qui in suis functionibus per hanc Artem nequeat iuuari, siue ille sit tardus, siue velox, siue sit hebes, siue acutus, siue confusus, siue perspicax. Vnusquisq; enim illâ fretus plus, minúsv:

minúsve iuxta capacitatem propriã proficiet, semper tamen longè ampliùs quam sine illâ. Iæpeque fiet, vt tardus, siue hebes intellectus cum illa maiores in scientiis progressus faciat, quam velox acutusque sine illâ: iuxta vulgare illud proloquium. *Claudus in viâ auteuertit curſorem extra viam.* Ex parte vero formæ: quia quã præscribit hæc Ars vniuersalissima est pro omni materia scientiarum. Ex parte autem materiæ propriæ: quia quam præbet ob suam vniuersalitatem in omnibus scientiis locum habet. Et ex parte materiæ alienæ: quia nulla est in sciẽtiis humanis, vbi non exerceat suam formam. Denique ex parte ſcopi, seu finis; quia ad rectè cognoscendum & sciendum omnia omnino cognoscibilia, seu scibilia, quæ humanitùs tam practicè, quàm speculatiuè scibilia sunt, primariò ordinatur, atque adeo etiam secundariò ad rectè faciendum quæcumque mediâ cognitione, seu scientiâ ab hominibus fieri possunt. Vnde patet per huiusmodi Artem, non solùm omnes scientias, sed etiam omnes Artes tum liberales, tum illiberales vniuersaliter perficiendas, atque promouendas venire; tanta eius vniuersalitas est, miraque virtus, & potentia. Quæ omnia ex dicendis fient conspicua.

6 Dicitur etiam Ars hæc mirabilis ars sciendi præcisè, eo quod finis eius potissimus scire cuncta scibilia est. Cum hoc tamen stat esse quoque illam artem rectè præstandi omnia, tum quæ ad cuncta scienda possunt conducere, tum quæ ex cunctorum scientiâ possunt enasci. Quo circa Ars est rectè addiscendi scientias omnes, easque rectè ordinandi, disponendi, tractandi, in dies augendi, ac sine fine propagandi. Ars est quamuis notitiam rectè aliis communicandi, siue docendo siue dicendo siue aliter quoquomodo manifestando; aut etiam persuadendo. Ars item est rectè faciendi, seu operandi tum physicè, tum etiam moraliter, quatenus Ars est perficiendi semper, & promouendi omnem omninò artem, disciplinam, atque doctrinam; vnde opera humana rectè, & ordinatè aut etiam affabrè facta proficiscuntur. Atque ita demum ars quoque est „ seipsam, suamque praxim semper, ac semper perficiendi. Quo mira eius vniuersalitas enitet ampliùs.

QVÆSTIO II.

An sit possibilis, aut etiam de facto detur Ars vniuersalis sciendi, qualis in præcedenti quæstione exposita est.

Propositio 1.

7 CEnseo non solum possibilem esse, sed etiam ad praxim sic reducibilem, vt effectus, quos promittit, re vera sortiatur.

Quod sit possibilis; primò demonstratur cæteræ omnes Artes humanæ, quibus ad sua opera molienda exequendaque artificiosè iuuantur homines; si enim cæteræ potentiæ hominis naturales cum suis operationibus Arte perfectibiles sunt; multæ subinde pro perficiendis illis sunt Artes possibiles, siquidem de facto dantur: vt constat. Quidni potentia intellectiua cum suis operationibus Arte pariter perfectibilis erit, Arsque subinde pro ea pariter erit possibilis, nimirum Ars vniuersalis sciendi, de qua tractamus?

8 Secundò probatur id ipsum. Quia omnis Ars in ipsa naturã fũdatur, quatenus obseruatis sedulò operationibus naturæ cum modis, quibus illæ exercentur, in promptu est animaduertere, quibus instrumẽtis, & regulis natura ipsa in eiusmodi operationibus adiuuari possit, & perfici. Sed non minùs, imò magis possibile est obseruare operationes intellectus humani cum modis, quibus illæ exercentur, animaduertereque quibus instrumentis, & regulis in illis possit ipse intellectus iuuari, & perfici, quam est possibile id ipsum præstare circa potẽtias cæteras naturales, quas cæteræ de facto perficiũt Artes. Ergo non minùs imò magis possibilis est. Ars vniuersalis sciendi pro intellectu iuuando, & perficiendo, quæ sunt possibiles pro cæteris potentiis cæteræ Artes, quas esse possibiles, cum de facto dentur, est certum.

Tertiò probatur, quia cæteræ fermè Artes humanæ, de quarum existentiâ, atque adeo possibilitate constat, normæ quædam sunt loquendo vniuersè, coniungendi coniungibilia, & seiungendi seiungibilia, quatenus opus est vt resultent artificiosi effectus, provt explicatiùs trademus *q.* 3. sed manifestè est possibilis norma coniungendi coniungibilia, & seiungendi seiungibila, quatenus opus est vt resultet scientia artificiosè comparata, provt constat ex *ibidem* dicendis: ergo possibilis est Ars vniuersalis sciendi. Demum de facto talis Ars datur, provt apparebit ex dicendis: ergo est possibilis. 9

Quòd autem ea sic sit ad praxim reducibilis, vt effectus, quos promittit, sortiatur; tum ex dictis constat, quatenus probant talem artem sciendi esse possibilem, quæ practicè talium effectuum productrix sit, tum ex dicendis *in ſeqq.* amplius constabit. 10

Propositio 2.

Ars vniuersalis sciendi, de quâ in præsenti sermo est, de facto iam datur re ipsa, in libris que scripta circumfertur: minùs tamẽ perfecta, minúsque exposita demonstratâ quam nos eam damus in isto opere. 11

Maiorem quippe partem huiusmodi Artis continet Organum Arist. siue Logica cui Rhetorica eiusdem Arist. Cic. Quintil. & aliorum affinis est. Potissima verò, ac præstantissima pars eius est Ars illa, quam dicunt mirabilem, Raymundi Lullij, cuius explicationes quædam sunt syntaxes Artis mirabilis Petri Tolosani; Digestum sapientiæ Yuonis Parisini, & aliæ huiusmodi. Pars etiam quædam non contemnẽda Artis vniuersalis sciẽdi in Arte Cyclognomonicã Cornelij Gemmæ cõtenta est. Aliaque pars quodammodo diuersa à prædictis est, quam Francisc. de Verulamio in opere cuius titulus est, *Inſtauratio magna*, præsertim in secundâ parte eius quam appellat *Organum nouum*, videtur prætendisse. Ex quibus fermè partibus tota ars vniuersalis sciendi coalescit. Vt ex dicendis in *ſeqq.* compertum fiet.

QVÆSTIONES III.

In quo vnicè consistat, ex quibusve instrumentis, & regulis vnicè constet Ars vniuersalis sciendi.

12 PRo resolutione huius quæst. suppono primo. Omnẽ artem humanã pro scopo habere effectum aliquem à se oriundũ, tanquam à norma dirigente ad quem effectum producendum cõmuniter vtitur ars aliqua artificiosa, siue à se ordinatè præscripta vel cõiunctione coniungibilium, vel seiũctione seiungibilium. Aliæ quippe Artes effectus, quos prætendunt, potissimum causant applicando actiua passiuis; atque ita efficiẽdo, vt causæ naturales siue admotione, siue mixtione inuicẽ applicatæ, & coniunctæ naturaliter progignant effectus præintentos. Ita se gerunt Medicina, Magia, Agricultura, Coquinaria, Pharmacopœia, Plastica, Fullonica, Curatiua brutorũ, & cæteræ huiusmodi. Aliæ vero effectus, quos prætendunt potissimùm causant, vel miscendo, vel aliter coniungendo

gendo aliqua, ex quibus per modum compositionis citra naturalem generationem ipsi effectus resultãt. vt cernere est in Architecturâ, Picturâ, Typographiâ, Fabrili, Textoriâ, Sartoriâ, Sutoriâ, & similibus. Aliæ per seiunctionẽ potissimùm, ad quã reduci potest extensio, & motio, in effectus præintentos veniunt: vt Statica, Bellica, Nautica, Gymnastica, Sculptoria, Musica & cæteræ ad similes. Aliæ æqualiter fermè se gerunt vtroque modo, iam cõiunctione aliqua vtendo, iam seiunctione, seu motione.

13 Suppono 2. præter potissimam artis operationem, ex quâ proximè resultat effectus artificiosus, quem ars habet pro scopo, plerumque alias operationes ad eandem artem pertinentes præcedere, per quas ipsa parat, præparatque siue disponit quæcumq; ad ipsũ effectum obtinendum prærequisita sunt. Sic præparat Architectura lapides, lateres, ligna, & cætera pertinentia ad materiam, ex quâ construendum est ædificium. Sic præparat Pictura colores, quibus pingenda Imago est, sic Fabrilis instrumenta, cũ quibus est Faber operaturus &c. Solet etiam ars interdũ præscribere quomodo effectus artificiosus in quẽ, vt in scopum, collimat, postquã est obtentus, est conseruandus, aut etiam ornandus, & perpoliendus, vel alio vectandus &c. quę operationes artis sunt ad potissimam subsequutæ.

13 His statutis, suppono 3. Artem vniuersalem sciẽdi pro scopo habere scientiam humanitùs ab hominibus, pro statu præsente acquisibilẽ de quouis omninò obiecto scibili: atque adeo iuxta dicta *disp.* 12. iudiciũ humanitùs ab hominibus pro statu præsẽte cõparabile de quauis omnino propositione obiectiuâ. Vnde ea erit huiusmodi Artis operatio potissima, ex qua proximè iudiciũ huiusmodi de quauis omnino propositione obiectiua veniat oriundũ. Venit autẽ proximè oriundum iudiciũ humanũ de propositione obiectiuâ ex cõparatione terminorũ eius, si sit per se ex ipsisve terminis noscibilis. Ex cõparatione autẽ aliarum propositionũ cum ipsâ, si sit noscibilis per alias. Per huiusmodi quippè cõparationes sese intellectui humano produnt connexiones, & conuenientiæ, oppositionesq; & disconueniẽtiæ tum terminorũ propositionũ per se scibiliũ; in quibus fundãtur, nituntur q; iudicia de ipsis affirmatiua, & negatiua; tũ propositionũ antecedentium cũ consequentibus per illas scibilibus; in quibus fundantur, nituntur q; illationes per quas hæ ex illis affirmatiuè atq; negatiuè inferuntur: provt ex doctrina tradita *supr. disp.* 19. *q.* 8 & sæpè aliàs repetita liquidum est. Itaq; cùm primùm intellectus humanus cõparando terminos, hoc est apprehendendo alios, vt subiecta, & alios vt prædicata, sicq; varias propositiones obiectiuas ex illis cõponendo, in aliquam incidit per se noscibilẽ affirmatiuè, vi cõnexionis immediatæ subiecti cũ prædicato, statim per huiusmodi apprehensiones cõparatiuas terminorũ talis propositionis ad illã affirmandã, seu affirmatiuè iudicãdam inducitur. Cũ primùm verò idẽ præstando, incidit in propositionẽ per se noscibilem negatiuè, vi oppositionis immediatæ subiecti cũ prædicato negabili, seu (quod in idem recidit) vi connexionis immediatæ subiecti cũ negatione talis prædicati, statim per huiusmodi apprehensiones cõparatiuas terminorũ talis propositionis, inducitur ad illã negandam, seu negatiuè iudicandam. Cũ primùm itẽ intellectus per aliquã experientiã excitatus propositionem obiectiuã ex subiecto pariter & prædicato compositã, & ex vi talis experientiæ per se noscibilem apprehendit, statim per tales apprehensiones mouetur ad illã iudicandã aut affirmatiuè, si sit propositio ex vi experientię positiuæ per se affirmabilis, aut negatiuè, si sit propositio ex vi experientiæ negatiuæ per se negabilis; idque independenter ab omni connexione, aut oppositione subiecti talis propositionis cum prædicato. Quæ omnia ex doctrina tradita *q. illa* 8. *cuata* cõperta sunt. Cũ primũ denique intellectus humanus cõparando propositiones obiectiuas, hoc est concipiendo alias cu aliis connexas, siue alias aliis oppositas, in aliquas incidit, quarum prima cum secunda connexa est, connexione ab ipso intellectu deprehẽsibili; si prima est per se noscibilis, aut aliunde iã ipsi nota; statim mouetur ad iudicandum illã provt connexã cum secunda, indeque pergit ad inferendum siue illatiuè affirmandũ secundã ex prima. Quòd si deprehendit primã secundæ esse oppositã, seu (quod in idem recidit) connexã cum negatione eius, ex prima vt sic iudicatâ mouetur ad illatiuè negandã secundam. Ex quibus apparet quomodo, per cõparationem terminorum atq; propositionum, proximè incidat intellectus humanus in omnia iudicia, atque adeo in omnẽ scientiã, quam pro præsente statu acquirit, de quibusuis obiectis, siue de quibusuis propositionibus obiectiuis tum per se, tum per aliud scibilibus ab intellectu ipso.

Quæ cum ita sint, manifestè sequitur primo Potissimum instrumentũ sciendi, siue acquirendi sciẽtiam humanã vnicè esse combinationẽ, quæ docet facere omnes collectiones, atque adeo omnes cõparationes possibiles ex quibusuis terminis, ex quibusuisq; propositionibus datis. Cũ enim per huiusmodi cõparationes proximè cadat intellectus, vt vidimus, in omnẽ scientiã, quam naturaliter acquirit, neque aliter quã per illas in vllius obiecti à se scibilis sciẽtiã possit cõnaturaliter cadere: eo quòd aliter quã per illas in nullius propositionis obiectiuæ seu per se, seu per aliud scibilis iudiciũ potest incidere, vt cõstat ex dictis. Necesse naturaliter est, vt quo plures intellectus humanus eiusmodi cõparationes fecerit, eò plurium propositionũ ex eis resultantiũ, sub easque quoquomodo cadẽtiũ scientiã acquirat. Vnde, si fecerit omnes cõparationes ex quibusuis terminis datis possibiles, provt præscribit ars cõbinandi, omniũ vtiq; propositionũ ex talibus terminis componibiliũ & per se scibilium ab ipso scientiam acquirit; si autẽ fecerit omnes comparationes ex quibusuis propositionibus datis possibiles, omniũ etiã earum per alias ex ipsis dictis à se scibilium acquiret scientiã. Et consequenter si faceret omnes cõparanes ex omnibus excogitabilibus terminis, ex omnibusque excogitabilibus propositionibus possibiles, omnium similiter propositionum tum per se, tũ per alios scibilium scientiã assequeretur. Quia tamen primum est impossibile, ob terminorum propositionumque excogitabilium infinitudinem; & secundum impossibile est. Per hæc tamen constat; quod dicebamus: Potissimum scilicet instrumentum sciẽdi, siue acquirendi scientiam humanam vnicè esse combinationem, seu artem combinandi, per quam scientia humana mirificè venit in dies augenda, eximiis profectò accrementis & nunquam finiendis. Nam licet per adæquatam combinationem alicuius dati numeri terminorum, atque ex iis nascentium propositionum, possit exhaurire scientia earum, quæ ex illis per fundamenta intrinseca, hoc est intra numerum ipsarum combinationum reperta, scibiles sunt; vt ex dictis colligere est. Semper tamen fortasse restabunt inter illas plurimæ ignotæ, & successu temporis sciendæ: eò quòd per fundamenta successiuè quærenda extrinsecus scibiles sunt. Ipsique termini & propositiones cum aliis & aliis sine fine combinabiles erunt; atque adeo compotes 15

præbere materiam scientiæ in infinitum augibilis, nec vndeque vmquam exhauriendæ.

Ex quibus sequitur secundò. Cætera instrumenta sub initium huius tractatus commemorata, ex quibus integra Ars vniuersalis sciendi, siue acquirendi scientiam coalescit, vni *Combinationi*, quæ huiusmodi Artis est pars potissima, quadamtenus subordinata esse. *Obseruatio* enim in aduertendis, seu notandis, scruandis, aut etiam quærendis terminis, quæstionibus, propositionibus, & illationibus obiectiuis, quæ sunt materia combinationis, distenta est. *Compositio* autem, & *Diuisio* adunando dispersa, & distinguendo confusa eandem materiam ad combinationem adaptat. Quam insuper perficit. *Definitio* omnimodam eius explicationem exhibendo. *Locatio* & illam, vt ad manum sit, suis in locis reponit; & loca item vbi inuenienda sit designat. *Argumentatio*, præterquam quod quidam est combinationis comes, seu potiùs immediatus effectus, sicut & iudicatio seu scientia ipsa, speciales insuper formas præscribit necessario inferendi, atque adeo infallibiliter per illas iudicandi de inuentis per combinationem. *Translatio* in quadam analogorum comparatione, quæ non sine combinatione fit, præcipuè consistit; specialique quoddam argumentationis genus pro effectu habet. *Memoratio* scientiam per combinationem comparatam docet repetere, & retinere. *Traditio* autem docet eandem aliis communicare: omniaque fermè instrumenta ista insuper combinatio ipsa transcendit; quatenus nullum fermè eorum absque vsu combinationis ritè, & scientificè venit in vsum. Nulla quippè fermè operatio intellectus humani ritè ab ipso peragi potest sine combinatione; hoc ipso quod modus, quem habet operandi, intelligendive, siue sciendi pro statu præsenti comparatiuus est. Quæ omnia ex dicendis latius *in sequentibus disputationibus* magis conspicua fient.

17 Vnde etiam amplius constabit, legitimam, & vnicam Artem vniuersalem sciendi, siue acquirendi scientiam humanam; imprimis ex *Combinatione*, deinde ex cæteris instrumentis recensitis, prout à nobis exponentur, constare.

QVÆSTIO IV.

Quid & qualiter censendum sit de Artibus siue Methodis sciendi hactenus traditis & euulgatis, quæ in scholis circumferuntur.

18 QVas ego vidi sunt. Organum Aristotelis, siue Logica, à multis post ipsum expositoribus explicata, sed parum aucta. Rhethorica tum ab eodem, & Cicerone, & Quintiliano, & aliis antiquioribus composita, tum à Modernioribus illustrata. Ars, quam mirabilem appellant Raymundi Lullij. Syntaxes Artis mirabilis Petri Gregorij Tolosani. Diæstum sapientiæ Yuonis Parisini Capucini. Ars Cyclognomica Cornelij Gemmæ; & Instauratio magna inchoata à Francisco de Verulamio. De quibus singulis sigillatim meum fero iudicium, vt sequitur.

De Logicâ, siue Dialecticâ.

19 Aristoteles à libro Categoriarum, siue Prædicamentorũ incepit suam Logicam. In quo post præmissam explicationẽ Vniuocorũ, Æquiuocorũ, Denominatiuorum, & eorum quæ in subiecto sunt, aut non sunt, de subiectoque dicuntur, aut non dicuntur, ad decem genera vniuersalia, ad decemve terminos genericos reducit cuncta ab intellectu humano scibilia, collocando sub singulis suo ordine quæcunque sub singulis subordinatè continentur, vel tanquam genera minus vniuersalia, seu species intermediæ, vel tanquam infimæ species, vel tanquam individua. Decem autem genera sunt. Substantia, Quantitas, Relatio, Qualitas, Actio, Passio, Quando, Vbi, Situs, Habere. Quorum vniuscuiusque naturã, & passiones, partesque in quas diuiditur breuiter explicat. Subiungit, & exponit quædam prædicata multis prædicamentis communia, quæ Postprædicamenta appellantur. Vt esse opposita, esse prius, vel posterius, vel simul, & moueri aliquâ specie motus.

Sequuntur libri Perihermenias, siue de interpretatione; vbi agit Aristoteles de significatione vocũ, de Nomine & Verbo, de Oratione, de Enũtiatione, siue Propositione, & eius speciebus; Deque propositionum oppositionibus. 20

Post hæc scripsit Arist. Priora Analytica, seu libros de Priore resolutione: vbi latè tractat de argumentationis speciebus; potissimum verò de syllogismis, quod attinet ad eorum formam præscindẽdo à materia. In Posterioribus verò Analyticis, seu libris de Posteriori resolutione; postmodũ agit Arist. de Demonstratione, siue de Syllogismo demonstratiuo. Qui quidem, suppositâ legitimâ formâ, de quâ egerat Arist. in præcedentibus libris, à solâ euidentiâ materiæ euadit demonstratiuus, seu demonstratio. 21

Sequuntur libri Logicorum in quibus tractat Arist. de Argumentatione, atque adeo de syllogismo probabili, qui Dialecticus dici solet, recensitis per otium locis, vnde argumenta probabilia peti possunt, ad disserendum circa quamuis quæstionem. Qui loci propterea dialectici dici etiam solent. 22

Postremò in libris Elenchorum Aristot. agit de argumentationibus, atque adeo de syllogismis sophisticis, siue fallacibus, deque locis vnde sophistæ argumenta sumere possunt, aut etiam solent ad decipiendum. 23

Hæc Arist. in suâ Logicâ. Quibus addidit Porphyrius tractatum de Prædicabilibus, vt Prædicamentis Aristot. lucem adferret. Ex cæteris vero Interpretibus tum Arist. tum Porphyr. quidam doctrinam eorum paulo vberius explicarunt. Quidam vero præsertim Moderniores implicarunt potius, multis metaphysicis disputationibus in Logicam longè ab ipsâ alienis insertis. 24

Legitima quippè Logica ea scientia practica est, quæ intellectum humanum in suis operationibus dirigit, atque ita eò tendere, ad idque proficua esse debent quæcumque tractantur in Logica, vt præbeantur instrumenta, siue regulæ practicæ, quibus iuuetur ac dirigatur intellectus humanus ad simpicitrer apprehẽdendum, iudicandum, & discurrẽdum, provt oportet, vt veritates, falsitatesque inueniat in omni materia scientiarum: illarumque subinde scientiam acquirat, & in dies augeat. Ad quem finem conducunt tractatus de terminis respondentibus simplici apprehensioni, tractatus de propositionibus respondentibus iudicio, & tractatus de argumentationibus correspondentibus discursui: quæ sunt tria genera operationum intellectus humani, iuxta latiùs dicta *supra disput. 2.* 25

Porro ad tractatum de terminis pertinent Prædicamenta Arist., quatenus ordinationes quædam locique quidam sunt terminorum, atque adeo ad id instrumen- 26

instrumentum sciendi spectant, quod nos locationem vocamus. De quo *latè infrà*. Pertinent etiam ad tractatum de terminis vniuersalia, siue prædicabilia Porphyrij, de quibus nos egimus *disp.* 17. nec non cætera, quæ de terminis addunt Logici, tradita à nobis *disp.* 18. quæ quidem vel conferunt, vel spectant ad aliud sciendi instrumentum. Quod *obseruationem* appellamus: de quo etiam *infra*. Pertinent etiam ad tractatum de terminis *Definitio*, & maiori ex parte *Compositio*, & *Diuisio*: De quibus etiam logici Aristotelici agunt: suntque tria alia instrumenta sciendi explicatiùs à nobis, quàm ab illis *inferius* tradenda. Ad tractatum autem de propositionibus pertinent tradita ab Aristot. in libris Perihermen. & à nobis *disp.* 19. quæ ad aliqua ex instrumentis sciendi commemoratis, & fusius *inferius* exhibendis multum conducunt. Denique ad tractatum de Argumentationibus pertinent, quæ tradita sunt ab Arist. in libris Priorum & Posteriorum, atque etiam Topicorum, & Elenchorum, & à nobis copiosiùs *supra disputatione vigesima*, conducuntque tum ad alia instrumenta sciendi, tum maximè ad *argumentationem*, quod vnum est è numero eorum. Quamquam autem, quæ de locis argumentorum Arist. in libris Topicorum tradidit, quodammodo videantur spectare ad potissimum sciendi instrumentum, quod est *Combinatio*, siue ipsum concernere. Tamen neque Arist. neque eius Asseclæ mirabilem talis instrumenti vim, & energiam videntur agnouisse. Quandoquidem ne mentionem quidem expressam de illo fecerunt. Absque quo perspicuè exposito, prout nos illud dabimus *infra*, valde imperfecta proculdubio extitit hactenus Arist. Logica. In qua etiam alia ex instrumentis sciendi tradendis, aut absolutè aut quoad debitam perfectionem desiderantur.

De Rhetorica

27 Rhetorica (quam aliqui, vt *aliàs* tetigimus, dumtaxat discriminant à Logica, velut manum extensâ à compressâ) pro fine habet persuasionem, motionemq; animorum, vnde ea in perficiendâ dictione, quâ homines aliis hominibus suos manifestant conceptus, in ordine ad eos persuadendos, atque mouẽdos, distenta est. Quoad hanc autem partem satis perfecta videtur circumferri in Auctoribus, qui de ea scripserunt: Tametsi his temporibus minùs quam olim, quamque oporteret æstimata, ad praximque reducta sit. Habet tamen Rhetorica alteram partem præuiam (in qua præcipuè modo dicto Logicæ assimilatur,) cuius munus est quærere, & inuenire ea quæ aliis in ordine ad eorum persuasionem, motionemque dicenda sunt. Et in hac quidem parte *Combinatio* perspicuè exposita, qualiter vniuersalissimũ, ac præstantissimum est inuentionis instrumentum, etiam desideratur hactenus apud Rhetoricos.

28 Itaque Rhetorica in quinque omnino partes solet distribui. Prima est *Inuentio*, quæ docet apta argumenta ad persuadendum, & mouendum quærere, & inuenire per comparationem materiæ, de quâ tractatur, ad quædam loca communia, quæ designat, recensetque; & sunt fermè eadem, quæ Logica ad iuueniendum pariter argumenta pro suo fine idonea designat in libris Topicorum. De quibus nos *infra*. Et ab hac quidem parte, vt diximus, combinatio exactè exposita deest. Secunda pars est *Dispositio*, id est rerum iam inuentarum ordinata distributio respectiuè ad dictionem. A quâ profecto dispositione, siue ordinatâ compositione præcipuè dependet vis, & efficacia orationis, atque etiam ornamẽtum & decor. Distribuitur autem oratio in Exordiũ, quo leuiter auditorum animi ad dictionem reliquam præparantur. In Narrationem, quæ explicatio quædam est dicendarum rerum, & quasi fundamentũ, & sedes constituendæ fidei, seu persuasionis, & motionis. In Confirmationem præcipuã orationis partẽ, qua assumptum propositum rationibus, & argumentis stabilitur, oppositũque refutatur: & in Epilogum, quæ breuis quædam est omniũ dictorum recapitulatio, siue Perorationem, quæ nouas insuper ponderationes amplificationesve rationum addit, ad animos tandẽ excitãdos, seu permouẽdos. Tertia pars Rhetoricę est *Eloquutio*: eloqui autẽ est, ea, quæ prudenter inueneris & disposueris, idoneis verbis, ac sẽtentiis perpolire, & exornare. Is vero loquendo potens est, qui oratione suâ fidem facit, & animos flectit, & id quidem delectando. Circa hanc Rhetoricæ partẽ fusè tractãt Rhetores de omnibus, quæ ad eloquutionẽ conferunt, qualia sunt ornatus, & splendor verborũ, eorũ collocatio, & iunctura, Tropi omnes, atque Figuræ, stylus varius pro varietate materię &c. Quarta Rhetoricæ pars est *Memoria*, quam eloquentiæ thesaurũ meritò appellant, cuius mala fides summis nonnũquam viris magno rubori, & detrimẽto fuit; vt Ciceroni, Demostheni, Theophrasto, Herodi Attico, Heradio, Lyceo, Bartholomæo, Sotino, & aliis. Cum tamen è contra multi ea facultate ab arte proculdubio confirmata mirabiles extiterunt, vt Mithridates, Themistocles, Crassus, Cineas, Theodectes, Portius Latio, Seneca, Corosus quidã adolescẽs, teste Mureto, & alij. Esse quippè artem memorandi, quâ memoria naturalis mirificè iuuari possit, ex dicendis *disp.* 32. constabit vbi Artem istam exhibebimus. Quinta deniq; pars Rhetoricæ est *Pronũtiatio*, quę & vocis modos, & manuũ, & totius corporis motus ad aures astantiũ, oculosq; alliciẽdos regit: pro quo multæ, variæque regulæ tradũtur à Rhetoribus.

De Arte Raymundi Lullij.

Raymundus Lullius, quem Doctorẽ Illuminatum appellant, sæcularis cum esset & coniugatus in eremum pœnitentiæ causa secessit: ibique Artem quãdam sciendi composuit, non sine supernaturali aliquâ, vt fertur, speciali que inspiratione, quam primo latè scriptam Artem magnam, deinde vero ad summam redactam Artem breuem vocauit. Adeoque ad omnes scientias comparandas proficua, & efficax ipsam exercentibus visa est, vt Artis mirabilis nomen sibi arrogauerit. Diuisit autem illam Raymundus in tredecim partes sequentes. 29

Prima pars est de Alphabeto. vbi per. 9. litteras 54. termini significãtur circa quos Ars versatur: nimirũ.

B. Significat Bonitatem, Differentiam, verum, Deum, Iustitiam, & Auaritiam.

C. Significat Magnitudinem, Concordantiam, Quid, Angelum, Prudentiam, & Gulam.

D. Significat Durationem, Contrarietatem, De quo, Cælum, Fortitudinem, & Luxuriam.

E. Significat Potestatem, Principium, Quare, Hominem Temperantiam, & Superbiam.

F. Significat Sapientiam, Medium, Quantum, Imaginatiuam, Fidem, & Acediam,

G. Significat Voluntatem, Finem, Quale, Sensitiuam, Spem, & Inuidiam

H. Significat Virtutem, Maioritatem, Quando, Vegetatiuam, Charitatem, & Iram

I. Significat, Veritatem, Æqualitatem, Vbi, Elementatiuam, Patientiam, & Mendacium.

R. Significat, Gloriam, Minoritatem, Quomodo, Instrumentatiuam, Pietatem, & Inconstantiam,

Ex quibus terminis nouem, qui primo loco per dictas nouem litteras significantur, & transcendentes sunt, Principia absoluta dicuntur. Nouem verò, qui significantur secundo loco, & valde sunt vniuersales, Principia respectiua appellantur; Nouem autem qui tertio loco, quæstiones quædam sunt, vt apparet, dicuntur tamen in Arte Regulæ. Reliqui verò termini qui tres residuos nouenarios componunt, subiecta vocantur, & sunt. In quibus terminis sub litteris dictis combinandis, & variè comparandis totam profecto suam operam impendit hæc Ars.

30 Secunda enim pars eius est de Figuris. Quæ quatuor ponuntur. Prima est composita ex tribus circulis concentricis, in quorum centro ponitur A. Sunt autem Circuli diuisi in nouem partes, iuxta numerum litterarum Alphabeti, & in primo circulo ipsæ litteræ sunt distributæ. In secundo nouem principia absoluta in concreto, vt Bonum, Magnũ, Durans &c. Vnumquodque sub ea littera perquam significatur. In tertio autem circulo eadem principia in abstracto pariter distributa sunt, vt Bonitas, Magnitudo, Duratio &c. Secunda figura constat ex duobus circulis concentricis, in quorum centro est. T. & in primo litteræ Alphabeti sunt distributæ, in secundo autem sub illis varij alij termini, inter quos considerandæ veniunt principia respectiua Differentia, Concordantia, Contrarietas &c. Quæ sub ipsis terminis in nouem angulis trium triangulorum intra aream circuli interni decussatorum collocata sunt. Tertia figura est tabella omnium binariorum ex dictis nouem litteris possibilium. Quarta figura componitur ex tribus circulis primo fixo, & duobus interuis volubilibus seorsim circa centrum. In quorum singulis eædem litteræ Alphabeti sunt distributæ.

31 Tertia pars Artis est de Definitionibus, nempe principiorum absolutorum & respectiuorum, quæ sunt in Alphabeto primo, & secundo loco posita. Hi namque 18. termini dumtaxat definiuntur.

32 Quarta pars est, de Regulis, siue quæstionibus in Alphabeto positis: circa quas aliud non fit quam singulas diuidere in varias species, siue membra quæ sub se continent.

33 Quinta pars est, de Tabula quadam generali habente septem columnas, & in singulis viginti quadrata claudentia in se totidem quaternarios, compositos ex tribus litteris Alphabeti & littera T. variè interposita, quæ significat litteras Alphabeti, quæ sunt ante ipsam, pertinere ad primam figuram, quæ verò post ipsam ad secundam.

34 Sexta pars est, de Enacuatione tertiæ figuræ, quæ fit comparando omnes sex terminos vnicuique litteræ correspondentes, tum inter se, tum cum terminis alterius litteræ, cum illa componentis binarium aliquem ex pertinentibus ad tertiam figuram.

35 Septima pars, est de Multiplicatione quartæ figuræ: quæ fit circumuoluendo illius circulos, & comparando eorum litteras omnibus modis possibilibus per ternarios.

36 Octaua pars est, de Mixtione Principiorum, & Regularum siue quæstionum Alphabeti, quæ fit comparando cuncta ista inter se omni comparatione, atque adeo omni combinatione possibili.

37 Nona pars est, de nouem subiectis, quæ quarto loco significantur per nouem litteras Alphabeti, vbi eorum conditiones assignantur, & quomodo illis alij Artis termini conueniant explicatur.

Decima pars est, de Applicatione nimirum terminorum Artis quæ triplex distinguitur, scilicet Impliciti ad explicitum, Abstracti ad concretum, & quæstionis ad loca Artis. 38

Vndecima pars est, de centum formis, quæ sunt centum quidam termini vniuersales, agiturque de quæstionibus, quæ iuxta alias partes seu loca Artis circa vnumquemque huiusmodi centum terminorum, necnon circa alios Artis effici possunt. 39

Duodecima pars est, de Habituatione, vbi docetur; quomodo intellectus habituandus est ad hanc Artem per exercitium eius. 40

Decima tertia pars est, de modo docendi hanc Artem, qui breuiter exponitur 41

Hæc summa Artis Lullianæ, ex quâ patet, totam eam in tradendis variis modis combinandi, atque adeo comparandi terminos propositos distentam esse, proindeque artem quandam combinandi vnicè esse; vnicumque instrumentum combinationis: (quod inter omnia instrumenta sciendi potissimum est, vt *suprà* notauimus) in se continere, minùs tamen perfectè propositum (nisi ego fallor) quam nos illud dabimus *infra disp.* 29. 42

Primò enim videtur Ars ista deficere, quòd non demonstrat quot sint combinationes, siue collectiones possibiles ex terminis datis, & quomodo illæ adæquatè confici, siue percurri possint. Secundò quòd solum videtur agere de binariis & ternariis; non item de quaternariis, quinariis, & aliis collectionibus, seu aggregatis ex datis terminis factibilibus. Tertiò quòd per multas regulas variè formatas (quasi varietas formarum mysterium contineat) non sine aliqua confusione, & praxis difficultate tradit id, quod per vnicam aperte, & absque mysterio tradi potest: vt videbimus *disp. citata*; Nimirum adequata datorum terminorum combinatio, quam solum hæc Ars potest prætendere; nec tamen per omnes suas regulas videtur assequi. Quartò quòd non aduertit, regulas suas non solum circa terminos vniuersalissimos, quos præ se fert, sed insuper circa specialiores singularum scientiarum debere exerceri, vt harum veritates speciales per Artem hanc inueniri queant. Vnde factum est, vt multi Lullistæ decepti per solam combinationem terminorum huius Artis omnes scientias, etiam quoad earum speciales veritates acquiri posse putent, & frustra tenent. Cùm sit certissimum ex terminis vniuersalissimis huius Artis, qui omnes scientias transcendunt, solas vniuersalissimas veritates, in quibus omnes conspirant, posse consurgere. Atque ita ad deprehendendas specialiores vniuscuiusq; scientiæ, specialiores vniuscuiusq; scientię terminos debere combinari. Quintò denique videtur Ars deficere, aut certè eius expositores, quòd non aduertunt, combinationum ex datis terminis possibilium multas debere reiici, tanquam inutiles in ordine ad faciendam scientiam vtpote quarùm extrema neque connexionem inter se neque oppositionem, neq; aliud necessitudinis genus habent ad scientiã faciendam requisitum iuxta doctrinam in *præcedentibus* traditam præsertim *disp.* 19. *q.* 8. *& disp.* 22. *q.* 2. Quo fit vt multi Lullistæ, dum ex omnibus omnino combinationibus terminorum Artis argumenta teneantur, deprome ad comprobandum id, quod intendunt, multa argumenta sæpe producunt non solum debilia, nulliusque roboris ad propositum, sed contemptibilia penitus atque ridicula. Quo & ipsi Arti contemptum, inuidiamque conciliant,

De

De Syntaxibus Artis mirabilis Petri Gregorij Tolosani.

44 Hic Auctor in opere isto aliud non præstitit, quam Artem Raymundi Lullij sub aliâ formâ, seu potius sub nullâ speciali, quoad materiam vero nonnihil auctam tradere. Proponit enim syllabum siue tabulam terminorum, (quam Speculum vocat) continentem imprimis eos fere omnes, quos ponit Raymundus in suo Alphabeto, insuperque decem genera prædicamentorum Aristotelis, & alios quosdam. Deindeque prætermissis figuris & regulis Lullianis, nullaque speciali methodo siue regula combinandi exhibita generatim supponit, per comparationem, aut etiam reductionem reliquorum omnium terminorum ad istos vniuersaliores sui *Speculi*. Perque istorum item comparationem inter se in materia omnium scientiarum sine fine discurri posse. Prætereà ipsos *speculi* terminos latè explicat, variaque dat vniuersalia sciendi præcepta, quæ eadem fere sunt quæ dantur in Logica Arist. & in Arte Raymundi. Ac tandem vt in omnibus discurrendi, seu differendi materiam præbeat, discurrens ipse per omnes scientias, vniuersalioribus singularum principiis & conclusionibus propositis, vniuersalem quandam singularum præbet notitiam. Vnde ex pertinentibus ad veram vniuersalem Artem sciendi contenta in Logica Aristotelis, & in Arte Raymundi tangit. Sed minus explicatè, minus disertè, & minus precisè, quam opus est. Quo neque Logicam Aristotelis, neque Artem Raymundi aut multum promouet, aut à defectibus absoluit.

De Typo omnium scientiarum Ægidij Moncurtij.

45 Hic Auctor Ordinis Minimorum S. Francisci de Paulâ est, & ipse Lullista. Qui in præscripto opere aliud non facit, quam explicare per modum dialogi inter concupiscentiam, & veritatem terminos Artis Lullianæ, vtensque illis ratiocinatur in materia præsertim Theologicâ. Vnde eius scopus esse videtur Artem Raymundi circa Theologiam practicare, breuiter accommodans ad hanc terminos illius, id quod etiam præstat DD. Petrus Sanchez de Lizarazo in suâ Lullianæ Artis expositione; vbi illam eximiè commendat, sicut & alij Lulliste interpretes eius Lupetus, Lauineta, Henricus Cornelius Agrippa, Gueuara, Delgadillo, & cæteri. Quorum tamen plerique communiter eius expositione, aut praxi deficere videntur defectibus fermè commemoratis *n.* 43.

De praxi Artis Lullianæ pro concionatoribus à P. Delgadillo Carmelitano conscripta.

Fuit hic Egregius Concionator Hispanus à 46
me bene notus, & ipse Lullista. Qui præter Commentarios quos edidit Artis Raymundi, seperatim in quadam Charta pro Concionatoribus speciatim proposuit: primo 20. quæstiones, secundo 100. terminos, tertio 8. vtilitates, quæ ex eorum Combinatione capi possunt. Omnia Hispano Sermone, quæ in Latinum versa sunt huiusmodi.

Quæstiones 20.

Si dispositi. Si assequitur. Si auget. Si conseruat. Si extendit. Si magnificat. Si faciliret. Si fructificet. Si eleuat. Si promouet. Si inclinat. Si vtitur. Si meliorat. Si communicat. Si reparat, Si debetur. Si correspondet. Si ordinat. Si requirit. Si metitur.

Termini 20.

1 --- Fides.	Spes.	Auxilium.	Vocatio.	Lux.
2 --- Amor.	Fidelitas.	Spiritus.	Nuditas.	Perfectio.
3 --- Bonitas.	Liberalitas.	Misericordia.	Beneficium.	Æstimatio.
4 --- Obedientia.	Timor.	Humilitas.	Resignatio.	Paupertas.
5 --- Oratio.	Secessus.	Vnio.	Altitudo.	Cupido.
6 --- Sanctitas.	Perseuerantia.	Propositum.	Renouatio.	Castitas.
7 --- Fortitudo.	Valor.	Expugnatio.	Resistentia.	Victoria.
8 --- Gubernatio.	Capacitas.	Prudentia.	Consilium.	Iustitia.
9 --- Pax.	Suauitas.	Prouidentia.	Præuentio.	Rectitudo.
10 --- Fœlicitas.	Summitas.	Appetitus.	Satisfactio.	Centrum.
11 --- Recognitio.	Conuersio.	Contritio.	Pœnitentia.	Iustificatio.
12 --- Puritas.	Superioritas.	Affabilitas.	Pulchritudo.	Splendor.
13 --- Gratitudo.	Imitatio.	Auxilium.	Gratia.	Redemptio.
14 --- Deificatio.	Religio.	Exemplum.	Patientia.	Mortificatio.
15 --- Deuotio.	Conscientia.	Limpitudo.	Quies.	Securitas.
16 --- Solicitudo.	Exercitium.	Ædificatio.	Dedicatio.	Sacrificium.
17 --- Libertas.	Triumphus.	Celebratio.	Restitutio:	Lucrum.
18 --- Reformatio.	Lex.	Proportio.	Examen.	Constantia
19 --- Distributio.	Protectio.	Cotrectio.	Præmium.	Vigilantia.
20 --- Plenitudo.	Abundantia.	Beneplacitum	Veritas.	Potentia.

Vtilitates. 8. ex prædictorum Combinatione.

1. Inuenire duo mille quæstiones circa quoduis punctum.
2. Probare vnamquamque quæstionem centum rationibus.
3. Explicare vnumquemque terminum centum descriptionibus.
4. Elicere ad tria, vel quatuor millia Maximarum, seu Principiorum.

5. Illustrare quemuis scripturæ locum per singula verba in infinitum.
6. Statutis aliquibus Maximis, siue Principiis per centurias discurrere ad probandum quodvis assumptum.
7. Examinare statum animæ propriæ.
8. Materiam Orationis mentalis inuenire distributis terminis per dies hebdomadæ.

Denique duo notat. Primum terminos non debere sumi abstractos, sed inter se contractos: secundum ex vnâ centuriâ multas fieri posse considerando illâm, secundum omnia latera. Hæc ex illo summatim.

47 Circa quæ noto. Benè hunc Auctorem aduertisse, Combinationem, quæ est scopus Artis Lullianæ, non solùm circa terminos vniuersalissimos ipsius Artis, sed circa quosuis alios esse exercendam. Elegit autem ipse pro concionibus prædictos, quòd sibi aptiores ad illas, & in numero proportionato ad praxim combinandi visi fuerint: posset tamen alios eligere, pluresque, vel paciores. Quos autem ipse quæstiones nuncupat, termini etiam sunt verbales apti ad quæstiones atque propositiones, quæ sine verbis stare non possunt: cùm tamen alij sint nominales. Quare centum etiam ex illis, potioreque iure quam ex his debuisset ponere: sicut & iustè recensitis combinationibus ex eis possibilibus, exactiùs quæstiones, rationes, descriptiones, principia, &c. ex eis orirunda numerare. Tametsi hæc iuxta *superiùs* dicta totidem, quot combinationes esse non debeant.

De Digesto Sapientiæ Yuonis Parisini Capucini.

48 In hoc opere Lutetiæ Parisiorum impresso anno 1648. Nexum omnium scientiarum, veramque Encyclopædiam omnes scientias humanas comprehentem diu quidem quæsitam, & eo vsque nondum inuentam, putat se tradere Auctor iste, existimans eam haberi per vnicam combinationem terminorum transcendentium Artis Raymundi Lullij, quæ principia appellantur tum absoluta; vt sunt *Bonitas, Magnitudo, Duratio, Potestas, Cognitio, Voluntas, Virtus, Veritas, Gloria.* Tum relatiua; vt sunt *Differentia, Concordantia, Contrarietas, Principium, Medium, Finis, Maioritas, Æqualitas, Minoritas.* Ad hæc enim 18. principia omnino omnes humanas scientias reduci: quibus propterea assumptis cæteros Artis Lullianæ terminos reiicit.

49 Diuidit autem Artem suam, quam nouam reputat, in tres partes iuxta tres humanæ mentis operationes: Apprehensionem videlicet, Iudicium, & Discursum. Et in primâ pro Apprehensione, quæ terminos simplices attingit, per totidem tabulas quot sunt principia commemorata, innumeros alios terminos cuilibet eorum subiungit, qui vel eum concernunt, vel ei opponuntur quoquomodo, speciatimque ex repertis in Bibliis sacris (quo quidem pacto omnes termini Calepini ad dicta 18. principia reduci possunt.) E. g. sub *Bonitate* ponit imprimis Communicationem, Auxilium, Vtilitatem, Pulchritudinem, &c. Reducens subinde ad horum singulos ordine Alphabetico concernentes, aut contrariantes quouis modo. Nempe ad Pulchritudinem reducit hos: Adorno, Amœnus, Amethystus, Apparatus, Barba, Capillus, Cæsaries, Compono, Comptus, Concinno, Decet, Decor & alios multos; multoque plures discurrendo per terminos Calepini posset eodem pacto reducere. Quod dicit se facere, vt habeatur magna copia terminorum ad discursus faciendos, quibus & principia ipsa, ad quæ pertinent, possint occultari. Similiter sub principio *Magnitudo* ponit velut titulos *Profundum, Continens, Numerus.* Et sub vnoquoque rursus terminos plurimos: & speciatim ex Bibliis Altum, Altitudo, Aaron idest mons, Abias, Æther, Agag id est tectum, Aceruus, Ager, Altare, Aquila, Arbor, Arduus, Arx, Ascendo, Astra, Cacumen, Cœlum, Caput, Cedrus, Cete, Circuitus, Collis, Conscendo, Cypressus, Desuper, Desursum, Effero, Elatus, Eleuo, Euectio, Exalto, Excelsus, Exhalo, Extollo, Fastigium, Firmamentum, Gigas, Immensus, Infinitus, Ingens, Libanus, Machina, Mons, Palma, Pinnaculum, Pinus, Pyramis, Scala, Solium, Statua, Sublimis, Surgo, Sursum, Sycomorus, Tabor, Thronus, Transcendo, Tribunal, Turris, Vapor, Vertex, & alios. Simili modo sub principio *Duratio* ponit vt titulos, *Conseruatio, Mora, Duratio mala, Continuatio*; & Repugnantia iis. Et sub vnoquoque plurimos terminos, præter eos, qui ex Bibliis. V. g. sub *Conseruatio*, Permanentia, Confidentia, Spes, Fortitudo, Columna, Constantia, Patientia, Reliquiæ Sanctorum, Prohibitio alienandi, Memoria, Immobile, Terra, Centrum, Consuetudo, Vsus, Præscriptio, Prosapia, Annales, Alimentum, Torpedo, Mora; *Repugnant continuationi* Intermitto, Interpono, Interrumpto, Luna, Lunaticus, Mare, Momentum, Nunc, Obliuio, Pinnula, Conuerto, Plebs, Corrumpo, Renascor, Renouo, Respiro, & alia plurima. *Repugnat Moræ Celeritas*, sub quâ ponit Abortus, Accelero, Accola, Alilia, Breuitas, Calcei, Carbasa, Alæ, Capra, Ceruus, Cito, Curro, Ignis, Diligentia, Euoluo, Expedio, Pluma, Pondus, Amor, Præcurro, Repente, Rheda, Equi, & alia. Pariterque discurrit per cætera principia, & eorum contraria.

Iam in secunda parte Artis, pro secundâ mentis 50
operatione docet prædicta principia combinare, & consequenter etiam cæteros terminos ad illa reducibiles, *quia ad vnitos*, inquit, *ipsos, & combinatos terminos vniuersales, quod est mirabile, & longo meo experimento probatum, reducuntur omnes propositiones affirmatiuæ, & negatiuæ, quæcunque fieri possunt.* Combinationes autem principiorum facit, ponendo vnumquodque in recto, & cætera in genitiuo; quo pacto sub quouis resultant 17. Combinationes, & sub omnibus 306. quarum proponit Tabulas sic.

Bonitas.	*Duratio.*
Magnitudo bonitatis,	Bonitas Durationis,
Duratio bonitatis,	Magnitudo durationis,
Potestas bonitatis, &c.	Potestas durationis, &c.

Magnitudo	*Potestas.*
Bonitas magnitudinis	Bonitas potestatis,
Duratio magnitudinis	Magnitudo potestatis,
Potestas magnitudinis &c.	Duratio potestatis, &c.

Ostendit subinde quomodo cæteri termini Artis Lullianæ ad has combinationes reducantur. Nempe Deus reducitur ad omnes, Angelus ad Magnitudinem

gnitudinem cognitionis, Cœlum ad principium potestatis, &c. Quid autem contineatur sub quauis harum combinationum ex specialioribus materiis habet in tabula sub finem operis.

51 Denique in tertiâ parte Artis pro tertiâ mentis operatione docet, propositum quoduis thema reduci debere ad suum principium combinatum, vt intellectus de particulari fiat vniuersalis; deinde percurrenda esse singula combinata principia, vt ex illis ad propositam conclusionem probandam possint etui diuersa media propriis suis inductionibus illustranda. Exemplum ponit in hoc themamate. *Religio est homini conueniens.* Quod nouem rationibus probat, ex nouem principiis absolutis coniunctis cum relatiuis; quas currente calamo dicit se scripsisse, ex leuiter apprehensis ipsis principiis. Deinde exemplum ponit in hoc themate. *Melius est regere prudentiâ, quam vi.* Quod probat, discurrendo per 306. combinationes principiorum commemoratas, totidem rationibus, licet interdum valde succinctis, tanquam rationum seminibus, vt ipse ait, vbi vt plurimum non vtitur principiis ipsis, sed aliis terminis, aut æquiualentibus, aut concernentibus, aut quoquomodo ad ipsa principia reducibilibus, iuxta tabulas huiusmodi terminorum supra datas ab eo, à nobisque indicatas. Ne autem fastidio sumsit, omnes dictas combinationes percurrere ad quoduis thema probandum; dat aliam methodum, scilicet reducere thema ad sua principia, & ea combinare per circumuolutionem rotarum tertiæ figuræ Lullianæ, quam hîc apponit, & commendat. Aut per tabulam generalem eiusdem Lullij, quam hîc etiam depingit constantem septem columnis, quarum vnaquæque coalescit ex viginti collectionibus ternariorum interpositâ litterâ T. significante, quæ ipsam sequuntur litteras esse principiorum relatiuorum: Hucusque proœmium operis in quo, vt vidimus, exponit Artem.

52 Deinde verò discurrendo per singulas combinationes principiorum supra commemoratas; tanquam per quædam capita vnamquamque earum latè illustrat, multa adductâ eruditione vndequaque ac demum aliquo themate demonstrato ferme in hunc modum.

MAGNITVDO BONITATIS

Miscellanea.

53 Dicit magnam bonitatem esse effusam largitionem, & bonam; cuius amplæ & effusæ largitionis plurima adducit exempla ex naturalibus, ex moralibus, ex politicis, ex historiis; adiunctis etiam sententiis eam laudantes.

Ex Iure Ciuili.

Congerit multa ex Iure Ciuili, citatis legibus de largâ, & magnificâ largitione seu plena beneficentia, deque spectantibus ad ipsam.

Ex Iure Canonico.

Idem præstat ex Iure Canonico.

Ex Theologia.

Idem ex Theologia citatis Sanct. Thom. August. & aliis apud quos ea sint.

Ex Bibliis.

Pariter decerpit, quæ huc spectant ex scripturis Sacris.

Demonstratio.

Magnum & integrum beneficicium conferendum. Hanc propositionem, siue hoc thema probat percurrendo 18. principia per totidem rationes ex eis desumptas; quo finit hoc quasi caput, venitque ad secundum, siue ad combinationem secundam.

Duratio bonitatis.

Quam dicit significare continuationem, vel moram in beneficiendo. Primumque circa continuationem multa affert exempla sententiasque cô spectantes & concernentes sicut in præcedente. 1. Miscellanea. 2. ex Iure Ciuili. 3. ex Canonico. 4. ex Theologia. 5. ex Bibliis. 6. ex Patribus. 7. Demonstrationem affert, vt in præcedente, per 18. principia, totidem rationibus huius thematis *Beneficium est continuandum.* Pariter se gerit circa *Moram* afferendo Miscellanea, ex Iure Ciuili, ex ex Canonico, ex Theologia, ex Bibliis, ex Patribus, demonstrationemque similem huius: *Beneficium sensim, & cum mora dandum.* Pergit, & similia suo ordine congerit circa *Celeritatem in dando*, quæ repugnat moræ: multa addit circa hunc nouum titulum; *vbi malum, simul nascitur antidotum.* Ex circa frequentem Communionem sub alio titulo; tandemque demonstrat hoc thema, sicut & alia, *Frequens Communio bonis optima.* 54

Potestas bonitas.

Seu *potens bonitas*, & *quantum possit.* Procedit suo ordine afferens multa. 1. Miscellanea. 2. ex vtroque Iure. 3. ex Bibliis. Demonstratque vt supra *Beneficia sunt potentia ad conciliandos animos.* 55

Cognitio bonitatis.

Primò affert Miscellanea circa, *Beneficium palam conferre*: & mox circà repugnans, *Latens beneficium.* Ponit Miscellanea, ex Theologia, & demonstrationem huius, *Latens debet esse beneficium.* 56

Voluntas bonitatis.

Seu *Appetitus boni.* Circa quod ponit Miscellanea. Et mox circa *Amor sui bonus*, multa Miscellanea, ex Iure Ciuili, Canonico, Theologia, Bibliis, Patribus, Philosophis, & demonstrationem huius; *Bonum quare appetitur.* Rursusque huius, *Oportet prius sibi quam alteri bonum velle.* Adiungit insuper Miscellanea circa hoc oppositum, *Respicere beneficia*; & demonstrationem huius, *Beneficium facile non accipiendum.* Iterumque Miscellanea, *Sub nocere.* &, *Peccans sibi nocet*; & demonstrationem huius, *Quando quisque sibi nocet.* Addit Miscellanea circa, *Malus & inordinatus sui amor.* Tum ex iure, Bibliis, Patribus; & demonstrationem huius, *Cauendum ab inordinato sui amore.* 57

Sic prosequitur cæteras omnes combinationes vsque ad finem tomi, qui valde ingens est. Sat tamen fuerit hæc pauca indicasse, vt methodus discurrendi in hac materiâ huius Auctoris cognoscatur ab iis, quibus sibi eius copia non fuerit. Qui quidem sub titulis, siue combinationibus, *Magnitudo cognitionis.* &, *Maioritas cognitionis*, multâ eruditione præterea contendit probare dari 58

vnam

vnam scientiam vniuersalem, cuius principiis omnes particulares compendio addisci possunt, & perquam omnia sciantur, qualem putat esse suam à se inisto opere traditam, sicut retulimus.

59 Cæterùm per nullam scientiam de principiis, aliisque veritatibus vniuersalibus, communibusque cunctis rebus scibilibus, omnes scientias particulares de singulis illis agentes, quoad proprias earum veritates addisci posse, sicut Auctor iste prætendit, tum ex dictis *in præcedentibus*, tum ex se est manifestum. Siquidem manifestum est, scientiam de genere neque esse per se scientiam de specie includente tale genus; neque ipsam inferre. Ex quo patet illum quoad hoc apertè falli; sicut & alios multos Lullistas putantes per solam Combinationem terminorum suæ Artis, in omnium scibilium notitiam, siue scientiam veniri posse, provt *suprà num.* 42. notatum est. Nec refert ad terminos tum Artis Raymundi, tum huius Artis Yuonis (quæ quidquid ipse dissimulet, pars quædam illius est) cæteros omnium scientiarum terminos eatenus dici posse reduci, quatenus illi vtpotè transcendentes in his omnibus reperiuntur, siue eis conueniunt. Quoniam ex hoc dumtaxat sequitur vniuersalissimas veritates ex illis terminis pullulantes, & per illorum combinationem ab intellectu reperiendas in omnibus pariter scientiis, quibus illæ sunt communes habere locum; quin tamen per earum notitiam specialiorum veritatum, quæ singularum scientiarum propriæ sunt, de veniri possit. Quòd si terminis specialioribus singularum scientiarum ad illos 18. transcendentes huius, & Lullianæ Artis, quod illos aliquo modo participant, semel reductis, vti eos in hac suâ Arte reducit Yuo; adhibitaque subinde combinatione eorum, multæ resultant, deprehenduntur que veritates ad scientias speciales spectantes; id quidem non inde nascitur, quòd tales termini specialiores ad tales terminos transcendentes reducti, & sub eis combinati sunt. Sed quod combinati absolutè, atque adeo non tantum quoad illas communes, sed insuper quoad proprias specialesque rationes inter sed comparati, tales speciales veritates progignunt, & exhibent, quales profectò pariter progignerent, & exhiberent, etiamsi nequaquam prius ad illos transcendentes reducti; sed aliàs, & aliter collecti & spectati similiter combinarentur. Vnde tandem concluditur in ordine ad acquirendam notitiam specialium veritatum singularum scientiarum invtilem esse laborem, quem exhibet Yuo, in reducendis omnibus terminis earum ad illas 18. transcendentes. In qua reductione potissimum stat specialitas, seu potiùs specialis expositio, siue illustratio, si quam habet Ars eius, Artis Lullianæ. Ad id vtique deseruit eiusmodi terminorum specialiorum ad illos transcendentes reductio, vt scitatur, & appareat, quomodo illi ob summam suam vniuersalitatem, seu transcendentiam in cæteris omnium aliquomodo reperiantur. Et consequenter veritates ex eis comparatis oriundæ pariter omnibus scientiis communes sint.

De Arte Cyclognomicâ. Cornelij Gemmæ.

60 Cuius inscriptio ita habet [*Cornelij Gemmæ Louaniensis Medicinæ professoris de Arte Cyclognomonica libri tres. Doctrinam Ordinum vniuersam, vnáque Philosophiam Hippocratis, Platonis, Galeni, & Aristotelis in vnius communissimæ, ac circularis methodi speciem referentes, quæ per animorum triplices Orbes ad sphæram Cœlestis similitudinem fabricatos, non Medicinæ tantum arcana pandit mysteria, sed & inueniendis, construendisque Artibus, ac scientiis cæteris viam compendiariam patefacit. Antuerpiæ ex officinâ Christophori Plantini.* 1569.] Ex inscriptione autem colligitur scopus operis. Quod sane valdè obscurè ac veluti mysteriosè procedit, propositis passim figuris variis, typis, schematibusque quibus ea, quæ docet velare, & obscurare potiùs quam explicare, & patefacere videtur. Expedit tamen quæ scripta in eo sunt summatim vtcumque referre, quo possit aliquale de ipso ferri iudicium.

In Libro 1.

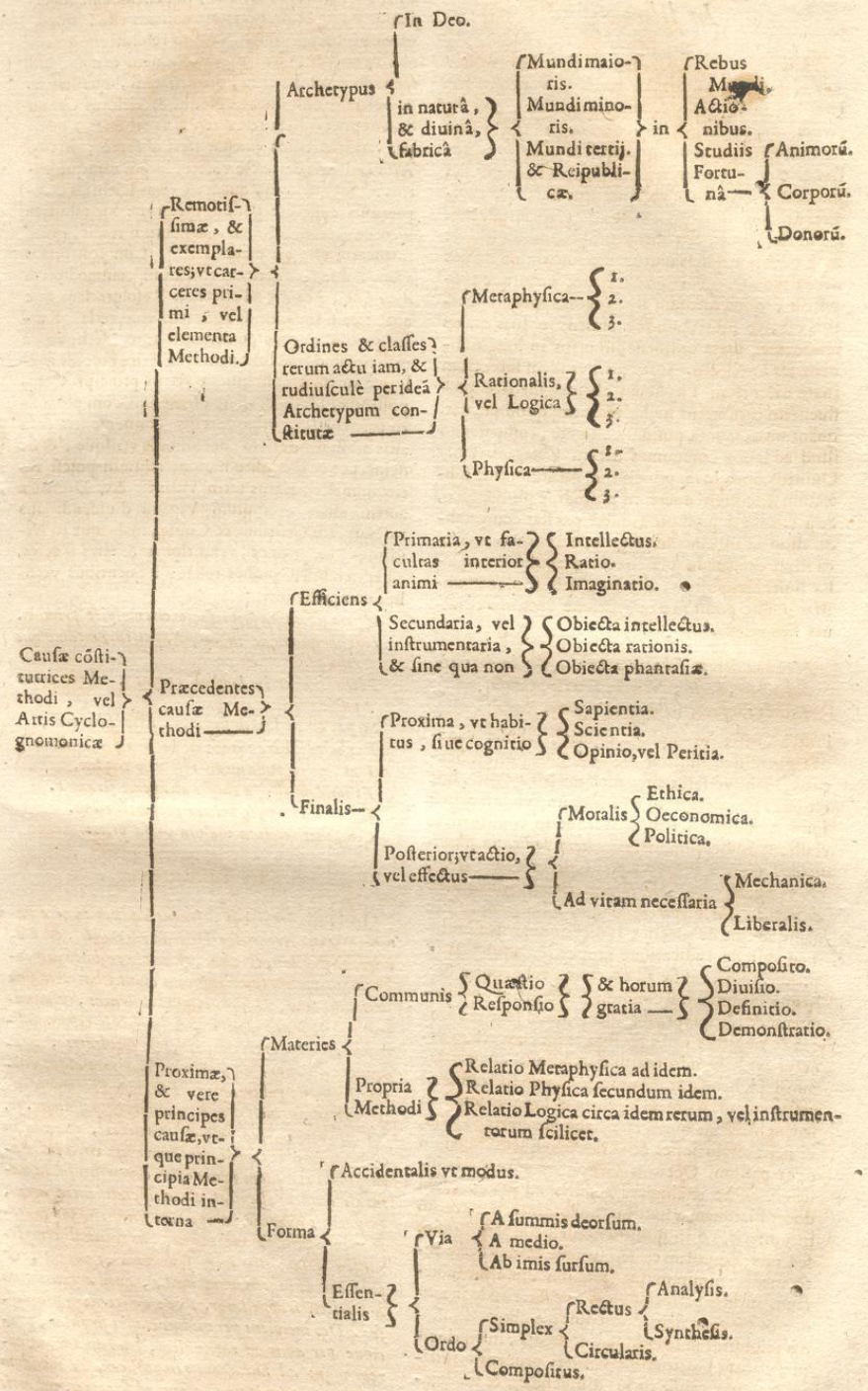
Cap. 1. diuidit Artes, seu Methodos iuxta diuisionem finium, efficientium, materiarum & formarum earum; Artemque artium methodum solidam, Catholicam, & absolutam vocat, omnemque methodum reducit ad Analysim, Synthesim, & Peripheriam. Vocans Analysim diuisionem superioris in inferiora, synthesim vero abstractionem, siue adunationem inferiorum in vnum conceptum superius; Peripheria autem methodus circularis est. Et Analysis quidem inuentioni est aptior, Synthesis traditioni. *Cap.* 2. modum procedendi intellectus circa subiecta scientiarum describit, scilicet priùs magis communia per Analysim discutiendo, deinde minus communia. *A cap.* 3. *vsque ad.* 6. omnia ad ternarium reuocat, & vnitatem; & ita scientiam diuidit in Metaphysicam, quam reducit ad intellectum, & Physicam quam reducit ad imaginationem, & Logicam mediam, quam reducit ad rationem; vocatque ob id rationalem. Circa quod varias figuras, classes, ideasque depingit ex analogia ad mundos, quos ponit tres. Maiorem, qui est hoc vniuersum; minorem, qui est Homo; & tertium medium, qui est Respublica. In his cuncta esse per Analogiam dicit; iuxta illud Platonicorum, aliorumque celebratissimum axioma, *Quidlibet est in quolibet*, quod vt ostendat, multa congerit pronunciata, quæ & Iurisprudentiæ, & Theologiæ practicæ & Medicinæ communia sunt. De quibus nos *infra suo loco.* 61

A cap. 6. *vsque ad finem libri*, de circulatione, seu conuersione methodi exemplaris per quatuor genera causarum agit. Vbi etiam de amore latè, quem vniuersi clauigerum cum Orpheo vocat, & vniuersas causas complecti in se dicit. Eximiè etiam extollit ternarium numerum tum verbis, tum praxi totius operis; in quo cuncta reducit ad ternarium, ducitque iterum ad vnitatem, ait enim Deum, qui trinus, & vnus est, sibi similia cuncta creasse.

In Libro 2.

Latè in primis agit de causis in vniuersum: deinde de 62
causis methodi exemplari, efficienti, finali, materiali, & formali; quarum schema proponit, quod totius methodi, totiúsve Artis Cyclognomicæ veluti paradigma est in hunc modum.

Causæ

In Deo.
Archetypus
in naturâ, & diuinâ, fabricâ
Mundi maioris.
Mundi minoris.
Mundi tertij. & Reipublicæ.
in
Rebus Mundi.
Actionibus.
Studiis Fortunâ
Animorũ.
Corporũ.
Donorũ.
Remotissimæ, & exemplares; vt carceres primi, vel elementa Methodi.
Ordines & classes rerum actu iam, & rudiusculè perideâ Archetypum constitutæ
Metaphysica
Rationalis, vel Logica
Physica
1. 2. 3.
Causæ cõstitutrices Methodi, vel Artis Cyclognomonicæ
Præcedentes causæ Methodi
Efficiens
Primaria, vt facultas interior animi
Intellectus.
Ratio.
Imaginatio.
Secundaria, vel instrumentaria, & sine qua non
Obiecta intellectus.
Obiecta rationis.
Obiecta phantasiæ.
Finalis
Proxima, vt habitus, siue cognitio
Sapientia.
Scientia.
Opinio, vel Peritia.
Posterior; vt actio, vel effectus
Moralis
Ethica.
Oeconomica.
Politica.
Ad vitam necessaria
Mechanica.
Liberalis.
Proximæ, & vere principes causæ, vtque principia Methodi interna
Materies
Communis
Quæstio
Responsio
& horum gratia
Compositio.
Diuisio.
Definitio.
Demonstratio.
Propria Methodi
Relatio Metaphysica ad idem.
Relatio Physica secundum idem.
Relatio Logica circa idem rerum, vel instrumentorum scilicet.
Forma
Accidentalis vt modus.
Essentialis
Via
A summis deorsum.
A medio.
Ab imis sursum.
Ordo
Simplex
Rectus
Analysis.
Synthesis.
Circularis.
Compositus.

In

In libro 3.

63 Ad praxim artis accedit. Definit Methodum *Quæ est inuestigandi veri via compendiaria: cuius vis omnis potissimum tum in instrumentorum, tum in rerum ipsarum ordinibus collocatur*, positis variis Methodi diuisionibus, quæ in schemate *supra* posito ferè continentur, nouem Canones assignat ad praxim. Primus est, vt conceptus finis qui se offert simplex in alios particulares quantum fieri possit diuidatur, seu dirigatur. Secundus est, vt mox obiecti triplicis mutua proponatur ob oculos necessitudo, sc. agentis, patientis, & vtriusque proportio, quod medium paragogon appellat. Tertius est, vt subiectum seu patiens in suas causas resoluatur, iuxta ordinem discursus in longitudinem ab intellectu. Quartus, vt idem subiectum iuxta discursum Physicum ab imaginatrice profluentem exploretur in latitudinem (quod præstat, quantum ex tabulâ possum colligere, comparando illud ad locos communes decem Categoriarum.) Quintus, circa idem principium passiuum, siue subiectum discurrere docet in altitudinẽ philologico, & à ratione deprompto; quod præstat comparando illud ad instrumenta logica, vel potiùs eam circa illud exercendo per circulos, tabulas &c qualia sunt compositio, diuisio, definitio, demonstratio. Hic ponit pro ordinatione doctrinæ cuiusuis hos versus.

Membra decem subeant animo tradenda docentis,
Subiectum, Series, Nomen, Finitio, Causa,
Effectus, Species, Partes, Cognata, Remota.

Posteà variis exemplis, figuris, tabulis canones præmissos illustrat, seu offundit potiùs. Sextus Canon, versatur circa medium paragogon, hoc est circa proportionem extremorum, vnde maximè sumitur iudicatio: distineturque in construendis classibus Indicationum: *est autem Indicatio similitudinis quædam vel dissimilitudinis notio inter agens, & passiuum, vim nobis futuræ actionis insinuans ex analogia, siue proportione vnius ad alterum*, (hîc namque agit de practicâ Indicatione) passim tamen agit de Indicatione proportionis subiecti ad prædicatum, causæ ad effectum, vel è contra &c. Atque id quidem secundum substantiam, quantitatem, & reliqua prædicamenta, quod sanè per longas & obscuras ambages figuratum eo spectare videtur, vt habitudo rerum quarumque comparatarum deprehendatur. Septimus Canon instruitur ad vestigandam naturam agentis (breuius quidem sed non clarius quam alia) vbi præcipere videtur, vt fiant resolutiones & discursus quemadmodum circa passum. Octauus Canon, ex ante dictis inuenire docet analogiam agentis ad passum, vbi docet Platonem vsum Methodo diuidendi (quam magnifecit,) quæ quidem non est simplex diuisio, sed mixta quædam ex resolutione & diuisione inter media: nimirum quia primum diuiditur subiectum in suas partes Logicas, vt beatitudo in animæ & corporis, deinde quoduis membrum diuisionis resoluitur in suas causas & media, siue principia; vt sunt beatitudinis virtutes prudentia, iustitia &c. quæ causæ rursus diuidendæ, & ita deinceps, donec primæ elementa pertingantur, quod quidem est, diuisionem miscere cum comparatione ad locos omnes. In quo sanè stat omnis ars, quam sub ratione diuisionis comprehendit Plato. Concludit autem vim omnem vbique: (hoc est in quibusuis scientiis, & artibus) in extremorum præcipuè analogia & proportione positam esse, quod variis probat exemplis, vtendo resolutione hactenus dictâ, vt inueniat proportionem extremorum secundum substantiam, quantitatem, qualitatem & cætera prædicamenta. Nonus & vltimus Canon docet cuncta dicta retexere via synthetica, quod per varios circulos præstat satis obscurè; hîc de Arte Lulliana despectè videtur loqui, eamque potius ad sophisticam, quam ad veras scientias comparandas deseruire posse suspicatur: hic tabulam locorum communium Dialecticorum tradit, quam suspicatur esse artificium Lullij. Compositoriam viam, siue syntheticam traditioni commodiorem *dicit* esse, à causis ad effecta: Resolutoriam siue analyticam inuentioni aptiorem vice versa. Rursusque addit agens de demonstratiua Methodo, à principiis ad conclusionem synthetice procedi, analytice autem à conclusione versus principia Compositoriæ. Methodi affert exemplum, cùm proposito particulari, visaque eius conuenientia cum aliis a, bstrahitur ratio conclusionis vtriusque, & sic deinceps: vt proposito homine abstrahi potest ratio animalis, rursus ratio viuentis &c. Diuisiuæ autem affert exemplum Vlpiani diuidendi ius in Naturale. Gentium, & Ciuile, rursusque in seruitutes, emptiones, venditiones & alias species, ad extremum Canones relatos sequentibus versibus comprehendit.

Quam sit multa scopi facies circumspice primum.
Harum quamque in agens, patiens, mediumque resolue.
Mens trahat in longum causas, elementaque passi.
Serpat & in latum signorum à sensibus ordo,
Perficies sphæræ mediâ ex ratione profundum:
Fiat, vt in passo medij resolutio triplex,
Et totidem effussæ classes ab agente ferantur.
E medio extremis petitur proportio rebus.
Componet resoluta viæ via versa priori

In Epilogo.

Inter alia ita habet, *Itaque à primo motore naturarumque Architecto Deo ad res omnes, & mobiles, & stabiles, & vnas, & triplices obiter demonstraui, vt puncta suum opificem cuius Characterismo sunt insignita, vndique colant, obseruent, & admirentur: vt iuxta actionis, & passionis communissimam rationem artes omnes, & facultates, quæstiones, actiones, & studia ex Trinitate atque vnitate perpetua gubernentur. Est enim hæc omnis inter extrema principia duo, actiuum & passiuum, sc. seu res naturæ, seu rationis examines, quæ tamen extrema in vnius medij, seu Proxeneta terij vel Paranymphi cuiusdam ratione sunt comprehensa. In naturali quidem essentia, & artificiali inter agens, & patiens quærenda proportio: vti vtriusque extremorum affinitate vel pugna, in rationali complexu seu Dianoitico inter subiectum vt vocant, & prædicatum in communi medio, quod argumentum à Dialecticis appellatur. Vnde eius ternarij progressus à Deo incipiens per medias classes singulas, principiè per animam rationalem, seu mundum minorem vsque ad humanam rempublicam, seu mundum μικρότατον propagatur, vsque ad scientiæ, vel artis cuiuscumque inuentionem, vel compositionem similem tribus iis motibus analysi, synthesi, & vtriusque plena conuersione perficiendam. Vt enim in Deo est Pater, Verbum, & nexus vtriusque Spiritus sanctus;*

64

ctus, ita & res mundi intelligibiles, atque sensibiles omnes catena quadam aurea in continuum sunt distributæ; ita & in anima rationali vigent hæ partes præcipuæ illius superior sc. & virtus inferior siue imaginatrix. Extrema hæc denique copulans ratio eademque ex parte confusa definiens absolutè. Ad normam omnium digesta est sphæra Methodicæ ratio, vel artis Cyclognomicæ nostræ in orbes potissimos tres, & rursum in singulis discursionum inuoluit orbitas totidem, velut in longitudinem, latitudinem, & altiudinem exporrectas. Longitudinis quidem methaphysicam ab intellectu ex relatione rerum ad idem principium. Latitudinis à Phantasia, seu Physicam viam ex relatione secundum idem potissimum. Altitudinis denique Logicam, vel rationalem à ratione possibili oriundam cum relatione potissimum orbis totius circa idem velut centrum.] Hæc ille quibus aliqualis operis anatome detegi videtur confusanee & vniuersaliter.

65 In hac Arte pauca video ad praxim vtilia præter instrumenta Logicæ nota, quæ tangit: de quibus nos *in sequentibus* latius agemus, tametsi nonnullas habeat notatu dignas obseruationes. Quarum potissima ea est, quam præ se fert ferè per totam de Analogia rerum, cuius profecto singularis obseruator, atque æstimator est ipsius Auctor tum in ipsa, tum in alia Arte, quam composuit & Cosmocriticam nuncupauit. Et quidem merito propterea, quæ de huiusmodi Analogia deque nouo instrumento sciendi pro illa addito *inferius* nos *disput.* 31. dicemus.

De Instauratione magna, deque nouo Organo Scientiarum Francisci Baconis de Verulamio.

66 Hic Auctor Angliæ Cancellarius hæreticus atque adeo damnatus est, sed istud ipsius opus cum expurgatione permissum. Quod quidem vt ex eiusdem Nouo Organo, Lugduni impresso anno 1545. constat, & *Instauratio magna* inscribitur, & in sex partes distribuitur, quas tamen omnes non videtur Auctor absoluisse, atque adeo neque euulgasse. Prima pars continet *Partitiones scientiarum.* Secunda pars est ipsum *Nouum Organum,* quod etiam vocat *Interpretationem naturæ.* Tertia est de *Phænomenis Vniuersi,* siue de *Historia naturali, & experimentali ad condendam Philosophiam.* Quarta pars appellatur *Scala intellectus.* Quinta *Prodromi,* siue *Anticipationes Philosophiæ secundæ.* Sexta *Philosophia secunda,* siue *Scientia actiua.*

67 Et in prima quidem parte, quæ seorsim circumfertur impressa sub inscriptione *de dignitate, & augmentis scientiarum.* Imprimis ipsius *lib.* 1. post longam litterarum commendationem vindicationemque à calumniis, tres intemperies doctrinarum notat atque ponderat Auctor. Scilicet alia est doctrina phantastica, siue vanæ imaginationis: alia litigiosa, siue vanæ altercationis: alia mollis, siue vanæ affectationis, quarum postrema, & omnium pessima aut impostura aut nimiæ credulitati subnititur, valdeque subinde est obnoxia falsitati, & mendacio. Deinde quosdam alios morbos scientiis humanis valde aduersos recenset. Primò, Immodicum studium duorum extremorum Antiquitatis, aut Nouitatis. Secundo, Suspicio, quædam & diffidentia, quæ nihil nunc posse inueniri autumat, quo Mundus tandiu carere potuit. Tertiò, Existimatio, quod ex omnibus rectis veteribus optima semper fuit electa. Quartò, Præmatura atque proterua deductio doctrinarum in artes, & Methodos. Quintò, Renunciatio vniuersalis doctrinæ, & primæ Philosophiæ post peculiares scientias paratas. Sextò, Eximia reuerentia intellectus humani, qua se subdueunt homines à contẽplatione naturę & ab experimentis. Septima, Intrusio propriarum meditationum, & artium in quamuis doctrinam. Octauò, Impatientia dubitandi, & cæca festinatio decernendi. Nonò, Imperiosa tradendi methodus: neque omnia intrepidè affirmanda cum Epicuro, neque omnia sub dubio linquenda cum Socrate, & Academia. Decimò, Auersio à præcipuo scopo scientiarum, qui in eo est vt Arti quam quis profitetur aliquid præclarum adiiciat. Non in eo præcipuè, vt subtilis interpretis, vehementis antagonistæ, aut methodici abbreuiatoris, aut inutilis transmutatoris munus obeatur, quo vectigalia scientiarum augeri quidem poterunt: patrimonium, & fundus minimè. Vndecimò denique pessimus morbus, siue error est, Deuiatio à proprio scientiarum fine, qui est gloria Dei & humanæ vitæ subsidium. Præterea *libro secundo,* lustrationem generalem aggreditur omnium scientiarum seu doctrinarum in earumque deinceps diuisionem, & singularum explicationem incumbit, per omnes libros sequentes, vsque ad finem voluminis. Interim sedulo & accuratè adnotans, quænam earum partes neglectæ, incultæque iaceant, quænam omnino desiderentur, vt tandem demonstret posteris viam eas redintegrandi; nimirum per nouam methodum, quam molitur in hoc integro suo opere Instaurationis magnæ.

In cuius secunda parte de *Nouo, Organo,* siue 68
de *Interpretatione naturæ* nouam suam Artem. Sciendi tradit; quæ tota in eo posita est vt documenta præbeat ad veritatem quærendam, non intra intellectum mediis notionibus abstractis atque atque adeo confusis, quod præstat Logica vulgaris, sed intra res ipsas mediis experimentis ex eis sumendis. Quo circa ars imprimis est experiendi vrgendique naturam rerum, vt se se prodat per manifesta experimenta, ex quibus intellectus humanus itinere certo possit ascendere ad axiomata non tantum vniuersalissima, & remota; sed etiam minus vniuersalia, & proxima; eaque non mere notionalia, sed bene terminata ipsisque rerum medullis hærentia: per quæ non iam ad probabilem tantum, & contentiosam, sed ad certam stabilemque scientiam, eamque vt plurimum actiuam atque adeo generi humano valde vtilem veniri posset; idque non per viam syllogismorum, quam docet Logica vulgaris, sed per viam numquam hactenus tritam inductionum legitimarum exquisitarumque, quam monstrat hæc ars. Syllogismus quippe ex propositionibus constat, propositiones ex verbis, verba notionum tesseræ sunt. atque ita si notiones confusè sunt, & temerè à rebus abstractæ, nihil in iis quæ superstruuntur est firmitudinis. Itaque spes vna est in inductione vera certis experimentis subnixa.

Igitur *in libro primo, Noui Organi.* Per 130. 69
Aphorismos multa sententiosè pronuntiat de natura & proprietatibus, atque defectibus tum scientiarum tum humani intellectus. De erroribus, & deceptionibus, quibus humanus intellectus, vt putat ipse, aut plenus, aut obno-

xius inceſſit hactenus per viam vſitatam diſcendi, quam præſcribit vulgaris Logica, notionum ſcilicet abſtractarum, ex eiſque naſcentium ſyllogiſmorum. De obſtaculis, ac detrimentis ſcientiarum oriundis indidem, & ex neglectu experiendi, necnon ex defectu, aut etiam inſcitia veræ inductionis, quam ipſe per hanc ſuam Artem nouiter ſatagit introducere: de aliiſque multis ad hæc ſpectantibus. Poſt quæ *libro ſecundo*, accedens iam ad proponendam Artem ipſam interpretandi naturam, eam in duas partes partitur, altera eſt de educendis axiomatibus ab experientia, altera de ducendis experimentis nouis ab axiomatibus. Statuit autem debere imprimis præparationem fieri Hiſtoriæ naturalis, & experimentalis, quæ fundamentum, & baſis huius totius Methodi eſt. Quoniam verò huiuſmodi Hiſtoria varia eſt, & ſparſa, vt intellectui citra confuſionem compareat, intra ordinem idoneum ſiſti debere. Itaque formandæ ſunt Tabulæ, & coordinationes *Inſtantiarum*, id eſt rerum, ſeu ſubiectorum conuenientium in natura ſiue forma, de qua ſuſcipitur contemplatio, ratiocinatio, aut inquiſitio, E. g. Pro inquiſitione formæ calidi, inſtantiæ in tabula hiſtoricè proponendæ ſunt. Primò. Radij ſolis. Secundò. Meteora ignita. Tertiò. Fulmina comburentia. Quartò. Eructationes flammarum. Quintò. Flamma omnis. Sextò. Ignita ſolida. Septimò. Balnea calida. Octauò. Vapores, & fumi feruentes, & cæteræ huiuſmodi. Secundo, facienda eſt tabula *Inſtantiarum*, quæ priuantur natura data de qua agitur. Earum videlicet tantum, quæ magis cognatæ ſunt præcedentibus, ne abeatur in infinitum. Tertiò, facienda eſt tabula *Inſtantiarum*, in quibus natura de qua fit inquiſitio ineſt ſecundum magis, & minus, ſiue ſecundum gradus diuerſos, quales ſunt gradus caloris in diuerſis ſubiectis, aut in eodem pro diuerſis temporibus. Propoſitis autem, & latè, non tamen adeo expoſitis clare his tribus tabulis, quas *comparentiarum Inſtantiarum ad intellectum* appellat. [*In opere*, inquit, *Aphor.* 15. *ponenda eſt ipſa inductio. Inuenienda eſt enim ſuper comparentiam omnium & ſingularum inſtantiarum natura talis, quæ cum natura data perpetuo adſit, abſit; atque creſcat, & decreſcat; ſitque limitatio naturæ magis communis. Vnde affirmatiue occurrent opinabilia, & notionalia, male terminata, & axiomata quotidie emendanda. Facienda tamen eſt*, ait *Aphor.* 16. *naturæ ſolutio, & ſeparatio. Eſt enim inductionis veræ opus primum ad inueniendas formas, Reiectio ſiue excluſiua naturarum ſingularum, quæ non inueniuntur in aliqua inſtantia, vbi natura data adeſt, aut inueniuntur in aliqua inſtantia, vbi natura data abeſt. Aut inueniuntur in aliqua inſtantia creſcere, cum natura data decreſcat, aut decreſcere, cum natura data creſcat. Tum vero per Reiectionem debitis modis factam ſecundo loco, tanquam in fundo manebit (abeuntibus in fumum opinionibus volatilibus) forma affirmatiua ſolida & vera & bene terminata.*] Iam *Aphoriſm. vigeſimo primo*, dicit poſt prædictas tabulas *Comparentiæ primæ*, & *reiectionem*, ſiue *excluſiuam*; pergendum eſſe ad reliqua auxilia intellectus circa *interpretationem* naturæ, & *inductionem* veram & perfectam; quæ quidem auxilia numerat, dicens [*Dicemus itaque primo loco de Prærogatiuis Inſtantiarum. Secundo de adminiculis Inductionis. Tertio de Rectificatione Inductionis. Quarto de variatione Inquiſitionis pro natura ſubiecti. Quinto de prærogatiuis naturarum, quatenus ad inquiſitionem, ſiue adeo quod inquirendum eſt prius, & poſterius. Sexto de terminis Inquiſitionis, ſiue de ſynopſi omnium naturarum in vniuerſo. Septimo de deductione ad praxim, ſiue de eo, quod eſt in ordine ad hominem. Octauo de Paraſceue ad Inquiſitionem. Poſtremo autem de ſcala aſcenſoria axiomatum.*] Quæ quidem totidem ſunt partes in quas hic ſubdiuidit Artem. Ex illis verò dumtaxat agit vſque ad *Aphoriſm. quinquageſimum ſecundum*, & finem huius libri ſecundi, de prima, ſcilicet de *Prærogatiuis Inſtantiarum*; hoc eſt de differentiis, ſeu de diuerſis proprietatibus earum: quas 27. recenſet & latè explicat. De cæteris vero nuſquam videtur ſcripſiſſe. Nam in hoc volumine ſolùm habet præter dicta, opuſculum breue, in quo deſcribit qualis debeat eſſe, & ſufficiat Hiſtoria naturalis, & experimentalis pro baſi & fundamento huius Artis, & Philoſophiæ comparandæ per illam; ſubiungens catalogum omnium Hiſtoriarum particularium, quæ conficiendæ ſunt. Alia verò duo, vel tria parua volumina huius Auctoris, quæ ſolum extare videntur (quorum præcipuum poſthumum eſt) de quibuſdam partibus Hiſtoriæ naturalis, & experimentalis ſunt ab ipſo compoſita. Ex quibus apparet eum Artem, ſeu Methodum ſciendi, quam molitus fuerat, inchoatam tantùm reliquiſſe.

Verum enim verò circa illam nonnulla 70
mihi certa videtur. Primum, eius Auctorem vehementer deceptum fuiſſe, quòd putauerit, & ſuppoſuerit omnes ſcientias humanas in vniuerſum ab experientiâ dependere, neque aliter quàm mediis experimentis venire acquirendas. Conſtat enim ex dictis in præcedentibus, atque etiam ex ſe Geometriam, Arithmeticam, Primam Philoſophiam, & alias huiuſmodi ſcientias Metaphyſicas independentes eſſe ab experimentis; vtpotè quarum principia experimentalia non ſunt, nec per experientiam noteſcunt; ſed per ſolam vim intellectus iudicatiuam ex ipſis terminis vniuerſalibus, ex quibus conſtant, apprehenſis deprehenduntur. Vnde manifeſtè etiam fallitur dictus Auctor, dum aſſerit ſcientiam ſubnixam notionibus vniuerſalibus, & abſtractis, nec terminatis in ipſis experimentalibus, atque adeo ſingularibus rebus, eo ipſo eſſe opinabilem, & incertam, erroribuſque valdè obnoxiam. Cum potius, quo ſunt vniuerſaliores, & abſtractiores termini ſcientiæ, atque adeo à ſingularibus experimentalibus remotiores, eò euidentior, & certior & minus erroribus expoſita ſcientia ſit. Vt patet in Geometria, Arithmetica, & Philoſophia prima; quarum certitudo, & euidentia maior adhuc eſt, vt implurimum, quam quæ per experientiam capitur in ſcientiis Phyſicis. Ex quo tandem apparet, in eo etiam dictum Auctorem deceptum eſſe, quod aſſerit; defectus atque detrimenta ſcientiarum omnium vniuerſe (quæ certè, nec tot nec tanta ſunt, quantum ipſe exaggerat) ex neglectu, aut

aut etiam inscitia experiendi profecta esse, id namque, vt tutissimum, est verum de defectibus, & detrimentis scientiarum physicarum; Metaphysicarum verò non item.

71 Secundum enim certum est, si omnes, & solas scientias Physicas ab experientia dependere, valdéque proinde ad illas acquirendas conferre documenta regulasque experiendi, quales prætendit prædictus Auctor in sua Arte. Quæ quidem vtiliores forent, si & minùs multæ, & minùs implexæ, & minùs nouis, atque exquisitis terminis obscuratæ ab eo fuissent traditæ, provt eas nos curabimus tradere *disputatione vigesima quarta sequente*.

Ex dictis autem in tota hac *quæst.* colligitur id, quod dicebamus *suprà quæstione secunda*, omnia fermè instrumenta sciendi commemorata *quæstione tertia*, ex quibus legitima Ars vniuersalis sciendi coalescit, aut tradita iam ab Auctoribus, aut tacta aliqualiter esse; tametsi ab eis non tamen perspicuè, & exactè, quam opus est, fuerint exposita, quamque nos, annuente Deo, in *sequentibus disputationibus* exposita dabimus. Vt sequitur.

DISPVTATIO XXIV.

De Obseruatione.

1 PRIMVM ex instrumentis sciendi Obseruatio est. De eaque proinde est à nobis in hac *disputatione* agendum: atque adeo etiam de Arte experiendi, quæ potissimæ Obseruationis, qualis est experimentalis, regulas tradit. Deque ipsius administris, siue annexis Attribus sentiendi, seu perficiendi sensationes tum externorum sensuum, tum internorum.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit Obseruatio, & Quotuplex.

2 OBseruatio præparatio quædam est materiæ scientiarum; atque adeo illa in attenta animaduersione, seu notatione, securaque asseruatione, aut etiam sedula inquisitione terminorum, quæstionum, propositionum, atque etiam illationum consistit. Termini quippe, quæstiones, propositiones, & illationes materia scientiarum sunt circa quam, vel ex quâ, provt ex dictis in *superioribus* constat. Et is dicitur obseruare quoduis eorum quatuor, qui cùm in illud aut media inquisitione, aut aliter incidit, & attentè aduertit ac notat; & vel memoriæ affixum, vel scriptum ad vsum futurum texendi aliquatenus scientiam, retinet & asseruat. Ex quo patet quanti momenti sit Obseruatio ad scientiam comparandam: tanti quippe ea interest ad scientiæ acquisitionem, quanti ad cuiusuis operis constructionem præparatio materiæ, ex quâ illud est construendum. Præterquam quod ipsa Obseruatio, vt plurimum scientia insuper quædam est.

3 Diuidi autem potest imprimis Obseruatio ex parte materiæ in Obseruationem terminorum respondentem simplici apprehensioni, & Obseruationem quæstionum apprehensioni etiam simplici respondentem (quatenus quæstio obiectiua propositio est simpliciter tantum, ac dubitatiuè apprehensa citra affirmationem, aut negationem, iuxta dicta *suprà disputatione decima nona, quæstione septima*,) & Obseruationem propositionum respondentem iudicio, seu affirmatiuo, seu negatiuo, & Obseruationem respondentem discursui illationum obiectiuarum, hoc est connexionum, aut oppositionum propopositionum obiectiuarum, quibus nituntur illationes formales; provt in *superioribus* sæpe explicatum est. Et obseruationem alicuius ex mixtionibus seu collectionibus, quæ ex quatuor prædictis obseruabilibus coalescere possunt.

4 Aliter tamen potest Obseruatio diuidi, ex parte modi, in Obseruationem experimentalem, id est dependentem ab experientia proximè, vel remotè: & Obseruationem idealem, id est oriundam citra experientiam à sola contemplatione, seu consideratione propriâ obseruantis, & Obseruationem doctrinalem, id est nascentem ex aliorum doctrina aut scripta, aut ore prolata. Ex quibus prima, nimirum experimentalis, aut potest esse casualis, id est facta mediis experimentis casu, fortuitóque obuenientibus; aut potest esse industriosa, id est facta mediis experimentis ex industriâ quæsitis. Industriosa autem rursus, aut naturalis esse potest, id est facta mediis experimentis quæsitis à causis naturalibus, provt operantibus de suo citra omne artificium; aut artificiosa, id est facta mediis experimentis quæsitis à causis naturalibus; aut etiam aliunde alicuius artificj interuentu. Similiter Obseruatio doctrinalis, aut casualis potest esse, id est factâ mediâ doctrinâ fortuitò obueniente; aut potest esse industriosa, id est facta mediâ doctrinâ ex industriâ quæsita. Quælibet autem harum aut terminorum, aut quæstionum, aut propositionum, aut illationum, aut alicuius ex eis mixtionis potest esse Obseruatio, iuxta priorem diuisionem.

QVÆSTIO II.

Qualiter generatim loquendo Obseruatio facienda sit.

5 DVo sunt Obseruationis munera; vt ex descriptione eius tradita constat. Primum attentè inspicere, aduerteréve, siue notare id, quod est obseruandum. Secundum asseruare illud ad aliquem vsum futurum. Quæ quidem asseruatio, vt secura sit, per illius scriptionem in aliquo ad id parato codice fieri debet. Nam quidquid obseruatione dignum occurrit si soli memoriæ credatur, certo periculo pereundi committitur. Ob id vterque Plinius nihil legisse fertur, quod non exscripserit. Itaque omnis scientiarum studiosus paratum sibi codicem habere debet, in quem statim referat quæcumque obseruatione digna percepe

perceperit; siue experientâ, siue proprio discursu, siue lectione librorum, siue aliter.

6 Sed dubitari potest. Quæ sit expeditior formaredigendi in suos locos siue catalogos quæcumque obseruantur, vt ea postea cum opus fuerit reperiantur faciliùs. Quadruplex potest excogitari. Prima vt geminos habeas codices, in quorum alterum, tanquam in aduersaria tumultuariò referas, quæ obseruaueris nullo alio ordine, nisi quo series, obseruationum tulerit: vt inde postea per otium eadem transferas in alterum maiorem distinctum certis titulis, & ordinatis capitibus. Hæc tamen forma, nisi idonei amanuensis ad munus secundum copia fuerit, idonea non est: quia laborem duplicat, & quadamtenus actum agit. Secunda: vt omnia consequenter provt succedunt obseruationes, misceas in tuo codice, subiuncto tamen eorum indice, vbi ordine elementarium litterarum, quanam in pagina scriptum vnumquodque sit, indicetur. Verum hæc quoque forma minus est apta; quia multa, dum scribuntur, repetere; & eadem aut affinia multis in locis, dum leguntur, quærere cogit. Tertia; vt magnus constituatur capitum, seu titulorum numerus, sub quorum vnumquodque ponantur, quæ ad ipsum pertinent. Cuius tamen formæ abhuc supereſt incommodum quærendi, & eligendi vnum inter nimis multa. Quarta ergo cæteris aptior, & tenenda videtur. Vt exiguus numerus capitum sit, in quem omnia obseruatu digna referri possint, atque haberi in promptu cum res feret, adhibitis dumtaxat ad marginem breuibus notis eorum, quæ sub capitibus collocantur, quas facile sit quærenti aliquid celeriter percurrere. Eiusmodi autem capita, siue tituli ex scientiis sumi possunt, per nominaue scientiarum constitui, ad quas pertinent, obseruanda, iuxta diuisionem explicationemque illarum datam *disputatione vigesima prima, quæstione secunda.* Notæ autem marginales, seu tituli minus vniuersales sub vniuersaliori capite, siue titulo vniuscuiusque scientiæ ponendi, & quoties opus fuerit repetendi penes varietatem obseruationum ad eos spectantium, ipsius titularis scientiæ partes signabunt: quæ quidem aut maiores, aut minores esse poterunt, provt diuidenti, signantique, spectata materia, magis commodum visum fuerit. Itaque sumantur ex scientiis recensitis *quæstione citata*, fere ad 30. pro titularibus, quarum nomina præfigantur totidem quaternionibus chartæ albæ, seu vacuæ, vt sub vnoquoque scribantur cuncta, quæ occurrerint obseruanda; appositis ad marginem, dum scribuntur, pro indicandis singulis obseruatis, nominibus, seu notis earum partium scientiæ præfixæ, ad quas illa pertinent. Quo facilè, quoties opus fuerit, reperientur singula scripta in codice coalescente ex iis quaternionibus. Qui quidem ita chartophori inserta esse debent, vt quoties eorum aliquis fuerit expletus alius, & alius vacuus adiici possit, quorum omnium folia suum titulum in fronte habeant inscriptum, vt facilè appareat:
7 sintque suo ordine numerata, vt citari possint.

Modo, pro eiusmodi obseruationibus vtilius peragendis, hæc sunto generalia monita. Primò. Si quam maximè scientiam, aut artem professurus es; vt Theologiam, Iurisprudentiam, Medicinam, Concionandi munus, &c. ea de re peculiarem curam habeto. Augusti Imperatoris lectio tota erat in coaceruandis exemplis, præceptisque ad optimam gubernationem vtilibus, eum tu pro tuo pariter instituto ac vitæ ratione imitator.

Secundò. Materias ternas, quaternas, plùs, 8
minùs, quas ex rebus excerptis illustrare velis, tibi statuito. Sic fiet, vt multa sæpe, quæ te alioqui ad eorum scopum non respicientem præterfugerent, sis obseruaturus, quibus tuum illud designatum mente propositum probetur, illustretur, locupleteturque, & venustetur.

Tertiò. Si ad manum sunt libri, & facile 9
parabiles, & res excerpenda ex illis sit paulo longior; eximia dumtaxat, indicatis illis locis, vnde reliqua peti possint, breuiter annotato. Certe in terminis sumptis seorsim obseruandis, & sub supradictis titulis tui codicis scribendis vix tibi erit vnquam vllus labor ponendus; cùm illi ex indicibus librorum de illis agentium peti possint abundè; sat erit ipsos libros notare. Ad quos etiam pro innumeris quæstionibus, propositionibus, & illationibus citra specialem earum obseruationem, cum opus fuerit, recurri poterit. Itaque ex libris, qui circumferunrur selectiora tantum sunt excerpenda, obseruatis eorum locis, vbi cætera reperientur.

Quartò. Si quidpiam ad duplex, triplexve 10
caput pertinere videbitur, in vno totum perscribito; in aliis vero quaternioribus summatim illud tangito, indicata etiam capitis pagina vbi perscriptum reperietur.

Quintò. Sine multa materia ingens opus 11
fabricari non potest. Magnus effectuum prouentus magnam causarum copiam desiderat. Proinde, si excelsum scientiarum ædificium construere, siue copiosum scientiarum prouentum comparare prætendis, obseruationi studiose incumbito; in coaceruandisque obseruabilibus, ex quibus tanquam ex quadam materia, & à quibus tanquam à quibusdam causis scientiæ proueniunt, diligentissimus esto. Certè primus, & præcipuus studiorum labor in congerendis, ordinandisque obseruabilibus ponendus est. Nam, quò quis plura obseruata in omni materia scientiarum ad manum in promptuque habuerit, eò promptiùs, & faciliùs, & plurium veritatum scientiam acquiret. Pleraque enim obiecta conceptibilia aliqualem inter se connexionem, oppositionem, cognationem, aut repugnantiam habent: atque ita quò plura eorum per obseruationem præparata in combinationem, atque comparationem (potissimum, & proximmm scienti instrumentum, iuxta *superius* dicta) veniunt, eo plures veritates, aut positiuas, aut negatiuas produnt, ex iis obiectorum conceptibilium passionibus nascentes, siue in eis fundatas. Veritates enim etiam propriæ, & intrinsecæ aliquorum obiectorum propositorum, quæ ipsis dumtaxat consideratis, & combinatis, non deteguntur, sæpe sæpius ex combinatione comparatione. Vneque eorum cum aliis in lucem procedunt. Vtpote, quæ in connexione, aut oppositione mediata ipsorum obiectorum propositorum nituntur; quæ sine mediis obiectis forinsecus adductis, & cum ipsis antea propositis comparatis, neutiquam innotescere possunt. Quo fit, vt non solum

vnius

vnius scientiæ partes, sed omnes fermè scientiæ vicissim sese adiuuent; ita vt sæpissimè per obiecta vnius, tanquam per media aliena, aut extranea manifestentur, & notæ fiant propriæ veritates alterius. Vnde studentes præcipuè qui discere incipiunt, in paucis quibusdam obiectis per otium disquirendis, radicitúsque enucleandis nequaquam deberent immorari, ac detineri, vt plerumque solent; putantes, donec ea plene intellexerint, & penetrauerint, inutile sibi fore pergere ad alia. Falluntur tamen manifestè, tempusque, & caput perdunt; quandoquidem ea pauca obiecta, vt in plurimùm absque mediâ aliorum notitiâ; etiam quoad veritates, quas in se continent, nullatenus intelligi possunt, nedum plenè & iniquè penetrari. Quare passim euenit, vt qui in aliquâ quæstione examinandâ, intra limites terminorum eius, detentus prorsus hærebat, nec se poterat à difficultatibus vtrimque emergentibus expedire: si ad alia plura obiecta se extendat, vel leuemque eorum notitiam sumat, eaque iam tinctus reuertatur ad iterum discutiendam talem quæstionem, statim, & absque vlla mora incidat in apertam eius resolutionem ab omni iam penitus expeditam difficultate. Itaque pro cunctis scientiam aggredientibus hoc esto generale, & valdè expediens; imò plerumque necessarium consilium. In paucis quibusdam obiectis radicitus intelligendis principio ne insistito; sed omnibus imprimis scientiæ obiectis celeriter, & leuiter perlustratis, atque adeo obseruatis, aliqualem ipsorum omnium notitiam capito. Quâ tinctus ad singula iam per otium suoque ordine examinanda, ac penitus enucleanda redito.

12 Sextò. Inter obseruanda in primis sunt eligenda vniuersaliora: quia scientiæ fœcundiora sunt; atque adeo æstimabiliora, ob multa quæ continent sub paucis.

13 Septimò. Ex Auctoribus ij imprimis legendi sunt, ex quibus alij velut ex fontibus acceperunt in vnaquaque facultate, seu scientia. Nec prætermittendum tamen, quod moderniores antiquioribus addiderunt. Itaque omnes aliquatenus videre operæ pretium erit. Quòd si omnes perlegi nequeunt; ob nimiam multitudinem; perlectis integrè aliquibus selectioribus, cæterorum indices, & tituli capitum celeriter percurri poterunt. Vnde innotescet sufficienter num quidpiam nouum, seu peculiare obseruatione dignum addant.

14 Octauo. Propositiones, quòd videntur valde euidentes, & cunctis notæ, neutiquam sunt despiciendæ, imo vero eò auidius sunt obseruandæ, quo sunt euidentiores, atque notiores: tum propter se, quia scire cum euidentia quidlibet semper est æstimabile; tum maximè propter alias occultas, quæ fors ex eis demonstrandæ veniat.

QVÆSTIO III.

Qualiter obseruatio experimentalis facienda sit. Qualisque subinde sit ars experiendi vbi etiam de artibus sentiendi, & imaginandi.

15 DE obseruatione, eo solùm titulo experimentali appellata, quòd remotè ab experientiâ dependet; quatenus eorum obseruabilium est obseruatio, quæ medio discursu deducta, deprehensaque sunt ex aliis per se cadentibus sub experientiam, nihil speciale est quod dicamus in hac quæstione: præter dicenda in *sequente* de obseruatione ideali, ad quam ea potest reduci. Solum ergo est nobis in præsenti dicendum de obseruatione experimentali, propterea sic dicta, quod eorum est obseruatio, quæ per se cadunt sub experientiam, aut etiam eorum, quæ tam parum distant tam proximéve inferuntur ex ipsis sub experientiam cadentibus, vt sub experientiam pariter cadere censeantur, atque dicantur.

16 Suppono autem primò, ea dici sub experientiam per se cadere, quæ per se & in se percipiuntur per sensus externos, qualia sunt omnia accidentia sensibilia *suprà disputatione prima, quæstione secunda*, commemorata, & quæ seipsis tum eisdem sensibus, tum aliis potentiis intentionalibus tam appetitiuis, quam cognoscitiuis notescunt: quales sunt eorundem sensuum, & potentiarum proprij actus, iuxta dicta *ibidem*. Necnon quæcumque de talibus accidentibus, & actibus vi huiusmodi perceptionum eorum, per se & ex terminis, atque adeo citra discursum iudicantur ab intellectu. Vnde omnes resultant propositiones obiectiuæ per se, & ex terminis noscibiles vi experientiæ, iuxta dicta *disput. 19. quæst. 8.* Itaque omnia accidentia sensibilia, & omnes actus intentionales, & omnes propositiones obiectiuæ circa obiecta ista formatæ, per seque noscibiles vi perceptionis experimentalis eorum, per se sub experientiam cadere dicenda veniunt.

17 Suppono secundo, Artem experiendi eam dici in præsenti, quæ docet inquirere inuenireque experimenta; atque adeo & veritates, propositionesve experimentales seu sub experientiam cadentes, quæ scientiarum omnium physicarum principia sunt.

18 Vnde suppono tertiò, Artem experiendi subministras habere sibi cæteras omnes artes, quæ docent perficere sensationes externas, aliasque experimentales perceptiones obiectorum experimentalium, de quibus *suppositione prima*. Quia, quò eiusmodi sensationes, perceptionesque sint perfectiores, eo plura perfectioraque experimenta, eoque plures subinde veritates experimentales perfectiúsque notas producent, vt constat.

19 Itaque valde imprimis ad Artem experimentalem conducit ars perfectiua sensionum Visus, nimirum Optica, seu Perspectiua, vtpote, quæ & omnes fallacias Visus detegit; quo & experimentorum inde oriundorum præcauere fallacias docet, & instrumenta conficit, quibus obiecta, aut minùs bene visibilia, aut absolutè inuisibilia oculo naturali, ob nimiam eorum

distantiam, aut paruitatem, aut molius, aut absolutè visibilia redduntur. Cuiusmodi sunt Conspicilia, Telescopia Microscopia, &c. Quorum profecto beneficio multa in Cœlis, & alibi, alioquin inuisibilia, detecta sunt; quæ innumerabilium veritatum feracia phænomena, experimentave prodiderunt. Huiusmodi autem ars non parum perfecta iam circumfertur apud Mathematicos Perspectiuos: tametsi indies sicut & cæteræ ampliùs, & ampliùs promoueri, ac perfici possit.

20 Deinde ad Artem experimentalem valde conducit ars perfectiua sensionum Auditus, quam mirifice prouexit hac nostrâ ætate noster Athanasius Kircherius in sua Musurgia vniuersali, siue Arte magna consoni, & dissoni in cuius *libr.* 9. præsertim multa noua exhibet, quibus Auditus iuuari, in suisque operationibus ita perfici possit, vt vel perfectiùs audiat ea, quæ alias audiret imperfectius; vel absolutè audiat ea, quæ alias audire non valeret. Similiterque pro sensibas Odoratus, Gustus, & Tractus suæ quoque Artes (quæ desiderantur) excogitari possent; quibus in suis operationibus pariter adiuuandi venirent, ac perficiendi non exiguo Artis experiendi subsidio.

21 Porro Artes perfectiuæ operationum externorum sensuum, consequenter sunt perfectiuæ operationum ei respondentium sensus interni (qui vnus re ipsa est, diuersas tamen operationes habens *vt suprà disputat.* 19. *quæstion.* 2. statuimus.) Quia quò perfectiùs per externos sensus obiecta sensibilia capiuntur, eo perfectiùs concipiuntur, apprehenduntur que illa per sensum internum, quod attinet ad eas illorum conceptiones apprehensionesque, quæ primo per sensationes externas ingeruntur, ab eisque pendent. Cæterùm, quia ex primariis huiusmodi obiectorum sensibilium internis sensionibus, species eorum relinquuntur impressæ, quibus iteratò possint ipsa ab interno sensu, independenter ab externis sentiri, & concipi: præter perfectionem ab Artibus externorum sensuum oriundam, quæ etiam in has interni sensus secundarias operationes, mediis primariis, & speciebus ex eis relictis deriuatur; alia insuper peculiaris perfectio huiusmodi secundariarum interni sensus operationum, ab aliis & peculiaribus Artibus immediatè perfectiuis earum, quærenda & expectanda est. Quæ quidem duæ potissimum sunt, altera Ars memorandi docens quo pacto sensus internus promptè recordari possit eorum, quæ antea percepit, siue concepit quoquomodo. De qua, quia coincidit cum Arte memorandi intellectualiter, vna cum hac agemus *infra disputation.* 32. Altera est Ars imaginandi, siue formandi phantasmata sensibilia pro intelligendis in illis res insensatas, iuxta doctrinam stabilitam *disputat.* 2. *quæstion.* 3. de modo intelligendi nostro per species alienas, quam hic supponimus.

22 Quæ quidem Ars eò tendere debet, vt regulas præbeat ad formandum phantasmata proportionata rebus, quæ in illis intelligendæ sunt; quæ proportio in similitudine siue Analogia phantasmatum cum rebus in eis intelligendis consistit. Atque ita quo phantasma magis est simile rei pro qua subrogatur, eo magis est aptum ad illam in ipso concipiendam. Quia cum conceptus obiectiuus proprius cuiusuis rei, qualis est qui per ipsius propriam speciem habetur, aptissimus omnium sit ad eius essentiam cum suis passionibus intelligendam, & percallendam, vt est notissimum; consequitur inter conceptus rei alienos oriundos ab speciebus alienis eos aptiores esse, qui magis accedunt ad proprium. Constat autem eos ad proprium magis accedere, qui magis illi similes sunt; tales autem sunt qui formantur per phantasmata magis similia ipsi rei concipiendæ in ipsis. Vt ex doctrina, quam supponimus ex *citato loco* est notissimum.

Similitudo autem rei insensatæ cum phantas- 23
mate subrogando pro illa, per proprietates illius sensatas, aut aliter notas, seu potisitiuas, seu negatiuas deprehendetur; aut etiam per proprietates aliarum rerum, quæ cum proprietatibus illius analogiam habent. Sic cum alicui rei varia accidentia sensibilia contingere cernimus, indeque ducimur, ad concipiendam eius substantiam, nimirum entitatem in ea latentem, quæ talibus accidentibus substat; eam, siue ad instar fundamenti superstructi ædificij, siue ad instar corporis eis accidentibus, veluti vestibus, obuoluti; siue ad instar nuclei tecti corticibus imaginamur; quæ, & alia huiusmodi phantasmata sunt sensibilia, substantiæ adsimilia. Sic spiritum ob negationem corporis, quam habet annexam, per ea sensibilia phantasmata solemus concipere, quæ minus de corporeitate habere videntur, eoque titulo magis spiritui assimilantur, nempe per phantasmata, aut aëris, aut nubis tenuis, aut luminis, aut aliarum huiusmodi subtilium rerum. Sic effectum à causa effectiua procedentem, per phantasmata alicuius obiecti sensibilis ab alio sensibili exeuntis, aut quasi exeuntis apprehendimus: vt riuuli à fontè, luminis à luminoso, fructus ab arbore, &c. Sic denique per phantasmata cuiusuis obiecti, siue sensati, siue insensati, quodlibet aliud vniuersè cum quo illud similitudinem, siue analogiam habet venit intelligendum. Quò spectant omnes metaphoræ, & translationes, omnes parabolæ, omnes apologi, omnia hieroglyphica, &c. eoque aptius quoduis obiectum concipietur per alterius phantasma, quo maior eorum similitudo, siue analogia fuerit: vt constat ex dictis.

Hinc duplex nascitur regula bene imaginandi, 24
idoneaque subinde formandi phantasmata pro singulis rebus insensatis, apprehendendis in illis tanquam in substitutis. Prima est, quæ præscribit inquisitionem animaduersionemque proprietatum rei concipiendæ, quibus ad bene eam imaginandam & concipiendam, id est in phantasmate idoneo subrogato pro illa, est inducendus intellectus. Secunda, quæ præscribit inquisitionem, animaduersionemque aliorum obiectorum, aliquam cum re concipienda similitudinem, analogiamve habentium; eo fine, vt ad horum instar idoneè illa concipiatur, iuxta dicenda latiùs *infra disputat.* 31. In quibus duabus regulis consistit potissimum præfata Ars imaginandi, siue formandi idonea phantasmata sensibilia pro rebus insensatis in illis idoneè, & aptè concipiendis. Quomodo autem eiusmodi inquisitiones proprietatum, similiumque, aut analogorum obiectorum rei insensatæ concipiendæ faciendæ sint, in artibus obseruandi, & combinandi, ad quas potissimum spectat cunctorum inuentio, docetur generatim. Atque ita huius Artis imaginandi munus dumtaxat est eas inuentionis regulas generales ad suum propopositum finem applicare; & quidquid ad id aptum inuenerit sedulo notare, & aduertere.

Quibus obiter positis; iam ad exponendam 25
Artem

Artem experiendi veniamus. Quæ quidem in duas partes diuidi potest, Altera, quæ minus artificiosa est, curam præscribit aduertendi, aut etiam inquirendi, & notandi atque adeo obseruandi omnia experimenta, quæ ex causis naturalibus, aut etiam liberis, citra industriam nostram proueniunt; Omnesque subinde propositiones circa illa, vi experientiæ per se noscibiles. Altera, quæ plus de artificio habet, regulas præbet industriosè experiendi, per industriosam scilicet explicationem applicabilium, aut etiam separationem separabilium, vnde experimenta sunt prouentura. Quam quidem octo potissimum modis petagi posse, docet Franciscus Verulam *tom. de dignit. & augment. scient. lib.* 2. Modi autem sunt. 1. *Variatio experimenti.* Quando scilicet experimentum in iam cognitis cognitum, in aliis similibus tentatur. Vt siquis tentet papyrum efficere ex serico; vinum ex aliis præterquam vuarum succis, vel fructuum aliorum, vel herbarum. Quæ variatio experimenti, aut fieri potest in materia, aut in efficiente aut in parte, aut in quantitate, aut in qualitate &c. 2. *Productio experimenti.* Quæ duplex est. Repetitio; vt si fiat instillatio vini iam instillati; & Extensio; vt sic quemadmodum ex viro extrahitur aqua, quâ mixtum erat; sic ex meto vino extrahantur partes crassiores aut subtiliores. 3. *Translatio experimenti*: quæ est duplex: aut à naturâ vel casu in artem, vt si ex iride naturali deducatur artificiosa; aut ab vna arte in aliam, vt si quemadmodum fiunt conspicilia iuuantia Visum, sic fiant alia instrumenta iuuantia Auditum, aut Odoratum &c. aut à parte eiusdem artis ad partem diuersam eiusdem; vt si remedia curatiua morborum, pro sanitate conseruandâ adhibeantur &c. 4. *Inuentio experimenti.* Quæ fit cum contrarium eius, quòd experimento constat, probatur; vt an frigus descendat deorsum, sicuti calor ascendit sursum. 5. *Compositio experimenti.* Quæ fit vbi vrgetur, aut perducitur experimentum ad annihilationem, vel priuationem virtutis: vt si tentetur quomodo magnes non trahat ferrum: quibusque mediis aliæ virtutes aliarum rerum impediantur. 6. *Applicatio experimenti*; id est traductio ingeniosa eius ad aliquod aliud experimentum vtile: vti experimentum balnei applicuit Archimedes ad aliud, quo pondus auri & argenti, ex quibus erat fabricata corona discriminaret, de quo ipse *in suo Opusc. de coronâ.* 7. *Copulatio experimenti.* Quæ est applicationum nexus, & catena; vt cum singula profutura non fuissent ad vsum aliquem, connexa valeant; cuius exempla passim cernuntur in Artibus mechanicis. 8. *Sortes experimenti.* Quæ fiunt, cum aliquis tentat experiri id, quod numquam tentatum est; quin adducatur aut alio experimento, aut ratione.

26 Cæterùm, quamquam isti octo modi experiendi totidem sint regulæ, non parum vtiles ad promouendum diuersimodè experiendi exercitium: nos tamen ad vniuersaliores regulas combinationum octo prædictas, & alias innumeras complectentes integram Artem experiendi reducimus. Pro quo supponendum est primò, catenus ab industriâ nostrâ pendere experimenta, quatenus ab eâ dependet applicatio applicabilium, & separatio separabilium per motum localem facienda, vnde experimenta sunt prouentura. Secundo est supponendum, applicationem applicabilium, aut per iuxta positionem, aut per mixtionem fieri posse. Pariterque separationem separabilium, aut per remotionem iuxta positorum, aut per segregationem mixtorum. Tertio est supponendum, extrema tam applicabilia, quam separabilia inter se comparata, aut posse esse vicissim actiua, & passiua, vt calefactiuum & frigefactiuum: aut posse esse nec actiua, nec passiua, vt album, & nigrum: aut posse esse alia mere actiua, & alia merè passiua; vt illuminatiuum, & illuminabile. Rursus quæ vicissim sunt actiua, & passiua; aut possunt esse actiua & passiua formarum oppositarum, vt calefactiuum & frigefactiuum; aut formarum non oppositarum, vt calefactiuum & humectatiuum. Tum quod merè passiuè se habet; aut formam oppositam suæ pati potest, vt cum nigrum dealbatur; aut non oppositam, vt cum nigrum illuminatur. Tum denique quæ nec actiua sunt, nec passiua; aut possunt esse constituta formis oppositis, vt album, & nigrum; aut non oppositis, vt album, & dulce. Adde extrema actiua, aut per formam similem formæ factæ posse esse actiua, vt cum calefactiuum calidum calefacit medio calore; aut per dissimilem, vt cum calefactiuum non calidum calefacit, mediâ aliâ virtute. Quarto est supponendum, applicationem per iuxta positionem, aut immediatam esse posse; vt cum corpora applicata mutuò se tangunt; aut mediata, vt cum inter corpora applicata aliqua est intercapedo aut aëre, aut alio corpore occupata. Quarum vnaquæque rursus diuersos gradus habere potest: nam vnum corpus potest tangere aliud, aut circumquaque quoad totam superficiem extimam eius, aut quoad aliquam tantùm ipsius partem; quæ tanta, vel tanta esse potest, iuxta omnes differentias possibiles partialium quantitatum eius. Tum intercapedo, siue distantia corporum applicatorum, citra contactum aut maior, aut minor esse potest, iuxta omnes differentias quantitatis eius possibiles. Applicatio etiam per mixtionem suos gradus habere potest; ita quod eò maior sit, quo minutiora sunt corpuscula, quæ miscentur, & quo magis exactè sunt intermixta. Vnde tot differentias habere potest, quot sunt differentiæ possibiles tum quantitatum corpusculorum miscendorum, tum faciendarum ex eis mixtionum, citra summam. Præterea omnes prædictæ applicationes, quæ tales sunt in ordine ad locum, alias in ordine ad tempus differentias subire possunt; quatenus vna quæque plus, aut minus potest durare, iuxta omnes partium temporis differentias possibiles. Quæ quidem discrimina in iis quæ successiuè operantur, non minùs quam alia prædicta conferunt ad experimenta varianda. Pariterque suâ propositione seruatâ philosophandum est de differentiis separationis separabilium factæ vel per remotionem iuxta positorum, vel per segregationem mixtorum. Quinto supponendum est, extrema diuersa applicabilia cuiusuis illa sint generis ex antea prædictis in quouis numero posse applicari, iuxta omnium numerorum differentias ex eis possibiles. Possunt namque applicari duo, vel tria vel quatuor, vel quinque naturæ diuersæ seu genericè, seu specificè, & ita deinceps in quouis numero possibili; idque vel per iuxta positionem tantùm, vel mixtionem tantùm, vel per vtramque simul, iuxta ponendo scilicet duo, vel tria, vel quatuor, vel quinque aggregata aliàs iam mixtorum &c. in quouis etiam numero.

Ex quibus omnibus apparet, quam sit innume- 27
rabilis multitudo applicationum, separationumque diuersarum, quæ à nobis rerum naturalium

effici possunt, vt totidem ex illis experimenta pullulent scientiæ feracia; per quæ noua in dies principia pro scientiis omnibus physicis sine fine acquiramus. Imprimis enim tot sunt possibiles applicationes; separationesque diuersæ pro experimentis diuersis ex eis oriundis, quot sunt possibiles collectiones, siue combinationes rerum applicabilium, tum per iuxta positionem, tum per mixtionem, tum per vtramque, perque contra positas separationes separabilium: quæ quidem pene infinitæ sunt. Quarum collectionum vnaquæque rursus quoad applicationem, aut separationem sine fine potest variari penes innumeras commemoratas differentias, quæ à differentiis loci & temporis, quantitatisque applicabilium separabiliumque nasci possunt Quo iterum applicationes separationesque possibiles rerum pene in infinitum excrescunt.

28 Vnde rursus apparet, Artem vniuersalem experiendi complectentem, vna cum octo commemoratis ex Verulamio, alios pene infinitos modos experiendi diuersos, ipsissimam esse Artem combinandi, quam trademus *disp.* 29. applicatam tamen ad hanc materiam. Quare suppositis combinandi, regulis *ibi* tradendis, Ars experiendi tantum præscribit, vt iuxta illas ex quibusvis datis extremis applicabilibus, separabilibusve per motum localem omnes eorum applicationes, siue comparationes possibiles fiant, penes omnes earum commemoratas differentias: notatisque experimentis ex earum singulis resultantibus, propositione per se vi eorũ noscibiles pariter adnotentur, & obseruentur.

29 Sed quoniam omnia experimenta, propositionesque per se notæ ex eis immediatè nascentes de singularibus sunt: imprimis ex eis repetitis quoad eius fieri possit, vniuersales sunt abstrahendæ iuxta regulas abstrahendi, siue adunandi tradendas *disp.* 26. Deinde ex huiusmodi experimentis, ac propositionibus notis naturæ & passiones, aut propriæ aut communes sunt inferendæ rerum ex quibus illa proueniunt, aut tanquam ex causis, vel efficientibus, vel materialibus, vel formalibus, vel etiam fortasse finalibus, & exemplaribus, aut tanquam ex partibus componentibus quauis ratione. Etenim virtutes, facultates, siue potentiæ rerum, vnde experimenta proueniunt, & per experimenta ipsa manifestè innotescunt, & rerum ipsarum passiones esse comperiuntur propriæ, aut communes, & earumdem rerum eo ipso notificant naturam; vt est notissimum.

30 Vbi valdè notandum est, quemadmodum essentiæ Metaphysicæ diuersas sortiuntur passiones, aut proprias, aut communes; tum per comparationes dissimiles ad extrema similia, (vt patet in circulo comparato nunc ad quadratum sibi inscriptum, nũc ad quadratum sibi circumscriptum.) Tum per comparationes similes ad extrema dissimilia (vt patet in circulo comparato nunc ad quadratum, nunc ad triangulum vtrumque sibi inscriptum.) Tum per comparationes dissimiles ad extrema dissimilia (vt patet in circulo comparato nunc ad quadratum sibi inscriptum, nunc ad triangulum sibi circumscriptum.) Ita res physicas diuersa sortiri experimenta, diuersasque proinde in eis mediis experimentis passiones aut proprias, aut communes detegi, (quales semper sunt potentiæ quas habent ad experimenta procreanda.) Tum per applicationes dissimiles ad extrema similia. (Vt patet in aquâ nũc per iuxta positionem mediatam, nunc per immediatam, aut per mixtionem igni applicata.) Tum per applicationes similes ad extrema dissimilia (vt patet in igne per iuxta positionem applicato eodem modo nunc luto, nunc ceræ.) Tum per applicationes dissimiles ad extrema dissimilia (vt patet in igne nunc per mixtionem luto, nunc per iuxta positionem ceræ applicato.) Vnde etiam fit vt eadem natura, seu forma physica provt in diuersis subiectis diuersa valeat experimenta procreare: calor enim prius in aqua diuersos valet causare effectus sensibiles, quam provt in aëre; & provt in aëre diuersos, ac provt in lapide, vel ferro, &c.

Quæ cum ita sint, iam facile apparet quomo- 31
do, per vnicum combinationis instrumentum ad suam materiam applicatum, valeat Ars experiendi noua in dies experimenta, absque vllo terminore perire. Quibus mediis omnes scientiæ physicæ tum naturales, tum morales nouas in dies cunctarum rerum queant detegere passiones, tum proprias, tum communes pariter absque termino vllo; ex quibus valeant noua axiomata, cum nouis aliis propositioinibus ex illis oriundis formare, non solum generalissima aut cunctis, aut plerisque rebus communia; sed etiam minùs, & minùs generalia vsque ad singularum specierum, aut etiam individuorum propria. Qui erat scopus per tot ambages procuratus à Verulamio in illo suo organo nouo, quod moliebatur, *vt suprà disp.* 21. *quæst.* 4. *à n.* 66. notatum est.

Id tamen adnotandum superest, ad obseruatio- 32
nem experimentalem spectare, Historiam experimentorum conficere in omni materiâ, quantum fieri possit, vniuersalem & exactam, referentem scilicet, dilucidamque notitiam præbentem omnium experimentorum, quæ ab orbe condito vbilibet euenerunt siue casu, siue ex industria. Quam quidem Historiam eximie commendat Verulam. & iure optimo, quia omnium scientiarum physicarum ab experientiâ dependentium basis, & fundamentum est. Tametsi Metaphysicarum non sit, vt quæ ab experientia non pendent: in quo deceptus est Verulam. provt diximus *loco citato.*

QVÆSTIO IV.

Qualiter obseruatio idealis, & obseruatio doctrinalis faciendæ sint.

SVppositis dictis *quæstione prima* de obseruatione in genere; ferè nihil restat dicendum de obseruationibus ideali, & doctrinali speciatim. Vnum dumtaxat pro primâ, & alterum pro secundâ documentum addemus. Primum quod studiosus scientiarum aliquam, aut aliquas semper materias paratas in promptúque habeat ad meram speculationem idoneas; circa quas intra se discurrere possit, quotiescumque sibi tempus vacat; nec tamen pro præsenti occasione aut legere, aut ab aliis audire, aut experiri quidpiam, sibi integrum non est. Ita enim fiet, vt tempus, alioqui perdendum, lucretur, & multa sua speculatione obseruatu digna reperiat, quæ postmodum cum primum licuerit in suos referat codices. Id quod cum fructu vberiori succedet, si regulas inueniendi in hac Arte traditas, præsertim combinationis inter speculandum exerceat adiutus Arte memorandi tradendâ *disp.* 32. ad retinenda in memoria, ponendaque ob oculos mentis extrema combinanda, terminos scilicet propositiones atque quæstiones, aut

aut etiam illationes ad præparatas pro speculatione materias quoquomodo spectantes.

34 Secundum documentum est, quod sciendi studiosus attentè notet quæcumque ab aliis audit, aut scripta legit quoquomodo, frequenterque in omni materia occurrente ab aliis interroget; & quidquid vndecumque obseruatione dignum acceperit in suos referat codices, nihil eo titulo despiciendo quod aut nimis verum, aut valde obuium videatur, vt iam aliàs monuimus. Euenit namque sæpe sæpius, vt veritates vulgò despectæ, quòd valde sunt notæ, vel obuiæ, virtute contineant alias occultas, propterea que sint magni æstimabiles: quas & si per se seorsim prodere nequeant, produnt tamen dum cum aliis vel casu, vel ex industria iunguntur. Id quod in veritatibus scientiarum omnium frequens est: vt ex dictis in *superioribus* satis est notum.

DISPVTATIO XXV.

De Compositione.

1 POst comparatam per obseruationem materiam scientiarum oportet illam veluti adaptare, ac disponere, quo possit iustè aptéque poni, & accommodari in fabricâ, siue structurâ ipsarum scientiarum: id autem præstant tria sciendi instrumenta, quæ suo ordine sequuntur. Nempe compositio colligendo dispersa, Diuisio distinguendo confusa, & Definitio explicando implicata, atque patefaciendo obscura. De quibus subinde in hac, & *duabus sequentibus disputationibus* eodem, quem inter se habent, ordine agendum est.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit Compositio, & Quotuplex

2 COmpositio loquendo vniuersè nihil est aliud, quam plurium in vnum aggregatio, siue coniunctio. Vnum autem per compositionem coalescens ex pluribus totum vniuersè appellatur, & plura, ex quibus coalescit illud, partes ipsius. Quamquam verò compositio imprimis dicatur actus ille, quo plura ab aliquo tanquam à principio effectiuo colliguntur in vnum. Inde tamen extensum nomen est, ad actum quo plura vnum, seu partes totum quasi formaliter constituunt: Quo sensu sæpe plura vnum, seu partes totum dici solent componere. Quare duplex compositio potest distingui, altera effectiua conueniens colligenti plura in vnum, velut partes in totum: altera formalis conueniens ipsis pluribus quatenus constituentibus totum ipsum, vt partes eius.

3 Porro compositio sumpta vniuersè duplex imprimis est: altera realis, altera mentalis. Realem dicimus eam, qua realiter coniunguntur plura; vt ex illis resultet vnum. Quod passim tum à causis naturalibus, tum ab artificialibus fit, vt est notum. Omnis enim actio naturalis coniungit aliquam formam cum subiecto, ex quibus duobus resultat vnum. Et sæpe coniungit plura alia entia diuersa, ex quibus tanquam ex partibus tertium quoddam coalescit. Artes etiam quæ versantur circa externam materiam ferè omnes, & totæ sunt in coniungendis pluribus variis modis ad componendum vnum. Mentalem autem compositionem appellamus eam, quæ mente, vel intellectu fit, dum concipiuntur vt vnum ea, quæ aliàs sunt plura: per cognitionem enim concipientem vt vnum plura mentaliter aggregantur, seu coniunguntur talia plura ad componendum tale vnum. Et de compositione quidem reali non est cur amplius in præsenti dicamus: vtpote quæ ad componendas scientias eatenus solùm potest conferre, quatenus ex facta plurium in vnum aggregatione, seu coniunctione, seu compositione reali, siue iuxta positione, siue permixtione aliqua experimenta possunt enasci, quæ veritatum aliquarum notitiam præbeant, de quo satis est dictum *supra disputatione vigesima quarta, quæstione tertia*. Igitur de sola compositione mentali, ut de vno ex instrumentis sciendi agendum nobis modo est.

4 Quæ quidem sicut & alia instrumenta mentalia Logica, compositionem etiam vocalem, & scriptam sibi correspondentes fert secum, quatenus quà ratione vnumquodque mente concipimus, eâdem illud externis vocibus, & scripturis significamus; siue compositum, siue diuisum; siue vnicum, siue multiplex. Vti ex sæpe in *superius dictis*, satis est notum. Quocirca compositio, de quâ iam vt de instrumento sciendi agimus, sumpta vniuersè in mentalem, vocalem, & scriptam diuidenda erit. Mentalisque rursus diuidetur in obiectiuam, ex parte obiecti se habentem; & intentionalem, quæ est ipsa cognitio obiectum componens dum ipsum concipit compositum, siue ex pluribus vnum. Hanc enim nolo appellare formalem, vti appellant multi: quia potius est quasi effectiua alterius quæ ex parte obiecti se habet, & est quasi formalis: iuxta ea, quæ dicebamus *nuper* vniuersaliùs de effectiua, & de formali compositione.

5 Iam verò huiusmodi compositio tot modis diuidenda venit, quot totum per eam componibile diuisibile est. Totum autem aliud est physicum coalescens ex partibus realiter inter se distinctis: aliud metaphysicum coalescens ex formalitatibus distinctis inter se per solam rationem: aliud logicum complectens sub se plura inferiora, vtpote quid vniuersale respectu eorum, atque adeo ex eis quodammodo, velut ex quibusdam partibus constans; vti mox explicabimus. Quocirca compositio pariter alia physica, alia metaphysica, alia logica dicenda erit. Vbi aduertendum est totum ex partibus realiter inter se distinctis coalescens alio sensu solere diuidi in physicum constans partibus physicè vnitis, vt homo; & morale constans partibus vnitis solum moraliter, vt exercitus. Hîc tamen latiùs sumimus totum physicum pro coalescente ex partibus distinctis physicè, & mentaliter collectis in quoddam vnum, siue illæ inter se habeant vnionem physicam, siue moralem, siue aliam. De quibus plura sunt dicenda *suo loco*. Vbi de Toto & Parte vniuersè agendum ex professo est.

6 Totum autem physicum rursus aut ex partibus inter se diuersis, quæ essentiales dicuntur, aut ex partibus eiusdem rationis, quæ integrales appellantur,

tur, potest esse compositum. Quod si ex diuersis, aut quarũ vna est materia, & altera forma substantialis, vt sunt in homine corpus, & anima, aut quarum vna est subiectum, & altera forma accidẽtalis, vt sunt in albo corpus, & albedo, aut quarum nulla est subiectum, aut forma comparatione alterius, vt sunt in animali ossa, & caro. Quæ rursus partes eamdem diuisionem, ac partes metaphysicæ mox tradendam subire possunt, iuxta diuisionem prædicabilium essentialium datam *disput.17.q.7.* Insuper totum physicum ex partibus potest esse compositum, quarum alia sit res, alia modus, aut ex partibus quæ omnes sint res, aut ex partibus quæ omnes sint modi, &c. Ex quibus apparet quotuplex sit compositio totius Physici ex suis partibus physicis.

7 Totum etiam Metaphysicum, aut est compositum ex partibus, quarum nulla est contrahibilis per alterum, vt sunt prædicabilia innominata: aut ex partibus quarum vna per alteram est contrahibilis non mutuò, vt sunt genus, & differentia; aut ex partibus quarum vna est mutuo per alteram contrahibilis, vt sunt prædicabilia mixta, iuxta dicta de huiusmodi prædicabilibus *disput.17.q.7. citata.* Vnde itidem constat, quotuplex sit compositio totius Metaphysici ex suis partibus metaphysicis.

8 Totum denique Logicum, aut est essentiale inferioribus, de quibus prædicabile est, istud autem est quintuplex iuxta diuisionem traditam *loco citato*, nempe Genus, Species, Differentia, Anonymum, & Mixtum, aut est accidentale, & istud est quadruplex iuxta dicta *ibidem*, Passio propria, siue proprietas, & Passio communis; Accidens proprium, & Accidens commune, quæ omnia rursus in plura alia membra diuiduntur, vt *ibidem* videre est.

9 Sed est notandum ex latius dictis de naturâ vniuersalis *in dicta disput.27.* ea, ex quibus sub vno conceptu adunatis vniuersale fit, plerumque esse formalitates abstractas, siue præcisas ab aliis eorum inferiorum de quibus vniuersale factum prædicabile est. Genus enim, Differentia, Anonymum, & Mixtum semper coalescunt ex formalitatibus abstractis ab aliis repertis in speciebus, & indiuiduis, de quibus prædicabilia sunt. Species etiam vt plurimùm coalescit ex formalitatibus abstractis, à differentiis indiuidualibus. Tametsi interdum citra abstractionem ex integris indiuiduis adunatis possit coalescere, quando ea sunt inter se exactè similia & æqualia. Prædicabilia autem accidentalia semper fiunt vniuersalia per adunationẽ actuum abstractorum à subiectis, de quibus prædicabilia sunt, quando concipiuntur abstractè, quo pacto significantur per verba. Quando autem concipiuntur concretè, provt significantur per participia, vel nomina adiectiua, etsi in eorum adunatione, qua vniuersalia fiunt, nulla interueniat abstractio, siue præcisio; eo quod subadunationem, non actus solum, sed integra concreta particularia cadunt: vtpotè quæ vt sic ab ipsis actibus, tanquam à formis habent exactè similia apparere; nihilominus dum de solis subiectis inclusis in ipsis concretis prædicatur, abstractio quædam interuenit, siue præcisio qua subiecta ipsa, vt distincta à prædicatis apparent, atque adeo & à residuo, quod prædicata adiiciunt. Quæ præcisio etiam ante adunationem prædicabilium concretorum eueniet, si ante eam eorum subiecta concipiantur vt condistincta à formis, seu actibus; vt sæpe fit.

10 Ex his apparet, vniuersale, rigorosè loquendo, dumtaxat esse totum logicum comparatione eorum quæ in ipso adunantur; quia sola ista continentur in ipso tanquam partes logicæ eius: non item subiecta de quibus illud est prædicabile; quando hæc ab ipsis adunatis formaliter saltem distincta sunt. Itaque genus rigorosè loquendo dumtaxat est totum logicum, respectu earum formalitatum specierum, quas præcisas à differentiis adunat, non item respectu ipsarum specierum de quibus prædicatur; & idem est de Differentia, Anonymo, & Mixto, quæ prædicant partem de toto. Prædicabilia autem accidentalia respectu actuum, aut concretorum adiectiuorum, quæ adunant, sunt tota logica, non vero respectu subiectorum de quibus sunt prædicabilia. Vnde rursus apparet omnia vniuersalia qua ratione sunt tota logica, respectu suarum partium logicarum, specifica esse, siue ad vnum speciei prædicabile pertinere, quia prædicantur de illis vt integra essentia singularum. Ex quo tandem concluditur, quoties illa respectualiorum subiectorum; in ordine ad quæ sortiuntur proprias, & speciales naturas, (vt Genus, Differentia, Anonymum, & Mixtum respectu specierum, & Prædicabilia accidentalia respectu subiectorum actuum, siue formarum) tota logica nuncupantur, eiusmodi loquutionem minus proptiam esse.

Dicitur autem totum logicum respectu partium 11
logicarum totum potentiale, cum tamẽ totum Physicum, & Metaphysicum actualia dicantur. Quia totum logicum non concipitur, vt compositum ex iis quæ adunat tanquam ex partibus actuin se permanentibus, quemadmodum totum physicum, & metaphysicum, vt composita ex suis partibus concipiuntur, sed vt vnum factum ex pluribus quasi per conuersionem horum in illud. Quæ plura eatenus partes illius potentiales, seu potestatiuæ dicuntur, quatenus dum illud in ea per contractionem ad singula quasi multiplicabile est, quodammodo etiam in ea est resolubile, ac tanquam in partes diuisibile. Quæ omnia ex dictis de naturâ vniuersalis *in ea disputatione decima septima* conspicua sunt.

QVÆSTIO II.

Qualiter compositio facienda sit in ordine ad scientiam.

SVppono per compositionem physicam ex partibus specie diuersis essentiam compositam resultare specie diuersam ab essentiis singularum partium, atque ita sublatâ qualibet ex talibus partibus, in residuâ non manere eamdem essentiam specificam, quæ erat in toto. Ob idque eiusmodi partes essentiales toti dicuntur, ab integralibusque discriminantur; ex quibus (cùm sint eiusdem speciei tum inter se, tum cum suo toto) sublatâ qualibet, in residuâ manet eadem essentia specifica, quæ erat in toto. Per compositionem itidem metaphysicam ex formalitatibus diuersis essentia composita resultat specie diuersa ab essentiis singularum formalitatum. 12

Hinc quia omnis essentia ab aliis diuersa, & in 13
se est obiectum scibile ab aliis diuersum, & infinitas passiones tum proprias, tum communes de se etiam scibiles habet penes infinitas comparationes, quas potest illa subire cum infinitis aliis essentiis, iuxta doctrinam stabilitam *disputat. 17. quæst. 18.* &

& rursus *disput. 22. quæst. 2.* conficitur quotiescumque intellectus ex diuersis partibus, seu physicis, seu metaphysicis componit essentiam ab essentiâ ipsarum partium diuersam, toties illum parare sibi nouum obiectum scibile, virtute continens infinita alia de ipso scibilia. Componit autem intellectus, quod ad rem attinet, essentiam diuersam ex partibus inter se diuersis, seu physicis, seu metaphysicis, atque adeo seu physicâ, seu metaphysicâ compositione, de quibus agimus, quotiescumque concipit considerative aggregatum ex pluribus rebus diuersis, aut ex pluribus diuersis formalitatibus quoquomodo coalescens, quacumque demum ratione res ipsæ & formalitates considerentur comparatæ inter se. Nempe sine res considerentur vnitæ, siue non vnitæ, siue coniunctæ in eodem subiecto, aut loco, aut tempore, aut statu; siue seiunctæ in distinctis subiectis, aut locis, aut temporibus aut statibus; & siue formalitates considerentur identificatæ in eadem re, siue distinctæ in distinctis rebus, iisque aut vnitis, aut aliquomodo coniunctis, aut secus. Tum siue res, aut formalitates sint multæ, siue paucæ in quouis numero. Aggregatum enim ex illis, quouis ex his modis mente compositum, semper erit totum quoddam habens essentiam diuersam à partibus, atque adeo nouum quoddam obiectum scibile, annectens sibi infinitas passiones aut communes, aut proprias etiam scibiles. Videantur quæ *supra* diximus de essentiis compositis *disputatione nona, quæstione quinta.*

14 Igitur regulæ, quæ præscribunt quomodo ab intellectu nostro affatim componendæ sint essentiæ diuersæ seu physica, seu metaphysica compositione, ipsæ sunt quæ præscribunt quomodo per copiosam materiæ scibilis præparationem, affatim humanæ scientiæ sint promouendæ. Tales autem omnino sunt regulæ combinationum tradendæ *disput. 29.* & in præsenti applicandæ, iuxta *ibi* dicenda. Quot enim per illas ex quouis numero dato rerum, aut formalitatum inter se diuersarum, diuersæ quomodolibet collectiones effici possunt; tot possunt ab intellectu nostro essentiæ diuersæ componi; vt constat ex dictis.

15 Deinde supponendum est id, quod aliàs non semel notaui, in scientiis humanis nihil æstimabilius esse vniuersalitate. Nam quo vniuersaliora sunt obiecta, quæ scit intellectus humanus, eò plura sub paucioribus scit; eoque plura alioquin dispersa, sub paucioribus collecta commodissimè habet, immane alioquin pondus scientiæ, sine onere portans; ingentesve scientiæ diuitias expeditissimè paucis sub gemmis secum ferens. Vniuersalitas autem obiectorum scibilium per logicam compositionem ab intellectu fit, hoc est, per adunationem plurium sub vno conceptu ipsis communi, atque adeo vniuersali, tum eisdem, tum aliis, quibus illa conueniunt. Vnde patet quam magni momenti sit in scientiis humanis compositio logica, siue multorum adunatio sub vno conceptu communi.

16 Sed, quomodo ea facienda, ac frequentanda est, prout oportet? Dico, mediis eisdem commemoratis nuper combinationum regulis. Cum enim sola extrema inter se similia, sint adunabilia à nostro intellectu sub vno conceptu communi, vti apud omnes in confesso est, & à nobis *disp. 19. q. 8.* explicatum est. Nec possit similitudo extremorum intellectui nostro apparere, nisi mediâ eorum comparatione: vt etiam est notum. Consequitur plane regulas combinandi, quæ sunt regulæ faciendi omnes comparationes possibiles inter quæuis extrema data, eo ipso esse regulas ad deprehendendum, quænam eorum inter sunt similia, & consequenter ad adunandum illa sub vno conceptu communi. Intellectus enim noster promptissimus est, ad adunanda sub vno conceptu communi quæcumque semel apprehendit exactè similia, vt experientia demonstrat; quia valde procliue nobis est concipere sub vno conceptu quæcumque concepta sub pluribus prorsus similia nobis apparent.

Itaque vniuersalitatis studiosus, quales esse debent omnes scientifici; vel hoc etiam fine combinationem, comparationemque terminorum in omni materia, quoad eius fieri possit, exerceat: vt quinam eorum sint inter se similes, deprehendat, & deprehensos in vnum conceptum adunet ipsis communem, siue sint illi res integræ, siue rerum formalitates ab aliis præcisæ, & abstractæ. Semel enim deprehensâ, apprehensâque exactâ similitudine terminorum, ab intellectu nostro, promptissimum illi & connaturalissimum est, adunare illos sub vno conceptu communi, facillimumque subinde erit vnicuique id intendenti absque vlla alia arte præstare. Nec opus est, ad adunandos multos terminos sub vno conceptu communi, quòd omnes illi sigillatim distinctéque præconcipiantur: sat erit præconcipere aliquos, vt pro eis & cæteris omnibus, qui pariter ipsis fuerint adsimiles, vnicus conceptus cunctis communis efformetur. Imò verò semel concepto ab intellectu vnico dumtaxat termino particulari, integrum ipsi erit pro eo, & cæteris, qui fuerint ei exactè similes, conceptum communem formare, tametsi pro tunc intellectus nesciat, quibus aliis, præter illum particularem, communis atque adeo conueniens sit talis conceptus. Quia tamen magni interest in scientiis humanis scire quibusnam particularibus conueniat quilibet conceptus communis, maximè quando particularia ab aliis conceptibus differentialibus, à quibus ille est abstrahibilis, sunt inter se diuersa. Imò hic est positiuus fructus scientiæ vniuersalis, scire ad quæ particularia se extendat suum cõmune obiectum: vt talium particularium naturæ passionesq; plene cognosci possint. Idcirco magni momẽti est, conceptum vniuersalem formare, non vtcumque, sed facta particularium combinatione, comparationeque, vt simul sciatur quænam sunt illa, quibus ille communis est. Ex quibus, quomodo sit facienda compositio logica, & quam sit illa proficua scientiis humanis, satis constat. 17

DISPVTATIO XXVI.

De Diuisione.

QVIA sola composita diuidi possunt, 1 simplicia enim qua talia sunt indiuisibilia, procliue est, vt postquam de compositione agimus, de diuisione agamus.

QVÆSTIO

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit Diuisio, & quotuplex.

2 DIuisio, (sicut & compositio) alia est realis, qua realiter diuiditur totum in suas partes, tum à causis naturalibus, tum ab artificialibus: alia est mentalis ab intellectu oriunda, qua totum in suas partes diuisum concipitur, talique subinde sui conceptione diuidi dicitur. Et hæc (de qua tantum nunc agimus) vnum ex instrumentis scien-di est, vocalemque, & scriptam diuisionem sibi habet annexas; sicut & alia instrumenta logica; iuxta dicta pariter de compositione *disputatione 25. quæstione 1.* Quare diuisio huiusmodi sumpta vniuersè in mentalem, vocalem, & scriptam diuidenda erit. Mentalisque rursus diuiditur in obiectiuam ex parte obiecti se habentem; & intentionalem, quæ est ipsa cognitio obiectum diuidens, dum illud concipit in suas partes diuisum. Prout dictum pariter de compositione *loco citato.* Porrò diuisio à Logicis sic solet definiri. *Est oratio totum in suas partes distribuens.* Quæ definitio admitti potest sumpta oratione prout comprehendit mentalem, vocalem, & scriptam iuxta dicta *disp. 18. q. 2. diuis. 6.* Vt ita complectatur illa mentalem, vocalem & scriptam diuisionem.

3 Est autem diuisio huiusmodi imprimis duplex. Alia nominis: alia rei, Diuisio nominis est, quâ nomen in plura, quæ habet immediata diuersaque significata (quo iure æquiuocum est, aut analogum) distribui solet: vt *Canis alius latrabilis, alius cœlestis, alius marinus.* Diuisio verò rei est, quâ quodvis aliud totum in suas partes distribuitur: *vt Animal in rationale, & brutum. Homo in corpus, & animam, &c.* Ex quibus totum dicitur *diuisum*, partes autem *membra diuidentia* appellantur; Vnde quot tota diuersa, tot rei diuisiones diuersæ recen-sendæ sunt. Totorum autem aliud est Physicum, aliud Metaphysicum; aliud Logicum. Eorumque vnumquodque rursus in sua, eaque diuersa membra diuiditur, vt vidimus *disp. 25. q. 1.* Penesque videnda ibi totidem membra diuisionis totius in suas partes sunt designanda.

4 Hoc tamen prænotato vniuersim, quòd totum quodvis tunc dicitur diuidi per se, quando diuiditur in suas partes præcisè sumptas, absque vllo addi-tamento, vt cùm diuiditur homo in animam, & cor-pus. Tunc verò dicitur diuidi per accidens, quando membra in quæ diuiditur aliquid addunt suprà partes totius, quod subinde & toti, & partibus aliquo modo accidentarium est; vt cùm diuiditur homo in partem mouentem, & partem motam. Vnde diuisio cuiuslibet totius imprimis alia per se, alia per accidens esse potest.

5 Itaque diuisio sumpta vniuersè penes totorum diuisibilium diuersitatem, alia est physica, alia metaphysica, & alia logica. Deinde physica alia est totius in partes integrales, alia totius in partes essentiales; easque aut quarum alia est forma, vel substantialis, vel accidentalis, & alia materia, siue subiectum respectu illius; aut quarum nulla respectu alterius est forma, vel subiectum. Tum aut quarum alia est mo-dus, alia res, aut quarum omnes sunt modi; aut quarum omnes sunt res, &c. Quarum diuisionum vnaquæque, aut erit diuisio per se, si sit in partes præcisas totius aut erit diuisio per accidens, si sit in membra addentia aliquid supra partes. Metaphysica autem alia est totius in partes mutuò se contrahentes; alia totius in partes quarum nulla contrahit aliam: alia totius in partes, quarum alia contrahit aliam non mutuo. Quarum quælibet rursus per se, aut per accidens esse potest iuxta *super* dicta. Logica denique diuisio alia est generis in species, alia speciei in individua: alia Differentiæ alia Anonymi; alia Mixti prædicabilis in sua inferiora; in quibus quinque diuisum essentiale est membris diuidentibus. In rigore tamen sola diuisio speciei in individua est per se. Nam in cæteris membra diuidentia aliquid addunt supra partes diuisi, eis aliquo modo accidentale, iuxta dicta de natura totius logici *disputatione 25. quæstione 1.* Alia diuisio etiam ex Logicis est accidentis in subiecta, in qua diuisum membris diuidentibus est accidentale: idque vel tanquam passio propria, vel tanquam pas-sio communis, vel tanquam accidens proprium, vel tanquam accidens commune eorum. Alia est subiecti in accidentia, in qua membra diuidentia sunt accidentalia diuiso. Idque pariter, aut tan-quam passiones propriæ, vel communes, aut tan-quam accidentia propria, vel communia eius. Alia tandem est accidentis in accidentia, in qua diui-sum, & membra diuidentia vicissim sibi acciden-talia sunt, idque similiter aliquo ex quatuor dictis modis. Ex quibus tribus diuisionum generibus primum non est diuisionum per accidens (quid-quid Logici censeant:) quia membra diuidentia partes diuisi sunt præcisè ipsam constituentia, at-que adeo ipsi conuenientia per se, tametsi diuisum econtra accidentariè conueniat illis. Secundum vero & tertium genus diuisionum per accidens sunt. Differunt tamen, quod in illo diuisum mem-bris diuidentibus est essentiale; atque ita ad genus, vel differentiam vel anonymum, vel mixtum præ-dicabile reuocatur, cum prædicatur de illis. In hoc vero diuisum accidentale est membris diuidenti-bus, atque adeo ad aliquod ex prædicabilibus acci-dentalibus pertinet, quando de illis prædicatur. Recognoscatur diuisio prædicatorum subiectorum-que vniuersalium tradita *suprà disput. 17. quæst. 7.* Ex quibus omnibus palam est quid, & quotuplex sit diuisio.

Ex eisdemque apparet terminos dumtaxat com- 6
positos eâ ratione, qua sunt compositi, diuisibi-les esse: Simplices verò minimè, quâ ratione sim-plices sunt. Itaque termini physici simplices, vt Angeli, non sunt in partes physicas diuisibiles, & termini simplices metaphysici, vt quædam vltimæ rerum formalitates, non sunt in partes metaphysi-cas diuisibiles, & termini logicè simplices, vt sin-gularia non sunt in partes logicas diuisibiles. Ter-mini autem diuisibiles, quia compositi, aut in par-tes ex quibus componuntur præcisè sumptas diui-di possunt, in quas dicuntur diuidi per se, aut in-membra addentia aliquid supra ipsas partes, in quæ dicuntur diuidi per accidens. vt dictum est.

QVÆSTIO II.

Qualiter Diuisio facienda sit in ordine ad scientiam.

SVppono primò, regulas illas quas ad bene diui-dendum præscribunt Logici. Prima est, vt sin-gula membra diuidentia minùs contineant, quàm diuisum;

diuisum, omnia verò simul sumpta adæquentur diuiso. Defectu enim prioris inepta hæc diuisio est: Animal aliud sensu, aliud ratione præditum est: Nam sensu præditum æquè latè patet, ac animal. Defectu verò posterioris hæc est diuisio inepta: animal aliud est reptibile, aliud volatile; quia diuisum latius patet quam membra diuidentia. Atque etiam hæc, Animal aliud homo, aliud brutum, aliud Angelus, quia membra diuidentia latiùs patent quàm diuisum.

8 Secunda regula est, vt quantum fieri potest, diuisum prius in immediata quam in mediata membra diuidatur. Quam non seruant qui diuidunt viuens, in hominem, & brutum, arborem, fruticem, & herbam, transiliendo duo immediata genera Animal, & plantam in quæ prius viuens est diuidendum.

9 Tertia regula est, vt vnum ex membris diuidentibus non includatur in alio. Quia eiusmodi inclusio vitiosam reddit diuisionem, vt in hac cernitur, Viuens aliud planta, aliud animal, aliud homo, & in similibus.

10 Quarta regula est, vt in diuidendo non vna tantum pars diuisi nominetur, reliquis significatis per negationem illius; vt si quis dicat, quantitatum alia est linea, alia non linea. Nisi quando vel per negationem nominatæ melius nobis aliæ innotescunt: vel tam plures sunt, vt commodè per propria nomina percurri non possint. Quocirca bene sic diuidimus, Substantia alia est corporea, alia est incorporea: Animal aliud est rationale, aliud irrationale; & similiter. Ad hanc quippè regulam spectat etiam cauere nimiam prolixitatem in diuidendo, qualis sæpe esset si omnia membra diuisi essent nominatim recensenda, vt si esset diuidendum animal in hominem, leonem, equum, canem, & cæteras species sigillatim. Quo casu, vno membro, vel altero nominato, cætera sub aliquo conceptu communi, aut positiuo, aut negatiuo complectenda sunt, vt diuisio sit adæquata.

11 Quæ vt distinctius capias, Nota diuisionem bifariam posse dici adæquatam. Primò quia est diuisio termini compositi in omnes suas partes; Secundo; quia membra diuidentia simul sumpta adæquantur diuiso, quatenus membra diuidentia cuncta contenta in diuiso continent; & vice versa. Et hoc posteriori modo adæquata debet esse semper diuisio, iuxta regulam primam. Priori vero modo, vt plurimum, debet etiam esse adæquata diuisio in omnia membra diuidentia specificè diuersa diuisi, cum scilicet expedit, (vt fit plerumque) singula distinctè cognoscere; nec sunt tam multa, vt nequeant commodè recenseri (qualia rarò sunt.) Interdum verò non debet; cum vel sunt nimis multa, vel ad rem de quâ tractatur non interest, distinctè cognoscere singula. Quod penes subiectam materiam, & intentionem diuidentis diiudicandum est. Volenti tamen vniuersaliter in omnique materia scientiam augere semper conandum est adæquatè diuidere. Dico autem in omnia membra specificè diuersa: quia in membra eiusdem speciei rarò in scientiis interest diuisio adæquata: vt plurimumque est impossibilis ob nimiam eorum, aut infinitam multitudinem.

12 Iam secundò suppono. Diuisionem vnum ex præstantissimis esse sciendi instrumentis. Primo, quia confusa distinguit faciens, vt cognoscantur distinctè, quæ prius cognoscebantur confusè. Atque ita veluti detegit, in lucemque, & vsum producit fructus, quos paucis sub terminis collectos custodit compositio. Parum quippe prodesset sub paucis possidere multa, si ea tamquam pauca dumtaxat retenta sub compositione, non vero item tanquam multa media diuisione proficerent. Secundo, quia copiosissimam suppeditat materiam scientiarum, multiplicatis paucis essentiis compositis in multas, ex quibus illæ compositæ sunt. Tertiò, quia viam aperit, non solùm ad dignoscendas essentias, passionesque singularum partium diuisi; sed etiam ad percallendam ipsius diuisi naturam, tum cognitis distinctè partibus ex quibus constat, tum detectis passionibus quas ex comparatione sortitur cum eiusmodi partibus tum seorsim, tum coniunctim consideratis; sumptisque vel absolutè, vel comparatiue inter se. Quæ omnia licet omnibus diuisionibus communia sint; physicæ scilicet, metaphysicæ, & logicæ, vnicuique suo modo: potissimè vero conueniunt logicæ, quâ totum logicum siue vniuersale diuiditur in sua inferiora, siue in membra sibi subiecta; vtpotè quæ potissime omnium in scientiis humanis locum, & vsum habet.

Porrò ad exactè diuidendum; atque adæquatè provt oportet in omnia diuersa membra diuisi, 13
iuxta *paulo ante* dicta potissimum iustrumentum sunt regulæ combinandi tradendæ *disputatione vigesima nona*, quia potissimum instrumentum sunt inueniendi, in quot, & quas partes diuersas sit quoduis totum diuisibile, vt cerni potest in multis adæquatis diuisionibus, quæ per eiusmodi regulas sunt factæ à nobis in isto opere, præsertim *disputatione decima nona*, & *vigesima*, vbi quas Artes perfectas, ac demonstratas dedimus circa propositiones, & syllogismos in eiusmodi adæquatis diuisionibus per regulas combinandi factis fermè fundatæ sunt: vt vel hinc etiam pateat, quam ad omnia sit generalis Ars combinandi.

Itaque quando differentiæ essentiæ communis nascuntur ex diuersitate collectionum par- 14
tium, aut physicarum, aut metaphysicarum ex quibus talis essentia coalescit (vti euenit in essentia, & differentiis syllogismorum ex certis quibusdam propositionibus compositorum, propositionumque compositarum ex terminis; in aliisque huiusmodi) combinatio monstrat in quot differentia membra talis essentia est diuidenda; similiterque quoties essentia communis per varios casus est contrahibilis, resultantes ex variis circumstantiarū collectionibus. Et vniuersim per comparationem cuiusuis essentiæ communis ad alios terminos mediâ combinatione faciendam, quibus illa eorum conueniat, de quibusque illorum tanquam de subiectis sit prædicabilis, in quosque illarum subinde tanquam in sua membra logica, vt totum logicum sit diuisibilis, deprehendendum est. Similiter ex quibus formalitatibus tanquam ex partibus metaphysicis, quæuis res constat, per eius comparationes ad alios terminos media combinatione faciendas inuenitur; & consequenter in quas partes tanquam totum metaphysicum sit diuisibilis. Pleræque siquidem rerum formalitates respectiuè ad diuersa connotata extrinseca, ad quæ illæ comparantur; concipiuntur atque distinguntur ab illis ab intellectu nostro. Denique combinatio quæ docet variis simplicium collectionibus varias essen-

tias compositas physicè compingere consequenter docet in vnaquaque earum tanquam in suas partes physicas, vt totum physicum diuisibilis, ex quibus patet quomodo medio combinationis vsu exactè, & adæquatè, quoad eius fieri possit, sit quoduis totum diuidendum.

15 Quoniam autem series diuisionum coalescens ex immediatis, & mediatis, varia esse potest comparatione eiusdem totius. Potest siquidem quantitas, exempli gratia, primâ diuisione diuidi, vel à latere supremo ad infimum, vel à dextro ad sinistrum, vel âb vno angulo ad alterum, vel ab angulo ad latus &c. idque vel in partes æquales, vel inæquales. Rursusque quæuis ex duabus partibus diuisionis primæ variè similiter in alias duas partes potest subdiuidi; & rursus quælibet ex quatuor variè pariter in duas, donecque ad eas vigesimas, vel trigesimas partes totius perueniatur per seriem diuisionum erectam, ad quas easdem æque bene per alias series, si eligerentur, posset itidem perueniri. Tantumdemque fermè in cæteris totis diuidendis, subdiuidendisque, iuxta naturam vniuscuiusque euenire potest, idcirco eiusmodi series diuisionum subdiuisionumque in scientiis sæpe sunt arbitrariæ, parumque aut nihil subinde interest hanc, aut illam eligere ex variis quibus totum propositum diuidi potest. Si quæ tamen aliquando commodior cæteris apparuerit, vt sæpe etiam euenit, prudentia erit eam eligere.

16 Postremo noto, Resolutionem propriè loquendo idem ac diuisionem esse: quia idem est totum in suas partes resolui, atque in illas diuidi. Vnde vbicumque Analysis, latinè resolutio à Platone, & aliis Græcis Philosophis, vt instrumentum præstantissimum sciendi commendatur, ipsa diuisio potissimùm de quâ nunc agimus commendatur. Verum quia resolui seu diuidi totum in suas partes, ad illas tanquam ad quædam sui principia reduci est. Inde factum est per translationem quandam, vt dum conclusiones in scientiis ad principia vnde inferuntur, & quasi nascuntur, reuocantur in illa dicantur resolui. Quo sensu ordo procedendi intellectus à conclusionibus versus principia analyticus dicitur; sicut è contra syntheticus ordo procedendi à principiis versus conclusiones, iuxta ea quæ dicebamus *supra disputatione vigesima secunda, quæstione secunda*, synthesis enim græcè compositio latinè est. Itaque synthesis, & analysis siue compositio, & resolutio, seu diuisio in significatione propria hæc duo sunt instrumenta sciendi de quibus in hac, & *præcedente disputatione* tractatum est. In translatitia autem ad Argumentationem spectat. Quæ aliud est instrumentum sciendi de quo *disputatione trigesima*. Porro duo ista sciendi instrumenta synthesim, & analysim, siue compositionem, & diuisionem tanti faciebat Plato; vt in sophista, & Phædro omnem rerum cognitionem, & scientiam illis attribuat.

DISPVTATIO XXVII.

De Definitione.

QVIA sæpe sæpius definitio per quandam diuisionem obiecti definiti datur, consentaneum est, vt postquam de diuisione in præcedente disputatione tractauimus modo in præsente de definitione tractemus. 1

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit Definitio, & quotuplex.

DEfinitio secundum Arist. lib. 2. Post. cap. 10. *Est oratio ipsum quod quid est significans.* Id est oratio explicans naturam, essentiam, seu quiditatem rei. Definitum autem dicitur id, cuius natura, essentia, seu quiditas per definitionem explicatur. Quamquam autem per verba Aristotelis sola definitio vocalis videatur definiri. Quia tamen definitio in vniuersum alia vocalis, alia scripta, alia mentalis est: rursusque mentalis alia intentionalis (qualem ipsam cognitionem vocamus) & alia obiectiua oportet vtique definitionem definitionis ita etiam vniuersè vsurpari, vt omnes istas comprehendat definitiones: qualiter hæc recepta communiter, in quam Aristotelica recidit. *Oratio explicans naturam rei.* Vsurpari potest, vt dictum in simili *disputatione vigesima sexta, quæstione prima*, de definitione diuisionis. Etenim definitiones vocalis, scripta, mentalis, intentionalis, & obiectiua eiusdem termini obiectiui inuicem sibi correspondentes explicationes quædam sunt naturæ eius, vnaquæque suo modo, vt est notum. Definitio namque obiectiua clarior semper siue potentior atque adeo notior est, quam definitum obiectiuum, eoque iure per se explicatio quædam, seu declaratio obiectiua eius; eandemque rursus aut cognitam, aut significatam explicant, declarant, siue notificant definitum ipsum definitio mentalis intentionalis, aut vocalis, aut scripta: vnde definitio sumpta vniuersim aptiùs fortasse definietur, si dicatur esse, *Explicatio, declaratio, siue notificatio obiecti minus noti per magis notum.* 2

Scire tamen opus est, bifariam posse, & solere explicari, declarari, siue notificari obiectum minus notum per magis notum. Primò, tanquam per connotatum extrinsecum. Secundò, tanquam per partes intrinsecas distinctè conceptas. Quia bifariam potest, & solet obiectum, aut à nobis clarius; siue distinctiùs; hoc est cum maiori ab aliis discretione cognosci, aut pariter significari cæteris. Primo cognoscendo, aut significando illud respectiuè, siue comparatiuè ad aliud notius, ad quod aliquam habitudinem habet: secundo cognoscendo, aut significando partes eius distinctè, quæ priùs cognoscebantur, aut significabantur confusè. Priori modo declaratur, notificatur, seu definitur, 3

finitur, *rationale* cum dicimus, *Rationale est potens ratiocinari.* Posteriori modo *homo* cum dicimus, *homo est compositum ex corpore & spiritu.* Potest autem vterque modus in eandem definitionem concurrere; vt si dicamus, *homo est potens sentire, & potens ratiocinari.* Portò partes obiecti, per quas distinctè conceptas illud est definibile, aut physicæ, aut metaphysicæ possunt esse, & vtræquæ tales, vt vna per alteram, aut sit contrahibilis non mutuò, aut sit contrahibilis mutuò, aut neutro modo sit contrahibilis iuxta diuisionem earumdem datam *disputatione vigesima quinta, quæstione* 1. (Per partes enim logicas quantumuis distinctè conceptas non est propriè definibile totum logicum, quia eæ, vtpote minus vniuersales, minus quàm illud notæ sunt.) Connotatum autem extrinsecum per quod obiectum est definibile, aut potest esse terminus connexionis intrinsecæ eius, quo casu erit illius passio absoluta, vel propria, vel communis: aut potest esse terminus non quidem connexionis eius intrinsecæ, sed habitudinis alterius generis: quo casu non erit illius passio absoluta propria, aut communis, sed accidens, contingens; tale tamen vt ex eius suppositione passio aliqua propria, aut communis obiecti definiti relatè ad ipsum notificetur, iuxta dicenda *postmodum.*

4 Scire insuper oportet, essentiam obiecti definibilis, quæ per eius definitionem dicitur explicari, aut physicam, aut metaphysicam, aut transcendentalem, aut logicam esse posse; rursusque quamlibet earum aut per se, aut per accidens, iuxta diuisionem harum essentiarum factam *disp.9.q.2.* Vnde quid sit vnaquæque earum sumendum est, & supponendum, ne actum agamus.

5 Quæ cum ita sint, colligitur primò. Obiectum physicè indiuisibile, vt Angelus, per partes physicas definiri non posse: quia caret illis. Sicut neque per partes metaphysicas obiectum indiuisibile metaphysicè: qualia sunt essentiæ metaphysicæ, rerum, & aliæ simplices earum formalitates. Vnde rursus efficitur, essentias metaphysicas rerum physicè indiuisibilium, aliæque earum formalitates metaphysicè indiuisibiles per solum connotatum extrinsecum definibiles esse, non item per partes intrinsecas, quas nullas habent, vt ex dictis *disput.9. quæst.2.citata* constat.

6 Secundò colligitur. Ea solum obiecta per genus, & differentiam definibilia esse, quæ ex partibus composita sunt, quarum vna per alteram est contrahibilis non mutuò. Quia huiusmodi partes dumtaxat sunt genus, & differentia, iuxta dicta *disp.17.q.7.* Et quoniâ obiecta huiusmodi ex partibus coalescentia longè pauciora cæteris sunt, quæ vel ex partibus constant alterius rationis, vel prorsus sunt indiuisibilia; ideò longè pauciora sunt obiecta, quæ per genus & differentiam definibilia sunt, quam quæ non sunt. Vt videant Logici characterem bonæ definitionis in vniuersum esse non posse ex genere, & differentiâ constare.

7 Tertiò colligitur. Si definitio quiditatiua ea solùm appellaretur, quæ datur per partes constituentes quiditatem obiecti definiti, fore vtique vt essentiæ metaphysicæ rerum physicè indiuisibilium nullatenùs possent quiditatiuè definiri; quia nullas habent partes, vt *nuper* dicebam; & essentiæ metaphysicæ rerum physicè diuisibilium, etsi possent quiditatiuè physicè definiri per partes physicas, quas habent; quiditatiuè tamen metaphysicè non possunt: quia non habent partes metaphysicas. Cæterùm, quia essentia metaphysica vniuscuiusque rei, in subiecto radicali omnium actuum eius consistens, nequit à nobis diiudicari siuè discerni, nisi per aliquem eiusmodi actum qui proprietas sit eius; vt facilè potest vnusquisque colligere ex dictis à nobis *disp.2.q.4.* & *disp.9.q.2.* fæpeque *aliàs*: idcircò aliqua ex primis, siue immediatis cuiusuis essentiæ metaphysicæ proprietatibus loco ipsius essentiæ nobis est in ordine ad scientiam. Vt fert vulgatum axioma Philosophorum præsertim antiquiorum. Atque ita definitio cuiusvis essentiæ metaphysicæ, data per aliquam ex primis eius proprietatibus, quiditatiua reputatur, talisque asseritur. Qualis subinde dici etiam poterit cuiusvis alterius obiecti indiuisibilis, data per aliquam ex immediatis proprietatibus eius. Cum tamen definitio descriptiua appelletur, quæ quiditatiuam, subsequitur; atque adeo, vel datur per proprietatem mediatam, quando essentia quæ definitur indiuisibilis est, vel datur per quamlibet proprietatem etiam immediatam, quando essentia quæ definitur est diuisibilis, sicque per partes sibi intrinsecas quiditatiue definibilis.

Quartò colligitur. Definitionem descriptiuam 8
non solùm esse eam quæ datur per proprietatem absolutam cum quâ absolutè essentia definita connectitur, sed etiam eam, quæ datur per proprietatem ex suppositione, cum quâ essentia definita non absolutè, sed ex suppositione ipsi absolutè contingenti connexa est. Pro exemplo prioris sint definitiones istæ: *Homo est animal risibile*, siue, *Homo est risibilis: Corpus est ens extensum localiter*, siue, *Corpus est extensum localiter.* Risibilitas enim proprietas est absoluta hominis (sicut extensio localis corporis, quia essentia hominis cum risibilitate est absolutè connexa; sicut cum extensione locali est etiam connexa essentia corporis. Pro exemplo autem posterioris sint istæ: *Calor est qualitas frigori opposita*, siue, *Calor est oppositus frigori*: *Triangulum est figura habens tres angulos æquales duobus rectis*, siue, *Triangulum habens, &c.* Oppositio enim cum frigore proprietas caloris est ex suppositione naturæ frigoris ipsi calori contingenti. Quo etiam pacto æqualitas cum duobus rectis trium angulorum trianguli proprietas est ex suppositione. Quia calor cum naturâ frigoris non est absolutè connexus, ex suppositione tamen quòd frigus talem naturam habeat non potest non calor esse illi oppositus oppositione semiextrinsecâ ipsi, atque adeo inuoluente in suo conceptu reali naturam frigoris absolutè accidentariam calori. Tantumdemque venit dicendum de æqualitate trium angulorum trianguli cum duobus rectis; De cæterisque huiusmodi prædicatis cuiuis essentiæ semiextrinsecis, & necessariis ex suppositione alicuius extrinseci connotati, ipsi absolutè contingentis, & accidentarij, atque adeo nullam ipsius intrinsecam connexionem terminantis, sed tantum relationem aliquam alterius generis semiextrinsecam: quales sunt in exemplis positis relationes formales oppositionis, & æqualitatis consentaneè ad doctrinam vniuersalem de relationibus traditam *suprà disp.14.* Vnde etiam patet quomodo obiectum sit definibile per connotatum extrinsecum sibi accidentarium, seu contingens prout *num.3.* ponebamus; & nihilominus definitio semper ex suppositione saltem sit necessaria definitio.

Quintò colligitur. Etsi definitio descriptiua per 9
solam proprietatem essentiæ definitæ dari possit, vt si dicas, *Homo est risibilis*: communiter tamen

clariùs, & meliùs dari per proprietatem simul & aliud prædicatum commune, quod si fuerit essentiæ definitæ intrinsecum aut genus, aut prædicabile mixtum erit, si autem fuerit extrinsecum erit passio communis. Vt si dicas, *Homo est animal risibile*: sumpto homine pro composito, ex animali & rationali, animal erit prædicabile mixtum, esset autem genus si rationale esset differentia propria hominis, & non prædicatum commune Angelis: sumpto vero homine pro subiecto potente sentire & ridere, animal, quod est potens sentire erit passio communis; passio autem propria risibile, quod est potens ridere. Definitio vero quiditatiua, si sit essentiæ compositæ per partes, ex quibus componitur distinctè cognitas, nulla prætermissa, dari debet: nequit enim totum explicatè innotescere, vt debet per definitionem si penitus ignoratur pars aliqua eius, non tamen opus est, vt omnes essentiæ definitæ partes distinctè innotescant; sat erit, imo sæpe expediet, vt duæ tantum, aut tres innotescant distinctè, cæteris in ipsis confusè cognitis, ne definitio sit productior, atque adeo prolixior, quam par est. Exempli gratia, partes metaphysicæ hominis *sunt ens, substantiale, corporeum, viuens, sensibile, rationabile*, & tamen per solas has duas, *animal rationale*, idoneè definitur, cæteris sub *animali* confusè cognitis. Partes autem per quas essentia composita, communisque siue specifica quiditatiuè est definibilis, siue illæ physicæ sint, siue metaphysicæ, aut possunt esse genus, & differentia; aut prædicabilia anonyma, aut mixta, iuxta dicta de huiusmodi prædicabilibus *disputatione decima septima, quæstione septima*. Iam vero definitio quiditatiua essentiæ non compositæ, etsi per solam proprietatem immediatam dari possit iuxta dicta *numero septimo*, vt si dicamus, *Leo est rugibilis*: sumpto leone pro subiecto potente rugire, quod est essentia metaphysica eius. Meliùs tamen, & clariùs datur per proprietatem immediatam simul, & passionem communem; vt si dicamus, *Leo est animal rugibile*: sumpto leone pro eodem subiecto cuius passio communis est esse animal, hoc est, esse viuens sensibile. Porro quoties definitio siue quiditatiua, siue descriptiua per prædicatum commune, & proprium essentiæ definitæ datur; prædicatum commune, si non est genus, dicitur gerere vicem generis: & prædicatum proprium, si non est differentia, dicitur gerere vicem differentiæ. Non tamen propterea est vniuersaliter verum id, quod circumfertur vulgo inter Logicos, omnem bonam definitionem dari per genus, & differentiam essentiæ definitæ, aut per aliquid loco generis, & aliquid loco differentiæ: siquidem, vt constat ex dictis, bona definitio esse potest data per solam proprietatem essentiæ definitæ, aut per partes essentiæ definitæ, quarum neutra sit aliis communis; quibus in casibus nihil erit in tali definitione quod gerat vicem generis; aut data per partes quarum neutra seorsim sit propria essentiæ definitæ, coniunctum tamen earum proprium sit eius. Quo casu nihil in tali definitione erit, quod gerat vicem differentiæ sumptum seorsim.

10 Sextò. Ex dictis facilè quisque poterit colligere quot modis vnaquæque essentia sit definibilis earum quæ recensuimus *num. 4.* siue ea sit simplex, siue composita physicè, aut metaphysicè; tum siue sit essentia per se siue essentia per accidens; iuxta dicta de eiusmodi essentiis *loco ibi citato*.

Septimò denique colligitur. Aliquos esse termi- 11
nos obiectiuos, qui indefinibiles propriè sunt: quia ex vnà parte cùm sint simplicissimi per partes intrinsecas distinctiùs cognitas, quas nullas habent, definiri non possunt, ex alia vero, cùm sint ex notissimis omnium, per alios terminos notiores, qui nulli dantur, tanquam per connotata extrinseca definiri nequeunt. Aliud autem genus propriè definiendi quidpiam non est, præterquàm per partes intrinsecas distinctiùs cognitas, aut per extrinseca connotata notiora, vt constat ex dictis. Nihilominus eiusmodi termini obiectiui aliquod genus explicationis, siue definitionis impropriæ subire solent, dum diuersimodè, aut concipiuntur interiùs, aut exteriùs significantur. Vt cum dicimus existentiam esse actum, quo vnumquodque esse, existereve dicitur in rerum natura: identitatem esse actum quo vnumquodque dicitur esse id quod est, aut esse idem, aut identificari cum quopiam &c.

Ex quibus omnibus ferè iam constat quotuplex 12
definitio sit; alia enim est quiditatiua, alia descriptiua, prout explicauimus: ad descriptiuam autem spectat causalis, & omnis non quiditatiua quocumque nomine nuncupetur. Alia dici potest physica, quæ vel per partes physicas, vel per connotata extrinseca physica obiecti definiti datur, & alia metaphysica quæ datur per partes, vel connotata metaphysica. Quæ diuisiones definitioni rei vniuersè sumptæ conueniunt; de quâ dumtaxat hucusque loquuti sumus. Præter eam autem assignant aliqui definitionem nominis quæ in explicatione quâdam significationis; aut etymologiæ nominis posita est; & vel impropriè est definitio vel in rei significatæ per nomen definitionem recidit.

Adnotare tamen oportet, etsi communiter defi- 13
nitio dicatur ea sola oratio, quæ conuersim prædicatur de definito, vt *animal rationale*, comparatione hominis: quo pacto sumitur definitio ab Aristot. *lib. 1. Perihermen. cap. 4.* & *lib. 6. Topicorum, cap. 1. sæpeque alibi*, & ab aliis Logicis communiter, à nobisque impræsente quæst. interdù tamen sub nomen definitionis venire propositionem integram, in quâ prædicatur definitio de definito: vt hæc, *homo est animal rationale*. Quo pacto vsurpauit definitionem Aristotel. *lib. 1. Post. cap. 2.* & *lib. 2. cap. 10* cum dixit eam, aut principium demonstrationis, aut conclusionem, & Quintilianus vbi eam enũciationem dilucidam propositæ rei appellauit. Pariterque vsurpant scientifici; dum inter principia scientiarum definitiones se dicunt ponere, ponentes propositiones integras prædicantes definitiones de definitis, vtpotè quæ vera sunt scientiarum principia, non definitiones ipsæ præcisæ, quæ nihil affirmant, aut negant.

QVÆSTIO II.

Qualiter faciendæ sit definitio in ordine ad scientiam.

SVppono primò, leges bene definiendi tradi- 14
tas ab Aristot. *lib. 6. Topic.* ad hæc tria capita reuocari. Primum quòd definitio clarior sit definito. Secundum, quòd definitio conuertatur cum definito, id est quod definitio, & definitum tum inter se, tum respectiuè ad aliud tertium mutuò verificentur,

verificentur. Tertium, quòd in definitione neque redundet aliquid superfluum, neque desit aliquid necessarium, Quæ omnia ex dictis *quæstione præcedente* satis sunt nota: sicut & alia quædam, quæ adiiciunt Logici; in quibus distinctiùs exponendis opus non est morari.

15 Suppono secundò, definitiones eximiè ad humanas scientias conferre: tùm quia sunt explicationes, declarationésve terminorum, atque adeo obiectorum earum, & nequit non conferre plurimùm ad sciendum explicatio, declaratio, seu patefactio obiectorum scibilium, vt satis ex se appareat: tùm quia principia suppeditant vsque adeo scientiis necessaria, vt sine illis scientiæ constare non possint. Talia enim sunt propositiones per se notæ, prædicantes definitiones de definitis, atque ita stabilientes statuentesque quasi in aperto siue in propatulo naturas, essentialve obiectorum scibilium: vt inde passiones earumdem scientiæ velut ex fontibus possint haurire. Cum quo stat innumeras, imò infinitas insuper definitiones posse dari, quæ non constituant principia scientiarum, sed conclusiones: quia non continent obiecta per se de definitis noscibilia, sed tantum per aliud. Nihil enim vetat explicari, atque adeo definiri quamuis essentiam per passiones tum communes, tum proprias sui; quæ tamen de se non ex terminis, sed medio discursu dumtaxat sunt iudicabiles, vt est notissimum.

16 Iam verò regulas præscribere ad quærendas, & inueniendas definitiones ex dictis in *præcedentibus* promptissimum est. Si enim definitiones ex earum genere sunt, quæ dantur per partes intrinsecas definiti seu physicas, seu metaphysicas, eædem regulæ datæ *disputatione vigesima sexta, quæstione secunda*, pro inueniendis diuisionibus totorum in suas partes, aut physicas, aut metaphysicas, pro huiusmodi quoque definitionibus talium totorum inueniendis regulæ sunt, vt constat. Si verò definitiones sunt ex earum genere, quæ dantur per connotata extrinseca, atque adeo per proprietates, aut etiam passiones communes essentiarum definibilium: regulæ vtique docentes quomodo quarumvis essentiarum proprietates, passionesque communes quærendæ, & inueniendæ sint; consequenter erunt docentes quomodo definitiones earumdem essentiarum quærendæ sint, & inueniendæ. Istæ autem regulæ combinationum, atque comparationum sunt, de quibus *disp.* 29. iuxta dicenda *ibidem*.

DISPVTATIO XXVIII.

De Locatione.

1 POst aggregatam, dispositamque, & elaboratam, aut etiam perpolitam materiam fabricæ construendæ; sequitur vt admoueatur, in Locisque idoneis reponatur, quò eam habeat ad manum Artifex propriam in ipsâ constructione fabricæ commodiùs, & promptiùs exequendâ. Ita post aggregatam materiam scientiarum per obseruationem, quasi dispositamque, elaboratam, & perpolitam per compositionem, diuisionem, & definitionem; sequitur, vt ad manum, ad vsumque construendæ scientiæ idoneis in locis reponatur per Locationem: sic enim ob inopiam vocabuli nuncupamus illud instrumentum sciendi, quod & constitutionem, & vsum locorum scientificorum, siue pertinentium ad scientias, de quibus hic agitur, præscribit. Appositè igitur exponetur tale instrumentum in præsente *disput.*

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit Locus, & quotuplex.

LOcus (de quo in præsentiarum sermo est) à 2
Cicerone *in Topic.* ab aliisque tum Rhetoribus, tum Dialecticis definitur communiter *Argumenti sedes*, Argumentum autem hîc dicunt quoduis inuentum idoneum ad faciendam fidem, siue ad assertionem propositam comprobandam, aut persuadendam.

Est autem apud Dialecticos Locus imprimis 3
duplex, Maxima & Differentia maximæ. Locus Maxima dicitur, propositio per se nota fidem aliis subministrans, quatenus vim in se continet probationis aliarum. Locus vero Differentia maximæ est, receptaculum plurium maximarum. Exempli gratia. Definitio est locus Differentia maximæ. Maximæ autem in eo contentæ (quæ & Pronunciata, & Axiomata dici etiam solent) propositiones istæ sunt. *Quidquid conuenit definitioni, conuenit definito. Quidquid non conuenit definitioni; nec definito. Cui tribuitur, aut non tribuitur definitio etiam tribuitur, aut non tribuitur definitum*, & aliæ huiusmodi.

Rursus Locorum, qui Differentiæ maximæ 4
nuncupantur, duo sunt genera. Alij qui continent argumenta artificiosa; qualia dicuntur, quæ fiunt per principia intrinseca. Alij qui continent argumenta artis expertia; qualia appellantur, quæ sumuntur ab extrinsecâ auctoritate. Et huius quidem posterioris generis duo tantum numerantur; scilicet *Auctoritas Diuina, & Auctoritas humana*. Prioris autem generis viginti recensentur à nostro Fonseca *libro septimo institutionum Dialecticæ, capite vndecimo*, & ab aliis Dialecticis (tametsi alij alium numerum ponant) nempe *Definitio, Descriptio*. De quibus satis constat ex dictis *disputatione vigesima septima. Notatio*, quæ est definitio nominis, de qua etiam *ibi. Coniugata*, qui sunt termini cognatæ significationis, seu denominationis, vt sapere, sapientia, sapiens. *Partes, Tota, Causæ, Effecta*; Termini quidem satis superque noti ex se. *Antecedentia, Consequentia*, quorum terminorum primus significat ea quæ necessario antecedunt rem, de quâ agitur; Secundus verò ea quæ necessariò subsequuntur. *Præcurrentia, Comitantia, Subsequentia*, circunstantiæ sunt à Cicerone dicta Adiuncta, quæ non necessariò, sed contingenter circunstant rem de quâ tractatur; alia quidem antecedenter, alia comitanter, alia consequenter. *Similia, Maiora, Minora, Paria, Dissimilia, Opposita*; qui omnes termini sunt notissimi ex se. Et *Repugnantia*, qui terminus ea significat, quæ rei de quâ tractatus repugnant, seu conuenire nequeunt.

En ad quot capita reducunt communiter Dia- 5
lectici, & Rhetores omnes locos, quos differentias

maximæ appellant. De quibus subinde sigillatim agunt ; docentes quomodo ex singulis eruenda sint argumenta, ad quamlibet assertionem propositam comprobandam, & persuadendam ; necnon adiungentes singulis maximas aliquas ex pluribus quæ in eis fundari, siue ab ipsis elici possent. Notant insuper hos omnes locos bifariam spectari posse. Primo, vt communes omnibus scientii : quo pacto ex eis nihil potest depromi, quod non sit itidem ipsis scientiis commune. Secundo, vt contractos ad hanc scientiam, aut illam, siue ad materiam eius ; qua ratione quod ex eis sumitur pro tali scientia alteri conuenire non potest. In quo ego illis non satis assentior ; quia eiusmodi Loci, vt ex se apparet, aliud non sunt, quàm termini quidam, aut transcendentes, aut valdè vniuersales ; eoque iure aut omnibus, aut plerisque scientiis communes. Termini autem vniuersales non sunt iidem cum eis, qui ex se & differentiis per quas contrahuntur coalescunt, & proprij singularum scientiarum sunt. Quare non satis benè dicitur prædictos Locos sumi posse, & vt communes omnibus scientiis, & vt speciales singularum. Melius quippè diceretur præter eos, qui omnibus scientiis communes sunt, dari pro singulis alios proprios. Adde Locos communes omnibus scientiis non satis bene ad viginti terminos reuocari : Desideratur enim alij sumendi tum ex arte Lulliana, cuius termini suprà *disputatione 23. quæstione 4* commemorati Loci etiam communes sunt, tum aliunde, vt apparebit ex dicendis. Præterea de Maximis, siue propositionibus, quæ ob suam vniuersalitatem Locorum item communium nomen merentur, angustè videntur Dialectici, atque etiam Rhetores tractasse : sunt namque longè plures, quàm ab eis assignatæ, vt etiam ex dicendis constabit. Locos etiam communes argumentationum, siue in argumentationibus consistentes abs iure omiserunt. Demum de regulis vtendi singulis illis, qui in terminis recensitis consistunt, prolixè videntur tractasse, implexeque subinde in ordine ad praxim : Satiùs facturi si ad pauciores vniuersalioresque regulas cuncta reducerent, quales erunt combinationum tradendæ à nobis *disputatione vigesima nona*. Aliunde in exhibendo vsu dictorum Locorum diminutè processisse videntur ; cum longè amplior esse possit, quam vt assertio proposita comprobetur. Vt etiam patebit ex dicendis.

6 Igitur, vt exactiùs perfectiúsque exhibeam istud Locorum instrumentum, suppono locum de quo tractamus aptiùs, vniuersaliusque quam *suprà* sic definiri. *Promptuarium materiarum scientiarum*. Materiarum, inquam, ex quibus scientiæ componuntur : cuiusmodi sunt termini, quæstiones, propositiones, & illationes, siue argumentationes. Pro iis enim omnibus continendis, ac depromendis sunt loci in præsenti constituendi, vel designandi. Possunt autem huiusmodi scientiarum materiæ trifariam, quòd ad rem attinet, in Locis contineri. Primò vt continetur pars in suo toto, secundo vt continetur effectus in sua causa, tertio vt continetur consequens in antecedente, ex quo infertur. Primo modo inferiora vniuersalis in ipso vniuersali tanquam in toto Logico continentur, vt in termino vniuersali termini ipsi inferiores, & in quæstione vniuersali, quæstiones ipsi inferiores, & in propositione vniuersali propositiones ipsi inferiores, & in argumentatione vniuersali argumentationes ipsi inferiores. Primo item modo in quouis aggregato, siue catalogo, siue tabula aut terminorum, aut quæstionum, aut propositionum, aut argumentationum termini ipsi aut quæstiones, aut propositiones, aut argumentationes continentur tanquam in toto physico, aut metaphysico. Secundo modo continentur quæstio, & propositio in terminis, & argumentatio in propositioninus, ex quibus componuntur tanquam in quibusdam sui causis : Partes siquidem quadamtenus sunt causæ totius. Tertio modo quidquid terminat connexionem alterius, in eo censetur contineri ; vt consequens in antecedente siue sit terminus, siue quæstio, siue propositio, siue argumentatio tum quod infertur, tum quod infert.

Quidquid ergo aliquo ex his modis (vnum cum in se sit,) plurima continet eorum, ex quibus scientiæ componuntur, id Locus venit iure appellandus ; quia promptuarium quoddam est materiarum scientiarum. Sic termini vniuersaliores scientiarum loci quidam earum sunt : tum quia primo ex dictis modis continent plurimos alios terminos sibi inferiores ; tum quia secundo modo continent omnes propositiones, quæ ex illis, & aliis omnibus de quibus prædicantur, aut quibus subiiciuntur, coalescunt ; necnon omnes quæstiones quæ ex eis, & aliis quibusvis terminis possunt compingi : tum denique, quia tertio modo continent quæcumque ipsorum terminant connexionem, eoque iure ex ipsis possunt inferri. Similiter propositiones vniuersaliores scientiarum loci quidam earum sunt ; tum quia plurimas minus vniuersales continent sub se primo modo ; tum quia secundo continent omnes argmentationes, quas possunt componere : tum quia tertio continent cæteras, cum quibus connectuntur. Argumentationes itidem scientiarum loci quidam earum sunt ob similes continentias, quas habent tum minùs vniuersalium quas sub se habent ; tum complexarum, quas possunt componere ; tum cæterarum seu argumentationum, seu propositionum, quas inferunt. Sunt præterea Loci scientiarum catalogi omnes terminorum, propositionum, & argumentationum ; vtpote tota quædam ex eis composita ; maximè si sint ita ordinati, vt facilè ex eis depromi possint pro constituendis scientiis, quæ in eis continentur tum immediatè, tum mediatè. 7

Hinc loci primo in locos terminorum, & locos propositionum, & locos argumentationum diuidi possunt. Rursusque quilibet horum trium generum in simplices ; quales sunt singuli termini, singulæ propositiones, & singulæ argumentationes vniuersaliores scientiarum : & compositos, quales sunt catalogi ex terminis, ex propositionibus, ex argumentationibusque confecti. 8

Secundò, Locorum alij sunt communes omnibus scientiis ; termini scilicet, propositiones, & argumentationes ob summam suam vniuersalitatem, materiam communem omnibus scientiis continentes, catalogique ex eisdem facti ; Alij sunt speciales singularum scientiarum ; termini scilicet propositiones, & argumentationes intra earum vnamquamque vniuersaliores, vna cum catalogis compositis ex eisdem, aut etiam ex aliis ad tales scientias pertinentibus. Quocirca alij sunt Loci Dialectici, siue logici ; alij Geometrici, alij Arithmetici, alij Medici &c. 9

Etenim

Etenim loci Dialectici, siue Logici sunt. Simplices quidem terminorum Terminus, Propositio, Argumentatio, Definitio, Diuisio, Vniuersale, Genus, Species, Differentia, Oppositio, Subalternatio, Conuersio propositionum, & cæteri huiusmodi. Compositi vero terminorum Catalogi, qui ex eisdem effici possunt: necnon categoriæ, & schemata, quæ ex singulorum diuisione resultant, iuxta dicenda postmodum. Loci autem simplices propositionum sunt omnes Maximæ siue vniuersales propositiones aut per se notæ, aut demonstratæ, quas circa singulos commemoratos terminos pronuntiat Logica; vt circa definitionem, diuisionem, oppositionem, conuersionem propositionum &c. Compositi verò propositionum catalogi, qui ex dictis Maximis fieri possunt, necnon tabulæ quæ omnium propositionum oppositiones, subalternationes, seu connexiones, conuersionesque ostendunt, atque determinant; quales nos dedimus *supra disp.* 19. Et cæteræ huiusmodi. Denique Loci logici simplices argumentationum sunt singuli modi, siue formæ syllogismorum, enthymematum, aliarumque argumentationum, quos nos *supra disp.* 20. tradidimus; vt in *Barbara*, in *Celarent* &c. Compositi verò argumentationum omnes modorum tabulæ traditæ *ibidem*, & aliæ eiusmodi.

11 Loci Geometrici sunt simplices quidam terminorum, Longitudo, Latitudo, Soliditas, Æqualitas, Inæqualitas, Maioritas, Minoritas, Proportio, Proportionalitas, Inscriptio, Circumscriptio, & alij huiusmodi: Compositi verò, terminorum Catalogi, qui ex his & aliis confici possunt, schemataque resultantia ex diuisione eorum: Loci autem simplices propositionum sunt Axiomata, & omnes vniuersaliores propositiones demonstratæ; inter quas recenseri possunt omnes fermè, quas tradit Euclides in libris elementorum. Potissimè verò omnium dicuntur loci apud Geometras illæ lineæ per quas, ob vniuersalissimam aliquam proprietatem, quam demonstratam habent, infinita problemata veniunt demonstratiuè soluenda. exempli gratia, linea curua semicirculi locus est omnium triangulorum, quæ super diametrum fieri possunt, habentium angulum rectum oppositum basi: quia in omnibus triangulis habentibus pro basi diametrum circuli, terminatis ad vnum punctum circumferentiæ, angulus oppositus basi necessario est rectus, vt demonstrat Euclid. *lib. 3. elementorum propos.* 31. Similiter perpendicularis bifariam diuidens lineam datam, & sine fine extensa locus est omnium isoscelium triangulorum, quæ super datam diuisam vt super basim fieri possunt. Parallelæ etiam lineæ locus sunt omnium triangulorum æqualium, quæ super eandem, aut super æquales bases inter ipsas parallelas fieri possunt ad easdem terminati &c. Quod quidem genus locorum eximij, & admirabilis vsus est in Geometria, adeo vt, qui eis aggregandis in vsumque trahendis principio incubuerit, breuissimè ex discipulo euadat magister eximius, longè antecellens cæteros, quos latet hoc locorum compendium mirabile, ex quibus apud Pap. Alexand. alij dicuntur plani, vt linea circularis, & recta; alij solidi, vt sectiones conicæ; alij lineares, vt cæteræ lineæ curuæ. Loci denique argumentationum Geometrici simplices, & compositi argumentationes vniuersaliores Geometricæ sunt simplices, & earum catalogi.

12 Loci autem Metaphysici, proprij eius partis vniuersalioris metaphysicæ, quam dicimus Philosophiam primam sunt simplices quidem terminorum Essentia, Bonitas, Vnitas, Distinctio, Potentia, Quantit., Totum, Oppositio, Connexio, causa, & alij huiusmodi. Compositi vero horum, aliorumque Catalogi, categoriæ, & schemata. Loci autem propositionum simplices sunt principia, & aliæ propositiones præsertim euidentes, quæ ex prædictis vniuersalissimis terminis componi possunt: quales sunt exhibitæ à nobis *disp.* 8. *quæst.* 5. *& disp.* 9. *quæst.* 5. *& disp.* 10. *quæst.* 5. *in aliisque ex sequentibus disputationibus*: & aliæ huiusmodi: ex quibus coalescentes Catalogi compositi Loci propositionum sunt. Denique Loci argumentationum simplices, & compositi argumentationes sunt simplices ex eisdem terminis oriundæ, & earum Catalogi. Pariterque de locis specialibus cæterarum singularum scientiarum censendum est.

Est tamen adnotandum primò, Locos proprios Logicæ eatenus esse communes omnibus scientiis, quatenus Logica vniuersalitate quadam reflexa omnium scientiarum vniuersalissima est, vtpotè quæ de omnibus obiectis per omnes scientias scibilibus formaliter provt scibilibus, seu potius provt conceptibilibus ab intellectu nostro agit, vt tetigi *in præfatione huius operis*. Atque ita omnium obiectorum à nobis conceptibilium provt talium indagat passiones, quæ vel in easdem nostrarum intellectionum recidunt, vel cerrè per eas ad breuem sphæram Logicæ contrahuntur. Quocirca huiusmodi Locorum logicorum vniuersalitas quasi reflexa ad cæteras omnes scientias, ad quas extenditur, promouendas minus apta est quam vniuersalitas directa Locorum metaphysicorum ad Philosophiam primam spectantium. Qui quidem ita Philosophiæ primæ sunt proprij, vt cæteris omnibus metaphysicis scientiis, bonaque ex parte etiam physicis, vtpotè illi subalternatis communes sint. Obiecta quippè Philosophiæ primæ ob summam vniuersalitatem eamque directam, quam habent ad omnia fermè obiecta aliarum omnium scientiarum tanquam ad inferiora sua, quibus conueniunt, extenduntur; quo fit, vt & veritates illorum in his omnibus reperiantur, & horum veritates specialiores per communes illorum, quas in se continent, innotescant. Quare vsus eiusmodi locorum Philosophiæ primæ, traductioque eorum ad omnes scientias ipsi subalternatas eximij sanè momenti est, ad eas omnes promouendas, & illustrandas, maximè cum notitia ex talibus locis deriuata eo euidentior sit, quo illi sunt vniuersaliores. 13

Secundo adnotandum est: Locos terminorum compositos bifariam posse, imò, & debere confici, siue constitui atque describi. Primò, per modum catalogi complectentis terminos vniuersaliores vniuscuiusque scientiæ inter se non subordinatos, idque, vel ordine alphabetico (vti expediet, si fuerint multi) vel sine illo. Secundo, per modum categoriæ, aut schematis complectentis omnes terminos vnicuique ex vniuersalioribus subordinatos, eos videlicet, in quos ille tum immediatè, tum mediatè diuisibilis est. Differunt autem inter se categoria, & schema, quod categoria solùm fit per diuisiones generum in suas species, aut differentias, & specierum infimarum in sua individua, incipiendo ab vniuersaliore genere, & procedendo per intermedia vsque ad infimas species, & earum individua. At verò schema cæteras insuper omnes diuisiones amplecti potest; per quas terminus vniuersalior, qui assumitur diuidendus tum immediatè, tum mediatè diuisibilis est, siue illæ 14

sint, aut generis, aut speciei, aut differentiæ, aut anonymi, aut mixti prædicabilis in sua inferiora; siue sint aut accidentis in subiecta, aut subiecti in accidentia, aut accidentis in accidentia; siue sint totius, aut Physici, aut Metaphysici in suas partes, iuxta dicta de huiusmodi diuisionibus *disput. 26. quæst. 1.* Ex quo patet omnes diuisiones, diuisa, & membra diuidentia, quæ categoria continet, in schemate contineri simul cum aliis. Ac proinde schema omnes categoriæ vtilitates, & insuper alias secum adferre. Quare categoriis prætermissis satius erit compendij causa solis schematibus vti. Tametsi Aristotel. in Logica categorias decem generum vniuersaliorum posuerit, pro exemplo scilicet, ni fallor, huiusmodi locorum, & pro materia communi omnibus scientiis. Vti nos ampliora schemata ponemus *quæstione sequente.*

15 Tertio adnotandum est, locos propositionum compositos per modum catalogi debere fieri. Schemata enim nec possunt facile propositionibus accommodari, nec sunt necessaria pro illis, suppositis schematibus terminorum, ex quibus illæ componuntur, & ratione quorum dumtaxat sunt illæ, quod ad rem attinet, in alias diuisibiles in se aliquatenus contentas titulo etiam terminorum. Oportebit autem distinctionis gratia tum propositiones per se notas separatim à notis per aliud describere, tum vtrarumque catalogos in varias partes diuidere, præfixis singulis suis titulis penes varietatem, diuersitatemque materiarum, ad quas illæ pertinent, seu reduci possunt, etiam intra latitudinem vniuscuiusque scientiæ. Debent autem in hisce catalogis vniuersaliores imprimis, & selectiores propositiones poni, & quæ in singulis materiis euidentiores, siue certiores fuerint; eatenus interim à ponendis cæteris abstinendo, quatenus opus fuerit, ne catalogi tantùm crescant, vt nequeant facilè ad vsum, pro quo fiunt, percurri.

16 Denique loci argumentationum compositi per modum itidem catalogi sunt faciendi: tametsi hi in specialioribus materiis parum sint necessarij, aut vtiles, suppositis locis compositis terminorum, atque propositionum. Hinc certe argumentorum catalogus, ne memoria excidant, describi poterit; quando ea omnia ad aliquam propositionem variè demonstrandam, seu comprobandam fuerint necessaria, aut vtilia. Dixi in specialioribus materiis: quia modorum, siue formarum vniuersalium arguendi (quales traduntur in Logica, & nos tradimus in hoc opere *disputat. 20.*) catalogi semper, vt valde proficui præmanibus habendi sunt ad vsum.

QVÆSTIO II.

Qualiter sint loci constituendi parandi, & trahendi in vsum in ordine ad scientiam.

17 SVppositis omnibus dictis *quæst. præcedent.* iam in præsenti noto primo, instrumentum Locationis, quod locos constituit, & parat, ad vsumque trahit, & accommodat, eximij sane momenti esse ad omnes scientias humanas in infinitum augendas, promouendas, & illustrandas. Sunt quippe loci, quasi altissimi fontes, vnde intellectus humanus per instrumentum combinationis nouas quotidie veritates potest facile haurire, quin vnquam possint illi exhauriri.

Noto secundo, Locos simplices terminorum (à quibus semper est inchoandum) ex materia per obseruationem aggregata confici, seu constitui per instrumentum compositionis. Cum enim sint termini quidam vniuersales, atque adeo tota quædam Logica per compositionem ex partibus, ex quibus constant, quâ ratione ex illis constant effici debent. Quare regulæ compositionis datæ *disputatione vigesima quinta*, ad tota Logica componenda pro hisce locis conficiendis regulæ sunto. Itaque ad construendos illos regulæ illæ adhibendæ sunt. 18

Noto tertio, quò sunt isti Loci vniuersaliores, eò esse vtiliores, atque ita omnium vtilissimos esse qui sunt communes omnibus scientiis. Dicuntur autem communes omnibus scientiis, qui vel totam materiam, vel aliquam saltem partem materiæ singularum scientiarum sua amplitudine complectuntur. Quales sunt loci Logicæ, & Philosophiæ primæ; tametsi diuerso modo, vt iam *quæstione prima*, notauimus. Qui tamen inter se comparati non æquales amplitudinis, siue vniuersalitatis sunt, vt constat. In singulis etiam scientiis loci proprij vniuscuiusque eò vtiliores sunt, quò vniuersaliores. 19

Noto quarto, duo me in hac Arte pro maiore eius vtilitate prætendere. Nempe, & formam sciendi vniuersalem, communemque omnibus scientiis tradere, & materiam etiam comunem omnibus scientiis exhibere, circa quam singulæ earum imprimis exerceant ipsam formam, antequam ad eam exercendam in propriis materiis accedant, idque iuxta regulas eam exercendi traditas ab hac ipsa Arte circa materiam communem; quæ subinde pro exemplo pariter deseruit; vt sciatur, quo pacto circa cæteras materias specialiores singularum scientiarum eadem ipsa forma exercenda sit. Huiusmodi autem materia communis omnibus scientiis in locis communibus eisdem posita est. Et quidem hæc eadem fuit, aut esse debuit intentio Raymundi Lullij in sua Arte, Aristot. in suis Categoriis, eiusdemque & omnium Rhetorum in Topicis, dum quosdam communissimos terminos tanquam quosdam locos communes ab omnibus scientiis adeundos, atque versandos exhibuerunt: nimirum & materiam præbere, ex qua omnes scientiæ per formam ab eisdem præscriptam, siue suppositam combinationis, comparationisque ad suam fabricam multa desumerent; & exemplum suppeditare ad eandem formam pariter exercendam in propriis, ac specialioribus materiis singularum. Porro numerus locorum communium terminorum ad fines prædictos assumendus arbitrarius est. Ob id Auctores commemorati circa illum variarunt. Quare & nos inspectis omnibus eum numerum eorumque terminorum assumendum censuimus, qui magis idoneus, & aptus ad propositum visus est. 20

Itaque reiectis locis communibus Logicis, qui minùs idonei sunt ad intentum, vt *supra numero decimo tertio*, tetigimus, omisso etiam loco communi Auctoritatis, quòd cuique obuius, & rebus extrinsecus est, viginti terminos selegimus ex Philosophia prima pro locis communibus 21

munibus in hac Arte, iuxta dicta, exhibendis; qui aptiore ad intentum vniuersalitate, amplitudineque quàm cæteri, qui assumi possent, ad omnium humanarum scientiarum materias extendi, easque tangere, & quodammodo continere, seu complecti videntur. Hi autem sunt, quos sequens catalogus tanquam quidam locus compositus ex ipsis continet.

---

22 # CATALOGVS LOCORVM
Communium Terminorum.

A ____ Essentia.
B ____ Bonitas.
C ____ Vnitas.
D ____ Existentia.
E ____ Distinctio.
F ____ Potentia.
G ____ Quantitas.
H ____ Totum.
I ____ Oppositio.
K ____ Connexio.
L ____ Similitudo.
M ____ Causa.
N ____ Cognitio.
O ____ Exigentia.
P ____ Appetitus.
Q ____ Ordo.
R ____ Vbi.
S ____ Quando.
T ____ Quomodo.
V ____ Cum quo.

Designo autem singulos terminos suis litteris; vt faciliùs possint mediis illis in tabulas postea combinationum induci; sub regulasque earum cadere. vtque faciliùs ij memoriæ mandari, in eaque retineri possint. Aliter sic sub formâ quasi quorumdam versuum describi poterunt.

Essentia,	Bonitas,	Vnitas,	Existentia,	Distinctio.
Potentia,	Quantitas;	Totum,	Oppositio,	Connexio.
Similitudo;	Causa,	Cognitio;	Exigentia,	Appetitus.
Ordo,	Vbi,	Quando,	Quomodo,	Cum quo.

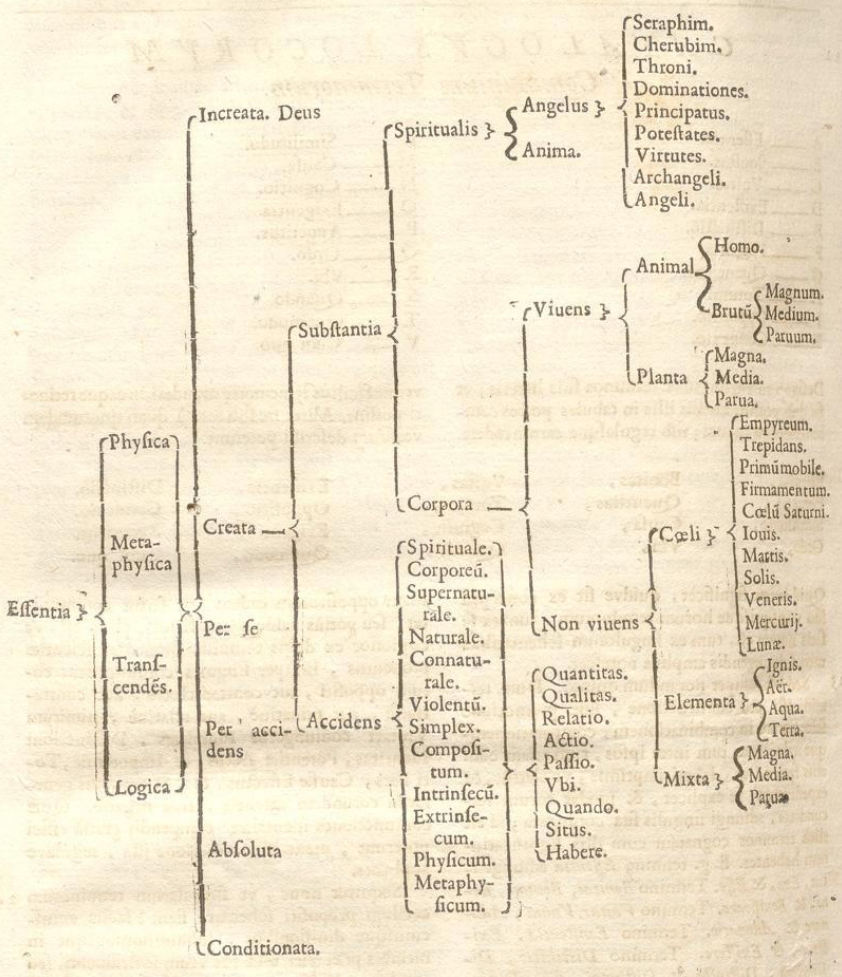
Quid autem significet, quidve sit ex conceptu suo vnusquisque horum terminorum, tum ex se satis notum est, tum ex singulorum schematibus mox subiungendis amplius notescet.

23 Sed est insuper notandum quintò. Dum termini isti pro constructione, siue promotione scientiarum in combinationem, comparationemque inducantur tum inter ipsos, tum etiam cum aliis faciendam, deberi imprimis, vt clariùs, & expeditiùs se se explicet, & prodat eorum fœcunditas, adiungi singulis sua coniugata; id est alios terminos cognatam cum illis significationem habentes. E. g. termino *Essentia* adiungentur, *Ens*, & *Esse*. Termino *Bonitas*, *Bonum*, *Bene*, & *Bonificare*. Termino *Vnitas*, *Vnum*; *Adunare* & *Adunatio*. Termino *Existentia*, *Existens*, & *Existere*. Termino *Distinctio*, *Distinctum*, *Distincte* & *Distingui*, siue *Distinguere*: & cæteris omnibus similiter, & quoniam oppositorum eadem, vt fertur communiter, seu potiùs valdè adsimilis disciplina est, vt copiosior ex dictis terminis proueniat scientiæ prouentus, insuper singulis coniungentur eorum oppositi, aut contradictoriè, aut contrariè, aut priuatiuè, aut relatiuè, nimirum Vnitati coniungetur Pluralitas, Distinctioni Identitas, Potentiæ Actus, & Impotentia, Toti Pars, Causæ Effectus, &c. & omnibus generatim eorundem carentia, siue negatio. Quæ coniunctiones mentaliter compendij gratiâ effici poterunt, mentaliter notatione ista, regulave applicata.

Sequitur nunc, vt singularum terminorum 24
catalogi propositi schemata fiant, factis vniuscuiusque diuisionibus, subdiuisionibusque in membra præcipua, quæ per vsum instrumenti, seu regularum diuidendi *disp.* 26. præscriptum facilè fient in ipsum modum.

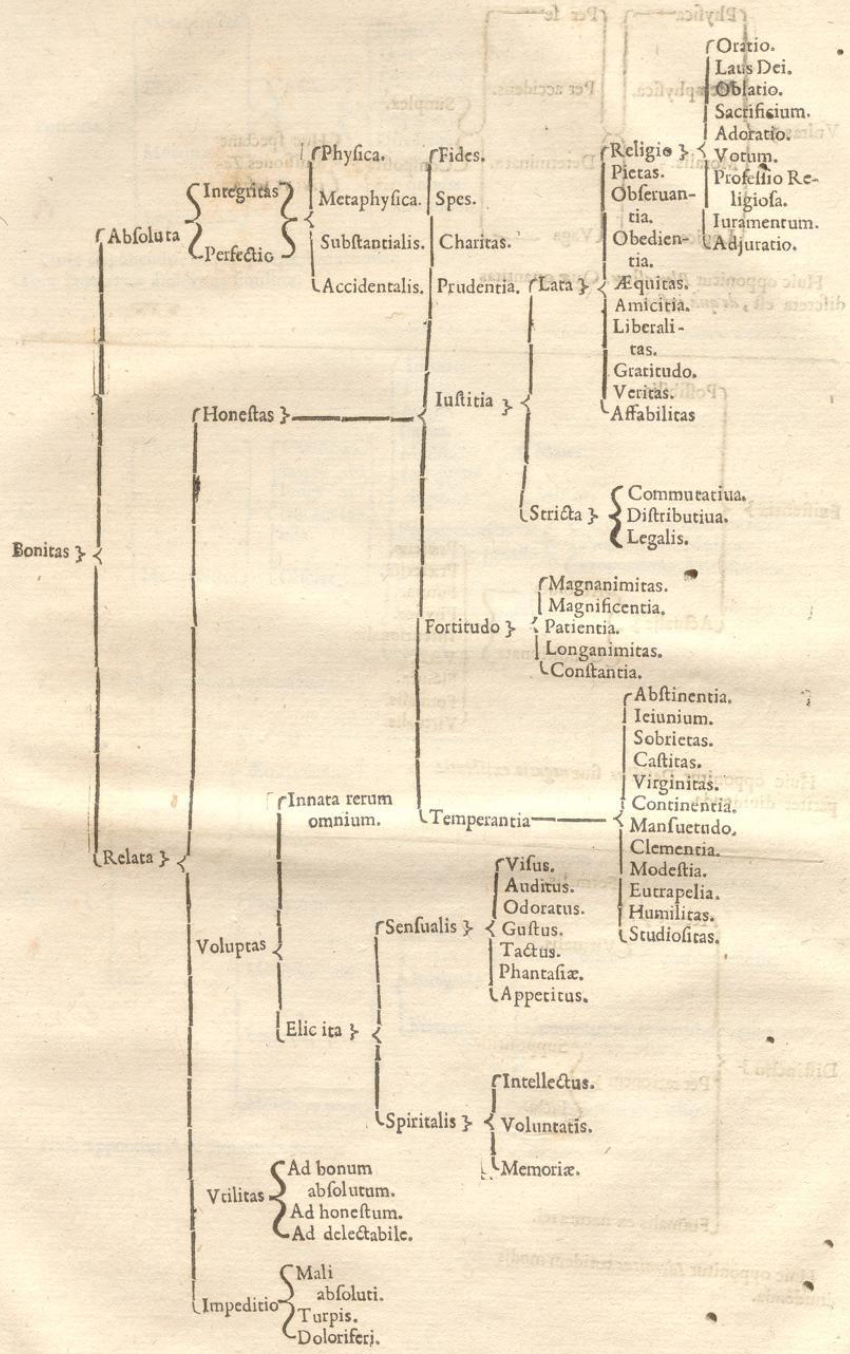
SCHEMATA

SCHEMATA SINGVLORVM LOCORVM communium terminorum præcedentis Catalogi.

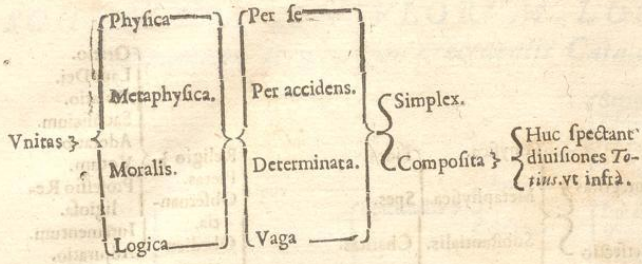
Huic (quam ponimus esse possibilem) *Chimera* tot ferè modis diuidenda opponenda est: quæ est essentia impossibilis.

Bonitas

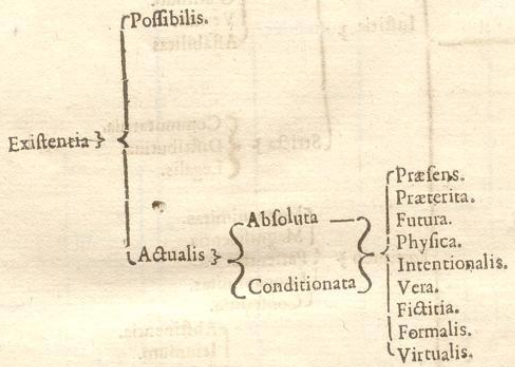

Malitia opposita tot ferè modis diuidenda venit.

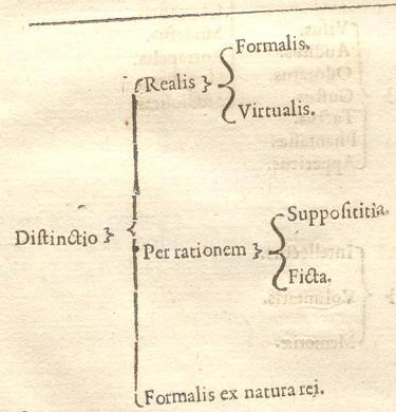
Vnitas

Huic opponitur *Pluralitas*. Quæ quantitas discreta est, *de quâ infrà*.

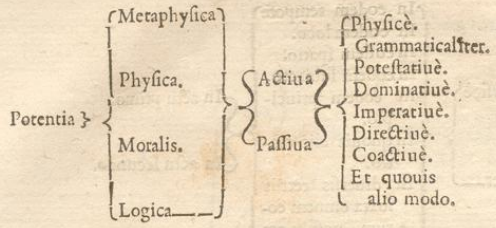

Huic opponitur *Defectus* siue *negatio existentiæ* pariter diuidenda.

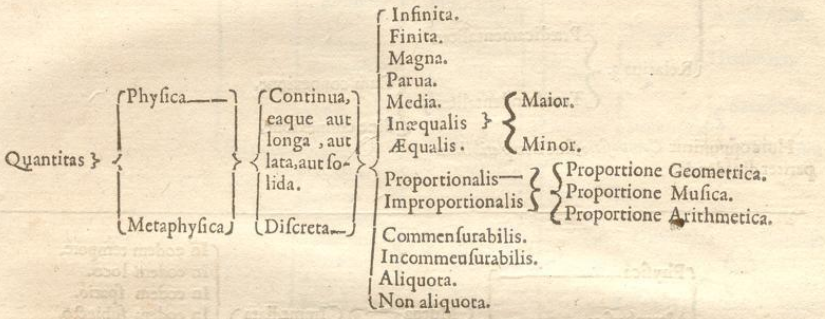

Huic opponitur *Identitas* totidem modis diuidenda.

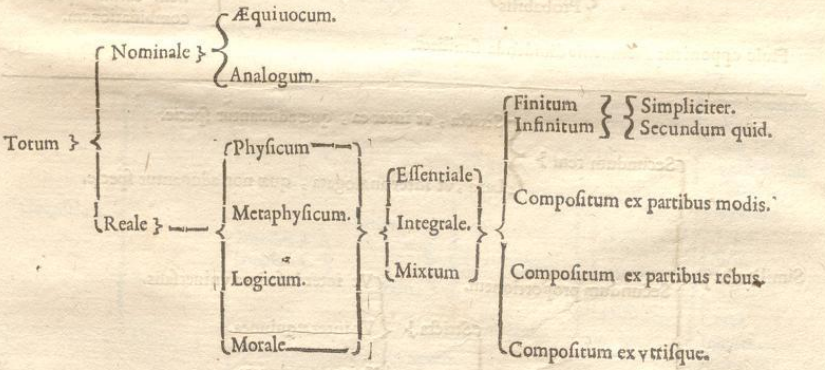
Potentia

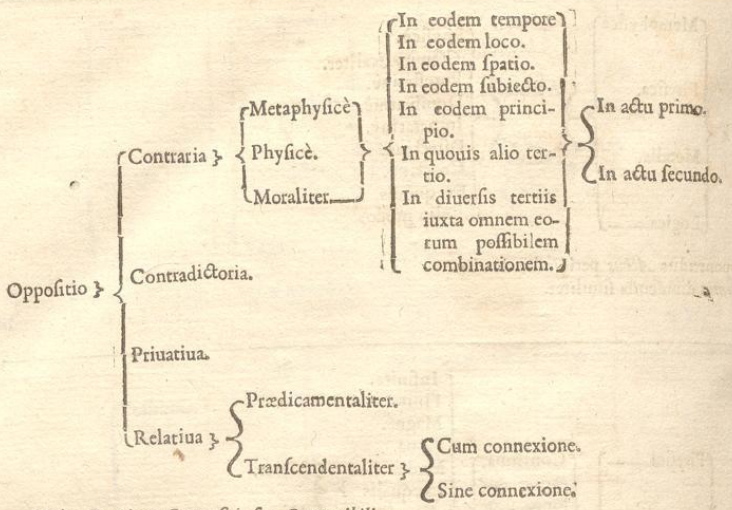
Huic opponendus *Actus* pariter diuidendus.
Tum *Impotentia* diuidenda similiter.

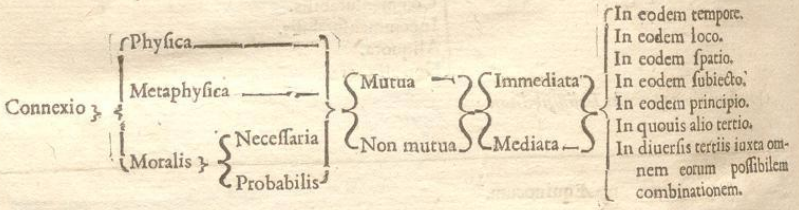
Quantitati est opponenda *Indiuisibilitas*.

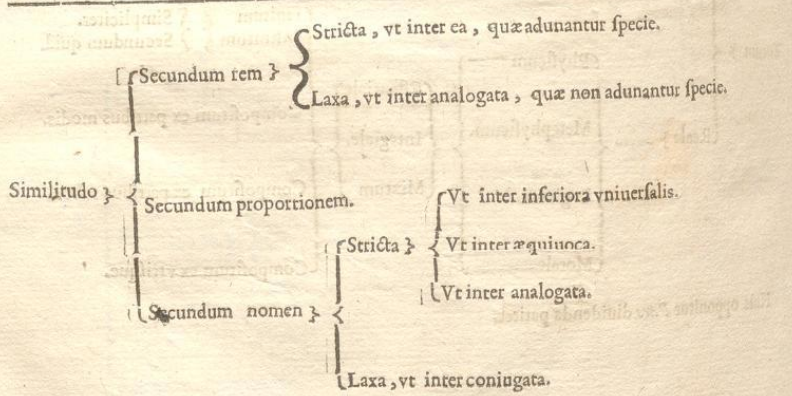
Huic opponitur *Pars* diuidenda pariter.

Huic opponitur *Compositio*, siue *Compatibilitas* pariter diuidenda.

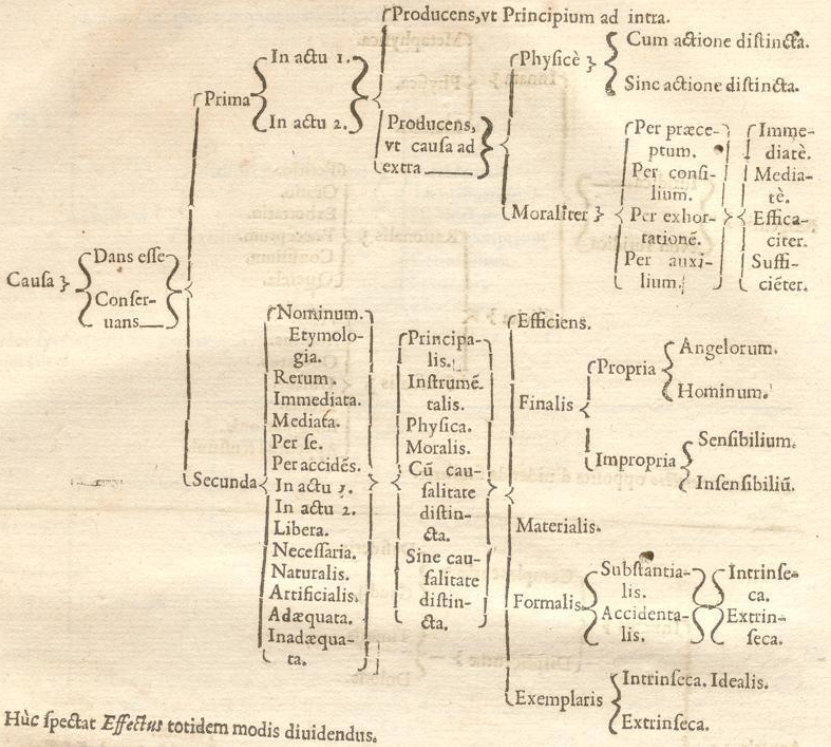

Huic opponitur *Inconnexio* diuidenda similiter.

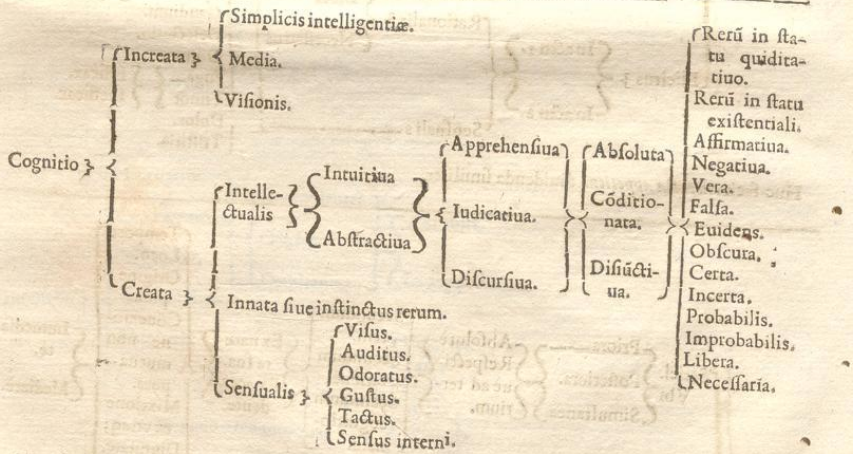

Dissimilitudo opposita pariter diuidenda. Quò quæuis differentia spectat.

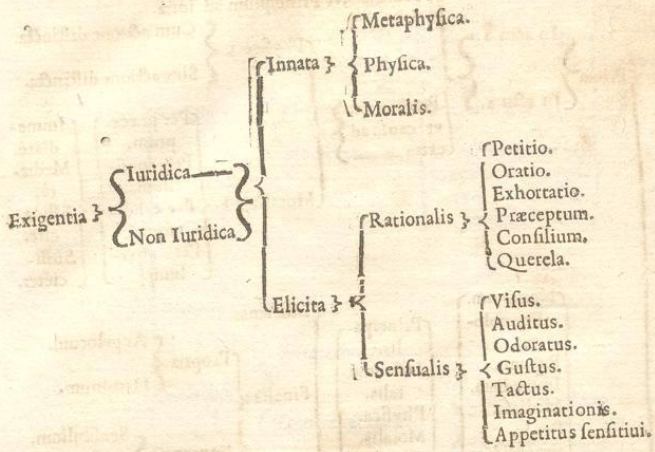
Causa

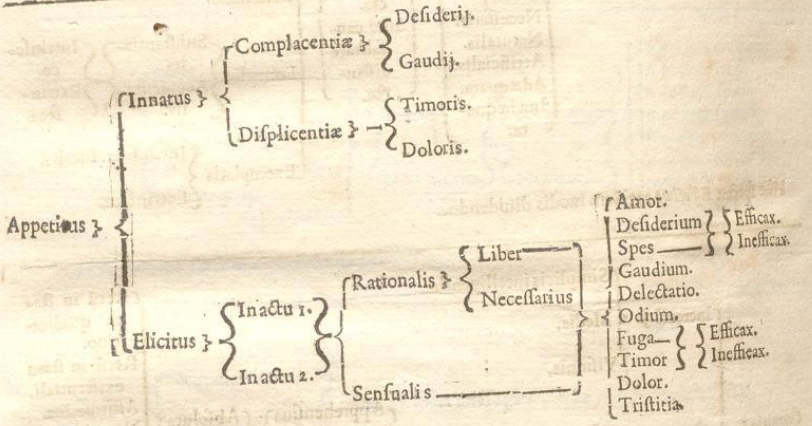
Hùc spectat *Effectus* totidem modis diuidendus.

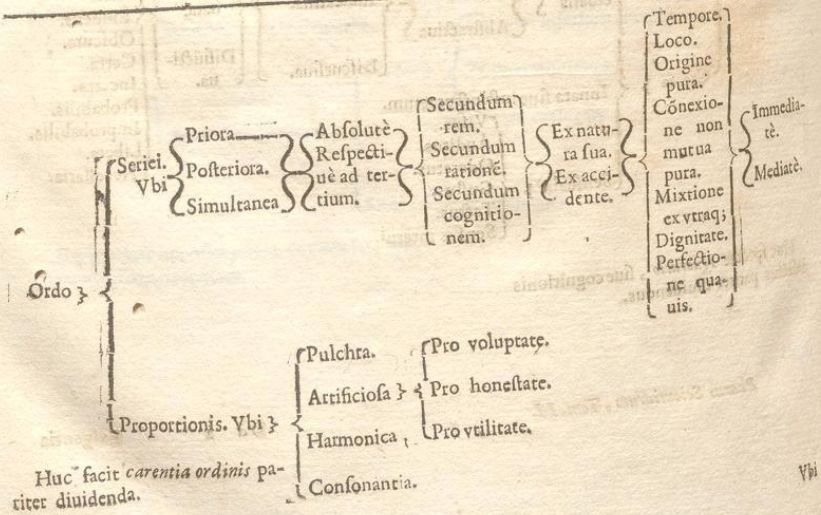
Huc spectat *Ignoratio*, siue cognitionis defectus pariter diuidendus.

Huc facit *reiectio* opposita diuidenda similiter.

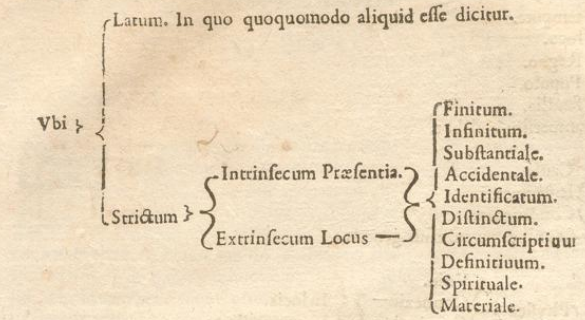

Huc facit *carentia appetitus* diuidenda similiter.

Huc facit *carentia ordinis* pariter diuidenda.

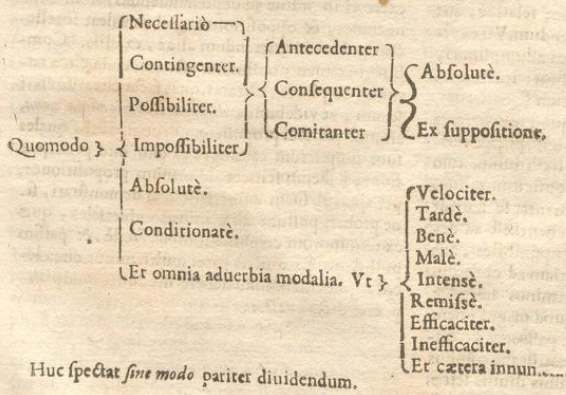
Vbi

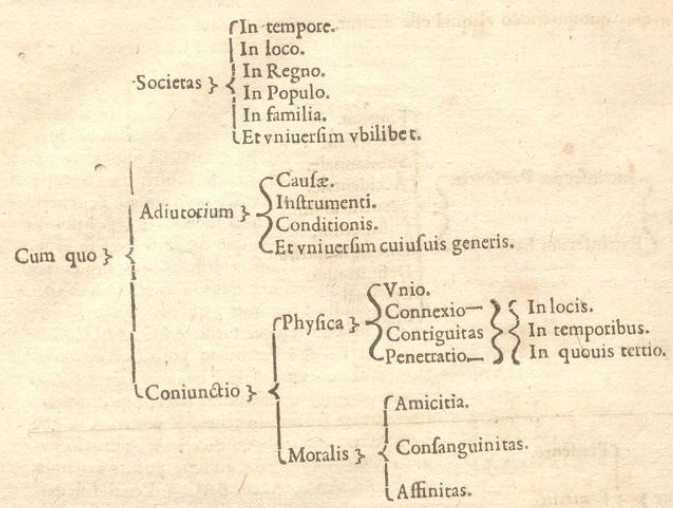
Huc spectat *sine vbi* pariter diuidendum.

Hic *sine quando* diuidendum similiter.

Huc spectat *sine modo* pariter diuidendum.

Huic opponitur *sine aliquo* similiter diuidendum.

26 Circa quæ Schemata primum est aduertendum, series diuisionum in illis non vsque ad vltima membra diuisi, sed vsque ad ea tantùm fieri, quæ ob vniuersalitatem, quam retinent, nomen adhuc merentur locorum, qui magno cum fructu in combinationem comparationémque trahi possint; interimque vitatur prolixitas, caueturque ne terminorum multitudo ipsi combinationi obstaculo sit. Deinde est aduertendum, terminos oppositos diuisis, aut contrariè, aut relatiuè, aut contradictoriè, qui pariter diuisibiles esse adnotantur, bifariam diuidi posse, saltem mentaliter; vt eorum pariter membra trahantur in combinationem. Primo faciendo ex illis eorumque membris similia schemata. Secundo; (quod facilius est, & ferme in idem recidit) iungendo singulis membris factorum iam schematum, terminos ipsis speciatim oppositos, aut contrariè, aut relatiuè, aut contradictoriè. Præterea est aduertendum. Vti ex viginti terminis communibus, quos assumpsimus, viginti schemata proposita facta sunt: ita ex omnibus terminis propriis singularum scientiarum, præsertim vniuersalioribus sua quoque schemata debere fieri ab earum studiosis. Sunt quippe eiusmodi schemata in omnibus scientiis vtilissima: tum quia sub vnum velut obtutum coniiciunt omnes scientiæ terminos cum ea, quam inter se habent subordinatione; quod magni momenti est ad deprehendendas veritates ex eis componibiles, aut priundas. Tum quia vnicum etiam ad obtutum dant definitos, & explicatos terminos scientiæ per eorum membra diuidentia; quod magni etiam interest ad eorum essentias atque passiones percallendas. Tum quia promptè notificant quibus communes sint veritates de terminis diuisis scitæ. Quo fit, vt per earum extensionem, seu multiplicationem promptissimè scientiam adaugeant. Tum denique, quia terminorum conuenientias, & differentias, similitudinesque strictas, & analogicas, atque etiam dissimilitudines in quouis gradu; necnon oppositiones, & connexiones facilè produnt, & ostendunt. Quod quantum possit ad scientiam augendam, ex sæpe dictis in hoc opere palam est. Et hæc de locis terminorum, tam compositis, quam simplicibus satis sint dicta.

De locis autem propositionum fere nihil est, 27
quod addamus ad dicta iam *quæst.* 1. Non enim necessarium est aliquem eorum catalogum hic apponere gratiâ exempli: cùm facilè quisque, iuxta ibi dicta, huiusmodi catalogos possit facere. Sed neque gratia exhibendi numerum locorum communium propositionum in omnibus scientiis combinandum; vti exhibuimus numerum locorum communium terminorum. Tum quia loci propositionum communes omnibus scientiis tam multi sunt, tamque diuersi, vt commodè ad numerum breuem reduci nequeant; tum etiam: quia licet circa propositiones etiam debeat combinatio exerceri in ordine ad deprehendendas earum connexiones, & oppositiones quibus valeat intellectus induci ad inferendum alias, ex aliis. Combinatio tamen potissimùm est exercenda circa terminos ob plures vtilitates, quas facta circa illos fert secum; vt videbimus *disputatione vigesima nona*, aliundeque loci propositionum compositi, quales sunt simplicium catalogi, ex alio fine præcipuè fiunt; habendi scilicet ad manum propositiones, per quas ob suam vniuersalitatem demonstrari, siue probari possunt aliæ minus vniuersales, quæ ex terminorum combinationibus facilè, & passim pullulant. Ex quibus patet multo minùs circa locos argumentationum debere hîc adiici quidpiam, præter dicta *quæst.* 1.

DISPVT

DISPVTATIO XXIX.

De Combinatione.

1 HOc est potissimum atque præstantissimum omnium sciendi instrumentum; imò & vnicum, per quod immediatè fabrica scientiæ humanæ construitur, & absque vllo termino semper augetur. Ad quod subinde ordinantur alia instrumenta, de quibus egimus hucusque: illud igitur tanquam præcipuum totius Artis vniuersalis sciendi accuratè nobis est exponendum in præsenti disputatione.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit Combinatio, & Quotuplex.

2 COmbinatio est aggregatio, siue Collectio plurium in varia aggregata, secundum omnes possibiles differentias aggregatorum, quæ ex illis fieri possunt. Itaque ex dato quouis numero quorumlibet terminorum, siue extremorum omnia aggregata possibilia differentia inter se, quæ ex illis fieri possunt, componere, id propriè est tales terminos, taliave extrema combinare. Determinare autem, seu definire, quot omnino aggregata inter se differentia possint, ex quouis numero terminorum, siue extremorum fieri; id propriè combinare non est, sed recensere combinationes ex quouis numero possibiles. Quo titulo regulæ, & tabulæ id determinantes regulæ, & tabulæ combinationum dicūtur communiter. Etenim non solùm dicitur combinatio aggregatio complectens omnes cōpositiones, siue collectiones singulorum aggregatorum ex quouis numero dato factibilium, sed etiam quælibet earum. Quo iure ex quouis numero dato tot dicuntur combinationes posse fieri, quot fieri possunt aggregata. Vnde compositio, siue collectio vniuscuiusque aggregati combinatio simplex, collectio autem siue aggregatio omnium aggregatorum, ex quouis numero possibilium combinatio complexa veniunt dicendæ.

3 Quamquam autem combinatio, spectata eius etymologia, dumtaxat sonet aggregationem binariorum ex quouis numero possibilium. Latiùs tamen accipitur, vti supponimus, pro aggregatione etiam terminorum quaternariorum, quinariorum, & cæterorum omnium aggregatorum possibilium ex quouis numero. Differt autem combinatio à compositione physicâ, & metaphysicâ, de quibus *disput.* 25. Primò, quia compositio seu physica, seu metaphysica non petit, sicuti combinatio, vt fiant ex numero dato omnia aggregata possibilia. Secundò, quia finis compositionis seu physicæ, seu metaphysicæ est ex pluribus aggregatione coniunctis vnam essentiam constituere: finis verò combinationis plura aggregatione coniuncta vicissim comparare: atque ita combinatio, de quâ hic tractamus compatationem extremorum combinatorum fert secum annexam; ex quibus quid combinatio sit liquet.

Iam, vt videamus quotuplex sit. Suppono ex 4
septem omnino capitibus nasci posse differentiam aggregatorum, quæ ex dato quouis numero terminorum confici possunt (terminos compendij causa appellabo deinceps, quoties non expresserim aliud, extrema combinabilia quæcumque illa sint) 1. ex differentiâ substantiæ. 2. ex differentiâ positionis. 3. ex differentiâ repetitionis ipsorum terminorum. 4. ex differentiâ substantiæ, & positionis. 5. ex differentiâ substantiæ, & repetitionis. 6. ex differentiâ positionis, & repetitionis. 7. ex differentiâ substantiæ, positionis, & repetitionis. 1. Itaque euadunt inter se differentia aggregata penes differentiam substantiæ suorum terminorum, quando vnum non constat iisdem omnino terminis, quibus constat aliud, vt in his omnibus cernitur ABC. ABD. AEF. GHI. 2. Penes differentiam positionis terminorum differunt aggregata, quando ijdem eorum termini diuersam positionem habent in aliqua serie ordinata secundum prius, & posterius in qua sunt positi, earum de quibus *suprà* egimus *disputat.* 15. vt in iis apparet in serie positis extensionis localis ABC, ACB. BAC. 3. Penes differentiam repetitionis terminorum euadunt differentia aggregata, quando in vno idem terminus, aut iidem termini pluries ponuntur, quam in alio: vt in his AA. AAA. AAAA. (Appellamus autem impræsentiarum eosdem terminos, non tantum eos, qui numericè, sed etiam eos, qui specifice iidem sunt) 4. Penes differentias substantiæ, & positionis terminorum euadunt differentia aggregata, quando eorum, quæ ex numero dato fiunt, aliqua inter se differunt penes differentiam substantiæ tantum, vt in exemplis primi casus: aliqua penes differentiam positionis tantum, vt in exemplis casus secundi: & aliqua penes vtramque, vt in his ABC. BAD. 5. Penes differentias substantiæ, & repetitionis terminorum differunt aggregata, quando aliqua penes differentiam substantiæ tantum differunt, vt in primo casu: & aliqua penes differentiam repetitionis tantum, vt in casu tertio; & aliqua penes vtramque, vt in his ABC. AAB. 6. Penes differentias positionis, & repetitionis terminorum differunt aggregata, quando aliqua penes differentiam positionis tantum differunt, vt in secundo casu; aliqua penes differentiam repetitionis tantum, vt in tertio, & aliqua penes vtramque: vt in his AAB. BBA. 7. Denique penes differentiam substantiæ, positionis, & repetitionis terminorum euadunt differentia aggregata; quando quædam inter se differunt penes differentiam substantiæ tantum, vt in primo casu; quædam penes differentiam positionis tantùm, vt in secundo; quædam penes differentiam repetitionis tantum, vt in tertio; quædam penes differentiam substantiæ, & positionis tantùm, vt in quarto; quædam penes differentiam substantiæ, & repetitionis tantum, vt in quinto; quædam penes differentias positionis, & repetitionis tantum, vt in sexto; & quædam penes tres omnes differentias, vt in his ABCD. BBAC.

Hinc septem differentiæ, siue species combi- 5
nationis distinguendæ veniunt. Prima, est combinatio tum determinanda, tum facienda penes differentiam solius substantiæ terminorum combinandorum. Secunda, penes differentiam solius positionis. Tertia, penes differentiam solius repetitionis. Quarta, penes differentias substan-

tiæ, & positionis. Quinta, penes differentias substantiæ, & repetitionis. Sexta, penes differentias positionis, & repetitionis. Septima, penes differentias substantiæ, positionis, & repetitionis. De quibus omnibus sigillatim agendum nobis est *in sequentibus*.

6 Cæterùm hæc dicta sunt de combinatione, quæ absoluta appellari potest; quatenus terminos combinandos inter ipsos præcisè confert, aggregataque ex eis oriunda, absque respectu ad alia tertia, considerat. Est tamen aliud genus combinationis, quæ comparata dici potest; per quam termini combinandi ad alia tertia comparantur; siue cum eis conferuntur, secundum omnis aggregationis, distributionisque differentias, sub quibus cum eis comparabiles, siue conferibiles sunt. Itaque per combinationem comparatam, quilibet datus numerus terminorum cum quolibet alio etiam dato venit comparandus, seu conferendus, secundum omnis aggregationis, atque distributionis differentias; sub quibus termini prioris numeri cum terminis posterioris sunt comparabiles, seu conferibiles.

7 Potest autem comparatio vnius numeri terminorum ad alterum bifariam imprimis fieri: collectiuè videlicet, & diuisiuè. Collectiuè autem rursus quatuor modis. Primo, sumendo indiuisim numerum comparatum, & numerum ad quem fit comparatio diuisim, quoad omnes vnitates, binarios, ternarios, & cæteras combinationes, quæ ex ipso possunt fieri, penes differentiam solius substantiæ terminorum, sumptis tamen singulis ipsis combinationibus seorsim indiuisim. Secundò, sumendo vice versa indiuisim numerum ad quem fit comparatio, & diuisim modo dicto numerum comparatum. Tertio, sumendo vtrumque diuisim modo etiam dicto. Quarto, sumendo vtrumque indiuisim. Diuisiue verò quatuor etiam modis potest fieri comparatio. Primò, sumendo ad omnem omnino comparationem totum numerum comparatum, & conferendo illum, non solùm cum toto numero ad quem fit comparatio, sed etiam cum omnibus & singulis vnitatibus, binariis, ternariis, & cæteris combinationibus ex eo possibilibus, penes differentiam solius substantiæ terminorum. Idque diuisim secundum omnes diuisiones vtriusque numeri possibiles. Vt si ternarius ABC, ad binarium NO, sic comparetur. 1. ABC., ad N. 2. ABC, ad O. 3. A, ad N. & BC, ad O. 4. BC, ad N. & A, ad O. 5. B, ad N. & CA, ad O. 6. CA, ad N. & B, ad O. 7. C, ad N. & AB, ad O. 8. AB, ad N. & C, ad O. Quæ sunt octo comparationes, iuxta modum dictum, possibiles dicti ternarij ad dictum binarium. Secundò, sumendo vice versâ ad omnem omninò comparationem totum numerum, ad quem fit comparatio, & conferendo cum illo integro omnes, & singulas combinationes numeri cõparandi, ab vnitatibus vsque ad ipsum totum incluſiuè: idque etiam diuisim, secundum omnes diuisiones vtriusque numeri possibiles. Vt si eundem ternarium, ad eum binarium sic compares. 1. A, ad NO. 2. B, ad NO. 3. C, ad NO. 4. A, ad N. & BC, ad O. 5. BC, ad N. & A, ad O. 6. B, ad N. & CA, ad O. 7. CA, ad N. & B, ad O. 8. C, ad N. & AB, ad O. 9. AB, ad N. & C, ad O. Quæ sunt 9. comparationes possibiles, iuxta hunc secundum modum dicti ternarij ad dictum binarium. Tertiò, neutrum sumendo numerum integrè, siue totaliter ad omnes comparationes; sed comparando omnes, & singulas combinationes vnius numeri, ad omnes, & singulas alterius, ab vnitatibus vsque ad integros ipsos numeros incluſiuè; idque similiter diuisim, secundum omnes diuisiones possibiles talium combinationum. Quartò, sumendo ad omnes comparationes integrè, siue totaliter vtrumque numerum, modo dicto.

Vnde apparet combinationis comparatæ octo imprimis species esse, penes octo modos recensitos comparandi quemuis terminorum numerum datum ad quemlibet alium. Prima, collectiua, ex parte integri numeri comparati, & ex parte singularum combinationum alterius seorsim sumptarum. Secunda, collectiua, ex parte integri numeri terminantis comparationem, & ex parte singularum combinationum alterius seorsim. Tertia, collectiua, ex parte singularum combinationum seorsim sumptarum vtriusque numeri. Quarta, collectiua, ex parte vniusque numeri integrè sumpti. Quita, diuisiua, conferens integrum numerum comparatum cum singulis combinationibus alterius, factis penes differentiam solius substantiæ terminorum; idque diuisim secundum omnes diuisiones possibiles. Sexta, diuisiua, conferens singulas combinationes numeri comparati cum singulis numeri terminantis comparationem diuisim etiam, modo dicto. Et octaua, diuisiua, conferens integrum numerum comparatum cum integro altero diuisim pariter. Ex quibus quartam, quòd in tribus prioribus, & octauam, quòd in tribus ipsam præcedentibus continentur, prætermittemus: agentes dumtaxat de sex residuis speciebus combinationis comparatæ, postquàm de septem combinationis absolutæ egerimus; idque sigillatim, & eo ordine quo recensuimus vtrasque. 8

Omittimus autem præterea combinationis comparatæ alias species, quæ supersunt possibiles, vel quia in prædictis includuntur; vel quia ex mixtione earum coalescunt; vel quia & implexæ, siue prolixæ, & ad humanas scientias aut parum, aut nihil sunt conferentes: prædictæque bene intellectæ satis superque sunt; & ex eis aliæ, si quando opertuerit, non difficile colligi poterunt. 9

Inter omissas autem ea diuisiua est, quæ comparat singulas vnitates vnius ex terminorum numeris datis cum singulis vnitatibus alterius, omnibus modis possibilibus. Si enim comparatio fit, fiatque vniuscuiusque vnitatum alterius numeri, cum omnibus & singulis alterius successiuè, pars quædam est combinationis comparatæ, quam septimo loco posuimus; & sexta tractandarum est, vt *inferius* notabimus. Si autem comparatio fiat omnium simul singularum vnitatum vnius numeri, cum omnibus singulis alterius æqualis, iuxta omnes possibiles modos, quibus illæ simul sumptæ ad has simul sumptas se habere possunt; talis combinatio in absolutam recidit, factam penes differentiam solius positionis: quia perinde est ponere numerum terminorum in aliqua serie, secundùm omnes differentias positionis, quas in huius gradibus habere possunt; ac comparare numerum terminorum ad alium æqualem, secundùm omnes differentias comparationis, quas cum huius terminis subire possunt. Posuimus nihilominus inter combinationes absolutas eam, quæ fit penes differentiam solius positionis terminorum 10

numeri

numeri dati: quia sæpe sæpius ea absolutè, & sine comparatione ad tertium fit. Vt quando gradus eiusdem seriei, seu termini eam constituentes inter se conferuntur, absque respectu ad aliud, aut alia tertia penes differentias prioris, & posterioris, sub quibus possunt considerari positi in ipsâ serie, siue eam constituentes. Quo pacto considerandi veniunt gradus, seu termini constituentes seriem connexionis seriem originis, seriem potentiarum, & actuum, & alias huiusmodi. Tametsi etiam interdum eiusmodi combinatio comparatiuè ad tertia fiat, vti diximus. Vt quando plures res ad totidem loca, vel tempora comparamus, secundùm omnes differentias solius positionis, quas singulæ omnes positræ in illis singulis omnibus habere possunt. Quo itidem pacto singuli omnes termini cuiusliber numeri dati, ad singulos alios omnes alterius numeri æqualis conferri possunt aliter, quam ad loca, aut ad tempora, aut etiam tertia alterius generis, in quibus dici possint poni, vel esse; idque retentâ semper in omnibus casibus indicatis eâdem formâ combinationis.

QVÆSTIO II.

Qualiter determinandum sit, quotnam omnino combinationes effici possunt, ex quouis terminorum numero dato, intra vnamquamque ex tredecim speciebus combinationis expositis q 1.

12 Dico determinandum esse, qualitet præscribitur per totidem propositiones, quæ eodem ordine sequuntur, quo species combinationis prædictæ sunt ibi enumeratæ.

Propositio 1.

Quot omnino combinationes ex quouis dato numero terminorum confici possunt, penes differentiam solius substantiæ, iuxta primam speciem combinationis absolutæ, sequentes regulæ determinant.

Fiat imprimis progressio naturalis numerorum à summo deorsum 1. 2. 3. 4. 5. &c. Deinde in alterâ lineâ, siue columnâ progressioni factæ parallelâ, ponatur iuxta numerum. 3. ipsius progressionis numerus 7. qui numerus duplicatus cum adiunctâ vnitate conficiet. 15. qui numero 4. progressionis prædictæ respondebit. Rursus duplicatus numerus 15. cum adiunctâ vnitate producet. 31. qui iuxta numerum 5. ponendus erit. Sicque deinceps in infinitum procedetur duplicando numerum antecedentem, & addendo vnitatem, vt conflетur numerus sequens; fietque tabula intentum exhibens, vt sequitur.

TABVLA PRIMA.

Determinans omnes combinationes, ex quouis numero terminorum dato possibiles, penes differentiam solius substantiæ. 13

1	1				
2					
3	7				
4	1	5			
5	3	1			
6	6	3			
7	1	2	7		
8	2	5	5		
9	5	1	1		
10	1	0	2	3	
11	2	0	4	7	
12	4	0	9	5	
13	8	1	9	1	
14	1	6	3	8	3
15	3	2	7	6	7
16	6	5	5	3	5
17	1	3	1	0	7 1
18	2	6	2	1	4 3
19	5	2	4	2	8 7
20	1	0	4	8	5 7 5

Vsus autem huius tabulæ talis est. Volo scire 14
quot omnino combinationes fieri possint ex quouis numero dato e. g. ex num. 13. numerando scilicet vnitates, binarios, ternarios, quaternarios, &c. Accipio, inspicioue in primâ lineâ tabulæ, quæ est progressionis naturalis numerorum factæ, dictum numerum 13. reperióque illi correspondere. 8191. qui est numerus quæsitus omnium combinationum possibilium ex numero 13. terminorum. Tantumdémque faciens, semper reperiam numerum omnium combinationum possibilium ex quouis numero dato.

P. Clauius in Sphæram *capit.* 1. ad assequen- 15
dum idem assumptum absque tabulâ, hanc regulam tradit. Accipiantur tot numeri, incipiendo ab vnitate in proportione duplâ, quot sunt termini combinandi, & à summâ omnium eorum tollatur numerus terminorum: reliquus enim numerus dabit omnes combinationes ex eis possibiles. Summa autem totius seriei proportionis duplæ habebitur, si vltimus numerus duplicetur, & detrahatur vnitas. Itaque sint quinque termini combinandi, hæc series accipietur 1. 2. 4. 8. 16. cuius summa est. 31. ablatis ergo. 5. remanent 26. quæ sunt omnes combinationes possibiles ex quinque terminis. Paritérque fiet in aliis numeris datis. Est tamen aduertendum à P. Clauio non recenseri inter combinationes vnitates numeri combinandi sumptas seorsim. Ob idque extrahit à summâ prædictæ progressionis numerum terminorum combinatorum; qui tamen iuxta nostram tabulam extrahendus non est; propterea quòd per vnitates etiam, sicut & per binarios, quaternarios, &c. numerum datum terminorum combinabilium dispertimur, quod ad rem attinet; vt omnes omnino differentiæ extremorum possibiles ex illo recenseantur. Hæc de numero omnium

nium combinationum possibilium ex quouis terminorum numero dato.

16 Sed quomodo sciemus quot binarij, quot ternarij, quot quaternarij, &c. ex quouis numero dato confici possunt? P. Clauius *loco citato* ad sciendum binarios hanc regulam affert. Multiplicetur numerus terminorum combinandorum per proximè minorem, medietásque numeri producti erit numerus binariorum. Sic ex quatuor terminis sex binarij consurgunt: quia 4. per 3. multiplicatus reddit. 12. cuius medietas est. 6. Ex quinque autem terminis decem binarij nascuntur: quia 5. per 4. multiplicatus reddit. 20. Vel aliter., si numerus combinandus fuerit par, multiplicetur proximè minor per meditatem eius, si verò impar, ipse per medietatem proximè minoris multiplicetur; redderturque numerus binariorum possibilium. Hæc pro binariis apud Clauium.

17 Pro ternariis autem, quaternariis, quinariis, & cæteris, atque etiam pro ipsis binariis inueniendis ex quouis numero terminorum dato possibilibus, de quibus nihil inuenitur apud Auctores, hæc esto generalis regula, eaque valdè egregia. Fiat tabula quadratorum, qualis sequens cernitur; & in primâ eius columnâ transuersâ A ponatur progressio naturalis arithmetica numerorum 1. 2. 3. 4. 5. &c. Deinde in secunda columnâ etiam transuersâ B ponatur vnitas in omnibus quadratis. Præterea in tertiâ C ponatur progressio etiam naturalis, incipiendo à numero. 2. 3. 4. 5. &c. Rursus in primâ columnâ descendente D, incipiendo ab vnitate secundi quadrati, progressio naturalis arithmetica descendat 1. 2. 3. 4. 5. &c. Quibus positis, numeri ponendi in quadratis secundæ columnæ descendentis E ita deinceps inuenientur. Summentur quartus numerus columnæ D & tertius columnæ E, qui sunt 3. & 3. productusque 6. ponatur in quarto quadrato columnæ E. Qui numerus 6. summatus rursus cum numero quinti quadrati columnæ D, qui est reddet numerum 10. ponendum in quinto quadrato columnæ E. & ita deinceps in infinitum procedetur, summando semper, seu coniungendo numerum vltimum columnæ E cum numero columnæ D quadrati immediatè inferioris, & ponendo summam vtriusque immediatè infra numerum ipsum columnæ E, & iuxta numerum ipsum columnæ summatos. Eodem modo inuenientur numeri ponendi in quadratis tertiæ columnæ descendentis F, summando scilicet numerum quartum columnæ secundæ E cum tertio columnæ F, & collocando summam, quæ est numerus 10. in quarto quadrato ipsius columnæ F. & ita deinceps descendendo. Atque eodem pacto procedetur per omnes columnas sequentes. Quo tabula in infinitum extendi poterit. Ea autem ita constructa, à quadratis columnæ primæ descendentis D ducantur lineæ transuersæ, & quasi diametrales ad quadrata columnæ primæ transuersæ A, incipiendo à quadrato quarto columnæ D, vti apparet in Tabulâ, Sicque tota constructio eius pro intento exhibendo absoluta erit.

TABVLA

TABVLA II.

18 *Determinans omnes binarios, ternarios, quaternarios, &c. ex quouis numero terminorum dato possibiles, penes differentiam solius substantiæ.*

	D	E	F							
A	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
B	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
C	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	3	6	10	15	21	28	36	45	55	66
	4	10	20	35	56	84	120	165	220	286
	5	15	35	70	126	210	330	495	715	1001
	6	21	56	126	252	462	792	1287	2002	3003
	7	28	84	210	462	924	1716	3003	5005	8008
	8	36	120	330	792	1716	3432	6435	11440	16448
	9	45	165	495	1287	3003	6435	12870	24310	33758
	10	55	220	715	2002	5005	11440	24310	48620	82378

19 Vsus autem huius tabulæ (quam sine fine posse extendi iam diximus) sic se habet. Sit numerus datus terminorum combinandorum exempli gratia, 8. quæriturque quot quinarij ex eis fieri possunt; adeundus est numerus. 8. in primâ columnâ descendente D, & numerus. 5. in primâ columnâ transuersâ A, inspiciendumque in quo quadrato ex iis, quæ sub ipso numero 5. descendunt per columnam descendentem, incipientemque ab ipso, concurrat linea diametralis ducta à prædicto numero. 8. tale enim quadratum reddit numerum quinariorum, qui ex 8. terminis fieri possunt, qui est. 56. Eodemque modo quærentur binarij, ternarij, quaternarij, &c. ex quouis ommino numero terminorum dato possibiles; inspiciendo semper in columnâ D numerum terminorum, & in columnâ A numerum designantem combinationem quæsitam, vt, si est binariorum, numerum. 2. si ternariorum numerum. 3. si quaternariorum numerum. 4. &c. & videndo in quo quadrato columnæ descendentis sub numero designante combinationem concurrat linea diametralis ducta à numero terminorum: tale enim quadratum dabit combinationum numerum.

20 Vtque faciliùs & promptiùs appareat, quot vnitates, quot binarij, quot ternarij, quot quaternarij, &c. tum quot omnino combinationes ex quouis numero terminorum dato confici possunt; ex duabus tabulis datis extrahatur tertia; in cuius primâ columnâ ponantur imprimis numeri terminorum, & sub ipsis numeri designantes singulas combinationes: in secundâ autem columnâ numeri ipsarum singularum combinationum ex ipsis terminorum numeris possibilium cum omnium summâ ad calcem notatâ signo isto & prout sequitur.

TABVLA

TABVLA III.

Distinctiùs determinans singulas Combinationes ex quouis numero terminorum dato possibiles, penes differentiam solius substantiæ. Et earum summam.

3 — Termini.	
1	3
2	3
3	1
Sa	7.

4 — Termini.	
1	4
2	6
3	4
4	1
Sa	15

5 — Termini.	
1	5
2	10
3	10
4	5
5	1
Sa	31

6 — Termini.	
1	6
2	15
3	20
4	15
5	6
6	1
Sa	63

7 — Termini.	
1	7
2	21
3	35
4	35
5	21
6	7
7	1
Sa	127

8 — Termini.	
1	8
2	28
3	56
4	70
5	56
6	28
7	8
8	1
Sa	255

9 — Termini.	
1	9
2	36
3	84
4	126
5	126
6	84
7	36
8	9
9	1
Sa	511

10 — Termini.	
1	10
2	45
3	120
4	210
5	252
6	210
7	120
8	45
9	10
10	1
Sa	1023

11 — Termini.	
1	11
2	55
3	165
4	330
5	462
6	462
7	330
8	165
9	55
10	11
11	1
Sa	2047

12 — Termini.	
1	12
2	66
3	220
4	495
5	792
6	924
7	792
8	495
9	220
10	66
11	12
12	1
Sa	4095

13 — Termini.	
1	13
2	78
3	286
4	715
5	1287
6	1716
7	1716
8	1287
9	715
10	286
11	78
12	13
13	1
Sa	8191

14 — Termini.	
1	14
2	91
3	364
4	1001
5	2002
6	3003
7	3432
8	3003
9	2002
10	1001
11	364
12	91
13	14
14	1
Sa	16383

15 — Termini.	
1	15
2	105
3	455
4	1365
5	3003
6	5005
7	6435
8	6435
9	5005
10	3003
11	1365
12	455
13	105
14	15
15	1
Sa	32767

16 — Termini.	
1	16
2	120
3	560
4	1820
5	4368
6	8008
7	11440
8	12870
9	11440
10	8008
11	4368
12	1820
13	560
14	120
15	16
16	1
Sa	65535

17 — Termini.	
1	17
2	136
3	680
4	2380
5	6188

6	12376
7	19448
8	24310
9	24310
10	19448
11	12376
12	6188
13	2380
14	680
15	136
16	17
17	1
Sa	131071

18 —— *Termini.*

1	18
2	153
3	816
4	3060
5	8568
6	18564
7	31824
8	43758
9	48620
10	43758
11	31824
12	18564
13	8568
14	3060
15	816
16	153
17	18
18	1
Sa	262143

19 —— *Termini.*

1	19
2	171
3	969
4	3876
5	11628
6	27132
7	50388
8	75582
9	92378
10	92378
11	75582
12	50388
13	27132
14	11628
15	3876
16	969
17	171
18	19
19	1
Sa	524287

20 —— *Termini.*

1	20
2	190
3	1140
4	4845
5	15504
6	38760
7	77520
8	125970
9	167960
10	184756
11	167960
12	125970
13	77520
14	38760
15	15504
16	4845
17	1140
18	190
19	20
20	1
Sa	1048575.

22 Vbi conſpicuè apparet ex 3. terminis poſſe fieri vnitates 3. binarios 3. ternarios 1. omniumque ſummam eſſe 7. Ex 4. autem terminis fieri poſſe vnitates 4. binarios 6. ternarios 4. quaternarios 1. omniumque ſummam eſſe 15. Et ex 5. terminis fieri poſſe vnitates 5. binarios 10. ternarios 10. quaternarios 5. quinarios 1. omniumque ſummam eſſe 31. Similiterque ex 6. terminis fieri poſſe vnitates 6. binarios 15 ternarios 20. quaternarios 15. quinarios 6. ſenarios 1. omniumque ſummam eſſe 63. Pariterque cenſendum de cæteris. Poſſe autem tabulam hanc, ſicut & duæ præcedentes ex quibus extracta eſt, in infinitum progredi compertum eſt. Placuit tamen illam vſque ad numerum 20. terminorum combinandorum extendere (tametſi præcedens defectu amplitudinis chartæ eò vſque non potuerit extendi) quia termini vniuerſaliſſimi ſelecti *diſputation. præcedent.* pro materiâ vniuerſaliſſimâ in omni ſcientiâ combinandâ 20. ſunt. Porro regulis, tabuliſque præſcriptis demonſtrationes adiunctæ non ſunt: tum quia ad rem non ſunt neceſſariæ; tum quia ex Arithmetica ſupponunt plura, quam vt hîc facile poſſint perſtringi. Quo etiam iure ſubſequentium regularum, & tabulam demonſtrationes omittentur.

Propoſitio 2.

23 Quot omnino combinationes ex quouis dato numero terminorum confici poſſint, penes differentiam ſolius poſitionis, iuxta ſecundam ſpeciem combinationis abſolutæ, ſequentes regulæ determinant.

Ex hac combinatione non reſultant plura aggregata differentia, quoad numerum terminorum facta ex numero dato; ſed plura aggregata includentia integrum numerum datum, differentiaque inter ſe tantùm quoad poſitiones terminorum diuerſas, ſecundum prius & poſterius. Igitur, vt ſciatur quoties per ſolam eiuſmodi poſitionem iidem omneſque termini numeri dati variari inter ſe poſſint, quod ſolùm propoſitio prætendit.

24 Fiat imprimis progreſſio naturalis numerorum à ſummo deorſum 1. 2. 3. 4. 5. &c. Deinde in alterâ lineâ ſiue columnâ progreſſioni datæ parallelâ ponatur iuxta numerum 1. primæ lineæ, ſiue columnæ numerus item 1: qui multiplicatus per ſecundum numerum columnæ primæ, reddet numerum 2: qui ponendus eſt iuxta ipſum numerum ſecundum columnæ primæ. Ruſuſque numerus ſecundus columnæ ſecundæ multiplicatus per tertium primæ, reddet numerum 6. ponendum iuxta numerum tertium primæ. Et ita deinceps multiplicando ſemper numerum vltimum ſecundæ per immediatè inferiorem primæ; & ponendo productum in ſecunda iuxta eumdem primæ, per quem facta eſt multiplicatio. Quo pacto tabula in infinitum produci poterit, vt ſequitur.

TABVLA IV.

25 *Determinans quoties quiuis terminorum numerus datus penes differentiam solius positionis eorum variari possit.*

1	1
2	2
3	6
4	24
5	120
6	720
7	5040
8	40320
9	362880
10	3628800
11	39916800
12	479001600
13	6227020800
14	87178291200
15	1307674368000
16	20922789888000
17	355687428096000
18	6402373705728000
19	121945100408832000
20	2432902008176640000

26 Vsus autem huius tabulæ est. Cupio scire quoties per solam positionem variari possunt omnes termini cuiuslibet numeri dati, e.g. 7. quæram in summâ tabulæ columnâ numerum 7. numerus qui ipsi in secundâ correspondens 5040. erit numerus quæsitus. Et in cæteris pariter.

27 P. Clauius in Sphæram *capit.* 1. ad eumdem finem hanc tradit vniuersalem regulam. Accipiantur tot numeri in serie naturali, incipiendo ab vnitate, 1. 2. 3. 4. 5. &c. quot sunt termini positione variandi, multiplicenturque inter se omnes, numerus enim procreatus ostendit propositum. Sic 4. termini 24. modis possunt positione variari: quia 1. 2. 3. 4. inter se multiplicati tantumdem faciunt. Sic 10. termini 3628800. modis possunt positione variari; quia 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. inter se multiplicati eum numerum reddunt. Sic 23. termini; quot sunt litteræ Alphabeti, tot his modis secundum positionem præcisè variari possunt. 25852016738884976640000. Quod est mirabile. Et in cæteri pariter.

Propositio 3.

28 Quotnam combinationes ex quouis dato numero terminorum confici possunt penes differentiam solius repetitionis iuxta tertiam speciem combinationis absolutæ, sequentia documenmenta ostenduntur.

1. Combinationes inter se differentes (de talibus enim agimus semper) ex quouis numero terminorum, imò ex quouis termino dato penes differentiam repetitionis infinitæ sunt: quia numeri repetitionum eiusdem termini inter se inæquales, atque adeo inter se differentes infiniti sunt. Prima quippe repetitio eiusdem termini facit binarium, secunda ternarium, tertia quaternarium, quarta quinarium, & sic deinceps in infinitum possunt repetitiones eiusdem termini præcedentibus addi; quo in infinitum fieri poterunt numeri repetitionum, atque adeo combinationes penes repetitionem inter se differentes. Possibiles igitur, ex eodem dumtaxat termino infinitæ sunt. Vnde patet, quot sunt termini in quouis numero dato, tot esse possibiles multitudines infinitas combinationum inter se differentium ab infinitis singulorum possibilibus repetitionibus oriundas.

2. Si termini dati ad combinandum inter 29
se differentes sunt quoad substantiam, vti euenit communiter, non possunt ex eis combinationes fieri inter se differentes penes solam differentiam repetitionis: quia necesse est, vt omnes, quæ fiunt per repetitionem vnius termini, differentes sint quoad substantiam ab eis, quæ fiunt per repetitiones alterius. Omnes si quidem combinationes, quæ possunt fieri repetendo A necessariò sunt quoad substantiam diuersæ ab eis, quæ fiunt repetendo B, posito quòd A & B inter se differunt quoad substantiam, vt constat. Vnde patet ex solo eodem termino sæpiùs repetito posse fieri combinationes penes solam differentiam repetitionis: vel (quod in idem recidit ad propositum) ex pluribus exactè similibus, atque adeo eiusdem omnino rationis. Qui omnes, loquendo de identitate specificâ idem sunt toties repetitus.

3. Nihilominus quando ex dato numero 30
terminorum differentium quoad substantiam combinationes fiunt per solam repetitionem singulorum, absque vllâ eorum mixtione. Etsi omnes combinationes ad vnumquemque eorum spectantes, sint differentes quoad substantiam ab omnibus spectantibus ad alterum, differentiâ quasi materiali oriundâ à materiis, ex quibus fiunt; quasi formali tamen differentiâ oriundâ ab ipsâ combinatione solùm differunt quoad repetitiones. Vnde combinationes dici poterunt factæ penes differentiam solius repetitionis terminorum; vt ad propositionem præsentem censeantur pertinere; ab illisque discriminentur, quæ penes vtramque differentiam substantiæ, & repetitionis dicuntur fieri.

4. Ex his apparet, etsi integrum aggrega- 31
tum combinationum possibilium penes differentiam repetitionis ex quouis terminorum numero dato sit infinitum: singula tamen aggregata binariorum, ternariorum, quaternariorum, &c. semper finita esse. Quo locus super est, vt quæratur, quot binarij, quot ternarij, quot quaternarij, &c. ex quouis numero dato confici possunt.

5. Quòd si huiusmodi combinationes, vti par 32
est, sic limitemus, vt nulla excedat numerum terminorum datum; tot omnino erunt ab vnitatibus ad vltima aggregata inclusiuè; quot dabit vnitates ipse numerus datus multiplicatus per se ipsum. Ex quibus tot inter se differentes quoad solam repetitionem respõdebunt singulis terminis numeri dati, quot sunt ipsi termini. Totidemque pariter, quot sunt ipsi termini erunt inter se differentes quoad solam substantiam terminorum, respondentes singulis inter se differentibus quoad solam repetitionem. E. g. si numerus datus sit 4.

omnes

omnes combinationes ex eo possibiles erunt 16. Ex quibus singulis terminis dati numeri respondent quatuor quoad solam repetitionem differentes, nempe vnitas, binarius, ternarius, & quaternarius; & singulis hisce differentiis totidem quoad solam substantiam differentes respondent, nempe quatuor vnitates, quatuor binarij, quatuor ternarij, & quatuor quaternarij.

33 Quæ, vt vniuersaliter constent, fiat tabula, in cuius primâ columnâ descendente ponatur progressio naturalis arithmetica numerorum 1.2.3.4.5.&c. in secundâ autem iuxta vnumquemque numerum primæ ponatur productum ex multiplicatione eiusdem per se ipsum, integrumque propositum innotescet.

TABVLA V.

34 *Determinans omnes combinationes, ex quouis numero terminorum dato possibiles, penes differentiam solius repetitionis, quarum nulla excedat numerum datum.*

1	1
2	4
3	9
4	16
5	25
6	36
7	49
8	64
9	81
10	100
11	121
12	144
13	169
14	196
15	256
16	256
17	289
18	324
19	361
20	400

35 Numeri quippe primæ columnæ, qui sunt ipsi dati ad combinandum, ostendunt singulas combinationes ex se possibiles ab vnitatibus ad aggregata sibi æqualia. Numeri autem secundæ columnæ dant totam collectionem combinationum possibilium ex numeris primæ, quibus correspondent. E. g. numerus 4. indicat ex se fieri posse 4. vnitates, 4. binarios, 4. ternarios, & 4. quaternarios. Quæ omnes sunt combinationes. 16. indicatæ per numerum 16. positum in secunda columnâ iuxta numerum 4. primæ. Numerus autem 5. ex se fieri posse, 5. vnitates, 5. binarios, 5. ternarios, 5. quaternarios, & 5. quinarios. Quæ omnes sunt combinationes. 25. indicatæ per numerum 25. secundæ columnæ ipsi numero 5. primæ adiunctum. Et in cæteris pariter. Potestque tabula in infinitum progredi, vt patet.

Propositio 4.

Quot omnino combinationes ex quouis dato numero terminorum confici possunt penes differentias substantiæ & positionis, iuxta quartam speciem combinationis absolutæ, sequentes regulæ determinant. 36

Fiat imprimis tabula, in cuius primâ columnâ descendente ponatur progressio naturalis arithmetica numerorum 1.2.3.4.5 &c. in secundâ autem columnâ ponatur iuxta numerum 1. primæ numerus etiam 1. qui multiplicandus est per numerum immediatè inferiorem primæ columnæ, nempe per 2. productoque iungendus ipse, per quem facta est multiplicatio nempe. 2. resultabitque numerus 4. ponendus in secundâ columnâ iuxta ipsum 2. Similiter 4. multiplicandus est per 3. immediatè inferiorem; addendusque producto ipse 3. coalescerque 15. ponendus iuxta 3. Rursus 15. multiplicandus per 4. addendusque producto ipse 4. coalescerque 64. ponendus iuxta ipsum 4. Pariterque procedendum in infinitum, multiplicando semper numerum vltimum secundæ columnæ per immediatè inferiorem primæ, productumque vna cum ipso, per quem facta est multiplicatio, ponendo iuxta eundem vti apparet in ipsâ tabulâ.

TABVLA VI.

37 *Determinans omnes combinationes ex quouis numero terminorum dato possibiles penes differentias substantiæ, & positionis.*

1	1
2	4
3	15
4	64
5	325
6	1956
7	13699
8	109600
9	986409
10	9864100
11	108505111
12	1302061344
13	16926797485
14	236937516480 4
15	3554627472075
16	56874039553216
17	966858672404689
18	17403456103284420
19	330665665962403999
20	6613313319248080000

38 Cuius vsus ita se habet. Volo scire quot omnino combinationes ex quouis terminorum numero dato confici possint penes differentiam tum substantiæ, tum positionis. Quæram numerum datum in prima columna; numerus enim ei correspondens in secundâ est ipse numerus combinationum quæsitus.

39 Ad sciendum autem sigillatim quot binarij, quot terminarij, quot quaternarij, &c ex quouis numero terminorum dato confici possunt penes vtramque differentiam substantiæ, & positionis sequens tabula esto hic construenda. Ponatur in primâ columnâ descendente progressio naturalis arithmetica numerorum 1. 2. 3. 4. 5. &c. eademque similiter in secundâ. Incipiendo autem à tertia, & à numero 2. descendat per summitates columnarum eadem progressio 2. 3. 4. 5. &c. Quibus positis per vnumquemque numerum columnæ primæ descendentis multiplicandus est numerus positus in quadrato immediatè superiori columnæ secundæ descendentis; productusque ponendus in quadrato ipsi immediatè inferiori columnæ tertiæ descendentis, existente in eadem columnâ transuersâ numeri ad multiplicationem assumpti ex primâ columnâ descendente. Per quem pariter multiplicabuntur cæteri vlteriores numeri columnæ superioris transuersæ, ponendo semper productum in quadrato immediatè inferiori ad numerum multiplicatum columnæ sequentis descendentis existente in columnâ eâdem transuersâ dicti numeri assumpti. Itaque 2. columnæ primæ descendentis multiplicans, 1. quadrati primi secundæ dabit, 2. ponendum in quadrato primo tertiæ, & 3. columnæ primæ descendentis multiplicans, 2. quadrati secundi secundæ dabit, 6. ponendum in quadrato secundo tertiæ. Rursusque idem 3. multiplicans 2. quadrati primi tertiæ dabit 6. ponendum in quadrato primo columniæ quartæ. Et ita deinceps in infinitum procederetur.

TABVLA VII.

40 *Determinans omnes binarios, ternarios, quaternarios, &c. ex quouis numero terminorum dato possibiles penes differentias substantiæ, & positionis.*

1	1	2								
2	2	2	3							
3	3	6	6	4						
4	4	12	24	24	5					
5	5	20	60	120	120	6				
6	6	30	120	360	720	720	7			
7	7	42	210	840	2520	5040	5040	8		
8	8	56	336	1680	6720	20160	40320	40320	9	
9	9	72	504	3024	15120	60480	181440	362880	362880	10
10	10	90	720	5040	30240	151200	604800	1814400	3628800	3628800	11

1 Vsus autem huius tabulæ est. Cupio scire, quot binarij confici possunt, penes vtramque differentiam substantiæ, & positionis ex dato numero terminorum e.g. 6. Quæram illum in primâ columnâ descendente, aspiciénsque columnam, in cuius summitate est. 2. significans binarios descendam per eam vsque ad quadratum commune ipsi, & columnæ transuersæ dati numeri 6. numerus enim in eo quadrato communi positus, qui est 30. est numerus binariorum quæsitus. Si autem cupio scire, quot ternarios, descendam per columnam habentem in summitate numerum 3. ad quadratum pariter commune, vbi repertam 120. qui est numerus ternariorum quæsitus. Si verò quot quaternarios, eos inueniam in quadrato communi columnæ habentis in summitate. 4. nimirum 360. & in cæteris pariter.

Si quis autem aliter, quam per propositam tabulam scire voluerit sigillatim, quot binarij, quot ternarij, quot quaternarij, &c, ex quouis terminorum 41

norum numero dato confici possunt penes vtramque differentiam substantiæ & positionis, sic procedendum ipsi est. Ponendæ ob oculos sunt imprimis tabulæ tertia & quarta descriptæ *propositi.* 1. & 2. quarum prior ostendit omnes, & singulas combinationes ex dato numero possibiles penes differentiam solius substantiæ terminorum: posterior autem quoties vnaquæque earum variari possit penes differentiam solius positionis. Deinde per singulas est discurrendum sigillatim (omissis vnitatibus, quæ differentiam positionis non admittunt) in hunc modum.

43 Sit numerus datus combinandus e g. 5. quæróque primò quot ex illo binarij fieri possunt penes vtramque differentiam substantiæ, & positionis: id certè facilè sic inueniam. Video in tabulâ tertiâ prædictâ ex. 5. fieri posse binarios. 10. Video deinde in tabulâ quartâ binarium quoad positionem differentias 2. subire posse: multiplicabo igitur 12. per 3. numerúsque productus. 20. erit quæsitus. Quæro secundò quot ternati. Video in tabulâ tertiâ ternarios possibiles ex 5. esse 10. & in quartâ ternarium 6. differentias quoad positionem subire posse. Multiplicatóque 10. per 6. reperio numerum quæsitum ternariorum esse 60. Et ita deinceps procedam quousque omnes combinationes percurrerim, quæ ex numero dato possunt fieri. Quarum omnium subinde summa dabit collectionem omnium ex eo possibilium penes vtramque differentiam substantiæ, & positionis, quæ eadem erit cum assignatâ in tabulâ sextâ pro tali numero. Aduerte tamen inter binarios, ternarios, quaternarios, &c. qui ex quouis numero dato resultant, quosdam esse inter se differentes quoad solam substantiam, quosdam quoad solam positionem, & quosdam quoad vtramque. Idque ita quidem, vt omnes possibiles ex numero dato intra quoduis horum trium generum per tabulam septimam, per regulamque datam resultent. Idque rursus sanè cum mirabili quadam correspondentiâ quoad numerum vniuscuiusque generis. Nimirum in 60. ternariis possibilibus ex numero 5. dato decem senarij ternariorum sunt, quorum vnusquisque ternariis constat quoad solam positionem differentibus inter se. Et sex quinarij, quorum vnusquisque ternariis constat differentibus inter se quoad solam substantiam. Et sex alij quinarij constantes ternariis differentibus inter se quoad vtraque. Pariterque suâ proportione seruatâ euenit in aliis combinationibus.

Sed iam apponamus tabulam aut ex duabus 44
præcedentibus desumptam, aut factam per regulam præscriptam, quæ distinctiùs ostendat omnes & singulas combinationes possibiles, ex quouis numero terminorum dato, penes vtramque differentiam substantiæ, & positionis cum earum summâ.

TABVLA VIII.

Distinctiùs determinans singulas Combinationes ex quouis numero terminorum dato possibiles, penes differentias substantiæ & positionis & earum summam.

3 — Termini.	
1	3
2	6
3	6
Sa	15

4 — Termini.	
1	4
2	12
3	24
4	24
Sa	64

5 — Termini.	
1	5
2	20
3	60
4	120
5	120
Sa	325

6 — Termini.	
1	6
2	30
3	120
4	360
5	720
6	720
Sa	1956

7 — Termini.	
1	7
2	42
3	210
4	840
5	2520
6	5040
7	5040
Sa	13699

8 — Termini.	
1	8
2	56
3	336
4	1680
5	6720
6	20160
7	40320
8	40320
Sa	109600

9 — Termini.	
1	9
2	72
3	504
4	3024
5	15120
6	60480
7	181440
8	362880
9	362880
Sa	986409

10 — Termini.	
1	10
2	90
3	720
4	5040
5	30240
6	151200
7	604800
8	1814400
9	3628800
10	3628800
Sa	9864100

11 — Termini.	
1	11
2	110
3	990
4	7920
5	55440
6	332640
7	1663200
8	6652800
9	19958400
10	39916800
11	39916800
Sa	108505111

12 — Termini.	
1	12
2	132
3	1320

4	11880
5	95040
6	665280
7	3991680
8	19958400
9	79833600
10	239500800
11	479001600
12	479001600
Sa	1302061344

13 — *Termini.*

1	13
2	156
3	1716
4	17160
5	154440
6	1235520
7	8648640
8	51891840
9	259459200
10	1037836800
11	3113510400
12	6227020800
13	6227020800
Sa	16926797485

14 — *Termini.*

1	14
2	182
3	2184
4	24024
5	240240
6	2162160
7	17297280
8	121080960
9	726485760
10	3632428800
11	14529715200
12	43589145600
13	87178291200
14	87178291200
Sa	236975164804

15 — *Termini.*

1	15
2	210
3	2730
4	32760
5	360360
6	3603600
7	32432400
8	259459200
9	1816214400
10	10897286400
11	54486432000
12	217945728000
13	653837184000
14	1307674368000
15	1307674368000
Sa	3554627472075.

16 — *Termini.*

1	16
2	240
3	3360
4	43680
5	524160
6	5765760
7	57657600
8	518918400
9	4151347200
10	29059430400
11	174356582400
12	871782912000
13	3487131648000
14	10461394944000
15	20922789888000
16	20922789888000
Sa	56874039553216

17 — *Termini.*

1	17
2	272
3	4080
4	57120
5	742560
6	8910720
7	98017920
8	980179200
9	8821612800
10	70572902400
11	494010316800
12	2964061900800
13	14820309504000
14	59281238016000
15	177843714048000
16	355687428096000
17	355687428096000
Sa	966858672404689

18 — *Termini.*

1	18
2	360
3	4896
4	73440
5	1028160
6	13366080
7	160392960
8	1764322560
9	17643225600
10	158789030400
11	1270312243200
12	8892185702400
13	53353114214400
14	266765571072000
15	1067062284288000
16	3201186852864000
17	6402373705242000
18	6402373705242000
Sa	17403456103284410

19 — *Termini.*

1	19
2	342
3	5814
4	93024
5	1395360
6	19535040
7	253955520
8	3047466240
9	33522128640
10	335221286400
11	3026991577600
12	24135932620800
13	168951528345600
14	1013709170073600
15	5068545850368000
16	20274183401472000
17	60822550204416000
18	121645100399598000
19	121645100399598000
Sa	330665665962403999

20 — *Termini.*

1	20
2	380
3	6840
4	116280
5	1860480
6	27907200
7	390700800
8	5079110400
9	60949324800
10	670442572800
11	6704425728000
12	60339831552000
13	482718652416000
14	3379030566912000
15	20274183401472000
16	101370917012760000
17	405483668029440000
18	1216451004088320000
19	2432902007991960000
20	2432902007991960000
Sa	6613313319248080000

Cuius tabulæ vsus idem est atque vsus tabulæ tertiæ datæ *propositi* 1.

Propositio 5.

46 Quot omnino combinationes ex quouis dato numero terminorum confici possunt penes differentias substantiæ, & repetitionis iuxta quintam speciem combinationis absolutæ, sequentes regulæ determinant.

Suppono totam collectionem combinationum, de quibus propositio agit, ex quouis numero terminorum dato possibilem infinitam esse: eo quòd singuli termini infinities repeti possunt. Quia tamen finita sunt aggregata singulorum generum; scilicet binariorum, ternariorum, quaternariorum, &c. De his imprimis determinandum est, quot binarij, quot ternarij, quot quaternarij, &c. ex quouis terminorum numero dato confici possunt. Quod præstat sequens regula

Fiat tabula quadratorum, & in primâ columnâ transuersâ eius A ponatur progressio naturalis arithmetica numerorum 1. 2. 3. 4. 5. &c. in secundâ autem B ponantur vnitates semper. In primâ verò columnâ descendente C ponatur itidem progressio naturalis numerorum 1. 2. 3. 4. 5. &c. incipiendo à secundo quadrato. Quibus positis 47

sitis incipiendo à tertio quadrato eiusdem columnæ C, addatur numerus eius nempe 2. numero secundi quadrati columnæ descendentis D immediatè illi superioris, nempe. 1. summâque ex vtroque nempe. 3. ponatur in tertio quadrato ipsius columnæ D. Rursus summa ex numero 3. quadrati quarti columnæ C, & ex numero. 3. quadrati tertij columnæ D, nempe. 6. ponatur in quarto quadrato ipsius columnæ D. Et ita deinceps procedetur, sumendo semper numerum columnę primæ, & immediatè superiorem secundæ, & infra hunc immediatè ponendo summam vtriusque. Pariterque procedendum est in columnis D, & E ponendo summam ex 3. columnæ prioris & ex 1. subsequentis, nempe. 4. infra. 1. & summam ex 6. prioris, & 4. posterioris nempe 10. infra. 4. Et sic deinceps. Similiterque faciendum est in duabus quibusque columnis ex subsequentibus in infinitum. Quo tabula manet constructa, vt sequitur

TABVLA IX.

Determinans omnes binarios, ternarios, quaternarios, &c. ex quouis 48
numero terminorum dato possibiles penes differentias substantiæ, & repetitionis.

	C	D	E							
A	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
B	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	3	6	10	15	21	28	36	45	55	66
	4	10	20	35	56	84	120	165	220	286
	5	15	35	70	126	210	330	495	715	1001
	6	21	56	126	252	462	792	1287	2002	3103
	7	28	84	210	462	924	1716	3003	5005	8008
	8	36	120	330	792	1716	3432	6435	11440	19448
	9	45	165	495	1287	3003	6435	12860	24300	43748
	10	55	220	715	2002	5005	11440	24300	48600	92348

49 Vtemur autem tabulâ istâ sic. Volumus scire quot binarij fieri possunt penes vtramque differentiam substantiæ, & repetitionis ex numero dato 7. Exempli gratia, Accipiemus eum ex columnâ primâ descendente C, & ex numero 2. significante binarios columnæ transuersæ A: descendemus per columnam, quam ille terminat vsque ad quadratum commune ipsi, & columnæ transuersæ, quam terminat ipse numerus 7. in quo quadrato inueniemus 28. qui est numerus binariorum quæsitus. Quinariorum autem possibilium ex eodem numero dato 7. pariter reperiemus numerum, nimirum 462. descendentes à numero 5. columnæ A significante quinarios vsque ad quadratum cõmune columnæ transuersæ ipsius 7. vbi ille est. Et in cæteris simili modo.

Vbi aduertendum per huiusmodi tabulam in 50
infinitum extendibilem, sine fine procedi posse ad inueniendos numeros singularum combinationum ex quouis dato possibilium, quæ infinitæ sunt, vt diximus: videlicet numeros binariorum, ternariorum, quaternariorum, & cæteros possibiles absque vllo limite.

Cæterùm coarctando combinationes istas, vt 51
nulla earum excedat numerum terminorum datum ad combinandum tabula sequens excerpta ex præcedente, (putâ quadruplicata in ampliori chartâ, qualem non capit libri pagina,) ostendet quot omnino sunt omnes, & singulæ illæ ex quolibet numero dato possibiles vsque ad vigesimum.

TABVLA X.

§ 2 *Distinctiùs determinans singulas combinationes ex quouis numero terminorum dato possibiles penes differentias substantiæ, & repetitionis intra limites numeri dati. Et earum summam.*

3 —— *Termini.*

1	3
2	6
3	10
Sa	—— 19

4 —— *Termini.*

1	4
2	10
3	20
4	35
Sa	—— 69

5 —— *Termini.*

1	5
2	15
3	35
4	70
5	126
Sa	—— 251

6 —— *Termini.*

1	6
2	21
3	56
4	126
5	252
6	462
Sa	—— 923

7 —— *Termini.*

1	7
2	28
3	84
4	210
5	462
6	924
7	1716
Sa	—— 3431

8 —— *Termini.*

1	8
2	36
3	120
4	330
5	792
6	1716
7	3432
8	6435
Sa	—— 12869

9 —— *Termini.*

1	9
2	45
3	165
4	495
5	1287
6	3003
7	6435
8	12860
9	24300
Sa	—— 48597

10 —— *Termini.*

1	10
2	55
3	220
4	715
5	2002
6	5005
7	11440
8	24300
9	48600
10	92348
Sa	—— 184695

11 —— *Termini.*

1	11
2	66
3	286
4	1001
5	3003
6	8008
7	19448
8	43748
9	92348
10	184696
11	352616
Sa	—— 705231

12 —— *Termini.*

1	12
2	78
3	364
4	1365
5	4368
6	12376
7	31824
8	75572
9	167920
10	352616
11	705232
12	1351728
Sa	—— 2703455

13 —— *Termini.*

1	13
2	91
3	455
4	1820
5	6188
6	18564
7	50388
8	125960
9	293880
10	646496
11	1351728
12	2703456
13	5199040
Sa	—— 10348079

14 —— *Termini.*

1	14
2	105
3	560
4	2380
5	8568
6	27132
7	77520
8	203480
9	497360
10	1143856
11	2495584
12	5199040
13	10398080
14	20053680
Sa	—— 40107359

15 —— *Termini.*

1	15
2	120
3	680
4	3060
5	11628
6	38760
7	116280
8	319760
9	817120
10	1960976
11	4456560
12	9655600
13	20053680
14	40103760
15	77541600
Sa	—— 155079599

16 —— *Termini.*

1	16
2	136
3	816
4	3876
5	15504
6	54264
7	170544
8	490304
9	1307424
10	3268400
11	7724960
12	17380560
13	37434240

14	77542600
15	155083200
16	300475845
S^a	——600951689

17 —— *Termini.*

1	17
2	153
3	969
4	4845
5	20349
6	74613
7	245157
8	735461
9	2042885
10	5311285
11	13036245
12	30416805
13	67851045
14	145392645
15	300475845
16	600951690
17	1157560010
S^a	——2324120019

18 —— *Termini.*

1	18
2	171
3	1140
4	5985
5	26334
6	90947
7	346104
8	1081565
9	3124450
10	8435735
11	21471980
12	42888785
13	110739830
14	256132475
15	556608320
16	1157560010
17	2315120020
18	4473643870
S^a	——8947287789

19 —— *Termini.*

1	19
2	190
3	1330
4	7315
5	33649
6	134596
7	480700
8	1562265
9	4686715
10	13122450
11	34594430
12	77483215
13	188223045
14	444355520
15	1000963840
16	2158513850
17	4473643870
18	8947287740
19	17335104740
S^a	——34680209479

20 —— *Termini.*

1	20
2	210
3	1540
4	8855
5	42504
6	177100
7	657800
8	2220065
9	6906780
10	20029230
11	54623660
12	122106875
13	310329920
14	754685440
15	1755649280
16	3914173130
17	8387817000
18	17335104740
19	34670209480
20	67324743530
S^a	——134649487159

Cuius tabulæ vsus idem est, atque vsus tabulæ tertiæ datæ *propositi.* 1.

Propositio 6.

53 Quot omnino combinationes ex quouis dato numero terminorum confici possunt penes differentias positionis, & repetitionis iuxta sextam speciem combinationis absolutæ sequentes regulæ determinant.

Prænoto primò. Etsi reliquæ mixtiones augeant numerum combinationum; hanc tamen positionis, & repetitionis potiùs illum minuere; eoque magis, quo plus de repetitione habet. Eò quòd termini repetiti siue eiusdem omnino rationis comparati inter se differentias positionis non subeunt. Ob id iste ternarius A A A vnicam tantùm positionem censetur habere: cum tamen iste A B C sex diuersas possit sortiri. Et in cæteris pariter.

54 Prænoto secundò. In numero terminorum ad combinandum dato aut posse repeti vnum solum terminum, aut duos, aut tres, aut quatuor, aut plures. Pro quibus diuersis casibus diuersæ sunt regulæ præbendæ.

55 Si enim in numero terminorum ad combinandum dato vnus dumtaxat terminus est repetitus, posita ante oculos tabula quarta data *propositione secunda*, quæ combinationes exhibet secundum differentiam solius positionis terminorum, sumenda ex illâ est combinatio numeri repetitionum dicti termini, seu (quod in idem recidit ad propositum,) combinatio numeri terminorum exactè similium, & per illam diuidenda est combinatio integri numeri dati: quotiens enim ex diuisione resultans dabit combinationem quæsitam. Exempli gratiâ: Sit numerus datus terminorum combinandorum A B A C A, in quo quia terminus solus A ter ponitur, siue triplex A, sumenda ex tabula dicta combinatio numeri 3. quæ est 6. per quam diuidenda combinatio integri numeri 5. dati, quæ est 120. cuius diuisionis quotiens nempe numerus 20. combinatio quæsita est 20. quippè sunt differentiæ, quibus numerus 5. terminorum A B A C A, in quo vnicus terminus nempe A ter positus est, potest quoad positionem variari. Quod si ille quater esset positus, eiusmodi differentiæ tantùm essent 5. quia combinatio integra 120. diuisa per combinationem numeri quaterni 24. quotientem reddit 5. & in cæteris pariter.

Si autem in numero ad combinandum dato sit 56 duplex terminus repetitus, multiplicanda est combinatio repetitionum vnius cum combinatione repetitionum alterius. Numerus enim ex tali multiplicatione productus erit diuisor, per quem diuisa combinatio integri numeri dati quotientem dabit, qui sit ipsa combinatio quæsita. Quæ omnes combinationes ex prædictâ tabulâ sunt desumendæ. Exempli gratiâ; sit numerus datus A B A B A, in quo A ter, B autem bis positus est. Multiplicanda ergo est combinatio numeri 3. nempe 6. per combinationem numeri 2. nempe 2. cuius multiplicationis productus erit 12. per quem diuisa combinatio integri numeri dati 120. quotientem dabit 10. qui est combinatio quæsita. Itaque ternarius iste terminorum A B A B A decies omnino potest variari quoad positionem. Si autem vterque terminus repetitus bis tantum ponatur, vt in hoc quinario A B A B C, multiplicatus 2. per 2. dabit 4. per quem diuisus 120. dabit 30. numerum quæsitum. Toties enim dictus quinarius variari potest quoad positionem.

Si

57 Si verò in numero dato ad combinandum tres termini repetiti sint, combinatio repetitionum primi ducenda est per combinationem repetitionum secundi, & productus per combinationem repetitionum tertij, cuius secundæ multiplicationis productus erit diuisor, per quem diuisa integra combinatio numeri dati quotientem dabit combinationem quæsitam. Sit namque numerus datus iste septenarius A A A B B C C, in quo A ter, B autem & C bis ponuntur. Multiplicetur que combinatio ternarij nempe 6. per combinationem binarij nempe 2. productusque 12. multiplicetur per alteram combinationem. 2. produceturque 24. per quem diuisa combinatio integra septenarij nempe 5040. quotientem dabit 210. qui est combinatio quæsita.

58 Denique si in numero dato ad combinandum quatuor, aut plures sint termini repetiti pariter procedendum est; multiplicando scilicet combinationem repetitionum primi per combinationem repetitionum secundi, & productum per combinationem repetitionum tertij, & productum per combinationem repetitionum quarti, & ita deinceps. Vltimus enim productus erit semper diuisor, per quem diuisa tota combinatio numeri dati dabit quotientem combinationem quæsitam.

Propositio 7.

59 Quot omnino combinationes ex quouis dato numero terminorum confici possunt penes differentias substantiæ, positionis, & repetitionis iuxta septimam speciem combinationis absolutæ, sequentes regulæ determinant.

Hîc etiam, sicuti in *propositione quinta*, supponendum est integram collectionem huiusmodi combinationum ex quouis numero terminorum dato possibilem infinitam esse. Quia terminorum repetitio, vbicumque interuenit, absque limite, atque adeo in infinitum effici potest. Quia tamen finita sunt aggregata singulorum generum, scilicet binariorum, ternariorum, quaternariorum, &c. de his imprimis determinandum est, quot binarij, quot ternarij, quot quaternarij, &c. ex quouis terminorum numero dato confici possunt. Quod præstat sequens regula.

Multiplicetur numerus datus per seipsum. 60
Productusque erit numerus binariorum ex eo possibilium & inter se differentium penes triplicem differentiam substantiæ, positionis, & repetitionis. Deinde ipse numerus binariorum multiplicetur per numerum datum, dabitur numerus ternariorum. Pariterque numerus ternariorum multiplicatus per numerum datum numerum dabit quaternariorum. Et ita deinceps in infinitum combinatio vltimò inuenta multiplicata per numerum datum procreabit subsequentem combinationem. Vti sequens tabula quadratorum ostendit. Cuius constructio est. In primâ columnâ descendente ponitur progressio arithmetica numerorum 1. 2. 3. 4. 5. &c. similiterque in primâ transuersâ ab eâdem primi quadrati vtrique communis vnitate incipiendo. Multiplicatusque quiuis numerus primæ descendentis per seipsum dat numerum ponendum in secundo quadrato columnæ transuersæ ab ipso incipiente. Et rursus multiplicatus productus per eumdem dat ponendum in tertio quadrato, & sic deinceps in infinitum.

TABVLA

TABVLA XI.

61 *Determinans omnes binarios, ternarios, quaternarios, &c. ex quouis numero terminorum dato possibiles penes differentias substantiæ, positionis, & repetitionis.*

1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2	4	8	16	32	64	128	256	512	1024
3	9	27	81	243	729	2187	6561	19683	59049
4	16	64	256	1024	4096	16384	65536	262144	1048576
5	25	125	625	3125	15625	78125	390625	1953125	9765625
6	36	216	1296	7776	46656	279936	1679616	10077696	60466176
7	49	343	2401	16807	117649	823543	5764801	40353607	282475249
8	64	512	4096	32768	262144	2097152	16777216	134217728	1073741824
9	81	729	6561	59049	531441	4782969	42046641	378419769	3405777921
10	100	1000	10000	100000	1000000	10000000	100000000	1000000000	10000000000

62 Huius autem tabulæ vsus talis est. Volo scire quot quaternarij ex numero 5. dato effici possunt. Quæro in columnâ primâ descendente numerum 5. & in primâ transuersâ numerum 4. descendensque ab hoc vsque ad quadratum commune columnæ transuersæ incipientis à numero 5. repetio ibi 625. qui est numerus, quæsitus. Pariterque reperiam cæteros.

63 Quod si quis ex progressione infinitâ combinationum, quæ ex quouis numero dato intra speciem istam confici possunt, partem aliquam sumat, exempli gratiâ: quæ ab vnitatibus excurrit vsque ad denarios: scireque velit quot sunt omnes combinationes in eâ parte progressionis inclusæ, possibilesque ex numero dato, scilicet ab vnitatibus vsque ad denarios inclusiuè. Quærat in primâ columnâ descendente tabulæ propositæ numerum datum; omnesque numeros repertos in columnâ transuersâ incipiente ab ipso vsque ad quadratum denariorum inclusiuè reducat ad summam. Ea enim dabit numerum combinationum quæsitum. Exempli gratiâ: ex numero 3. dato 88572. combinationes fieri possunt ab vnitatibus vsque ad denarios inclusiuè: quia tantumdem valent reducti ad summam omnes numeri reperti in columnâ transuersâ incipiente à numero 3. à primo quadrato ipsius vsque ad quadratum denariorum inclusiuè. Poterit autem vnusquisque iuxta indicatam tabulæ constructionem eam versus vtramque partem in infinitum protrahere; aut certè quantum sat fuerit vt & datus numerus, & portio progressionis assumpta in ipsa tabula reperiatur, quando maior est contentis in ea, quam e. g. descripsimus.

Per quam eamdem regulam scitur subinde ex 64
numero 25. terminorum possibiles omnino esse Binarios 525. Ternarios 12167. Quaternarios 279841. Quinarios 6436343. Senarios 148035839. Septenarios 3404825447. Octonarios 78310985281. Nouenarios 1801252561463. Denarios 41428808913549. Vndenarios 952862605011627. Duodenarios 21915839915267421. Tredenarios 504064318051150683. Quatuordenarios 11593479315176465709. Quindenarios 2666500242490587111307. Sedenarios 61329505577283503600061 Septendenarios 1410578628277520581281403. Octodenarios 32443308450382973404722269. Nouemdenarios 746196094358808388308621187. Vicenarios 17162510170252592931098303 01. Quarum omnium combinationum summa est 1794262426890043806428463477.

Quam quidem extraxi vt notarem in ea contineri omnia omnino vocabula omnium linguarum totius vniuersi, quæ extant, & longè plura possibilia, quæ extare possent, ab iis, quæ ex duabus duntaxat litteris componuntur, vsque ad ea, si quæ sunt, quæ com

componuntur ex viginti. Quia nullum est possibile vocabulum, quod non sit aggregatum quoddam coalescens ex aliquibus ex viginti tribus litteris Alphabeti, vt est notum. Continet autem prædictus numerus omnia omnino aggregata ex 23. litteris Alphabeti possibilia penes differentias substantiæ, positionis, atque repetitionis earum, penes quas possunt, & solent differre vocabula; idque à binariis vsque ad vicenarios earum. Deinde in eodem numero continentur alia aggregata litterarum, quæ vocabula non sunt: quia proferri ab hominibus, siue pronunciari non possunt; eo quòd aut omnibus, aut tam multis consonantibus constant, vt sub pronunciationem, quæ absque interpositis vocalibus non potest fieri, cadere nequeant. Quæ quidem aggregata multò sunt plura, quam vocabula. Alia etiam aggregata in eodem numero inclusa, quæ aut ex solis, aut ex plerisque vocalibus variè repetitis coalescunt, etsi vtcumque possint proferri, ad vsum significandi per illa conceptus humanos non sunt idonea. Itaque ex aggregatis possibilibus 23. litterarum à binariis vsque ad vicenarios in prædicto numero contentis nona fermè aut decima dumtaxat pars erit eorum, quæ nomen vocabulorum merentur.

6 Sed ponamus vocabula, quæ commodè pronunciari possunt, vigesimam tantùm partem esse combinationum, aggregatorumve ex 23. litteris possibilium, quæ numerus prædictus amplectitur. Nimirum 8971312134450219032142 3173. Adhuc iste vocabulorum numerus tam ingens est, vt si essent in Mundo decem millia millionum hominum continuò, & absque interruptione semper loquentium, ita quòd vnusquisque eorum in singulis quadrantibus horæ mille vocabula proferret omnia inter se diuersa, post decem millia millionum annorum nondum ab eis omnibus fuisset prolata vigesima quinta pars propositi vocabulorum numeri. Quippe 10000000000. homines in 10000000000. annis omnino proferrent modo dicto 3504000000000000000000000. vocabula, qui numerus minor est, quàm pars vigesima quinta dicti vocabulorum numeri. Per quod combinationis de quâ agimus mira vis innotescit, siquidem in tot sæculorum milliaribus à tot milliaribus hominum continuò, & semper proferentibus diuersa vocabula nondum absolueretur pars vigesima quinta numeri eorum, qui est pars vigesima numeri combinationum, quæ est pars vigesima numeri combinationum, quæ ex solis 23. litteris Alphabeti à binariis vsque ad vicenarios dumtaxat confici possunt.

Propositio 8.

67 Quoties vnus terminorum numerus datus cum omnibus & singulis alterius numeri combinationibus penes differentiam solius substantiæ factis collectiuè conferri possit iuxta primam speciem combinationis comparatæ, ex dictis *propos.* facillimè infertur.

Ex ibi enim dictis constat, quot combinationes eiusmodi ex quouis numero dato confici possunt. Tot autem comparationes vnus numerus indiuisim cum singulis alterius numeri combinationibus pariter sumptis subire potest, quot illæ sunt, vt est notissimum. Totiesque subinde cum illis collectiuè conferibilis est.

Propositio 9.

Quoties omnes & singulæ vnius terminorum numeri dati combinationes factæ penes differentiam solius substantiæ cum alio integro numero collectiue conferri possunt iuxta secundam speciem combinationis comparatæ, *ex præced. propos.* constat. 68

Quia, quod attinet ad numerum comparationum, perinde est comparare integrum numerum datum ad singulas combinationes alterius, omnibus indiuisim sumptis; ac comparare singulas combinationes vnius numeri dati cum integro altero, sumptis pariter omnibus indiuisim, vt constat.

Propositio 10.

Quoties omnes, & singulæ vnius terminorum numeri dati combinationes, factæ penes differentium solius substantiæ cum omnibus, & singulis alterius collectiuè conferri possunt, iuxta tertiam speciem combinationis comparatæ, sequens regula ostendit. 69

Sumantur ex tabulis traditis *propos.* 1. tum numerus combinationum, quæ fieri possunt ex numero dato terminorum, conferendo cum altero, tum numerus combinationum, quæ fieri possunt ex hoc, cum quo ille est conferendus. Ex numerisque combinationum sumptis vnus per alterum multiplicetur: productus enim dabit omnes comparationes possibiles, quibus omnes & singulæ combinationes vnius numeri terminorum cum omnibus & singulis alterius possunt conferri, singulis omnibus collectiuè siue indiuisim sumptis, vt constat.

Propositio 11.

Quoties vnus terminorum numerus datus semper integrè sumptus cum altero & singulis eius combinationibus factis, penes differentiam solius substantiæ diuisiuè conferri potest, iuxta quartam speciem combinationis comparatæ, sequentes regulæ determinant. 70

Fiat tabula quadratorum, in cuius primâ columnâ descendente ponatur progressio naturalis arithmetica 1.2.3.4.5. &c. incipiendo à primo quadrato; tantumdemque fiat in primâ columnâ transuersâ incipiendo ab eodem. Quibus positis relictâ vnitate primi quadrati, vnusquisque numerus cæterorum columnæ primæ descendentis multiplicetur per seipsum, productusque ponatur iuxta ipsum in secundâ columnâ descendente, seu (quod idem est) in quadrato immediato columnæ transuersæ ab ipso incipiente. Deinde ipse productus multiplicetur per eumdem primæ columnæ descendentis, ex quo per se multiplicato resultauit; productusque ponatur in sequente quadrato eiusdem columnæ transuersæ, qui tertius erit. Hic autem positus in tertio multiplicetur per eumdem primum, productusque ponatur in quarto. Et ita deinceps in infinitum multiplicando semper vltimum per primum, à quo incipit columna transuersa, & ponendo productum in subsequente quadrato: vti apparet in tabulâ.

TABVLA

TABVLA XII.

Determinans quoties vnus terminorum numerus datus semper integrè sumptus ad alterum, & singulas eius combinationes factas penes differentiam solius substantiæ potest comparari diuisiue. 71

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	4	8	16	32	64	128	256	512	1024
3	9	27	81	243	729	2187	6561	19683	59049
4	16	64	256	1024	4096	16384	65536	262144	1048576
5	25	125	625	3125	15625	78125	390625	1953125	9765625
6	36	216	1296	7776	46656	279936	1679616	10077696	60466176
7	49	343	2401	16807	117649	823543	5764801	40353607	282475249
8	64	512	4096	32768	262144	2097152	16777216	134217728	1073741824
9	81	729	6561	59049	531441	4782969	42046641	378419769	3405777921
10	100	1000	10000	100000	1000000	10000000	100000000	1000000000	10000000000

72 Quæ quidem tabula, tametsi pro diuerso vsu, eadem est, ac tabula 11. Vsus autem eius ita se habet, scire cupio quoties numerus 5. terminorum datus possit comparari cum altero numero 4. etiam dato eo comparationis genere, de quo agit propositio. Quæro in primâ columnâ transuersâ numerũ 5. & in primâ descendente numerum 4. Deinde quæro quadratum commune columnæ descendenti, quæ incipit à numero 5. & transuersæ incipienti à 4. ibique reperio 1024. qui est numerus comparationum quæsitus. Et in cæteris pariter.

Propositio 12.

73 Quoties omnes & singulæ combinationes vnius terminorum numeri dati factæ secundum differentiam solius substantiæ cum integro altero numero terminorum diuisiuè conferri possunt iuxta quintam speciem combinationis comparatæ, per regulas præcedentis propositionis venit determinandum.

Quia, quod ad rem attinet, perinde se habet terminare vnum extremum comparationem alterius, ac comparari ad ipsum. Cùm ergo regulæ præcedentis propositionis ostendant quoties omnes, & singulæ combinationes vnius numeri terminorum possint alterius integri numeri diuisiuam comparationem terminare eo ipso, quòd ostendunt, quoties hoc potest diuisiuè comparari cum illis; prout *ibi* vidimus: consequens est, vt etiam ostendant, sumptæ tamen ordine inuerso, quoties omnes, & singulæ combinationes vnius numeri terminorum cum altero integro numero comparari valeant.

Positâ itaque ob oculos tabulâ præcedente, sic illa nobis vtendum est ad propositum. Scire cupimus quoties omnes, & singulæ combinationes numeri 4. ad integrum numerum 5. comparari, possunt comparatione diuisiuâ, de qua tractamus, quæremus numerum 4. in primâ columnâ descendente, & 5. in primâ transuersâ; deinde quadratum commune columnis incipientibus ab eisdem numeris, vbi inueniemus 1024. qui est numerus comparationum quæsitus. Tot quippe comparationes potest habere numerus 4. penes omnes & singulas suas combinationes sumptas seorsim cum numero 5. semper integrè sumpto; ac potest huius semper integrè sumpti terminare comparationes penes easdem omnes & singulas suas combinationes. Constat autem ex dictis *propositi. præced.* huiusmodi terminationes, sicut & illis correspondentis numeri 5 ad 4. comparationes possibiles esse 1024. similiterque circa alios quosuis numeros datos procedendum est. 74

Propositio 13.

Quoties omnes & singulæ combinationes vnius numeri terminorum dati factæ secundum differentiam solius substantiæ cum omnibus & singulis combinationibus alterius numeri diuisiuè conferri possunt iuxta vltimam speciem combinationis 75

comparatæ, per sequentem regulam scietur.

Sumatur quæuis singularis combinatio numeri dati, e.g. vnus ternarius, de quo per tabulam exhibitam *propos.* 11. scietur quoties ille integrè sumptus cum omnibus & singulis alterius numeri dati combinationibus conferri potest. Quæretur deinde in tabulis secundâ, vel tertiâ traditis *propos.* 1. quot ternarij ex numero dato confici possunt. Numerus enim ternariorum multiplicatus per numerum iam inuentum comparationum vnius ternarij dabit numerum omnium comparationum, quibus omnes & singuli ternarij cum omnibus & singulis alterius numeri combinationibus conferri possunt. Tantumdemque fiet circa binarios, quaternarios, quinarios, & cæteras combinationes sigillatim numeri, dati. Quarum omnium subinde comparationum summa integrum reddet quæsitum comparationum numerum.

QVÆSTIO III.

Qualiter practicè sint faciendæ combinationes terminorum ad vnamquamque ex tredecim speciebus, recensitis quæstione prima spectantes.

76 ID ostendam sigillatim de singulis 13. speciebus combinationis per totidem propositiones, vt sequitur.

Propositio 1.

77 Combinationes absolutæ primæ speciei penes differentiam solius substantiæ terminorum ex quouis eorum numero dato possibiles bifariam possunt fieri. Primò per tabulas continentes omnes binarios, ternarios, quaternarios &c. ex quouis numero terminorum dato possibiles. Secundo per generalem aliquam regulam sine tabulis.

Vt fiant per tabulas idonea signa, qualia sunt litteræ Alphabeti, debent in eis substitui pro terminis, vtpotè qui per se nequeunt commodè poni in tabulis ipsis. Designemus ergo imprimis omnes numeros, quicumque illi sint, vsque ad 20. e.g. per litteras Alphabeti quo ordine ostendit tabula sequens.

TABVLA I.

Designationis terminorum. 78

1	A
2	AB
3	ABC
4	ABCD
5	ABCDE
6	ABCDEF
7	ABCDEFG
8	ABCDEFGH
9	ABCDEFGHI
10	ABCDEFGHIK
11	ABCDEFGHIKL
12	ABCDEFGHIKLM
13	ABCDEFGHIKLMN
14	ABCDEFGHIKLMNO
15	ABCDEFGHIKLMNOP
16	ABCDEFGHIKLMNOPQ
17	ABCDEFGHIKLMNOPQR
18	ABCDEFGHIKLMNOPQRS
19	ABCDEFGHIKLMNOPQRST
20	ABCDEFGHIKLMNOPQRSTV

Designamus autem terminos, quicumque illi 79
sint, per litteras combinandos vsque ad vigesimum tantùm numerum; neque vltra illum extendemus sequentes tabulas; quinimò pleræque earum ad illum non peruenient. Tum quia, id est satis ad exemplum. Tum quia terminos omnibus scientiis communes, atque ad eo in omnibus combinandos ad numerum 20. reduximus *disp. praced.* Tum quia vnusquisque, cum opus fuerit plures terminos combinare, facilè poterit pro illis plures addere characteres, vel alia signa, tabulasque huiusmodi extendere quantum voluerit.

Igitur omnes binarios, ternarios, quaternarios, 80
& quinarios possibiles penes differentiam solius substantiæ ex propositæ tabulæ numeris litterarum substitutarum pro quibusuis terminis combinandis sequentes quatuor tabulæ exhibebunt. Ita tamen, vt in duabus prioribus, ne longiores fiant, à numero 10. ad 20. transiliatur, omissis intermediis. Quos facilè ad aliorum normam poterit quisque combinare. In aliis verò ne ad 10. quidem perueniatur.

TABVLA

TABVLA II.

Exhibens omnes binarios ex quouis numero terminorum in illâ dato 81
posſibiles penes differentiam ſolius ſubſtantiæ.

2	3	4	5	6	7	8	9	10	20	21
A B	A B C	A B C	A B C	A B C	A B C	A B C	A B C	A B C	A B C	A B C
A C	A B D	A B D	A B D	A B D	A B D	A B D	A B D	A B D	A B D	A B D
A D	A B E	A B E	A B E	A B E	A B E	A B E	A B E	A B E	A B E	A B E
B C	A B F	A B F	A B F	A B F	A B F	A B F	A B F	A B F	A B F	A B F
B D	A C D	A B G	A B G	A B G	A B G	A B G	A B G	A B G	A B G	A B G
C D	A C E	A C D	A C D	A C D	A C D	A C D	A C D	A C D	A C D	A C D
	A C F	A C E	A C E	A C E	A C E	A C E	A C E	A C E	A C E	A C E
	A D E	A C F	A C F	A C F	A C F	A C F	A C F	A C F	A C F	A C F
	A D F	A C G	A C G	A C G	A C G	A C G	A C G	A C G	A C G	A C G
	A E F	A D E	A D E	A D E	A D E	A D E	A D E	A D E	A D E	A D E
	B C D	A D F	A D F	A D F	A D F	A D F	A D F	A D F	A D F	A D F
	B C E	A D G	A D G	A D G	A D G	A D G	A D G	A D G	A D G	A D G
	B C F	A E F	A E F	A E F	A E F	A E F	A E F	A E F	A E F	A E F
	B D E	A E G	A E G	A E G	A E G	A E G	A E G	A E G	A E G	A E G
	B D F	A F G	A F G	A F G	A F G	A F G	A F G	A F G	A F G	A F G
	B E F	B C D	B C D	B C D	B C D	B C D	B C D	B C D	B C D	B C D
	C D E	B C E	B C E	B C E	B C E	B C E	B C E	B C E	B C E	B C E
	C D F	B C F	B C F	B C F	B C F	B C F	B C F	B C F	B C F	B C F
	C E F	B C G	B C G	B C G	B C G	B C G	B C G	B C G	B C G	B C G
	D E F	B D E	B D E	B D E	B D E	B D E	B D E	B D E	B D E	B D E
		B D F	B D F	B D F	B D F	B D F	B D F	B D F	B D F	B D F
		B D G	B D G	B D G	B D G	B D G	B D G	B D G	B D G	B D G
		B E F	B E F	B E F	B E F	B E F	B E F	B E F	B E F	B E F
		C D E	C D E	C D E	C D E	C D E	C D E	C D E	C D E	C D E
		C D F	C D F	C D F	C D F	C D F	C D F	C D F	C D F	C D F
		C E F	C E F	C E F	C E F	C E F	C E F	C E F	C E F	C E F
		D E F	D E F	D E F	D E F	D E F	D E F	D E F	D E F	D E F

TABVLA III.

Exhibens omnes ternarios ex quouis numero terminorum in illâ 82
dato poſsibiles, penes differentiam ſolius ſubſtantiæ.

3	4	5	6	7	8	9	10	20	21
A B C	A B C	A B C	A B C	A B C	A B C	A B C	A B C	A B C	A B C
	A B D	A B D	A B D	A B D	A B D	A B D	A B D	A B D	A B D
	A B E	A B E	A B E	A B E	A B E	A B E	A B E	A B E	A B E
	A B F	A B F	A B F	A B F	A B F	A B F	A B F	A B F	A B F
	A C D	A B G	A B G	A B G	A B G	A B G	A B G	A B G	A B G
	A C E	A C D	A C D	A C D	A C D	A C D	A C D	A C D	A C D
	A C F	A C E	A C E	A C E	A C E	A C E	A C E	A C E	A C E
	A D E	A C F	A C F	A C F	A C F	A C F	A C F	A C F	A C F
	A D F	A C G	A C G	A C G	A C G	A C G	A C G	A C G	A C G
	A E F	A D E	A D E	A D E	A D E	A D E	A D E	A D E	A D E
	B C D	A D F	A D F	A D F	A D F	A D F	A D F	A D F	A D F
	B C E	A D G	A D G	A D G	A D G	A D G	A D G	A D G	A D G
	B C F	A E F	A E F	A E F	A E F	A E F	A E F	A E F	A E F
	B D E	A E G	A E G	A E G	A E G	A E G	A E G	A E G	A E G
	B D F	A F G	A F G	A F G	A F G	A F G	A F G	A F G	A F G
	B E F	B C D	B C D	B C D	B C D	B C D	B C D	B C D	B C D
	C D E	B C E	B C E	B C E	B C E	B C E	B C E	B C E	B C E
	C D F	B C F	B C F	B C F	B C F	B C F	B C F	B C F	B C F
	C E F	B C G	B C G	B C G	B C G	B C G	B C G	B C G	B C G
	D E F	B D E	B D E	B D E	B D E	B D E	B D E	B D E	B D E
		B D F	B D F	B D F	B D F	B D F	B D F	B D F	B D F
		B D G	B D G	B D G	B D G	B D G	B D G	B D G	B D G
		B E F	B E F	B E F	B E F	B E F	B E F	B E F	B E F
		C D E	C D E	C D E	C D E	C D E	C D E	C D E	C D E
		C D F	C D F	C D F	C D F	C D F	C D F	C D F	C D F
		C E F	C E F	C E F	C E F	C E F	C E F	C E F	C E F
		D E F	D E F	D E F	D E F	D E F	D E F	D E F	D E F

GFI	ACK	AHK	AQV	BGI	BOQ	CGP	CPR	DIM	EFN	EMV	FKQ
CFK	ACL	AHL	ARS	BGK	BOR	CGQ	CPS	DIN	EFO	ENO	FKR
CGH	ACM	AHM	ART	BGL	BOS	CGR	CPT	DIO	EFP	ENP	FKS
CGI	ACN	AHN	AST	BGM	BOT	CGS	CPV	DIP	EFQ	ENQ	FKT
CGK	ACO	AHO	ASV	BGN	BOV	CGT	CQR	DIQ	EFR	ENR	FKV
CHI	ACP	AHP	ATV	BGO	BPQ	CGV	CQS	DIR	EFS	ENS	FLM
CHK	ACQ	AHQ	BCD	BGP	BPR	CHI	CQT	DIS	EFT	ENT	FLN
CIK	ACR	AHR	BCE	BGQ	BPS	CHK	CQV	DIT	EFV	ENV	FLO
DEF	ACS	AHS	BCF	BGR	BPT	CHL	CRS	DIV	EGH	EOP	FLP
DEG	ACT	AHT	BCG	BGS	BPV	CHM	CRT	DKL	EGI	EOQ	FLQ
DEH	ACV	AHV	BCH	BGT	BQR	CHN	CRV	DKM	EGK	EOR	FLR
DEI	ADE	AIK	BCI	BGV	BQS	CHO	CST	DKN	EGL	EOS	FLS
DEK	ADF	AIL	BCK	BHI	BQT	CHP	CSV	DKO	EGM	EOT	FLT
DFG	ADG	AIM	BCL	BHK	BQV	CHQ	CTV	DKP	EGN	EOV	FLV
DFH	ADH	AIN	BCM	BHL	BRS	CHR	DEF	DKQ	EGO	EPQ	FMN
DFI	ADI	AIO	BCN	BHM	BRT	CHS	DEG	DKR	EGP	EPR	FMO
DFK	ADK	AIP	BCO	BHN	BRV	CHT	DEH	DKS	EGQ	EPS	FMP
DGH	ADL	AIQ	BCP	BHO	BST	CHV	DEI	DKT	EGR	EPT	FMQ
DGI	ADM	AIR	BCQ	BHP	CDE	CIK	DEK	DKV	EGS	EPV	FMR
DGK	ADN	AIS	BCR	BHQ	CDF	CIL	DEL	DLM	EGT	EQR	FMS
DHI	ADO	AIT	BCS	BHR	CDG	CIM	DEM	DLN	EGV	EQS	FMT
DHK	ADP	AIV	BCT	BHS	CDH	CIN	DEN	DLO	EHI	EQT	FMV
DIK	ADQ	AKL	BCV	BHT	CDI	CIO	DEO	DLP	EHK	EQV	FNO
EFG	ADR	AKM	BDE	BHV	CDK	CIP	DEP	DLQ	EHL	ERS	FNP
EFH	ADS	AKN	BDF	BIK	CDL	CIQ	DEQ	DLR	EHM	ERT	FNQ
EFI	ADT	AKO	BDG	BIL	CDM	CIR	DER	DLS	EHN	ERV	FNR
EFK	ADV	AKP	BDH	BIM	CDN	CIS	DES	DLT	EHO	EST	FNS
EGH	AEF	AKQ	BDI	BIN	CDO	CIT	DET	DLV	EHP	ESV	FNT
EGI	AEG	AKR	BDK	BIO	CDP	CIV	DEV	DMN	EHQ	ETV	FNV
EGK	AEH	AKS	BDL	BIP	CDQ	CKL	DFG	DMO	EHR	FGH	FOP
EHI	AEI	AKT	BDM	BIQ	CDR	CKM	DFH	DMP	EHS	FGI	FOQ
EHK	AEK	AKV	BDN	BIR	CDS	CKN	DFI	DMQ	EHT	FGK	FOR
EIK	AEL	ALM	BDO	BIS	CDT	CKO	DFK	DMR	EHV	FGL	FOS
FGH	AEM	ALN	BDP	BIT	CDV	CKP	DFL	DMS	EIK	FGM	FOT
FGI	AEN	ALO	BDQ	BIV	CEF	CKQ	DFM	DMT	EIL	FGN	FOV
FGK	AEO	ALP	BDR	BKL	CEG	CKR	DFN	DMV	EIM	FGO	FPQ
FHI	AEP	ALQ	BDS	BKM	CEH	CKS	DFO	DNO	EIN	FGP	FPR
FHK	AEQ	ALR	BDT	BKN	CEI	CKT	DFP	DNP	EIO	FGQ	FPS
FIK	AER	ALS	BDV	BKO	CEK	CKV	DFQ	DNQ	EIP	FGR	FPT
GHI	AES	ALT	BEF	BKP	CEL	CLM	DFR	DNR	EIQ	FGS	FPV
GHK	AET	ALV	BEG	BKQ	CEM	CLN	DFS	DNS	EIR	FGT	FQR
GIK	AEV	AMN	BEH	BKR	CEN	CLO	DFT	DNT	EIS	FGV	FQS
HIK	AFG	AMO	BEI	BKS	CEO	CLP	CFV	DNV	EIT	FHI	FQT
	AFH	AMP	BEK	BKT	CEP	CLQ	DGH	DOP	EIV	FHK	FQV
20.	AFI	AMQ	BEL	BKV	CEQ	CLR	DGI	DOQ	EKL	FHL	FRS
	AFK	AMR	BEM	BLM	CER	CLS	DGK	DOR	EKM	FHM	FRT
ABC	AFL	AMS	BEN	BLN	CES	CLT	DGL	DOS	EKN	FHN	FRV
ABD	AFM	AMT	BEO	BLO	CET	CLV	DGM	DOT	EKO	FHO	FST
ABE	AFN	AMV	BEP	BLP	CEV	CMN	DGN	DOV	EKP	FHP	FSV
ABF	AFO	ANO	BEQ	BLQ	CFG	CMO	DGO	DPQ	EKQ	FHQ	FTV
ABG	AFP	ANP	BER	BLR	CFH	CMP	DGP	DPR	EKR	FHR	GHI
ABH	AFQ	ANQ	BES	BLS	CFI	CMQ	DGQ	DPS	EKS	FHS	GHK
ABI	AFR	ANR	BET	BLT	CFK	CMR	DGR	DPT	EKT	FHT	GHL
ABK	AFS	ANS	BEV	BLV	CFL	CMS	DGS	DPV	EKV	FHV	GHM
ABL	AFT	ANT	BFG	BMN	CFM	CMT	DGT	DQR	ELM	FIK	GHN
ABM	AFV	ANV	BFH	BMO	CFN	CMV	DGV	DQS	ELN	FIL	GHO
ABN	AGH	AOP	BFI	BMP	CFO	CNO	DHI	DQT	ELO	FIM	GHP
ABO	AGI	AOQ	BFK	BMQ	CFP	CNP	DHK	DQV	ELP	FIN	GHQ
ABP	AGK	AOR	BFL	BMR	CFQ	CNQ	DHL	DRS	ELQ	FIO	GHR
ABQ	AGL	AOS	BFM	BMS	CFR	CNR	DHM	DRT	ELR	FIP	GHS
ABR	AGM	AOT	BFM	BMT	CFS	CNS	DHN	DRV	ELS	FIQ	GHT
ABS	AGN	AOV	BFN	BMV	CFT	CNT	DHO	DST	ELT	FIR	GHV
ABT	AGO	APQ	BFO	BNO	CFV	CNV	DHP	DSV	ELV	FIS	GIK
ABV	AGP	APR	BFP	BNP	CGH	COP	DHQ	DTV	EMN	FIT	GIL
ACD	AGQ	APS	BFQ	BNQ	CGI	COQ	DHR	EFG	EMO	FIV	GIM
ACE	AGR	APT	BFR	BNR	CGK	COR	DHS	EFH	EMP	FKL	GIN
ACF	AGS	APV	BFS	BNS	CGL	COS	DHT	EFI	EMQ	FKM	GIO
ACG	AGT	AQR	BFT	BNT	CGM	COT	DHV	EFK	EMR	FKN	GIP
ACH	AGV	AQS	BFV	BNV	CGN	COV	DIK	EFL	EMS	FKO	GIQ
ACI	AHI	AQT	BGH	BOP	CGO	CPQ	DIL	EFM	EMT	FKP	GIR

GIS

G I S	G M V	G T V	H L T	H Q S	I M O	I R S	K N V	L M V	M N O	N O Q	O R S	
G I T	G N O	H I K	H L V	H Q T	I M P	I R T	K O P	L N O	M N P	N O R	O R T	
G I V	G N P	H I L	H M N	H Q V	I M Q	I R V	K O Q	L N P	M N Q	N O S	O R V	
G K L	G N Q	H I M	H M O	H R S	I M R	I S T	K O R	L N Q	M N R	N O T	O S T	
G K M	G N R	H I N	H M P	H R T	I M S	I S V	K O S	L N R	M N S	N O V	O S V	
G K N	G N S	H I O	H M Q	H R V	I M T	I T V	K O T	L N S	M N T	N P Q	O T V	
G K O	G N T	H I P	H M R	H S T	I M V	K L M	K O V	L N T	M N V	N P R	P Q R	
G K P	G N V	H I Q	H M S	H S V	I N O	K L N	K P Q	L N V	M O P	N P S	P Q S	
G K Q	G O P	H I R	H M T	H T V	I N P	K L O	K P R	L O P	M O Q	N P T	P Q T	
G K R	G O Q	H I S	H M V	I K L	I N Q	K L P	K P S	L O Q	M O R	N P V	P Q V	
G K S	G O R	H I T	H N O	I K M	I N R	K L Q	K P T	L O R	M O S	N Q R	P R S	
G K T	G O S	H I V	H N P	I K N	I N S	K L R	K P V	L O S	M O T	N Q S	P R T	
G K V	G O T	H K L	H N Q	I K O	I N T	K L S	K Q R	L O T	M O V	N Q T	P R V	
G L M	G O V	H K M	H N R	I K P	I N V	K L T	K Q S	L O V	M P Q	N Q V	P S T	
G L N	G P Q	H K N	H N S	I K Q	I O P	K L V	K Q T	L P Q	M P R	N R S	P S V	
G L O	G P R	H K O	H N T	I K R	I O Q	K M N	K Q V	L P R	M P S	N R T	P T V	
G L P	G P S	H K P	H N V	I K S	I O R	K M O	K R S	L P S	M P T	N R V	Q R S	
G L Q	G P T	H K Q	H O P	I K T	I O S	K M P	K R T	L P T	M P V	N S T	Q R T	
G L R	G P V	H K R	H O Q	I K V	I O T	K M Q	K R V	L P V	M Q R	N S V	Q R V	
G L S	G Q R	H K S	H O R	I L M	I O V	K M R	K S T	L Q R	M Q S	N T V	Q S T	
G L T	G Q S	H K T	H O S	I L N	I P Q	K M S	K S V	L Q S	M Q T	O P Q	Q S V	
G L V	G Q T	H K V	H O T	I L O	I P R	K M T	K T V	L Q T	M Q V	O P R	Q T V	
G M N	G Q V	H L M	H O V	I L P	I P S	K M V	L M N	L Q V	M R S	O P S	R S T	
G M O	G R S	H L N	H P Q	I L Q	I P T	K N O	L M O	L R S	M R T	O P T	R S V	
G M P	G R T	H L O	H P R	I L R	I P V	K N P	L M P	L R T	M R V	O P V	R T V	
G M Q	G R V	H L P	H P S	I L S	I Q R	K N Q	L M Q	L R V	M S T	O Q R	S T V	
G M R	G S T	H L Q	H P T	I L T	I Q S	K N R	L M R	L S T	M S V	O Q S		
G M S	G S V	H L R	H P V	I L V	I Q T	K N S	L M S	L S V	M T V	O Q T	21	
G M T		H L S	H Q R	I M N	I Q V	K N T	L M T	L T V	N O P	O Q V	&c.	

TABVLA IV.

Exhibens omnes quaternarios ex quouis numero terminorum in illa 83
dato possibiles penes differentiam solius substantiæ.

4.												
	B D E F	B D E F	A C D H	B D F H	A B D E	A D E G	B C G H	C D G I				
	C D E F	B D E G	A C E F	B D G H	A B D F	A D E H	B C G I	C D H I				
		B D F G	A C E G	B E F G	A B D G	A D E I	B C H I	C E F G				
7.		B D F G	A C E H	B E F H	A B D H	A D F G	B D E F	C E F H				
		C D E F	A C F G	B E G H	A B D I	A D F H	B D E G	C E F I				
A B C D			A C F H	B F G H	A B E F	A D F I	B D E H	C E G H				
	A B C D	C D E G	A C G H	C D E F	A B E G	A D G H	B D E I	C E H I				
5.	A B C E	C D F G	A D E F	C D E G	A B E H	A D G I	B D F G	C F G H				
	A B C F	C E F G	A D E G	C D E H	A B E I	A D H I	B D F H	C F G I				
	A B C G	D E F G	A D E H	C D F G	A B F G	A E F G	B D F I	C F H I				
A B C D	A B D E		A D F G	C D F H	A B F H	A E F H	B D G H	C G H I				
A B C E	A B D F	8.	A D F H	C D G H	A B F I	A E F I	B D G I	D E F G				
A B D E	A B D G		A D G H	C E F G	A B G H	A E G H	B D H I	D E F H				
A C D E	A B E F		A E F G	C E F H	A B G I	A E G I	B E F G	D E F I				
B C D E	A B E G	A B C D	A E F H	C E G H	A B H I	A E H I	B E F H	D E G H				
	A B F G	A B C E	A E G H	C F G H	A C D E	A F G H	B E F I	D E G I				
6.	A C D E	A B C F	A F G H	D E F G	A C D F	A F G I	B E G H	D E H I				
	A C D F	A B C G	B C D E	D E F H	A C D G	A F H I	B E G I	D F G H				
	A C D G	A B C H	B C D F	D E G H	A C D H	A G H I	B E H I	D F G I				
A B C D	A C E F	A B D E	B C D G	D F G H	A C D I	B C D E	B F G H	D F H I				
A B C E	A C E G	A B D F	B C D H	E F G H	A C E F	B C D F	B F G I	D G H I				
A B C F	A C F G	A B D G	B C E F		A C E G	B C D G	B F H I	E F G H				
A B D E	A D E F	A B D H	B C E G	9.	A C E H	B C D H	B G H I	E F G I				
A B D F	A D E G	A B E F	B C E H		A C E I	B C D I	C D E F	E F H I				
A B E F	A D F G	A B E G	B C F G		A C F G	B C E F	C D E G	E G H I				
A C D E	A E F G	A B E H	B C F H	A B C D	A C F H	B C E G	C D E H	F G H I				
A C D F	B C D E	A B F G	B C G H	A B C E	A C F I	B C E H	C D E I					
A C E F	B C D F	A B F H	B D E F	A B C F	A C G H	B C E I	C D F G	10.				
A D E F	B C D G	A B G H	B D E G	A B C G	A C G I	B C F G	C D F H					
B C D E	B C E F	A C D E	B D E H	A B C H	A C H I	B C F H	C D F I					
B C D F	B C E G	A C D F	B D F G	A B C I	A D E F	B C F I	C D G H	&c				
B C E F	B C F G	A C D G										

TABVLA V.

84 *Exhibens omnes quinarios ex quouis numero terminorum in illâ dato possibiles penes differentiam solius substantiæ.*

	ACDEG	ABEFG	BDEFH	ABDEG	ACEFH	BCDFI	CDEFH
	ACDFG	ABEFH	BDEGH	ABDEH	ACEFI	BCDGH	CDEFI
5	ACEFG	ABEGH	BDFGH	ABDEI	ACEGH	BCDGI	CDEGH
	ADEFG	ABFGH	BEFGH	ABDFG	ACEGI	BCDHI	CDEGI
ABCDE	BCDEF	ACDEF	CDEFG	ABDFH	ACEHI	BCEFG	CDEHI
	BCDEG	ACDEG	CDEFH	ABDFI	ACFGH	BCEFH	CDFGH
6	BCDFG	ACDEH	CDEGH	ABDGH	ACFGI	BCEFI	CDFGI
	BCEFG	ACDFG	CDFGH	ABDGI	ACFHI	BCEGH	CDFHI
	BDEFG	ACDFH	CEFGH	ABDHI	ACGHI	BCEGI	CDGHI
ABCDE	CDEFG	ACDGH	DEFGH	ABEFG	ADEFG	BCEHI	CEFGH
ABCDF		ACEFG		ABEFH	ADEFH	BCFGH	CEFGI
ABCEF	8	ACEFH	9	ABEFI	ADEFI	BCFGI	CEFHI
ABDEF		ACEGH		ABEGH	ADEGH	BCFHI	CEGHI
ACDEF		ACFGH		ABEGI	ADEGI	BCGHI	CFGHI
BCDEF	ABCDE	ADEFG	ABCDE	ABEHI	ADEHI	BDEFG	DEFGH
	ABCDF	ADEFH	ABCDF	ABFGH	ADFGH	BDEFH	DEFGI
7	ABCDG	ADEGH	ABCDG	ABFGI	ADFGI	BDEFI	DEFHI
	ABCDH	ADFGH	ABCDH	ABFHI	ADFHI	BDEGH	DEGHI
	ABCEF	AEFGH	ABCDI	ABGHI	ADGHI	BDEGI	DFGHI
ABCDE	ABCEG	BCDEF	ABCEF	ACDEF	AEFGH	BDEHI	EFGHI
ABCDF	ABCEH	BCDEG	ABCEG	ACDEG	AEFGI	BDFGH	
ABCDG	ABCFG	BCDEH	ABCEH	AGDEH	AEFHI	BDFGI	
ABCEF	ABCFH	BCDFG	ABCEI	ACDEI	AEGHI	BDFHI	10.
ABCEG	ABCGH	BCDFH	ABCFI	ACDFG	AFGHI	BDGHI	
ABCFG	ABDEF	BCDGH	ABCFH	ACDFH	BCDEF	BEFGH	
ABDEF	ABDEG	BCEFG	ABCFI	ACDFI	BCDEG	BEFGI	&c.
ABDEG	ABDEH	BCEFH	ABCGH	ACDGH	BCDEH	BEFHI	
ABDFG	ABDFG	BCEGH	ABCGI	ACDGI	BCDEI	BEGHI	
ABEFG	ABDFH	BCFGH	ABCHI	ACDHI	BCDFG	BEGHI	
ACDEF	ABDGH	BDEFG	ABDEF	ACEFG	BCDFH	CDEFG	

85 Quo eodem pacto vnusquisque poterit tum tabulas istas quantùm voluerit extendere, tum alias conficere, quæ supersunt senariorum, septenariorum, octonariorum, &c. quas idcirco non addimus; & quia non multum vsum habent in scientiis. In quibus vt plurimùm sat est terminos combinare vsque ad quaternarios, vel quinarios.

86 Vnde perspicies, quam promptè per vnicam tabulam exhibeantur omnes binarij, vel quaternarij, vel quinarij possibiles, & deinceps, ex quouis terminorum numero dato absque mysteriis rotarum, & circulorum mobilium, & immobilium, & cæterarum formarum Artis Raymundi Lullij. Per quæ omnia vix binariorum, & ternariorum ex paucis quibusdam terminis haberi potest cum non mediocri labore combinatio adæquata.

87 Iam vero regula generalis ad combinandum sine tabulis quosuis terminos datos combinatione, de quâ agimus, ex tabulis ipsis est desumenda. Alia namque non est abeâ, quæ docet comparare mentaliter, & citra scriptionem terminos combinandos eodem ordine, quo sunt in tabulis comparati, & descripti. Quod facile fiet posito ob oculos catalogo terminorum combinandorum propriis vocabulis descriptorum; notatorum tamen insuper litteris Alphabeti suo ordine. Vti cernitur in sequente catalogo locorum terminorum communium, quos *sup. disp.* 18. *q.* 2. pro omnibus scientiis ad eundos, atque combinandos selegimus.

A —— Essentia.
B —— Bonitas.
C —— Vnitas.
D —— Existentia.
E —— Distinctio.
F —— Potentia.
G —— Quantitas.
H —— Totum.
I —— Oppositio.
K —— Connexio.
L —— Similitudo.
M —— Causa.
N —— Cognitio.
O —— Exigentia.
P —— Appetitus
Q —— Ordo.
R —— Vbi.
S —— Quando.
T —— Quomodo.
V —— Cum quo.

Ita enim terminis quibusque propositis, non difficile poterunt percurri mentaliter primò omnes binarij; deinde omnes ternarij; postmodum omnes quaternarij, aut etiam quinarij ex eis possibiles eodem ordine, quo totidem litteræ in tabulis præcedentibus aut sunt de facto combinatæ, aut possent pariter combinari. Pro quo mentalis combinationis genere vsus & praxis repetita dabit facilitatem, & promptitudinem.

Pro

Propositio 2.

Combinationes absolutæ secundæ speciei penes differentiam solius positionis terminorum ex quouis eorum numero dato possibiles tum per tabulam, tum per generalem regulam ex eâ deductam effici possunt.

Tabula autem est, vt sequitur.

TABVLA VI.

Exhibens omnes variationes numeri terminorum in eâ dati possibiles, penes differentiam solius positionis. 89

2.	5.						
ACDB		AEBCD	BEDAC	CADEB	DBCEA	EBACD	
ACBD		AEBDC	BEDCA	CADBE	DBCAE	EBADC	
ADBC		AECDB	BACDE	CAEBD	DBEAC	ECDAB	
ADCB		AECBD	BACED	CAEDB	DBECA	ECDBA	
AB	BCDA	ABCDE	AEBDC	BADEC	CBDEA	DBACE	ECABD
BA	BCAD	ABCED	AEDCB	BADCE	CBDAE	DBAEC	ECADB
3.	BDAC	ABDEC	BCDBA	BAECD	CBEAD	DCEAB	ECBDA
	BDCA	ABDCE	BCDAE	BAEDC	CBEDA	DCEBA	ECBAD
	BACD	ABECD	BCEAD	CDEAB	CBADE	DCABE	EDABC
	BADC	ABEDC	BCEDA	CDEBA	CBAED	DCAEB	EDACB
ABC	CDAB	ACDEB	BCADE	CDABE	DEABC	DCBEA	EDBCA
ACB	CDBA	ACDBE	BCAED	CDAEB	DEACB	DCBAE	EDBAC
BCA	CABD	ACEBD	BDEAC	CDBEA	DEBCA	EABCD	EDCAB
BAC	CADB	ACEDB	BDECA	CDBAE	DEBAC	EABDC	EDCBA
CAB	CBDA	ACBDE	BDACE	CEABD	DECAB	EACDB	
CBA	CBAD	ACBED	BDAEC	CEADB	DECBA	EACBD	6.
4.	DABC	ADEBC	BDCAE	CEBDA	DABCE	EADBC	
	DACB	ADECB	BDCEA	CEBAD	DABEC	EADCB	
	DBCA	ADBCE	BEACD	CEDAB	DACEB	EBCDA	
	DBAC	ADBEC	BEADC	CEDBA	DACBE	EBCAD	&c.
ABCD	DCAB	ADCEB	BECDA	CABDE	DAEBC	EBDAC	
ABDC	DCBA	ADCBE	BECAD	CABED	DAECB	EBDCA	

Ponimus autem in eâ solos quatuor numeros terminorum quoad eorum positionem variandos, nempe 2. 3. 4. & 5. tum quia id satis est ad exemplum; tum quia hæc combinatio vix potest commodè habere vsum in scientiis vltra numerum 5. terminorum.

91 Regula autem generalis ad practicè citra tabulam tum istorum numerorum, tum quorumuis aliorum terminos quoad positionem variandos omnibus modis possibilibus ex ipsâ tabulâ sumenda est. Inspecto enim & obseruato ordine, quo litteræ in eâ variantur, facilè erit quosuis terminos cuiusuis numeri similiter variare, vt nulla variatio possibilium prætermittatur.

Propositio 3.

92 Tam facile est, facere combinationes absolutas penes differentiam solius repetitionis terminorum ex quouis eorum numero dato possibiles, suppositis, quæ de illis sunt dicta *quæst. 2. propo. 3.* vt opus non sit ad id præstandum regulam aliquam hîc præscribere præter dicta *ibi*. Præsertim cum ista combinationis species vix vsum vllum habeat in scientiis.

Propositio 4.

Combinationes absolutæ quartæ speciei penes 93 differentias substantiæ, & positionis terminorum ex quouis eorum numero dato possibiles tum per tabulas exhibentes omnes binarios, ternarios, quaternarios, &c. tum per generales regulas sine tabulis fieri possunt.

Sunt autem tabulæ in hunc modum.

TABVLA VII.

94 *Exhibens omnes binarios ex quouis numero terminorum in eâ dato posſibiles, penes differentias ſubſtantiæ & poſitionis.*

2																	
A B	B A	A C	C D	A C	C A	D E	A B	B D	C F	E B	F D	A E	B F	C G	E A	F B	G C
B A	B C	A D	D A	A D	C B	E A	A C	B E	D A	E C	F E	A F	B G	D A	E B	F C	G D
	C A	B A	D B	A E	C D	E B	A D	B F	D B	E D	7	A G	C A	D B	E C	F D	G E
3	C B	B C	D C	B A	C E	E C	A E	C A	D C	E F		B A	C B	D C	E D	F E	G F
A B		B D		B C	D A	E D	A F	C B	D E	F A	A B	B C	C D	D E	E F	F G	
A C	4	C A	5	B D	D B		B A	C D	D F	F B	A C	B D	C E	D F	E G	G A	8
	A B	C B	A B	B E	D C	6	B C	C E	E A	F C	A D	B E	C F	D G	F A	G B	&c.

TABVLA VIII.

95 *Exhibens omnes ternarios ex quouis numero terminorum in ea dato posſibiles penes differentias ſubſtantiæ & poſitionis.*

3						6								
A C B	D B C	A E B	C D B	D B E		A E B	B E C	C E D	D F A	E F B	E D B	F D C		
A D B	D B A	A E C	C E A	D B A		A E C	B E D	C F A	D F B	E F C	E D C	F B A		
A D C	D C A	A E D	C E B	D C E		A E D	B F A	C F B	D F C	E F D	F A B	F E B		
B C D	D C B	B C D	C E D	D C A		A F B	B F C	C F D	D F E	E A B	F A C	F E C		
A B C	B C A	B C E	C A B	D C B	A B C	A F C	B F D	C F E	D A B	E A C	F A D	F E D		
A C B	B D A	B G A	C A D	E A B	A B D	A F D	B F E	C A B	D A C	E A D	F A E			
B A C	B D C	B D E	C A E	E A C	A B E	A F E	B A C	C A D	D A E	E A F	F B C			
B C A	B A C	B D A	C B D	E A D	A B F	B C D	B A D	C A E	D A F	E B C	F B D		7	
C A B	B A D	A B C	B D C	C B E	E B C	A C D	B C E	B A E	C A F	D B C	E B D	F B E		
C B A	C D A	A B F	B E A	C B A	E B D	A C E	B C F	B A F	C B D	D B E	E B F	F B A		
	C D B	A B E	B E C	D E A	E B A	A C F	B C A	C D E	C B E	D B F	E B A	F C D		
4	C A B	A C D	B E D	D E B	E C D	A C B	B D E	C D F	C B F	D B A	E C D	F C E	&c.	
	C A D	A C E	B A C	D E C	E C A	A D E	B D F	C D A	C B A	D C E	E C F	F C A		
	C B D	A C B	B A D	D A B	E C B	A D F	B D A	C D B	D E F	D C F	E C A	F C B		
A B C	C B A	A D E	B A E	D A C	E D A	A D B	B D C	E F	D E A	D C A	E C B	F D E		
A B D	D A B	A D B	C D E	D A E	E D B	A D C	B E F	C E A	D E B	D C B	E D F	F D A		
A C D	D A C	A D C	C D A	D B C	E D C	A E F	B E A	C E B	D E C	E F A	E D A	F D B		

TABVLA IX.

96 *Exhibens omnes quaternarios ex quouis numero terminorum in eâ dato posſibiles penes differentias ſubſtantiæ, & poſitionis.*

4																	
A B C D	A C E B	B C A E	C D A B	C B A E	D C A B	E C B A	A B F D	A D B E	A F C E								
A B D C	A C E D	B D E A	C D A E	D E A B	D C A E	E D A B	A B F E	A D B F	A F C B								
&c. cætera vt in tabula 6.	A C B D	B D E C	C D B E	D E A C	D C B E	E D A C	A C D E	A D C E	A F D E								
	A C B E	B D A C	C D B A	D E B C	D C B A	E D B C	A C D F	A D C F	A F D B								
	A D E B	B D A E	C E A B	D E B A	E A B C	E D B A	A C D B	A D C B	A F D C								
	A D E C	B D C E	C E A D	D E C A	E A B D	E D C A	A C E F	A E F B	A F E B								
	A D B C	B D C A	C E B D	D E C B	E A C D	E D C B	A C E B	A E F C	A F E C								
	A D B E	B E A C	C E B A	D A B C	E A C B		A C E D	A E F D	A F E D								
	A D C E	B E A D	C E D A	D A B E	E A D B	6	A C F B	A E B C	B C D E								
	A D C B	B E C D	C E D B	D A C E	E A D C		A C F D	A E B D	B C D F								
5	A E B C	B E C A	C A B D	D A C B	E B C D		A C F E	A E B F	B C D A								
	A E B D	B E D A	C A B E	D A E B	E B C A	A B C D	A B D	A E C D	B C E F								
	A E C D	B E D C	C A D E	D A E C	E B D A	A B C E	A C B E	A E C F	Pariterque vſque ad finem numeri 6.								
A B C D	A E C B	B A C D	C A D B	D B C E	E B D C	A B C F	A C B F	A E C B									
A B C E	A E D B	B A C E	C A E B	D B C A	E B A C	A B D E	A D E F	A E D F									
A B D E	A E D C	B A D E	C A E D	D B E A	E B A D	A B D F	A D E B	A E D B									
A C D C	B C D E	B A D B	C B D E	D B E C	E C D A	A B D C	A D E C	A E D C									
A B E C	B C D A	B A E C	C B D A	D B A D	E C D B	A B E F	A D F B	A F B C									
A B E D	B C E A	B A E D	C B E A	D B A E	E C A B	A B E C	A D F C	A F B D									
A C D E	B C E D	C D E A	C B E D	D C E A	E C A D	A B E D	A D F E	A F B E	&c.								
A C D B	B C A D	C D B B	C B A D	D C E B	E C B D	A B F C	A D B C	A F C D									

96 Eodem pacto faciet quiſque tabulam quinariorum, & cæteras ſi libuerit. Tum aliter per tabulas quadratorum poſſunt combinationes iſtæ fieri. Pro binariis quidem ex dato quouis terminorum numero poſſibilibus ponendo terminos omnes in primâ columnâ tranſuersâ tabulæ, atque etiam in primâ deſcendente, iungendóque ſingulos ſingulis in quadratis communibus columnis à ſingulis inciPientibus, præterquam in eis vbi concurrunt, qui ſunt exactè ſimiles, vt cernitur in ſequente tabulâ binariorum poſſibilium ex quatuor terminis.

TABVLA

TABVLA X.

Exhibens aliter omnes binarios ex numero 4. terminorum possibiles, penes differentiam substantiæ & positionis. 98

	A	B	C	D
A		AB	AC	AD
B	BA		BC	BD
C	CA	CB		CD
D	DA	DB	DC	

99 Pro ternariis autem ex eisdem 4. terminis possibilibus ponentur iidem termini in primâ columnâ transuersâ tabulæ, & binarij iam reperti in primâ descendente, iungentúrque illi his omnibus præterquam in quadratis, vbi aliquis terminus erat repetendus: cætera quippe quadrata dabunt omnes ternarios possibiles, vt cernitur in tabulâ sequente.

TABVLA XI.

Exhibens aliter omnes ternarios ex numero 4. terminorum possibiles penes differentias substantiæ & positionis. 100

	A	B	C	D
AB			ABC	ABD
AC		ACB		ACD
AD		ADB	ADC	
BA			BAC	BAD
BC	BCA			BCD
BD	BDA		BDC	
CA		CAB		CAD

CB

CB	CBA			CBD
CD	CDA	CDB		
DA		DAB	DAC	
DB	DBA		DBC	
DC	DCA	DCB		

101 Pariterque pro quaternariis ponentur iidem termini simplices in primâ columnâ transuersâ, & ternarij reperti in primâ descendente, iungenturque similiter. Et sic deinceps pro quinariis, &c.

102 Regulæ autem generales ad istas combinationes faciendas mentaliter sine tabulis duæ desumi possunt. Alteram ex tabulis prioris generis. Alteram ex tabulis posterioris. Quas facilè vnusquisque assequetur, inspectis attentè ordinibus, quibus in ipsis pro iisdem construendis sunt positæ litteræ.

Propositio 5.

Combinationes absolutæ quintæ speciei penes 103 differentias substantiæ & repetitionis terminorum ex quouis eorum numero dato possibiles tum per tabulas exhibentes omnes binarios, ternarios, quaternarios, &c. tum per generales regulas sine tabulis fieri possunt.

Suppono ex dictis *q. 2. propos. 5.* combinationes huius speciei ex quouis terminorum numero dato possibiles infinitas esse. Tametsi binarij, ternarij, quaternarij, &c. inter se differentes sumpti seorsim finiti sint. Pro quibus subinde damus tabulas regulásque sequentes.

TABVLA XII.

104 *Exhibens omnes binarios ex quouis numero terminorum in eâ dato possibiles penes differentias substantiæ, & repetitionis.*

2.	3.									
AA	AA	BB	AA	CC	AA	BD	DD	AC	BE	DE
AB	AB	BC	AB	CD	AB	BE		AD	BF	DF
BB	AC	CC	AC	DD	AC	CC	6.	AE	CC	EE
			AD		AD	CD		AF	CD	EF
		4.	BB	5.	AE	CE		BB	CE	7.
			BC		BB	DD	AA	BC	CF	
			BD		BC	DE	AB	BD	DD	&c.

TABVLA

TABVLA XIII.

Exhibens omnes ternarios ex quouis numero terminorum in eâ dato possibiles penes differentias substantiæ, & repetitionis. 105

3	4	5	6	7
AAA	CCB	BBC	ACE	CCA	ABF	BCD	CDF	EEC
AAB	BBD	ADE	CCB	ACD	BCE	CEF	EED
AAC	BCD	BBB	CDE	AEE	BCF	DDD	FFF
ABC	CCC	BBC	DDD	AEF	BDE	DDE	FFA
BBB	CCD	AAA	BBD	DDE	AAB	ADE	BDF	DDF	FFB
BBC	CCA	AAB	BBE	DDA	AAB	ADF	BEF	DDA	FFC
BBA	CCB	AAC	BBA	DDB	AAC	AEF	CCC	DDB	FFD
ABC	AAC	DDD	AAD	BCD	DDC	AAD	BBB	CCD	DDC	FFE
BBB	AAD	DDA	AAE	BCE	EEE	AAE	BBC	CCE	DEF
BBC	ABC	DDB	ABC	DDE	EEA	AAF	BBD	CCF	EEE
BBA	ABD	DDC	ABD	CCC	EEB	ABC	BBE	CCA	EEF
CCC	ACD		ABE	CCD	EEC	ABD	BBF	CCB	EEA
CCA	BBB		ACD	CCE	EED	ABE	BBA	CDE	EEB	&c.

106 Quo eodem modo poterit vnusquisque facere tabulas quaternariorum, & quinariorum, aut etiam cæteras si placuerit. Tum aliter per tabulas quadratorum possunt huius speciei combinationes fieri, quilibetque etiam poterit illas facere quemadmodum factæ sunt aliæ præcedentis propositionis *tabulâ* 10. & 11. Nisi quod ibi quadrata vacua sunt, vbi erant litteræ repetendæ: hîc tamen ea sunt vacua relinquenda, vbi combinationes ab aliis in aliis quadratis positis penes solam positionem erant discriminandæ. In reliquis autem quæ ibi sunt dicta, huc sunt transferenda, & applicanda.

107 Vnde ibidem est eruenda duplex regula ad has combinationes faciendas mentaliter sine tabulis penes duplicem ordinem, quo ipsæ in ipsis tabulis fiunt.

Propositio 6.

Combinationes absolutæ sextæ speciei penes 108
differentias positionis, & repetitionis terminorum ex quouis eorum numero dato possibiles tum per tabulas, tum per generales regulas ex eis deductas confici possunt.

Supposito ex dictis *quæst. 2. propos. 9.* per hanc differentiarum mixtionem potius minui combinationem, quam augeri. Repetitionesque terminorum numeri dati aut vnius tantùm termini, aut duorum, aut plurium esse posse. Vnumquemque autem aut bis, aut ter, aut quater, &c. in dato numero poni, siue repeti posse. Prodiuersitate horum casuum diuersas aliquot tabulas, exempli gratiâ, damus, vt sequitur.

TABVLA XIV.

Exhibens omnes variationes numeri terminorum in eâ dati possibiles penes differentias positionis & repetitionis quando in numero dato vnus terminus ponitur bis. 109

3	4	5	6
AAB	ACBA	AABDC	ADCAB	BDAAC	CABDA	DAACB
ABA	ABAC	AACDB	ADBAC	BACDA	CAADB	DABAC
BAA	ACAB	AACBD	ABDAC	BADCA	CAABD	DACAB
	BCAA	AADBC	ABCDA	BAACD	CADAB
	BACA	AADCB	ABDCA	BAADC	CABAD
	BAAC	ABACD	ACDBA	BACAD	DBCAA
	CBAA	ABADC	ACBDA	BADAC	DCBAA
	CABA	ACADB	ADBCA	CDBAA	DBACA
	CAAB	ACABD	ADCBA	CBDAA	DCABA
		ADABC	BCDAA	CDABA	DBAAC
AABC	5	ADACB	BDCAA	CBADA	DCAAB
AACB		ABCAD	BCADA	CDAAB	DABCA
ABCA		ACBAD	BDACA	CBAAD	DACBA
	AABCD	ACDAB	BCAAD	CADBA	DAABC

&c

TABVLA

TABVLA XV.

110 *Exhibens omnes variationes numeri terminorum in eâ dati possibiles penes differentias positionis, & repetitionis, quando in numero dato vnus terminus ponitur ter.*

	A B A A	A A A B C	A B C A A	B C A A A	C A A B A	
	B A A A	A A A C B	A C B A A	B A C A A	C A A A B	
4		A A A C A	A B A C A	B A A C A		
	5	A A C B A	A C A B A	B A A A C	6	
A A A B		A A B A C	A B A A C	C B A A A		
A A B A		A A C A B	A C A A B	C A B A A	&c.	

TABVLA XVI.

111 *Exhibens omnes variationes numeri terminorum in eâ dati possibiles penes differentias substantiæ, & positionis, & repetitionis, quando in numero dato duo termini ponuntur bis.*

	B A B A	A B A C B	B C B A A	B A A B C	
		A C A B B	B B A C A	B A A C B	
4		A B B A C	B C A B A	C B B A A	6
	5	A B C A B	B B A A C	C B A B A	
A A B B		A C B A B	B C A A B	C B A A B	
A B B A	A A B B C	A B B C A	B A B C A	C A B B A	&c.
A B A B	A A B C B	A B C B A	B A C B A	C A B A B	
B B A A	A A C B B	A C B B A	B A B A C	C A A B B	
B A A B	A B A B C	B B C A A	B A C A B		

112 Ex istis autem tabulis iuxta earum diuersitatem possunt diuersæ regulæ colligi inspectis ordinibus, quibus in illis sunt litteræ positæ tum ad easdem tum ad cæteras combinationes, seu terminorum variationes possibiles cuiusuis numeri dati aliquem, aut aliquos terminos repetentis faciendas.

Propositio 7.

113 Combinationes absolutæ septimæ speciei penes differentias substantiæ, positionis, & repetitionis terminorum ex quouis eorum numero dato possibiles tum per tabulas exhibentes omnes binarios, ternarios. quaternarios, &c. tum per generales regulas sine tabulis fieri possunt.

Etsi combinationes etiam huius speciei ex quouis terminorum numero dato possibiles sint infinitæ, iuxta dicta *quæstione 2. propositt. 7.* binarij tamen inter se differentes, ternarij, quaternarij, &c. finiti sunt. Pro quibus subinde sequentes tabulas, regulasque præbemus.

TABVLA XVII.

114 *Exhibens omnes binarios ex quouis numero terminorum in eâ dato possibiles, penes differentias substantiæ positionis, & repetitionis.*

| | | | | | |

TABVLA XVIII.

Exhibens omnes ternarios ex quouis numero terminorum in eâ dato possibiles, penes differentias substantiæ, positionis, & repetitionis. 115

		B A C	C C C	A C C	B C B	C C A	D B D	A A C
		B B A		A C D	B C C	C C B	D C A	A A D
2	3	B B B		A D A	B C D	C C C	D C B	A A E
		B B C	4	A D B	B D A	C C D	D C C	A B A
A A A	A A A	B C A		A D C	B D B	C D A	D C D	A B B
A A B	A A B	B C B	A A A	A D D	B D C	C D B	D D A	A B C
A B A	A A C	B C C	A A B	B A A	B D D	C D C	D D B	A B D
A B B	A B A	C A A	A A C	B A B	C A A	C D D	D D C	A B E
B A A	A B B	C A B	A A D	B A C	C A B	D A A	D D D	Pariterque
B A B	A B C	C A C	A B A	B A D	C A C	D A B		vsque
B B A	A C A	C B A	A B B	B B A	C A D	D A C	5	ad finẽ
B B B	A C B	C B B	A B C	B B B	C B A	D A D		num. 5
	A C C	C B C	A B D	B B C	C B B	D B A		
&c	B A A	C C A	A C A	B B D	C B C	D B B	A A A	&c
	B A B	C C B	A C B	B C A	C B D	D B C	A A B	

TABVLA XIX.

Exhibens omnes quaternarios ex quouis numero terminorum in eâ dato possibiles penes differentias substantiæ, positionis, & repetitionis. 116

	A A A A	A C C A	B C B A	C C A A	A A C D	Pariterque vsque ad finem numeri 5.	
	A A A B	A C C B	B C B B	C C A B	A A D A		
2	A A A C	A C C C	B C B C	C C A C	A A D B		
	A A B A	B A A A	B C C A	C C B A	A A D C		
A A A A	A A B B	B A A B	B C C B	C C B B	A A D D		
A A A B	A A B C	B A A C	B C C C	C C B C	A B A A		
A A B A	A A C A	B A B A	C A A A	C C C A	A B A B		
A A B B	A A C B	B A B B	C A A B	C C C B	A B A C	&c	
A B A A	A A C C	B A B C	C A A C	C C C C	A B A D		
A B A B	A B A A	B A C A	C A B A		A B B A		
A B B A	A B A B	B A C B	C A B B		A B B B		
A B B B	A B A C	B A C C	C A B C	4	A B B C		
B A A A	A B B A	B B A A	C A C A		A B B D		
B A A B	A B B B	B B A B	C A C B	A A A A	A B C A		
B A B A	A B B C	B B A C	C A C C	A A A B	A B C B		
B A B B	A B C A	B B B A	C B A A	A A A C	A B C C		
B B A A	A B C B	B B B B	C B A B	A A A D	A B C D		
B B A B	A B C C	B B B C	C B A C	A A B A	A B D A		
B B B A	A C A A	B B C A	C B B A	A A B B	A B D B		
B B B B	A C A B	B B C B	C B B B	A A B C	A B D C		
	A C A C	B B C C	C B B C	A A B D	A B D D		
3	A C B A	B C A A	C B C A	A A C A			
	A C B B	B C A B	C B C B	A A C B			
	A C B C	B C A C	C B C C	A A C C			

117 Aliter (& faciliùs, cũ exigui sunt numeri) possunt per tabulas quadratorum istæ combinationes haberi. Binarij quidem ex quouis numero terminorum dato possibiles, ponendo terminos ipsos numeri dati in primâ columnâ transuersâ; rursusque etiam in primâ descẽdente; iungẽdoque singulos singulis in quadratis communibus columnis à singulis incipientibus, vti factum est in *Tabulâ* 10. Nisi quòd hîc nullum quadratum relinquitur vacuum: quia iunguntur termini secundum omnes differentias, substantiæ scilicet positionis, & repetitionis. Ternarij verò omnes possibiles ex numero dato habebuntur, ponendo omnes binarios iam inuentos in prima columnâ descendente, & terminos eosdem numeri dati in primâ transuersâ, iungendoque singulos hos singulis illis in quadratis similiter communi

munibus, vt factum in *Tabulâ* 11. Nisi quòd hîc pariter nullum quadratum relinquitur vacuum. Quaternarij autem, ponendo ternarios inuentos in primâ columnâ descendente, & terminos eosdem numeri dati in primâ transuersâ, iungendoque hos illis simili modo. Pariterque deinceps est sedendum pro inueniendis, & exhibendis quinariis, senariis, septenariis, &c. ex eodem numero possibilibus.

118 Ad faciendas autem citra tabulas combinationes istas duæ regulæ possunt esse. Altera desumpta ex primo genere tabularum, inspectis ordinibus quibus in tabulis ipsis litteræ pro terminis subrogatæ positæ sunt. Altera facilior secundo tabularum generi consentanea, quæ talis est. Accipiantur termini dati in quouis numero, & vnusquisque eorum cæteris singulis, atque etiam sibi ipsi coniungatur mentaliter; factique erunt omnes binarij ex tali numero possibiles. Deinde accipiantur binarij facti, & vnicuique eorum singuli iidem termini coniungantur similiter; factique erunt omnes ternarij. Prætera accipiantur omnes ternarij, & vnicuique coniungantur eodemmodo singuli iidem termini; factique erunt omnes quaternarij. Acceptis autem quaternariis coniungantur pariter iidem termini; factique erunt omnes quinarij ex dato numero possibiles, & ita deinceps in infinitum.

Propositio 8.

119 Quo pacto omnes comparationes possibiles collectiuæ vnius dati numeri terminorum cum omnibus & singulis combinationibus alterius differentibus penes solam substantiam faciendæ sint, ex dictis *in præcedentibus* infertur facilè.

Tabulæ siquidem & regulæ datæ *propos.* 1. ostendunt omnes cuiusuis numeri dati talis speciei combinationes; cum quibus sigillatim adspectis promptissimum erit alterum quemuis integrum numerum totidem collectiuis comparationibus comparare. Vt est notum.

Propositio 9.

Ex præcedente propositione constat, quomodo fa- 120
ciendæ sint omnes possibiles collectiuæ comparationes omnium & singularum combinationum differentium penes solam substantiam vnius dati numeri terminorum cum altero etiam dato integro numero.

Est clarum. Quia promptum est, toties omnes & singulas combinationes vnius numeri ad integrum alterum comparare, quoties hoc comparatur ad illas.

Propositio 10.

Per vtramque itidem præcedentem propositio- 121
nem innotescit, quomodo faciendæ sint omnes possibiles collectiuæ comparationes omnium & singularum combinationum differentium penes solam substantiam vnius dati numeri terminorum cum omnibus & singulis alterius numeri dati.

Quod etiam adeo clarum est, vt nullâ maiore egeat explicatione.

Propositio 12.

Quomodo omnes comparationes possibiles diui- 122
uisiuæ vnius dati numeri terminorum integrè sumpti cum omnibus & singulis combinationibus differentibus penes solam substantiam alterius numeri etiam dati faciendæ sunt tum per tabulas, tum per regulam ex eis desumendam ostenditur.

Tres tabulas in exemplum ponemus primam exhibentem 9. compariationes possibiles numeri 2. terminorum ad 3. Secundam 27. possibiles numeri 3 ad 3. Tertiam 81. possibiles numeri 4. ad 3. vti constat ex tabulâ 12. datâ *sup. q.* 1. Ex quibus tabulis attentè inspectis poterit generalis regula colligi tum ad easdem sine tabulis, tum ad cæteras cuiusuis numeri ad quemuis numerum combinationes possibiles conficiendas earum, de quibus est sermo in propositione.

TABVLA XX.

123 *Exhibens omnes possibiles diuisiuas comparationes integri numeri 2. terminorum cum singulis combinationibus numeri 3. differentibus penes solam substantiam.*

Sint termini A B cum C D E comparandi sic.

A B	cum	C	A	cum	C	B	cum	C
			B	cum	D	A	cum	E
A C	cum	D	B	cum	C	A	cum	D
			A	cum	D	B	cum	E
A B	cum	E	A	cum	C	B	cum	D
			B	cum	E	A	cum	E

TABVLA

TABVLA XXI.

Exhibens omnes possibiles diuisiuas comparationes integri numeri 3. 124
terminorum cum singulis combinationibus numeri 3.
differentibus penes solam substantiam.

Sunt termini A B C cum D E F comparandi sic.

A B C	cum	D	A C	cum	D	A	cum	D
			B	cum	E	B C	cum	F
A B C	cum	E	B	cum	D	B C	cum	E
			A C	cum	E	A	cum	F
A B C	cum	F	A C	cum	D	A	cum	E
			B	cum	F	B C	cum	F
A B	cum	D	B	cum	D	A	cum	D
						B	cum	E
C	cum	E	A C	cum	F	C	cum	F
C	cum	D	A C	cum	E	A	cum	D
						C	cum	E
A B	cum	E	B	cum	F	B	cum	F
A B	cum	D	B	cum	E	B	cum	D
						C	cum	E
C	cum	F	A C	cum	F	A	cum	F
C	cum	D	B C	cum	D	B	cum	D
						A	cum	E
A B	cum	F	A	cum	E	C	cum	F
A B	cum	E	A	cum	D	C	cum	D
						A	cum	E
C	cum	F	B C	cum	E	B	cum	F
C	cum	E	B C	cum	D	C	cum	D
						B	cum	E
A B	cum	F	A	cum	F	A	cum	F

TABVLA XXII.

Exhibens omnes possibiles diuisiuas comparationes integri numeri 4. 125
terminorum cum singulis combinationibus numeri 3.
differentibus penes solam substantiam.

Sunt termini A B C D cum E F G comparandi sic.

A B C D	cum	E	B	cum	E	B C	cum	E
			A C D	cum	F	A D	cum	F
A B C D	cum	F	B C D	cum	E	A B C	tum	E
			A	cum	F	D	cum	G
A B C D	cum	G	A	cum	E	D	cum	E
			B C D	cum	F	A B C	cum	G
A B C	cum	E	A B	cum	E	A B D	cum	E
D	cum	F	C D	cum	F	C	cum	G
D	cum	E	C D	cum	E	C	cum	E
A B C	cum	F	A B	cum	F	A B D	cum	G
A B D	cum	E	A C	cum	E	A C D	cum	E
C	cum	F	B D	cum	F	B	cum	G
C	cum	E	B D	cum	E	B	cum	E
A B D	cum	F	A C	cum	F	A C D	cum	G
A C D	cum	E	A D	cum	E	B C D	cum	E
B	cum	F	B C	cum	F	A	cum	G

A	cum	E
B C D	cum	G
A B	cum	E
C D	cum	G
C D	cum	E
A B	cum	G
A C	cum	E
B D	cum	G
B D	cum	E
A C	cum	G
A D	cum	E
B C	cum	G
B C	cum	E
A D	cum	G
A B C	cum	F
D	cum	G
D	cum	F
A B C	cum	G
A B D	cum	F
C	cum	G
C	cum	F
A B D	cum	G
A C D	cum	F
B	cum	G
B	cum	F
A C D	cum	G
B C D	cum	F
A	cum	G
A	cum	F
B C D	cum	G
A B	cum	F
C D	cum	G
C D	cum	F
A B	cum	G
A C	cum	F
B D	cum	G
B D	cum	F
A C	cum	G

A D	cum	F
B C	cum	G
B C	cum	F
A D	cum	G
A B	cum	E
C	cum	F
D	cum	G
A B	cum	E
D	cum	F
C	cum	G
C	cum	E
D	cum	F
A B	cum	G
C	cum	E
A B	cum	F
D	cum	G
D	cum	E
A B	cum	F
C	cum	G
D	cum	E
C	cum	F
A B	cum	G
A C	cum	E
D	cum	F
B	cum	G
A C	cum	E
B	cum	F
D	cum	G
D	cum	E
B	cum	F
A C	cum	G
D	cum	E
A C	cum	F
B	cum	G
B	cum	E
A C	cum	F
D	cum	G
B	cum	E
D	cum	F
A C	cum	G
A D	cum	E
B	cum	F
C	cum	G
A D	cum	E
C	cum	F
B	cum	G
B	cum	E
C	cum	F
A D	cum	G
B	cum	E
A D	cum	F
C	cum	G
C	cum	E
A D	cum	F
B	cum	G

C	cum	E
B	cum	F
A D	cum	G
B C	cum	E
D	cum	F
A	cum	G
B C	cum	E
A	cum	F
D	cum	G
D	cum	E
A	cum	F
B C	cum	G
D	cum	E
B C	cum	F
A	cum	G
A	cum	E
B C	cum	F
D	cum	G
A	cum	E
D	cum	F
B C	cum	G
B D	cum	E
A	cum	F
C	cum	G
B D	cum	E
C	cum	F
A	cum	G
A	cum	E
C	cum	F
B D	cum	G
A	cum	E
B D	cum	F
C	cum	G
C	cum	E
B D	cum	F
A	cum	G
C	cum	E
A	cum	F
B D	cum	G
C D	cum	E
A	cum	F
B	cum	G
C D	cum	E
B	cum	F
A	cum	G
A	cum	E
B	cum	F
C D	cum	G
A	cum	E
C B	cum	F
B	cum	G
B	cum	E
C D	cum	F
A	cum	G
B	cum	E
A	cum	F
C D	cum	G

Ex

126 Est autem aduertendum, pro hisce similibusque tabulis combinationum comparatarum ordinatè construendis combinationum absolutarum regulis antea datis vtendum esse, quemadmodum nos vsi sumus: provt vnusquisque tabulas ipsas considerans cum attentione facilè deprehendet.

Propositio 12.

127 Quomodo omnes comparationes diuisiuæ possibiles omnium, & singularum combinationum differentium penes solam substantiam vnius terminorum numeri dati cum alio numero semper integrè sumpto faciendæ sunt, ex dictis *propos. præc.* facillimè infertur.

Quia quod ad rem attinet, æquè facilè veniunt efficiendæ comparationes singularum combinationum vnius numeri ad integrum alterum, de quibus modo, ac comparationis, vnius integri numeri ad singulas combinationes alterius, de quibus *ibi*; vt consideranti conspicuum fiet. In quo amplius non opus est morari.

Propositio 13.

128 Quomodo omnes comparationes diuisiuæ possibiles omnium, & singularum combinationum differentium penes solam substantiam vnius terminorum numeri dati cum omnibus, & singulis combinationibus alterius numeri etiam dati faciendæ sunt facillime etiam infertur ex dictis *propos.* 12.

Per tabulas siquidem & regulam *ibi* traditas scitur quomodo comparationes omnes possibiles, de quibes agetur, vniuscuiusque combinationis alterius ex numeris datis semper integrè sumptæ cum omnibus & singulis combinationibus alterius ex numeris datis faciendæ sunt. Quo posito percurrendo seorsim omnes combinationes alterius ex numeris datis, faciendoque comparationes vniuscuiusque integræ earum cum omnibus & singulis alterius numeri, erit factum, quod hîc prætenditur, vt constat.

QVÆSTIO IV.

Ad quam materiam scientiarum regulæ combinationum traditæ q. 2. & 3. sunt applicandæ & qua ratione.

129 SVppono primò, regulas combinationum ad materias scientiarum applicandas eas practicas potissimùm esse: quas dedimus *q.* 3. vtpotè quæ præscribunt quo pacto in qualibet materiâ combinationes sint faciendæ; subseruiunt tamen adiuuantque, non parum ad adæquatè combinandum, scientificéque procedendum aliæ magis speculatiuæ traditæ *q.* 2. quatenus determinant, quot combinationes ex quouis terminorum numero dato possibiles sint.

130 Suppono secundò, ex omnibus speciebus combinationum expositis *in dictis quæstionibus*, primam absolutarum esse, quæ in scientiis humanis habet potissimum, ac generalissimum vsum; tametsi & pleræque aliarum suos quoque vsus habeant, vt ex dicendis apparebit. Quocirca, de illius primæ regulis potissimum erit nobis sermo, quoties loquentes, generatim nihil in speciali de aliorum regulis dixerimus. Igitur præsentis quæstionis resolutionem sequentia documenta dabunt.

1. In omnibus omnino scientiis humanis *disp.* 21. 131
q. 1. cómemoratis ad eas plenè assequendas, promouendas, illustrandas, & in infinitum augendas prædictæ cõbinationum regulæ sunt adhibendæ, ad omnémque penitus illarum materiam tum communem, tũ propriam applicandæ, quod vt ordinatè præstetur. Primo combinabuntur inter se 20. termini omnibus scientiis communes, quos pro materiâ speciali, pro exemplóque huius Artis selegimus, atque descripsimus *disp.* 28. *q.* 2. vnà cum cæteris sub eis contentis in schematibus *ibi* propositis, qui aut omnibus etiam, aut penè omnibus scientiis videantur communes (terminos iam sumimus, sumemúsque deinceps strictè provt condistinguuntur inscientiis à propositionibus, quæstionibus, & argumentationibus.) Secundo combinabuntur inter se propositiones scitæ, seu iudicatæ, & quæstiones, (id est propositiones quarum nec veritas, nec falsitas scitur,) omnibus etiam aut penè omnibus scientiis communes, quæ vel ex primâ terminorum combinatione pullularunt, vel aliundè præhabentur in catalogis locorum communium propositionum, iuxta doctrinam statutam *disp.* 28. Ex quibus combinationibus ex professo, & per otium factis innumera propemodum venient scienda, quæ omnibus pariter aut pene omnibus scientiis communia sint, quibus præscitis, ad eam scientiam specialem est descendendum, quam quisque prætendit assequi, vel promouere; cuius imprimis loci terminorum, qui iuxta dicta etiam *disp.* 28. termini vniuersaliores sunt eius, accipiendi sunt, vel ex catalogis, vbi iam sunt parati per locationis regulas *ibid.* traditas, vel aliunde. Acceptique primò singuli, secundò bini, tertiò terni, quartò quaterni, & ita deinceps vsque ad omnes cũ *sup. dict.* 20. terminis, seu locis terminorum communibus sunt combinandi. Similiterque acceptæ ex eâdem scientiâ speciali propositiones vniuersaliores cum locis propositionum communibus præscitis iam combinabuntur. Per quas duas combinationes potissimè veniet sciendum, quomodo scientiæ speciali, de quâ agitur, conueniunt innumera, quæ scientiis aliis ab ea diuersis etiam communia sunt. Deinde, iidem loci terminorum scientiæ specialis seorsim à prædictis communibus combinabuntur inter se, similitérque postmodum loci propositionum eius seorsim à communibus, vnà cum quæstionibus vniuersalioribus ortis à terminorum combinatione, aut aliunde quæsitis. Postremò autem, cæteri termini minùs vniuersales eisdem modis, & simul cum communibus & seorsim inter se combinandi erunt: Pariterque postmodum propositiones, & quæstiones minus vniuersales ex terminorum combinatione, aut aliunde natæ.

Secundò, in scientiis physicis, quarum prin- 132
cipia ex experimentis nascuntur, per experientiamque comparantur, præterquam quod combinationes prædictæ locum etiam habent, perindeque in illis, atque in scientiis metaphysicis, iuxta præscriptum ordinem sunt adhibendæ, speciatim tamen est incumbendum combinationibus experimentalibus, per quas extrema applicabilia, seu per admotionem, seu per mixtionem realiter applicentur omnibus modis possibilibus, ac penes omnes eorum aggregationes, atque differentias possibiles, iuxta ea quæ dicebamus *suprà disp.* 24. *quæst.* 3 paritérque extrema separabilia omnibus modis possibilibus, ac secundum omnes differentias possibi-

les separentur. Quo multa ex vtrisque nouáque in dies experimenta procreata noua etiam in dies ciusmodi scientiis physicis principia præbeant.

133 Tertiò, quamquam combinationes possibiles ex omnibus terminis, propositionibus, & quæstionibus vniuscuiusque scientiæ adhuc ex angustioribus, seu minùs extensis tam multæ sint, (prout ex dictis *quæstionibus* 2. & 3. constat,) vt ne à pluribus quidem hominibus per integram vitam sese in iis absque intermissione exercentibus exhauriri possint, siue adæquate fieri, supposito quòd successiuè (vti intellectui humano pro statu præsenti est necessarium,) faciendæ sunt. Attamen studiosi scientiarum non propterea ab illis sunt absterrendi. Non enim propterea desistimus ab inquisitione procurationeque bonorum, quod tam multa sunt, vt omnia à nobis obtineri impossibile sit. Quis vmquam abstinuit ab honoribus, aut diuitiis, aue voluptatibus inquirendis eo solùm titulo, quòd videat se omnes possibiles neutiquam assequi posse? Sed neque ab studio sciendi arcentur homines, quod planè sciant, se cuncta scibilia scire non posse. Ita neque ab exercitio combinandi, quo scientia augetur, idcircò deterrendi arcendique sunt, quòd neque omnia combinare, neque omne augmentum possibile scientiæ addere possunt. Imò vt auarus, cui medium aliquod idoneum ad abundè diteſcendum se offert, eò sese impensiùs gerit circa eius vsum, quo breuiùs se putat per illud magna accrementa suæ substantiæ additurum; etsi omnia possibilia addere apertè iudicet impossibile. Ita studiosus scientiæ eò auidiùs exercitio combinandi debet incumbere, quo vberiora accrementa scientiæ suæ per istud medium, præ omnibus aliis est additurus, etiam si omnia possibilia addere nequeat; quòd omnia combinabilia combinare non valet. Industria autem erit, vt qui omnia capere non potest selectiora capiat; selectiora autem combinalia vbique sunt, vniuersaliora quare ab his vbique exordium est iuxta ordinem *paulò antè* præscriptum. Et combinatio quidem per binarios quæ expeditior, & breuior est, vbique imprimis est adhibenda, sæpe enim fiet, vt intellectus, qui sua natura comparatiuus, atque combinatiuus est, obiter passimque excitetur per illam ad ternarios, quaternariósque concipiendos & eorum terminos comparandos. Neque despiciendi sunt, aut sine examine reiiciendi conceptus, qui inter combinandum occurrunt, etsi à materiâ de quâ agitur sint diuersi, aut alieni; sed curandum vt ex eis etiam suus scientiæ fructus si quem habuerint, decerpatur. Vna quippe ex vtilitatibus combinationis est varios conceptus excitare non solum circa propriam, sed etiam circa alienas materias, in quos aliàs intellectus non caderet. Quod ex analogiâ, connexione, oppositione, aut alia habitudine, quæ aliæ materiæ cum aliis habent solet enasci.

134 Quartò, combinationes in materiâ scientiarum eò fine fiunt, vt extrema per eas aggregata inter se ab intellectu conferantur comparatiuéque inspiciantur attentâ, & accuratâ inspectione, quo possint ab ipso in eis deprehendi veritates obiectiuæ fundatæ in ipsorum consortio quauis ratione. Et quoniam argumentationes obiectiuæ ratione sui vix vnquam subeunt, in scientiis comparationem; si quam enim subeun, eis conuenit ratione propositionum aut terminorum, ex quibus constant; idcircò impræsentiarum dumtaxat curamus de combinationibus mentalibus terminorum, & propositionum, atque etiam quæstionum obiectiuarum, quæ propositiones quædam sunt ignotæ, siue non iudicatæ. Necnon de combinationibus realibus quarumuis rerum ad experiendum ordinatis. De quarum omnium fructibus, de modisque colligendi illos mediâ comparatione, & inspectione extremorum combinatorum sequitur vt dicamus.

QVÆSTIO V.

Qui fructus ex combinationibus in omnibus scientiis humanis sunt colligendi, & quâ ratione.

135 AD quatuor capita reuocantur potissimi fructus in omnibus scientiis humanis ex combinationibus colligendi: ex quibus subinde aliæ nascuntur vtilitates. Primum est inuentio quæstionum. Secundum inuentio propositionum per se notarum; quæ duo ex combinationibus terminorum præcipuè proueniunt. Tertium est inuentio illationum. Quartum inuentio propositionum notarum per aliud; quæ proueniunt præcipuè ex combinationibus propositionum & quæstionum. Quæ omnia vt obueniant abunde, sequentia documenta solerter obseruanda ad praximque deducenda sunt.

136 Primò, Factâ quâuis combinatione (ex absolutis scilicet primæ speciei penes differentiam solius substantiæ, à quibus incheandum) siue duorum, siue trium, siue quatuor, siue plurium terminorum imprimis sunt inter se omnes, & singuli comparandi tamquam subiectum & prædicatum. Est autem ex suo naturalissimo conceptu, iuxta nostrum modum iudicandi, omnis terminus significatus per verbum prædicatum per seipsum affirmabile, vel negabile de quouis alio termino; omnis item terminus per nomen adiectiuum significatus pariter est ex suo naturali conceptu prædicatum affirmabile, vel negabile de quouis alio termino medio actu essendi substantiuo significato per verbum *esse*. Vtcumque autem quilibet terminus in vniuersum de quouis alio est affirmabilis aut negabilis medio actu essendi substantiuo quiliberque subinde respectu cuiuslibet, & vt subiectum, & vt prædicatum concipi potest, idque siue sint termini simplices, siue complexi iuxta omnem complexionem possibilem, ex quouis terminorum simplicium numero dato. Potest autem quilibet omnino terminus concipi affirmabilis, vel negabilis de quouis alio aut absolute, aut ex suppositione aliorum terminorum, qui sint syncategoremata connotata per subiectum, aut prædicatum directum; idque, aut absolutâ, aut hypotheticâ affirmatione, vel negatione. Quæ omnia ex dictis *suprà disputatione secundâ, quæstione quarta*, & sæpe *aliàs* in hoc opere tactis conspicua sunt. Dum autem comparationes istæ fiunt in singulis est attentè inspiciendum, an prædicatum conueniat subiecto vel an non conueniat. Deprehendetur autem conuenire ex terminis ipsis inspectis, si deprehendatur subiectum cum prædicato connexum; non conuenire autem si deprehendatur ei oppositum, aut si vtrumuis notificet experientia, quando est materia experimentalis:

habebi

habebiturque propositio per se, nota, au affirmatiua, aut negatiua iuxta doctrinam traditam *supra disputatione 19. quæstione octaua.* Quòd si ex terminorum inspectione sciri non possit an prædicatum conueniat subiecto, vel non conueniat; habebitur quæstio aliunde examinanda, & in examen obseruanda.

137 Vnde patet. Quot sunt combinationes absolutæ penes differentiam solius substantiæ possibiles ex quouis numero terminorum dato, tot esse imprimis ex eis oriundæ, & inueniendæ, vel propositiones per se notæ affirmatiuæ, aut negatiuæ. vel quæstiones dubitatiuæ de vtrouis contradictionis extremo. Dico *imprimis* quia per accessum aliarum combinationum, quæ insuper sunt ad rem adhibendæ circa quemuis terminorum numerum datum, insuper ex eis veniunt oriundæ, & inueniendæ penè innumerabiliter plures propositiones per se notæ, aut quæstiones. Ad comparandos enim terminos vicissim vt subiectum, & prædicatum præter combinationes absolutas primæ speciei, penes differentiam solius substantiæ, terminorum insuper adhibendæ sunt combinationes secundæ penes differentiam positionis eorum, aut certè combinationes quartæ primam secundamque complectentis. Siquidem esse eundem terminum comparatione eiusdem nunc subiectum, nunc prædicatum perinde est, ac habere vtrumque nunc vnam, nunc alteram positionem. Deinde ad determinandos omnes casus, quibus, aut quæuis, aut singulæ collationes ex quibus numero terminorum dato possibiles cum singulis aliis eiusdem numeri combinationibus collectiuè comparari possunt, tamquam subiecta aut prædicata regulæ combinationis comparatæ collectiuæ, aut primæ, aut secundæ, aut tertiæ speciei adhibendæ sunt, sicuti, & regulæ combinationis comparatæ diuisiuæ aut quartæ, aut quintæ, aut sextæ speciei ad determinandos omnes casus, quibus quilibet numerus terminorum aut integer, aut quoad singulas possibiles combinationes cum quouis aut integro, aut quoad singulas ex eo possibiles combinationes penes prædicationem, & subiectionem est diuisiuè comparabilis. Per quas etiam regulas scietur, quot casus consurgere possunt ex quouis terminorum numero dato, aut ex parte prædicati, aut ex parte subiecti penes differentias recti & obliqui categorematisve & syncategorematis, aut quaslibet alias, seu respectiue ad illas. Itaque quot sunt ex quouis terminorum numero dato possibiles comparationes penes prædicationem, & subiectionem, intra omnes istas species combinationum, iuxta doctrinam de illis *quæstione secunda & tertia*, satis expositam, tot possunt ex eis resultare propositiones per se notæ, aut quæstiones categoricæ; totidemque hypotheticæ multoque plures ob speciales, quas adduut hæ differentias conditionati, & conditionis.

138 Iam verò, quando in quâuis eiusmodi comparationum deprehenditur subiectum esse connexum cum prædicato, eoque iure prædicatum conuenire subiecto, talis connexio, aut potest esse subiecti cum prædicato tamquam cum aliqua ex partibus intrinsecè constituentibus subiectum ipsum vel physicè vel metaphysicè, quo casu propositio per se nota, & affirmatiua resultans de prædicato essentiali erit, eoque vel generico, vel differentiali, vel anonymo, vel mixto iuxta differentiam huiusmodi prædicatorum traditam *disputatione decima septima, quæstione septima.* Aut potest esse subiecti cum prædicato tamquam cum aggregato omnium suarum partium siue distinctè, siue confusè conceptarum? aut tamquam cum seipso, siue diuerso, siue eodem modo concepto. Quo casu propositio per se nota, & affirmatiua resultans de prædicato essentiali specifico erit; iuxta dicta *ibidem.* Aut potest esse subiecti cum prædicato tamquam cum aliquo addente quidpiam supra ipsum. Quo casu propositio per se nota, & affirmatiua resultans de prædicato accidentali erit, annexo tamen subiecto siue ei necessario, tamquam passio ipsius propria, aut communis. Propria quidem si annectatur illi ratione essentiæ propriæ: communis autem, si annectatur illi ratione alicuius conceptus communis ipsi, & aliis.

Quando verò subiectum deprehenditur oppo- 139
situm prædicato, & consequenter prædicatum tum subiecto etiam oppositum (cùm omnis oppositio sit mutua iuxta dicta *disputatione 14.*) tum ipsi propterea non conueniens, propositio per se nota, & negatiua resultans semper erit de prædicato subiecto repugnante, atque adeo vel adæquate à subiecto distincto, vel aliquid subiecto adiiciens ipsi repugnans. Cuius negatio proinde passio subiecti censenda veniet, aut propria, aut communis, iuxta *nuper* dicta.

Quando denique deprehenditur prædicatum 140
conuenire subiecto, aut ei non conuenire citra connexionem, aut oppositionem huius cum illo, vi solius experientiæ positiuæ, vel negatiuæ iuxta dicta etiam *disputat. 19. quæst. iam citata.* tum propositio per se nota aut affirmatiua, aut negatiua resultans de prædicato accidentali & contingente subiecto erit.

Tandem quando neque interuenit experientia, 141
neque vlla deprehenditur vi apprehensionis terminorum, aut connexio, aut propositio subiecti cum prædicato, nulla propositio ex vi talis apprehensionis resultat nota: sed quæstio dumtaxat aliunde examinanda anceps pro tunc, & dubitatiua de conuenientiâ, aut non conuenientiâ, quarum alterutram necessariò debet re ipsâ habere tale prædicatum cum tali subiecto vt est notum; cùm sint extrema contradictoria. Quo casu prædicatum positiuum quæstionis, aut poterit esse re ipsâ annexum subiecto ob connexionem, quam subiectum habet cum illo, etsi non appareat pro tunc, vel quia mediata, vel quia aliunde est occulta: aut poterit esse re ipsa repugnans subiecto ob oppositionem, quam subiectum habet cum illo occultam pariter pro tunc, aut poterit esse contingens subiecto, quia nullam eius re ipsa terminat connexionem, aut oppositionem. Semper tamen quæstio erit digna quæ examinetur atque adeo, & quæ seruetur in examen ob veritatem latentem quam in se continet aut positiuam, aut negatiuam.

Secundò, ex his venit monendus scientiæ stu- 142
diosus vt, dum combinationem terminorum exercens comparat eos vt subiectum, & prædicatū modis dictis, sedulò attendat an subiectum aliquo ex etiam dictis modis sit cum prædicato connexum, aut ei oppositum, quod si neque connexionem, neque oppositionem vllam, aut metaphysicam, aut physicam, aut moralem, (de his namque omnibus loquimur semper iuxta *disp. 14.* & alibi sæpe) in eis bene inspectis repererit, aduertat insuper an termini

mini sint ex eorum genere, qui possunt sub experientiam cadere. Siquidem hæ tres viæ dumtaxat sunt, per quas intellectus potest incidere in propositiones per se notas; quæ scientiarum omnium principia, atque adeò semina sunt. Si autem per nullam ei patet aditus ad iudicandam, atque adeo sciendam propositionem ex terminis apprehensis, & comparatis, obseruet quæstionem ex eis oriundam, seruétque ad combinationem propositionum, quæstionumque faciendam *postmodum*, per quam fortasse illius veritatem ex solis terminis occultam medio discursu deprehendet per aliam, aut alias notas aliunde, & cum illâ connexas.

143 Tertiò, scientiæ studiosus inter combinãdum terminos solerter aduertat, quinam eorum sint inter se similes, aut exactâ, aut lata & analogicâ similitudine. Similitudo siquidem terminorum exacta fundamentum est ad eos adunandos sub communi & vniuersali conceptu per logicam compositionem; quæ quanti momenti sit in scientiis, quamque accurate à scientificis vbique debeat fieri ex dictis *disp.* 25. præsertim *q.* 2. constat. Similitudo autem lata, & analogica terminorum fundamentum præbet, vt quod vni eorum conuenit, & alteri veniat attribuendum; quòd quantùm conferat ad scientias quantumque humano intellectui arrideat, & *alias* tetigimus, & *infrà disp.* 31. ex professo ostendemus.

144 Quartò, animaduertere debet scientiæ studiosus per singulas terminorum combinationes totidem essentias resultare ex terminis ipsis compositas, seu physicè, seu metaphysicè, quæ quidem quatenus tales considerandæ sunt etiam, & obseruandæ; quo maior habeatur copia obiectorum scibilium. De quibus rursus inter se & cum aliis terminis combinatis, & comparatis multæ passiones propriæ, & communes; aut etiam alia accidentia veniant scienda, cum scientiarum magno accremento, iuxta ea, quæ dicebamus *disputatione* 25. *quæstione* 2. *citata*.

145 Quintò, debet attendere, inter combinandum, & comparandum terminos scientiæ studiosus, ne amittat, sed obiter etiam lucretur omnia subsidia suprà indicata *disp.* 26. *q.* 2. ad diuidendum quodcuis totum seu physicum, seu metaphysicum, seu logicum in sua membra diuidentia, ad exercendãmque subinde adæquatam diuisionem quorumcuis huiusmodi tororum, quæ tantæ etiam vtilitatis est in scientiis, vt ex dictis *in ea disputatione* constat.

146 Sextò, est aduertendum, quot fuerint per combinationes terminorum inuentæ propositiones per se notæ, in quibus prædicatum aut aggregatum omnium partium constituentium subiectum vel physicè, vel metaphysicè conceptarum distinctè; aut est passio propria subiecti, tot pariter inuentas esse definitiones, aut essentiales, aut descriptiuas subiectorum talium propositionum. Siquidem prædicatum prioris generis definitio essentialis est sui subiecti data per partes intrinsecas eius distinctè conceptas: prædicatum autem posterioris generis definitio est descriptiua subiecti sui data per aliquam solam proprietatem eius. Erit autem insuper definitio descriptiua subiecti data simul per proprietatem, & passionem communem eius prædicatum ipsius, si duarum propositionum eiusdem subiecti prædicata quorum alterum propria, & alterum communis passio eius est, colligantur in vnum. Quæ omnia ex doctrinâ de definitionibus datâ *disp.* 27. conspicua sunt. Iste igitur definitionum fructus ex combinationibus etiam terminorum est colligendus, iuxta explicatum modum qui quidem in scientiis magnus est iuxta dicta *disputatione citata*.

Septimò, denique aduertendum est nonnumquam 147
fore necessarium ad aliquem ex commemoratis fructibus percipiendũ terminos etiam omninò similes combinare. Quo casu præter dictas insuper est adhibenda combinatio, quæ restat, penes differentiam repetitionis, aut solam, aut mixtam cum aliis, iuxta dicta etiam de ea *q.* 1. 2. & 3.

Venio iam ad combinationes propositionum & 148
quæstionum, hoc est propositionum notarum, & ignotarum, quas mixtim combinare expediet, vt per notas innotescant ignotæ; tametsi seorsim etiam combinati possint in ordine ad alios fines mox indicandos. Igitur factâ quâuis combinatione (ex absolutis scilicet primæ speciei penes differentiam solius substantiæ) siue duarum, siue trium, siue quatuor, siue plurium eiusmodi propositionum, attentè imprimis est inspiciendum an aliquæ earum inter se connexionem, aut oppositionem aliquam habeant. Connexæ enim cum aliis eas inferunt, & aliis oppositæ earum inferunt contradictorias, vt constat. Atque ita semel deprehensâ connexione alicuius propositionis cum aliâ, impromptu est ex primâ inferre contradictoriam secundæ, siue hanc negare. Vnde, si prima est iam nota per se, aut aliunde, per primam venit scienda secunda; affirmatiuè quidem, si prima cum secundâ connexa apparet; negatiuè autem, si opposita. Si verò prima sit ex ignotis, illatio saltem secundæ ex primâ innotescet, scieturque subinde conditionatè, siue hypotheticè, aut secundam esse veram, casu quòd vera sit prima connexa cum illâ, aut secundam esse falsam, & eius contradictoriam veram, casu quòd vera sit prima opposita illi. Quæ scientia conditionata conferet, vt cùm primùm aliunde innotescat veritas absoluta primæ, mox se quoque prodat per illam veritas absoluta secundæ, si prima cum secundâ est connexa; falsitas autem, si est opposita.

Et quoniam comparationes propositionum com- 149
binatarum pro earum connexionibus oppositionibusque inueniendis mutuæ esse debent, ad eas adæquatè faciendas non solùm combinatio absoluta primæ speciei, sed etiam combinatio absoluta secundæ, aut certè quartæ comprehendentis vtramque adhibenda est; vti præscriptum est in simili *paulò antè* pro mutuis comparationibus terminorum. Quoniam item non solùm quærendæ sunt connexiones, & oppositiones singularum propositionum cum singulis propositionibus; sed etiam connexiones tum singularum propositionum cum singulis aggregatis ex eis possibilibus; tum singulorum eiusmodi aggregatorum cum singulis propositionibus; tum singulorum aggregatorum cum singulis aggregatis. Quandoquidem sæpe sæpiùs euenit vt aggregatum sit connexum aut oppositum, cuius nulla pars sumpta seorsim est connexa, aut opposita: tum vt, licet partes aggregati seorsim sint connexæ aut oppositæ, connexio tamen aut oppositio aggregati firmior, certior, aut etiam euidentior sit quàm connexio, aut oppositio singularum partium seorsim, iuxta doctrinam de antecedente complexo impartibili, & partibili quoad connexionem cum consequente traditam *disp.* 2. *q.* 5. & *disp.* 6. *q.* 5. aliasque tactam. Idcirco ad istas omnes propositionum connexiones, oppositionésque inueniendas combinationes insuper compa-

ratæ

tatæ adhibendæ sunt; præsertim collectiuæ primæ, secundæ, & tertiæ speciei, aut etiam diuisiuæ, saltem quoad eam partem, quâ singulas vnitates vnius numeri comparans cum singulis alterius omnibus modis possibilibus. Quæ pars cum combinatione absolutâ factâ penes differentiam solius positionis coincidit, vt notauimus *quæstione prima*.

150 Præter connexiones autem, & oppositiones propositionum fructus potissimos decerpendos ex earum combinationibus; (vtpotè quibus omnis humanus discursus ignotas per notas propositiones notificans subnixus est;) insuper sunt animaduertendæ, & obseruandæ propositionum combinatarum similitudines tum exactæ, tum analogicæ. Priores quidem, vt ex pluribus propositionibus exactè similibus, aut integrè, aut quoad aliquam contentam in illis rationem, vna quædam propositio cunctis communis abstrahatur, seu adnetur. Posteriores autem, vt quæ ex vnâ propositione inferuntur, vel ei tribuuntur. Ex alterâ pariter per analogiam inferenda, vel ei attribuenda veniant. Similitérque ad effectus oppositos poterunt propositionum combinatarum dissimilitudines aduerti, siue obseruari.

151 Præterea quoties, per propositionum combinationes, propositiones alioquin ignotæ innotescunt, in quibus passiones propriæ de suis subiectis enunciantur; toties habebuntur nouæ talium subiectorum definitiones, seu descriptiones datæ per tales proprietates, aut solas, aut iunctas cum passionibus eorumdem subiectorum communibus, vi etiam combinationum propositionum innotescentibus.

152 Denique quot sunt combinationes possibiles ex quouis dato numero propositionum, tot sunt possibiles positiones complexæ vi earumdem combinationum inueniendæ, seu comparandæ: siquidem propositio complexa aliud non est ab aggregato propositionum simplicium. Singulæ autem propositiones complexæ, aut erunt ingrè notæ, si ex solis propositionibus notis coalescant; aut integrè ignotæ, si ex solis ignotis; aut partim notæ, & partim ignotæ, si ex vtrisque. Tum aut erunt argumentationes, si aliæ propositionum, ex quibus constant, inferantur ex aliis; aut secùs, si non inferantur.

153 Præter combinationes autem prædictas, sæpe opus erit cæteras adhibere, quæ restant, penes differentiam repetitionis, aut puræ, aut mixtæ ad combinandas propositiones pro aliquo ex commemoratis fructibus comparando, vti opus fuit, à nobisque ad praxim re-ductum *disputatione vigesima*, in materiâ syllogismorum. Vbi quot syllogismi essent possibiles ex propositionum numeris ibi datis determinauimus per regulas combinationis, factæ penes differentias substantiæ, positionis, & repetitionis, quales necessariæ ibi fuerunt.

154 Postremò. Qui in scientiis physicis magnos progressus facere cupit, omnium combinationum regulas datas ad physicas praxes traducat pro applicandis, aut separandis physicè omnes res physicè applicabiles, & separabiles omnibus modis possibilibus, quibus illlæ sunt applicabiles & separabiles, penes omnes applicationum separationumque differentias excogitabiles, in ordine ad inuenienda experimenta ex talibus applicationibus, ac separationibus oriunda, quæ principia per se nota præbeant dictarum physicarum scientiarum, iuxta iam dicta à nobis *suprà disputatione vigesima quarta, quæstione tertia*.

Modo, ex dictis *in hac & præcedentibus quæstionibus*, nonnulla consectaria elicere operæ pretium erit.

Consectaria præcedentis doctrinæ.

Consectarium 1.

Inuentionis artificiosæ in scientiis humanis vnicum instrumentum est combinatio. 155

Constat enim ex dictis, per eam vnice venire artificiosè quærendas, & inueniendas quæstiones, propositiones per se noscibiles, illationes, & propositiones noscibiles per aliud: necnon definitiones, compositiones & diuisiones. A quarum inuentione pendet promotio, augmentatióque, & illustratio scientiarum humanarum.

Consectarium 2.

Vera, & vnica ars inueniendi medium, ad quamlibet propositionem in qualibet scientiâ humanâ probandam, ipsissima est Ars combinandi. 156

Quia, vt etiam ex dictis satis est notum, per solam combinationem veniunt artificiosè inueniendæ propositiones mediis quibus probanda est ea, cuius probatio inquiritur, vtpote connexis cum ipsâ. Itaque per combinationem comparationémque tentandum, & inquirendum est quænam cæteratum propositionum iam aliunde notarum cum eâ, cuius probatio quæritur, connexæ sint. Semel enim inuentis propositionibus, aut vnâ, aut pluribus cum probandâ connexis, medium probationis eius in eis contentum inuentum manet. Neque aliter illud quam per eiusmodi combinationem est artificiosè inuenibile. Habent se quippe propositiones, ex quibus scientia humana compingitur in omni materiâ, perinde, ac fragmenta minuta per pauimentum absque vllo ordine sparsa, cadentis è sublimi, confractique vasis testacei. Quemadmodum enim, si huiusmodi confractum vas instaurare, siue redintegrare velis, repositis coniunctisque, & aliquo bitumine colligatis fragmentis eius vnoquoque in suo loco: id quidem aliter præstare non poteris, quàm singula talia fragmenta successiuè assumendo, & cum singulis comparando, ac veluti combinando, tentandóque quodnam eorum cum quo, aut cum quibus cohæreat, donec vniuscuiusque proprius locus, quem antea habebat in vase, repertus sit. Ita pariter, si vis humanas scientias artificiosè, & pulchrè veluti in quædam vasa honoris construere; id sanè non præstabis aliter, quàm ex latissimo campo obiectorum scibilium sparsas propositiones, aliundéque iam per terminorum combinationem inuentas, successiuè assumendo, & singulas singulis ipsarum itidem adhibitâ combinatione, comparando, tentandóque quænam cum quibus connexæ sint, vt hæ per illas vi talis connexionis sciantur, iuxta sæpe *in superioribus* dicta.

Conse-

Consectarium 3.

157 Quò quis impensiùs combinationi incubuerit iuxta documenta *inhac quæst.* aut etiam *in tota hac disput.* præscripta, eò vberiores in quâuis omnino scientiâ humanâ progressus faciet : eóque faciliore & promptiore, atque etiam compendiosiore, siue breuiore via.

158 Iste quippe est (vti dicebamus *disp. 23. quæst. 1.*) proprius & inseparabilis effectus legitimæ Artis sciendi, cuius potissimum instrumentum est combinatio, vt satis ex dictis *ibidem*, *quæst. 3.* & sæpe *aliàs in sequentibus*, atque *in præsenti disput.* compertum est. Dico autem in omni scientiâ humanâ : quia nullam excipio earum quas recensuimus *disp. 21. quæst. 2.* Recensuimus autem *ibi* omnes omnino possibiles, nulla relicta.

158 Itaque quicumque vult in quâuis omnino scientia, vel arte, quam profitetur abundè & cum aliorum, aut etiam cum propria admiratione proficere, combinationi incumbat impensè, seruatis ad praximque deductis omnibus combinandi regulis, ac documentis hucusque datis. Incredibile enim est, donec per experientiam noteſcit, quantum illa valeant, quantumque virturis, & energiæ habeant ad istud propositum. Exempli gratiâ, vult quis in Philosophia prima, in Mathematicis disciplinis, in Physiologia, in Medecina, in Theologia seu positiua, seu Controuersa, seu Scholastica, seu Morali; in Iurisprudentia, in Politica, in aliâve eiusmodi scientiarum cum admiratione proficere adscitis cuilibet earum magnis, aut etiam mirandis accrementis, combinationi incumbat, vult quis in munere concionandi, aut etiam aliter in ordine ad persuadendum siue mouendum in qualibet alia materia dicendi, siue scribendi ingenti conceptuum, rationum, aut argumentorum copiâ abundare, cum solidâque subinde, & profusa eloquentia eloqui; combinationi incumbat. Vult quis orationi mentali deditus in eo exercitio, quoad eius fieri potest, proficere nouis quotidie propositionibus, rationibus, & argumentis ad se se mouendum inuentis circa quamuis materiam propositam quantumuis tritam, quin possit vnquam meditationi materia deficere, aut exhauriri combinationi incumbat. Vult denique aliquis vel ipsas artes manuales, quæ in opera externa prodeunt, cum admiratione promouere; combinationi incumbat. Nihil enim prorsus est dependens ab intellectu siue ab intellectione humana, quod combinatio non promoueat, & augeat, aut etiam expoliat, & illustret ritè & probè executioni mandata consentanee ad regulas, & documenta *in præcedentibus* tradita.

etiamsi tractauerimus latè & ex professo de illa *suprà disputatione vigesima* suppositis. Itaque omnibus ibi dictis de natura tum argumentationis in genere, tum singularum specierum eius. Deque omnibus & singulis formis argumentandi tum legitimè, tum illegitimè, tum demonstratiuè, tum probabiliter, tum fallaciter. Dumtaxat supersunt nobis hîc addenda pauca quædam practica documenta pro eius vsu in quantum quoddam est instrumentum sciendi.

Sit primum. Quoties circa propositiones, quæ- 2
stionesque obiectiuas combinatio exercetur iuxta regulas dictas *disputatione vigesima nona*, præsertim *quæstione quinta*, soleter inspiciendum est quænam talium propositionum aut quæstionum sint cum aliis connexæ, aut oppositæ, vtræ ex illis inferantur, aut affirmatiuè, aut negatiuè; idque vel absoluta, vel conditionata illatione iuxta dicta *ibidem* : tantumdemque fiet quotiescumque occurrerit plurium eiusmodi propositionum, siue quæstionum comparatio. Illationes autem, siue argumentationes huiusmodi semel repertæ accuratè asseruabuntur pro scientiâ texendâ.

Secundum. Ad inueniendam siue probandam 3
veritatem, aut falsitatem alicuius determinatæ propositionis datæ, aut multarum propositionum nullatenus antea præcognitarum, ordinibus argumentandi, atque adeo discurrendi synthetico, & analytico vtendum est, iuxta omnes modos siue regulas quas *suprà* tradidimus *disp. 22. q. 2. proposit. 8.* quæ ad hunc locum pertinent; pro eoque subinde recolendæ, atque recognoscendæ sunt, in praximque deducendæ studiose, & enixè: vtpote in quibus potissima vis, & energia huius instruimenti sciendi posita est.

Tertium. Ad inueniendam veritatem, aut fal- 4
sitatem aliarum propositionum ab iis ex quibus argumentatio coalescit in promptu tenendæ sunt regulæ traditæ *disp. 19. q. 2.* circa oppositionem, & connexionem propositionum. Siquidem ex illis constat vniuersè quoties antecedens argumentationis infert non mutuò consequens, contradictorium consequêtis antecedenti contrariari contrarietate admittente medium, contradictorium autem antecedentis subcontrariari consequenti. Vtrumque autem vtrique contrariari contrarietate medium recusante, quando antecedentis, & consequentis illatio mutua est. De quo videnda plura scripta *loco citato.*

Quartum. Regulæ etiam conuersionis quarum- 5
uis propositionum, sedulò sunt animaduertendæ ad arguendum iuxta illas, quando opus fuerit: quandoquidem omnis conuersio argumentatio quædam est. De quibus satis est dictum *suprà disp. 19. q. 6.*

Quintum. Denique omnes formæ argumentan- 6
di legitimè quouis syllogismorum, atque etiam aliarum argumentationum genere præ manibus habendæ sunt, vt ad eas, cum opus fuerit ad concludendum quæuis argumentatio reducatur, vti facilè potest. De quibus latè scriptum relinquimus *tota disput. 20.*

DISPVTATIO XXX.

De Argumentatione.

VIA vnum ex instrumentis Artis vniuersalis sciendi, de qua modo tractamus, est Argumentatio, non possumus non in præsenti disputatione aliqualem eius mentionem facere;

DISPV

DISPVTATIO XXXI.

De Translatione.

1 POST Argumentationis instrumentum congruè subsequitur illud quod Translationem dicimus, vtpotè quod maiori ex parte argumentatio quædam est, vti explicabimus *in præsente disputatione.*

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit Translatio, & quotuplex.

2 TRanslationem dicimus in præsenti eam intellectus operationem, qua quod vni subiecto conuenit, per quandam analogiam tribuitur alteri, quodammodoque subinde transfertur ad illud. Quoties enim subiecta sunt inter se similia, non pura, & exacta similitudine, quæ logicam vnitatem causat, sed temperata, siue mixta cum aliqua dissimilitudine, quæ illam causare non valet, iuxta doctrinam fusè datam *disputatione decima sexta.* Similia pariter prædicata sibi habent annexa, tantumdemque per analogiam vni, quam alteri, vere tribuitur eoque iure prædicatum vnius per analogiam transferri ad alterum dici solet: non quod prædicatum vnius sit idem adhuc logice cum prædicato alterius, sed quod sunt adsimilia, & sæpè sæpiùs eodem vocabulo nuncupantur, quod propriè & cum toto rigore ex vno ad aliud transferri dicitur, vti cernitur in translationibus Rhetorum, quæ translationes sunt rigorosæ vocabulorum, non itidem conceptuum obiectiuorum significatorum per illa.

3 Quæ vt plenius intelligantur noto primo ex dictis latius *disput. 16. citata*, similitudinem obiectorum aliam esse exactam, & strictam ab omni penitus dissimilitudine depuratam, aliam temperatam, seu mixtam cum aliqua dissimilitudine, atque adeo latam. Ex quibus prima idonea est & requisita ad adunanda extrema similia sub vno conceptu communi, secunda vero secus.

4 Noto secundo. Similitudinem temperatam, seu latam, late etiam vsurpato vocabulo, analogiam dici. Analogia quippe propriè appellatur similitudo proportionum siue habitudinum repertarum inter extrema diuersa, quando videlicet sicut se habet primum extremum ad secundum, ita se habet tertium ad quartum & in cæteris pariter. Quia tamen hæc habitudinum similitudo, quæ propria est analogia, aut semper, aut plerumque saltem non est exacta, & pura, sed temperata cum aliqua dissimilitudine; hinc factum est, vt quæuis similitudo non pura & exacta, sed temperata, quorumuis ea extremorum sit, analogia, extenso vocabulo, nuncupetur.

5 Noto tertio. Etsi extrema temperatè similia nunquam dicantur vnum, seu idem simpliciter, vti dicuntur extrema exactè similia ab vnitate logica, quam subeunt, dum adunantur per rationem, sæpe tamen dici vnum seu idem cum cum addito diminuente, *per analogiam* scilicet, siue *analogicè.* Quæ locutio solum sonat, esse illa similia eâ, quam habent, similitudine temperata.

6 Noto quarto. Sicut extrema exactè similia, quæ logicè sunt vna essentia, non possunt non habere pariter similes exactè, quæ logicè sint vna passio (repugnat enim manifestè Petrum, & Paulum esse exactè similes in ratione hominis, atque adeo vt sic habere essentiam logicè eandem quin sit Paulus in quantum homo necessario risibilis, si Petrus in quantum homo necessario risibilis est) ita extrema temperatè similia non posse non habere passiones pariter temperate similes; quia quo iure exacta similitudo essentiarum exactam pariter similitudinem passionum fert secum annexam, eodem prorsus iure temperata similitudo essentiarum temperatam pariter similitudinem passionum debet secum annexam ferre. Ob id si corpus humanum extreme languens necessaria postulat sibi pariter extrema remedia. Respublica etiam extreme languens vt sicque temperatè similis corpori humano, non potest non postulare sibi pariter extrema remedia; eaque proportionalia; id est, æquè similia remediis quæ postulat corpus humanum, ac sunt similia inter se corpus ipsum languens, & Respublica languens. Cuius doctrinæ ratio est: quia cum essentiæ sint radices, & fundamenta passionum, quo gradu sunt ipsæ inter se similes, eodem gradu similes passiones debent radicare, & fundare. Alioquin in munere sibi intrinseco fundandi passiones, & consequenter in se ipsis non essent tam similes, quàm supponitur contra ipsam suppositionem. Quod est chimericum.

7 Ex hac doctrina valdè notanda sequitur quemadmodum inter habere vnum subiectum passionem aliquam, & alterum exactè simile, siue logicè idem cum illo habere eandem logice passionem mutua connexio, & quidem metaphysica datur, ab alterutroque subinde istorum extremorum ad alterum cum certitudine metaphysica arguitur. Ita inter habere vnum subiectum passionem aliquam, & alterum temperate simile illi habere similem passionem proportionaliter, mutuam connexionem etiam metaphysicam dari. Ab alterutroque subinde istorum extremorum ad alterum etiam argui cum metaphysica certitudine. Id quod experientia ipsa nobis ostendit, dum vtimur argumentationibus huiusce generis.

8 Noto quinto. Translationem, de qua tractamus, atque adeo comparationem vnius ex extremis analogatis ad alterum bifariam fieri posse, & solere. Primo per modum argumentationis, vt quando ex eo quod tali subiecto tale prædicatum conueniat inferimus subiecto analogicè illi simili prædicatum pariter conuenire proportionaliter adsimile. Secundo per modum explicationis, vt quando ad explicatiùs notificandum vel etiam persuadendum quomodo alicui subiecto conueniat aliquod prædicatum alterius subiecti & prædicati conuenientiam notiorem & illi similem analogicè in medium proferimus, & proponimus tanquam quoddam exemplum se ipso notificatiuum atque explicatiuum illius virtute analogiæ quam cum ea habet. Vnde translatio de qua tractamus in illatiuam, & explicatiuam tanquam in duo membra diuidi imprimis potest.

Deinde

Deinde diuidi potest translatio ex parte materiæ in simplicem, & complexam, simplex dicetur quæ vnam simplicem propositionem coalescentem ex subiecto, & prædicato, aut simplici, aut complexo analogicè transfert, siue comparat ad aliam simplicem, idque vel illatiuè, vel explicatiuè. Complexa autem appellabitur quæ vnam propositionem complexam, vel orationem longam ex pluribus propositionibus coalescentem (vt sunt parabolæ, apologi, fabulæ, &c.) ad aliam propositionem complexam transfert, seu comparat, vel illatiuè similiter, vel explicatiuè. Necnon quæ transfert pariter, seu comparat, aut vnam propositionem complexam, aut vnam simplicem, aut vice versa.

10 Denique sicut alia instrumenta in præcedentibus sunt diuisa, sic potest diuidi etiam translatio primo in vocalem, & mentalem, deinde mentalem in obiectiuam quæ nihilo differt ab ipsis obiectis analogatis, siue analogicè similibus, & formalem siue intentionalem quæ ipsa cognitio est translatiua vnius eorum ad alterum modis iam explicatis. Ex quibus iam satis constat, quid sit translatio, de qua hic tractamus, & quotuplex. Ea autem re ipsa est illud similitudinis instrumentum, cui tantum defert Cornelius Gemma in suis artibus Cyclognomica, & Cosmocritica vt ad illud fermè videatur reducere totam methodum sciendi. De quo nos *quæstione sequenti*.

QVÆSTIO II.

Quam vim in scientiis humanis habeat translatio, & qualiter in ordine ad illas faciendo sit.

11 PRo exacta huius quæstionis resolutione suppono primo. Mirabilem esse analogiam, quam omnes res huius Vniuersi, quinimo omnia obiecta scibilia quantumuis diuersa inter se habent. Adeo enim vniuersaliter per cuncta excurrit analogia, vt ratione eius Prisci Philosophi præsertim Pythagorici, & Platonici, vt certa axiomata pronunciauerint. *Quidlibet esse in quolibet & cuncta in omnibus reperiri*: scilicet per analogiam, siue analogicè, quocirca dicebant tres esse mundos nexu continuo, ac veluti catena aurea copulatos: istud scilicet Vniuersum, siue Mundum maiorem: Hominem microcosmum, id est Mundum minorem: & veluti mediam Rempublicam. In singulisque eorum cuncta, quæ in reliquis analogicè reperiri. Imprimis enim partes præcipuæ humani corporis partibus præcipuis Vniuersi proportionè respondent. Nimirum cor Solem refert totius vitæ, & motionis fontem. Cerebrum Lunam humidæ fœcunditatis matrem. Hepar Iouem blando calore omnia fouentem. Splen Saturnum totius melancholiæ sedem. Martem cista fellis ad vim expulsiuam roborandam ordinata. Renes cæteræque spermaticæ partes Venerem motum omnem genialis naturæ promotricem. Pulmo Mercurium spiritu omnia connectentem. Stomachus denique Terram veluti totius receptaculum. Rursus quatuor Mundi maioris elementis quatuor humani corporis humores mirificè consonant. Bilis Igni, Sanguis Aëri, Pituita Aquæ, & Melancholia Terræ. Præterea Venæ Fluminibus assimilantur, Vesica Mari, alia minora vasa Stagnis, & Lacubus. Ossa Saxis, Caro Terræ, Pili Graminibus, &c. Aliter Corpus humanum consideratur in tres veluti Zonas, seu Regiones diuisum. Prima est Capitis referteque Cœlum Archetypum regnum intellectuale. Secunda est Pectoris, quæ Cœlum exhibet fidereum, vtpotè ex quo Planetæ, & cætera Astra suas operationes exercent. Tertia est Ventris, & refert Mundum elementarem generationis & corruptionis Hemisphærium. In anima vero humana intellectus æquiparatur Soli, qui suo discursu cætera cuncta illuminat. Memoria reliquis Astris suum lumen recipientibus à Sole. Et Voluntas huic Mundo elementari variis motibus elementorum agitato, vtpote quæ variis quoque motibus suorum agitatur affectuum.

Iam vero in Republica provt Microcosmo 12
comparata supremus Gubernator cum suis Consiliariis Intellectui, & eius actibus assimilatur. Iura, & cætera scripta Memoriæ. Iustitiæ totiusque gubernationis executores Administri Voluntati, & actibus eius. Primores Reipublicæ partibus corporis præcipuis. Cæteris cæteri de plebe. Substantia diuitiæque Reipublicæ Sanguini & Spiritibus vitalibus, &c. Quod si ad priuatam œconomiam descendatur, eaque pariter humano corpori comparetur. In eo vtique Cerebrum cum Intellectu Patremfamilias totius domus moderatorem aget. Cor cum Voluntate Matremfamilias cuncta fouentem, Memoria Thesaurarium. Imaginatio cum suis phantasmatibus tapetia, & picturas. Iecur, & Ventriculus Culinam refert, & focum. Spiritus autem vitales Ignem, flammam. Splen, & Renes cloacas exhibent. Crura currus, & cætera membra familiam. Quibus omnibus venæ velut quidam mensæ Ministri quatuor humores velut totidem cibos iam præparatos suisque saporibus conditos ministrant. Primum Sanguinem elixum, & dulcem. Secundum, Pituitam elixum pariter, & aquosum. Tertium assatum & stipticum Melancholiam. Quartum tostum amarumque Bilem, &c. & consimiliter cætera quæque entia quibusuis ferme aliis per analogiam possunt æquiparari. Vix enim erit aliquod ab alio quopiam tam diuersum, vt inter ea non reperiatur aliqua analogia seu temperata similitudo: sicuti nulla sunt, quæ non conspirent in aliquo conceptu communi ob similitudinem exactam, quam quoad illum præcisum habent.

Vnde sequitur innumera esse axiomata quæ ex 1
æquo veritatem habent, in rebus diuersis quibus applicari possunt fæpeque de facto applicantur per analogiam. Cernitur id in multis ex Aphorismis Hippocratis. Qui cum ab ipso prorè medica pertinente ad corpus humanum sint constituti, & pronunciati, æqualiter habent locum & veritatem per analogiam in re politica pertinente ad Rempublicam, & in re morali pertinente ad animam, aut etiam in re naturali pertinente ad hoc Vniuersum. Pro exemplo sint hi, qui sequuntur ex ipso Hippocrate decerpti. 1. Extremis morbis extrema exquisitè remedia optima sunt. 2. Quæ iudicantur, & iudicata sunt integrè neque mouere, neque nouare aliquid sine medicamentis, siue aliter irritando, sed sinere.

3. Quæ

3. Quæ ducere oportet, quo maximè natura vergit per loca conferentia, eo ducere conuenit. 4. Deiectiones non multitudine sunt æstimandæ, sed si talia deiiciuntur, qualia conueniunt, & ægri facilè tolerant. Atque vbi ad animi defectionem expedit ducere, faciendum, si æger possit tolerare. 5. In acutis passionibus raro, & in principiis medicinis purgantibus vti, & hoc cum præmeditatione faciendum. 6. Si qualia oportet purgari purgantur, confertim & facilè ferunt. Si contra difficulter. 7. Somnus atque vigilia vtraque, si modum excesserit, malum. 8. Non satietas, non fames neque aliud quidquam, quod modum naturæ excesserit, bonum. 9. Spontaneæ lassitudines morbos prænuntiant. 10. Quicumque dolente parte aliqua corporis, omnino dolorem non sentiunt, iis mens ægrotat. 11. Corpora cùm quis purgare voluerit, oportet fluida facere. 12. Non pura corpora, quanto plus natries, tanto magis lædes. 13. Vbi fames, laborandum non est. 14. Acutorum morborum non omnino sunt certæ prænunciationes aut salutis, aut mortis. 15. Quicumque morbi ex repletione fiunt, curat euacuatio: & quicumque ex euacuatione, repletio, & aliorum contrarietas. 16. Eius, qui ex ægritudine bene cibatur, nihil proficere corpus, malum. 17. In quouis morbo mente constare, & bene se habere ad illa quæ offeruntur, bonum. Contrarium verò malum. 18. Duobus doloribus simul non eumdem locum infestantibus, vehementior alterum obscurat. Quibus adde. 19. Affectum omnis intemperantiæ in astrictione nimia vel fluore, in excessuve, vel defectu nimio versari. 20. Contraria contrariis curari. 21. Similia similibus conseruari. 22. Fluxum fluxu prouocari. 23. Parua incendia magnas vires neglecta sæpe assumere, & idcirco malorum principiis occurrendum. 24. Remedia pro ratione naturæ, & affectus variè temperanda. 25. Turpe rescindendum, ne pars sincera trahatur. 26. Nullum violentum perpetuum, moderata perdurare. 27. Omnem mutationem subitam ad contraria periculosam. 28. Paulatim sensimque transeundum ab extremo ad extremum. 29. Concocta medicari, non cruda oportere. 30. Quæ relinquuntur ex morbis tollenda, ne recidiuam pariant, & alia huiusmodi sexcenta.

14 Deinde suppono. Id esse intellectui nostro intelligibilium analogia, quod est oculis visibilium pulchritudo aut auribus audibilium harmonia. Idcirco nobis in omni omnino sermone seu prosa: soluto, seu metro alligato id maximè omnium arridet, atque delectat, quod anologiam præ se fert, siue in illa fundatur. Vix enim vllum conceptum acutum aut dictum quouis modo gratum, vel audimus, vel cogitamus, quod non præ se ferat analogiam, siue in ea fundetur. Vt cuique reflectenti animaduertentique notum fiet. Ob id etiam Parabolæ, Apologi, Fabulæ, Ænigmata, & cætera huiusmodi, quæ penitus subnixa sunt analogiæ rerum, tam apta sunt ad delectandum intellectum, atque adeo etiam tam efficacia ad permouendam voluntatem. Quorum profecto duæ sunt causæ valde notandæ. Prima quod nihil connaturalius est nostro intellectui quàm paraboliçè, siue ænigmaticè, atque adeo analogicè intelligere, hoc ipso quod cuncta omnino insensata per phantasmata sensibilia tanquam per substituta eis analogicè adsimilia, atque adeo tanquam per quædam ænigmata, siue parabolas connaturaliter intelligit, prout latè ostendimus, & explicauimus, *supra disp. 2. quæst. 3.* Secunda, quod ad intelligendam & percallendam veritatem rerum præsertim abditarum, & à sensibus remotiorum aptissimum medium est analogia quàm aliæ nobis magis notæ cum illis habent. Propterea Deus omni tempore tum Legis veteris tũ nouæ ad loquendum cum hominibus tum per suos Prophetas tum per se continuo vsus est sermone analogico, pleno videlicet parabolis, apologis, & ænigmatibus. Quinimo totam Legem antiquam cum omnibus euentis eius figuram quandam atque adeo quasi parabolam siue apologum Legis voluit esse Euangelicæ. Vt videant Prædicatores Verbi Dei quantum debeant (imitando Verbum ipsum sub carni mortali loquentem) parabolas in suis Sermonibus, seu publicis, seu priuatis ad permouendum Fidelium animos frequentare. Quamque exitialis abusus sit consulto & per despectum quemquam ab eis abstinere.

15 Ex his iam satis superque quàm magna sit quamque mirabilis in scientiis humanis, præsertim quæ quouis modo ordinantur, siue spectant ad mores, vis translationis, de qua tractamus cuius duo munera sunt vt constat ex dictis *quæst. 1.* quorumuis omnino extremorum analogatorum aut ignotum ex noto inferre, aut minus notum per magis notum explicare.

16 Restat dicamus, quo pacto ad praxim sit deducendum hoc instrumentum, vt suas quas habet, exerat vires; & suos, quos potest, in scientiis fructus producat. Dico vno verbo, non aliter quam illud iungendo instrumento combinationis. Ita quidem vt dum combinatio exercetur vica quasuis res vniuersi, aut circa quæuis omnino obiecta scibilia prout *disp. 19.* latè docuimus, in omnibus extremis inter se media combinatione collatis præter alia, quæ ibi animaduertenda attenteque inspicienda monuimus, insuper eorum analogia aduertatur, & inspiciatur, quæ vt pote ab ipsis extremis indistincta reipsa, ipsis inspectis statim se prodet & innotescet. Qua quidem cognita fructus eius est colligendus, & obseruandus; qui est, vt iam diximus, vel scientia illatiua veritatis ignotæ per suam analogatam notam, vel notificatio explicatiua veritatis obscuræ per suam analogatam clariorem.

DISPVT. XXXII.

De Memoratione.

MEmorationem dicimus Artem memorandi siue iuuandi Memoriam, vt recordetur præteritorum, siue antea intellectorum. Quæ quidem Ars iure inter instrumenta sciendi recensetur; parsque, & quidem ex magis præcipuis, ponitur Artis vniuersalis sciendi: Scire enim cum fructu sine memoria retinẽte seruãteque in thesauro suo, quod scitur, impossibile est. Quare Ars iuuans ad memorandum non potest non eo ipso esse ars iuuans ad sciendum. De ista igitur arte memorandi suscipitur disputatio præsens. 1

QVÆSTIO I.

In quo consistat Ars memorandi, & quænam sint munera eius.

SVppono primo ex dictis suprà *disput. 1. quæst. 3. hypoth. & seqq.* in nobis esse memoriam non solum sensitiuam. Qualem & bruta quoque animalia habent, sed etiam intellectiuam; facultatem scilicet animæ nostræ realiter ab intellectu indistinctam, quâ 2

recordamur eorum, quæ antea intelleximus vti experientia manifestat. Quod vtique fit mediis speciebus, quæ ex primariis intellectionibus relinquuntur impressæ in ipso intellectu, & postea excitata simul cum illo recordationem, siue intellectionem memoratiuam causant eorumdem obiectorum, quorum prout antea cognitorum species sunt. Excitantur autem eiusmodi species ad tales intellectiones memoratiuas procreandas aut ab aliqua alteratione physica nascente vel à causa interna præcisè, vel etiam ab externa, aut ab aliquo affectu seu appetitus sensitiui, seu voluntatis, aut ab aliqua cognitione seu sensuali, seu intellectuali alterius obiecti. Quod cum memorandi aliqualem aliquo modo habet aut ordinem, aut cognationem, aut oppositionem. Hinc duplex actus memoriæ distinguitur. Alius est recordatio, qui alterius obiecti recordationem non supponit, (memoriaque arrogato sibi potentiæ vocabulo, dici solet.) Alius est reminiscentia in discursu quodam memoratiuo consistens; quando scilicet intellectus per recordationem vnius obiecti excitatur ad recordationem alterius. De quibus omnibus plura *loco citato* diximus. Quæ ad rem recolenda.

3 Modo ex his infero, & suppono secundò ad memorandum obiectum antea intellectum duo omnino requiri. Primum, quod conseruetur in intellectu (qui prout est potentia memoratiua memoria dicitur) species impressa obiecti memorandi. Secundum, quod talis species excitetur ad causandam recordationem. Vnde quæcumque iuuerint ad vtrumque ea vtique ad memorandum obiectum antea intellectum iuuabunt. Ex quo rursus colligitur artem vniuersalem memorandi in vtrumque debere tendere, præbendo regulas ad vtrumque.

4 Portò ad conseruandas in memoria species impressas memoratiuas nonnulla conferunt. Primò immunitas ab infirmitatibus, quæ his huiusmodi species delere solent: à quibus proinde cauendum est volenti illas conseruare. Secundò medicamenta quædam, vt confectio anacardina & aliæ huiusmodi. Quibus cum magno delectu & non sine peritorum Medicorum consilio vtendum est volentibus per medium istud iuuari: quia, vt fertur, medicamenta eiusmodi plus solent nocere, quam prodesse. Tertiò & magis connaturaliter confert ipsarum specierum intensio. Quo enim illæ sunt intensiores eo firmius hærent & magis durant, intensio autem earum nascitur tum ab intensione intellectionum, per quas primo gignuntur, tum à repetitione similium circa eadem obiecta. Quare qui voluerit aliquorum obiectorũ species memoratiuas intensas atque adeò diuturnas facere, quo illorum postea possit cum opus fuerit recordari: intelligat illa à principio consideretque intense, & attente, deinceps verò eorundem similem intellectionem, seu considerationem frequenter iteret, & repetat. Neque videtur aliud præterea excogitabile documentum ad retinendas, & conseruandas in memoriâ memoratiuas species impressas.

5 Cæterum quia illæ quantumuis diuturnè conseruatæ nihil ad recordandum proderunt, nisi excitentur, ac veluti compellantur ad causandam recordationem suorum obiectorum, sequitur nunc examinandum, qua industria & arte id fieri possit. Pro quo.

6 Suppono tertiò eas specierum excitationes quæ immediatè fiunt per aliquam alterationem physicam, aut per aliquem affectum appetitus vel voluntatis, vix, aut ne vix quidem posse sub artem, siue sub certas regulas cadere: quia valde sunt irregulares, valdeque nobis occulta earum causatio, vtpote oriũda ab aliqua occulta sympathia, quam tales alterationes vel affectus habent cum speciebus, quæ excitantur aut cum earum obiectis. Quare eis prætermissis.

Suppono quartò circa cæteras, quæ immediatè 7
fiunt per cognitiones, quando videlicet cognitio vnius obiecti excitat speciem alterius, ad eas imprimis valde conferre ordinem temporis, secundum quem successiuè cognoscuntur obiecta memoranda, successiuéque subinde eorum species memoriæ affiguntur. Namque quo ordine illa memoriæ successiuè mandantur, eodem promptè repetuntur cum nequeunt ordine inuerso repeti: oportet verò, quo repetantur ad verbum quando sunt multa, multoties illa sub eodem ordine eorumdem intellectionibus seu conceptionibus multoties interatis percurrere. Ita tamen vt quo memoria fœlicior, promptiorve sua natura est, eo paucioribus indigeat huiusce modi iterationibus. In quo magna est memoriarum varietas, & inæqualitas. Quæ omnia cunctis ex experientia ipsa sunt manifesta.

Deinde quod maximè confert ad memorandum 8
est ordo locorum, in quibus esse concipiuntur obiecta memoranda. Nam cum aliquid in aliquo loco concipimus atq; adeò mentaliter reponimus, promptum est nobis illud in eo loco inuenire, quoties ad illud ibi quærendum redimus. Proindeque si pluribus locis aliàs seriatim ordinatis plura mente locemus facillimè ea suo ordine, dum tales locos mente percurrimus, inuenimus: atque memoriter repetimus. Oportet autem illorum singula corporea esse, & quantitatis satis sensibilis, figuræque diuersæ vt faciliùs imaginatione, & consequenter intellectu capiantur, atque inter se se discernantur. Quocirca quæ insensibilia fuerint aut per phantasmata sensibilia (per quæ tanquam per substituta connaturaliter concipiuntur à nobis iuxta doctrinam *disput. 2. q. 3. supra* traditam, & sæpe in hoc opere repetitam) in locis reponenda sunt, aut; quod satius est, per alias imagines siue figuras extraordinarias, & arbitrarias, quæ postea in locis ipsis mente reuisæ promptissimè excitent recordationem illorum ob aliquam notabilem cognationem, aut oppositionem, quam habent cum illis. Cognatio siquidem cuiuluis generis, præsertimque analogiæ, & oppositio obiecti cogniti cum cognoscendo valde est huius recordationis excitatiua, vt iam notauimus.

Atque in hac quidem proprietate memoriæ no- 9
stræ per experientiam deprehensa fundatur Ars illa celebris memoriæ localis, cuius beneficio quilibet memoriæ mediocris, vel semel auditis, aut lectis obiectis quam plurimis, ex tempore valet omnia illa cum securitate repetere siue memoriter recitare, idque tum ordine eodem, quo sunt percepta, tum inuerto, tum variè interpolato, qualiter à nemine quantumuis fœlicis memoriæ, sine dicta Arte possunt repeti. Per Artem enim istam, vt optimè notauit Cic. *lib. 3. Rhetoric.* Veluti scribitur quod percipitur, vt postea quasi legendo scriptum integrè, securéque recitetur. *Loci enim*, inquit, *cera, aut chartæ simillimi sunt imagines litteris, dispositio, & collocatio imaginum scripturæ, pronunciatio lectioni. Quemadmodum igitur qui litteras sciunt, possunt id, quod dictum est scribere, & recitare quod scriptum est. Ita qui hanc Artem didicerunt, qua auditum in locis collocare: & ex his memoriter pronuntiare.*

Ex dictis constat generatim, per quæ media Me- 10
moria nostra iuuari possit tum ad conseruandas species memoratiuas tum ad eas excitandas pro efficiendis recordationibus obiectorum quorum cupimus recordari. Sequitur nunc vt speciatim tractemus de Arte in hac materia speciali, nuperrimèque

indicata

indicata memoriæ localis à paucis quidem nunc vsitata,& ob id à plerisque ignota, aut etiam despecta; sed planè mirabili,& inter antiquiores Rhetores celeberrima plurimique æstimata;adeò,vt de illa dixerit Quintalian. orat. lib. 11. cap. 2. *Nesciretur enim quanta vis eius esset, quanta dignitas, nisi in hoc lumen orandi vim intulisset, non enim modo rerum, sed etiam verborum ordinem præstat; neque ea pauca contexit, sed propè in infinitum; ita vt in longissimis actionibus prius audiendi patientia, quàm Memoriæ fides deficiat.* Huius Artis primus inuentor dicitur fuisse Simonides Cius Poëta Lyricus,vt referunt Cic.*lib.* 2.*de orat.* & Quintil. *supra.* Quam tamen postea multi illustrarunt, suisque præceptis, & regulis perfecerunt. Cuiusmodi sunt ipse Cic. *lib.* 3. *ad Heren.*& Quintil.orat.*lib.* 11.*citato.* Arist. *in lib.de Memoria, & Reminisc.* & *ibi* S. Thom. D. Antoni. Franciscus Petrarcha.Petrus Rauenate, Abbas Tritemius Albertus Magnus, Thomas Roselius Dominicanus, Laurentius Guillermus, Iacobus Sulpicius,Ioannes Romberelius,Franciscus Monleus, Ioannes Baptista Laporta, Antonius Rauenate, Doctor Ioannes de Aguilera, Iordanus Brunus. Nostri Cyprianus, & Castrus in suis Rethoricis. Philippus Gesualdus Franciscanus in sua Plutosophia. Lambertus Schenchelius, Ioannes Austrianus, Hyeronimus Marafiotus, Ianus Fasophorus in sua Crisi Memoriæ, & tandem Sermone Hispano D.Ioannes Velazquez de Azebedo in suo opusculo cuius titulus, *El Fenix de Minerua y Arte de memoria.* Inter quos Auctores licet quoad substantiam Artis non sit dissidium;quoad circumstantias vero, regulas, & praxes eius est aliqua varietas, qua tamen prætermissa breuiter ego cuncta ad Artem ipsam spectantia curabo exponere, prout magis consentaneum rationi, & experientiæ videbitur.

11 Et quoniam hæc Ars, vt ex Cic. tetigimus, ars quædam est scribendi mentaliter, postmodumque scripta legendi, ita quidem vt papyrus sint loci; litteræ, siue dictiones imagines rerum scribendarum, & legendarum; scriptio collocatio ordinata ipsarum imaginum in suis locis, & lectio repetitio, seu recitatio ipsarum rerum antea scriptarum. De singulis sigillatim dicemus per sequentes propositiones.

Propositio 1.

Exponere quinam, & quales sint loci idonei ad exercitium Artis Memoriæ localis.

12 Suppono sermonem hic esse de locis physicis, & propriis, vt sunt Vrbes, Oppida,Templa,Domus, Cubicula, &c. eosque debere ad propositum diuidi in quatuor genera.Nempe in Sphæras,& Fragmenta Sphæræ in Transcendentiaque & Articulos Trãscendentis. Itaquidem vt Sphæra dicatur quilibet locus magnus suis terminis circumscriptus,ex pluribusque paruis compositus,vt ampla Domus alicuius conuentus religiosi, aut alicuius Collegij, aut alicuius Principis, & alia eiusmodi Ædificia. Transcendentia vero appellentur singula parua loca ex quibus coalescit Sphæra,vt Cubicula,Cellæ, Officinæ,Pergulæ,Hortus, Compluuia, &c. Fragmentum autem Spheræ dicatur quæcumque pars eius composita ex viginti Trãscendentibus seriatim positis continuatisque intra ipsam. Articuli denique transcendentis quatuor anguli eius & centrum. Vnde quoduis transcendens constabit quinque articulis, & quoduis Fragmentum Sphæræ viginti Transcendentibus, atque adeo centum Articulis eorum, qui sunt totidem loci, & quæuis Sphæra aliquibus Fragmentis, & consequenter aliquibus centenariis locorum, pluribus, aut paucioribus iuxta compositionem reius,& amplitudinem.

13 Et quoniam eiusmodi loci aut possunt esse veri, aut ficti, aut mixti ex veritate, & figmento, scire opus est, quo magis illi fuerint veri, magisque noti per sui repetitam visionem, eò fore aptiores ad vsum Artis. Quemadmodum,& quo magis fuerint diuersi inter se. Quia quæ ipsis oculis visa sunt, & valde notabilem inter se diuersitatem habent,ea vtique promptiùs, faciliùs, atque distinctiùs sub nostram imaginationem cadunt firmiusque ab illa retinentur, & clariùs discernuntur. Vnde magna alqua Domus ex pluribus paruis per earum aggregationem composita (cuiusmodi sunt aliquæ Religiosorum) aptissima Sphæra est ad propositum, vtpote continens intra se Transcendentia multa cum multa varietate, & diuersitate. Quorum singula insuper quo aptiora sint, sufficiente debent esse luce perfusa, saltem quando videntur, ita vt facile appareat quidquid est intra; cùm huiusmodique claritate cum qua visa sunt, debent semper in Imaginatione, siue in Memoria retineri. Debent etiam Transcendentia esse mediocris magnitudinis. Nam prætermodum ampla vagas reddunt imagines, & nimis angusta sæpe illas non capiunt.

14 Electa autem aliqua huiusmodi Sphæra attentè imprimis est perlustranda, omniaque & singula Transcẽdentia eius ipsis sunt oculis accuratè inspicienda; incipiendoque ab aliquo ex extremis seriatim inde sunt imaginatione ordinanda, & suis numeris designanda quo ordine ipsa re vera continuata sunt, ita vt secuudum sit quod sequitur immediatè post primum, & tertium quod sequitur immediate post secundum, & sta deinceps, donec percurrantur viginti, quæ primum componunt Fragmentum Sphæræ.Indeque sub altero numerorum ordine percurrentur suisque numeris designabuntur, pariter alia viginti quæ secundum component Sphæræ Fragmentum; similiterque procedetur donec finiantur omnia Transcendentia inferiora, quæ primum & infimum solum, seu pauimentum Sphęræ occupant. Vt autem ab vnoquoque Transcendente ad sequens immediatum faciliùs queat imaginatione transiri, si re ipsa non est ianua, per quam transitus fiat, imaginatione fingatur. Ita vt in quoduis transcendens per vnam ianuam aut veram, aut fictam intretur, & per alteram illi oppositam ad sequens transeatur. Intra vnumquodque autem Transcendens eius Articuli qui sunt quatuor anguli, & centrum eo ordine sunt percurrendi, & numerandi vt post ingressum angulus qui est ad dexteram sit primus, secundus angulus, qui in eodem latere sequitur, tertius alter qui sequitur immediatè sequentis lateris: quartus angulus post ingressum sinister, & quintus centrum siue pars media Transcendentis, aqua pergendum per portam oppositam ad sequens Transcendens. His ita ordinatis supra infimum pauimentum Sphęræ, ex vltimo eius Transcendente per ianuam quandam fictam in tecto eius ascendendum est ad primum Transcendens pauimenti immediatè superioris, incipiendoque ab illo omnia in eo pauimento superstructa similiter sunt percurrenda, ordinanda & suis numeris designanda. Tantumdemque fiet in tertio, & supremo pauimento si forsan illud habuerit Sphęra. Quo omnia Transcendentia in ea con-

tenta manebant ordinata, & suis numeris designata & distincta.

15 Hoc ita facto, tota hæc locorum Sphæræ ordinatio, atque numeratio diligenter est Memoriæ, atque Imaginationi mandanda, multoties illillam mentaliter percurrendo, seu repetendo atque etiam ipsis oculis, quoties fieri possit, reuisendo. Vt quam promptissimè, cum opus sit, possint loci eius imaginatione percurri, tum ordine recto, tum inuerso, tum quouis modo interpolato, siue per saltus: eâdemque promptitudine possit signari numerus cuilibet loco correspondens, inceptâ numeratione à principio, quod facilè fiet supponendo in quolibet Transcendente quinque locos includi supradicto ordine numeratos. In quolibetque Fragmento Sphæræ viginti Transcendentia, sciendoque cuius Transcendentis & cuius Fragmenti Sphæræ sit locus signandus. Itaque quanto maiorem facilitatem, & promptitudinem studio per otium comparatam circa ista omnia quis præhabuerit, tanto maiore cum promptitudine, fructu, & aliorum admiratione in vsu Artis postea se exercebit ex tempore.

Adnotandum præterea est primo, si inter ordinandum Transcendentia aliquod vltra modum amplum aut longum occurrerit, expediens fore, vt diuidatur in duo vel plura suis cuique terminis imaginatione præscriptis: sicut è contra, vt ex duobus fiat vnum quando illa nimis angusta, seu nimis arcta fuerint. Secundò, cui ad vlum Artis vnius Sphæræ loci satis non fuerint, facilè eum posse duas, aut plures eligere, earumque locos, vti diximus, ordinatos paratosque in Memoria, & promptos habere. Tertiò, omnia fermè quæ circa præsentem propositionem tradidimus, diserte tradi a Cic. *lib. 3. ad Heren. suprà citato.*

Propositio 2.

17 Exponere quænam & quales sint Imagines idoneæ ad exercitium Artis Memoriæ localis.

Imagines sunt formæ, & notæ, & simulacra eius rei, quam meminisse volumus. Vt definit Cic. *loco nuper citato.* Atque adeo quæ collocatæ in locis, de quibus egimus *Propos.* 1. rerum pro quibus ibi ponuntur, recordationem causant, dum reuisuntur, ad quod munus, vt sint idoneæ, & corporeæ, & quantitatis satis visibilis esse debent. Quæ tamen neque adeo sit magna vt multum occupet, neque adeo parua vt cum difficultate discernatur. Eò autem aptiores erunt ad propositum, quò magis exquisitæ, & extraordinariæ fuerint: vel quoad figuram, vel quoad situm, vel quoad colorem, vel quoad aliquam actionem, aut passionem; vel quoad alias circumstantias sensibiles.

18 Diuidi autem potest Imago primo in identicam, & symbolicam. Identicam dicimus, quæ non est distincta à re memoranda, vt quando ponimus in locis res ipsas corporeas, quarum recordationem prætendimus, veluti homines, equos, canes, gladios, sellas, mensas, &c. Symbolicam autem appellamus, quæ pro re memoranda à se distincta subrogatur, vt illam notificet ratione alicuius cognationis, aut oppositionis, quam cum illa habet. Velut cum ponimus in locis pro fortitudine fœminam discerpentem leonem, aut leonem ipsum, pro celeritate testudinem; pro rege Sinarum hominem cum veste talari variegata, & regia corona, &c.

Deinde Imago symbolica alia vera est, alia ficta, alia mixta. Vera quia cum sit res verè existens pro alia memoranda subrogatur. Ficta, quia verè non datur, sed imaginatione confingitur, vt rem aliam notificet, & mixta quia ex parte datur vera, & ex parte fingitur. Vt si sit quid verum quoad substantiam, & fictum quoad aliquod accidens; vel vice versa, &c. qua etiam diuisione suo modo diuidi potest imago identica in veram, & fictam, & mixtam; quatenus eorum quæ recordari intendimus quædam vera, & quædam ficta, & quædam mixta esse possunt.

Quoniam autem obiectorum memorabilium 19
duo sunt genera, rerum videlicet, & verborum, vtrorumque dari possunt imagines. Atque ita omnes prædictæ rursus in Imagines rerum, & Imagines verborum diuidi possunt. Imagines autem verborum, aut possunt esse verborum significatiuorum, quorum significatio nobis est nota aut verborum vel nihil significatiuorum, vel habentium significationem nobis ignotam. Dico autem omnes Imagines prædictas aut rerum aut verborum esse posse: quia sicut imaginum rerum ita & verborum aliæ identicæ, aliæ symbolicæ esse possunt, & hæ aut veræ, aut fictæ, aut mixtæ, nam sicut res, ita & verba vel per se ipsa possunt scripta poni in locis in ordine ad sui recordationem, vel per aliud quid denotantia.

Quia tamen verba scripta per imaginationem 20
in locis ipsis litteris Alphabeti vulgaris, quibus in libris scribuntur parum pungunt Memoriam, parumque idonea vt sic euadunt ad sui recordationem; idcirco Alphabeta symbolica componi possunt in quibus singulæ litteræ per singulas Imagines symbolicas significentur, & quæ parata & in promptu habeantur ad scribenda imagnariè in locis quælibet verba per tales litteras symbolicas per talesve Imagines symbolicas literarum ac si essent ipsæ litteræ. Quæ quidem Alphabeta varia possunt excogitari. Sit primum in quo literæ denotentur per res quarum nomina incipiunt ab ipsis vt A. per Aquilam. B. per Bos. C. per Cistam, D. per Denarium. E. per Epistolam. F. per Fel. G. per Gallum & in cæteris pariter. Secundum in quo litteræ significentur per personas notas, quorum nomina incipiunt ab ipsis vt A. per Alphonsum. B. per Blasium. C. per Claudium. D. per Didacum. E. per Edmundum. F. per Franciscum, & sic de reliquis. Tertium, in quo litteræ significentur per personas quarum munera nomina habent incipientia ab ipsis. vt A. per Abbatem. B. per Barbitonsorem, C. per Chirurgum. D. per Doctorem. E. per Exorcistam. Pariterque de cæteris. Quartum (quo vtebantur Antiqui) in quo litteræ denotantur per partes corporis humani cuius nomina incipiunt ab ipsis, vt A. per Aurem. B. per Barbam. C. per Caput. D. per Dentes, E. per Exta. F. per Frontem. G. per Guttur, &c. Quintum denique in quo singulæ litteræ, maiusculæ scilicet, per singulas res eis adsimiles quoad figuram significantur, vt A. per Cineum subapertum. B. per Cucurbitam sibi similem. C. per Semicirculum. D. per Balistam. E. per Tridentem, &c. Habens itaque vnusquisque in Memoria promptum valdeque familiare sibi quoad vsum aliquod huiusmodi Alphabetorum per eius figuras tanquam per litteras potest quoduis vocabulum etiam non significatiuum, vel significationis ignotæ in locis imaginariè scribere

bere ita, vt facile illud per ipsas postea recensas legere atque adeo meminisse possit.

22 Quemadmodum autem litteræ ita & characteres numerorum per suas imagines symbolicè sunt denotandi ponendique in locis, cum opus fuerit ad promptiorem sui recordationem. Habendus itaque in promptu est catalogus huiusmodi imaginum arbitrariè electarum pro decem simplicibus Characteribus. Nimirum Pro 1. Esse poterit auis Phœnix vt pingi solet. Pro 2. Duo caleci. Pro 3. Triangulus. Pro 4. Quadratum ligneum. Pro 5. Manus quinque digitorum. Pro 6. Alia manus cum vno calamo. Pro 7. Alia manus cum duabus perdicibus. Pro 8. Cubus cum octo angulis solidis. Pro 9. Chirotheca intra quadratum. Pro 10. Sphæra vitrea vel argentea. Cæteri namque reliquorum omnium numerorum ex aliqua istorum collectione resultant, vt est notum: per hæcque signa subinde vel alia eiusmodi varie collecta poterunt designari, in locisque pro sui recordatione poni.

23 Postremo Imago in simplicem, & complexam diuidi potest, rursusque simplex in integram & fractam. Atque adeo etiam complexa rursus in complexam ex simplicibus integris, & complexam ex fractis & complexam ex vtrisque. Dico autem simplicem quæ vnica tantum res est aut vnicum vocabulum, integram quidem, quando res integra aut integrum vocabulum in loco ponitur; fractam verò, quando dumtaxat ponitur rei aut vocabuli Fragmentum, vt caput hominis, dimidium corpus leonis, & huius vocabuli: *oramus*, pars *ora*, aut pars *mus*, &c. Vnde patet quæ sint complexæ quouis ex dictis tribus modis.

Propositio 3.

24 Exponere qualiter collocandæ sunt in locis Imagines ad quæuis obiecta memoranda. Ad idque regulas aliquas generales præbere.

Multi Græci, qui de Arte ista scripserunt, vt refert Cic. *lib.* 3. *Rhetoric.* Volebant, vt sicut ad eius exercitium præcedit præparatio locorum, qualiter diximus *Propos.* 1. sic quoque præcederet præparatio Imaginum ita, vt ante vsum Artis haberet quisque in promptu pro singulis obiectis, quæ memoranda possent occurrere, singulas Imagines iam designatas stabiliter & fixè, vti habere debet aliquot locos fixos & stabiles iuxta *ibi* dicta. Hoc tamen moraliter saltem est impossibile: quia obiecta, quæ memoranda possunt occurrere, prope infinita sunt: totidem autem Imagines habere in Memoria promptas ad vsum impossibile est saltem moraliter. Ob id Sinæ, qui per singulas figuras designabant immediatè singula obiecta scibilia, integram Artem scribendi; & legendi per integram vitam, quantumuis longam, neutiquam poterant addiscere. Hoc vnum in hoc arte, sicut in Arte nostra scribendi legendique scripta per litteras, possibile est: habere scilicet in promptu alphabetum aliquod symbolicarum litterarum ex iis quæ indicauimus *Propositione* 2. per eiusque symbolicas litteras mentaliter scribere in locis cuncta obiecta memoranda; sicut per veras litteras realiter scribuntur in papyro cuncta obiecta scienda, significatis videlicet per vtrasque litteras dictis obiectis non immediatè sed mediis ipsorum vocabulis ex illis compositis, quæ totidem sunt quot obiecta, tametsi litteræ ex quibus coalescunt sint tantum 23.

Cæterum quia ex vna parte scriptio hæc 25
mentalis symbolica cunctorum obiectorum memorandorum in locis eorumdémque memoratiua lectio siue repetitio operosa nimis esset, & impedita, eximiumque postularet vsum, vt practicè fieret: ex alia verò parte ob nimiam earundem Imaginum earundem litterarum (tametsi pro diuersis componendis vocabulis) repetitionem maiori ex parte non possent memoriter legi in locis reuisis, quæ in ipsis antea mentaliter fuerant scripta quo totus labor impensus fieret cassus: quia quod maximè ad recordationem confert diuersitas Imaginum citra earum repetitionem est. Idcirco quamquam hæc Ars eiusmodi mentalem vocabulorum per litteras symbolicas scriptionem in locis omnino non respuat, sed eam quandoque amplectatur, ad praximque deducat pro aliquibus memorandis vocabulis aut ignotæ significationis, aut nullius, vel etiam interdum pro aliis vsibus. Pro cæteris verò obiectis memorandis regulariter eâ non vtitur, sed altero scriptionis genere per imagines immediatas ipsorum obiectorum: cumque istæ tot, quot obiecta, atque adeo prope infinita sint, conficitur earum præparationem non debere præcedere, sed ab vnoquoque pro nata occasione ex tempore excogitandas & eligendas, & in locis ponendas esse pro obiectis quorum tunc prætenditur acquiri recordatio. Ad quod præstandum rectiùs & aptiùs sequentes regulæ generales iuuare poterunt.

Prima. Quando res memorandæ per se ipsas 26
possunt mentaliter poni in locis, eò quod corporeæ sunt, idoneæque ad id muneris quantitatis, ponendæ vtique sunt per se; addetur tamen eis, cum opus fuerit vt viuidiùs pungant Memoriam aliquod extraordinarium, siue insolitum accidens vel situs, vel coloris, vel actionis, &c. Vt si volo recordari canis, ponam in loco canem ipsum vel stantem in duobus pedibus, vel è sublimi appensum per caudam, vel mordentem lapidem, vel aliter. Pariterque me geram in cæteris.

Secunda regula. Quando res memorandæ 27
sunt actus significati per verba aut per nomina verbalia quorum subiecta sunt corporea per seque ponibilia in locis iuxta regulam primam, ponenda ipsa subiecta sunt sub ea tamen forma essendi, situ, aut aspectu, quo solent esse, quando tales actus exercent. Vt si volo recordari actus orandi, seu orationis, ponam hominem flexis genibus, & iunctis manibus, & oculis eleuatis in cælum. Si actus legendi, seu lectionis, ponam hominem sedentem attentequè inspicientem librum apertum, & in cæteris pariter. Poterunt etiam multi eiusmodi actuum denotari per alias Imagines symbolicas, quemadmodum regula sequente denotanda dicemus obiecta insensibilia.

Tertià regula. Quando res memorandæ in- 28
sensibiles sunt, aut aliàs ineptæ, vt per se ponantur in locis, Imagines aliæ symbolicæ sunt

pro illis ponendæ idoneæ ad cauſandam reuiſæ recordationem illarum ratione alicuius cognationis ſiue neceſſitudinis, aut alicuius oppoſitionis, quam cum illis habent. Quæuis enim cognatio, vt eſt ſimilitudo quæuis, ſiue analogia, quæuis æqualitas, quæuis habitudo aut cauſæ cuiuſuis generis ad effectum, aut effectus ad cauſam, aut totius cuiuſuis generis ad partem, aut partis ad totum, aut poſſidentis ad poſſeſſum, aut poſſeſſi ad poſſidens, &c. Nec non quæuis oppoſito cuiuſuis generis, quam habet vnum obiectum cognitum cum alio quopiam connaturaliter excitat recordationem huius: vt dicebamus ſupra *numero* 2. & 8. quod maximè eſt verum, quando ex induſtria aſſumptum eſt primum & ſubrogatum pro ſecundo, vt huius recordationem excitet, vti euenit in propoſito. Itaque pro memorando tempore ſenex alatus manu tenens horologium ponitur in loco. Pro memorando anno coluber ſugens ſuam caudam, quod erat hieroglyphicum Ægyptiorum. Pro ſingulis menſibus anni aut ſingula ſigna Zodiaci eis reſpondentia, ſcilicet Aries, Taurus, Gemini, &c. aut aliæ figuræ, per quas illi vulgo ſolent ſignificari deſumptæ à terræ fructibus eis reſpondentibus. Pro memoranda fide fœmina manu tenens cuſtodiam SS. Euchariſtiæ, quæ fidei dicatur Myſterium. Poterit poni pro memoranda ſpe fœmina viridi colore veſtita. Pro memoranda charitate fœmina amplexans multos paruulos. Pro ſonitu memorando ponemus cymbalum. Pro memoranda auaritia ſenem abſcondentem pecunias. Pro memorando exercitu militem. Pro anima rationali hominem. Pariterque pro cæteris quibuſque huiuſmodi obiectis memorandis vnuſquiſque eliget Imagines quæ ſibi viſæ fuerint aptiores, ex iis quæ affatim illi occurrent, ſtatim atque aduerterit animum ad obiectorum memorandorum analogata, cauſas, effectus, contraria, contradictoria, tota, partes, ac demum quouis modo cognata, oppoſita, vel correlata. Pro quo multum proderit multorum Hyeroglyphicorum Emblematum, Ænigmatum, Parabolarum, & cuiuſuis generis Tranſlationum notitiam comparaſſe.

29 Quarta regula. Quæcumque ſunt idoneæ Imagines pro memorandis vocabulis earum rerum quæ per ſe in locis non ſunt ponbiles iuxta dicenda poſtmodum, idoneæ quoque ſunt pro memorandis rebus ipſis: quia quæcumque notificant vocabulum notæ ſignificationis & ipſam rem ſignificatam per illud conſequenter notificant, vt conſtat. Siquidem nos vocabulis pro rebus vtimur; imo aliud non eſt memoriter nos recitare res, quam recitare vocabula ſignificantia illas, & hactenus de collocatione Imaginum pro memorandis rebus provt condiſtinctis à verbis ſiue vocabulis. Pergo ad collocationem Imaginum vocabulorum Pro qua eſt primo.

30 Quinta regula. Quoduis vocabulum per ſe ipſum poteſt mentaliter poni in loco pro ſe ipſo commemorando ſcriptum, ſcilicet in papyro litteris tantæ magnitudinis, quæ facile videri poſſint. Hoc tamen licet interdum fieri poſſit, præſertim quando vocabula paucis litteris conſtant, frequenter tamen non expedit, tum quia litterarum repetitio in multis vocabulis confuſionem parit, tum quia iſtud genus Imaginum parum irritat memoriam, atque adeo non eſt ſecurum.

31 Sexta Regula. Quoduis vocabulum litteris ſymbolicis alicuius ex Alphabetis indicatis *Propoſition. 2.* ſcriptum in locis poni poteſt pro ipſius recordatione. Qui modus ſcriptionis aptior eſt quam per veras litteras. Atque adeo paulo frequentius poteſt in vſum trahi, præſertim pro memorandis vocabulis, aut ignotæ, aut nullius ſignificationis. Pro quibus fortaſſe aptior ille eſt cæteris poſtmodum recenſendis: opus tamen eſt ad eius vſum, vt alphabetum per otium ſit præparatum, probéque ſcitum, & in promptu, frequenterque trahatur in vſum, vt huius acquiratur facilitas, provt iam *ſupra* tetigimus.

32 Septima Regula. Quando vocabula ſunt notæ ſignificationis, & res quas ſignificant, ſunt per ſe ponibiles in locis iuxta regulam primam, ipſæ res ſunt idoneæ Imaginationes, ſicut pro ſua, ita & pro ſuorum vocabulorum recordatione: quia vna cum re vocabulum notum eius promptiſſime innoteſcit, vt conſtat.

33 Octaua Regula. Quando vocabula ſunt notæ ſignificationis, & res quas ſignificant non ſunt per ſe ponibiles in locis, ſed per Imagines alias ſymbolicas iuxta regulam tertiam, Imagines ipſæ idoneæ ad talium rerum recordationem cauſandam iuxta dicta *ibi*, & ad cauſandam recordationem dictorum vocabulorum ipſarum idoneæ ſunt propter rationem regulæ præced.

34 Nona Regula. Quoniam ſicut res, ita & vocabula ſuam inter ſe cognationem aut oppoſitionem habent, ratione cuius cognitio vnius eſt excitatiua cognitionis alterius: pro memorando quouis vocabulo ſiue notæ ſignificationis ſiue ignotæ aut nullius, idonea Imago eſt res ſignificata per alterum habens cum illo aliqualem cognationem aut oppoſitionem, poſitaque in loco aut per ſe, iuxta regulam primam, aut per aliud ſui ſymbolum iuxta tertiam. Quia dum talis res ſub recordationem cadit, prompte fert ſecum recordationem ſui vocabuli, quæ ſubinde excitat recordationem alterius cognati, aut oppoſiti. Sic pro memorando hoc vocabulo *Marſupium* in loco poni poteſt *marſupium* habens vocabulum illi adſimile: & pro memorando hoc vocabulo *Meſſa* in loco poni poteſt *Menſa* habens pariter vocabulum illi adſimile, & pro memorando hoc vocabulo *Occidit*, penultimâ breui in loco poni poteſt homo occidens alterum, cuius actus vocabulum *Occidit*, penultimâ longâ in eo eſt oppoſitum alteri.

35 Sed eſt notandum circa regulam iſtam. Primo in vſu explicato eius poſſe nos vti aut compoſitione, aut diuiſione vocabulorum: compoſitione, vt ſi pro memorando hoc vocabulo *Suſpiramus*, ponantur in loco tres iſtæ res *ſus*, *pyra*, & *mus*, quarum tria vocabula iuncta ferme component illud: diuiſione, vt ſi pro memorando hoc vocabulo. *Abbas*. ponatur dimidium corpus Abbatiſſæ denotans dimidium ſui vocabuli.

36 Secundo, quia analogia vocabulorum (quæ

(quæ fermè vnica est eorum cognatio) tum maximè adest quando vocabula aut sunt ferme æqualia: quia vna tantùm littera aut syllaba se excedunt, cùm sint in reliquis exactè similia vt hæc duo *pannus*, *annus*, aut sunt ferme similia: quia vna tantùm littera vel syllaba dissimilantur; cùm sint in reliquis similia, quoad numerumque æqualia, vti hæc *Candores Cantores*, aut sunt fermè similia simul, & fermè æqualia: quia vtrumque habent, vt hæc *erectus*, *electus*. Quæ parua vocabulorum discrimina aut possunt esse in eorum principio, aut in medio, aut in fine. Oportere quod omnia hæc capita eorum perspecta habeantur, & in promptu, vt dato quouis vocabulo memorando, prompte inueniri queat aliud aliquo ex dictis modis analogatum illi cuius subinde significatum pro illius recordatione obtinenda imago esse possit: expediet tamen maioris securitatis gratia, vt littera, vel syllaba, quoad quam discriminantur vocabula, per litteram aut syllabam symbolicam alphabeti præparati insuper adnotetur.

37 Tertiò est notandum. Pro recordatione clausulæ ex pluribus vocabulis compositæ aliam earumdem, aut fere earumdem syllabarum, sed diuersorum vocabulorum cum suis significatis assumi posse: vt si pro recordatione huius clausulæ *Mone tamen sanare spes*. Hæc assumatur, *Moneta mensa nares pes* ponanturque in locis significata vocabulorum eius quæ longè sunt diuersa à significatis vocabulorum prioris; cùm tamen vtriusque syllabæ eædem sint.

38 Quartò. Qui scit plures linguas ad memoranda vocabula vnius omnibus modis dictis alterius vocabulis vti posse: imò eo vberiùs vnicuique occurrent vocabula analogata, aut opposita memorandorum quo plures ille linguas sciuerit debet tamen selecter aduertere ex qua lingua sumit vocabula ne decipiatur, aut etiam ad id discernendum signum aliquod superaddere.

39 Quintò denique notandum est. Quando vocabula memoranda sunt notæ significationis, quot modis iuxta istam regulam in eorum recordationem venitur eisdem veniri promptissimè in recordationem rerum significatarum per illa. Proindéque tum vocabulorum, tum rerum memorandi regulam esse: quia memorato vocabulo notæ significationis promptissimè cadit in Memoriam res significata per illud, iuxta ea quæ dicebamus *regula quarta*.

40 Decima regula. Pro memorandis particulis coniunctiuis, disiunctiuis, illatiuis, causalibus, exceptiuis, reduplicatiuis, præpositionibus, & aliis, quas quæuis lingua proprias habet, vt, *&*, *aut*, *ergo*, *sicut*, *quia*, *si*, *præter*, *prout*, *præ*, *ad*, &c. aut vtendum est litteris symbolicis alicuius alphabeti præparati ex indicatis *propositione secunda*. aut, quod alicui arridebit: habendus est earum catalogus cùm suis propriis singularum iam designatis præscitisque, & promptis ad vsum Imaginibus, velut pro particula coniunctiua haberi poterit designata catena, pro disiunctiua gladius, vel serra, pro illatiua ligamen, pro causatiua gladius lucis, pro exceptiua manus separans quodlibet à quolibet, & pro cæteris pariter. Verùm quando plures particulæ sunt eiusdem significationis aliud insuper signum oportebit addere, quo memorandæ in speciali discernantur à reliquis, quale erit littera alphabeti præparati à qua illa incipit, aut aliud æquiualens.

Vndecima & vltima regula. Dum collocatur quæuis Imago pro recordatione comparanda seu rei seu vocabuli, bis, aut ter, aut pluries facienda est reflexio, qua iudicetur, mentaliterque repetatur talem Imaginem pro tali obiecto memorando poni, positamque relinqui in loco. Hoc enim maximè confert ad figendam in Memoria Imaginem cum respectu ad obiectum memorandum per illam; & consequenter ad promptam ipsius obiecti postea futuram recordationem. Breuissimèque & facilè id fieri poterit etiam quando collocantur imagines ad repetenda statim obiecta. Quod si inter tempus collocationis, & temporis repetendi aliqua sit considerabilis intercapedo, eximie ad securitatem & promptitudinem repetitionis conferet interim semel, aut bis, aut pluries loca percurrere, mentalitérque repetere, quæ postea vocaliter sunt repetenda. 41

Propositio 4.

Post exactam præparationem locorum, & 42
ritè factam collocationem Imaginum pro obiectis quibusuis memorandis connaturaliter sequitur eorum recordatio, & consequenter repetitio.

Quare circa illam solùm supereſt aduertendum, id esse peculiare in hac Arte, & certè mirabile, quòd quæ iuxta eam Memoriæ commendata sunt non solùm directè incipiendo à principio versus finem, sed etiam inuersè incipiendo à fine versus principium repeti possunt. Tum quouis modo interpolatè incipiendo à quauis parte intermedia aut versus finem, aut versus principium, & rursus pariter ab alia saltando ex qualibet ad quamlibet, prout memoranti fuerit libitum, aut à circumstantibus postulatum. Quæ omnia vt fiant tametsi magna opus sit attentione, & affixione imaginationis ad loca, & imagines, curandum nihilominus est id, & Artem ipsam dissimulare, cohibita penitus omni motione siue affectatione exteriori earum, in quas solent prorumpere qui valde intente, & absque vlla diuersione conantur quidpiam imaginari.

QÆSTIO II.

Quam vim, & energiam habeat Ars Memoriæ localis, & qualiter ea in praxim, vsumque deducenda sit.

QVANTA sit vis & energia huius Artis 43
per ea, quæ de eius effectibus referuntur

ab Auctoribus commemoratis, *suprà numer.* 10. clarè innotescit. Refertur enim primò Carneadem, & Metrodorum peritissimos in illa, dum essent Athenis solitos dicere, perinde ac litteris in cera, sic imaginibus in locis se scribere quidquid volebant. Secundò de ipso Metrodoro refertur, ex tempore eum repetere, quæcumque etiam à multis audiebat, eodem ordine, quo audiebat. Tertiò refertur de Seneca & Theodecte quos audiebant versus in quouis numero quantumuis magno statim, & sine mora repetere. Et cum ducenti scholastici totidem versus coram Seneca recitassent, statim eum illos omnes inuerso ordine repetiisse. Ipsumque Senecam de se scribere, se duo millia vocabula semel tantùm audita statim eodem ordine cum magna adstantium admiratione repetere. Quartò refertur Regem Cyrum per Artem istam omnes numerosissimi sui exercitus milites propriis nominibus nuncupare. Id quod feciſſe pariter dicuntur Lucius Scipio, & Appius Claudius circa omnes ciues Romanos. Quintò refertur Cineam Thessalum à Rege Pino Romam missum post tres dies propriis nominibus nuncupasse Primores omnes tum Senatus, tum totius ordinis Equestris non sine magna Romanorum admiratione: multaque huiusmodi referuntur exempla, quæ ab ignorantibus vim huius Artis non solùm mira, sed præter naturalia videntur. Repeti enim ab homine ordinariæ vel etiam mediocris memoriæ magnum vocabulorum numerum statim, ac semel audiuntur, idque tum eodem ordine quo audiuntur, tum inuerso, tum per quosuis saltus, naturaliter, & sine Arte factu est impossibile, vt constat. Per hanc autem Artem facilè fit, vt experientia monstrat, de qua ego testari possum. Poteritque quilibet alius, qui experiri voluerit.

44 Quæ experientia planè conuincit deluſoriam esse ratiocinationem quorundam, qui sibi suadent Artem istam non posse non impedimentum potius quam adiumentum, & onus potius quam leuamen Memoriæ nostræ adferre: eo quòd loco vniuscuiusque obiecti memorandi trium exposcit recordationem loci, scilicet, & imaginis, & obiecti ipsius; compertumque videtur plus onerare Memoriam ægriúsque ab ipsa retineri tria obiecta quam vnum, quamlibetque subinde congeriem obiectorum triplicatam quam simplicem. Etenim ratiocinationem istam esse fallacem experientiæ dictæ demonstrant; sed & ratio ipsa planè suadet. Quia sunt quædam pondera, quæ adiuncta aliis potiùs leuant, quam onerant, iuuantque potius, quam præpediunt vectationem eorum, vt rotæ in curru, plumæ in auibus, & similia. Ita iuuant Memoriam nostram loci, & imagines ad vectandum pondus obiectorum memorandorum; tametsi & illa sint quædam pondera.

45 Iam pro praxi, & vsu huius Artis sequentia documenta sunto. Primum. Quod facilius fit per hanc Artem & cum maiore nihilominus aliorum admiratione, est plurium vocabulorum disparatorum ac inter se diuersorum præsertim significationem notam habentium ex tempore recordari, post semelque ea audita (paulatim tamen quantum sat sit ad ea ponenda in locis) statim & sine mora repetere: idque aut eodem ordine quo sunt audita, aut inuerso, aut quouis modo interpolato. Itaque quo ordine, quis audit vocabula eodem ponet illa in suis locis, secundum regulas præscriptas *quæstione* 1. *propositi.* 3. Moxque succedet effectus dictus. Oportebit tamen ea interim in charta aliqua scribere, & suis numeris designare; tum vt nonnihil temporis suppetat ad ea in locis collocanda, tum vt per talem scripturam videri possit, num posteà repetantur fideliter; rogaritque possit, vt repetatur hoc, aut aliud, octauum, scilicet vigesimum, aut trigesimum; vtque inchoetur repetitio ab hoc, aut ab illo: & vel progrediendo finem versus, vel retrogrediendo versus principium continuetur. His quippe omnibus similibusque postulationibus promptè poterit qui exercet Artem satisfacere, non sine astantium admiratione, postquam ritè iuxta regulas dictas in suis locis vocabula collocauerit. Vt tamen securiùs id præstet, postquam dum scribuntur vocabula, ipse ea in locis posuerit, roget vt semel sibi legantur interimque dum leguntur eodem passu percurrat loca, reuisatque locata. Quo eodem pacto per Artem istam ex tempore poterit quisque repetere, seu recitare quælibet alia obiecta quantumuis multa nullatenus inter se cohærentia sed sed prorsus disparata, eoque facilius id præstabit, quo magis illa disparata & interse diuersa fuerint.

Secundum documentum. Vtilior, atque ad- 46
eò æstimabilior vsus Artis stat in memorandis, recitandisque ex tempore, atque etiam cum securitate, longis sermonibus, orationibus, narrationibus, seu relationibus, ratiocinationibus, lectionibus, aut etiam tractatibus, quæ sæpe in humano conuictu recitanda occurrunt, hominibus præsertim litteratis, quarumuisve litterarum studio deditis, vt concionatoribus, Magistris è Cathedra docentibus, atque discipulis addiscentibus, lecturis in oppositione siue concursu pro obtinenda aliqua Cathedra, Præbenda, Parochia, aut Collegiatura, Aduocatis, Relatoribus, Consiliariis, & aliis huiusmodi in quouis scientiarum aut negotiorum genere, vel latè oraturis, vel quoquomodo multa dicturis. His enim omnibus eximiè vtile eximiéque subinde æstimabile erit, ex tempore posse (aut certè cum studio tam breui vt queat dici extemporale) sermonem quemuis quantumuis longum Memoriæ mandare, & affigere, statimque cum securitate referre, recitare, siue repetere: quod beneficium præstat hæc Ars. Cæterùm quia duobus modis potest per hanc Artem longus sermo Memoriæ mandari, & referri. Primò ad litteram siue verbatim, mandatis Memoriæ, & recitatis iisdem verbis quibus refertur. Secundò quoad substantiam rerum dumtaxat, mandatis Memoriæ solis rebus, eisdemque suo ordine recitatis per verba quælibet, quæ inter recitandum occurrerint. De secundo & faciliori nunc agimus, acturi mox de primo.

Itaque dicturus postmodum quemuis lon- 47
gum sermonem ipsum accipiet, considerantumque quoad substantiam, & nihil curando de Verbis, à principio diuidet in partes maiores, aut minores prout sibi placuerit, & magis commodum siue vtile visum fuerit in ordine ad recordationem securam, attentis conditionibus

tionibus tum materiæ, tum suæ Memoriæ naturalis, tum aliarum circunstantiarum, incipiendóque à prima collocet eiusmodi partes ordinate in suis locis, mediis earum imaginibus idoneis secundum regulas traditas *quæst. 1. propos. 3.* easque locatas semel, aut iterum reuisat recolatque, si tempus suppetit percurrendo loca omnia suo ordine. Quo facto sermonem integrum quoad substantiam reddet Memoria, qualiter commendatum accepit: vt sicque repeti poterit sine periculo per verba quæ iuxta linguam dicenti familiarem ipse vsus loquendi dabit.

48 Tertium documentum. Difficilius est, etiam per hanc Artem sermonem longum tempore breui mandare Memoriæ, & repetere ad litteram, siue verbatim, præsertim si prosa solutus, & non metro alligatus sit. Potest tamen id absolutè nihilominus fieri per regulas *suprà* etiam traditas *quæst. 1. propos. 3.* pro memorandis verbis siue vocabulis; eoque cum minore difficultate fiet, quo maior fuerit vsus Artis. Sermones verò breuiores per dictas regulas non adeò difficile memorabuntur & repetentur ab vno quoque etiam quoad litteram, & verbatim. Quocirca quotiescumque aliquis sermonem longum quoad substantiam recitaturus, aliquas clausulas, siue particulas eius verbatim recitare voluerit, non est cur ab hoc retrahatur; siquidem per prædictas regulas non admodum difficulter id consequetur, ex quibus generatim constat quinam sint vsus huius Artis, ad quæve capita reuocentur.

49 Supereſt vt pro omnibus illis hoc quartum demus documentum. Quicumque voluerit in hac Arte proficere mirisque eius, & valde vtilibus effectibus, fructibusque affatim frui, exercitationi eius incumbat assiduè, incipiatque à facilioribus, & paulatim progrediatur ad cætera. Quippe Ars hæc ex earum genere est, quæ valde ab exercitatione dependent, praximque habent principio quidem difficilem, & impeditam, post vsum verò continuatum expeditam admodum & facilem. Vt cernitur in artibus legendi, & scribendi, quibus hæc Memoriæ localis assimilatur, in artibusque cantandi, pulsandi instrumenta, saltandi, & ex mechanicis in plerisque, cæterisque huiuscemodi. Itaque vsui & exercitationi maximo opere est incumbendum. Quo & ipsa potentia naturalis vniuscuiusque aptior ad memorandum reddetur. Nam, vt fert vulgatum atque verissimum proloquium. Memoria excolendo augetur.

50 Tantùm autem poterit aliquis in Arte ista exercitatione proficere, vt non difficilè possit, sibi comparare secumque ferre Bibliothecam quandam mentalem ex variis Sphæris coalescentem, in quibus distributas habeat scriptasque mentaliter velut in quibusdam libris, seu classibus librorum diuersis diuersas scientiarum, quas fuerit assequutus, materias, aut saltem præcipua, & selectiora capita earum, vt inde possit ea cum opus fuerit, promptè resumere.

51 Confert etiam facilitas vtendi hac Arte per ipsius vsum comparata ad retinenda fixe in Memoria obiecta semel scita, & semel in locis collocata, quatenus confert ad facilem eorum repetitionem, quæ potissima causa est tum conseruationis, tum etiam promptæ excitationis specierum memorabilium, prout iam suprà *q. 1.* tetigimus.

52 Vbi tamen notandum est. Ad retinenda in Memoria obiecta quæuis semel scita per artificium istud, retentis in locis, & conseruatis eorum imaginibus, omnino oportere habere vnam, aut plures Sphæras separatas, & definitas ad hoc solùm munus: ex Sphæris enim præparatis, & destinatis ad memoranda & repetenda ex tempore obiecta, quæ memoranda, & repetenda possint, atque solent occurrere: potius curandum est oblitione delere Imagines, quæ semel ad aliquam memorationem, repetionémque extemporaneam aliquorum obiectorum seruierunt. Ne ibi retentæ & conseruatæ cum aliis, quæ postea ad alia obiecta memoranda ponendæ venient, misceantur, & confundantur; atque ita impedimento sint Memorationis, aut repetitionis futuræ. Quocirca studiosi huius Artis varias Sphæras aut certè varia Sphæræ Fragmenta debent habere præparata, vt postquam aliquo vsi fuerint aliud, & aliud pro sequentibus Memorationibus assumant, donec longitudo temporis illius prioris imagines prorsus deleuerit.

Postremò est animaduertendum. Per hanc Ar- 53
tem Memoriæ localis mirificè iuuari posse Artem combinandi partem potissimam vniuersalis Artis sciendi. Positis videlicet ordinatisque in locis terminis, aut propositionibus combinandis, vt ibi veluti ad manum sint pro combinatione faciliùs, promptiúsque facienda citra scriptionem externam; quæ alioquin sæpè requiretur. Id quod sibi vult licentiatus Michaël de Vargas in suo libello nouissimè edito Matriti, practicè docens quomodo centum termini *suprà disputatione 23. quæstione 4. numer. 46.* ex P. Delgadillo relati per Artem hanc Memoriæ commendandi, in eaque retinendi sint. Quò promptè in quauis materia occurrente in combinationem, comparationemque trahi possint pro illa sine fine dictanda, augendave, siue illustranda. Tametsi Auctor iste in dicto Opusculo nonnullos, sicut & alij Lulliſtæ, defectus habeat, iuxta notata à nobis *suprà quæst. citata numer. 43.* Qui per doctrinam in præcedentibus traditam supplendi, & corrigendi sunt. Et hæc de Memoratione, de Arteve memorandi satis.

DISPVT. XXXIII.

De Traditione.

VLTIMVM instrumentum sciendi ponimus Traditionem quod docet, qualiter scientia sit digerenda, texendaque seu componenda, vt sicque tradenda; siue communicanda aliis, aut scripta in libris aut voce tenus è suggestu, vel aliter. Quod subinde instrumentum est, & componendi scientiam ad docendum, & docendi ad componendam scientiam, de eoque aget præsens, & vltima totius operis disputatio.

QVÆSTIO I.

Quid sit Traditio, & quotuplex.

2 TRaditionem dicimus rectam, & legitimam Methodum digerendi siue ordinandi, atque adeò etiam texendi, seu componendi scientiam, vt sicque illam aliis communicandi siue tradendi. Vnde Traditionis munus est præbere, & exequi regulas certas methodice digerendi siue ordinandi atque adeò componendi quamlibet scientiam, vt sicque illam communicandi aliis vel scripto vel verbo. Quocirca vsus huius instrumenti ad eos omnes spectat potissimùm, qui scientiam quamlibet aliis tradere, seu quoquomodo communicare probè & prout oportet prætendunt: idque vel per scripturam vel viua voce, sed & ad eos etiam qui aut ab olutè aut sibi ipsis eam cupiunt habere benè ordinatam & compositam. Sumimus autem hic scientiam latissimè, prout alias sæpè, pro quouis aggregato actuum sciendi aut etiam obiectorum scibilium quatenus talium aliquem inter se habentium ordinem in quacumque materia sint.

3 Hinc primo Traditio (quæ & methodus traditiua dici potest) in duo membra potest diuidi. Nempe in Traditionem per scripturam, & Traditionem per verba.

4 Secundò quæuis illarum est diuidenda in Traditionem scientiæ metaphysicæ, & Traditionem scientiæ physicæ, & hæc rursus in Traditionem scientiæ physicæ discursiuæ & in Traditionem scientiæ phyficæ narratiuæ iuxta diuisiones huiusmodi scientiarum datas *disputat. 21. quæstion. 2. diuis. 1.* Quarum singularum subindéque & mixtionum earum propriæ regulæ tradendæ sunt *quæstione sequent.*

QVÆSTIO II.

Quanam sint Traditionis regulæ ad rectè ordinandam componendam atque tradendam quamlibet scientiam dirigentes.

5 SVpposita doctrina tradita *disp. 21. & seqq.* de natura & accidentibus scientiæ humanæ sumptæ latissimè, dèque Arte vniuersali sciendi & instrumentis eius, quæ ad rem recolenda atque recognoscenda est; regulæ certæ quamlibet scientiã rectè ordinandi, componendi, & tradendi nullo negotio præscribi possunt. Vtpotè quæ ex ipsa natura & proprietatibus scientiarum, aut etiã Artis sciendi eruendæ sunt. Quia tamen scientiæ Metaphysicæ nonnihil diuersam Traditionem exposcunt ac scientiæ physicæ; & inter has discursiuæ diuersam ac narratiuæ: tum quæ per scripturam traduntur diuersam ac quæ viua voce, de singulis hisce sigillatim, subindeque & de earum mixtionibus, dicendum nobis est, supponendo semper totam doctrinam datam locis citatis, prout sequitur.

6 Prima regula. Dum scientia aliqua Metaphysica scripto tradenda suscipitur, ante omnia tota materia obiectiua eius circumspicienda est; prudenterque diuidenda, si fuerit ampla in aliquas partes, distribuendas per totidem libros siue tractatus. Quarum vnaquæque rursus in alias minores subdiuidetur, distribuendas per disputationes, siue capita, quæ tandem disputationes siue capita ex propositionibus, aut ex quæstionibus, aut ex vtrisque componendo venient. Hoc facto anteponendo semper ea quæ magis vniuersalia; atque adeò magis nota, & minus dependentia in sui cognitione a cæteris visa fuerint, vniuscuiusque disputationis termini indigentes explicatione, siue definitione (quod ex clarissimis non sunt) definiendi sunt, siue explicandi; primò quidem vniuersaliores à cæteris abstracti, siue ex eis adunati, deinde verò, facta horum exacta, siue adæquata diuisione, minus vniuersales sub eis contenti: quo principia scientiæ primi generis, quales sunt definitiones terminorum siue propositiones prædicantes definitiones ante omnia (vti debent) manebunt statuta. Post quæ statim statuenda sunt secundi generis principia, nempe propositiones per se & ex terminis prædicantes proprietates subiectorum primas, siue immediatas, quæ axiomata nuncupantur. Vnde tandem est procendum ad propositiones per aliud noscibiles de passionibus subiectorum mediatis suo ordine demonstrandas, si scientia fuerit demonstratiua; sin minus, ad exagitandas quæstiones de eiusmodi subiectorum passionibus etiam suo ordine. Qui quidem ordo in eo stat, vt vnaquæque propositio, si est demonstrabilis, semper per principia iam præmissa, aut etiam per præuias propositiones iam demonstratas demonstretur; si autem non est demonstrabilis, sed tantùm probabilis, etiam per præcedentia iam probata, quantum fieri possit, probetur: tametsi ob mutuam connexionem quam solent habere obiecta scientiarum, interdum ad maiorem propositionis comprobationem subsidij aliquid ex subsequentibus nondum probatis, supposito quod suntprobanda, liceat præaccipere.

Itaque circa materiam vniuscuiusque disputationum (inquas est materia integra scientiæ cuiusus metaphysicæ amplioris distribuenda) quo methodice digeratur, componatur, scriptóq; tradatur scientia, omnia fermè instrumenta sciendi, quo ordine ea descripsimus in hoc tractatu, sunt exercenda. Primò Obseruatio, ad quam spectabit talem materiam obseruare, circumspicere, atque notare. Secundò Compositio, qua ex omnibus terminis eius vniuersaliores conceptus sunt abstrahendi, & adunandi. Tertiò Definitio, qua eiusmodi conceptus seu termini vniuersaliores sunt definiendi. Quartò Diuisio, qua iidem in omnes minus vniuersales sub se contentos sunt diuidendi definitis itidem illis omnibus siue explicatis interim, dum in ipsos fit vniuersaliorum diuisio. Quo principia scientiæ primi generis manent statuta. Quintò Locatio, qua terminiidem per schemata ex eis composita aptandi ad manumque veluti ponendi sunt ad combinationem. Sextò Combinatio, per quam exercitam circa ipsos terminos imprimis colligenda sunt atque adeò statuenda principia secundi generis, quales sunt propositiones cæteræ per se notæ dictæ axiomata, deinde obseruandæ & notandæ omnes quæstiones, quæ resultauerint. Vt iis rursus tum cum principiis, tum inter se cõbinatis propositiones per aliud notæ deprehendantur, locandæ ad scientiam componendam secundum suum debitum ordinem iam prænotatum. Cum quo exercitio combinationis vius Argumentatio-

7

nis

nis atque etiam translationis, quæ alia sciendi sunt instrumenta miscebitur. Poteritque etiam Memoratio in ipsum vsum combinationis trahi per terminorum propositionumque & quæstionum sub combinationem cadentium recordatione. Quo per Traditionem ipsam, de qua modo agimus prout ordinantem, & componentem atque adeò tradentem scientiam cætera omnia sciendi instrumenta exercebuntur circa ipsam scientiæ materiam.

8 Hæc dicta de materia intrinseca eius partis metaphysicæ scientiæ, quæ intra cancellos vniuscuiusque disputationis includitur: quia tamen sæpè aliquarum propositionum eius demonstratio, aut probatio dependet à propositionibus vel per se, vel per aliud notis ad aliam scientiam seu partialem, seu totalem spectantibus, hæ quoque ad illarum demonstrationem siue probationem faciendam præsupponendæ sunt. Idque vel sub initium disputationis, præsertim quando illæ sunt per se notæ, siue principia, vel ante eas tantùm propositiones ad quarum demonstrationem seu probationem prærequiruntur, præsertim quando sunt illæ per aliud notæ. Quo pacto in Mathematicis disciplinis, quæ scientiæ sunt demonstratiuæ, lemmata præmitti solent ante eas tantùm propositiones, pro quibus demonstrandis sunt requisitæ; & in aliis scientiis non adeò demonstratiuis sub initium tantùm quæstionum vbi sunt propositiones, siue conclusiones probandæ, propositiones aliæ aliunde prærequisitæ præmitti etiam solent per modum suppositionum siue hypotheseon.

9 Quoniam item termini, & propositiones constituentes materiam intrinsecam vniuscuiusque disputationis, cuius scientia veluti intrinseca digerenda atque componenda suscipitur, cum infinitis aliis terminis, & propositionibus, & quæstionibus aliarum scientiarum siue partialium, siue totalium in infinitum combinari, comparariique possunt. Quo iure dicta scientia veluti intrinseca vniuscuiusque disputationis per semiextrinseca, & extrinseca additamenta in infinitum potest augeri, & extendi; arbitrij prudentiæque illam componentis atque tradentis erit, magis aut minus illam protrahere atque protractam dare iuxta ipsius scientiæ conditionem, vtilitatem, aut dignitatem. Nobis sat fuerit regulas per Artem istam vniuersalem dedisse, quibus illa, & quæuis alia non solùm methodicè digeri, componi, & tradi, sed insuper methodicè etiam protrahi, extendique in infinitum, atque adeò absque vllo limite aut termino possit.

10 Secunda regula. De Traditione scientiæ cuiusuis physicæ, discursiuæ scripto tradendæ, idem ferme dicendum est ac diximus de Traditione scientiæ cuiusuis metaphysicæ. Nisi quod scientia physica principia secundi generis habet propositiones singulares ex vi experientiæ per se notas, cum tamen scientia metaphysica principia secundi generis habeat propositiones vniuersales per se notas ex vi connexionis immediatæ subiecti cum prædicato, quæ axiomata nuncupantur. Quocirca facta diuisione materiæ cuiusuis scientiæ physicæ, si fuerit ampla in partes maiores correspondentes libris, siue tractatibus, rursusque in minores correspondentes disputationibus, siue capitibus, vt dictum est in regula prima. Primum in rigore ponendum in vnaquaq; disputatione historia experimentorum erat ad eius materiam spectantium, vtpotè ex quibus, tum definitiones terminorum (quæ dantur plerumque in scientia physica respectiuè ad connotata experimentalia) tum propositiones singulares per se notæ vi experientiæ, quæ talis scientiæ sunt principia desumenda erant. Cæterum quia ex vna parte eiusmodi experimenta aliunde supponuntur nota; ex alia verò ex propositionibus singularibus, quæ sunt principia oriunda ab illis, prompte inferuntur per inductionem propositiones vniuersales, quæ ob id principia reputantur atque adeò axiomata vniuersalia talis scientiæ; prætermissis experimentis, quæuis pars scientiæ physicæ (quemadmodum & metaphysicæ) à definitionibus primò vna cum diuisionibus terminorum, deinde ab eiusmodi axiomatibus inchoari solet. Atque ita in omnibus quod attinet ad methodum traditiuam scientiæ physicæ, & metaphysicæ tractari solent vt pares. Nam in reliquis præter principia re vera sunt pares, pariterq; proinde subiectæ regulæ præcedenti. Negari tamen nequit scientificam methodum postulare, vt scientiæ physicæ ab experimentis siue ab historia experimentorum omnino inchoarentur tamquam à primò firmóque fundamento eorum. Quare quoad hoc methodus eas tradendi deberet corrigi. Quo & firmiores euaderent. Nam axiomata vniuersalia ex vno dumtaxat aut altero experimento sæpè desumpta, non semper satis firma sunt. Itaque in reliquis præter hanc exceptionem scientiæ physicæ discursiuæ iuxta regulam præcedentem tradendæ sunt.

Tertia regula, ex dictis in duabus præcedentibus regulis planè colligitur qualiter sint scripto tradendæ scientiæ mixtæ ex metaphysicis & ex physicis discursiuis: compertum enim est pro modo mixtionis earum debere esse modum mixtionis quo & traditiones ipsarum miscendæ sunt iuxta iam dicta. 11

Quarta regula. Quoniam traditio scientiæ physicæ narratiuæ quatenus talis in recensendis euentibus singularibus, aut præteritis, aut præsentibus, aut futuris distincta est. Quò exacta illa sit, & methodica, duo potissimum requiruntur. Primum quod innitatur fundamentis idoneis ad faciendam fidem, eaque iaciat aut indicet sufficienter, vel sub initium narrationis, vel vbi magis videbitur opportunũ. Secundum, quod congruis vtatur diuisionibus materiæ narrandæ, appositèq; ordinet partes eius prout magis expedire videbitur iuxta materiæ ipsius conditionem, & narrationis finem aliasque circunstantias. Quæ omnia quia varia esse possunt, & solent, sub vnicam determinatam regulam non possunt cadere. Ob idque prudentiæ narratiuè scribentis eorum congrua, & recta dispositio committitur. Hoc solùm ipsi generali documento præscripto. Quod curet omnino sic cuncta tradere, vt cum maiore firmitate atque claritate possibili integer finis narrationis obtineatur. 12

Quinta regula, ex omnibus præcedentibus regulis satis superque constat; qualiter tradenda scripto sit scientia mixta ex narratiua & discursiua physica, vel metaphysica vel vtraque. Pro Traditione autem methodica scientiæ stylo oratorio scriptæ quæ mixta ferè semper est ex tribus prædictis vltra dicta in præcedentibus, speciatim poterunt obseruari regulæ, quas Rhethorica exhibet, & idoneæ sunt vt notauimus *disp.23. q.4. num.27.* 13

Nunc superest circa prædicta notandum primo. Quando aliqua scientia aut pura, aut mixta, maiori ex parte componitur ex principiis per se notis vti euenit iis quæ agunt de rebus ad maiores quoquomodo spectantibus quasque exhibent scripta illa, quæ sententiosa dici solent, vt Senecæ, Thomæ à Kempis & cætera huiusmodi; etsi aliquas ex principiis inferant cõclusiones non debere tamen omnia principia ante conclusiones omnes præmitti adhuc intra singula capita aut partes exiguas talium 14

scientiarum

scientiarum, & scriptorum, sed illa potius vbique spargi, & cum conclusionibus miscerì, prout magis videbitur opportunum. Id quòd vniuersaliter est seruandum in omni scientia ad persuadendum atque mouendum animos stylo oratorio conscripta. Præmissio enim illa principiorum omnium ante conclusiones per singula capita per singulasve disputationes facienda. De qua regula prima, & secunda, solùm est pro scientiis quæ ex multo pluribus conclusionibus quàm principiis constant & stylo, vel demonstratiuo, vel scholastico procedunt.

15 Vnde secundo vniuersaliter est notandum. Quòd vniuscuiusque scientiæ Traditio per scriptum rectâ sit, & methodica multum pendere tum ab exactâ intelligentiâ de naturâ eius, & fine, tum à prudentia illi subnixa tradentis illam. Vnde si scientiam quamlibet scripturus naturam eius habuerit probe perspectam penes notitias à nobis traditas in toto hoc opere maximè à *disp.* 21. solerterque animaduerterit legitimum finem suæ scripturæ debere esse, vt eam legentes facilè, & perspicuè percipere, plenè & perfectè assequi, penitusque percallere valeant; cæterasque circumstantias attente pensitauerit, non erit illi difficile eligere prudentialiter traditionem, quæ magis idonea magisque consentanea naturæ & fini talis scientiæ futura sit. Atque adeo pro eligenda recta & legitima traditione cuiusuis scientiæ multum huiusmodi hominum prudentiæ relinquendum est.

16 Tertiò tamen est adnotandum in plerisque libris stylo scholastico scriptis præsertim recentiorum multa peccata passim committi contra rectam & scientificam scribendi methodum à nobis in hac quæst. indicatam quæ quisque probe illa & scientiæ natura intellecta, facilè poterit animaduertere ac deprehendere & cum opus sibi fuerit cauere. Tria tamen hic non prorsus desinam adnotare. Primum quòd passim circa materiam subiectam quæstiones aliquas valde inculcant, de aliis verò penitus tacent, quæ æquali iure discuti possent, & deberent. Secundum quòd circa aliquam ex subiectis materiis amplissime circumquaque se extendunt variis propositis, & late examinatis quæstionibus, circa alias verò æque aut magis scitu dignas atque etiam fœcundas sæpe diminutè valde non sine iniuria earum se gerunt. Tertium quòd sæpè nimij admodum sunt in dictis aliorum confutandis, quasi quærentes potius de excitata contentione victoriam, quam de inuenta veritate trophæum. Quorum profecto peccatorum remedia erunt. Primi quidem, materiæ disputationi subiectæ exactæ & adæquata diuisio, exactaque terminorum inde nascentium combinatio: hæc enim duo instrumenta quæstiones omnes dignas examine iudicabunt. Secundi autem, non solis materiis ab aliis iam tractatis sed omnibus scitu dignis instrumenta sciendi applicare; nam vt est facile inuentis addere, consequens est, vt qui non student ex arte tractata iam ab aliis extendant, intacta verò intacta relinquant. Tertij denique remedium erit, libidinem aduersarios vincendi pro studio sincero commutare adinueniendi veritatem. Quæ autem in cæteris libris, vel oratorio, vel narratiuo, vel quoquomodo mixto stylo conscriptis errata sint contra rectam methodum scientiam tradendi per dicta etiã ac suppositа à nobis in præsente quæstione facilè quisque deprehendet, corrigetque, cùm opus fuerit. Venio iam ad traditionem scientiarum faciendam viua voce. Proqua sit.

17 Sexta regula. Hoc inter est inter traditionem scientiæ per scriptum, & traditionem per viuam vocem. Quod prima ad omnes dirigitur: secunda ad audientes dumtaxat. Ex quo discrimine hoc generale documentum enascitur, quod in prima omnibus regulis indicatis rectæ & methodicæ traditionis vtendum est. In secunda verò iis omnino quæ conditioni captuique auditorũ conueniunt. Vnde Rhetorum certa regula est, vt omnis orator se se auditoribus accommodet. Atque ita eorum conditione, captu, & præsente dispositione cum cæteris circumstantiis benè perpensis taliter suam orationem, siue sermonem qualemcumque disponat, & dicat, qualiter magis consentaneum fore putauerit ad finem intentum consequendum, scilicet ad faciendam fidem, ad persuasionemve ingenerãdam, seu quoquomodo permouendos audientium animos. Pro quo in Rhetorica specialiores ad specialiora descendentes regulæ dantur, quæ videri poterunt ibi.

Similiter omnis Magister difficiliores scientias 18
discipulis viua voce tradens, eorum conditioni & captui accommodandus est. A facilioribus scilicet inchoando, vt per illa ad difficiliora transitus fiat: multifariam cuncta explicando; ac demum ea media adhibendo quæ ad imbuendum discipulorum animos, siue intellectus ea cui dant operam, scientia, videantur aptiora. Et quoniam potissima omnium Tyronum difficultas ex ignorantia tum terminorũ, tum connexionis propositionum integræ scientiæ, cui incumbunt, enascitur: eo quod multi termini tanguntur obiter in principio, quorum explicatio dependet à dicendis in medio, aut fine, & multarum propositionum connexio principio non apparet, donec aliæ tradendæ in medio, vel in fine innotuerint. Idcirco ego omnes Magistros hoc vnum præ cæteris consilium & ante omnia monerem amplectendum. Quòd scilicet totam saltem materiam per totum annum aut semiannum perlegendam principio paucis diebus breuiter cursimque percurrerent explicando terminos eius, vt illos discipuli agnoscerent, & testando propositiones, vt eas pro tunc crederent. Mirum enim est, hac breui diligentia facta, quàm facilè discipuli cuncta intelligerent dum redeundo ad principium, ea paulatim & per otium explicarentur, & probarentur.

Discipuli pariter, & vniuersim omnes volentes 19
quamuis scientiam addiscere consimili vtentur consilio, vt iam aliàs monui. Nempe principio totam scientiam scriptam leuiter, cursimque perlegent, vt aliqualem terminorum eius, aut etiam propositionũ quantumuis superficialem capiant notitiam: eã enim vtcumque tincti dum redeuntes ad principium intento iam & accurato studio ipsius scientiæ se se per otium dedant, facile multa intelligent, quæ absque leui illa notitiuncula terminorum & propositionum præhabita, neutiquam possent intelligere quamtumuis meditationis intentione infringerent caput. Inutiliter quippe laboratur in procuranda intelligẽtia alicuius clausulæ scientiæ eius dumtaxat terminos, atque propositiones intensa meditatione versando, quando eius intelligentia ab aliorum terminorum propositionumque notitia dependet. Vti euenit sæpè sæpiùs. Prout ex dictis in superioribus de natura & proprietate humanæ scientiæ compertum est. Et hæc de Traditione, de methodove traditiua scientiæ supra cætera præcedentia quæ ad illam etiam conferunt dicta sint satis. Quibus & finis manet impositus toti Pharo scientiarum. Vtinam ad laudem & gloriam omnisapientis Dei Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Nec non Beatissimæ Virginis Matris Mariæ, & omnium Beatorum. Ac communẽque studiosorum scientiarum ipsarum vtilitatem.

FINIS.

INDEX